

Pop Hagä Do Panyyg
Hanäm Do Hahÿÿh

The New Testament in the Nadëb language of Brazil
(BR:mbj:Nadëb)

Pop Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahÿÿh The New Testament in the Nadëb language of Brazil (BR:mbj:Nadëb)

O Novo Testamento na língua Nadëb do Brasil

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nadëb (Nadëb)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Nadëb

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

c5681c4e-55f8-5b64-badf-af07c5e28afc

Contents

Matew	1
Maah-Ko	95
Rukas	150
Jowāw	245
Atos	312
Roma	399
1 Korīn	443
2 Korīn	480
Garata	505
Epeso	521
Pirip	535
Korosa	545
1 Tesaronika	555
2 Tesaronika	564
1 Tsimoot	569
2 Tsimoot	580
Tiit	588
Piremon	593
Eberew	595
Tsijaag	627
1 Peed	637
2 Peed	649
1 Jowāw	657
2 Jowāw	667
3 Jowāw	669
Judas	671
Apokarip	675

Matew Jesus ky n'aa hanäm do Matew erii wät do hahÿÿh

*Jesus wahë makū sa häd
ketsén do hahÿÿh*

¹ Jesus Kristo, Dawi panaa,
Abaraäm panaa. Hahÿ ta
wahë makū sa häd heen n'aa
kerih doo:

² Abaraäm t'aah, Isak.

Isak t'aah, Jakóh.

Jakóh taah, Judah, ta hÿÿj da-
heeh.

³ Judah t'aah, Peres.

Peres taah, Eseröm Serah da-
heeh. Tamar mä sa ÿÿn
makū häd.

Eseröm t'aah, Räm.

⁴ Räm t'aah, Aminadab.

Aminadab t'aah, Nasöm.

Nasöm t'aah, Saramon.

⁵ Saramon t'aah, Buwas.
Buwas ÿÿn Rahab häd
näng doo.

Buwas t'aah, Obed. Obed ÿÿn
mä Rut häd näng doo.

Obed t'aah, Jesé.

⁶ Jesé t'aah kä, Dawi, er wahë
makū sa wahë n'aa
paah.

Dawi t'aah, Saromāw.
Saromāw ÿÿn Urija häd
näng do ÿÿm paah.

⁷ Saromāw t'aah, Reoboām.

Reoboām t'aah, Abijah.

Abijah t'aah, Asah.

⁸ Asah t'aah, Josapa.

Josapa t'aah, Jorāw.

Jorāw panaa seeh, Usijah.

⁹ Usijah t'aah, Jotāw.

Jotāw t'aah, Akas.

Akas t'aah, Esekijah.

¹⁰ Esekijah t'aah, Manaséh.

Manaséh t'aah, Amom.

Amom t'aah, Josijah.

¹¹ Josijah panaa kä, Jekonija,
ta hÿÿj daheeh.

Babirōn buuj, Judah

buuj majī, sa häj

n'aa hēnh Judah buuj

ramahūūm noo gó

Jekonija rababok.

¹² Babirōn häj n'aa bā

rabaj'eenh do jawén

paa bā henäk do hahÿ

Jesus wahë makū sa

häd: Jekonija t'aah,

Saratijéw.

Saratijéw t'aah, Sorobab.

¹³ Sorobab t'aah, Abijuh.

Abijuh t'aah, Erijakīm.

Erijakīm t'aah, Asor.

¹⁴ Asor t'aah, Sadok.

Sadok t'aah, Akīh.

Akīh t'aah, Erijud.

¹⁵ Erijud t'aah, Erejasa.

Erejasa t'aah, Matān.

Matān t'aah, Jakóh.

¹⁶ Jakóh t'aah, Joséh kä. Mar-

ija häd näng do patug

ti Joséh. Marija t'aah

kä, Jesus, ramaneēenh

do Kristo, P'op Hagä Do

H'yyb Däng Doo.

¹⁷ ¹⁴ Jesus wahë makū

sa häd ketsén do Abaraäm

du doo bā naa, Dawi bā kä

tagadäk. ¹⁴ sa häd ketsén

do Dawi häd bā naa, Judah

buuj Babirōn häj n'aa hēnh

ramahūūm bā kä. ¹⁴ kä m'

Jesus Kristo* wahë makū

sa häd ketsén do Babirōn

* **1:17** Ji h'yyb tym dēeb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ramaneēenh **Mesijas**. Gereg kyy me ramaneēenh **Kristo**. "**P'op Hagä Do h'yyb däng doo**", tahanäng pé m' ti.

häj n'aa hēnh rabeboo nä do jawén paa bä naa, Kristo benäng bä kä.

Jesus benäng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Hahÿÿ da Jesus Kristo benäng do ky n'aa. Jesus ÿÿn pan'aa Marija häd näng doo. Joséh gatēē do pan'aa m' ti Marija. Ti m' Marija beta däk, dooh Joséh awäd bä ta wē. Marija wén eta däk, P'op Hagä Do Sahee hejój hyb n'aa.

¹⁹ Baad ub, P'op Hagä Do karēn doo da Joséh, ta patug pan'aa bawät. Ti hyb n'aa m' dooh takarēn bä Marija taky n'aa tapa bä hajök do sa matym gó. Dooh takarēn bä Marija tanu meby bä ta wób sa hä.† Ti hyb n'aa tahyb n'aa newē däk, ta h'yyb gó, Marija tamejō hōm taganat'ēē wät hyb n'aa. Dooh m' takarēn bä ta wób tamaher'ood bä.

²⁰ Ti m', ta ti tahyb n'aa newē däk do jawén paa bä Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ääs kas'ee wät ta hä ta s'ēē gó. Ti m' ta s'ēē gó ääs ky hadoo ta hä. Hahÿÿ da ta kyyh:

—Joséh, Dawi panaa, —näng mäh —mahyb n'aa p'eed manäh. Magat'ēē né hē Marija. Ajān ta wog gó hasuun doo, P'op Hagä Do Sahee hejój hanaa.

²¹ Aj'yy da ta t'aah. Mahäd n'oo da Jesus,‡ P'op Hagä Do karapee tabed'ēēp hyb n'aa da nesaa do ramoo bok do

mahānh —näng mä ääs kyyh Joséh hä.

²² Sahōnh hē tii d' tawén hadoo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahÿÿ da taky däng do paah:

²³ “Etaah da maruus aj'yy manepäh nä doo. Enyy däk da aj'yy ta t'aah. Ramaneēēnh da ta häd Imanuéw”,§ näng mäh. “Ēr mahang P'op Hagä Do bawät”, tahanäng pé ti Imanuéw.

²⁴ Ti m' Joséh ty gawēēj däk bä, ääs mejūū doo da né hē taky daheeh. Marija tagat'ēē däg kän.

²⁵ Tagat'ēē däk né hē, dooh ta wē tawäd bä Marija t'aah nenäng nä bä. Ti m' Marija t'aah benäng do jawén paa bä Joséh häd n'oo däk mä Jesus.

2

Sagōōh ky n'aa ma kama-het'ēēk do Jesus henäng do re-soos do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' panang Berēnh häd näng doo bä, Judah häj n'aa bä Jesus benäng sa wahē n'aa Eróts häd näng do bag'ääs noo gó. Tabenäng do jawén paa bä ajyy tak'ēp ma kamet'ēēk doo, sagōōh ky n'aa ma kama-het'ēēk do kaj'aa Jerusarēnh bä. Sa häj n'aa papÿÿj hana hēnh rahana.

² Ti m' rakajaa bä kä rabeaanh:

† **1:19** Aj'yy see sii Marija beta däk Joséh ed'oo. Ti hadoo né hē, dooh takarēn bä taher'ood bä ta wób sa hä Marija eta däk doo, Marija tanu maneb'yyh hyb n'aa.

‡ **1:21** Jawéh ji ted'ēēp, tahanäng pé ti Jesus. § **1:23** Isajas 7.14

—Nyy bä tabadäg däk Judah buuj sa wahë n'aa nag'aap hë henäng doo? —näk mäh. —Äã hapäh sagõöh tabenyy däk do heen n'aa. Papÿÿj nu ganyy hënh tahana. Äã wén na bë wahë n'aa nag'aap hë henäng do äã weh'ëëh hyb n'aa —näk mä sagõöh ky n'aa ma kama-het'ëëk do sa kyyh.

³ Ti m' tak'ëp mä Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do hyb n'aa tón mä taky n'aa napäh bä sagõöh ky n'aa ma kama-het'ëëk do raher'oot doo. Sahõnh hë Jerusarënh panang buuj na-ääj hë m' rahyb n'aa tón mäh.*

⁴ Ti m' Eróts mejüü ranaëënh hyb n'aa ta wë sahõnh hë Judah buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë. Ti m' tabeaanh mä sa hä nyy bä P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do benäng doo.

⁵ Ti m' raky hadoo:

—Berënh panang bä, Judah häj n'aa bä tabenäng da —näk mäh. —Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa rod see erii wät paa ta ti ky n'aa —näk mäh:

⁶ “Panang Berënh, Judah häj n'aa bä badäk doo, õm ky n'aa netsëëh do nado panang ky n'aa etsëëh do sa mahang, Judah häj n'aa bä.

Ky n'aa etsëëh da õm, a babuuj mahang

ganyyh do hyb n'aa ta bagä n'aa,

Isaraéw buuj, karapé haa h'yyb mahüüm doo.”†

—Tii d' né hë P'op Hagä Do kyyh, ta ky n'aa rod see erih do paah —näk mä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyyh Eróts hä.

⁷ Ti m' Eróts mejüü ra-bats'yyt ta wë kejën doo gó sagõöh ky n'aa ma kama-het'ëëk doo. Ti m' tabeaanh mä sa hä ny noo gó ti sagõöh ganyyh. Ti m' rabaher'oot ta hä.

⁸ Ti m' Eróts mejüü mä Berënh hënh rabahõm hyb n'aa. Ti m' ky ken'yym doo gó m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm, baad bë esóts karapee —näng mäh. —Karapee bë awyyd bä, nayyw hë ÿ karën ÿ bë maher'ood, karapee ÿ weh'ëëh hyb n'aa bë nemuun —näng mä Eróts kyyh.

⁹ Ti m' sa hä Eróts ma-her'oot do jawén paa bä, ratsyym kasog kän mäh. P'aa hënh mä sagõöh rabahapäh ënh ramahõm me. Sa pooj jé m' sagõöh bahõm. Ti m' sagõöh bayyw kä kän tób karapee t'aah yt sooh do pong jó.

¹⁰ Tak'ëp mä ratsebee bong sagõöh rabahapäh bä kä.

¹¹ Ti m' tób gó rabajëë p'ëë bä kä rabawyyd kän mä karapee Marija moo gó kä. Ti m' rabe-hyy b'ëëh tũ sa

* **2:3** Eróts wén hyb n'aa tón, dooh takarën bä ta see bag'ääs doo. Ta mab hë takarën tabag'ääs. Panang buuj rawén hyb n'aa tón na-ääj hë Eróts hä rah'yy genäh do hyb n'aa. Rahapäh ti tak'ëp da nesaa do tamoo wät da karapee henäng do hä, taky n'aa napäh do hyb n'aa. † **2:6** Mika 5.2

taron nu paa me karapee t'aah wë. Ti m' rawehëe kân ta hã. Ti m' raban'oo däk ta hã ta matym n'aa tak'ëp hanâm doo, ky n'aa gebah doo. K'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb, b'aa tæg buu benyym do s'ëeb in-sijëen häd näng doo, b'aa tæg buu benyym do s'ëeb miir häd näng doo raban'oo kân ta matym n'aa.

12 Ti m' sa s'ëe gó kä P'op Hagä Do maher'oot ranabaaj hõm hyb n'aa Eróts magä doo me, Eróts ramanaher'oot hyb n'aa. Ti m' ta tyw n'aa see me m' rababaaj hõm kân sa häj n'aa hënh.

Esit häj n'aa hënh Joséh rakejën hõm do panyyg n'aa hahÿh

13 Ti m' sagõõh ma kama-het'ëek do ratsyym kasok do jawén paa bä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ääs kasee mä Joséh hã ta s'ëe gó. Ti m' ta s'ëe gó taky hadoo ta hã:

—As'ëeg g'ëed! —näng mäh.
—Mamahüüm wäd karapee t'aah ta ÿñ daheeh Esit häj n'aa hënh, t'ii hënh bë kejën hõm hyb n'aa. Eróts mejüü da resoos karapee t'aah tadaj'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa da Esit bä bë ayyw dó, õm ÿ maher'oot bä kä da mabana —näng mä ääs kyyh Joséh hã.

14 Ti m' nayyw hë Joséh ty gawëej däk. Ti m' atsëm né hë Joséh bado däk karapee

t'aah, ti m' karapee ÿñ da-heeh ratsyym kasog kân Esit hënh hah'üüm doo.

15 Ti m' Esit häj n'aa bä rabajeej kân Eróts bedëp nä bä. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod see her'oot do paa kaja däk hyb n'aa. Hahÿh d' mä P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erih do paah: “ÿ naëej wät tah ÿÿ, Esit bä naa tabanyyh hyb n'aa”,[‡] näng kerih do hã.

16 Ti m' Eróts h'yy kadaw'uuh sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do rawadii doo. Ti hyb n'aa tak'ëp mä takawajãän. Ti m' tamejüü mä radej'ëep hyb n'aa Berënh panang bä, panang nedaa bä na-ãäj hë, sahõnh hë karepé ajyy pawóp hë ta baab n'aa hedo padëek doo, ti yd jé ta baab n'aa hedoo do na-ãäj hë. Tii d' tawén d'oo, pawóp däg mä ta baab sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do pooj jé rabahapäh sagõõh karapee henäng do heen n'aa ganyyh doo.[§]

17 Tii d' né kä m' kaja däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod Jeremij häd näng do erih do paa kä. Hahÿh da paa m' ta kyyh:

18 “Panang Rama** häd näng doo bä naa maa enä tak'ëp ha'oot doo.

Tak'ëp h'yy kat'oon do sa kyyh ji maa napäh da.

Rakéw panaa kyyh né hë tii, sa taah p'ãä 'oot doo.

‡ 2:15 Osejas 11.1 § 2:16 Tii d' sagõõh ky n'aa ma kamahet'ëek do raher'oot paa ta hã. ** 2:18 Berënh nedaa bä ti panang Rama häd näng doo. Ti hyb n'aa ta tii bä na-ãäj hë sa taah rap'ãä oot, Jeremij ky däng doo da né hë.

Dooh wäd sa taah. Ti hyb n'aa dooh rakarēn bā ta wób rah'yyb enāw bā sa hā",†† nāng kerih doo.

Joséh rababaaj nā do panyyg n'aa hahỹyh

¹⁹ Ti m' Eróts dajēp do jawén paa bā, ta s'ēē gó m' āās kas'ee wät Joséh hā.

²⁰ Hahỹy da āās kyyh ta hā: —As'ēēg g'ēēd! —nāng mäh. —Mamabaj hōm karapee t'aah ta ȳyn daheeh Isaraéw hāj n'aa hēnh kā. Dejēp karapee majīī —nāng mäh.

²¹ Ti m' Joséh bas'ēēg gēēt mäh, tado dāk karapee t'aah, ti m' karapee ȳyn daheeh ratsyym kasog kån Isaraéw hāj n'aa hēnh hah'ũum doo.

²² Ti m' Joséh ky n'aa napäh bā Akeraw häd nāng do bag'āās mä Judah hāj n'aa‡‡ bā ta yb jawén buuj, eỹym mä t'īī hēnh tahōm bā kā. Ti m' ta s'ēē see gó P'op Hagä Do āās maher'oot mä t'īī hēnh tanahōm hyb n'aa. Ti hyb n'aa kā m' Isaraéw hāj n'aa bód Garirej häd nāng doo hēnh mä tabahōm kån.

²³ Ta tii bā, panang Nasaréh häd nāng do bā rabajeej kån. Tii b' mä kaja kån hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod raheer'oot do paa P'op Hagä Do ky dāng do ky n'aa hā: “Ramaneēēnh da Nasaréh buuj”, nāk paa sa kyyh.

3

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahỹyh

¹ Ti m' ta see pé noo gó, nu gemuun do paah, Jowāw häd nāng do bahōm kån Judah hāj n'aa bā tabanawāng hēnh. T'īī hēnh mä tamer'oot maa new'ēē do sa hā P'op Hagä Do kyyh.

² Hahỹy d' mä ta kyyh:

—Edaa dāk hỹ pong jé hawät do ji tabag'āās doo. Ti hyb n'aa bē eréd hōm nesaa doo, P'op Hagä Do wē bē h'yy kawareem hyb n'aa —nāng mä Jowāw kyyh.

³ Jowāw né hē ti aj'yy ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd nāng do her'oot do paa hahỹ tabaheer'oot noo gó:

“Hahỹy da tabanawāng bā her'oot do kyyh:

Bē tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bē tyw n'aa daj'aah”,* nāng mä takerii dāk do hā.

⁴ Jowāw saroor mä kameer wii s'ēēb, ta pan'aa. Ta baa wyd paa m', ta byyh. Sabakar paa m' tawēh ta tä, mabaa bēeh paa m' ta waa.

⁵ Ti m' hajōk Jerusarēnh babuj n'aa, Judah hāj n'aa buuj, tamii Joradān nabyy me habong do na-āāj né hē m' rabahōm Jowāw wē.

⁶ Nesaa do rakawoom bā, Jowāw nu gemuun hōm tamii Joradān häd nāng doo me.

⁷ Ti m' hajōk Pariséw ramaneēēnh doo, hajōk Saduséw ramaneēēnh do na-āāj hē ta wē, tanu gemuun

†† 2:18 Jeremii 31.15 ‡‡ 2:22 Judah hāj n'aa, Isaraéw hāj n'aa bód né hē. * 3:3 Isajas 40.3

doo bä rabana Jowāw ba-hapäh bä, taky hadoo mä sa hä:

—Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bëëh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hä P'op Hagä Do banoo do mahānh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahānh?

⁸ Taw'ääts hē pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hōm bä. Bë metäh hanām do bë moo bok do hä.

⁹ Bë daab yb manä Abaraām panaa bë hanäk do hä. Bë edoo manäh: “Ää P'op Hagä Do gadoo Abaraām panaa ää bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karēn bä tahajaa hahÿ pä tawareem bä, Abaraām panaa rado padäg bä —näng mäh.

¹⁰ —Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do tabagëem hyb n'aa hadoo tii. Sahōnh hē joom tëeg neaak do tagëew jat da, ti tabaju hōm da —näng mä Jowāw kyyh.

¹¹ Ti m' Jowāw ky hadoo ënh:

—ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naëng me, baad hadoo do wë bë h'yy kawareem do metëë n'aa. Ti awät da jawén ÿÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahānh ÿÿ. Hä ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun ÿ patsä bä —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahūm hyb n'aa. Tëeg hōō hadoo doo me bë

d' tametyy baad tabanāw däk hyb n'aa bë h'yyb tym —näng mäh.

¹² Tsyt hē tabetyn hōm da P'op Hagä Do karēn do moo heb'ook doo, tsyt hē ta wób. P'op Hagä Do karēn do moo b'ook doo, banām doo hēnh tabetyn hōm, tabanesaa hēnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hōm do hadoo tiriig ta bóg mahānh. Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hä. Ta bóg taju toonh tëeg hōō me, nadëek doo me —näng mä Jowāw kyyh Kristo ky n'aa hä.

Jesus Jowāw nu gemuun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' ti noo gó Garirej häj n'aa bä naa Jesus bawëēnh tamii Joradān häd näng doo hēnh, Jowāw nu gemuun hyb n'aa.

¹⁴ Ti m' Jowāw geām paawä, ti m' taky hadoo:

—Hëd n'aa wë ÿ mabana òm ÿ nu gemuun hyb n'aa? ÿ paawä ti manu gemuun —näng mä Jowāw kyyh.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Taw'ääts hē ta tii da dó. ÿ manu gemuun né hē. Taw'ääts hē ër bad'oo sahōnh hē ër hä P'op Hagä Do karēn doo —näng mäh.

Ti m' tii d' taky hadoo do hyb n'aa m', Jowāw nu gemuun kän Jesus.

¹⁶ Jesus nu kemuun wät do jawén paa bä, nayyw hē tabanyyh tame naa. Tabanä sii hē m' wë kabasëëts hōm. Ti m' tahapäh mä P'op Hagä Do Sahee ahying mä ta wë. Guri-i bahying doo da P'op Hagä

Do Sahee bahyng. Ta hã m' tabadäng.

¹⁷ Ti m' hỹ pong jé naa tamaa ena kãn P'op Hagä Do kyyh. Hahỹ̃ da m' ta kyyh:

—Hahỹ̃ tah ỹỹ, tak'ëp ỹ kamahãn up doo. Baad ỹ h'yy gadajang tan'oo bä —näng mäh.

4

Jesus Dijab* metyy do pa-nyyg n'aa hahỹ̃h

¹ Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahũüm kãn Jesus tabanawäng hënh, rabanabok hënh, Dijab metyy hyb n'aa Jesus.

² Ti m' 40 ta ä noo gó dooh m' Jesus awa bä, dooh m' tawëë bä. Ti jawén mä Jesus basa däk.

³ Tii bä Dijab, ji h'yyb tahet'uuk doo, ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —mamejõ hahỹ̃ pä rakawereem padëek päw —näng mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Doo. Hahỹ̃ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Ji waa hã had'yyt nado ji bedëp. Sahõnh hë P'op Hagä Do kyyh hyb n'aa ji bedëb heh'äät”† —näng mä Jesus.

⁵ Ti m' Jesus Dijab mahũüm kãn Jerusarënh hënh, panang tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk doo hënh. Ti m' tabatsyyd hõm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo

hënh tabasëek hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

⁶ —P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tũ. Hahỹ̃ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: “P'op Hagä Do mejũ da ta äãs, baad õm rabahag'äãs hyb n'aa. Õm da ragadoo p'op pä hã a tsyym taganadas hyb n'aa”,‡ näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

⁷ Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahỹ̃ da na-äãj hë P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Mamety manä P'op Hagä Doo, a hagä n'aa”§ —näng mä Jesus.

⁸ Ti m' Jesus Dijab masäk waëë p'op nu däk do jó. Tii b' naa m' tametëeh ta hã sahõnh hë badäk hahỹ̃ hã hanäng do häj n'aa rabag'äãs doo, sahõnh hë hanäm doo, hetsooh do badäk hahỹ̃ hã hanäng do na-äãj hë.

⁹ Ti m' taky hadoo ta hã:

—Sahõnh hë ta ti ỹ anoo da a hã, wë ỹỹ, tũ a taron nuu me ỹ mawehëë bä —näng mä Dijab kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ahõm mahãnh ỹỹ, Nesaa Do Yb! —näng mäh. —Hahỹ̃ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Jããm hë P'op Hagä Doo, bë hagä n'aa, bë wehëë. Jããm hë ta ti bë hyb n'aa jew'yyk, bë ky daheeh”,** näng kerih doo —näng mä Jesus.

* 4: Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, **Dijab**. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. † 4:4 Dew-Teronom 8.3 ‡ 4:6 Saaw-Mo 91.11-12

§ 4:7 Dew-Teronom 6.16 ** 4:10 Dew-Teronom 6.13

11 Ti m' Dijab bahõm kån Jesus mahãnh. Ti m' ããs rabana, rahag'ããs mä Jesus, ranoo mä ta hä ta waa kä.

Jesus du doo tama metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti m' Jowãw nu gahem'uun do radawãts gëët do Jesus ky n'aa napãh bã m', tababaaj hõm kån mä Garirej häj n'aa hënh.

13 Ti m' panang Nasaréh bã tabaym dó jawén paa bã m', takahÿÿd gã panang Kapar-Naũm häd nãng doo hënh. Karaj'aa Garirej häd nãng do nabyy me Kapar-Naũm badäk, Seburũn, Napatawi sa häj n'aa bã.††

14 Tii da tawén d'oo, P'op Hagã Do ky n'aa rod Isajas häd nãng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa. Hahÿÿ d' paa m' Isajas kyyh:

15 “Seburũn, Napatawi häj n'aa babuu,
karaj'aa nabyy me, tamii Joradãn tamyyj däk hä badäk do buuj.

Garirej sa häj n'aa häd, hajök do Judah buuj nadoo do rabaj'eenh bã.

16 Ta tii bã, gadagyp do hadoo doo gó habok doo, P'op Hagã Do nahap'ëeh doo,
rahapëë dæg kån ta bag ty eh do hadoo doo.‡‡

Dajëb bawät bã habok do sa hä ganã wät ta bag”,§§ nãng kerih doo.

17 Ti m' ti noo gó Jesus du do däk tamaher'oot sahõnh hë sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Edaa däk hÿ pong jé hawät do ji tabag'ããs doo. Ti hyb n'aa bë eréd nesaa doo, P'op Hagã Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —nãng mä Jesus kyyh.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' karaj'aa Garirej häd nãng do nabyy me Jesus bawät bã m', tabahapãh mä pawóp hë ajyy. Simaw, Peed ramaneënh doo, ta hÿÿj Ænderéh daheeh. Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hë m' tii.

19 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—B'ëep bë ana, si ÿÿ bë abooh. Tah'ÿÿb sag nado boo da bë hÿÿ kä. Ajyy, ÿÿj sag hadoo da bë hÿÿ kä P'op Hagã Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —nãng mä ta kyyh.

20 Ti m' nayyw hë m' raberéd hõm karahi. Ah'ũũm kån mä ta sii.

21 Ti bahãnh mä Jesus bahapãh ajyy Tsijaag, Jowãw daheeh, Sebedew häd nãng do taah. Marakate gó m' rabat'oonh, sa yb mä sa hata.

†† 4:13 Garirej häj n'aa bód ta ti Seburũn Napatawi sa häj n'aa. ‡‡ 4:16 Jesus né hë ti ta bag ty eh do hadoo doo. Sa mahang Jesus bawäd wät do hyb n'aa, sa mahang Jesus ma met'ëëg wät do hyb n'aa, rahapëë däk nyy da rabad'oo P'op Hagã Do wë ranu kajäk hyb n'aa. §§ 4:16 Isajas 9.1 hä takerii däk tii. P'op Hagã Do nahap'ëeh doo, ji edëb heh'ãät do nahap'ëeh do tii, dajëb bawät bã habok doo. Kristo sa wë kajaa doo, papÿÿj bag ganyyh do hadoo.

Karahi m' renäm. Ti m' Jesus bats'yyt ta sii rabahöm hyb n'aa.

²² Ti m' nawayw hē m' ragatsēg n'yyh pong hēnh. Ti m' raberéd hōm sa yb, marakate. Ti m' Jesus sii rabahöm kän mäh.

²³ Ti m' jé pad'yyt hē Garirej häj n'aa bā, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā, Jesus ma metëek mäh, tamaher'oot mä sa hā P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa hanäm doo. Jé pad'yyt hē m' tabaheso hōm sahōnh hē sa nahëeh. Tabaheso hōm na-ääj hē h'yyb nahejooj padëek do nahëe haj'aa.

²⁴ Ti hyb n'aa, Sirija häd näng do häj n'aa bā na-ääj hē raky n'aa napäh mä Jesus mo haj'aa hā. Ti hyb n'aa ramena kän ta wē nahëe enäh doo. Hajōng mä ramena do sa nahëeh. Tak'öp datés do hahoop do ta wób, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do ta wób, mera do kaj'uun do ta wób, nabong do ta wób. Ta ti sahōnh hē sa nahëe Jesus hahëen hōm mäh.

²⁵ Hajök mä Jesus jawén hah'üüm. Ta s'ee hēnh naa m' hena ta jawén hah'üüm doo. Garirej häj n'aa bā naa m' ta wób, Dekaporis häd näng do häj n'aa hēnh naa ta wób, Jerusarēnh bā naa m' ta wób, Judah häj n'aa bā naa m' ta wób, hëej Joradän häd näng do tamyyj däk hēnh naa m' ta wób kã.

5

Ky n'aa kedëng do ky n'aa

* 5:5 Taw'ääts hē ji ner'oot Apokarip 21.1.

hahÿÿh

1 Ti m' hajök do ta jawén han'aa do Jesus bahapäh bā m', tabasëek waëe hā m', ti m' tabahyy sooh. Ti m' ta ma metëek do rabana ta wē,

² ti m' tadu doo tama metëek do sa hā. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

3 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hā hē daab na'yyp doo, sa h'yyb gó jáãm hē P'op Hagä Do hā daab 'yyp doo. Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee rabahadoo do hyb n'aa.

4—Ky n'aa kedëng da jé ha'oot do hah'oop doo, P'op Hagä Do h'yyb en'yyim do hyb n'aa da sa hā.

5 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng kaja hē sa h'yyb mahüüm doo, sa hejój hā h'yy kana'eeh doo. Rawén ky n'aa kedëng, hëej papuuj* P'op Hagä Do ky n'aa enooh do danäh rabahadoo do hyb n'aa da.

6 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng takarēn doo da ji bawät do hā tak'öp h'yyb pad'ëek doo. Rah'yyb pahadëek do kan'oo däk da sa hā.

7—P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta wób t'yyd mehÿin doo. P'op Hagä Do t'yyd mehÿin da sa hā kã.

- 8—P'op Hagä Do ky n'aa edëng baad hedoo do had'yyt hë h'yyb enäh doo. Ky n'aa kedëng da tii, rahapäh do hyb n'aa da P'op Hagä Doo sa matym me.
- 9 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng h'yyb nyyw gó habok do du n'aa doo. Ta ti hedoo doo ramaneëenh da P'op Hagä Do taah.
- 10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da P'op Hagä Do karën do ramoo bok do hyb n'aa rarahejãã do hah'oop doo. Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé bag'ããs do karapee rabahadoo do hyb n'aa da.

11 —Ky n'aa kedëng bëeh, hëp ÿ n'aa bë raky n'aa rejã bã, bë rarahejã bã, daap hë nesaa do bë ky n'aa ran'oo bã.

12 Baad had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hã ta sãm hÿ pong jé. Ti hyb n'aa da bë h'yy gadejah, bë tsebee da, tii d' bë hã radoo bã né paawã! Tii d' né paa sa wahë makü rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã, rarahejãã né paa sa hã —näng mã Jesus.

Jukiir ky n'aa gó, ta bag ky n'aa gó Jesus ma metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jukiir hadoo bëeh, badäk hahÿÿ hã habong do sa mahang.† Jukiir nadah'ëed wäd bã, dooh ji haja bã ji an'oo bã p'aa hënh tadah'ëed däg bã. Tanadah'ëed wäd bã, dooh hyb n'aa ji karën wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé tabës pé tsab'eep da‡ —näng mãh.

14 —Badäk hahÿÿ hã habong do sa bag hadoo bëeh. Dooh ji haja bã ji jejën bã panang waëë jó badäk doo.

15 Dooh ta bag ji gataa so bã ji waa hood yt hã ji dasooh hyb n'aa. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, sahõnh hë tób yt hã haj'eenh do rabag enä hyb n'aa.

16 Ti hadoo ënh bë hã. Bë metäh, rabahapäh hyb n'aa, baad hedoo do bë babok doo, baad hadoo do bë moo bok doo, bë Yb hÿ pong jé hawät do hã raj'aa etsë hyb n'aa kã bë hã rahapäh do hyb n'aa —näng mã Jesus.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hã Jesus ma metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

17 Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ ahyng babä ÿ gawats'iik hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ããj hë. Tii d' bë edoo manäh. ÿ wén hyng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ããj hë, takaja

† 5:13 Jukiir me ji ty gewuuk ta dab takanarejãã hyb n'aa. Jukiir hadoo P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do badäk hahÿÿ hã habong do sa mahang. P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa nesaa do tak'ëp tawén kanah'üüm badäk hahÿÿ bã. ‡ 5:13 Jukiir nadah'ëed wät do hadoo ta hã h'yy ka'eeh do baad naboo bong doo. Baad ji nawäd wäd bã, baad nadoo do ji metëeh tii bã ta wób sa hã. Jukiir nadah'ëed wät do hadoo, ji aw'oong hõm do hado däk ji tii bã.

däk hyb n'aa, hã ÿ kametëeh hyb n'aa na-ãäj hë.

¹⁸ Baad bë ÿ maher'oot. Wë, badäk hahÿ hëej bawät nä bä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta bód had'os pé gawatsik péh, sahõnh hë ta hã kerih do kametëeh bä kä. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

¹⁹ —Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bód t'aats ky nadaheeh doo, ta wób tama met'ëeg bä ta nemuun raky nadaheeh hyb n'aa, jããm hë ky n'aa nets'äs da ta ti he-doo do hÿ pong jé hawät do tabag'ãäs do mahang. Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, ta wób hã tama met'ëeg bä na-ãäj hë, ky n'aa etsä däk tii, hÿ pong jé hawät do tabag'ãäs do mahang —näng mäh.

Baad had'op Jesus karën ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

²⁰ —Baad bë ÿ maher'oot. Baad ub Pariséw red'oo raky daheeh P'op Hagä Do karën do ji hã. Ti hadoo ënh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti hado né paawä, baad bë nado bä sa bahãnh, dooh tabad'op hë bë haja bä hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do karapee bë hado bä —näng mäh.

1. Baad ji bawät sa mahãnh ji da hadoo do hã ji hyb n'aa newëe do hã ky n'aa hahÿÿh

²¹ —Bë maa napäh né hë p'ooj ub ër wahë maküü hã kamejüü doo: “Manaboh

manä a da hadoo doo. Nesaa do hã ky n'aa kety däk da jé ta da hadoo do daj'ëep doo”, § näng kerih doo.

²² ÿÿ kä, ÿ her'oot hahÿ bë hã: Jé ta da hadoo do wë kawajãän do sii hë ky n'aa kety däk da. Jé ta da hadoo do ky n'aa rejãä péh, taw'ãäts hë ër wahë n'aa hedoo do raky n'aa etyy tii. Jé “h'yy gata-maa its õm!”, hanäng pé ta da hadoo do hã, p'eets hë tabanesaa hënh, tëeg hõõ gó da tabahoop —näng mäh.

²³ —Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do hã mama ejuu bä mahyb n'aa es'ee bä a hã a da hadoo do ganen'aak doo, baad nadoo do ta hã mamoo wät do hyb n'aa,

²⁴ tii bä taw'ãäts hë meréd dó mama ejuu do pan'aa ji ma ejuu do tyng pa. Tii bä ahõm a da hadoo do wë. Mets'ëë õm tahyb n'aa mabaan hyb n'aa, p'aa hënh bë h'yyb enyyw padëek hyb n'aa. Tii bä maju kä P'op Hagä Do wë mamanaa doo —näng mäh.

²⁵ —Taw'ãäts hë nayyw hë mah'yyb enäw a wë kawajãän doo, hyb n'aa jawyk do wë õm tamahüüm bä õm taky n'aa tapaa hyb n'aa paawä. Bë mahõm me, ta hõõ bä, mah'yyb enäw, hyb n'aa jawyk do ji hã ky n'aa etyy do hã, õm taky n'aa tapa mahãnh. Tii d' manadoo bä, hyb n'aa jawyk do õm tabahaëënh da warahén hã, õm tadawäts gëet hyb n'aa kä.

²⁶ Dooh d' manä bä kä tii bä,

sahõnh hē manepaag bā. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mäh.

2. *Baad had'op, ta wób rabahed'oo do bahānh, ji bawät ŷŷj sa wē ky n'aa hahŷŷh*

27 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh: —Bē maa napäh hahŷ kamejũ doo: “Aã manā ta seeh ŷŷm sii”,** nāng kerih do paah.

28 ŷŷ kā, ŷ her'oot hahŷŷ d' bē hā: ŷŷnh wē ty gadäk doo, ta sii haŷŷh do hyb n'aa newē däk doo, baad nado däg ta h'yyb tym hā kā. Nesaa do tamoo wäd däg kån, dooh né ta sii taã bā paawā.

29 A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bā, taw'ãäts hē paawā a matym mado nyh. Madawäts hõm. Taw'ãäts hē sét a hā hanāng do kaw'oong hõm, tabanesaa hēnh õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahānh.

30 A moo hub hadäk do hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bā, taw'ãäts hē paawā magakyd hõm a mooh. Madawäts hõm. Taw'ãäts hē sét a hā hanāng do kaw'oong hõm, tabanesaa hēnh õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahānh†† —nāng mäh.

3. *Baad had'op, ta wób rabahed'oo do sa bahānh,*

** 5:27 Esodo 20.14 †† 5:30 Dooh Jesus mejō bā ji matym ji ado nā bā, ji moo see ji gakyd hõm bā. Jesus hapäh, ji h'yyb gó naa né hē ti nesaa do ji moo wät doo, ji heg'ãäs doo. Tii da tawén her'oot, baad ji hyb n'aa matakēē hyb n'aa nesaa do ji moo nawät hyb n'aa. Dooh masuuj tado bā ta ti hedoo doo, Jesus hanāng péh.

‡‡ 5:31 Dew-Teronom 24.1 §§ 5:35 Hŷ pong jé, P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng hadoo. Badäk hahŷŷh, P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo Isaraéw buuj sa hā. Sahõnh hē P'op Hagä Do bag'ãäs. Ti né sahõnh hē danäh, tahanāng pé ti.

ji bawät ji ŷŷm wē ky n'aa hahŷŷh

31 —Hahŷŷ da kamejũ do paah: “Jé ta ŷŷm heréd hõm doo, taw'ãäts hē taban'oo däk né hē ta heen n'aa kerih do ta hā”,‡‡ nāng kerih do hā.

32 ŷŷ kā, ŷ her'oot hahŷŷ d' bē hā: Jé daap hē ta ŷŷm heréd hõm doo, ta ŷŷm wadii do hyb n'aa tanado bā, ŷŷnh ta patug nadoo do sii he'ŷŷh do hado däk tan'oo bā ta ŷŷm paah. Aj'yy see gat'ēē däg bā ta ti ŷŷnh, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ŷŷm sii he'ŷŷh do hado däk tii —nāng mäh.

4. *Baad ji awäd bā, dooh hyb n'aa tak'ēp ji ky n'aa h'ũm pé do ky n'aa hahŷŷh*

33 —Bē maa napäh né hē p'ooj ub er wahē makũ hā kamejũ doo: “Maky kahŷŷd manā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā maky dāng doo. Mamoo wäd né hē ta hā maky dāng doo”, nāng kerih doo.

34 ŷŷ kā, ŷ her'oot hahŷŷ d' bē hā: Bē ky dēē manā da. P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng hadoo hŷ pong jé. Ti hyb n'aa bē ky dēē manā hŷ pong jé hā, bē ehub né hē bē ky dāng do bē metēēh hyb n'aa.

35 P'op Hagä Do tsyym tyng hadoo badäk hahŷ hēēj. §§ Ti

hyb n'aa, bē ky dēē manā badāk hahy hēej hā, bē ehub né hē bē ky dāng do bē metēeh hyb n'aa. Bē ky dēē manā Jerusarēnh panang hā, bē ehub né hē bē ky dāng do bē metēeh hyb n'aa. P'op Hagā Doo, sahōnh hē bag'āās do panang ti Jerusarēnh. Ta ma tii.

³⁶ Bē ky dēē manā bē nuu hā. Dooh ji haj'as pé ji hā hē ji ahỹyd bā. Ji sēen na-āāj hē dooh ji haja bā ji ahỹyd bā.

³⁷ Ti hyb n'aa kā, “ỹỹ” bē noo bā, taw'āāts hē “ỹỹ” né hē bē h'yyb gó. “Dooh” bē noo bā, “dooh” né bē h'yyb gó. Jāām ti bē kyyh. Dooh hyb n'aa tak'ēp bē ky n'aa h'ũũm pé bē metēeh hyb n'aa ta ti bē ehub né hē. Nesaa Do Yb hanaa sahōnh hē ti bahānh tak'ēp ky n'aa h'ũũm doo – nāng mäh.

5. Baad ji awād bā, dooh ji abaaj bā nesaa do ji tah moo wāt do ky n'aa hahỹyh

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh: –Bē maa napäh né hē hahy kamejũũ doo: “Ta da hadoo do matym rejāā doo, ta ti mo haj'aa nāng do matym na-āāj ji rejāā. Ta da hadoo do tēg see gatēh hōm doo, ta ti mo haj'aa nāng do tēg see na-āāj hē ji rejāā”, *** nāng kerih doo.

³⁹ Ỹỹ kā, ỹ her'oot hahỹ d' bē hā: Bē mahũũm manā hyb n'aa jewyk do sa wē nesaa do

bē hā moo wāt doo, tamoo wāt do sām tagadoo hyb n'aa paawā. Ōm rapa ewyh bā manu mebyng hyb n'aa paawā, mamabaaj manäh. Man'oo a ta pa s'ee hēnh rabewyyh hyb n'aa.

⁴⁰ Hyb n'aa jewyk do sa wē a da hadoo do ōm taky n'aa tapa bā a saroor hyb n'aa, man'oo ta hā a hatsē a hā hadāk do na-āāj hē.

⁴¹ Ōm ramejō bā sa ma mas'ēed bā raky n'aa jaw'yyk do anoo do pénh, tii bā mamahāj manā ta ti ramejũũ doo. Taw'āāts hē raky dāng do bahānh mas'ēed.†††

⁴² Man'oo a da hadoo do ets'ēē bā a hā. A h'ēed see a da hadoo do ets'ēē bā tab'aanh doo, man'oo né hē –nāng mäh.

6. Baad ji awād bā, ji majjũ sii hē ji kamahān do ky n'aa hahỹyh

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh: –Bē maa napäh né hē hahy ramejũũ do paah: “Makamahān a da hadoo doo. Mahyb n'aa wareem a majjũ.”†††

⁴⁴ Ỹỹ kā, ỹ her'oot hahỹ d' bē hā: Bē kamahān bē majjũ. Bē ky n'aa ets'ēē bē hā rejāā doo,

⁴⁵ bē Yb hỹ pong jé hawät do taah né bēeh, bē metēeh hyb n'aa ta tii hā. Bē Yb hỹ pong jé hawät do anoo papỹyj bag tapahuunh doo, baad habok do sa hā, baad

*** 5:38 Esodo 21.24, Rewitikos 24.20, Dew-Teronom 19.21 ††† 5:41 Roma buuj warahén n'aa Isaraéw hāj n'aa bā mejjũ do rahajaa, rakarēn bā, ramejũũ Isaraéw buuj rasēet sa ma dawēē péj. Tii d' radoo bā, ramejũũ do bahānh ji asēet, nāng Jesus kyyh. Dooh ji mahāj bā. ††† 5:43 Rewitikos 19.18

nabok do sa hã na-ãäj hẽ. Baad habok do rababong bã tabanoo naeng badoos hyb n'aa, baad nabok do rababong bã na-ãäj hẽ.

⁴⁶ Bẽ gadoo bẽ ed'oo g'eeh hanãm do P'op Hagã Do hanaa, jããm né hẽ bẽ kamahãn bã bẽ hã kamahãn doo? Dajëer Roma buuj hã ji hepak do taa n'aa, bẽ ty n'aa ges'yyk doo, ti na-ãäj rakamahãn sa hã kamahãn doo.

⁴⁷ Jããm hẽ bẽ wakããn hedoo do bẽ edëe bã, ta wób bad'oo do bahãnh nado bẽ bad'oo. Jé P'op Hagã Do sa h'yyp gó nahapäh do na-ãäj né hẽ redëng sa wakããn, sa najiis.

⁴⁸ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ baad had'yyt hẽ bẽ babok, bẽ Yb hỹ pong jé hawät do baad had'yyt hẽ tabawät doo da –näng mä Jesus kyyh sa hã.

6

Tamawoob hẽ hedoo do Jesus ma metëek P'op Hagã Do ji weh'ëeh do ky n'aa hã

¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

–Baad hedoo doo, P'op Hagã Do karën do bẽ moo bok bã, taw'ãäts hẽ bẽ moo boo bẽ raj'aa etsë hyb n'aa nado. Baad hedoo do bẽ moo boo bã bẽ hã raj'aa etsë hyb n'aa, ti bã dooh bẽ gado wäd bã hanãm do ta sãm bẽ Yb hỹ pong jé hawät do hanaa.

1. Nyy da ji bad'oo kas'uut do matym n'aa ji an'oo bã do ky n'aa hahÿÿh

² –Ti hyb n'aa kas'uut do matym n'aa mabanoo bã,

magamehã manã torõmbet, õm ramanatakëe hyb n'aa, j'ooj madäk doo me ky ken'yyim do rabahed'oo doo da panang tyw n'aa bã, tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do yt hã, sa hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Baad bẽ ÿ maher'oot: Ta ti hedoo doo, sa hã raj'aa etsë doo me né hẽ ragado däk ta sãm. Dooh ragado wäd bã hanãm do P'op Hagã Do hanaa. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo.

³ Kas'uut do matym n'aa mabanoo bã, maher'ood manã ta wób sa hã,

⁴ ta wób ranahapäh hyb n'aa mamasa doo. Tii bã kã, a Yb hỹ pong jé hawät doo, hapäh do ranahapäh bã manoo doo, anoo da a hã ta sãm baad hadoo doo –näng mäh.

2. Nyy da ji bad'oo ji ky n'aa ets'ëe bã ky n'aa hahÿÿh

⁵ –Bẽ ky n'aa ets'ëe bã, j'ooj madäk doo me ky ken'yyim do rabahed'oo doo da bẽ adoo manã da. Panang tyw n'aa kajatsëk bã, hajök do rababok bã, tób P'op Hagã Do panyyg rayd naherot do yt hã na-ãäj ti ragen'aak raky n'aa etsëe rabë bã, ta wób rabahapäh hyb n'aa. Baad bẽ ÿ maher'oot: Ta ti hedoo doo, sa hã raj'aa etsë doo me ragado däk ta sãm. Dooh ragado wät pé hanãm do P'op Hagã Do hanaa. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo.

⁶ Ti hyb n'aa, maky n'aa ets'ëe bã, ajëe suun a tób gawakõ gó, manoo gatsëe däg ta gawakõ, ti bã maky n'aa

ets'ëē a Yb, h̄y pong jé hawät do ji nahapäh do hä. Tii bä kä, a Yb h̄y pong jé hawät doo, kejën doo gó maky n'aa etsëē do hapäh doo, anoo da a hä ta sãm baad hadoo doo.

⁷ Bë ky n'aa ets'ëē bä, bë ky n'aa jebaaj manä bë etsëē doo, P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do rabahed'oo doo da. Rah'yy kaha'eeh do maa napäh raky n'aa etsëē doo, hajöng do sa kyyh hyb n'aa red'oo.

⁸ Bë ky n'aa ets'ëē pooj jé bë Yb hapäh bë wë badoh doo. Ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ëē manä nanäng raky n'aa etsëē doo da.

⁹ –Taw'ääts hē hahÿÿ da d' bë kyyh bë ky n'aa ets'ëē bä:

“Ee, h̄y pong jé hawät doo, äã karën sahõnh hē òm rahyb n'aa jew'yyk.

¹⁰ Äã etsëē a hä, sahõnh hē mabag'ääs do nayyw hē takajaa hyb n'aa äã wë.

Äã karën sahõnh hē badäk hahÿÿ hä habong do ramoo bok makarën doo,

h̄y pong jé ramoo bok doo da makarën doo.

¹¹ Man'oo had'yyt hē äã waa.

¹² Mamabaan hõm nesaa do äã moo bok do paah, äã mabaan hõm doo da äã wë moo bong do nesaa doo.

¹³ Man'oo manä nesaa do äã tah'yyb tatuk.

Äã mamoo n'aa jesu Nesaa Do Yb mahãnh.*

[Òm né ti sahõnh hē bagää had'yyt doo.

Òm né ti hejooj had'yyt doo.

Òm né ti ji j'aa etsëē had'yyt doo. Ti né hē. Taw'ääts hē]”, nãk da bëeh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

–Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë wë ramoo boo bä, tii bä bë Yb h̄y pong jé hawät do hyb n'aa mabaan da na-ääj hē bë hä.

¹⁵ Bë hyb n'aa manabaan bä nesaa do bë wë ramoo bok doo, tii bä dooh na-ääj hē bë Yb hyb n'aa mabaan bä bë hä nesaa do bë moo bok doo.

3. Nyy da ji bad'oo kas'aah doo me P'op Hagä Do ji weh'ëeh bä ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

–P'op Hagä Do bë weh'ëeh hyb n'aa bë kas'aah bä, bë metä manä bë h'yy gajëng doo, j'ooj madäk doo me habok doo, ky ken'yyim do gó habok do rabahed'oo doo da. Ta ti rahÿÿt sa mamets rakas'aah ta wób rabahapäh hyb n'aa. Baad bë ÿ maher'oot: Ta ti hed'oo doo, sa hä raj'aa etsë doo me, ragado däk ta sãm sahõnh hē. Doo ragado wät pé hanäm do P'op Hagä Do hanaa. Né hupÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo.

¹⁷ Ti hyb n'aa, kas'aah doo me P'op Hagä Do maweh'ëeh bä, taw'ääts hē mahetsyyd a mamets, mahawug ta syyj buu benyyim do a nuu gó ji bahed'oo doo da

* **6:13** Tahajaa na-ääj hē ji erii bä: “Äã mamoo n'aa jesu nesaa do mahãnh.”

18 kas'aah doo me P'op Hagä Do maweh'eëh do ta wób ranahapäh hyb n'aa. Jããm hẽ a Yb, hỹ pong jé hawät doo, ji nahapäh do hapäh hyb n'aa. Tii bã kä, a Yb hỹ pong jé hawät doo, kejën doo gó makas'aah do hapäh doo, anoo da a hã ta sãm baad hadoo doo —näng mäh.

Ji ma ky n'aa hahỹyh

19 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Bẽ ata manä bẽ ma takah'ũüm hyb n'aa badäk hahỹyh bã, kamera hedoo do ji ma rejãã doo bã, ji ma hetõt bã, hets'eëk do bẽ tób ranoo eë hõm doo bã bẽ ma rabets'eëk hyb n'aa.

20 Taw'ããts hẽ bẽ moo boo had'yyt hẽ ti P'op Hagä Do bẽ hã takarën doo. Tii bã da bẽ gadoo da hỹ pong jé ta sãm P'op Hagä Do hanaa. Hỹ pong jé dooh kamera hedoo do rejã bã ta sãm P'op Hagä Do hanaa ji gadoo doo. Ta tii bã dooh tahetöd bã ta sãm, ta tii bã dooh retsëeg bã P'op Hagä Do hanaa ji gadoo doo.

21 Ta tii d' y wén her'oot, tak'ëp bẽ kamahãn do banäng bã, tii bã bẽ h'yyb bawät —näng mäh.

22 —Ji bag hadoo ji matym. Baad tado bã ji matym,† ta bag hado däk sahõnh hẽ ji hã.

23 Baad tanado bã ji matym,‡ badagyp hadoo sahõnh hẽ ji hã. Ti hyb n'aa, ta bag hadoo bẽ hã hanäng do

paawä, badagyp do tado bã, tak'ëp tabadagyp tii bã bẽ hã.

24 —Dooh hajaa pé pawóp hẽ ta kariw n'aa sii moo wät pé séd noo gó. Tii d' tahado bã, ta kariw n'aa see dooh takamahãn bã, ta see ti takamahãn. Ta see wẽ da baad tamoo wät da, ta see taty n'aa ges'yyk da. Ti hadoo bẽ hã. Dooh bẽ haja bã bẽ h'yy keséj bã. Dooh bẽ haja bã P'op Hagä Do hã bẽ h'yyb däg bã, dajëër hã na-ããj bẽ h'yyb däng bã —näng mã Jesus.

25 —Ti hyb n'aa bẽ y ma-her'oot hahỹyh: Bẽ hyb n'aa tón had'yyt manä bẽ babok do hã, bẽ waa hã, bẽ eëk do hã, bẽ saroor hã. Tii d' y wén edoo, ji awa do bahãnh ti ji edëp doo. Ji saroor bahãnh ji.

26 Bẽ hegãã taw'eëd. Dooh reloom bã joom tym. Dooh rata bã joom ag sa waa tób n'aa yt hã. Ti hado né paawä, P'op Hagä Doo, bẽ Yb, anoo sa waa. Taw'eëd P'op Hagä Do kamahãn do bahãnh bẽ takamahãn.

27 Tak'ëp bẽ hyb n'aa newë had'yyt né paawä, dooh bẽ haja bã bẽ aboo dawëd bã ta tii da —näng mäh.

28 —Hëd n'aa bẽ hyb n'aa tón bẽ saroor bẽ padedëk do pan'aa hã? Bẽ hegãã tabawä n'aa ts'ooh joom banäng bã hawäng doo —näng mäh. —Dooh né paawä ramoo boo bã, dooh né paawä sa saroor rages'yyb bã,

† 6:22 Ji etsëeh, P'op Hagä Do hã ji h'yyb däk, tahanäng pé né m' ti *baad hadoo do ji matym*. ‡ 6:23 Ji netsëh, ji ma hyb n'aa ji bawät tahanäng pé né m' ti *baad nadoo do ji matym*.

29 Saromãw saroor anyyw né paawä, gabar'ëeng né paawä, ti bahãnh tabanãm ti tabawä n'aa ts'oooh.

30 Tii da baad ub P'op Hagä Do adoo bä tabawä n'aa hä, nanyw hë tsawyy jëng do hä, ji gatang do hä, dooh g'eeh ti bahãnh baad ub tabahag'ããs bëeh? Tanoo né da bë hä bë saroor. H'ëed hyb n'aa P'op Hagä Do hä baad bë h'yy kana'eeh?

31 Ti hyb n'aa kä, bë hyb n'aa tón manäh. "H'ëed g'ee d' äã awa? H'ëed g'ee d' äã eëek? H'ëed g'ee d' äã dadäk?", bë an'oo manäh.

32 P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti hä h'yyb padëek doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bä. Bë Yb hÿ pong jé hawät do hapäh bë wë bedoh doo.

33 Taw'ãäts hë pooj jé baad bë h'yyb padäg bë Yb bag'ãäs do hä, baad hedoo do ji hä takarën do hä na-ãäj hë. Tii bä kä, tanoo da bë hä sahõnh hë bë wë bedoh doo.

34 Ti hyb n'aa kä, naga hë bë hyb n'aa tón manä bë pooj jé hawät do hä. Jat'iip hadoo na-ãäj hë ti anäng ji h'yy katón doo. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë jati pé bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo.

7

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahÿÿh

* 7:6 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé apäh: Bë ky kahüüm manä P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do bë maher'ood bä kanar'ëen do maa nanewëe do sa hä. Sa hä ji ky kahüüm bä, ji rarahejãä da tii bä. Awaar ji tegës do hadoo tii. Sa hä ji ky kahüüm bä panyyg hanäm do ky n'aa, raty n'aa ges'yyk da tii. Too yb majoor gabarëeh do tsab'eep do hadoo tii. † 7:7 Baad ji hyb n'aa matakëe ji ky n'aa etsëe do hä tahanäng pé m' tii bë esóts bä bë aw'yyt.

1 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad nadoo do hä bë ky n'aa ety manä had'yyt hë ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa netyy hyb n'aa bëeh.

2 Tii d' ÿ wén edoo, ta wób bë ky n'aa etyy doo da, bë da P'op Hagä Do ky n'aa etyy. Ta wób bë ky n'aa etyy do pénh, ti pénh da P'op Hagä Do ky n'aa etyy da bëeh.

3 —Hëd n'aa mamatakëe b'aa hyyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anäng?

4 Hëd n'aa, "Na b'aa hyyj a matym gó hatu do ÿ ado hõm", mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä a matym gó hanäng doo?

5 J'ooj madäk do ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa haeh do a matym gó hakëe doo. Tii bä da mabahapäh baad ub mabado hõm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mäh.

6 —Bë an'oo manä awaar hä tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk doo. Bë da regës. Bë an'oo manä too yb hä majoor gabarëeh do perora häd näng do s'ëeb. Ratsab'eep da bë majoor* —näng mä Jesus.

Ji ky n'aa etsëe do ky n'aa hahÿÿh

7 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ets'ëe, tii bä P'op Hagä Do anoo bë hä. Bë esóts, tii bä bë aw'yyt da.† Bë naëej tób

noo bā naa, tii bā da ta danäh
noo gas'ëes.‡

8 Jé hetsëe doo, gadoo da
P'op Hagä Do hanaa. Jé hes-
oos péh, taw'yyt P'op Hagä
Do hanaa. Jé tób noo bā naa
naëenh péh, tób noo kas'ëes
da ta hā P'op Hagä Do hanaa
—näng mäh.

9 —Pāw bē t'aah ets'ëe bā ta
waa, pā bē anoo g'eeh ta hā?

10 Tah'ÿÿb bē hā tets'ëe bā
ta tā, aw'yy g'eeh bē anoo ta
hā? Dooh.

11 Nesaa do moo heb'ook
do né paawä bëeh, baad
hadoo do bē heno bē taah
hā. Ti bahānh bē Yb hÿ pong
jé hawät do anoo da baad
hadoo do ta hā hetsëe do hā.

12 —Ti hyb n'aa kā, sahōnh
hē bē bad'oo do hā, bē moo
boo ta wób sa hā baad hadoo
doo, bē karēn do bē hā ramoo
bok doo. Tii d' tahanāng pé
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do hā, P'op Hagä Do ky n'aa
rod rerii bong do hā kerih
doo —näng mā Jesus.

*Ta tyw n'aa ky n'aa gó Je-
sus ma metëek hÿ pong jé ji
bahōm do ky n'aa hahÿÿh*

13 Ti m' Jesus ky hadoo sa
hā:

—Noo maeh ta tyw n'aa,
maeh ta tyw n'aa banesaa
hēnh, ji karejāā doo hēnh
hahōm doo. Hajök maeh
doo me hah'ūūm. Ti hyb
n'aa, taw'āāts hē bē majëe
suun noo nad'ëed is do hadoo
doo me P'op Hagä Do wē,
ji edēb had'yyt doo hēnh ji
tamahūūm doo.

14 Noo manad'ëed its,
manad'ëed its ta tyw n'aa ji
edēb had'yyt doo hēnh hahōm
doo. Dooh tahajōō bā ta ti ta
tyw n'aa haw'yyt doo —näng
mäh.

*Rababok do hā ji h'yy
ganāng sa hā ky n'aa hahÿÿh*

15 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bē hyb n'aa matakä,
P'op Hagä Do ky n'aa rod oow
bē rawanadii hyb n'aa. B'éé
anyyw is do hadoo kawana-
jāān do hadoo da rababok bē
mahang. J'ooj madäk doo
me tii. T'ōp, sa h'yyb gó,
tabanas'aa b'éé hek'ook do
hadoo tii.

16 Ramoo bok do hā, ra-
her'oot do hā na-āāj hē bē da
h'yy genäh sa hā, joom ag hā ji
bahapäh do hadoo joom ÿÿn
hā. Dooh ji awyyd bā uwa
ag sasēng tēeg hedoo do hā.
Dooh na-āāj hē ji awyyd bā
wiigo ag hetek do hā.

17 Joom baad hadoo doo,
baad ub ta ag. Joom seeh,
baad nadoo doo, ta hēnh
hēnh ta ag hahōm, dooh baad
hadoo do ta ag.

18 Joom baad hadoo doo,
doo teag bā baad nadoo doo.
B'aa p'yyim näng doo, dooh
tahaja bā baad hadoo do teag
bā.

19 B'aa baad nadoo do
heaak doo, ji agëem, ji tēeg
hado däk tii bā.

20 Joom ag hā bē hapäh doo
da ta ÿÿn, ti hadoo da, ramoo
bok do hā, rababok do hā bē
da h'yy genäh P'op Hagä Do

‡ 7:7 Ji ky padäg had'yyt hē P'op Hagä Do hā ji etsëe doo, tahanāng pé m' ti tób noo
bā naa ji naëenh doo.

ky n'aa rod oow sa hã —näng mäh.

21 —Dooh sahõnh hẽ “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, ý ramaneeñh doo, hỹ pong jé hawät do bag'ããs do karapee rabahadoo da. Jããm hẽ Ýp ý hỹ pong jé hawät do karën do moo b'ook doo, ta bag'ããs bã tagadoo.

22 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, hahỹỹ da hajök do sa kyyh hã ýỹ: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, a kyy gó nado g'eeh a ky n'aa ãã baher'oot? A kyy gó nado g'eeh karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëek do ãã habëe hõm? A kyy gó nado g'eeh hajõng ãã pehuunh doo?”, nãk da.

23 Tii bã kã, hahỹỹ da da käh ý sa hã: “Dooh noo gó bẽ ý hapëe bã. Bẽ anã matym ýỹ gó naa, nesaa do moo heb'ook doo!”, näng da käh ý sa hã.

24 —Ti hyb n'aa kã, hahỹ käh ý maa newëe doo, ky daheeh doo, aj'y y h'yy ganäng do hadoo, tababang bã, pä banäng bã, ta tób tatamaa sooh do hadoo.

25 Adots né paawä naëng, tamii agyyb né paawä ta tób hã, bah'ood ahëm né paawä ta hã, dooh tatë hyy bã, tababang bã ta tób tu n'aa baad tabejëh do hyb n'aa.

26 Käh ý maa newëe doo, ky nadaheeh doo, aj'y y h'yy gatamah do hadoo, hood jó ta tób tatamaa sooh do hadoo.

27 Adoos naëng, ag'yyp tamii ta tób hã, bah'ood ahëm ta hã. Tii bã tabatë hyng.

Sahõnh hẽ takarejãã ta tób —näng mäh.

28 Ti m' Jesus bahajaa bã sahõnh hẽ ta ti taheer'oot doo, maa new'ëe do rahyb n'aa meuunh mã tama metëek do hã.

29 Rawén meuuj bong mã tama metëek mã hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Sa ma matëg, Mosees ky n'aa jaw'y yk do ma mehetëk do rama metëek doo da nahado m' tii.

8

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' waëe bã naa Jesus bahyng bã kã hajök mã had'aa.

2 Ti m' aj'y y rog manahuuh do ana mã ta wë. Ti m' tabahyy häng mã ta taron nu paa me, ti m' taky hadoo mã Jesus hã:

—Wahëh ý n'aa, —näng mäh —makarën bã tii, mahajaa né hẽ nahäh ý mado hõm —näng mã ta kyyh.

3 Ti m' Jesus moo däg ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Ej. Ý karën —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mã ta kyyh.

Ti m' nayyw hẽ kã m' ta nahëe badoo wät. Has'oo däg kãn mäh.

4 Ti m' Jesus baher'oot ta hã:

—Maher'ood manä ta wób sa hã —näng mäh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejüü do paah, ta ti hedoo

doo pé ji nahëë badoo wät do heen n'aa, òm has'oo däk do baad sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus ta hã.

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' panang Kapar-Naũm häd näng doo bä Jesus kajaa bä kä, Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa see ana kãn ta wë, ta karom Jesus masa hyb n'aa.

⁶ Ti m' Jesus hã taky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —tak'ëp karom ÿ nahëë näng. Ti asooh tób hënh. Dooch tahaja bä tawäd wäd bä. Tak'ëp taba-hoop —näng mä warahén.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ääts hë. T'ĩĩ hënh ÿ bahõm ÿ bahaso däk hyb n'aa —näng mäh.

⁸ Ti m' warahén wahë n'aa ky hadoo:

—Wahëh ÿ n'aa, hã ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its a hã, tóp ÿÿ gó mabajëë suun hyb n'aa. Taw'ääts hë babä naa mame-jũũ ta nahëë hã, tiĩ bä karom ÿ bahas'oo däk da.

⁹ Tii d' ÿ wén edoo, ÿ na-ããj né hë ÿ ky daheeh wahëh ÿ n'aa ramejũũ do ÿÿh. ÿ na-ããj hë warahén ÿ n'aa ÿ mejũũ, ÿ raky daheeh. Ta see ÿ mejõ bä, “Ahõm”, ÿ noo bä, ahõm né hë. Ta see ÿ mejõ bä “Ana”, ÿ noo bä, ana né hë. Karom ÿÿ ÿ mejõ bä, “Hahÿ mamoo wäd”, ÿ noo bä, ÿ taky daheeh

né hë* —näng mä warahén kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus hyb n'aa meu-unh mä warahén her'oot do tamaa napäh bä. Ti m' taky hadoo hajõk do ta sii han'aa do hã:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ÿ hapäh nä pé Is-araéw buuj sa mahang tak'ëp hã ÿ h'yy ka'eeh do hahÿ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo do h'yy ka'eeh do hadoo.

¹¹ Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Badäk hahÿÿ hã jé pad'yyt hë naa rabena da hÿ pong jé hawät do bag'ääs doo bä ratsebé do jãm n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa Abaraãm, Isak, Jakóh sa sii.

¹² Ti nuuj jé, pooj jé kats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa paawä, kaw'oong bong da ta w'oo hã, gadagyp doo bä. A'oot da tii bä. Sa tæg kamegëej däk da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

¹³ Ti m' warahén hã Jesus ky hado kãn:

—Abaaj hõm. Mah'yy ka'eeh do hyb n'aa metsëë do ÿ moo wät —näng mäh.

Ti m' ti noo gó né hë ta karom bahas'oo däk.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Peed tób bä Jesus bajëë suun bä, tahapäh mä Peed mayyn hasooh doo. Oom ta hã.

* 8:9 Hahÿÿ da warahén hanäng pé taker'oot do hã: “ÿ mejũũ do ÿ raky daheeh doo da, òm karom ÿ nahëë ky daheeh da, dawëë naa né paawä mamejõ bä.”

15 Ti m' Peed mayyn moo hã tamoo däng, ti m' nyyw hẽ oom keréd hõm. Ti m' tabas'ëeg geët, ti m' tamoo wäd däk Jesus waa.

16 Tug bä kä m', ramenaa ta wë hajök karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek doo. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do tahebëe bong, ta ky haj'aa. Nahëe enäh do ahub padëek mä Jesus an'oo bä.

17 Tii da tawén d'oo hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa:

“Ãã tedëeb wät äã h'yyb nahejoonh do mahãnh. Tado hõm äã nahëeh”, näng paa Isajas.†

Jesus sii hawät do karën do panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' hajök do ta w'oo hã kat'aa do Jesus bahapäh bä kä, taky hadoo mä tama metëek do sa hã:

—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyj jé —näng mäh.

19 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see ky hadoo ta hã:

—Ma matëg, —näng mäh —õm ÿ hadaa had'yyt hẽ mahahõm hënh —näng mäh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Kanari tób näng, taw'ëed maag enäh. ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ÿÿ pé ÿ yd kameh'ääk péh —näng mäh.

21 Ti m' Jesus sii hawät do see ky hadoo ta hã:

—Õm da ÿ hada. Poojjé dó ÿ abaaj hõm Ee wë ÿ bahag'ääs hyb n'aa. Tadajëp jawén paa bä kä, ÿ dakä jëng jawén paa bä kä õm ÿ bahadaa kãn —näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Na hã ÿ h'yy kana'eeh doo, dejëp do hadoo doo, dakëe sa da hadoo doo —näng mäh. —Õm tii, ÿ mahadaa —näng mä Jesus.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

23 Tii kä, Jesus gatsëg so kãn marakate gó, karaj'aa tamyj jé rabatsëg hõm hyb n'aa. Ta sii m' ta ma matëg ragatsëg tooj kãn.

24 Ti m' nyyw hẽ m' bah'ood bana kãn tak'ëp. Tewëep mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jëe paawä. Jesus mä aã sooh ti nuuj jé.

25 Ti m' ta ma matëg ramebëe nyh, ti m' raky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! Ãã medëeb! Ër da ag'yyp! —näk mäh.

26 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tak'ëp bë beÿÿm? Kanahën d'os hẽ ub h'yy ka'eeh do bëeh! —näng mäh.

Ti m' tabas'ëeg geët, ti m' bah'ood, maadaka tame-duuk. Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk mäh.

27 Ti m' tak'ëp rameuuj bong bä m' raky hadoo:

† 8:17 Isajas 53.4

—Ny hadoo do aj'yy ti hÿÿ eh? Bah'ood, maadaka sii hÿ hÿ raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed h'üüm do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' karaj'aa tamyyj jé, Geras buuj sa häj n'aa bä rakajaa bä kä, pawóp hÿ ajyy mera doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do ramamuun Jesus. Kamag pä gó naa m' rabana. Tak'ëp rakawajãän do hyb n'aa, dooh m' t'ïï hÿnh tabës péh.

²⁹ Ti m' tak'ëp mä sa kyyh:

—H'ëed makarën ãã wë, P'op Hagä Do T'aah? P'op Hagä Do ky däng do ji tarejäã do pooj jé makarën ãã marejäã? —näk mä mera do sa kyyh.

³⁰ Hajöng mä too yb dawë péj habëeh. Sa waa raba-hew'aa tii bä.

³¹ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rabetsëe Jesus banoo hyb n'aa rabajëe pëe too yb hã. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Ãã mahabëe nä bä, man'oo ãã bajëe pëe too yb hã —näk mä sa kyyh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë anäh! —näng mä Jesus sa hã.

Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kãn ajyy sa hã hanäng do paah, too yb hã m' rabajëe pä kãn. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëenh tame wajapëm doo hÿnh, tame m' rakejäg bëenh. Ti m' t'öp mä rapehäs.

³³ Ti m' too yb hagã n'aa rawaj'aa jëk panang hÿnh. T'ïï hÿnh ramaher'oot mä sahõnh hÿ rahapäh doo, ajyy karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do paa sa ky n'aa na-ããj hÿ.

³⁴ Ti m' sahõnh hÿ panang buuj rabana Jesus raba-heg'ããs hyb n'aa. Ti m' Jesus rabahapäh bä m', rabetsëe ta hã tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa.

9

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus gatsëg sooh marakate gó, ti m' ta panang hÿnh, karaj'aa tamyyj jé tabatsëg hõm.

² Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahëe näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó. Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, taky hadoo nawät do hã:

—Mahyb n'aa tón manäh, tah ÿÿ. Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —näng mäh.

³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raky hadoo sa h'yyb gó:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejãã hahÿÿ hã —näk mä sa h'yyb gó.

⁴ Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa nesaa do bë hyb n'aa newëe bë h'yyb gó? —näng mäh.

⁵ —Nyy da nahejooj bë hã? “Kado hõm nesaa do a h'yyb

tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëög g'ëed, awäd däg”, ji noo bä?

⁶ Hÿÿ kä da, —näng mäh —bë bahapäh hyb n'aa ÿÿh, Aj'y Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ hajaa sa h'yyb gó hanäng do nesaa do ÿ ado hõm bä, ÿ haso däk da nahëe näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky hadoo:

—As'ëög g'ëed, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hënh —näng mä Jesus ta hã.

⁷ Ti m' tabas'ëög gëet, ahõm kãn mä ta tób hënh.

⁸ Sahõnh hë hap'ëeh do rameuj bong mäh. P'op Hagä Do hã raj'aa etsë, ta ti hadoo do hejój ajyy sa hã tabanoo do hyb n'aa.

Matew häd näng do Jesus naëenh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti m' tii b' n'aa Jesus bahõm bä kä, tabahapäh Matew häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajëer tagahed'aak bä hasooh doo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëep ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Matew bas'ëög gëet, ahõm kãn mä ta sii.

¹⁰ Ta jawén, Matew tób bä Jesus bawëh bä m', hajök dajëer gahed'aak doo, Matew

hep'ëeh doo,* ta wób sa hã pé nesaa do moo heb'ooh do na-ãäj hë rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii.

¹¹ Ti m' Pariséw rabahapäh bä ta tii, rabeanh Jesus ma matëg sa hã:

—Hëd n'aa bë ma matëg bawëh dajëer gahed'aak do sa sii, ta wób na-ãäj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

¹² Ti m' reanh do Jesus maa napäh bä, panyyg gó taky gadoo:

—Nahëe temah doo, dooh rahõm bä mediko wë. Nahëe enäh do ti hah'üüm ta wë.

¹³ Taw'ãäts hë baad bë hyb n'aa newë nyy da P'op Hagä Do hanäng pé hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó taher'oot do hã: “Dooch rama ejuu do had'yyt hë tado bä ti ÿ karën doo. ÿ gahëen sa hã, rat'yyd mehÿin sa da hadoo doo”,† näng kerih doo.

Ti m' Jesus ky hadoo kãn:

—Dooch ÿ ahyy bä hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ÿ naëenh hyb n'aa. ÿ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ÿ naëenh hyb n'aa.‡

Jesus hã reanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matëg rabana Jesus wë, ti m' reanh ta hã:

* **9:10** Judah buuj sa wób né ti dajëer gahed'aak doo. Roma buuj hã kahepak do rabataa. Ta see pé noo gó ta ti dajëer n'aa gahed'aak do rawedii sa wakään. Ta bahãnh ragahëen dajëer, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajëer gedaag n'aa. † **9:13** Osejas 6.6 ‡ **9:13** Jesus wén naëenh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

—Ta see pé noo gó ããh, Pariséw na-ããj hē, noo kanawa doo me ãã weh'ëeh P'op Hagä Doo. Hēd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.

¹⁵ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëe do jãm n'aa hēnh ji ats'yyt doo, dooh ratabëej bä rahyb n'aa tón do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëed bä. Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo gó da ratay kãn[§] —näng mäh.

¹⁶ Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nä reaanh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—DooH ji gas'yyp bä pãän papuuj bäh me saroor säg noo eh doo. Tii d' ji adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta säg tanes'ëem, kawah'oob hõm tii bä. Ti bahãnh tanoo ee däk tii.

¹⁷ Ti hadoo né hē uwa bëeh hã. DooH ji gedu bä uwa bëeh papuuj hegãn sooh do pan'aa ta hood b'ée byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëeh egãn so bä, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bä kã, uwa bëeh waho bëeh da, ta hood kã karejã kãn —näng mäh. —Uwa bëeh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó. Uwa bëeh egãn so bä, ta hood papuuj keh'ũs nä. Tii bä uwa bëeh, ta hood na-ããj hē dooh takarejã bä^{**} —näng mä Jesus.

ÿÿnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'y y ganä däk do ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹⁸ Ti m' ta ti Jesus baher'oot nä bä, aj'y y hyb n'aa jawyk doo, Judah buuj sa wahë n'aa see ana Jesus wë. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Tok ÿ h'y y gagog hõm —näng mäh. —Ti hadoo né hē b'ëep si ÿÿ, ta hã moo dëe, tii bä da tok ÿ awäd däk da p'aa hēnh —näng mäh.

¹⁹ Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahõm kãn ta sii.

²⁰ Tamahõm me m' ÿÿnh nahëe näng do ta jó gadäk hēnh tabana ta wë. Majyyw mä ta nahëeh. 12 m' ta baab ta nahëe badäk. Ti m' ta jó gadäk hēnh mä tabana ta wë, Jesus saroor noo hã m' tamoo däng.

²¹ Tii d' tawén d'oo mä ta h'y yb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hã ÿ moo dëe bä, ÿ d' ahub däk tii bä”, näng mä ta h'y yb gó.

²² Ti m' Jesus ty kaw'õöd däk ta wë, ti m' taky hadoo:

—Eÿÿm manäh, tok ÿÿ —näng mäh. —Õm has'oo däk, P'op Hagä Do hã mah'y y ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.

Tii bä kã m', nayyw hē tabahas'oo däk.

²³ Ti m' Jesus kaja ba m' hyb n'aa jawyk do tób bä, tabajëe suun bä m', tabahapäh bä m' manarapëw

§ 9:15 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kãn. **** 9:17** DooH ji mekuuj bä papuuj tama metëek do ji h'y yb paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũm doo.

hadoo do ragamehÿÿh doo,
séd dó m' raräb bä rabë bä,

²⁴ taky hadoo mä sa hä:

—Bë anäh! Karapee dooh
tadajëb bä. Aÿÿh tii —näng
mäh.

Tii bä m' rakawew'aam ta
kyyh.

²⁵ Ti m' hajök do raban'yyh
tan'oo bä do jawén paa bä,
Jesus bajëë suun tób gawakö
gó, ti m' karapee tamoo maso
däk, ti m' nanyw mä karapee
bas'ëëg gëët.

²⁶ Ti m' jé pad'yyt hë m' ta ti
häj n'aa bä rapanyyg enä höm
kän mä ta tii bä tamoo wät do
ky n'aa.

*Ty temaa bong do panyyg
n'aa hahÿÿh*

²⁷ Ti m' tii b' naa Jesus
tsyym kadoo bä, pawóp hë
ajyy ty temaa bok do ta jawén
rabana. Ti m' rageëëj bong.
Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Mat'yyd mehÿÿn ääh, Je-
sus, Dawi panaa!†† —näk
mäh.

²⁸ Ti m' ta tób gó tabajëë
suun bä m', ty temah do ra-
bana ta wë, ti m' Jesus beaanh
sa hä:

—Bë ky daheeh g'eeh ÿ haja
bä bë ty enä padëëk doo? —
näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—ÿÿ. Ääh ky daheeh né hë,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —
näk mäh.

²⁹ Ti m' Jesus moo däng sa
matym hä, ti m' taky hadoo:

—Bë heso padäg, bë h'yy
ka'eeh do hyb n'aa —näng
mäh.

³⁰ Ti m' nanyw hë m' p'aa
hënh mä rabahapëë padëëk.
Ti m' Jesus ge'ÿÿm sa hä rana-
her'oot hyb n'aa sa hä tamoo
wät doo. Hahÿÿ d' mä ta
kyyh:

—Bë her'ood manä ta wób
sa hä —näng mäh.

³¹ Ti m' ta ky geäm né
paawä m', jé pad'yyt hë
rapanäk Jesus moo wät do ky
n'aa.

³² Ty temaa bok do paa
ratsyym kasog sii hë m',
ramanaa Jesus wë aj'yy
karap'aar h'yyb nesaa do
hadäk doo, ner'oot doo.

³³ Karap'aar h'yyb nesaa do
Jesus habëë höm jawén paa
bä, aj'yy er'ood däg kän p'aa
hënh. Hajök do t'ÿÿ hënh kat'aa
do rahyb n'aa meuunh mäh.
Ti m' raky hadoo:

—Dooch noo gó hapäh pé
hahÿ hadoo pé Isaraëw buuj
mahang —näk mä sa kyyh.

³⁴ Parisëw kä m' raky
hadoo:

—Dooch. Karap'aar h'yyb
nesaa do wahë n'aa kyy gó
ti tabahebë karap'aar h'yyb
nesaa doo —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' sahönh hë sa
panang bä Jesus bewäd nä. Sa
tób P'op Hagä Do panyyg rayd
naherot do yt hä tama metëëk
P'op Hagä Do bag'ääs do ky
n'aa hanäm doo. Sahönh
hë hedoo pé sa nahëë Jesus
hahëën höm mäh.

³⁶ Ti m' hajök do tabahapäh
bä, tat'yyd mehÿÿn mä sa
hä. B'éë hagä n'aa tamah
do hadoo mä ta hä. Hajöng
baad nadoo do rahoop. Dooch

†† 9:27 **Dawi panaa** rawén maneëënh, ti né hë ti sa hä P'op Hagä Do p'ooj ub taky
n'aa eno wät do hyb n'aa.

rad'oo péh, dooh masa pé sa hã.

³⁷ Ti m' panyyg gó m' tamarher'oot mä ta ma matëg sa hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Hajõng ti anyy dæg paawä joom ag wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa^{‡‡} —näng mäh.

³⁸ —Ti hyb n'aa taw'ääts hë joom danäh hã, P'op Hagä Do hã, bë ky n'aa ets'ëë tamejõ nä ta wób joom hã ramoo bok hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

10

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa, sahõnh hë hedoo pé sa nahëë rahehëen hõm hyb n'aa na-ããj hë.

² Hahÿÿ m' 12 tamejüü do sa häd: Simaw mäh, Peed ramaneënh doo. Ta jawén mä Æn-Deréh, Simaw hÿÿj. Ta jawén mä Sebedew taah, Tsi-jaag, Jowäw häd enäh doo.

³ Ta jawén Pirip, Batoroméw, Toméh, Matew (Roma buuj hã Judah buuj rahepak do gedaag n'aa paah), Tsijaag Aw-Pew t'aah, Tadéw,

⁴ Simaw Serot,* Judas Ikar-ijot kä m', Jesus haëëj däk do majüü hã.

⁵ Ti m' Jesus mejüü ta wób sa panang hënh rabahõm hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä tamejüü sa hã:

—Bë ahõm manä Judah buuj nadoo do wë. Bë ajëë pä manä Samarija buuj sa panang bä.

⁶ Taw'ääts hë Isaraéw buuj sa h'yyb gó dawëë P'op Hagä Do mahänh habong do wë bë ahõm, b'éé kanapëë bong do hadoo do sa wë.

⁷ Bë mahõm me hahÿ pa-nyyg bë maher'ood sa hã: “Edaa däk hÿ pong jé hawät do ji tabag'ääs doo”, näk da bë kyyh.

⁸ Taw'ääts hë sa nahëë bë hahëen hõm, dejëp do ragenä bong bë an'oo bä, rog man-ahuuh do sa nahëë bë ado hõm, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëek do bë hebëë hõm. Bag hënh ÿ ban'oo däk bë hã ta ti bë bahajaa hyb n'aa. Ti hyb n'aa bag hënh bë masaa sa hã.

⁹ Dooh d' bë mahüüm pé ta sãm hadoo péh.

¹⁰ Dooh d' bë mahüüm ta hood hadoo péh, tatu hadoo péh, bë tsyym suun see hadoo péh, bë saroor see hadoo péh. Dooh bë mahüüm pé ÿ wén näng, moo bok do sa hã ramoo bok do sãm ji banoo do hyb n'aa. Bë masa do bë hã

^{‡‡} 9:37 Hahÿÿ d' Jesus hanäng péh: Hajök ta hã h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa. *

^{10:4} Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejüü noo gó, Judah buuj wób rakarën rakamajüü Roma buuj sa wë. Dooh rakarën bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamajüü do ramaneënh **Serot**. Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw, rawén maneënh “Simaw Serot”.

ranoo da bë wë badoh doo.

11 —Panang bä bë kajaa bä, bë esóts jé ky en'yym doo, bë gad'oo doo. Tii bä ta ti hedoo do tób bä bë ayyw panang bë beréd hõm bä kã.

12 Ta tób bä bë ajëë pä bä, bë ky n'aa edëë ta yt hã haj'eenh doo.

13 Ta tii bä haj'eenh do ky en'yym do rado bä, hanãm gó bë ragado bä, bë ky n'aa edëng do aym da sa wë. Hanãm gó bë raganado bä, bë ado hõm sa hã bë ky n'aa edëng do paah.

14 Bë raganado bä, bë ramaa nanewë bä bë her'oot doo, bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ãäts, ta ti tób bä naa, ta ti panang bä naa bë tsyym kasok bä.†

15 Baad bë ÿ maher'oot. Sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã, Sodoma panang buuj, Gomoha panang buuj ta sãm bahãnh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hã.‡ Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

16 —Sa mahang bë ÿ mejüü b'éé tabanas'aa mahang habëëh do hadoo. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë baad bë matakã sa hã, aw'yy matakëë do hadoo. Taw'ãäts hë na-ãäj hë kaja hë denaa hë bë h'yyb bë

mahüüm sa mahang bë aboo bä. Hanãm gó bë aboo sa wë, gurii-i bawät do hadoo.§

17 Baad bë kanä sa mahãnh. Bë da rahaëënh panang enäh do sa wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó bë da rahewyyh.

18 Hëp ÿ n'aa bë da ramahüüm sa wahë n'aa wë, hëëj bagã n'aa sa wë na-ãäj hë, sa matym gó bë raky n'aa tapaa hyb n'aa. Këh ÿ n'aa bë her'ood kãn da tii bä sa hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ãäj hë, raky n'aa napäh hyb n'aa këh ÿ n'aa.

19 Bë ramoo maso däg bä, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do pan'aa hã, nyy da bë her'oot do hã. Ti noo gó kan'oo däk da bë hã bë her'oot do pan'aa.

20 Bë nado ti noo gó her'oot doo. Bë Yb hÿ pong jé hawät do Sahee er'oot da bë her'oot do hã —näng mä Jesus.

21 Ti m' taky hadoo ënh:

—Hÿÿj näng doo, ta hÿÿj tan'oo däk da ta wób sa moo gó radaj'ëëp hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hã. Sa taah da h'yy kawereem sa yb wë, sa ÿÿn wë. Rahaëënh da sa yb sa ÿÿn ta wób sa moo gó radej'ëëp hyb n'aa.

22 Tak'ëp da sahõnh hë rakawajãän da bë wë hëp ÿ

† 10:14 Tii da Jesus mejüü rabad'oo, dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg panang buuj raky nadaheeh doo, panang buuj rabahapäh hyb n'aa. ‡ 10:15 Dooh Sodoma, Gomoha panang buuj ramaa newë bä baad hadoo do Róh sa hã tamaher'oot do paah. Jesus ma matëg hyb n'aa jewyk Róh bahãnh, ti hyb n'aa sa kyyh maa nanew'ëë do ta bahãnh ragadoo da nesaa do ta sãm. Sodoma panang buuj ragadoo do bahãnh ragadoo ti ta sãm nesaa doo. § 10:16 Judah buuj sa hã aw'yy kamatakëë. Gurii-i kaja hë ta h'yyb tamahüüm sa hã.

n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã y̆y, tadajëb bã kä, edëb had'yyt hë da h̄y pong jé P'op Hagä Do pa.

²³ Panang s'ee hënh bë rarejä bã, bë kejën hõm panang s'ee hënh. Baad bë y̆ maher'oot hah̄y̆h: Bë bahajaa do pooj jé panang haw'ääts hë Isaraéw häj n'aa bã bë moo bok bë y̆ mejüü doo, y̆y̆h, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do matëeh da. Né hup y̆ né hë ta ti y̆ her'oot doo.

²⁴ —Dooch ma kametëek do ta ma matëg bahãnh tado bã. Dooch na-ääj hë sa karom sa kariw n'aa bahãnh rado bã.

²⁵ Sa ma matëg hajaa do pénh ma kamet'ëek do rahaja däg bã kä, taw'ääts hë ratsebë. Sa kariw n'aa pénh sa karom rahyb n'aa jewyg däg bã kä, taw'ääts hë ratsebë. Hah̄y̆ d' y̆ hanäng pé ti ta tii: Y̆y̆h, bë wahë n'aa hadoo doo, “Beresebu, ** karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa” y̆ ramaneëej bã, ti bahãnh tii bã bë da raky n'aa rejää karapé haa bë bahadoo do hyb n'aa.

²⁶ Tii d' radoo né paawä bë hã, bë jeÿÿm manä sa hã. Sahõnh hë ta wób nahapäh nä doo, sahõnh hë sa hã kejën doo, ta jawén rabahapäh da.

²⁷ Ta wób ramaa nanapäh bã bë hã y̆ her'oot doo, sahõnh hë maa napäh bã bë her'ood. Kaja hë bë y̆ hesëenh doo, tak'ëp bë her'ood da sahõnh hë ramaa napäh hyb n'aa.

²⁸ Bë jeÿÿm manä ji majiĩ ji daj'ëep do hã. Jääm né ji hub rahajaa radaj'ëep. Ji h'yyb tym dooh rahaja bã. Taw'ääts hë bë jeÿÿm P'op Hagä Doo. Ti ti hajaa tarejäã ji hub ji h'yyb tym na-ääj hë tabane-saa hënh.

²⁹ Pawóp hë taw'ëed taah, kanahën d'os hë rabesëem is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sa see dajëp pé bë Yb h̄y pong jé hawät do nan'oo bã.

³⁰⁻³¹ Ti hyb n'aa bë eÿÿm manäh. Hajõng taw'ëed takamahãn do bahãnh bë P'op Hagä Do kamahãn. Sahõnh hë ji sëen sii hë P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'ääs y̆ hanäng péh — näng mäh.

³² —Këh y̆ n'aa najejën pé ta wób sa hã, y̆ na-ääj hë dooh y̆ ky n'aa jejën bã ta tii, Ee h̄y pong jé hawät do matym gó.

³³ Këh y̆ n'aa jejën péh, y̆ na-ääj hë da y̆ ky n'aa jejën tii d' ënh, Ee h̄y pong jé hawät do matym gó.

³⁴ —Y̆ ahyy wät babä, bë ed'oo apäh, h'yyb nyyw gó badäk hah̄y̆ hã habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wë y̆ an'oo bã do hyb n'aa. Tii d' bë edoo manäh. Ti hyb n'aa nado y̆ wén hyng. Wawëë hë y̆ bahyy wät do hyb n'aa ta wób rakamaj'iĩ da ta wób sa wë.

³⁵ Y̆ ahyy wät do hyb n'aa, ajyy wób rah'yy kawereem da sa yb wë. Y̆ ahyy wät do hyb n'aa, sa toog wób rah'yy kawereem da sa y̆yn

** 10:25 Nesaa Do Yb né ti Beresebu.

wë, sa takaanh wób rah'yy kawereem da sa mayyn wë.

³⁶ Tii bã da sa wakãän sa tób yt hã haj'eenh do sa majĩ däg da.††

³⁷ Ý bẽ kamahãn do bahãnh bẽ yb, bẽ ýñ bẽ kamahãn bã, dooh bẽ haja bã hẽp ý hata bẽ do bã. Ý bẽ kamahãn do bahãnh bẽ taah, bẽ toog bẽ kamahãn bã, dooh bẽ haja bã hẽp ý hata bẽ do bã.

³⁸ Jé hẽp ý n'aa tamo n'aa tahoop do tajeým bã, h'yyb nahedoo do nemon ýý, dooh tahaja bã hẽp ý hata tado bã.

³⁹ Jé badäk hahýý hã ji hawät do hã tak'öp kamahãn doo, dooh da tanu dëe bã P'op Hagä Do wë. Hẽp ý n'aa, hã ý taky daheeh do hyb n'aa dajöp pëh, baad tabawäd had'yyt da P'op Hagä Do wë.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:
—Jé bẽ gadoo doo, ý na-ãäj né tagadoo. Ý gadoo doo, hã ý mejũũ do tagadoo.

⁴¹ Jé P'op Hagä Do ky n'aa rod gadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa taheer'oot do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa ta ky n'aa rod hã tanoo do pénh ta sãm. Jé ta da hadoo do gadoo doo, baad hawät do ta da hadoo do bahadoo do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa baad hawät do hã tanoo do pénh ta sãm.

⁴² Jé naëng dagöp do hanyy is pé hanoo pé hahý hyb n'aa sakog is do see hã tabeëëk hyb n'aa, hata ýý tabahadoo do

hyb n'aa, ta ti tagadoo né hẽ da baad hadoo do ta sãm P'op Hagä Do hanaa. Né hup ý né hẽ ta ti ý her'oot doo.

11

Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do Jesus reaanh do panyyg n'aa hahýýh

¹ Ti m' Jesus bahajaa bã kã 12 hedoo do ta ma matëg hã tamaher'oot doo, tatsyym kadoo mã tii b' naa, panang haw'ãäts hẽ Garirej häj n'aa bã, panyyg hanãm do tama metëëk hyb n'aa.

² Ti m' Kristo moo wät do radawäts gëet bã Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa napäh bã, tamejũũ mã ta ma matëg Jesus wë rabahôm.

³ Hahýý da bẽ eaaj Jesus hã —näng mãh: “Õm né hẽ tii, P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti ãã gada?”, denoo da —näng mã Jowãw nu gahem'uun doo.

⁴ Ti m' Jowãw mejũũ do hã Jesus ky hadoo:

—Bẽ ahôm nä, bẽ maher'ood Jowãw hã hahý bẽ maa newëe doo, hahý bẽ bahapäh do na-ãäj hẽ:

⁵ Ty temah do paah, rahapëe padëëk. Nabong do paah, aboo padëëk p'aa hënh. Rog manahuuh doo, ahub padëëk p'aa hënh. Nabuu gatamah do paah, ramaa napëe padëëk. Dejöp do wób genä bong ý an'oo bã. P'op Hagä Do panyyg hanãm

†† **10:36** P'op Hagä Do ky n'aa rod Mika häd näng do kyy gó Jesus beh'üüm ta ti taheer'oot doo. Mika 7.6 hã takerii däk sa hã hẽ né hẽ sa wakãän kamaj'ĩ do ky n'aa. Rawén kamaj'ĩ, Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kawereem ta hã h'yy ka'eeh do wë.

do na-ããj hē kaher'ood dāk kas'uut do sa hã.

⁶ Ky n'aa kedēng da jé ŷ moo wät do hyb n'aa, ŷ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bã hã ŷ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bē her'ood Jowãw hã —näng mä Jesus kyyh Jowãw nu gahem'uun do mejũũ do sa hã.

⁷ Ti m' Jowãw mejũũ do rababaaj hõm bã kã, hajõk do hã Jesus her'ood kãn Jowãw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—H'ëed ti bē heg'ããs paa tabanawäng hēnh? Jawii bah'ood ahēm do g'eeh bē heg'ããs?

⁸ Ti tanado bã, h'ëed ti bē heg'ããs t'ĩ hēnh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bē heg'ããs t'ĩ hēnh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do dadäk do dooh raboo bã tabanawäng bã. Sa wahē n'aa tób hanãm doo gó rababok tii.

⁹ Ti tanado bã, h'ëed ti bē heg'ããs t'ĩ hēnh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bē heg'ããs? ŷÿ. Ti né hē ti bē heg'ããs. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh tii.*

¹⁰ Ta ti né hē ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahÿÿ da ta ky n'aa: “ŷ mejũũ da panäk ŷ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyww dāk hyb n'aa a pooj jé”†, näng kerih doo.

* **11:9** P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowãw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa tabahadoo do hyb n'aa. † **11:10** Marakijas 3.1 ‡ **11:14** P'op Hagä Do ky n'aa rod Marakijas häd näng do erii wät do hã P'op Hagä Do ky däng, Mesijas kajaa do pooj jé Eriij kajaa da. P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do ti Eriij makũũh. Dooh Eriij Jowãw hã takas'ee bã. Dooh tii d' tahanäng péh. Eriij makũ bawät do paa hadoo Jowãw bawäd wät. Ti hyb n'aa *Jowãw né hē ti Eriij Jesus wén her'oot.*

¹¹ —Né hup ŷ né hē hahÿÿ ŷ her'oot doo: Badäk hahÿÿ bã habong do sa mahang, dooh Jowãw bahãnh nu gadäk péh. Ti tahado né paawä, hÿ pong jé hawät do bag'ããs do karapee hedoo do sa mahang, jããm hē hyb n'aa sakog its né paawä, Jowãw bahãnh tanu gadäk hÿÿ kã.

¹² Jowãw nu gahem'uun do du doo noo gó naa tanu gemuun doo, da hē kã na-ããj hē, hÿ pong jé hawät do bag'ããs do tak'ëp takah'ũũm. Tak'ëp ta wób h'yyb hedoo, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee rabahadoo hyb n'aa.

¹³ Jowãw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ããj hē raher'oot mä P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa, takajaa do pooj jé.

¹⁴ Bē gado bã, bē gadoo né hē hahÿÿ bē ŷ maher'oot doo: Jowãw né hē ti Eriij, kajaa da P'op Hagä Do ky däng do paa‡ ta kyy kerih doo gó.

¹⁵ Jé karēn pé ŷ her'oot do tamaa newē bã, taw'ãäts hē tahyb n'aa matakëë.

¹⁶ —Nyy gó da ŷ baher'oot da, da hē badäk hahÿÿ hã habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? Hahÿÿ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëeh do ra-

mas'uunh do hadoo. Hahÿÿ da karepé wób sa kyyh ta wób sa hã:

¹⁷ “Raketëe do pud n'aa ãã gamehÿÿh bë tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do bë as'ããw bä. Tii bä dajëp do heen n'aa ãã wareem, masuuj gó bë h'yy ketón hyb n'aa paawä. Ti na-ããj dooh bë karën bä. Dooh h'yy katón gó bë masuuj bä”, nãk karepé ta wób sa hã.

¹⁸ Ti hadoo né hë da hë habong doo –näng mäh. – Tabad'op hë ji raky dahé bä. Jowãw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëëb mahÿÿnh do teëg bä. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'yyim. Ti hyb n'aa, “Karap'aar h'yyb mahüüm mä tii”, nãk sa kyyh Jowãw ky n'aa hã. Dooh Jowãw ragado bä.

¹⁹ ÿÿ kä, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ eëëk, ÿ awa. Ti hyb n'aa ÿ ramaneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajëër gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. ãã raganado né paawä, P'op Hagä Do né hë tii, ÿÿh, Jowãw na-ããj hë h'yy gan'yyh doo. ãã ma met'ëëg wät do ky dah'eëh do baad rababok do hã takametä däk tii –näng mä Jesus.

²⁰ Ta wób sa panang bä tapehuuj wät do bahãnh Korasïn, Betsaj-Da häd enäh doo bä Jesus pehuuj wät. Ti hado né paawä dooh rah'yy kawereem bä ta ti panang häd

enäh do buuj. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa tapaa mä sa hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

²¹ –Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bë hã Korasïn, Betsaj-Da panang buuj. Hajông ÿ pehuunh do paa bë mahang. Dooh ÿ bë ky dahé bä. Panang Tiir, Sidôn häd enäh doo bä ÿ pehuuj wäd bä paawä rababong noo gó bë mahang ÿ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hã rat'yyd kamehïin paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan doo, hejooh doo, rapadadäg däg paawä, rehaa paawä sa nuu hã teëg ooj rat'yyd kamehïin do heen n'aa.

²² Bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidôn buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta sãm bahãnh P'op Hagä Do banoo da bë hã nesaa doo, bë t'yyd kamanehïin do hyb n'aa, bë h'yy kawanereem do hyb n'aa.

²³ –Bëëh, Kapar-Naüm panang buuj, hÿ pong jé has'ëëk do bë ed'oo g'eëh bëëh? Dooh. Tabanesaa hënh bë bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä. Panang Sodoma häd näng doo bä ÿ pehuuj wäd bä paawä rababong noo gó bë mahang ÿ pehuuj wät doo, da hë ti badäk nä paawä panang Sodoma. §

§ 11:23 *Da hë ti badäk nä paawä panang Sodoma* Jesus wén näng, rat'yyd kamehïin do hyb n'aa paawä. Tii bä, dooh p'ooj ub P'op Hagä Do gawatsiig bä paawä sa panang.

24 Bē ŷ maher'oot hahŷŷh: Sahōnh hē badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó kā, Sodoma buuj p'ooj ub habong doo, ne-saa do ta sām bahānh P'op Hagā Do banoo da bē hā ne-saa doo, bē t'yyd kamane-hīn do hyb n'aa, bē h'yy kawanereem do hyb n'aa – nāng mā Jesus.

25 Ti noo gó kā m' Jesus ky hadoo:

–Ee, P'op Hagā Doo, a hā ŷ j'aa etsē. Sahōnh hē hŷ pong jé, badāk hahŷŷ hā hanāng do na-āāj hē mabag'āās. Ma-jejēn hahŷ mamoo wāt do haj'ap do sa mahānh, tak'ēp ma kamet'ēek do sa mahānh. Mametā wāt sa h'yyb gó kara-pee hadoo pé hā, baad h'yy ka'eeh pé hā.

26 Ta tii da magen'aak Ee – nāng mäh.

27 Ti m' taky hadoo:

–Sahōnh hē Ee banoo ta hejój hā ŷŷ. Dooch baad hapäh pé ŷŷ, P'op Hagā Do T'aah. Jāām né Ee hapäh ŷŷ. Dooch Ee, P'op Hagā Doo, baad hapäh péh. Jāām né ŷŷ, ta T'aah hapäh. Jāām né hē sa hā ŷ metēeh do hapäh Ee – nāng mäh.

28 Ti m' taky hado kän:

–B'ēep wē ŷ sahōnh hē bēeh, hakaaj padēek do hedoo doo, h'yy ketón do hedoo doo, tii bā da ŷ anoo bē kameh'āāk hyb n'aa.

29 Kaja hē hēp ŷ mahūūm. Hanām gó ŷ bawāt sahōnh hē sa wē. Dooch ŷ h'yy kasabé bā. Ti hyb n'aa taw'āāts hē bē ky dahé ŷŷ. Taw'āāts hē bē

ma kamet'ēeg hā ŷ bē hapäh doo. Tii bā da bē baw'yyt da bē h'yyb kameh'āāk doo, bē h'yyb nāw.

30 Nahejooj bē hā ŷ ma metēek doo. Tahajaa bē ky dahé bā. Nahejooj bē ŷ mejūū doo –nāng mā Jesus kyyh.

12

Saab ky n'aa hahŷŷh

1 Ti noo gó m', Saab hā m', Judah buuj rakamehehāk do noo gó m', Jesus ta ma matēg sa sii joom tiriig banāng doo me m' ratabēs. As'aah mā ta ma matēg, ti hyb n'aa m' tiriig ag mā rateh'yyb rabawa hyb n'aa.

2 Ti m' rateh'yyb do Pariséw wób rabahapäh bā, raky hadoo Jesus hā:

–Mahegāā! Dooch a ma matēg raky dahé bā er ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hā. Saab hā ramoo bok –nāk mā sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

–Dooch bē ner'ood bā g'eeh nyy da er wahē makū Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bā?

4 Dawi ajēe suun mā P'op Hagā Do sa hā kahesé do tób n'aa yt hā, ti m' ta hataa da-heeh rabawa pāw P'op Hagā Do sa hā kahesé do tób n'aa yt hā hatoonh doo, jāām hē né paawā ta ti tób yt hā moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa. Dawi dooch rahaja bā paawā rawa bā ta ti pāw.

5 Dooch bē ner'ood bā g'eeh er ky n'aa jaw'yyk do hā, P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo

heb'ooh do sa ky n'aa? Saab hã ramoo bokné paawä ta tób n'aa yt hã, dooh P'op Hagä Do ky n'aa tapa bä sa hã. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, rahajaa Saab hã ramoo boo bä.

⁶ Hÿÿ kä, baad bë ÿ ma-her'oot hahÿÿh: P'op Hagä Do tób n'aa ky n'aa jawyg né paawä, ti bahãnh hyb n'aa jawyk do kajaa bë mahang.*

⁷ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh: "Dooch rama ejuu do had'yyt tado bä ti ÿ karën doo. ÿ gahëen sa hã rat'yyd mehÿin sa da hadoo doo",† nãng kerih doo. Bë hapëe bä paawä nyy d' tahanãng pé ta tii, dooh daap hë bë ky n'aa ety bä paawä nesaa do hã moo nahadoo doo. Dooch daap hë bë ky n'aa ety bä paawä ma matëk ÿÿ.

⁸ Ta ti ÿ wén her'oot, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ né hë ti Saab ky n'aa hã mejüü doo —nãng mä Jesus Pariséw sa hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kado kãn. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh tabajëe suun.

¹⁰ Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ti m' ta wób rakarën paawä m' Jesus raky n'aa tapaa, Jesus ky nadaheeh do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa m' rabeanh ta hã:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo Saab hã ji haso däg bä nahëe nãng doo? —nãk mäh.

¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mas'ää b'éé tadëe hyy bä t'öp gadarong doo gó Saab hã, dooh g'eeh nayyw hë bë ej'ooj nä bä, Saab hã né paawä?

¹² Ji masãäh ji kamahãn do bahãnh tak'öp ji kamahãn ji da hadoo doo! Ti hyb n'aa ër ky n'aa jaw'yyk do anoo né hë baad hadoo do ji moo wäd bä Saab hã —nãng mäh.

¹³ Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —nãng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk. Ahub däg kãn mäh, baad däg mä ta moo kä. Hahup doo, ta moo see hado däk.

¹⁴ Ti m' nayyw hë m' Pariséw raban'yyh. Ti m' rahyb n'aa newëe mäh, kaner'oot mäh, nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ëep hyb n'aa.

¹⁵ Jesus h'yyb hap'ëeh mä rakarën radaj'ëep doo. Ti hyb n'aa ta s'ee hënh tabahöm kãn. Hajök mä ta jawén hah'üüm. Ti m' sahõnh hë sa mahang habong do nahëe enäh do sa nahëe tasog hõm mäh.

¹⁶ Jesus ky ge'ÿÿm mä sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ky n'aa ta wób sa hã.

¹⁷ Tii d' tawén mejüü, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd nãng do her'ood wät do

* **12:6** Ta daaj hë, ta ky n'aa né hë Jesus her'oot. Ky n'aa jawyg né paawä P'op Hagä Do tób n'aa, ti bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Ti hyb n'aa tahajaa tan'oo bä ta ma matëg tiriig ag ratehyyb bä Saab hã. † **12:7** Osejas 6.6

paa kametä däk hyb n'aa ta hã. Hahÿÿ da tii, P'op Hagä Do kyyh Isajas erii wät do paah:

18 “Hahÿ karom ÿÿ, ÿ asëew däk doo, ÿ kamahän doo.

Baad ÿ h'yy gadajang ta wë.

ÿ anoo da Sahé ÿÿ, ta h'yyb gó tabawät hyb n'aa.

Tamaher'oot da sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do hã

nyy da ÿ bad'oo baad had'op rabahadoo hyb n'aa matym ÿÿ gó.

19 Dooh da taky gedag bä. Tak'ëp nado da ta kyyh.

Dooh da tak'ëp ter'ood bä hajök do sa mahang.

20 Baad hadoo doo me da tagadoo sa h'yyb gó nahejoonh doo.

Dooh da tahajëew bä h'yyb nahed'oo doo.

Tii da tabad'oo da sa hã baad had'op do j'aa ketsë bä kä nesaa do hã tan'oo bä.

21 Ta hã badäk hahÿÿ hã habong do radaab yyp, rabadëp hyb n'aa nesaa do mahänh.”[‡]

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ti m' ramanaa mä Jesus wë aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ty tamah doo, ner'oot doo. Ti m' Jesus habëë hõm karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do

paah. Ti m' aj'yy er'ood däg kän p'aa hënh. P'aa hënh mä tabahapëë däk.

²³ Hajök doo, ta ti hap'ëeh doo, rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Hahÿ g'eeh Dawi panaa P'op Hagä Do Ky Däng Doo? —näk mäh.

²⁴ Ti m' reaanh do Pariséw ramaa napäh bä, raky hadoo:

—Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti hÿÿ tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo! —näk mä sa kyyh.

²⁵ Jesus hapäh mä sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hã:

—Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahõnh hë —näng mäh. —Panang buuj sa hã hë rah'yy kawereem bä, sa wakään na-ääj hë sa hã hë rahyb n'aa wareem bä, sahõnh hë kahäj jëng tii bä —näng mäh.

²⁶ —Ti hadoo ënh Nesaa Do Yb hã kä. Ta daaj hë taka-habëë bä, ta hã hë paawä ti tah'yy kawareem däk. § Te hub tado bä paawä ta tii, nayyw hë tabahëej jëë paawä Nesaa Do Yb bag'ääs doo.

²⁷ Bë her'oot doo da tado bä, Beresebu kyy gó ÿ hebëë bä paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy daap bë menyyh do hyb n'aa bë her'oot do hã.

[‡] 12:21 Isajas 42.1-4 § 12:26 Jesus wén her'oot ta tii, Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó tabahebë karap'aar h'yyb nesaa do rahe'oot do hyb n'aa. Nesaa Do Yb häd see ti Beresebu.

28 P'op Hagä Do Sahee hejój gó né hē ti ŷ hebē do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ããs do kaja doo kä bē wē, ta ti metēeh bē hã —näng mäh.

29 —Panyyg see gó bē ŷ metēeh: Dooh aj'yy hejooñh do tób gó hajēē suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bã. Ta moo kamaw'yyd bã tahajaa ta ma tado hõm bã.**

30 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hēp ŷ hata nadoo doo, majē ŷ tii. ŷ manasa do P'op Hagä Do wē ŷ ataa doo, dawēē rabeñũm tii bã tan'oo bã.

31 Ti hyb n'aa bē ŷ maher'oot hahỹh: Sahõnh hē nesaa do ji moo wät do P'op Hagä Do mabaan né paawã, ta hã ji ky n'aa rejãã do P'op Hagä Do mabaan né paawã na-ããj hē ji hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bã P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kã.

32 Jé Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong jé Hana Do ky n'aa rejãã péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hã. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejãã pé kã, dooh P'op Hagä Do mabaan bã. Badäk hahỹh bã rababok nä bã, ta jawén na-ããj hē, dooh P'op Hagä Do mabaan bã tii —näng mäh.

33 —Joom baad hadoo do tado bã, baad ta ag. Baad nadoo do tado bã joom, baad nado na-ããj hē ta ag. Ta ti ŷ wén her'oot, joom ag hã ji bahapäh joom ŷñ.

34 Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bēeh! Baad nadoo do bēeh. Ti hyb n'aa dooh bē haja bã baad hadoo do bē her'ood bã. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newē had'yyt doo, ti né ji her'oot.

35 Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot.

36 Baad bē ŷ maher'oot hahỹh: Sahõnh hē ta sãm baj P'op Hagä Do banoo noo gó da, P'op Hagä Do matym gó ji kawoom da sahõnh hē ji her'oot do paa daap hadoo doo.

37 Baad tado bã ji her'oot do paah, dooh P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bã nesaa do hã. Baad tanado bã ji her'oot do paah, ji P'op Hagä Do ky n'aa ety da nesaa do hã.

Pariséw ramejũũ Jesus pahuunh sa matym haj'aa panyyg n'aa hahỹh

38 Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yik do ma mehetek do wób na-ããj mä raky hadoo ta hã:

** 12:29 Hahỹh d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũm doo: Aj'yy hejooñh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejooñh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejooñh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebē karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ēp tabahejooñh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. †† 12:38 Sa hã Jesus dooh P'op Hagä Do hanaa tado bã. Ti hyb n'aa rakarēn Jesus pahuunh sa matym haj'aa, Jesus rametyy hyb n'aa.

—Ma matëg, —näk mäh —ãã karën ãã bahapäh mapahu-unh doo, ãã matym haj'aa†† —näk mä sa kyyh.

39 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Da hë badäk hahÿÿ hä habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hä rahyb n'aa eréd hõm ta see hä rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ÿ ramejũũ ÿ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa. Doo da ÿ metä bä sa hä. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hä kametëëh.

40 Tamawoob hë adëb bä, tamawoob hë ta äh, tah'ÿÿb yb wog gó Jonas basuun doo da, ti hadoo, tamawoob hë adëb bä, tamawoob hë ta äh, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do bakëë da k'ãäts gó.

41 Niniwéh buuj raky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó da hë badäk hahÿÿ hä habong doo, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Jonas maher'oot noo gó, rat'yyd kamehũn nesaa do ramoo bok do hä. Nesaa do reréd hõm. Jonas bahãnh ÿ ti hÿÿh. Ti hado né paawä, dooh bë t'yyd kamehũn bä nesaa do bë moo bok do hä, dooh bë eréd bä, ti hyb n'aa né hë Niniwéh buuj bë da raky n'aa tapaa.

42 Seba häd näng do häj n'aa sa wahë n'aa ÿÿnh, da hë badäk hahÿÿ hä habong do taky n'aa tapaa da P'op

Hagä Do matym gó, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Dawëë naa paa m' tabana tii, tamaa newëë hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hä. Saromãw bahãnh ÿ ti hahÿ bë hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bë karën bä bë maa newë bä hahÿÿh —näng mä Jesus kyyh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahãnh, tabanawäng hënh tabahew'ëët, ta tób tabesoos takameh'ãäk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bä.

44 Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “ÿ abaa j hõm p'aa hënh ÿ hadäk do paa hä, tóp ÿÿhënh”, näng. Tii bä ta tób paa bä takajaa bä, dooh ta yt hagä péh, yd kabak'ood däk tabahapäh, baad takabenãm ta hä.

45 Tii bä tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahãnh nesaa doo. Tii bä rabajëë pëë ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kãn ta hä kä. Ta hä hanäng do paa bahãnh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hä kä nesaa doo kä. Tii da né da bë hä kä, bëëh, nesaa do moo heb'ooh doo‡‡ —näng mä Jesus kyyh sa hä.

Jesus wakãän heh'äät do panyyg n'aa hahÿÿh

46 Ti m' hajök do hä Jesus maher'oot nä bä ta ÿÿn kajaa, ta wakãän sii hë m'. Ta w'oo hä m' rababë däk. Rakarën paawä ta sii raber'oot.

‡‡ 12:45 Hahÿÿ d' Jesus hanäng péh: Tak'ëp ta bahãnh nesaa doo kä sa hä, Jesus raganadoo do hyb n'aa.

47 Ti m' rē tanyy ky hadoo ta hã:

—A yŷn, a wakãän ta w'oo hã rabab'ëeh. Rakarën mä òm rasii er'oot —näng mäh.

48 Ti m' her'oot do hã Jesus ky hadoo:

—Jaa ti ëen, jaa ti wakän haa? —näng mäh.

49 Ti m' teheet mä ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

—B'ëeh hahÿÿh, än ÿ hedoo doo, wakän haa hedoo doo —näng mäh.

50 —Sahõnh hë Ee hÿ pong jé hawät do karën do moo heb'ooh doo, ti né hë wakän haa hadoo, ti né hë änh ÿ hadoo, ti né hë ëen hadoo —näng mä Jesus.

13

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' ti noo gó né hë Jesus banyyh tób bä naa, ti m' karaj'aa hënh tabawëenh. Ta nabyy me tabahyy sooh.

2 Hajök kata b'ëeh ta hã. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajök doo m' ayyw b'ëeh ta takëen hã.

3 Ti m' hajõõ m' tama metëek mä sa hã panyyg ky n'aa me m'. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Hÿ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym.

4 Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajak, ti taw'ëed rabajóh jëng.

5 Joom tym wób kajäk pä ta yt hë tabahadoo do jó. Kanahën its k'ääts tii bä. Ti

nayyw hë taganyyh, kanahën d'os do k'ääts ta h'yyb.

6 Tabajuu bä nayyw hë tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb.

7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh tawëë wäd bä.

8 Ta tym wób kajäg kän baad tabadoo bä. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaaak. 100 nuu me tabejoom do bahänh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. 60 nuu me tabejoom do bahänh tabeag kän ta tym wób. 30 nuu me tabejoom do bahänh tabeag kän baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób kä —näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'oot.

9 Ti m' taky hadoo:

—Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bä, taw'ääts hë tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

10 Ti m' ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa mamaher'oot sa hã panyyg ky n'aa me? —näk mäh.

11 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa hã, ta wób sa hã dooh.

12 Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahänh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Baad tabahapëë kän tii bä. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng

doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën had'os doo.*

¹³ Rahegãã né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë né paawä m', dooh m' ramaa napëë bä, dooh m' tagah'ood bä sa hã. Ti hyb n'aa né hë ÿ wén her'oot sa hã panyyg ky n'aa me.

¹⁴ Sa hã kametä däk hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa P'op Hagä Do kyyh Judah buuj sa hã:

“Bë maa newë had'yyt hë né paawä, dooh da tagah'ood bä bë hã.

Bë hegãã had'yyt hë né paawä, dooh bë h'yy ganyy bä.”

¹⁵ “Ta ti ÿ wén her'oot Judah buuj sa ky n'aa hã”, näng mä P'op Hagä Do Isajas hã,

“Dooh rah'yy kadawuung wäd bä baad hadoo do hã, hajõõ nuu me raky nadaheeh do hyb n'aa.

Sa nabuuj ragetsëë hõm do hadoo.

Raty gatsëë däk sa matym ranahapäh hyb n'aa.

Tii d' tanado bä paawä rahapäh né paawä,

ramaa napäh né paawä, h'yy kadewuung né paawä,

wë ÿ rah'yy kawereem né paawä hã ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Tii d' radoo bä paawä ÿ h'yyb wareem paawä baad rababok hyb n'aa kã.”†

¹⁶ Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ky n'aa kedëng bëëh, bë matym kä rahapäh do hyb n'aa, bë nabuuj kä ramaa napäh do hyb n'aa.

¹⁷ Né hup ÿ né hë hahÿ bë hã ÿ her'oot doo: Rababong noo gó, hajõk P'op Hagä Do ky n'aa rod maküüh, hajõk baad habok do maküüh, rakarën paawä raheg'ããs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bä. Rakarën paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

¹⁸ Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë nyy d' tahanäng pé joom tym parar'aah do panyyg:

¹⁹ P'op Hagä Do bag'ããs do hã rah'yy ganenä bä ta ky n'aa ramaa newëë bä, tii bä Nesaa Do Yb asog hõm sa h'yyb tym gó kejoom do hadoo doo. Joom tym ta tyw n'aa me takajäk hadoo do tii.

²⁰ Joom tym pä banäng bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, h'yy gadajaa gó gad'oo doo.

²¹ H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nanyw hë rah'yy gejë hõm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Hejooonh do kametä bä sa hã, sa hã rarahejã bä na-ääj hë P'op Hagä Do panyyg metëek doo da rababok do hyb n'aa, nanyw hë rah'yy gejë hõm.

* **13:12** Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hã. † **13:15** Isajas 6.9-10

22 Joom tym sasëng mahang kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hë badäk hahÿÿ hã ji bawät do hã.† Dajëër hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa h'üüm. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahôm. Joom neaak do hedo padëek tii.

23 Joom tym baad tabadoo bä kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, P'op Hagä Do panyyg hã h'yy gah'oot doo. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kä. Joom 100 nuu me, 60 nuu me, 30 nuu me takejoom do bahãnh tabeaak do hadoo do tii –näng mä Jesus.

Jawii tiriig mahang joom danäh majiï hejoom do panyyg n'aa hahÿÿh

24 Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mä sa hã. Hahÿÿ da ta kyyh:

–Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa: Ti awät aj'yy joom tym baad hadoo do ta gëew gó hejoom doo.

25 Tii kä, sahõnh hë raba'yÿh bä, ta majiï bana. Jawii tym tatsawyyh mä tiriig mahang. Ti tabahôm kãn.

26 Ti tiriig tym ganyyh. Ti tiriig ag ganyyh bä, raty gepëë kãn jawii mahang tabahëë däk. §

27 Ti joom danäh karom rabahôm ta wë, ti raky hadoo ta hã:

–Kariw n'aa, –näk –baad hadoo do joom tym mabejoom wät. N'yy hënh naa jawii ta mahang ganyyh doo? –näk sa kyyh.

28 Tii bä sa kariw n'aa ky hadoo sa hã:

–Majë ÿ see tii, ti tsawyh häng doo –näng.

Ti ta karom rabeanh:

–Makarën äã asog hõm jawii? –näk mäh.

29 –Dooh –näng sa kariw n'aa. –Jawii bë basok bä, tiriig tëeg wób bë asog hõm ta mahang –näng.

30 –Na mabëë dó tiriig mahang, tiriig ji bataa bä kä. Tiriig ag ji bataa noo gó ÿ mejüü da tiriig ag hat'aa do sa hã, jawii pooj jé rasiip, ta natuu hã ramaw'yyd däk hyb n'aa ji ajuu hyb n'aa. Tii bä ÿ mejüü tiriig ag rabataa, joom tób n'aa yt hã rabenäm –näng joom danäh ta karom sa hã –näng mä Jesus panyyg gó tabeh'üüm.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëeh hahÿÿ hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa

31 Ti m' panyyg see ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hã. Hahÿÿ da ta kyyh:

–Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do aj'yy ejoom do ky n'aa hadoo, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa.

32 Jääm nad'ëed its né paawä motaad tym bë joom

† 13:22 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hë. Rahyb n'aa tón had'yyt hë sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo. § 13:26 Jawii hadoo rawén hapäh, taneaak do hyb n'aa. Tiriig ti heaak doo.

tym mahang, ji waa ty gam-abuuj see bahānh tabawāng. P'op tanu dāk. Tii bā kā, taw'ēed batooj kån ta hā kā** —nāng mäh.

³³ Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mä sa hā. Hahỹ̃ da ta kyyh:

—Pāw makuj n'aa ỹnh ado dāk doo, hajōng tiriig s'ēeb mahang tamekuuj dāk do ky n'aa hadoo hỹ pong jé hawät do bag'āās do ky n'aa. Baad ỹnh bajōōts dāk, baad takamekuuj wät bā kā sahōnh hē tiriig s'ēeb mahang†† —nāng mäh.

³⁴ Sahōnh hē ta ti Jesus her'ood wät sa hā panyyg ky n'aa me m'. Sahōnh taher'oot do sa hā, panyyg ky n'aa me né hē m' tamaher'oot.

³⁵ Tii da tawén d'oo hahỹ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erii wät do paa kametä dāk hyb n'aa:

“Ỹ maher'oot da panyyg ky n'aa me.

Ỹ maher'oot da sa hā badäk hahỹ tadu dahäng do noo gó naa kejën wät do paah.”‡‡

Jesus maher'oot nyy d' tahanäng pé jawii joom mahang hawäng do ky n'aa hahỹ̃h

³⁶ Ti m' hajök do hā Jesus kedēe hōm. Ti m' tób gó tabajēe suun mäh. Ti m' ta ma

matēg rabana ta wē ti m' raky hadoo:

—Nyy d' mahanäng pé jawii joom mahang hawäng do panyyg n'aa hā? —nāk mä sa kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom tym baad hadoo do hejoom doo, ỹyh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo.

³⁸ Joom banäng bā, badäk hahỹ̃ hā habong doo. Joom tym baad hadoo doo, P'op Hagä Do bag'āās do karapee. Jawii, Nesaa Do Yb karapee.

³⁹ Joom danäh majĩ, jawii tym tsawyyh doo, Dijab tii. Tiriig ag rabataa noo gó, badäk hahỹ̃ hā ji bawät do gawatsig hōm noo gó tii. Tiriig ag taa n'aa, āās tii.

⁴⁰ Jawii rasok doo da, tēeg hōō gó kadawäts toonh do hadoo da, badäk hahỹ̃ hā ji bawät do gawatsig hōm noo gó.

⁴¹ Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do mejüü da ta āās rasog hōm hyb n'aa tabag'āās doo bā naa sahōnh hē nesaa do wē ji tah'yyb tatuk doo, nesaa do ji moo wät hanoo doo, sahōnh hē nesaa do moo heb'ook doo na-āāj hē.

⁴² Tēeg hōō gó, tak'ep haju doo gó da radawäts toonh tii. A'oot da tii bā. Sa tēg kamegēej padēek da tak'ep nesaa do rahoop do hyb n'aa.

⁴³ Tii bā da baad habok do tak'ep rakawehēe dāk da sa

** 13:32 Joom motaad hād nāng do ky n'aa gó Jesus metēeh nyy da P'op Hagä Do bag'āās do kah'ūüm, ny hadoo ta hā h'yy ka'eeh do kah'ūüm. †† 13:33 Pāw makuj jé pad'yyt hē tiriig s'ēeb mahang kamekuuj dāk doo da, jé pad'yyt hē badäk hahỹ̃ bā P'op Hagä Do bag'āās do bawäd däg da. ‡‡ 13:35 Saaw-Mo 78.2

Yb bag'ããs doo bä. Papÿÿj bag däk doo da, hanäm do sa hä. Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bä, taw'ãäts hë tahyb n'aa matakëë –näng mä Jesus.

Tak'ëp ji karën do hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

–Tak'ëp ky n'aa gebah doo, joom banäng bä kejën këë do ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do ky n'aa. Tak'ëp ky n'aa gebah do aj'yy see baw'yyt joom banäng doo bä. Ti p'aa hënh tajeh'aa këë. Tii bä, sahõnh hë tabesëëm hõm ta wë hanäng doo, tak'ëp tah'yy gadajang do hyb n'aa. Tii kä, ta ma paa sãm me tametsëë joom banäng doo, ky n'aa gebah do bakëë bä –näng mäh.

⁴⁵ –Aj'yy hetsë doo, hesäm doo, tak'ëp nu gabarëeh do perora häd näng do hesoos do ky n'aa hadoo na-ãäj hë hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do ky n'aa.

⁴⁶ Perora tak'ëp hetsooh doo, ky n'aa gebah do tabaw'yyt bä kä ta ti hedoo do hes'ëëm do sa wë, tabahõm, tabesëëm hõm sahõnh hë ta ma ta wë hanäng doo. Tii kä ta sãm me tametsëë perora tak'ëp hetsooh doo. §§

Karahi panyyg n'aa gó Jesus eh'üüm do hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do ky n'aa

⁴⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ênh: –Karahi me tah'ÿÿb rames'aak do ky n'aa hadoo na-ãäj hë, hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do ky n'aa. Karaj'aa me radatu karahi. Hajõng hedoo pé sa mo haj'aa.

⁴⁸ Ramo haj'aa enäh bä kä, rej'ooj nä kãn ta takëën hä. Ahyy t'oonh mäh. Tii bä arook gó rabataa rasëëw hõm doo. Baad nadoo doo, ji nawëh doo, radewäts bëenh tii bä.

⁴⁹ Ti hadoo da badäk hahÿÿ hã ji bawät do gawatsig hõm noo gó ãäs rabad'oo da. ãäs rabana, tii bä rasëëw hõm da badäk hahÿÿ hã habong doo. Tsyt hë rabasëm da nesaa do moo bok doo, P'op Hagä Do karën doo da habok do sa mahãnh.

⁵⁰ Tii kä tëëg hõõ gó, tak'ëp haju doo gó radewäts bëenh da nesaa do moo bok doo. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëej padëek da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa –näng mäh.

⁵¹ Ti m' Jesus eanh mäh:

–Bë maa napäh sahõnh hë ta ti ÿ her'ood wät doo? –näng mäh.

–ãã maa napäh –näk mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

–P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, hÿ pong jé hawät do bag'ãäs do ky n'aa hã na-ãäj hë ma

§§ **13:46** Hahÿÿ d' tahanäng pé pawóp hadoo do panyyg gó Jesus eh'üüm doo: P'op Hagä Do bag'ãäs do ky n'aa ji ky n'aa napäh bä, dooh ji hyb n'aa p'eed wäd bä pooj jé ji wë hanäng doo. Dooh ji hyb n'aa hüüm wäd bä badäk hahÿÿ bä ji karën doo, tak'ëp hetsooh do hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa ji karën do hyb n'aa.

kamet'ëëg wät doo, tób danäh ta tób bä naa ky n'aa gebah do manyyh do hadoo ta wób hä tametëëh hyb n'aa. Ta gawakõ gó naa, aj'yy manyyh ky n'aa gebah do tenäm do paah. Ky n'aa gebah do papuuj hedoo do tamanyyh ta mahang, ky n'aa gebah do pooj nä ta mahang^{***} —näng mäh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵³ Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg gó tama metëëk doo, tatsyym kado kån ta tii bä naa.

⁵⁴ Ti m' panang tabawäng do paa bä takajaa bä, ta du doo mä tama metëëk tób panang bä hasooh do P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hë. Maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hä. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hënh naa hahÿ aj'yy tah'yy ganäng doo? N'yy hënh naa ta hejój tamapehuunh doo? —näk mäh.

⁵⁵ —B'aa bäh gaheh'öök do t'aah nado ti hahÿÿh? Mar-ija nado ta ÿÿn? Tsijaag, Joséh, Simaw, Judas nado ta wakään?

⁵⁶ Sahõnh hë ta änh, bä ab'ëëh ër pa. N'yy hënh naa tahapäh doo, ta hejój? —näk mä tabawäng do babuj n'aa sa kyyh.

⁵⁷ Ti m' rakawajään ta wë. Raty n'aa gesyyg däk mäh. Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Sahõnh hë sa panang bä raweh'ëëh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jääm hë tabawäng do panang bä, ta tób bä, dooh rawehëë bä —näng mäh.

⁵⁸ Ti m', ta hä rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dooh denaa hë m' Jesus pehuuj bä ta tii bä.

14

Jowāw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ti noo gó né hë Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh mä Jesus moo wät doo, Jesus ma metëëk doo.

² Ti m' ta masa n'aa hä taky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do paa né tii. Ganä wät dejëp do paa mahang! Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näng mä Eróts.

³ Eróts mejüü paa ramoo maso däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts geët Jowāw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mä Erodija, ta hÿÿj Pirip häd näng do ÿÿm hyb n'aa.

⁴ Hahÿÿ d' paa Jowāw kyyh Eróts hä:

—DooH P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä magat'ëë bä a hÿÿj ÿÿm —näng paa Jowāw nu gahem'uun do kyyh Eróts hä.

^{***} **13:52** Hahÿÿ d' apäh tahanäng pé tii: Jé P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih do baad ma kamet'ëëg wät doo, papuuj Jesus met'ëëg wät do na-ääj hë baad tamaa napëë bä, taky dahé bä, tahajaa tama met'ëëg bä ta wób sa hä baad hadoo doo, hetsooh do pooj jé kerih do hä, papuuj hä na-ääj hë hanäng doo.

⁵ Eróts karën né paawä m' tadaj'ëep Jowāw, tajeÿÿm mä hajök doo. Hajök do tawén jeÿÿm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jowāw sa hä.

⁶ Ti m' Eróts ta yd enäng do heen n'aa noo gó, jām ta heen n'aa ramoo bok noo gó, Erodija toog bajām sa matym gó. Ti m' tak'ëp mä Eróts tse-
bee kån ta wë.

⁷ Ti hyb n'aa taky däng ta-banoo maruus hä, maruus karën do né hë. P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng, dooh taky kahÿÿd bä maruus ba-hapäh hyb n'aa.

⁸ Ti m' maruus ÿÿn ta hä taky mejüü do hyb n'aa taky hadoo:

—Na, ÿ karën ta hood gó mabanoo hä ÿÿ Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

⁹ Ti m' tak'ëp mä sa wahë n'aa hyb n'aa tón wät. Ti hadoo né hë, ta ky bajawaa hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa tagadoo maruus ets'ëë wät doo.

¹⁰ Ti m' tamejuü tadawäts geët doo gó ranu gahög hõm hyb n'aa Jowāw.

¹¹ Ti m' ta hood gó ramanaa ta nu gabóg maruus wë. Ti m' maruus an'oo däg kån mä ta ÿÿn hä kä.

¹² Ti m' Jowāw ma matëg rabana rabeheën hyb n'aa ta hub. Ti m' radakä jëng. Ti m' Jesus rapanäk.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Jowāw radaj'ëep Jesus ky n'aa napäh bä m',

ta m'aa hënh mä ta ma matëg daheeh rabahõm kån marakate gó ta wób rabedoh hënh paawä. Ta wób, hajök do raky n'aa napäh bä m' n'yy hënh Jesus rabah'üüm, sa jawén mä rabah'üüm sa panang bä naa ta takëen hä. Sa pooj jé m' rakajaa.

¹⁴ Ti m' Jesus basoop bä, hajök do tabahapäh bä m', tat'yud mehÿÿn mä sa hä. Nahëë enäh do sa mahang habong do taheso hõm mäh.

¹⁵ Tüüh däg kä m', ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hä:

—Tüüh däg —näk mäh. —Dawëë hÿÿh. Mamejõ hajök do panang banäng hënh rabahõm sa waa retsëë hyb n'aa —näk mäh.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Na mayw babä. Bë né hë hanoo sa waa —näng mäh.

¹⁷ Ti m' raky hadoo:

—Jääm hë ti hanyy is äã wë ji ma poo oow pé pāw, pawóp its tah'ÿÿb —näk mäh.

¹⁸ —Na b'ëep. Bë mana wë ÿÿ —näng mä Jesus.

¹⁹ Ti m' Jesus mejüü hajök do rabehyy b'ëeh hyb n'aa jawii jó. Ti m' tabasog däk mä pāw, tah'ÿÿb na-ääj mäh. Hÿ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Õm taw'ääts hë Ee. Man'oo däk äã tä, man'oo däk äã waa —näng mäh.

Ti m' pāw taganebäh bong, tets'ëë hõm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëë hõm hyb n'aa hajök do hä kä.

20 Tii bā kā m', sahõnh hē m' rabawēē bong. Wog enā hõm mā sahõnh hē. Ti m' mad'aak do ta ma matēg rata hõm kawaju gó. 12 m' kawaju gedē hõm mäh.

21 Hawēē bong doo, 5 miw mā ajyy. Ýyj, karepé na-ããj hē, dooh m' taketsén bā.

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahÿÿh

22 Ti m' nawayw hē ta ma matēg Jesus mejũũ ragatsēg t'oonh marakate gó, ta pooj jé tamyyj dāk hēnh rabatsēg hõm hyb n'aa. Ti nuuj jé m' takedēē hõm hajõk do sa hā.

23 Takedēē hõm do jawén paa bā m', tabasēēk ta mab hē waēē jó, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa. Tabada-juu dāk bā m', ta mab hē m' Jesus bayyw gēēt.

24 Dawēē péj mā ta ma matēg rababoo däg kán mā ti nuuj jé karaj'aa me. Tak'ēp maadaka betaam marakate hā. Dooh m' tahõm rahēē doo. Bah'ood ty gahēm mäh.

25 Ti m' tapaj'ēē pooj jé Jesus bahõm kán sa wē tamii pong jó.

26 Ti m' rabahapäh tamii pong jó hana doo, tak'ēp mā rabeÿÿm bong.

—Wät ta ti dajēp do saw'ēēng paah! —näk mäh.

Awaaw bong mäh, tak'ēp rabeÿÿm bong do hyb n'aa m'.

27 Ti m' nawayw hē m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē eÿÿm manäh! Ý ti hÿÿh —näng mäh.

28 Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, õm tado bā, ý mamejõ tamii pong jó a wē ý bahõm hyb n'aa —näng mäh.

29 —Ej. B'ēēp ana —näng mā Jesus ta hā.

Ti m' Peed gatsēg nyyh, ti m' tamii pong jó tabahõm kán mā Jesus wē.

30 Ti m' tak'ēp bah'ood bahēm do tabahapäh bā m', tabeÿÿm wät mäh. Ti m' ta du doo bā m' tadasug jēng bā, tak'ēp mā tageēēnh Jesus hā:

—Ý medēēb Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näng.

31 Ti m' nawayw hē m' Jesus moo maso dāk Peed. Ti m' taky hadoo:

—Kanhēn d'os hē h'yy ka'eeh do õm! —näng mäh. —Hēd n'aa mah'yy ganahoot? —näng mā ta kyyh Peed hā.

32 Ti m' marakate gó ragatsēg t'oonh bā m', bah'ood badoo wät.

33 Ti m' marakate gó hat'oonh do Jesus mā raj'aa etsē. Hahÿÿ d' mā sa kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hē õm —näk mäh.

34 Rabatsēg hõm bā m', Genesaréh häj n'aa bā m' marakate badēē jad kán.

35 Ti m' ta ti babuj n'aa rabahapäh bā Jesus né ti ka-jaa doo, ramejũũ jé pad'yyt hē hēj ta ti w'oo hā hanäng doo bā rapanäk hyb n'aa. Ti m' ramenaa nahēē enäh do sa mahang habong do Jesus wē.

36 Ti m' rabetsēē ta hā tabanoo nahēē enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hā. Ti m' sahõnh hē nahēē enäh do ta hā moo

kajak doo, heso padäg kän mäh.

15

Ji h'yyb gó naa né hē nesaa do ky n'aa hahỹỹh

¹ Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma meheték do wób na-ããj mäh, Jerusarēnh bā naa han'aa do rabana Jesus wē, ti m' rabeaanh ta hā:

² —H'ëed hyb n'aa a ma matëg raky nadaheeh ër wahë makū metëek doo? Rawa do pooj jé, dooh ramoo ketsyyd bā ër wahë makū rabahed'oo doo da! —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā: —Ỹ eanh bē hā —näng mäh. —Tii ënh bē ky nadaheeh ënh P'op Hagä Do mejüü doo? Bē wahë makū mejüü do bē ky daheeh? —näng mäh.

⁴ —Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh: “Bē wehëe bē yb, bē wehëe bē ỹñn.”* “Ji daj'ëep ta yb, ta ỹñn ky n'aa wasee doo.”†

⁵ Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bē metëek doo —näng mä Jesus. —Hahỹỹ da bē kyyh: “Jé ta yb, ta ỹñn hā taky hado bā, ‘Hā ỹ naa magadoo do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bē hā ỹ an'oo wäd bā’, taky hado bā,

⁶ tii bā, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejō wäd bā ta tii me ta yb taweh'ëeh hyb n'aa”, näk bē kyyh. Bē wahë makū ma metëek do bē ky süüt do

hyb n'aa bē eréd hōm P'op Hagä Do mejüü doo.

⁷ J'ooj madäk doo me ky ken'yyim do bēeh! Baad né paa hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh bē ky n'aa:

⁸ “J'ooj madäk doo me ỹ raweh'ëeh. Sa kyypp tii. Dawëe sa h'yyb bawät mahānh ỹỹ.

⁹ Dooh këh ỹ tado bā ti rama metëek doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hē ti ta ti ỹ rahyb n'aa jew'yyk doo”‡ —näng mä Jesus Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

¹⁰ Ti m' hajök do ta tii bā hab'ëeh do Jesus naëenh ta wē. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē maa newë da, bē h'yy genä da ỹ her'oot do hā.

¹¹ Ji noo me hajëng do hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hā. Ji noo me hanyyh do tii, hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hā —näng mäh.

¹² Ti m' badah peej ta ma matëg raky hadoo ta hā:

—Mahapäh a kyyh, dooh taw'ääts hē tado Pariséw sa hā? —näk mä sa kyyh.

¹³ Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—Kasog hōm da sahōnh hē joom Ee hỹ pong jé hawät do nejoom hōm doo —näng mäh.

¹⁴ —Na manäh. Na kamawejän. Ta wób sa h'yyb mahüüm n'aa ty temah do tii. Ty tamah do ta da ty hadoo do tamahüüm bā, gadarong

* 15:4 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16

‡ 15:9 Isajas 29.13

† 15:4 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

doo hēnh rakajäk séd hã —
näng mäh.

15 Ti m' Peed ky hadoo:

—Äã mamaher'ood. Nyy d'
mahanäng pé ta ti ji noo me
hajëng do panyyg? —näng
mäh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo sa
hã:

—Bë h'yy ganah'ood nä? —
näng mäh.

17 —Ji hã hajëng doo, ji wog
gó ti tabajëng, ta jawén anyyh
p'aa hēnh.

18 Tii d' nado ji noo me
henyyh do hã. T'öp naa, ji
h'yyb tym gó tabana tii. Ti né
hē ti P'op Hagä Do hã ji nas'aa
däg hanoo doo.

19 Ji h'yyb tym gó naa ta-
bana nesaa do ji hyb n'aa
newëe doo. Ji h'yyb gó naa
né hē tabana ji da hadoo do
ji daj'ëep doo. Ji h'yyb gó naa
tabana ji karën do ji bagä do
ji y̆ym nadoo do sii, ji patug
nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa
né hē tabana ti ji ets'ëek doo,
daap hē ji da hadoo do ji ky
n'aa tapaa doo, ji da hadoo do
ji ky n'aa rejää doo kä.

20 Ta ti hadoo do hyb n'aa
P'op Hagä Do hã ji nas'aa
däg. Ji moo kanets'yyt doo
me ji awa do hyb n'aa nado ji
nas'aa däg P'op Hagä Do hã
—näng mä Jesus kyyh ta ma
matëg sa hã.

*Y̆ynh ta s'ee hēnh naa ta
toog ky n'aa her'oot do panyyg*

n'aa hahy̆yh

21 Ti m' ta tii b' naa Jesus
bahöm hëej panang Tiir häd
näng doo, Sidôn häd näng do
nedaa bä badäk doo hēnh.

22 Ti m' y̆ynh, Kanaäh buuj,
Isaraéw buuj nado, ta tii bä
hawät do ana kãn Jesus wë. Ti
m' tak'ëp mä ta kyyh Jesus hã
tabetsëe bä. Hahy̆y d' mä ta
kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, —näng mäh —Dawi
makū panaa, —näng mäh —
y̆ mat'yyd mehīn! Tak'ëp
nesaa do tok y̆ bahoop
karap'aar h'yyb nesaa do ta
hã hadäk do hyb n'aa —näng
mäh.

23 Ti m' dooh Jesus ky gado
bä. Ti m' ta ma matëg rabana
ta wë, ti m' tak'ëp mä rabetsëe
y̆ynh tamejō hōm hyb n'aa.
Hahy̆y d' mä sa kyyh:

—Mamejō hōm. Ēr jawén
tabana. Tageëej had'yyt hē —
näk mäh.

24 Ti m' y̆ynh hã Jesus ky
hadoo:

—Jääm hē Isaraéw buuj
dawëe P'op Hagä Do mahānh
habong do sa wë y̆ P'op Hagä
Do mejūū —näng mäh.

25 Ti m' Jesus wë ta taron nu
paa me y̆ynh bahyy häng. Ti
m' taky hadoo:

—Y̆ mamasaa, Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo! —näng mäh.

26 Ti m' panyyg ky n'aa gó
Jesus ky gadoo:

Š 15:20 Parisëw, sahōnh hē Judah buuj wób sii hē, dooh rawëe bä, dooh rawa
bä ramoo kanetsyyd bä pooj jé, sa wahë makū mahetëk doo da. Baad ub né
paawä ji moo ketsyyd bä ji awa, ji awëh do pooj jé, ta bahānh Parisëw ran'oo bä.
Dooch ragenaag bä, hajōō nuu me, sa wahë makū mahetëk doo da ta wób sa moo
ranahetsyyd bä.

—Taw'ääts hē nado karepé sa waa ji ado hōm bā ji banoo hyb n'aa sa masāāh awaar taah hā —näng mā Jesus kyyh ŷŷnh hā.

²⁷ Ti m' ŷŷnh ky gadoo. Jesus kyy gó né hē m' taky hōm:

—Ehub né hē ōm Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawā, awaar sii hē rabawa sa danāh waa hyyj tūū kajäk doo —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hado kän ta hā:

—Tak'öp né hē mah'yy ka'eeh! Ti hyb n'aa ŷ an'oo däk hā ŷ metsēē doo —näng mā Jesus ta hā.

Ti m' ti noo gó né hē tabahub däk ŷŷnh toog.

Hajōng sa nahēē Jesus asog hōm do panyyg n'aa hahŷŷh

²⁹ Ti m' Jesus tsyym kado kän. Karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me tatabēs. Ti m' tabasoop. Waēē hā m' tabasēēk, ti m' tabahyy sooh.

³⁰ Hajōk rabana ta wē. Ramenaa ta wē nabong doo, ty temah doo, moo gedóm doo, tsyym gedóm doo, nabuuj gatamah doo, hajōk nahēē enāh do wób. Ti m' sa nahēē Jesus basog hōm.

³¹ Ti m' tsyym gedóm do aboo padēēk, nabong do paa aboo padēēk, ty temah do paa ty enā padēēk, ner'oot do paa er'ood padēēk, ta tii bā hab'ēēh do rabahapāh bā, rahyb n'aa meuuj kän mäh. Ti m' raj'aa etsēē kän P'op Hagā Doo, Isaraéw buuj h'yy kaha'eeh doo.

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahŷŷh

³² Ti m' Jesus naēēj nā ta ma matēg, tamaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—ŷ t'yyd mehīn hahŷ ēr wē kata pad'ēēk doo. Tamawoob däg ta āh si ŷ rababok. Dooh sa waa péh. Dooh ŷ karēn bā sah me rabaaj hōm bā. Nahēba padäg da, degōn jēng da sah mahŷŷj ta hōō bā —näng mā Jesus ta ma matēg sa hā.

³³ Ti m' ta ma matēg raky hadoo:

—Hajōk né hahŷŷh. Nyy bā āā baw'yyt babā sa waa? Dawēē bā. Dooh ta nawaa babā —näk mäh.

³⁴ Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hē pāw bē wē? —näng mäh.

—Ti anāng setsi pāw, pawóp its tah'ŷŷb ned'ēēd is doo —näk mäh.

³⁵ Ti m' Jesus mejūū hajōk do rabehyy b'ēēh tūū.

³⁶ Ti m' tabasog däk pāw, tah'ŷŷb na-āāj mäh. Ti m' taky n'aa etsēē sa waa hyb n'aa. Tii bā m' taganebāh boo kän, tets'ēē hōm mā ta ma matēg sa hā, rabets'ēē hōm hyb n'aa hajōk do sa hā kā.

³⁷ Tii bā kā m', sahōnh hē m' rabawēē bong. Wog enā hōm mā sahōnh hē. Ti m' rabawēh do jawén paa bā m' mad'aak do ta ma matēg rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedē hōm doo.

³⁸ 4 miw mā ajyy ti hawēē bong doo. ŷŷj, karepé na-āāj hē m', dooh m' taketsén bā.

³⁹ Ti m' hajōk do hā Jesus kedēē hōm jawén paa bā,

tagatsëg sooh mä marakate gó. Ti m' tabahõm kån hëej panang Magadån häd näng do nedaa bä badäk doo hënh.

16

¹ Ti m' Pariséw, Saduséw daheeh rabana Jesus wë. Ti m' Jesus rametyy hyb n'aa ramejũũ mä tapahuuj bä sa matym haj'aa wë hã.*

² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Papÿÿj badëë hyng bä, “Jati d' banäm”, bë ky hetëg, bahiin do hyb n'aa wë puh.

³ Bãp paah, “Ti awät da bah'ood. Adoos da”, näk bë kyyh, tabahiin do hyb n'aa naëng pooh. Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã wë hã kametëeh doo, dooh bë h'yy genä bä da hë ta heen n'aa bë hã kametëeh do hã.†

⁴ Da hë badäk hahÿÿ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa eréd hõm ta see hã rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ÿ ramejũũ ÿ pahuunh hyb n'aa ta metëë n'aa sa matym haj'aa. Dooh da ÿ metä bä sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëeh da —näng mä Jesus.

Ti m' Jesus bahõm kån sa mahãnh. Panang s'ee hënh mä tabahõm.

Pariséw, Saduséw rama metëëk do mahãnh ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' karaj'aa ta ma matëg rabatsëg hõm bä, ramabaan sa waa pãw.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Pariséw, Saduséw sa pãw makuj n'aa mahãnh —näng mäh.

⁷ Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooh ër mana pãw. Tii d' tawén edoo —näk mä sa kyyh.

⁸ Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajëm doo. Ti m' tabeaanh sa hã:

—Kanhën d'os hë h'yy ka'eeh do bëeh. H'ëed hyb n'aa bë hyb n'aa tón pãw bë mabaan doo?

⁹ Dooh tagah'ood nä bä bë hã? Bë mabaan hõm 5 pãw ÿ etyn bong do 5 miw sa hã? Bë mabaan hõm nyy hë kawaju bë gedë hõm mad'aak doo?

¹⁰ Bë mabaan hõm setsi pãw ÿ etyn bong do 4 miw sa waa? Nyy hë arook bë gedë hõm mad'aak doo?

¹¹ Hëd n'aa bë h'yy ganenä nä pãw ky n'aa nado bë ÿ maher'oot doo? “Bë hyb n'aa matakä da Pariséw, Saduséw sa pãw makuj n'aa”, näng këh ÿÿ —näng mäh.

¹² Ti m' rah'yy kadawuung kån nyy d' tahanäng

* **16:1** Jesus wë Pariséw, Saduséw daheeh rakamaj'ĩ. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do mejũũ do Jesus tado bä. Sa hã péh, dooh Jesus haja bä wë hã tapahuuj bä, rawén mejũũ sa matym haj'aa Jesus pahuunh wë hã. J'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa, Jesus wén manetëeh sa hã rakarën do paawä. † **16:3** Hajõng Jesus pehuuj né paawä, dooh rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä.

péh. Dooh pāw makuj n'aa mahānh rakan'yyh do pan'aa tado bā. Dooh. Pariséw, Saduséw rama metëék do mahānh Jesus karēn rakan'yyh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

¹³ Ti m' hëej panang Sesareja Pirip häd näng do nedaa badäk doo hēnh Jesus kajaa bā, tabeaaj kån mä ta ma matëg sa hä:

—Jaa m' ȳyh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, sa nooh?

¹⁴ Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m' òm mä Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' òm mä Eriij makūũh. Ta wób noo m' òm mä Jeremii makūũh. Ta wób noo m' òm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do see paah —näk mä sa kyyh ta hä.

¹⁵ —Bë hä ënh? Jaa ȳ bë hä ënh? —näng mä Jesus sa hä.

¹⁶ Ti m' Simaw Peed ky hadoo:

—Òm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do T'aah òm —näng mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng do òm, Simaw, Jonas t'aah. Òm wén ky n'aa kedëng, dooh aj'yy tado bā a hä

metëeh do ta ti maher'oot doo. Ee, hỹ pong jé hawät do né tii, ta ti a hä metä wät doo.

¹⁸ Ti hyb n'aa ȳ ti her'oot hahỹỹh: Òm Peed, pä tahanäng doo. Pä tób ta jó ji tama sooh do hadoo da òm. Òm da hä ȳ h'yy ka'eeh do du n'aa doo. Doo da Ades häd näng doo, dajëb hejój, haja bā hä ȳ h'yy ka'eeh doo, kahũũm had'yyt da.

¹⁹ Ȳ anoo da a hä hỹ pong jé hawät do bag'ääs doo gó mabag'ääs hyb n'aa.‡ Badäk hahỹỹ bā mananoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né tii. Badäk hahỹỹ bā manoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do anoo do né tii —näng mä Jesus kyyh Peed hä.

²⁰ Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hä Kristo tado bā.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

²¹ Ti m', ti noo gó naa Jesus du doo tamaher'oot ta ma matëg sa hä nesaa do tabahoop do pan'aa ky n'aa. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—P'op Hagä Do karēn Jerusarēnh hēnh ȳ bahöm ër wahë n'aa moo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ãj hë hajõng ȳ bahoop hyb n'aa, ȳ radaj'ëep hyb n'aa,

‡ **16:19** Hahỹỹ da Gereg kyy me pooj jé hahỹ kerih do kyyh: “Ȳ anoo da a hä hỹ pong jé hawät do bag'ääs doo bā ta noo tég. Badäk hahỹỹ bā mamaw'yyd däk doo, hỹ pong jé kamaw'yyd däk né d' tii. Badäk hahỹỹ hä masood hõm doo, hỹ pong jé kasood hõm né d' tii.” P'ooj ub, sa kariw n'aa ta s'ee hēnh rabok bā ranoo sa kaser n'aa sa tób tég, sahõnh hë rabaheg'ääs hyb n'aa ti nuuj jé. Doo P'op Hagä Do bag'ääs do noo nyy bā, dooh ta noo tég nyy bā. Panyyg gó Jesus maher'oot Peed.

tamawoob hē ta āh tabado dāk bā ŷ ganā wāt p'aa hēnh hyb n'aa —nāng mā ta ma matēg sa hā.

22 Ti m' Peed naēēnh dawē hā. Ti m' taky ge'ŷŷm Jesus, tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

—Doo. Tii d' edo manāh, Hyb N'aa Jawyk Doo! Doo h'ŷ karēn tii d' a hā —nāng māh.

23 Ti m' Jesus ty kaw'ōōd dāk ta wē. Ti m' Peed taky geām wāt:

—J'ee! Ahōm mahānh ŷŷ, Nesaa Do Yb!§ —nāng māh. — ŷ mah'yyb panas'ēēh. Doo mah'yyb dēē bā P'op Hagā Do karēn do hā. Ajyy rakarēn do hā ti mah'yyb dāk —nāng māh.

24 Ti m' sahōnh hē ta ma matēg hā Jesus ky hadoo:

—Jé karēn pé hēp ŷ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'āāts hē teréd hōm ta hā hē tah'yy ka'eeh doo, taw'āāts hē teréd hōm ta hā hē tahyb n'aa newēē doo. Taw'āāts hē da tagado had'yyt hē tahoop do hēp ŷ n'aa. Taw'āāts hē tagadoo hēp ŷ n'aa radajēēb bā na-āāj hē. Taw'āāts hē ŷ taky daheeh, taw'āāts hē ŷ bawāt doo da da ti bawāt.

25 Tii d' ŷ wén edoo, badāk hahŷŷ hā ji hawāt do tak'ēp kamahān doo, jé tahoop do hēp ŷ n'aa jeŷŷm doo, dooh da P'op Hagā Do wē tanu dēē bā. Jé hēp ŷ n'aa tahoop do gadoo péh, hēp ŷ n'aa tadajēb bā, ta h'yyb tym P'op Hagā Do wē da tanu dāng.

26 Hēd n'aa ji karēn sahōnh hē badāk hahŷ ji ta danāh, ji h'yyb tym banesaa hēnh tahōm bā? Doo h ta sām ji ad'oo pé ta s'ee hēnh ji h'yyb tym nahōm hyb n'aa.

27 Ta ti ŷ wén her'oot, ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ŷ bahyng da Ee bag tak'ēp gabarēēh doo gó, ta āās sa daheeh. Tii bā da ramoo bok do pénh da ŷ banoo sahōnh hē sa hā ta sām.

28 Baad bē ŷ maher'oot. Ta wób babā ēr mahang habong doo, rahapāh nā da ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do ŷ du doo noo gó ŷ bag'āās do hā ŷ bag'āās doo. Radejēp do pooj jé rahapāh nā da tii. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mā Jesus kyyh.

17

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahŷŷh

1 Ti m' ji moo oow see pé sa ā jawén paa bā m', Jesus mahūūm ta sii Peed, Tsijaag, Jowāw daheeh. Tsijaag hŷŷj mā ti Jowāw. Ti m' rabas'ēēg kán waēē p'op nu dāk do hā. Sa mab hē m' rabasēēk.

2 Ti m' Jesus kawareem dāk sa matym gó. Ta see hado dāk māh. Papŷŷj bag hadoo mā Jesus mamets gabar'ēēng dāk. Tak'ēp mā ta saroor bahawag dāk, ta bag hadoo māh.

3 Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees hād enāh do rakas'ee b'ēēh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

§ 16:23 Jesus h'yyb hapāh Nesaa Do Yb kyy gó m' Peed her'oot doo. Ti hyb n'aa tii da Peed tawén ky geām wāt.

4 Ti m' Peed ky hadoo Jesus hã:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —taw'ääts hẽ babã er hã! —näng mäh. —Makarën bã tamawoob hẽ ta tób n'aa ȳ temaa toonh. Sét hẽ a tób, sét hẽ Mosees tób, sét hẽ Eriij tób —näng mäh.

5 Ti m' Peed ber'oot nä bã nayyw mã wẽ puh gabarëeh do tabadäng sahõnh hẽ sa hã. Wẽ puh gó m' P'op Hagã Do ber'oot. Hahȳ d' mã ta kyyh:

—Hahȳ tah ȳy, tak'ëp ȳ kamahãn doo. Baad ȳ h'yy gadajang ta wẽ. Bẽ maa newẽ, bẽ ky dahé ta kyyh —näng mäh.

6 P'op Hagã Do kyyh Jesus ma matëg ramaa napãh bã m', tũũ m' rabehyy b'ëeh tak'ëp rabe'ȳym do hyb n'aa. Tũũ m' sa maboor me rabehyy b'ëeh.

7 Ti m' Jesus bana sa wẽ, ti m' sa hã tamoo däng bã m' taky hadoo:

—Bẽ as'ëëg bẽh! Bẽ eỹym manãh! —näng mäh.

8 Ti m' rabaheg'ääs bã m', jããm hẽ Jesus rahapãh. Doooh boo m' Jesus pa hab'ëeh do paah.

9 Ti m' rabahyk bã m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa rahapãh doo. Hahȳ d' mã ta kyyh:

—Bẽ her'ood manã ta wób hã bẽ hapãh doo, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ganã wãt bã kã dejëp do mahang —näng mäh.

10 Ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa, Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëeh Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetëk do raher'ood bã? —nãk mã sa kyyh.

11 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Se hub né hẽ. Eriij matëeh né da sahõnh hẽ tabenãm hyb n'aa —näng mäh.

12 —Ti hadoo né hẽ, bẽ ȳ maher'oot hahȳh: Eriij ewãd hyng né hẽ. Ewãd hyy né paawã, dooh rah'yy genã bã ta hã, dooh ramepëe bã. Rah'yy kajãk doo da né hẽ rabad'oo paa ta hã. Ta hã rabad'oo doo da, sa moo gó ȳy, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ȳ ahoop da na-ããj hẽ —näng mã Jesus kyyh.

13 Tii bã m' ta ma matëg rah'yy kadawuung kãn: Jowãw nu gahem'uun do paa ky n'aa Jesus her'oot wãt.*

Pahëew Jesus haso dãk do panyyg n'aa hahȳh

14 Ti m' Jesus rakajaa bã kã m' hajõk do rabab'ëeh bã, sa see ana ta wẽ. Ta taron nu paa me m' tabahyy hãng ta wẽ.

15 Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Mat'yyd mehĩn tah ȳy —näng mäh. —Mera. Tũũ takepëed had'yyt hẽ, tsanamãts dãk. Tak'ëp nesaa do tabahoop. Ta hã ta nahëe adëe bã, hajõõ nuu me tëëg hõõ gó takadewëes. Ta me

* 17:13 Rukas 1.17 hã na-ããj hẽ takerii dãk hahȳ ky n'aa. Eriij makũ bawãd wãt doo da Jowãw bawãt paah. Ti hyb n'aa ti né hẽ ti Eriij Jesus wën nãng, Eriij tanado né paawã. Doooh Jowãw hã Eriij makũ kesog bã, jããm hẽ tabawãd wãt doo da tabawãd wãt.

tabahop na-ããj hẽ —näng mäh.

¹⁶—ÿ mana wät a ma matëg sa wë. Dooch rahaja bä rado hõm bä ta nahëeh —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hä h'y y kana'eeh do bëeh, da hẽ badäk hahÿÿ bä habok doo! Baad nado bë h'y yb tym —näng mäh. —Hajõõ nuu me ÿ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? ÿ häd h'y yb napan däg bë hä, hä ÿ bë h'y yb kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëëp pahëew —näng mäh.

¹⁸Ti m' karap'aar h'y yb nesaa doo, pahëew hä hadäk doo, Jesus geãm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' karap'aar h'y yb banä kãn pahëew hä hadäk do paah. Ti noo gó né hẽ karapee bahas'oo däk.

¹⁹Ti m' sa m'aa hënh mä ta ma matëg rabeaanh ta hä:

—H'ëëd hyb n'aa äã wén nahajaa äã habëë hõm bä karap'aar h'y yb nesaa doo? —näk mäh.

²⁰Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooch baad P'op Hagä Do hä bë h'y y kae nä do hyb n'aa bë wén nahajaa —näng mäh. —Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo: Motaad häd näng do tym nu nad'ëët do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'y y kae'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahÿ waëë bë mejüü takahÿÿd häng hyb n'aa. Bë paawä taky daheeh.

Kanahën d'os hẽ né paawä baad bë h'y y kae bä, dooch paawä bë nahajaa péh —näng mäh. [²¹—Jããm hẽ P'op Hagä Do hä ji ky n'aa etsëë doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'y yb nesaa do banyyh —näng mäh.]

²²Ta jawén mäh, Garirej häj n'aa bä m' rakataa bä m', Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó.

²³ÿ radaj'ëëp da. Tama woob hẽ ta ä jawén paa bä, ÿ ganä wät da p'aa hënh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

Ti m' rah'y y ketón bong mä ta her'oot do hyb n'aa.

P'op Hagä Do tób n'aa dajëër n'aa ji hepak do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁴Tii kä m', Kapar-Naũm bä Jesus rakajaa do jawén paa bä m', P'op Hagä Do tób n'aa dajëër n'aa Judah buuj rahepak do taa n'aa rabana Peed wë, ti m' rabeaanh:

—Äkä? Dooch bë ma matëg epaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëër n'aa ër hepak doo? —näk mäh.

²⁵—Tahepak né hẽ —näng mä Peed kyyh sa hä.

Ti m' badah, tób gó Peed bajëë suun bä kä, Peed ky ganyyh do pooj jé, Jesus eanh mä ta hä:

—Nyy da a hä, Simaw? —näng mäh. —Sa wahë n'aa hedoo do häj n'aa bä, jaa hä ramejüü rabep'aak häj n'aa wahë n'aa hä kahepak doo? Sa taah hä ramejüü rep'aak,

ta wób ta s'ee hēnh naa rame-
jũũ g'eeh hep'aak? —nāng
māh.

²⁶ Ti m' Peed ky hadoo:

—Ta s'ee hēnh naa ti
hep'aak —nāng māh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tii d' tado bā, sa taah, sa
karapee, dooh rep'aak péh† —
nāng māh.

²⁷ Ti hado né paawā, hahỹỹ
d' mabad'oo dajēer gedaag
n'aa rakawanaj'āān hyb n'aa:
Awēej karaj'aa majat bā.
Tah'ỹỹb matakyyg. Mado dāg
pooj jé a mo haj'aa tah'ỹỹb,
manoo gegāā, tii b' ta noo
gó maw'yyt da moweed tēg
hawak do s'ēeb. Tii me
mepaag sa hā, hā ỹ naa, a
hanaa rakarēn doo —nāng mā
Jesus kyyh Peed hā.

18

*Sa bahānh hyb n'aa jawyk
do panyyg n'aa hahỹỹh*

¹ Ti m' ti noo gó ta ma
matēg rabana Jesus wē ti m'
rabeaanh:

—Ny hadoo do sa bahānh
hyb n'aa jawyk doo, hỹ pong
jé hawāt do bag'āās doo bā? —
nāk māh.

² Ti m' karapee t'aah Jesus
naēēnh, ti m' tamaher'oot mā
sa mahang tabag'ēēd dāk hyb
n'aa.

³ Ti m' taky hadoo:

—Bē h'yyb bē wanereem
bā, hahỹ karapee hadoo bē

bahadoo hyb n'aa bē h'yyb
gó,* dooh tabad'op hē bē
haja bā hỹ pong jé hawāt do
bag'āās do karapee bē do bā.
Né hup ỹ né hē ta ti ỹ her'oot
doo.

⁴ Ti hyb n'aa jé ta daaj hē
kadaduu doo, hahỹ karapee
hyb n'aa sakog is doo da taba-
hadoo hyb n'aa, ti né hē ti
sahōnh hē sa bahānh hyb n'aa
jawyk do hỹ pong jé hawāt
do bag'āās doo bā —nāng mā
Jesus.

⁵ Ti m' ahōm nā ta kyyh:

—Hāt ỹỹ gó hahỹ karapee
t'aah hadoo do see gadoo péh,
ỹ né ti tagadoo —nāng māh.

⁶ Ti m' taky hado kån:

—Baad nado né paawā pā
ta jawyyg n'aa ji hā ranu
hũũ dāg bā, ji radawāts tu
tame t'ōp ji pahās hyb n'aa, ti
bahānh tak'ēp baad nado ji hā
da, ky n'aa netsēeh do seeh,
hahỹ karapee hedoo doo, hā
ỹ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug
bā nesaa do tamoo wāt hyb
n'aa —nāng māh.

⁷ —Tak'ēp da rabahoop ne-
saa do ta sām, badāk hahỹỹ hā
habong doo, nesaa do ta wób
ramoo bok do du n'aa doo!
Tanyy had'yyt né hē nesaa do
hā ji tah'yyb tatuk doo. Ti
hado né paawā da, tak'ēp ne-
saa do ahoop da nesaa do hā
h'yyb tatuk do du n'aa doo!

† **17:26** Panyyg gó Jesus beh'ũũm P'op Hagā Do tób n'aa dajēer n'aa rahepak do ky n'aa. Jesus, ta ma matēg na-āāh hē, dooh paawā repaag bā P'op Hagā Do tób n'aa dajēer n'aa. P'op Hagā Do T'aah né ti Jesus. Ti né P'op Hagā Do tób n'aa danāh paawā. Ti hyb n'aa dooh paawā ji mejō bā tepaag hōm bā P'op Hagā Do tób n'aa dajēer n'aa. *

18:3 Taw'āāts hē karepé h'yy ka'eeh doo da ji h'yy ka'eeh. Karepé taah dooh raky sēew bā. Baad ragadoo ji her'oot doo. Rah'yy ka'eeh ji hā nayyw hē. Jesus karēn karepé h'yyb hadoo ji h'yyb hado dāk P'op Hagā Do wē.

⁸ Ti hyb n'aa, a moo hyb n'aa, a tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hē paawä magakyd hōm a mooh. Madawäts hōm. Taw'ääts hē mabasēek h̄y pong jé P'op Hagä Do wē sét a mooh, sét hē a tsyym, tēeg hōō gó, nadēek doo gó, ōm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh, pawóp hē tado bä a mooh, a tsyym.

⁹ A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hē paawä a matym mado nyh. Madawäts hōm. Taw'ääts hē mabasēek h̄y pong jé P'op Hagä Do wē sét hē a matym, tabanesaa hēnh tēeg hōō gó, ōm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh, pawóp hē tado bä a matym —näng mä Jesus kyyh.

B'éé kanapēē wät do panyyg n'aa hah̄ȳh

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bē ȳ maher'oot hah̄ȳh: Ee h̄ȳ pong jé hawät do wē had'yyt hē rahajaa rakajaa ääs, hah̄ȳ hyb n'aa sakog is do sa hagä n'aa. Ti hyb n'aa bē ty n'aa gesygg manä hah̄ȳ hyb n'aa sakog is do seeh. [¹¹ Ȳh, Aj'yy Hadoo Do H̄ȳ Pong Jé Hana Doo ȳ ahng babä ȳ bed'ēep hyb n'aa ta s'ee hēnh habong do paa P'op Hagä Do mahānh —näng mäh.]

¹² Ti m' panyyg gó tamer'oot mäh:

—100 b'éé aj'yy masāäh see takanapēē wäd bä, dooh

g'eeh ta danäh eréd dó 99 hadoo do ta masāäh waēē hēnh, kanapēē wät do tabesoos hyb n'aa?

¹³ Ti tabaw'yyt bä kä, tak'ēp da tatsebé ta mas'āäh kanapēē wät do paa hyb n'aa. B'éé 99 hadoo do hyb n'aa tatsebee né paawä, ta bahānh tatsebé kanapēē wät do paa hyb n'aa. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo.

¹⁴ Masāäh danäh bad'oo doo da, dooh bē Yb h̄ȳ pong jé hawät do karēn bä dawēē ta mahānh hah̄ȳ hyb n'aa sakog is do see tawäd bä.

Ji h̄ȳj ky n'aa hadoo do ji maher'oot do ky n'aa hah̄ȳh

¹⁵ —A h̄ȳj ky n'aa hadoo doo, a nemuun P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh doo, baad nadoo do tamoo wäd bä [a wē], ahōm ta wē a mab hē. Tsyt hē, bē m'aa hēnh mamer'ood baad nadoo do tamoo wäd wät doo. Ōm taky dahé bä, bē h'yyb hata däg p'aa hēnh ta tii.

¹⁶ Ōm taky nadahé bä, takanarēn bä tamaa newē bä ta hā maher'oot doo, matsyyd tii bä P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh do seeh. Makarēn bä, sét hē matsyyd, makarēn bä pawóp hē matsyyd, a sii rabahōm hyb n'aa ta wē, pawóp hē, tamawoob hē ky n'aa maa napäh do tabanäng hyb n'aa sahōnh hē ta ti hedoo pé ji kaner'oot bä.†

¹⁷ A sii mamahūūm do sa kyyh na-āāj hē takanarēn bä tamaa newē bä, taky nadahé

† 18:16 Tii da né hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejūū ji bad'oo. Dew-Teronom 19.15 hā kerii däk doo da.

bä, tii bä mamaher'ood sahõnh hē hã ÿ h'yy ka'eeh do sa hã. Hajõk do sa kyyh tamaa nanewē bä, taky nadahé nä bä, tii bä P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do see hado däk bē hã bē hÿÿj ky n'aa hedoo do paah. Ær uuh dajēer gedaag n'aa Roma buuj hã ji hepak doo, raty n'aa ges'yyc do hado däk tii bä bē hã bē hÿÿj ky n'aa hedoo do paah —näng mä Jesus.

18 Ti m' taky hadoo ênh ta ma matæg sa hã:

—Baad bē ÿ maher'oot hahÿÿh: Badäk hahÿÿ bä bē nanoo doo, hÿ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né hē tii. Badäk hahÿÿ bä bē anoo doo, hÿ pong jé P'op Hagä Do anoo né tii d' ênh. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus.

19 Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Ta see bē ÿ maher'oot nä: Badäk hahÿÿ bä, pawóp hē bē wób séd hã bē h'yyb hedo bä bē ky n'aa etsēē do hã, Ee hÿ pong jé hawät do anoo né da bē hã.

20 Bē hã tawén noo, pawóp hē, tamawoob hē hēp ÿ n'aa rakahet'aa bä, sa mahang ÿ bawät do hyb n'aa —näng mäh.

Ta kaser n'aa ta da hadoo do tat'yyc manehiïn do panyyc n'aa hahÿÿh

21 Ti m' Peed bana kãn Jesus wē, ti m' teanh mäh:

—Ma matæg, nyy hē nuu me makarēn ÿ hyb n'aa mabaan hãj ÿ ky n'aa hedoo doo, baad nadoo do tamoo wäd bä hã ÿÿ? Setsi nuu me apäh ÿ hyb n'aa mabaan? —näng mäh.

22 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Setsi nuu me nado mamabaan —näng mäh. —Taw'ääts hē hahÿÿ d' mabad'oo: Mahyb n'aa mabaan hõm had'yyt hē‡ —näng mäh.

23 —Ta tii da ÿ wén mejüü, hahÿ panyyc ky n'aa hadoo do hyb n'aa hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa: Ti awät hēej bagä n'aa. Küüt enäh ta karom ta wē. Tii bä tanaēēnh ta wē ta karom sa küüt rabep'aak hyb n'aa.

24 Tii bä, tadu doo bä sa sii taber'oot doo, ramanaa ta wē ta karom see tak'öp küüt eh doo. 10 miw moweed tak'öp ky n'aa gebah do ta küüt.

25 Tanahajaa do hyb n'aa tepaag bä, tak'öp ta bahãnh haeh do hyb n'aa ta küüt, ta kariw n'aa mejüü rabesēem hõm hyb n'aa ta ti ta karom, ta karom ÿÿm, ta taah, sahõnh hē ta wē hanäng do na-ääj hē, ta küüt sãm hata.

26 —Tii bä, ta taron nu paa me ta karom bahyy häng ta wē, ti m' tak'öp tabetsēē ta hã. Hahÿÿ d' ta kyyh: “Nayyw hē kawaj'ään manä wē ÿÿ”, näng. “Magadaa bä, sahõnh hē küt ÿÿ ÿ ep'aak da a hã”, näng.

27 Ti ta kariw n'aa t'yyd mehïïn kãn. Ti tabawug hõm sahõnh hē ta küüt, ti m'

‡ 18:22 Hahÿÿ da Gereg kyy me takerii däk: “Taw'ääts hē 77 nuu me mahyb n'aa mabaan.” Ji hyb n'aa mabaan had'yyt hē tahanäng pé m' tii.

tabanoo baad tabahõm hyb n'aa.

28 —Ti ta karom anyyh ta kariw n'aa tób bã naa. Tamahõm me takataa ta da hadoo do see ta wê kũüt näng doo. 100 moweed its ta kũüt. Ti tamaso däk ta da hadoo doo, ta garagoor gamaso däk, ti taky hadoo: “Nayyw hẽ mepaag a kũüt!”, näng.

29 —Ti ta taron nu paa me ta da hadoo do bahyy häng ta wê, ti tak'ëp tabetsëë ta hã: “Nayyw hẽ kawaj'ään manä wê ȳȳ”, näng. “Magadaa bã, sahõnh hẽ kũt ȳȳ ȳ ep'aak da a hã”, näng.

30 —Tii bã, tak'ëp tabets'ëë né paawä, dooh takarën bã tamaa newë bã ta da hadoo do etsëë doo. Ti tamejũũ ta da hadoo do radawäts gëet hyb n'aa ta kũüt tabep'aak bã kä.

31 Ti tak'ëp häj n'aa wahë n'aa karom wób rah'yy kawaj'ään bong nyy da ta ti karom bad'oo ta da hadoo do wê rabahapäh bã. Tii bã rabahõm kãn sa kariw n'aa wê, ti ramaher'oot ta ti karom ky n'aa.

32 —Tii bã sa kariw n'aa mejũũ ranaëenh ta ti ta karom. Ti taky hadoo ta hã: “Karom ky nesaa do õm!”, näng. “Sahõnh hẽ a kũüt ȳ bawug hõm tak'ëp hã ȳ mabetsëë do hyb n'aa.

33 Taw'ääts hẽ mat'yyd mehĩn wäd paawä a da hadoo doo, õm ȳ t'yyd mehĩn wät doo da”, näng.

34 Tii bã kawaj'ään gó ta kariw n'aa bahaëej däk ta karom ragadahew'ëes doo bã hagä n'aa sa hã, karom

rarejää hyb n'aa sahõnh hẽ ta kũüt tabepaag hõm bã kä —näng mä Jesus. Panyyg gó tabeh'ũũm.

35 Ti m' taky hado kãn:

—Sa kariw n'aa bad'oo doo da, tii da Ee h̄y pong jé hawät do bad'oo da sahõnh hẽ bẽ hã, bẽ h'yyb gó naa bẽ hyb n'aa manabaan bã bẽ h̄ȳȳ ky n'aa hedoo doo —näng mä Jesus kyyh.

19

Dooh ji ȳym ji eréd hõm bã do panyyg n'aa hah̄ȳȳh

1 Ti m' Jesus bahajaa bã kä ta ti taher'oot doo, teréd hõm Garirej häj n'aa. Ti m' Judah häj n'aa hënh tabahõm, tamii Joradãn tamyyj däk hã hadäk do hëej.

2 Hajök mä ta jawén hah'ũũm. Nahëë enäh do sa mahang habok do taheso hõm.

3 Ti m' Pariséw wób rabana ta wê rametyy hyb n'aa m'. Hah̄ȳȳ da m' rake'aanh:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh daap hẽ né hẽ aj'yy eréd hõm bã ta ȳym, dooh hyb n'aa pé né paawä? —näk mäh.

4 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh bẽ ner'ood bã g'eeh P'op Hagä Do kyy kerih do hã, nyy da sahõnh hẽ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do aj'yy ȳynh daheeh tapehuh?

5 Hah̄ȳȳ da takerih P'op Hagä Do kyyh: “Ti hyb n'aa kä aj'yy kä ta yb, ta ȳyn mahãnh kä sa m'aa hënh kä, tagatëë hyb n'aa ta ȳym kä. Takatëë jawén paa bã

sét rabahado padëek ta ÿÿm daheeh",* näng mäh.

6 Ti hyb n'aa pawóp hē ranado bong. Sét hado däg kän. Ti hyb n'aa séd hā P'op Hagä Do ata däk doo, dooh tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hā.

7 Ti m' raky hadoo:

—Tii d' tado bä, h'ëed hyb n'aa Mosees mejüü ji erii däk ji ÿÿm ji eréd hōm do heen n'aa, tii b' ji mejō hōm tabahōm hyb n'aa? —näk mä Pariséw sa kyyh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta tii da Mosees wén n'oo däk bē hā, bē nabuj keh'üüm do hyb n'aa. Tadu dahäng noo gó dooh ta tii da tahado bä.

9 Ti hyb n'aa bē ÿ maher'oot hahÿÿ da: Jé ta ÿÿm heréd hōm doo, dooh né paawä ta patug tawad'ii bä, tii bä ÿÿnh see hā takat'ëe däg bä, nesaa do tamoo wät, ta ÿÿm h'yyb tarejäã tii kä —näng mä Jesus kyyh.

10 Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hā:

—Tii d' tahado bä ji ÿÿm ji patug ky n'aa hā, taw'ääts hē dooh ji kat'ëe bä —näk mäh.

11 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Doo sahōnh hē rahaja bä ragado bä tii. Jääm né hē P'op Hagä Do anoo do gadoo rakanetëe doo.

12 Ajyy wób dooh tahaja bä rakat'ëe bä pooj jé rabenäng bä ta nyy né hē tii. Ajyy wób dooh rahaja bä rakat'ëe bä ta wób ramoo bok do

hyb n'aa sa hā.† Ta wób rakanetëe hÿ pong jé hawät do bag'ääs do hyb n'aa. Jé hajaa do ji kanatëe do tagado bä, taw'ääts hē tagadoo —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti m' ta wób ramena karepé ned'ëed is do Jesus wē, sa hā Jesus moo däng hyb n'aa, P'op Hagä Do hā taky n'aa etsëe hyb n'aa sa hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ÿÿm mä karepé men'aa doo.

14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Na ramena karepé wē ÿÿ. Bē geäm manäh. Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hē hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee hedo padëek doo —näng mäh.

15 Tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, ta ky n'aa edëe bong mäh. Ti m' tatsyym kadoo, tabahōm.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

16 Ti m' aj'yy see bana Jesus wē, teanh Jesus hā:

—Ma matëg! —näng mäh. —H'ëed baad hadoo do ÿ moo wät da edëb had'yyt do ÿ gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.

17 Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hëd n'aa baad hadoo do ky n'aa, hā ÿ meanh? —näng mäh. —Jääm hē sét hē baad hadoo doo, P'op Hagä Doo.

* 19:5 Genesis 2.24 † 19:12 Ta wób rah'ëed ehök do hyb n'aa tahanäng pé tii. Tii da p'ooj ub sa kariw n'aa wób rabad'oo sa karom hā.

Taw'ääts hē maky dahé ta ky n'aa jaw'yuk doo, makarēn bā magadoo edēb had'yut doo – nāng mäh.

18 –Ny hadoo doo? –aj'y y eanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

–“Manaboh manā a da hadoo doo. Aā manā a ŷym nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsēeg manäh. Daap hē maky n'aa tapa manā ta wób.

19 Mawehēe a yb, mawehēe a ŷyn.‡ Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān doo da”Š –nāng mā Jesus.

20 Ti m' aj'y y ky hadoo:

–ŷ panyyg kadeheeh né hē tii hā –nāng mäh. –H'ēed ti hawät ŷ moo wät? –nāng mäh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

–Makarēn bā baad had'op doo da mawäd bā P'op Hagä Do matym gó, abaaj hōm, mesēem hōm a wē hanāng doo. Man'oo ta sām paa kas'uut do sa hā. Tii d' madoo bā hŷ pong jé magadoo da tak'ep baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana kā wē ŷŷ, hēp ŷ hata mabahadoo hyb n'aa kā –nāng mā Jesus kyyh ta hā.

22 Ti m' aj'y y maa napäh bā Jesus her'oot doo, ahōm kån Jesus mahānh. H'y y katón wät mäh, tak'ep tawekāp do hyb n'aa.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matēg sa hā:

–Hejooñ né hē wekāp do sa hā hŷ pong jé hawät do

bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo –nāng mäh.

24 –Hejooñ né paawä kameer hā tatabēej bā gats'uus doo gó, ta bahānh tabahejooñh wekāp do sa hā P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa –nāng mäh.

25 Ta ti ta ma matēg ramaa napäh bā m', tak'ep mā rameuuj bong, ti m' raky hadoo:

–Jaa ēnh ti P'op Hagä Do wē hasēek ēnh? –nāk mäh.

26 Ti m' Jesus ty gadäg dāk sa wē, ti m' taky hadoo:

–Ji daaj hē dooh né ji haja bā P'op Hagä Do wē ji as'ēeg bā. Ti hadoo né hē, dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wē ji tamasäk –nāng mäh.

27 Ti m' Peed ky hadoo:

–Sahōnh hē āā beréd hōm a hataa āā bahadoo hyb n'aa. H'ēed da āā gadoo ta sām? –nāng mäh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

–Sahōnh hē papuuj tabahadoo bā kā, sa wahē n'aa heh'āat do tyng n'aa jó, tak'ep hetsooh do jó, Aj'y y Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do basooh bā kā, tadu doo bā kā tabag'ääs doo, bēeh, 12 hedoo doo, hēp ŷ hata hadoo doo, bē na-āāj da bē at'oonh da 12 bagā n'aa tyng n'aa jó, 12 Is-araéw taah panaa bē bag'ääs hyb n'aa, bē ky n'aa etyy hyb

n'aa. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo.

²⁹ Hēp ŷ n'aa heréd hōm pé ta tób, heréd hōm do ta wakāān, ta ānh, ta yb, ta ŷŷn, ta taah, ta joom banāng doo, 100 nuu me bahānh do hajōng do tagadoo da baad hadoo do ta mabaj. Ta jawén kā, hŷ pong jé kā tagadoo da edēb had'yyt doo. P'op Hagā Do pa tabawād had'yyt da.

³⁰ Hajōk babā hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kā hyb n'aa sekog padäg its da hŷ pong jé. Hajōk babā hyb n'aa sekog is do wób kā ti noo gó kā hyb n'aa jewyg kån da —näng mä Jesus kyyh.

20

Panyyg gó Jesus ma metēek hahŷ hā hŷ pong jé ta sām ji gadoo do ky n'aa

¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta ti ŷ wén her'oot, joom danäh bad'oo doo da hahŷ panyyg hā, ti hadoo hŷ pong jé hawät do bag'āās doo bā* —näng mäh. —Bāp paa joom danäh bahōm kån ajyy tabats'yyt hyb n'aa ta joom uwa hād näng do mahang ramoo bok hyb n'aa.

² Sét hē moweed denaari hād näng do taky dāng sa hā ta sām, sét adēb bā ramoo bok do sām. Baad ub mä ti sa hā. Tii bā ta joom banāng hēnh tamejūū ramoo bok.

³ —Tii bā, p'op däg papŷŷj, p'aa hēnh tabahōm kån rabahesām hēnh ajyy wób

tabats'yyt hyb n'aa. Tii bā tabahapäh moo nabok doo.

⁴ Ti taky hadoo sa hā: “Bē na-āāj hē bē ahōm jóm ŷ uwa mahang bē moo bok hyb n'aa. Baad hadoo do ŷ bep'aak bē hā”, näng.

⁵ Ti rabahōm kån. Ti p'aa hēnh tabahōm wasyk, tug bā na-āāj hē, ta wób tabats'yyt hyb n'aa ta wē ramoo bok hyb n'aa.

⁶ Edah papŷŷj badēe hyng bā kā, sét nuu me tabewād nä. Ti anāng nä ta wób moo nabok doo. Ti tabeaanh sa hā: “Hēd n'aa adēb yd jé dooh bē moo boo bā?”, näng.

⁷ “Dooh āā hats'yyt pé sa sii āā moo bok hyb n'aa”, näk sa kyyh. Ti joom danäh ky hadoo: “Bē na-āāj hē bē ahōm jóm ŷ uwa mahang bē moo bok hyb n'aa”, näng ta kyyh.

⁸ —Tii, papŷŷj badēe hyng bā kā, joom danäh ky hadoo moo bok do sa wahē n'aa hā: “Manaēej sahōnh hē moo bok doo. Man'oo sa hā ramoo bok do sām. Pooj jé manoo tagadēeg ub kajaa do ramoo bok do sām. Tagadēeg ub mabanoo pooj jé kaj'aa do ramoo bok do sām”, näng.

⁹ —Ti tanaēenh tagadēeg ub kaj'aa doo. Sét ken'yyh ragadoo sét hē moweed denaari hād näng do ramoo bok do sām.

¹⁰ Tii bā kā, pooj jé kaj'aa doo, ti bahānh red'oo ragadoo. Ti hadoo né hē, séd pénh né hē ragadoo.

* **20:1** Hahŷ panyyg hā Jesus metēeh nyy da ta jawén hyb n'aa jewyk do wób hyb n'aa sekog padäg its hŷ pong jé, hyb n'aa sekog is do wób hyb n'aa jewyg padēek na-āāj hē.

11 Ragadoo do jawén paa bä kä, raky n'aa hajëm. Baad nado sa hä ta danäh bad'oo doo da.

12 Hahÿÿ d' sa kyyh: "Hahÿ ajyy tagadëeg ub matsyyd hõm doo, jããm hë sét hë oor its ti ramoo bok", näk. "Ãã tak'ëp ãã moo boo paawä, tabajuu bä, ãã gadoo do pénh ragadoo", näk sa kyyh.

13 —Tii d' né paawä sa kyyh, ti sa kariw n'aa ky hadoo sa kanatëe hä: "Najis ÿÿ", näng, "dooh õm ÿ wad'ii bä. Sét denaari né paa maky däng mamoo wät do sãm", näng.

14 "Magado däg, ahõm kä. Tagadëeg ub ÿ ats'yyt doo, magadoo do pénh né hë ÿ karën ÿ anoo ta hä", näng.

15 "Dooh g'eeh ÿ haja bä ÿ karën doo da ÿ adoo bä dajër ÿÿ me? Mahyb n'aa jewës apäh ÿ betsëeh do hyb n'aa?", näng joom danäh kyyh.

16 —Ti hyb n'aa kä —näng mä Jesus —hyb n'aa sekog is doo, hyb n'aa jewyg kän da. Hyb n'aa jewyg doo, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its —näng mä Jesus kyyh.

P'aa hënh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

17 Ti m' Jerusarënh hënh Jesus rabahõm bä, sa m'aa hënh Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hä:

18 —Ër ah'üüm Jerusarënh hënh —näng mäh. —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé

Hana Doo, ÿ da rahaëëj däk da P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ããj da. Dajëb hä raky n'aa etyy da ÿÿh.

19 ÿ rahaëëj däk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, ÿ raky n'aa ej'ees hyb n'aa da, ÿ rabahewyyh hyb n'aa da, b'aa kajatsëk do hä ÿ rabepëëm däk hyb n'aa kä ÿ dajëp hyb n'aa. Tii bä, tama-woob hë äh ÿ tabahadoo bä da, ÿ d' ganä wäd kän —näng mä Jesus.

Tsijaag, Jowãw sa ÿÿn etsëe do panyyg n'aa hahÿÿh

20 Ti m' aj'yy Sebedew häd näng do taah ÿÿn ana Jesus wë. Ta sii ta taah rabana. Ti m' ta taron nuu me m' sa ÿÿn bahyy häng ta wë, ti m' tetsëe Jesus banoo hyb n'aa tetsëe doo.

21 Ti m' Jesus eanh ta hä: —H'ëed ti makarën? —näng mäh.

Ti m' ÿÿnh ky hadoo:

—ÿ karën paawä, a hub hadäk hënh tah ÿ see basooh man'oo bä, s'ÿÿ me ta seeh, mabag'ããs doo bä kä† —näng mä Tsijaag Jowãw sa ÿÿn kyyh.

22 Ti m' Jesus ky hadoo ÿÿnh taah hä:

—Dooh bë hapëe bä ti bë etsëe doo —näng mäh. —Bë hajaa da bë ahob bä ÿ ahoop doo? —näng mä Jesus sa hä.

—Ãã hajaa! —näk mäh.

† 20:21 Sa wahë n'aa hub hënh, s'ÿÿ me na-ããj hë rabat'oonh tak'ëp hyb n'aa jew'yyk doo, ta sii bag'ããs doo. Jesus sii rabag'ããs Jesus an'oo bä sa ÿÿn karën paawä.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë ahoop né da ÿ d' ahoop do hadoo doo —näng mäh. —Hÿÿ kä, ta ti bë etsëe do hã ÿÿ, ÿ nado ti hanoo. Ee anoo da hup ÿÿ hënh, sã ÿÿ hënh rabat'oonh, ta pooj jé tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh hë hadoo do raky n'aa napäh bä retsëe doo, rah'yy kawaj'ään bong ta hÿÿj daheeh sa wë.

25 Ti m' Jesus naëej nä ta wë sahõnh hë ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hë, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, tak'ëp ramejũ sa hã. Bë hapäh né hë ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũ sa karapee n'aa —näng mäh.

26 —Bë mahang taw'ääts hë dooh tii d' tado bä. Bë mahang karën pé kaweh'ëeh péh, taw'ääts hë da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta wób tamaša.

27 Bë mahang karën pé ta wób sa bahãnh nu gadäk péh, taw'ääts hë bë wë takadad'uuh. Taw'ääts hë da bë masa n'aa, bë karom kanep'aak do hado däk tii.

28 Taw'ääts hë ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, bad'oo doo da tabad'oo. ÿ ahyng babä ÿ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. ÿ ahyng babä ÿ masa hyb n'aa ta wób, ÿ ky n'aa en'yyim hyb n'aa ta wób sa hã, ÿ dajëp hyb n'aa hajök do nesaa do

sa mo haj'aa säm hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahÿÿh

29 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä naa Jesus ratsyym kasok bä, hajök ta jawén hah'ũüm.

30 Ti m' ti ab'ëeh mä ta tyw n'aa nabyy me pawóp hë ajyy ty temaa bong doo. Ti m' ta tii bä Jesus tabës do raky n'aa napäh bä m', tak'ëp mä rageëej bong:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehĩn ääh! —näk mäh.

31 Ti m' hajök do Jesus sii hah'ũüm do raky ge'ÿÿm mäh, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp rageëej magyys hë:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehĩn ääh! —näk mäh.

32 Ti m' Jesus baym. Ti m' tanaëenh ta wë. Ti m' tabeaanh sa hã:

—H'ëed ti bë karën ÿ moo wät bë hã? —näng mäh.

33 —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh. —Äã karën p'aa hënh äã begäã padëek —näk mäh.

34 Jesus t'yyd mehĩn mä sa hã. Ti m' sa matym hã tamepaa. Ti m' nayyw hë rabahapëe padëek p'aa hënh. Ti m' Jesus rabahadaa kãn.

21

Baad Jerusarënh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Jerusarēnh bedaa dāk bā m', panang Betapagéh hād nāng doo hēnh rakajaa bā, waëe joom oriib hād nāng do banāngbā, pawóp hē ta ma matēg Jesus mejūū sa pooj jé m' rabahōm hyb n'aa.

2 Hahỹỹ d' mā ta kyyh sa hā:

—Bē ahōm panang hēnh bē pooj jé badāk doo hēnh ti nuuj jé. Bē kajaa bā da, nayyw hē da bē baw'yyt jumeto ȳnh. Ta pa d' ta t'aah bahāng. Ta tyd hā d' rababēeh. Bē asood hōm da, séd hā bē manaa wawēē hē —nāng mäh.

3 —“Hēd n'aa ti bē as'oot jumeto?”, raky hado bā, tii bā hahỹỹ da bē kyyh: “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn. Badah takatajoooh p'aa hēnh da”, nāk da bē kyyh —nāng mā Jesus pawóp hadoo do sa hā.

4 Tii d' ta her'oot, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod hā ta her'ood wāt do paa kaja dāk hyb n'aa. Hahỹỹ da paa m' ta ky n'aa rod kyyh:

5 “Hahỹỹ da d' mamaher'ood Sijōn* buuj:

Bē hegāā! Bē wahē n'aa ti awāt da.

Kaja hē da ta h'yyb tamahūūm sahōnh hā.

Jumeto t'aah jó d' tabana, nāng da a kyyh.”†

Ti né hē P'op Hagā Do kyyh ta ky n'aa rod hā, Jerusarēnh buuj hā tamaher'oot do pan'aa.

6 Ti m' pawóp hadoo do ta ma matēg rabahōm kán. Jesus mejūū doo da né hē m' rabad'oo.

7 Ti m' ramanaa mā jumeto ȳnh, ta t'aah daheeh Jesus wē. Ti m' sa hatsē sa hā padēek do paa radatoonh jumeto sa jó. Ti m' Jesus bas'ēeg so kán jumeto t'aah jó hatsē jó.

8 Hajōk ta tii bā. Ti m' hajōk do sa hatsē sa hā padēek do paa rat'ēeg hōm ta tyw n'aa me tamahōm doo me, raweh'ēeh hyb n'aa. Ta wób mā ragekyyt mā bag'aad, rat'ēeg hōm mā ta tyw n'aa me.‡

9 Ti m' sahōnh hē pooj jé hah'ūūm doo, duu hēnh han'aa do na-āāj mā tak'ēp mā sa kyyh:

—Ōm āā j'aa etsē, Dawi panaa!

Ky n'aa kedēng tii, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!§

Hỹ pong jé hawāt do hā āā j'aa etsē! —nāk mā sa kyyh.

10 Ti m' Jerusarēnh bā Jesus bajēē suun bā kā, tak'ēp mā sahōnh hē panang buuj ratseebee kán, sa wób reanh mäh:

—Jaa ti hỹỹ? —nāk mäh.

11 Ti m' hajōk doo, Jesus sii kaj'aa do raky gadoo:

—Jesus ti hỹỹh, P'op Hagā Do ky n'aa rod Nasaréh panang bā naa, Garirej hā n'aa bā naa —nāk mäh.

* 21:5 Jerusarēnh panang ti **Sijōn**. Isaraéw buuj na-āāj hē kā ramaneēēj kán **Sijōn**

† 21:5 Sakarija 9.9 ‡ 21:8 Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahē ragado bā.

§ 21:9 Saaw-Mo 118.26

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti m' Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' tabahabëë bong hes'ëëm doo, hets'ëë do na-ãäj mäh. Ti m' tabaũũj bëeh dajëër rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëëm do tyng n'aa na-ãäj mä taũũj bëeh.

13 Ti m' taky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ ji maneëenh da P'op Hagä Do hä ji ky n'aa etsëë do tób n'aa”** —näng mäh. —Hÿÿ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bã! —näng mä Jesus sa hä.

14 Ti m' ty temah doo, nabong do na-ãäj hë rame-naa ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Ti m' sa nahëë Jesus basog hõm.

15 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hë rakawajãän mäh, baad hadoo do Jesus moo wät do rabahapäh bä. Rawén kawajãän na-ãäj hë karepé sa kyyh P'op Hagä Do tób n'aa kahadë doo gó hab'ëëh do ramaa napäh bä. Hahÿÿ d' mä karepé sa kyyh:

—Õm ãã j'aa etsë, Dawi panaa! —näk mäh, hajõõ nuu me rageëenh.

16 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hë moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa

jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hë rahajëm mä Jesus, karepé sa kyyh hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Doooh mamaa napëë bä karepé a hä raj'aa etsë doo? —näk mäh.

—ÿÿ. ÿ maa napäh —näng mä Jesus. —Doooh g'eeh bë ner'ood nä bä hahÿ P'op Hagä Do kyyh hahÿ ky n'aa hä? Hahÿÿ d' paa ta kyyh: “Karepé, karepé taah its na-ãäj hë õm raj'aa etsë man'oo bã”†† —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do hä Dawi her'oot do paah.

17 Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh. Taberéd däk mä Jerusarënh. Panang Betaniija häd näng doo hënh tabahõm. T'ĩ hënh mä tabaÿÿh.

Joom Jesus ky n'aa was'ee häng do panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' jati pé báp paa Jerusarënh hënh tamatëëh bä, asa däk mäh.

19 Ti m' ta tyw n'aa nabyy me tahapäh mä joom wiigo häd näng doo. Taheg'ããs mä teag bä. Doooh m' ta hä ta ag. Ta g'aad had'yyt hë m'. Ti m' joom hä taky hadoo:

—Doooh da meag wäd bã! —näng mäh.

Ti m' nayyw hë joom tsawyy häng.

20 Ti m' nayyw hë tatsawyy häng do ta ma matëg raba-hapäh bä, raky hadoo:

—Nyy da nayyw hë joom wén tsawyy häng? —näk mä sa kyyh.

21 Ti m' Jesus ky gadoo mäh:

** 21:13 Isajas 56.7 †† 21:16 Saaw-Mo 8.2

—Baad bë h'yy kae bä, P'op Hagä Do ky däng do bë ky nasëew bä, bë na-ããj hë bë hajaa bë moo boo bä hahÿ joom hã ÿ moo wäd wät doo. Ti bahãnh bë hajaa bë moo boo bä. Hahÿ da bë hajaa tii bä bë mejõ bä hahÿ waëë hã: “Ahõm, ahob tame”, bë d'taky daheeh tii bä. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo.

²² Baad bë ky dahé bä, bë ky nasëew bä, bë gadoo né da P'op Hagä Do hã bë ky n'aa et-sëë doo —näng mä Jesus kyyh.

Jesus hã reanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

²³ Ti m' Jesus bajëë suun ka-hadë doo gó, P'op Hagä Do tób n'aa basoooh bä. Ti m' tama metëëk bä kä, rakajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hadoo do sii hë. Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?†† —näk mä sa kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ eanh bë hã ënh. Bë her'ood bä, tii bä ÿ baher'oot bë hã jaa ky gabuuj hahÿ ÿ moo wät doo, hahÿ ÿ bad'oo doo —näng mäh.

²⁵ —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hë paah? —näng mäh.

Tii bä m' sa m'aa hënh mä raky n'aa hajëew bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teanh da ër hã tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ënh?”, näng da.

²⁶ Ajyy kyy gó ër noo bä, hajõk do kawaj'ããn da tii bä ër wë, hajõk do hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowãw —näk mä sa kyyh sa m'aa hënh raky n'aa hajëm bä.

²⁷ Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:

—Dooh ãã hapëë bä —ken'oooh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ na-ããj né hë dooh ÿ her'ood bä ky gabuuj näng do hã ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hã.

Ajyy pawóp hë taah näng do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' Jesus eanh sa hã:

—Nyy d' bë hã hahÿ panyyg? —näng mäh. —Ti awät ajyy pawóp hë taah näng doo. Ta see pé noo gó wah'ëeh hadoo do hã tamejüü sa joom uwa häd näng do mahang tamoo wät hyb n'aa ta ti noo gó.

²⁹ Ti wah'ëeh hadoo do ky hadoo: “Dooh. Dooh ÿ ahõm bä”, näng. Tii d' né paawä ta kyyh, nayyw hë ta h'yyb tabah'ÿÿt, ti tabahõm tamoo wät hyb n'aa.

³⁰ Tii bä ta gad'oo hadoo do wë sa yb bahõm. Tamejüü sa joom mahang tamoo wät hyb

†† **21:23** Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajõk do tama metëëk do hyb n'aa na-ããj hë rawén eanh. Jesus hã he'anh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

n'aa. Ti ta gad'oo hadoo do ky hadoo: “Ej. Ỹ né ahõm”, näng. Tii d' né paawä ta kyyh, dooh tahõm bä.

³¹ Ti m' Jesus beaanh:

—Ny hadoo do ky daheeh ta yb karën doo? —näng mäh.

Ti m' raky gadoo:

—Pooj jé tamejüü doo —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Roma buuj hä kahepak do gahed'aak doo, ỹj hajök do sii haỹh do na-ãj hē, bë pooj jé da rabajëë p'ëë da P'op Hagä Do bag'ãas doo hēnh. Né hup ỹ né hē ta ti ỹher'oot doo.

³² Ta tii d' ỹ wén edoo ta tii hä, Jowāw kajaa bä, nyy da baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó bë tametëeh hyb n'aa, dooh bë ky dahé bä ta hä. Roma buuj hä kahepak do gahed'aak doo, ỹj hajök do sii haỹh do na-ãj hē, ti ti ky dah'eeh. Bë hapëë né paawä nyy da ti raky daheeh, dooh bë h'yy kawareem bä bë ky daheeh hyb n'aa paawä Jowāw metëek doo —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa hä, Judah buuj sa wahë n'aa sa hä na-ãj hē.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'üüm do panyyg n'aa hahỹh

³³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:§§

—Bë maa newë hahỹ panyyg seeh —näng mäh. —Hỹ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tahedëë hõm. Ti tagagoos uwa bëeh

hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagä n'aa tyng. Tii b' tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hä. Ti ta danäh bahõm dawëë.

³⁴ P'eets hē joom ag wah'ëë däk bä kä, ta danäh mejüü ta sii moo heb'ook do wób ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa paawä ta joom ag.

³⁵ Ti rakajaa bä kä, ta danäh mejüü do ta kaser n'aa rameso padëek. Ta mejüü do see rahewyh wät, ta see radaj'ëep, ta see radaj'ëep pä me ramakut do haj'aa.

³⁶ Tii bä ta karom wób joom danäh mejüü, pooj jé tamejüü do hawób bahānh. Ti hadoo né hē, tii d' né rabad'oo tii d' ënh sa hä. Rarahejãä né tii d' ënh.

³⁷ Tii bä, tagadëeg ub tamejüü ta t'aah. “Tah ỹ raweh'ëeh da”, näng mä ta h'yyb gó.

³⁸ —Tii bä ta t'aah ta kaser n'aa rabahapäh bä, raky hadoo: “Ta danäh t'aah hahỹh. Tii d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëëb! Ër ado hõm ta ma pan'aa paah”, näk mä sa kyyh.

³⁹ Tii d' né kä, ramejõ hõm joom bahānh, ti ranaboh jad kån —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'üüm sa hä.

⁴⁰ Ti m' teaanh sa hä:

—Nyy da joom danäh bad'oo sa hä takajaa bä? —näng mäh.

⁴¹ Ti m' raky gadoo:

—Tadej'ëep da ta kaser n'aa ky nes'aa doo. Dooh

d' tat'yyd mehïin bä sa hä. Tii bä, ta kaser n'aa wób hä tabahaëenh da ta joom, joom wah'ëë däk bä kä ta ag wób ta hä hanoo do sa hä —näk mäh.

42 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh noo gó g'eeh bë ner'ood bä hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa them'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.*** Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ääts hë ër hä tii”,††† näng kerih doo —näng mäh.

43 —Ti hyb n'aa —näng mä Jesus —bë ÿ maher'oot hahÿÿh: P'op Hagä Do bag'ääs do kado hõm da bë mahãnh. Kan'oo däk da ta wób sa hä, ta ag hadoo hanoo do sa hä.‡‡‡

44 Sahõnh hë hahÿ pä hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pä tadëë bä, sahõnh hë ji gawat-sik —näng mä Jesus.

45 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Pariséw na-ããj hë ramaa napäh bä panyyg gó Jesus metëek doo, rah'yy genäh mä Jesus pes'ããp mä panyyg ky n'aa gó sa hä.

46 Ratyw n'aa esoos mä ramao däk hyb n'aa m' Jesus. Ti hadoo né hë, e'ÿÿm mä hajök do Jesus maa new'ëë do sa hä. Rawén e'ÿÿm, P'op

Hagä Do ky n'aa rod ti Jesus hajök do sa hä.

22

Hÿ pong jé jãm haeh do hadoo panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

2 —Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa —näng mäh. —Ti awät hëej bagä n'aa ta t'aah katëë do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät doo.

3 Sahõnh hë ta waa n'aa ta tä n'aa tabahajaa bä, tamejüü ta karom wób rabahõm hyb n'aa pooj jé tatsyyd bong do rabats'yyt hyb n'aa. Ratsyyd né paawä, dooh rakarën bä rana bä.

4 —Tii bä ta karom pooj jé tamejüü do hawób bahãnh tamejõ kãn. Hahÿÿ d' ta kyyh sa hä: “Bë maher'ood ÿ atsyid bong do sa hä, kaja toonh ta tä n'aa, ta waa n'aa. Bë maher'ood, masãh ÿ booj yb ajyy, booj yb tak'ëp hesynh do na-ããj hë ÿ naboh jat jãm tä n'aa. Sahõnh hë takaja däk. Bë maher'ood ÿ ats'yyt do sa hä, tah ÿ katëë do jãm n'aa hënh rabana hyb n'aa”, näng häj n'aa bagä n'aa.

5 —Tii bä, rapanäg né paawä, dooh rah'yy kap'eed bä. Kats'yyt do paa ah'üüm ta s'ee hënh. Ta joom banäng

***

21:42 Ta ky n'aa hë né hë Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do na-ããj, dooh rakarën bä Jesus, tób tahem'aa do ty n'aa ges'yyk do hadoo nanäng pä. Raty n'aa gesyyg né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg däk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bä. ††† **21:42** Saaw-Mo 118.22-23 ‡‡‡ **21:43** P'op Hagä Do mejüü do ramoo boo had'yyt hë tahanäng pé m' ti ta ag hadoo rabanoo.

hēnh ta see bahōm, tamoo wät doo hēnh ta see bahōm.

⁶ Kats'yyt do wób rameso padëek häj n'aa bagā n'aa karom, rarahejää, ti radejëeb kån.

⁷ Tii bā, tak'ëp hëej bagā n'aa kawaj'ään kån ta ti taky n'aa napäh bā. Tii b' tamejũ ta warahén sa wë. Ti ragawats'iik ta ti ji da hadoo do dahej'ëep doo. Ti ragatang sa panang paah.

⁸ —Ti taky hado kån ta karom wób sa hä: “Kaja däg né paawä tah ÿ katëe do tä n'aa ta waa n'aa, pooj jé ÿ atsyid wät doo, dooh ÿ gado wäd bā jām hēnh. Ta ti hedoo do dooh né hē ji atsyid bā.

⁹ Hÿÿ kã, bē ahōm panang tyw n'aa kajatsëk doo hēnh hajök do rabab'ëeh hēnh. Bē atsyid nä sahōnh hē bē aw'yyt doo”, näng hëej bagā n'aa.

¹⁰ Tii bā ta karom rabahōm kån panang tyw n'aa me, ti rabats'yyt sahōnh hē ta tii bā raw'yyt doo. Baad habok do rats'yyt, baad nabok do na-ääj hē. Tii bā kã, gabad'ëe däk jām tób n'aa.

¹¹ —Tii bā kã, hëej bagā n'aa, jām noo gana do bajëe suun, rats'yyt do tabedëng hyb n'aa. Tii bā tabahapäh aj'yy jām katëe do saroor n'aa nadadäk doo.

¹² Ti taky hadoo ta hä: “Najis ÿÿ”, näng, “doo paawä ta tii da majëe suun bā man-

adadäk do hyb n'aa jām saroor n'aa”, näng. Bag hēnh aj'yy maa new'ëp. Doo ta kyy péh.

¹³ Tii bā ta karom hä hëej bagā n'aa ky hadoo: “Bē moo maw'yyd däg, bē tsyym maw'yyd däg hahÿ aj'yy. Bē dawäts nä gadagyp doo hēnh. Aoot da tii bā. Sa tég kamegëej däk da tii bā tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng hëej bagā n'aa kyyh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hado kån:

—Hajöö né paawä P'op Hagä Do ats'yyt doo, pawóp its ta wób tasëew hōm doo* —näng mä Jesus kyyh.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti m' Parisëw rakata padëek raky n'aa her'oot hyb n'aa nyy da rabad'oo Jesus rano n'aa masoo ta her'oot do hyb n'aa.

¹⁶ Ti m' ramejũ mä Jesus wë sa ma matëg, Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do karapee sii hē, ky ken'yym doo gó rake'aanh hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh Jesus hä:

—Ma matëg! —näk mäh. —Äã hapäh òm. Baad ub mabawät. Doo daap ma-menä bā. Ehub né hē P'op Hagä Do karën do hä mama metëek doo —näk mäh. —Doo mahyb n'aa p'eed bā ky n'aa etsëeh do hä, hyb n'aa jawyk do hä mama metëek

* 22:14 Panyyg metëeh doo da né da, hÿ pong jé hawät do bag'ääs doo bā. Judah buuj né hē ti pooj jé P'op Hagä Do ats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa. Hajök sa wób dooh rakarën bā ragado bā Jesus. Judah buuj mahang pawóp its gadoo Jesus. Judah buuj nadoo do mahang, hajök gad'oo.

bä. Dooh maky n'aa ehÿÿd bä sa hyb n'aa ma metëek doo.

17 Ti hyb n'aa, —näk mäh —ãã mamaher'ood nyy da a hã. Taw'ããts hë a hã ji epaag bä Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã? Nyy d' a hã? Ji ep'aak g'eeh ta tii?[†] —näk mä sa kyyh.

18 Jesus hapäh mä sa h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo sa hã:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym doo bëeh! Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ÿ hyb n'aa ÿ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.

19 —Bë metäh hã ÿÿ moweed ji mahepak doo —näng mäh.

Ti m' raban'oo däk ta hã moweed denaari häd näng doo.

20 Ti m' tabeaanh sa hã:

—Jaa heen n'aa hahÿÿh? Jaa häd hahÿ kerih do ta hã? —näng mäh.

21 Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hado kãn sa hã:

—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hã ta no n'aa hë —näng mäh.

22 Ti m' rahyb n'aa meuunh mä Jesus her'oot do ramaa napäh bä m'. Ti m' rabahöm kãn mä ta mahãnh.

Saduséw Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

23 Ti m', ti noo gó né hë rakajaa Jesus wë Saduséw häd enäh doo, ta hã rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä.

24 Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees mejüü ër hã, aj'yy dajëb bä, ta ÿÿm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hÿÿj mä gat'ëë däk tii, ta hÿÿj makü panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh.

25 —Panyyg gó òm ãã maher'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy 6 ta hÿÿj ãã mahang habok do paah. Tagat'ëë däk mä ta ÿÿm. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp. Ti hyb n'aa ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hÿÿj makü ÿÿm paah.

26 Ti na-ããj mä dajëp né tii d' ënh. Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né m' ta wóp ënh. Sahõnh hë m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hë m' dooh reta nä bä radejëp. Tagadëëg ub ta gad'oo hadoo do kat'ëë däk ta hã. Ti na-ããj hë dajëp.

27 Tii kä m' ÿÿnh dajëb kãn —näk mä Saduséw.

28 Ti m' rabeaaj kãn Jesus hã:

—Ji genyyh bä kä ënh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh ti

[†] 22:17 Tii da rawén eanh, rakarën paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. “Dooh ji epaag bä Sesa hã” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. “Ji ep'aak né hë” Jesus ky hado bä paawä, hajök do maa new'ëë doo, dooh ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ãan paawä ta wë. Hejooñh né hë ta hã reeah doo.

noo gó kä? Sahõnh hẽ paa ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bẽ h'yy genä bä baad hadoo do hã, P'op Hagä Do kyy kerih do bẽ nahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bẽ nahapäh do hyb n'aa na-ãäj hẽ —näng mäh.

³⁰ —Dejöp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëe wäd bä. ãäs hỹ pong jé habong do kanetëe do hadoo da ji tii bä kä —näng mäh.

³¹ —Dejöp do genyyh doo kä, dooh bẽ ner'ood bä hahỹ bẽ hã P'op Hagä Do her'oot doo?‡

³² “Abaraãm hagä y̆yh, Isak hagä y̆yh, Jakóh hagä y̆yh.” Dooh, “Abaraãm makũ hagä, Isak makũ hagä, Jakóh makũ hagä”, § tanoo bä. Dejöp do hagä n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedöp do sa hagä n'aa tii —näng mä Jesus kyyh.

³³ Ti m' hajök do ramaa napäh bä ta ti ta her'oot doo, rahyb n'aa meuunh mä tama metëek do hã.

Tak'öp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahỹy̆h

³⁴ Ti m', Pariséw raky n'aa napäh bä, dooh m' Saduséw sa kyy wät pé sa hã Jesus her'oot do hyb n'aa, séd hã m' rakata padëek nyy d' rabad'oo rahyb n'aa newëe hyb n'aa.

³⁵ Ti m' sa seeh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do

hapäh do metyy mä Jesus teanh doo me. Hahỹy̆ d' mä teanh doo:

³⁶ —Ma matög —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mahang, ny hadoo do tak'öp ji hyb n'aa jaw'yyk? —näng mäh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—“Taw'ãäts hẽ tak'öp bẽ kamahãn Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bẽ h'yy kaha'eeh doo. Taw'ãäts hẽ tak'öp bẽ h'yyb padäg ta hã. Taw'ãäts hẽ bẽ h'yyb tym gó naa né hẽ bẽ kamahãn ta hã.”**

³⁸ Ti né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tak'öp ji hyb n'aa jaw'yyk doo. Ti né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'öp ky n'aa jawyk do ta wób bahãnh.

³⁹ Hahỹ ta ky n'aa jaw'yyk do seeh, ta ti hadoo né hẽ: “Makamahãn a da hadoo doo, a hã makamahãn doo da”†† —näng mäh.

⁴⁰ —Ji kamahãn do hã tabana né hẽ sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod ra her'oot do paa na-ãäj né hẽ —näng mä Jesus.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahỹy̆h

⁴¹ Séd hã m' Pariséw rakataa nä bä, Jesus eanh sa hã:

⁴² —Nyy da bẽ hã Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng

‡ 22:31 Mosees hã né paawä P'op Hagä Do maher'oot do paa ta tii, sa hã na-ãäj hẽ ta her'oot ta kyy kerih do raner'oot bä, ti hyb n'aa bẽ hã P'op Hagä Do her'oot doo,

Jesus wén näng.

§ 22:32 Esodo 3.6

**

22:37 Dew-Teronom 6.5

†† 22:39

Doo? Jaa t'aah bē hā? —nāng mäh.

—Dawi t'aah, Dawi panaa — nāk mäh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Tii d' tado bā, h'ëed hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee hejój gó Dawi ber'oot noo gó, ta wahē n'aa tamaneënh ti Kristo? Ti ŷ wén eanh, hahŷŷ d' paa Dawi kyyh:

⁴⁴ “Wahē ŷ n'aa hā Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo:

'Aso hup ŷŷ hēnh,

si ŷ mabag'ääs hyb n'aa

a maji ŷ nes'ëem bā kã.”^{††}

⁴⁵ Hŷŷ kã, “Wahē ŷ n'aa” Dawi maneëj bā ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo? —nāng mä Jesus.

⁴⁶ Dooh m' sa kyy péh. Dooh m' reeaj boo bā kã ti bahānh kã. H'yyb e'ŷŷm mä reeaj bā kã.

23

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahŷŷh

¹ Ti m' hajök do sa hā, ta ma matëg hā na-ääj hē Jesus ky hadoo:

² —Moses ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Pariséw na-ääj né hē rama metëek ky

n'aa jawyk do ky n'aa ji hā. Ji ramaher'oot ta ky n'aa.

³ Ti hyb n'aa, taw'ääts hē bē ky daheeh sahōnh hē bē hā ramejüü doo. Ramejüü do bē ky dahé né paawä, rabad'oo doo da bē adoo manäh. Ta ti ŷ wén her'oot, dooh rama metëek doo da rabooh, ta see da rababok. Dooh né raky dahé bā ta wób hā ramejüü doo.

⁴ Tak'ëp ramejō né paawä ji hā, P'op Hagä Do ji h'yyb en'yym hyb n'aa sa hā, tabad'op pé hē ji ramasa ramejüü do ji bahajaa hyb n'aa.

⁵ —Ta wób raj'aa etsë hyb n'aa sa hā ti sahōnh hē rabad'oo doo. Gaeh ran'oo bā P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood* ji maboor hā, ji moo hā ji ahüü däk doo, ta wób rabahapäh hyb n'aa. Dawëet ran'oo bā ta tyd sa saroor noo hā ragasyyp doo.† Rakametëeh do hyb n'aa tii da rawén d'oo.

⁶ Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëeh do rabahetonh bā ratooj bā. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bā ragen'aak ratooj bā hyb n'aa jeyyk do rabahetonh bā.

⁷ Rakarën ji bedëng hajök do mahang rabaheäm bā. Rakarën ji maneënh “ää ma matëg”.

†† **22:44** Saaw-Mo 110.1 * **23:5** Ta byy me Judah buuj ramoo bok paa ta hood t'aah sa maboor hā, sa moo s'ŷŷ hā na-ääj hē ramawyyt doo. Ta ti ta hood gó rabenäm P'op Hagä Do kyy kerih do bód. Tii d' rawén d'oo, raky n'aa ets'ëe bā, ramanabaan hyb n'aa P'op Hagä Do mejüü doo. Gaeh Pariséw rawén moo bok P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood, sa daaj hē rakametëeh hyb n'aa. † **23:5** Sa saroor noo bā Judah buuj ragesyyp ta tyd jabaruut doo. Tii da né paa P'op Hagä Do mejüü rabad'oo, ta ky n'aa jaw'yyk do ramanabaan hyb n'aa.

⁸ —Bëeh, bë an'oo manä bë ramaneëñh sa “ma matëg”. Ta tii d' ý wén her'oot, jáãm né hë sét ub bë Wahë N'aa. Bë tii, bë hÿÿj had'yyt hë.

⁹ “Ee” bë maneëej manä ta wób.‡ Jáãm hë sét ub bë yb. Hÿ pong jé tabawät tii.

¹⁰ Bë an'oo manä sa h'yyb mahôm n'aa bë tii d' ra-maneeëej bä. Ta tii d' ý wén her'oot, sét hë bë h'yyb mahôm n'aa do hyb n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.

¹¹ Bë mahang karën pé ta wób sa mahānh ky n'aa etsëeh péh, taw'ääts hë sa karom hadoo da tii.

¹² Tii d' tawén d'oo, jé kaweh'ëeh doo, kadad'uu däk da P'op Hagä Do an'oo bä. Jé ta daaj hë kadaduu doo, kawehëe däk da tii, P'op Hagä Do an'oo bä.

¹³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do hã, Parisëw hã na-ääj hë Jesus ky hadoo:

—Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëeh! —näng mäh. —Bë gatsë hÿ pong jé hawät do bag'ääs doo, ta bag'ääs do karapee ta wób ranadoo hyb n'aa. Bëeh, dooh bë karën bä tabag'ääs do karapee bë do bä. Jé karën do hã bë gatsë sa

mahānh. [¹⁴ Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisëw. J'ooj madäk do bë h'yyb. Patug tema bong do sa wë hanäng do bë esok. Ti bap peej hadoo doo me bë ky n'aa etsëe, bë hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta bahānh tak'ëp P'op Hagä Do rajää da bëeh.]

¹⁵ —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëeh! —näng mäh. —Dawëe, jé pad'yyt hë bë ahôm, sét ub né paawä Judah buuj nadoo do bë h'yyb wareem do hyb n'aa, bë ma metëek do tagadoo hyb n'aa. Tii bä, bë karapee tabahado däk bä kä, tak'ëp nes'aa däg, bë nesaa do bahānh däg bë an'oo bä. Bë nemuun tabanesaa hënh tabahôm bë an'oo bä.§

¹⁶ —Baad nado bë hã, sa h'yyb mahôm n'aa ty temah do hadoo! Hahÿÿ da bë ky hetëg: “P'op Hagä Do tób n'aa hã ta see ky dëe bä, te hub né hë taky däng do tametëeh hyb n'aa, dooh ji gado bä ti ta tii. K'ääts tæg gabarëeh do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã hanäng do hã ji ky dëe bä kä, tii bä dooh tahaja bä ji ky kahÿÿd bä. Ji moo wät né hë ji ky däng doo”, näk bë kyyh.

¹⁷ H'yy gatamah doo, ty

‡ **23:9** Ta see pé noo gó ta wób ramaneëñh sa see “ee”, sa yb nadoo do hã. Tii d' rawén maneëñh raweh'ëeh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus wén her'oot ta tii. Jáãm hë sét ub ji yb, P'op Hagä Doo, tak'ëp ji weh'ëeh doo. § **23:15** Banesaa hënh sa karapee rabahôm ran'oo bä, dooh P'op Hagä Do karën do tado bä do hyb n'aa sa hã rama metëek doo. Sa daaj hë rahyb n'aa jaw'yyk do ti rama metëek do sa hã.

temah do hadoo na-ããj hē bēeh! P'op Hagä Do tób n'aa tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yuk k'ããts tēg gabarēeh do ta gó hanāng do bahānh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do tób n'aa né hē tii, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew dāk hanoo do hyb n'aa k'ããts tēg gabarēeh doo.

¹⁸ Hahỹỹ d' bē kyyh seeh: "P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng hã ta see ky dēē bā, te hub né hē taky dāng do tametēeh hyb n'aa, dooh ji gado bā ta tii. P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng jó kan'oo dāk do hã ji ky dēē bā kā, tii b' dooh tahaja bā ji ky kahỹỹd bā ji ky dāng doo. Ji moo wāt né hē ji ky dāng doo", nāk bē kyyh.

¹⁹ H'yy ganehot do né hē bēeh! P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yuk ta jó kanoo do bahānh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hyb n'aa tsyt hē P'op Hagä Do wē takasēew dāk ta jó kan'oo dāk doo.

²⁰ P'op Hagä Do hã ji ma ejuu do tyng hã ky dāng doo, sahōnh hē ta jó kan'oo dāk do hã na-ããj hē taky dāng.

²¹ P'op Hagä Do tób n'aa hã ky dāng doo, ta gó hanāng do hã, P'op Hagä Do hã na-ããj hē taky dāng né hē tii.

²² Hỹ pong jé hã ky dāng

doo, P'op Hagä Do bag'ããs do tyng hã taky dāng tii. P'op Hagä Do hã, tabag'ããs do tyng jó hasooh do hã na-ããj hē taky dāng né hē tii.

²³ —Baad nado bē hã Mosees ky n'aa jaw'yuk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hã Pariséw. J'ooj madāk do ky ken'yym do bēeh! —nāng mäh. —Bē waa ty gamabuu j men-ta, anis, komino häd enäh do uuh sii hē né paawä bē banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawä bē ky dahé bā tak'ëp ky n'aa jaw'yuk do P'op Hagä Do mejũũ doo. Dooh baad hadoo do bē moo boo bā bē da hadoo do hã. Dooh bē t'yyd mehĩĩn bā bē da hadoo doo. Dooh baad had'yyt hē bē h'yy kae bā P'op Hagä Do hã, ỹ hanāng pé tii. Taw'ããts hē né paawä P'op Hagä Do hã bē banoo bē wē hanāng do uuh, taw'ããts hē dooh bē mabaan bā tak'ëp ky n'aa jaw'yuk do tamejũũ doo.

²⁴ Sa h'yyb mahōm n'aa ty temah do hadoo bēeh! Bē asōō né paawä bē eēek doo, ta babo n'aats bē karēeb jēē mahānh, nepäh bē hã bē karēeb jēng kameer** —nāng mäh.

²⁵ —Baad nado bē hã Mosees ky n'aa jaw'yuk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hã Pariséw. J'ooj madāk do ky ken'yym do bēeh! —

** **23:24** Pariséw rasōng paa sa waa reēek doo. Tii d' rawén d'oo, dooh rakarēn bā rakarēeb jēē bā ta babo n'aats ji nawēh doo, "Bē awēē manäh" P'op Hagä Do mejũũ do hyb n'aa. Ti sii hē ramatakä né paawä, dooh tagah'ood bā sa hã ramabaan tak'ëp ky n'aa jawyk do P'op Hagä Do mejũũ doo. Ti hyb n'aa bē karēeb jēng kameer Jesus wén nāng. Kanahēn d'os do hã rahyb n'aa matakēē. Tak'ëp P'op Hagä Do karēn do hã dooh rahyb n'aa matakä bā.

näng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bëëh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'öp, bë h'yyb gó, tak'öp bë karën do jawén bë babok. Ta wób sa ma hã bë h'yyb pad'ëek.

²⁶ H'yy ganehot do bë Pariséw. Taw'ääts hë paawä pooj jé ta gó bë benäm baad ub bë kanek. Tii bä kä, sahõnh hë baad däg^{††} —näng mäh.

²⁷ —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —Kamag hood hawak doo me rahewyk do hadoo bëëh. J'ooj hë tabanäm. T'öp, ta gó, séd dó dajëp do k'yy. Séd dó hasaats jëng doo.

²⁸ Ti hadoo bëëh. J'ooj hë, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do bëëh, ji ed'oo. Bë h'yyb gó, j'ooj madäk do had'yyt hë bëëh. Heh'ääts nado bë h'yyb. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bëëh —näng mäh.

²⁹ —Baad nado bë hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hã Pariséw. J'ooj madäk do ky ken'yym do bëëh! —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do sa kamag n'aa hood pä s'ëeb bë

tema. Ta hetsó n'aa bë moo bok baad habok do makü sa kamag n'aa paa bakëë bã.

³⁰ Hahÿÿ da bë kyyh, ta tii d' bë wén d'oo: “Äã wahë makü rababong noo gó äã aboo bã paawä, dooh paawä äã masaa bã äã wahë makü sa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod dej'ëep doo”, näk bë kyyh.

³¹ Ta ti bë her'oot do hã bë hã hë bë ky n'aa katepaa. P'op Hagä Do ky n'aa rod dahëj'ëep do sa panaa bëëh, bë nooh. Bë daaj hë bë kaher'oot ta ti ky n'aa hã.

³² Ti b' hã éh. Bë hajaa nesaa doo, bë wahë makü du doo do paah!^{‡‡} —näng mäh.

³³ —Aw'yy hadoo bëëh! Aw'yy taah né hë bëëh! Nyy da bë ed'oo bë ked'ëep tabanesaa doo hënh bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahãnh?

³⁴ Taw'ääts hë bë maa newë hahÿÿh: ÿ mejüü da bë mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod. ÿ mejüü da ajyy tak'öp hajaa doo. ÿ mejüü da P'op Hagä Do kyyh ma mehetëk doo. Sa wób bë dej'ëep da, sa wób bë epëem da b'aa kajatsëk do hã. ÿ mejüü do wób bë hewyyh da tób P'op Hagä Do panyyg bë yd naherot do yt hã. Sa wób bë no n'aa masoo da badäk hahÿ haw'ääts hë.

³⁵ Ti hyb n'aa bë hã kä P'op Hagä Do anoo da sahõnh hë

^{††} **23:26** Kanek ky n'aa me Jesus ma metëek sa h'yyb ky n'aa. Taw'ääts hë pooj jé ji benäm t'öp ji h'yyb, tii bä sahõnh hë ji hã, ji moo wät doo, ji her'oot doo, baad däg na-ääj hë. Ti né hë tahanäng pé né ti kanek ky n'aa me teh'üüm doo. ^{‡‡} **23:32** Jesus h'yyb hapäh rakarën do radaj'ëep. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot sa hã. Takarën paawä rah'yy kadaw'uuh rahyb n'aa newëe do hã.

baad habok do badäk hahÿhã hã radej'ëep do paa sãm baj. Abëw ranabooh noo gó du däk do né hë tii. Tii kä tagadëeg ub Sakarija, Berekija t'aah, radaj'ëep doo kä. Ti bë daj'ëep paa m' ji ma ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó.

³⁶ Né hup ÿ né hë hahÿhã her'oot doo: Bë hã kä, da hë habong do sa hã, P'op Hagä Do anoo da sahõnh hë radej'ëep do sãm baj nesaa doo —näng mäh.

³⁷ Ti m' taky hado kãn:

—Jerusarënh, Jerusarënh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä me ramahek' uut bë wë P'op Hagä Do mejũũ doo, radej'ëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ÿ karën paawä ÿ bataa a babuuj nesaa do mahãnh ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ÿÿn ta kæg yt hã tata bëeh do mo n'aa me. Tii da ÿ badoo paawä sa hã, dooh tii d' rakarën bä.

³⁸ —Bë hegää da Jerusarënh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm bë panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk bë panang.

³⁹ Hahÿ hyb n'aa ÿ wén her'oot ta tii: Dooh da ÿ bë hapëe wäd bä kä. Jããm né da p'aa hënh ÿ bë bahapäh da bë h'yy kawareem bä, hahÿhã da bë her'ood bä: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”^{SS}

24

Jesus her'oot ta jawén

hawät do panyyg n'aa hahÿhã

¹ Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg rabana ta wë, ti m' rametëeh mä ta hã P'op Hagä Do tób n'aa. Anãm mä sa hã.

² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hapäh sahõnh hë hahÿhã? Dooh da hahÿ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh hë da rabakud bëeh tũũ. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

³ Ti m' waëe joom oriib banäng doo hënh Jesus rabahõm kãn. Ta tii bä Jesus bahäng bä, sa m'aa hënh ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky n'aa eanh:

—Ny noo gó da ti tii d' ma her'oot do tadu däk? H'ëed hado da õm kajaa do heen n'aa, badäk hahÿ bahëej jëng do heen n'aa? —näk mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb n'aa.

⁵ Hajõk da han'aa ji hã wad'ii doo. Hät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, næk da sa kyyh. Hajõk da rawedii.

⁶ Kaneb'ooh do ky n'aa bë ky n'aa napäh da. Ti hadoo né hë bë eÿÿm manäh. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hë, dooh takaja nä bä badäk hahÿ bahëej jëng doo.

⁷ Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawareem da häj n'aa see sa wahë n'aa

wë. Hajõng häj n'aa bä as'aah da. Hajõng häj n'aa bä k'ääts katajuus da.

⁸ Sahõnh hë tii, badäk hahỹ bahëej jëng do du däk do metëë n'aa. Ajån pooj jé ta mahỹyj ganyyh do hadoo da tii.

⁹ —Ti noo gó bë da rahaëënh bë majĩ moo gó bë rarejãã, bë radej'ëep hyb n'aa. Tak'ëp da sahõnh hë häj n'aa buuj rakawajãã da bë wë hëp y n'aa.

¹⁰ Hajõk da ti noo gó h'yy geje hõm doo. Dooh hã y rah'yy kae boo bä da. Ta ti hedoo doo, rahaëënh da sa da hadoo do sa majĩ moo gó. Tak'ëp da rakawajãã sa da hadoo do wë.

¹¹ Hajõk da ti anäng ti noo gó daap men'yyh doo, “P'op Hagä Do ky n'aa rod y'yh”, hanäk doo. Hajõk da rawedii.

¹² Tak'ëp däg do hyb n'aa nesaa do ti noo gó, hajõk dooh rakamahãn wäd bä sa da hadoo doo.

¹³ Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã y'y, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hë da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa.

¹⁴ Hahỹ ji P'op Hagä Do bag'ääs do panyyg hanäm doo, jé pad'yyt hë da raba-her'ood hõm, sahõnh hë badäk hahỹ hã habong do raky n'aa napäh hyb n'aa. Tii bä kä, badäk hahỹ bahëej jëng do kaja kãn da —näng mäh.

¹⁵⁻¹⁶ —Ti hyb n'aa, nanäng tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä

Do tób n'aa rejãã doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hõm hanoo doo, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk doo bä tahëë däg bä bë hapëë bä, ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Daniéw häd näng do erii wät do paa bë hapëë bä, taw'ääts hë Judah häj n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hënh. (Bë hyb n'aa matakä Daniéw erii wät do hã.)

¹⁷ Ta ti bë bahapäh bä, taw'ääts hë jajé p'op tób gadäk do jó hasooh péh, nayyw hë da takejën hõm, dooh da pooj jé tób gó tehëen péh.

¹⁸ Ti hadoo né da ta joom hood hënh hawät doo. Taw'ääts hë dooh da tajëë bä ta hatsë tabehëen hyb n'aa paawä —näng mäh.

¹⁹ —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebi do sa hã kä ti noo gó kã!* —näng mäh.

²⁰ —Taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hã, bë kejën hõm do tabahahëem noo gó, tak'ëp naëng badoos noo gó tanadoo hyb n'aa, Saab hã tanadoo hyb n'aa na-ääj hë.†

²¹ Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk hahỹ du däk noo gó naa, dooh nä paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti hyb n'aa da taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hã, tabahahëem noo gó, Saab noo gó ta ti tanadoo hyb

* **24:19** Tak'ëp tawén nesaa ti noo gó sa hã, dooh tahaja rawaj'aa bä do hyb n'aa.

† **24:20** Saab noo gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä dawëë Judah buuj raboo bä. Ti hyb n'aa Saab tado bä paawä rakejën hõm doo, dooh paawä rahaja bä dawëë rakejën hõm bä.

n'aa, ỹ wén näng.

²² P'op Hagä Do bód gagog hõm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh paawä hedëp péh. Ta wë tasëew hõm do sa hyb n'aa tawén bód gagog hõm ti noo gó rahoop doo —näng mäh.

²³ —Ti noo gó, “Wät hahỹ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, “Jajé tahawät”, ranoo bä, bë ky dahé manä da raheer'oot doo.

²⁴ Ta ti ỹ wén her'oot, ti abok da hajök “Ỹ Kristo” ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da “P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹyh” ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta heen n'aa rametëeh da, rapehuunh da, ta wë P'op Hagä Do asëew hõm do sii hë rawedii hyb n'aa paawä.

²⁵ Bë hyb n'aa matakä! Ta poojé ỹ baher'ood däk bë hä.

²⁶ —Ta wób daap bë rapanäg bä, “Tabanawäng bä tabawät”, ranoo bä, bë ahõm manä t'ĩ hënh. “Gëet nanäng, tób gawakõ gó”, ranoo bä, bë ky dahé manäh.

²⁷ Hawyp do wë hä naa jé pad'yyt hë ji hapäh do hadoo da ỹyh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa doo. Sahõnh hë da rabahapäh ỹ kajaa doo.

²⁸ Wyt ta maab hë da ỹ kajaa doo, dajëp do bajat bä wyt ta maab hë hadoo doo, kurujdu ta tii bä rakataa do hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

‡ **24:29** Isajas kyy gó Jesus beh'üüm ta ti taheer'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hä takerii däk ta ti ky n'aa. § **24:32** Tagajewäng doo, tabanyyw heen n'aa.

—Ti noo gó tak'ëp rabahoop do jawén paa bä né hë, nayyw hë, papỹyj da badagyb däk. Kamarab da, dooh ta bag nyy wäd bä. Sagõõh wë hä naa kejäk da. Wë hä habong do ta bag keh'ỹyt da jé pad'yyt hë, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bä.‡

³⁰ Ti noo gó kä da sahõnh hë rabahapäh da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kaja hyng do metëe n'aa wë puh mahang. Tii bä rah'yy ketón bong da sahõnh hë badäk hahỹh hä habong doo. Rahapäh da ỹyh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ bahyng bä wë puh mahang, P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo doo gó.

³¹ Ti noo gó ỹ mejüü da äs ỹy, torõm-bet häd näng do tak'ëp ragamehỹyh hyb n'aa, ta naëj n'aa. Tii bä da rabataa jé pad'yyt hë badäk hahỹh hä habong do ỹ asëew hõm doo —näng mä Jesus.

³² Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd näng do ky n'aa hä —näng mäh. —Wiigo tëegtadu doo bä tagajewäng doo, bë hapäh tabanyyw edaa däk. §

³³ Ti hadoo né da, sahõnh hë ta ti bë ỹ maher'ood wät do kaja däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ỹ kajaa do bë bahapäh da.

³⁴ Né hup ỹ né hë hahỹ ỹ her'oot doo: Da hë habong do

rahapäh nä da sahõnh hē** ÿ her'ood wät do bawäd kån.

³⁵ Badäk hahÿÿh, wē na-ããj da, ahēej jēē né paawä, kēh ÿÿ da dooh tahēej bā.

³⁶ Ti m' ahõm nä Jesus her'oot doo:

—Dooch d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Æãs, hÿ pong jé habok do dooh rahapēē bā. ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, na-ããj hē dooh ÿ hapēē bā. Jããm né hē Ee hapäh.

³⁷ P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät noo gó habong doo da né hē da rababok da, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé.

³⁸ Sahõnh hē tabag'yyp do pooj jé, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé do waa n'aa rawa, ratsebé do waa n'aa reēek. Rakehet'ēē doo da raketēē. Dooch rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajēē p'ēē bā kã.

³⁹ Dooch rahapēē bā sa pooj jé hawät doo, hag'yyp do kaja kån. Ti m' hag'yyp do kaja kån, dejēb kån sahõnh hē. Ti hadoo da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé.

⁴⁰ Ti noo gó, pawóp hē he-doo pé ajyy gēew gó moo bok doo, sa see da ÿ mahũũm si ÿÿ, ta see da keréd hõm.

⁴¹ Pawóp hē hedoo pé ÿÿj tiriig ramoo bok doo, sa see

da ÿ mahũũm si ÿÿ, ta see da ÿ eréd gēet.††

⁴² —Ti hyb n'aa baad bē hyb n'aa matakä da, baad bē gadaa. Dooch bē hapēē bā ny noo gó Tak'ep Hyb N'aa Jawyik Doo, bē h'yy kaha'eeh do kaja.

⁴³ Bē hyb n'aa newē hahÿ panyyg gó bē ÿ maher'oot doo: Tób danäh hapēē bā paawä nyy b' akēē atsēm hets'ēek do kajaa, baad paawä tamatakēē, baad paawä tagada. Dooch paawä tan'oo bā hets'ēek do ta tób tanoo eē nã bā.

⁴⁴ Ti hadoo bē hã. Taw'ãäts hē baad bē hyb n'aa matakä, baad bē gadaa ta pooj jé. Ta ti ÿ wén her'oot, bē ganadaa bā Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hēnh —näng mäh.

⁴⁵ —Ti hyb n'aa, jaa bē mahang ta kaser n'aa baad had'yyt hē ta kariw n'aa mejũũ do moo wät do hadoo? Jaa bē mahang ta kaser n'aa h'yy ganäng do hadoo doo, ta hã ta kariw n'aa hanoo do ta wób tabahag'ããs hyb n'aa, ta ãh had'yyt hē baad ta wób sa waa tabetsēeh hyb n'aa sa hã, ta s'ee hēnh ta kariw n'aa awäd nuuj jé?

⁴⁶ Taw'ãäts hē ta kaser n'aa hã, ta kariw n'aa awyyd bā tamejũũ do hã moo wät doo, ta kariw n'aa matēeh bā.

⁴⁷ Ta kariw n'aa weh'ēeh da ta ti hadoo doo. Sahõnh hē

** **24:34** Sahõnh hē Jerusarēnh ky n'aa sa hã Jesus maher'ood wät do né hē tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooch badäk hahÿ bahēej jēng do tado bā rahapäh doo. †† **24:41** Ta wób ta sii tamahũũm, ta wób ti ha'yym tahanäng pé tii. Dooch jããm hē pawóp hē tado bā ti taw'yyt doo. Baad gada do ti tamahũũm, h'yy kanapeet doo, ta hã h'yy kana'eeh do ti ha'yym.

tahaëenh ta hã ta ma, ta ma hagã n'aa tabahado däk hyb n'aa kã. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo.

⁴⁸ Hÿÿ kã, baad ta kaser n'aa moo nawäd bã paawã, ta h'yyb gó taky hado bã: “Doo n'yyw hẽ kariw ÿ n'aa kaja bã”, tanoo bã,

⁴⁹ karom wób tahewyh had'yyt bã kã, tadu do bã jarakẽ he'ëek do sii tawa bã, teëg bã,

⁵⁰ ti taganada bã né kã ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bã kã takajaa.

⁵¹ Tii bã tak'ëp da ta kariw n'aa rejã kãn da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop j'ooj madäk doo me, ky ken'yyim doo gó habok do nesaa do rabahoop doo da. A'oot da tii bã. Sa tẽg kamegëej däk da tii bã tak'ëp nesaa do rahoop doo hyb n'aa —nãng mã Jesus takajaa do pooj jé ky n'aa hã.

25

Maruus sa bag yt hã gad'aa do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do matëeh noo gó: Atsëm ji moo sahõnh hẽ maruus rabahõm sa najiis patug pan'aa hã rakataa hyb n'aa ta ÿÿm pan'aa tabehëen hënh. Sa moo gó sa bag rapatsëe.

² Sa wób, ji ma poo oow péh, h'yy gatamah. Ta wób h'yy genäh.

³ H'yy gatamah doo, sa bag ramahũüm né paawã, dooh m' ramahũüm ta syyj sa bag waa.

⁴ H'yy genäh do ti ramahũüm sa bag waa.

⁵ Tii bã, n'yyw hẽ sa najiis patug pan'aa kanajaa doo hyb n'aa, ji moo sahõnh hẽ hadoo do raty jewyk, tii b' rabaã jëk.

⁶ —Tii bã atsëm ub rë tanyy naëenh: “Wät ta ti ta patug pan'aa!”, nãng. “B'ëep, bẽ gado!”, nãng ta kyyh.

⁷ —Tii bã maruus raty gewëej padëek. Ti raty enãm sa bag hõ n'aa.

⁸ Ti h'yy gatamah do raky hadoo h'yy genäh do sa hã: “Na bẽ bag waa uuh. P'eets hẽ tabahãnh ãã bag waa”, nãk.

⁹ —“Doo”, nãk ta wób, “ãã bag waa uuh ãã an'oo bã bẽ hã, dooh da tahaja bã tii bã”, nãk. “Bẽ ahõm nã ji bag waa rabaheesãm hënh ta waa bẽ betseë hyb n'aa” —nãk.

¹⁰ —Ti rabahõm nuuj jé sa bag waa hets'ëe doo, takajaa sa najiis patug pan'aa. Tii bã maruus baad gad'aa do rabahõm kãn ta sii. Ket'ëe do jãm hënh rabahõm ta sii. Tii bã noo gatsëe däk jãm tób n'aa.

¹¹ —Ta jawén rakaja kãn hets'ëe doo. “Ãã wahë n'aa, manoo gasëets tób ãã bajëe p'ëe hyb n'aa”, nãk.

¹² —Tii bã jãm noo gana do ky gadoo: “Né hup ÿ né hẽ tii, dooh bẽ ÿ hapëe bã”, nãng jãm noo gana doo —nãng mã Jesus panyyg gó teh'ũüm doo.

¹³ Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Ti hyb n'aa, baad bē gadaa ta pooj jé, bē nahapäh do hyb n'aa ny noo gó ŷ matëéh. Dooh bē hapëë bā nyy b' akëë ŷ kajaa —näng mä Jesus kyyh.

Dajëër karom sa hä aj'yy ets'ëë hõm do rabahag'ããs hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Hahÿ panyyg ky n'aa hadoo na-ããj hē hÿ pong jé hawät do bag'ããs do ky n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa noo gó. Aj'yy dawëë tabahõm do pooj jé ta dajëër ta karom hä tets'ëë hõm do rabahag'ããs hyb n'aa ta s'ee hēnh tawäd nuuj jé hadoo tii. Tabahõm do pooj jé, aj'yy naëēnh ta karom ta wë.

15 Ta see hä tabanoo ji ma poo oow pé ta hood moweed k'ããts tég gabarëéh do s'ëëb. Ta see hä tabanoo pawóp hē ta hood, ta see hä sét hē. Rahajaa do pénh ramoo bok doo, tets'ëë däk sa hä. Ti tabahõm kån dawëë.

16 Tii bā nayyw hē ji ma poo oow pé gadoo do du do kån ta tii me tamoo wät doo, dajëër kah'ũũm hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ji ma poo oow pé jó tagadoo ji ma poo oow pé wób.

17 Tii d' né hē pawóp hē dajëër hood gadoo do bad'oo. Pawóp hē hadoo do jó tagadoo pawóp hē ta wób.

18 Tii d' nado sét gadoo doo. Ta kariw n'aa dajëër tagadoo do jawén paa bā tabahõm, ti

tadakä jëng ta dajëër. Séd de-baa hē tabado nyyh ta kariw n'aa matëéh bā kã.

19 —Tii bā hajõõ ta baab jawén paa bā sa kariw n'aa kaja kån. Tii b' tanaëēnh ta wë ta karom dajëër tahanoo do paah, tabahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ti dajëër kã.

20 Ji ma poo oow pé dajëër hood gadoo do ky hadoo ta hä: “Kariw ŷ n'aa”, näng, “ji ma poo oow pé ta hood man'oo däk hä ŷÿ, ta tii me ŷ moo wät hyb n'aa”, näng, “Mahegãã. Ta jó ŷ gado däk ji ma poo oow pé ta hood wób gedë hõm doo”, näng.

21 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ããts hē mamoo wät doo. Karom baad hadoo do õm. Baad had'yyt hē maban'yyh a hä ji anoo doo”, näng. “Kanhën d'os hē né paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahãnh ŷ anoo a hä hÿÿ kã mabag'ããs hyb n'aa kã. B'ëëp, tsebee si ŷÿ”, näng ta kariw n'aa kyyh.

22 —Tii bā pawóp hē dajëër hood gadoo do ky hadoo: “Kariw ŷ n'aa”, näng, “pawóp hē ta hood man'oo däk hä ŷÿ, ta tii me ŷ moo wät hyb n'aa”, näng. “Mahegãã. Ta jó ŷ gado däk pawóp hē ta hood wób gedë hõm doo”, näng.

23 —Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'ããts hē mamoo wät doo. Karom baad hadoo do õm. Baad had'yyt hē maban'yyh a hä ji anoo doo”, näng. “Kanhën d'os hē né paawä, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahãnh ŷ anoo a hä hÿÿ kã mabag'ããs hyb n'aa

kä. B'ëep, tsebee si y̆yh", näng ta kariw n'aa kyyh.

24 –Ti ta karom seeh, sét dajëēr hood gad'ëē dāk do gadoo do tabana, ti taky hadoo: “Kariw y̆ n'aa”, näng, “tak'ëp mamejũũ ji hã, hëp y̆y. Manu gekãã joom ag manejoom doo. Joom ag manejoom do mataa.

25 Ti hyb n'aa òm y̆ jeỹm”, näng. “Tii bã k'ãäts gó y̆ jeh'aa këē a dajëēr”, näng. “Hỹh, a dajëēr hã y̆ manoo do paah”, näng.

26 –Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Karom nesaa do òm! Moo nahũũj òm!”, näng. “Mahapãh mã a nooh, joom ag y̆ nejoom do y̆ nu gekãã, näng a kyyh. Joom ag y̆ nejoom do y̆ bataa, näng a kyyh”, näng.

27 “Hëd n'aa dajëēr manan'oo dāk dajëēr me moo heb'ooh do sa hã? Tii bã kä, y̆ kajaa bã kä, ta bahãnh y̆ gadoo paawã dajër y̆y”, näng ta kariw n'aa ta hã.

28 –Ti sa kariw n'aa ky hadoo: “Bë ado hõm sét hadoo do ta wë hanäng doo. Bë an'oo ji moo sahõnh hë wë näng do hã”, näng.

29 “Jé wë näng do hã, ti bahãnh takan'oo dāk ta hã. Hajõng da anäng ta wë.* Kanahën d'os hë wë näng doo, kanahën d'os do ta wë hanäng do kado hõm da ta mahãnh”, näng.

30 “Bë dawäts nä ta w'oo hã gadagyp doo hënh karom nahũũnh doo. A'oot da tii bã. Sa tég kamegëej dāk da tak'ëp nesaa do rahoop do

hyb n'aa”, näng sa kariw n'aa kyyh –näng mã Jesus panyyg gó teh'ũũm doo.

Sahõnh hë badäk hahỹh hã habong do ky n'aa kety dāk do ky n'aa hahỹh

31 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

–Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ta kabaj'aa doo gó, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó sahõnh hë ääs sa daheeh tabahyng bã kä, sa wahë wahë tyng n'aa jó, tsyt hë kasëew dāk do tyng n'aa jó tabasoooh da.

32 Tii bã sahõnh hë badäk hahỹh hã habong do rakata padëek da ta wë tan'oo bã. Tii bã tsyt hë tabasëew hõm da sa mahang, b'éé hagã n'aa tsyt hë tabasëm doo da b'éé kabara mahãnh.

33 Hub hënh tabasëew hõm da b'éé, s'y̆y hënh da kabara.

34 Tii bã ta bagã n'aa ky hadoo da ta hub hadäk hënh hab'ëeh do sa hã: “B'ëep bëeh, Ee ky n'aa edëng doo. Bë gado badäk hahỹ tadu dahäng noo gó naa bë hyb n'aa tenywyw hõm doo, ta bag'ääs doo.

35 Bë y̆ wén ts'yyt, y̆ paa asaah, wa y̆ paa bë anoo hã y̆y. Y̆ paa hoo kaanh, bë anoo paa naëng y̆y. Ta s'ee hënh naa paa y̆h, bë gadoo paa y̆ bë tób bã.

36 Y̆ paa saroor tamaah, bë anoo paa saror y̆y. Y̆ paa nahëë näng, bë heg'ääs paa y̆h. Ragadahew'ëes doo gó paa y̆ bagëet, y̆ paa bë hehëen”, näng da ta kyyh sa hã.

* 25:29 Baad taban'yhyh do hyb n'aa tii.

37 —Tii bā baad habok do reaanh da ta hā: “Tak’ëp Hyb N’aa Jawyk Doo, ny noo gó āā bahapäh mabasaah doo, ny noo gó a waa āā banoo? Ny noo gó mahoo kaanh, a naëng āā banoo?”

38 Ny noo gó ta s’ee hënh naa òm āā bahapäh, òm āā gadoo? Ny noo gó òm saroor tamaah, òm āā saroor noo?

39 Ny noo gó òm āā bahapäh manahëë näng doo, radawäts geët do òm? Ny noo gó òm āā bahehëën?”, nāk da baad habok do sa kyyh.

40 —Tii bā ta bagā n’aa ky hadoo da hahÿÿ da: “Baad bē ÿ maher’oot hahÿÿh: Sahõnh hē hāj ÿ hedoo do hā, hā ÿ h’yy ka’eeh do hā bē bad’oo do paah, rahyb n’aa sekog its né paawā, hā ÿ né hē ti tii d’ bē bad’oo doo. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her’oot doo”, näng da ta bagā n’aa baad habok do sa hā.

41 —Tii bā ta s’ÿÿ hënh hab’ëeh do sa hā taky hadoo da: “Bëeh, ky n’aa kawas’ee bong doo, bē ahõm mahānh ÿÿ tëëg hõõ nadëëk doo hënh, Dijab, āās nesaa do Dijab karom sa daheeh sa hyb n’aa P’op Hagā Do benyyw dāk doo hënh.

42 T’iï hënh bē wén hõm, ÿ né asaah paah, dooh paa wa ÿ bē an’oo bā. ÿ paa hoo kaanh, dooh paa naëng ÿ bē an’oo bā.

43 Ta s’ee hënh naa paa ÿÿh, dooh paa ÿ bē gado bā bē tób bā. ÿ paa saroor tamaah, dooh paa saror ÿ bē an’oo bā. ÿ paa nahëë näng, ragadahew’ëës doo paa ÿ bagëët,

dooh paa ÿ bē hegāā bā”, näng da ta kyyh.

44 —Tii bā kā, ti na-āāj da reaanh da. Hahÿÿ da da sa kyyh: “Tak’ëp Hyb N’aa Jawyk Doo, ny noo gó paa òm āā bahapäh mabasaah doo, mahoo kaanh doo, ta s’ee hënh naa do òm, saroor tamah do òm, manahëë näng doo, ragadahew’ëës doo gó mabageët doo? Ny noo gó òm āā manasa?”, nāk da sa kyyh.

45 Tii d’ taky hadoo: “Baad bē ÿ maher’oot hahÿÿh: Hahÿÿ hyb n’aa sakog its do see hā bē manasa doo, ÿ né hē ti bē manasa. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her’oot doo”, näng da ta bagā n’aa baad nabok do sa hā.

46 —Tii bā, ah’üüm da ra-hoop do had’yyt doo hënh. Baad habok doo, dooh t’iï hënh rahõm bā. Hÿ pong jé ji edëb had’yyt do ragadoo tii hā —näng mā Jesus.

26

Ratyw n’aa esoos do nyy da radaj’ëëp Jesus panyyg n’aa hahÿÿh

1 Ti m’ Jesus bahajaa bā sahõnh hē ta ti ta her’oot doo, taky hadoo mā ta ma matëg sa hā:

2 —Bē hapäh, edaa dāk Pas-kowa. Pawóp nā ta āh. Ti noo gó Aj’yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ran’oo dāk da ta majiï sa moo gó b’aa kajatsëk do hā takepëëm dāk hyb n’aa —näng mäh.

3 Ti m’ P’op Hagā Do tób n’aa yt hā moo heb’ooh do sa wahë n’aa, Judah buuj sa wahë n’aa na-āāj mā séd hā

m' rakata padëek P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do tób bã. Kajapas mã P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do häd.

⁴ Ti m' ratyw n'aa esoos mã Jesus ramoo maso hõm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bã m', radaj'ëep hyb n'aa kã m'.

⁵ Rakaner'oot bã m' raky hadoo:

—Doooh da ër dajëeb bã Pas-kowa noo gó, hajök do ër wë rah'yy kawereem mahãnh — näk mäh.

Buu benyym do ýñnh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahýñh

⁶ Ti m' panang Betanija häd näng doo bã m', Simaw saraa hã däk do paa tób bã,

⁷ sa waa tyng hã m' Jesus basoooh bã m', ana mã ta wë ýñnh. Buu benyym do hood mã ta moo gó m' tabadäk. Pä s'ëeb mã ta hood. Tak'ëp mã taky n'aa gebah ta ti gó hanäng do buu benyym doo. Ti m' Jesus nuu gó m' tabahah'ook.

⁸ Doooh m' Jesus ma matëg ragenaag bã ta ti tabad'oo doo.

—Hëd n'aa tarejãã tii? —näk mäh.

⁹ —Taw'ãäts hë paawä takes'ëem. Tak'ëp paawä ji ky n'aa geb'aah. Ta sãm ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näk mäh.

¹⁰ Jesus maa napäh bã sa kyyh, taky hadoo:

—Bë hajëew manä hahý ýñnh! Tak'ëp baad hadoo do tamoo wäd wät hã ýñ.

¹¹ Kas'uut do aboo had'yyt hë bë mahang. Ý ti hýñh, dooh bë mahang had'yyt hë ý awäd wäd bã.

¹² Ý radakã jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' nuh ýñ gó tah'ook doo.

¹³ Né hup ý né hë hahý ý her'oot doo: Jé pad'yyt hë badäk hahýñh hã P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do raba-her'ood hõm bã, raheer'oot da na-ãäj hë hã ý tamoo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hã —näng mäh.

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëenh do ky n'aa hahýñh

¹⁴ Ti m' 12 hedoo do Jesus ma matëg seeh, Judas Ikarijot häd näng do bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa wë.

¹⁵ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Nyy hë ta sãm bë anoo da hã ýñ, Jesus ý haëej bã bë hã? —näng mäh.

Ti m' ranoo ta hã 30 moweed k'ãäts tëg hawak do s'ëeb ta sãm.

¹⁶ Ti m', ti noo gó naa Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kãn tabahaëenh hyb n'aa kã sa hã.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahýñh

¹⁷ Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rataheb'ëes do du däk noo gó m', Jesus ma matëg rabana ta wë, ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy bã makarën ãã benäm Pas-kowa tä n'aa,

matab'eës hyb n'aa? —näk mäh.

¹⁸ Ti m' taky hadoo:

—Bë ahõm nä panang hënh, aj'yy tób hënh. Hahÿÿ da da bë maher'ood ta hã: “Hahÿÿ da ãã ma matëg kyyh a hã, 'Kaja däk ÿ hajaa do noo gó ÿ jawén hyng doo. A tób hënh da ÿ tab'eës Pas-kowa tä n'aa ma matëk ÿ sa daheeh' ”, näk da bë kyyh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

¹⁹ Jesus mejüü doo da né hë m' ta ma matëg rabad'oo. Ti m' ramoo boo kãn tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.

²⁰ Papÿÿj badëë hyng bä kä, Jesus bahyy sooh mä 12 he-doo do sii hë sa waa tyng pa.

²¹ Sa tä rabawëh bä kä m' taky hadoo sa hã:

—Bë see ÿ tahaëënh da majjĩ moo gó. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng Jesus sa hã.

²² Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mä raky hadoo:

—Hã ÿÿ, dooh ÿ tado bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näk mäh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë see né da. Nemon ÿ hehoots wät do pãw, ti né da ÿ haëënh doo —näng mäh.

²⁴ —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hë —näng mäh. —Ti hadoo né hë, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do majjĩ moo gó han'oo däk do hã! Taw'ãäts hë paawä ta ti aj'yy hã tanenyys bä paawä! —näng mä Jesus kyyh.

²⁵ Ti m' Judas, Jesus haëëj däk do pan'aa, ky hadoo ta hã: —Hã ÿÿ, dooh ÿ tado bä ma matëg! —näng mäh.

Ti m' Jesus ky gadoo:

—A daaj hë ti makaher'ood däk —näng mäh.

²⁶ Ti m' rabawëh bä, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Taw'ãäts hë õm, Ee. Man'oo däk pãw ãã hã —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk pãw, tan'oo däk mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Bë gado däg, bë awa. Hup ÿ heen n'aa hahÿÿh —näng mäh.

²⁷ Ti m' Jesus bado däk uwa bëëh hood, ti m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:

—Taw'ãäts hë õm, Ee. Man'oo däk uwa bëëh ãã hã —näng mäh.

Ti m' tan'oo däk mä sa hã, ti m' taky hadoo:

—Bë sahõnh hë, bë eëg ta uuh —näng mäh.

²⁸ —Majyw ÿÿ ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng. Hajök do sa hyb n'aa takan'oo däk majyw ÿÿ, ÿ dajëp noo gó, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do kawug hõm hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ —Hahÿÿ d' bë ÿ maher'oot: Hÿ jawén dooh ÿ eëg wäd bä hahÿ uwa s'ëëb. Jããm hë p'aa hënh papuuj däg ÿ eëëk da bë sii Ee bag'ãäs doo bä —näng mäh.

30 Ti m' Saaw-Mo hã hanäng do see me P'op Hagä Do rama ejäm do jawén paa bä m', rabahõm kån waëë joom oriib häd näng do banäng hënh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Badah, atsëm, hã ÿ rabad'oo do bë bahapäh bä, bë sahõnh hë da ÿ bë beréd hõm —näng mäh. —Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hã ti ky n'aa: “B'éé hagä ÿ daj'ëëp da. Tii bä da jé pad'yyt hë b'éé rabe hüüm bong”* —näng mäh.

32 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Ta tii d' né paawä da hã ÿÿ, ÿ ganä wät jawén paa bä da, bë pooj jé da ÿ bahõm Garirej hënh —näng mäh.

33 Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hë õm reréd hõm bä, a wë ramoo bok do raba-hapäh bä, ÿ ti dooh noo gó õm ÿ eréd bä —näng mä Peed.

34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Badah né hë, atsëm, karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejën da. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus Peed hã.

35 Ti m' Peed ky kah'üüm mä ta hã:

—Dooh! —näng mäh. —ÿ radajëëb bä na-ããj hë a sii, dooh noo gó da õm ÿ hyb n'aa eréd bä! —näng mäh.

Ti ky hedoo né hë m' Jesus ma matëg wób.

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsëë do panyyg n'aa hahÿÿh

36 Ti m' ta ma matëg daheeh Jesus bahõm joom banäng hënh Getsemani häd näng doo hënh. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Babä bë ayyw dó jajé ÿ ky n'aa ets'ëë nuuj jé —näng mäh.

37 Ti m' Peed, Sebedew taah pawóp hadoo do daheeh tamahüüm ta sii dawë hã. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy katón wät. Dooh baad tado wäd bä ta h'yyb.

38 Ti m' tamawoob hë hadoo do sa hã taky hadoo:

—Tak'ëp ÿ h'yy katón. ÿ h'yyb daj'ëp do hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw. Bë matakä si ÿÿ. Bë aã manä da! —näng mäh.

39 Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, tüü m' ta mabooh hyy jat, ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagä Do hã. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Tahaja bä paawä, mado hõm mahãnh ÿÿ wät hahÿ ÿ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né ÿ bets'ëë paawä, makarën doo d' né hë mabad'oo, ÿ karën doo da nado —näng mäh.

40 Tabana bä m' ta ma matëg tamawoob hë hadoo do rahab'ëëh hënh, taheg'ããs mäh, aã b'ëëh mäh. Ti m' Peed hã tabeaanh:

—Dooh bë haja bä kanahën d'os hë bë ty gapadäg bä si ÿÿ? —näng mäh.

41 —Bë matakä, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ëë, ne-saa do h'yyb natatuk hyb n'aa bëëh, ÿ bë eréd hõm mahãnh

* 26:31 Sakarija 13.7

—näng mäh. —Ji h'yyb karēn né paawä baad hadoo do ji moo wät, nahejooj ji, ti hyb n'aa bē ky n'aa ets'ēē ŷ wén näng —näng mäh.

⁴² Ahōm ēnh mä p'aa hēnh, ti m' taky n'aa etsēē ēnh p'aa hēnh. Hahŷŷ d' mä ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —
Tanahaja bä ŷ ahoop do pan'aa kado hōm mahānh ŷŷ, ŷ mamoo n'aa najesu bä ta mahānh, tii bä, makarēn doo da né hē ŷ karēn hā ŷ kametēēh —näng mäh.

⁴³ Ti m' p'aa hēnh tabana bä ēnh, aā b'ēēh ēnh mäh, tak'ēp mä raty jewyk sa h'yyb.

⁴⁴ Ahōm ēnh p'aa hēnh, taky n'aa etsēē do paa taky n'aa etsēē ēnh p'aa hēnh.

⁴⁵ Ti m' tamatēēh ta ma matēg tamawoob hē hadoo do wē, ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē kameh'āāk nä? Bē aā magyys hē? —näng mäh. —Bē hegāā. Edaa dāk Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ooh do sa moo gó rabahaēēj dāk doo.

⁴⁶ Bē as'ēēg bēh! Hamäh, ēr ah'ūūm! Wät ta ti ŷ han'oo dāk do majē ŷŷ hā —näng mä Jesus kyyh.

Jesus ramaso dāk do pa-nyyg n'aa hahŷŷh

⁴⁷ Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas, 12 hedoo do see paah. Hajōk mä han'aa ta sii. Sēn-jeer yt hā m', boh yt hā m' rabana. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa kyy gó m', Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do

sa kyy gó m' na-āāj hē ti rabana.

⁴⁸ Haēēnh doo, baad ub mä taky n'aa her'ood dāk. Hahŷŷ da m' ta kyyh sa hā:

—Ta ti ŷ tapa tsanetsup doo da, ti né hē tii. Tii d' bē maso dāk, bē maso hōm —tii da m' ta kyyh dó sa hā.

⁴⁹ Ti m' nayyw hē Judas bana Jesus wē, ti m' tedēng:

—Taw'āāts hē ōm, ma matēg? —näng mäh.

Ti m' ta tapa tsanetsup mäh.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo Judas hā:

—Ti bä, mamoo wäd ti majawén na doo, najis ŷŷ —näng mäh.

Ti m' ta hā rakajäk, ramaso däg kän mä Jesus.

⁵¹ Ti m' Jesus hata see bado dāk ta sēn-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āāt do karom. Ta nabuuj gakyd hōm mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Menyyw däg a sēn-jeer —näng mäh. —Sēn-jeer me ta wób hekyyt doo, sēn-jeer me tadajēp.

⁵³ ŷ nahaja med'oo, ŷ karēn bä paawä, Ee hā ŷ ky n'aa etsēē 12 ken'yyh kata dāk do tak'ēp kanekan do āās nayyw hē tamejūū hyb n'aa, ŷ ramo n'aa jesuu hyb n'aa?

⁵⁴ Tii d' tado bä paawä, ŷ ramo n'aa jesu bä paawä, dooh paawä takaja bä tii bä P'op Hagä Do kyy kerih doo, hahŷ né hē kametēēh doo kä hā ŷ taheer'oot doo —näng mä

Jesus ta ma matëg hã, sën-jeer hado däk do hã.

⁵⁵ Ti m' hajök do hã kä Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahüüm n'aa bë ed'oo g'eeh yÿh, bë wén n'aa wë yÿ sën-jeer yt hã, boh yt hã, y bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó y awäd had'yyt hë y ma metëek bä. Dooh ênh y bë maso bä tii bä ênh? —näng mäh.

⁵⁶ —Hyÿ kä, taw'ääts hë —näng mäh. —ÿ hapäh, sahõnh hë tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, hã y kametä däk hyb n'aa —näng mä Jesus.

Ti m' sahõnh hë kä ta ma matëg rawaj'aa bong. Reréd hõm mä Jesus.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahüüm do ky n'aa hahÿÿh

⁵⁷ Ti m' Jesus ramaso däk do ramahüüm kân Kajapas häd näng do tób hënh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do ti Kajapas. Kata b'ëeh mä ta tii bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hë m'.

⁵⁸ Peed bahõm mä Jesus sa jawén. Dawëe m' tagadäk. Ajëe suun mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do tób w'oo hã. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng, tabaheg'ääs

hyb n'aa nyy d' rabad'oo Jesus hã.

⁵⁹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hë Sinedirijo häd näng do ajyy n'aa sii hë m' resoos mä Jesus hã rap'ää daj'ëep péh. Resoos mä daap hë Jesus raky n'aa tapaa doo.

⁶⁰ Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' raw'yyt pé rap'ää daj'ëep pé Jesus.

Ti m' tagadëeg ub kä pawóp hë han'aa,

⁶¹ ti m' raky hadoo:

—Hahÿÿ da hahÿ aj'yy kyyh: “ÿ hajaa y gawatsiig hõm bä P'op Hagä Do tób n'aa”, näng. “Tamawoob hë ta äh, y tamaa sooh p'aa hënh”, näng ta kyyh —näk mä sa hã.

⁶² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do p'op mä tabas'ëeg geët. Ti m' taky hadoo mä Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

⁶³ Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hënh mä tabagëet.†

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do ky hadoo ênh mä ta hã:

—P'op Hagä Do hedëb had'yyt do matym gó kä õm y mejüü, ää mamaher'oot hyb n'aa ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä

† 26:63 Dooh Jesus kawaj'ään bä. Daap hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ääät do ke'aanh, Jesus wén ky ganadoo.

Do T'aah mado bã! —näng mäh.

⁶⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Öm né tii, ti tii d' her'oot —näng mäh. —Ti hadoo né hē, hahÿÿ da bë sahõnh hã ÿ maher'oot: Hÿ jawén bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do, Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hēnh tabasooch bã, ta hã P'op Hagä Do weh'ëeh doo bã. Bë hapäh né da ãnh tabahyng bã wë puh mahang —näng mã Jesus kyyh sa hã.

⁶⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooch do sa wahë n'aa heh'äät do kawaj'ããh gó tawén s'ëëd hõm ta daaj hē ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejã däk! Jããm hē. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Bë maa napäh né hē ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejãã doo.

⁶⁶ Nyy da bë hã? —näng mäh.

—Taw'ããts hē tadajëp! —näk mã ta wób sa kyyh.

⁶⁷ Ti m' ta mamets rabahetsoos, ti m' rabetuu sa moo me. Ta wób ratapa ewyyh mäh,

⁶⁸ ti m' raky hadoo ta hã:

—Maher'ood mahapëë bã, Kristo, jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶⁹ Ti noo gó, tób w'oo hã Peed bahäng bã, tób danäh karom ÿÿnh ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—Öm na-ããj hē Jesus Garirej buuj sii hawät doo —näng mäh.

⁷⁰ Ti m' Peed ky n'aa jejën wät sahõnh hē sa matym gó.

—Dooh ÿ heen n'aa nyy bã ta ti maher'oot doo —näng mã ta kyyh.

⁷¹ Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bã. T'ii hēnh tób danäh karom ÿÿnh see bahapäh bã m', taky hadoo sa pa hab'ëeh do sa hã:

—Jesus Nasaréh buuj sii hawät do hahÿÿh —näng mäh.

⁷² Ti m' Peed jejën ãnh mã p'aa hēnh. P'op Hagä Do hã m' taky däng, raky daheeh hyb n'aa paawä:

—Dooh ÿ hapëë bã ta ti aj'yy —näng mäh.

⁷³ Ti noo gó né hē badawëd däk mäh, ta pa hab'ëeh do p'op raky hadoo ta hã:

—Sa hata see né hē öm —näk mäh. —Garirej buuj raber'oot doo da né hē ti maber'oot —näk mã sa kyyh.

⁷⁴ Ti m' Peed ta daaj hē taky n'aa kawas'ee kãn. Ti m' P'op Hagä Do hã taky däng:

—Dooh ÿ hapëë bã ta ti aj'yy! —näng mã ta kyyh sa hã.

Ti m' nyyw hē m' karaak bah'ÿÿ kãn.

⁷⁵ Tii bã m' Peed hyb n'aa newë däk Jesus her'oot do paa kä ta hã: “Karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me ÿ maky n'aa jejën da.” Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hã. Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaóð g'ëëd kãn mã taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

27

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũüm kån do panyyg n'aa hahÿh

¹ Bãp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób, rahyb n'aa eno däk Jesus radaj'ëep hyb n'aa.

² Ramoo maw'yyd däk, ramahũüm Pirato häd näng do wë, Roma buuj Judah häj n'aa bã bag'ãas doo.

³ Ti m' dajëb hã Jesus raky n'aa ety däk do Judas, Jesus haëej däk do ky n'aa napäh bã m', t'yyd kamehũn wät mä tamoo wät do paa hã. Ti m' moweed k'ãats tæg hawak do s'ëeb tabaj hõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób hã.

⁴ —Nesaa do ÿ moo wäd wät —näng mä sa hã. —Mo haj'aa kad'oo do nado dajëb hã ÿ haëej däk doo —näng mä Judas kyyh sa hã.

Ti m' sa wahë n'aa hedoo do raky gadoo:

—Doo hyb n'aa ãã hyb n'aa peet pé ta tii. A ky gabuuj hë ti ta tii —näk mä sa kyyh.

⁵ Ti m' Judas dawäts bëeh tũ moweed P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, ti m' tabahõm kån, nu kasagũw däk mä tyd me.

⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa rabata däk moweed tũ kajäk doo, ti m' raky hadoo:

—Doo hë ky n'aa jaw'yyk do an'oo bã P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa tabahado däk hyb n'aa hahÿ dajëer. Ma- jyyw dajëer n'aa ti hÿh —näk mäh.

⁷ Ti hyb n'aa m' rahyb n'aa newë däk ramametsëe hyb n'aa hew'yyt do joom banäng doo, Judah buuj nadoo do ka- mag kadebong do pan'aa.

⁸ Ti hyb n'aa, da hë na-ããj nä ta häd ramaneëenh “ta ma- jyyw hood”, hew'yyt do joom hood paah.

⁹ Tii d' né kä m' kametä däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Jeremij häd näng do erih do paa kä. Hahÿ d' paa m' ta kyyh: “Rado däk 30 hedoo do moweed k'ãats tæg hawak do s'ëeb. Sa moo gó rahaëej däk do sãm Isaraéw buuj raky kajäk do tii.

¹⁰ Ta sãm me rabets'ëe hõm hew'yyt do joom banäng doo. Tii d' né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejüü hã ÿÿ”,* näng paa Jeremij erii wät do kyyh.

¹¹ Ti nuuj jé m' Roma buuj Judah häj n'aa bã bag'ãas do pooj jé m' Jesus bagëet. Ti m' Jesus hã ta bagä n'aa eanh mäh:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿÿ. Tii d' né hë, maher'oot doo d' né hë —näng mä Jesus.

¹² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób Jesus raky

* 27:10 Jeremij 19.1-13, 32.6-9. Taw'ãats hë ji ner'oot na-ããj hë Sakarija 11.12-13.

n'aa tapaa bä kä Pirato hä, dooh m' Jesus ky gedag bä.

¹³ Ti m' Pirato ky hadoo ta hä:

—Nepäh a hä õm raky n'aa tapaa doo? —näng mä Pirato.

¹⁴ Dooh né paawä Jesus kawaj'ään bä, dooh m' taky gedag bä raky n'aa tapaa doo. Ti hyb n'aa m' tak'öp Pirato hyb n'aa meuuj wät.

¹⁵ Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hõm radewëes do seeh. Teréd hõm hajök do retsëe doo.

¹⁶ Ti noo gó m' ragadahew'ëes doo gó m' tabagëet Jesus Barabas häd näng doo, moo nesaa do ky n'aa etsëeh doo.

¹⁷ Ti m' hajök do rakat'aa bä kä ta tób hënh, Pirato beaanh sa hä:

—Ny hadoo do bë karën ÿ eréd hõm: Jesus Barabas, Jesus ramaneëenh do P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? —näng mäh.

¹⁸ Tii d' tawén eaanh, tahapäh mäh, ta hä rahaëej däk Jesus, rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa ta hä.

¹⁹ Ti m' ti noo gó né hë m', ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó Pirato basooh bä kä m', Pirato ÿÿm mejüü mä Pirato rapanäk hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Marejã manä ta ti aj'yy mo haj'aa kanadoo doo. Ta ti hyb n'aa tak'öp ÿ bahob wät säh ÿÿ gó naga hë atsëm —näng mä ta ÿÿm kyyh Pirato panäk do hä.

²⁰ Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa na-ãäj hë m' ramejüü mä hajök doo, Barabas rabetsëe hyb n'aa Pirato hä. Ramaher'oot na-ãäj hë Pirato ramejüü Jesus tadaj'ëep hyb n'aa.

²¹ Ti m' Pirato beaanh sa hä: —Ny hadoo do bë karën ÿ eréd hõm? —näng mäh.

—Barabas —näk mä hajök do sa kyyh.

²² Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, nyy da ÿ bad'oo Jesus hä, Kristo ramaneëenh do hä? —näng mäh.

—Mepëem däg b'aa kajatsök do hä! —näk mä sahõnh hë sa kyyh.

²³ —Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Doo mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.

Taher'ood né paawä m' tak'öp rageëej bong tii bä:

—Mepëem däg! Mepëem däg! —näk mäh.

²⁴ Pirato bahapäh bä m' sa h'yyb rawanareem doo, Pirato hapäh mä rah'yy kawereem do ta wë, tado däk naëng, ti m' ta moo tabahetssyyd wät hajök do matym gó.†

—Hëp ÿ n'aa nado hahÿ aj'yy dajëp doo —näng mäh. —Bë né hë ti ta tii d' karën doo —näng mäh.

²⁵ —Taw'ääts hë —näk mä sahõnh hë. —Ääh, ää panaa na-ãäj hë, ää gadoo ta maaÿÿw hyb n'aa ää raky n'aa tapa bä —näk mä Pirato hä.

† 27:24 Tii d' tawén d'oo, ta ky gabuuj gó nadoo do radaj'ëep doo, tametëeh hyb n'aa sa hä.

26 Ti m' Pirato beréd hõm Barabas häd näng doo. Ti m' tamejũũ rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëej däk warahén sa hã rabepëëm däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahỹỹh

27 Ti m' bag'ããs do warahén n'aa ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo hënh. Tii bã m' ranaëej nä sahõnh hë sa hataa, séd hã rakata padëëk hyb n'aa Jesus w'oo hã.

28 Ti m' rakabo nyyh ta saroor, ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo.

29 Ti m' hetëk do moo m' ramap'õõd däk, ta nuu gó m' radasooh. Ti m' ranoo ta tatu hub hënh tamasoo hyb n'aa.† Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy bëëh ta wë. Raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa mes'uunh. Ti m' raky n'aa ej'ees. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëëh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

30 Ti m' rabahetsoos sa matsós me. Hajõõ nuu me m' ranu gewyyh tatu me.

31 Raky n'aa ej'ees jawén paa bã m' rado nyyh mã ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mã ta saroor hë. Ti m' ramahũũm rabepëëm däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahỹỹh

† 27:29 Ta hatsë rawén dadäk, sa wahë n'aa ky n'aa hadoo ramanes'uunh hyb n'aa. Ti hadoo hetëk do kapõõs doo. Tëg gabarëëh do sa wahë n'aa nuu gó radasooh do ky n'aa hadoo ramanes'uunh. Ti hadoo na-ããj hë ta tatu. Ta moo gó sa wahë n'aa atón tatu n'aa hedoo do k'ããs tëg hawak do s'ëëb rahyb n'aa jew'yyk do metëë n'aa. Ta tii me ramanes'uunh. § 27:34 Datés do biin tii. Tii d' né hë rabahed'oo

radej'ëëp do hã. ** 27:35 Saaw-Mo 22.18

32 Panang bã naa raban'yyyh bã m' rakataa aj'yy panang Sirené häd näng doo bã naa, Simaw häd näng do hã. Ti m' warahén ramejũũ mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm däk do b'aa n'aa.

33 Ti m' rakajaa Gogota häd näng doo bã. (Gogota häd näng doo m' ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.)

34 Ti m' ramenoo ta hã joom uwa häd näng do s'ëëb hejooonh doo. Kamekuunh mã ti datsäng doo me. § Ti m' tameëëk kanahën d'os hë, dooh teëg bã.

35 Ti m' rabepëëm däk do jawén paa bã m', ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo. **

36 Ti m' rabehyy b'ëëh Jesus rabahag'ããs hyb n'aa.

37 P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepëëm däk kerih do Jesus moo p'ãã tadajëp do heen n'aa. Hahỹỹ da m' kerih do hã: “Jesus hahỹỹh, Judah buuj sa wahë n'aa”, näng mã kerih do hã.

38 B'aa kajatsëk do wób hã rabepëëm padëëk na-ããj hë pawóp hë aj'yy baretsëk doo. Hub hënh ta see hahäng, s'ỹỹ hënh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëëm däk do bahäng.

39 Ta tii me teb'ëës do raky n'aa rejãã mã Jesus, sa nuu m'

rewõnh Jesus wë.

⁴⁰ Hahÿÿ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta äh mamoo wäd sooh p'aa hënh, a nooh. A daaj kedëeb! Ahyy b'aa hã hadäk do õm, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —näk mä sa kyyh.

⁴¹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa na-ääj hë raky n'aa ej'ees mäh:

⁴² —Ta wób ted'ëep —näk mäh. —Doooh tahaja bä ta daaj hë takedëeb bä! Isaraéw buuj sa wahë n'aa m', tanooh. Taw'ääts hë tabahyng b'aa kajatsëk do hã tahadäk do hã naa, tii bä ää ky daheeh da!

⁴³ P'op Hagä Do hã m' tah'yy kasadä, tanooh. Na P'op Hagä Do edëeb hää, P'op Hagä Do genaag bä ta hã. P'op Hagä Do T'aa m', tanooh —näk mä sa wahë n'aa sa kyyh.

⁴⁴ Baretsëk do ta pa pad'ëek do ti na-ääj raky n'aa rejää mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahÿÿ hã. Jääm hë tug bä tabawag däk p'aa hënh.

⁴⁶ Tug bä m', tak'ëp mä Jesus geëej wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

“P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ÿ mamakyyts?”^{††} tahanäng pé m' tii.

⁴⁷ Ta tii bä p'eets hë hab'ëeh do wób ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:

—Eriij^{‡‡} ti tanaëënh —näk mäh.

⁴⁸ Ti m' nayyw hë sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëeb oow me, b'aa hã m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hã tabeëek hyb n'aa.

⁴⁹ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Na madëeg! —näk mäh. —Ti b' er heg'ääs Eriij ana bä tabed'ëep hyb n'aa —näk mäh.

⁵⁰ Ti m' tak'ëp mä Jesus geëej wät, ti m' h'yy keréd hõm mäh.

⁵¹ Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ëed hyng mäh. Hëej katajus wät mäh, pä ganebäh bong P'op Hagä Do an'oo bä.

⁵² Noo kesëets hõm mä kamag hood. Hajök mä baad habok do paa genä bok mäh. Edëb bë kån mäh.

⁵³ Genä bok do raban'yyh sa kamag hood paa bä naa. Ti m' Jesus ganä wät do jawén paa bä, rabajëe p'ëe panang Jerusarënh hënh. Kas'ee bok mä hajök do hã.

⁵⁴ Ti m' hëej katajuus doo, sahõnh hë hawäd wät do warahén sa wahë n'aa, ta warahén n'aa Jesus hag'ääs do rabahapäh bä m', raky hadoo:

^{††} 27:46 Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk doo hã tabeh'üüm. ^{‡‡} 27:47 P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do paa ti Eriij.

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hÿh! —näk mä sa kyykä.

⁵⁵ Hajök ÿÿj tii b' hab'ëeh. Dawëë naa m' rabaheg'ääs. Garirej häj n'aa bä naa rahada mä Jesus. Jesus karën do hä, ta waa hadoo do hä m' ramasa.

⁵⁶ Sa mahang mä rabab'ëeh Marija Madarën häd näng doo, Marija see Tsijaag Joséh sa ÿÿn, Sebedew taah sa ÿÿn. Tamawoob hë ÿÿj.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁵⁷⁻⁵⁸ Tüüh däg bä m' papÿÿj, aj'yy tak'ëp ma näng do bahôm Pirato wë. Joséh mä ta häd. Arimatsija hënh naa m' tii. Jesus ma matëg see hado däk mäh. Ti m' tabahôm Pirato wë. Tetsëë mä Jesus kamag n'aa tabado hyng hyb n'aa. Ti m' Pirato mejüü rahaëej däk ta hä tadakä jëng hyb n'aa.

⁵⁹ Ti m' Joséh bado hyy kän Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën däk mä pään hanäm doo me, rino häd näng do s'ëëb.

⁶⁰ Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó. Papuuÿj mä ta ti kamag hood pan'aa. Joséh kamag hood paawä ti ragagots däk doo. Ti m' pä gatsabak do tepëed nä, taty gatsëë däk mä ta me. Ti m' tabahôm kän.

⁶¹ Marija Madarën, Marija see Jesus kamag hood pa m' rabat'oonh.

⁶² Ti m' jati péh, Saab hä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa,

Pariséw sa daheeh rabahôm Pirato wë.

⁶³ —Hyb n'aa jawyk doo —näk mä Pirato hä. —Äã hyb n'aa es'ee däk ta ti aj'yy noo kanesa do ky hadoo do paah. Hahÿÿ d' paa ta kyyh: “Tama-woob hë tabahado däk bä kä äh ÿÿ, ÿ d' ganä wät p'aa hënh”, näng paa ta kyyh.

⁶⁴ Ti hyb n'aa äã karën paawä mamejüü warahén rabahag'ääs hyb n'aa ta kamag hood tamawoob hë ta äh. Ta kamag hood ranahagää bä, ta ma matëg an'aa da ta kamag rabado nyyh hyb n'aa. Jesus ganä wät, näk da tii bä. Hajök paa tawedii. Jesus makü ganä wät ranoo bä, ti bahänh kawad'ii padëek hajök do tii bä —näk mä sa kyyh Pirato hä.

⁶⁵ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ääts hë bë mahüüm warahén kamag hood rabahag'ääs hyb n'aa. Baad bë ennyw. Bë hapäh né hë nyy d' bë bad'oo —näng mäh.

⁶⁶ Ti m' ta kamag hood noo bä rabats'aa däk ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa, ta ma matëg ranoo gasëets hõm mahänh. Ti m' ramejüü warahén rabahag'ääs hyb n'aa.

28

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', Saab bahëej jëng bä m', bäp paah, met'uuh hä, papÿÿj ty ganä këë bä, Marija Madarën, Marija see daheeh rabahôm Jesus kamag hood rabaheg'ääs hyb n'aa.

² Ti m' nawayw hē, tak'ep k'ääts katajus kēē. Tak'ep tawén katajus wät P'op Hagä Do ääs bahyng do hyb n'aa, ti m' pä kepēēd hōm ta noo gatsē paah, ti m' ta jó tabaso däk.

³ Tak'ep mä ääs gabarēēh, hawyp do gabarēēh doo da. Tak'ep mä ta saroor bahawak.

⁴ Tak'ep mä warahén, Jesus kamag hood hag'ääs do paah, rajeÿÿm bong mä ääs. Kajajän b'ēēh mä ÿÿm haj'aa, dejēp do hedo padēēk mäh.

⁵ Ti m' ääs ky hadoo ÿÿj sa hä:

—Bē eÿÿm manäh! —näng mäh. —ÿ hapäh, Jesus repēēm däk do paa bē esoos.

⁶ Dooch wäd bä. Ganä wät, bē tamaher'ood wät doo da né paah! B'ēēp, bē hegäā nyy bä takadasuun jēng do paa bä —näng mäh.

⁷ —Nawayw hē bē ahōm, ta ma matēg bē maher'oot hyb n'aa. Hahÿÿ da d' bē kyyh: “Ganä wät dejēp do sa mahang. Ahōm da bē pooj jé Garirej hēnh. Bē hapäh da t'ïï hēnh”, näk da bē kyyh. Tii d' kēh ÿ bē hä —näng mä ääs kyyh ÿÿj sa hä.

⁸ Ti m' rawaj'aa jēk ta ma matēg ramaher'oot hyb n'aa. Rajeÿÿm né paawä m' tseb'ee mä ti hyb n'aa.

⁹ Ti m' rabajēk bä m', nawayw hē m' Jesus kas'ee wät sa hä, ti m' takedēng sa hä. Ti m' ta wē rabana, ti m' rabehyy b'ēēh

tüü, ta tsyym hä ramoo kajäk ta hä raweh'ēēh hyb n'aa.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bē eÿÿm manäh. Bē ahōm, bē maher'ood häj haa sa hä Garirej hēnh rabahōm hyb n'aa. Tii bä da ÿ rabahapäh —näng mä Jesus.

Warahén ramaher'oot do rahapäh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jesus ma matēg wē ÿÿj rahōm nuuj jé m', warahén wób rabajēk mä panang hēnh P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa wē. Ti m' ramaher'oot mä sa hä sahōnh hē rahapēē wät doo.

¹² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa rakataa Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do sa sii, rahyb n'aa newēē nyy d' rabad'oo hyb n'aa. Ti m' hajōng dajēēr rabanoo warahén sa hä,

¹³ ti m' raky hadoo sa hä:

—Taw'ääts hē hahÿÿ da bē maher'ood ta wób sa hä: “Atsēm, ää ää nuuj jé ta ma matēg rabana, tii b' retsēēg hōm ta kamag”, näk da bē kyyh —näk mä sa wahē n'aa hedoo do sa kyyh.

¹⁴ Ti m' raky hadoo ēnh:

—Pirato, babä bagä n'aa ky n'aa napäh bä panyyg bē her'ood hōm doo, ää h'yyb en'yym da, dajēb hä bē taky n'aa ety mahānh* —näk mä sa kyyh.

* **28:14** Roma buuj sa warahén n'aa raä bä rabahag'ääs bä, radej'ēēp ta säm. Ti hyb n'aa “ää h'yyb en'yym da bē wahē n'aa” rawén näng.

15 Ti m' warahén ragado däk dajëër, ti m' sa hã ramejũ doo da né hẽ m' ramaher'ood hõm daap men'yyh do panyyg. Ti m' jé pad'yyt hẽ m' Judah buuj mahang kaher'ood däk ta ti panyyg. Da hẽ na-ããj nä kaher'oot.

Jé pad'yyt hẽ ta ky n'aa ji maher'ood hõm Jesus mejũũ do ky n'aa hahỹỹh

16 Ti m' 11 hedoo do rabahõm kãn Garirej hẽnh, waëë hẽnh, Jesus mejũũ do paa hẽnh.

17 Ti m' Jesus rabahapäh bä, raj'aa etsëë kãn mä ta hã. Ti hadoo né hẽ dooh baad tagah'ood nä bä ta wób sa hã.

18 Ti m' Jesus bana kãn p'eets hẽ sa wë. Hahỹỹ d' mä ta kyyh sa hã:

–Sahõnh hã, hỹ pong jé hawät do hã, badäk hahỹỹ bä hawät do hã na-ããj hẽ P'op Hagä Do an'oo däk ÿ mejũũ hyb n'aa. Sahõnh hẽ sa bahãnh ÿ hyb n'aa jawyg däk tan'oo bä.

19 Ti hyb n'aa, bë ahõm. Ma matëk ÿỹ rabahado padëëk bë an'oo bä sahõnh hẽ häj n'aa babuuj. Bë nu gemuun hõm da ta ti Ee häd gó, ta T'aah häd gó, P'op Hagä Do Sahee häd gó.

20 Bë ma met'ëëg sa hã sahõnh hẽ bë ÿ mejũũ do paa raky daheeh hyb n'aa. Hahỹỹ ky däng bë hä: ÿ awäd had'yyt hẽ da bë sii badäk hahỹ gawatsik bä kä.† Jããm hẽ kä.

† 28:20 Sahõnh hẽ badäk hahỹ bahëëj jëng do jawén paa bä, hỹ pong jé Jesus pa ër aboo had'yyt hẽ.

Maah-Ko Jesus ky n'aa hanäm do Maah-Ko erii wät do hahÿÿh

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Hahÿÿ tadu doo Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm doo.

² Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do mo haj'aa hä:

“ÿ mejüü da panäk ÿ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyw däk hyb n'aa a pooj jé.”*

³ “Hahÿÿ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,† näng mä takerii däk do hä.‡

⁴ Nanäng panäk doo, Jowāw nu gahem'uun do paa m' tii. Tabanawäng bä paa m' tabawät. Tanu gemuun hōm paa m' hajök. Taher'oot sa hä raberéd hōm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hōm hyb n'aa nesaa do raberéd hōm do heen n'aa, P'op Hagä Do

awug hōm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

⁵ Ti m' hajök Judah häj n'aa buuj, panang Jerusarēnh häd näng do babuj n'aa na-ääj né hē m' rabahōm Jowāw wē. Nesaa do rakawoom bä, Jowāw nu gemuun hōm tamii Joradän häd näng doo me.

⁶ Jowāw saroor mä kameer wii s'ëeb ta pan'aa. Ta baa wyd paa m' ta byyh. Sabakar paa m' tawēh ta tä, mabaa bëeh paa m' ta waa.

⁷ Hahÿÿ d' paa ta kyy sa hä:
—Ti awät da jawén ÿÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahānh ÿÿ. Hā ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ÿ do bä§ —näng mäh.

⁸ —ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naeng me. Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëe suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa —näng mä Jowāw nu gahem'uun do kyyh sa hä.

Jesus Jowāw nu gemuun wät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti noo gó kä m' Jesus bana panang Nasaréh häd näng doo bä naa. Garirej häj n'aa bä ta ti Nasaréh panang. Jesus Jowāw nu gemuun wät doo kä tamii Joradän häd näng doo me.

* **1:2** Marakijas 3.1 hä takerii däk hahÿÿ bód t'aats. P'op Hagä Do kyyh ta T'aah hä tabedoo do tii. Ta bód see ti Isajas erii wät do paah. † **1:3** Ji h'yyb tym ji enäm, baad P'op Hagä Do T'aah ji gadoo ji h'yyb gó, tahanäng pé m' ti *ji tyw n'aa ji bak'ood däk, ji tyw n'aa ji daj'aah*. ‡ **1:3** Isajas 40.3 § **1:7** P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowāw Jesus matym gó, ta hä hē Jowāw hegää bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaj'as pé Jesus wē tamoo wäd bä, ta hä hē tahegää bä, tahanäng pé tii.

10 Ti m' Jesus nu ganä däk bä m' tabaheg'ããs wë hã, wë kabasëets däk. Ti m' P'op Hagä Do Sahee tabahapäh, ahying mä ta wë gurii-i hadoo mäh.

11 Ti m' hÿ pong jé naa tamaa ena kãn P'op Hagä Do kyyh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Öm tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahãn up doo. Baad ÿ mah'yyb n'yym — näng mäh.

12 Ti m' nawayw hë tabanawäng hënh, rabanabok hënh, Jesus P'op Hagä Do Sahee mahüüm kãn.

13 T'ĩ hënh mä Jesus baym 40 m' ta äh. Tii bä m' Nesaa Do Yb, Satanas häd näng doo, mety paawä m'. Ta tii bä m', Jesus baym bä, ti abong mä tababo n'aa. Äãs rahag'ããs mä Jesus.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m', Jowãw nu gahem'uun do radawäts geët do jawén paa bä kä m', Jesus bahöm kãn Garirej häj n'aa hënh kä. T'ĩ hënh kä P'op Hagä Do panyyg hanäm do tamet'ëëg kãn.

15 Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Kaja däg kãn ji P'op Hagä Do bag'ããs doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë eréd höm nesaa doo. P'op Hagä Do hã bë h'yy kawareem. Bë ky dahé ti panyyg hanäm doo —näng mä Jesus.

16 Ti noo gó m', tabawät bä m' karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me, tabahapäh mä

pawóp hë ta hÿÿj daheeh habok doo. Simaw, Änderéh mä sa häd. Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hë m' tii.

17 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—B'ëëp bë ana, si ÿ bë abooh. Tah'ÿÿb sag nado boo da bë hÿÿ kä. Ajyy, ÿÿj sag hadoo da bë hÿÿ kä P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

18 Ti m' nawayw hë m' raberéd höm karahi. Ah'üüm kãn mä ta sii.

19 Ti bahãnh mä tabahapäh Sebedew häd näng do taah, Tsijaag, Jowãw daheeh. Marakate gó m' rabat'oonh. Karahi m' renäm.

20 Jesus ats'yyt né m' tii d' ënh. Ti m' nawayw hë m' raberéd sooh sa yb sa hataa sii hë m'. Ti m' Jesus sii rabahöm kãn mäh.

Jesus habëë höm do mera do hadäk do panyyg n'aa hahÿÿh

21 Ti m' Jesus bahöm panang Kapar-Naüm häd näng doo hënh. Ti m' Saab, Judah buuj rakamehehãk do hã, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh tabahöm. Tii bä m' tama metëëk P'op Hagä Do panyyg.

22 Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metëëk do hyb n'aa m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa nahado m' tii.

23 Tii bä m' tabasooh sa mahang aj'yy karap'aar h'yyb

nesaa do hadäk doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

²⁴ —H'ëed makarën äã wë Jesus, Nasaréh buuj? Äã marejää mawén na! —näng mäh. —ÿ hapäh öm baad ub. Öm P'op Hagä Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do moo wëed öm —näng mä ta kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky geäm wät mä karap'aar h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hënh! Ahöm aj'yy mahänh! —tah'eed höm mäh.

²⁶ Tii bä m' aj'yy tak'ëp karap'aar h'yyb nesaa do behats wät. Tii bä m' awaaw wät mäh, ti m' tabahöm kán ta mahänh.

²⁷ Ti m' ta wób rameuuj bong mäh, raky n'aa jög bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hÿÿ éh? Ta see ky n'aa hadoo hÿÿh. Tametëek mä hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Karap'aar h'yyb nesaa do sii hë tamejüü. Raky daheeh né hë —näk mä sa kyyh.

²⁸ Ti hyb n'aa m' dawëe Jesus ky n'aa däg däk Garirej häj n'aa bä.

Jesus nahëe sog höm do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁹ Tii kä m' Jesus raban'yyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Ti m' Tsijaag, Jowäw daheeh Jesus bahöm kán Simaw, Än-Deréh sa tób hënh.

³⁰ Asooh mä Simaw mayyn. Oom ta hä. Ti m' Jesus hä rabaher'oot taoom.

³¹ Ti m' Jesus bajëe suun tahasoo hënh, tamoo ej'ooj

sëek mäh. Ti m' oom keréd höm. Nayyw hë m' Peed mayyn moo wäd däk sa waa.

³² Tug bä kä, papÿÿj badëe hyng jawén paa bä, Kapar-Naüm buuj ramenaah sahönh hë nahëe enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do sii hë.

³³ Hajök Kapar-Naüm buuj kata padëek Simaw tób w'oo hä, Jesus yt gä do w'oo hä.

³⁴ Hajök mä sa nahëe Jesus hahëen höm. Hajöö m' nahëeh. Hajöng mä karap'aar h'yyb nesaa do tahebëe bong mera do sa hä hanäng doo. Dooch m' Jesus an'oo bä karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood bä, rahapäh do hyb n'aa, Jesus P'op Hagä Do T'aah né hë.

P'op Hagä Do hä Jesus ky n'aa etsëe do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' jati péh, bap paah, badajung nä, tabas'ëeg gëet, ti m' tabahöm dawë hä, ranabok hënh, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa.

³⁶ Ti m' Simaw ta hataa daheeh raty gawëej padëek bä m' rabahöm Jesus rabesoos hyb n'aa.

³⁷ Ramamuun bä m' raky hadoo ta hä:

—Hajök öm hes'oos! —näk mä ta hä.

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Hamäh! Ta s'ee hënh ër bahöm, ta wób panang hënh ÿ baher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg hanäm do sa hä na-ääj né hë. Ti hyb n'aa né

hē ŷ wén na —näng mä Jesus kyyh.

³⁹ Tii d' paa tabawät jé pad'yyt hē Garirej häj n'aa bä. Sahõnh hē m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do hä tabaher'oot, tametëek P'op Hagä Do ky n'aa. Tahebë mä karap'aar h'yyb nesaa doo.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁰ Ti m' aj'yy rog manahuuh do hanäng do ana mä Jesus wë. Ti m' tabahyy häng mä ta taron nu paa me, tetsëe mä Jesus bado hõm hyb n'aa ta nahëeh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Makarën bä mahajaa né hē nahäh ŷ mado hõm —näng mä ta kyyh.

⁴¹ Ti m' Jesus t'yyd mehïin mäh. Ti m' tamoo däng ta hä, ti m' taky hadoo:

—Ej. ÿ karën —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

⁴² Ti m' nayyw hē kä m' ta nahëe badoo wät. Has'oo däg kän mäh.

⁴³ Ti m' baad tabaher'oot ta hä:

⁴⁴ —Maher'ood manä ta wób sa hä —näng mäh. —Ahõm jajé naga hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo wät do wë. Mametä ta hä õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejüü do paah, ta ti hedoo pé ji nahëe badoo wät do heen n'aa, p'aa hēnh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahõnh hē rabahapäh hyb

n'aa õm has'oo däk doo —näng mä Jesus ta hä.

Ti m' tamejõ hõm.

⁴⁵ Tii d' né paawä Jesus ma-her'oot, dooh m' taky dahé bä. Taher'oot mä tamahõm me. Jé pad'yyt hē rapanyyg enä hõm mäh. Ti hyb n'aa kä m' dooh Jesus haja wäd bä sa panang hēnh tahõm bä raba-hapäh bä kä. Dawë hä kä m' takan'oo kän. Ti hadoo né hē m' jé pad'yyt hē naa rabena ta wë.

2

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' pawóp hē ta ä jawén paa bä, Jesus matëeh p'aa hēnh panang Kapar-Naüm häd näng doo hēnh. Tii bä m' rapanyyg enä däk, p'aa hēnh mä Jesus bagëe däk tób ta yd nu hed'ëeh bä.

² Hajök mä t'ï hēnh hah'üüm. Hajök mä rakata padëek tób bä. Du daa m' ta tyw n'aa wät pé tób w'oo hä na-ääj hē. Ti m' Jesus met'ëeg kän P'op Hagä Do panyyg.

³ Ti m' ji meheet pé ajyy ramanaa mä nahëe näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó.

⁴ Du daa m' rakad'oo pé ramajë suun paawä m' Jesus wë, gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajök doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ëes mä Jesus bagëet nemuun. Ti m' ramahy kän Jesus wë kä ta tyng jó.

⁵ Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh

do ta hã, taky hadoo nawät do hã:

—Tah yÿ,* nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —näng mäh.

6 Ti m' rabat'oonh sa mahang Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetek doo. Ti m' sa h'yyb gó raky hadoo:

7 —Hëd n'aa m' ti hÿÿ ti d' tabaher'oot? P'op Hagä Do taky n'aa rejää ti hÿÿh —näk mä sa h'yyb gó. —Jääm né hë P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bä —näk mä sa h'yyb gó.

8 Nyyw hë m' Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tii da bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh.

9 —Nyy da nahejooj bë hã? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, awäd däg”, ji noo bä nawät do hã? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ënh sa hã:

10 —Hÿÿ kä da —näng mäh. —Bë bahapäh hyb n'aa yÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, y hajaa sa hã hanäng do nesaa do y ado hõm bä, y haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hã taky hadoo:

11 —As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hënh —näng mä Jesus ta hã.

12 Ti m' tabas'ëëg gëët, tabado däk mä ta tyng, ahõm kän mä hajök do matym gó. Tii bä kä m', rameuuj kän sa h'yyb gó. Ti m' P'op Hagä Do hã raj'aa etsë. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooh äã hapäh pé hÿ he-doo péh —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëënh do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti m' Jesus bahõm ënh karaj'aa Garirej häd näng doo hënh. Hajök mä han'aa ta wë. Ti m' Jesus ma metëek sa hã.

14 Ti m' ta jawén, Jesus bawät bä kä, tabahapäh Rewi häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajëër tagahed'aak bä hasooh doo. Aw-Pew t'aa m' ti Rewi. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëëp ana wë yÿ, hëp y hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, ahõm kän mä ta sii.

15 Ta jawén, Rewi tób bä Jesus bawëh bä m', hajök dajëër gahed'aak doo, Matew hep'ëeh doo,† ta wób sa hã pé nesaa do moo heb'ooh do na-ãäj hë rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. Hajök né hë m' Jesus sii heb'ooh doo.

* 2:5 Dooh Jesus t'aah tado bä. “Tah yÿ, najis yÿ” Judah buuj raher'oot sa da hadoo do hã ramaher'oot bä. Tii d' né hë sa kyyh. † 2:15 Judah buuj sa wób né ti dajëër gahed'aak doo. Roma buuj hã kep'aak do rabataa. Ta see pé noo gó dajëër gahed'aak do rawedii sa wakään. Ta bahänh ragahëen dajëër, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bä dajëër gedaag n'aa.

16 Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma meheték do rabahapäh bä m' ta ti hedoo do sa sii Jesus bawa doo, Jesus ma matëg hä rabeaanh:

—Hëd n'aa dajëër ga-hed'aak do sa sii, ta wób na-ãäj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii tabawëh? —näk mä sa kyyh.

17 Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä, panyyg gó taky gadoo:

—Nahëë temah doo, dooh rahôm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'üüm ta wë, Dooh ý ahyy bä hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ý naëenh hyb n'aa. Ý ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ý naëenh hyb n'aa[‡] —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hä.

Jesus hä reaanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

18 Ti anäng paa m' ta heen n'aa Jowāw nu gahem'uun do ma matëg, Pariséw na-ãäj mäh, ranoo kanawa doo me raweh'ëeh P'op Hagä Doo. Ti m' ta wób reaanh mä Jesus hä:

—Jowāw ma matëg, Pariséw ma matëg na-ãäj hë ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee hyb n'aa. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.

19 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jām n'aa hēnh ji ats'yyt doo, dooh ratabëej bä ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëed bä. Jām bawät nä bä rawëë had'yyt hë. Dooh ratay bä.

20 Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hōm sa mahānh. Ti noo gó da ratay kån[§] —näng mäh.

21 Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nä reaanh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Dooh ji gas'yyb bä saroor säg noo eh do pāän papuuj bäh me. Tii d' ji adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta säg tanes'ëem, kawah'oob hōm tii bä. Ti bahānh tanoo ee däk tii.

22 Ti hadoo né hë uwa bëeh hä. Dooh ji gedu bä uwa bëeh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byyh säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëeh egän so bä, ta hood säg ganabäh hōm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëeh da, ta hood kä karejä kån —näng mäh. —Uwa bëeh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'üüs doo gó —näng mä Jesus kyyh sa hä.**

Saab ky n'aa hahÿÿh

23 Saab hä m', Judah buuj rakamehehāk do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahōm me

[‡] 2:17 Jesus wén naëenh, nesaa do raberéd hōm hyb n'aa, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. [§] 2:20 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii hä: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahānh Jesus badoh bä, tii bä da ratay kån.

** 2:22 Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëek do ji h'yyb säg paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo.

m', ta ma matëg tiriig ag mä rateh'yyp rabawa hyb n'aa.

²⁴ Ti m' Pariséw sa sii habong do raky hadoo Jesus hã:

—Mahegãã! Hëd n'aa a ma matëg raky nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyp do Saab ky n'aa hã? Saab hã ramoo bok^{††} —näk mä sa kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooch bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër wahë makû Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bä, sa waa tamah bä?

²⁶ Abijatah P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tabahadoo noo gó, Dawi ajëë suun P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' tabawa ti pãw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hatoonh doo. Ti m' tanoo mä ta hataa rabawa. Jããm né paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw Mosees ky n'aa jaw'yyp do an'oo bä^{‡‡} —näng mä Jesus sa hã.

²⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Ji kameh'ääk do hyb n'aa P'op Hagä Do wén pahuuj wät paa ji kameh'ääk do heen n'aa. Dooch ji tapahuuj bä ji kameh'ääk do heen n'aa hyb n'aa —näng mäh.

²⁸ —Ti hyb n'aa, yÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, Saab ky n'aa hã sii hë

yÿ mejüü —näng mä Jesus Pariséw sa hã.

3

Moo gadóm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ta see pé noo gó Jesus bahôm ënh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ti yt hã m' tabasooch aj'yy moo gadóm doo.

² Tii bä m' ta wób ramatakëë mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bä Saab hã. Ta moo tahaso däg bä, Jesus moo wät né hë Saab hã kä sa hã. Rakarën paawä m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyp doo.

³ Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy hã:

—Ag'ëëd däg sa mahang.

⁴ Ti m' taky hadoo ta wób sa hã:

—Nyy da ër ky n'aa jaw'yyp do metëëk Saab ky n'aa hã? H'ëëd ti taw'ääts hë ji moo wät Saab hã? Baad hadoo do ji moo wät, nesaa do ji moo wät? Ji da hadoo do ji ed'ëëp Saab hã, ji da hadoo do ji daj'ëëp Saab hã? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

Rahapëë né paawä m', dooch m' raky gado bä.

⁵ Ti m' kawaj'ään gó Jesus ty kawööt sa wë. Tahyb n'aa tón mä sa h'yyb tym ganahoot do hyb n'aa m'. Ti m' aj'yy hã kä taky hadoo:

^{††} **2:24** Dooch ji moo wäd bä Saab hã, Mosees ky n'aa jaw'yyp do mejüü. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyp Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok, tiriig ag rateh'yyp do hyb n'aa. ^{‡‡} **2:26** Jããm né paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pãw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyp mehÿn do hyb n'aa.

—Madajoow a mooh! —
näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow däk.
Ahub däg kän mäh, baad däg
mä ta moo kä.

⁶ Ti m' nanyw hē m' Pariséw
raban'yyh. Eróts karapee sii
hē m' rakaner'oot mä nny d'
rabad'oo Jesus radaj'ëep hyb
n'aa.

*Hajök mä Jesus gen'aak do
hah'ũũm do ta sii panyyg n'aa
hahÿÿh*

⁷ Ti m' karaj'aa hēnh
Jesus ta ma matëg sii hē m'
rabawëej kän. Hajök mä
Garirej häj n'aa hēnh naa
Jesus jawén hah'ũũm.

⁸ Raky n'aa napäh bä m'
sahõnh hē Jesus moo wät doo,
rabana Judah häj n'aa hēnh
naa, panang Jerusarēnh häd
näng doo hēnh naa, Idumeej
häj n'aa hēnh naa, tamii Jo-
radān tamyyj däk hēnh naa.
Ta wób mä Tiir, Sidõn panang
häd enäh do häj n'aa hēnh
naa.

⁹ Hajök do hyb n'aa m',
Jesus mejüü ta ma matëg
rabenäm hyb n'aa marakate
ta pooj jé, ragatatug däk do
hyb n'aa ta hã.

¹⁰ Hajök sa nahëe heso hõm
do hyb n'aa m', nahëe enäh
do rawén gatatug kän ta wë.
Rakarēn mä ramoo kajäk ta
hã.

¹¹ Jesus karap'aar h'yyb ne-
saa do hã hadäk do raba-
hapäh bä m', tũü m' rakajäk

ta matym gó. Tak'ëp mä
rageëenh:

—Õm P'op Hagä Do T'aah! —
näk mäh.

¹² Jesus ky ge'ÿÿm mä
karap'aar h'yyb nesaa doo,
ranaher'oot hyb n'aa m' ta ky
n'aa.

*Jesus asëm do 12 hedoo
do tamejũũ do pan'aa panyyg
n'aa hahÿÿh*

¹³ Ti m' Jesus basëek waëë
jó. Tanaëenh mä ta wë
tah'yyb däng doo. Ti m'
rabahõm ta wë.

¹⁴ Sa mahang tasëm mä 12
ta hataa, ta sii rababok hyb
n'aa, tamejũũ hyb n'aa ta ky
n'aa rabaher'oot hyb n'aa.

¹⁵ Tanoo mä sa hã
karap'aar h'yyb nesaa do
rabahajaa rabahebë hyb
n'aa.

¹⁶ Hahÿÿ m' 12 hedoo do
tamejũũ doo: Simaw mäh,
“Peed” ta häd n'oo däk doo.

¹⁷ Ta jawén mä Sebedew
taah, Tsijaag, Jowãw häd
enäh doo, “Darung Do Taah”
tamaneëenh doo.

¹⁸ Ta jawén mä Æn-Deréh,
Pirip, Batoroméw, Matew,
Toméh, Tsijaag see Aw-Pew
t'aah, Tadéw, Simaw Serot,*

¹⁹ Judas Ikarijot kä m', Je-
sus haëej däk do majiĩ hã.

*Nesaa Do Yb ky gabuuj gó
Jesus moo wät rahanäng do
panyyg n'aa hahÿÿh*

²⁰ Ti m' Jesus ta ma matëg
sii hē rabajëe p'ëe tób gó. P'aa
hēnh mä rakata padëek hajök

* **3:18** Judah buuj sa häj n'aa bä Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób rakarēn rakamaj'iĩ Roma buuj sa wë. Dooch rakarēn bä Roma buuj mejõ bä sa hã. Roma buuj wë kamaj'iĩ do ramaneëenh **Serot**. Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëenh “Simaw Serot”.

doo. Du daa m' rabawa pé hajök do hyb n'aa.

²¹ Ta yÿn, ta wakãän rapa-nyyg enä däg bä m', rabahöm t'ii hēnh rahahēen paawä m'. Sa hä m' baad nado wäd Jesus h'yyb.†

²² Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetek do Jerusarēnh hēnh naa han'aa doo, hajök do mahang hab'ēeh doo, raky hadoo ta wób sa hä:

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do wahē n'aa ti adäk ta hä. Ti kyy gó ti tabahebē karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' tii d' ky hedoo do Jesus naēēnh ta wē. Ti m' panyyg ky n'aa gó tabahe'oot sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ta daaj hē g'eeh Nesaa Do Yb takahabē? —näng mäh.

²⁴ —Sa da hadoo do wē sa häj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahōnh hē —näng mäh.

²⁵ —Sa wakãän sa hä hē rahyb n'aa wareem bä, kahä jēng tii bä.

²⁶ Ti hadoo ēnh Nesaa Do Yb hä kä. Ta hä hē takawareem bä, ta karapee hä tahyb n'aa wareem bä, ahēej jēng né hē tii bä ta hejój. Gawatsik da tii bä —näng mä Jesus kyyh.

²⁷ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Dooah aj'yy hejoonh do tób gó hajēē suun pé ta ma tado hōm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo kamaw'yyd bä, taha-jaa ta ma tado hōm bä —näng mä Jesus sa hä.§

²⁸ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Né hup ÿ né hē hahÿÿ her'oot doo: Sahōnh hē nesaa do ji moo wät doo, sahōnh hē P'op Hagä Do ji ky n'aa rejää do na-ãäj hē P'op Hagä Do mabaan hōm da ji hä.

²⁹ P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejää doo kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii. Ta ti hedoo péh, dooh tahēej bä nesaa do ta hä. Tada jēp jawén paa bä na-ãäj hē nesaa do adäg had'yyt hē ta hä —näng mä Jesus kyyh sa hä.

³⁰ Tii d' tawén edoo mä sa hä, P'op Hagä Do Sahee kyy gó tawén hebē. Sa hä m' Nesaa Do Yb ky gabuuj mäh. Ra-her'oot do hä P'op Hagä Do Sahee raky n'aa rejää.

Jesus wakãän heh'äät do panyyg n'aa hahÿÿh

³¹ Ti m' Jesus yÿn, ta wakãän sii hē m' rakajaa. Ta w'oo hä m' rababē däk. Ti m' ramejüü ranaēēnh Jesus.

³² Hajök mä ta pa hat'oonh. Ti m' raky hadoo ta hä:

† 3:21 Baad nado wäd Jesus h'yyb rawén ed'oo, ta bahānh däg sa hä Jesus moo wät doo. Hajök do ta wē hehüüm do tagado had'yyt hē, nahēē enäh do tabaheeso, ta see pé noo gó dooh tawa wäd bä tak'ēp taty kanewaat do hyb n'aa. Dooah rah'yy genä nä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä. ‡ 3:22 Nesaa Do Yb né hē ti Beresebu.

§ 3:27 Hahÿÿ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hōm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebē karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ēp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahānh.

—A ÿñ, a wakãän, ta w'oo hã rabab'ëeh. Õm mä resoos —näk mäh.

³³ —Jaa ti ëen, jaa ti wakãn haa? —teanh mäh.

³⁴ Ti m' taty kawõõt ta w'oo gadäk hënh rahat'oonh hënh. Ti m' taky hadoo:

—T'oonh hahÿ ãn ÿÿ, wakãn haa —näng mäh.

³⁵ —Sahõnh hë P'op Hagä Do karën do moo heb'oooh doo, ti né hë wakãn haa hadoo, ti né hë ãnh ÿ hadoo, ti né hë ëen hadoo —näng mä Jesus kyyh sa hä.

4

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ma metëek ënh karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me. Hajök do nu sabuk mä ta hä. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajök do ayyw b'ëeh mä ta takëen nabyy me.

² Ti m' hajõõ m' tama metëek mä sa hä panyyg ky n'aa me m'. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

³ —Bë hyb n'aa matakä hahÿ panyyg! Hÿ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym.

⁴ Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk, ti taw'ëed rabajóh jëng.

⁵ Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën its k'ãäts tii bä. Ti nayyw hë taganyyh, kanahën d'os do k'ãäts ta h'yyb.

⁶ Tabajuu bä, nayyw hë tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb.

⁷ Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Sasëng gajewäng bä kä, dooh tawëë wäd bä. Ti hyb n'aa dooh teag bä.

⁸ Ta tym wób kajäg kãn baad tabadoo bä. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaaak. ³⁰ nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kãn baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób. ⁶⁰ nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kãn ta tym wób. ¹⁰⁰ nuu me tabejoom do bahãnh tabeag kãn baad tabadoo bä kajäk do ta tym wób kä —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'üüm.

⁹ Ti m' taky hadoo:

—Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bä, taw'ãäts hë tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

¹⁰ Ta jawén kä m', ta mab hë 12 hedoo do ta ma matëg hë kä, ta wób hë kä, rabeaanh ta hä nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg.

¹¹ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë hä P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'ãäts do ky n'aa hä. Ta wób sa hä, sa h'yyb gó naa maa new'ëë kanarën doo, sahõnh hë takaher'oot da panyyg ky n'aa me —näng mäh.

¹² —Tii d' tawén hadoo, —näng mäh —“Rahegãã had'yyt né paawä m', dooh m' rah'yy genä bä. Ramaa newë had'yyt hë né paawä m', dooh m' tagah'ood bä sa hä. Dooh né rakarën bä P'op Hagä Do hä rah'yy kawereem hõm, P'op Hagä Do nawug hõm

hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo"* —näng mä Jesus kyyh sa hä.

13 Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Taganah'ood bä bē hä hahỹ panyyg, nyy d' tagahoot panyyg wób bē hä? —näng mäh.

14 —P'op Hagä Do kyyh herot doo, aj'y joom tym hejóm do hadoo.

15 Joom tym ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëe do wób sa hä. Ramaa newë sii hē, nyyw hē, P'op Hagä Do panyyg Nesaa Do Yb asog hōm sa h'yyb gó naa.

16 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëe do wób, pä banäng bä kajäk do hadoo sa hä. P'op Hagä Do panyyg ramaa newë sii hē, nyyw hē, h'yy gadajaa gó ragadoo.

17 H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nyyw hē rah'yy gejë hōm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hä. Hejooñh do kametä bä sa hä, sa hä rarahejä bä na-ãj hē P'op Hagä Do panyyg metëek doo da rababok do hyb n'aa, nyyw hē rah'yy gejë hōm.

18 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëe do wób, joom tym sasëng mahang kajäk do hadoo sa hä.

19 P'op Hagä Do panyyg ramaa napëe né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hē badäk hahỹ hä ji bawät do hä.† Dajëer hä, sa ma ji tawadii do hä rahyb n'aa h'üüm. Rah'yy

karën do jawén rababok. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahōm. Joom neaak do hado däk tii.

20 P'op Hagä Do panyyg maa new'ëe do wób, joom tym baad tabadoo bä kajäk do hadoo sa hä. Ti ramaa newëe P'op Hagä Do panyyg, baad ragadoo, baad rabenäm sa h'yyb gó. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kä. Joom 30 nuu me, 60 nuu me, 100 nuu me takejoom do bahānh tabeaaak do hadoo tii —näng mä Jesus.

21 Ti m' taky hadoo ênh:

—Bē gataa sooh bē bag, ji waa hood yt hä, ji jó yỹh do yt hä bē bejën hyb n'aa apäh? Dooh. Ta bag bē dasooh ta tyng jó, baad ta bag däk hyb n'aa.

22 Ta ti hadoo da ỹ ma metëek do hä: Sahōnh hē sa hä da hē kejën nä doo, sahōnh hē rah'yy ganenäh nä doo, kametä däk né da sa hä.

23 Jé karën pé ỹ her'oot do tamaa newë bä, taw'ääts hē tahyb n'aa matakëe —näng mäh.

24 Ti m' taky hadoo ênh:

—Taw'ääts hē baad bē matakä ti bē maa newëe doo. Bē matakëe do pénh, bē maa newëe do pénh, bē da P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Ti bahānh baad bē da tah'yy gan'yyh.

25 Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahānh P'op Hagä Do banoo nä ta hä ta h'yy ganäng doo. Jé

* 4:12 Isajas erii wät doo gó Jesus beh'üüm. Isajas 6.9-10 hä takerii däk tii. † 4:19 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hē. Rahyb n'aa tón had'yyt hē sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo.

kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën had'os doo‡ – näng mä Jesus.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëeh hahÿÿ hã P'op Hagä Do bag'ãäs do ky n'aa

26 Ti m' taky hadoo:

–Aj'yy joom tym hejóm do ky n'aa hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ãäs do ky n'aa.

27 Ta äh tatebëj nuuj jé, adëb bã, atsëm, ta ti joom tym ganyyh, tabawäng. Dooh joom hejóm do hapëë bã nyy da tabawäng ti joom.

28 Ta daaj né hë joom k'ãäts baw'ëeh. Pooj jé tagajewäng, tii b' tabaee däk, tii b' tabeag kãn.

29 Ta ag wah'ëe däk bã kã, ta heen n'aa hã, tii bã kã joom näng do bak'ãäd kãn ta joom, joom ji nu gekãä do nahëe me –näng mä Jesus kyyh.

30 Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

–Panyyg see ky n'aa me ÿ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ãäs do ky n'aa –näng mäh.

31 –Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ãäs doo, tadu doo noo gó.

32 Jããm nad'ëed its né paawä ta tym, ji waa ty gam-abuuj see bahãnh tabawäng. Tak'ëp ta moo bawäng. Tii hã kã taw'ëed batooj kãn ta hã kã, tabadahëem bãš –näng mä Jesus kyyh.

33 Hajõng ta ti hedoo pé panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hã P'op Hagä Do panyyg n'aa. Jesus her'oot mä sa hã rahyb n'aa hajaa doo.

34 Sahõnh taher'oot do sa hã, panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot. Sa mab hë, rabadoh bã m', Jesus baher'oot ta ma matëg sa hã nyy d' tahanäng pé panyyg gó teh'üüm doo.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

35 Ti noo gó m', tug bã kã m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

–Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

36 Ti m' raberéd b'ëeh hajök doo, ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó Jesus gasooh doo gó. Ti m' rabatsëg kãn. Marakate wób an'aa sa jawén.

37 Ti m' tak'ëp bah'ood bana. Tewëep mä maadaka. Marakate tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jëe paawä.

38 Marakate duu hënh mä Jesus baÿÿh. Ta nu tyng jó m' ta nu sooh.

Ti m' ta ma matëg ramebëe nyyh, ti m' raky hadoo:

–Ma matëg! Õm h'yy kanap'eed! Ër da ag'yyp! –näk mäh.

39 Ti m' tabas'ëeg gëet, ti m' bah'ood tameduuk. Ti m' maadaka hã taky hadoo:

–Bag hënh!

‡ 4:25 Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëe do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bã P'op Hagä Do panyyg hã. § 4:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ãäs do kah'üüm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'üüm.

Ti m' bah'ood badoo wät.
Badatih däk mäh.

⁴⁰ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Höd n'aa tak'öp bē beÿÿm?
DooH P'op Hagä Do hä bē h'yy
kae nä bä? —näng mäh.

⁴¹ Ti m' tak'öp mä rabeÿÿm
bong, ti m' rakaner'oot sa
mab hē:

—Jaa ti hÿÿ éh? Bah'ood,
maadaka sii hē raky daheeh!
—näk mä sa kyyh.

5

*Karap'aar h'yyb nesaa do
aj'yy hä hadäk do Jesus ah'eed
höm do panyyg n'aa hahÿÿh*

¹ Ti m' rakajaa Geras buuj
sa häj n'aa bä, karaj'aa
tamyyj jé.

² Ti m' Jesus gatsäg nyh
jawén paa bä m', aj'yy
karap'aar h'yyb nesaa doo,
mera doo, nanyw hē m'
tabana ta wē. Pā gabaho doo
gó, panang buuj dejöp do sa
kamag n'aa radebong doo bä
naa tabana.

³ Tii b' né hē m' tabahe'ÿÿh.
DooH m' hajaa pé moo
mawyyt péh. Haak sapuuw
hadoo doo me né hē m'
ramoo maw'yyd né paawä
m', dooh m' rahaja bä.

⁴ Hajõõ nuu me m' haak sa-
puuw hadoo doo me ramoo
mawyyt, ratsyym maw'yyd
paawä m'. Ti m' tagahet'ëeh
mä haak sapuuw hadoo doo.
Sapaar ta tsyym pēm taga-
het'ëeh né m' tii d' ênh. DooH
ta hä hajaa meduuk péh.

⁵ Adëb bä, atsëm na-ãäj mä
tabahew'ëet kamag habong
hēnh, waëe jó na-ãäj hē.

Tak'öp mä tageëenh, ta daaj
hē m' takahej'ooH pä bäh me.

⁶ Dawëe naa m' Jesus taba-
hapäh bä m', waj'aa däk mä ta
wē. Ti m' ta taron nuu me m'
tabahyy häng Jesus wē.

⁷ Ti m' tak'öp mä ta kyyh:

—H'ëed makarën wē ÿÿ,
Jesus, P'op Hagä Do T'aah,
Sahõnh hē Bahãnh Hadoo Do
T'aah? Maky dëe P'op Hagä
Do häd gó, dooh da ÿ marejä
bä! —näng mäh.

⁸ Tii d' tawén edoo mäh,
karap'aar h'yyb nesaa do Je-
sus ah'eed hóm do hyb n'aa
m'. Hahÿÿ da m' Jesus kyyh:

—Meréd hóm hahÿ aj'yy! —
näng mä karap'aar h'yyb ne-
saa do hä.

⁹ Ti m' Jesus beaanh ta hä:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—“Hajök Doo” äã häd, —
näng mäh —hajök do hyb n'aa
ãäh —näng mäh.

¹⁰ Ti m' tets'ëe had'yyt mä
Jesus hä tanah'eed hóm hyb
n'aa dawëe karap'aar h'yyb
nesaa do ta tii bä naa.

¹¹ Hajõng mä too yb tii b'
habëeh karaj'aa takëen hä,
wajapëm doo bä. Ta tii b' mä
sa waa rabahe'w'aa.

¹² Ti m' karap'aar h'yyb ne-
saa do rabetsëe Jesus hä:

—Man'oo äã ajëe pëe too yb
hä —näk mäh.

¹³ Ti m' Jesus banoo tii d'
sa hä. Ti m' karap'aar h'yyb
nesaa do benä kãn aj'yy hä
hanäng do paah, too yb hä m'
rabajëe pä kãn. Hajõng mä
ti too yb. 2 miw mäh. Ti m'
rameraa bong, ti m' rawaj'aa
wëenh tame, tame m' rakejäg
bëenh. Ti m' t'öp mä rapehäs.

14 Ti m' too yb hagā n'aa waj'aa bong mäh. Sa panang bä, panang nedaa bä na-ääj mä ramaher'oot sahōnh hē rahapäh doo. Ti m' panang buuj raban'yyh t'ii hēnh, rabaheg'ääs hyb n'aa ky n'aa näng doo.

15 Ti m' Jesus wē rakajaa bä kä, rabahegāā kän aj'yy hajōng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mäh, saroor näng mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m' rabeÿÿm bong.

16 Ti m', ta ti hap'eëh do paa rabaher'ood kän han'aa do sa hä kä ta ti aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa ky n'aa. Too yb ky n'aa na-ääj mäh.

17 Ti m' han'aa do rabetsēē Jesus hä, tabahōm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa.

18 Ti m' Jesus gatsēg sooh bä m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa betsēē Jesus hä, Jesus sii tabahōm hyb n'aa.

19 Dooh m' Jesus karēn bä ta sii aj'yy ahōm bä. Hahÿÿ d' mä Jesus kyyh ta hä:

—Ahōm nä a yb, a ÿÿn, a wakāän wē. Maher'ood sa hä sahōnh hē taw'ääts hē hadoo do a hä Tak'ēp Hyb n'aa Jawyk Do bad'oo doo. Maher'ood sa hä nyy da ōm tat'yid mehīn doo —näng mä Jesus kyyh ta hä.

20 Ti m' aj'yy bahōm kän. Hēēj bód, Dekaporis häd näng doo bä taher'oot mä tak'ēp hanām do Jesus bad'oo do ta hä. Ti m' sahōnh hē maa nap'eëh do rahyb n'aa meu-unh mäh.

ÿÿnh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahÿÿh

21 Ti m' Jesus batsēg hōm bä p'aa hēnh karaj'aa ta myyj jé, tabag'eëd däk bä ta takēēn hä, hajōk nu sabug däk.

22 Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wē. Tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do sa wahē n'aa see m' tii. Ti m' Jesus tabahapäh bä, ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wē.

23 Ti m' tak'ēp mä tabetsēē ta hä. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Edah tok ÿ tadajēp. B'eëp ÿ karēn paawä. Moo dēē ta hä tabahub däk hyb n'aa, tabedēp hyb n'aa —näng mäh.

24 Ti m' Jesus bahōm ta sii. Tabahōm bä hajōk mä hah'ūūm ta sii, gatata' uuk mä ta hä.

25 Sa mahang ti awät mä ÿÿnh. Majyyw mä ta nahēēh. 12 m' ta baab ta nahēē badäk.

26 Hajōk mä mediko hegāā bong do ta nahēēh. Mediko moo m' tahoop. Dooh m' rahaja bä. Ta wē hanäng do tahäj jēē né paawä m', dooh m' tahas'oo däg bä. Teg'yys mä tii bä ta nahēēh.

27 Jesus taky n'aa napäh bä m', ta jó gadäk hēnh mä tabana ta wē hajōk do mahang. Ta saroor hä m' tamoo däng.

28 Tii d' tawén d'oo mäh, ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hä ÿ moo dēē bä, ÿ d' ahub däk tii bä”, näng mä ta h'yyb gó.

29 Tii bä kä m', nayyw hē m' dooh wäd mä ta hä ta nahēēh.

Ta hã m' tahegãã bã, ta h'yyb gó, has'oo däk mäh.

³⁰ Tii bã m' nayyw hẽ m' Jesus hegãã bã m' ta hã naa anyyh ta ky gabuuj. Ti m' ta jawén p'aa hẽnh tabegãã wät hajök do mahang, ti m' teanh:

—Jaa saror yÿ hã moo däng? —näng mäh.

³¹ Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Nepäh a hã hajök gatat'uuk do a hã? —näk mäh. —Hëd n'aa ti meanh?

³² Ti m' ty kaneréd had'yyt hẽ hajök do sa wë, tabaheg'ääs hyb n'aa jaa ti ta hã moo däng doo.

³³ Ti m' yÿnh hegãã bã kã m' ta hã has'oo däk mäh, ana mã Jesus wë, ti m' tabahyy häng mã ta taron nuu me ta wë. Kajajän mã ta äm n'aa. Ti m' sahõnh hẽ m' tabaher'ood jëng ta hã.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok yÿ, õm has'oo däk P'op Hagã Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kã h'yyb näm doo me. Dooch wäd a nahëë kã —näng mäh.

³⁵ Jesus ber'oot nä bã m', rakajaa ajyy Jaj-Ro tób bã naa. Ti m' raky hadoo Jaj-Ro hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näk mäh. —Hëd n'aa ti mah'yyb panas'ëeh ma matëg? —näk mäh.

³⁶ Dooch m' Jesus hyb n'aa p'eed bã panäk do sa kyy hã. Hahÿÿ d' mã ta kyyh Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã y h'yy kasadëë!

³⁷ Ti ta bahãnh mã dooh m' tan'oo bã hajök do rahõm ta sii. Jããm mã takarën Peed, Tsijaag, Tsijaag hÿÿj Jowãw häd näng doo.

³⁸ Jesus rakajaa bã m' Jaj-Ro tób bã kã tahapäh mã séd dó m' raräb bã rabë bã. A'oot mã ta wób.

³⁹ Ti m' tabajëë suun tób gó, ti m' taky hadoo sa hã:

—H'ëed ti bẽ haräp? H'ëed ti bẽ ha'oot? Karapee dooh tadajëb bã. Aÿÿh tii —näng mäh.

⁴⁰ Tii bã m' Jesus raky kawew'aam.

Jesus mejüü raban'yyh jawén paa bã m', tats'yyt mã karapee yb, karapee yÿn, ta ma matëg ta sii han'aa doo, ti m' rabajëë p'ëë karapee hasooh hẽnh.

⁴¹ Ti m' tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:

—Tabita kũm —näng mã ta kyyh. (“Maruus, as'ëëg g'ëed!”, tahanäng pé m' tii.)

⁴² Tii bã m', nayyw mã tabas'ëëg gëet, awäd däk mäh. (12 m' ta baab n'aa.) Tii bã m', tak'ëp mã rameuuj bong.

⁴³ Ti m' tak'ëp Jesus mejüü sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. Ti m' tamarher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa.

6

Ta panang bã Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta tii bã naa Jesus ta ma matëg daheeh rabahõm panang tabawäng do paa hẽnh.

² Saab hã kä m' tama metëek tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hë. Hajök maa new'ëe do rahyb n'aa meuunh mä taher'oot do sa hã. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hënh naa taher'oot do P'op Hagä Do ky n'aa? —näk mäh. —N'yy hënh naa tah'yy ganäng doo? —näk mäh. —Nyy da tabad'oo tapehuunh doo? —näk mä sa kyyh.

³ —B'aa bäh gaheh'öök do nado ti hahÿÿh? Marija t'aah nado ti hÿÿh? Tsijaag, Josés, Judas, Simaw nado ta wakään? Ta änh, bä ab'ëeh ër pa —näk mä sa kyyh.

Ti m' rakawajään ta wë. Raty n'aa gesygg däk mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã: —Sahõnh hë sa panang bä raweh'ëeh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jääm hë tabawäng do panang bä, ta wakään mahang, ta tób bä, dooh rawehëe bä —näng mä Jesus kyyh.

⁵ Dooh denaa hë m' Jesus pehuuj bä ta tii bä. Jääm né hë m' pawóp its nahëe enäh do hã ta moo tadasooh rabaheho padëek hyb n'aa.

⁶ Tahyb n'aa meuunh mäh, dooh panang buuj rah'yy kae bä tahegää bä.

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿÿh

Ti m' sét panang ken'yyh bä m' Jesus ma metëek.

⁷ Ti m' tanaëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' Jesus anoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb

n'aa. Pawóp hë ken'yyh mä tamejüü rabahõm Jesus bad'oo doo da rabad'oo hyb n'aa.

⁸ Hahÿÿ da m' tamejüü:

—Dooh d' bë mahüüm péh, pãw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta sãm hadoo péh. Jääm hë da bë mahüüm tatu —näng mäh.

⁹ —Jääm ub da bë saroor bë hã hadäk do bë gahõm. Bë tsyym suun hë kä bë padedëek —näng mä ta kyyh.

¹⁰ Bë nu kajäg bä ta wób tób bä, tii bä da bë ayyw dó sa panang bë beréd hõm bä kä.

¹¹ Já bë raganado bä, bë ramaa nanewë bä bë her'oot doo, bë ahõm sa mahãnh. Sa panang bä naa bë ahõm bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ääts. Tii da bë bad'oo, raba-hapäh hyb n'aa dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hã.

¹² Ti m' rabahõm kãn. Raketyh hõm. Já pad'yyt hë m' rabaher'oot reréd hõm hyb n'aa nesaa doo.

¹³ Hajõng karap'aar h'yyb nesaa do rahebëe hõm mäh. Hajök nahëe enäh do ta syyj me m' ratahed'yyd hõm, heso hõm mäh.

Jowãw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh tii. Dawëe m' Jesus raky n'aa napëe däk. Hahÿÿ d' mä ta wób sa kyyh:

—Jowãw nu gahem'uun do paa né tii, dejëp do mahang

ganä wät doo. Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näk mä sa kyyh.

¹⁵ —Ta ti Eriij p'ooj ub hawät do paah —näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' ta wób hē raky hadoo:
—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do paa hadoo pé ta tii —näk mä sa kyyh.

¹⁶ Eróts ky n'aa napēē dāk bā kā ta wób her'oot doo, taky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do tii, ŷ mejūū do paa ranu gahōg hōm. Ganä wät dejēp do paa mahang! —näng mä Eróts kyyh.

¹⁷ Eróts né ti mejūū do paa ramoo maso dāk, ramoo maw'yyd dāk, radawäts gēēt Jowāw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mäh, Erodija, ta hŷŷj Pirip häd näng do ŷŷm hyb n'aa. Eróts gat'ēē dāk mä Erodija, ta hŷŷj ŷŷm.

¹⁸ Ti hyb n'aa m' Jowāw ky hadoo paa ta hā:

—Dooch P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā magat'ēē bā a hŷŷj ŷŷm.

¹⁹ Jowāw kyyh hyb n'aa m' Erodija ty n'aa gesyyg kän, tawén kawaj'ään kän ta wē. Takarēn paawä m' tamejūū radaj'ēep Jowāw. Du daa m'.

²⁰ Eróts mo n'aa jesuu mä Jowāw. Eróts mä eŷŷm Jowāw hā. Tahapäh mäh, baad ub né hē ti Jowāw bawät P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hē P'op Hagä Do wē Jowāw bawät tahapäh. Eróts maa newēē bā m' Jowāw her'oot

doo, dooh m' baad tado ta h'yyb gó. Ti hadoo né hē, tamen mä Jowāw her'oot do tamaa newēē bā.

²¹ Tii bā kā m', ti bahānh kā m', Erodija bawyyd kän nyy d' tabad'oo. Eróts ta yd enāng do heen n'aa noo gó m' Eróts moo wät jām. Tatsyyd bong mä ta karapee sa wahē n'aa, ta warahén sa wahē n'aa, sahōnh hē m' ky n'aa etsēēh do Garirej häj n'aa bā naa.

²² Ti m', jām noo gó m', Erodija toog bana tabajām hyb n'aa sa matym gó. Baad mä maruus sa matym gó, Eróts matym gó na-āāj mäh. Ti hyb n'aa m' Eróts ky hadoo ta hā:

—Mets'ēē hā ŷ makarēn péh. ŷ anoo né da a hā —näng mä ta kyyh.

²³ P'op Hagä Do häd gó m' ta ky dāng:

—Metsēē pé hā ŷŷ, ŷ anoo né da a hā. Wē ŷ hanāng do uuh ŷ anoo da a hā, makarēn bā. Né hup ŷ né hē tii —näng mä Eróts kyyh.

²⁴ Ti m' maruus banyyh ta ŷŷn wē tabeaanh hyb n'aa tet-sēē pé Eróts hā. Ti m' ta ŷŷn ky hadoo:

—Mets'ēē Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

²⁵ Ti m' nayyw hē m' maruus matēēh p'aa hēnh. Ti m' tabets'ēē kän:

—Na, ŷ karēn nayyw hē mabanoo hā ŷŷ Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg ta hood gó —näng mä maruus kyyh Eróts hā.

²⁶ Ti m' tak'ëp sa wahë n'aa hyb n'aa tón wät mäh. Ti hadoo né hë, ta ky bajawaa do hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa m', tawén wanadii.

²⁷ Ti m' nayyw hë m' tamejũũ warahén see Jowāw tadaj'ëëp hyb n'aa, tamanaa hyb n'aa ta nu gabóg. Ti m' warahén bahôm Jowāw ragadahew'eës doo hënh, tadaj'ëëp mä Jowāw, tanu gahóg hôm mäh.

²⁸ Tamanaa mä ta hood gó, tan'oo däk mä maruus hä. Ti m' maruus gado däk, tan'oo däg kän mä ta ȳyn hä kä.

²⁹ Ti m' Jowāw ma matëg ky n'aa napëë däk bä m', rabana rabeheën ta hub. Ti m' ti m' radasuun jëng gabaho doo gó, kamag hood n'aa gó.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahȳyh

³⁰ Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do rababaaj nä Jesus wë. Ti m' rabaher'oot ta hä sahõnh hë rametëëk doo, ramoo bok doo.

³¹ Ta tii bä m' séd dó m' ta wë heg'ääs doo. Séd bä m' ranu kejäk do hyb n'aa, du daa m' Jesus ta hataa daheeh rabawa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo ta hataa sa hä:

—Hamäh, ër ah'ũũm ta wób rabedoh hënh, bë kameh'ääk hyb n'aa —näng mäh.

³² Ti m' sa mab hë m' rabahôm marakate gó ta wób rabedoh bä paawä.

³³ Ta wób mä rahapäh raban'yyh. Ti m' sahõnh hë panang bä naa rabahôm ta

takëen hä sa pooj jé. Sa pooj jé m' rakajaa.

³⁴ Ti m' Jesus basoop bä, hajök do tabahapäh bä m', tat'yyd mehĩĩn mä sa hä. B'éé hagã n'aa tamah do hadoo mä ta hä. Ti m' hajõng ky n'aa tama met'ëëg kän sa hä.

³⁵ Tũũh däg bä kä m' ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hä:

—Tũũh däg —näk mäh. —Dawëë hȳyh.

³⁶ Mamejõ hõm hajök doo, panang tabanäng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hënh na-ääj hë, sa waa rabetsëë hyb n'aa —näk mä sa kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né hë hanoo sa waa —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Ta ti 8 kamarab ji moo wät ta sãm —näk mäh. —Äã né hë g'eeh ti hets'ëë ta ti sa waa pãw? —reaanh mäh.

³⁸ Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hë ti hanäng bë wë pãw? Bë hegãã —näng mä ta kyyh.

Ti m' rabaheg'ääs, ti m' raky hadoo:

—Ti anäng ji ma poo oow pé pãw. Pawóp its tah'ȳyb —näk mä sa kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus mejũũ ramejũũ hajök do rabehyy b'ëeh hyb n'aa jawii jó.

⁴⁰ Ti m' rabehyy b'ëeh, 50 ken'yyh mä ta wób, 100 ken'yyh mä ta wób ketyn hõm doo.

⁴¹ Ti m' Jesus basog däk pãw, tah'ȳyb na-ääj mäh. Hȳ pong jé taty däng bä m', P'op Hagã Do hä taky hadoo:

—Ōm taw'ãäts hē Ee. Man'oo dāk ää tä, ää waa — näng mäh.

Ti m' pāw taganebäh bong, tets'ëë hōm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëë hōm hyb n'aa hajök do sa hä kä. Tah'ÿÿb na-ãäj né hē m' pawóp had'os do tetyh hōm né hē m' tii d' ênh.

⁴² Tii bä kä m', sahōnh hē m' rabawëë bong. Wog enä hōm mä sahōnh hē.

⁴³ Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hōm kawaju gó. 12 m' kawaju gedē hōm mäh.

⁴⁴ Hawëë bong doo, 5 miw mä ajyy.*

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Ti m' nayyw hē ta ma matëg Jesus mejüü ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé rabahōm hyb n'aa Betsaj-Da häd näng do panang nemuun. Ti nuuj jé m' takedëë hōm hajök do sa hä.

⁴⁶ Takedëë hōm do jawén paa bä m' tabasëëk mä waëë jó P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa.

⁴⁷ Tabadajuu dāk bä m', karaj'aa hoo gad'oo bä kä m' ta ma matëg rababoo dāk. Ta mab hē m' Jesus bayyw gëët.

⁴⁸ Ti m' tabaheg'ãäs, dooh m' tahōm rahëë doo. Bah'ood ty gahëm mäh. Ti m' tapaj'ëë pooj jé Jesus bahōm kån sa wë tamii pong jó. Jesus tabëëj paawä m',

⁴⁹⁻⁵⁰ rabahapäh tamii pong jó hana doo. Tak'ëp mä rabeÿÿm bong. Awaaw bong

mäh. Dajëp do saw'ëëng paa red'oo mäh.

Ti m' nayyw hē m' Jesus ber'oot sa sii:

—Bë eÿÿm manäh! ÿ ti hÿÿh —näng mäh.

⁵¹ Ti m' tagatsëg sooh sa sii. Ti m' bah'ood badoo wät. H'yy gabedo bong mäh. Rameuuj bong mäh.

⁵² Dooh rah'yy gah'ood nä bä Jesus hä, pāw tapehuuj né paawä. Dooh rah'yy genä bä.

⁵³ Rabatsëg hōm bä m', Genesaréh häj n'aa bä m' marakate badëë jad kån. Tii bä m' rabahüü jad kån.

⁵⁴ Ragatsëg bë sii hē m' pong hënh, ti babuj n'aa raba-hapëë kån Jesus.

⁵⁵ Tak'ëp mä raty gapedäg bong ramenaa hyb n'aa nahëë enäh do Jesus wë. Jé pad'yyt hē hëëj Genesaréh w'oo hä hanäng doo bä naa ramenaa nahëë enäh doo.

⁵⁶ Jé pad'yyt hē Jesus nu kejäk bä m', panang rakahet'aa bä m' ramena bëëh nahëë enäh doo. Ti m' rabetsëë nahëë enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hä. Ti m' sahōnh hē nahëë enäh do moo kejäk doo, heso padäg kån mäh.

7

Ji h'yyb gó naa né hē nesaa do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Parisëw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ãäj mä rakajaa Jerusarënh hënh naa. Ti m' rakata dāk Jesus wë.

* 6:44 Dooh m' taketsén bä ÿÿj, karepé.

² Ti m' rabahapäh, Jesus ma matëg wób rawëh mä ta si n'aa hë. Dooh m' ramoo ket-syyd wäd rabahed'oo doo da. Sa hä m' nesaa do ta ti P'op Hagä Do hä.

³ (Parisëw, sahõnh hë Judah buuj wób na-ããj hë, dooh rawëë bä, dooh rawa bä, sa wahë makū mahetëk doo da ramoo kanetsyyd pooj jé.

⁴ Rabana bä jé sa waa hets'ëë do paah, dooh rawa bä, dooh rawëë bä, ramoo kanetsyyd bä, rabahed'oo doo da. Hajõõ tamo n'aa tii da rabahed'oo doo. Sarej ragejõs, sa waa hood ragets'yyt sa wahë makū mahetëk doo da.)*

⁵ Ti m' Parisëw, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetëk do na-ããj mä rabeaanh Jesus hä:

—Hëd n'aa a ma matëg ranad'oo ãã wahëh metëëk doo da? Hëd n'aa dooh ramoo ketsyyd bä ër wahë makū rabahed'oo doo da? —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëeh! Baad né paa ti P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh, bë ky n'aa. Hahÿÿ d' paa m' takerii däk P'op Hagä Do kyyh bë ky n'aa: “J'ooj madäk doo me ÿ raweh'ëëh. Sa kyyt tii. Dawëë sa h'yyb bawät mahãnh ÿÿ.

⁷ Dooh këh ÿ tado bä ti rama metëëk doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa

daap hë ti ta ti ÿ rahyb n'aa jew'yyc doo”† —näng mä Jesus, Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë eréd hõm P'op Hagä Do mejüü doo. Bë wareem däg bë wahë makū metëëk do hä —näng mäh.

⁹ Ti m' Jesus ej'ees sa hä:

—Baad né ta ti bë hä P'op Hagä Do mejüü do bë eréd hõm doo, bë wahë makū mejüü doo da bë bad'oo hyb n'aa kä.

¹⁰ Hahÿÿ da Mosees metëëk do paa P'op Hagä Do mejüü doo: “Bë wehëë bë yb, bë wehëë bë ÿÿn.”‡ “Ji daj'ëep ta yb, ta ÿÿn ky n'aa wasee doo.”§

¹¹ Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë metëëk doo —näng mä Jesus. —Hahÿÿ da bë kyyh: “Jé ta yb, ta ÿÿn hä taky hado bä, ‘Hä ÿ naa magadoo do pan'aa paawä, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bë hä ÿ an'oo wäd bä’, taky hado bä,

¹²⁻¹³ tii bä, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejõ wäd bä ta ÿÿn, ta yb tamasa”, näk bë kyyh. Hajõng nä tii d' bë bad'oo doo —näng Jesus. —Bë wahë makū ma metëëk do bë ky süüt do hyb n'aa bë eréd hõm P'op Hagä Do mejüü doo —näng mä Jesus Parisëw, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetëk do sa hä.

¹⁴ Ti m' p'aa hënh hajõk do ta tii bä hab'ëëh do Jesus

* 7:4 Mosees ma metëëk do paa bahãnh rakarën rabawëëd däk. Sa hä, tii da ji adoo bä, baad ub ji P'op Hagä Do gadoo. † 7:7 Isajas 29.13 ‡ 7:10 Esodo 20.12,

Dew-Teronom 5.16 § 7:10 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

naëenh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë sahõnh hë, bë maa newë da, bë h'yy genä da ÿ her'oot do hã:

¹⁵⁻¹⁶ Ji noo me hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã. T'öp ji h'yyb gó naa hanyyh do ti hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hã —näng mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus kedëë hõm hajök do sa hã. Ti m' tób gó tabajëë suun jawén paa bä ta ma matëg rabeanh ta hã ta ti taher'oot do ky n'aa.

¹⁸ Ti m' Jesus baher'oot sa hã:

—B'ës h'yy ganah'ood éh? —näng mäh. —Ji hã hajëng pé hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã.

¹⁹ Ta ti dooh tajëë bä ji h'yyb tym gó. Ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hënh. Ti hyb n'aa dooh ji nas'aa bä P'op Hagä Do hã ji noo gó hejëng do hyb n'aa —näng mäh.

(Ta ti m' Jesus her'oot do ky n'aa m', taw'ääts mä sahõnh hë baad ub ji waa. Dooh m' ti haj'aa tado bä ji nas'aa bä.)

²⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—Ta ti ji h'yyb gó naa henyh do hyb n'aa ji nas'aa däk P'op Hagä Do hã.

²¹ Tii d' ÿ wén her'oot, t'öp naa, ji h'yyb tym gó naa tabana do hyb n'aa nesaa do ji hyb n'aa newëë doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karën do ji bagä do ji ÿm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa tabana ti ji ets'ëek doo. Ji

h'yyb gó naa né hë tabana ji da hadoo do ji daj'ëep doo.

²² Ji h'yyb gó naa né hë tabana ti ji hyb n'aa h'üüm do ji ma, sahõnh hë ji moo nesaa doo, ji noo kanesa doo, nu meby n'aa näng doo, ji hyb n'aa jewës doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejää doo, ji kasab'ee doo, daap hadoo do ji moo wät doo kä.

²³ Sahõnh hë ta ti hedoo doo, ji h'yyb gó naa had'yyt tabana. Ta ti hyb n'aa ti ji wén nas'aa däk P'op Hagä Do hã —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hã.

ÿnh ta s'ee hënh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahÿh

²⁴ Ti m' ta tii b' naa Jesus bahõm panang Tiir häd näng do nemuun. Ajëë suun mä tób gó. Dooh m' takarën raky n'aa napëë bä tii b' tabagä doo. Ti hadoo né hë, dooh m' tahaja bä tajejën bä.

²⁵⁻²⁶ Ti m' ÿnh, Gereg buuj, Siro-Penisija bä m' henäng doo, ky n'aa napäh Jesus. Judah buuj nadoo do m' tii. ÿnh toog hã mera do badäk. Ti m' tabana Jesus wë. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsëë Jesus bahabëë hõm hyb n'aa karap'aar h'yyb nesaa do ta toog hã hadäk doo.

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Na rawa dó sa waa rakarën do sa taah hã —näng mäh. —Taw'ääts hë nado sa waa ji ado hõm bä ji banoo hyb n'aa sa masãh awaar

taah hã —näng mä Jesus kyyh
ÿÿnh hã.**

28 Ti m' ÿÿnh ky gadoo Je-
sus. Jesus kyy gó né hẽ m'
taky hõm:

—Ehub né hẽ õm, Tak'ep
Hyb N'aa Jawyk Doo —näng
mäh. —Ti hado né paawä,
awaar sii hẽ rawa sa taah
waa hyyj sa noo m' kejak doo
—näng mä ÿÿnh kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo ta
hã:

—Abaaj hõm. H'yy ka'eeh
doo me ÿ maky gadoo do
hyb n'aa, dooh wäd karap'aar
h'yyb nesaa do a toog hã —
näng mä Jesus ta hã.

30 ÿÿnh babaaj hõm bä kä
m', takajaa ta toog wë, ahub
däk ta toog. H'yy kamehããg
sooh mäh. Karap'aar h'yyb
nesaa do ahõm ta hã hadäk do
paah.

*Aj'yy Jesus nabuuj genä
däk do panyyg hahÿÿh*

31 Ti m' Jesus raberéd hõm
Tiir häj n'aa. Sidõn häd näng
do hëej, Dekaporis häd näng
do häj n'aa na-ããj hẽ ratabës.
Ti m' karaj'aa Garirej häd
näng doo hënh rabaw'ëenh.

32 Jesus rakajaa bä m', ra-
manaa mä ta wë aj'yy nabuuj
gatamah doo, hebä doo. Ti m'
rabetsëe Jesus moo däng ta hã
tabahub däk hyb n'aa.

33 Ti m' Jesus mahũm mä
dawë hã, hajök do sa mahãnh.
T'ĩ hënh kä m' ta nabuuj gó
m' tamoo jëe pëe. Ti m' ta

mo poo hã Jesus betsó's wät,
tii bä kä m' aj'yy nag'aad hã
m' tamoo däng.

34 Hÿ pong jé m' taty
dëe wät, tak'ep mä tah'yy
kawabaag wät, ti m' taky
hadoo:

—Epata! —näng mäh.
("Genä däg", tahanäng pé m'
tii.)

35 Tii bä m' nayyw hẽ m'
aj'yy nabuuj genä padëek, ta
nag'aad na-ããj mä nahejooj
wäd mäh. Baad ub mä
taber'ood däg kån.

36 Ti m' Jesus mejũũ rana-
her'oot hyb n'aa ta wób sa hã.
Nabuj keh'ũũm mä tii. Tak'ep
mä Jesus mejõ paawä rana-
her'oot hyb n'aa, tak'ep mä
tii bä rabaher'oot Jesus mo
haj'aa.

37 Sahõnh hẽ m' rameuunh
Jesus mo haj'aa hã. Ti m' raky
hadoo:

—Baad sahõnh hẽ tamo
haj'aa —näk mäh. —Nabuuj
gatemah do sii hẽ nabuuj
genä padëek, ner'oot do sii hẽ
er'ood padëek tan'oo bä —näk
mä sa kyyh Jesus mo haj'aa
ky n'aa hã.

8

*Jesus pahuunh do 4 miw sa
waa panyyg n'aa hahÿÿh*

1 Ti m' ta see pé noo gó
hajök do rakata padëek p'aa
hënh ënh. Dooch m' sa waa
péh. Ti hyb n'aa m' Jesus
naëenh ta ma matëg, sa sii
taber'oot hyb n'aa. Ti m' taky
hadoo:

** 7:27 Tii da Jesus wén her'oot, tametyy hyb n'aa ÿÿnh baad ta hã tah'yy kae bä.
Panyyg gó taky n'aa her'oot, tahyb n'aa newëe hyb n'aa baad tado bä tamasaä bä
Judah buuj nadoo do sa hã. Jesus ky n'aa eh'ũũm Judah buuj sa taah. Awaar taah
gó taky n'aa ed'oo Judah buuj nadoo doo.

² —ÿ t'yyd mehĩn hahÿ őr wě kata pad'ėek doo. Tama-woob dæg ta āh si ŷ rababok. Dooch sa waa pėh —nāng mäh.

³ —Dawėe naa ta wób rabana. Ÿ mejō bā rababaaj hōm sa gó, naheba padæg da, degōn jėng da sah mahÿÿj ta hōō bā —nāng mā Jesus ta ma matėg sa hā.

⁴ Ti m' ta ma matėg raky hadoo:

—Nyy bā ji baw'yyt babā sa waa? Dawėe bā. Dooch ta nawaa babā —nāk mäh.

⁵ Ti m' Jesus beanh:

—Nyy hē pāw bē wē? —nāng mäh.

—Ti anāng setsi —nāk mā sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus mejūū hajōk do rabehty b'ėeh tūū. Ti m' tabasog dāk pāw, ti m' taky n'aa etsēe sa waa hyb n'aa. Tii bā m' taganebāh boo kån, tets'ėe hōm mā ta ma matėg sa hā, rabets'ėe hōm hyb n'aa hajōk do sa hā kã.

⁷ Tah'ÿÿb na-āāj mā ti anāng mā sa wē. Ned'ėed its mā ti tah'ÿÿb. Tii da né hē m' taky n'aa d'oo ėnh tii. Ti m' tamejūū ta ma matėg rabets'ėe hōm hajōk do sa hā.

⁸ Tii bā kã m', sahōnh hē m' rabawėe bong. Wog enā hōm mā sahōnh hē. Ti m' rabawėh do jawén paa bā m' mad'aak do ta ma matėg rabata dāk arook gó. Setsi m' arook gedē hōm doo.

⁹ 4 miw mā ajyy tahyb n'aa pé ti hawėe bong doo.

Hajōk do hā Jesus kedėe hōm jawén paa bā m',

¹⁰ tagatsėg sooh mā marakate gó ta ma matėg sa sii hē m'. Ti m' rabahōm Daramut hād nāng do hāj n'aa hēnh.

¹¹ Rakajaa bā m', Parisėw rabana ta wē. Hajōng mā reaanh ta hā. Jesus rametyy hyb n'aa ramejūū mā tapahuuj bā sa matym haj'aa wē hā.*

¹² Ti m' tak'ėp mā tah'yy kawabaag wāt, j'ooj madāk doo me ramejūū do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo:

—Daap hē da hē habong do rabetsēe hā ŷÿ ŷ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa —nāng mäh. —Dooch ŷ metėeh pé ta heen n'aa hahÿ sa hā. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mā ta kyyh.

¹³ Tii bā m' Parisėw taberéd b'ėeh, ti m' p'aa hēnh tagatsėg sooh marakate gó, ti m' rabatsėg hōm karaj'aa ta myyj jé.

Parisėw, Eróts daheeh ra-her'oot do mahānh ji hyb n'aa matakėe do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Ta ma matėg ramabaan mā ramahūūm sa waa pāw. Jāām hē sét its mā pāw marakate gó.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Baad bē hyb n'aa matakā da. Baad bē kanā da Parisėw, Eróts sa pāw makuj n'aa

* **8:11** Jesus wē Parisėw rakamajÿi. Dooch raky dahé bā P'op Hagā Do mejūū do Jesus tado bā. Sa hā pėh, dooch Jesus haja bā wē hā tapahuuj bā, rawén mejūū sa matym haj'aa Jesus pahuuj bā wē hā. J'ooj madāk doo me ramejūū do hyb n'aa Jesus wén manetėeh sa hā rakarėn do paawā.

mahānh —paa tamaher'oot mäh.

¹⁶ Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—DooH ër wë pāw. Tii d' tawén edoo† —näk mä sa kyyh.

¹⁷ Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajëm doo. Ti m' tabeaanh sa hä:

—H'ëed hyb n'aa pāw bë mabaan hõm bë banäng? —näng mäh. —DooH tagah'ood nä bä bë hä? DooH bë h'yy kadawuung nä bä? —näng mä ta kyyh sa hä.

¹⁸ —Bë matym enä né paawä, dooh bë hapëë bä. Bë nabuuj genä né paawä, dooh bë maa napëë bä. Bë mabaan

¹⁹ 5 pāw ÿ etyn bong do 5 miw sa hä? Nyy hë kawaju bë gedë hõm mad'aak doo?

—12 kawaju mad'aak —näk mä sa kyyh.

²⁰ Ti m' Jesus eanh ënh:

—Setsi pāw ÿ etyn bong do 4 miw sa waa, nyy hë arook bë gedë hõm mad'aak doo?

—Setsi arook mad'aak —näk mäh.

²¹ Ti m' Jesus bedoo sa hä:

—DooH bë h'yy genä nä bä? —näng mä ta kyyh ta ma matëg sa hä.

Aj'yy ty gadajuu däk do Jesus ty nä däk do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ti m' Jesus rakaja kån Betsaj-Da häd näng doo bä

panang bä. Ti m' ramanaa mä ta wë aj'yy ty gadajuu däk doo. Retsëë mä Jesus moo däng ta hä tabahub däk hyb n'aa.

²³ Ti m' Jesus maso däk ta moo hä, tamahüüm mä dawë hä panang bahānh. Ti m' Jesus ty hetsós wät, ti m' tamoo däng ta hä. Ti m' tabeaanh ta hä:

—Äkä, mahapëë däk? —näng mäh.

²⁴ Ti m' tabeg'ääs, ti m' taky hadoo:

—DooH baad ÿ hapëë nä bä. ÿ hapäh habong doo. B'aa hadoo hä ÿÿ.

²⁵ Ti m' p'aa hënh Jesus moo däng ta matym hä ënh. Ti m' ta matym baad däg kä. Baad mä tabahapäh tii kä. DooH m' taty gadajuu wäd bä kä.

²⁶ Ti m' Jesus mejüü tababaaj hõm ta tyw n'aa see me ta tób hënh. DooH m' takarën myyj hënh tajëë wäd.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' Jesus rabahõm panang wób Sesareja Pirip panang häd näng nedaa badäk doo hënh. Ti m' ramahõm me tabeaanh ta ma matëg sa hä:

—Jaa m' ÿÿh, sa nooh?

²⁸ Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m', õm mä Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m', õm mä Eriij maküüh. Ta wób noo m', õm mä P'op Hagä Do ky n'aa

† 8:16 DooH rah'yy kadawuung bä panyyg gó Jesus her'oot do hä. Jesus hä Pariséw Eróts daheeh ranu mer'oot. DooH m' raky dahé bä Jesus P'op Hagä Do t'aah tado bä. Nayyw hë jé pad'yyt hë takah'üüm ranu mer'oot do ky n'aa. Pāw makuj nayyw hë takamekuunh tiriig mahang hadoo do tii.

rod p'ooj ub dejëp do paa seeh
—näk mä sa kyyh ta hä.

²⁹ —Bë hä ênh? Jaa ÿ bë hä
ênh? —näng mä Jesus sa hä.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ôm ti Kristo,[‡] P'op Hagä
Do H'yyb Däng Doo —näng mä
Peed kyyh ta hä.

³⁰ Ti m' Jesus mejüü rana-
her'oot hyb n'aa ta wób sa hä
ta ky n'aa.

*Jesus her'oot do tadajëp do
ky n'aa hahÿÿh*

³¹ Ti m' Jesus du doo tama
metëëk do ta hataa. Tama
metëëk bä m' taky hadoo:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ
Pong Jé Hana Doo, hajöng
da ÿ ahoop. Èr wahë n'aa,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hä
moo heb'oooh do sa wahë n'aa
na-ääj da, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do
na-ääj hë, ÿ da rahyb n'aa wa-
reem. ÿ da dajëp ran'oo bä.
Tamawoob hë ta ä jawén paa
bä, ÿ ganä wät da p'aa hënh —
näng mä ta kyyh.

³² Baad mä ta ky n'aa taba-
her'oot. Ti m' Peed naëënh
dawë hä. Ti m' taky ge'ÿÿm,
Jesus tii d' tanaher'oot hyb
n'aa.

³³ Ti m' Jesus ty kaw'ööd däk
ta ma matëg wób sa wë. Ti m'
Peed taky geäm wät.

—J'eep! Ahöm mahānh ÿÿ,
Nesaa Do Yb —näng mäh. § —
Dooch mah'yyb dëë bä P'op
Hagä Do karën do hä. Ajyy

rakarën do hä ti mah'yyb däk
—näng mä Jesus kyyh.

³⁴ Ti m' hajök do ta wë kata
däk doo, ta ma matëg na-ääj
hë Jesus naëëj wät ta wë. Ti
m' taky hadoo sa hä:

—Jé karën pé hëp ÿ hata
tabahadoo hyb n'aa, taw'ääts
hë teréd höm ta hä hë tah'yy
ka'eeh doo, taw'ääts hë teréd
höm ta hä hë tahyb n'aa
newëë doo. Taw'ääts hë da
tagado had'yyt hë tahoop
do hëp ÿ n'aa. Taw'ääts hë
tagadoo hëp ÿ n'aa radajëëb
bä na-ääj hë. Taw'ääts hë ÿ
taky daheeh, taw'ääts hë ÿ
bawät doo da da ti bawät.

³⁵ Tii d' ÿ wén edoo, badäk
hahÿÿ hä ji hawät do tak'ëp
kamahān doo, jé tahoop do
hëp ÿ n'aa jeÿÿm doo, dooh
da P'op Hagä Do wë tanu
dëë bä. Jé hëp ÿ n'aa, pa-
nyyg hanām do hyb n'aa na-
ääj hë, tahoop do gadoo péh,
hëp ÿ n'aa tadajëb bä, panyyg
hanām do hyb n'aa tadajëb
bä, ta h'yyb tym P'op Hagä Do
wë da tanu däng —näng mä ta
kyyh.

³⁶ Ti m' taky hadoo ênh:

—Hëd n'aa ji karën sahōnh
hë badäk hahÿÿ ji ta danäh,
ji h'yyb tym banesaa hënh
tahōm bä? —näng mäh.

³⁷ —Dooch ta sām ji ad'oo
pé ta s'ee hënh ji h'yyb tym
nahōm hyb n'aa —näng mä Je-
sus kyyh.

³⁸ —Hëp ÿ n'aa, ÿ ma metëëk
do hyb n'aa na-ääj hë nu

[‡] **8:29** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh **Mesijas**. Gereg kyy me ramaneëënh **Kristo**. "**P'op Hagä Do h'yyb däng doo**", tahanäng pé m' ti. § **8:33** Tah'yyb hapäh, Satanas kyy gó m' Peed ber'ood wät tawén ky geäm wät.

mebyng pé P'op Hagä Do hä hyb n'aa eréd hõm do sa matym gó, nesaa do moo heb'ooh do sa matym gó, ýÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ý d' nu mebyng ênh ta hyb n'aa, Ee hejój gó, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó ý bahyng noo gó ääs tak'ëp baad hedoo do sa daheeh —näng mä ta kyyh.

9

¹ Ti m' taky hadoo ênh:

—Ta wób babä ér mahang habong do rahapäh nä da ý du doo noo gó sahõnh hē ý bag'ääs P'op Hagä Do hejój me. Radejöp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né hup ý né hē ta ti ý her'oot doo.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahÿÿh

² Ti m' ji moo oow see pé sa ä jawén paa bä m', Jesus mahũüm ta sii Peed, Tsi-jaag, Jowäw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kån waëë p'op nu däk do hä. Sa mab hē m' t'ÿ hēnh rabaym dó. Ti m' Jesus kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh.

³ Tak'ëp mä ta saroor gabar'ëëng däk, tak'ëp mä tabahawag däk. Dooch m' badäk hahÿÿ bä hajaa pé saroor ti hadoo pé tak'ëp hawak péh.

⁴ Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëeh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

⁵ Ti m' Peed ky hadoo Jesus hä:

—Ma matëg! —näng mäh. —Taw'ääts hē babä ér hä! —näng mäh. —Taw'ääts hē tamawoob hē ta tób n'aa ää temaa toonh. Sét hē a tób, sét hē Mosees tób, sét hē Eriij tób —näng mäh.

⁶ (Dooch m' tadoo wät pé tak'ëp rabeÿÿm bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.)

⁷ Ti m' nayyw mä wē puh ganyyh, sahõnh hē sa hä m' tabadäng. Wē puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Hahÿ tah ýÿ, tak'ëp ý kamahän doo. Bē maa newē, bē ky dahé ta kyyh —näng mäh.

⁸ Ti m', nayyw hē m', raty kaw'õöd bong bä m', raba-heg'ääs bä m', jääm hē Jesus rahapäh. Dooch boo m' Jesus pa hab'ëeh do paah.

⁹ Ti m' rabahyk bä m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa rahapäh doo, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ganä wät bä kä dejöp do mahang.

¹⁰ Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm. Sa mab hē m' rakaner'ood bong. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—H'ëëd ky n'aa tii, dajöp do ganä wät do taheer'oot doo? —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' rabeaanh ta hä:
—Héd n'aa Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëeh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raheer'oot? —näk mä sa kyyh.

12-13 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Se hub né hē. Eriij matëeh né da sahõnh hē tabenäm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hadoo né hē, bē ý

maher'oot hahÿÿh: Eriij ewäd hyng né hẽ. Tii bã rah'yy kajäk doo da né hẽ rabad'oo paa ta hã. Tii d' né hẽ takerii däk ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do hã* —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ênh:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ky n'aa ênh? Nyy da kèh ÿ n'aa kerih do P'op Hagä Do kyyh? ÿ na-ãäj da hajöng ÿ ahoop da. ÿ rahyb n'aa wareem da na-ãäj hẽ —näng mä Jesus kyyh.

Pahëew Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m' Jesus rakajaa bã kä m' ta ma matëg wób rabab'ëeh bã, hajök mä ranu sabug däk sa pa rabahapäh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky ked'aak mä sa daheeh.

15 Tii bã m', nanäng nu sabuk do rabahapäh bã m' Jesus, raty ge-ee bong. Ti m' rawaj'aa nä ta wë rabadëng hyb n'aa m' Jesus.

16 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg wób sa hã:

—H'ëed p'ãã ti bë ky ked'aak sa wë? —näng mäh.

17 Tii bã m' hajök do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —ÿ mana a wë paawä tah ÿÿ. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk —näng mäh. —Doo ter'ood wäd tan'oo bã.

18 Ta hã tabadäng bã, tũũ tadewëes. Ti tah ÿ gadów däk, tęg kamatsëe däk, tsanamäts

däk tan'oo bã —näng mäh. —ÿ eaaj wät a ma matëg sa hã rabahabëe hõm hyb n'aa. Doo rahaja bã —näng mä ta kyyh Jesus hã.

19 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëeh, da hẽ badäk hahÿÿ bã habok doo! —näng mäh. —Hajõõ nuu me ÿ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? ÿ häd h'yyb napan däg bë hã, hã ÿ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëep pahëew —näng mäh.

20 Ti m' pahëew ramanaa ta wë. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do bahapäh bã m' Jesus, pahëew tabahehats wät. Ti m' tadawäts jat tũũ. Tũũ m' takawereem, kawereem, kawereem jat mäh. Tsanamäts jat mäh.

21 Ti m' Jesus beanh ta yb hã:

—H'ëed pénh tabadäk ta hã? —näng mäh.

—P'ooj ub takarapee noo gó tadäg né hẽ ta hã —näng mä ta yb kyyh.

22 Hajõõ nuu me karap'aar h'yyb nesaa do dahew'ëes tũũ tëeg hõõ me, tame na-ãäj hẽ. Takarën tadaj'ëep. Mahaja bã, mado hõm. Mat'yyd mehĩn ãäh —näng mäh.

23 —ÿ haja bã? —näng mä Jesus kyyh. —Doo hejoonh pé P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh pé hã —näng mäh.

24 Ti m' nyyw hẽ pahëew yb ky hadoo:

* 9:12-13 Eriij tahanäng doo, Jowāw nu gahem'uun do né hẽ tii.

—ÿ h'yy ka'eeh né hē —näng mäh. —Man'oo tak'ëp ÿ h'yy ka'eeh hyb n'aa, ÿ ky nasēm hyb n'aa! —näng mäh.

²⁵ Ti m' hajök waj'aa padëek sa wë rabaheg'ääs hyb n'aa Jesus hapäh bä m', nayyw hē m', hajök do kaj'aa do rabaheg'ääs do pooj jé, karap'aar h'yyb nesaa do tageäm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Karap'aar h'yyb nesaa doo, ky tamah doo, nabuuj gatamah doo, anä pahëew hã hadäk doo! Dooch da ta hã madëe wäd bä! —näng mä Jesus kyyh.

²⁶ Ti m' tak'ëp mä karap'aar h'yyb nesaa do geëj wät. Ti m' tak'ëp tabahehats wät, ti m' tabanä kãn pahëew hã hadäk do paah. Ta wób sa hã m' pahëew dajëp. Bag hēnh mä tabajad hōm, ti hyb n'aa m' dajëp rawén ed'oo.

²⁷ Ti m' Jesus moo takygy sëek. P'op mä tabag'ëed däg kãn.

²⁸ Ti m' Jesus tób gó tabajëe suun jawén paa bä, sa m'aa hēnh mä ta ma matëg rabeaanh ta hã:

—H'ëed hyb n'aa äã wén nahajaa äã habëe hōm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm hē P'op Hagä Do ji ky n'aa etsëe doo me, [ji noo kanawa doo me na-ääj hē] ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do tabanyyh —näng mä Jesus.

³⁰ Ti m' ratsyym kasok ta tii b' naa. Garirej häj n'aa me m' ratabës. Dooch m' Jesus karēn bä ta wób raky n'aa napëe bä rabaym doo,

³¹ ta ma matëg tama metëek do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo sa hã:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. ÿ radaj'ëep da. Tamawoob hē ta ä jawén paa bä ÿ ganä wät da p'aa hēnh —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

³² Dooch m' rah'yy genä bä ti tahe'oot do sa hã. H'yyb e'ÿÿm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahãnh hadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

³³ Ti m' rakajaa Kapar-Naüm häd näng panang bä. Tób bä tabajëe suun bä m' teaanh mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—H'ëed p'ää ti bë ky ked'aak ta tyw n'aa me, ër mana me? —näng mäh.

³⁴ Dooch m' raky gado bä. Raky n'aa meb'yyh mäh. Tyyw me rababoo däk bä raky kedag bong ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahãnh. Ti hyb n'aa m' rawén ky n'aa meb'yyh.

³⁵ Ti m' Jesus bahyy sooh, ti m' ta ma matëg tanaëenh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Jé karēn pé ta wób sa bahãnh hadoo doo, taw'ääts hē da sa yd jé tanu gadäk. Taw'ääts hē sahōnh hē sa karom hadoo tabahadoo —näng mä Jesus kyyh sa hã.

36 Ti m' karapee t'aah ta moo takyg gëet sa mahang, ti m' tabado däk, ti m' taky hadoo:

37 —Hëp ÿ n'aa hahÿ karapee t'aah hadoo pé gadoo péh, ÿ né ti tagadoo —näng mäh. — ÿ gadoo péh, ÿ had'yyt nado tagadoo, hã ÿ mejüü do ti na-ãäj né hë tagadoo —näng mä Jesus sa hã.

38 Ti m' Jowãw ky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. — ãã hapäh a'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Èr h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa ãã ge'ÿÿm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowãw kyyh Jesus hã.

39 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë geãm manäh! —näng mäh. —Dooch hät ÿÿ gó pahuunh pé ta jawén ÿ tanu mer'oot tii bä —näng mäh.

40 —Ti hyb n'aa, èr wë h'yy kawanereem doo, èr h'yyb hata tii —näng mäh.

41 Ti m' taky hadoo ënh:

—Jé naëng han'oos pé hät ÿÿ gó bë hã, hata ÿÿ bë bahadoo do hyb n'aa, ta ti gadoo né da ta sãm baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ÿ né hë ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus sa hã.

42 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hüü däg bä ji radawäts tu tame t'öp ji pahäs hyb n'aa, ti bahãnh tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëeh do seeh,

hahÿ karapee hedoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bä nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh.

43 Ti m' taky hadoo ënh:

—A moo hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hë paawä magakyd hõm a mooh. Taw'ääts hë mabasëek hÿ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, mahõm mahãnh ta s'ee hënh, tabanesaa hënh, pawóp hë tado bä a mooh. T'ïi hënh mahõm bä, tëeg hõo nadëek do mahoop da had'yyt hë. [44 T'ïi hënh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ïi hënh tëeg hõo dooh tadäg bä —näng mäh.]

45 —A tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hë paawä magakyd hõm. Taw'ääts hë matsyym gahet mabasëek hÿ pong jé P'op Hagä Do wë, ta s'ee hënh, tabanesaa hënh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh, pawóp hë tado bä a tsyym. [46 T'ïi hënh madoh-ro ji hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ïi hënh tëeg hõo dooh tadäg bä —näng mäh.]

47 —A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bä, taw'ääts hë paawä a matym mado nyyh. Taw'ääts hë mabasëek hÿ pong jé, P'op Hagä Do ji tabag'ääs doo hënh, sét a matym, jé ta s'ee hënh, tabanesaa hënh, õm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahãnh pawóp hë tado bä a matym.

48 “T'ïi hënh madoh-ro ji

† 9:48 T'ïi hënh ji ahob had'yyt hë, tahanäng pé tii. Isajas 66.24 hã takerih do hã tabeh'üüm.

hawëh doo, dooh radejëb bä. T'ĩ hënh tēeg hõo dooh tadäg bä"† —näng mä Jesus.

49 Ti m' taky hadoo ënh:

Sahõnh hë ma matëk yÿ P'op Hagä Do metyy da ji ahoop do hä, sa h'yyb tym banyyw däk hyb n'aa ta hä, ta dab P'op Hagä Do hä ji ma ejuu do jukiir me ji enyyw däk doo da.

50 Ti m' taky hadoo ënh:

—Taw'ääts hë ti jukiir. Ti hadoo né hë, tanadah'ëed wäd bä, taw'ääts hë nado wäd. Ti hadoo né da bë hä. Taw'ääts hë baad had'yyt hë bë babok bë da hadoo do wë. Baad bë babok do bë da hadoo do wë gawatsiig bä, taw'ääts hë nado wäd —näng mäh. —Taw'ääts hë h'yyb nyww gó bë baboo had'yyt hë bë da hadoo do wë —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

10

Dooh ji yÿm ji eréd hõm bä do panyyg n'aa hahÿyÿh

1 Ti m' Jesus raberéd däk Kapar-Naüm, atsëg hõm mä tamii Joradän häd näng doo. Tamyyj däk hä m', ta tyw n'aa me m' ramahyk Judah häj n'aa hënh. Ti m' p'aa hënh hajök mä ta wë han'aa. Ti m', tabahed'oo doo d' né hë m' tama metëek mä sa hä.

2 Ti m' Pariséw wób rabana ta wë rametyy hyb n'aa m'. Hahÿyÿ da m' rake'aanh:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh aj'yy eréd hõm bä ta yÿm? —näk mäh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy da Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bä ënh? —näng mä Jesus sa hä.

4 Ti m' raky hadoo:

—Mosees anoo ji erii däk ji yÿm ji eréd hõm do heen n'aa, tii b' ji mejõ hõm tabahõm hyb n'aa —näk mä Pariséw sa kyyh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë nabuj keh'üüm do hyb n'aa tii d' Mosees wén erii wät ta ti ky n'aa jawyk do ky n'aa —näng mäh.

6 —P'ooj ub dooh ta tii da tahado bä. Sahõnh hë tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do pahuunh aj'yy yÿnh daheeh.

7 “Ti hyb n'aa kä, aj'yy kä, ta yb, ta yÿn mahänh kä, sa m'aa hënh kä, tagatëe hyb n'aa ta yÿm kä.

8 Takatëe jawén paa bä sét rabahado padëek ta yÿm daheeh”,* näng mäh. Ti hyb n'aa pawóp hë ranado bong. Sét hado däg kän.

9 Ti hyb n'aa séd hä P'op Hagä Do ata däk doo, dooh tahaja bä ji etyn bä —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hä.

10 Tób bä kä m' ta ma matëg rabeaanh ta ti ky n'aa.

11 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jé ta yÿm heréd hõm doo, tii bä yÿnh see hä takat'ëe däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see yÿm sii he'yÿh do hado däk tii. Ta yÿm paa tah'yyb rejää —näng mäh.

12 —Jé ta patug heréd hõm do ta see tagat'ëe däg bä,

* 10:8 Genesis 2.24

nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see patug sii he'ÿÿh do hado däk tii –näng mä Jesus kyyh.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' ta wób ramena karepé ned'ëed is do Jesus wë, sa hä Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ÿÿm mäh.

¹⁴ Ti m' dooh Jesus genaag bä ta ma matëg rabad'oo doo. Ti m' taky hadoo sa hä:

–Na ramena karepé wë ÿÿ. Bë geäm manäh! Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hë P'op Hagä Do bag'ääs do karapee hedo padëek doo –näng mäh.

¹⁵ Ti m' taky hadoo ënh:

–Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ääs do karapee tado bä da. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo –näng mä Jesus.

¹⁶ Ti m' karepé tabasog däk ta hä, tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, taky n'aa edëe boo kän mäh.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Ti m' ta tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä m', ana mä aj'yy ta wë. Ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo:

–Baad öm, ma matëg! –näng mäh. –Nyy da ÿ bad'oo edëb had'yyt do ÿ gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät

hyb n'aa kä? –näng mä aj'yy kyyh.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

–Hëd n'aa baad ub hä ÿ mabanäng? –näng mäh. –Jääm hë P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh.

¹⁹ Mahapäh hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Manaboh manä a da hadoo doo. Aä manä a ÿÿm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëeg manäh. Daap hë maky n'aa tapa manä ta wób. Mawad'ii manäh. Mawehëe a yb, mawehëe a ÿÿn”† –näng mä Jesus kyyh ta hä.

²⁰ –Ma matëg! –näng mä aj'yy kyyh. –P'ooj ub, ÿ karapee noo gó ÿ panyyg kadeheeh né hë ta tii hä –näng mä ta kyyh Jesus hä.

²¹ Ti m' Jesus ty däng ta wë, takamahän wät mäh. Ti m' taky hadoo ta hä:

–Sét hë ti hawät a hä –näng mäh. –Abaaj hõm, mesëem hõm sahõnh hë a wë hanäng doo. Man'oo ta säm paa kas'uut do sa hä. Tii d' madoo bä hÿ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa kä –näng mä Jesus kyyh ta hä.

²² Ti m' aj'yy h'yy katón geët. Ti m' ahõm mä Jesus mahänh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekâp do hyb n'aa.

²³ Ti m' Jesus ty däg ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

† 10:19 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

—Hejooñh né hē wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näñg mäh.

²⁴ Ti m' sa h'yyb gó ta ma matëg rameuunh mä Jesus her'oot do hyb n'aa. Ti m' p'aa hëñh Jesus ky hadoo sa hã:

—Tah haa —näñg mäh. —Hejooñh né hē ji hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee ji bahadoo hyb n'aa —näñg mäh.

²⁵ —Hejooj né paawä kameer hã tatabëej bä gats'uus doo gó, ta bahãñh tabahejooñh wekãp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näñg mäh.

²⁶ Ti m' ti bahãñh mä ta ma matëg rameuuj bong mäh. Sa mab hē m' rakaner'oot. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Jaa êñh ti P'op Hagä Do wē hasëek êñh? —näk mäh.

²⁷ Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wē, ti m' taky hadoo:

—Ji daaj hē dooh né hē ji haja bä P'op Hagä Do wē ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hē, dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wē ji tamasäk —näñg mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõñh hē ãã beréd hõm a hataa ãã bahadoo hyb n'aa —näñg mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: Hëp ÿ n'aa, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hyb n'aa na-ããj hē heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta

wakããn, ta ãñh, ta yb, ta ÿÿñ, ta taah, ta joom banäng doo,

³⁰ ta bahãñh hajõng tagadoo da badäk hahÿÿ bä ta mabaj. Tagadoo da tób, ta wakããn, ta ãñh, ta ÿÿñ, ta taah, ta joom banäng doo. Ta no n'aa na-ããj da tagadoo. Ta jawén kä, hÿ pong jé kä, tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da.

³¹ Hajõk babä hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its da hÿ pong jé. Babä hyb n'aa sekog is do wób kä ti noo gó kä hyb n'aa jewyg kãn da —näñg mä Jesus kyyh sa hã.

P'aa hëñh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³² Ti m' Jesus rabahõm Jerusarëñh hëñh. Jesus mä sa pooh. Ti m' ta ma matëg rahyb n'aa newëë mä t'ïï hëñh Jesus bahõm doo.† Ta wób mä sa sii hah'üüm do e'ÿÿm mäh. Ti m' sa m'aa hëñh Jesus naëëñh êñh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' tamaher'oot sa hã ta mo n'aa.

³³ Ti m' taky hadoo:

—Ër ah'üüm Jerusarëñh hëñh —näñg mäh. —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da rahaëej däk da P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-ããj da. Dajëb hã raky n'aa etyy da ÿÿh. ÿ

† **10:32** Ta ma matëg rawén hyb n'aa newëë Jerusarëñh hëñh Jesus bahõm doo, t'ïï hëñh Jesus majïï rababok sa h'yyb.

da rahaëej däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng mäh.

³⁴ —Ta ti ÿ da raky n'aa ej'ees, ÿ da rahetsoos. ÿ da rahewyyh. ÿ da radajëeb kân —näng mäh. —Tamawoob hē āh ÿ jawén paa bä, ÿ d' ganä wäd kân —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

Tsijaag, Jowāw daheeh ret-sëē do panyyg n'aa hahÿh

³⁵ Ti m' Sebedew taah hadoo doo, Tsijaag, Jowāw daheeh, rabana Jesus wë. Ti m' raky hadoo ta hä:

—Äã karën paawä manoo äã etsëē do a hä —näk mäh.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—H'ëed ti bë karën hä ÿÿ? —näng mäh.

³⁷ Ti m' raky hadoo:

—Äã karën paawä tak'ëp makabaj'aa doo me mabag'ääs doo bä, a hub hadäk hēnh äã see basooh man'oo bä, s'ÿÿ me äã see^S —näk mä sa kyyh.

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooch bë hapëë bä ti bë etsëē doo —näng mäh. —Bë hajaa da ÿ ahoop do bë ahob bä? Bë hajaa da bë dajëb bä ÿ dajëp doo da? —näng mä Jesus sa hä.

³⁹ —Äã hajaa! —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahoop né da ÿ ahoop do hadoo doo. ÿ dajëp do hadoo né da bë dejëp —näng mäh.

⁴⁰ —Hÿÿ kä, ta ti bë etsëē do hä ÿÿ, ÿ nado ti hanoo. P'op Hagä Do anoo da hup ÿÿ hēnh, sä ÿÿ hēnh rabat'oonh, ta pooj jé tabenäm do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

⁴¹ Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahõnh hē hadoo do raky n'aa napäh bä retsëē doo, rah'yy kawaj'ään bong Tsijaag Jowāw sa wë.

⁴² Ti m' Jesus naëej nä ta wë sahõnh hē ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë hapäh né hē, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa ky n'aa hedoo doo, tak'ëp ramejũ sa hä. Bë hapäh né hē ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũ sa karapee n'aa —näng mäh.

⁴³ —Bë mahang taw'ääts hē dooh tii d' tado bä. Bë mahang karën pé kaweh'ëeh péh, taw'ääts hē da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta wób tamasa.

⁴⁴ Bë mahang karën pé ta wób sa bahānh nu gadäk péh, taw'ääts hē takadad'uuh sahõnh hē sa wë. Taw'ääts hē sahõnh hē sa masa n'aa, sa karom kanep'aak do hado däk tii —näng mäh.

⁴⁵ —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ na-ääj né hē. ÿ ahyng babä ÿ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. ÿ ahyng babä ÿ masa hyb n'aa ta wób, ÿ ky n'aa en'yyim hyb n'aa ta wób sa hä, ÿ dajëp hyb n'aa hajök do nesaa do

^S 10:37 Tak'ëp hyb n'aa jewyk do tii, sa wahë n'aa basooh do pa hat'oonh doo. Rakarën paawä ta wób sa wahë n'aa rabahadoo Jesus sii.

sa mo haj'aa sām hyb n'aa –
nāng mā Jesus kyyh.

*Baritsiméw häd nāng do pa-
nyyg n'aa hahÿÿh*

⁴⁶ Ti m' rakajaa panang
Jerikó häd nāng doo bā. Ti
m', ta jawén, panang bā naa
Jesus, ta ma matëg, hajök do
wób ratsyym kasok bā, ta tyw
n'aa nabyy me m' tabahäng ty
tamah doo. Baritsiméw mā
ta häd. Tsiméw häd nāng do
t'aa m' tii. Ta tyw n'aa me
tabahäng dajëër tetsëë hyb
n'aa m' ta tii me tebës do sa
hā.

⁴⁷ Ti m', Jesus, Nasaréh buuj
ramaneëenh do né hē ti ta
tii bā tabës taky n'aa napäh
bā m', tak'ëp mā tageëëj wät.
Hahÿÿ da m' ta kyyh:

–Mat'y yd mehÿÿn ÿÿh, Je-
sus, Dawi panaa! ** –nāng
mäh.

⁴⁸ Ti m' ta wób raky ge'ÿÿm
mäh, bag hēnh tabahäng hyb
n'aa. Raky geām né paawä m',
tak'ëp tageëëj wät tii bā:

–Mat'y yd mehÿÿn ÿÿh,
Dawi panaa! –nāng mäh.

⁴⁹ Ti m' Jesus baym.

–Bē naëëj! –nāng mäh.

Ti m' raky hadoo Barit-
siméw hā:

–Tsebee wäd! P'op as'ëëg
g'ëëd! Õm tanaëënh! –näk
mäh.

⁵⁰ Ti m' ta hatsë taw'oong
jat mäh, gatsëg gëët, ahöm mā
Jesus wë.

⁵¹ Ti m' Jesus beanh ta hā:

–H'ëëd ti makarën ÿ moo
wät a hā? –nāng mäh.

–Ma matëg! ÿ karën ÿ
begāã däk –nāng mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo ta
hā:

–Ahöm nä. Hā ÿ mah'yy
ka'eeh do hyb n'aa òm has'oo
däk –nāng mäh.

Ti m' nayyw hē m' taba-
hapëë däk. Ti m' tabahöm
Jesus sa jawén.

11

*Baad Jerusarēnh bā Jesus
ragadoo do panyyg n'aa
hahÿÿh*

¹ Ti m' Jesus rabahöm. Ti m'
Jerusarēnh bedaa däk bā m',
panang Betapagéh, Betanija
häd enäh do w'oo hā rakajaa
bā, waëë joom oriib häd nāng
do banäng bā, pawóp hē ta ma
matëg Jesus mejüü sa pooj jé
m' rabahöm hyb n'aa.

² Hahÿÿ d' mā ta kyyh sa hā:

–Bē ahöm panang hēnh bē
pooj jé badäk doo hēnh ti nuuj
jé. Bē kajaa bā, bē hapäh da
jumeto t'aah ji najasooch nä
doo. Ta tyd hā da tabahäng –
nāng mäh. –Bē asood höm da,
bē manaa wawëë hē –nāng
mäh.

³ –“Hëd n'aa ti bē as'oot?”,
ranoo bā, “Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do karën, bada m'
tamejüü rababaj nä”, näk
da bē kyyh –nāng mā Jesus
pawóp hadoo do sa hā.

** **10:47** Sa h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh **Mesijas**. Dawi panaa mahang ta ti ganyyh P'op Hagä Do ky däng do paa hyb n'aa, **“Dawipanaa”** ramaneëenh na-ããj hē P'op Hagä Do Ky Däng Doo. Tii da Jesus Baritsiméw wén maneëenh, ta hā pé Jesus né hē ti P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa kaja däk doo.

4 Ti m' rabahõm, ti m' jumeto t'aah rabawyyd kån tób w'oo hã. Tób noo hã m' takahõ.

5 Ti m' rabas'oot bã m', p'eets hẽ hab'ëeh do rabeaanh:

—H'ëed ti bẽ hab'ëeh? Hẽd n'aa ti bẽ as'oot? —nãk mã sa kyyh.

6 Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo Jesus bedoo doo d' né hẽ m'. Ti m' rabanoo ramahũm.

7 Ti m' Jesus ma matëg ramana kån Jesus wẽ. Ti m' sa hatsẽ sa hã padëek do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' Jesus bas'ëeg sooh ta jó.

8 Hajõk mã sa hatsẽ sa hã padëek do paa rat'ëeg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me, raweh'ëeh hyb n'aa. Ta wób mã ragekyyt mã bag'aad, rat'ëeg hõm mã ta tyw n'aa me.*

9 Ti m' sahõnh hẽ pooj jé hah'ũm doo, duu hẽnh han'aa do na-ããj mã tak'ëp mã sa kyyh:

—P'op Hagä Do ãã j'aa etsë! —nãk mãh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!† —nãk mãh.

10 —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da ër wahẽ makũ Dawi bag'ããs do paa hadoo bag'ããs doo‡ —nãk mãh. —Hỹ pong jé hawät do hã ãã j'aa etsë! —nãk mã sa kyyh.

* **11:8** Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahẽ n'aa ragadoo bã. Ratsebé, raweh'ëeh do heen n'aa tii. † **11:9** Saaw-Mo 118.25-26 hã takerii däk do hã rabe'h'ũm.

‡ **11:10** Tii d' rawén her'oot, sa hã pé edaa däk Jesus du doo do Isaraéw buuj tabag'ããs doo. § **11:13** Ta ag noo gó nado né paawä, joom baad hadoo do hã ji aw'yyt né hẽ pawóp its ta ag tabeaak do pooj jé ganyyh doo. Kas'uut do sa waa tii. Ti ti Jesus esoos do tabepóh hyb n'aa paawä.

11 Ti m' Jerusarënh bã Jesus bajëe suun kån. Ti m' tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hẽnh. Tabegãã däk mãh. Tug bã däg do hyb n'aa m', 12 hedoo do sa sii hẽ m' tabahõm ta s'ee hẽnh, Betanija häd nãng doo hẽnh, raba'yÿh hyb n'aa m' tii bã.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'ëem do Jesus hebëe bong do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti m' jati péh, Betanija bã naa ratsyym kasok bã, Jesus asa däk.

13 Dawëe naa m' tabahapäh joom wiigo häd nãng doo. Taheg'ããs mã teag bã. Dooh m' ta hã, ta ag noo gó nado m' ta h'yyb. §

14 Ti m' joom hã taky hadoo:

—Dooh da meag wäd bã! Dooh d' a ag repoo wäd bã! —nãng mãh.

Ta ma matëg ramaa napäh mã ta kyyh joom hã.

15 Ti m' rakajaa bã kä m' p'aa hẽnh Jerusarënh bã, Jesus bajëe suun mã P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' Jesus bahabëe bong tii bã hes'ëem doo, hets'ëe do na-ããj mãh. Ti m' tabaũj bëeh dajëer rabaheb'aanh do tyng n'aa. Guriihes'ëem do tyng n'aa na-ããj mã taũj bëeh.

16 Dooh m' tan'oo bã ramatabëj bã wak'ããb ta tii me,

P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó.

¹⁷ Sa hã tama metëek bã m' taky hadoo:

—Nepäh bë hã kerih do P'op Hagä Do kyyh? —näng mäh. —Hahÿÿ da takerih P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ ji maneëenh da sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bã habong do P'op Hagä Do hã raky n'aa etsëe do tób n'aa”^{**} —näng mã Jesus. —Hÿÿ kä, baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bã! —näng mã Jesus kyyh sa hã.

¹⁸ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj mã raky n'aa napëe kãn mã ta tii. Ti m' ratyw n'aa esoos mã radaj'ëep hyb n'aa m' Jesus, Jesus rajeÿÿm do hyb n'aa m'. Rawén jeÿÿm mäh, hajök mã gen'aak Jesus metëek do hã.

¹⁹ Ti m' tug bã kä m' Jerusarënh Jesus raberéd däg kãn, ah'üüm kãn mäh.

Baad ji h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Jati pé bãp paa m', Jerusarënh hënh rabahõm bã m', joom wiigo häd näng doo me m' ratabës. Tsawyy häng mã sahõnh hẽ m' rabahapäh.

²¹ Ti m' Peed hyb n'aa newë däk mã Jesus ky hadoo do paa joom hã. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! Mahegãã! —näng mäh. —Tsawyy häng joom mawas'ee häng doo —näng mäh.

²² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh —näng mäh.

²³ —Né hup ÿ né hẽ hahÿÿ ÿ her'oot doo: Hahÿÿ waëe hã ky hadoo péh: “Ahõm, ahob tame”, hanäng péh, P'op Hagä anoo ti ta hã, ta hã baad tah'yy kae bã, P'op Hagä Do ky däng do taky nasëew bã ta h'yyb gó.

²⁴ Ti hyb n'aa bë ÿ ma-her'oot hahÿÿ da: Bë gadoo né da sahõnh hẽ P'op Hagä Do hã bë ky n'aa etsëe doo, baad bë ky dahé bã, bë ky nasëew bã bë hã tanoo do hã —näng mäh.

²⁵ —Bë ky n'aa ets'ëe bã, tanyy bã bë h'yyb gó baad nadoo do bë da hadoo do wë, taw'ãäts hẽ pooj jé bë hyb n'aa mabaan hõm tii, bë Yb hÿÿ pong jé hawät do hyb n'aa mabaan hyb n'aa nesaa do bë hã na-ãäj hẽ. [²⁶ Bë hyb n'aa manabaan hõm bã, dooh na-ãäj hẽ bë Yb hÿÿ pong jé hawät do hyb n'aa mabaan bã nesaa do bë moo bok do paah —näng mã Jesus kyyh.]

Jesus hã reaanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' rakajaa Jerusarënh hënh. Jesus bawät bã m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadë doo gó, kajaa mã ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hẽ.

²⁸ Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahỹ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj gó hahỹ mamoo wät doo?†† —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ eanh bẽ hã ênh. Bẽ her'ood bã, tii bã ỹ baher'oot bẽ hã jaa ky gabuuj hahỹ ỹ moo wät doo, hahỹ ỹ bad'oo doo —nãng mäh.

30 —Jaa ky gabuuj Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hỹ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hẽ paah? Bẽ her'ood hã ỹỹ —nãng mäh.

31 Tii bã m' sa m'aa hẽnh mä raky n'aa hajëew bong. Hahỹ d' mä sa kyyh:

—Hỹ pong jé hawät do kyy gó ẽr noo bã, teanh da ẽr hã tii bã: “Hẽd n'aa paa ti bẽ ky nadaheeh ênh?”, nãng da.

32 Ajyy kyy gó ẽr noo bã, hajök do kawaj'ããn da ẽr wẽ —näk mä sa kyyh sa m'aa hẽnh raky n'aa hajëm bã.

(Rawén jeỹỹm mäh, hajök do hã m' P'op Hagã Do ky n'aa rod né hẽ paa m' sa h'yyb Jowãw.)

33 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:

—Dooh ãã hapëe bã — ken'ooh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ỹ na-ããj né hẽ, dooh ỹ her'ood bã ky gabuuj nãng do hã ỹỹ, tii da ỹ bad'oo doo — nãng mä ta kyyh sa hã.

12

Joom nãng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti m' Jesus baher'oot panyyg ky n'aa me sa hã.* Hahỹỹ da m' tabaher'oot:

—Hỹ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd nãng do ta joom. Tahedëe hõm. Ti tagagoos uwa bëeh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu däk do joom hagã n'aa tyng. Ti tabahaëej däk ta joom banãng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta danãh bahõm dawëe.

2 Joom ag wah'ëe dæg bã kã, ta danãh mejũũ ta sii moo heb'ooh do see ta kaser n'aa sa wẽ, tagadoo hyb n'aa paawã joom ag wób.

3 Ti takajaa bã kã, ramaso däk, rahewyyh, ramejõ hõm p'aa hẽnh bag hẽnh.

4 Tii bã ta danãh mejũũ ênh ta seeh. Tii kã ranu gana-booh, rarahejãã tii.

5 Ti tamejũũ ênh ta seeh. Radajëeb kãn tii. Ti ta danãh mejũũ nã hajök. Tii b' sa wób rahewyh bong, sa wób raneboh bëeh.

6 Sët hẽ mad'aak ta pa. Ta t'aah takamahãn do tii. Ti tamejũũ. Ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Tah ỹ raweh'ëeh da”, nãng mä ta h'yyb gó.

7 Ti ta kaser n'aa raba-hapãh bã raky hadoo: “Ta danãh t'aah hahỹỹh. Ti d' ta danã dæg ta yb jawén buuj

†† 11:28 Hes'ëem do Jesus hebëe bong do hyb n'aa, hajök do tama metëek do hyb n'aa na-ããj hẽ rawén eanh. Jesus hã he'anh do sa kyy gó ta tii bã hes'ëem do rabehes'ëem. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bã Jesus bad'oo doo. * 12:1 Ta hã kamaj'ĩ doo, ta hã he'anh do sa hã ti tabaher'oot.

däg”, näk mäh. “Ti bä, er da-jëëb! Er ma däg da tii bä kä hahÿ joom banäng doo”, näk mä sa kyyh.

⁸ Tii d' né kä, ranaboh jad kån. Dawëë radawäts hõm joom bahãnh—näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'üüm sa hä.

⁹ Ti m' teaanh sa hä:

—Nyy da joom danäh bad'oo hÿy kä? —näng mäh.

—Ana da, tadej'ëep da ta kaser n'aa, ta wób hä da tabahaëënh tii bä —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh sa hä:

—Dooch bë ner'ood bä g'eeh hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pä tób n'aa them'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿy kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.

¹¹ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ãäts hë er hä tii”,[†] näng kerih doo —näng mäh.[‡]

¹² Tii bä kä m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hë, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do na-ãäj mäh, ratyw n'aa esoos mä ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. H'yy genäh mä Jesus pes'ãäp mä panyyg ky n'aa me sa hä. Ti hadoo né hë, e'yÿm mä hajök do Jesus maa new'ëë do sa hä, ti hyb n'aa m' Jesus mahãnh rabahõm.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ta jawén kä m' ramejüü Pariséw wób, Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do karapee wób na-ãäj mä Jesus wë. Rakarën paawä rano n'aa masoo ta her'oot do hyb n'aa.

¹⁴ Ti hyb n'aa m' ky ken'yyim doo gó rake'aanh:

—Ma matëg! —näk mäh. —ãä hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooch daap ma-menä bä. Dooch mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa etsëeh do hä, hyb n'aa jawyk do hä mama metëek bä. Dooch maky n'aa ehÿÿd bä sa hyb n'aa ma metëek doo. Ehub né hë P'op Hagä Do karën do hä mama metëek doo —näk mäh. —Ti hyb n'aa —näk mäh —ãä mamaher'ood. Taw'ãäts hë a hä, ji epaag bä Roma buuj sa wahë hä rahepak doo, Sesa hä?[§] —näk mäh.

¹⁵ —Ji ep'aak g'eeh, dooch apäh ji epaag bä? Nyy da a hä? —näk mä sa kyyh.

Jesus hapäh mä ti sa h'yyb, j'ooj madäk doo me ti raky hadoo. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa tii da bë ke'aanh, këh ÿ hyb n'aa ÿ bë no n'aa maso paawä? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hä:

[†] 12:11 Saaw-Mo 118.22-23   [‡] 12:11 Ti pä tahanäng péh, ta daaj hë né m' ti takaher'oot.   [§] 12:14 Tii da rawén eanh, rakarën paawä Jesus her'oot do hä rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hä. “Dooch ji epaag bä Sesa hä” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hä. “Ji ep'aak né hë” Jesus ky hado bä paawä, hajök do maa new'ëë doo, dooch ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ãän paawä ta wë. Hejjoonh né hë ta hä reaanh doo.

—Na moweed denaari ramaneënh doo. Ý megãã — näng mäh.

¹⁶ Ti m' raban'oo däk ta hä. Ti m' tametëeh, ti m' tabeaanh sa hä:

—Jaa heen n'aa hahÿÿh? Jaa häd hahÿ kerih do ta hä? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë an'oo Sesa hä ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hä ta no n'aa hë** —näng mäh.

Ti m' sa h'yyb gó rameuuj b'ëeh ta kyyh hyb n'aa.

Saduséw Jesus hä rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' rakajaa Jesus wë Saduséw häd enäh doo, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hä m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajëb bä.

¹⁹ Ti m' raky hadoo Jesus hä:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hä, aj'yy dajëb bä, ta ÿÿm teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hÿÿj mä gat'ëe däk tii, ta hÿÿj makū panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh.

²⁰ —Panyyg gó òm äã maher'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy, 6 ta hÿÿj. Tagat'ëe däk mäh. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp.

²¹ Tii bä ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëe däk mä ta hÿÿj makū ÿÿm paah. Ti na-ääj mä dajëp né tii d' ënh.

Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né m' ta wób ënh.

²² Sahõnh hë m' raget'ëe bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hë m' radejëp ranetaa nä bä. Tagadëeg ub kä ÿÿnh dajëb kån.

²³ Ti m' rabeaaj kån Jesus hä:

—Ji genyyh bä kä ënh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh ti noo gó kä? Sahõnh hë paa m' ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do hä, P'op Hagä Do kyy kerih do bë nahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bë nahapäh do hyb n'aa na-ääj hë —näng mäh.

²⁵ —Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëe wäd bä. Ääs hÿ pongjé habong do kanetëe do hadoo da ji tii bä kä —näng mä Jesus.

²⁶ Ti m' taky hadoo ënh:

—Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë ner'ood bä Mosees mo haj'aa kerih do hä, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wäd do ky n'aa? —näng mäh. —Tii gó naa P'op Hagä Do ber'oot Mosees hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh: “Abaraãm hagä ÿÿh, Isak hagä ÿÿh, Jakóh hagä ÿÿh”,†† näng mäh.

²⁷ —Dooh, “Abaraãm makū hagä, Isak makū hagä, Jakóh makū hagä”, tanoo bä. Dejëp do hagä n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagä n'aa tii —näng mäh. —Tak'ëp bë

** 12:17 Ji né hë ti P'op Hagä Do karën doo. †† 12:26 Esodo 3.6

h'yy gatamah —näng mä Jesus kyyh Saduséw sa hä.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see bana. Tamaa napäh mä raky kedag bong do Jesus da-heeh. Ta hä m', baad mä Jesus ky gadoo sa hä rake'aanh doo. Ti hyb n'aa m' teaanh mäh:

—Ny hadoo do P'op Hagä Do mejüü do see tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk tamejüü do wób bahänh? —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hahÿ tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk: “Bë maa newë da hahÿÿh, Isaraéw buuj. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo, P'op Hagä Doo, ër hagä n'aa, sét né hë.

³⁰ Taw'ääts hë tak'ëp bë kamahän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ääts hë tak'ëp bë h'yyb padäg ta hä. Taw'ääts hë bë h'yyb tym gó naa né hë bë kamahän ta hä, sahõnh hë bë hajaa doo me”,^{‡‡} näng mäh.

³¹ —Hahÿ ta seeh: “Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo da”^{§§} —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Dooch tak'ëp ky n'aa jawyk pé ta ti pawóp hadoo do bahänh —näng mä Jesus ta hä.

³² Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky hadoo:

—Baad ti a kyyh, ma matëg —näng mäh. —Sét né hë ti P'op Hagä Doo. Dooch ta see péh —näng mäh.

³³ —P'op Hagä Doo tak'ëp ji kamahän, tak'ëp ji h'yyb däk ta hä. Ji h'yyb tym gó naa né hë, sahõnh hë ji hajaa doo me né hë ji kamahän ta hä. Ji kamahän né hë ji da hadoo, ji hä ji kamahän doo da —näng mäh. —Ji ajuu doo, ji anoo do P'op Hagä Do hä bahänh ti ta tii.

³⁴ Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä baad ta kyyh, ta h'yy ganäng doo me tabedoo, ti m' taky hadoo:

—P'eets hë paawä P'op Hagä Do hä mah'yy ka'eeh takarën doo da. P'eets hë paawä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa mabahadoo —näng mäh.

Ti bahänh kä m' dooh m' reaaj boo bä kä. H'yyb e'ÿÿm mä reaaj bä kä.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó Jesus ma metëek bä m' taky hadoo:

—Dawi panaa m' ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa nooh. Nyy da tii?

³⁶ Hahÿÿ d' mä P'op Hagä Do Sahee hejój gó Dawi baher'oot paa m' Kristo ky n'aa: “Wahë ÿ n'aa hä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo ky hadoo, 'Aso hup ÿÿ hënh, si ÿ mabag'ääs hyb n'aa a majï ÿ

nes'eëm bä kä' ", *** näng paa Dawi.

³⁷ Hÿÿ kä, "Wahë ÿ n'aa" Dawi maneeëj bä ti Kristo, nyy d' ti ta t'aah tabahadoo?††† —näng mä Jesus.

Baad mä hajõk do sa hã Jesus kyyh.

³⁸ Jesus ma metëek bä m' taky hadoo:

—Baad da bë kanä ta ti Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa mahãnh —näng mäh. Baad ub raken'yyim, baad rakametëeh saroor henyyim doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarën ji bedëng hajõk do sa mahang —näng mäh.

³⁹ —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jewyk do rabahetonh bä. Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëeh doo bä rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh.

⁴⁰ —Patug tema bong do radajëer esok, rama esok. Tii bä h'yy kamep'ëeh, báp péj hadoo doo me raky n'aa ets'ëe bä —näng mäh. —Ta ti hedoo do tak'ëp P'op Hagä Do rejää da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa ky n'aa.

Patug tamaa wäd is do tanoo do dajëer panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Ti m' Jesus bahyy sooh dajëer radahet'oonh do dawëe bä. Ti m' tabaheg'ääs

hajõk do radatoonh do dajëer tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajëer n'aa. Hajõk mä dajëer enäh doo, hajõng mä radatoonh.

⁴² Ti m' tabana patug tamaa wäd is doo, tadatooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä tii.

⁴³ Ti m' Jesus naëenh ta ma matëg ta wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Hahÿ ÿÿnh patug tamaa wäd is doo, sa bahãnh tabanoo. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

⁴⁴ —Sahõnh hë ta wób ranoo sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahÿ ÿÿnh, kasuud its né paawä, sahõnh hë taban'oo däg is ta wë hanäng do paats —näng mä Jesus.

13

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ratsyyim kasok bä m' P'op Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg see ky hadoo ta hã:

—Mahegää, ma matëg! Ewëeh hÿ pä tób pan'aa. Anäm hahÿ tatama n'aa! —näng mäh.

² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahapäh hahÿ tób yb —näng mäh. —Dooch da hahÿ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh hë da rabakud bëeh tũ —näng mäh.

³ Ti m' waëe joom oriib banäng doo hënh Jesus rabahõm kån. P'op Hagä Do

*** **12:36** Saaw-Mo 110.1 ††† **12:37** Dawi panaa né hë ti Jesus aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ÿ n'aa tamaneënh do paah, P'op Hagä Do T'aah tabahadoo do hyb n'aa na-ääj hë ti Jesus.

tób n'aa nu masee me tii. Ta tii bā Jesus bahäng bā, sa m'aa hēnh Peed, Tsijaag, Jowāw, Ān-Deréh rabana ta wē, ti m' raky n'aa eanh:

4—Ny noo gó da ti tii d' ma-her'oot do tadu dāk? H'ēed hado da tabedaa dāk do heen n'aa? —nāk mäh.

5 Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:
—Baad bē matakā da bē rawanadii hyb n'aa.

6 Hajök da han'aa ji hā wad'ii doo. Hät ȳy gó rabana, sa nooh. “Ȳ Kristo”, nāk da sa kyyh. Hajök da rawedii —näng mäh.

7 —Bē eỹm manā da kaneb'ooh do bē ky n'aa napäh bā. Ti awät né da ta ti hadoo doo. Ti hadoo né hē, dooh takaja nā bā badäk hahy bahēej jēng doo —näng mäh.

8 —Hāj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da hāj n'aa see babuuj sa daheeh. Hāj n'aa sa wahē n'aa, rah'yy kawereem da hāj n'aa see sa wahē n'aa wē. Hajōng hāj n'aa bā k'āāts katajuus da, sah na-āāj da anäng. Badäk hahy bahēej jēng do du dāk do metēe n'aa d' tii. Ajān pooj jé ta mahȳy ganyyh do hadoo da tii —näng mā Jesus.

9 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Baad bē kanā sa mahānh —näng mäh. —Bē da rahaēenh panang enäh do sa wahē n'aa sa moo gó, bē raky n'aa etyy hyb n'aa. Bē da rahewyyh tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo gó. Hēp ȳ n'aa bē da ramahūm sa wahē n'aa wē, hēej bagā n'aa sa wē na-āāj hē, sa matym gó bē raky n'aa tapaa hyb n'aa. Kēh ȳ

n'aa bē her'ood kån da tii bā sa hā —näng mäh.

10 —Badäk hahy gawatsig pooj jé, P'op Hagā Do T'aah panyyg hanām do jé pad'yyt hē da rabaher'ood hōm sahōnh hē hāj n'aa babuuj sa hā —näng mäh.

11 —Bē ramoo maso hōm bā, bē raheaaj bā bē raky n'aa etyy hyb n'aa, bē hyb n'aa tón manā bē her'oot péh. Bē her'oot bā, bē her'ood bē hā P'op Hagā Do anoo do ti noo gó. Bē h'yyb gó naa nado da ti bē her'oot doo. P'op Hagā Do Sahee da ti her'oot doo —näng mā Jesus sa hā.

12 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hỹj nāng do ta hỹj tan'oo dāk da ta wób sa moo gó, radaj'ēep hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah nāng do bad'oo ta t'aah hā. Sa taah da h'yy kawereem da sa yb wē, sa ȳn wē. Rahaēenh da ta wób sa moo gó radej'ēep hyb n'aa.

13 Tak'ep da sahōnh hē rakawajān da bē wē hēp ȳ n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hā ȳ, tadajēb bā kā, edēb had'yyt hē da hỹ pong jé P'op Hagā Do pa —näng mā Jesus kyyh.

14 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Tak'ep nasaa doo, P'op Hagā Do tób n'aa rejāā doo, P'op Hagā Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hōm hanoo doo, P'op Hagā Do tób n'aa bā tahēe dāg bā bē hapēe bā, taw'āāts hē Judah buuj hāj n'aa bā haj'eenh do rakejēn hōm da waēe banäng hēnh. (Sahōnh hē hahy ner'oot doo,

taw'ääts hē ramatakēē taga-
hoot hyb n'aa sa hā nyy d' Je-
sus hanäng pé ti tak'ēp nesaa
doo.)*

15 Ta ti bē bahapäh bā,
taw'ääts hē jajé p'op tób gadäk
do jó hasooh péh, nayyw hē
da takejēn hōm, dooh da pooj
jé tób gó tehēēn péh.

16 Ti hadoo né da ta
joom hood hēnh hawät doo.
Taw'ääts hē dooh da tajēē bā
ta hatsē tabehēēn hyb n'aa
paawä —näng mäh.

17 —Tak'ēp tanesaa het'aah
doo, sa taah nebii do sa hā kā
ti noo gó kā!† —näng mäh.

18-19 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Tak'ēp né da ji bahoop
ti noo gó. Badäk hahy P'op
Hagä Do pahuuj wät noo gó
naa, dooh nä paa ti hadoo pé
tak'ēp rabahoop. Ti jawén kā
dooh ti tahado wäd bā kā. Ti
hyb n'aa da, bē ky n'aa ets'ēē
P'op Hagä Do hā, bē kejēn
hōm do tabahahēēm noo gó,
tak'ēp naēng badoos noo gó,
tanahadoo hyb n'aa —näng
mäh.

20 —P'op Hagä Do bód gakog
hōm da nanäng ji ahoop doo.
Tii d' tanado bā paawä, dooh
paawä hedēp péh. Ta wē
tasēēw hōm do sa hyb n'aa
tawén bód gakog hōm ti noo
gó rahoop doo —näng mäh.

21 —Ti noo gó, “Wät hahy
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Doo”, “Jajé tahawät”, ra-
noo bā, bē ky dahé manä da
raher'oot doo.

22 Ta ti ȳ wén her'oot, ti
abok da hajök “Ȳ Kristo”
ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok
né da “P'op Hagä Do ky n'aa
rod ȳyh” ken'ooh doo, noo
kanesa doo. Tak'ēp hadoo
do ta heen n'aa rametēēh
da, rapehuunh da, ta wē
P'op Hagä Do asēēw hōm do
rawedii hyb n'aa paawä.

23 Ti hyb n'aa, bē hyb n'aa
matakä! Ta pooj jé ȳ ba-
her'ood däk bē hā —näng mä
Jesus kyyh.

24 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta ti rahoop do jawén paa
bā, papyyj da badagyb däk,
kamarab da dooh ta bag nyy
wäd bā.

25 Sagōōh wē hā naa kejäk
da. Wē hā habong do ta bag
keh'ȳyt da jé pad'yyt hē, ta see
hedo hōm da P'op Hagä Do
an'oo bā.‡

26 Ti noo gó kā da sahōnh
hē da rabahapäh ȳyh, Aj'yy
Hadoo Do Hȳ Pong Jé Hana
Doo, ȳ bahyng bā kā wē puh
mahang. Ȳ ahying da tak'ēp
P'op Hagä Do hejój me, ta bag
tak'ēp gabarēēh do hadoo doo
me.

27 Ti noo gó ȳ mejūū da
ās ȳȳ rabata hōm hyb n'aa jé
pad'yyt hē badäk hahȳ hā
habong do ȳ asēēw hōm doo —
näng mä Jesus kyyh.

28 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē hyb n'aa matakä joom
wiigo häd näng do ky n'aa hā
—näng mäh. —Wiigo tēēg tadu

* 13:14 Maah-Ko erii wät ta tii, Daniēw erii wät do hā Jesus beh'ūūm do hyb n'aa.

† 13:17 Tak'ēp tanesaa sa hā, du daa d' rawaj'aah pé do hyb n'aa. ‡ 13:25 Isajas
kyy gó Jesus beh'ūūm ta ti ta her'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hā kerii däk ta ti ky n'aa.

doo bä tagajewäng doo, bë hapäh tabanyyw edaa däk. §

²⁹ Ti hadoo né da, sahõnh hē ta ti bë ŷ maher'ood wät do kaja däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ŷ kajaa do bë bahapäh da —näng mäh.

³⁰ Ti m' taky hadoo ênh:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Da hē habong do rahapäh nä da sahõnh hē ŷ her'ood wät do bawäd kän. **

³¹ Badäk hahŷŷh, wē na-ããj da, ahēej jēē né paawä, kēh ŷŷ da dooh tahēej bä —näng mäh.

³² Ti m' Jesus ky hado kän:

—Dooch d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. ããs, hŷ pong jé habong doo, dooh rahapēē bä. ŷŷh, P'op Hagä Do T'aah, na-ããj hē dooh ŷ hapēē bä. Jääm né hē Ee hapäh.

³³ Dooch da bë hapēē bä ny noo gó ta ti bawät. Ti hyb n'aa baad ub da bë gadaa ta pooj jé, baad ub da bë matakä.

³⁴ Aj'yy karom näng do ta s'ee hēnh hahõm do hadoo tii. Tabahõm pooj jé tamejüü ta karom sahõnh hē rabahag'ããs hyb n'aa. Tamaher'ood hõm sa hã ramoo bong do hã. Tamejüü na-ããj hē tób noo hag'ããs doo, baad tabahag'ããs hyb n'aa.

Dooch raheen n'aa enä bä ny noo gó sa kariw n'aa matēēh.

³⁵ Ti hadoo bë hã kã. Taw'ããts hē baad da bë gadaa, baad bë hyb n'aa matakä da. Dooch da bë hapēē bä ŷ matēēh bä, tób danäh matēēh do ta karom nahapäh do hadoo da. Dooch ji hapēē bä tób danäh kajaa bä, tug bä, atsēm, atsēm ub, tapaj'ēē bä.

³⁶ Dooch taw'ããts hē tado bä bë h'yy gatamah bä tób danäh nayyw hē takaja bä —näng mäh.

³⁷ —Ti hyb n'aa ŷ bedoo bë hã, sahõnh hē sa hã: Baad bë gadaa, baad bë matakä! —näng mä Jesus.

14

Buu benyym do ŷŷnh ahoog wät do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ti m' pawóp nä m' ta ãh Pas-kowa* häd näng do bawät, pãw makuj tamah do rabawa noo gó. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetek do na-ããj mä ratyw n'aa esoos mä Jesus ramoo maso hõm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapäh bä m', radaj'ēēp hyb n'aa kã m'.

§ 13:28 Tabahahēm noo gó, hajõng do häj n'aa bä ti anäng joom ti noo gó barak doo. P'aa hēnh tagajewäng tabanyyw bedaa däk bä. Ti hyb n'aa ta ti ky n'aa gó Jesus beh'üüm ta panyyg. **

§ 13:30 Jesus hã reaa j wät ny noo gó P'op Hagä Do tób n'aa rarejää. ³⁷ ta baab jawén paa bä, hahŷ Jesus her'oot do jawén paa bä, Roma buuj sa warahén n'aa rarejää P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarēnh bä hasooh do paah. Sahõnh hē P'op Hagä Do tób n'aa pan'aa pä kepyyj hyng Roma buuj sa warahén ran'oo bä. *

§ 14:1 Pas-kowa ramaneēēnh do noo gó Isaraéw buuj rahyb n'aa esee P'op Hagä Do t'yyd mehīn doo, Esit bä naa rabah'üüm noo gó. Pas-kowa ratab'ēēs noo gó ranaheb'oooh b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa tii. Ti noo gó m' ratab'ēēs né hē pãw makuj tamah doo. Séd hã rataheb'ēēs.

² Rakaner'oot bä m' raky hadoo:

—Dooch da är dajëeb bä Pas-kowa noo gó, hajök do är wë rah'yy kawereem mahãnh —näk mäh.

³ Ti m' panang Betanija häd näng doo bä m', Simaw saraa hä däk do paa tób bä, sa waa tyng hä m' Jesus basooh bä m', ana mä ta wë ȳnh. Buu benyym do hood mä ta moo gó m' tabadäk. Pä s'ëeb mä ta hood. Tak'ëp mä taky n'aa gebah, joom nah-do häd näng do s'ëeb heh'äät ta ti gó hanäng do buu benyym doo. Ti m' tanoo gatëh hõm, ti m' tabahah'ook Jesus nuu gó m'.

⁴ Ti m' Jesus pa hat'oonh do wób rakawaj'ään bong, ti m' raky hadoo sa da hadoo do sa hä:

—Hëd n'aa tarejää tii?

⁵ Taw'ääts hë paawä takes'ëem. Tak'ëp paawä ji ky n'aa geb'aah. Ta sãm ji anoo paawä kas' uut do sa hä —näk mäh.

Ti m' rabahajëew wät ti ȳnh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hajëew manäh! Na magëd ti ȳnh —näng mäh. —Tak'ëp baad hadoo do tamoo wäd wät hä ȳy.

⁷ Kas' uut do aboo had'yyt hë bë mahang. Bë h'yy kajäk bä bë banoo sa hä. Ȳ ti h̄ȳh, dooh bë mahang had'yyt hë ȳ awäd wäd bä —näng mäh.

⁸ —Tahajaa do né hë ti tamoo wät hä ȳy. Ȳ radakä jëe pooj jé buu benäw n'aa tii d' nuh ȳy gó tah'ook doo —näng mäh.

⁹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup ȳ né hë hahȳ ȳ her'oot doo: Jé pad'yyt hë badäk hahȳy hä P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm do raba-her'ood hõm bä, raheer'oot da na-ääj hë hä ȳy hahȳ ȳnh moo wäd wät do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hä —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, 12 hedoo do ta ma matëg sa seeh, bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, Jesus tahaëenh hyb n'aa sa hä.

¹¹ Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hä. Ti m' ta sãm raky kajäk mä ta hä. Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kãn tabahaëenh hyb n'aa kä sa hä.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahȳy

¹² Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rataheb'ëes do du däk bä m', b'ëé t'aah aj'yy P'op Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh noo gó m', Jesus ma matëg rabeaanh ta hä:

—Nyy bä makarën ää benäm Pas-kowa tä n'aa, matab'ëes hyb n'aa? —näk mäh.

¹³ Ti m' tamejüü pawóp hë ta ma matëg, ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm nä panang hënh. Bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hä naëng hes'ooh do hä. Ta jawén bë ahõm da.

¹⁴ Ti bajëe suun bä tób gó, bë eaaj da tób danäh hä hahȳy da: “Ää ma matëg mejüü ää beaanh nyy bä

tagadäk ta gawakõ, tatab'ëës hyb n'aa Pas-kowa ta ma matëg sa daheeh", denoo da.

15 Tii bā da ta gawakõ gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëeh da bē hā. Ta tii bā tyng n'aa nāng da. Kabennyw dāk da —nāng mäh. —Ta tii bā bē moo boo ta tā n'aa, ta waa n'aa ēr tab'ëës hyb n'aa —nāng mā Jesus sa hā.

16 Ti m' pawóp hē ta ma matëg rabahōm panang hēnh. Rakajaa bā m' panang bā, Jesus her'oot do hadoo né kā m'. Ti m' ramoo boo kån tii bā kā Pas-kowa tā n'aa kā.

17 Papÿÿj badëe hyng bā kā Jesus kajaa 12 hedoo do sa sii.

18 Sa waa tyng pa rabat'oonh bā kā m', rabawēh bā kā m', taky hadoo sa hā:

—Bē see ÿ tahaëēnh da majjĩ moo gó. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —nāng mäh.

19 Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mā raky hadoo:

—Hā ÿÿ, dooh ÿ tado bā! —nāk mäh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bēeh, 12 hedoo do see né da, nemon ÿ heh'oos do pāw né da —nāng mäh.

21 —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hē —nāng mäh. —Ti hadoo né hē, baad nado da aj'yy hā, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do majjĩ moo gó han'oo dāk do hā! Taw'ääts hē paawä ta ti aj'yy

hā tanennyts bā paawä! —nāng mā Jesus kyyh.

22 Ti m' rabawēh bā, Jesus bado dāk pāw, ti m' P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Taw'ääts hē õm, Ee. Man'oo dāk pāw ää hā —nāng mäh.

Ti m' taganabāh dāk, tan'oo dāk mā ta ma matëg sa hā. Ti m' taky hadoo:

—Bē gado dāk. Hup ÿ heen n'aa hahÿÿh —nāng mäh.

23 Ti m' Jesus bado dāk uwa bēeh hood, ti m' P'op Hagä Do hā ta ky hadoo:

—Taw'ääts hē õm, Ee. Man'oo dāk uwa bēeh ää hā —nāng mäh.

Ti m' taban'oo dāk sa hā. Ti m' rabeëg pēe uwa bēeh.

24 Ti m' taky hadoo sa hā:

—Majyw ÿÿ, ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó hajök do sa hyb n'aa heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahōnh hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kā. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng† —nāng mā ta kyyh sa hā.

25 Ti m' taky hadoo ēnh sa hā:

—Dooh ÿ eëg wäd bā hahÿ uwa s'ëeb. Jääm hē p'aa hēnh papuuj däg ÿ eëek da P'op Hagä Do bag'ääs doo bā. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —nāng mäh.

26 Ti m' Saaw-Mo wób me P'op Hagä Do rama ejām do jawén paa bā m', rabahōm

† 14:24 P'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do nahado hahÿÿh. P'ooj ub b'éé t'aah majyyw rakaner'oot do heen n'aa. Papuuj dāk hÿÿ kā. Jesus majyyw hyb n'aa, sét nuu me sahōnh hē sa hyb n'aa dajëp doo, P'op Hagä Do gadoo hÿÿ kā ta wē sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh doo.

kän waëë joom oriib häd näng do banäng hēnh.

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē sahōnh hē ŷ bē beréd hōm da —näng mäh. —Hahŷŷ da takerii dāk P'op Hagā Do kyy kerih do hā ti ky n'aa: “B'éé hagā ŷ daj'ëëp da. Tii bā da jé pad'yyt hē b'éé rabehūūm bong”[‡] —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta tii d' né paawā da hā ŷŷ, ŷ ganā wāt jawén paa bā da, bē pooj jé da ŷ bahōm Garirej hēnh —näng mäh.

²⁹ Ti m' Peed ky hadoo ta hā:

—Sahōnh hē ōm reréd hōm bā, ŷ dooh ōm ŷ eréd bā —näng mäh.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Badah né hē, atsēm, pawóp nuu me karaak bahŷŷh do pooj jé ŷ maky n'aa jejēn da. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —näng mā Jesus Peed hā.

³¹ Ti m' Peed ky kah'ūūm mā ta hā:

—Dooh! —näng mäh. —ŷ radajëëb bā na-āāj hē a sii, dooh noo gó da ōm ŷ hyb n'aa eréd bā! —näng mäh.

Ti ky hedoo né hē m' ta ma matëg wób.

Getsemani bā Jesus ky n'aa ketsëë do panyyg n'aa hahŷŷh

³² Ti m' Jesus rabahōm joom banäng hēnh Getsemani häd näng doo hēnh. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Babā bē ayyw dó ŷ ky n'aa ets'ëë nuuj jé —näng mäh.

³³ Ti m' Peed, Tsijaag, Jowāw daheeh tamahūūm ta sii dawë hā. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mā tah'yy katón wāt. Dooh baad tado wād bā ta h'yyb. Ti m' taky hadoo sa hā:

³⁴ —Tak'ëp ŷ h'yy katón. ŷ h'yyb dajëp do hadoo —näng mäh. —Babā bē ayyw, bē matakā. Bē aā manā da! —näng mäh.

³⁵ Ti m' tabahōm dawë hā. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagā Do hā tanahoop hyb n'aa tamo n'aa, tahaja bā.

³⁶ Hahŷŷ da m' ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Dooh hejooñ pé a hā. Ti hyb n'aa ŷ karēn paawā mado hōm mahānh ŷŷ wāt hahŷ ŷ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né ŷ bet's'ëë paawā, makarēn doo d' né hē mabad'oo, ŷ karēn doo da nado —näng mäh.

³⁷ Tabana bā m' ta ma matëg tamawoob hē hadoo do rahab'ëëh hēnh, taheg'āās mäh, aā b'ëëh mäh. Ti m' tanaëëj nyh Peed ta häd heh'āät doo me:

—Simaw! —näng mäh. —Ōm aā jëng? —näng mäh. —Dooh mahaja bā kanahēn d'os hē maty gadäg bā si ŷŷ? —näng mäh.

³⁸ —Bē matakā, P'op Hagā Do hā bē ky n'aa ets'ëë, ne-saa do h'yyb tatug mahānh bēëh, ŷ bē eréd hōm mahānh —näng mäh. —Ji h'yyb karēn né paawā baad hadoo do ji moo wāt, nahejooj ji, ti hyb

n'aa bë ky n'aa ets'ëë ÿ wén näng —näng mäh.

³⁹ Ahõm ênh p'aa hênh, taky n'aa etsëë do paa taky n'aa etsëë ênh p'aa hênh.

⁴⁰ Ti m' p'aa hênh tabana bä ênh, aã b'ëeh ênh mäh, tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb. Dooh m' sa kyyh pé ta hä.

⁴¹ Tamawoob nuu me m' tabahado däk bä m' taky hadoo sa hä:

—Bë kameh'ãäk nä? Bë aã magyys hê? Jããm hê dó! —näng mäh. —Kaja däk ÿ ran'oo däk doo. Bë hegãã. Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'oooh do sa moo gó rabahaëej däk hÿy kä —näng mäh.

⁴² —Bë as'ëëg bësh! Hamäh, ër ah'üüm. Wät ta ti ÿ han'oo däk do majë ÿÿ hä —näng mä Jesus kyyh sa hä.

Jesus ramaso däk do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

⁴³ Jesus ber'oot nä bä m', takajaa Judas, 12 hedoo do see paah. Hajök mä han'aa ta sii. Sën-jeer yt hä m', boh yt hä m' rabana. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa kyy gó m', Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetëk do sa kyy gó m', Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-ããj hê ti rabana.

⁴⁴ Haëênh do baad ub mä taky n'aa her'ood däk. Hahÿÿ da m' ta kyyh sa hä:

—Ta ti ÿ tapa tsanetsup doo da, ti né hê tii. Tii d' bë maso däk, bë maso hõm baad ub —tii da m' ta kyy dó sa hä.

⁴⁵ Ti m' nayyw hê Judas bana Jesus wë, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh.

Ti m' ta tapa tsanetsup mäh.

⁴⁶ Ti m' ta hä rakajäk, ramaso däg kãn mä Jesus.

⁴⁷ Ti m' Jesus pa hageët do seeh, bado däk ta sën-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'ãät do karom. Ta nabuuj gakyd hõm mäh.

⁴⁸ Ti m' han'aa do hä Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wë h'yy kawereem do sa h'yyb mahüüm n'aa bë ed'oo g'eeh ÿÿh, bë wén n'aa wë ÿÿ sën-jeer yt hä, boh yt hä, ÿ bë masoo hyb n'aa? —näng mäh.

⁴⁹ —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ÿ awäd had'yyt hê bë sii ÿ ma metëëk bä. Dooh ênh ÿ bë maso bä tii bä ênh? —näng mäh. —Hÿÿ kä, taw'ãäts hê —näng mäh. —ÿ hapäh, tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do hä ÿ kaja däk hyb n'aa —näng mä Jesus.

⁵⁰ Ti m' sahõnh hê kä ta hata rawaj'aa bong. Reréd hõm mä Jesus.

⁵¹ Jããm hê sét hê wanajaah, pahëew. Sét mä tadadäk ta hatsë pãän rino s'ëëb. Jesus jawén paawä tabahõm, ti m' ramaso däg bä paawä m',

⁵² teréd däk mä ta hatsë. Hahót mä tawaj'aa hõm.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahüüm do ky n'aa hahÿÿh

⁵³ Ti m' Jesus ramahüüm kãn P'op Hagä Do tób n'aa yt

hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do wë kä. Ti m' rakata padëek t'ii hënh sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hë m'.

54 Ti m' Peed bahõm mä Jesus sa jawén. Dawëë m' tagadäk. Ajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób wahoo gó. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng. Katëng mä sa nemuun tëëg me.

55 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hë Sinedirijo^S häd näng do ajyy n'aa sii hë m' resoos mä Jesus hã rap'ää daj'ëëp péh. Resóts né paawä m' Jesus raky n'aa tapaa doo, dooh m' raw'yyt pé rap'ää daj'ëëp péh.

56 Hajõö né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' séd gó rer'ood bä. Raky n'aa eh'yýt mäh. Ta see ky n'aa hadoo mä ta see an'oo bä.

57 Ti m' p'op mä ta wób rabes'ëëg b'ëëh, ti m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã. Hahỹ d' mä sa kyyh:

58 —Äã maa napäh taher'oot doo. Hahỹ da ta kyyh: “ÿ gawatsiig hõm da

hahỹ P'op Hagä Do tób n'aa, ajyy sa mo haj'aa. Tii bä, tamawoob hë ta äh, ÿ moo wäd sooh P'op Hagä Do tób n'aa seeh, ajyy mo haj'aa nadoo doo”, näng ta kyyh — näk mä sa hã.

59 Tii d' né paawä m' sa kyyh, ti na-ääj mä dooh m' séd gó rer'ood bä.

60 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mä tabas'ëëg gëët sa mahang. Teanh Jesus hã:

—Doo maher'oot pé õm raky n'aa tapaa do hä? —näng mäh.

61 Doo m' Jesus ky gado bä. Bag hënh mä tabagëët.**

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaaj kån ta hã:

—Õm ti Kristo, P'op Hagä Do H'y'yb Däng Doo? Õm P'op Hagä Do T'aah? —näng mä ta kyyh.

62 —ÿÿ. ÿ né hë —näng mä Jesus. —Bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hënh tabasooh bä, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bä. Bë hapäh né da ënh tabahyng bä wë puh mahang —näng mä Jesus kyyh sa hã.

63 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do

^S 14:55 Sinedirijo ramaneëënh doo, ta ti m' 71 ajyy rakaheta padëek do raber'oot hyb n'aa nyy d' rabad'oo Judah buuj sa mahang ji da hadoo do moo nesaa doo, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ky nadaheeh do na-ääj mäh. Ta ti m' ta wób mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa wób, ta wób mä Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ma mehetëk do wób, ta wób sa wahë n'aa na-ääj mäh. ** 14:61 Doo m' Jesus kaway'ään bä. Daap hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aanh Jesus wén ky ganadoo.

sa wahë n'aa heh'äät do kawaj'ään gó tawén s'ëéd hõm ta daaj hë ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—Jääm hë. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh —näng mäh.

⁶⁴ —Bë maa napäh né hë ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejää doo —näng mäh. —Nyy da bë hä? —näng mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kyyh.

Ti m' sahõnh hë raky hadoo:

—Taw'ääts hë tadajëp! —näk mäh.

⁶⁵ Ti m' ta wób rabahetsoos, ti m' raty maw'yyd däk tana-hapäh hyb n'aa, ti m' rabetuu sa moo me, ti m' rabeaanh ta hä:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa ramahüüm kán, ti m' rahewyyh mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶⁶ Ti m' Peed bahäng bä m' tób w'oo hä, tabës mä tii bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom ÿÿnh.

⁶⁷ Tahapäh bä m' Peed katëng tëëg noo pa, taba-heg'ääs ta hä. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Õm na-ääj hë Jesus Nasaréh buuj sii hawät do paa õm —näng mäh.

⁶⁸ Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti ma-her'oot doo. Dooh ÿ heen n'aa nyy bä —näng mäh.

Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä.

⁶⁹ Tii hënh ÿÿnh bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëeh do sa hä:

—Hahÿ sa hata see né hë —näng mäh.

⁷⁰ Ti m' Peed jejën ënh mäh.

Badah peej hadoo mä kä, ta pa hab'ëeh do p'op, raky hadoo ta hä:

—Sa hata see né hë õm —näk mäh. —Garirej hënh naa né hë õm —näk mä sa kyyh.

⁷¹ Ti m' Peed ta daaj hë taky n'aa kawas'ee kán. Ti m' P'op Hagä Do hä taky däng:

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti aj'yy bë ky n'aa her'oot doo —näng mäh.

⁷² Ti m' nanyw hë m' karaak bahÿÿ kán pawóp nuu me däg kä. Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däk Jesus her'oot do paa ta hä kä: “Pawóp nuu me karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me ÿ maky n'aa jejën da.” Ti né paa kä m' Jesus her'oot do paa kä ta hä.

Ti m' tak'ëp Peed baód kán taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

15

Pirato häd näng do wë Jesus ramahüüm kán do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Báp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa, sahõnh hë Sinedirijo ajyy n'aa sii hë m' rahyb n'aa n'oo däk Jesus. Ramoo maw'yyd

däk, ramahũũm Pirato häd näng do wë.*

² Ti m' Pirato beanh Jesus hä:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

—ÿÿ. Tii d' né hë, maher'oot doo d' né hë —näng mä Jesus.

³ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa hajõng mä Jesus raky n'aa tapaa Pirato hä.

⁴ Ti m' Pirato ky hadoo ta hä:

—Dooh maky gado bä? Hajõng do hä õm raky n'aa tapaa —näng mä Pirato.

⁵ Dooh m' Jesus ky gedag bä.† Ti hyb n'aa m' Pirato hyb n'aa meuuj wät.

⁶ Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hõm radewëes do seeh. Teréd hõm hajõk do retsëe doo.

⁷ Ti noo gó m' ragadahew'ëes doo gó m' tabagëet Barabas häd näng doo, ta hataa sa daheeh. Ta see tadj'ëep paa ta wób sa sii m' Roma buuj wë rah'yy kawereem noo gó.

⁸ Ti m' hajõk do rabana Pirato wë, ti m' rabetsëe ragadahew'ëes doo gó hab'ëeh do see tamanyyh hyb n'aa, Pas-kowa noo gó tabahed'oo doo da.

⁹ Ti m' Pirato beanh sa hä: —Bë karën ÿ ado nyh bë matym n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneëenh doo? —näng mäh.

¹⁰ Tii d' tawén eanh, tahapäh mäh, P'op Hagä Do

tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa ta hä rahaëej däk Jesus, Jesus hä rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa.

¹¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa ky mejüü mä hajõk do rabetsëe hyb n'aa Pirato hä Barabas häd näng do Jesus jawén buuj.

¹² Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, nyy da ÿ bad'oo hÿ Judah buuj sa wahë n'aa bë maneëenh do hä? —näng mäh.

¹³ Tii bä m' tak'ëp rageëej bong:

—Mepëem däg b'aa kajatsëk do hä! —näk mäh.

¹⁴ —Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Dooh mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.

Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëej bong tii bä:

—Mepëem däg! Mepëem däg! —näk mäh.

¹⁵ Hajõk do Pirato h'yyb en'yyb hyb n'aa m' taberéd hõm mä Barabas häd näng doo. Ti m' tamejüü rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëej däk warahén sa hä rabepëem däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hä.

Jesus warahén rarejãã do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' warahén ramahũũm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo hënh. Tii bä m' ranaëej nä sahõnh hë sa hataa, séd hä rakata padëek hyb n'aa.

¹⁷ Ti m' radasuun jëng ta hä ta hatsë hahiin doo. Ti m'

* 15:1 Pirato häd näng doo, Roma buuj. Ta ti Judah häj n'aa bagä n'aa. † 15:5 Dooh Jesus kawaj'ään bä. Daap hë raky n'aa tapaa Jesus wén ky ganadoo.

hetäk do moo m' ramap'õõd däk, ta nuu gó m' radasoo.

¹⁸ Tii bä m' radu doo raky n'aa ej'ees do ta hä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëeh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

¹⁹ Hajõõ nuu me m' ranu gewyyh tatu me, rabahetsoos sa matsós me. Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy b'ëeh ta wë, raweh'ëeh doo gó m' raky n'aa mes'uunh hyb n'aa.

²⁰ Ti m' raky n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado nyh mä ta hatsë hahiin doo, rada-suun jäng mä ta saroor hë. Ti m' ramanyyh rabepëem däk hyb n'aa.

Jesus rabepëem däk do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

²¹ Ti m' ramanyyh bä m', aj'yy Simaw häd näng doo, panang hënh hajëng doo, tabëej paawä m' sa hä. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Aresän, Rupu häd enäh do sa yb tii. Jerusarënh panang hënh tabajëe paawä. Ti m' warahén ramejüü mä tabes'oooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëem däk do b'aa n'aa.

²² Ti m' Jesus ramahüüm Gogota häd näng doo hënh. (Gogota häd näng doo m', ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.)

²³ Ti m' ramenoo ta hä joom uwa häd näng do s'ëeb hejooonh doo. Kamekuunh mä ti datés do biin me, miir häd näng do s'ëeb. Dooh Jesus eëg bä.

²⁴ Tii bä kä m', repëem däg kän mäh. Ti m' ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.

²⁵ P'op däg mä papÿÿj, 9 oor däg mä ti rabepëem däk.

²⁶ Hahÿÿ da m' takerii däk Jesus moo p'ää tadajëp do heen n'aa hä: “Judah buuj sa wahë n'aa hahÿÿh”, näng mä kerih do hä.‡

²⁷ B'aa kajatsëk do wób hä rabepëem padëek na-ääj hë pawóp hë ajyy baretsëk doo. Hub hënh ta see hahäng, s'ÿÿ hënh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëem däk do bahäng. [²⁸ Ta tii hä kaja däk P'op Hagä Do kyy kerih do paa hahÿÿ d' her'oot doo: “P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.”§]

²⁹ Ta tii me teb'ëes do raky n'aa rejää mä Jesus, sa nuu m' rewõnh Jesus wë. Hahÿÿ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta äh mamoo wäd sooh p'aa hënh, a nooh.

³⁰ Ahyy b'aa hä hadäk do õm! A daaj kedëeb! —näk mäh.

³¹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë raky n'aa ej'ees mäh. Sa daaj hë m' rakaner'oot:

—Ta wób ted'ëep —näk mäh.
—Dooh tahaja bä ta daaj hë

‡ 15:26 P'op ta nu gad'oo pong jé m' rabepëem däk kerih doo. § 15:28 Isajas 53.12

takedëeb bä!

³² Hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo, Isaraéw buuj sa wahë n'aa hanäng doo, taw'ääts hë tabahyng b'aa kajatsëk do hã tahadäk do hã naa, äã bahëg'ääs hyb n'aa, äã ky daheeh hyb n'aa! —näk mä sa kyyh.

Ta pa habëeh do b'aa hã pad'ëek doo, ti na-ääj hë raky n'aa rejää mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

³³ Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahÿÿ hä. Jääm hë tug bä tabawag däk p'aa hënh.

³⁴ Tug bä m', tak'ëp mä Jesus geëej wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

“P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ÿ mamakyys?”,** tahanäng pé m' tii.

³⁵ Ta tii bä p'eets hë hab'ëeh do wób ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo:

—Bë maa newë! —näk mäh.

—Eriij ti tanaëenh —näk mäh.

³⁶ Ti m' sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëeb oow me, b'aa hã m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hã tabeëek hyb n'aa. Ti m' ti ky hadoo:

—Na madëeg! —näng mäh.

—Ti b' ër heg'ääs Eriij ana bä tamahyyh hyb n'aa —näng mäh.

³⁷ Ti m' tak'ëp mä Jesus geëej wät, ti m' tadajëb kån.

³⁸ Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ëed hyng mäh.

³⁹ Ti m' warahén sa wahë n'aa Jesus ty gadäk hënh hab'ëeh doo, tamaa napäh bä Jesus geëej wät doo, tahapäh bä m' nyy da Jesus dajëp doo, taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hÿ aj'yy! —näng mäh.

⁴⁰ Dawëë naa m' ÿÿj wób rabaheg'ääs. Sa mahang mä ab'ëeh Marija Madarën häd näng doo, Sarome häd näng doo, Marija seeh. Tsijaag, ta jawén nä ramaneëenh doo, Josés ta hÿÿj daheeh sa ÿÿn ti Marija.

⁴¹ Jesus hep'ëeh né hë m' ti ta tii. Garirej häj n'aa bä Jesus hataa né paa m' tii. Sa tä moo bo n'aa né paa m' tii. Hajök mä ÿÿj ta sii han'aa do Jerusarënh hënh, ti na-ääj mä tii bä m' rabab'ëeh ënh.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁴² Saab pooj jé m' ti tabahadoo. Saab pooj jé né hë m' ta ti Judah buuj rabahennyw hõm Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tug bä kã m',

⁴³ Joséh, panang Arimatsija häd näng do buuj, bahõm Pirato wë. Sinedirijo ajyy n'aa see ky n'aa etsëeh do m' ti Joséh. Tagada né hë m' P'op Hagä Do bag'ääs do du däk. Ti m' tabahõm Pirato wë. Dooh m' tah'yyb eÿÿm bä. Tetsëë mä Jesus kamag n'aa.

⁴⁴ Ti m' Pirato hyb n'aa meuuj wät mä Jesus nyyw

** 15:34 Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk do hã tabeh'üüm.

hē dajēp tahanäng doo. Ti m' tamejũũ ranaēēnh warahén sa wahē n'aa tabeaanh hyb n'aa ta hã te hub tado bã.

⁴⁵ Ti m' ta heen n'aa nyy däk bã warahén sa wahē n'aa her'oot doo, ti m' tabahaēēj däg kãn Joséh hã.

⁴⁶ Ti m' Joséh etsēē mä pãän hawak doo, rino häd näng do s'ēēb. Ti m' tabado hyy kãn Jesus kamag n'aa, ti m' tahabēn däk mä hawak doo me. Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots däk doo gó. Ti m' pä gatsabak do tepēēd nã, taty gatsēē däk mä ta me.

⁴⁷ Marija Madarēn, Marija see Josés ȳyn raheg'ããs. Rahapäh mä ragadasuun jëng do Jesus kamag n'aa.

16

Jesus ganã wät do panyyg n'aa hahýȳh

¹ Ti m' papýȳj badēē hyng jawén paa bã, Saab bahēēj jëng bã, Marija Madarēn, Sarome, Marija Tsijaag ȳyn ah'ũũm mä buu benyym doo m' retsēē. Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m' tii.

² Ti m' bap paah, met'uuh hã, papýȳj ty ganã kēē bã, rabahõm kãn pä gabaho doo hēnh, Jesus kamag n'aa rada-suun jëng hēnh.

³ Ramahõm me, tyyw me, rakaner'oot:

—Jaa da pä jawyk do ty gas'ēēs? —nãk mäh.

⁴ Ti m' raty kajäk, pä kepēēd hõm taty gatsē. Aeh mä ti pä.

⁵ Ti m' rabajēē p'ēē gabaho doo gó. Ti m' rabahapäh,

asooh mä pahēēw hadoo. Hawak mä ta saroor taga-sooh. Hub tabanäng hēnh mä tabasoo. Ti m' rah'yyb e'ȳym bong.

⁶ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bē e'ȳym manäh! — näng mäh. —Bē esoos Jesus Nasaréh buuj, repēēm däk do paah. Dooch wäd bã. Ganã wät! B'ēēp, bē hegãã radasuun jëng do paa bã — näng mäh.

⁷ —Bē ahõm nã, bē maher'ood ta ma matëg sa hã, Peed hã sii hē. Hahýȳ da da bē kyyh: “Ahõm da bē pooj jé Garirej hēnh. Bē hapäh da t'ĩ hēnh, bē tamaher'oot do paa da” —näng mäh.

⁸ Ti m' rawaj'aa hõm, kaj'uun mäh, h'yyb manepēē boo m'. Dooch m' raher'ood bã sa hã rabe'ȳym bong do hyb n'aa.

[⁹ Ti m' met'uuh hã bap paah, Jesus ganã wät. Pooj jé Marija Madarēn hã m' takas'ee wät. Ta ti m' Marija setsi karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do tahebēē bong do paa m'.

¹⁰ Ti m' tabahõm Jesus sii habok do paa wē. A'oot mä tii. H'yy ketón bong mä Jesus hyb n'aa.

¹¹ Ti m' Marija Madarēn baher'oot bã m' sa hã Jesus ganã wät doo, Jesus tahapäh doo, dooch m' raky dahé bã.

¹² Ta jawén kã Jesus kas'ee wäd kãn ta see hado däk mä pawóp hē ajyy panang s'ee hēnh hah'ũũm do sa hã, ta tyw n'aa me rababok bã.

13 Ti m' ajyy mat'ëeh p'aa hënh, raheer'oot mä ta wób sa hã. Ti sa hã na-ãäj mä dooh raky dahé bã.

14 Tii bã kä m', Jesus kas'ee wäd kãn 11 hedoo do ta ma matëg sa hã kä sa tä rabawëh bã m'. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa ti bë nabuj keh'ũũm bë ky nadaheeh ÿ hap'ëeh do ÿ ganä wät jawén paa bã? —näng mä Jesus kyyh sa hã.

15 Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë ahõm jé pad'yyt hë badäk hahÿ hã. Bë maher'ood hõm sahõnh sa hã hanãm do panyyg këh ÿ n'aa —näng mäh.

16 —Panyyg ky dah'eeh doo, nu kemuun bong doo, P'op Hagä Do ed'ëep da ta wë. Panyyg ky nadah'eeh doo, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da bane-saa hënh —näng mäh.

17-18 Ti m' taky hadoo ënh:

—Panyyg këh ÿ n'aa ky dah'eeh do hã P'op Hagä Do anoo da hahÿ tak'ëp rahajaa doo: Karap'aar h'yyb nesaa do rahebë da hät ÿÿ gó. Ta wób kyyh rer'oot da. Aw'yy rameso bã da, p'yym reëg bã da, dooh da ramahÿÿj hob bã. Sa moo radatoonh da nahëë enäh do nu gad'oo bã, heso padëek da nahëë enäh doo. Ta heen n'aa ti ta tii, te hub né hë këh ÿ n'aa ta wób rabahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ber'oot jawén paa bã sa sii, P'op Hagä Do masäg kãn hÿ pong jé. P'op Hagä Do

hub hënh, takaweh'ëeh doo bã tabaso däg kãn.

20 Ti m' ta ma matëg rabahõm kãn, ti m' jé pad'yyt hë rabaher'ood hõm kãn mä Jesus ky n'aa kä. Jesus, p'op naa né hë tamasa sa hã tapehuunh doo me, sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa te hub né hë ta ti ta ky n'aa.]

Jããm né hë hahÿ Jesus P'op Hagä Do T'aah panyyg kä.

Rukas Jesus ky n'aa hanäm do Rukas erii wät do hahÿÿh

Rukas Teopiro tama-her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Õm ÿ ma erih hahÿÿh, Teopiro.

Hajök herii bong äã häj n'aa bä hawäd wät do ky n'aa, Jesus ky n'aa.

2 Sahõnh hẽ tadu däk bä hap'ëeh doo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do her'ood hõm do raheer'oot sa hä raberih hyb n'aa. Tii d' né paa raberih.

3 Hÿÿ kä, Teopiro, hyb n'aa jawyk doo, sahõnh hẽ baad ÿ ma kamet'ëeg wät jawén paa bä ta ti ky n'aa, ÿ na-ääj hẽ hÿÿ kä ÿ erih ta ky n'aa. Sét ken'yyh ÿ ma erih doo.

4 Ta tii da ÿ wén erih, õm rama met'ëeg wät do Jesus ky n'aa hä, se hub né hẽ baad mabahapäh hyb n'aa ÿ erii wät do hä maner'ood bä.

Ääs ky n'aa her'oot Jowäw nu gahem'uun do benäng do ky n'aa hahÿÿh

5 Ti m' sa wahë n'aa Eróts häd näng do Judah häj n'aa bä tabag'ääs noo gó, ti awät mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do seeh. Sakarija m' ta häd. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wahë n'aa see Abijah makü panaa né m' tii. Ta ÿÿm

häd mä Isabew. Sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë wahë n'aa makü Aräw häd näng do panaa né m' tii ënh.

6 Baad ub mäh, P'op Hagä Do karën doo da rababok. Baad ub né hẽ raky daheeh sahõnh hẽ P'op Hagä Do mejüü doo, ta ky n'aa jaw'yyk do kerih doo.

7 Dooch m' rataah nyy bä. Dooch m' Isabew eta bä. Wehëh padäg mä ta patug daheeh.

8 Ti m' ta see pé noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, Abijah makü karapee, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ramoo bok noo gó, Sakarija moo wät mä tii bä.

9 Sakarija hã m' rah'yy kajäk t'öp gadäk doo gó tabajëe suun hyb n'aa, buu benyym do in-sijëen häd näng do tabajuu hyb n'aa.*

10 Ti m' buu benyym do tabajuu bä m', hajök mä ta noo bä hab'ëeh. P'op Hagä Do hã m' raky n'aa etsëe.

11 Ti m' P'op Hagä Do ääs kasee Sakarija hã m'. Buu benyym do rabahej'uu do tyng hënh, hub hënh mäh, ääs bag'ëed däk.

12 Tak'öp mä Sakarija beÿÿm wät. H'yy gabadoo wät mäh.

13 Ti m' ääs ky hadoo ta hã:

—Eÿÿm manäh, Sakarija — näng mäh. —P'op Hagä Do maa napäh metsëe do ta hã — näng mäh. —Etaah da a ÿÿm.

* 1:9 Jääm né sét né hẽ sa ky n'aa rod hajëe suun t'öp gadäk doo gó, taber'oot hyb n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do tah'yyb en'yyim hyb n'aa.

Aj'yy da bē t'aah. Man'oo da ta häd Jowāw —näng mäh.

¹⁴ —Tak'ëp da bē h'yyb tsebé ta hyb n'aa. Hajök ratsebé tabenäng bä,

¹⁵ hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó tabahadoo do hyb n'aa da —näng mäh. —Taw'ääts hē dooh d' teëg da uwa bēeh hejooñh doo, ta wób na-ääj hē mahÿñh doo. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm da a t'aah ta ÿñn wog gó tabasuun nä bä na-ääj hē —näng mäh.

¹⁶ —Hajök da Isaraéw buuj tah'yyb wapëen hõm p'aa hēñh P'op Hagä Do wē, sa hagä n'aa wē, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mäh.

¹⁷ —Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do pooj jé da Jowāw bawäd däk da, Isaraéw buuj sa h'yyb tym tabenäm hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē. P'op Hagä Do Sahee hejój gó tabawät da, P'op Hagä Do ky n'aa rod Eriij makũ hawäd wät do paa hadoo da, sa yb sa taah rah'yyb en'yyim hyb n'aa sa wē, nabuj keh'ũũm do rah'yy kawapëen hyb n'aa, rah'yy genäh hyb n'aa kä baad P'op Hagä Do karēn doo da habok do rah'yy genäh doo da —näng mä ääs kyyh Sakarija hã.

¹⁸ Ti m' Sakarija ky hadoo:

—Nyy d' ÿ bahapäh ta ti te hub tado bä? —näng mäh. —Wah'ëe däg ÿ ti hÿñh. Wah'ëe däg äm ÿ né tii êñh —näng mäh.

¹⁹ Ti m' ääs ky hadoo Sakarija hã:

—Gabirijéw häd näng do ÿ ti hÿñh —näng mäh. —P'op Hagä Do pa hegët do ÿ hÿñh. Ta ti né hē ti ÿ tamejũũ hahÿ hanäm do ky n'aa õm ÿ maher'oot hyb n'aa —näng mäh.

²⁰ —Hÿñh kä, —näng mä —dooh d' mer'ood wäd bä a t'aah benäng bä kä, ÿ maky nadaheeh do hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó da ti awät né da a hã ÿ her'oot do a t'aah ky n'aa —näng mä ääs kyyh Sakarija hã.

²¹ Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa noo bä kata b'ëeh doo, ky n'aa ets'ëe doo, ragada mä Sakarija banyyh. “H'ëed hyb n'aa ti tabadoh?”, näk mä sa h'yyb gó.

²² Ti m' tabanyyh bä kä m', dooh m' tahaja wäd ter'ood bä. Ta moo me m' tameh'eed däg up. Ti hyb n'aa rah'yy genäh. P'op Hagä Do metëeh do tahapäh sa hã.

²³ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa gó tamoo wät do bahänh bä kä, tababaañ hõm kån mä ta tób hēñh.

²⁴ Ti m' nayyw hē denaa hē kä m', ta ÿñm Isabew häd näng do beta däg kån mäh. Ji ma poo oow pé kä m' ta kamarab n'aa ta ÿñm gada ta tób bä, dooh m' tawäd bä ta s'ee hēñh. Ti m' Isabew ky hadoo:

²⁵ —Hahÿ P'op Hagä Do anoo hã ÿñ —näng mäh. —ÿñ tat'yid mehññ. Tado hõm hã ÿñ ÿ nu mebyng doo, ÿ netaah doo —näng mä Isabew kyyh.

Ääs ky n'aa her'oot do Jesus benäng do ky n'aa hahÿñh

²⁶ 6 kamarab tabahado däk bä m', P'op Hagä Do mejũũ

ããs, Gabirijew häd näng doo, tabahõm hyb n'aa panang Nasaréh häd näng doo hēnh, Garirej häj n'aa bä.

²⁷ Tamejũũ mä tabeg'ããs hyb n'aa maruus wē, Joséh häd näng do y̆ym pan'aa wē. Dawi panaa né m' ti Joséh. Dooch m' aj'yy tamepeë nã bä ti maruus. Ta häd mä Marija.

²⁸ Ti m' ããs bahõm ta wē, ti m' taky hadoo:

—Y̆ ana a wē õm y̆ panäk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky enny a wē. A hã hē tabawät —näng mä ããs Gabirijew häd näng do kyyh.

²⁹ Ti m' Marija hyb n'aa tón geët mä ããs her'oot do hã. Ti m' tahyb n'aa newëë. Ta h'yyb gó m' tabedoo:

—H'ëed ky n'aa ti hỹy éh? — näng mä Marija ta h'yyb gó.

³⁰ Ti m' ããs ky hadoo ta hã:

—Ey̆m manã Marija! — näng mäh. —A hã P'op Hagä Do h'yyb däng.

³¹ Õm da eta däk, enny däg da a t'aah. Mahäd n'oo däk da Jesus.

³² Ky n'aa etsëeh da. P'op Hagä Doo, Sahõnh Hē Sa Bahãnh Hadoo Do T'aah da ramaneëenh —näng mäh. — P'op Hagä Do anoo da ta wahë makũ Dawi häd näng do jawén buuj tabahadoo hyb n'aa, sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa.

³³ Jakóh panaa sa wahë pan'aa da had'yyt da. Tabagãã had'yyt da —näng mä ããs kyyh.

³⁴ Ti m' Marija ky hadoo ããs hã. Teaanh mäh:

—Nyy d' mä tii? Dooch aj'yy y̆ mepëë bä —näng mäh.

³⁵ Ti m' ããs ky hadoo:

—P'op Hagä Do Sahee da ahyng a wē —näng mäh. — P'op Hagä Doo, Sahõnh Hē Sa Bahãnh Hadoo Do hejój a hã da tabadäng. Ti hyb n'aa da hahỹ karapee hã P'op Hagä Do h'yyb däng. Ramaneëenh da P'op Hagä Do T'aah —näng mä ããs kyyh Marija hã.

³⁶ Ti m' taky hadoo ënh:

—A wakãän, Isabew häd näng doo, ti na-ãäj hē etaah ta wah'ëë gó. Rahe'oot né paa ti netah. Hỹy kã eta däk — näng mäh. —Ji ma poo oow see pé däg ta kamarab n'aa.

³⁷ Dooch hejooch pé P'op Hagä Do hã —näng mä ããs kyyh Marija hã.

³⁸ Ti m' Marija ky hadoo:

—P'op Hagä Do karom né y̆yh. Tamejũũ do y̆ moo wät da —näng mäh. —Taw'ãäts hē ta ti tahado bä, maher'oot do hã y̆y —näng mäh.

Ti m' ããs ahõm kãn mä p'aa hēnh ta mahãnh.

³⁹⁻⁴⁰ Ti m' nayyw hē de-naa hē Marija bahõm kãn mä panang hēnh, Isabew hagä hēnh, waëë habëë hēnh, Judah häj n'aa bä. Ta tsym n'aa kaw'aat mä tabahõm. Ti m' tób gó m' tabajëë suun. Isabew mä tedëng.

⁴¹ Ti m' takedëë sii hē m' ajãn Isabew wog gó hasuun do kahasyyg wät mä ta wog gó. Baad mä P'op Hagä Do Sahee badäg däk Isabew h'yyb gó.

⁴² Ti m' Isabew ky hadoo Marija hã, tak'ëp mä ta kyyh:

—Baad õm P'op Hagä Do ky n'aa edëng ÿÿj wób sa mahãnh. Ajãn hã na-ããj né hẽ baad hadoo do tah'yyb däng —näng mäh.

43 Ti m' Isabew ky hadoo ênh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ta hã ÿ h'yy kaha'eeh do ÿÿn pan'aa mabahado né paawä mabana ÿ mabaheg'ääs. ÿ maweh'ëeh ta ky n'aa hã.

44 ÿ medëe sii hẽ, wok ÿÿ gó ajãn kahasyyg wäd is, tsebee wät —näng mäh.

45 —Baad õm P'op Hagä Do ky n'aa edëng maky daheeh do hyb n'aa a hã taheer'oot doo —näng mä Isabew kyyh Marija hã.

46 Ti m' Marija ky hadoo:

—Hëp ÿ tym P'op Hagä Do taj'aa etsë.

47 Hëp ÿ tym tsebee kãn P'op Hagä Doo, hëp ÿ tym dëeb wë.

48 Ta wë hëp ÿ tym wén tsebé, ÿ ta karom its tahyb n'aa esee do hyb n'aa.

Hÿ jawén sahõnh hẽ ÿ ramaneëenh da ÿÿnh ky n'aa kedëng doo,

49 tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Doo, sahõnh haj'ap do banoo do hyb n'aa hã ÿÿ.

Tsyt hẽ, sahõnh hẽ nesaa do mahãnh né tii. Baad had'op do né tii.

50 Sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong doo, sa panaa na-ããj né hẽ, ta hã hyb n'aa jew'yyk doo,

P'op Hagä Do t'yyd mehïin had'yyt hẽ.

51 Tak'ëp hejooñh do P'op Hagä Do mo haj'aa.

Hahÿÿ da tamo haj'aa:

Jé pad'yyt hẽ dawë hã tabetyn hõm h'yy kasab'ee doo gó sa hã hẽ h'yy kasadä doo,

P'op Hagä Do karën do raty n'aa ges'yyk doo.

52 Tasog hõm hyb n'aa jewyk do sa hejój,

ti taban'oo kãn hyb n'aa sakog is do sa hã.

53 Baad taban'oo kãn sa tä, sa waa, has'aah do sa hã.

Tan'oo kãn ta si n'aa hẽ rababaaj hõm tak'ëp ma enäh do paah.

54 Tamasaa wät Isaraéw buuj, ta karom.

Ta t'yyd mehïin had'yyt sa hã.

55 Dooh tamabaan bã Abaraãm hã, Abaraãm panaa† hã taky n'aa enooh doo.

Nahëej sa hã taky n'aa enooh do paah —näng mä Marija kyyh.

56 Ti m' tamawoob hẽ kamarab Marija bayyw kãn mä Isabew tób bã. Ti m' tababaaj hõm kãn ta tób hënh.

Jowãw nu gahem'uun do henäng do panyyg n'aa hahÿÿh

57 Ti m' Isabew t'aah benyy däk bã kã, enäng mä kã aj'yy.

58 Isabew pa haj'eenh doo, ta wakãan na-ããj mä rapanyyg enä hõm bã kã, ratsebee kãn mä ta sii. Isabew P'op Hagä Do t'yyd mehïin, rahegãã bã.

† 1:55 Isaraéw buuj né hẽ ti Abaraãm panaa.

59 Ti m' ta t'aah 8 ta āh tabahado dāk bā, sa wakāān, sa pa haj'eenh do na-āāj hē rabana ta t'aah masuuj noo byyh kahōg hōm do raheg'āās. Rakarēn mā ta hād ramaneēnh Sakarija, ta yb hād.

60 Ti m' Isabew ky hadoo:

—DooH —nāng mäh. —Ta hād da Jowāw —nāng mäh.

Ti m' raky hadoo ta hā:

61 —Hēd n'aa ta tii d' ta hād? —nāk mäh. —DooH ta tii da Jowāw hād nāng pé bē wakāān —nāk mäh.

62 Ti m' sa moo me rameanh ta yb hā nyy da ta t'aah hād.

63 Ti m' ta moo me Sakarija metsēē ta hā rabanoo ra-her'iih doo. Ti m' rahyb n'aa meuj bong terih do hā. “Jowāw” mā terii dāk.

64 Tii bā kā m', taber'ood däg kån p'aa hēnh kā. Ti m' Sakarija j'aa etsēē kån mā P'op Hagā Doo.

65 Ti m' sa pa haj'eenh do rahyb n'aa meuj bong mā tak'ēp. Jé pad'yyt hē waēē habēēh hēnh mā Judah hāj n'aa bā ta ky n'aa rahe'ood hōm kån mäh.

66 Sahōnh hē ta ti maa new'ēē do panyyg hā, rahyb n'aa newēē, rahyb n'aa tōn. Sa h'yyb gó m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk da ta ti karapee —nāk mā sa h'yyb gó.

Tii da sa h'yyb gó rawén her'oot, P'op Hagā Do hejój karapee hā tabawät do hyb n'aa.

Hahỹ Sakarija her'oot do ta jawén hawät do ky n'aa P'op Hagā Do metēēh doo

67 Ti m' baad mā Sakarija h'yyb gó P'op Hagā Do Sahee badāng. Ti m' tadu doo taba-her'oot ta jawén hawät doo, P'op Hagā Do metēēh doo. Ti m' taky hadoo:

68 —Taw'āāts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā,

Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do er j'aa etsē.

Tabahyng ta karapee tabed'ēēp hyb n'aa nesaa do mahānh.

69-70 P'ooj ub, ta ky n'aa rod tsyt hē ta wē kasēew bong do hā taky n'aa enooh doo,

tii da P'op Hagā Do bad'oo hỹỹ kā.

Tamejō kån hỹỹ kā er mahang tak'ēp ta hejój me er hed'ēēp doo,

ta karom Dawi makū panaa hā.

71 Ēr da ted'ēēp er majiī mahānh,

er wē h'yy gaēēnh do mahānh.

72 Tat'yyd mehiiīn paa er wahē makūūh.

Tahyb n'aa esee baad had'op do sa hā taky dāng do paah,

73 Abaraām makūū hā taky n'aa enooh do paah.

74 Ēr ted'ēēp da er majiī mahānh,

h'yyb neỹỹm doo me er moo bok hyb n'aa P'op Hagā Do wē.

75 Tsyt hē nesaa do mahānh, takarēn doo da er baboo had'yyt hyb n'aa ta matym gó.

⁷⁶ Ti m' ta t'aah hã Sakarija
ky hadoo:

—Õm da ramaneëenh P'op
Hagä Doo, Sahõnh Hë
Sa Bahãnh Hadoo Do
ky n'aa rod.

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ka-
jaa do pooj jé panäg
n'aa da õm.

Õm da henäm sa h'yyb tym,
baad ragadoo hyb n'aa
takajaa bä.

⁷⁷ P'op Hagä Do karapee
hã mamaher'oot da
nyy da sa h'yyb tym
tabed'ëep

hỹ pong jé ta pa rababoo
had'yyt hyb n'aa,
nesaa do sa h'yyb tym gó
hanäng do tabawug
hõm do hyb n'aa da.

⁷⁸ Tii da P'op Hagä Doo, ër
h'yy kaha'eeh do wén
d'oo, taky ennyym do
hyb n'aa.

Ji tat'yyd mehñn.

Ti hyb n'aa Tah'yyb Däng Doo,
ta bag hadoo ër hã,
papÿÿj bag hadoo doo, p'op
tabana ër hã.

⁷⁹ Ta bag tanoo da gadagyp do
hadoo doo gó habok do
sa hã,

dajëb gó habok do sa hã.

Ër hã tanoo da h'yyb nyw
gó ër babok hyb n'aa
—näng mä Sakarija
kyyh.

⁸⁰ Ti m' karapee bawëë
gëët. H'yyb hejooj g'ëed kån.
Tabanawäng bä kã tabawäd
had'yyt hë. Tii bä kã, tadu do
kån tama metëëk do Isaraéw
buuj.

2

*Jesus benäng do panyyg
n'aa hahÿÿh*

¹ Ti noo gó m', hajõng
häj n'aa sa wahë n'aa Aw-
Kus häd näng do tamejũũ
rabetsén hyb n'aa sahõnh
hë ta karapee jé pad'yyt
hë habok doo, sa häj n'aa
had'yyt bä habok doo, Roma
buuj ramejũũ doo bä.

² Jããm né hë ti pooj jé ra-
betsén doo. Kirinijo häd näng
doo, hëej Sirija häd näng do
babuuj sa wahë n'aa noo gó
m' tii.

³ Tii bä m' sahõnh hë
rabebanh sa wahë makũ
panang p'aa hënh, ta heen
n'aa hã sa häd raberih hyb
n'aa.

⁴ Ti hyb n'aa m' panang
Nasaréh, Garirej häj n'aa
bä badäk doo bä naa Joséh
ratsyym kasog kån, Judah
häj n'aa hënh, panang Berënh
häd näng doo hënh rabahõm
hyb n'aa. Dawi häd näng
do panang paa né hë m' ti
Berënh. Dawi panaa see m'
Joséh.

⁵ T'ñ hënh tawén hõm mä
Marija, ta ÿÿm pan'aa da-
heeh, retsén do heen n'aa hã
sa häd raberih hyb n'aa m'.
Etaah mä ti Marija.

⁶ Ta tii bä rabajeej bong noo
gó kã m' karapee benyy däg
kån.

⁷ Ti m' pooj jé ta t'aah, aj'yy
m'. Ti m' tabahabën däk. Ta
wób sa masãäh tób n'aa yt hã
m', b'éé waa hood gó m' tada-
sooh. Du daa m' dawëë hena
do tób ranu kahej'ëëk doo bä
m', gabad'ëë däk do hyb n'aa
m'.

⁸ Ti noo gó kä m', atsëm, b'éé hagã n'aa rabaj'eenh p'eets hẽ. B'éé mä rahag'ããs.

⁹ Ti m' P'op Hagã Do ããs kasee sa hã. Ti m' P'op Hagã Do hejój tametëeh sa pa. Ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo mäh. Ti m' b'éé hagã n'aa tak'ëp mä rabeÿÿm bong.

¹⁰ Ti m' ããs ky hadoo sa hã:

—Bë eÿÿm manäh! Ý manaa tak'ëp ji tsebé do panyyg, sahõnh hẽ panyyg pan'aa —näng mäh.

¹¹ —Naga hẽ enyy däk bë mahang, Dawi panang paa bã, bë h'yyb tym dëëb. Kristo,* P'op Hagã Do H'yyb Däng Doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tii —näng mä ããs kyyh.

¹² Ti m' taky hadoo ënh:

—Hahÿÿ da da bë heen n'aa: Bë aw'yyt da kahabën is karapee. B'éé waa hood gó da tabasoo —näng mä ããs kyyh b'éé hagã n'aa sa hã.

¹³ Ti bã m' nayyw hẽ m' ragenã b'ëeh hajök do ããs ta see pa. Tii bã m' P'op Hagã Do hã rama ejäm. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

¹⁴ —Taw'ãäts hẽ hÿ pong jé tak'ëp raweh'ëeh, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagã Doo. Badäk hahÿÿ bã, ta hã habong do hã, takamahãn do hã, P'op Hagã Do anoo da h'yyb näw n'aa —näk mä ããs sa kyyh.

¹⁵ ããs rabedo bong bã m', p'aa hënh hÿ pong jé rabasëek bã m', b'éé hagã n'aa rakaner'ood kãn, ti m' raky hadoo:

—Hamäh, Berënh hënh ër hegãã ti P'op Hagã Do her'oot do ããs hã. Hamäh, hamäh —näk mäh.

¹⁶ Ti m' nayyw hẽ m' rah'yy kabawaad bong. Resoos mäh. Ti m' rabawyyd kãn Joséh, Marija, karapee kä. Karapee basoo —näng mä b'éé waa hood gó.

¹⁷ Karapee rabahapäh jawén paa bã kä m', jé pad'yyt mä rabaher'ood hõm karapee t'aah ky n'aa, sa hã ããs panäk doo.

¹⁸ Sahõnh hẽ maa nap'ëeh do rameuunh mä ta ky n'aa.

¹⁹ Ti m' Marija enyyw hõm mä ta ti ta h'yyb gó. Ta h'yyb gó m' tahyb n'aa newëë mäh.

²⁰ Ti m' b'éé hagã n'aa rababaaj hõm. P'op Hagã Do raky n'aa ejäm hõm mäh. P'op Hagã Do raj'aa etsë mäh. Ti rawén ky hadoo rahapäh mäh, ramaa napäh mä sa h'yyb. Baad né hẽ m', ããs her'oot doo d' né hẽ kä m'.

²¹ 8 ta äh tabahado däk bã m' karapee, ta masuuj noo byyh kahõg hõm bã kä m', rahäd n'oo däk mä Jesus, tabasuun däk do pooj jé ããs häd n'oo däk doo d' né hẽ ta häd karapee hã.

²² Ti m' takaja kãn mä ti noo gó Marija ta patug daheeh sa h'yyb rabenãm hyb n'aa P'op Hagã Do matym gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo

* **2:11** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagã Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh **Mesijas**. Gereg kyy me ramaneëenh **Kristo**. "**P'op Hagã Do h'yyb däng doo**", tahanäng pé m' ti.

da ji t'aah benäng do jawén paa bä.† Ti m' ramahũm Jesus Jerusarēnh hēnh, P'op Hagä Do wē rametēeh hyb n'aa ta tób n'aa gó.

23 Tii da rawén d'oo, hahỹ da m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do kerih do tamejũ do hyb n'aa: "Taw'ãats hē pooj jé ji t'aah wah'ēeh ji ky n'aa enooh P'op Hagä Do hã tsyt hē."‡

24 Tĩ hēnh rabahõm na-ãaj hē, P'op Hagä Do hã rama ejuu hyb n'aa pawóp hē taw'ēed, h'ooh its hadoo doo, gurii-i hadoo doo. Tii d' né hē ta ky n'aa jaw'yyc do mejũ rabad'oo sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.

Simijãw häd näng do her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahỹh

25 Ti m' ti awät mä Jerusarēnh bä aj'yy wah'ēe däk doo, P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do ky daheeh doo. Simijãw mä ta häd. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũm. Tagada mä Isaraéw buuj hed'ēep doo.

26 P'op Hagä Do Sahee metēeh mä ta hã, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, tahapäh nä né hē m' tadajeb pooj jé.

27 Ti m' ti noo gó né hē m' P'op Hagä Do Sahee mahũm mä Simijãw P'op Hagä Do

tób n'aa hēnh. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hēnh Marija Joséh daheeh ramanaa bä m' karapee t'aats, Jesus, sa ky n'aa jaw'yyc do mejũ doo da ramoo bok hyb n'aa ta hyb n'aa,

28 ti agēet mä Simijãw tób w'oo hã. Ti m' karapee tabado däk ta moo gó, ti m' P'op Hagä Do taj'aa etsē. Hahỹ da m' ta kyyh:

29 –Hỹ kā Tak'ep Hyb N'aa Jawyc doo, sahõnh hē mabag'ãas doo,

man'oo ȳyh, a karom, h'yyb näm doo me ȳ dajep.

Man'oo däk maky däng do ȳ bahapäh.

30 Hỹ kā matym ȳ me baad ȳ bahapäh ji h'yyb tym dēeb,

31 sahõnh hē badäk hahỹ hã habong do sa matym gó manoo doo.

32 Judah buuj nadoo do sa h'yyb bag hadoo,

sa h'yyb kadawuung n'aa P'op Hagä Do hã.

Isaraéw buuj ky n'aa etsēeh da ta hyb n'aa –näng mä Simijãw kyyh karapee t'aah ky n'aa hã.

33 Marija Joséh daheeh rahyb n'aa meuuj bong mä Simijãw her'oot do sa t'aah ky n'aa hã.

34 Ti m' Simijãw taky n'aa edēe bong sa hã. Ti m' Marija hã, Jesus ȳn hã, ta ky hadoo:

† 2:22 Isaraéw buuj sa taah benäng jawén paa bä, 40 ta ah noo gó ajän ȳn dooh tahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hēnh tahõm bä. Dooch na-ãaj hē tahaja bä tamep'aa bä tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew däk doo. ‡ 2:23 Esodo 13.2, 12

—Hajök Isaraéw buuj wób raty n'aa ges'yyk da hahỹ karapee tawah'ëë däk bã. Ti hyb n'aa banesaa hënh rabahõm da P'op Hagä Do an'oo bã. Ta wób da baad ragadoo. P'op Hagä Do ed'ëep ta tii —näng mäh. —Ta heen n'aa hadoo da hahỹ karapee. Tametëeh da P'op Hagä Do gen'aak doo. Ti hyb n'aa hajök da h'yy kawereem ta wë.

³⁵ Tii bã da kametä däk da rahyb n'aa newëë doo —näng mäh. —Õm da Marija, tak'ëp da mah'yy katón da ta hã ramoo bok do hyb n'aa da —näng mä Simijaw kyyh.

³⁶ Ti noo gó né hë m' ti agëët mä t'ĩ hënh yÿnh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Æn mä ta häd. Wah'ëë däg né m' tii. Panuéw mä ta yb makũ häd, Aseer makũ panaa see m'. Patug tamaa wäd, marahud wäd mäh. Raket'ëë däk do jawén paa bã, 7 ta baab tabahado däk bã m' Æn patug maa badoo wät mäh.

³⁷ Wah'ëë däk mäh. 84 däg mä ta baab n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa hënh had'yyt mä tabehéh'ũm. Adëb bã, atsëm na-ãj mä P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ta hã taky n'aa etsëë mäh. Kas'aah mä taky n'aa etsëë hyb n'aa P'op Hagä Do hã.

³⁸ Ti m' Marija, Joséh wë tabana bã m', taky n'aa tsebee wäd kãn P'op Hagä Doo. Ti m' Jesus ky n'aa taheer'ood kãn t'ĩ hënh hab'ëeh do mahang Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ëep do gad'aa do sa hã.

³⁹ Ti m' Joséh Marija raba-hajaa bã kã m' sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũ doo, rababaa j hõm kãn sa panang hënh Nasaréh häd näng doo, Garirej häj n'aa hënh.

⁴⁰ Awëë däg kãn mä karapee. Hejooj däg kãn mäh. P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Baad P'op Hagä Do hag'ääs ta hã.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Jesus baym dó panyyg n'aa hahỹÿh

⁴¹ Ta heen n'aa hë had'yyt hë Jesus yÿn ta patug da-heeh rabahõm Jerusarënh hënh, Pas-kowa häd näng do ratab'ëës hyb n'aa.

⁴² 12 m' Jesus ta baab däg rabahõm Pas-kowa ratab'ëës hyb n'aa rabahed'oo doo da. Jesus ahõm sa sii.

⁴³ Pas-kowa ratab'ëës do tabahëej jëng bã m', rababaa j nã sa panang hënh. Jesus mä aym Jerusarënh bã. Dooch m' rahapëë bã ta yÿn hã tabaym.

⁴⁴ Sa wakãan mahang hawät red'oo mäh. Ti m' tug bã kã rabaheg'ääs, dooch m' Jesus. Resoos mä sa wakãan mahang.

⁴⁵ Dooch m' rawyyd bã. Ti m' rabaheg'ääs p'aa hënh Jerusarënh hënh.

⁴⁶ Tamawoob däg kãn mä sa ãh Pas-kowa jawén paa bã m', rabawyyd kãn P'op Hagä Do tób n'aa yt hã m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do mahang mä tabasoo. Tamaa newëë mäh, teanh mä sa hã.

⁴⁷ Sahõnh hë Jesus maa napäh do rahyb n'aa meuunh

mä tahapäh do hä m', tah'yy ganäng do hä m'.

⁴⁸ Ti m' ta yÿn ta patug daheeh rabahapäh bä m' rah'yy gabedo bong mäh. Ti m' ta yÿn ky hadoo:

—Häd n'aa tii d' mabahadoo äã hä, tah yÿ? —näng mäh. — Öm äã esoos, öm äã hyb n'aa tón —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Häd n'aa y bë esoos? Nepäh bë hä Ee tób bä né paawä ti y bë baw'yyt? —näng mä Jesus.

⁵⁰ Dooch m' ta yÿn rah'yy genä bä tii d' tahanäng do hä.

⁵¹ Ti m' tababaa jhöm kän sa sii. Baad mä taky daheeh sa hä. Baad mä Marija benäm ta ti ta h'yyb gó.

⁵² Awëë gëët mä Jesus. Anäng mä ta hä kä tahapäh doo. P'op Hagä Do kamahän ta hä, ta wób na-ääj rakamahän.

3

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁻² Ti m' 15 ta baab tabahado däk bä m' Tiberijo häd näng do Roma bä tabag'ääs noo gó, tabanawäng hënh P'op Hagä Do ban'oo kän mä ta panyyg Jowāw hä, ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Sakarija m' Jowāw yb. Ti noo gó, Judah häj n'aa bä Pon-Sijo Pirato häd näng do sa wahë n'aa. Garirej häj n'aa bä, Eróts häd näng do sa wahë

n'aa. Eróts hÿÿj mä Pirip häd näng doo, Itureej, Tarakonit häd enäh do häj n'aa bä m' sa wahë n'aa. Risään häd näng doo, Abirën häj n'aa bä sa wahë n'aa.* Anas, Kajapas häd enäh doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooch do sa wahë n'aa heh'äät do ti noo gó.

³ Ti m', P'op Hagä Do panyyg Jowāw gado däk jawén paa bä kä m', tamaher'ood höm mä sahõnh hë tamii Joradän nabyy me habong doo. Taher'oot sa hä raberéd höm hyb n'aa nesaa doo, ranu ke-muun höm hyb n'aa nesaa do raberéd höm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug höm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

⁴ Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paa Jowāw ky n'aa:

“Hahÿÿ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah.

⁵ Bë geh'aa höm gaderoh doo. Bë epug höm wajau doo, waëë na-ääj hë.

Bë deja höm ta tyw n'aa gajeroch doo.

Bë benyyw däg baad ta tyw n'aa.

⁶ Tii bä da sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do rahapäh da

* **3:1-2** Roma buuj had'yyt nado Tiberijo bag'ääs. Hajõng ta wób sa häj n'aa na-ääj hë tabag'ääs. Pon-Sijo Pirato, Eróts, Pirip, Risään na-ääj hë Tiberijo karom tii, Tiberijo kyy gó ta wób sa häj n'aa bä rabag'ääs doo.

nyy da P'op Hagä Do ji tabed'ëëp nesaa do mahänh."†

7 Ti m' hajök rakata däk Jowāw wë ranu kemuun hyb n'aa. Ti m' Jowāw ky hadoo sa hã:

—Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bëëh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hã P'op Hagä Do banoo do mahänh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahänh.

8 Taw'ääts hë pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd höm bã. Bë metäh hanäm do hã bë moo bok do hã. Bë daab yb manä Abaraäm panaa bë hanäk do hã. Bë edoo manäh: “Äã P'op Hagä Do gadoo Abaraäm panaa äã bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karën bã, tahajaa hahÿ pä tawareem bã Abaraäm panaa rado padäg bã —näng mäh.

9 Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do tabagëëm hyb n'aa hadoo tii. Sahõnh hë joom tëëg neaak do tagëëw jat da, ti tabaju höm da —näng mä Jowāw kyyh.

10 Ti m' rabeanh ta hã:

—Nyy d' äã bad'oo hÿÿ kã?

11 Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Pawóp hë saroor näng péh, sét tanoo saroor tamah pé hã. Waa näng doo, tanoo

waa tamah do waa ta waa uuh —näng mä Jowāw kyyh.

12 Ti m' sa wahë n'aa dajëër n'aa gedaag n'aa an'aa mä Jowāw wë tanu gemuun hyb n'aa.

—Ma matëg —näk mäh. —Äã ënh, nyy d' äã bad'oo?

13 Ti m' Jowāw ky hadoo sa hã:

—Bë wad'ii manä ta wób —näng mäh. —Dooch ta bahänh bë ets'ëë sa hã dajëër. Jääm hë bë ets'ëë Roma buuj ky kajäk doo —näng mäh.

14 Ti m' warahén reanh:

—Äã ënh? Nyy d' äã bad'oo? —näk mä warahén sa kyyh.

Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Bë eäm manä ta wób dajëër rabanoo hyb n'aa bë hã. Bë ky n'aa tapa manä daap hë ta wób. Bë h'yy gadeja dajëër bë wahë n'aa bë hã rep'aak do hã, bë hyb n'aa hüüm manä ti bahänh —näng mä Jowāw sa hã.

15 Ti m' hajök do t'ïi hënh kat'aa do rah'yy kahas'ääp Jowāw hyb n'aa. Sa h'yyb gó m' rahyb n'aa newëë. Sa h'yyb gó m' raky hadoo: “Hahÿ né g'eeh P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng doo?”

16 Ti m' Jowāw ky hadoo sa hã:

—ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naëng me. Ti awät da tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahänh ÿÿ. Hã ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooch ÿ haja bã

† 3:6 Isajas 40.3-5 ‡ 3:16 P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bã sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowāw Jesus matym gó, ta hã hë Jowāw hegää bã. Ti hyb n'aa dooch tahaj'as pé Jesus wë tamoo wäd bã ta hã hë tahegää bã, tahanäng pé tii.

ta tsyym suun kabo n'aa ÿ do bāḥ —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabanoo da bē hā, tabajēe suun hyb n'aa bē h'yyb tym gó, bē tah'yyb mahūum hyb n'aa. Tēeg hōō hadoo me baad tabanāw dāk bē h'yyb tym, bē d' tametyy —näng mäh.

¹⁷ Tsytt hē tabetyyn hōm da P'op Hagä Do karēn do moo heb'ook doo, tsytt hē ta wób. P'op Hagä Do karēn do moo b'ook doo, banām doo hēnh tabetyyn hōm, tabanesaa hēnh ta wób, aj'yy ta nahēe me tetyn hōm do hadoo tiriig ta bóg mahānh. Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hā. Ta bóg taju toonh tēeg hōō me, nadēek doo me —näng mä Jowāw kyyh Kristo ky n'aa hā.

¹⁸ Hajōng mä Jowāw her'oot sa hā. Panyyg wób gó tabeh'ūum. Baad tametēek sa hā. Panyyg hanām do ta her'oot mä sa hā.

¹⁹ Ti m' Jowāw nabuuj gedoo mä Garirej häj n'aa wahē n'aa Eróts häd näng doo, ta hÿÿj ÿÿm, Erodija, tagat'ēe dāk do hyb n'aa. Hajōng baad nadoo do wób Eróts moo wät do hyb n'aa na-āaj hē Jowāw nabuuj gedoo mä Eróts.

²⁰ Ti m' ti bahānh tabegyyts wät. Tamejūū mä Jowāw radawäts gēet ragadahe w'ēes doo gó.

Jesus Jowāw nu gemuun do panyyg n'aa hahÿÿh

²¹ Ti m' ragadahe w'ēes doo gó radawäts g'ēed pooj jé m', hajök do Jowāw nu gemuun bong bā m', Jesus na-āaj mä

tanu gemuun wät. Tanu gemuun bā m', Jesus ky n'aa etsēe bā m', wē kabasēets wät.

²² Ti m' P'op Hagä Do Sahee ahying mä ta wē gurii-i hadoo mäh. Ti m' hÿÿ pong jé naa tamaa ena kån P'op Hagä Do kyyh. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Ōm tah ÿÿ, tak'ēp ÿ kamahān up doo. Baad ÿ mah'yyb n'yyim —näng mäh.

²³ 30 ta baab Jesus bahado dāk bā m' tadu doo tamoo wät do sa mahang.

Jesus wahē makū sa häd ketsén do hahÿÿh

Joséh t'aah red'oo mä Jesus.

Joséh yb makū häd Eri.

²⁴ Eri yb makū häd Matat.

Matat yb makū häd Rewi.

Rewi yb makū häd Mew-Ki.

Mew-Ki yb makū häd Janaj.

Janaj yb makū häd Joséh.

²⁵ Joséh yb makū häd Matatijas.

Matatijas yb makū häd Amos.

Amos yb makū häd Naūm.

Naūm yb makū häd Eseri.

Eseri yb makū häd Nakaj.

²⁶ Nakaj yb makū häd Maat.

Maat yb makū häd Matatijas.

Matatijas yb makū häd Semej.

Semej yb makū häd Josek.

Josek yb makū häd Jodah.

²⁷ Jodah yb makū häd Jowanan.

Jowanan yb makū häd Resa.

Resa yb makū häd Serubab.

Serubab yb makū häd Saratijew.

Saratijew yb makū häd Neri.

²⁸ Neri yb makū häd Mew-Ki.

Mew-Ki yb makū häd Adih.

Adih yb makū häd Kosän.
 Kosän yb makū häd Ew-
 Madän.
 Ew-Madän yb makū häd Eer.
 29 Eer yb makū häd Josuwéh.
 Josuwéh yb makū häd Erijés.
 Erijés yb makū häd Jorīm.
 Jorīm yb makū häd Matat.
 Matat yb makū häd Rewi.
 30 Rewi yb makū häd Simijāw.
 Simijāw yb makū häd Judah.
 Judah yb makū häd Joséh.
 Joséh yb makū häd Jonam.
 Jonam yb makū häd Erijakīm.
 31 Erijakīm yb makū häd
 Mereja.
 Mereja yb makū häd Mena.
 Mena yb makū häd Matatah.
 Matatah yb makū häd Natän.
 Natän yb makū häd Dawi.
 32 Dawi yb makū häd Jesé.
 Jesé yb makū häd Obed.
 Obed yb makū häd Buwas.
 Buwas yb makū häd Sara-
 mon.
 Saramon yb makū häd
 Nasôm.
 33 Nasôm yb makū häd Ami-
 nadab.
 Aminadab yb makū häd
 Adimih.
 Adimih yb makū häd Rām.
 Rām yb makū häd Eserôm.
 Eserôm yb makū häd Peres.
 Peres yb makū häd Judah.
 34 Judah yb makū häd Jakóh.
 Jakóh yb makū häd Isak.
 Isak yb makū häd Abaraām.
 Abaraām yb makū häd Terah.
 Terah yb makū häd Nahóh.
 35 Nahóh yb makū häd Serug.
 Serug yb makū häd Rakaw.
 Rakaw yb makū häd Pereg.
 Pereg yb makū häd Eber.

Eber yb makū häd Serah.
 36 Serah yb makū häd Kaj-
 Nan.
 Kaj-Nan yb makū häd
 Apasad.
 Apasad yb makū häd Sēm.
 Sēm yb makū häd Nowéh.
 Nowéh yb makū häd Ramék.
 37 Ramék yb makū häd Me-
 tusarēm.
 Metusarēm yb makū häd
 Enók.
 Enók yb makū häd Jaréd.
 Jaréd yb makū häd Mara-
 reew.
 Marareew yb makū häd Ke-
 nan.
 38 Kenan yb makū häd Enós.
 Enós yb makū häd Seet.
 Seet yb makū häd Adāw.
 P'op Hagä Do t'aah hadoo
 Adāw makūūh, P'op
 Hagä Do pahuunh do
 hyb n'aa.

4

*Jesus Dijab metyy do pa-
 nyyg n'aa hahÿÿh*

1 Ti m' Jesus basoop pong
 hēnh tamii Joradän häd
 doo me naa. Baad mä
 P'op Hagä Do Sahee h'yyb
 mahūūm. Ti m' P'op Hagä Do
 Sahee mahūūm kän Jesus ta-
 banawäng hēnh, rabanabok
 hēnh.

2 40 m' ta āh Dijab* metyy
 mä Jesus. Tabanawäng hēnh
 tabaym bä, dooh Jesus awa
 bä. 40 ta āh tabahado däk bä
 m' Jesus mä asa däk tak'ēp.

3 Ti m' Dijab ky hadoo ta hä:
 —P'op Hagä Do T'aah mado
 bä, mamejō hahÿÿ pä takawa-
 reem däk pāw —näng mäh.

* 4:2 Gereg kyy me ramaneēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng péh ti Dijab.

4 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Ji waa hä had'yyt nado ji bedëp”† —näng mä Jesus.

5 Ti m' Jesus Dijab masäk waëë jó. Tii b' naa m' nayyw hë tametëeh ta hä sahõnh hë badäk hahÿÿ hä hanäng do häj n'aa rabag'ääs doo.

6 Ti m' taky hadoo ta hä:

—Mahegää! —näng mäh. —Sahõnh hë ta ti ÿ anoo da a hä. Sa wahë wahëh mabahadoo ÿ an'oo bä. Sahõnh hë hanäm doo, hetsooh do ta hä hanäng do ÿ anoo da a hä —näng mäh. —ÿ ti ta ti gadoo. ÿ ta danäh. Ti hyb n'aa ÿ anoo ÿ karën pé hä —näng mäh.

7 —Sahõnh hë ÿ banoo a hä, wë ÿÿ, tüü, a taron nuu me ÿ mawehëë bä —näng mä Dijab kyyh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Jääm hë P'op Hagä Doo, bë hagä n'aa, bë wehëë. Jääm hë ta ti bë hyb n'aa jew'yyk, bë ky daheeh”‡ —näng mä Jesus.

9 Ti m' Jesus Dijab mahüüm kân Jerusarënh hënh. Ti m' tabatsyyd hõm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hënh tabasëëk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tüü babä naa.

10 Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: “P'op Hagä Do

mejüü da ta ääs baad õm rabahag'ääs hyb n'aa.

11 Õm da ragadoo p'op pä hä a tsyym taganadas hyb n'aa”,§ näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

12 Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahÿÿ da na-ääj hë P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Mamety manä P'op Hagä Doo, a hagä n'aa”** —näng mä Jesus.

13 Ti m' Dijab bahajaa bä kä Jesus tametyy doo, tabahõm dó Jesus mahänh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m' Garirej häj n'aa hënh Jesus babaaj hõm kân. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm mä Jesus. Jé pad'yyt hë Garirej häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kân mä ta ky n'aa.

15 Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä tama metëëk mäh. Sahõnh hë m' raj'aa etsë ta hä.

16 Ti m' panang Nasaréh hënh tabahõm, tabawäng do paa hënh. Saab hä kä m' tabahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh, tabehed'oo doo da. Ti m' tabasëëg geët P'op Hagä Do kyy kerih do taner'oot hyb n'aa.

17 Ran'oo däk mä ta hä P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas makü erii wät do paah, ta heen n'aa. Kapõõs mä ta ti ma kahé bäh. Tii b' mä tabapyn,

† 4:4 Dew-Teronom 8.3 ‡ 4:8 Dew-Teronom 6.13 § 4:11 Saaw-Mo 91.1, 12

** 4:12 Dew-Teronom 6.16

taw'yyt mä ta hä kerih doo.
Hahÿÿ da m' takerih:

18 “Hä ÿ P'op Hagä Do Sahee
banäng.

ÿ tasëew hõm tsyt hë, P'op
Hagä Do Panyyg
Hanäm Do

kasuud is do sa hä ÿ ma-
her'oot hyb n'aa.

ÿ tamejũũ ÿ bed'ëep hyb n'aa
ta wób moo gó naa.

ÿ tamejũũ ty temah do ÿ
matym nä padëek hyb
n'aa.

ÿ tamejũũ tak'ëp rarejãã do
ÿ bed'ëep hyb n'aa sa
moo gó naa, rabahõm
hyb n'aa.

19 ÿ tamejũũ hahÿÿ da ÿ
maher'oot hyb n'aa
sahõnh hë sa hä:

Kaja kãn P'op Hagä Do ji
tat'yyd mehĩn doo.”††

20 Ti m' tabahëej jëng bä
taner'oot doo, tap'õj däk mä
p'aa hënh kerih doo. Tan'oo
däk mä p'aa hënh tób kaser
n'aa hä. Sahõnh hë m' tii b'
hat'oonh do baad mä raba-
hag'ääs Jesus wë. Ragada mä
taber'oot.

21 Ti m' taky hadoo:

—Naga hë, bë hapëe kãn
tadu dahëe kãn kerih do ÿ
ner'ood wät doo kä —näng
mäh.

22 Ti m' sahõnh hë tii b'
hat'oonh do baad mä raj'aa
etsë ta hä. Rahyb n'aa meu-
unh mä baad taher'oot do hä.
Ti m' rakaner'oot jé hat'oonh
doo. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Nyy d' tii éh? Joséh t'aa
nado ti hÿÿh? —näk mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa
hã:

—ÿ hapäh né tii, hahÿÿ da
bë kyyh bë ky hetëg hã: “A
daaj hë makebiin mediko
mado bä”, näk da bëeh —näng
mäh. —Hahÿÿ da d' bë kyyh:
“Taw'ääts hë mamoo wäd
meuj n'aa näng doo, babä, a
panang bä, Kapar-Naüm bä
mapahuunh doo da, äã ky
n'aa napäh doo da raher'oot
doo”, näk da bëeh —näng mä
Jesus sa hä.

24 Ti m' taky hadoo ënh sa
hã:

—Ta panang bä, tabawäng
doo bä, dooh P'op Hagä Do ky
n'aa rod ragado bä. Né hup ÿ
né hë ta ti ÿ her'oot doo.

25 Eriij hawät noo gó m',
hajõk mä Isaraéw häj n'aa
bä patug tema bong do
kas'uut doo, tak'ëp sahõnh
hë rabas'aah noo gó m',
tamawoob hë ta baab bahãnh
tanadots wät do hyb n'aa.

26 Ti hadoo né hë m', dooh
m' P'op Hagä Do mejõ bä Eriij
sa wë tamasa hyb n'aa. Tame-
jũũ ta s'ee hënh ÿÿnh patug
tamah do bawät bä. Panang
Sarep-Ta häd näng doo bä
tabawät. Häj n'aa Sidõn häd
näng doo bä tii. Baad mä
tamasa tii.

27 Ta jawén mäh, P'op Hagä
Do ky n'aa rod seeh, Erisew
häd näng do hawät noo gó
m', hajõk mä nahëe enäh doo,
rog manahuuh do Isaraéw
häj n'aa bä. Ti hadoo né hë
m', dooh m' sa nahëe Erisew
ado hõm bä. Jããm né m' sét hë
tanahëe do hõm, Namah häd

näng doo. Sirija häd näng do buuj mä tii —näng mä Jesus sa hä.

²⁸ Ti m' tii b' hat'oonh do ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rakawaj'ään kån ta wë.††

²⁹ P'op mä rabes'ëëg b'ëëh. Kawaj'ään gó m' Jesus ramahũüm panang bä naa, p'op tabadoo hënh. Gadarong doo gó m' rakarën radawäts hyy paawä tadajëp hyb n'aa.

³⁰ Ti m' Jesus bahõm sa mahãnh, sa mahang mä tatabës.

Jesus habëë hõm mera do hadäk do panyyg n'aa hahÿÿh

³¹ Ti m' Jesus bahyng panang Kapar-Naũm häd näng doo hënh, häj n'aa Garirej häd näng doo bä. Ti m' Saab hä kä tadu doo tama metëëk sa hä P'op Hagä Do panyyg.

³² Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metëëk do hyb n'aa m'.

³³ Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó m' tabasooch aj'y y karap'aar h'y yb nesaa doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh:

³⁴ —Ej! H'ëëd makarën äã wë Jesus Nasaréh buuj? Äã marejäã mawén na! — näng mäh. —ÿ hapäh õm baad ub. Õm P'op Hagä Do hanaa, tak'ëp hanäm doo, baad hadoo do moo wëed õm —näng mä ta kyyh.

³⁵ Ti m' Jesus geãm wät karap'aar h'y yb nesaa do ta hä hadäk doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hënh! Ahõm aj'y y mahãnh —tah'eed hõm mäh.

Tii bä m' aj'y y karap'aar h'y yb nesaa do dawäts jat tũũ sahõnh hë sa matym gó. Ti m' karap'aar h'y yb nesaa do bahõm kån, ta hä hadäk do paah. Tabanyyh bä dooh tarejä bä aj'y y.

³⁶ Ti m' tii bä kata b'ëëh do rameuuj bong mäh, raky n'aa jõg bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd pé ti tama metëëk hahÿÿ hä? Hyb n'aa jawyk doo me, hejooch doo me tamejũũ karap'aar h'y yb nesaa do rabanyyh hyb n'aa. Raky daheeh né hë —näk mä sa kyyh.

³⁷ Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa däg däk Garirej häj n'aa hënh.

Jesus nahëë sog hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Tii kä m' Jesus banyyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Simaw tób hënh mä tabahõm. Ti m' Simaw mayyn asooch mäh. Tak'ëp oom ta hä. Ti m' Jesus hä rabaher'oot tamasa hyb n'aa.

³⁹ Ti m' p'eets hë tabana geët Simaw mayyn hasooch hënh. Tameduuk mä oom keréd hõm hyb n'aa. Ti m' oom keréd hõm. Nayyw hë m'

†† 4:28 Rawén kawaj'ään bong, rahapäh do hyb n'aa nyy d' Jesus hanäng pé Eriij, Eriew sa panyyg gó sa hä tamaher'oot doo. Ta ti sa hä Eriij, Eriew masa do paah, dooh sa häj n'aa babuuj rado bä. Dooh m' Jesus pahuuj bä sa matym haj'aa rakarën doo da, tahanäng péh.

Peed mayyn moo wäd däk sa waa.

⁴⁰ Ti noo gó né hē, tug bā kā m', papỹj badēē hyng bā kā m', Saab bahēej jēng jawén paa bā, Kapar-Naūm buuj ramenaah sahōnh hē nahēē enāh doo. Hajōk mā sa nahēēh. Ti m' sét ken'yyh hā tamoo dāng. Sa nahēē tahehēen hōm mäh. Ahub padēēk mäh.

⁴¹ Karap'aar h'yyb nesaa doo, ta wób sa hā hanāng do enā kán mā sa hā hanāng do paah. Raban'yyh bā m' tak'ēp mā sa kyyh:

—P'op Hagā Do T'aah né hē ōm —nāk mā karap'aar sa kyyh.

Ti m' Jesus ky ge'ỹm mäh. Dooh m' Jesus an'oo bā karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood bā, rahapāh do hyb n'aa m', Jesus ta ti Kristo P'op Hagā Do H'yyb Dāng Doo.

⁴² Ti m' jati pé tapaj'ēē bā, Jesus bahōm dawē hā, rabanabok hēnh. Ti m' Jesus rabesoos jé pad'yyt hē. Ti m' Jesus ramamuun bā kā m' retsēē ta hā sa panang bā tabaym hyb n'aa.

⁴³ Ti m' taky hadoo sa hā:

—P'op Hagā Do bag'āās do ky n'aa hanām do ỹ karēn ỹ her'oot panang wób hēnh na-āāj né hē. Ti hyb n'aa ỹ P'op Hagā Do mejō hyng —nāng mā Jesus kyyh.

⁴⁴ Ti m' tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do yt hā m', sahōnh hē Judah hāj n'aa panang bā tama met'ēēg kán mäh.

5

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyygn'aa hahỹh

¹ Ti m' ta see pé noo gó m' karaj'aa Genesaréh* hād nāng do nabyy me Jesus ma metēēk. Hajōk doo, P'op Hagā Do ky n'aa maa new'ēē doo, gatat'uuk mā ta hā.

² Ti m' pawóp hē marakate tabahapāh ta nabyy me, tah'ỹb h'oo n'aa. Karahi rahets'yyt mā marakate danāh hā.

³ Ti m' tagatsēg sooh marakate see gó. Simaw mā marakate danāh. Ti m' tabetsēē taũj hōm hyb n'aa dawē hā marakate. Tii b' naa m' tama met'ēēg kán.

⁴ Ti m' tabahajaa bā kā tama metēēk doo, tamejũ Simaw tabadajong hēnh marakate t'ĩ hēnh radatu hyb n'aa tah'ỹb nahēēh.

—T'ĩ hēnh bē mo haj'aa enāh da —nāng mā Jesus Simaw hā.

⁵ Ti m' Simaw ky hadoo:

—Wahēh ỹ, —nāng mäh —atsēm had'yyt hē āā baboo paawā, dooh āā mo haj'aa péh. Ti hadoo né hē, mamejũ do hyb n'aa ỹ datu p'aa hēnh karahi —nāng mäh.

⁶ Ti m' tii d' rabad'oo bā kā m', hajōng mā tah'ỹb karahi gó. Tak'ēp hajōng do hyb n'aa karahi gekog bong.

⁷ Ti m' marakate see gó hat'oonh do ranaēēnh ramasa hyb n'aa. Ti m' tah'ỹb rabata tooj kán marakate gó. Pawóp hē marakate gad'ēē

* 5:1 Karaj'aa hād see Garirej.

däk mäh. P'eets hē paawä m' tabagyyb paawä marakate tah'ÿÿb jawyg hä.

⁸ Ti m' Simaw Peed bahapäh bä m' Jesus ky haj'aa, ta taron nu paa me tabahyy häng mä Jesus wē. Ti m' taky hadoo:

—Ahöm mahānh ÿÿ, wahē ÿÿ. Dooch ÿ haja bä a matym gó ÿ ag'ëed bä, nesaa do moo hew'ëet do hyb n'aa ÿÿh —näng mäh.

⁹ Simaw ta haṭaa daheeh rameuj bong mä hajōng do hyb n'aa tah'ÿÿb.

¹⁰ Sebedew taah, Tsi-jaag, Jowāw häd enäh doo, Simaw kanatëe, ti na-āāj mä rameuj bong. Ti m' Jesus ky hadoo Simaw hä:

—Eÿÿm manäh —näng mäh. —Ajyy, ÿÿj sag hadoo da òm hÿÿ kä, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

¹¹ Ti m' hood jó kä ratakyg jat marakate kä. Sahōnh hē raberéd hōm. Ah'ũũm kän mä ta sii.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' panang s'ee hēnh Jesus mamuun mä aj'yy rog manahuuh do hanäng doo. Tak'ëp mä ta hä däg ta rog. Jesus tabahapäh bä m', ahyy häng mä tũũ, tetsëe mä Jesus bado hōm hyb n'aa ta nahëeh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —makarēn bä mahajaa né hē nahäh ÿ mado hōm —näng mä ta kyyh.

¹³ Ti m' Jesus moo däg ta hä. Ti m' taky hadoo:

—Ej. ÿ karēn —näng mäh. —Has'oo däg! —näng mä ta kyyh.

Ti m' nayyw hē kä m' ta nahëe badoo wät. Has'oo däg kän mäh.

¹⁴ Ti m' Jesus baher'oot ta hä:

—Maher'ood manä ta wób sa hä —näng mäh. —Ahöm jajé naga hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo wät do wē. Mametä ta hä òm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ do paah, ta ti hedoo pé ji nahëe badoo wät do heen n'aa, p'aa hēnh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahōnh hē rabahapäh hyb n'aa òm has'oo däk doo —näng mä Jesus ta hä.

¹⁵ Ti m' Jesus mejō né paawä m' ta wób tamanaher'oot hyb n'aa, jé pad'yyt hē nayyw hē rapanyyg enä hōm mä Jesus ky n'aa hä. Ti hyb n'aa m' hajōk han'aa ta wē ramaa newëe hyb n'aa tama metëek doo. Ta wób nahëe enäh do na-āāj hē an'aa ta wē tabaheso hōm hyb n'aa sa nahëeh.

¹⁶ Ti m' Jesus, ta see pé noo gó, tabehũũm takabanawät hēnh taky n'aa etsëe hyb n'aa P'op Hagä Do hä.

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Hÿ hadoo mäh, ta see pé noo gó, tób gó Jesus ma metëek bä kä, Pariséw ramaneëenh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-āāj mäh, ti at'oonh mä maa new'ëe do sa mahang.

Jé pad'yyt hē naa rabena. Garirej, Judah häd enäh do häj n'aa bä naa rabana. Jerusarēnh hēnh naa ta wób rabana. Baad ub P'op Hagä Do hejój Jesus h'yyb gó tabawät nahēē enäh do sa nahēē tawén do hōm.

¹⁸ Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahēē näng doo, nawät doo. Ratóg nā ta tyng jó. Rakarēn paawä m' ramajēē suun tób gó Jesus wē.

¹⁹ Du daa m' rakad'oo pé gatag'uu dāk do hyb n'aa m' hajök doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ēēs mäh, ti m' tii b' naa m' ramahy kän kata dāk do mahang Jesus bagēēt bä.

²⁰ Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hä, nawät do hä taky hadoo:

—Najis yÿ —näng mäh. —Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng kado hōm —näng mäh.

²¹ Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma meheték do na-ãäj hē raky hadoo sa h'yyb gó:

—Nyy d' mä hÿ ta hä! —näk mäh. —P'op Hagä Do taky n'aa rejää hahÿ hä. Jääm né hē P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hōm bä —näk mä sa h'yyb gó.

²² Jesus h'yyb hap'ēēh mä sa h'yyb. Ti hyb n'aa m' tabeaanh sa hä:

—Häd n'aa tii da bē hyb n'aa newēē bē h'yyb gó? —näng mäh. —Bē y h'yyb hapäh —näng mäh.

²³ —Nyy da nahejooj bē hä? “Kado hōm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ēēg g'ēēd, awäd däg”, ji noo bä? —näng mä Jesus sa hä.

²⁴ Ti m' taky hadoo ēnh sa hä:

—Hÿy kä da —näng mäh. —Bē bahapäh hyb n'aa yÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, y hajaa sa hä hanäng do nesaa do y ado hōm bä, y haso dāk da nahēē näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów dāk do hä taky hadoo:

—As'ēēg g'ēēd, mado däg a tyng, ahōm kä a tób hēnh —näng mä Jesus ta hä.

²⁵ Ti m' nayyw hē kä tabas'ēēg g'ēēd kän, tabado dāk ta tyng kä, ahōm kän sahōnh hē m' rabahapēē kän. P'op Hagä Do hä taj'aa etsē mä tababaaj hōm bä kä.

²⁶ Sahōnh hē hap'ēēh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hä m' raj'aa etsē. Ti m' rah'yyb e'yÿm bong. Ti m' raky hadoo:

—Meuj n'aa näng do ää hapäh naga hē —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naēēnh do panyyg n'aa hahÿh

²⁷ Ti m' ta jawén Jesus bahōm bä kä panang bä naa, taw'yyt mä Rewi häd näng doo. Roma buuj ky gabuuj dajēēr ragahed'aak bä m' tabasooh. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—B'ëep ana wë yÿ, hëp yÿ hata mabahadoo hyb n'aa — näng mäh.

28 Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, sahõnh mä taberéd hõm, ti m' ahõm kân mä ta sii.

29 Ti m' Rewi moo wät mä ta tób bä sa tä, sa waa Jesus tatsebé do ky n'aa, Jesus taweh'ëeh do ky n'aa. Hajõk dajëer gahed'aak doo, Rewi hep'ëeh doo, ta wób na-ããj mä tatsyyd bong do rabana rabawa hyb n'aa ta sii.

30 Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yuk do ma mehetëk do Pariséw wób hedoo doo, häd kawaj'ããn gó m' rabeanh Jesus ma matëg sa hã:

—Hëd n'aa bë bawëh, bë beëëk dajëer gahed'aak do sa sii, ta wób na-ããj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'ũm ta wë.

32 Dooch yÿ ahyy bä hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do yÿ naëënh hyb n'aa. Yÿ ahyyng, nesaa do moo heb'ooh do yÿ naëënh hyb n'aa, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh, Pariséw sa hã.

Jesus hã reanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

33 Ti m' h'yy gaëëj gó raky hadoo ta hã:

—Jowãw nu gahem'uun do ma matëg ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do heen n'aa, P'op Hagä Do hã raky n'aa etsëë. Tii da na-ããj hë Pariséw ma matëg rabad'oo. Tii d' nado a ma matëg. Ti rawa had'yyt hë. Reëg had'yyt hë —näk mäh.

34 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jãm n'aa hënh ji ats'yyt doo, dooh tahaja bä ji mejõ bä ratabëej bä ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä. Jãm bawät nä bä ji ats'yyt do rawëë had'yyt hë. Dooch ratay bä.

35 Ti awät da sa najiis, ta patug pan'aa, rado hõm sa mahãnh. Ti noo gó da ratay kân† —näng mäh.

36 Ti m' panyyg see ky n'aa gó taky hadoo:

—Dooch ji as'ëëd bä ji saroor papuuj bäh ta säg hã ji gasyyp hyb n'aa. Tii d' ji adoo bä ji re-jãã ji saroor papuuj. Papuuj bäh dooh baad tado bä saroor säg hã —näng mä ta kyyh.

37 —Ti hadoo né hë uwa bëeh hã. Dooch ji gedu bä uwa bëeh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëeh egän so bä, ta hood säg ganabäh hõm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëeh da, ta hood kä karejã kân‡ —näng mäh.

† 5:35 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kân. ‡ 5:37 Hahÿÿ da Jesus hanäng péh: Dooch ji mekuuj bä papuuj tama metëëk doo, pooj jé rabahed'oo do paa da.

38 –Uwa bëeh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'ũús doo gó –näng mäh.

39 Ti m' taky hadoo ênh ta see ky n'aa gó:

–Jé uwa bëeh mahÿÿnh do hajõõ ta baab haso däk do heëek doo, papuuj dooh tage-naag bä. “Taw'ãäts hë pooj näh”, näk sa kyyhš –näng mä Jesus.

6

Saab ky n'aa hahÿÿh

1 Hÿ hadoo mä Saab, Judah buuj rakamehehãk do noo gó, Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahõm me m', ta ma matëg tiriig ag mä raberik ta byyh banyyh hyb n'aa, tiriig rabawa hyb n'aa.

2 Ti m' Pariséw sa sii habok do raky hadoo sa hã:

–Hëd n'aa bë ky nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã? Saab hã bë moo bok* –näk mä sa kyyh.

3 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã: –Dooch bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër wahë makũ Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bä?

4 Dawi ajëë suun P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' tabadoo päw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã hatoonh doo, ti m' tabawa. Ti m' tanoo mä ta

hataa rabawa. Jããm né hë paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do haw'aa ta ti päw Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä† –näng mä Jesus sa hã.

5 Ti m' Jesus ky hadoo ênh sa hã:

–ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ né hë ti Saab ky n'aa hã mejüü doo –näng mä Jesus kyyh sa hã.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahÿÿh

6 Ta see pé noo gó m', Saab see hã m', Jesus bahõm ênh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ti m' tama met'ëëg kãn P'op Hagä Do ky n'aa. Ti yt hã m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ta hub mä ti gadóm.

7 Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hë m' ramatakëë mä Jesus aj'yy moo tahaso däg bä Saab hã. Ta moo tahaso däg bä Jesus moo wät né hë Saab hã kä sa hã. Rakarën paawä m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyk doo.

8 Jesus hapäh mä sa h'yyb. Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy moo gadóm do hã:

–Ag'ëëd däg sa mahang –näng mäh.

Ti m' aj'yy as'ëëg g'ëëd kãn.

š 5:39 Dooch papuuj Jesus ma metëek do rakarën bä, tahanäng pé m' tii. Ragenaa g däk pooj jé rabahed'oo doo. Dooch rakarën bä reréd bä tii. * 6:2 Dooch ji moo wäd bä Saab hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok tiriig ag rateh'yy do hyb n'aa. † 6:4 Jããm né hë paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti päw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehÿÿn do hyb n'aa.

9 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:
 —ÿ eanh bẽ hã —nãng
 mäh. —Nyy da ẽr ky n'aa
 jaw'yyc do metëek Saab ky
 n'aa hã? H'ëed ti taw'ããts hẽ
 ji moo wãt Saab hã? Baad
 hadoo do ji moo wãt, nesaa
 do ji moo wãt? Ji da hadoo do
 ji ed'ëep Saab hã, ji da hadoo
 do ji daj'ëep Saab hã? —nãng
 mã Jesus kyyh sa hã.

10 Ti m' taty kaw'õod dæg
 kãn sa wẽ. Ti m' aj'yy hã kã
 taky hadoo:

—Madajoow a mooh —nãng
 mäh.

Ti m' ta moo tadajoow dæk.
 Ahub dæg kãn mäh, baad dæg
 mã ta moo kã.

11 Ti m' tak'ëp mã Pariséw,
 Mosees ky n'aa jaw'yyc do
 ma mehetëk do na-ããj hẽ m'
 rakawaj'ããn kãn Jesus wẽ.
 Kaner'oot mã nyy d' rabad'oo
 ta hã.

*Jesus asëm do 12 hedoo
 do tamejũũ do pan'aa panyyg
 n'aa hahÿÿh*

12 Ti m' ta jawén Jesus
 basëek waëe jó taky n'aa
 etsëe hyb n'aa. Taky n'aa
 ets'ëe had'yyt hẽ m' atsëm.

13 Ti m' tabawag hõm
 bã kã tanaëenh mã ta wẽ
 sahõnh hẽ ta ma metëek doo.
 Tasëew hõm mã 12 sa mahang
 habong doo, tamejũũ do
 rabahadoo hyb n'aa.

14 Hahÿÿ d' mã tasëew hõm
 do sa hãd: Simaw mäh, Peed
 ta hãd n'oo dæk doo. Ta
 jawén mã Æn-Deréh, Simaw

hÿÿj. Ta jawén mã Tsijaag,
 Jowãw, Pirip, Batoroméw,

15 Matew, Toméh, Tsijaag
 Aw-Pew t'aah, Simaw “Serot”
 ramaneëenh doo,‡

16 Judas (Tsijaag t'aah), Ju-
 das Ikarijot kã m', Jesus haëej
 dæk do majiĩ hã.

*Jesus metëek do nyy da P'op
 Hagã Do bad'oo ji hã panyyg
 n'aa hahÿÿh*

17 Ti m' Jesus ta ma matëg
 daheeh rabahyng waëe jó
 naa. Ta hõõ bã m' rabaym dó
 tabasatẽ bã. Hajõk ta hataa
 wób tii bã hab'ëeh. Hajõk né
 hẽ m' ta wób tii bã m' rakata
 padëek. Judah hãj n'aa bã naa
 m' rabana ta wób. Jerusarënh
 bã naa m' ta wób. Panang
 Tiir, Sidõn hãd enãh doo,
 akajar nabyy me badæk doo
 bã naa m' ta wób.

18 Tii bã m' rabana Jesus
 ma metëek do ramaa newëe
 hyb n'aa. Nahëe enãh do na-
 ããj mã rabena Jesus basog
 hõm hyb n'aa sa nahëeh. Sa
 mahang ti abong karap'aar
 h'yyb hã hadæk doo. Je-
 sus hebëe hõm mã karap'aar
 h'yyb nesaa do sa hã hanãng
 do paah. Heso padëek mäh.

19 P'op Hagã Do anoo ta
 hejój tabahajaa hyb n'aa
 sahõnh hẽ sa nahëe tasog
 hõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m'
 sahõnh hẽ rakarën mã ta hã
 ramoo kajæk.

20 Ti m' ta ma matëg wẽ Je-
 sus ty dãng, ti m' taky hadoo
 sa hã:

‡ 6:15 Judah buuj sa hãj n'aa bã Roma buuj ramejũũ noo gó, Judah buuj wób
 rakarën rakamajiĩ Roma buuj sa wẽ. Dooch rakarën bã Roma buuj mejõ bã sa hã.
 Roma buuj wẽ kamajiĩ do ramaneëenh **Serot**. Ta ti sa see paa apãh ta ti Simaw
 rawén maneëenh “Simaw Serot”.

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng
bëeh, kas' uut doo,

P'op Hagä Do bag' ääs do kara-
pee bë bahadoo do hyb
n'aa.

21 —P'op Hagä Do ky n'aa
edëng bëeh, hÿÿ kä
has'aah doo,

ta jawén kä bë waa enäh do
hyb n'aa.

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng
bëeh, hÿÿ kä h'yy
kame'oot doo,

ta jawén bë kawew'aam bë
tsebé do hyb n'aa.

22 —P'op Hagä Do ky n'aa
edëng bëeh, hëp ÿ n'aa, Aj'yy
Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana
Do hyb n'aa, bë wë rah'yy
gaëej bä, bë raty n'aa gesyyg
bä, bë raky n'aa rejä bä, nesaa
do bë ky n'aa ran'oo bä.

23 Baad had'op do P'op
Hagä Do anoo da bë hä ta
säm hÿ pong jé. Ti hyb n'aa
taw' ääts hë bë tseb'ee tii d'
bë hä radoo bä. Bë getsëg da
tak'ëp bë tsebé do hyb n'aa.
Tii d' né paa sa wahë makū
rabad'oo P'op Hagä Do ky
n'aa rod sa hä, rarejää na- ääj
hë sa hä —näng mä Jesus.

24 —Ta wób dooh da rah'yy
gadajaa bä.

Baad nado da bë hä da hë
tak'ëp ma näng doo,

ta jawén kä dooh bë gado wäd
bä do hyb n'aa hanäm
doo.

Sahõnh hë bë gado wät paah.

25 —Baad nado bë hä da, da hë
tak'ëp waa enäh doo,

ta jawén bë basaah do hyb
n'aa da.

—Baad nado bë hä da, da hë
bë kawew'aam doo,

ta jawén bë h'yy kame'oot do
hyb n'aa da, bë h'yy
katón do hyb n'aa da.

26 —Baad nado bë hä da
sahõnh hë bë hä raj'aa
etsëe bä.

Tii d' né paa sa wahë makū
raj'aa etsë P'op Hagä
Do ky n'aa rod heh' äät
nadoo doo. §

*Ji majū ji kamahän do pa-
nyyg n'aa hahÿÿh*

27 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:
—Bëeh, ÿ her'oot do maa
new'ëe doo, ÿ maher'oot
hahÿÿ da: Bë kamahän da
bë majū. Bë moo bok baad
hadoo do bë wë h'yy gaëënh
do hä.

28 Bë ky n'aa edëe bë ky n'aa
wasee do hä. P'op Hagä Do hä
bë ky n'aa ets'ëe bë hä rejää
doo —näng mäh.

29 —Öm rapa ewyh bä manu
mebyng hyb n'aa paawä,
mamabaaj manäh. Man'oo a
ta pa s'ee hënh rabewyyh hyb
n'aa. A hatsë a hä hadäk do
rado hõm bä, na ramahūm a
saroor na- ääj hë.

30 Man'oo a hä retsëe doo.
A ma rado hõm bä, mamejõ
manä ragabaanh.

31 Taw' ääts hë bë moo boo
ta wób sa hä baad hadoo doo,
bë karën do bë hä ramoo bok
doo —näng mä Jesus kyyh.

32 —Jääm né hë bë kamahän
bä bë hä kamahän doo, dooh
P'op Hagä Do bë taj'aa etsëe

§ 6:26 Baad nado sa hä Jesus wén her'oot, P'op Hagä Do rejää do hyb n'aa da sa
hä, ta ky n'aa rod heh' äät nadoo do tarejää do paa hadoo.

bä tii d' bē bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-ããj hē rakamahän sa hã kamahän doo. Ti hyb n'aa bē hã kamahän do bē kamahän bä, dooh sa bahänh bē ado bä.

³³ Baad hadoo do bē moo boo bä bē hã baad hadoo do moo bok do sa hã, dooh P'op Hagä Do bē taj'aa etsēe bä tii d' bē bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, tii d' né hē rabad'oo ênh.

³⁴ Jääm né hē bē an'oo bä bē dajēer uuh hedoo doo, bē waa hedoo doo, p'aa hēnh hab'aanh do hã, dooh P'op Hagä Do bē taj'aa etsēe bä tii d' bē bad'oo do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-ããj né hē tii da né hē rabad'oo ênh sa da hadoo do hã. Ragahēen p'aa hēnh rabaj hōm doo.

³⁵ Dooh tii d' bē adoo bä —näng mäh. —Bē kamahän bē majī. Baad hadoo do bē moo boo sa hã. Bē an'oo retsēe doo. Bē gadaa manä p'aa hēnh rabaj bä. Tii bä da baad had'op do P'op Hagä Do banoo bē hã ta säm. Sahōnh Hē Sa Bahänh Hadoo Do taah bē tii bä. P'op Hagä Do ky enyym tamasa do baad ganadoo do sa hã, ky nes'aa do sa hã na-ããj hē.

³⁶ Taw'ääts hē ta wób kamahän gó bē t'yyd mehīn bē Yb, P'op Hagä Do t'yyd mehīn doo da.

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahȳh

³⁷ —Bē ky n'aa ety manä ta wób, dooh tii bä bē P'op Hagä Do ky n'aa ety bä kã. Baad nadoo do hã bē ky n'aa ety

manä bē da hadoo do sa mo haj'aa p'ää, dooh bē tii bä P'op Hagä Do ky n'aa ety bä bē mo haj'aa p'ää. Bē hyb n'aa mabaan sa hã taw'ääts hē nadoo do sa mo haj'aa hã, tii bä da P'op Hagä Do mabaan nesaa do bē mo haj'aa hã.

³⁸ Bē an'oo ta wób sa hã, tii bä da P'op Hagä Do banoo bē hã. Baad P'op Hagä Do banoo da bē hã. Panyyg gó bē y maher'oot nyy da P'op Hagä Do banoo bē hã: Ky en'yym doo, baad tiriig tym hes'ēem doo, baad ta hood gad'ēē däk do hanoo do hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub bē hã tabanoo, dooh tabaa es'īi bä. Ta wób hã bē anoo do pénh da, tii da né da P'op Hagä Do banoo bē hã.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh. Panyyg gó m' tabeh'üüm:

—Ty tamah do dooh tahaja bä ta da ty hadoo do tamahüüm bä ta tyw n'aa hēnh. Ta s'ee hēnh, gadarong doo hēnh rakajak séd hã —näng mäh.

⁴⁰ —Dooh ma kametēek do ta ma matēg bahänh tado bä. Ma kametēek do tahaja däk bä tama kametēek doo, ta ma matēg da hado däk, séd demuun rabahaja padēek —näng mäh.

⁴¹ —Héd n'aa mamatakēe b'aa hyyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anäng?

⁴² Héd n'aa, “Na b'aa hyyj a matym gó hatu do y ado hōm”, mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bä a matym gó hanäng doo? J'ooj madäk do ti a h'yyb. Mado nä poojé b'aa a matym gó hakēe

doo. Tii bā da mabahapäh baad ub mabado hōm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyyj —näng mä Jesus.

Ji bawät do hä ji h'yyb gó hanäng do kametëeh do panyyg n'aa hahÿÿh

43 Ti m' taky hadoo ênh:

—Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag, dooh ta ag nes'aa bā. Ti hadoo né hē joom see baad nadoo doo. Ta hēnh hēnh ta ag hahōm. Dooh baad hadoo do ta ag.

44 Joom ag hä ji bahapäh joom ÿÿn. Dooh ji awyyd bā wiigo ag sasëng tēeg hedoo do hä. Dooh na-ääj hē ji awyyd bā uwa ag hetëk do hä.

45 Ti hadoo ji hä. Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né hē ji her'oot —näng mä Jesus kyyh.

Tób tema do ky n'aa gó Jesus beh'üüm do ky n'aa hahÿÿh

46 Hëd n'aa ÿ bë maneëenh “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, dooh ÿ bë ky dahé bā ênh?

47 ÿ metëeh da ny hadoo ÿ ma metëek do maa newëe doo, ky daheeh doo.

48 Tób tama do hadoo da tii. T'öp tagagoos ta tu n'aa tyw n'aa tababang bā, pä banäng bā. Tamii bag'yyp bā ta tób hä, wän n'aa hejooonh do badäng bā ta hä, dooh ta tób tatë hyy bā, baad ta tób ta

tu n'aa babang bā tabejëh do hyb n'aa.

49 Ti nado këh ÿ maa newëe do ky nadaheeh doo. Tób tama doo, j'ooj ta tu n'aa tabetuu daap hē, dooh tahej'oonh péh. Tamii bag'yyp bā ta tób hä, wän n'aa hejooonh do adäng ta hä, tii b' tabatë hyng. Sahōnh hē takarejäã ta tób.

7

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hä h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Jesus bahajaa bā kä ta ti sa hä ta her'oot doo, tababaa j hōm kän panang Kapar-Naüm häd näng doo hēnh.

2 Tii bā panang bā ti awät mä Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa seeh. Nahëe näng mä ta karom. P'eets mä tadajëp ta nahëe mahÿÿj. Baad mä ta kariw n'aa kamahän tii.

3 Ti m' ta kariw n'aa, warahén sa wahë n'aa, ky n'aa napäh mä Jesus. Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa wób tamejüü mä Jesus wë, ramaher'oot hyb n'aa tabana hyb n'aa, ta karom tabahaso däk hyb n'aa m'.

4 Ti m' rakajaa bā kä, tak'ëp mä Jesus ramaher'oot rats'yyt doo. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Taw'ääts hē maky dahé òm tats'yyt doo —näk mäh.

5 —Takamahän né hē ëer, Judah buuj. Taky gabuuj

ratama tób P'op Hagä Do panyyg äã yd naherot doo —näk mä sa kyyh Jesus hä.

⁶ Ti m' Jesus bahöm kän sa sii. Ti m' warahén tób bedaa däk bä m' warahén mejüü ta najiis wób ragadoo hyb n'aa Jesus, ramaher'oot hyb n'aa. Hahÿÿ da m' rapanäk Jesus hä warahén kyyh:

—Wahëh ÿ n'aa, hä ÿÿ ÿ hyb n'aa sakog its a hä. Ti hyb n'aa mahyb n'aa tón manä tóp ÿÿ gó mabajëë suun do hä. Jääm né hë mabana.

⁷ ÿ hyb n'aa sakog its a hä. Ti hyb n'aa a wë ÿ nahöm. Taw'ääts hë babä naa mamejüü ta nahëë hä, tii bä karom ÿ bahas'oo däk da.

⁸ Tii d' ÿ wén edoo ÿ na-ääj né hë ÿ ky daheeh wahëh ÿ n'aa ramejüü do ÿÿh. ÿ na-ääj hë, warahén ÿ n'aa ÿ mejüü, ÿ raky daheeh. Ta see ÿ mejõ bä, “Ahöm”, ÿ noo bä, ahöm né hë. Ta see ÿ mejõ bä, “Ana”, ÿ noo bä, ana né hë. Karom ÿÿ ÿ mejõ bä, “Hahÿ mamoo wäd”, ÿ noo bä, ÿ taky daheeh né hë —tii da m' sa kyyh, warahén kyyh hä.

⁹ Ti m' Jesus maa napäh bä m' warahén mejüü do raher'oot do warahén kyyh, tahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' taty kaw'õöd däk hajök ta sii han'aa do sa wë, ti m' taky hadoo sa hä:

—Baad bë ÿ maher'oot —näng mäh. —P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ÿ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa mahang tak'ëp hä ÿ h'yy ka'eeh doo, hahÿ aj'yy, Isaraéw buuj

nadoo doo, h'yy ka'eeh do hadoo —näng mä Jesus.

¹⁰ Ti m' warahén Jesus wë tamejüü do rababaaj nä bä m' warahén tób hënh, has'oo däg kän mä ta karom kä ta hä rahegää bä kä.

Jesus h'yyb tym ganä däk do dajëp do paa panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' ta jawén kä m' Jesus bahöm kän mä panang Naïn häd näng doo hënh. Ta ma matëg, hajök ta wób na-ääj hë Jesus rahada mäh.

¹² Panang noo bä m' Jesus kajaa bä kä m' tamamuun mä ti buuj. Ramanaa mä dajëp doo. Radakä paawä m'. Jääm né m' sét né hë m' ta ti patug tamaa wät do t'aah. Hajök ta tii bä buuj rahadaa nä ta ÿÿn.

¹³ Ti m' Jesus baheg'ääs bä m' ta ÿÿn, tat'yyd mehÿn mä ta ti ÿÿnh.

—Aód manäh —näng mä ta hä.

¹⁴ Ti m' Jesus bahöm raba-took hënh ta tyng jó, ti m' ta tyng hä tamoo däng. Ti m' kamag hat'ook do rabaym. Ti m' Jesus ky hadoo:

—Pahëew —näng mäh. —A hä ÿ mejüü: Nu gas'ëëg gahëë! —näng mä Jesus kamag hä.

¹⁵ Ti m' tanu gas'ëëg gahäng dajëp do paah. Ti m' taber'ood däg kän. Ti m' Jesus bahaëëj däg kän ta ÿÿn hä.

¹⁶ Ti m' sahõnh hë rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do hä m' raj'aa etsë mäh.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod tak'ëp haj'ap do kas'ee kän ër

mahang —näk mä sa kyyh. — P'op Hagä Do bahyng ta kara-pee tamasa hyb n'aa —näk mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus mo haj'aa hä kä sahõnh hẽ rapanäg hõm ta wób, Judah häj n'aa haw'ääts hẽ m', Judah häj n'aa pa hẽ habong do na-ääj mäh.

Jowāw nu gahem'uun do mejüü do Jesus reeah do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matëg ramaher'oot mä ta hä sahõnh hẽ Jesus moo wät do ky n'aa. Ti m' Jowāw naëenh ta wë pawóp hẽ ta ma matëg.

¹⁹ Ti m' tamejüü mä Jesus wë rabahõm.

—Hahÿÿ da bë eaaj Jesus hä: “Õm né hẽ ti P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see ti äã gada?”, denoo da —näng mä Jowāw nu gahem'uun doo.

²⁰ Ti m' Jesus wë rakajaa bä kä m' raky hadoo ta hä:

—Jowāw nu gahem'uun do äã tamejüü, õm äã eanh hyb n'aa õm né tado bä P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wë hana doo, ta see apäh ti äã gada doo? —näk mä sa kyyh.

²¹ Ti noo gó né hẽ hajök sa nahëë Jesus asog hõm doo. Hajõng nahëë Jesus asog hõm doo. Ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh. Sahõnh ta ti nahëë tabasog hõm. Karap'aar h'yyb nesaa do ta wób hä hanäng do

tahebëë hõm. Ty tsehët doo, sahõnh hẽ taty enä hõm, baad rabahapëë padëëk Jesus mo haj'aa.

²² Ti m' Jowāw mejüü do hä Jesus ky hadoo:

—Bë ahõm nä, bë maher'ood Jowāw babä bë hapäh doo, bë maa newëë doo: Ty temah do paah, rahapëë padëëk. Nabong do paah, aboo padëëk p'aa hënh. Rog manahuuh doo, ahub padëëk p'aa hënh. Nabuuj gatamah doo, ramaa napëë padëëk. Dejëp do wób genä bong ÿ an'oo bä. P'op Hagä Do panyyg hanäm do na-ääj hẽ kaher'ood däk kas'uut do sa hä.

²³ Ky n'aa kedëng da jé ÿ moo wät do hyb n'aa, ÿ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bä hä ÿ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bë her'ood Jowāw hä —näng mä Jesus kyyh Jowāw nu gahem'uun do mejüü do sa hä.*

²⁴ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do mejüü do rababaaaj hõm jawén paa bä kä, hajök do hä Jesus her'ood kån Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—H'ëëd ti bë heg'ääs tabanawäng hënh? Jawii bah'ood ahëm do g'eeh bë heg'ääs?

²⁵ Ti tanado bä, h'ëëd ti bë heg'ääs t'ïi hënh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bë heg'ääs t'ïi hënh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do

* **7:23** Jesus moo wät do hä wyt ta maab hẽ P'op Hagä Do hanaa. Ti hyb n'aa tamejüü Jowāw ramaher'oot tamoo wät do hä. Isajas 61.1 hä takerii däk ti P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa.

hanäm do dadäk doo, sahõnh hē rah'yy karēn do sa wē hanäng doo, dooh raboo bā tabanawäng bā. Sa wahē n'aa tób hanäm doo gó rababok tii.

²⁶ Ti tanado bā, h'ēed ti bē heg'āās t'ī hēnh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bē heg'āās? Ýÿ. Ti né ti bē heg'āās. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahānh tii.†

²⁷ Ta ti né hē ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagä Do kyy kerih do hā. Hahÿÿ da ta ky n'aa: “Ý mejũ da panäk ÿ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw dāk hyb n'aa a pooj jé”,‡ näng kerih doo.

²⁸ —Baad bē ÿ maher'oot —näng mä Jesus. —Badäk hahÿÿ bā habong do sa mahang, dooh Jowāw bahānh nu gadäk péh. Ti tahado né paawä, P'op Hagä Do bag'āās do karapee hedoo do sa mahang, jāām hē hyb n'aa sakog its né paawä, Jowāw bahānh tanu gadäk hÿÿ ká —näng mä Jesus.§

²⁹ Ti m' hajök doo, dajēer gahed'aak do sii hē né hē m', ramaa napāh bā m' Jesus her'oot doo, P'op Hagä Do hā m' raky kajäk. Baad ub sa hā P'op Hagä Do moo wät doo. Jesus her'oot do rawén gen'aak, Jowāw nu gemuun

hõm do hyb n'aa p'ooj ub sa hā.

³⁰ Pariséw, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hap'ēeh do na-āāj hē, dooh m' ragado bā sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Rawén ganadoo mäh, dooh paa m' rakarēn Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy gó da ÿ baher'oot da, da hē badäk hahÿÿ hā habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? —näng mäh.

³² Hahÿÿ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ēeh do ramas'uunh do hadoo. Hahÿÿ da karepé wób sa kyyh ta wób hā: “Raketēe do pud n'aa āā gamehÿÿh bē tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do bē as'āāw bā. Tii bā dajep do heen n'aa āā wareem, masuuj gó bē ba'oot hyb n'aa paawä. Ti na-āāj dooh bē karēn bā. Dooh h'yy ketón gó bē masuuj bā”, nāk karepé ta wób sa hā.

³³ Ti hadoo né hē da hē habong doo. Tabad'op hē ji raky dahé bā, dooh na-āāj hē ragenaag bā ji moo wät doo. Jowāw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ēeb mahÿÿnh do teëg bā. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op

† 7:26 P'op Hagä Do ky n'aa rod bahānh Jowāw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa Jowāw bahadoo do hyb n'aa. ‡ 7:27 Marakijas 3.1 § 7:28 Jesus kajaa do pooj jé Isaraéw buuj P'op Hagä Do bag'āās. Sa hā tabanoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, raky daheeh hyb n'aa. Ti noo gó Isaraéw buuj P'op Hagä Do ky dah'eeh do ramaneēeh P'op Hagä Do karapee. Ti see né hē Jowāw nu gahem'uun doo. Sa mahang dooh hanäng pé Jowāw bahānh pé hyb n'aa jawygu ub doo. Jesus du doo tabag'āās do sahõnh hē ta hā h'yy ka'eeh doo, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-āāj hē. Ta ti tamaneēeh ta karapee, tabag'āās doo. Sahõnh hē ta ti Jowāw bahānh ká. Ky n'aa netsēeh do sa mahang habong doo, ti na-āāj hē Jowāw nu gahem'uun do bahānh ranu gapad'ēek hÿÿ ká.

Hagä Do tah'yyb en'yyim. Ti hyb n'aa, "Karap'aar h'yyb mahũũm mä tii", bē nooh.

³⁴ Ỹy kã, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ eëëk, ỹ awa. Ti hyb n'aa ỹ bē maneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajëër gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis.

³⁵ Ầã raganado né paawä, P'op Hagä Do né hē ti ỹỹh, Jowãw na-ããj hē h'yy gan'yyh doo. Ầã ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hã takametä däk tii.

Buu benyym do Jesus tsyym hã ỹỹnh ahoog wät do panyyg n'aa hahỹỹh

³⁶ Ti m' Pariséw see Jesus tabats'yyt ta tób hēnh tabawēh hyb n'aa ta sii. Ti m' Jesus bahôm kãn ta tób hēnh. Ti m' tabahyy sooh ta tyng hã rabahed'oo doo da, ta jawén p'aa hēnh mä ta tsyym bēëh. Ti m' rabawēë kãn.

³⁷ Ti m' ta ti panang bã ti awät mä ỹỹnh nesaa do moo hew'ëët do paah. Ti m' taky n'aa napäh bã m', Pariséw tób hēnh Jesus bawēh bã m', t'ĩ hēnh mä tabahôm. Buu benyym do ta moo gó. Pã s'ëëb, buu benyym do hood.

³⁸ Ti m' Jesus tsyym hã m' ta taron nu paa me tabahyy häng. Ti m' tabaoot. Ta ty nabëëh Jesus tsyym hã takajäk. Ti m' tabahawuuk ta sēen me. Jesus mä tatsyym tsanetsup, ta hã taweh'ëëh do heen n'aa. Buu benyym do tah'ook mä Jesus tsyym hã.

³⁹ Ti m' Pariséw Jesus hats'yyt do bahapäh bã m'

ta tii, ta h'yyb gó m' taky hadoo: "P'op Hagä Do ky n'aa rod tado bã paawä hahỹ aj'yy, tahapäh paawä jaa ti ta ti ỹỹnh. Tahapäh paawä ti nesaa do moo hew'ëët doo. Tabahapäh bã paawä, dooh tagado bã ỹỹnh ta hã moo wät doo", näng mä Pariséw ta h'yyb gó.

⁴⁰ Ti Jesus h'yyb hapäh mä ta ti Pariséw. Ti m' taky hadoo:

—Simaw —näng mä ta hã.
—Ỹ karēn paawä òm ỹ maher'oot —näng mäh.

—Éj. Ỹ mamaher'ood ma matëg —näng mäh.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo, panyyg gó m' tabenaa wät:

—Ti abong pawóp hē ajyy. Kũüt enäh sa kariw n'aa wē. Ta see kũüt 50, ta see kũüt 500.

⁴² Dooh rahaja bã repaag bã sa kũüt. Ti hyb n'aa sa kariw n'aa bawug hôm sa kũüt. Hỹỹ kã, ỹ eanh a hã —näng mä Simaw hã. —Ny hadoo do sa kariw n'aa tak'ëp takamahän up a hã péh? —näng mä Jesus.

⁴³ Ti m' Simaw ky hadoo:

—Hã ỹỹ, kũüt eh do paah —näng mäh.

—Ti né hē —näng mä Jesus.
—Baad a kyyh —näng mäh.

⁴⁴ Ti m' ỹỹnh wē taty kaw'õöd däk. Ti m' Simaw hã ta ky hadoo:

—Mahegã hahỹ ỹỹnh —näng mäh. —A tób gó ỹ bajëë suun bã, dooh naëng ỹ man'oo bã ji bahed'oo doo da, tsym ỹ hetsyd. Hahỹ ỹỹnh kã, tsym ỹ ta ty nabëë me tatsahë

däk, ti tabawug hõm ta sëen me —näng mäh.

45 —ÿ kajaa bä, dooh ÿ matsanetsub bä makedëng do heen n'aa ji bahed'oo doo da. Hahÿ ÿÿnh kä, dooh teréd bä tatsanetsup do tsym ÿÿ hä, ÿ kajaa bä tadu dahäng do né hë.

46 Dooh mahawug bä ta syyj buu benyym do nuh ÿÿ gó ji bahed'oo doo da. Hahÿ ÿÿnh, buu benyym do tahah'ook tsym ÿÿ hä.

47 Tak'ëp ÿ tawén kamahän, hajõng nesaa do ta wë hanäng do paa P'op Hagä Do mabaan hõm do hyb n'aa. Kanahën hadoo do nesaa do hä näng do P'op Hagä Do awug hõm doo, kanahën doo hë P'op Hagä Do takamahän —näng mä Jesus Simaw hä.

48 Ti m' ÿÿnh hä kä Jesus ky hadoo:

—Nesaa do a hä hanäng do paa kado hõm —näng mäh.

49 Ti m' Simaw atsyid bong do wób sa h'yyb gó m' rabedoo:

—Jaa ti hÿÿh? Tahajaa g'eeh nesaa do tado hõm bä? Jääm né hë P'op Hagä Do hajaa tii —näk mä sa h'yyb gó.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ënh ÿÿnh hä:

—Õm P'op Hagä Do wén ed'ëep nesaa do mahänh, hä ÿ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mä Jesus.

8

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti jawén mä sét panang ken'yyh bä m' Jesus her'ood hõm mä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm doo. 12 hedoo do ta ma matëg rahada mä Jesus.

2 Ah'üüm mä na-ääj hë ta sii ÿÿj wób, karap'aar h'yyb nesaa do sa hä padëek do paa Jesus habëe hõm do sa hä, sa nahëe tado hõm do sa hä. Sa mahang ti awät mä Mar-ija Madarën häd näng doo, 7 karap'aar h'yyb ta hä henyih do paa Jesus habëe hõm doo.

3 Ta see häd mä Jowän, Kusa häd näng do ÿÿm. Häj n'aa wahë n'aa Eróts häd näng do kaser n'aa m' ti ta patug. Ta see häd mä Susään. Hajök mä ÿÿj wób rahada Jesus. Sa dajëer me ramasa Jesus ta ma matëg daheeh sa waa hä.

4 Ti m' hajök ta wób kata padëek mä Jesus wë. Já pad'yyt hë naa rabena. Ti m' ta ma matëg hä tamaher'oot hahÿ panyyg:

5 —Hÿ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk. Ta wób ratsabeeb hõm, ta wób taw'ëed rabajöh jëng.

6 Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahën its k'ääts tii bä. Ti taganyih bä nanyw hë tatsawyy jëng, dooh tabatsahëe ta h'yyb.

7 Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bä. Ta nemuun sasëng gajewäng. Tii bä kä, dooh tawëe wäd bä kä sasëng hyb n'aa.

8 Ta tym wób kajäg kån baad tabadoo bã. Genyyh, baad tabawång, baad tabeaa. 100 nuu me tabeajoom do bahãnh tabeag kån baad tabadoo bã kajäk doo —näng mä Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'ood kån.

Ti m' tabahajaa bã panyyg ta her'oot doo, taky hadoo:

—Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bã, taw'ääts hẽ tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

9 Ti m' ta ma matëg beaanh ta hã nyy d' tahanäng pé m' ti panyyg.

10 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'ääs do hã. Ta wób sa hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ÿ ma her'oot panyyg ky n'aa me —näng mäh. —Ti hyb n'aa, “rahëgãä né paawä m', dooh m' rah'yy genä bã. Ramaa newë né paawä, dooh tagah'ood bã sa hã”* —näng mä Jesus kyyh sa hã.

11 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Hahÿÿ d' tahanäng pé panyyg ky n'aa: Joom tym, P'op Hagä Do kyyh.

12 Joom tym wób ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb gó kajäk do Dijab asog hõm raky nadaheeh hyb n'aa, ranedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh.

13 Joom tym wób pä banäng bã kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Ramaa newëë bã h'yy gadajaa gó ragado né hẽ paawä, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm. Joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Pooj jé dó raky daheeh. Tii bã, hejoonh doo me P'op Hagä Do metyy bã baad rah'yy kae bã, nayyw hẽ rah'yy gejë hõm.

14 Joom tym wób sasëng mahang kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hẽ badäk hahÿÿ hã ji bawät do hã.† Dajëër hã, sa ma hã, rakarën do hã rahyb n'aa hũum had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawën nahõm. Joom neaak do hado däk tii.

15 Joom tym wób baad tabadoo bã kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Baad ub sa h'yyb, t'õp madäk doo me ramaa newëë. P'op Hagä Do kyyh ramaa napäh bã, baad rabenäm sa h'yyb gó. Rahyb n'aa matakä had'yyt hẽ ta hã. Tabad'op hẽ rah'yy gejë hõm. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kã. Joom he'aak do hadoo tii —näng mä Jesus.

16 Ti m' taky hadoo ënh:

—Ta bag dooh ji gataa so bã ji bejën hyb n'aa manajuu yt hã, ji bejën hyb n'aa ji jó ÿÿh do yt hã. Dooh. Ta bag ji

* 8:10 Isajas 6.9 † 8:14 Ta ti hedoo do hã raty kanewad had'yyt hẽ. Rahyb n'aa tón had'yyt hẽ sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo.

dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë pëë do rabahapäh hyb n'aa.

17 Ta ti hadoo da ÿ ma metëëk do hä: Sahõnh hë kejën nä doo, ji nahapäh nä doo, ta jawén kä da sahõnh hë da rabahapäh, wyt ta maab däg da sa hä.

18 Ti hyb n'aa taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä bë maa newëë do hä. Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahãnh P'op Hagä Do banoo nä ta hä ta h'yy ganäng doo. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, taha-jaa do ted'oo doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hä kanahën d'os hadoo doo‡ —näng mä Jesus.

Jesus wakãän heh'äät do panyyg n'aa hahÿÿh

19 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ÿÿn, ta wakãän sii hë m' rabana, Jesus raheg'ääs. Du daa m' rakad'oo pé hajök do hyb n'aa ta w'oo hä hab'ëëh doo.

20 Ti m' rë tanyy ky hadoo ta hä:

—A ÿÿn, a wakãän ta w'oo hä rabab'ëëh. Õm mä raheg'ääs —näng mäh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hë P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, ky dah'ëeh doo, ti né hë ëën hadoo, ti né hë wakän haa hadoo —näng mäh.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

22 Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus baher'oot ta ma matëg sa hä:

—Ti bä, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

Ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó.

23 Ti m' rabatsëk bä kä m' Jesus aã sooh mäh. Ti m' bah'ood bana kãn tak'ëp. Tewëëp mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. Äm n'aa näng. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä.

24 Ti m' ta ma matëg rame-bëë nyh, ti m' raky hadoo:

—Äã Wahë N'aa! —näk mäh. —Ër ag'yyp da! —näk mäh.

Ti m' tabas'ëëg geët, ti m' bah'ood, maadaka tame-duuk. Ti m' bah'ood badoo wäd. Badatih däk mäh.

25 —Dooch hä ÿ bë h'yy kasadëë bä? —näng mäh.

Ti m' tak'ëp mä rabeÿÿm bong, tak'ëp mä rameuuj bong. Ti m' rakaner'oot sa mab hë:

—Jaa ti hÿÿ éh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

26 Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa bä, karaj'aa tamyyj jé, Garirej häj n'aa nu masee me.

27 Ti m' Jesus gatsëg nyh bä kä m', nanyw hë m' tabana ta wë aj'yy mera doo, karap'aar h'yyb hä näng doo, ta tii bä babuuj. Bãp peej mä tabawät ta si n'aa hë. Bãp peej däg mä tanaã wät tób yt hä. Pä gabaho doo gó, panang

‡ 8:18 Ta ti tawén kado hõm sa hä, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooch rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hä.

buuj dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bā tabahe'ÿÿh.

²⁸ Ti m' Jesus tabahapäh bā m' tak'ëp mä tageëej wät. Jesus matym gó m' tabadëë hyng. Tak'ëp mä ta kyyh:

—H'ëed makarën wë ÿÿ, Jesus, P'op Hagä Do T'aah, Sahõnh hë Bahãnh Hadoo Do T'aah? Ý d' marejã manäh! —näng mäh.

²⁹ Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'. Hajõõ nuu me m' karap'aar h'yyb bejëng ta hã tamera doo. Haak sapuuw hadoo doo me né hë m' ramoo maw'yyd né paawä m', ratsyym mew'yyd hõm paawä m', hagã nyy né paawä m', tagahet'ëëh mä haak sapuuw hadoo doo. Tabanawäng hënh daap mä tawajaah karap'aar h'yyb an'oo bā.

³⁰ Ti m' Jesus beanh ta hã:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—“Hajök Doo” äã häd —näng mäh.

Hajök karap'aar h'yyb ta hã hanäng, tii d' ta häd tawén hadoo.

³¹ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rets'ëë had'yyt mä Jesus hã tanah'eed hyng hyb n'aa tabanesaa hënh.

³² Hajõng mä too yb tii b' habëëh karaj'aa takëën hã, wajapëm doo bā. Tii b' mä sa waa rabahew'aa. Ti m' karap'aar h'yyb rabetsëë Jesus banoo hyb n'aa rabajëë pëë too yb hã. Ti m' Jesus banoo t'ÿi hënh sa hã kä.

³³ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kã aj'yy hã

hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pä kã. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame wajapëm doo hënh, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'öp mä rapehäs.

³⁴ Ti m' too yb hagã n'aa rabahapäh bā m' ta tii, waj'aa bong mäh. Sa panang bā, panang nedaa bā na-ãäj mä ramaher'oot sahõnh hë rahapäh doo.

³⁵ Ti m' t'ÿi hënh buuj rabana t'ÿi hënh rabaheg'ääs hyb n'aa ky n'aa näng doo. Ti m' Jesus wë rakajaa bā kã, rabahegää kã aj'yy hajõng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mä Jesus tsyym pa. Saroor näng mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m' rabeÿÿm bong.

³⁶ Ti m', ta ti hap'ëëh do rabaher'ood kã han'aa do sa hã kã, ta ti aj'yy ky n'aa, Jesus ahub däk do ky n'aa.

³⁷ Ti m' ta ti babuuj rabetsëë Jesus hã, tabahõm hyb n'aa sa häj n'aa bā naa. Tak'ëp mä rabeÿÿm bong rawén eanh tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus gatsëg so kã marakate gó, ti m' tabahõm kã.

³⁸ Aj'yy kã m' karap'aar h'yyb nesaa do hadäk do paa m' betsëë Jesus hã, Jesus sii tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus baher'oot ta hã tabahõm hyb n'aa. Hahÿÿ da m' taky hadoo ta hã:

³⁹ —Abaaj hõm a tób hënh, a wakään rababong hënh. Maher'ood sa hã sahõnh hë taw'ääts hë hadoo do a hã

P'op Hagä Do mo haj'aa, òm tahuub däk doo —näng mä Jesus kyyh ta hä.

Ti m' aj'yy bahòm kån. Taher'oot mä sahõnh hē panang buuj hanām do Jesus mo haj'aa ta hä.

ÿñh has'oo däk do ky n'aa, karapee h'yy ganä däk do ky n'aa daheeh hahÿñh

⁴⁰ Ti m' Jesus batsëg hõm bä p'aa hēnh karaj'aa tamyyj jé, hajök baad ragadoo. Jesus mä ragadaa b'ëeh.

⁴¹ Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa see m' tii. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' tak'ëp mä tabetsëe ta hä ta tób hēnh tabahõm hyb n'aa ta sii.

⁴² Jääm né m' sét its mä ta toog. P'eets mä tadajëp. 12 m' ta hyb n'aa pé ta baab n'aa.

Ti m' Jesus bahòm ta sii. Tamahõm me m', hajök do ta sii hah'üüm do gatat'uuk mä ta hä.

⁴³ Sa mahang ti awät mä ÿñh. Majyyw mä ta nahëeh. 12 m' ta baab ta nahëe badäk. Dooh m' hajaa pé masa pé ta hä.

⁴⁴ Ti m' Jesus jó gadäk hēnh mä tabana ta wë. Ta saroor noo hä m' tamoo däng. Tii bä kä m', nyyw hē m', dooh wäd mä ta hä ta nahëeh. Ti m' Jesus beanh:

⁴⁵ —Jaa hä ÿ moo däng? —näng mäh.

—ÿ ti dooh —näk mä sahõnh hē ta pa hab'ëeh doo.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ma Matëg —näng mäh. —Hajök gatat'uuk a hä. Hajök a hä moo kajäk —näng mäh.

⁴⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Dooh. Hä ÿÿ pé ÿ hapäh hä ÿÿ moo däng doo. Hä ÿ naa anyyh hejój ÿ ky gabuu —näng mäh.

⁴⁷ Ti m' ÿñh hegää bä kä du daa m' takejën péh, ana mä Jesus wë. Kajajän mä ta äm n'aa gó m', tabahyy häng mä ta wë ta taron nuu me. Sahõnh hē ramaa napäh bä m' tamer'oot h'ëed hyb n'aa tawén moo däng ta hä. Taher'oot mä nyy d' tabahas'oo däk nyyw hē.

⁴⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Tok ÿÿ, òm has'oo däk P'op Hagä Do hä mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mäh.

⁴⁹ Jesus ber'oot nä bä m', takajaa aj'yy Jaj-Ro tób hēnh naa. Ti m' taky hadoo Jaj-Ro hä:

—A toog h'yy gakog hõm —näng mäh. —Dooh mah'yyb panasä wäd bä ma matëg —näng mäh.

⁵⁰ Jesus maa napäh bä m' ta kyyh, ta ky hadoo Jaj-Ro hä:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hä ÿ h'yy kasadëe. Tii bä da a toog da has'oo däk! —näng mäh.

⁵¹ Ti m' Jaj-Ro tób bä raka-jaa bä m', dooh m' Jesus an'oo bä hajök rabahõm ta sii. Jääm né hē m' tanoo hajëe p'ëe Peed, Tsijaag, Jowāw, dajëp do yb, dajëp do ÿñn.

⁵² Séd dó m' tób yt hã raräb bä rabë bä. A'oot mä ta wób. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm hë ti bë kyyh —näng mäh. —Bë aód manäh. Karapee dooh tadajëb bä. Aÿÿh tii —näng mäh.

⁵³ Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. Dajëp né hë m' sa hã.

⁵⁴ Ti hadoo né hë dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bä sa kyy hã. Ti m' karapee hã tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëëd tok ÿÿ! —näng mäh.

⁵⁵ Tii bä m' h'yy ganä däk mä p'aa hënh. Nayyw mä tabas'ëëg gëët. Ti m' Jesus maher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa.

⁵⁶ Tii bä m' ta yb, ta ÿÿn rameuuj bong mäh. Ti m' tak'ëp Jesus mejüü sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa.

9

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa, nahëë näng do rabaheho hyb n'aa na-ããj hë.

² Ti m' tamejüü mä rabahöm, ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa rabaheher'ood höm hyb n'aa, nahëë enäh do rabaheso höm na-ããj né hë.

³ Hahÿÿ da m' tamejüü:

—Dooh d' bë mahüüm péh. Ji tatu hadoo péh, päw hadoo

péh, ta hood hadoo péh, ta säm hadoo péh, bë saroor see hadoo péh —näng mäh.

⁴ —Bë nu kajäk bä ta wób tób bä, tii bä da bë baym dó panang bë beréd höm bä kä.

⁵ Bë raganado bä, bë ahöm sa mahänh. Sa panang bä naa bë ahöm bä bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ääts. Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky nadaheeh doo —näng mä ta kyyh sa hã.

⁶ Ti m' rabahöm kän. Sét ken'yyh panang bä m' rabaheher'oot mä P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Jé pad'yyt hë heso höm mä nahëë enäh doo.

⁷ Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napëë däk mä tii. H'yyb manepëë wäd mä Eróts Jesus ky n'aa raheher'oot do hã.

—Jowāw nu gahem'uun do paa ti ta ti dejëp do mahang ganä wät doo —näk mä ta wób.

⁸ —Eriij p'ooj ub hawät do paa kas'ee wät do tii —näk mä ta wób.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paa see ganä wät do ti ta tii —näk mä ta wób.

⁹ Ti m' Eróts ky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun doo, ÿ mejüü paa ranu gahög höm. Jaa ti ta tii, hã ÿ ramaher'oot do ta ky n'aa? —näng mä Eróts kyyh.

Takarën paawä m' taheg'ääs Jesus.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyng n'aa hahÿÿh

10 Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ doo, rababaaj nã bã m' Jesus wë, ramaher'oot mã ta hã sahõnh hë ramoo bok doo. Ti m' 12 hedoo do Jesus mahũũm sa m'aa hënh kã, panang Betsaj-Da hãd nãng doo hënh.

11 Ta wób, hajõk doo, raky n'aa napãh bã m' n'yy hënh Jesus rabahõm, ah'ũũm mã sa jawén. Rakajaa bã Jesus gadoo mã hajõk doo, ti m' tama metëek sa hã ji P'op Hagã Do bag'ããs do ky n'aa. Nahëe enãh do heso hõm mãh.

12 Tũũh tabado dãk bã kã m' 12 hedoo do rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hã:

—Mamejõ hõm hajõk do panang tabanãng bã, sét ken'yyh rabaj'eenh hënh na-ããj hë, sa waa rabetsëe hyb n'aa, t'ĩ hënh raba'ÿÿh hyb n'aa. Dawëe hahÿ babã —nãk mã sa kyyh.

13 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né hë hanoo sa waa —nãng mãh.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh tahaja bã —nãk mãh. —Jããm hë ti hanyys ji ma poo oow pé pãw, pawóp its tah'ÿÿb —nãk mãh. —Makarën ãã bahõm ãã betsëe hajõk do sa waa? —nãk mãh.

14 (5 miw ajyy tahyb n'aa pé m' tii bã hab'ëeh doo.) Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë mejõ rabehyy b'ëeh tũũ, 50 ken'yyh ketyn hõm doo —nãng mãh.

15 Ti m' Jesus mejũũ doo da né hë m' rabad'oo. Sahõnh hë m' rabehyy b'ëeh.

16 Ti m' Jesus asog dãk mã pãw, tah'ÿÿb na-ããj mãh. Hÿ pong jé taty dãng bã m', P'op Hagã Do hã taky hadoo:

—Õm taw'ããts hë Ee. Man'oo dãk ãã tã, man'oo dãk ãã waa —nãng mãh.

Ti m' pãw, tah'ÿÿb na-ããj né hë taganebãh bong mãh, tets'ëe hõm mã ta ma matëg sa hã, rabets'ëe hõm hyb n'aa hajõk do hã kã.

17 Tii bã kã m', sahõnh hë m' rabawëe bong. Wog enã hõm mã sahõnh hë. Ti m' mad'aak doo m' ta ma matëg rata hõm mã kawaju gó. 12 m' kawaju gedë hõm mãh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyng n'aa hahÿÿh

18 Ti m' ta see pé noo gó ta m'aa hënh Jesus ky n'aa etsëe mãh. P'eets hë m' ta ma matëg rabab'ëeh. Ti m' tabahajaa bã kã m' taky n'aa etsëe doo, tabeaanh ta ma matëg sa hã:

—Jaa m' ÿÿh, sa nooh?

19 Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m' õm mã Jowãw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' õm mã Eriij makũũh. Õm mã P'op Hagã Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa see ganã wãt do m', ta wób sa nooh —nãk mã sa kyyh ta hã.

20 —Bë hã ënh? Jaa ÿ bë hã ënh? —nãng mã Jesus sa hã.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Õm ti Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Doo —nãng mãh.

²¹ Ti m' Jesus mejũũ tak'ëp sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ta wób sa hã.

²² Ti m' taky hadoo:

—ÿÿh, Aj'y Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, hajõng da ÿ ahoop. Èr wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ããj da, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetëk do na-ããj hë ÿ da rahyb n'aa wa-reem. ÿ da dajëp ran'oo bã. Tamawoob hë ta äh, ÿ ganä wät da p'aa hënh —näng mä ta kyyh.

²³ Ti m' taky hadoo sahõnh hë sa hã:

—Jé karën pé hëp ÿ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'ääts hë teréd hõm ta hã hë tah'yy ka'eeh doo, taw'ääts hë teréd hõm ta hã hë tahyb n'aa newëë doo. Taw'ääts hë da tagado had'yyt hë tahoop do hëp ÿ n'aa. Taw'ääts hë tagadoo hëp ÿ n'aa radajëëb bã na-ããj hë. Taw'ääts hë ÿ taky daheeh, taw'ääts hë ÿ bawät doo da da ti bawät.

²⁴ Tii d' ÿ wën edoo, badäk hahÿÿ hã ji hawät do tak'ëp kamahän doo, jé tahoop do hëp ÿ n'aa jeÿÿm doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëë bã. Jé hëp ÿ n'aa tahoop do gadoo péh, hëp ÿ n'aa tadajëb bã, ta h'yyb tym da P'op Hagä Do wë da tanu däng.

²⁵ Hëd n'aa ji karën sahõnh hë badäk hahÿ ji ta danäh, ji h'yyb tym ta s'ee hënh tahõm bã? —näng mä ta kyyh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Hëp ÿ n'aa, ÿ ma metëëk do hyb n'aa na-ããj hë nu

mebyng péh, ÿÿh, Aj'y Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ d' nu mebyng ënh ta hyb n'aa hejój ÿÿ hã ÿ bahyng bã ta bag tak'ëp gabarëëh doo gó, Ee hejój gó, ääs tak'ëp baad hedoo do sa hejój gó na-ããj hë ÿ bahyng noo gó —näng mäh.

²⁷ —Baad bë ÿ maher'oot. Ta wób babä ër mahang habong do rahapäh nä da ÿ du doo noo gó sahõnh hë ÿ bag'ääs P'op Hagä Do hejój me. Radejëp do pooj jé rahapäh nä da tii. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' 8 ta hyb n'aa pé sa ä jawén paa bã m', Jesus mahũũm ta sii Peed, Tsi-jaag, Jowäw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kån waëë jó taky n'aa etsëë hyb n'aa.

²⁹ Ti m' taky n'aa etsëë bã m', Jesus mamets kawareem däk sa matym gó. Ta see hado däk mäh. Tak'ëp mä ta saroor gabar'ëëng däk, hawyp do gabarëëh doo da.

³⁰ Ti m' pawóp hë ajyy, p'ooj ub habong do paah, Eriij, Mosees häd enäh do

³¹ rakas'ee b'ëëh sa matym gó, ta bag gabarëëh doo gó. Er'oot mä Jesus sii. Er'oot mä ta sii Jerusarënh bã Jesus dajëp do ky n'aa hã.

³² Ty jaw'yyc mä Peed ta najiis daheeh. Ti hyb n'aa ää b'ëëh mäh. Ti m' raty gawëëj padëëk bã m', Jesus bag tak'ëp gabarëëh do rabahapäh. Ti

m' ajyy ta pa ab'ëeh mä raba-
hapäh.

³³ Ti m' ajyy rabahõm bä
Jesus mahãnh, Peed ky hadoo
mä Jesus hä:

—Ma Matëg! —näng mäh.
—Taw'ääts hë babä ër hä! —
näng mäh. —Taw'ääts hë
tamawoob hë ta tób n'aa äã
temaa toonh. Sét hë a tób, sét
hë Mosees tób, sét hë Eriij tób
—näng mäh.

(Dooch m' tadoo wät pé
tak'ëp rabeÿÿm bong do hyb
n'aa m', tii d' tawén edoo.)

³⁴ Ti m' Peed ber'oot nä bä
m' wë puh ganyyh. Sahõnh
hë sa hä wë puh hadoo do
badäng bä m' Jesus ma matëg
rabeÿÿm bong mäh.

³⁵ Wë puh gó m' P'op Hagä
Do ber'oot. Hahÿÿ d' mä ta
kyyh:

—Hahÿ tah ÿÿ, ÿ h'yyb däng
doo. Bë maa newë, bë ky
dahé ta kyyh —näng mäh.

³⁶ Tii bä m', kyyh hadoo do
ky dawuh bä m', rabaheg'ääs,
dooch boo m' Jesus pa hab'ëeh
doo. Ta mab hë m' tabayyw
geët. Ti m' sa h'yyb gó m'
rabenäm ta ti rahapäh doo,
ramaa napäh doo. Dooch m'
raher'ood bä ta wób sa hä.

*Pahëew Jesus haso däk do
panyyg n'aa hahÿÿh*

³⁷ Ti m' jati pé Jesus
rabahyk bä kä m' waëë jó
naa, hajök kataa sa hä.

³⁸ Ti m' hajök do see ky
ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —
Mahegää tah ÿÿ. Jääm né hë
sét had'os do tah ÿÿ.

³⁹ Karap'aar h'yyb nesaa
do ta hä adäk. Ta hä tadëë

bä tak'ëp tah ÿ geëenh, tak'ëp
tameraa wät, tũ takepëed
had'yyt hë, tsanamäts däk
tan'oo bä. Dooch tahyb n'aa
eréd bä, tak'ëp tarejäã —näng
mäh.

⁴⁰ —ÿ eaaj wät a ma matëg
sa hä rabahabëë hõm hyb
n'aa. Dooch rahaja bä —näng
mä ta kyyh Jesus hä.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hä
h'yy kana'eeh do bëeh, da hë
badäk hahÿÿ bä habok doo!
Baad nado bë h'yyb tym —
näng mäh. —Hajõõ nuu me
ÿ bawät nä g'eeh bë mahang
bë ky dahé däk hyb n'aa kä?
ÿ häd h'yyb napan däg bë
hä, hä ÿ bë h'yy kanasadä nä
do hyb n'aa —näng mäh. —
Mamana b'ëep a t'aah —näng
mä aj'yy hä.

⁴² Ti m' ramanaa bä m',
karap'aar h'yyb nesaa do
pahëew tadawäts jat tũ.
Meraa wät mäh. Tũ m'
takawereem, kawereem,
kawereem jat mäh. Ti m'
karap'aar h'yyb nesaa do
Jesus geãm wät tabanyyh hyb
n'aa. Ti m' pahëew tabahaso
däk. Ti m' Jesus bahaëëj geët
ta yb hä.

⁴³ Tak'ëp mä sahõnh hë
rameunh P'op Hagä Do mo
haj'aa hä.

Jesus mo haj'aa hä sahõnh
hë rameuj bong bä m', Jesus
ky hadoo ta ma matëg sa hä:

⁴⁴ —Baad bë hyb n'aa
matakä da bë ÿ maher'oot
doo: ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ
Pong Jë Hana Doo, ÿ da ran'oo

däk da ta wób sa moo gó —
näng mä Jesus ta ky n'aa hä.

⁴⁵ Dooh m' rah'yy genä bä ta ti Jesus edoo do sa hä. Dooh m' rahapëë bä ta ti tedoo do sa hä. Kejën do hadoo mä sa hä. H'yyb e'ÿÿm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahānh hadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁶ Ti m' ta ma matëg ky ked'aak mä ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahānh.

⁴⁷ Jesus h'yyb hap'ëëh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' karapee t'aah ta moo takyg geët ta pa.

⁴⁸ Ti m' taky hadoo:

—Hëp ÿ n'aa hahÿ karapee t'aah gadoo péh, ÿ né ti tagadoo —näng mäh. —ÿ gadoo péh, hä ÿ mejüü do tagadoo. Tii d' ÿ wén edoo, tak'ëp hyb n'aa sakog is do bë mahang, ti né da hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó —näng mä Jesus sa hä.

⁴⁹ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ma Matëg! —näng mäh. —
Āā hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Ēr h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa āā ge'ÿÿm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowāw kyyh Jesus hä.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë geām manäh! —
näng mäh. —Bë wë h'yy kawanereem doo, bë h'yyb hata tii —näng mäh.

Samarija buuj wób Jesus raganadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵¹ Tabedaa däk bä m' p'aa hënh Jesus basëek do hÿ pong jé, Jerusarēnh hënh tabahōm tah'yyb däng mäh, tahapëë né paawä m' rarejāā t'īī hënh.

⁵² Ramahōm me m' tamejūū ta panäg n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa ta tii bä. Tamejūū mä Samarija häj n'aa panang s'ee hënh rabenām hyb n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa tii bä.

⁵³ Dooh m' panang buuj ragadoo bä, Jerusarēnh hënh Jesus bahōm do hyb n'aa.

⁵⁴ Ti m' Tsijaag Jowāw daheeh raky n'aa napäh bä Jesus raganadoo do ky n'aa, raky hadoo Jesus hä:

—Āā wahë n'aa —näk mäh. —Makarēn p'op naa tëëg hōō āā mejō hyng ragawatsik hyb n'aa? —näk mäh, reaanh mäh.

⁵⁵ Ti m' duu hënh Jesus ty kawareem wät, ti m' taky geām bong tii d' rahyb n'aa newëë do hyb n'aa.

⁵⁶ Ti m' panang s'ee hënh kä Jesus bahōm kän.

Jesus sii ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

⁵⁷ Ti m' ta tyw n'aa me ramahōm me aj'yy see ky hadoo ta hä:

—Ōm ÿ hadaa had'yyt hë mahahōm hënh —näng mäh.

⁵⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Kanari tób näng, taw'ëed maag enäh. ÿÿh Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana

10

Doo, dooh tóp ȳy pé ȳ yd
kameh'āāk péh —nāng mäh.

59 Ti m' aj'y'y see Jesus
bats'yyt:

—B'ëep ana si ȳy, hëp ȳ hata
mabahadoo hyb n'aa —nāng
mäh.

Ti m' aj'y'y ky hadoo:

—Pooj jé dó ȳ abaaj hõm
Ee wë ȳ bahag'āās hyb n'aa.
Tadajëp jawén paa bä kä, ȳ
dakä jëng jawén paa bä kä òm
ȳ bahadaa kån —nāng mäh.

60 Ti m' Jesus ky hadoo ta
hã:

—Na hã ȳ h'y'y kana'eeh
doo, dejëp do hadoo doo,
dakëe sa da hadoo doo —nāng
mäh. —Òm tii kä, ȳ karën
maher'ood ta wób sa hã P'op
Hagä Do bag'āās do ky n'aa
—nāng mä Jesus.

61 Ti m' aj'y'y see ky hadoo:

—Òm da ȳ hada wahë ȳ
n'aa. Pooj jé ȳ karën paawä
ȳ babaaj hõm wakån haa, ee,
ëen ȳ kedëe wät hyb n'aa —
nāng mä ta kyyh.

62 Ti m' panyyg gó m' Jesus
ky gadoo:

—K'āāts wapën n'aa booj yb
takyyk doo me du doo do moo
wät doo, ta jawén p'aa hënh
tahegãä bä, nas'aa däg tamo
haj'aa. Ti hadoo né hë jé du
doo do ȳ hada doo, tii bä ta
see hã tahyb n'aa newë bä,
dooh tahaja bä tamoo wäd bä
P'op Hagä Do bag'āās do hã —
nāng mä Jesus kyyh.

*Jesus mejüü 72 hadoo do ta
ma matëg panyyg n'aa hahȳȳh*

1 Ti m' ta ti jawén paa bä 72
ta ma matëg wób Jesus asëew
hõm mäh. Pawóp hë ken'y'yh
mä tamejüü ta pooj jé, ta wób
sa panang hënh tabahõm doo
hënh.

2 Rabahõm do pooj jé taky
hadoo sa hã, panyyg gó m'
tamaher'oot:

—Hajõng ti anyy däg paawä
joom ag wah'ëe däk do ji ataa
do pan'aa, pawóp its ta taa
n'aa* —nāng mäh. —Ti hyb
n'aa taw'āāts hë joom danäh
hã, P'op Hagä Do hã, bë ky
n'aa ets'ëe tamejõ nä ta wób
joom hã ramoo bok hyb n'aa.

3 Sa mahang bë ȳ mejüü,
b'éé tabanas'aa mahang
habëeh do hadoo† —nāng
mäh.

4 —Dooh d' bë mahüüm
dajëer hadoo doo, ta hood
hadoo, tsyym suun ta gó
bë gawät do jawén buuj
hadoo doo —nāng mäh. —Bë
kehewad manä bë kedëng do
hã ta hõo bä —nāng mä sa hã.

5 Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë nu kajäg bä ta wób tób
bä, hahȳȳ da bë edëe ta yt hã
haj'eenh doo: “Bë P'op Hagä
Do h'y'yb n'y'ym”, denoo da.

6 Tii bä haj'eenh do baad
rado bä, hanäm gó bë ragado
bä, P'op Hagä Do h'y'yb n'y'ym
do aym sa wë bë kedëng doo.
Hanäm gó bë raganado bä,

* 10:2 Hahȳȳ d' Jesus hanäng péh: Hajök ta hã h'y'y ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp
its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa. † 10:3 Ta wób rakawajãän da sa wë
rakanarën do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rah'y'y kawereem bä, tahanäng pé tii.

dooh da P'op Hagä Do h'yyb enäw bä tii.

⁷ Panang bä bē kajaa bä, bē kahÿÿd manä tób wób hēnh. Bē ayyw jeej da bē gadoo do tób bä. Taw'ääts hē bē eëek, bē awa, bē awëe bē hā ranoo doo. Taw'ääts hē moo bok do sa hā ranoo bok do sām ji banoo. Ti hyb n'aa, bē nu mebyy manä bē gadoo do hā —näng mäh.

⁸ —Panang bä bē kajaa bä kä, bē ragado bä, bē hyb n'aa sēew manä bē waa. Taw'ääts hē bē awa, bē awëe bē hā ranoo doo.

⁹ Nahëe enäh doo, bē nahëe sog hōm. Hahÿÿ da bē her'oot sa hā: “Edah bē hā P'op Hagä Do bag'ääs doo”, denoo da —näng mäh.

¹⁰ —Panang bä bē kajaa bä, bē raganado bä, bē ahōm panang tyw n'aa me. Hahÿÿ da bē maher'ood sa hā:

¹¹ “Ää tsyym suun ää tepyng padëek bē panang k'ääts, P'op Hagä Do bē ganadoo do heen n'aa tii. Bē ää maher'oot hÿÿ kä: P'eets hē paawä P'op Hagä Do bag'ääs do bē wë, dooh paawä bē gado bä.” Tii da bē kyyh sa hā —näng mäh.

¹² —Baad bē ÿ maher'oot. Sahōnh hē badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma panang buuj sa sām bahānh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bē ganadoo do panang buuj hā —näng mäh.

¹³ Ti m' panang Korasïn, Betsaj-Da häd enäh do buuj ky n'aa taheer'oot mäh:

—Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bē hā Korasïn, Betsaj-Da panang buuj. Hajōng ÿ pehuunh do paa bē mahang. Dooh ÿ bē ky dahé bä. Panang Tiir, Sidōn häd enäh doo bä ÿ pehuuj bä paawä bē mahang ÿ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hā rat'yyd kamehïin paawä, P'op Hagä Do hā rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan do hejooh do rapadadäg né paawä. Rehaa paawä sa nuu hā tēeg ooj rat'yyd kamehïin do heen n'aa paawä ti ta tii.

¹⁴ Sahōnh hē badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Tiir Sidōn buuj p'ooj ub habong do nesaa do ta sām bahānh P'op Hagä Do anoo da bē hā nesaa doo, bē t'yyd kamanehïin do hyb n'aa, bē h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mäh.

¹⁵ Bëeh, Kapar-Naūm panang buuj, hÿ pong jé has'ëek bē ed'oo g'eeh bëeh? Dooh. Tabanesaa hēnh bē bahyk da P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

¹⁶ Ti m' ta ma matëg sa hā taky hadoo:

—Bē her'oot do maa new'ëe doo, ÿ né hē ti tamaa newëe. Bē ty n'aa ges'yyk doo, ÿ né hē ti taty n'aa ges'yyk. ÿ ty n'aa ges'yyk doo, hā ÿ mejüü do taty n'aa ges'yyk —näng mäh.

¹⁷ Tii bä m' 72 hadoo do rababaa j nā bä m' Jesus wë, h'yyb tseb'ee doo me m'

ramaher'oot ta hã rabeboo nã do ky n'aa.

—Ma matëg —nãk mäh. —Karap'aar h'yyb nesaa do sii hë m' äã raky daheeh a ky gabuuj gó —nãk mä sa kyyh.

18 —ÿÿ. ÿ hapäh —näng mä Jesus. —Matym ÿÿ gó Nesaa Do Yb het'oom do hadoo tabadëë hyng ÿ hegää bä.

19 Bë hã ÿ an'oo däk bë bahajaa hyb n'aa aw'yy, sëëj bë tseb'eep hyb n'aa. Bë hã ÿ an'oo däk bë bahajaa bë nes'ëëm hyb n'aa Nesaa Do Yb, ji majiï. Dooh tahaja bä nesaa do tan'oo bä bë hã.

20 Taw'ääts hë bë tsebee manã karap'aar h'yyb nesaa do bë raky daheeh do hyb n'aa. Taw'ääts hë bë tsebë bë häd kerii däk do hyb n'aa hÿ pong jé, P'op Hagä Do karapee sa häd kerih do heen n'aa hã —näng mä Jesus 72 hadoo do sa hã.

21 Ti noo gó kä m', baad Jesus P'op Hagä Do Sahee h'yyb tsebee kãn. Tsebee gó m' taky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hã ÿ j'aa etsë. Sahõnh hë hÿ pong jé, badäk hahÿÿ hã hanäng do na-ããj hë mabag'ääs. Majejën hahÿ mamoo wät do haj'ap do sa mahãnh, tak'ëp ma kamet'ëëk do mahãnh. Mametã wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hã, baad h'yy ka'eeh pé hã. Ta tii da magen'aak Ee —näng mä Jesus.

22 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Sahõnh hë Ee banoo ta hejój hã ÿÿ. Dooh baad hapäh pé ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah. Jããm né hë Ee hapäh ÿÿh.

Dooh Ee, P'op Hagä Do baad hapäh péh. Jããm né hë ÿÿh, ta T'aah hapäh. Jããm né hë sa hã ÿ metëëh do hapäh Ee —näng mäh.

23 Ti m' ta ma matëg wë taty kawõõt. Ta m'aa hënh tamarher'oot:

—Ky n'aa kedëng bëëh, hahÿ bë bahapäh do hyb n'aa.

24 Baad bë ÿ maher'oot: Rababong noo gó, hajõk P'op Hagä Do ky n'aa rod maküüh, hajõk sa wahë n'aa hedoo do maküüh, rakarën paawä rahëg'ääs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bä. Rakarën paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Samarija buuj ky en'yyim do panyyg n'aa hahÿÿh

25 Ti m' ta see pé noo gó baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do as'ëëg gëët mä Jesus tametyy hyb n'aa.

—Ma matëg —näng mäh. —Nyy da ÿ bad'oo edëb had'yyt do ÿ gadoo hyb n'aa, hÿ pong jé P'op Hagä Do pa ÿ bawäd had'yyt hyb n'aa ÿ dajëp bä? —näng mäh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ny hadoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã takerih ti ky n'aa? —näng mäh. —Nyy da ta hã maner'oot doo? —Jesus eanh mäh.

27 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk: “Taw'ääts hë tak'ëp bë kamahãnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ääts

hē tak'ēp bē h'yyb padäg ta hã. Taw'ääts hē bē h'yyb tym gó naa né hē bē kamahän ta hã, sahõnh hē bē hajaa doo me.”[‡] Hahÿÿ da na-ääj takerii däk –näng aj'yy: “Makamahän a da hadoo doo, a hã makamahän doo da”[§] –näng mä aj'yy kyyh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

–Baad ub a kyyh, baad maky gadoo –näng mäh. –Taw'ääts hē tii d' né hē madoo, tii bã baad mabawäd kãn hÿ pong jé kã –näng mä Jesus.

²⁹ Ti m' aj'yy karēn paawä tajejēn ta h'yyb j'ooj madäk doo me m' ti takeaj wäd paawä. Ti hyb n'aa m' Jesus hã tabeaanh ta seeh:

–Jaa tii da ÿ hadoo doo? –näng mä ta kyyh.

³⁰ Ti m' panyyg ky n'aa me m' Jesus ky gadoo:

–Ti awät aj'yy panang Jerikó hēnh hahõm doo. Jerusarēnh bã naa tabana. Ta tyw n'aa me tamahõm me takataa moo nes'aa do sa hã. Ramaso däk, rarahejää mäh. Rasaroor kabo nyyh mäh, rahewyyh mäh. Tii bã m' radejaad hõm ta tyw n'aa noo däk bã. P'eets mä tadajēb paawä sa moo gó.

³¹ Ti m' aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do see tii me m' tamahõm. Aj'yy tabahapäh bã m', dawëe tak- enaa wät ta mahänh. Ta tyw n'aa nu masee me m' tatabēs. Doo m' tat'yyd mehĩn bã.

³² Ti hadoo né m' ta seeh. Rewi häd näng do panaa né

tii. Tii me né m' tamahõm tii d' ēnh. Ti na-ääj mä dooh tat'yyd mehĩn bã aj'yy tyyw me hajad hõm doo.

³³ Ti m' tagadëeg ub aj'yy, Samarija buuj, bana. Ti m' ti t'yyd mehĩn kãn aj'yy.

³⁴ Ta wē m' tabahõm, ti m' ta rog taty mebiin ta syyj hadoo doo me, uwa s'ëeb hadoo doo me. Ti m' ta rog maw'yyd däk mäh. Ti m' aj'yy batóg sooh ta mas'ää jó. Ti m' tamahũm kãn dawëe hena do tób n'aa bã. Tii bã m' aj'yy tabahagää kãn.

³⁵ Jati pé kã m' tets'ëe däk mä tób danäh hã pawóp hē moweed k'ääts hawak do s'ëeb. Ti m' taky hadoo ta hã: “Mahagää hahÿ aj'yy. Hÿ ta sãm. Ta sãm nahaja bã, ÿ matëeh bã sahõnh hē ÿ ep'aak a hã”, näng Samarija buuj kyyh tób danäh hã –näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabaher'oot ta tii hã.

³⁶ Ti m' Jesus eanh:

–Ny hadoo do ky ennym a hã, ta ti rarejää do hã? Ny hadoo do ta da hadoo a hã? –näng mä Jesus.

³⁷ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh do ky hadoo:

–T'yyd mehĩn doo –näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

–Ahõm nä, tii d' né hē mabadoo kãn a da hadoo do hã –näng mäh.

*Maah-Ta Marija daheeh
Jesus heg'ääs do panyyg n'aa
hahÿÿh*

38 Ti m' Jerusarēnh hēnh Jesus ramahōm me, panang see bā m' ranu kajäg kån. Ta tii bā m' yñnh Maah-Ta häd näng do gadoo. Tats'yyt mä ta tób hēnh Jesus ta ma matëg da-heeh.

39 Maah-Ta ānh, Marija häd näng do asooh mäh. Jesus ma metëek do tamaa newëe mäh.

40 Maah-Ta m' ty kanewaat. Ta waa n'aa m' tamoo wät Jesus rawa do pan'aa. Ti m' Jesus wë tabana ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Nepäh a hä, dooh ānh yñ y tamoo masaa bā? Mamaher'ood y tamoo masa hyb n'aa —näng mä Maah-Ta.

41 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Maah-Ta, —näng mäh —hajōng do hä maty kanewaat. Tii hä mah'yyb däk —näng mäh.

42 —Mahyb n'aa tón manä ta tii hä. Jāām né hē sét hē ti taw'ääts hē. Ta tii hä Marija h'yyb däk. Dooh da y mejō bā ta ti teréd hōm —näng mä Jesus Maah-Ta hä.

11

Jesus ma metëek ji ky n'aa etsëe do ky n'aa hahyñh

1 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ky n'aa etsëe mä P'op Hagä Do hä. Tabahajaa bā kã m' taky n'aa etsëe doo, ta ma matëg see ky hadoo ta hä:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Äã mama met'ëeg nyy da ër ky n'aa etsëe, Jowāw nu gahem'uun do

ta ma matëg tama metëek doo da —näng mäh.

2 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä: —Bë ky n'aa ets'ëe bā, taw'ääts hē hahyñ da d' bë kyyh:

“Ee, äã karēn sahōnh hē òm rahyb n'aa jew'yyk.

Äã etsëe a hä, sahōnh hē mabag'ääs do nayyw hē takajaa hyb n'aa äã wë.

3 Man'oo had'yyt hē äã waa.

4 Mamabaan hōm nesaa do äã moo bok do paah.

Äã na-ääj hē äã mabaan hōm äã wë moo bong do nesaa doo.

Man'oo manä nesaa do äã tah'yyb tatug”, näk da bëeh, bë ky n'aa ets'ëe bā —näng mä Jesus.

5 Ti m' panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot sa hä ji ky n'aa etsëe do ky n'aa:

—Bë see ahōm bā atsēm ub ta najiis tób hēnh, päw tets'ëe bā paawä ta wë, ta wë heg'ääs do waa n'aa paawä, hahyñ da ta kyyh ta najiis hä: “Na a waa uuh, päw uuh. Tamawoob hē paawä y karēn.

6 Najis y kajaa nag'aap hē wë yñ atsēm ub. Dooh wë y ta waa péh”, näng da.

7 Tii bā da ta najiis tób gó ta gawakō gó hagä do ky gedak ta hä: “Y maty hasyyg manäh. Baad tób noo gatsëe däk ta tög me. Äã aj'eenh tah haa da-heeh. Dooh y haja bā y an'oo bā a hä metsëe doo”, näng da ta najiis ta hä.

8 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ŷ maher'oot —nāng mäh. —Tii d' edo né paawä as'ëeg gëet né hē, pāw tabanoo hyb n'aa ta najiis hā. Ta najiis tabadoo do hyb n'aa nado ti tabas'ëeg gëet. Tawén s'ëeg g'ëed kán, tanaëej had'yyt ta h'yyb.

9 Ti hyb n'aa bē ŷ maher'oot: Bē ets'ëē, tii bā P'op Hagä Do anoo bē hā. Bē esóts, tii bā bē aw'yyt da.* Bē naëej tób noo bā naa, tii bā da ta danäh noo gas'ëēs.†

10 Jé hetsëē do gadoo da P'op Hagä Do hanaa. Jé hesoos pé taw'yyt P'op Hagä Do hanaa. Jé tób noo bā naa naëēnh péh, tób noo kas'ëēs da ta hā P'op Hagä Do hanaa.

11 Ti m' Jesus eanh sa hā:

—Bē t'aah ets'ëē bā tah'ÿÿb, bē anoo ta hā aw'yy?

12 Karaak tyb bē hā tets'ëē bā, sëej bē anoo ta hā? Dooh.

13 Nesaa do moo heb'ook do né paawä bēeh, baad hadoo do bē heno bē taah hā. Ti bahānh bē Yb hÿ pong jé hawät do anoo da ta Sahee, ta hā hetsëē do hā —nāng mä Jesus.

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanāng do pa-nyyng n'aa hahÿÿh

14 Ti m' ta see pé noo gó, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habëē hōm ner'oot do hā hadäk do paah. Aj'yy karap'aar h'yyb beréd hōm bā, aj'yy er'ood däg kán p'aa

hēnh. Hajök do t'ÿÿ hēnh kat'aa do rahyb n'aa meuunh mäh.

15 Ta wób raky sēm Jesus. Ti m' raky hadoo:

—Beresebu,‡ karap'aar h'yyb nesaa do wahē n'aa kyy gó ti tabahebē karap'aar h'yyb nesaa doo —nāk mā sa kyyh.

16 Ta wób rakarēn mā Jesus rametyy, P'op Hagä Do hejój me tado bā tamoo wät doo. Ti hyb n'aa rabetsëē mā Jesus hā, tapahuuj bā sa matym haj'aa wē hā.

17 Jesus hapäh mā sa h'yyb, ti m' panyyng ky n'aa me taky hadoo sa hā:

—Nesaa do Yb kyy gó ŷ hebē karap'aar h'yyb nesaa doo, bē nooh. Nyy d' tii éh? Sa da hadoo do wē sa hāj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bā, gawatsik tii bā sahōnh hē —nāng mäh. —Sa wakāān sa hā hē rahyb n'aa wareem bā, sahōnh hē kahāj jëng tii bā —nāng mäh.

18 —Ti hadoo ēnh Nesaa Do Yb hā kā. Ta hā hē takawa-reem bā, ta karapee hā tahyb n'aa wareem bā, nayyw hē tabahëej jëe paawä tii bā Nesaa Do Yb bag'āās doo. Ta ti ŷ wén her'oot, Beresebu kyy gó ŷ hebē karap'aar h'yyb nesaa do bē her'oot do hyb n'aa.

19 Bē her'oot doo da tado bā, Beresebu kyy gó ŷ hebëē bā paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bē karapee hebē do karap'aar h'yyb? Bē karapee né da bē raky n'aa

* 11:9 Baad ji hyb n'aa matakëē ji ky n'aa etsëē do hā tahanāng pé m' ti bē esóts, tii bā bē aw'yyt. † 11:9 Ji ky padäg had'yyt hē P'op Hagä Do hā ji etsëē doo, tahanāng pé m' ti tób noo bā naa ji naëēnh doo. ‡ 11:15 Nesaa Do Yb né ti Beresebu.

etyy, daap bë menyih do hyb n'aa bë her'oot do hã.

²⁰ P'op Hagä Do ky gabuuj gó né hẽ ti ÿ hebẽ do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'ãã do kaja doo kä bë wẽ, ta ti metëeh bë hã —näng mäh.

²¹ Ti m' panyyg ky n'aa see me m' Jesus maher'oot sa hã:

—Aj'yy hejooñh do hajõng ta kuman yt hã ta tób tahagãã bä, dooh ta ma hado hõm péh.

²² Ti aj'yy seeh, ta bahãnh hejooñh do kajaa bä ta wẽ, ta sãm tam'aah tii, ta hã taj'aa ketsẽ. Ta kuman paa tasog hõm, ta mejój paah. Tii bä kä, ta ma paa tabasog hõm kãn, tets'ëe bong ta wób hã kä[§] —näng mä Jesus.

²³ —Hëp ÿ hata nadoo doo, majẽ ÿ tii. ÿ manasa doo, P'op Hagä Do wẽ ÿ ataa doo, dawëe rabeñũm tii bä tan'oo bä —näng mäh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã, ÿñh hã hadäk do paa ahõm wäd bä ta mahãnh, tabanawäng hẽnh tabahew'ëet. Ta tób tabesoos takameh'ããk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bä. Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “ÿ abaaj hõm p'aa hẽnh ÿ hadäk do paa hã, tóp ÿñ hẽnh”, näng.

²⁵ Tii bä ta tób paa bä takajaa bä, yd kabak'ood däk

tabahapäh, baad takabenãm ta hã.^{**}

²⁶ Tii bä tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahãnh nesaa doo. Tii bä rabajëe pëe ta tób paa gó. Tii bä rabanyy kãn ta hã kä. Ta hã hanäng do paa bahãnh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hã kä nesaa doo kä —näng mä Jesus.

²⁷ Ti m' Jesus ber'oot bä m', hajõk do mahang ÿñh see ky ganyyh:

—Ky n'aa kedeng ta ti a ÿñh õm haw'ëeh doo —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta bahãnh ky n'aa kedeng, P'op Hagä Do kyyh maa newëe doo, ky daheeh doo —näng mä Jesus ta hã.

Jonas Jesus beh'ũm do ky n'aa hahÿñh

²⁹ Ti m' hajõk do gatat'uuk bä m' ta hã, Jesus ky hadoo:

—Da hẽ, badäk hahÿñ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. Ti hadoo né hẽ, ÿ ramejũũ ÿ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa.^{††} Dooh da ÿ metä bä sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas hãd näng do ta metëe n'aa hadoo sa hã kametëeh da.

³⁰ Jonas hã P'op Hagä Do bad'oo do hã, Niniwéh buuj rah'yy genä hõm, P'op Hagä Do né ti mejũũ. Ti hadoo né da hã ÿñ, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hã rah'yy

[§] 11:22 Hahÿñ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'ũm doo: Aj'yy hejooñh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejooñh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejooñh do ma, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebẽ karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejooñh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh. ^{**} 11:25 Ta tób paah, aj'yy, ÿñh hã hadäk do paa tii. ^{††} 11:29 Rawén karën Jesus pahuunh sa matym haj'aa, rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa Jesus tado bä.

genä hõm da, P'op Hagä Do né hē ti ŷ tamejũ doo.

³¹ Seba häd näng do häj n'aa sa wahē n'aa ŷñh, da hē, badäk hahŷŷ hā habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã. Dawēē naa paa m' tabana tii, tamaa newēē hyb n'aa Saromãw hajaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hā. Saromãw bahãnh ŷ ti hahŷŷh, bē hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bē karēn bā bē maa newē bā hahŷŷh.

³² Niniwéh buuj na-ããj da raky n'aa tapaa né tii da ěnh ti noo gó kã, da hē badäk hahŷŷ hā habong doo. P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas sa hā ta her'oot noo gó, rat'yyd kamehĩn nesaa do ramoo bok do hā. Nesaa do reréd hõm. Hahŷŷh, Jonas bahãnh ti ŷ hŷŷh. Bē tii, dooh bē t'yyd kamehĩn bā nesaa do bē moo bok do hā, dooh bē eréd bā —näng mä Jesus hajõk do sa hā.††

Ji bag hadoo do panyyg n'aa hahŷŷh

³³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji bag ji gataa bā ji jejēn hyb n'aa. Dooh ji daso bā ji waa hood yt hā. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób

gó hajēē p'ēē do rabahapäh hyb n'aa.

³⁴ Ji h'yyb bag hadoo ji matym —näng mäh. —Baad tado bā ji matym, ta bag hado däk sahõnh hē ji hā. Baad tanado bā ji matym, badagyp hadoo ji hā.

³⁵ Baad bē hyb n'aa matakä, ta bag hadoo bē hā hanäng bē ed'oo doo, badagyp do tanadoo hyb n'aa.

³⁶ Bē h'yyb tym gó ta bag hadoo do baad tabawag däg bā, badagyp do hadoo do tanado wäd bā, sahõnh hē tii bā tabawag däk ji hā, ta bag hadoo do mehãnh ji hā§§ —näng mä Jesus kyyh. Panyyg gó m' tabeh'ũm.

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahŷŷh

³⁷ Ti m' Jesus baher'oot do bahãnh bā kã, Pariséw see ats'yyt mäh, ta tób hēnh tabawēh hyb n'aa. Ti m' Jesus bahõm kãn mä ta tób hēnh, ti m' tabasooh, sa sii tabawēh hyb n'aa.

³⁸ Ti m' tób danäh hyb n'aa meuunh mä Jesus basooh do hyb n'aa, tabawa hyb n'aa ta si n'aa hē. Dooh m' ta moo tahetsyyd bā sa wahē makũ rabahed'oo doo da.

†† **11:32** Jonas, tah'ŷŷb haeh do wog gó tabasuun wät doo, tamawoob hē ta äh. Ti hadoo né hē Jesus, tamawoob hē né hē ta äh tabakä wät k'ääts gó. Tii da tahanäng pé m' ti Jesus her'oot do sa hā.

§§ **11:36** Ta bag ky n'aa nado ti Jesus hedoo. Panyyg ky n'aa me tabaher'oot. Ta wób sa hā dooh m' tagah'ood nã bã. Ti hyb n'aa rakarēn p'aa hēnh Jesus pahuunh, baad rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do T'aah tado bã. Sa hã kejēn Jesus hejój. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa eh'ũm ta bag ky n'aa me tama metēēk doo. Dooh kejēn do tado bã ti tametēēk doo. Baad ji karēn bã baad hadoo do ji bahapäh bã, baad tagahoot ji h'yyb tym gó Jesus metēēk doo. Ji hã ta bag hado däk. Ji kanarēn bã baad hadoo do ji bahapēē bã, dooh tagah'ood bã ji hã Jesus metēēk doo. Badagyp do hadoo ji hã.

39 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Bë Pariséw —näng mäh. — Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bëéh. Baad bë babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madäk doo me tii. T'öp, bë h'yyb gó, tak'ëp bë karën do jawén bë babok. T'öp bë h'yyb tym gó, hajõng nesaa doo.

40 Bë h'yy gatamah —näng mäh. —Ji hub pahuunh doo, ji h'yyb tym na-ããj hẽ tapahuunh.

41 Taw'ããts hẽ bë h'yyb gó naa, t'öp naa, bë masaa kas'uut do sa hã, tii bã kã, P'op Hagä Do hã baad ub tabanãm sahõnh hẽ bë hã*** —näng mäh.

42 —Baad nado bë hã da, Pariséw —näng mäh. —Bë waa ty gamabuuj uuh sii hẽ né paawä bë banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawä baad hadoo do bë moo boo bã bë da hadoo do hã, bë mabaan P'op Hagä Do hã bë kamahãn doo. Taw'ããts hẽ paawä dooh bë mabaan bã ta tii. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do matym n'aa bë banoo na-ããj hẽ —näng mã Jesus.

43 —Baad nado bë hã da, Pariséw —näng mäh. —Bë gen'aak hyb n'aa jewyk do bat'oonh bã bë atooj bã, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bã. Bë gen'aak

bë redëng, bë raweh'ëéh, hajõk do mahang rakahet'aa bã, rabaheesãm bã —näng mäh.

44 —Baad nado bë hã da, Pariséw —näng mäh. —Kamag hood ta jó ji tsab'ëep bã ji nahapäh do hadoo bëéh††† —näng mã Jesus.

45 Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh do see ky hadoo ta hã:

—Ma matëg —näng mäh. — Ta ti mapes'ããp doo, ãã na-ããj hẽ mapes'ããp —näng mäh.

46 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad nado bë hã da Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ëéh doo —näng mäh. —Hajõng hejooonh do bë mejũũ ta wób raky daheeh hyb n'aa. Ti bahãnh bë bawëed däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né hẽ, dooh tabad'op hẽ bë masaa bã bë mejũũ do rabahajaa hyb n'aa —näng mäh.

47 —Baad nado bë hã —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod, p'ooj ub habong do bë wahë makũ radej'ëep do sa kamag n'aa hood pä s'ëeb, bë tema.

48 Ta ti tametëéh, bë wahë makũ h'yyb hadoo bëéh. Bë wahë makũ né hẽ dej'ëep P'op Hagä Do ky n'aa rod paah. Hÿy kã bë temaa toonh ji hyb

*** 11:41 Hahÿy da na-ããj hẽ tahajaa ji tab'ëes ta tii: “Taw'ããts hẽ bë waa hood gó hanãng do bë anoo kas'uut do sa hã, tii bã kã baad ub tabanãm sahõnh hẽ bë hã, P'op Hagä Do hã.” ††† 11:44 Kamag hood banãng bã tsab'ëep doo, hasuts däk hadoo P'op Hagä Do hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bã. Ti hadoo né sa hã ënh, Pariséw sii raboo bã. J'ooj madäk doo me raky ken'yym do hyb n'aa, dooh ji h'yy ganyy bã baad tanado bã sa h'yyb tym.

n'aa esee do heen n'aa sa kamag n'aa hood jó.†††

⁴⁹ Hahỹ d' né hẽ P'op Hagä Do baher'oot ta hapäh doo gó bẽ ky n'aa: "Sa mahang y mejũ da keh y n'aa rod, panäk y na-ãaj né hẽ. Sa wób né da radej'ëep, ta wób da rarejãã", näng paa m' P'op Hagä Do kyyh —näng mä Jesus.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ênh sa hã:

—Ti hyb n'aa da bẽ hã, da hẽ habong do hã kä, P'op Hagä Do ban'oo kãn sahõnh hẽ ta ky n'aa rod radej'ëep do paa sãm kä. P'ooj ub, badäk hahỹ tadu dahäng jawén paa bã radej'ëep doo,

⁵¹ Abéw Kaĩh nabooh noo gó du däk do né hẽ. Tii kä, tagadëeg ub, Sakarija radaj'ëep doo kä. Ti radaj'ëep paa m' rama ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa gana haang gó. Baad y her'oot bẽ hã, da hẽ habong do sa hã kä P'op Hagä Do ban'oo kãn sahõnh hẽ radej'ëep do sãm kä —näng mäh.

⁵² —Baad nado bẽ hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo —näng mäh. —Dooch bẽ karën bã ta wób raky n'aa napëe bã P'op Hagä Doo. Tób noo tæg ji jejën do hadoo sa mahãnh, ranajëe p'ëe hyb n'aa hadoo bëeh. Bẽ né hẽ, dooch bẽ karën bã bẽ ajëeh, dooch P'op Hagä Do bẽ hapëe bã. Ta wób, karën

do hajëng doo, bẽ ge'yym ranajëng hyb n'aa, P'op Hagä Do ranahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hã.

⁵³ Ti m' Jesus banyyh bã kä m', tak'ëp mä Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãaj hẽ rakawajãän ta wë. Hajök mä gatatug däk, tak'ëp mä rabeaanh. Kawaj'ãän gó m' rabeaanh ta hã.

⁵⁴ Rakarën paawä m' raw'yyt ta her'oot do hã raganen'aak doo, raky n'aa tapaa hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã.

12

J'ooj madäk doo me raky ken'yym do panyyg n'aa hahỹh

¹ Ti noo gó m', hajök rakata b'ëeh mä Jesus wë. Hajök né hẽ ti kahet'aa doo. Hajök do hyb n'aa, ta wób sa tsyym mä rabep. Ti m' ta ma matëg sa hã Jesus ky hadoo:

—Baad bẽ hyb n'aa matakä da. Baad bẽ kanä da Pariséw sa pãw makuj n'aa mahãnh, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym do mahãnh, y hanäng péh tii —näng mäh.

² —Dooch ji haja bã ji jejën bã ji h'yyb. Sahõnh hẽ ji h'yyb P'op Hagä Do hapäh. Ti awät da ti noo gó, sahõnh hẽ ji jejën doo P'op Hagä Do metëeh.*

††† **11:48** Dooch sa wahë makü rapanyyg kadehé bã P'op Hagä Do ky n'aa hã, P'op Hagä Do ky n'aa rod ra her'oot do paah. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, rawehëe né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod maküüh, dooch raky dahé bã sa kyyh paah. J'ooj madäk doo me raky kenäw ub tii. * **12:2** Tii d' Jesus wén her'oot, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym mahãnh Pariséw rabad'oo doo da.

³ Atsēm, kejën do hadoo ta wób ramaa nanapäh bä bē her'oot doo, adēb bä kä, sahōnh hē maa napäh bä takaher'oot da ta jawén, P'op Hagä Do an'oo bä. Kaja hē ta gawakō gó kahesēēnh do ta see hā, tak'ēp da takaher'oot tii kä, sahōnh hē ramaa napäh hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bē hyb n'aa matakä ti bē her'oot doo!

⁴ —Najis haa, bē jeÿÿm manä ji majiï ji daj'ēēp do hā. Jāām né hē ji hub rahajaa radajēēb bä. Ji h'yyb tym dooh rahaja bä.

⁵ ÿ maher'oot bēēh, ny hadoo do bē jeÿÿm. Taw'āāts hē P'op Hagä Do ji jeÿÿm. Ti ti hajaa ji tadaj'ēēp do jawén paa bä, ji h'yyb tym taw'oong hōm kån tabanesaa hēnh. Ti hyb n'aa, ji hyb n'aa jaw'yyk, ji jeÿÿm P'op Hagä Doo —näng mäh.

⁶ —Ji moo oow pé taw'ēēd taah, kanahēn d'os hē rabesēēm is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sét had'os do sa see P'op Hagä Do mabaan bä.

⁷ Ti hyb n'aa, bē eÿÿm manäh. Hajōng taw'ēēd takamahān do bahānh bē P'op Hagä Do kamahān. Sahōnh hē ji sēēn sii hē P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'āās ÿ hanäng péh —näng mä Jesus.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Baad bē ÿ maher'oot hahÿÿh: Kēh ÿ n'aa najejën pé ta wób sa hā, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Doo, ÿ na-āāj hē, dooh ÿ ky

n'aa jejën bä ta tii, āās P'op Hagä Do pa hab'ēēh do sa hā.

⁹ Kēh ÿ n'aa jejën péh, ÿ na-āāj da ÿ ky n'aa jejën tii d' ēnh, āās P'op Hagä Do pa hab'ēēh do sa matym gó.

¹⁰ Jé Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do ky n'aa rejāā péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hā. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejāā pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä, dooh tat'yid mehīn bä kä tii kä —näng mäh.

¹¹ —Bē ramoo maso däg bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh bē ramahūūm bä, sa wahē n'aa wób wē bē ramahūūm bä, hyb n'aa jewyk do wē na-āāj né hē, bē hyb n'aa tón manä bē her'oot do hā bē ky n'aa.

¹² P'op Hagä Do Sahee anoo da bē her'oot do pan'aa —näng mä Jesus.

H'yy gatamah doo, tak'ēp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' hajök do mahang ta see ky ganyyh:

—Ma matēg —näng mäh. —Mamaher'ood hāj ÿÿ, tabetyn hyb n'aa āā yb wē naa —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Najis ÿÿ, ÿ nado ti hetyn bē hā bē yb ma paah —näng mäh.

¹⁵ Ti m' sahōnh hē sa hā Jesus ky hadoo:

—Bē hyb n'aa matakä da, bē hyb n'aa nah'ūūm hyb n'aa bē ma, bē dajēēr. Ji ma tak'ēp

hajõng do nado ji h'yy gada-
jang hanoo do babä ji awät bä
—näng mäh.

16 Ti m' panyyg ky n'aa gó
m' tabeh'üüm ta ti ky n'aa. Ti
m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy tak'ëp
wekâp doo. Baad ta gëew
bä. Ti hyb n'aa baad né hë
ta joom beaak.

17 Ti ta h'yyb gó taky hadoo:
“N'yy d' ÿ bad'oo hÿÿ kä?”,
näng. “Gedë hõm joom ag tób
n'aa”, näng ta kyyh. “N'yy
hënh hÿÿ kä ta wób ÿ bataa?”,
näng ta h'yyb gó.

18 Ti taky hado kân: “ÿ
hapäh. Hahÿÿ da ÿ bad'oo”,
näng ta kyyh. “ÿ apyn hõm
dó joom ag tób n'aa”, näng ta
kyyh. “P'aa hënh da ÿ tamaa
sooh. Aeh da hÿÿ kä joom
s'ëeb tób n'aa, ma ÿ tób n'aa
na-ãäj né hë”, näng.

19 “ÿ bahajaa bä kä”, näng,
“hahÿÿ da d' këh ÿÿ hä ÿÿ hë”,
näng “Hajõng wakâp ÿÿ. Doo
d' nayyw tahëej bä. Hajõng
da ta baab teh'ëenh wakâp ÿÿ
hã”, näng. “Taw'ãäts hë hÿÿ
kä, ÿ kameh'ãäk hÿÿ kä. Baad
ÿ hÿÿ kä. Baad ÿ beëek hÿÿ kä,
baad ÿ bawa hÿÿ kä, ÿ tsebé
hÿÿ kä”, näng ta ti aj'yy h'yyb
gó.

20 Ti P'op Hagä Do ky
hadoo ta hã: “H'yy gatamaa
õm”, näng. “Badah atsëm da
madajëp! Jaa wë tabayyw kân
a ma paah?”, näng P'op Hagä
Do kyyh aj'yy hã kä —tii d' mä
Jesus baher'oot ji ma ky n'aa,
ji dajëer ky n'aa.

21 Ti m' Jesus ky hado kân sa
hã:

—Ti hadoo né kä ta ti tak'ëp
sa wak'ãäb hyb n'aa h'üüm do
hã, P'op Hagä Do dooh rahyb
n'aa es'ee bä —näng mä Jesus.

*Ji P'op Hagä Do kamahän
do ky n'aa hahÿÿh*

22 Ti m' ta ma matëg hã Je-
sus ky hadoo:

—Ti hyb n'aa bë ÿ ma-
her'oot hahÿÿh: Bë hyb n'aa
tón had'yyt manä bë babok
do hã, bë waa hã, bë saroor
hã.

23 Tii d' ÿ wén edoo, ji awa
do bahänh ti ji edëp doo. Ji
saroor bahänh ji.

24 Bë hegãã taw'ëed. Doo
reloom bä joom tym. Doo
rata bä joom ag. Doo sa
waa tób n'aa rayd taa péh. Ti
hado né paawä P'op Hagä Do
anoo sa waa. Taw'ëed P'op
Hagä Do kamahän do bahänh
bë takamahän!

25 Tak'ëp bë hyb n'aa newë
had'yyt né paawä, dooh bë
haja bä bë aboo dawëd bä ta
tii da.

26 Ta ti bë nahaja bä, nahe-
jooj né paawä, h'ëed hyb n'aa
bë hyb n'aa newë had'yyt hë
ta wób.

27 —Bë hegãã tabawä n'aa
ts'oooh —näng mäh. —Doo
né paawä sa saroor rages'yyb
bä, Saromãw saroor anyyw
né paawä, gabar'ëeng né
paawä, ti bahänh tabanäm ti
tabawä n'aa ts'oooh.

28 Tii da baad ub P'op Hagä
Do adoo bä tabawä n'aa hã,
nayyw hë tsawyy jëng do hã,
ji gatang do hã, ti bahänh da
P'op Hagä Do bahag'ãäs bëeh.
Tanoo né da bë hã bë saroor.

H'ëed hyb n'aa P'op Hagä Do hä baad bë h'yy kana'eeh?

²⁹ Bë hyb n'aa newë had'yyt manä bë eëek doo, bë awa doo, bë awëh doo. Bë hyb n'aa tón had'yyt manä ta tii.

³⁰ P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ti tii, ti hä h'yyb pad'ëek doo. Bë ti dooh tii d' bë adoo bä. P'op Hagä Doo, bë Yb, hapäh bë wë bedoh doo.

³¹ Taw'ääts hë baad bë h'yyb padäg bë Yb bag'ääs do hä. Tii bä kä, tanoo da bë hä sahõnh hë bë wë bedoh doo —näng mäh.

³² —Bë eÿÿm manä b'éé taah nahejooj is doo. Hanäm gó bë Yb, hÿ pong jé hawät do tabanoo bë hä, ta sii bë bag'ääs hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bë eÿÿm manäh, ÿ wén näng.

³³ Taw'ääts hë bë esëem hõm bë wë hanäng doo. Kas'uut do hä bë banoo bë ma paa sãm. Tii bä kä, bë ma näng hÿ pong jé kä. Ta ti dooh tahëej bä. T'ïï hënh dooh retsëeg bä kä bë ma. T'ïï hënh dooh kamera rejä bä kä bë ma.

³⁴ Ta tii d' ÿ wén her'oot, tak'ëp bë kamahän do banäng bä, tii bä bë h'yyb bawät —näng mä Jesus.

Baad ji gada do Jesus bahyng do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë bë h'yy ka-hasääb bë moo bok hyb n'aa, baad ub da bë gadaa had'yyt da, atsëm na-ääj hë bë gada, p'aa hënh ÿ bahyng bä.

³⁶ Taw'ääts hë tób danäh karom, atsëm sa kariw n'aa

raket'ëë hënh jäm n'aa baad gad'aa do hadoo da bëëh. Ta bag ahõõ had'yyt hë ran'oo bä. Ty gapad'ëek ragada sa kariw n'aa, tanaëënh bä, nayyw hë ragas'ëës hyb n'aa tób, sa kariw n'aa bajëë suun hyb n'aa.

³⁷ Baad da gad'aa do sa hä, sa kariw n'aa kajaa bä kä raty gapad'ëek do hyb n'aa —näng mä Jesus. —Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Sa kariw n'aa ats'yyt da, rabat'oonh, rabawëh hyb n'aa. Tii bä da ta saroor see tah'ÿÿt, tii bä sa tä, sa waa taban'oo kän sa hä.

³⁸ Taw'ääts hë da sa kariw n'aa awyyd bä ty gapad'ëek do sa hä, atsëm ub takaja bä, tapaj'ëë bä takaja bä na-ääj hë —näng mäh.

³⁹ Ti m' tabaher'oot ënh panyyg see ky n'aa me sa hä:

—Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Tób danäh hapëë bä paawä hets'ëek do kajaa bä, dooh paawä tan'oo bä hets'ëek do ta tób tanoo eë nä bä. Baad paawä tagada.

⁴⁰ Ti hadoo bë hä. Taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä, baad bë gadaa ta pooj jé. Ta ti ÿ wén her'oot, bë ganadaa bä Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hënh —näng mä Jesus.

⁴¹ Ti m' Peed beaanh ta hä:

—Äã wahë n'aa —näng mäh. —Äã hä ub ti mabaher'oot ta ti panyyg? Sahõnh hä ti maba-her'oot? —näng mäh.

⁴² Ti m' Jesus ky gadoo panyyg see ky n'aa me m':

—Ta ti ÿ maher'oot, sahõnh hë bë mahang ta kaser n'aa

baad had'yyt hē ta kariw n'aa mejūū do moo wāt doo, h'yy ganāng do hadoo rabahadoo doo. Ta tii hā ta kariw n'aa banoo, ta karom tabahag'āās hyb n'aa, sa waa tabetsēeh hyb n'aa sa hā, ta s'ee hēnh ta kariw n'aa awād nuuj jé.

⁴³ Taw'āāts hē ta kaser n'aa hā, ta kariw n'aa awyyd bā ta mejūū do hā moo wāt doo, ta kariw n'aa matēeh bā.

⁴⁴ Ta kariw n'aa weh'ēeh da ta ti hadoo doo. Sahōnh hē tahaēēnh ta hā ta ma, ta ma hagā n'aa tabahado dāk hyb n'aa kā. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo.

⁴⁵ Hÿÿ kā, baad ta kaser n'aa moo nawād bā paawā, ta h'yyb gó taky hado bā: “Dooch nyyw hē kariw ŷ n'aa kaja bā”, tanoo bā, karom wób tahewyh had'yyt bā kā, tatsebé do waa n'aa tamoo hewēed bā, taoom bā jarakē hedoo do mahÿÿj,

⁴⁶ ti taganada bā né kā ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bā kā takajaa. Tii bā, tak'ēp da ta kariw n'aa rejā kán da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop, P'op Hagā Do ky nadah'eeh do nesaa do ra-hoop doo da.

⁴⁷ —Jé karom ta kariw n'aa ganada doo, ta kariw n'aa karēn do tamoo nawāt doo, tahapēē né paawā baad ub ta kariw n'aa mejūū doo, tak'ēp da rabahewyyh ta mabaj.

⁴⁸ Jé nesaa do moo wāt doo, ta kariw n'aa mejūū do nahapāh doo, dooh denaa hē rahewyh ta mabaj. Ti hyb n'aa kā, ji hā P'op Hagā Do anoo do pénh, ti pénh né takarēn

ji moo wāt ta wē. Hajōng do hā kahanoo doo, hajōng na-āāj takarēn tamoo wāt ta wē, hajōng takarēn ta mabaj. Ta bahānh kahanoo do hā, ta pénh né ta mabaj.

Jesus hyb n'aa raketyn hōm do ky n'aa hahÿÿh

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hÿ pong jé naa ŷ bahyng, tēeg hadoo ŷ gahō jat hyb n'aa, badāk hahÿÿ hā habong do sa mahang tetyn hōm hyb n'aa. ŷ karēn paawā nyyw hē tabahōō jat ti tēeg hadoo doo.

⁵⁰ Tak'ēp da nesaa do ŷ ba-hoop da. Tak'ēp ŷ h'yy katón ta ti ŷ bahajaa bā kā.

⁵¹ ŷ ahyy wāt babā, bē ed'oo apāh, h'yyb nyyw gó badāk hahÿÿ hā habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wē, ŷ an'oo bā do hyb n'aa. Tii d' bē hyb n'aa newē manāh. ŷ ahyy wāt do hyb n'aa, hēp ŷ n'aa raketyn bong da.

⁵² Hÿ jawén da, sa wakāān hedoo do ketyn hōm da hēp ŷ n'aa. Sa wakāān tamawoob hē hadoo do ragadoo da kēh ŷ n'aa. Pawóp hē, dooh d' ragado bā. Ky kedak da hēp ŷ n'aa.

⁵³ Ta wób da, sa yb sa taah daheeh ketyn bong da hēp ŷ n'aa. Ti hadoo né da sa ŷÿn sa toog daheeh, raketyn bong da hēp ŷ n'aa. Sa mayyn sa takaanh na-āāj da —nāng mā Jesus ta ma matēg hā.

⁵⁴ Ti m' hajōk do hā taky hadoo:

—Papÿÿj badēē hyng hēnh naa naēng poo wād bā,

“Badah tabadoos”, näk bë kyyh. Te hub né hē, adoos né hē.

⁵⁵ Ta karawaa me tagahēm bä, “Badah banäm”, näk bëeh. Te hub né hē, banäm né kä, baju né hē kä.

⁵⁶ J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëeh! Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banäm do heen n'aa hã, dooh bë h'yy genä bä, da hē kä, ta heen n'aa bë hã kametëeh do hã† —näng mäh.

⁵⁷ —Hëd n'aa bë hyb n'aa nanewëë bë daaj hē, baad hadoo do ji moo wät doo?

⁵⁸ Bë ky n'aa tapaa pé sii bë ahöm bä, hyb n'aa jawyk do wë òm taky n'aa etyy hyb n'aa, taw'ääts hē ta hõõ bä, bë sii hõm do sii baad bë ber'oot, taberéd hõm hyb n'aa ta ti bë ky n'aa tamahũũm do hyb n'aa jawyk do wë. Tii d' bë nadoo bä, bë d' tamahũũm hyb n'aa jawyk do wë. Ta tii kä, warahén hã bë tabahaëenh, bë tadewäts bëeh hyb n'aa kä.

⁵⁹ Baad bë ÿ maher'oot: Dooh d' bë anä bä kä tii bä, sahõnh hē bë nepaag bä —näng mä Jesus.‡

13

Nesaa do ji neréd bä, ji da P'op Hagä Do rejãã do ky n'aa hahÿÿh

† 12:56 Naëng badoos do pooj jé, rahapäh ta heen n'aa. Tabanäm do pooj jé, rahapäh na-ääj hē ta heen n'aa. Hajõng Jesus pehuunh né paawä, dooh rah'yy genä bä P'op Hagä Do T'aah tado bä né hē. ‡ 12:59 Ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa do ky n'aa had'ytyt nado hahÿÿh. Hahÿÿ d' tahanäng pé na-ääj hē: Taw'ääts hē nayyyw hē, ji hajaa nä bä, ji h'yyb tym ji benäm P'op Hagä Do wë, ta jawén ji tanarej'ää hyb n'aa.

¹ Ti noo gó m' ta wób rabana Jesus wë. Jesus mä ramaher'oot Pirato häd näng do warahén n'aa radej'ëep do Garirej buuj wób, P'op Hagä Do hã rama ejuu bä.

² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Garirej buuj wób sa mahãnh nesaa do ramoo bok, rawén dejëp, bë ed'oo?

³ Dooh. Tak'ëp nesaa do sa hã, ta wób sa mahãnh hyb n'aa nado. Bë hã na-ääj hē da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa nesaa do bë moo bok do sãm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hënh bë da tah'eed hõm.

⁴ Ta ti 18 hedoo doo, Siroéh häd näng do tób yb sa jó hatëh hyng doo ënh? Radejëp bë ed'oo g'eeh, tak'ëp ranesaa do hyb n'aa Jerusarënh buuj wób sa mahãnh?

⁵ Dooh. Ti hyb n'aa nado. Bë hã na-ääj hē da tabadäng P'op Hagä Do mo haj'aa, nesaa do bë moo bok do sãm, nesaa do bë neréd bä. Tabanesaa hënh bë da tah'eed hõm —näng mä Jesus.

⁶ Ti m', panyyg gó m' Jesus baher'oot nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hã, baad hadoo do ji moo nawäd bä. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom joom wiigo häd näng doo, uwa tyd mahang. Hajõõ nuu me tabahõm tabaheg'ääs hyb

n'aa ta joom teag bä. Dooh tawyyd bä ta ag ta hä.

⁷ Tii kä, tagadëëg ub, ta joom mahang moo wät do hä taky hadoo: “Tamawoob hē ta baab ŷ gadaa wät teag bä. Dooh teag bä. Tabad'op hē ta ag ŷ aw'yyt péh. ŷ karēn mabagëew jat”, näng mäh. “Daap tabewaat”, näng mäh. “Joom see er ejoom paawä tabasooch bä”, näng joom danäh ta sii moo wät do hä.

⁸ Ti m' ta sii moo wät do ky hadoo: “Taw'ääts hē sét hē ta baab er gamedaa wät”, näng mäh. “Baad ŷ bahag'ääs hÿÿ kä”, näng mäh. “Baad ŷ w'oo eh'aa këë k'ääts baad hadoo doo me”, näng mäh.

⁹ “Wät hahÿÿ hä ta baab teag bä, taw'ääts hē. Taneag bä kä, tii bä kä mamejō ŷ bagëew hyng”, näng aj'yy ta kariw n'aa hä —näng mä Jesus.

ŷÿnh jadatog is do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁰ Ti m' Saab hä kä, Judah buuj rakamehehāk bä kä m', tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä m' Jesus ma metëëk bä kä m',

¹¹ tahapäh mä tii bä ŷÿnh jadatog is doo, karap'aar h'yÿb nesaa do ta hä hadäk do haj'aa. Dooh m' tahaja tadajoow bä.

¹² Ti m' ŷÿnh Jesus bahapäh bä, tanaëēnh mä ta wë. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Tok ŷÿ, òm has'oo däk! —näng mäh.

¹³ Ti m' ta hä tamoo däng. Ta hä tamoo dëë sii hē m',

takadajoow gëët. Tak'ëp mä ŷÿnh j'aa etsëë kän P'op Hagä Doo.

¹⁴ Ti m', dooh m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa genaag bä Saab hä ŷÿnh nahëë Jesus ado hōm doo.

—Ti anäng ji moo oow see pé ji moo wät do pan'aa ta äh —näng mä tób hagä n'aa tób gó kahet'aa do sa hä. —Taw'ääts hē tii hä bë bana, bë nahëë kado hōm hyb n'aa. Saab hä ti dooh! —näng mä ta kyyh.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—J'ooj madäk do ta ti bë h'yÿb! —näng mäh. —Bë na-ääj hē bë moo bok Saab hä. Dooh g'eeh bë asood hōm bä bë masääh booj yb, jumeto, sa tób n'aa yt hä habëeh do Saab hä, bë mahūüm hyb n'aa rabeheëk doo hēnh?

¹⁶ Dooh g'eeh taw'ääts hē tado bä, Saab noo gó ŷ asood hōm bä hahÿ Abaraäm panaa paa seeh, 18 ta baab takamawyyt do Nesaa Do Yb moo gó? —näng mä Jesus kyyh.

¹⁷ Ta ti tabedoo bä kä m', ta majÿ m' nu mebyy bong. Hajök do tii bä hab'ëeh do ratsebë mä sahōnh hē hanäm doo, Jesus moo wät do hä.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëëh hahÿÿ hä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Panyyg ky n'aa me ŷ her'oot bë hä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mäh.

19 —Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do hadoo né hē P'op Hagä Do bag'ääs doo, tadu doo noo gó. Motaad tym aj'yy ejoom ta joom wób babëeh bã. Ti tabawëe kân, ti tabaee hëe kân. Tii hã kã taw'ëed batooj kân ta hã kã* —näng mä Jesus kyyh.

20 Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Panyyg see ky n'aa me ÿ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mäh.

21 —Pãw makuj ÿñh ado däk doo, tiriig s'ëeb hajõng do mahang tamekuuj däk do hadoo né tii. Baad tabajõõts däk, baad takamekuuj wät hyb n'aa sahõnh hē tiriig s'ëeb mahang† —näng mä Jesus panyyg gó m' tabeh'üüm.

Hÿ pong jé, P'op Hagä Do panang bã, ji bajëe suun do panyyg n'aa hahÿh

22 Ti m' Jesus bahõm Jerusarënh hënh. Ti m' tamahõm me, tama metëek panang ta hõõ bã habong do sa hã.

23 Ti m' aj'yy see eanh ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —Jããm hē pawóp its g'eeh ked'ëep P'op Hagä Do wë? —näng mä aj'yy kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã. Panyyg gó m' tabeh'üüm:

24 —Noo nad'ëed its do hadoo hÿ pong jé ji bajëe suun doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hē tak'ëp bë hyb n'aa

eréd manäh, bë bahajaa hyb n'aa bë bajëng do t'ïi hënh. Ta jawén, hajõk né paawä da karën hajëe p'ëe, dooh da rahaja wäd bã.

25 Tób danäh noo gatsëe däg bã, dooh ji haja wäd bã ji ajëe suun ta gó. Tób w'oo hã bë wób rababë hõm tii bã. Tak'ëp bë wób ranaëënh da tagas'ëes hyb n'aa: “Äã wahë n'aa, manoo gasëets a tób, äã bajëe p'ëe hyb n'aa”, näk da bë wób kyyh ti noo gó. Ti d' taky hadoo: “Jaa bëeh? Dooh bë ÿ hapëe bã”, näng da bë wób hã.

26 Ti d' bë wób raky gedak: “A sii paa äã beëek, a sii paa äã bawa. Äã panang bã, ta tyw n'aa me, mama metëek do paa ääh.”

27 Ti d' bë wób hã taky hadoo: “Dooh bë ÿ hapëe bã. Bë ahõm mahãnh ÿÿ, nesaa do moo heb'ooh doo”, näng da ta kyyh —näng mä Jesus ta hã h'yy kana'eeh do ky n'aa.

28 Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp bë wób ba'oot da. Sa tæg kamegëej däk da. Tak'ëp bë wén oot da, bë hapäh do hyb n'aa da hÿ pong jé P'op Hagä Do bag'ääs bã Abaraãm, Isak, Jakóh, sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod, bëe kã, dooh ran'oo bã t'ïi hënh kã.

29 Badäk hahÿh hã jé pad'yyt hē naa rabena da, P'op Hagä Do bag'ääs doo bã

* **13:19** Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ääs do kah'üüm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'üüm. † **13:21** Pãw makuj, jé pad'yyt hē tiriig s'ëeb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hē badäk hahÿh bã P'op Hagä Do bag'ääs do bawäd däk da.

ratsebé do jām n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa.

³⁰ Babā hyb n'aa sekog is do wób kā, ti noo gó kā, hyb n'aa jewyg kån da. Babā hyb n'aa jewyk do paa wób kā, ti noo gó kā, hyb n'aa sekog padäg its tii kā —näng mä Jesus.

Jerusarēnh panang hyb n'aa Jesus h'yy katón do panyyg n'aa hahÿÿh

³¹ Ti noo gó né hē m' Pariséw wób rabana Jesus wē. Ti m' raky hadoo:

—Ahõm ta s'ee hēnh. Õm da Eróts daj'ëp —näk mä sa kyyh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bē ahõm nä. Bē ma-her'ood ta ti aj'y y ji rahe-jã do yb. Bē her'ood ta hã, pawóp nä ta āh karap'aar h'y yb sa hã hanäng do ÿ ba-hebē nä. Pawóp nä ta āh nahëë enäh do ÿ asog hõm nä sa nahëeh. Tii bā kā, ÿ haja kån da ÿ moo wät doo kā badäk hahÿÿ bā. Tii da bē kyyh ta hã.

³³ Jerusarēnh bā né hē P'op Hagä Do ky n'aa rod ranaheb'ooh. Ti hyb n'aa, t'ĩ hēnh né hē ÿ bahõm, ÿ dajëp hyb n'aa sa nemuun —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

³⁴ Ti m' taky hadoo:

—Jerusarēnh, Jerusarēnh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pã me ramahek'uut bē wē P'op Hagä Do mejũũ doo, radejëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ÿ karēn paawä ÿ bataa a

babuuj, nesaa do mahānh ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ÿÿn ta kæg yt hã tata bēeh do mo n'aa me. Tii da ÿ badoo paawä sa hã, dooh tii d' rakarēn bā.

³⁵ Bē hegãã da Jerusarēnh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm da bē panang. P'op Hagä Do mak'y yts däk bē panang. Dooh da ÿ bē hapëë bā kā. Jããm né da p'aa hēnh ÿ bē bahapäh da, bē h'y y kawareem bā, hahÿÿ da bē her'ood bā: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”‡

14

Saab hã Jesus nahëë do hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ta see pé noo gó Saab hã, Pariséw hyb n'aa jawyk do see tób bā Jesus bawëh bā m', baad mä Jesus ramatakëë.

² Tii bā m' ti anäng mä aj'y y nahëë näng doo. Dehepung bēeh mä ta tsyym, ta mooh. Rakarēn mä rahëg'ããs Jesus ado hõm bā ta nahëë Saab hã, ratayy do hã.

³ Ti m' Pariséw hã, Mosees ky n'aa jaw'y yk do baad hap'ëeh do hã na-ããj mä Jesus beanh:

—Mosees ky n'aa jaw'y yk do anoo, nahëë näng do sa nahëë ji ado hõm Saab hã? Dooh g'eeh tan'oo bā? —näng mä Jesus.

⁴ Dooh m' raky gedag bā. Bag hēnh mä rabab'ëeh. Ti m' Jesus moo däng nahëë näng do hã. Ta nahëë do hõm. Ti

m' tamejũ tababaaj hõm hyb n'aa.

⁵ Ti m' tabeaanh ta wób sa hã:

—Bë t'aah, bë mas'ãã booj yb t'aah, tadëë hyy bä t'õp naëng gajat doo gó Saab hã, dooh g'eeh nayyw hë bë ej'ooj nä bä, Saab hã né paawä? —näng mä Jesus.

⁶ Dooh m' sa kyy péh.

Jesus metëek ji kanasab'ee do panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m', sahõnh hë Pariséw atsyd wät do resoos mä ta tyng n'aa baad hadoo doo bä, ji weh'ëeh do tyng n'aa. Ta ti Jesus bahapäh bä m' taky hadoo, panyyg gó m' tabeh'ũm:

⁸ —Ket'ëë do jãm n'aa hënh ji ratsyid bä, bë esóts manä baad hadoo doo, hyb n'aa jawyk do tyng bë tyng. Hyb n'aa jawyk do tyng n'aa bë esóts bä, hyb n'aa jawyk do bë mahãnh tatsyid wät do kajaa bä,

⁹ kat'ëë do noo gana do ky hadoo da bë hã: “Man'oo hahÿÿ hã ta tyng majasoo doo”, näng da. Tii bä kä da, sa matym gó da bë da nu mebyy bong. Tii bä kä, bë kahÿÿd kãn ky n'aa nets'äs do tyng jó kä.

¹⁰ Bë ratsyid bä, taw'ããts hë bë atooj dawë hã, hyb n'aa najewyk do tyng jó. Ti m' jãm no gana do kajaa bä, hahÿÿ da ta kyyh bë hã: “B'ëëp dana, p'eets hë, baad hadoo doo bä bë atooj.” Tii bä kä, tats'yyt do wób sa matym gó bë kawehëë däk da.

¹¹ Jé ta daaj hë kaweh'ëeh doo, nu mebyy wät da, ta wób sa yd jé tanu gadäg hõm. Jé ta daaj hë kawaneh'ëeh doo, raweh'ëeh da, P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

¹² Ti m' tób danäh hã Jesus baher'oot:

—A waa, a tä mamoo wäd bä a sii ratsebë, a sii rabawa hyb n'aa, matsyid manä a najiis hedoo doo, a hÿÿj hedoo doo, a wakãän hedoo doo, a pa haj'eenh do tak'ëp ma enäh doo. Ti matsyid bä, õm da rats'yyt ta mabaj.

¹³ Taw'ããts hë matsyid kasuud is do hedoo doo, k'yy gedóm do hedoo doo, nabong do hedoo doo, ty tsehët do hedoo doo.

¹⁴ Tii bä kä da õm P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Dooh né paawä rahaja bä rabaj bä, P'op Hagä Do tii kä hanoo a hã ta mabaj, baad habong do paa ragenä bong noo gó —näng mäh.

Hÿ pong jé jãm haeh do hadoo panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti m' Pariséw ats'yyt do see Jesus her'oot do tamaa napäh bä m', taky hadoo:

—Ky n'aa kedëng da jé hÿ pong jé, P'op Hagä Do bag'ããs do jãm n'aa bä ta waa n'aa tawa bä sa sii —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁶ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy ratsebë do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät. Hajök tats'yyt ta sii ratab'ëes hyb n'aa ta ti jãm.

¹⁷ Sahõnh hë ta waa n'aa, ta tä n'aa, tabahaja däk bä,

tamejũũ ta karom tabahõm, pooj jé tatsyyd bong do tabats'yyt hyb n'aa.

18 Ti m' sahõnh hẽ tats'yyt do raky kamep'ëeh. Ta see ky hadoo: “Nag'aap hẽ ÿ bets'ëë hõm hëej. ÿ karën ÿ heg'ããs”, nãng. “Dooch ÿ haja bã ÿ ahõm bã”, nãng. “Mamaher'ood a kariw n'aa, du daa ÿ bahõm péh”, nãng ta kyyh.

19 Ti ta see ky hadoo: “Nag'aap hẽ ÿ bets'ëë wät 10 booj yb. Hÿÿ kä ÿ metyy, baad rado bã. Ti hyb n'aa, dooh tahaja bã ÿ ahõm bã”, nãng ta kyyh. “Mamaher'ood a kariw n'aa, du daa ÿ bahõm péh”, nãng ta kyyh.

20 Ti ta see ky hadoo: “Nag'aap hẽ ÿ gat'ëë däk äm ÿÿ. Dooch tahaja bã ÿ ahõm bã”, nãng ta kyyh.

21 Ti ta karom babaaj hõm kãn, tamaher'oot mã ta kariw n'aa sa kyyh. Tii bã kä, jãm no gana do kawaj'ããn wäd kãn sa wë, ti taky hado kãn ta karom hã kä: “Nayyw hẽ, ahõm nã. Panang tyw n'aa me matsyyd hõm kas'uut doo, k'yy gedóm doo, ty tsehët doo, nabong do sii hẽ”, nãng ta hã.

22 Ti tabahajaa bã sahõnh hẽ tamejũũ doo, taky hadoo ta kariw n'aa hã: “Sahõnh hẽ ÿ bahajaa mamejũũ doo da. Ti hadoo né hẽ, ti anãng nã ta tyng n'aa, ti anãng nã ta waa n'aa”, nãng ta karom kyyh ta kariw n'aa hã.

23 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hã: “Ahõm panang bahãnh.

Sahõnh maw'yyt do matsyyd. ÿ karën tóp ÿ gabad'ëë däk.

24 Baad ÿ her'oot a hã. Pooj jé katsyyd bong doo, dooh da ÿ an'oo bã sa tä, dooh ÿ an'oo bã sa waa”, nãng ta kariw n'aa kyyh* —nãng mã Jesus sa hã.

Nyy da ji bawät Jesus h'yyb hata ji karën bã ji hado bã do ky n'aa hahÿÿh

25 Hajök mã Jesus had'aa doo, Jerusarënh hënh tabahõm bã. Ti m' ta jawén p'aa hënh taty kaw'õöd däk, ti m' taky hadoo:

26 —Bë karën bã hëp ÿ hata bë hado bã, taw'ããts hë bë yb, bë ÿÿn, bë ÿÿm, bë taah, bë hÿÿj, bë ãnh bë kamahãn do bahãnh ÿ bë kamahãn. Taw'ããts hẽ bë kamahãn do bë hã bahãnh ÿ bë kamahãn. Sahõnh hẽ sa bahãnh ÿ bë kamanahãn bã, dooh bë haja bã hëp ÿ hata bë do bã.

27 Jé hëp ÿ n'aa tamo n'aa tahoop do tajeÿÿm bã, h'yyb nahedoo do nemon ÿÿ, dooh tahaja bã hëp ÿ hata tado bã —nãng mã Jesus.

28 Ti m', panyyg gó m' tabaher'oot, pooj jé m' baad mã ji hyb n'aa newëë, ji haja bã ta h'yyb hata ji ado bã. Ti taky hadoo:

—Tób pä s'ëëb haeh do tama doo, pooj jé dó taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëë tahaja bã ta wë hanãng do ta sãm, sahõnh hẽ tahaja so bã ta tób.

29 Daap tadu do bã, tanetsén nã bã ta sãm, dooh

* 14:24 P'op Hagä Do bag'ããs do jãm n'aa hënh, ji P'op Hagä Do bats'yyt do ky n'aa hahÿÿh.

ji hapëë bä ta baa bä tabawäd däk bä, ta säm bahëej jëng. Tii bä ta wób rawajehëet ta hä:

³⁰ “Wät ta ti tób tama doo. Ahëej jëng ta wë ta säm, kanaja nä tób”, näk da.

³¹ Hahÿ panyyg see bë maa newëe: Kaneb'oooh do du doo pooj jé, dooh g'eeh sa wahë n'aa hyb n'aa newë, rahaja bä sa majiï hä raj'aa ketsë, sa yd jé né paawä ta warahén n'aa? ²⁰ miw ta majiï warahén n'aa, ¹⁰ miw ta warahén tanyg bä?

³² Tahyb n'aa newë bä tana-hajaa doo, nanyw hë tamejüü rapanäk ta majiï wë, dawëë nä rababok nä ta majiï, raky n'aa her'oot rakananeb'oooh hyb n'aa —näng mä Jesus.

³³ Ti m' taky hadoo:

—Ti hyb n'aa, sahõnh hë ta wë hanäng doo, hëp ÿ n'aa tanerét doo, dooh tahaja bä hëp ÿ hata tado bä —näng mäh.

³⁴ Ti m' taky hado kån:

—Taw'ääts hë ti jukiir. Ti hadoo né hë, tanadah'ëed wäd bä, taw'ääts hë nado wäd.†

³⁵ Dooh hyb n'aa ji karën wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé karën pé ÿ ma metëek do tamaa newë bä, taw'ääts hë tamatakëë —näng mä Jesus kyyh.

15

B'éé kanapëë wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ma metëek bä m', sa wahë n'aa dajëëh gedaag n'aa, nesaa do moo

heb'oooh do na-ääj hë rabana, Jesus metëek do ramaa newëe hyb n'aa.

² Ti hyb n'aa m', Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ma mehetëk do na-ääj hë, raky hadoo:

—Hahÿ aj'yyc nesaa do moo heb'oooh do tagadoo. Awëh na-ääj hë sa sii —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus baher'oot panyyg sa hä:

⁴ —Bë see tanyg bä 100 b'éé, ta masääh, ti m' 100 hedoo do see takanapëë wäd bä, dooh g'eeh teréd dó 99 hedoo do ta masääh, kanapëë wät do tabesoos hyb n'aa?

⁵ Ti tabaw'yyt bä kä, tatsebee wät do hyb n'aa tatóg sooh ta nu k'yyc hä, tamajëeh hyb n'aa kä.

⁶ Tób bä takajaa bä kä, tanaëënh da ta najiis, tanaëënh ta wób ta pa haj'eenh doo, ratsebë hyb n'aa ta sii, ta mas'ää see taw'yyt do hyb n'aa kä, kanapëë wät do paah.

⁷ Bë ÿ maher'oot hahÿÿh —näng mä Jesus: Ti hadoo né da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa habong doo, tak'ëp da ratsebë baad nadoo do paa see h'yyc kawareem bä P'op Hagä Do hä. 99 hadoo baad habong doo, dooh hyb n'aa rah'yyc kawareem pé sa hyb n'aa ratsebee né paawä, ta bahänh ratsebë, sét hë baad nadoo do paa P'op Hagä Do wë h'yyc kawareem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

† 14:34 Jukiir nadah'ëed wät do hadoo, Jesus hä h'yyc ka'eeh do h'yyc gejë hõm doo.

Moweed nepä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

8 Ti m' tabaher'oot ênh panyyg see gó. Ti m' taky hadoo:

—ÿÿnh see wë tanyy bä 10 moweed k'ääts tég hawak do s'ëëb, tii bä, ta see badoo wäd bä, tagataa däk ta bag, tabakoot tób, baad tabesoos da.

9 Tabaw'yyt bä kä, tanaëënh ta najiis, tanaëënh ta pa haj'eenh doo, ta sii ratsebé hyb n'aa moweed nepä wät do taw'yyt do hyb n'aa.

10 Ta ti hadoo, P'op Hagä Do ääs ta pa hab'ëëh do ratsebé nesaa do moo hew'ëët do paa see P'op Hagä Do hä tah'yy kawareem bä.

Aj'yy ta yb wë matëëh do panyyg n'aa hahÿÿh

11 Ti m' Jesus baher'oot ênh panyyg seeh. Ti m' taky hadoo:

—Ti awät aj'yy ma näng doo. Pawóp hë ta taah.

12 Ta see pé noo gó, ta t'aah tagad'oo hadoo do ky hadoo ta yb hä: “Na ÿ karën no n'aa ÿÿ, madajëb nuuj jé no n'aa paah. Nayyw hë ÿ karën ÿ gadoo”, näng ta t'aah. Tii bä sa yb betyn hõm ta ma ta taah sa hä.

13 Dooch tahajõõ nä bä ta äh, tagad'oo hadoo do bata hõm kån sahõnh hë ta ma, ta yb mo haj'aa kä. Ti tabahõm kån dawëë, hëëj s'ee hënh. T'ï hënh kä tabahäj kån sahõnh hë ta wë hanäng do paah. Tah'yyb däng do hä tabeh'ëënh.

14 Ti bahãnh kä ta dajëër bahëëj jëë kån. Dooch wäd ta dajëër kä. Tii bä awäd kån sah. Asa kån. Dooch tadoo wät péh.

15 Ti ta tyw n'aa esóts kån tamoo wät doo. Ti awät aj'yy too yb masãäh näng doo. Ti hã tabetsëë tamoo wät doo. Ti tamoo wäd kån, too yb tahagãã kån. Too yb tanejë kån.

16 Tak'ëp ta ti aj'yy basa kån. Takarën paawä too yb waa tabawa. Dooch hanoo pé ta hä ta waa.

17 Tii bä tat'yyd kamehïin kån. Ta h'yyb gó taky hadoo: “Jajé, sahõnh hë ee sii moo bong doo, ee karom, dooch rasa bä. Anäng sa waa. Mad'aak né sa waa. Ti ÿ bas'as babä”, näng.

18 “Taw'ääts hë ÿ babaaj hõm ee wë”, näng ta kyyh. “ÿ maher'oot ta ti ee”, näng. “‘Ee’, näng da kèh ÿÿ”, näng, “‘nesaa do ÿ moo wäd wät P'op Hagä Do hä, a hä na-ääj hë’, näng da kèh ÿÿ”, näng ta kyyh ta h'yyb gó.

19 Ti tahyb n'aa newëë ta h'yyb gó: “ÿ etsëë da ÿ moo wät doo. ‘A karom däg da ÿÿh. Dooch a t'aah ÿ doo wäd bä’, näng da ÿÿh”, näng ta h'yyb gó.

20 Ti tababaaj nä kån p'aa hënh kä ta yb wë kä.

Takajaa bä kä ta yb wë, dawëë naa ta yb gadoo. Baad ta yb gadoo. Dawëë naa tabahapäh bä, tat'yyd mehïin. Ti tawaj'aa däk ta wë, takedëng hyb n'aa. Tawaké däk, ta

tapa tsanetsub wät takedëng do heen n'aa.

²¹ Ti ta t'aah ky hadoo: "Ee", näng, "nesaa do ȳ moo wäd wät P'op Hagä Do hä, a hä na-ãñ hē", näng. "Dooch a t'aah ȳ mamaneëj wäd bä", näng ta kyyh.

²² Ti ta yb ky hadoo ta karom hä: "Nayyw hē, bē mana saroor tak'ëp hanäm doo, ta hä bē dadäg. Ta ma poo heen n'aa, ta tsyym suun sii hē bē mana.

²³ Bē naboh booj yb t'aah hepuh doo, ër nejë häng doo, ër tsebë do tä n'aa", näng. "Ër tsebë da, p'aa hēnh tah ȳ kaja do hyb n'aa", näng.

²⁴ "Dajëp do hadoo hahȳ tah ȳȳ. Edëb wät p'aa hēnh hỹȳ kä. Nepä wäd paah. Hỹȳ kä kaw'yyt p'aa hēnh", näng ta yb kyyh ta karom hä. Tii kä ratsebee kån, rabajäm kån ta hyb n'aa kä.

²⁵ Ta t'aah seeh, wah'ëeh hadoo do moo wät sa joom banäng bä. Ti nuuj jé takajaa. Wah'ëeh hadoo do bajëng bä kä, tamaa newë däk ketën doo, kejäm doo.

²⁶ Ti tanaëenh sa karom seeh. Tabeaanh hëd n'aa ta tii.

²⁷ "A hỹȳj kaja nä p'aa hēnh", näng. "A yb mejüü ãã naboh jat booj yb t'aah hepuh doo, ër tsebë do tä n'aa, baad takajaa do hyb n'aa", näng sa karom kyyh ta hä.

²⁸ Ti wah'ëeh hadoo do kawaj'ään kån. Dooch takarën bä tajëë suun tób gó. Ti ta yb banyyh tamaher'oot hyb n'aa, tabajëë suun hyb n'aa.

²⁹ Dooch ta t'aah karën bä tamaa newë bä ta ti taher'oot doo. "Hajöo ta baab tak'ëp ȳ moo wäd wät a sii", näng ta yb hä. "Dooch noo gó òm ȳ ky nadaheeh péh", näng. "Dooch noo gó tabad'op hē man'oos pé b'éeé t'aah, najis ȳ daheeh ãã tsebë do tä n'aa", näng ta kyyh.

³⁰ "Hỹȳ kä a t'aah mahänäng doo, ȳȳj hajök sii he'ȳyh do hä tabahäj jëng do a dajëër tababaaj nä bä kä, mamejüü ranabooh booj yb hepuh doo!", näng wah'ëeh hadoo do ta yb hä.

³¹ Ti ta yb ky hadoo: "Tah ȳȳ", näng, "pa ȳ had'yyt ti òm bagä", näng ta yb kyyh. "Sahõnh hē wë ȳ haym doo, a ma had'yyt né hē tii", näng.

³² "A hỹȳj ti hỹ dajëp do paa hadoo. Hỹȳ kä edëb wät p'aa hēnh. Nepä wät do hadoo, p'aa hēnh takaw'yyt", näng. "Ti hyb n'aa, taw'ääts hē né hē tii d' ër tsebë, taw'ääts hē né hē jäm ji moo wät", näng ta yb kyyh wah'ëeh hadoo do hä — näng mä Jesus panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot.

16

Ta kaser n'aa kamatakëë do panyyg n'aa hahȳyh

¹ Ti m' ta ma matëg hä Jesus maher'oot hahȳ panyyg:

—Ti awät aj'yy tak'ëp ma näng doo. Ta see pé noo gó ramaher'oot ta kaser n'aa ky n'aa. Dooch m' baad tanä ta kariw n'aa ma, tah'ëenh mä ta ma.

² Ti hyb n'aa tanaëëj kån ta wë. Teaanh ta hä: "Nyy d' ti a ky n'aa ȳ ky n'aa napäh doo?",

näng. “Taw'ääts hē maheen n'aa eta hōm dajēer n'aa hā, ma ŷy hā na-āāj hē. Dooh da kaser ŷ n'aa mado wād bā”, näng ta kariw n'aa kyyh.

³ Ti ta h'yyb gó ta kaser n'aa ky hadoo: “Nyy d' ŷ bad'oo hŷy ká?”, näng. “Kariw ŷ n'aa dooh da takarēn wād bā ŷ moo wād wāt ta sii. Dooh ŷ haja bā tak'ēp hadoo do ŷ moo wād bā. ŷ nu mebyng na-āāj ŷ ets'ēē ub bā dajēer”, näng ta kyyh ta h'yyb gó.

⁴ Ti taky hadoo ēnh ta h'yyb gó: “ŷ hapēē dāk hŷy ká nyy d' ŷ bad'oo, sa tób hēnh ŷ ragadoo hyb n'aa, ŷ moo wāt do bahēej jēng bā”, näng ta kaser n'aa ta h'yyb gó.

⁵ Ti tanaēēnh ta wē sēt ken'yyh ta kariw n'aa wē kūūt enäh doo. Pooj jé kajaa do hā tabeaanh: “Nyy hē a kūūt kariw ŷ n'aa wē?”, näng.

⁶ “100 ta hood joom syyj”, näng aj'yy.

Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahŷ a kūūt heen n'aa. Nayyw hē, merii däg ta heen n'aa papuuj”, näng. “Merii däg a kūūt 50”, näng ta kyyh ta hā.

⁷ Ta see hā tabeaanh ēnh: “A kūūt ēnh kariw ŷ n'aa wē?”, näng ta kaser n'aa. “100 wog tiriig s'ēēb”, näng kūūt näng do see kyyh. Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahŷ a kūūt heen n'aa. Papuuj merii däg. 80 wog da merii”, näng ta kyyh. Tii d' had'yyt tabedoo hōm ta wób sa hā.

⁸ Tii bā ta kariw n'aa hyb n'aa meuunh ta hā, kamatakēē do hyb n'aa ta

kaser n'aa paa ká, ta ma baad nan'yyh do paah —näng mā Jesus her'oot do panyyg.

—Te hub né hē —näng Jesus. —P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, baad rakamatakēē ta wób sa hā rabahed'oo do hā. P'op Hagā Do hā h'yy ka'eeh do sa mahānh rakamatakēē ta tii hā —näng mā Jesus.

⁹ Ti m' Jesus baher'ood kán ta ma matēg sa hā panyyg ky n'aa ká:

—Bē ŷ maher'oot —näng mäh. —Taw'ääts hē badāk hahŷy bā hanäng do hā bē wē hanäng doo me ta wób bē masaa, bē najiis rabahadoo hyb n'aa ká. Tii bā da, ta jawén, bē wē hanäng do badoo wāt bā ká, ti anyy kán bē gadoo do hŷ pong jé. P'op Hagā Do gadoo da bē t'ī hēnh —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Kanhēn d'os hē ji ma hedoo doo, ji dajēer hedoo doo, baad han'yyh doo, hajōng do na-āāj hē baad taban'yyh. Kanhēn d'os hē hadoo do baad nan'yyh doo, hajōng do na-āāj hē dooh baad tanā bā.

¹¹ Ti hyb n'aa, badāk hahŷy bā bē wē hanäng do baad bē nanā bā, dooh da P'op Hagā Do an'oo bā bē hā bē ma heh'āat do hŷ pong jé.

¹² Badāk hahŷy bā bē hā P'op Hagā Do anoo do baad bē nanā bā, dooh bē ma hanoo pé bē hā hŷ pong jé —näng mäh.

¹³ Ti m' Jesus ky hado kán:

—Dooch sa karom haja bä pawóp ta kariw n'aa sii tamoo wäd bä séd noo gó. Tii d' tahado bä, ta kariw n'aa see dooh takamahän bá, ta see ti takamahän. Ta see wë da baad tamoo wät da, ta see taty n'aa ges'yyc da. Ti hadoo bë hä. Dooch bë haja bä bë h'yy keséj bá. Dooch bë haja bá P'op Hagä Do hä bë h'yyb däg bá, dajëër hä na-ääj hë bë h'yyb däng bá —näng mä Jesus.

14 Pariséw dajëër mä ragen'aak. Ti hyb n'aa Jesus her'oot do ramaa napäh bá m', raky n'aa rejää mä Jesus.

15 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—J'ooj madäk doo me bë ky ken'yym ta wób sa matym gó. Ti hado né paawä bë h'yyb, P'op Hagä Do hapäh bë h'yyb tym. P'op Hagä Do mak'yyts däk badäk hahÿy bá hanäng do tak'ëp rakamahän doo.

P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do ky n'aa hahÿy

16 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jowäw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyc doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa kameteëk paah. Hÿy kä, P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm do kamet'ëeg däg kän. Hajök tak'ëp rah'yyc hedoo, P'op Hagä Do bag'ääs do karapee rabahadoo hyb n'aa.

17 Ti hado né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do dooh tahëej bá. Wë, badäk hahÿ hëej gawatsig né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa

jaw'yyc do dooh tagawatsig bá. Dooch ta bód had'os pé gawatsik péh.

18 Ti hyb n'aa, jé ta ÿÿm heréd hõm doo, tii bá ÿÿnh see hä takat'ëe däg bá, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ÿÿm sii he'ÿÿh do hado däk tii. Aj'yyc see gat'ëe däg bá ÿÿnh ta patug heréd hõm doo, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ÿÿm sii he'ÿÿh do hado däk tii —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do Rasaro daheeh panyyc n'aa hahÿy

19 Ti m' panyyc gó m' Jesus tabeh'üüm. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yyc tak'ëp wekâp doo. Tak'ëp ky n'aa gebah, hetsooh, ta saroor ta hä hadäk doo. Tak'ëp hanäm doo gó tabawäd had'yyt hë.

20 Ta tób noo bá tabahäng aj'yyc kasuud is doo, ta waa hets'ës doo. Nahëe nyy is ta tii. Rog manahuuh do tii. Rasaro ta häd.

21 Tak'ëp takarën paawä tabawëh, tak'ëp wekâp do tä hyyj kajäk do tũ. Awaar rahedëp ta rog, ta tii bá tabahëes bá.

22 Ti aj'yyc hets'ës do dajëp bá kä, ääs ramasäg kän ta h'yyb tym hÿ pong jé kä, Abaraäm pa. Ti tak'ëp wekâp do dajëb kän na-ääj hë. Ti radakä jëng, tabanesaa hënh kä tabahõm.

23 Tabanesaa hënh tak'ëp tabahoop bá kä nesaa doo, dawëe naa tabahapäh Abaraäm, Rasaro häd näng doo kä, ta pa.

24 Ti wekãp do ky hadoo Abaraãm hã, tak'ëp ta kyyh: "Wahëh ÿÿ, Abaraãm", nãng, "ÿ mat'yyd mehïin", nãng ta kyyh. "Mamaher'ood Rasaro ta moo poo tadatu naëng taheh'oos, nagat ÿ tadah'ëëm hyb n'aa", nãng. "Tak'ëp ÿ bahoop baju doo, hahÿ tääg hõõh", nãng wekãp do paa kyyh.

25 Ti Abaraãm ky hadoo ta hã: "Tah ÿÿ", nãng, "mahyb n'aa es'ee baad mabawät do paah. Sahõnh paa tabanãng makarën doo", nãng. "Rasaro paa ti dooh. Nesaa do tagadoo paah. Hÿÿ kä baad ta hã kä. Hÿÿ kä h'yy gadajaa kãn. Õm hÿÿ kä hahoop nesaa doo", nãng Abaraãm kyyh.

26 "Ti anãng gaeh gadarong doo, t'õp gajëng do ta baa besuu. Babã naa karën pé t'ïi hënh tahõm bã, dooh tahaja bã. T'ïi hënh naa na-ããj hë, dooh tahaja bã ënh", nãng Abaraãm kyyh tak'ëp ma nãng do paa hã.

27 Ti aj'yy betsëë Abaraãm hã tak'ëp, ti m' taky hadoo: "Wahëh ÿÿ", nãng, "mamejõ Rasaro tabahyng ee tób hënh", nãng.

28 "Ti abong nä ji ma poo oow pé wakãn haa tii bã", nãng ta kyyh. "Mamejõ baad tamaher'oot, babã tak'ëp ji ahoop doo bã ranana hyb n'aa nemon ÿÿ", nãng tak'ëp ma nãng do paa kyyh.

29 Tii bã Abaraãm ky hadoo: "Doo. Ti anãng Mosees erii wät do paah, P'op Hagã Do ky n'aa rod rerii bong do paah.

Taw'ããts hë ti né ramaa newë raner'oot bã. Tii hã rapanyyg enã kãn", nãng Abaraãm.

30 "Doo, wahë ÿ n'aa", nãng aj'yy. "Sét hë dejëp do mahang ganã wäd bã, sa wë tahõm bã, tii bã kä da rah'yy kawereem P'op Hagã Do wë", nãng aj'yy kyyh.

31 Ti Abaraãm ky hadoo: "Mosees erii wät do paah, P'op Hagã Do ky n'aa rod rerii bong do paa ramaa nanewë bã, tii bã na-ããj da dooh ramaa newë bã ganã wät doo", nãng Abaraãm kyyh tak'ëp wekãp do paa hã.

17

Nesaa do hã ta see ji h'yyb tatuk do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg hã:

—Tanyy had'yyt né hë nesaa do hã ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawä da, P'op Hagã Do rejãã da nesaa do hã h'yyb tatuk do du n'aa doo — nãng mäh.

2 —Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hã ranu hũü däg bã, ji radawäts tu tame t'õp ji pahãs hyb n'aa, ti bahãnh tak'ëp baad nado ji hã da, ky n'aa netsëeh do seeh, hahÿ karapee hedoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh doo, ji h'yyb tatug bã, nesaa do tamoo wät hyb n'aa —nãng mäh.

3 —Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä, ji h'yyb tanatuk hyb n'aa ta seeh —nãng mäh.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahÿÿh

—A da hadoo doo, hã ÿ h'yy ka'eeh do seeh nesaa do tamoo wäd bä, mageäm, tamoo nawät hyb n'aa baad nadoo doo. Nesaa do hã tat'yyd kamehĩn bä, taw'ääts hẽ mahyb n'aa mabaan hõm ta hã tii bä.

⁴ Séd noo gó né hẽ 7 nuu me nesaa do a wẽ tamoo wäd bä, 7 nuu me tets'ẽẽ bä mamabaan hyb n'aa, taw'ääts hẽ baad mahyb n'aa mabaan hõm né hẽ —näng mä Jesus.

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' 12 hedoo do Jesus mejũũ do raky hadoo ta hã:

—Tak'ëp man'oo magyys hẽ P'op Hagä Do hã äã h'yy ka'eeh hyb n'aa —näk mäh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Motaad häd näng do tym, nu nad'ëet do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bẽ h'yy ka'eeh doo, tii b' bẽ haja paawä hahÿ b'aa bẽ mejũũ takadawäts nyyh, takadawäts tu ta me akajar me. Bẽ paawä taky daheeh —näng mäh.

⁷ Ti m' panyyg gó m' tabeh'ũũm. Ti m' taky hadoo:

—Ji karom kanep'aak do gëew gó tamoo wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, b'éé tahagää wät do jawén paa bä tabajëng bä kä, dooh ta kariw n'aa an'oo nä bä nayyw hẽ ta waa tabawa.

⁸ Tabawëh pooj jé ta kariw n'aa mejũũ da tamoo wät ta tä n'aa, tii bä tamana kãn ta kariw n'aa tä kä. Tii bä kä, ta kariw n'aa bahajaa bä kä

tawëh doo, tii bä kä ta karom bawëë kãn.

⁹ Ta karom moo hew'ëet ub né tii. Ti hyb n'aa, “taw'ääts hẽ” ta kariw n'aa naher'oot ta hã.

¹⁰ Ti hado kãn bẽ hã kä, Sahõnh hẽ bẽ bahaja däk bä bẽ P'op Hagä Do mejũũ doo, taw'ääts hẽ hahÿÿ da da bẽ kyyh: “Äã moo heb'ooh do né hẽ tii. Dooh äã gahëen bä äã hã P'op Hagä Do j'aa etsë doo, tamejũũ do äã bahajaa do hyb n'aa”, bẽ noo da —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

Ajyy rog maneh'uuh do Jesus heso hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jerusarënh hẽnh Jesus bahõm bä, Samarija häd näng do häj n'aa, Garirej häj n'aa baa besuu n'aa me tamahõm.

¹² Panang see bä takajaa bä kä, tamamuun 10 ajyy, rog maneh'uuh do sa nahëeh. Dawë mä rabab'ëeh.

¹³ Ti m' tak'ëp mä ranaëenh:

—Jesus, äã Wahë N'aa —näk mäh. —Mat'yyd mehĩn ääh! —näk mäh.

¹⁴ Ti m' Jesus bahapäh bä m' taky hadoo sa hã:

—Bẽ ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wẽ, bẽ hã raheg'ääs hyb n'aa bẽ heso padäg bä —näng mäh.

Ti m' rabahõm. Ramahõm me m' rameheso padëek.

¹⁵ Ti m' sét hẽ m' matëh nä Jesus wẽ, tahapäh do hyb n'aa has'oo däk doo. Tak'ëp mä ta kyyh. P'op Hagä Do taj'aa etsëë kãn.

¹⁶ Tũũ takadawäts hyng Jesus bagëet bä, taweh'ëeh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hē Jesus. Ỹ ma-hasō dāk! —nāng mäh.

Samarija buuj mā ta tii.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—N'yy hēnh ta wób? —nāng mäh. —Ỹ heso hōm sahōnh hē. Hēd n'aa sahōnh hē ranana? —nāng mäh.

¹⁸ —Ta wób dooh ramatēh bä. Jāām hē hahỹ Judah buuj nadoo do matēeh p'aa hēnh, P'op Hagä Do hā taj'aa etsē hyb n'aa —nāng mā Jesus.

¹⁹ Ti m' aj'yy hā taky hadoo:

—As'ëeg g'ëed! Ōm has'oo dāk ỹ maky daheeh do hyb n'aa —nāng mäh.

P'op Hagä Do bag'ääs do panyyg n'aa hahỹh

²⁰ Ti m' ta see pé noo gó, Parisēw reanh Jesus hā:

—Ny noo gó sahōnh hē P'op Hagä Do bag'ääs do du dāk? —nāk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahōnh hē P'op Hagä Do bag'ääs do du dāk doo, dooh da ji hapēē bä ji matym me ta heen n'aa —nāng mäh.

²¹ —Doo da raky hado bä: “Wät nanāng, wät hahỹh”, ranoo bä takajaa bä. Ji hapäh do nado ta ti ji matym me. Ji matym me ji wén napäh, ji h'yyb tym gó da P'op Hagä Do bag'ääs do banāng —nāng mäh.

²² Ti m' taky hadoo ta ma matēg sa hā:

—Ti awät da ti noo gó tak'öp nesaa do ji wē. Ti noo gó da tak'öp da bē karēn ỹh, Aj'yy

Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bē bahapäh. Sét nuu me hadoo pé da bē karēn bē bahēg'ääs. Doo da bē haja nā bä bē hegāä bä.

²³ Ta wób da daap da bē rapanäk ỹ kajaa doo. “Wät hahỹh”, nāk da ta wób. “Wät nanāng”, nāk da ta wób. Bē ky dahé manā ta ti hedoo doo.

²⁴ Ỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa bä, sahōnh hē da ỹ rabahapäh. Hawyp doo, wē hā naa jé pad'yyt hē sahōnh hē tabawag hōm do ji hapäh do hadoo da ỹ kajaa do rabahapäh.

²⁵ Ti pooj jé da ỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, hajōng da tak'öp ỹ ahoop nāh. Badāk hahỹh bä da hē habong do ỹ raty n'aa ges'yyk da.

²⁶ P'ooj ub, Nowéh häd nāng do hawät noo gó habong doo da né da rababok da ỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé.

²⁷ Sahōnh hē tabag'yyp do pooj jé, h'yy kanap'eed gó rababok. Ratsebé do waa n'aa reëek, ratsebé do waa n'aa rawa. Rakehet'ëe doo da raketëe. Doo rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajëe p'ëe bä kã. Ti m' rabagyb kãn, ti m' sahōnh hē radejeb kãn.

²⁸ Ti hadoo né hē m' Róh häd nāng do hawät noo gó ēnh. H'yy kanap'eed né hē m' ti noo gó ēnh. Ramoo heb'ooh paa m' ratsebé do wa n'aa, reëek ratsebé do waa

n'aa. Rahesäm paa m', rahetsē paa m', rahejóm paa m', ratahem'aa sa tób.

²⁹ Sa panang, Sodoma häd näng do Róh beréd hóm bä kä m', tēeg hōō, saw'aak do mahỹ̃nh doo, kajäk sa jó. Ti mahỹ̃j mä sahōnh hē ragawatsig hóm Sodoma panang buuj.

³⁰ Ti hadoo né da, dooh rah'yy kap'eed bä, ỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé.

³¹ Ti noo gó kä, p'op tób gadäk do jó hasooh péh, taw'ääts hē da dooh tajēē suun bä tób gó, ta h'ēēd tabehēēn hyb n'aa paawä. Taw'ääts hē nayyw hē takejēn hóm, tabedēp hyb n'aa. Ti hadoo né da ta joom hood hēnh hawät doo. Taw'ääts hē nayyw hē da takejēn hóm. Taw'ääts hē dooh tajēē bä, tehēēn bä ta h'ēēd hedoo doo.

³² Bē hyb n'aa newē Róh ỹm ti noo gó.*

³³ Jé badäk hahỹ̃ hā ji hawät do hā tak'ēp kamahān doo, ta ma hyb n'aa hawät péh, dooh da P'op Hagä Do wē tanu dēē bä. Jé ta wē hanäng do heréd hóm péh, dooh ta hā tabaa es'ĩi bä, edēp da, P'op Hagä Do wē da tanu däng.

³⁴ Ỹ kajaa bä kä, pawóp hē ha'ỹh do sa see da ỹ mahũūm si ỹ, ta see da keréd hóm.

³⁵ Pawóp hē hedoo pé ỹj tiriig ramoo bok do sa see da ỹ mahũūm si ỹ, ta see da ỹ

eréd gēēt. [³⁶ Pawóp hē hedoo pé ajyy gēew gó moo bok do sa see ỹ mahũūm, ta see dooh ỹ mahũūm bä —näng mä Jesus.]†

³⁷ Ti m' ta ma matēg rabeaanh:

—Nyy bä ti bawät maher'oot doo? —näk mäh.

Ti m' panyyg gó m' Jesus ky hadoo:

—Dajēp do bajat bä, tii bä da kuruj-du rakata padēēk —näng mä Jesus.‡

18

Patug tamah do panyyg n'aa hahỹ̃h

¹ Ti m' panyyg gó m' Jesus ma metēēk ta ma matēg hā, raky n'aa ets'ēē had'yyt hyb n'aa, ranerēt hyb n'aa raky n'aa etsēē doo.

² Ti m' taky hadoo:

—Sa panang bä ti awät aj'yy tak'ēp hyb n'aa jawyk doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa. Dooh P'op Hagä Do hā tah'yy kae bä ti aj'yy. Dooh tawehēē bä ta wób.

³ Ti ỹnh patug tamah do tets'ēē had'yyt hē, tamasa hyb n'aa ta majĩ ky n'aa.

⁴ Pooj jé dó, dooh tahyb n'aa p'eed bä, dooh taky dahé bä ỹnh her'oot doo. Ti ta jawén kä, taky hadoo ta h'yyb gó: “Dooch né paawä P'op Hagä Do hā ỹ h'yy kae bä, dooch né paawä ta wób ỹ wehēē bä,

⁵ ỹ masa dó hỹ̃ kä, ỹ mo n'aa jesuu hỹ̃ kä. Ỹ mo n'aa

* 17:32 Róh ỹj wén dajēp, ta wak'ääb takamahān do hyb n'aa! † 17:36 Ta hā h'yy kae'eh do tamahũūm, ta wób ta hā h'yy kana'eeh do rabaym da, tahanäng pé m' tii. ‡ 17:37 Wyt ta maab hē, ji bahapäh da ti ta tii, tahanäng pé m' Jesus her'oot doo.

najesu bā, ŷ ky nap'eed bā, ŷ d' h'yyb napan dāg, ŷ tah'yyb panasā had'yyt do hyb n'aa", nāng aj'yy hyb n'aa jawyk do kyyh ta h'yyb gó —nāng mā Jesus.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē hyb n'aa newē aj'yy ky n'aa kaher'oot do hā. Bē hyb n'aa newē ta ti kametēek doo —nāng mäh.

7 —Ky nes'aa né paawā ta ti aj'yy hyb n'aa jawyk doo, ta jawén kā tamasaā kán. Ti bahānh P'op Hagā Do ky enyym. Baad P'op Hagā Do masa, baad tamo n'aa jesuu ta wē tasēew hōm doo, ta hā had'yyt hē ky n'aa etsēē doo. Dooh bāp peej ji gadaa bā P'op Hagā Do an'oo bā. Nayyw hē tagadoo ji ky n'aa etsēē doo.

8 Nayyw hē baad hadoo do tabanoo ji hā —nāng mäh.

Ti m' tabeaanh:

—ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do kajaa bā, ŷ aw'yyt g'ee da badāk hahŷŷ bā hā ŷ h'yy ka'eeh doo? —nāng mā Jesus.

Pariséw, dajēer gahedak do daheeh panyyg n'aa hahŷŷh

9 Ti m' Jesus ma metēek do maa new'ēē do mahang ti abong mā ta wób, baad ub, P'op Hagā Do karēn doo da rababok red'oo doo, sa hā hē rahegāā bā. Kasab'ee do me ta wób ramakyyys. Sa hā m' Jesus baher'oot hahŷ panyyg:

10 —Ti abong pawóp hē ajyy P'op Hagā Do tób n'aa hēnh hah'ūūm doo, P'op Hagā Do

hā raky n'aa etsēē hyb n'aa. Sét hē Pariséw, ta see sa wahē n'aa dajēer n'aa gahedak doo.*

11 Ti Pariséw, ta m'aa hēnh mā tabag'ēēd dāk, ti m' taky n'aa etsēē. “P'op Hagā Doo”, nāng, “a hā ŷ h'yyb tsebē, dooh ta wób nesaa do moo heb'ooh do ŷ hado bā do hyb n'aa. Dooh wahed'ii do ŷ do bā. Dooh nesaa do moo hed'oo do ŷ do bā. Dooh ta wób sa ŷŷm sii he'ŷŷh do ŷ do bā. Dooh hahŷ dajēer gahedak do hadoo ŷ hado bā”, nāng.

12 “Pawóp nuu me sét se-maan ken'yyh ōm ŷ hyb n'aa esee ŷ noo kanawa doo me. Sahōnh hē ŷ gadoo do uuh ŷ an'oo had'yyt a hā”, nāng Pariséw kyyh P'op Hagā Do hā.

13 Dajēer gahedak doo, dawēē tabagēēt. Dooh hŷ pong jé taty dāg bā, raba-hed'oo doo da raky n'aa etsēē bā. Ta h'yyb tagedyyk t'yyd kamehīn do ky n'aa. Ti taky hadoo: “P'op Hagā Doo, ŷ mat'yyd mehīn”, nāng. “Nesaa do moo hew'ēēt do ŷŷh”, nāng ta kyyh —nāng mā Jesus panyyg gó ta her'oot doo.

14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ŷ maher'oot baad ub —nāng mäh. —Sa tób hēnh rababaaj hōm bā kā, dajēer gahedak do ky n'aa etsēē do P'op Hagā Do gadoo. Ta ti tii, baad hado dāk ta h'yyb tym P'op Hagā Do an'oo bā. Pariséw, ti dooh P'op Hagā

* 18:10 Dooh m' ragenaag bā dajēer Roma buuj hā kan'oo dāk do gahedaag n'aa.

Do gado bä. Sahõnh hẽ sa daaj hẽ kaweh'ëeh doo, nu mebyy bong da, ta wób sa yd jé da ranu gapadäg hõm. Jé ta daaj hẽ kawaneh'ëeh doo, raweh'ëeh da P'op Hagä Do an'oo bä —näng mã Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti m' ta wób ramena sa taah ned'ëed is do Jesus wë, sa hã Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ÿÿm mäh.

¹⁶ Ti m' karepé Jesus naëenh ta wë, ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Na ramena karepé wë ÿÿ. Bë geãm manäh! Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hẽ P'op Hagä Do bag'ããs do karapee hedo padëek doo —näng mäh.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ããs do karapee tado bä da. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo —näng mã Jesus.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' aj'yy sa wahë n'aa see eanh mã Jesus hã. Ti m' taky hadoo:

—Baad õm ma matëg! —näng mäh. —Nyy da ÿ bad'oo edëb had'yyt do gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät hyb n'aa kä? —näng mã aj'yy kyyh.

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hëd n'aa baad ub hã ÿ mabanäng? —näng mäh. —Jããm hẽ P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh —näng mäh.

²⁰ —Mahapäh hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Aã manä a ÿÿm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Manaboh manä a da hadoo doo. Etsëeg manäh. Daap hẽ maky n'aa tapa manä ta wób. Mawehëe a yb, mawehëe a ÿÿn”† —näng Jesus ta hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã.

²¹ —P'ooj ub, ÿ karapee noo gó ÿ panyyg kadeheeh né hẽ tii hã —näng mã aj'yy Jesus hã.

²² Ti m' taher'oot do Jesus maa napäh bä kä, taky hadoo ta hã:

—Sët hẽ ti hawät a hã —näng mäh. —Mesëem hõm sahõnh hẽ a wë hanäng doo. Man'oo ta sãm paa kas'uut do sa hã. Tii d' madoo bä, hÿ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén, ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mã Jesus kyyh ta hã.

²³ Ti m' ta hã Jesus her'oot do aj'yy maa napäh bä m', h'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekâp do hyb n'aa.

²⁴ Ti m' Jesus ty gadäk ta wë, ti m' taky hadoo:

—Hejooñh né hẽ wekâp do sa hã P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

† 18:20 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

25 —Hejooj né paawä kameer hã tatabëej bä gats'uus doo gó, ta bahãnh tabahejooñh wekãp do sa hã, P'op Hagä Do bag'ããs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

26 Tii bä m', ta ti maa nap'eëh do raky hadoo:

—Jaa ênh ti P'op Hagä Do wë hasëek ênh? —näk mäh.

27 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ji daaj hë ji nahaja bä paawä P'op Hagä Do wë ji as'ëeg bä, P'op Hagä Do hajaa ta wë ji tamasäk —näng mäh.

28 Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hë ãã wë hanäng do paa ãã beréd hõm, a hataa ãã bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: P'op Hagä Do bag'ããs do hyb n'aa heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta ÿÿm, ta wakãän, ta yb, ta ÿÿn, ta taah,

30 ta bahãnh hajõng da tagadoo badäk hahÿÿ bä ta mabaj. Ta jawén kä, hÿ pong jé kä tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da —näng mä Jesus kyyh.

P'aa hënh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

31 Ti m' sa m'aa hënh Jesus naëënh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Ër ah'üüm Jerusarënh hënh —näng mäh. —Sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii

bong do paah, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ky n'aa hã, kametä däg kãn hÿÿ kä hã ÿÿ —näng mäh.

32 —ÿ da rahaëej däk Judah buuj nadoo do sa moo gó —näng mäh. —ÿ da raky n'aa ej'ees. ÿ da raky n'aa rejää. ÿ da rahetsoos. ÿ da rahewyyh. ÿ da radajëeb kãn —näng mäh.

33 —Tamawoob hë äh ÿ jawén paa bä, ÿ d' ganä wäd kãn —näng mä Jesus.

34 Dooch m' Jesus ma matëg rah'yy genä bä Jesus her'oot do hã. Kejën Jesus hanäng pé ta ti sa hã. Dooch m' rah'yyb mepëe bä Jesus her'oot do hã.

Ty tamah do panyyg n'aa hahÿÿh

35 Ti m' panang Jerikó häd näng doo bä Jesus kajaa bä kä m', ti ahäng mä ta tyw n'aa nabyy me ty tamah doo. Tahetsë mä dajëer ta tii me tebës do sa hã.

36 Ti m' hajök do ta tii me m' tab'ëes do tamaa napäh bä m', teanh sa hã h'ëed ta tii.

37 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jesus, Nasaréh hënh naa, ti ti tabës —näk mä ta hã.

38 Ti m' tageëej wät. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Mat'yyd mehÿin ÿÿh, Jesus, Dawi panaa! —näng mäh.

39 Ti m' poo hënh hah'üüm do raky ge'ÿÿm, bag hënh tabahäng hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp tageëej wät tii bä:

—Mat'yyd mehÿin ÿÿh, Dawi panaa! —näng mäh.

40 Ti m' Jesus baym. Ti m' tamejüü ramanaa ta wë.

P'eets hē Jesus wē tabag'ëed dāk bā m', Jesus beanh ta hā:

⁴¹ —H'ëed ti makarēn ŷ moo wāt a hā? —nāng mäh.

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —nāng mäh. —ŷ karēn ŷ begāã dāk —nāng mäh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Mabegāã däg —nāng mäh. —Hā ŷ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa òm has'oo dāk‡ —nāng mäh.

⁴³ Ti m' nayyw hē m' tabahapëe dāk. Ti m' tabahõm kån Jesus sa jawén. P'op Hagä Do hā m' taj'aa etsëe kån. Hajõk do na-āãj mäh, rabahapäh bā m', raj'aa etsë né hē m' tii d' ênh.

19

Sakéw häd nāng do panyyg n'aa hahÿh

¹ Ti m' Jesus bajëe suun panang Jerikó häd nāng do noo bā. Ti m' panang me m' tatabës.

² Tii bā m' ti awät mä aj'yy Sakéw häd nāng doo. Dajëer gahed'aak do wahë n'aa see m' ta ti Sakéw. Tak'ëp mä ta ma nāng.

³ Takarēn paawä m' Jesus taheg'ããs. Dooh m' tahaja bā, tũũ tanu däg is do hyb n'aa, hajõk do raty gasuu do hyb n'aa m'.

⁴ Ti m' sa pooj jé tawaj'aa hõm, b'aa hā m' tabas'ëeg sooh, tabaheg'ããs hyb n'aa baad ub Jesus hana doo.

⁵ B'aa basooch bā m' Jesus kajaa bā m', tabaheg'ããs p'op b'aa hā, ti m' taky hadoo Sakéw hā:

—Nayyw hē ahyyh —nāng mäh. —Badah a tób bā ŷ nu dāng —nāng mäh.

⁶ Ti m' tabahy gëet, h'yyb tsebé doo me tagadoo Jesus ta tób bā.

⁷ Sahõnh hē m' rabahapäh bā m' ta tii, baad nadoo doo me m' ramaher'oot. Baad nado m' ti sa hā. Hahÿh da m' sa kyyh:

—Nesaa do moo hew'ëet do tób hēnh tabajëe suun. Tawēh ta sii —näk mäh.

⁸ Ti m' Sakéw bas'ëeg gëet, ti m' Jesus hā taky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo —nāng mäh. —ŷ anoo hÿh kã wakãp ŷ bód, ŷ gakook kas'uut do sa hā —nāng mäh. —ŷ wad'ii bā ta wób, 4 nuu me ŷ banoo ŷ ab'aanh doo.

⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Naga hē hahÿh bā tób bā haj'eenh do P'op Hagä Do bed'ëep, Abaraãm panaa heh'äat, Abaraãm karapee hahÿ aj'yy tabahadoo do hyb n'aa —nāng mäh.

¹⁰ —ŷÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ŷ ahying babã ŷ besoos hyb n'aa, ŷ bed'ëep hyb n'aa ta s'ee hēnh habong do paa P'op Hagä Do mahãnh —nāng mä Jesus kyyh.

Ji moo sahõnh hē hadoo do karom panyyg n'aa hahÿh

‡ **18:42** Dawi makü panaa mahang ti ganyyh da ji h'yyb tym dëeb, P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa p'ooj ub Dawi hā. Jesus né hē tii, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa aj'yy ty tsahët do ky daheeh. Ti hyb n'aa "òm has'oo dāk hā ŷ mah'yy kae dāk do hyb n'aa", Jesus wén nāng.

11 Ti m', ta ti ta her'oot do maa napäh do hä Jesus baher'oot panyyg. Edaa däk Jerusarēnh panang. Nayyw hē P'op Hagä Do bag'ääs do tadu doo red'oo mäh. Ti hyb n'aa Jesus baher'oot sa hä hahÿ panyyg:

12 —Ti awät aj'yy sa wahē n'aa t'aah. Dawēē, häj n'aa s'ee hēnh takarēn tabahōm, t'ii hēnh hajōng häj n'aa bagä n'aa ta hä tamejüü hyb n'aa, ta häj n'aa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Tii b' naa da tababaaj nä p'aa hēnh ta häj n'aa hēnh.

13 Ti m', tabahōm pooj jé, tatsyyd bong ta wē 10 ta karom wób. Sét moweed k'ääts tēg gabarēēh do tabanoo sét ken'yyh sa hä. Ti tamejüü ta tii me ramoo bok hyb n'aa, ta dajēer kah'üüm hyb n'aa ta s'ee hēnh tawäd nuuj jé. Ti tabahōm kän.

14 Ta karapee wób dooh ragenaag bä ta ti aj'yy. Ti hyb n'aa ramejüü ta rod n'aa, ta jawén rabahōm hyb n'aa, hajōng häj n'aa bagä n'aa hä ramaher'oot hyb n'aa, rakanarēn do ta ti aj'yy sa wahē n'aa tado bä.

15 Tii kä m', ta wób dooh né paawä ragenaag bä, ti né sa wahē n'aa däg. Ti ta häj n'aa hēnh tababaaj hōm kän. Takajaa bä kä tamejüü ranaēēnh ta wē ta karom, dajēer tahanoo do paah, tahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ta ti dajēer kä.

16 Ti m' pooj jé hana do ky hadoo: “Wahē ÿ n'aa”, näng,

“a dajēer jó ana 10”, näng ta kyyh.

17 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Baad ub mamoo wäd wät”, näng. “Karom baad hadoo do òm”, näng. “Baad maban'yyh, kanahēn d'os hē né paawä, ti hyb n'aa da ÿ anoo hÿÿ kä a hä 10 panang mabag'ääs hyb n'aa”, näng ta kariw n'aa kyyh.

18 Ti ta see bana ta wē, ti taky hadoo: “Wahē ÿ n'aa”, näng, “a dajēer jó ana 5”, näng ta kyyh.

19 Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “A hä kä ÿ anoo 5 panang bagä n'aa òm kä”, näng.

20 Ti ta see bana ta wē, ti taky hadoo: “Wahē ÿ n'aa”, näng, “hÿ a dajēer hä ÿ manoo do paah”, näng. “Saroor me ÿ bahabēn däk, ti ÿ benyyw däk mamatēēh bä kä”, näng.

21 “Tak'ēp mamejüü a karom sa hä. Ti hyb n'aa òm ÿ jeÿÿm”, näng. “Mado hōm a ma nadoo doo. Mataa joom manejoom doo”, näng ta karom kyyh.

22 Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hä: “Karom ky nesaa do òm”, näng. “A kyy hyb n'aa òm ÿ ky n'aa etyy hÿÿ kä”, näng. “Mahapäh mä, a nooh, tak'ēp baad ÿ ban'yyh karom ÿ moo bok doo, ma ÿ nadoo do ÿ ado hōm mäh, joom ÿ nejoom do ÿ ataa, a nooh”, näng.

23 “Mahapäh mä, a nooh. Hēd n'aa dajēer manan'oo däk dajēer me moo heb'ooh do sa hä? Tii bä kä, ÿ kajaa bä kä, ta bahānh paawä ÿ gadoo

dajër ÿÿ”, näng ta kariw n'aa ta hä.

²⁴ Ti ta pa hab'ëeh do hä taky hadoo: “Bë ado hõm sét hë moweed ta wë hanäng doo. Bë an'oo 10 moweed wë näng do hä”, näng ta kyyh.

²⁵ Ti raky hadoo: “Äã wahë n'aa”, näk. “Ti anyy däk ënh 10 ta wë.”

²⁶ Ti taky hadoo: “Bë ÿ ma-her'oot”, näng. “Jé wë näng do sa hä, ti bahãnh takan'oo däk sa hä.* Kanahën d'os hë wë näng doo, kanahën had'os do sii hë ta wë hanäng do kado hõm da”,† näng.

²⁷ “Hÿÿ kä majë ÿÿ hä kä, ÿ rakanarën do sa wahë n'aa ÿ nahadoo hyb n'aa, bë manaa babä. Bë dajëeb matym ÿÿ gó”, näng hëej wahë n'aa kyyh —näng mä Jesus panyyg gó m' tabeh'üüm sa hä.

Baad Jerusarënh bä Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ti m' Jesus bahajaa bä kä panyyg tahe'oot doo, tabahõm kãn mä Jerusarënh hënh.

²⁹ Ti m' tabedaa däk bä panang Betapagéh, Betanija häd enäh doo, waëe joom oriib häd näng do banäng bä, pawóp hë ta ma matëg Jesus mejüü mä sa pooj jé. Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa hä:

³⁰ —Bë ahõm panang hënh bë pooj jé badäk doo hënh ti nuuj jé. Bë kajaa bä, bë hapäh da jumeto t'aah ji najasooH nä doo. Ta tyd hä da tabahäng

—näng mäh. —Bë asood hõm da, bë mana wawëë hë —näng mäh.

³¹ —“Hëd n'aa ti bë as'oot?”, ranoo bä, “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën”, näk da bë kyyh —näng mä Jesus pawóp hadoo do sa hä.

³² Ti m' rabahõm, ti m' Jesus maher'oot doo da né hë m' rabawyyd kãn.

³³ Ti m' rabas'oot bä kä m', ta danäh rabeaaj kãn:

—H'ëed ti bë hab'ëeh? Hëd n'aa ti bë as'oot? —näk mäh.

³⁴ Ti m' raky hadoo:

—Äã wahë n'aa karën —näk mäh.

³⁵ Ti m' ramana kãn Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hä padëek do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' ramasa, Jesus bas'ëeg so kãn ta jó.

³⁶ Jumeto jó tabahõm me m', hajök do sa hatsë sa hä padëek do paa rat'ëeg hõm ta tyw n'aa me, tamahõm doo me, raweh'ëeh hyb n'aa.

³⁷ Ti m' ta tyw n'aa waëe Oriib häd näng doo hënh naa ta poo hyng bä kä rakajaa bä kä m', hajök do ta ma matëg h'yyb tsebë doo me P'op Hagä Do hä m' raj'aa etsëë kãn. Tak'ëp mä sa kyyh. Raj'aa etsëë kãn, sahõnh hë Jesus pahuunh do paa rahapäh do hyb n'aa. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

³⁸ —Ky n'aa kedëng hahÿ ër wahë n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!‡ —näk mäh. —Äã karën sahõnh hë hÿ pong jé h'yyb nyw gó

* 19:26 Tii d' tawén hadoo, baad raban'yyh do hyb n'aa tii. Baad ramoo bok do hyb n'aa. † 19:26 Tii d' tawén hadoo, baad tanan'yyh do hyb n'aa ta hä kan'oo däk doo. Baad tamoo nawät do hyb n'aa. ‡ 19:38 Saaw-Mo 118.26

raky daheeh P'op Hagä Doo.
—Hÿ pong jé hawät do hä äã
j'aa etsë —näk mäh.

³⁹ Ti m' Parisëw, sa mahang
habong doo, raky hadoo:

—Ma matëg! —näk mäh. —
Maky geãm a ma matëg —näk
mäh.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bag hënh rabë bä paawä,
hä ÿ raj'aa netsëë bä paawä,
hahÿ pä paawä ÿ raj'aa et-
sëë kãn sa jawén buuj —näng
mäh.

*Jerusarënh hyb n'aa Jesus
baoot do panyyg n'aa hahÿÿh*

⁴¹ Ti m' tabedaa däk bä
Jerusarënh hënh, panang
tabahapäh bä m', Jesus p'ää
oot mäh.

⁴² Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp ÿ karën paawä
hahÿÿ hä, a babuj n'aa,
rabahapäh hyb n'aa paawä
nyy d' rabaw'yyt sa h'yyb
näw. Doo rah'yy genä bä ta
hä. Kejën sa hä —näng mäh.

⁴³ —Ti awät da a majï
ramoo bok do a hadë rabe-
haa doo, tii me ramajëë p'ëë
hyb n'aa. Õm da ranu get'ëë
däk. Õm da ranoo gatsëë hõm.

⁴⁴ Õm da ranes'ëëm, a babuj
n'aa radej'ëëp da. Doo paa
a babuj n'aa rakarën ragado
P'op Hagä Do mejüü do sa
mahang. Ti hyb n'aa a majï
da dooh da a babuj tób n'aa
pä hadoo pé rerét pé ta see jó.
Sahõnh hë takepyyj hyng —
näng mä Jesus Jerusarënh hä.

*P'op Hagä Do tób wahoo gó
hes'ëëm do Jesus hebëë bong
do panyyg n'aa hahÿÿh*

⁴⁵ Ti m' Jesus bajëë suun mä
P'op Hagä Do tób n'aa w'oo
hä, kahadë doo gó, wahoo gó.
Ti m' Jesus bahabëë bong tii
bä hes'ëëm doo.

⁴⁶ Ti m' taky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk P'op
Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ da,
P'op Hagä Do hä ji ky n'aa
etsëë do tób n'aa da”[§] —näng
mäh. —Hÿÿ kã baretsëg tób
n'aa hado däk bë an'oo bä!^{**}
—näng mä Jesus sa hä.

⁴⁷ Ti m' tama met'ëëg
had'yyt hë m' P'op Hagä Do
tób n'aa bä. P'op Hagä Do
tób n'aa yt hä moo heb'ooh
do sa wahë n'aa, Mosees ky
n'aa jaw'yyk do ma mehetëk
doo, ta wób sa wahë n'aa
na-ääj mä rakarën mä Jesus
radaj'ëëp.

⁴⁸ Du daa m' rabad'oo pé
hajõk do Jesus manew'ëë do
hyb n'aa m'.

20

*Jesus hä reaanh doo, jaa
ky gabuuj rahanäng do panyyg
n'aa hahÿÿh*

¹ Ti m' ta see pé noo gó
P'op Hagä Do tób n'aa wahoo
gó, kahadë doo gó, panyyg
hanäm do Jesus ma met'ëëk
bä kã m', kajaa mä ta wë
P'op Hagä Do tób n'aa yt hä
moo heb'ooh do sa wahë n'aa,
Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk doo, na-ääj mä

[§] 19:46 Isajas 56.7   ^{**} 19:46 Baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä Jesus wén
näng, tak'ëp taky n'aa gebah rabes'ëëm do hyb n'aa. Tak'ëp rabetsëëg häng tii.

Judah buuj sa wahë n'aa he-doo doo.

² Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?* —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ eanh bë hä ënh —näng mäh. —Bë her'ood hä ÿÿ —näng mäh.

⁴ —Jaa kyy gó Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hë paah? —näng mäh.

⁵ Tii bä m' sa m'aa hënh mä raky n'aa hajëew bong. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teanh da ër hä tii bä: “Hëd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ënh?”, näng da.

⁶ Ajyy kyy gó ër noo bä, hajök do ër da rakut pä me ër dejëp hyb n'aa, sa hä m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowāw —näk mä sa kyyh.

⁷ Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hä:

—Dooh äã hapëë bä jaa kyy gó —ken'ooh mäh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ na-ääj né hë dooh ÿ her'ood bä ky gabuuj näng do hä ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hä.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'üüm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti m' Jesus baher'ood kän panyyg ky n'aa me sa hä.† Hahÿÿ da m' tabaher'oot:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom hōm uwa häd näng do ta joom. Tii b' tabahaëëj däk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hä. Ti ta s'ee hënh ta danäh bahōm hajōō ta baab n'aa.

¹⁰ Joom ag wah'ëë däk bä kä, ta danäh mejüü ta sii moo wät do see ta kaser n'aa sa wë, tagadoo hyb n'aa joom ag wób. Ti takajaa bä kä, raba-hewyh wät, ramejō hōm p'aa hënh bag hënh.

¹¹ Ti ta danäh mejüü ënh ta seeh. Rahewyh wät né tii d' ënh, rarahejää, ramejō hōm né tii d' ënh bag hënh.

¹² Ti tamejō kän ta seeh. Rog näng sa mo haj'aa tii kä, ti radawäts nyh joom bahānh.

¹³ Ti joom danäh ky hadoo ta h'yyb gó: “Nyy d' ÿ bad'oo hÿÿ kä”, näng mäh. “Tah ÿÿ, ÿ kamahān do ÿ mejüü hÿÿ kä. Tah ÿ apäh da raweh'ëeh”, näng mä ta h'yyb gó.

¹⁴ Ti tamejō kän. Ta kaser n'aa rabahegää däk bä kä, sa mab hë rakaner'oot. Hahÿÿ da sa kyyh: “Ta danäh t'aah hahÿÿh. Ti d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mäh. “Ti bä, ër dajëeb! Ër ma däg da tii bä kä hahÿ joom banäng doo”, näk mä sa kyyh.

¹⁵ Tii d' né kä, ramejō hōm joom bahānh, ti ranaboh jad kän —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabeh'üüm sa hä.

* **20:2** Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajök do tama metëëk do hyb n'aa na-ääj hë rawén eanh. Jesus hä he'aanh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehe'sëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo. † **20:9** Ta hä he'aanh do sa hä ti tabaher'oot.

Ti m' teaanh sa hã:

—Nyy da joom danãh bad'oo hÿÿ kã sa hã? —nãng mäh.

¹⁶ —Ana da, tadej'ëep da ta kaser n'aa, ta wób hã da taba-haëenh tii bã —nãng mã Jesus.

Ti m' maa new'ëe do raky hadoo:

—Dooh paawã tii d' ãã karën P'op Hagã Do an'oo bã‡ —nãk mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus ty dãng sa hã, ti m' tabeaanh:

—Nyy da bê hã ãnh hahÿ P'op Hagã Do kyy kerih doo? “Pã tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kã pã ta ba n'aa dãg, mesoo n'aa dãg”§ —nãng mäh.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hẽ pã hadoo do ty n'aa ges'yyk pãh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pã tadëe bã, sahõnh hẽ ji gawatsik —nãng mã Jesus.**

¹⁹ Tii bã kã m', Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa na-ããj mäh, ratyw n'aa esoos mäh, nayyw hẽ ramaso dãk hyb n'aa paawã m' Jesus. H'yy genãh mã Jesus pes'ããp mã panyyg ky n'aa me sa hã. E'ÿÿm mã hajõk do Jesus maa new'ëe do sa hã.

Jesus rano n'aa maso paawã ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰ Ti m' baad mã ramatakã had'yyt hẽ Jesus. Ti hyb n'aa m' ramejũũ ta wób ky ken'yyim doo gó rake'aanh Jesus hã. Rakarën paawã rano n'aa masoo taheer'oot do hyb n'aa, rahaëenh hyb n'aa Roma buuj ta tii bã hagã n'aa hã.

²¹ Ti m' j'ooj madãk doo me raky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —nãk mäh. —Ãã hapãh baad hadoo do né hẽ ti mama metëek, baad hadoo do né hẽ ti maher'oot —nãk mäh. —Dooh maky n'aa ehÿÿd bã ta wób sa hã, sãd gó mabaher'oot sahõnh hẽ sa hã. Ehub né hẽ P'op Hagã Do karën do hã mama metëek doo —nãk mäh. —Ti hyb n'aa —nãk mäh —ãã mahaer'ood.

²² Taw'ããts hẽ a hã ji epaag bã Roma buuj sa wahë hã rahepak doo, Sesa hã? —nãk mäh. —Ji ep'aak a hã? —nãk mã sa kyyh.

²³ Jesus hapãh mã ti sa h'yyb. J'ooj madãk doo me ti raky hadoo doo. Ti m' taky hadoo sa hã:

²⁴ —Bẽ metãh hã ÿÿ moweed denaari ramaneëenh doo —nãng mäh. —Jaa heen n'aa hahÿÿh? Jaa hãd hahÿ kerih do ta hã? —nãng mäh.

²⁵ Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa hãd —nãk mäh.

‡ 20:16 Tii da maa new'ëe do rawén ky hadoo, rahapãh do hyb n'aa Jesus hanãng pãh. Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do Jesus pes'ããp. Ti né ti joom danãh kaser n'aa hadoo.

§ 20:17 Saaw-Mo 118.22 ** 20:18 Ta ky n'aa hẽ né hẽ Jesus her'oot. Jesus né ti pã hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do na-ããj, dooh rakarën bã Jesus, tób tehem'aa do rakanarën do hadoo nanãng pã. Rakanarën né paawã, tak'ëp hyb n'aa jawyg dãk Jesus, P'op Hagã Do an'oo bã.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bë an'oo P'op Hagã Do hã ta no n'aa hẽ†† —näng mäh.

²⁶ Dooch m' raw'yyt pé ta hã ta s'ee hẽnh taher'oot pé hajõk do maa napäh bä. Rahyb n'aa meuunh mä ta kyyh hyb n'aa, ti hyb n'aa dooh radoo wät péh. Bag hẽnh rababë hõm.

Saduséw Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahỹyh

²⁷ Ti m' rakajaa Jesus wë Saduséw häd enäh do wób, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganã wäd bä ji dajëb bä.

²⁸ Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa ër hã, aj'yy dajëb bä, ta y̆ym teréd wäd bä tanetaa nä bä, tii bä m' ta hỹjy mä gat'ëë däk tii, ta hỹjy makũ panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh.

²⁹ —Panyyg gó õm ãã maher'oot —näk mäh. —Hỹ hadoo aj'yy 6 ta hỹjy. Tagat'ëë däk mä ta y̆ym paah. Dooch m' teta nä bä, aj'yy dajëp.

³⁰ Tii bä ta hỹjy seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hỹjy makũ y̆ym paah.

³¹ Ta jawén mä ta hỹjy seeh. Ti hadoo né m' ta wób ënh. Sahõnh hẽ m' raget'ëë bok ta ti y̆ynh. Sahõnh hẽ m' dooh reta nä bä radejëp.

³² Tii kä m' y̆ynh dajëb kãn —näk mä Saduséw panyyg gó m' rabeħ'ũum Jesus hã.

³³ Ti m' rabeaaj kãn Jesus hã:

—Ji genyyh bä kä ënh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do y̆ym kä ta ti y̆ynh ti noo gó kä? Sahõnh hẽ paa ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ji ketëë badäk hahỹy bä tii.

³⁵ Tii d' nado hỹ pong jé hasëek do hã. P'op Hagã Do anoo do ragenã bong doo, dooh raket'ëë boo bä.

³⁶ Æãs kanetëë do hadoo da tii kä. P'op Hagã Do anoo ragenã bong hyb n'aa, ti hyb n'aa P'op Hagã Do taah kä —näng mäh.

³⁷ —Mosees mo haj'aa kerih do hã, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganã wät Mosees metëek. Hahỹy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh Mosees erii wät do hã: “P'op Hagã Doo, Abaraãm hagã n'aa, Isak hagã n'aa, Jakóh hagã n'aa y̆y ti hỹyh.”‡‡

³⁸ Dooch, “Abaraãm makũ hagã, Isak makũ hagã, Jakóh makũ hagã” tanoo bä. P'op Hagã Do hã ti edëp. Dejëp do hagã n'aa nado P'op Hagã Doo. Hedëp do sa hagã n'aa tii —näng mä Jesus kyyh.

³⁹ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób raky hadoo:

—Baad mabaher'oot, baad a kyyh, ma matëg! —näk mäh.

⁴⁰ Ti bahãnh kä m' dooh m' reaaj boo bä kä. H'yyb e'y̆ym mä reaaj bä kä.

†† 20:25 Ji né hẽ ti P'op Hagã Do karën doo. ‡‡ 20:37 Esodo 3.6

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

41 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dawi panaa mä ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, sa nooh. Nyy da tii?

42 Hahÿÿ da paa m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã: “Wahë ÿ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo, 'Aso hup ÿÿ hënh,

43 si ÿ mabag'ãäs hyb n'aa a majÿ ÿ nes'ëem bä kä' ”, §§ näng paa Dawi.

44 Hÿÿ kä, “Wahë ÿ n'aa” Dawi maneëj bä ti Kristo, nyy da ti ta t'aah taba-hadoo?*** —näng mä Jesus.

45 Ti m' sahõnh hë maa new'ëe bä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

46 —Baad da bë kanä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo da bë nad'oo hyb n'aa —näng mäh. —Baad ub da raken'yyim, baad rakametëeh saroor henyym doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarën ji bedëng hajõk do sa mahang —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä ragen'aak ratooj bä hyb n'aa jowyk do rabahetonh bä. Ratsebé do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëeh do rabahetonh bä ratooj bä —näng mäh.

47 —Patug tema bong do sa wë hanäng do bë esok. Ti bap peej hadoo doo me bë ky n'aa etsëe, bë hã ta wób raj'aa

etsë hyb n'aa. Ta ti hedoo do ta bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do rajãã da —näng mä Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa.

21

P'op Hagä Do matym n'aa patug tamah do an'oos do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus bagëet bä, tahapäh tak'ëp dajëer enäh do radatoonh do dajëer, tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajëer n'aa.

2 Ti m' tabana ÿÿnh, patug tamaa wäd is doo. Tada-tooj is mä pawóp its moweed. Kanahën its mä tii.

3 Ti m' Jesus bahapäh bä ta tii, taky hadoo:

—Hahÿ ÿÿnh, patug tamaa wäd is doo, sahõnh hë sa bahãnh tabanoo. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

4 —Sahõnh hë ta wób ranoo do tii, hajõng do sa wë mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahÿ ÿÿnh, kasuud its né paawä, sahõnh hë taban'oo däg is ta wë hanäng do paats —näng mä Jesus.

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

5 Ti m' Jesus ma matëg wób rahe'oot mä pä s'ëeb P'op Hagä Do tób n'aa. Hetsooh mä sa hã. Rahe'oot na-ãj mä ta wób sa mo haj'aa ta hetsó wób, P'op Hagä Do

§§ 20:43 Saaw-Mo 110.1

***

20:44 Dawi panaa né hë ti Jesus, aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ÿ n'aa tamaneëenh do paah, P'op Hagä Do T'aah do hyb n'aa na-ãj ti Jesus.

matym n'aa retsëeh doo. Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

6 —Ti awät da ti noo gó kä, ta ti pä jé pad'yyt hë takajäg jëng. Doo da ta see jó haso wät pé hahÿ bë hapäh do pä. Sahõnh hë da rabakud bëeh tüü —näng mäh.

7 Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëed hado da tabedaa däk do heen n'aa? —näk mäh.

8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë matakä da, bë rawanadii hyb n'aa. Hät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo”, näk da sa kyyh. “Edaa däk sahõnh hë tagawat-sik doo”, näk da. Bë ky dahé manä tii —näng mäh.

9 —Bë eÿÿm manä da kaneb'ooh do bë ky n'aa napäh bä, ta wób sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem do bë ky n'aa napäh bä na-ããj hë. Badäk hahÿ gawatsik do pooj jé, ti hadoo né da. Ti hado né hë paawä, dooh nayyw hë takaja bä badäk hahÿ bahëej jëng doo —näng mäh.

10 Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

—Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da häj n'aa see babuuj sa daheeh. Häj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da häj n'aa see sa wahë n'aa wë.

11 Hajõng häj n'aa hënh da tak'ëp né da hëej katajuus. Sah na-ããj da anäng. Hajõk da tak'ëp ranahëe enäh da. Æm n'aa näng do ti awät da.

Æm n'aa näng do heen n'aa ganyyh da wë hä.

12 Ti pooj jé da bë da rano n'aa masoo. Bë da rarejää. Bë da rahaëënh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da radewäts b'ëeh. Bë da ramahüüm hëej bagä n'aa sa wë, sa wahë n'aa wób wë na-ããj hë, bë raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hä. Hëp ÿ n'aa tii da rabad'oo da bë hä —näng mäh.

13 —Këh ÿ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hä —näng mäh.

14 —Bë hyb n'aa tón manäh, bë ky n'aa sa hä bë her'oot do hä.

15 ÿ anoo da bë hä bë er'oot do pan'aa. Tak'ëp da bë ÿ h'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa bë maji dooh da bë rahaja bä, dooh d' sa kyy péh —näng mäh.

16 —Bë yb, bë ÿÿn, bë wakään, bë najiis na-ããj né hë bë né rahaëëj padëek bë maji sa hä. Radej'ëep da bë wób.

17 Tak'ëp da sahõnh hë rakawajään da bë wë, hëp ÿ n'aa.

18 Ti hadoo né hë, dooh P'op Hagä Do mabaan bëeh. Sahõnh hë bë hä tahapäh.

19 Bë h'yy kaneréd bä hä ÿ bë h'yy ka'eeh do hä, P'op Hagä Do wë da bë baboo had'yyt hë kä —näng mä Jesus.

20 Ti m' taky hadoo ënh:

—Jerusarënh nu kat'ëe däk ta maji warahén n'aa ran'oo bä bë bahapäh bä, edaa däk da bë bahapëe kän tagawat-sik doo.

21 Tii bä da taw'ääts hē Judah häj n'aa bä haj'eenh do rakejēn hōm da waēē banāng hēnh. Jerusarēnh bä haj'eenh do taw'ääts hē rakejēn hōm sa panang bä naa. Panang bahānh habong do taw'ääts hē da dooh rana bä p'aa hēnh panang hēnh.

22 Ti noo gó da P'op Hagä Do anoo da Isaraéw buuj ta sām baanh. Sahōnh hē P'op Hagä Do kyy kerih do kametä kån sa hā kā —näng mäh.

23 —Tak'ēp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hā kā ti noo gó kā!* Tak'ēp nesaa do rabahoop Isaraéw häj n'aa bä. Tak'ēp da P'op Hagä Do banoo sa hā nesaa doo —näng mäh.

24 —Ta wób da dejēp sa majī kuman haj'aa. Ta wób da ramoo maw'yyd hōm ta s'ee hēnh, jé pad'yyt hē häj n'aa hēnh. Panang kā, Jerusarēnh, rababep da Judah buuj nadoo do hā. Tii da rabad'oo P'op Hagä Do h'yyb dāng do peej kā —näng mä Jesus.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta jawén, papŷŷj hā, kamarab hā, sagōōh sa hā ji hapäh da meuj n'aa näng do heen n'aa, ām n'aa näng do heen n'aa. Sahōnh hē häj n'aa babuuj rahyb n'aa tón da, h'yy gabedo bong da, hewēēh do hyb n'aa akajar maadaka, tak'ēp hadoo do hyb n'aa akajar maadaka kyyh.

26 Tak'ēp rajeŷŷm do hyb

n'aa da ti noo gó, ta wób degōn jēng da. H'yyb e'ŷŷm bong da, tak'ēp nesaa do ti hawät do hā rahyb n'aa newēē do hyb n'aa. Wē hā habong do ta bag keh'ŷŷt da jé pad'yyt hē, ta see hedo hōm da P'op Hagä Do an'oo bä.

27 Ti noo gó kā da sahōnh hē rabahapäh da ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo kā, ŷ bahyng bä kā wē puh mahang. ŷ ah yng da P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ēp gabarēēh do hadoo doo gó —näng mäh.

28 —Bē h'yy kahasāāb kā ta ti ta heen n'aa bē bahapäh bä kā, edaa dāk do hyb n'aa kā bē P'op Hagä Do ed'ēēp do nesaa do mahānh —näng mä Jesus.

29 Ti m' panyyg gó m' taba-her'oot sa hā. Ti m' taky hadoo:

—Ta heen n'aa ŷ her'oot doo, joom wiigo hād näng doo, joom wób ky n'aa hadoo na-āāj hē tii —näng mäh.

30 —Joom tadu doo bä tagajewāng doo, baad bē bahapäh, edaa dāk tabanyyw.

31 Ti hadoo né da, sahōnh hē ta ti bē ŷ maher'ood wät do kaja dāk bē bahapäh bä, edaa dāk P'op Hagä Do bag'āās doo —näng mäh.

32 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Da hē habong do rahapäh nä da sahōnh hē ŷ her'ood wät do bawäd kån.†

* 21:23 Du daa m' rakejēn péh. † 21:32 Sahōnh hē Jerusarēnh ky n'aa sa hā Jesus maher'ood wät do né hē tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badāk hahŷ bahēj jēng do tado bä rahapäh doo.

³³ Badäk hahÿÿh, wë na-ããj da, ahëej jëë né paawä, këh ÿÿ da dooh tahëej bä —näng mäh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hado kån:

—Bë hyb n'aa matakä da, ta s'ee hënh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Bë h'yyb padäg manä jarakë hedoo do hä. Bë an'oo manä badäk hahÿÿ hä ji hyb n'aa tón do bë hyb n'aa hüüm bä, ta s'ee hënh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Taw'ääts hë bë hyb n'aa matakä bë h'yy ganatemah hyb n'aa ÿ kajaa bä.

³⁵ ÿ kajaa do heen n'aa, nayyw hë da, raganada bä, takajaa sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do sa wë —näng mäh.

³⁶ —Taw'ääts hë bë hyb n'aa matakä had'yyt hë. Bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hä, bë ked'ëep hyb n'aa ta ti ÿ her'oot do paa nesaa do mahãnh. Bë ky n'aa ets'ëë na-ããj hë, bë bahajaa hyb n'aa matym ÿÿ gó, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do matym gó, bë bab'ëeh hyb n'aa, baad bë ÿ gadoo hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

³⁷ Jesus ma met'ëeg had'yyt mä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Tug bä hadoo tabaheh'üüm panang bahãnh, waëë Oriib häd näng doo hënh, t'ïï hënh mä tabahe'ÿÿh hyb n'aa.

³⁸ Bãp paa m' hajõk do rabaheh'üüm, ramaa newëë hyb n'aa Jesus P'op Hagä Do tób n'aa yt hä.

22

Judas taky n'aa enooh

Jesus tahaëënh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', edaa däk Pas-kowa häd näng do bawät, pãw makuj tamah do rabawa noo gó.

² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj mä ratyw n'aa esoos mä Jesus radaj'ëep hyb n'aa. Rahyb n'aa newëë nyy d' rabad'oo, hajõk do rakawaj'ããn bä sa wë ra-jeÿÿm do hyb n'aa.

³ Ti m' Judas Ikarijot häd näng do h'yyb gó Nesaa Do Yb bajëë suun.

⁴ Ti m' Judas bahõm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa sa wahë n'aa wë na-ããj hë, séd hä rakaner'oot hyb n'aa nyy da sa hä Jesus tabahaëënh.

⁵ Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hä. Ti m' ta sãm raky kajäk ta hä.

⁶ Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kån, tabahaëënh hyb n'aa kä sa hä rabana-hajõk bä.

Jesus ta ma matëg daheeh Pas-kowa tä n'aa rabawëh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rataheb'ëës do du däk. Ti noo gó b'éeé t'aah aj'yy ranaheb'ooh P'op Hagä Do matym n'aa, Pas-kowa rahyb n'aa esee do hyb n'aa.

⁸ Ti m' Jesus mejüü Peed Jowãw daheeh, ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm nä Pas-kowa tä n'aa bë moo bok hyb n'aa, ër tab'ëës hyb n'aa —näng mäh.

⁹ Ti m' rabeanh ta hã:

—Nyy bä makarën äã benäm Pas-kowa tä n'aa? —näk mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ahõm nä panang hënh. Panang bä bë kajaa bä, bë kataa da aj'yy hã, naëng hes'ooh do hã. Ta jawén bë ahõm da. Ta ti bajëë suun bä tób gó,

¹¹ bë eaaj da tób danäh hã hahÿÿ da: “Äã ma matëg mejüü äã beanh, nyy bä tagadäk ta gawakõ, tatab'ëës hyb n'aa Pas-kowa, ta ma matëg sa daheeh”, denoo da.

¹² Tii bä da ta gawakõ gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëeh da bë hã. Ta tii bä tyng n'aa näng da. Kabenyyw däk da —näng mäh. —Tii bä bë moo boo Pas-kowa tä n'aa, ta waa n'aa —näng mä Jesus sa hã.

¹³ Ti m' rabahõm kån. Raka-jaa bä m' panang bä, Jesus her'oot do hadoo né kä m'. Ti m' ramoo boo kån tii bä kä Pas-kowa tä n'aa kä.

¹⁴ Ti m' Pas-kowa tä n'aa kajaa bä kä m', Jesus bahyysooh mä 12 hedoo do tamejüü do sii hë sa waa tyng pa.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad ÿ h'yyb däng né hë hahÿ ÿ awëh bë daheeh, ÿ rarejäã do ÿ ahoop do pooj jé —näng mäh.

¹⁶ —Dooch ÿ awëë wäd bä kä hahÿ ta jawén. Séd debaa hë ÿ

bawëë kån Pas-kowa heh'äät doo kä hÿ pong jé, P'op Hagä Do bag'ääs bä kä —näng mäh.

¹⁷ Ti m' tabado däk uwa bëeh hood, ti m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:

—Taw'ääts hë õm, Ee. Man'oo däk uwa bëeh äã hã —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë gadoo, bë ets'ëeh bë hã —näng mäh.

¹⁸ —Hahÿÿ d' bë ÿ ma-her'oot: Hÿ jawén dooh ÿ eëg wäd bä uwa s'ëeb. Jääm hë p'aa hënh ÿ eëk da P'op Hagä Do bag'ääs do kajaa bä kä —näng mäh.

¹⁹ Ti m' tabado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Taw'ääts hë õm, Ee. Man'oo däk pãw äã hã —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk, tan'oo däk mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Hup ÿÿ, bë hyb n'aa ÿ an'oo däk do heen n'aa hahÿÿh —näng mäh. —Hÿ jawén hahÿÿ d' bë bad'oo, ÿ bë hyb n'aa esee do hyb n'aa —näng mäh.

²⁰ Ti hadoo ënh, rabawëh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado däk ënh uwa bëeh hood, ti m' taky hadoo:

—Majyw ÿÿ, ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó bë hyb n'aa heen n'aa hahÿÿh. Papuujsahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kä. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji

* **22:20** P'ooj ub Mosees sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuujsahÿ ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

tagadoo, P'op Hagä Do ky däng* —näng mä Jesus.

21 Ti m' taky hadoo ênh:

—Bë maa newë! —näng mäh. —Ër mahang ti asooh majë ȳ moo gó ȳ tahaëënh doo —näng mäh.

22 —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ȳ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hë —näng mäh. —Ti hadoo né hë, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do majïï moo gó han'oo däk do hã! —näng mäh.

23 Ti m' sa mahang rabeaanh:

—Jaa g'eeh tii? —näk mäh.

24 Ti m' sa bahãnh hadoo do p'ãã m' raky ked'aak.

25 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk hedoo doo, tak'ëp ramejüü sa karapee n'aa. “Sa masa n'aa” sa daaj hë rakamaneëënh —näng mäh.

26 —Bë mahang taw'ããts hë dooh tii d' tahado bã —näng mäh. —Bë mahang karën pé ta wób sa bahãnh hyb n'aa jawyk péh, taw'ããts hë da ta wób sa yd jé da tanu gadäk. Bë wahë n'aa hadoo doo, taw'ããts hë ta wób sa karom hado däk —näng mäh.

27 —Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng n'aa jó hasooh doo, ta tyng jó hasoo do waa manaa doo? Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng jó hasooh do né hë —näng mäh. —ÿ tii, dooh tii da ȳ adoo

bã. Sa karom sa tä manaa do hadoo ȳ bë mahang, ȳ hyb n'aa jawyg né paawä bë bahãnh —näng mäh.

28 —Hëp ȳ hata had'yyt hë bëëh, nesaa do ȳ ahoop noo gó.

29 Ti hyb n'aa hã ȳ Ee banoo do hadoo ȳ bag'ããs doo, tii da ênh bë ȳ banoo bë bag'ããs si ȳÿ.

30 Ti hyb n'aa bë awëh da, bë eëek da si ȳÿ, ȳ bag'ããs do noo gó, bë ȳ weh'ëëh do ky n'aa. Bë da at'oönh wahë n'aa tyng jó, 12 hedoo do Is-araéw taah panaa bë bag'ããs hyb n'aa, bë ky n'aa etyy hyb n'aa —näng mä Jesus.

31 Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

—Simaw, Simaw —näng mäh. —Nesaa Do Yb ets'ëë wät tak'ëp bë tametyy hyb n'aa. Takarën paawä bë beréd hõm hã ȳ bë h'yy ka'eeh doo.

32 Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã ȳ ky n'aa ets'ëë wät õm, manerét hyb n'aa hã ȳ mah'yy ka'eeh doo —näng mäh. —Mah'yy kawareem bã, p'aa hënh tak'ëp hã ȳ mah'yy kae bã, mah'yyb enãw ta wób hã ȳ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus Peed hã.

33 Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Dooch ȳ h'yy keréd bã a hã —näng mäh. —ÿ radawäts g'ëëd bã, na radawäts g'ëëd ȳ a sii. ÿ radajëëb bã, na ȳ radajëëb a nemuun, näng mäh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Baad õm ÿ maher'oot Peed —näng mä —Badah, atsëm, karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejën da —näng mä Jesus Peed hä.

³⁵ Ti m' Jesus beaanh ta ma matëg sa hä:

—Bë ÿ mejũũ noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë baher'ood hõm hyb n'aa, dooh ÿ an'oo bä bë mahũũm pé dajëër hadoo péh, ta hood hadoo péh, bë tsyym suun bë wareem péh. Bedoh bë wë ti noo gó? —näng mäh.

—Dooh —näk mäh. —Dooh badoh pé äã wë —näk mä sa kyyh.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hÿÿ kä bë mahũũm bë wë tanyy bä dajëër, bë h'ëed hood na-ääj hë. Bë wë tananyy bä bë kuman mariij, taw'ääts hë bë esëëm hõm bë hatsë bë hä hadäk doo, bë kuman bë bet-sëë hyb n'aa ta säm† —näng mäh.

³⁷ —Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do këh ÿ n'aa hä: “P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do ky nadah'eeh do h'yyc hata däk ran'oo bä P'op Hagä Do H'yyc Däng Doo”,‡ näng P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Jesus. —Sahõnh hë këh ÿ n'aa kerih doo gó her'oot doo, ta ti hadoo né kä —näng mä Jesus.

³⁸ Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hä:

—Ma matëg! —näk mäh. —Pawóp hë äã wë kuman mariij —näk mäh.

—Jääm tii —näng mäh. §

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsëë do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁹ Ti m' tabahed'oo doo da, waëë joom oriib banäng doo hënh Jesus bahõm kån. Ta ma matëg had'aa mäh.

⁴⁰ Rakajaa bä m' Jesus ky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do hä bë ky n'aa ets'ëë, nesaa do h'yyc tatug mahãnh bëëh, ÿ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

⁴¹ Ti m' tabahõm dawë hä. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsëë P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

⁴² —Ee, —näng mäh —makarën bä mado hõm mahãnh ÿÿ wät hahÿÿ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né hë ÿ bets'ëë paawä, makarën doo da né hë mabad'oo, ÿ karën doo da nado —näng mäh.

[⁴³ Ti m' hÿ pong jé naa ääs see kasee ta hä, tah'yyc hej'oonh hyb n'aa.

⁴⁴ Ti m' tak'ëp mä taky n'aa etsëë, tak'ëp tah'yy katón do hyb n'aa. Baad nado ta h'yyc tym. Majyyw hadoo mä tahehud. Tũũ m' tabatõõm.]

† 22:36 Kuman ky n'aa nado ti Jesus her'oot. Kuman ky n'aa me tamaher'oot. Kaneb'ooh do du doo do pooj jé ji benäm ji kuman, baad ji gada hyb n'aa ji wë ji majiĩ kajaa bä. Ti noo gó né tadu doo Jesus, ta ma matëg na-ääj hë rano n'aa masoo doo. Ti hyb n'aa ta ma matëg Jesus maher'ood wät, baad rahyy n'aa matakëë hyb n'aa baad nadoo do hä, sa h'yyc rabenäm hyb n'aa, eada däk do hyb n'aa sa hä rarejää doo. ‡ 22:37 Isajas 53.12 § 22:38 “Jääm tii” Jesus wén her'oot, dooh ta ti tado bä do hyb n'aa tahanäng doo. Dooh kuman ky n'aa tado bä sa hä tamaher'oot doo.

45 Ti m' tabas'ëëg gëët jawén paa bä m', taky n'aa etsëẽ do jawén paa bä, tabahõm ta ma matëg rahab'ëëh hënh. Aã b'ëëh mä tii. Tak'ëp mä raty jewyk rah'yy ketõn do hyb n'aa.

46 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa bẽ ba'ÿÿh? —
nãng mäh. —Bẽ as'ëëg bẽh!
P'op Hagã Do hã bẽ ky n'aa
ets'ëẽ, bẽ nesaa do h'yyb
tatug mahãnh, ÿ bẽ eréd hõm
mahãnh —nãng mäh.

Jesus ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

47 Jesus ber'oot nä bä m', rakaja kãn hajõk do ta wẽ. Judas, ta ma matëg 12 hedoo do see paah, sa pooj jẽ tabana. Ti m' Jesus wẽ Judas bana. Ta tapa tsanetsub wät. Kedëng do ky n'aa né paawä tii.

48 Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Judas, —nãng mäh —
matsanetsup doo me ÿÿh,
Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jẽ
Hana Do maban'oo däk? —
nãng mä Jesus Judas hã.**

49 Ti m' Jesus sii habok do rabahapäh bä m' hajõk do rakarën ramasoo, raky hadoo ta hã:

—Makarën ër gadoo kuman me?

50 Ti m' Jesus sa hata see tekyyt mä P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj hub hënh hadäk do tagakyd hõm mäh.

51 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ti moo hado manäh —
nãng mäh.

Ti m' Jesus moo däng aj'yy rog hã. Has'oo däk mäh.

52 Ti m' P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hã, P'op Hagã Do tób n'aa hagã n'aa sa wahë n'aa hã, Judah buuj sa wahë n'aa hã na-ããj hẽ, Jesus ramaso däk hyb n'aa ta no n'aa han'aa do sa hã Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wẽ h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa bẽ ed'oo g'eeh ÿÿh, bẽ wén n'aa wẽ ÿÿ sën-jeer yt hã, boh yt hã? —nãng mäh.

53 —P'op Hagã Do tób n'aa wahoo gó ÿ awäd had'yyt hẽ bẽ sii. Dooh ënh ÿ bẽ maso bä tii bä ënh? —nãng mäh. —Hÿÿ kã, taw'ääts hẽ —nãng mäh. —ÿ hapäh, da hẽ né kã ÿ bẽ bahajaa. Da hẽ né hẽ Nesaa Do Yb mejũũ —nãng mä Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

54 Ti m' ramaso däk Jesus, ti m' ramahũũm kãn P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób hënh kã. Peed bahõm sa jawén. Dawëë m' tagadäk.

55 Ti m' warahén ragahõ jat tëëg tób w'oo hã, ti m' rabehyy b'ëëh tëëg noo pa. Sa pa m' Peed bahyy häng.

56 Ti m' ÿÿnh, sa karom, bahapäh Peed tëëg bag hã m' tabahäng bä. Ti m' baad tabahëg'ääs ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Hahÿ Jesus hata seeh —
nãng mäh.

** 22:48 Tsanetsup doo me Judas metëeh ta wób sa hã Jesus, ti né hẽ ramaso däk hyb n'aa.

57 Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti aj'yy —näng mäh.

58 Badah peej däg kä m', ta see baheg'ääs Peed hä, ti m' taky hadoo:

—Ta hata see né hē òm —näng mäh.

—Dooh. Dooh sa see ÿ do bä —näng mä Peed.

59 Badah peej däg kä m', sét oor tabahado däk bä m', ta see ky hadoo:

—Jesus ma matëg see né ti hÿÿh. Garirej buuj né ti hÿÿh —näng mäh.

60 Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti maher'oot doo —näng mäh.

Ti m' nawayw hē, taher'oot nä bä m', karaak ky ganä kän, tabah'ÿÿ kän.

61 Ti m' Jesus ty kaw'ööd däk Peed wë. Tii bä m' Peed hyb n'aa newë däg kän Jesus her'oot do paa ta hä kä: “Karaak bahÿÿh do pooj jé da ÿ maky n'aa jejën tamawoob nuu me.” Tii d' né paa kä m', Jesus her'oot do paa kä ta hä.

62 Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód g'ëed kän mäh, taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

Jesus warahén rarejää do panyyg n'aa hahÿÿh

63 Ti m', warahén Jesus hag'ääs do raky n'aa ejeets kän mäh, rarejää mä tak'ëp.

64 Ti m' raty maw'yyd däk, tanahapäh hyb n'aa. Ti m' rabahewyh bä m' raky hadoo:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

65 Hajöng nä m' sa kyyh, raky n'aa rejää doo.

Judah buuj sa wahë n'aa Jesus hä rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

66 Ti m', bap paa m', rakata padëek Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti m' ramahüüm kän Jesus sa wë,

67 ti m' raky hadoo:

—Mamaher'ood ää hä, òm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bä —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ÿ maher'ood bä paawä, dooh paawä ÿ bë ky dahé bä.

68 Bë ÿ eaaj bä, dooh bë ky gedag bä —näng mäh.

69 —Ti tahado né paawä, hÿ jawén Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do asooh da P'op Hagä Doo, Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hënh, ta hä P'op Hagä Do weh'ëeh doo bä —näng mä Jesus.

70 Ti m' sahõnh hë kata däk do raky hadoo:

—Öm mä P'op Hagä Do T'aah, a nooh? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né tii, ti tii d' her'oot. Baad ub ti bë kyyh —näng mäh.

71 Ti m' raky hadoo:

—Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Ta daaj né hë ti taky n'aa kaher'oot —näk mäh.

23

Pirato häd näng do wë Jesus ramahũüm kån do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', sahõnh hë ajyy kata däk do ramahũüm kån Jesus Pirato häd näng do wë.*

² Ti m' radu doo Jesus raky n'aa tapaa Pirato hä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Hahÿ aj'yy h'yyb mahũüm Judah buuj, raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë n'aa, Roma buuj. Tamoo ge'ÿÿm ranep'aak hyb n'aa Sesa hä ji hepak doo, Roma buuj sa wahë n'aa hä ji hepak doo. “ÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. Häj n'aa wahë n'aa ÿÿh”, näng mä ta kyyh —näk mä ta ti ajyy Pirato hä.

³ Ti m' Pirato beanh Jesus hä:

—Õm né Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿÿ. Tii d' né hë, maher'oot doo da né hë —näng mä Jesus.

⁴ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa hä, hajök do t'ÿ hënh kat'aa do hä na-ãäj mä Pirato ky hadoo:

—Dooch ÿ aw'yyt pé ta hä ta sãm ÿ anoo péh —näng mä Pirato.

⁵ Ti m' raky kah'ũüm Pirato hä:

—Sahõnh Judah häj n'aa bä, sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem tan'oo bä tama metëek do hä. Garirej häj n'aa bä

tadu doo tama metëek doo. Hÿÿ kä babä Jerusarënh bä tama met'ëeg kån —näk mä sa kyyh.

Eróts häd näng do wë Jesus ramahũüm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶ Garirej häj n'aa bä Jesus du doo paa tama metëek do Pirato ky n'aa napäh bä m', teaaj wät sa hä:

—Garirej häj n'aa babuuj ti hÿ aj'yy? —näng mäh.

⁷ Ti m' Pirato ky n'aa napäh bä m' Jesus t'ÿ hënh naa, tamejũü ramahũüm Eróts Æn-Tipas häd näng do wë, Garirej häj n'aa wahë n'aa tabadoo do hyb n'aa. Jerusarënh panang bä Eróts bag'ãäs dó ti noo gó.

⁸ Ti m' Eróts tsebee wät Jesus tahapäh bä. P'ooj né hë m' takarën paawä m' Jesus tabahapäh. Ta ky n'aa napëë däk paa m' Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa m' takarën paawä m' tabaheg'ãäs Jesus pahu-unh doo.

⁹ Ti m' Jesus ramanaa bä m', hajõng mä teanh ta hä. Dooch m' Jesus ky gedag bä.†

¹⁰ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hë, tak'ëp mä raky n'aa tapaa ta ky n'aa Eróts hä.

¹¹ Ti m' Eróts, Eróts warahén n'aa sii hë m' raky n'aa e'ees mäh, raky n'aa rejãä mä Jesus. Ti m' radadäk ta hä saroor tak'ëp hanäm

* **23:1** Pirato häd näng doo, Roma buuj ta ti Judah häj n'aa bagä n'aa. † **23:9** Jesus wén ky ganadoo Eróts, j'ooj madäk doo me Eróts eanh do hyb n'aa.

doo, sa wahë n'aa hedoo do saroor n'aa, raweh'ëëh doo gó m' raky n'aa manes'uunh hyb n'aa. Ti m' Jesus Eróts mejõ hõm p'aa hënh Pirato wë.

¹² Ti pooj jé m' Eróts Pirato daheeh ta majĩ dó m'. Ti noo gó kã m' ta najiis hado dæg kãn mäh.

¹³ Ti m' Pirato mejũũ P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa, hajõk do na-ããj rakataa hyb n'aa ta wë.

¹⁴ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë mana wät hahỹ aj'yy wë yỹ —näng mäh. —“Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj raky nadahé wät hyb n'aa sa wahë n'aa, Roma buuj”, bë nooh —näng mäh. —Baad y beaaj wät bë matym gó ta ky n'aa bë her'oot doo. Dooh y aw'yyt pé ta hã nesaa do bë her'oot doo.

¹⁵ Ti hadoo né hë Eróts. Dooh taw'yyt pé nesaa do ta hã, ti hyb n'aa tamejũũ p'aa hënh ãã wë —näng mäh. —Dooh tamo haj'aa pé ta p'ãã dajëp péh.

¹⁶ Ti hyb n'aa y mejũũ da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da y eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mã Pirato kyyh.

[¹⁷ Pas-kowa noo gó né m' Pirato mahen'yyh radewëës do seeh, hajõk do retsëë doo.]

¹⁸ Ti m' hajõk doo, séd hã m' raky hadoo, tak'ëp mã sa kyyh:

—Manaboh hỹ aj'yy. ãã karën maberéd hõm Barabas häd näng doo —näk mã sa kyyh.

¹⁹ Ragadahew'ëës doo gó m' tabagëët ta ti Barabas häd näng doo, Jerusarënh panang bã Roma buuj sa hã tah'yy kawareem do hyb n'aa ta h'yyb hataa sa daheeh, ta see tadaj'ëëp do hyb n'aa na-ããj mäh.

²⁰ Pirato karën paawä taberéd hõm Jesus, ti hyb n'aa p'aa hënh taky kah'ũũm sa hã.

²¹ Ti m' rageëëj bong:

—Mepëëm dæg! Mepëëm dæg! Mepëëm dæg! —näk mã hajõk do sa kyyh.

²² Ti m' tamawoob nuu me dæg mã Pirato ky hadoo sa hã:

—Héd n'aa? —näng mäh. —Dooh mo haj'aa kad'oo do tado bã —näng mäh. —Dooh y aw'yyt pé ta hã ta p'ãã dajëp péh. Ti hyb n'aa y mejũũ da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da y eréd hõm tabahõm hyb n'aa —näng mã Pirato kyyh.

²³ Ti m' raky kah'ũũm Pirato hã. Tak'ëp rageëëj bong, Jesus tabepëëm hyb n'aa. Ti m' sa kyy me m' rahaja kãn Pirato.

²⁴ Ti hyb n'aa kã m' Pirato ban'oo kãn rakarën doo da.

²⁵ Tado nyyh mã Barabas, Jerusarënh panang bã Roma buuj sa wë tah'yy kawareem do hyb n'aa radawäts gëët do paah, ta see tadaj'ëëp do paah. Ti né m' ti retsëë Pirato hã. Ti m' Pirato mejũũ Jesus rabepëëm däk b'aa hã, rakarën doo d' né hë m'.

Jesus rabepëëm däk do pa-nyyg n'aa hahỹȳh

²⁶ Jesus warahén ramahũũm bã rabepëëm hyb n'aa, ramaso däk mã aj'yy Simaw

häd näng doo. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Jerusarēnh panang hēnh tabajēē paawā. Ti m' warahén ramejūū mā tabes'oooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepēēm dāk do b'aa n'aa. Ti m' ramejūū Jesus jawén tabahōm.

²⁷ Hajōk mā hah'ūūm sa jawén. Ÿÿj na-ããj mā ah'ūūm sa sii. A'oot mäh. Sa h'y'yb mā ragedyyk. Rah'y' ketón do ky n'aa m' ta tii.

²⁸ Ti m' Jesus ty kaw'ōōd dāk sa wē, ti m' taky hadoo sa hã:

–Ÿÿj, Jerusarēnh buuj – näng mäh. –Ÿ had'y'yt nado bē p'ãã ód. Bē daaj hē bē p'ãã kaód, bē taah na-ããj hē bē p'ãã ód, tak'ēp nesaa do bē wē hana do hyb n'aa.

²⁹ Ti awät da ti noo gó hahÿÿ da d' bē kyyh: “Taw'ããts hē ÿÿj taah nanäng do hã, ÿÿj netaah do hã, ÿÿj nanebii do hã”, tak'ēp nesaa do taah enäh do rabahoop do hyb n'aa.

³⁰ Ti noo gó Judah buuj raky hadoo da waēē hã: “Keréd hyy ãã jó, nayyw hē ēr dejēp hyb n'aa.” Wajapēm do hã raky hadoo da: “ãã jó wamii hyyh”,[‡] nāk da.

³¹ Hahÿÿ da hã Ÿ ran'oo bä, b'aa tsahē do hadoo do ÿÿh, nesaa do nahanäng doo, ta bahānh da ti P'op Hagä Do bad'oo sa hã, b'aa hawoonh do hadoo, hajōng nesaa sa hã hanäng doo. Sahōnh hē haooj

jēng do hadoo sa hã –näng mä Jesus Ÿÿj sa hã.

³² Pawóp hē ajyy moo nesaa do ramahūūm, Jesus sii rabepēēm padēēk hyb n'aa sa moo p'ãã.

³³ Ti m' rakajaa Ji Nu Gabóg K'y' ramaneēēnh doo bä. Ti m' rabepēēm dāk Jesus b'aa kajatsēk do hã kã. B'aa kajatsēk do wób hã rabepēēm padēēk moo nesaa do Jesus pa. Ta hub hēnh ta see hahäng, s'ÿÿ hēnh ta see hahäng.

³⁴ [Ti m' Jesus ky hadoo:

–Ee, –näng mäh – mamabaan sa hã hahÿ nesaa doo, hã Ÿ ramoo bok doo. Dooh rah'y' genä bä ramoo bok do hã[§] –näng mä Jesus.]

Ti m' warahén ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wē ym doo.

³⁵ Hajōk do rabaheg'ããs bä m', Judah buuj sa wahē n'aa raky n'aa ej'ees mäh, rakawew'aam mā Jesus. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

–Ta wób ted'ēēp –nāk mäh. –Taw'ããts hē ta daaj hē taked'ēēp Kristo, P'op Hagä Do H'y'yb Däng Doo, P'op Hagä Do asēēw hōm do tado bä? –nāk mä sa kyyh.

³⁶ Ti ky hadoo né hē m' warahén ēnh. Ramenoo ta hã uwa s'ēēb oow, ramanes'uunh do heen n'aa.

³⁷ Ti m' raky hadoo:

[‡] **23:30** P'op Hagä Do ky n'aa rod pooj jé hawät doo, Osejas häd näng do erih do hã Jesus ky däng. Osejas 10.8 hã takerii dāk tii. [§] **23:34** Dooh rah'y' genä P'op Hagä Do T'aah tado bä ti radaj'ēēp doo.

—A daaj hē kedēeb, Judah buuj sa wahē n'aa mado bā! —nāk mā sa kyyh.

³⁸ P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepēm dāk kerih doo. Hahÿÿ da m' kerih do hā: “Judah buuj sa wahē n'aa hahÿÿh”, nāng mā kerih do hā.

³⁹ Ti m' moo nesaa do see Jesus pa hahāng do ky n'aa rejāā mā Jesus. Hahÿÿ da m' taky n'aa ej'ees:

—Ōm Kristo, P'op Hagā Do H'yyb Dāng Do ōm? Ti bā, a daaj hē kedēeb, āā na-āāj né hē! —nāng mā ta kyyh.

⁴⁰ Ti m' ta see ky geām wāt:

—DooH P'op Hagā Do majeÿÿm bā? Ōm na-āāj né da dajēp ta nemuun —nāng mā ta hā.

⁴¹ —Taw'āāts hē ti āā radej'ēep, nesaa do āā moo bok do hyb n'aa —nāng māh. —Hahÿ a j'yy dooh nesaa pé tamo haj'aa —nāng mā ta hā.

⁴² Ti m' Jesus hā kā taky hadoo:

—Mahyb n'aa es'ee ÿÿh, mabag'āās doo hēnh, hÿ pong jé makajaa bā —nāng māh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Né hup ÿ né hē hahÿ a hā ÿ her'oot doo: Badah mabasēek da si ÿÿ hÿ pong jé, P'op Hagā Do wē —nāng mā Jesus.

Jesus dajēp do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁴ Wasyg dāk mā ti nuuj jé. Ti m' ta bag badoo wāt, badagyb dāk mā badāk hahÿÿ hā. Jāām hē tug bā tabawag dāk p'aa hēnh.

⁴⁵ DooH m' papÿÿj bag wāt péh. Tii bā m', P'op Hagā Do tób n'aa t'ōp ta gó noo gatsē hebaan do kas'ēed hyng māh.

⁴⁶ Tii bā m' tak'ēp mā Jesus geēej wāt:

—Ee, —nāng māh —a moo gó ÿ banoo hēp ÿ tym —nāng māh.

Ti m' ta ti taky hadoo bā m', tadajēb kān māh.

⁴⁷ Ti m' sahōnh hē ta ti warahén sa wahē n'aa hapāh bā m', P'op Hagā Do hā taj'aa etsēē kān. Hahÿÿ d' mā ta kyyh:

—Te hub né hē, —nāng māh —baad hadoo do né paa ti hÿ a j'yy —nāng māh.

⁴⁸ Ti m' hajōk doo, kepēem do heg'āās doo, sahōnh hē ta ti rabahapāh bā m', sa h'yyb ragedyyk rabajēk, rah'yy ketón do heen n'aa.

⁴⁹ Dawēē naa m' Jesus najiis rabaheg'āās. Sa mahang mā ab'ēeh mā ÿÿj Garirej hā j n'aa bā naa, Jesus hataa paah.

Jesus radakā jēng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁵⁰⁻⁵¹ Ti awāt mā a j'yy ky enyym doo, P'op Hagā Do karēn doo da hawāt doo, Judah hā j n'aa, panang Arimat-sija hād nāng doo bā naa. Joséh mā ta hād. Tagada né hē m' P'op Hagā Do bag'āās do du dāk. Judah buuj sa wahē n'aa see né paawā m' tii, dooh m' ta h'yyb hedo bā sa sii, Jesus hā rabad'oo do hā.

⁵² Ti m' ti Joséh bahōm Pi-rato wē, Jesus kamag n'aa tabetsēē hyb n'aa.

⁵³ Ti m' tabado hyy kån Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën däk mä pään hawak doo me rino häd näng do s'ëëb. Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots däk doo gó. Papuuj mä ta ti kamag hood.

⁵⁴ Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hē m' ta ti Judah buuj rabahenyw hōm, Saab hä rakamehehāk hyb n'aa. Tūūh däg mä papÿÿj. Edaa däk Saab du däk doo.**

⁵⁵ Ÿÿj Garirej häj n'aa bä naa, Jesus had'aa do paah, rabahōm Joséh jawén. Rahapäh mä gabaho doo. Rahapäh mä na-ääj hē ragadakä jëng do Jesus kamag n'aa.

⁵⁶ Ti m' rabajëk myyj hēnh. Ti m' rabenyw däk bag'aad, buu benyym do bëeh, Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m'. Rabenyw däk do rabahajaa bä m', Saab däg mäh. Ti hyb n'aa ragada mä Saab tabëëj hōm hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yk mejūū doo da.

24

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' bap paah, met'uuh hä, ÿÿj rabahōm kån pä gabaho doo hēnh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hēnh. Buu benyym do renyw däk do paa ramahūūm.

² Kepëed hōm mä pä gabaho do ty gatsë paah, rakajaa bä.

³ Ti m' rabajëe p'ëe ta gó. Doo m' tii bä Jesus kamag n'aa.

⁴ Rahyb n'aa newë b'ëeh bä m', nayyw hē kasee sa pa pawóp hē ajyy. Gabarëeh mä sa saroor, hawyp do gabarëeh doo da.

⁵ Tak'ëp mä ÿÿj rah'yyb e'ÿÿm bong. Ti hyb n'aa, tūū rabehyw b'ëeh. Ti m' ääs raky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa hawät do bë es-oos dejëp do mahang? —näk mäh.

⁶—Doo wäd bä. Ganä wät! Doo bë hyb n'aa es'ee wäd bë hä taher'oot do Garirej häj n'aa bä?

⁷ Hahÿÿ d' paa ta kyyh bë hä: “Ran'oo däk da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ook do sa moo gó, rabepëem däk hyb n'aa. Tamawoob däg bä kä ta äh, ganä wät da p'aa hēnh”, näng bë hä —näk mä ääs kyyh sa hä.

⁸ Ti m' rahyb n'aa es'ee kån Jesus her'oot do paa kä.

⁹ Ti m' rabajëk, 11 hedoo do Jesus mejūū do hä, ta wób na-ääj hä, rapanäk hyb n'aa.

¹⁰ Marija Madarën, Jowän, Marija Tsijaag ÿÿn, ÿÿj wób mä na-ääj hē m', ti panäk do sa hä.

¹¹ Doo m' Jesus ma matëg raky dahé bä. Daap hē red'oo mä ti ÿÿj raher'oot doo.

¹² Ti hadoo né hē m', Peed as'ëeg gëet, ti m' waj'aa hōm Jesus kamag n'aa hood gadäk hēnh. Gabaho do tageg'ääs bä m', jääm né hē m' pään

** 23:54 Judah buuj sa hä, papÿÿj badëe hyng do jawén paa bä Saab du däg däk.

hawak do rino häd näng do s'ëeb tahapäh. Ti m' tabajëng. Tahyb n'aa newëe mä ta tii.

Pawóp hē ajyy hā Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti noo gó né hē, pawóp hē Jesus ma matëg wób rabahôm panang Emaus häd näng doo hënh. Dawëe péj tii, Jerusarënh bä naa.

¹⁴ Ramahôm me raheer'oot mä Jesus dajëp do ky n'aa.

¹⁵ Ti bahân h mä Jesus kataa sa hā. Sa sii m' tabahôm.

¹⁶ Dooh m' rah'yy genä bä Jesus tado bä, P'op Hagä Do an'oo bä.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—H'ëed ti bë her'oot? —näng mäh.

Ti m' rabayyw b'ëeh dó. Rahyb n'aa tón mäh.

¹⁸ Ti m' sa seeh, Kerew-Pas häd näng do ky hadoo:

—Jääm né hē òm Jerusarënh bä heg'ääs do ky n'aa nanapäh do t'ïi hënh hawäd wät doo? —näng mä ta kyyh.

¹⁹ —H'ëed ky n'aa? —näng mä Jesus.

—Nasaréh buuj, Jesus häd näng do ky n'aa —näk mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod né tii. Tak'ëp ta hejój gó tama metëek, tapehuunh na-ääj hē. Baad ub ti P'op Hagä Do matym gó. Baad ub na-ääj hē ta wób sa matym gó —näk mäh.

²⁰ —Tii bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahë n'aa, ër wahë n'aa wób na-ääj hē, raban'oo kân Roma buuj sa moo gó, radaj'ëep hyb

n'aa. Tii bä rabepëem däk b'aa hā —näk mäh.

²¹ —Kristo, ër majïï moo gó naa ëer, Isaraéw buuj ted'ëep do paawä, ää ed'oo. Tama-woob däg mä ta äh tadajëp —näk mäh.

²² —Ti anäng nä ta ky n'aa —näk mäh. —Bäp paa ÿÿj wób, ää h'yyb hataa, rabeboo nä Jesus kamag n'aa hood hënh. Ää h'yyb gabedo bong ran'oo bä.

²³ Dooh wäd mä ta kamag n'aa ta gó, sa nooh. Ääs kas'ee bong mä sa hā, sa nooh. Jesus mä ganä wät ääs her'ood bä, ÿÿj sa nooh.

²⁴ Tii bä ää wób rawaj'aah rabaheg'ääs hyb n'aa. Se hub né hē m' ÿÿj sa kyyh. Dooh wäd mä Jesus kamag n'aa tii bä. Dooh né hē m' rahapëe bä Jesus —näk mä ajyy kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—H'yy gatemah bëeh! —näng mäh. —Nayyw hē nado bë ky daheeh sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod raheer'oot do paah —näng mäh.

²⁶ —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ahoop do pan'aa né hē sahõnh hē ta tii, hÿ pong jé, raweh'ëeh hënh, tabasëek do pooj jé. Baad né hē P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ta tii —näng mä Jesus sa hā.

²⁷ Ti m' Jesus ma met'ëeg wät mä sa hā sahõnh hē ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do hā hanäng doo. Mosees erii wät do hā tadu doo ta ky n'aa tama metëek doo. Sahõnh hē P'op Hagä Do ky

n'aa rod rerii bong do ta ky n'aa, Jesus her'oot né m' tii kä.

28 Ti m' edaa däk mä panang Emaus häd näng doo. Panang bahānh mä Jesus kateb'ëes.

29 Ti m' tak'ëp rabetsëe sa pa tabaym hyb n'aa, tũh däg do hyb n'aa papÿÿj. Badajuu däk mäh. Ti m' Jesus bahōm kån sa sii. Sa pa m' tabayyw kån.

30 Rabehyy t'oonh bä kä rabawa hyb n'aa kä, Jesus bado däk päw, ti m' P'op Hagä Do hä taky n'aa etsëe ta hyb n'aa, ti m' taganabäh hōm, ti m' tabanoo sa hä kä.

31 Tii bä kä m', rah'yy kadaw'uuh Jesus hä. Rah'yy kadawuung sii hē m' Jesus dawuh.

32 Ti m' sa daaj hē rakaner'oot. Ti m' raky hadoo:

—Mahapäh né hē, ti baad er h'yyb tym tsebé do hadoo er sii taber'oot bä, P'op Hagä Do kyy kerih do hä er tamarher'oot bä er mana me —näk mä sa kyyh.

33 Ti m' nayyw hē kä raba-jëe kån Jerusarēnh hēnh, 11 hedoo do Jesus ma matëg, ta wób na-āāj hē rakata padëek bä. Rakajaa bä kä m', kata b'ëeh do raky hadoo sa hä:

34 —Se hub né hē. Ganä wät né hē er Wahē N'aa! —näk sa kyyh. —Simaw hä takas'ee wät! —näk mä kata b'ëeh do sa kyyh.

35 Ti m', panang Emaus häd näng doo hēnh naa han'aa do rabaher'oot sa hä nyy da Jesus kasee sa hä ta tyw n'aa ramahōm me, nyy da

rah'yy kadaw'uuh ta hä päw taganebëeh bä.

36 Tii bä kä m', rabaher'oot nä bä m', Jesus ganä g'ëed kån mä sa mahang. Ti m' takedëng sa hä:

—Taw'ääts hē bē P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

37 Ti m' tak'ëp rabeÿÿm bong. H'yy gabedo bong mäh. Maëts red'oo mäh.

38 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa bē beÿÿm? —näng mäh. —Hëd n'aa bē panyyg ky nadaheeh hahÿ bē hapäh do hä? —näng mäh.

39 —Bē hegāā moh ÿÿ, tsym ÿÿ, atapuwa tyw n'aa paah. ÿ né ti hÿÿh. Maëts ÿ nado ti hÿÿh. Bē mep'aa hä ÿÿ, maëts nado ÿÿh, bē bahapäh hyb n'aa. Maëts dooh ta dab nyy bä, dooh ta k'yy nyy bä, baad bē hapäh do ÿÿh —näng mä Jesus sa hä.

40 Ti m' tametä däg kån mä sa hä ta mooh, ta tsyym.

41 Dooh m' raky dahé nä bä, tak'ëp rah'yyb tsebé do hyb n'aa, tak'ëp rah'yyb meuunh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus ky hadoo sa hä:

—Ti anyyji awa péh? —näng mäh.

42 Ti m' rabanoo tah'ÿÿb dab.

43 Ti m' tabawëe kån sa matym gó.

44 Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bē mahang ÿ bawät nä bä, ÿ dajëp do pooj jé, “Kametä däk da hä ÿ sahōnh hē kēh ÿ n'aa Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa

rod rerii bong do paah, Saaw-Mo hã kerih do na-ããj hẽ”, bẽ ÿ maher'ood bong paah –nãng mäh.

⁴⁵ Ti m' rah'yy genä padëek P'op Hagä Do kyy kerih do hã, Jesus an'oo bã.

⁴⁶ Ti m' taky hadoo ênh sa hã:

–Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do kẽh ÿ n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dãng Doo, ahoop né da dajëb. Ta jawén kã da, tamawoob hẽ ta ãh tabado däk bã, taganã wät da p'aa hẽnh.

⁴⁷ Kristo ky gabuuj sahõnh hẽ hãj n'aa babuuj sa hã raba-her'ood hõm da hahÿ ky n'aa: P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät do paah, ta hã ji h'yy kawareem bã. Jerusarẽnh bã naa da radu doo raheer'ood hõm doo –nãng mã Jesus.

⁴⁸ Ti m' taky hadoo ênh:

–Bẽ hapäh sahõnh hẽ ta ti nesaa do ÿ ahoop doo, ÿ dajëp doo, ÿ ganã wät doo, ti hyb n'aa ÿ karën bẽ baher'oot ta ti kẽh ÿ n'aa ta wób sa hã –nãng mäh.

⁴⁹ –ÿ mejũũ da bẽ wẽ P'op Hagä Do Sahee, Ee ky n'aa enooh doo –nãng mäh. –Ti hyb n'aa bẽ ayyw dó Jerusarẽnh bã, bẽ gado däk bã kã p'op naa P'op Hagä Do Sahee hejój –nãng mã Jesus.

Hÿ pong hẽnh Jesus basëek do ky n'aa hahÿÿh

⁵⁰ Ti m' ta ma matëg Jesus mahũũm kãn panang bahãnh, panang Betanija hãd nãng doo hẽnh. Ti m', p'op ta moo

tagadabẽ sëek, ti m' taky n'aa edëe bong sa hã. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsëe sa hyb n'aa.

⁵¹ Ta ky n'aa edëng bã m', P'op Hagä Do masäg kãn hÿ pong jé.

⁵² Ti m', sa taron nu paa me m' ta ma matëg ramehyy b'ëeh, Jesus raweh'ëeh do ky n'aa, Jesus hã raj'aa etsë hyb n'aa. Ti m' tak'ëp rah'yy gadejah doo gó m', rah'yyb tsebë doo gó m' rabajëk.

⁵³ P'op Hagä Do tób n'aa bã m' P'op Hagä Do hã raj'aa etsëe had'yyt hẽ m'. Jããm hẽ kã hahÿ Jesus panyyg.

Jowāw Jesus ky n'aa Jowāw erih do hahỹȳh

P'op Hagä Do kyyh Jesus hã takesok do ky n'aa hahỹȳh

¹ P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, tawäd né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo.* P'op Hagä Do sii tabawät. P'op Hagä Do né hẽ tii.

² Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, P'op Hagä Do sii tabawät tii.

³ Sahõnh hẽ tamo haj'aa hanäng doo. Dooh tapanahu-unh péh.

⁴ Ji edëb had'yyt up doo, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do hã né hẽ tabana. Ji h'yyb tym bag hadoo né hẽ ta ti edëb had'yyt ub doo.

⁵ Badagyp doo gó, nesaa do badäk hahỹȳ hã hanäng doo gó ta ti bag kadaw'uuh. Dooh badagyp do haja bä ta hã.

⁶ Ti m' ti awät mä aj'yy P'op Hagä Do kyy gó hana doo. Ta häd mä Jowāw.†

⁷ P'op Hagä Do mejũũ ta hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa ta ti ji h'yyb tym bag ky n'aa, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

⁸ Dooh Jowāw tado bä ta ti ji h'yyb tym bag. Ta bag ky n'aa rod ub ti Jowāw.

⁹ Ahyy kãn badäk hahỹȳ bä, ta bag heh'äät ub doo, Jesus Kristo, sahõnh hẽ badäk hahỹȳ hã habong do sa h'yyb tym bag.‡

¹⁰ Badäk hahỹȳ bä paa tabawäd wät. Badäk hahỹȳ hã habong do tapehuuj né paawä, dooh ragado bä tii, dooh rah'yy genä bä ta hã.

¹¹ Ta karapee, Isaraéw buuj wë tabahyng, ti hadoo né hẽ, dooh ragado bä.

¹² Sahõnh hẽ gad'oo doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hã P'op Hagä Do banoo ta taah raba-hadoo hyb n'aa.

¹³ P'op Hagä Do taah ti rawén hedo padëëk, aj'yy karën do jawén nado, aj'yy panaa ji bahadoo do hyb n'aa nado. P'op Hagä Do taah rawén hedo padëëk, P'op Hagä Do tii d' tabanoo do hyb n'aa sa hã. Sa yb hado däk P'op Hagä Doo.

¹⁴ Ti m' aj'yy gó P'op Hagä Do Kyyh häd näng do kesok. Äã mahang paa tabawäd wät. Äã hapäh né hẽ tak'ëp hadoo do ta hejój, sét ub P'op Hagä Do T'aah tak'ëp hadoo do hejój. Tak'ëp né hẽ taky enyym. Heh'äät ub had'yyt né hẽ ta tii.

¹⁵ Baad ub Jowāw nu gahem'uun do paa baher'oot paa ta ti ky n'aa. Hahỹȳ da m' ta kyyh:

—Hahỹ ti ȳ ky n'aa her'oot doo, hahỹȳ da ȳ baher'oot bä:

* **1:1** Jesus né ti P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo. † **1:6** Jowāw nu gahem'uun do tii. Hajök ti noo gó Jowāw häd enäh doo. Hahỹ Jesus panyyg hanäm do herii wät doo, Jowāw seeh, Jesus ma matëg seeh. ‡ **1:9** Jesus ji tah'yy gan'yuh baad hadoo do hã, P'op Hagä Do karën do hã, tahanäng pé m' ti ji h'yyb tym bag.

“Jawén ȳ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahānh ȳȳ, tawäd däg né hē pój ȳȳ jé do hyb n'aa” —näng mä Jowāw kyyh.

16 Tak'ëp né hē P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky ennyim. Ti hyb n'aa är hä taky ennyw had'yyt hē. Baad hadoo do är hä tametä had'yyt hē.

17 Mosees makū anoo paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Jesus Kristo kä metä kän P'op Hagä Do ji takamahän doo, ky n'aa heh'äät ub do na-ääj hē.

18 Dooh noo gó hapäh pé P'op Hagä Doo. Tii d' né paawä, jāām né sét hadoo do ta T'aah, ta da hadoo doo, ta pa hawät doo, är tamarher'oot ta ky n'aa. Ta hä hē takametëeh P'op Hagä Doo.

Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa hahȳȳh

19 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa panang Jerusarēnh bä habong do ramejūū P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do wób, t'īi hēnh ramoo heb'ook do Rewi panaa wób na-ääj hē, Jowāw hä rabeaanh hyb n'aa Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do tado bä.

20 Baad ub mä Jowāw baher'oot sa hä, dooh taky n'aa jejën bä. Hahȳȳ da m' Jowāw kyyh sa hä:

—Dooh Kristo, § P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ȳ do bä —näng mä sa hä.

§ 1:20 Ji h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh **Mesijas**. Gereg kyy me ramaneëenh **Kristo**. “**P'op Hagä Do h'yyb däng doo**”, tahanäng pé m' ti. ** 1:23 Isajas 40.3

21 Ti m' rabeaanh:
—Öm Eriij, p'ooj ub hawät do paah? —näk mäh.

—Dooh —näng mä Jowāw.
P'aa hēnh mä rabeaaj wät ënh:

—Öm nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng doo? —näk mäh.

—Dooh ȳ ti tado bä —näng mäh.

22 Ti m' tagadëeg ub rabeaanh:

—Jaa ti öm? —näk mäh. —Äã mamaher'ood, äã panäk hyb n'aa äã hä mejūū doo. Jaa öm, a nooh? —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Jowāw ky hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas häd näng do her'oot doo da:

—“Ȳ né hē hahȳȳ da tabanawäng bä her'oot doo: Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.”**

24 Ti m' sa wób, Pariséw ramaneëenh doo,

25 rabeaaj wät ta hä:

—Hëd n'aa manu gemuun, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nadoo do öm? Hëd n'aa manu gemuun Eriij p'ooj ub hawät do paa nadoo do öm, nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod nadoo do na-ääj hē öm? —näk mä sa kyyh.

26 Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ȳ ti hȳȳh, bë ȳ nu gemuun naëng me —näng mäh. —Ti awät bë mahang bë nahapäh doo.

27 Ti né ti jawén ŷ hana doo, tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahănh ŷŷ. Hă ŷŷ, ŷ hyb n'aa sakog its ta hă. Ti hyb n'aa dooh ŷ haja bā ta tsyym suun kabo n'aa ŷ do bā —năng măh.

28 Ta ti reaanh doo, panang Betanija hăd năng doo bā tii, tamii Joradăn hăd năng do ta myyj jé. Tii bā m' Jowāw nu gemuun bong mă ta wê han'aa doo.

Jowāw nu gahem'uun do her'oot do Jesus ky n'aa hahŷŷh

29 Ti m' jati péh, Jesus Jowāw nu gahem'uun do hapăh ta wê hana doo. Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Bê hegăă, —năng măh — P'op Hagă Do mas'ăă b'éé t'aah hadoo, badăk hahŷŷ hă habong do nesaa do sa hă hanăng do hado hōm doo^{††} — năng mă Jowāw Jesus ky n'aa hă.

30 —Hahŷ né hê ta ti ŷ her'oot do paa kă, hahŷŷ da ŷ baher'oot noo gó: “Jawén ŷ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahănh ŷŷ, tawăd dăg né hê pój ŷŷ jé do hyb n'aa”, ŷ hanăng do paah.

31 —Dooch paa ŷ hapëë nă bā nanăng hyb n'aa jawyk do hahŷ tado bā. ŷ wén nu gemuun bong tame, takametëeh hyb n'aa Isaraéw buuj sa hă —năng mă Jowāw.

32 Ti m' Jowāw ky hado kăn:

—P'op Hagă Do Sahee ŷ hapăh hŷ pong jé naa tabahyng ta wê gurii-i hadoo. Ta hă tabaym.

33 Pooj jé, dooh ŷ hapëë nă bā ti tado bā. Hahŷŷ da paa ŷ P'op Hagă Do maher'oot, ŷ paa tamejūū tame ŷ nu gemuun hyb n'aa: “Aj'yy wê Sahé ŷ ahyy bā, ta wê tabaym mabahapăh bā”, năng P'op Hagă Doo, “ti né hê tii kă tabanoo sa hă Sahé ŷŷ kă sa h'yyb tym gó tabajëë suun hyb n'aa, Sahé ŷŷ h'yyb mahūūm hyb n'aa kă sa hă”, năng P'op Hagă Do hă ŷŷ.

34 ŷ hapăh ta ti Jesus wê kă. Ti hyb n'aa baad ŷ baher'oot ta ky n'aa kă: P'op Hagă Do T'aah né hê ti hŷŷh —năng mă Jowāw nu gahem'uun doo.

Pooj jé Jesus sii habok do sa ky n'aa hahŷŷh

35 Ti m' jati péh, p'aa hênh mă Jowāw nu gahem'uun do tii bā tabawăt. Pawóp hê m' ta ma matëg rahada.

36 Jesus tabës bā Jowāw bahapăh bā m', taky hadoo ta ma matëg sa hă:

—Bê hegăă! P'op Hagă Do mas'ăă b'éé t'aah hadoo — năng mă Jowāw.

37 Ti m' ta ma matëg ramaa napăh bā m' Jowāw her'oot doo, Jesus sii m' rababoo kăn.

38 Ta jawén p'aa hênh Jesus baheg'ăăs bā m', ta jawén

^{††} 1:29 P'ooj ub, Jesus hewăd hyng do pooj jé, P'op Hagă Do mejūū b'éé t'aah radaj'ëep nesaa do sa mo haj'aa sām. B'éé t'aah majyyw hyb n'aa P'op Hagă Do mabaan hōm nesaa do ramoo bong do paah. B'éé t'aah jawén buuj dăg Jesus. Jesus dajëp nesaa do êr moo bok do hyb n'aa. Ta majyyw hyb n'aa kă P'op Hagă Do bawug hōm sahōnh hê nesaa do êr moo bok doo. Ti hyb n'aa, b'éé t'aah gó Jowāw wén eh'ūūm Jesus ky n'aa.

han'aa do tabahapäh bä m',
tabeaanh sa hä:

—H'ëed bë karën? —näng
mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Rabi^{††} —näk mäh, —nyy
bä mabagä? —näk mä sa
kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—B'ëep, bë hegää —näng
mäh.

Ti m' rabahöm ta sii, ti m'
rabaheg'ääs tabahe'ÿÿh doo.
Ti m' rabaym ta pa, tũũh däg
do hyb n'aa papÿÿj, 4 oor m'.

⁴⁰ Aj'yÿ Æn-Deréh häd näng
doo, Simaw Peed häd näng do
hÿÿj, Jowāw nu gahem'uun
do her'oot do maa napäh do
seeh, Jesus sii hawäd däk do
seeh.

⁴¹ Ti m' nayyw hë Æn-Deréh
bahöm ta hÿÿj tesoos, Simaw.
Ti m' tabaw'yyt bä kä, taky
hadoo ta hä:

—Äã aw'yyt Mesijas ra-
hanäng doo —näng mäh.
(Kristo, P'op Hagä Do h'yÿb
däng doo, tahanäng pé ti
Mesijas.)

⁴² Ti m' Æn-Deréh mahũũm
kän Simaw Jesus wë kä. Ti m'
Jesus begää däk Simaw wë, ti
m' taky hadoo ta hä:

—Öm né Simaw. Jowāw
häd näng do t'aah öm^{§§} —
näng mäh. —Hÿ jawén Sepas
a häd kä —näng mäh. (Peed
rahanäng pé ti ta tii, sa kyy
me ti Sepas. “Pä” rahanäng pé
m' tii.)

*Pirip, Natanajéw daheeh
Jesus naëenh do panyyg n'aa
hahÿÿh*

⁴³ Ti m' jati pé Jesus h'yÿb
däng Garirej häj n'aa hënh
tabahöm. Tabahöm pooj jé
tahapäh mä aj'yÿ Pirip häd
näng doo.

—Hata ÿ öm hÿÿ kä —näng
mä Jesus ta hä.

⁴⁴ Betsaj-Da panang häd
näng doo bä naa ti Pirip. Ti né
hë na-ääj hë Æn-Deréh Peed sa
panang. Sét panang buuj né
tii.

⁴⁵ Ti m' aj'yÿ seeh,
Natanajéw häd näng do hä
Pirip kataa. Ti m' taky hadoo
ta hä:

—Äã awyyd kän Mosees erii
wät do paa gó kaher'oot doo
kä, P'op Hagä Do ky n'aa
rod rerii bong do paa gó ka-
her'oot do na-ääj hë —näng
mäh. —Jesus né ti ta tii,
Nasaréh häd näng do panang
hënh naa, Joséh t'aah —näng
mä Pirip Natanajéw hä.

⁴⁶ —Nasaréh hënh naa?
—näng mä Natanajéw. —
Nasaréh bä naa dooh baad
hadoo do ana bä —näng mä
Natanajéw.

Ti m' Pirip ky hadoo ta hä:

—Hamäh, ër hegää —näng
mä Pirip.

⁴⁷ Ti m' rabahöm. Ti m'
Jesus bahapäh bä Natanajéw
kaja nä bä, taky hadoo:

—Wät ta ti Isaraéw buuj
heh'äät ub doo. Dooh
tawad'ii bä, dooh tajejën bä
—näng mäh.

^{††} **1:38** “Äã ma matëg” rahanäng pé m' ti Rabi. Raweh'ëeh do ky n'aa tii. **§§** **1:42**
Jowāw see ta ti Simaw yb. Dooh Jowāw nu gahem'uun do paa tado bä. Dooh na-ääj
hë ti Jesus ma metëek do seeh, Jowāw häd näng do tado bä. Hajök Jowāw häd enäh
doo.

48 Ti m' Natanajéw ky hadoo:

—Nyy d' ŷ mabahapäh? — näng mä Jesus hä.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Öm Pirip aw'yyt do pooj jé, öm ŷ bahapäh joom wiigo häd näng do yt hä —näng mä Jesus.

49 Ti m' Natanajéw hyb n'aa meuuj wät, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh — Öm né P'op Hagä Do T'aah. Öm né hë Isaraéw buuj sa wahë n'aa —näng mäh.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hä ŷ mah'yy ka'eeh, joom wiigo yt hä öm ŷ bahapäh ŷ banäng do hyb n'aa? —näng mäh. —Ti bahänh da mabahapäh da meuj n'aa näng doo —näng mäh.

51 Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ŷ né hë hahŷ ŷ her'oot doo: Wë gasëets hõm do bë bahapäh da. P'op Hagä Do ääs rabehyng rabesëek Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do wë, bë hapäh da — näng mä Jesus sa hä.

2

Naëng kawapëën däk do panyyng n'aa hahŷŷh

1 Ti m', jati hawät hadoo hä, panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä, ramoo bong ket'ëë do jäm waa n'aa, ta tä n'aa. Jesus ŷŷn awät tii bä, raket'ëë do jäm noo gó.

2 Jesus, ta ma matëg sii hë, rabats'yyt jäm hënh.

3 Ti bahänh, tabahëej jëng uwa bëeh hejooñh doo. Ti m' Jesus ŷŷn ky hadoo Jesus hä:

—Ahëej jëng uwa bëeh hejooñh doo —näng mä Jesus ŷŷn.

4 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hëd n'aa tii hä ŷ mama-her'oot? —näng mäh. —Dooch takaja nä bä hejój ŷŷ ŷ metëeh doo —näng mäh.

5 Tii bä m', ta ti tób yt moo bo n'aa hä m' Jesus ŷŷn ky hadoo:

—Bë moo boo da sahõnh hë bë tamejüü doo —näng mä ta ŷŷn kyyh sa hä.

6 Tób yt hä ti abëeh ji ma poo oow see pé naëng hood pä s'ëeb. Sa moo hetsyd, sa waa hood getsyd naëng n'aa. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do ky n'aa né tii. Tamawoob hë raat ken'yyh tahyb n'aa pé ta ti ta gabuuj.

7 Ti m', tii b' moo heb'oooh do sa hä Jesus ky hadoo:

—Bë gedu bëh naëng ta hood gó —näng mä Jesus.

Ti m' ragedu bëeh sahõnh hë.

8 Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë agób ta uuh. Bë mahũüm jäm kaser n'aa wë —näng mä ta kyyh.

Ti m' ramahũüm kän ta wë ta uuh.

9 Ti m' jäm kaser n'aa tameëek naëng paah, uwa bëeh hejooj däk doo. Dooch tahapëë bä n'yy hënh naa tii. Tii bä moo heb'oooh doo, ti rahapäh ta tii. Ti m' dawë hä aj'yy katëë do tanaëenh,

10 ti taky hadoo ta hä:

—Pooj jé ji heno uwa bëeh hejooñh do baad hadoo doo. Ta jawén, baad rabeëg bong bä kä, rahäd kanahapëë bong bä kä, ji heno baad nadoo doo. Õm tii, dooh tii d' madoo bä. Menyyw hõm baad had'op do tagadëëg ub —näng mä ta kaser n'aa kyyh aj'yy katëë do hä.

11 Pooj jé Jesus du doo do tapahuunh do ta tii. Ta tii hä kä tametä kån tak'ëp hadoo do ta hejój, ti hyb n'aa ta ma matëg ta hä rah'yy kae padäg kån. Panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä ti ta tii.

P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti jawén mäh, panang Kapar-Naüm häd näng doo hënh Jesus rabahõm ta ÿÿn, ta hÿÿj, ta ma matëg sa daheeh. Tii hënh mä tabaym pawóp hë ta äh.

13 Tabedaa däk bä Pas-kowa* häd näng do Judah buuj rahyb n'aa esee doo, Jesus bahõm kån mä Jerusarënh hënh.

14 P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, kahadë doo gó, wahoo gó, tabahapäh mä booj yb, b'éé, gurii-i hes'ëëm doo. Dajëër meb'aanh doo, tii b' né rabat'oonh, Jesus hapäh.

* **2:13** Pas-kowa ramaneëënh doo, Isaraéw buuj rahyb n'aa esee do P'op Hagä Do t'yyd mehÿn doo, rabah'üüm do Esit bä naa. Pas-kowa ratab'ëës noo gó m' ranaheb'ooh mä b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa m' tii. Ti noo gó m' ratab'ëës né hë m' pāw makuj tamah doo. Séd hä m' rataheb'ëës. † **2:17** Saaw-Mo 69.9 hä takerii däk tii. Dawi kyy gó Jesus beh'üüm. Tak'ëp Jesus kamahän P'op Hagä Do tób n'aa. Baad takarën P'op Hagä Do rahyb n'aa esee ta ti yt hä. Dooh tagenaag bä ta see hyb n'aa tii bä ramoo bong doo.

15 Ti m' tabarig däk ta tyd tamehewyyh hyb n'aa. Ti m' tabahabëë bong booj yb, b'éé sii hë. Ti m' tabaüüj bëeh mä dajëër rabaheb'aanh do tyng n'aa. Jé pad'yyt hë taparara bong mä moweed, Jesus mo haj'aa.

16 Ti m' taky hadoo gurii-i hes'ëëm do hä:

—Bë manä ti j'ee! —näng mäh. —Ji es'ëëm do tób n'aa bë adoo manä Ee tób! —näng mä Jesus kyyh sa hä.

17 Ti m' ta ma matëg rahyb n'aa es'ee däg kån P'op Hagä Do kyy kerih do hä kerih doo: “ÿ gawats'iik da tak'ëp ÿ kamahän do hyb n'aa a tób n'aa.”†

18 Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa kyy gó hahÿÿ d' mabad'oo? —näk mä sa kyyh. —Mametä ää hä meuj n'aa näng do heen n'aa, P'op Hagä Do ky gabuuj tado bä —näk mä sa kyyh.

19 —Ej —näng mä Jesus. — Bë karën bä, bë apyn hõm hahÿ P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob hë tabado däk bä ta äh, ÿ tamaa sooh p'aa hënh —näng mä Jesus.

20 —Nyy d' ti ta tii? —näk mä Judah buuj wahë n'aa sa kyyh. —46 ta baab ramoo bok rabahaja sooh hyb n'aa.

Tamawoob mä ta äh mata-maa sooh p'aa hēnh? —näk mä sa kyyh Jesus hä.

²¹ Dooch P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarēnh bä hasooh do paa tado bä, Jesus hanäng péh. Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē ti ta her'oot.

²² Ta jawén, Jesus ganä wät jawén paa bä kä m', ta ma matëg rahyb n'aa newë kän ta ti ta her'oot doo. Tii bä kä m' raky dahé kän Jesus her'oot do paa kä. Raky daheeh na-ääj hē P'op Hagä Do kyy kerih doo kä.

²³ Ti m', Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó, Jerusarēnh bä Jesus baym bä, hajök h'yy kae kän ta hä, hajöng tapehu-unh do rahapäh do hyb n'aa.

²⁴ Dooch Jesus h'yyb dahé bä sa hä, baad tabahapäh do hyb n'aa sa h'yyb.

²⁵ Dooch hyb n'aa raba-her'oot pé Jesus hä badäk hahÿÿ hä habong do sa ky n'aa, baad Jesus bahapäh do hyb n'aa sa h'yyb.

3

Aj'yy Nikodēm häd näng do sii Jesus ber'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ti awät mä aj'yy Nikodēm häd näng doo, Pariséw sa seeh, Judah buuj sa wahë n'aa see m'.

² Atsēm tabana Jesus wë, ti taky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näng mäh — ää hapäh, öm P'op Hagä Do

mejüü, ää mama metëek hyb n'aa. Ta ti ää wén hapäh, dooh hajaa pé ta tii d' ma-pahuunh doo da P'op Hagä Do nawäd bä ta sii —näng mä Nikodēm kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Dooch hajaa pé P'op Hagä Do bag'ääs do karapee ji do bä, p'aa hēnh ji nenyw bä. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus Nikodēm hä.

⁴ Ti m' Nikodēm ky hadoo:

—Nyy d' tii? —näng mäh. —Nyy da p'aa hēnh ji benäng, wah'ëë däk do ji? Ny daa p'aa hēnh ji bajëë suun ji ÿÿn wog gó, p'aa hēnh ji benäng hyb n'aa? —näng mä Nikodēm kyyh.

⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooch ji haja bä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee ji do bä, ji h'yyb ji nenyw bä ne-saa do mahänh, P'op Hagä Do Sahee ji h'yyb gó tanajëë suun bä na-ääj hē. * Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

⁶ —Aj'yy hä hana doo, ta da hadoo né hē tii. P'op Hagä Do Sahee hä hana doo, P'op Hagä Do taah hedo padëek tii.

⁷ Ti hyb n'aa mahyb n'aa meuuj manäh, “Taw'ääts hē p'aa hēnh bë benäng do hadoo”, ÿ hanäng do hä —näng mä Jesus.

⁸ Ti m' taky hadoo:

—Tabahëm do ky n'aa gó öm ÿ maher'oot p'aa hēnh ji

* **3:5** Hahÿÿ d' Gereg kyy me, Jowāw erih doo me: “Dooch ji haja bä P'op Hagä Do bag'ääs doo gó ji ajëë suun bä, näng me ji nenyw bä, P'op Hagä Do Sahee me ji nenyw bä na-ääj hē.” Hahÿÿ da ta ti näng ky n'aa: Ji kahetsyyd wät do hadoo näng me hasus do mahänh, ji h'yyb ji benäm nesaa do mahänh.

benäng do ky n'aa. Tabahëm do tabahëm takarën hënh. Ji maa napëë né paawä ta kyyh, dooh ji hapëë bä n'yy hënh tahana, dooh ji hapëë bä nyy bä tabaym. Ti hadoo P'op Hagä Do Sahee gó p'aa hënh henäk do sa hä† —näng mä Jesus Nikodëm hä.

9 Ti m' Nikodëm ky hadoo:

—Nyy d' tii?

10 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Isaraéw buuj sa ma matëg né paawä öm, dooh tagah'ood bä a hä? —näng mäh.

11 —Né hup ỹ né hë hahỹ öm ỹ maher'oot doo: Äã her'oot äã hapäh do ky n'aa, äã hapäh do äã matym me na-ääj hë. Ti hadoo né hë, dooh bë gado bä äã her'oot doo —näng mäh.

12 —Öm ỹ maher'ood wät badäk hahỹ bä ky n'aa, dooh ỹ maky dahé bä. Nyy da da ỹ bë ky daheeh h̃y pong jé ky n'aa ỹ her'ood bä? —näng mäh.

13 —Dooh hewäd sëek pé h̃y pong jé. Dooh ta ky n'aa her'oot péh. Jääm né hë hawät t'ii hënh Aj'yy Hadoo Do H̃y Pong Jé Hana Doo.

14 P'ooj ub, tabanawäng bä, aw'yy heen n'aa Mosees gadahäng p'op, b'aa hä, ta wë rahegää bä ranadejöp hyb n'aa. Ti hadoo né da b'aa hä, p'op, rabepëëm däk da Aj'yy Hadoo Do H̃y Pong Jé Hana Doo,

15 sahõnh hë ta hä h'yy ka'eeh do redëb had'yyt hyb

n'aa h̃y pong jé P'op Hagä Do pa.

16 Tak'öp badäk hahỹ hä habong do P'op Hagä Do kamahän. Ti hyb n'aa taban'oo däg kân sét hadoo do ta T'aah, sahõnh hë ta hä h'yy ka'eeh do tabanesaa hënh ranahõm hyb n'aa, rabadëb had'yyt hyb n'aa h̃y pong jé P'op Hagä Do pa kã.

17 Taky n'aa etyy hyb n'aa nado nesaa do sa hä P'op Hagä Do wén mejö hyng ta T'aah badäk hahỹ bä. Tawén mejö hyng, ta hä rabadëp hyb n'aa nesaa do mahänh —näng mä Jesus kyyh.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety bä nesaa doo hënh, ta T'aah hä h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk taky n'aa etyy do sa hä nesaa doo hënh, ta T'aah hä h'yy kana'eeh do sa hä. Ta wén ky n'aa etyy nesaa doo hënh sa hä, sét had'os do ta T'aah hä rah'yy kana'eeh do hyb n'aa —näng mäh.

19 —Hahỹ hyb n'aa P'op Hagä Do rejää da sa hä: Ta t'aah, ji h'yyb tym bag, baad hadoo do P'op Hagä Do gen'aak do ji hä tametëeh doo, kajaa badäk hahỹ hä habong do sa mahang. Ti hado né paawä, dooh rakamahän bä ta ti bag. Rakamahän badagyp do hadoo doo, nesaa do ramoo bong do hyb n'aa.

20 Nesaa do moo heb'ook

† 3:8 Hahỹ d' tahanäng pé tii: Dooh né paawä ji hapëë bä nyy d' ti p'aa hënh rabenäng do hadoo, wyt ta maab hë sa h'yyb tym kawareem kân P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

doo, dooh rakamahān bā ta bag. Dooh rakarēn bā ta bag hadoo doo gó rabooh, nesaa do ramoo bok do kamanetēeh hyb n'aa.

²¹ Baad hadoo do ky n'aa P'op Hagā Do metēek doo da habok doo, tabawak bā hadoo doo gó rababok, P'op Hagā Do ky gabuuj né ta ti ramoo bong doo, takametā dāk hyb n'aa —nāng mā Jesus Nikodēm hā.

Jesus ky n'aa Jowāw nu gahem'uun do her'oot do panyyg n'aa hahȳh

²² Ta jawén mäh, Jesus, ta ma matēg daheeh raberéd hōm mā Jerusarēnh panang. Panang bahānh, Judah hāj n'aa bā tabaym dó ta ma matēg daheeh. Ta tii bā tanu gemuun bong ta wē han'aa doo.

²³ Ti noo gó Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wāt panang Anon hād nāng doo bā, panang Sarīm hād nāng do nedaa bā, tamii maeh do hyb n'aa tii bā. Hajōk Jowāw wē han'aa ranu kemuun hyb n'aa.

²⁴ (Jowāw nu gahem'uun do radawäts gēet do pooj jé tii.)

²⁵ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matēg raky ked'aak Judah buuj see sii. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do mejūū nyy da ji behop ji h'yyb ennyw dāk hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó. Ti p'āā raky ked'aak. Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matēg rabana ta wē, ti m' raky hadoo ta hā:

²⁶ —Āā ma matēg —nāk mā Jowāw hā. —Aj'y y tamyyj dāk hā makahataa doo, maky n'aa her'oot do paah, ta ti nāāj hē nu gemuun hyȳ kā. Sahōnh hē rabahōm kån ta wē. Dooh āā wē rana boo bā —nāk mā Jowāw nu gahem'uun do ma matēg ta hā.

²⁷ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—P'op Hagā Do né hē ti hanoo ji hā ji moo wāt do pan'aa. P'op Hagā Do ky gabuuj né hē ti tamoo wāt doo.

²⁸ Bē hapäh né hē, bē maa napäh né hē bē hā ȳ her'oot do paah. P'op Hagā Do H'yyb Dāng Do nado ȳ hyȳh, nāng paa ȳh. P'op Hagā Do mejūū ȳ ta pooj jé, nāng paa ȳh.

²⁹ —Raketēe do jām n'aa rabajām noo gó, ta patug pan'aa wē né ta ȳm pan'aa bahōm. Aj'y y najiis, jām h'yyb mahūūm n'aa, tsebee kån katēe do pan'aa kyyh hā. Katēe do najiis tsebé do hadoo ȳ hyȳh —nāng mā Jowāw. —Baad ȳ tsebee kån sahōnh hē rabahōm do hyb n'aa ta wē.

³⁰ Taw'āāts hē rahyb n'aa jawyyg magyys hē ta tii. Ti yd jé taw'āāts hē ȳ rahyb n'aa sakog magyys hē —nāng mā Jowāw.

³¹ Ti m' Jowāw ky hadoo ēnh:

—H̄y pong jé hana doo, sahōnh hē sa bahānh ta tii. Badāk hahȳy bā naa ȳ ti hyȳh. Badāk hahȳy bā naa ti ȳ hajaa ȳ her'ood bā. H̄y pong jé hana doo, sahōnh hē bahānh hadoo doo,

³² ti né hē sahōnh hē taba-her'oot t'īi hēnh tahapāh doo, tamaa napāh do ky n'aa. Ti hado né paawā, dooh ragado bā ta her'oot doo.

³³ Ÿ gadoo ti h̄y pong jé hana do her'oot doo. Te hub né hē P'op Hagā Doo, baad Ÿ ky dāng.

³⁴ Ÿ P'op Hagā Do mejūū ta ky n'aa Ÿ baher'oot hyb n'aa. Baad tabanoo hā Ÿ ta Sahee. Ti hyb n'aa, te hub né hē bē hapāh Jesus ky n'aa Ÿ her'oot doo.

³⁵ —P'op Hagā Do kamahān ta T'aah. Sahōnh hē bagā n'aa tabahadoo ta Yb an'oo bā.

³⁶ P'op Hagā Do T'aah hā h'yy ka'eeh doo, edēb had'yyt da P'op Hagā Do pa h̄y pong jé. Nabuj keh'ūūm doo, ta hā h'yy kana'eeh doo, dooh da t'īi hēnh raboo bā. Rahob had'yyt hē da nesaa doo, P'op Hagā Do an'oo bā —nāng mā Jowāw kyyh.

4

Samarija hāj n'aa buuj Ÿyñh panyyg n'aa hah̄yñh

¹ Ti m', hajōō dāk Jesus ma matēg, Jowāw nu gahem'uun do ma matēg bahānh dāg, Jowāw bahānh dāg na-āāj hē Jesus ranu gemuun doo, Pariséw raky n'aa napēē kán.

² (Dooch m' Jesus nu gemuun bā. Ta ma matēg ti nu gemuun Jesus wē han'aa doo.)

³ Jesus heen n'aa nyy dāk bā m', Pariséw raky n'aa napāh

bā kā, teréd hōm Judah hāj n'aa. Garirej hāj n'aa hēnh tabahōm kán p'aa hēnh.

⁴ Ta tyw n'aa Samarija hāj n'aa tabēs doo me m' tabahōm.

⁵ Ramahōm me m', rakajaa panang Sikar hād nāng doo bā, Samarija hāj n'aa bā. Hēēj Jakóh ta t'aah Joséh hā tanoo do paa nedaa hēnh ti panang.

⁶ Tii bā ti majat mā naēng Jakóh gagots dāk do paah. Jesus akaaj dāk mäh, dawēē rababok do hyb n'aa. Ti m' Jesus baso dāk naēng majat do pa. Wasyg kēē mäh.

⁷⁻⁸ Ti nuuj jé ta ma matēg rabahōm panang hēnh, sa waa rabetsēē hyb n'aa. Ti m' naēng majat bā Ÿyñh, Samarija buuj, kajaa mā naēng tabagóp hyb n'aa. Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Na Ÿ eēg naēng uuh —nāng mäh.

⁹ Ti m' Ÿyñh hyb n'aa newēē teanh do hyb n'aa. Dooch Judah buuj ra herod bā Samarija buuj sa sii.* Ti hyb n'aa m' taky hadoo:

—H'ēēd hyb n'aa mabetsēē hā Ÿ naēng? —nāng mäh. — Ōm Judah buuj, Ÿ ti Samarija buuj —nāng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Mahapēē bā paawā ji matym n'aa P'op Hagā Do anoo do ji hā, mahapēē bā paawā hah̄yñh naēng hetsēē do a hā, metsēē paawā ta

* **4:9** Dooch Judah panaa heh'āāt do Samarija buuj rado boo bā. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj ragado bā sa mahang, dooh ra herod bā sa sii. Dooch Judah buuj ragenaag bā Samarija buuj. Dooch na-āāj hē Samarija buuj ragenaag bā Judah buuj.

hã naëng. Ji h'yyb ed'ëep do naëng n'aa paawä tanoo a hã —näng mä Jesus.

11 Ti m' yÿnh ky hadoo:

—Ny ta hood? T'õp hahÿ naëng majat. N'yy hënh naa mabagóp ti naëng menooh doo? —näng mäh.

12 —Ër wahë makū Jakóh gagots jat hahÿ naëng. Ti mo haj'aa paah, ti ti hanoo paa äã hã. Ti ti heëek paah, ta taah reëek paah, ta masããh reëek paa hahÿ naëng. Ër wahë makū bahãnh g'eeh õm? —näng mä yÿnh kyyh.

13 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Majat hahÿ naëng heëek doo, p'aa hënh da tahoo kaaj däk —näng mäh.

14 —Naëng ȳ anoo do heëek doo, dooh da tahoo kaaj wäd bä. Naëng ȳ anoo do tawäd had'yyt hë da sa h'yyb tym gó.† Tanoo sa hã hÿ pong jé, P'op Hagä Do pa sa h'yyb tym edëb had'yyt hë —näng mä Jesus.

15 Ti m' yÿnh ky hadoo:

—Na ta ti naëng ȳ karën, ȳ hoo nakaaj wät hyb n'aa, ȳ nana wät hyb n'aa, ȳ nagób wät hyb n'aa hahÿ naëng —näng mä yÿnh kyyh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hõm! Mahahëen nä a patug —näng mä Jesus.

17 —Dooch ȳ patug nyy bä —näng mä yÿnh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hë õm, “Dooch ȳ patug nyy bä”, hanäng do õm —näng mäh.

18 —Ji ma poo oow pé paa a pat'uuk. Hÿȳ kä mapa gä doo, dooh né hë a patug tado bä. Ehub né hë õm ti hedoo doo —näng mä Jesus.

19 Ti m' yÿnh ky hadoo ënh ta hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod ti õm —näng mäh.

20 —Sooch nanäng waëë jó äã wahë makū rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagä Doo. Bëeh, Judah buuj, Jerusarënh bä m' ji hyb n'aa jaw'yyk, bë nooh. Nyy da a hã? —näng mäh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Baad ȳ baher'oot a hã, ȳ maky dahé. Ti awät da ti noo gó, dooh da P'op Hagä Do ji Yb ji hyb n'aa jew'yyg wäd bä nanäng waëë jó, Jerusarënh bä na-ääj né da —näng mäh.

22 —Bëeh, Samarija buuj, dooh bë hapëë bä ta ti bë hyb n'aa jew'yyk doo. Äã hahÿ Judah buuj, äã hapäh ta ti äã hyb n'aa jew'yyk doo. Äãh, Judah buuj, äã mahang né hë ti taganyyh sahõnh hë sa h'yyb tym dëëb —näng mäh.

23 —Ti awät da ti noo gó kä, da hë né hë ta du däk, baad P'op Hagä Do ji Yb hyb n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee hejój gó, tak'ëp baad hadoo doo gó na-ääj hë rahyb n'aa jew'yyk da. Ta ti hedoo do P'op Hagä Do ji Yb karën.

24 Sahee né hë ti P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë

† 4:14 P'op Hagä Do Sahee tii, naëng hadoo do Jesus anoo doo.

ta hã hyb n'aa jew'yyk doo,
ta Sahee hejój gó, tak'ëp baad
hadoo doo gó na-ãäj hẽ P'op
Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk
—näng mä Jesus y̆nh hã.

25 Ti m' y̆nh ky hadoo:

—Y̆ ky n'aa napäh ti awät da
Mesijas (Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Do ramaneëenh
doo) —näng mäh. —Takajaa
bã, sahõnh hẽ da ër tama-
her'oot —näng mä y̆nh kyyh.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ta
hã:

—Y̆ né ti hỹ Mesijas, a sii
her'oot do né hẽ —näng mä
Jesus.

27 Tii bã kä m', Jesus ma
matëg rakajaa. Rahyb n'aa
meunh mä y̆nh sii Jesus
ber'oot do hyb n'aa. Rahyb
n'aa meuuj né paawä, dooh
m' reaaj bã ta hã y̆nh hã
taher'oot doo.

28 Ti m' y̆nh beréd häng
ta naëng hood, myyj hënh
tabajëng. Takajaa bã m' taba-
her'ood kãn myyj bã haj'eenh
do sa hã. Ti m' taky hadoo:

29 —Hamäh, ër hegãä aj'yy
sahõnh hẽ y̆ moo wät do paa y̆
tamaher'oot doo —näng mäh.
—Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Do hyb n'aa hadoo ti ta
tii —näng mäh.

30 Ti m' rabahõm kãn raba-
heg'ääs hyb n'aa kä.

31 Ti nuuj jé Jesus ma matëg
ramejõ bong tabawa wät hyb
n'aa ta waa:

—Mawa wäd a waa, ma
matëg! —näk mä sa kyyh.

32 Ti Jesus ky hadoo sa hã:

—Ti anäng wa y̆ bë nahapäh
doo —näng mä ta kyyh.

33 Ti m' sa da hadoo do hã ta
ma matëg rabeaanh:

—Ramana wät g'eeh ta
waa? —näk mä sa kyyh.

34 Ti m' Jesus baher'oot sa
hã:

—Ta ti hã y̆ mejõ hyng do
karën do y̆ moo wät. Y̆ karën
y̆ bahajaa hã y̆ tamejüü doo.
Ti né hẽ wa y̆ hadoo doo, y̆
hanäng doo. Ti né hẽ hëp y̆
hejój —näng mäh.

35 —Hahy̆ da bë ky hetëg:
“4 nä ta kamarab n'aa takata
däk hyb n'aa joom tym”, bë
nooh. —Bë hegãä, bok ta ti
hajõk wë y̆ han'aa doo. Joom
ag hahõõ däk do hadoo tii.
Kaja kãn ji ataa P'op Hagä Do
wë, joom ag ji ataa do hadoo.

36 Ta ti wë y̆ hataa do gadoo
da tamoo wät do sãm. Hỹ
pong jé, P'op Hagä Do pa ra-
gadoo da edëb had'yyt doo,
wë y̆ hata däk doo. Jé P'op
Hagä Do kyyh sa h'yyb tym
gó hejoom do hadoo doo, hã
y̆ h'yy ka'eeh do taa n'aa na-
ãäj né hẽ, séd hã da rah'yy
gadejah.

37 Te hub né hẽ hahỹ sa ky
hetëg: “Ta see tejóm n'aa, ta
see tataa n'aa.”

38 Tii da da bë hã kä. Bë y̆
mejüü bë bataa hyb n'aa bë
nejoom doo. Ta wób ti moo
bong tii.‡ Ta wób ramoo bok
do sãm bë gado kãn —näng mä
Jesus ta ma matëg hã.

*Hajõk Samarija buuj Jesus
hã h'yy kae padëek do ky n'aa
hahy̆h*

‡ 4:38 Ta wób paa ti rer'oot sa hã P'op Hagä Do kyyh, tahanäng pé tii.

39 Ti m', hajōk Samarija buuj, ta ti panang buuj, rah'yy kae padäg kån mä Jesus hã, ȳñh maher'oot do hyb n'aa sa hã. Hahȳ d' mä ȳñh kyyh sa hã: "Sahõnh hẽ ȳ tamaher'oot ȳ moo wät do paah", näng paa m' ȳñh sa hã.

40 Ti m', Jesus wë panang buuj rakajaa bä, rabetsëë ta hã sa panang bä tabaym hyb n'aa. Tii bä kä, pawóp hẽ ta äh tabayyw wät.

41 Ti bahãnh kä, hajōk panang buuj rah'yy kae kån, sa hã Jesus her'oot do hyb n'aa.

42 Ti m' ȳñh hã raky hadoo:
—Maher'oot do hyb n'aa nado wäd äã wén ky daheeh. Äã wén ky daheeh hỹy kä, ta kyyh äã maa napäh do hyb n'aa. Sahõnh hẽ badäk hahȳ hã habong do sa h'yyb tym dëeb né hẽ ti hahȳ kä, äã hapäh hỹy kä —näk mä sa kyyh ȳñh hã.

Aj'yy hyb n'aa jawyk do t'aah nahëë näng do panyyg n'aa hahȳh

43 Pawóp däg kä m' ta ä kä sa panang bä tatab'ëës doo, Jesus bahõm kån Garirej häj n'aa hënh.

44 Hahȳ d' mä Jesus her'oot do paah: "Ta häj n'aa bä dooh ragado bä P'op Hagä Do ky n'aa rod."

45 Ti m', Garirej häj n'aa bä takajaa bä, ragadoo Jesus. Rawén gadoo, sahõnh hẽ Jesus pahuunh doo, Pas-kowa Jerusarënh bä ratatab'ëës noo

gó, rabahapäh do hyb n'aa paah.

46 P'aa hënh mä Jesus bahõm ënh panang Kanah häd näng doo hënh, naëng, uwa bëeh matsing do tawareem paa bä. Ti awät aj'yy hyb n'aa jawyk doo, sa häj n'aa wahë n'aa kaser n'aa. Nahëë näng ta t'aah. Kapar-Naüm panang bä m' tabagä ti ta t'aah.

47 Ti m' aj'yy ky n'aa napäh bä Jesus kajaa do Garirej häj n'aa bä, Judah häj n'aa bä naa, panang Kanah hënh tabahõm Jesus wë. Ti m' Jesus hã tabetsëë ta sii tabahõm, ta t'aah nahëë tabahahëen hõm hyb n'aa. P'eets mä ta t'aah dajëb paawä.

48 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë nahapëë bä tak'ëp hadoo do ji pehuunh doo, dooh né da bë ky dahé bä ënh —näng mä Jesus kyyh.

49 —Hyb n'aa jawyk doo, —näng mä aj'yy —hamä si ȳy, tah ȳ nadajëp hyb n'aa —näng aj'yy kyyh.

50 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Abaaj hõm. Has'oo däk da a t'aah. Nadajëb da a t'aah —näng mä Jesus.

Aj'yy ky dahé kån Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa tababaa hõm kån.

51 Ti m' ta tyw n'aa me, ta hõõ bä, takata däk mä ta karom sa hã, ta tób hënh han'aa doo.

—Has'oo däk a t'aah —näk mä ta hã.

52 Ti m' tabeaanh sa hã:

—Nyy b' akēē papỹj, ta nahēē badoo wāt? —nāng mäh.

—Tsém né hē, atēh kēē —näk mä sa kyyh.

⁵³ Ti m' aj'yy hyb n'aa newēē, tii b' akä däk né hē m' Jesus baher'oot ta hā: “Has'oo däk da a t'aah”, tabanāng. Ti m' aj'yy, ta tób yt hā haj'eenh do na-āāj mä rah'yy kae padäg kän Jesus hā.

⁵⁴ Pawóp däg kã m' Jesus pahuunh do Garirej häj n'aa bã takajaa bã, Judah häj n'aa hēnh naa.

5

Aj'yy nawät do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahỹh

¹ Ti m', ta jawén Jesus bahõm kän Jerusarēnh hēnh, Judah buuj rahyb n'aa esee do ratab'ēēs hyb n'aa.

² Kahadē panang Jerusarēnh häd nāng doo. Panang noo seeh, B'ée Sa Tyw N'aa häd nāng do pa ti majat karaj'aa bã mahan'yyts its. Betés-Da mä karaj'aa häd. Eberew* kyy me tii. Ta w'oo hã 4 tób hatoonh kawõõt doo, sét hē ta hoo gad'oo bã hasooh.

³ Ta ti yt hã hajõk nahēē enäh. Sa mahang ty temah doo, nabong doo, k'yy gedóm doo. [Ta tii bã ragada mä naēng ketaam doo.

⁴ Ta see pé noo gó m' P'op Hagä Do āās bahyng mäh, tabetaam hyb n'aa naēng. Tabetaam jawén paa bã, pooj

jé tame hahop do has'oo däk mä nahēē nāng do paah.]

⁵ Nahēē enäh do sa mahang ti asooh mä aj'yy, 38 däg ta baab ta nahēeh. Nawäd tii.

⁶ Ti m' Jesus bahapäh bã aj'yy hasooh doo, taky n'aa napäh bã p'ooj däg ta nahēeh taky hadoo ta hã:

—Makarēn mabahas'oo däk? —nāng mäh.

⁷ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ÿ haja bã —nāng mäh. —Dooh ÿ masa pé naēng ketaam jawén paa bã, ÿ bahop hyb n'aa. Ý kakoon nuuj jé, ta see bahop pój ýỹ jé. Ti hedo had'yyt hē —nāng mä aj'yy kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—As'ēēg g'ēēd! —nāng mäh. —Mado däg a tyng. Awäd däg —nāng mä Jesus kyyh aj'yy hã.

⁹ Nayyw hē m' tabas'ēēg g'ēēd kän, tado däk ta tyng kã, awäd däg kän mäh.

Saab noo gó m' ta tii, Judah buuj rakamehehãk do hã.

¹⁰ Ti hyb n'aa Judah buuj sa wahē n'aa raky hadoo aj'yy hã:

—Saab naga hē. Dooh er ky n'aa jaw'yyk do an'oo bã ji tyng ji atón bã Saab hã —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' aj'yy ky hadoo sa hã:

—Aj'yy ÿ haso däk do ky hadoo hã ýỹ: “Mado däg a tyng. Awäd däg”, nāng hã ýỹ —nāng mä aj'yy.

¹² Ti m' raky hadoo ta hã:

* **5:2** Judah buuj sa kyyh ji maneēēnh Eberew. Badäk hahỹh hã Jesus bawät noo gó, tamawoob hē kyyh raher'ood Judah häj n'aa bã: Eberew kyyh, Aramew kyyh, Gereg kyyh. Eberew kyyh ti sa kyyh heh'äät doo.

—Jaa ti ta ti a hā hedoo doo?
—nāk mäh.

¹³ Dooch m' aj'yy hapëë bä. Dooch wäd mä tii bä Jesus. Hajök do mahang tabawäd däk.

¹⁴ Ti noo gó né hē m', badawäd däk, Jesus hapëë kån aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa bä. Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Mahegãã. Õm has'oo däk —näng mäh. —Mamoo wäd wäd manä nesaa doo, ti bahñh tanahadoo hyb n'aa nesaa do a hā —näng mä Jesus kyyh aj'yy hā.

¹⁵ Ti m' aj'yy bahõm kån. Tamaher'oot mä Judah buuj sa wahë n'aa sa hā, Jesus ta ti haso däk doo.

¹⁶ Tii bä kã m' Jesus raky n'aa hajëëw kån, ranu mer'ood kån, Saab hā tahaso däk do hyb n'aa aj'yy.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Ee moo wäd had'yyt hē. ÿ na-ããj né hē ÿ moo wäd had'yyt hē —näng mäh.

¹⁸ Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa, tak'ëp kã Judah buuj sa wahë n'aa rakarën rada-jëëb kån. Pooj jé, dooh Saab tatay bä sa hā, ta jawén kã P'op Hagä Do m' ta yb mäh, tanooh. Sa hā, P'op Hagä Do hadoo mäh, tanooh.

P'op Hagä Do T'aah hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo Judah buuj sa wahë n'aa hā:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, dooh daj ÿÿ hē ÿ haa-jaa péh. Jããm né hē ÿ moo wät

Ee, P'op Hagä Do moo wät do ÿ hapäh doo. Ee moo wät do né hē ti ÿ moo wät.

²⁰ Ee, P'op Hagä Doo, ÿ takamahñ. Sahõnh hē tamoo wät doo, hā ÿ tametëëh. Hahÿ aj'yy ÿ haso däk do bahñh da, hā ÿ P'op Hagä Do banoo ÿ moo wät hyb n'aa. Bë hyb n'aa meuunh da ta tii.

²¹ Dejöp do genä bong, Ee an'oo bä. Rabadëb had'yyt doo kã, tanoo. Ti hadoo né ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, ÿ anoo rabadëp, ÿ h'yyb däng do sa hā.

²² Ee nado ta wób ky n'aa etyy. Hã ÿÿ, T'aah hã, Ee banoo sahõnh hē ÿ ky n'aa etyy hyb n'aa.

²³ Ta tii d' tawén d'oo ÿ raweh'ëëh, ÿ rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ta hā raweh'ëëh doo da, ta hā rahyb n'aa jew'yyk doo da. P'op Hagä Do T'aah waneh'ëëh doo, dooh né hē tawehëë bä ënh Ee P'op Hagä Doo, hā ÿ mejõ hyng doo —näng mä Jesus sa hā.

²⁴ Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: ÿ her'oot do gad'oo doo, hā ÿ mejüü do hā h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do ta hā däg, tawäd had'yyt hē da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. Dooch nesaa do hā taky n'aa kety däk da. Dooch banesaa doo hënh tahõm wäd bä. Edëb had'yyt hē kã ta h'yyb tym. P'op Hagä Do pa da tabawäd had'yyt hē kã —näng mä ta kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Ti awät da ti noo gó, da hē né hē tadu dāk, P'op Hagä Do hā h'yy gatamah doo, dejëp do hadoo doo, ramaa napäh da kēh ŷŷ, P'op Hagä Do T'aah kyyh. Kēh ŷ ky dah'eeh doo, edëb had'yyt hē da sa h'yyb tym.

²⁶ Ee, P'op Hagä Do hanaa né hē ji edëp doo. Ti hadoo né hē ta T'aah hā hana doo, P'op Hagä Do an'oo bā.

²⁷ Hā ŷŷ, T'aah hā P'op Hagä Do banoo ŷ hyb n'aa jawyk hyb n'aa, sahōnh hē sa hā ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do ŷ bahadoo do hyb n'aa.

²⁸ Bē hyb n'aa meuuj manā ta ti ŷ her'oot do hā. Ti awät da ti noo gó, P'op Hagä Do T'aah kyyh sahōnh hē dejëp do paa ramaa napäh da.†

²⁹ Tii bā da ragenā bong. Baad hadoo do moo heb'oooh do paah, hŷ pong jé da, P'op Hagä Do pa raboo had'yyt hē da. Nesaa do moo heb'oooh do paah, tabanesaa hēnh da raky n'aa kety dāk.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Dooch ŷ hajaa pé ti daj ŷŷ hē. P'op Hagä Do ŷ tamarher'oot doo da né hē ŷ bad'oo sa hā. Ti hyb n'aa baad ub had'yyt hē ta ti sa hā ŷ ky n'aa etyy doo. Hā ŷ mejüü do karën doo da ŷ bad'oo. ŷ karën do jawén nado —näng mä Jesus.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo ënh Judah buuj wahë n'aa sa hā:

—Daj ŷŷ hē kēh ŷ n'aa ŷ her'ood bā paawä, dooch paawä baad tado bā tii.

³² Ti awät nä ta seeh baad ub kēh ŷ n'aa her'oot doo. P'op Hagä Do né tii. Te hub né hē kēh ŷ n'aa ta her'oot doo, ŷ hapäh.

³³ Bē mejüü paa raky n'aa eanh Jowāw wē. Baad Jowāw nu gahem'uun do baher'oot sa hā kēh ŷ n'aa.

³⁴ Dooch hyb n'aa ŷ karën pé badäk hahŷŷ bā naa kēh ŷ n'aa rod, tii d' ŷ wén her'oot. ŷ wén ky däng Jowāw nu gahem'uun do her'oot do paa hā kēh ŷ n'aa, ta her'ood wät do bē ky daheeh hyb n'aa, bē h'yyb tym bedëp hyb n'aa nesaa do mahānh.

³⁵ Ji bag bawag dāk do hadoo Jowāw nu gahem'uun do ma metëëk doo. Pooj jé dó, bē tsebee bong tama metëëk do hā —näng mä Jesus kyyh sa hā.

³⁶ Ti m' taky hadoo:

—Baad ub né paawä Jowāw nu gahem'uun do baher'ood wät kēh ŷ n'aa, ti anäng ta bahānh hadoo do kēh ŷ n'aa metëëh doo. Hā ŷ Ee P'op Hagä Do anoo do ŷ pehuunh do pan'aa né tii. ŷ pehuunh do hā ji bahapäh ŷ P'op Hagä Do mejō hyng do ŷ ti hŷŷh.

³⁷ Ee, P'op Hagä Doo, hā ŷ mejō hyng doo, baad ub naāñ hē ta her'oot kēh ŷ n'aa. Dooch noo gó bē maa napäh pé ta kyyh. Dooch noo gó ta mamets bē ty gahapäh péh.

³⁸ Dooch bē h'yyb tym gó

† 5:28 Ta jawén tii, p'aa hēnh Jesus bahyng bā.

tayyw bā ta kyyh, tamejũũ do hā bē ky nadaheeh do hyb n'aa.

³⁹ Baad né paawā bē ma kametēek P'op Hagā Do kyy kerih do hā. Tii d' bē wén ma kametēek, tii hā bē aw'yyt bē ed'oo bē edēb had'yyt do P'op Hagā Do wē. Hajōō nuu me né hē bē ner'ood paawā, dooh bē h'yy ganyy bā kēh ŷ n'aa hā ta hā ta her'oot do hā!

⁴⁰ Kēh ŷ n'aa ti ta her'ood né paawā, dooh bē ana bā wē ŷŷ, edēb had'yyt do ŷ banoo hyb n'aa bē hā.

⁴¹ Ti m' taky hadoo:

—ŷ raj'aa etsē do jawén nado ŷ bawāt.

⁴² ŷ h'yyb hapāh bēeh! Dooh bē kamahān bā P'op Hagā Do bē h'yyb gó.

⁴³ Ee kyy gó né paawā ŷ bahyng, dooh ŷ bē gado bā. Ta seeh, ta daaj hē ta ky gabuuj gó hana doo, ti paawā bē gadoo.

⁴⁴ Bē gen'aak bē da hadoo do bē hā raj'aa etsēē bā. Dooh bē hyb n'aa p'eed bā bē ky n'aa, P'op Hagā Doo, sét had'op do her'oot do hā. Ti hyb n'aa bē nahajaa hā ŷ bē h'yy ka'eeh doo.

⁴⁵ —Bē ŷ ky n'aa tapaa bē edoo manā Ee, P'op Hagā Do wē. ŷ nado tii, bē hā ky n'aa tapaa doo. Mosees hā ti bē h'yy kejäg ub. Ti né hē da bē taky n'aa tapaa.

⁴⁶ Mosees bē ky dahé bā paawā, ŷ né paawā bē ky dahēeh. Mosees né hē kēh ŷ n'aa herih do paah.

⁴⁷ Dooh bē ky dahé bā ti terih do paah. Ti hyb n'aa

bē wén ky nadaheeh ŷ her'oot doo —nāng mā Jesus kyyh Judah buuj sa wahē n'aa sa hā.

6

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ta jawén kā m', karaj'aa Garirej hād nāng do Jesus batsēg hōm. Tiberijas karaj'aa hād seeh.

² Hajōk Jesus jawén habok, hajōng tapehuunh doo, nahēē enāh do taheso padēek do na-āāj hē rabahapāh do paa hyb n'aa.

³ Ti m', Jesus ta ma matēg daheeh rabasēek waēē hā. Tii b' rabaym, ti m' rabehyy b'ēeh.

⁴ Edaa dāk mā Judah buuj Pas-kowa rataheb'ēēs doo.

⁵ Ti m' Jesus baheg'āās, hajōk ti han'aa doo. Ti m' Pirip hā taky hadoo:

—N'yy hēnh da ēr betsēē hajōk do sa waa?

⁶ —nāng mā Jesus, Pirip tametyy hyb n'aa. Jesus hapāh ta h'yyb gó nyy d' tabad'oo.

⁷ Ti m' Pirip ky hadoo:

—8 kamarab ji moo wāt do sām dooh tahaja nā bā sa waa sām —nāng mā Pirip.

⁸ Ti m' ta ma matēg seeh, Ān-Deréh, Simaw Peed hŷŷj, ky hadoo mäh:

⁹ —Gēēt hŷ karapee. Ti anāng ta wē its ji ma poo oow pé pāw ned'ēed is doo, sewada hād nāng do s'ēeb. Tah'ŷŷb pawóp hē. Tahaj'as mā ti hajōk do hā? —nāng mā ta kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē mejō rabeħy b'ēeh jawii jó —nāng mäh.

Baeh jawii tii bā. Ti m' rabeħy b'ēeh. 5 miw ajyy tahyb n'aa pé tii bā hab'ēeh doo.

¹¹ Ti m' Jesus basog dāk pāw, P'op Hagā Do hā taky hadoo:

—Ōm taw'āāts hē Ee. Man'oo dāk āā waa —nāng mäh.

Ti m' taban'oo kån hab'ēeh do sa hā. Ti hadoo né tah'yīb ěnh. Wog enā hõm mā sahõnh hē.

¹² Rabahajaa bā kā rawēh doo, Jesus ky hadoo:

—Bē ata dāg mad'aak doo, takanerejāā hyb n'aa —nāng mā Jesus.

¹³ Ti m' mad'aak do ta ma matēg rata hõm kån kawaju gó. ¹² m' kawaju gedē hõm doo. Ji ma poo oow hadoo do paa madaag kån hajõng pāw bód.

¹⁴ Ti m' hajõk do rabahapäh bā Jesus pahuunh doo, raky hadoo:

—Hahy né hē P'op Hagā Do ky n'aa rod badāk hahy hēnh hana doo, kerih do hā taher'oot doo —nāk mā sa kyyh.

¹⁵ Jesus h'yyb gó tabahapäh bā, tak'ēp rah'yyb tatug paawā sa häj n'aa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa, ta mab hē kā p'op tabasēek waēē jó sa mahānh.

Tamii pong jé Jesus bawät do panyyg n'aa hahyih

¹⁶ Tūūh dāg kā m', Jesus ma matēg rabawēej kån karaj'aa hēnh.

¹⁷ H'oo gó m' ragatsēg t'oonh, Kapar-Naūm hād nāng

do panang nemuun rabatsēg paawā. Badajuu dāk mäh. Dooh m' Jesus awēej nā bā sa wē.

¹⁸ Ti m', tak'ēp bah'ood ty gahēm. Tewēep maadaka.

¹⁹ Dawēē péj rababoo dāk bā kā, Jesus rahapäh. Tamii pong jó tabana sa wē. Ti m' tak'ēp rabeÿym bong.

²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē eÿym manäh! Ȳ ti hÿyh —nāng mäh.

²¹ Ti m' rah'yyb tsebee kån tagatsēg sooh bā sa sii. Ti m', nayyw hē rakaja kån jajé raty gapad'ēek hēnh.

Ji h'yyb tym dēeb panyyg n'aa Jesus hanāng do hahyih

²² Ti m' jati péh, hajõk do tamyyj dāk hā ha'yym do Jesus mā resoos. Tsém hadoo, sét né h'oo tii bā hayat. Ti gó né hē Jesus ma matēg rabatsēg hõm. Dooh m' Jesus gatsēg so bā sa sii, sa hā. Ti hyb n'aa m' tii bā aym, red'oo.

²³ Ti noo gó né hē panang Tiberijas hād nāng doo bā naa marakate wób ranu kajāk, pāw rabawa p'aa hēnh tabanāng hēnh. Tsém hadoo pāw rabawa do paah, Jesus P'op Hagā Do hā taky n'aa etsēē do jawén paa bā.

²⁴ Ti m' rah'yy kadaw'uuh, dooh né hē m' Jesus tii bā, dooh ta ma matēg tii bā. Ti m' ragatsēg tooj kån marakate gó. Panang Kapar-Naūm tabanāng hēnh rabatsēg hõm kån mäh, t'ī hēnh Jesus rabesoos hyb n'aa.

²⁵ Karaj'aa ta myyj jé Jesus rabaw'yyt bä kä m' raky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näk mäh —nyy b' akä makajaa? —näk mäh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: ŷpehuunh do hä bë h'yy genä däk do hyb n'aa nado ŷ bë wén esoos. ŷ bë wén esoos, päw hä bë wogenä padëek do hyb n'aa.

²⁷ Taw'ääts hē dooh bë waa hä had'yyt hē bë h'yyb padäg. Nayyw hē takarejää tii. Taw'ääts hē bë h'yyb padäg had'yyt hē ji h'yyb tym edëb had'yyt do hanoo do hä. Kanarejā tii. ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ŷ né hē bë hä hanoo tii. Ee, P'op Hagä Do ky gabuuj gó ŷ moo wät —näng mä Jesus sa hä.

²⁸ Ti m' rabeanh Jesus hä:

—H'ëed ti P'op Hagä Do karën ää moo bok? —näk mä sa kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahŷŷ da P'op Hagä Do karën bë hä: Takarën bë h'yy ka'eeh tamejō hyng do hä —näng mä Jesus.

³⁰ Ti m' raky hadoo:

—Ää karën mametä ta heen n'aa. Mapahuunh do ää bahapäh bä kä, òm ää ky daheeh. H'ëed mametëeh ää hä?

³¹ Èr wahë makū na-ääj hē rawa paa päw hadoo do Manah häd näng doo, tabanawäng hēnh rahabok noo gó. Hahŷŷ da P'op Hagä

Do kyy kerih do ta ky n'aa hä: “Tanoo sa hä hŷ pong jé hana do päw.”* Ti bahänh ti ää karën mametëeh —näk mä sa kyyh Jesus hä.

³² Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Mosees nado ti hanoo ta ti päw hŷ pong jé hana doo. Ee mo haj'aa ti ta ti päw. Ee né hē ti hŷŷh, bë hä han'oo kän päw heh'äät do hŷ pong jé hana doo.

³³ Badäk hahŷŷ bä hahyng doo, badäk hahŷŷ hä habong do sa h'yyb hed'ëep doo, ti né kä ta ti Päw heh'äät kä P'op Hagä Do anoo doo.

³⁴ Ti m' raky hadoo Jesus hä:

—Man'oo had'yyt hē ta ti ää hä, maky däng doo —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ŷ né ti päw hadoo do edëb had'yyt hē hanoo doo. Wë ŷ hana doo, dooh tasa wäd bä. Hä ŷ h'yy ka'eeh doo, dooh tahoo kaaj wäd bä —näng mäh.

³⁶ —ŷ her'ood wät né paa bë hä, dooh hä ŷ bë h'yy kae bä, ŷ bë hapëe né paawä.

³⁷ Ti hadoo né hē, wë ŷ rabana da sahõnh hē Ee anoo do hä ŷŷ. Dooch da ŷ mak'yyts bä wë ŷ han'aa doo.

³⁸ Baad ŷ wén gadoo sa hä, P'op Hagä Doo, hä ŷ mejō hyng do karën do ŷ moo wät hyb n'aa. Dooch daj ŷŷ hē ŷ karën do jawén nado.

* 6:31 Esodo 16.4, Nemijas 9.15, Saaw-Mo 78.24-25

39 Hahỹỹ da P'op Hagä Do karēn hã yỹ: Dooh takarēn bã hã ȳ tanoo do see tabanesaa hēnh tahōm bã, ȳ an'oo bã. Takarēn ȳ genyy bong sahōnh hē hã ȳ tanoo doo, hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa rababoo had'yyt hyb n'aa, sahōnh hã ta sãm tabanoo noo gó.

40 Ee P'op Hagä Do karēn sahōnh hē ta T'aah hã h'yyb padëek doo, ta T'aah hã ky dah'eeh doo, redëb had'yyt hē kã hỹ pong jé ta pa. Sahōnh hē ta sãm ragadoo bã kã, ȳ genyy boo kãn P'op Hagä Do wë, hã ȳ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus.

41 Ti m' hajök do raky n'aa hajēm, “Ȳ pãw hadoo doo, hỹ pong jé naa hahyng doo”, tahanäng do hyb n'aa.

42 Hahỹỹ d' mä sa kyyh rabaher'oot bã:

—Hahỹ ta see nado ti hỹȳh. Joséh t'aah né hē ti hỹȳh —näk mäh. —Äã hep'ëeh ti ta yb, äã hep'ëeh ti ta ȳyn. H'ëed hyb n'aa, “Hỹ pong jé naa ȳȳh”, tabanäng? —näk mä sa kyyh.

43 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jããm ti bē kyyh, bē ky kak'ëe doo —näng mäh.

44 —Dooh hajaa pé wë ȳ hana péh, hã ȳ h'yy ka'eeh péh, Ee, mejō hyng do ȳȳh, wë ȳ tanatsyyd bã sa h'yyb tym. Jããm hē hajaa wë ȳ rana bã, Ee h'yyb tatug bã wë ȳȳ. Hã ȳ h'yy ka'eeh do ȳ genyy bong da, P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa, sahōnh hã ta sãm ȳ banoo noo gó.

45 Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ji ta h'yyb tatuk do ky n'aa: “Sahōnh hē sa hã P'op Hagä Do ma metëek da.”† Ti hyb n'aa, sahōnh hē Ee ma metëek do maa new'ëe doo, sa h'yyb gó renäm doo, wë ȳȳ da rabana, hã ȳȳ da rah'yy ka'eeh.

46 Dooh hapäh pé Ee, P'op Hagä Doo. Jããm né hē ȳȳh, P'op Hagä Do wë naa hahyng do hapëe wät —näng mä Jesus hajök do sa hã.

47 Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Né hup ȳ né hē hahỹ ȳ her'oot doo: Hã ȳ ky dah'eeh do redëb had'yyt da hỹ pong jé, P'op Hagä Do pa.

48 Ȳ né ti pãw hadoo do edëb had'yyt hē hanoo doo.

49 Tabanawäng hēnh pãw hadoo Manah häd näng do bē wahë makū rawa né paawä, dejëp né hē.

50 Hahỹ pãw hadoo do hỹ pong jé naa hahyng do hawa doo, dooh tadajëb bã ta h'yyb tym, dooh tabanesaa hēnh tahōm bã.

51 Ȳ né hē ta ti pãw hadoo do ji hed'ëep doo, hỹ pong jé naa hahyng doo. Sahōnh hē hahỹ pãw hawa doo, raboo had'yyt hē da hỹ pong jé P'op Hagä Do pa. Hup ȳ ta ti pãw ȳ anoo do ȳ dajëp bã, badäk hahỹỹ hã habong do hỹ pong jé rabadëb had'yyt hyb n'aa P'op Hagä Do pa —näng mä Jesus.

52 Ti m' tak'ëp Judah buuj raky kakä bong, tii da Jesus

edoo do hyb n'aa. Hahỹỹ d' mā sa kyyh:

—Nyy da hahỹ aj'y y banoo ěr bawĕh hyb n'aa ta dab? — nāk mā sa kyyh.

⁵³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ỹ né hĕ hahỹ ỹ her'oot doo: Aj'y y Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do dab bĕ nawĕĕ bā, ta majyyw bĕ neĕg bā, dooh bĕ haja bā hỹ pong jé bĕ nu kajāg bā P'op Hagā Do pa.

⁵⁴ Jé dap ỹ hawĕh doo, majyw ỹ heĕĕk doo, hỹ pong jé edĕb had'y y t da P'op Hagā Do pa. Ỹ ganyy wāt da P'op Hagā Do wĕ, sahōnh hā ta sām ỹ banoo noo gó kā.

⁵⁵ Tanawĕ heh'āāt hadoo dap ỹỹ. Ji heĕĕk do heh'āāt hadoo majyw ỹỹ.

⁵⁶ Jé dap ỹ hawĕh doo, majyw ỹ heĕĕk doo, séd hā dāg ta h'y y kata dāk hā ỹỹ. Ỹ na-āāj da ta h'y yb gó ỹ bawād kān.

⁵⁷ Ee hā tabana hedĕp doo. Ti né hĕ ỹ tamejũũ. Ta hyb n'aa ỹ bedĕp. Ti hadoo né hĕ, hā ỹ h'y y kamasoo doo, edĕp da hĕp ỹ n'aa.

⁵⁸ Gĕĕt hahỹ pāw hadoo do hỹ pong jé hana doo. P'ooj ub bĕ wahĕ makũ rawa do paa nahado ti hỹỹh. Rawa né paawā ti dejĕp. Hahỹ pāw hawa doo, tawād had'y y t hĕ da P'op Hagā Do pa

⁵⁹ —nāng mā Jesus, tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do yt hā tama metĕĕk noo gó, Kapar-Naũm panang bā.

Hajōk Jesus heréd hōm do panyyg n'aa hahỹỹh

⁶⁰ Ta ti Jesus her'oot do ramaa newĕ dāk bā, hajōk Jesus ma matĕg wób raky hadoo mäh:

—Ti bahānh hĕĕh ta ti taher'oot doo. Dooh ky daheeh pé ta ti hedoo doo — nāk mā sa kyyh.

⁶¹ Ta ma matĕg wób kawaj'āān gó rabaher'oot ta kyyh p'āā Jesus bahapāh bā m' ta h'y yb gó m', taky hadoo sa hā:

—Ỹ her'oot do hā bĕ h'y y kejāg bong?

⁶² Bĕ h'y y kejāg bong tan'oo bā, nyy da da bĕ baher'oot ỹỹh, Aj'y y Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do bĕ bahapāh bā, p'aa hĕnh hỹ pong jé tabasĕĕk bā?

⁶³ P'op Hagā Do Sahee ti ji h'y yb tym hed'ĕĕp doo. Ji daaj hĕ ji hejój me dooh ji hajaa péh. P'op Hagā Do Sahee hā naa né hĕ ti ta ti kĕh ỹỹ, bĕ hā ỹ her'oot doo, hỹ pong jé, P'op Hagā Do pa ji edĕb had'y y t hĕ hanoo doo. Te hub né hĕ kĕh ỹỹ.

⁶⁴ Ti hadoo né hĕ, bĕ mahang dooh raky dahé bā — nāng mā Jesus.

Ta tii da Jesus wĕn her'oot, pooj jé Jesus hapĕĕ dāk do hyb n'aa ta h'y yb gó sa mahang ky nadah'ĕĕh doo. Tahapĕĕ dāk né hĕ ĕnh ta majĩĩ moo gó haĕĕnh do pan'aa.

⁶⁵ Ti m' Jesus ky hado kān:

—Ti hyb n'aa bĕ hā ỹ bedoo, dooh hajaa pé wĕ ỹ hana pé Ee natatug bā —nāng mā Jesus.

66 Ti noo gó né kā m' hajōk heréd hōm Jesus. Dooh ta sii raboo boo bā.

67 Ti m' 12 hedoo do ta ma matēg hā Jesus beaaj wāt:

—Bē na-āāj bē karēn bē bahōm mahānh ŷŷ? —nāng mäh.

68 Ti m' Simaw Peed häd nāng do ky hadoo ta hā:

—Hyb n'aa jawyk doo, —nāng mäh —jaa sii āā bahōm kän? Ōm ti her'oot ji h'yyb tym hedēb had'yyt do ky n'aa hā.

69 Ōm né hē baad had'op doo, P'op Hagā Do H'yyb Dāng Doo, āā ky daheeh. Āā hapēē dāk né hē tii —nāng mā Peed kyyh.

70 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ŷ né hē, bēeh, 12 hedoo doo, wē ŷŷ ŷ asēew hōm doo. Sēt hē bē mahang Dijab‡ karom!

71 (Judas, Simaw Ikarijot häd nāng do t'aah ky n'aa ti taher'oot. 12 hedoo do see né tii, ta jawén Jesus taky n'aa her'ood dāk do pan'aa kā ma-jīī hā.)

7

Judah buuj rahyb n'aa esee do rataheb'ēēs doo hēnh Jesus bahōm do ky n'aa hahŷŷh

1 Ta jawén kā Jesus bawäd kän mā Garirej hāj n'aa hēnh. Dooh m' takarēn tahōm bā Judah hāj n'aa hēnh, ta tii bā wahē n'aa rakarēn radaj'ēep do hyb n'aa.

2 Tabedaa dāk bā m', bag'aad me tób Judah buuj rabahemak do rataheb'ēēs doo,*

3 Jesus hŷŷj raky hadoo mā ta hā:

—Ayyw manā babā. Taw'āāts hē Judah hāj n'aa hēnh mabahōm, mapahuunh do a hataa rabahapäh hyb n'aa.

4 Ji karēn bā ji raky n'aa ets'ēeh, dooh ji jejēn bā ji moo wāt doo. Taw'āāts hē sahōnh hē rabaheg'āās ti mapahuunh doo —nāk mā sa kyyh.

5 Ta hŷŷj na-āāj hē dooh m' rah'yy kae bā ta hā, tii d' rawén edoo.

6 Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Dooch takaja nā bā ti noo gó ŷ bahōm doo. Bēeh, bē h'yyb karēn do noo gó né hē bē bahōm.

7 Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, dooh bē hā rakamajē bā. Wē ŷ rawén kamaj'īī, nesaa do ramoo heb'ooh do ky n'aa, nesaa do rahyb n'aa nahew'ēē do ky n'aa ŷ her'oot do hyb n'aa.

8 Bē ahōm ta ti rataheb'ēēs hēnh. Dooh ŷ ahōm nā bā ta t'īī hēnh. Dooh takaja nā bā ti noo gó ŷ bahōm doo —nāng mā Jesus kyyh ta hŷŷj sa hā.

9 Ta ti taher'oot do jawén paa bā m', Jesus baym dó Garirej hāj n'aa bā.

10 Ti m', ta hŷŷj rabahōm jawén paa bā, Jesus bahōm kän. Kejēn do hadoo

‡ 6:70 Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanāng péh ti Dijab. *

* 7:2 Sēt ta baab ken'yyh Judah buuj rabahemak tób bag'aad me, tabanawāng hēnh sa wahē makū rababok do paa rahyb n'aa esee hyb n'aa.

tabahōm, ta wób ranahapäh bä.

11 Ti m' rahyb n'aa esee do rataheb'ëes hēnh Judah buuj sa wahē n'aa resoos mä Jesus. Rabesoos bä m' rabeaanh n'yy hēnh Jesus.

12 Jé pad'yyt hē hajök do wób rahe'oot mä Jesus ky n'aa hā.

—Ky enyym —näk mä ta wób.

—Dooh —näk mä ta wób. —Ji tawadii tii —näk mäh.

13 Kaja hē m' rabahesēenh ta ky n'aa, sa wahē n'aa rajēym do hyb n'aa.

14 Rataheb'ëes do hōō bä, 4 ta ä däg, Jesus bahōm kån mä P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Tii bä tama met'ëeg kån.

15 Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa rahyb n'aa meuunh, ti m' raky hadoo:

—Nyy d' hajōng tabahajaa, ma kamanet'ëeg né paawä hahy'aj'yy? —näk mä sa kyyh.

16 Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hā y naa nado ti y ma metëek doo. Hā y mejüü do hanaa né tii.

17 P'op Hagä Do gen'aak do karēn moo wāt doo, ti tahapäh da ta h'yyb gó, P'op Hagä Do hanaa tado bä, hana y tado bä y ma metëek doo.

18 Jé ta daaj hē, ta ky gabuuj her'oot doo, ta hā raweh'ëeh do hyb n'aa tii. Ti hadoo nado ta hā mejüü do raweh'ëeh karēn doo. Dooh ji tawad'ii bä ta tii hā. Dooh j'ooj madäk do tado bä ta h'yyb. Baad had'op do tii —näng mä Jesus.

19 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Mosees né hē bē hā hanoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hado né paawä, dooh bē ky dahé bä. H'ëed hyb n'aa ti bē karēn y bē daj'ëep? Ta ky n'aa bē ky dahé bä paawä, dooh paawä bē karēn bä y bē dajëeb bä —näng mä Jesus kyyh Judah buuj sa wahē n'aa sa hā.

20 Ti m' ta wób raky hadoo:

—Karap'aar h'yyb nesaa do a hā anäng! Dooh òm daj'ëep péh —näk mä sa kyyh.

21 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sét hē y pahuunh do hyb n'aa Saab hā, bē h'yy kejäg bong.

22 Bē na-āāj né hē Saab hā né bē moo bok. Bē taah masuuj noo byyh kahōk do heen n'aa Saab noo gó tado bä, tii hā né hē bē moo bok, Mosees mejüü do hyb n'aa. (Mosees nado du n'aa tii. Mosees pooj jé habong do paa er wahē makūūh, ti ti du n'aa.)

23 Hyy kā bē hā y beaanh: Saab hā bē an'oo bä ji t'aaah masuuj noo byyh ji gahōg bä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa ti bē kawajään wē yy, Saab hā aj'yy baad y ahub dāk do hyb n'aa?

24 Daap hē y bē ky n'aa ety manäh. Taw'ääts hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hā bē baheg'ääs ta ky n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hā.

Rahyb n'aa newëe P'op Hagä Do H'yyb Däng do Jesus tado bä ky n'aa hahyŷh

25 Ti m' Jerusarēnh panang buuj wób raky hadoo:

—Hahỹ nado aj'yy radaj'ëep rahanäng doo?

²⁶ Ti babä tabagëet ênh. Hajõ mahang tabaher'ood né paawä, dooh sa kyy pé ta hä. Êr wahë n'aa rahyb n'aa newë däk apäh, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng do tado bä tii?

²⁷ Nyy d' ti hỹ éh? Äã hapäh ti hahỹ aj'yy n'yy hënh naa. Kristo häd näng do kajaa bä, dooh ji hapëe bä n'yy hënh tahana —näk mä sa kyyh.

²⁸ Ti hyb n'aa m', P'op Hagä Do tób n'aa bä Jesus ma metëek bä taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Bë hapäh mä yỹ, bë nooh. Bë hapäh mä n'yy hënh naa yỹ, bë nooh. Dooh këh y gabuuj tado bä hỹ y bahyng. Ti awät né hë ta ti hä y mejõ hyng doo. Te hub né hë ta tii. Tahajaa ji h'yy kasadëe bä taky däng do hä. Ti dooh bë hapëe bä.

²⁹ Yỹ ti hapäh. Yỹ wén hapäh, ta wë naa yỹ bahyng. Yỹ tamejõ hyng —näng mä Jesus sa hä.

³⁰ Tii d' tabedoo do hyb n'aa m', sa wahë n'aa rakarën ramoo maso däg paawä. Dooh hajaa pé ta hä, dooh nä tadajëp do noo gó tado nä bä do hyb n'aa.

³¹ Sa wahë n'aa rakarën ramaso däg né paawä, hajök mä ta hä h'yy kae padëek. Hahỹ da m' sa kyyh:

—Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do kajaa bä, dooh tapehuuj da hahỹ pehuunh do bahãnh† —näk mä sa kyyh.

³² Ti m' Pariséw ramaa napäh bä ta tii da Jesus ky n'aa rabaher'oot bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa daheeh ramejüü, P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa Jesus ramasoo hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Yỹ aym nä bë pa, ta jawén y babaaj hõm hä y mejõ hyng do wë.

³⁴ Yỹ da bë esoos tii bä. Dooh da y bë awyyd bä, bë nahajaa do hyb n'aa bë ahõm bä y hawät hënh —näng mä Jesus.

³⁵ Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa rabaher'oot ta tii d' tedoo do ky n'aa. Dooh tagah'ood nä bä sa hä taher'oot doo. Hahỹ da m' sa kyyh:

—N'yy hënh g'eeh tabahõm äã naw'yyt, tahanäng doo? Gereg sa panang hënh g'eeh ti tahahõm, êr wakãän wób rahabong hënh? Gereg buuj g'eeh tama met'ëeg kãn?

³⁶ Nyy d' tahanäng pé ti: “Yỹ da bë esoos tii bä. Dooh da y bë awyyd bä, bë nahajaa do hyb n'aa bë ahõm bä y hawät hënh”, tahanäng doo? —näk mä sa kyyh.

³⁷ Tagadëeg ub rataheb'ëes do ä n'aa, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk. Tii bä kä m', ti noo gó kä m' Jesus bas'ëeg gëet. Ti m' taky hadoo, tak'ëp mä ta kyyh:

—Taw'ääts hë hoo kaanh do hadoo do ta hä, wë y tabana tabeëek do hadoo hyb n'aa.

³⁸ Hahỹ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Hä y h'yy ka'eeh do h'yyb gó naa

† 7:31 Sa hä m', Jesus né hë ti Kristo.

ganyyh da ji h'yyb bed'ëep do naëng n'aa" —näng mä Jesus.

39 P'op Hagä Do Sahee tahanäng pé tii, Jesus hä h'yy ka'eeh do ta jawén ragadoo doo kä. Dooh Jesus an'oo nä bä ti noo gó P'op Hagä Do Sahee, dooh tadajëb nä bä, dooh taganä wäd nä bä, dooh P'op Hagä Do wë takawehëë däk doo hënh tas'ëëg nä bä do hyb n'aa.

40 Jesus her'oot do ta wób ramaa napäh bä m', raky hadoo:

—Hahÿ né ti P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do Ky Däng Doo —näk mä sa kyyh.

41 Ta wób mä raky hadoo:

—Hahÿ né hë Kristo häd näng doo —näk mä sa kyyh.

—Dooh. Garirej häj n'aa hënh naa nado Kristo bana —näk mä ta wób.

42 —Dawi panaa da ta ti Kristo. Panang Berënh häd näng doo bä naa, Dawi panang paa bä naa Kristo bana da, näng P'op Hagä Do kyy kerih do hä‡ —näk mä sa kyyh.

43 Sa h'yyb retyn hōm kän mä Jesus ky n'aa hä.

44 Ta wób rakarën paawä Jesus ramaso däk. Ti hadoo né hë m', dooh ta hä moo däng péh.

45 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa, ramejō nä do Jesus ramasoo hyb n'aa paawä, abaaj h'ūūm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo

heb'ooh do sa wahë n'aa sa wë, Parisëw sa wë na-ããj hë. Ti m' rabeaanh sa hä:

—Hëd n'aa bë manana wät? —näk mä sa kyyh warahén sa hä.

46 Ti m' warahén raky hadoo:

—Dooh noo gó her'oot pé ta ti aj'yy her'oot doo da —näk mä sa kyyh.

47 Ti m' Parisëw raky hadoo warahén sa hä:

—Bë na-ããj hë tawadii? —näk mäh.

48 —Dooh ër wahë n'aa raky dahé bä ta hä. ãã Parisëw, ãã na-ããj hë dooh ãã ky dahé bä ta hä.

49 H'yy gatemah ti hajök do ta hä ky dah'eeh doo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'y'yk do rahapëë bä, ti rawén sūūt. P'op Hagä Do was'ee bong ti ta ti hajök doo —näk mä Parisëw sa kyyh warahén sa hä.

50 Ti m' sa seeh, Nikodëm häd näng doo, Jesus wë hegäã wät doo, ky hadoo ta wób sa hä:

51 —Dooh ër ky n'aa jaw'y'yk do an'oo bä daap hë ër ky n'aa ety bä ër da hadoo doo. Taw'ããts hë pooj jé ër beaanh ta hä tamoo wät doo, tama metëëk doo, ër ky n'aa napäh hyb n'aa —näng mä Nikodëm.

52 Ti m' ta wób raky n'aa rejã kän, ti m' raky hadoo ta hä:

—Ōm na-ããj né hë apäh Garirej hënh naa? —näk mäh. —P'op Hagä Do kyy kerih do

‡ 7:42 Se hub né hë raheer'oot doo. Berënh panang bä né hë Kristo häd näng do benäng, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng. Rawén ky nadah'eeh, dooh rahapëë bä do hyb n'aa Berënh panang bä né hë Jesus benäng. Sa hä m' Garirej häj n'aa bä naa Jesus, tii bä tabawëë geët do hyb n'aa.

hã mahegãã bã, mabahapäh, P'op Hagä Do ky n'aa rod dooh Garirej häj n'aa hënh naa tana bã —näk mä sa kyyh Nikodëm hã.

[⁵³ Ti m' sahõnh hë rabahõm sa tób hënh.

8

ÿñh ta patug nadoo do sii haÿÿh do raky n'aa tapaa do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus baym panang bahãnh péj, waëë Oriib häd näng doo bã.

² Jati péh, báp paah, Jesus bahõm ënh p'aa hënh P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Hajõk kata däk ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' tabahyy sooh, ti m' tama met'ëëg kãn.

³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Pariséw sa daheeh, ramanaa ÿñh ta patug nadoo do sii haÿÿh doo, ta wób raw'yyt doo. Ti m' ÿñh ramejuũ hajõõ gó tabag'ëëd däk hyb n'aa.

⁴ Ti m' Jesus hã raky hadoo: —Ma matëg, —näk mäh — hahÿ ÿñh raw'yyt ta patug nadoo do sii tabaÿÿh bã —näk mäh.

⁵ —Ër ky n'aa jaw'yyk do hã ër Mosees mejüü, pä me ji daj'ëëp ta ti hedoo do hyb n'aa. Nyy da a hã pé ji bad'oo? —näk mä sa kyyh.

⁶ Ta tii da rawén ke'aanh, rakarën Jesus kyyh hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ky n'aa. Ti m' Jesus nu wajakoo sooh, tama poo me tüü taberih.

⁷ Raky n'aa h'üüm do hyb n'aa, as'ëëg gëët, ti m' taky hadoo sa hã:

—Taw'ääts hë bë mahang nesaa do h'yyb gó nanäng doo, ti pooj jé hakut pä me — näng mä Jesus sa hã.

⁸ Ti m' p'aa hënh tanu wajakoo sooh ënh. Tüü m' taberih p'aa hënh.

⁹ Ta tii d' Jesus bedoo bã sa hã, rabahõm kãn sét kenäh hõm. Wahëh hedoo do ti pooj jé hah'üüm. Jääm né hë haym Jesus. ÿñh hayyw gëët ta pa.

¹⁰ Ti m' Jesus as'ëëg gëët, ti m' ÿñh hã taky hadoo:

—N'yy hënh ta wób? Dooh õm ky n'aa etyy péh? —näng mä Jesus ta hã.

¹¹ —Dooh. Tabad'op hë — näng mä ÿñh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—ÿ na-ääj hë, dooh õm ÿ ky n'aa ety bã. Ahõm kã. Meréd hõm hÿÿ kã nesaa do sahõnh hë —näng mä Jesus ta hã.]

Jesus badäk hahÿÿ bã habong do sa h'yyb tym bag hadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' p'aa hënh Jesus baher'oot kata b'ëëh do sa hã. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Badäk hahÿÿ hã habong do sa h'yyb bag hadoo ÿÿh. Hã ÿ ky dah'eeh doo, dooh tabad'op hë badagyp do hadoo doo gó, nesaa doo gó, raboo bã tii. Ti anäng da sa wë sa h'yyb bag, P'op Hagä Do wë ji ted'ëëp doo, ta pa ji bawäd had'yyt hë hanoo doo —näng mä Jesus kyyh.

¹³ Ti m' Pariséw raky hadoo ta hã:

—A mab hē, a daaj hē maky n'aa her'oot a ky n'aa —näk mäh. —DooH Mosees ky n'aa jaw'y'yk do an'oo bā ji mab hē, ji daaj hē, ji ky n'aa ji her'ood bā. Ti hyb n'aa taw'āāts hē nado ta ti maher'oot doo —näk mā sa kyyh.

14 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Map ȳy hē, daj ȳy hē, kēh ȳ n'aa ȳ her'ood né paawä, né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. Ȳ hapäh ti n'yy hēnh ȳ bana, ȳ hapäh ti n'yy hēnh ȳ bahōm, né hup ȳ né hē ȳ wén näng. Bē tii, dooh bē hapēē bā n'yy hēnh ȳ hana, n'yy hēnh ȳ bahōm.

15 Ȳ bē ky n'aa tapaa j'ooj hanäng do hā bē hapäh do hā. Ȳ dooh ȳ ky n'aa tapaa péh.

16 Sa hā ȳ ky n'aa ety bā paawä, baad paawä ȳ ky däng sa hā, map ȳy hē nadoo do hyb n'aa ȳ ky n'aa etyy. Ti anäng hā ȳ ky masa doo. Ee, hā ȳ mejō hyng doo, ti né hē ȳ taky masa —näng mäh.

17 —Pawóp hē ajyy séd demuun raheer'ood bā, baad ub tii, ji ky daheeh sa kyyh, bē ky n'aa jaw'y'yk do mejūū doo.

18 Tii d' né hē āā bad'oo. Ȳ her'oot kēh ȳ n'aa. Ee, hā ȳ mejō hyng doo, ȳ taky masa kēh ȳ n'aa hā —näng mā Jesus kyyh Pariséw sa hā.

19 Ti m' rabeaaj kän:

—N'yy hēnh a yb? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—DooH ȳ bē hapēē bā. DooH né hē Ee bē hapēē bā ěnh —näng mäh. —Ȳ bē hapēē bā paawä, Ee na-āāj hē paawä

bē hapäh —näng mā Jesus kyyh.

20 P'op Hagä Do matym n'aa rabeheho do hood basooh do pa Jesus baher'oot tii, tama met'ēek bā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā. Rakarēn né paawä ramasoo, dooh ta hā moo däng péh. Rawén moo nadäng, dooh takaja nā bā tadajēp do heen n'aa kā.

21 Ti m' p'aa hēnh Jesus baher'ood wät sa hā:

—Ȳ da ahōm bē mahānh. Ȳ d' bē esoos. Nesaa do anäng nā da bē hā bē dejēp. Ȳ hahōm hēnh, dooh bē haja bā bē ahōm bā —näng mā Jesus.

22 Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa rakeaj kän mā sa hā hē né hē. Hahȳy d' mā sa kyyh:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh: “Ȳ hahōm hēnh dooh bē haja bā bē ahōm bā”, tahanäng doo? Ta daaj hē g'eeh takadaj'ēep? —näk mā sa kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ěnh sa hā:

—Babä naa bē ti h̄ȳh. P'op naa ȳ ti h̄ȳh. Badäk hahȳy bā naa bē ti h̄ȳh. Ȳ ti dooh. DooH badäk hahȳy bā naa tado bā ȳȳh.

24 Nesaa do anäng nā da bē hā bē dejēp, näng ȳȳh. Ȳ né hē ti hawād had'y'yt do bē ky nadahé bā, bē da dejēp né hē nesaa do bē h'y'yb tym gó anäng nā —näng mā Jesus.

25 Ti m' raky gakog hōm:

—Jaa ěnh ōm? —näk mā sa kyyh.

—Pooj jé bē ȳ maher'oot do né hē —näng mā Jesus.

26 Ti m' taky hadoo ěnh:

—Ti anāng nā wē ŷy hajōng nā bē ŷ ky n'aa tapaa do pan'aa —nāng mäh. —Te hub né hē hā ŷ mejō hyng do her'oot doo. Tahajaa ji h'yy kasadēē bā taky dāng do hā. ŷ tamaher'oot do né hē ti ŷ her'oot do badāk hahyŷ hā habong do sa hā —nāng mā Jesus.

27 Dooch m' rah'yy genā bā ta Yb ky n'aa Jesus her'oot bā.

28 Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo sa hā:

—P'op, b'aa hā Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do bē basāg hāng do jawén paa bā, ŷ né hē ti hawād had'yyt do tii bā bē h'yy genā kån. Dooch daj ŷy hē ŷ moo wāt péh, ŷ her'oot péh, ti noo gó kã bē bahapäh. Ti noo gó kã bē bahapēē kån hahyŷh: Jãām hē ŷ her'oot bē hā, Ee ŷ tama metēek doo.

29 Hā ŷ mejō hyng do awād had'yyt hē si ŷy. Dooch ŷ teréd bā, tagen'aak do ŷ moo wād had'yyt do hyb n'aa —nāng mā Jesus kyyh.

30 Ta ti tabaher'oot bā m', hajök h'yy kae padäg kån ta hā.

Nesaa do moo wāt doo, nesaa do karom, ky n'aa hahyŷh

31 Ti m' Judah buuj ta hā h'yy kae padēek do hā Jesus ky hadoo:

—ŷ ma metēek do bē ky dahé had'yyt bā, hēp ŷ hata heh'aät padäg bē tii bā.

32 Bē hapäh da tii bā baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bē da

ted'ēep, baad bē babok hyb n'aa kã —nāng mā Jesus sa hā.

33 Ti m' raky hadoo:

—H'ēed hyb n'aa tii da mabaheer'oot? Abaraām panāa né hē ti āāh. Dooch noo gó ta wób sa karom kanep'aak do āā ado bā. Nyy d' mahanāng pé ta ti maher'oot doo? —nāk mā sa kyyh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ŷ né hē hahyŷ her'oot doo: Nesaa do moo wāt doo, nesaa do karom né kã tii.

35 Dooch da ta kariw n'aa tób yt hā ta karom awād had'yyt hē. Jãām né hē ta t'aah hadoo do ti haym ta tób bā.

36 Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do T'aah bē tedēeb bā, baad né tii bā bē baboo kån, nesaa do karom nado boo bēeh —nāng mäh.

37 ŷ hapäh, Abaraām panāa né ti bēeh. Ti hado né paawā, ŷ bē karēn ŷ bē daj'ēep, baad takanejāk do hyb n'aa bē h'yyb gó ŷ ma metēek doo.

38 Bē ŷ ma metēek Ee metēek do hā ŷy. Bē tii, bē yb wē bē ma kametēek doo, ti bē moo bok —nāng mā Jesus sa hā.

39 Ti m' raky hadoo:

—Abaraām ti āā wahē makūūh —nāk mā sa kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Abaraām panāa bē do bā paawā, Abaraām bad'oo doo da paawā bē bad'oo —nāng mā Jesus.

40 —Baad hadoo do ky n'aa, hā ŷ P'op Hagā Do an'oo dāk do bē ŷ maher'oot. Tii d' né paawā ŷ metēek bē hā, bē

karēn ŷ bē daj'ēep. Dooh paa ta tii da Abaraām adoo bā.

⁴¹ Bē yb moo wāt do ti ta ti bē moo bok doo —nāng mā Jesus sa hā.

Ti m' raky hadoo:

—Āã yb daap nado. Jāãm né hē P'op Hagā Do āã Yb. Ta taah heh'āät āã —nāk mā sa kyyh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—P'op Hagā Do tado bā paawā bē Yb, bē kamahān paawā ŷŷh, P'op Hagā Do wē ŷ bana do hyb n'aa. Dooh kēh ŷŷ gó tado bā ŷ bahyng. Ti né hē ti hā ŷ mejō hyng doo.

⁴³ Hēd n'aa ti taganahoot bē hā, ŷ her'oot doo? Bē h'yyb gó tawén ganahoot, kēh ŷ bē ganadoo do hyb n'aa.

⁴⁴ Dijab taah bēeh. Takarēn do bē karēn bē moo bok. P'ooj ub, tadu dāk noo gó, dahej'ēep do né paa tii. Dooh baad hadoo doo, heh'āät ub do ky n'aa tagenaag bā. Dooh baad hadoo do ky n'aa ta h'yyb gó tabawād bā. Daap tamenyyh bā, ta kyyh né hē ti ta her'oot doo. Daap menyih do tii. Daap menyih do yb né tii.

⁴⁵ Baad hadoo doo, heh'āät ub do ky n'aa ŷ her'oot do hyb n'aa ŷ bē ky nadaheeh.

⁴⁶ Jaa bē mahang hajaa pé nesaa do hā ŷ taky n'aa tapa bā? Baad hadoo do ky n'aa ŷ her'oot. H'ēed hyb n'aa ŷ bē ky nadaheeh?

⁴⁷ P'op Hagā Do taah he-doo do ramaa newēē P'op

Hagā Do her'oot doo. Bē tii, dooh P'op Hagā Do taah bē do bā, ti hyb n'aa bē wén maa nanewēē ta kyyh —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

⁴⁸ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa raky hadoo Jesus hā:

—Baad né āã ky kajäk. Samarija buuj né òm!* Karap'aar h'yyb nesaa do a hā adäk! —nāk mā sa kyyh Jesus hā.

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Dooh karap'aar h'yyb nesaa do adäg bā hā ŷŷ —nāng māh. ŷ ti hŷŷh, ŷ weh'ēeh Ee. Bē tii, ŷ bē ky n'aa rejāã.

⁵⁰ Dooh ŷ as'ūūd bā ŷ raweh'ēeh doo. Sét hē ti hawāt ŷ raweh'ēeh karēn doo. Ti né hē ti taky däng ji hā baad ji hado bā, baad ji nado bā. Bē nado ti ky kajäk doo.

⁵¹ Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: ŷ ma metēek do ky daheeh doo, dooh tadajēb wād bā —nāng mā Jesus sa hā.

⁵² Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa raky hadoo:

—Āã hapäh né hē hŷŷ kã, karap'aar h'yyb nesaa do a hā adäk né hē —nāk māh. —Abaraām dajēp paah, P'op Hagā Do ky n'aa rod dejēp né paah, ti hadoo né hē, jé mama metēek do ky daheeh doo, dooh tadajēb bā, nāng òm.

⁵³ Āã wahē makū Abaraām bahānh g'eeh òm? Abaraām dajēp paah, ti hadoo ēnh P'op Hagā Do ky n'aa rod p'ooj ub

* **8:48** Sa majī hadoo Samarija buuj. Dooh ragenaag bā Samarija buuj. *Samarija buuj né òm Jesus hā rawén her'oot, raky n'aa ej'ees hyb n'aa.*

habok do paah. Jaa õm a hã péh? —näk mä sa kyyh.

⁵⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Daj ÿÿ hẽ ÿ kawehëe bä paawä, dooh taw'ääts hẽ tado bä ta tii. Ee, bẽ h'yy kaha'eeh bẽ hanäk doo, ti né ti ÿ taweh'ëeh.

⁵⁵ Dooh bẽ hapëe bä tii. ÿ ti hapäh. “Dooh ÿ hapëe bä”, ÿ noo bä paawä, ÿ paawä noo kanesa bẽ nemuun. ÿ hapäh né hẽ ti P'op Hagä Doo. ÿ ky daheeh ta kyyh.

⁵⁶ Abaraãm, bẽ wahë makũuh, tsebee wät ÿ kajaa noo gó tabahapäh bä. Tahapäh né paah† —näng mä Jesus.

⁵⁷ —Õm ky kew'oonh ta ti maher'oot do hã —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa. —Dooh mawah'ëe nä bä, dooh 50 ta baab mado nä bä, mahapäh mä Abaraãm a nooh —näk mä sa kyyh.

⁵⁸ Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Né hup ÿ né hẽ hahÿ ÿ her'oot doo: Abaraãm benäng do pooj jé ÿ awäd däg né hẽ! —näng mä Jesus sa hã.

⁵⁹ Ti m' ta ti ramaa napäh bä, rabasog padëek pä, ta hã radewëes hyb n'aa paawä, radajëeb paawä. Ti Jesus kejën hõm. Ahõm P'op Hagä Do tób n'aa bä naa.

9

Ty tamah do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Tamahõm me tabahapäh aj'yy ty tamah doo. Ta hã d' né hẽ m' tabenäng bä.

² Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ma matëg —näk mäh. —H'ëed hyb n'aa hahÿ aj'yy tawén ty tamah tabenäng? Ta yb, ta ÿÿn nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, ta daaj hẽ apäh nesaa do tamoo wät do hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh, ti hyb n'aa nado ti hahÿ tabahadoo —näng mäh. —Ty tamaa gó tawén enäng, ta hã P'op Hagä Do hejój kametëeh hyb n'aa —näng mäh.

⁴ —Taw'ääts hẽ tabawak nä bä er moo bok, hã ÿ mejõ hyng do karën doo. Ti awät tabadajuuh, du daa d' ji moo wät péh.*

⁵ Badäk hahÿÿ hã habong do sa h'yyb tym bag hadoo ÿÿh, badäk hahÿÿ hã ÿ bawät nä bä —näng mä Jesus kyyh.

⁶ Ta ti taky hadoo do jawén paa bä, tũũ tabetsós wät. K'ääts me tamekuuj wät, ti m' aj'yy matym hã tahawug hõm mä ta uuh.

⁷ —Ahõm kä —näng mä aj'yy hã. —Mahetsyyd a matym naëng majat do Siroéh häd näng doo me —näng mä Jesus aj'yy hã.

(“Mejũũ doo”, tahanäng pé ti Siroéh.) Ti m' aj'yy bahõm kãn, tahetsyyd wät mäh, tabahapëe däg kãn mäh. Ti m' tababaaaj hõm kãn ta tób hënh.

† 8:56 2.000 ta baab Jesus bewäd hyng do pooj jé Abaraãm bawät paah. P'op Hagä Do metëeh paa Abaraãm hã, badäk hahÿÿ bä tabawät nä bä. * 9:4 Taw'ääts hẽ ji moo wät ji bahajaa nä bä, tahanäng pé m' tii.

⁸ Ti m', ta tób pa haj'eenh doo, pooj jé dajëēr tabehetsë bā hep'ëeh do paa m' rahapäh mä aj'y. Ti m' raky hadoo:

—Hahÿ nado dajëēr hetsë do paah? —näk mä sa kyyh.

⁹ Ti né m' ta wób sa hã. Ta wób raky hadoo:

—DooH ti tado bā —näk mäh. —Ta da hed'op —näk mäh.

—ÿ né tii —näng mä aj'y ty tamah do paa kyyh.

¹⁰ Ti m' rabeaaj kån:

—Nyy da mabahapëë däk? —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' aj'y ky hadoo:

—Aj'y, Jesus ramaneëenh doo, mekuuj wät k'ääts, tii bā matym ÿ hã tahawug hõm ta uuh. Siroéh hënh ÿ tamejũ, ÿ bahets'yyt hyb n'aa. ÿ ahõm, ÿ hetsyyd wät, ti ÿ bahapëë däg kån —näng mä aj'y kyyh.

¹² —Ny tawät ti aj'y? —näk mä ta hã.

—DooH ÿ hapëë bā —näng mä aj'y kyyh.

Pariséw rabeaanh do aj'y ty tamah do paa hã ky n'aa hahÿh

¹³ Ti m' ramahũm mä aj'y ty tamah do paa Pariséw sa wë.

¹⁴ Saab né hë paa m' k'ääts Jesus mekuuj wät, aj'y taty nä däk.

¹⁵ Ti m' aj'y hã Pariséw rabeaanh nyy da ta matym nyy däg kån. Ti m' aj'y ky hadoo:

—K'ääts me matym ÿ tabahawug wät. ÿ hetsyyd wät. Hÿÿ kã ÿ bahapëë däk —näng mäh.

¹⁶ Ti m' Pariséw wób raky hadoo:

—DooH P'op Hagä Do mejũ do tado bā ta ti aj'y. DooH Saab hã ky n'aa kajew'yyk do taky dahé bā —näk mä sa kyyh.

Ti m' ta wób raky gadoo:

—Nesaa do moo hew'ëet do tado bā paawä, dooh paawä tahaja bā hahÿ hadoo do meuj n'aa näng do tapahuuj bā —näk mä ta wób sa kyyh.

Séd h'yyb nehedo boo m' Jesus hã.

¹⁷ Ti m' p'aa hënh rabeaaj wät aj'y hã:

—Nyy d' mabaheroot ta ti aj'y ky n'aa? Õm né ti tamatym nä däk —näk mä sa kyyh.

Ti m' aj'y ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod né hë tii —näng mäh.

¹⁸ DooH nä Judah buuj sa wahë n'aa raky dahé nä bā aj'y ty tamah doo, dooh né hë m' raky dahé nä bā aj'y ty nyy däk doo. Ti hyb n'aa m' ta yb, ta ÿÿn ranaëëj kån.

¹⁹ Ti m' rabeaanh sa hã:

—Bë t'aah né hahÿh? —näk mäh. —Hahÿ né hë ti ty tamah do bë hanäk doo, tabenäng noo gó? Nyy da tabahapëë däk hÿÿ kã? —näk mä sa kyyh ta yb sa hã.

²⁰ Ti m' ta yb raky hadoo:

—Äã t'aah né ti ta tii. Ta hã d' né hë tabenäng —näk mäh.

²¹ —DooH äã hapëë bā nyy da taty nyy däk, jaa ty nä däk. Ta hã bë eaaj. Wah'ëë tii, karapee nado. Tahajaa taherood bā ta daaj hë ta ky n'aa —näk mä sa kyyh.

22 Hahÿÿ d' paa m' Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh: "Äã ado nyyh da, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo. Dooh da äã gado wäd bä tób P'op Hagä Do panyyg äã yd naherot do yt hä", näk mä sa kyyh. Ti hyb n'aa m' ta yb tii da rawén edoo. Judah buuj sa wahë n'aa rajeÿÿm.

23 Ti hyb n'aa m', "Wah'ëë däg. Ta daaj hë tabaher'oot", rawén näng.

24 Ti m' p'aa hënh ënh ranaëënh sa wë ty tamah do paah. Ti m' raky hadoo ta hä:

—P'op Hagä Do hä maky dëë te hub tado bä! Baad maher'ood! —näk mäh. —Äã hapäh né hë, nesaa do moo hew'ëët do ti ta ti aj'yy —näk mä sa kyyh.

25 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ÿ hapëë bä nesaa do moo hew'ëët do tado bä, nesaa do moo hew'ëët do tanado bä. Sét hë ti ÿ hapäh: Ty tamaa né paa ÿÿh, ÿ taty nä däk —näng mä aj'yy Parisév sa hä.

26 Ti m' p'aa hënh rabeaanh ënh:

—Nyy da tabad'oo? Nyy da òm taty nä däk? —näk mäh.

27 —Bë ÿ maher'ood wät. Dooh ÿ bë ky dahé bä. Hëd n'aa bë karën p'aa hënh ÿ baher'oot? Bë na-ääj né hë bë karën ta ma matëg bë bahadoo? —näng mä aj'yy sa hä.

28 Ti m' raky n'aa rejää aj'yy. Ti m' raky hadoo ta hä:

—Òm ti ta ma matëg! Mosees ma metëëk do äã ti hÿÿh!

29 P'op Hagä Do her'oot paa Mosees hä. Ti ti äã hapäh, äã ky n'aa napäh. Ta ti aj'yy, dooh äã hapëë bä n'yy hënh naa tii —näk mä sa kyyh.

30 Ti m' aj'yy ky hadoo:

—B'ës ky kewooj éh. ÿ né matym nyy däg paawä tamo haj'aa, dooh m' bë hapëë bä, bë nooh.

31 Ji hapäh né ti hahÿÿh: Dooh P'op Hagä Do maa newë bä nesaa do moo heb'ooh doo. P'op Hagä Do weh'ëëh doo, takarën do moo heb'ooh doo, ti né hë ti tamaa newëë.

32 Pooj jé tadu dahäng noo gó, dooh ji ky n'aa napäh pé ty tamah doo gó henäng do hapëë däk doo —näng mäh.

33 —P'op Hagä Do wë naa tanado bä paawä, dooh paawä tahajaa péh, tabad'op hë —näng mä aj'yy kyyh sa wahë n'aa sa hä.

34 Ti m' raky gadoo:

—Nesaa do a hä anäng mabenäng, äã mama metëëk? —näk mä sa kyyh aj'yy hä.

Ti m' rah'eed nyyh mä P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Dooh m' ran'oo wäd bä tajëë wäd bä p'aa hënh t'ii hënh.

H'yy ganehot do sa ky n'aa hahÿÿh

35 Ti m' Jesus ky n'aa napäh aj'yy rah'eed nyyh doo. Aj'yy tamamuun bä, taky hadoo ta hä:

—Òm h'yy ka'eeh Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hä? —teaanh mä ta hä.

36 Ti m' aj'yy ty tamah do paa ky hadoo:

—Jaa tii? Ỹ mamaher'ood, ta hã ỹ h'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Mahapäh paah. Ỹ tii, a sii her'oot doo —näng mäh.

³⁸ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—A hã ỹ h'yy kae däg kãn, hyb n'aa jawyk doo —näng mäh.

Ti m' ta taron nuu me m' aj'yy bahyy häng Jesus wë, Jesus taweh'ëeh hyb n'aa.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹ wén hyng babä, ỹ ky n'aa etyy hyb n'aa sa hã, ty temah do ỹ ty nä padëek hyb n'aa, matym enäh do rana-hapäh hyb n'aa, rah'yy gana-hoot hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

⁴⁰ Ti m' Pariséw wób ta sii habong do ramaa napäh ta her'oot doo. Ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy d' mahanäng pé tii? Äã sii hë ty temah mahanäng? —näk mä sa kyyh.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ty temah do bë hado bä paawä, bë h'yy ganah'ood bä paawä, bë h'yyb haj'aa hë nado tii, hã ỹ bë h'yy kana'eeh doo —näng mäh. “Äã hapäh, äã h'yy ganäng a hã”, bë hanäk do hyb n'aa, bë h'yyb haj'aa hë né hë hã ỹ bë h'yy kana'eeh doo —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hã.

10

B'éé hagã n'aa heh'äät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo ënh, panyyg ky n'aa gó tabenaa wät:

—Né hup ỹ né hë hahÿ ỹ her'oot doo: B'éé hood ka-hadë do noo me najëë suun doo, ta hadë pong jé gatsëk doo, baretsëk do tii, kamaj'ïï do tii.

² Ta noo me hajëë suun doo, ti né hë ta masãäh b'éé hagã n'aa.

³ B'éé hagã n'aa kajaa bä kä, ta noo hagã n'aa tagas'ëës ta nooh tabajëë suun hyb n'aa. Ta masãäh hã ramaa napäh ta kyyh, sét ken'yyh tanaëënh bä sa häd me. Ti tamahüüm kãn ta masãäh ta w'oo hã.

⁴ Sahõnh hë ta masãäh tamanyyh do jawén paa bä kä, sa pooj jé tabahõm, tamahüüm kãn. Ta masãäh ah'üüm sa hagã n'aa jawén, ta kyyh ramepäh do hyb n'aa.

⁵ Tabad'op hë rahõm ramanepäh do jawén. Waj'aa bong ta mahãnh, raky manepäh do hyb n'aa.

⁶ Ta ti ky n'aa me Jesus baher'oot sa hã. Dooch m' tagah'ood bä Pariséw sa hã ta her'oot doo.

⁷ Ti hyb n'aa m', p'aa hënh Jesus ky hadoo sa hã:

—Né hup ỹ né hë hahÿ ỹ her'oot doo: Ỹ né hë b'éé hood noo hadoo.

⁸ Sahõnh hë pój ỹÿ jé heboo nã doo, ma matëg oow hedoo doo, P'op Hagã Do H'yyb Däng

* **10:8** Jesus ewäd hyng do pooj jé, hajök rawad'ii paawä Judah buuj. “Ỹ ti Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Däng Doo”, näk paa sa kyyh. Daap ramenyyh tii. Sa ky n'aa né hë Jesus her'oot hahÿÿ hã.

do hanäk do na-ãäj, baretsëg paa tii, kamajĩĩ paa tii.* Dooh paa raky dahé bã sa kyyh, b'éé ky nadah'eeh do hadoo sa hagã n'aa nadoo doo.

⁹ ÿ né hë b'éé hood noo hadoo. Wë ÿ nu däng doo, edëb had'yyt hë kä nesaa do mahãnh. P'op Hagã Do wë da tanu däng. Baad tabajëng, baad tabanyyh, tawyyd had'yyt hë baad hadoo doo, sa waa b'éé raw'yyt do hadoo. H'yyb nyyw gó, neỹm doo gó, tabawäd kãn P'op Hagã Do matym gó kä.

¹⁰ Hets'ëek do rabana rabets'ëek hyb n'aa, radej'ëep hyb n'aa, ragawats'iik hyb n'aa. Ti no n'aa rabana. Dooh ti ÿ hado bã. ÿ ahyng babã ÿ bed'ëep hyb n'aa, baad hadoo doo gó rababoo had'yyt hyb n'aa —näng mã Jesus.

¹¹ Ti m' taky hadoo ënh:

—ÿ né hë b'éé hagã n'aa baad hadoo doo. B'éé hagã n'aa baad hadoo do kan'oo däk da, tadajëp ta masãh hyb n'aa.

¹² Sa karom, b'éé tabahag'ããs ramejũũ doo, ta sãm tagadoo hyb n'aa, dooh b'éé hagã heh'ãät tado bã. B'éé danãh nado tii. Eỹm wät tii, waj'aa wät tabanas'aa b'éé hek'ook do tabahapãh bã. Teréd bëeh b'éé. Tii bã awad japuk b'éé seeh, tii bã ta wób jé pad'yyt hë rawaj'aa bong ta ti hyb n'aa.

¹³ Ta sãm hyb n'aa paa ti sa karom bahag'ããs b'éé. Dooh b'éé tahyb n'aa p'eed bã. Ti

hyb n'aa tawajaah.

¹⁴⁻¹⁵ ÿ ti hỹh, b'éé hagã n'aa heh'ãät hadoo. Ee, P'op Hagã Doo, ÿ tamepãh, ÿ na-ãäj hë ÿ mepãh Ee, P'op Hagã Doo. Ti hadoo né hë baad ÿ mepãh masãh haa. Masãh haa na-ãäj né hë, baad né hë ÿ ramepãh. Daj ÿh hë ÿ kan'oo däk, ÿ dajëp hyb n'aa masãh haa sa hyb n'aa.

¹⁶ Ti abong nã masãh haa hedoo do wób, bong hahỹ wób nado tii.† Ti na-ãäj né da ÿ manaa wë ÿh. Raky daheeh né da ÿh. Séd hã däg da rakata padëek, hã ÿ h'yy ka'eeh doo. Sét né hë da ÿh, sa hagã n'aa.

¹⁷ ÿ Ee kamahãh. ÿ tawén kamahãh, daj ÿh hë ÿ kan'oo däk ÿ dajëp hyb n'aa, p'aa hënh ÿ bedëb wät hyb n'aa.

¹⁸ Dooh hajaa pé ÿ daj'ëep péh. Daj ÿh hë ti ÿ kan'oo däk dajëb hã. ÿ hajaa ÿ kan'oo däg bã dajëb hã. ÿ hajaa p'aa hënh ÿ ganã wät p'aa hënh ÿ edëb wät hyb n'aa. Tii d' né hë Ee mejũũ ÿ bad'oo —näng mã Jesus kyyh.

¹⁹ Ti m' p'aa hënh séd h'yyb nehedo boo Jesus hã, Jesus kyyh hyb n'aa.

²⁰ Hahỹh da hajök do wób sa kyyh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã adäk. Baad h'yyb nado. Hëd n'aa bë maa newëe ti ta kyyh? —näk mã sa kyyh.

²¹ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Dooh. Dooh ti taky hado bã karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo. Dooh karap'aar

† 10:16 Judah buuj wób nadoo doo, ta jawén ta hã h'yy ka'eeh do tii.

h'yyb ta ti hadoo do ta her'ood bā. Dooh karap'aar h'yyb haja bā ty tsehēt do raty nā padäg bā —näk mä ta wób sa kyyh.

Jesus kyyh raganadoo do ky n'aa hahÿÿh

²² Ti m', Jerusarēnh bā P'op Hagä Do tób n'aa hyb n'aa rat-sebé do rataheb'ëes do kajaa. Tabahahëem bawät noo gó m' tii.

²³ Jesus awät P'op Hagä Do tób n'aa yt hā, Saromāw häd näng doo bā.

²⁴ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa ranu get'ëe dāk Jesus. Ti m' raky hadoo ta hā:

—Jāām hē, āā mah'yyb manepä wäd manäh! Baad ub āā mamaher'ood hÿÿ kã òm P'op Hagä Do H'yyb Däng Do mado bā —näk mä sa kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ÿ maher'ood wät, dooh bē ky dahé bā —näng mäh. —Ee ky gabuuj ta ti ÿ pehuunh doo. Ti ti metëeh kēh ÿ n'aa.

²⁶ Baad kēh ÿ n'aa rametä né paawä bē hā, dooh bē ky dahé bā. Bē wén ky nada-heeh, dooh masāh haa b'éé wób bē do bā.

²⁷ Masāh haa b'éé raky da-heeh ÿÿh. ÿ mepäh masāh haa. ÿ rahadaa had'yyt hē.

²⁸ Sa hā ÿ banoo edēb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Tabad'op hē rahob bā tabanesaa hēnh. Dooh hajaa pé masāh haa moh ÿÿ gó naa tado hōm bā.

²⁹ Ee, masāh haa hanoo doo, tak'ëp takabaj'aa sahōnh

hē sa bahānh. Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé masāh haa tado hōm bā Ee moo gó naa.

³⁰ ÿÿh, Ee, sét āā —näng mä Jesus.

³¹ Ti m', p'aa hēnh Judah buuj wób, Jesus majÿ hedoo doo, rabasog padëek pä, ta hā radewëes hyb n'aa paawä, tadajëp hyb n'aa paawä.

³² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hajōng baad hadoo do Ee ky gabuuj ÿ pehuunh do ÿ metä wät bē hā. Ny hadoo do ÿ pahuunh do p'āā bē karēn ÿ bē daj'ëep? —näng mä Jesus sa hā.

³³ Ti m' Judah buuj wahē n'aa raky hadoo:

—Baad hadoo do mamoo wäd wät do hyb n'aa nado òm āā daj'ëep pä me. Òm a wén kut pä me, P'op Hagä Do maky n'aa rejāā do hyb n'aa. Aj'yy né paawä òm, “ÿ P'op Hagä Doo”, mabanäng —näk mä sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hahÿÿ da P'op Hagä Do her'oot paa sa hā, bē ky n'aa jaw'yyk do hā takerih: “P'op Hagä Do hadoo bēeh.”‡

³⁵ Ti né hē P'op Hagä Do kyyh. Bē hapäh né hē, dooh P'op Hagä Do kyy kerih do ji haja bā ji ahÿÿd bā. Ti hyb n'aa, ajyy tamejūū do hā P'op Hagä Do ky n'aa hadoo ta häd n'oo däg bā,

³⁶ hēd n'aa, “P'op Hagä Do maky n'aa rejāā”, bē banäng hā ÿÿ, “ÿ P'op Hagä Do T'aah”, ÿ hanäng do hyb n'aa? ÿ né

hē, Ee P'op Hagä Do asëew hōm doo, tah'yyb däng doo, wawëē hē tamejō hyng doo.

³⁷ Ÿ moo nawäd bä paawä Ee, P'op Hagä Do moo wät doo, bē ky dahé manä ŸŸh.

³⁸ Ee moo wät do Ÿ moo wäd bä, Ÿ bē ky nadahé nä bä, taw'ääts hē bē ky daheeh Ÿ pehuunh do metëeh do hä, hëp ŸŸ gó Ee bawät, Ee h'yyb gó Ÿ bawät, baad bē bahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hä.

³⁹ Ti m' p'aa hēnh rakarēn ramoo maso däk Jesus ta kyyh p'ää. Dooh m' rahaja bä. Jesus ahōm sa mahānh.

⁴⁰ Ti m' Jesus batsëg hōm p'aa hēnh tamii Joradān häd näng do ta myyj jé. Ta myyj däk hä, Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wät paa bä tabaym dó.

⁴¹ Hajök an'aa ta wë. Ti m' raky hadoo:

—Dooh né paawä Jowāw nu gahem'uun do pehuuj bä, te hub né hē sahōnh hē hahŸ aj'yy ky n'aa Jowāw nu gahem'uun do her'oot do paah —näk mä sa kyyh.

⁴² Tii bä m', hajök rah'yy kae däk Jesus hä.

11

Aj'yy Rasaro häd näng do panyyg n'aa hahŸŸh

¹ Ti m', ti awät aj'yy Rasaro häd näng doo. Nahëē näng mä Rasaro. Panang Betanija häd näng doo bä tabawät ta ānh Maah-Ta, Marija daheeh.

² Ta ti né hē Marija, Jesus tsyym hah'ook do buu

benyym doo me, ta sëen me tahawug hōm doo.

³ Ti m', Rasaro ānh ramejūū Jesus rapanäk. HahŸŸ d' mä sa kyyh:

—Mahegää, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo. Nahëē näng a najiis makamahān doo —näk mäh.

⁴ Ti m' Jesus maa napäh bä kä ta ky n'aa taky hadoo:

—Rasaro madajëp do nado ti ta nahëeh. Rasaro wén nahëē näng, P'op Hagä Do kabaj'aa do kameteëh hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aa kabaj'aa do kameteëh hyb n'aa na-ääj hē da ta hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

⁵ Maah-Ta, Maah-Ta ānh, Rasaro, Jesus kamahān né paawä,

⁶ dooh nayyw hē tahyb n'aa jöh bä. Pawóp nä ta āh tatab'ëes, Rasaro nahëē näng do taky n'aa napäh bä.

⁷ Ta jawén kä Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

—Hamäh, p'aa hēnh ër bah'üüm Judah häj n'aa hēnh, Rasaro rahabok hēnh —näng mä Jesus kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näk mäh —nag'aap hē Judah buuj sa wahë n'aa rakarēn òm radaj'ëep. Hëd n'aa t'ii hēnh makarēn mababaaj hōm? —näk mä sa kyyh.

⁹ Ti m' panyyg gó Jesus ky hadoo:

—Badawëet adëb bä tabawag. Adëb bä ji awäd bä, baad ji bawät. Dooh ji tsyym poo däng péh, badäk hahŸ bag

n'aa yt ji bawät do hyb n'aa — näng mäh.

10 —Badagyp doo gó ji awäd bä, daap ji tsyym poo kejäk, ta bag badoh do hyb n'aa ta hä — näng mä Jesus kyyh.*

11 Ti m', ta ti Jesus her'oot do jawén paa bä, taky hadoo ênh:

—Ër najiis Rasaro aã jëng. Ý ahöm dó t'ĩĩ hënh ý mebeë nyy hyb n'aa —näng mä Jesus.

12 Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Ãã wahë n'aa, —näk mäh —tabaÿÿh bä, has'oo däk da —näk mä sa kyyh.

13 Dajëp né hë Rasaro, näng Jesus. Aÿÿh ta ma matëg red'oo.

14 Ti m' baad ub Jesus ba-her'ood kân sa hä:

—Dajëp Rasaro ý hanäng doo —näng mäh.

15 —Baad tanyy ý badoh t'ĩĩ hënh tadajëp do hä, hä ý bë h'yy kae kân hyb n'aa kä —näng mäh. —Hamäh, ër ah'ũũm t'ĩĩ hënh —näng mä Jesus kyyh.

16 Ti m', Toméh, “Kawareeh” ramaneënh doo, ky hadoo ta wób sa hä:

—Hamä ta sii, ta sii ër dejëp hyb n'aa† —näng mä Toméh kyyh.

17 Ti m' panang Betanija bedaa däk bä, Jesus ky n'aa napäh, ji meheet pé däg mä ta

äh Rasaro pä gabaho doo gó radakä jëng doo.

18 Edah panang Betanija, Jerusarënh bä naa.

19 Ti hyb n'aa hajök Judah buuj sa wahë n'aa he-doo doo, ta wób na-ããj mä an'aa Maah-Ta wë, Marija wë rah'yyb en'yym hyb n'aa, rahyb n'aa natón hyb n'aa sa hÿÿj makũũh.

20 Ti m' Maah-Ta ky n'aa napäh bä Jesus kajaa, anyyh mä ta tób bä naa, ahöm ta wë. Marija ahäng mä sa tób yt hä.

21 Ti m' Maah-Ta kajaa Jesus wë kä, ti m' taky hadoo ta hä:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä magëë bä paawä, dooh paawä hãj ý dajëb bä —näng mäh.

22 —Ti hadoo né hë paawä, ý hapäh, P'op Hagä Do anoo né da a hä sahõnh hë ta hä maky n'aa etsëë doo —näng mä Maah-Ta kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ganä wät da a hÿÿj —näng mäh.

24 Ti m' Maah-Ta ky hadoo:

—Ý hapäh, ganä wät né da sahõnh hë ragenä bong do hä kä P'op Hagä Do betyn bong do hä kä banäm doo hënh, banesaa doo hënh —näng mä Maah-Ta.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

* **11:10** Dooh Jesus majiĩ rahaja bä, dooh na-ããj hë Nesaa Do Yb haja bä Jesus hä raj'aa ketsëë bä Jesus moo wät do nahãnh nä bä, tahanäng pé m' tii. Ta see ky n'aa Jesus her'oot na-ããj hë ta tii da. Jesus né ti badäk hahÿÿ hä habong do bag n'aa hadoo. Jesus sii ji nawäd bä, gadagyp doo gó hawät do hadoo ji. Nesaa do j'aa ketsë tii bä ji hä. † **11:16** Dooh tahajõõ nä bä ta äh, t'ĩĩ hënh Jesus majiĩ rakarën radaj'ëep Jesus. T'ĩĩ hënh Jesus matëeh do hyb n'aa, Jesus radaj'ëep Toméh ed'oo. Ti hyb n'aa tii da tawén edoo sa hä.

—ÿ né da hanoo ta ti genyy bong doo. ÿ né ti hedëb had'yyt hanoo doo. Hã ÿ h'yy ka'eeh doo, dajëb né paawã, tawäd had'yyt hë da hÿ pong jë P'op Hagã Do pa.

²⁶ Hahÿ hedëp nä doo, hã ÿ h'yy ka'eeh doo, tabad'op hë da tadajëp ta h'yyb tym. P'op Hagã Do pa had'yyt hë da tabawäd kãn —näng mä Jesus.

Ti m' Maah-Ta hã tabeaaj kãn:

—Maky daheeh ta ti ÿ her'oot doo? —näng mäh.

²⁷ —ÿÿ, Hyb N'aa Jawyk Doo. ÿ ky daheeh òm Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagã Do T'aah, P'op Hagã Do ky n'aa enooh do paah —näng mä Maah-Ta kyyh Jesus hã.

²⁸ Ti m' ta ti tabaheer'oot do jawén paa bä kä m' Maah-Ta bahòm, ta ãnh Marija tanaëënh hyb n'aa. Ta m'aa hënh mä tanaëënh, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg kajaa. Ta kyy gó òm ÿ naëënh —näng mä Maah-Ta ta ãnh hã.

²⁹ Ti m', Marija maa napäh bä ta tii, nayyw hë m' tabas'ëëg geët, ahòm kãn mä Jesus wë.

³⁰ Dooch Jesus ajëë suun nä bä panang bä. Ta hã Maah-Ta mamuun doo bä tabageët nä.

³¹ Ti m' Judah buuj tób bä hat'oonh doo, Marija h'yyb en'yyim doo, rabahapäh bä nayyw hë Marija bas'ëëg geët bä, tabanyyh bä, rabahòm kãn ta jawén. Kamag hakëë hënh hahòm red'oo mäh. T'ï hënh haoot red'oo mäh.

³² Ti m', Marija kajaa bä kä Jesus bagëët bä, ta taron nu paa me tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä mageë bä paawã, hãj ÿ dooh paawã tadajëb bä —näng mäh.

³³ Ti m' Jesus bahapäh bä Marija haoot doo, Judah buuj Marija sii han'aa do na-ãnj hë ha'oot doo, baad nado wäd ta h'yyb, tak'ëp tahyb n'aa tón wät. Tahyb n'aa esów wät.

³⁴ Ti m' tabeaaj kãn:

—Nyy bä bë dakä jëng? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—B'ëëp, mahegãã, Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mä sa kyyh.

³⁵ Ti m' Jesus baód wät.

³⁶ Ti m' Judah buuj raky hadoo:

—Bë hegãã, tak'ëp paa takamahän —näk mä sa kyyh.

³⁷ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Ty tamah do taty nä däk, tanoo. Hëd n'aa tananoo hahÿ tanadajëp hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

³⁸ P'aa hënh ënh baad nado wäd Jesus h'yyb. Tak'ëp tahyb n'aa tón takajaa bä kamag basuun bä. Pã gabaho doo gó radakä jëng. Pã gatsabak doo me ranoo gatsëë däk.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë noo gatsë do hòm —näng mäh.

Ti m' Maah-Ta, dajëp do ãnh, ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —buu banes'aa däg. Ji meheet pé däg ta ãh tadajëp —näng mä Maah-Ta kyyh.

40 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hã ŷ mah'yy kae bã, mahapäh da P'op Hagä Do kabaj'aa doo —näng mä Jesus Maah-Ta hã.

41 Ti m' ranoo gasëets hõm kãn. Ti m', p'op Jesus ty dëe wät taky n'aa etsëe hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë Ee. Mamaa napäh, maky daheeh ŷ ky n'aa etsëe doo.

42 ŷ hapäh né hë ŷ mamaa napäh, ŷ maky dahé had'yyt hë. Ta tii d' ŷ wén edoo, babä hab'ëeh do sa hyb n'aa, õm né hë ti ŷ mejõ hyng do raky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh P'op Hagä Do hã.

43 Ti m' ta ti tabedoo do jawén paa bã kã, tak'ëp tanaëej kãn mäh:

—Rasaro! —näng mäh. —Anäh! —näng mäh.

44 Ti m' dajëp do paa anä kãn. Kahapõõs ta mooh, ta tsyym sii hë pään hawak doo me. Ta matym na-ääj mä kahabën pään me.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë apyn hõm pään, baad tabahõm hyb n'aa kã —näng mä Jesus.

45 Ti m' hajõk Judah buuj Marija heg'ääs do Jesus pahunh do hapäh doo, ta hã rah'yy kae padäg kãn.

46 Ta wób ah'üüm mä Pariséw sa wë, ramaher'oot mä Jesus mo haj'aa ky n'aa hã.

Jesus hã Pariséw raka-maj'ü do panyyg n'aa hahÿÿh

47 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw daheeh ratsyyd bong Sinedirijo ajyy n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, séd hã rakata padëek hyb n'aa. Rakata däk bã kã m', raky hadoo mäh:

—Nyy d' ër bad'oo? Bë hegää! Hajõng hahÿ aj'yy pehuunh doo.

48 Ër hyb n'aa nap'eed had'yyt bã tapehuunh do hã, sahõnh hë da rah'yy kae padëek ta hã, sa wahë n'aa tabahado däk hyb n'aa. Roma buuj warahén n'aa kamajë bong da äã hã tii bã. Rado hõm da P'op Hagä Do tób n'aa. Rado hõm da äã häj n'aa —näk mä sa kyyh.

49 Ti m' sa seeh, Kajapas häd näng doo, ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ky hadoo sa hã:

—Dooh bë hapäh péh —näng mäh.

50 —Dooh bë h'yy genä bã? Taw'ääts hë ta ti sét né hë dajëp, sahõnh hë Judah buuj ranadejëp hyb n'aa —näng mä Kajapas kyyh.

51 Ta daaj hë tahajaa do hyb n'aa nado ta tii d' tabaher'oot. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tado hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo ta hã ti tabaher'oot hyb n'aa, ta pooj jé Jesus ky n'aa hã. Jesus dajëp da Judah buuj sa hyb n'aa tahanäng pé m' tii d' taher'oot doo.

52 Tadaajëp Judah buuj sa hyb n'aa had'yyt nado. Tata däk séd hã da na-ääj

hē sahōnh hē P'op Hagä Do taah hedoo do jé pad'yyt hē habong doo.

⁵³ Ti jawén paa bä kä m', Kajapas her'oot jawén paa bä kä m', Judah buuj wahë n'aa rabaheer'ood kân nyy da da Jesus radaj'ëp.

⁵⁴ Ti hyb n'aa, dooh Jesus awäd wät bä sahōnh hē mahang kä. Ti hyb n'aa ahōm kân mä ta ma matëg sa sii kä panang Eparajim häd näng do tabanäng hēnh, tabanawäng do nab'yy hēnh kä. T'ii hēnh rabaym dó.

⁵⁵ Tabedaa däk bä Pas-kowa häd näng do Judah buuj rataheb'ëes doo, hajök hah'ũm mä Jerusarēnh hēnh, t'ii hēnh ratab'ëes hyb n'aa. Pas-kowa pooj jé rabahōm, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad ratab'ëes hyb n'aa.‡

⁵⁶ Jesus mä resoos P'op Hagä Do tób n'aa yt hã rabab'ëeh bä. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Nyy da bë hã? Ana g'eeh da Pas-kowa er tab'ëes bä? —näk mäh.

⁵⁷ Tii da rawén edoo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Pariséw sa daheeh ramejũũ do hyb n'aa ramaher'oot hyb n'aa Jesus rahapëë bä. Rakarēn paawä ramaher'oot ramaso däk hyb n'aa.

12

Buu benyym do Marija ah'ook do Jesus tsyym hã

panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ji moo oow see pé ta äh Pas-kowa häd näng do pooj jé, Jesus matëh kân panang Betanija häd näng doo hēnh, Rasaro taganyy wät do panang bä.

² Takajaa bä kä m', Jesus najiis ramoo bok Jesus raweh'ëeh do tä n'aa. Maah-Ta manaa ti hat'oonh do sa waa, sa tä. Rasaro asooh sa mahang.

³ Ti m' Marija bado däk buu benyym do hood. Häd eh ta hood.* Tak'ëp ky n'aa gebah, heh'äät, joom nah-do häd näng do s'ëeb ti buu benyym doo. Ti m' tabahah'ook Jesus tsyym hã. Ti m' tatsyym hawug hōm ta sēen me. Jé pad'yyt hē däg tób yt hã buu benyym do buu bewäd däk.

⁴ Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, Jesus ma matëg seeh, ta jawén Jesus tahaëej däk doo, ky hadoo:

⁵—Häd n'aa buu benyym do takanes'ëem? 300 moweed k'ääts tég hawak paawä ta sām. Ta sām ji an'oo paawä kas'uut do sa hã —näng mä Judas kyyh.

⁶ Kas'uut do tat'yyd mehīin do hyb n'aa nado ta tii da tawén her'oot. Baretsëg tii. Jesus sa dajëer hagä n'aa Judas. Tahes'ook mä ta gó radahep'ëe doo.

⁷Ti m' Jesus ky hadoo ta hã: —Na magëd ti ÿÿnh. ÿÿ radakä jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' tabad'oo.

‡ 11:55 Tii da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ paah. * 12:3 Riit gó ji ety bä, ta baa bä tagadäk.

8 Kas'uut do aboo had'yyt hē bē mahang. Ỹ ti hỹh, dooh bē mahang ỹ awäd wäd bä had'yyt hē —näng mä Jesus Judas hä.

9 Ti nuuj jé m' hajök Judah buuj raky n'aa napëë däk Betanija bä Jesus bawäd däk doo. Ti m' rabana kän Jesus rabaheg'ääs hyb n'aa. Rasaro, dajëp do paah, Jesus ganyy wät do rabaheg'ääs hyb n'aa na-ääj né hē.

10-11 Rasaro hyb n'aa hajök Judah buuj rahyb n'aa eréd hōm sa wahë n'aa. Jesus hä m' rah'yy kae padäg kän. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa Rasaro sii hē rakarën radaj'ëëp.

Baad Jesus ragadoo Jerusarënh bä panyyg n'aa hahỹh

12 Ti m', jati pé hajök doo, Pas-kowa hyb n'aa Jerusarënh hënh han'aa doo, Jesus raky n'aa napäh hana do Jerusarënh hënh. Ta hõõ bä tabawäd däk.

13 Madyyk g'aad hadoo do rakekyyt mäh, an'yyh mä panang bä naa, Jesus ragadoo hyb n'aa. Ti m' raky hadoo, tak'ëp sa kyyh:

—P'op Hagä Do ää j'aa etsë!
—näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!† —näk mäh.
—Ky n'aa kedëng, Isaraéw buuj sa wahë n'aa! —näk mä sa kyyh.

14 Ti m' jumeto t'aah jó Jesus baso kän. Tii d' né paa ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih doo. Hahỹh da takerih:

15 “Bë eỹm manä Sijõn‡ buuj. Bë hegää! Bë wahë n'aa ti awät da. Jumeto t'aah jó tabana.”§

16 Pooj jé dó, dooh Jesus ma matëg rah'yy genä nä bä ta ti P'op Hagä Do kyy kerih doo. Jesus hä kametä wät ti noo gó. Ta jawén, Jesus dajëp, Jesus ganä wät, Jesus basëëk do jawén paa bä kä, rahyb n'aa es'ee däg kän ta ti ta ky n'aa kerih doo, ta hä kametëh doo.

17 Ti m' hajök do wób, hap'ëëh do Rasaro Jesus ganyy wät doo, rahe'oot mä ta wób sa hä.

18 Ti hyb n'aa kä m', ta ti Jesus pahuunh do raky n'aa napäh do hyb n'aa, hajök an'yyh panang bä naa Jesus ragadoo hyb n'aa.

19 Ti m' Pariséw raky n'aa jög bong sa da hadoo do hä. Hahỹh d' mä sa kyyh:

—Bë hegää! Dooh ää haja bä hahỹh. Sahõnh hē ta wë rabahōm kän —näk mä sa kyyh.

Gereg buuj wób rakarën do raheg'ääs Jesus panyyg n'aa hahỹh

20 Ti m' Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa han'aa do sa mahang ti abong mä Gereg buuj wób.

† 12:13 Saaw-Mo 118.25-26 ‡ 12:15 Jerusarënh panang ti **Sijõn**. Isaraéw buuj na-ääj hē kä ramaneëj kän **Sijõn**. § 12:15 Sakarija 9.9

21 Pirip wë rabana. Betsaj-Da panang bā, Garirej hā n'aa bā naa ti Pirip. Ti m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näk mäh —ãã karën Jesus ãã bahegãã paawä —näk mäh.

22 Ti m' Pirip ahõm Æn-Deréh wë, tamaher'oot hyb n'aa. Ti m' Æn-Deréh bahadaa hõm Pirip. Jesus wë rabahõm ramaher'oot hyb n'aa Gereg buuj rakarën doo.

23 Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Kaja däk hỹ kã ȳh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do dajëp doo, baad ȳ P'op Hagä Do wén weh'ëeh da —näng mäh.

24 —Né hup ȳ né hē hahỹ ȳ her'oot doo: Tiriig ag k'ãäts gó takanajäg bā, k'ãäts gó ta bóg nadajëb bā, ta mab hē, sét hē had'yyt hē tabaym ti ta ag. Ta bóg dajëb bā, papuuj ganyyh bā, tii bā hajõng ta ag ganä kãn ta hanaa** —näng mäh.

25 —Jé badäk hahỹ hā ji hawät do hā tak'ëp kamahän doo, dooh da tanu dëe bā P'op Hagä Do wë. Badäk hahỹ hā ji hawät do hā kamanahän doo, edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa.

26 Jé karën pé wë ȳ moo wät péh, taw'ãäts hē hëp ȳ hata had'yyt hē. Ȳ bawät bā tabawäd had'yyt hē da wë ȳ moo wät doo. Ee weh'ëeh da tii —näng mäh.

27 Ti m' taky hadoo ênh:

—Hỹ kã, taw'ãäts hē nado hëp ȳ. Nyy da da këh ȳ P'op Hagä Do hā? “Ee, ȳ medëeb nesaa do ȳ ahob mahänh, ȳ dajëb mahänh”, näng g'ee d' ȳh? Dooh. Ȳ dajëp hyb n'aa né hē ȳ bahyng —näng mä Jesus.

28 Ti m' Jesus ky hadoo P'op Hagä Do hā:

—Ee, mametä baad had'op do õm, tak'ëp kabaj'aa do sahõnh hā —näng mä Jesus kyyh.

Ti m', hỹ pong jé naa tamaa ena kyyh. Hahỹ da m' ta kyyh:

—Ȳ metä wät. P'aa hënh da ȳ metëeh ênh —näng mäh.

29 Darung mä hajök do tii bā hab'ëeh do sa hā.

—Aäs ti her'oot ta sii —näk mä ta wób sa kyyh.

30 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ȳ n'aa nado ti kyy ber'oot. Bë hyb n'aa ti taber'oot, bë ky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

31 Ti m' taky hadoo ênh:

—Hỹ kã kajaa däk P'op Hagä Do ky n'aa etyy do badäk hahỹ hā habong do ta hā h'yy kana'eeh doo. Da hē kã Nesaa Do Yb, badäk hahỹ hā habong do hā mejüü do kahabëe hõm kãn.

32 Ȳ kã, p'op kajatsëk do hā, b'aa hā, ȳ radahëe däk bā, ȳ naëenh da wë ȳ sahõnh hē badäk hahỹ hā habong doo —näng mä Jesus.

33 Ta tii d' tawén her'oot, tametëeh hyb n'aa nyy da tadajëp.

** 12:24 Ta ky n'aa hā né hē Jesus her'oot ta tii. Jesus né hē tiriig ag hadoo. Jesus nadajëb bā paawä, dooh takahüüm boo tii bā ta hā h'yy ka'eeh doo, tahanäng pé tii.

34 Ti m' hajök do raky hadoo:

—Äã ky n'aa napäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. Kristo häd näng doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, awäd had'yyt hē m', dooh tadajēb bā takerih doo gó ta her'ood bā. Hēd n'aa Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do p'op radahäng, mabanäng? —näk mä sa kyyh.

35 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hã:

—Kanhēn doo nä ta bag bawät nä bē mahang.†† Taw'ääts hē bē babok tabawak nä bā, badajung do‡‡ adēē pooj jé bē hã. Ta tii d' ŷ wén her'oot bē hã, tabadajuu gó hawät doo, dooh tabahapēē bā do hyb n'aa n'yy hēnh tahahōm.

36 Bē mahang ta bag bawät nä bā, taw'ääts hē bē h'yy ka'eeh ta hã tabahajaa nä bā, ta bag taah§§ bē bahadoo hyb n'aa —näng mä Jesus hajök do sa hã.

Ta ti ta her'oot do jawén paa bā kã m', Jesus bahōm kãn hajök do sa mahãnh. Ta m'aa hēnh mä tabawäd däk, ta ma matēg ta sii.

Hēd n'aa Jesus hã rah'yy kana'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

37 Hajōng ta metēē n'aa Jesus pehuuj né paawä sa

†† 12:35 Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē ti ta her'oot. Jesus né hē ti ji bag hadoo.

‡‡ 12:35 Tabadajung doo, Nesaa Do Yb hejój ji tamasoo doo. Jesus, sa bag hadoo, edaa däk ti noo gó takado hōm, P'op Hagä Do wē tamatēēh. Jesus hã rah'yy kanae bā, Nesaa Do Yb moo gó rababok tii bā. Tabadajuu gó ji bawät do hadoo tii.

§§ 12:36 Jesus né hē ti ta bag hadoo. Ta hã h'yy ka'eeh doo, ta karapee, ta bag taah.

*** 12:38 Isajas 53.1 ††† 12:40 Isajas 6.10

matym gó, ta wób dooh rah'yy kae padäg bā ta hã.

38 Rawén h'yy kana'eeh, Isajas, P'op Hagä Do ky n'aa rod makū her'oot do paa kametēēh hyb n'aa. Hahÿÿ da Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kyyh:

“Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, dooh raky dahé bā ēr her'oot doo.

Dooh rah'yy genä bā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk do hejój sa hã kametēēh doo.”***

39 Rawén nahajaa rah'yy ka'eeh, hahÿÿ da Isajas erii wät do paa hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh:

40 “P'op Hagä Do gatsēē däk sa matym, ranahapäh hyb n'aa.

P'op Hagä Do gatsēē däk sa h'yyb tym,

rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa,

rah'yy kawanareem hyb n'aa.

Rah'yy kadawuung bā paawä hã ŷÿ,

rah'yy kawereem bā paawä, ŷ h'yyb wareem paawä,

baad rababok hyb n'aa kã.”†††

41 Ta tii da Isajas wén her'oot paah, Jesus hejój, Jesus bag tak'ēp gabarēēh

do tabahapäh do hyb n'aa dawëë naa. Ti m' ta ky n'aa né m' ti ta her'oot, Isajas hä.

42 Dooh né paawä hajök do raky dahé bä, hajök Judah buuj wahë n'aa sii hë rah'yy kae padäg kån Jesus hä. Dooh ra her'ood bä Jesus hä rah'yy ka'eeh doo, Pariséw rajeÿÿm do hyb n'aa. Rahabëë nyuh tii bä sa h'yyb, tób P'op Hagä Do panyyg rayd na herot doo bä naa. Sa h'yyb gó ub rah'yy ka'eeh.

43 Sa hä baad ub sa da hadoo rawehëë bä sa hä. Dooh denaa hë ragenaag bä P'op Hagä Do ji taweh'ëeh do hä.†††

44 Ti m' Jesus ky hadoo, tak'öp ta kyyh:

—Jé hä ÿ h'yy ka'eeh doo, hä ÿ had'yyt nado tah'yy ka'eeh. Hä ÿ mejüü do hä né hë tah'yy ka'eeh tii.

45 ÿ hapäh doo, hä ÿ mejüü do na-ääj né hë tahapäh.

46 Hÿ pong jé naa ÿ bahyng, badäk hahÿÿ hä habong do sa h'yyb bag ÿ bahadoo hyb n'aa, sahõnh hë hä ÿ h'yy ka'eeh do badagyp doo gó ranaym hyb n'aa.

47 Dooh ÿ tado bä hä ÿ ky nadah'eeh do ky n'aa etyy doo. ÿ wén hyng babä, nesaa do ÿ ky n'aa etyy do jawén nado badäk hahÿÿ hä habong do sa hä. ÿ wén hyng ÿ bed'ëep hyb n'aa nesaa do mahãnh.

48 Ti anäng né hë ÿ ty n'aa ges'yyk doo, ÿ her'oot do ganadoo do sa ky n'aa etyy

n'aa. Këh ÿÿ, sa hä ÿ her'ood wät do né hë ti sa ky n'aa etyy n'aa. Këh ÿÿ, sa hä ÿ her'ood wät do paa ky n'aa etyy sa hä, P'op Hagä Do banoo noo gó sahõnh hä ta sãm.

49 Ta ti ÿ ma metëek doo, këh ÿ gabuuj nado. Ee, ÿ mejõ hyng doo, ti né hë hanoo hä ÿÿ, ÿ tamejüü ÿ her'oot doo. Ti hyb n'aa, "sa ky n'aa etyy n'aa däg, ÿ her'ood wät doo", ÿ wén näng.

50 ÿ hapäh né hë hahÿÿh: Ee kyyh ji ted'ëep, ji bawäd had'yyt hë hyb n'aa. Ti hyb n'aa ÿ tamejüü do ÿ her'oot do pan'aa, ti né hë ÿ her'ood had'yyt hë.

13

*Ta ma matëg sa tsyym Je-
sus hets'yyt do panyyg n'aa
hahÿÿh*

1 Ti m' sét wäd Pas-kowa ratab'ëes do äh. Jesus hapäh ta h'yyb gó, kaja däk ti noo gó taberéd däk hyb n'aa badäk hahÿÿh, ta Yb wë tabasëek hyb n'aa kä. Jesus kamahãn bong né paa ta ma matëg badäk hahÿÿ hä ta sii habok doo. Ta tii d' né kä m' tametëeh sa hä tak'öp takamahãn doo.

2 Atsëm mä Pas-kowa tä n'aa rabawëh. Dijab h'yyb tatug däk mä Simaw t'aah, Judas Ikarijot, Jesus taba-haëenh hyb n'aa.

3 Jesus hä ta Yb an'oo däk sahõnh hë ta hejooj, Jesus

††† 12:43 Ti hyb n'aa rajejën Jesus hä rah'yy ka'eeh doo, ta wób rakawanajãan hyb n'aa sa wë.

hapäh. P'op Hagä Do hä ta-bana, p'aa hēnh tamatēeh ta wē Jesus hapäh na-āñj hē.

⁴ Ti m' Jesus bas'ēeg gēet, tado nyyh ta saroor j'ooj hadäk doo. Tawaho däk mä ta baa bä pāñn ji kamehewuuk doo.

⁵ Ti m' naēng tagedu jat ta hood gó, ti m' ta ma matēg sa tsyym tahetsyyd kän. Ti m' tabawug hōm ta hä hadäk doo me.

⁶ Simaw Peed wē takajaa bä kä m', Peed ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —
nāng mäh —tsym ÿ sii
hē mabahets'yyt? —
nāng mäh.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:
—Doo mah'yy ganyy nä bä
hahÿ ÿ moo wät doo. Ta
jawén da mabahapäh —nāng
mäh.

⁸ Ti m' Peed ky hadoo:
—Doo. Tabad'op hē tsym ÿ
mahetsyyd* —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:
—A tsyym ÿ nahetsyyd bä,
doo hēp ÿ hata mado wäd da
—nāng mä Jesus ta hä.

⁹ Ti m' Simaw Peed ky hadoo
kän:

—Tii d' madoo bä, ÿ karēn
paawä sahōnh hē ÿ maba-
hets'yyt! —nāng mä Peed
kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:
—Hehob wät doo, baad däg
ta hä sahōnh hē. Jāām né hē
ta tsyym tahets'yyt nä. Baad

däg bē hä. Jāām né hē sét hē
bē see baad nadoo —nāng mä
Jesus.

¹¹ Jesus hapäh mä ta hä
haēēnh doo. Ti hyb n'aa,
“Doo sahōnh hē baad tado
bä”, tawén nāng.

¹² Jesus bahaja däk bä sa
tsyym tahets'yyt doo, p'aa
hēnh tadadäk ta saroor j'ooj
hadäk doo, ahyy sooh p'aa
hēnh, ti m' taky hadoo:

—Bē hapäh nyy d' tahananāng
pé ta ti ÿ moo wät do bē hä?
—nāng mäh.

¹³ —ÿ bē maneēēnh “Ma
matēg”, “Hyb N'aa Jawyk
Doo”, näk bēēh. Baad né ti
bē kyyh. Ti né hē ÿÿh.

¹⁴ ÿÿh, Tak'ēp Hyb N'aa
Jawyk Doo, bē ma matēg né
paawä, bē tsyym ÿ hetsyyd
wät. Ti hyb n'aa taw'ääts hē
bē na-āñj hē da bē hetsyyd bē
h'yy kanatēē tsyym.

¹⁵ Taw'ääts hē ÿ metä wät
doo da da bē bad'oo.†

¹⁶ Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ
her'oot doo: Doo sa karom
sa kariw n'aa bahānh tanu
gadäg bä. Doo sa panäg sa
hä mejüü do sa bahānh tado
bä.‡

¹⁷ Bē hapēē däg kän ta tii. Ti
hyb n'aa P'op Hagä Do bē taky
n'aa edēng da ta tii da bē moo
hedo bä.

*Ta majüü moo gó rahaēēnh
do ky n'aa Jesus her'oot do pa-
nyyg n'aa hahÿÿh*

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

* **13:8** Peed wén ganadoo paawä, ji karom moo heb'ooh do mo n'aa me Jesus bad'oo sa hä. Hyb n'aa jawyk Jesus, Peed matym gó. † **13:15** Ji da hadoo do ji masa, tahananāng pé tii. Doo ji daaj hē ji kawehēē bä. Doo hahÿÿ da ji kyyh: “Doo ta ti ÿ moo wäd bä. Ta karom nado ÿÿh.” Doo tii da ji kyyh. Ji da hadoo do ji masa sahōnh hä. ‡ **13:16** Doo Jesus bahānh rado bä, tahananāng pé tii.

—Dooḥ sahōnh hē bē ky n'aa had'yyt tado bā ta ti ŷ her'ood wāt doo. ŷ hapāh ta ti sahōnh hē ŷ asēew dāk doo. Hahŷy da P'op Hagā Do kyy kerih do ŷ asēew hōm do see ky n'aa: “Si ŷ hawa do ŷ tahyb n'aa wareem dāk.”§ Kametā kån ta ti kerih doo gó ta ky n'aa kã.

¹⁹ Ta pooj jé ta ti bē ŷ ma-her'oot, kametēeh do pooj jé, takametā dæg bā, ŷ né hē Hawād Had'yyt Do bē ky da-heeh hyb n'aa.

²⁰ Jé ŷ mejũũ do gadoo doo, ŷ na-ãaj né hē tagadoo. ŷ gadoo doo, hã ŷ mejũũ do tagadoo. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nång mäh.

²¹ Jesus bahajaa bā kã m' ta ti taḥer'oot doo, baad nado wäd ta h'yyb. Ti m' baad taba-her'oot sa hã:

—Bē see ŷ tahaēenh da ma-jĩ moo gó. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nång mä Jesus sa hã.

²² Ti m' sa daaj hē ta ma matēg raky kakã bong. Dooḥ rahapēē bā jaa ky n'aa ta ti taḥer'oot doo.

²³ Sa kanatēē, Jesus tak'ēp kamahån do asooh p'eets hē Jesus pa. **

²⁴ Ti m' ta moo me Simaw Peed häd nång do beheet, p'eets hē hasooh do hã tabeaanh hyb n'aa ta hã jaa ti tahedoo doo. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Mameaaj ta hã jaa péh —nång mä Peed kyyh.

²⁵ Ta ti Peed mejũũ doo, p'eets hē takatahã dāk ta hã, tabeaanh hyb n'aa. Ti m' tabeaanh:

—Jaa tii, Hyb N'aa Jawyk Doo? —nång mäh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Hahŷ pãw ŷ heh'oos do ŷ hanoo doo. Ti né kã —nång mä Jesus.††

Ti m' tabehoots kån, tan'oo kån Judas Ikarijot hã, Simaw t'aah hã kã.‡‡

²⁷ Judas gado dæg sii hē m', Nesaa Do Yb bajēē suun ta h'yyb tym gó.

Ti m' Judas hã Jesus ky hadoo:

—Nayyw hē mamoo wäd mamoo wāt doo kã —nång mä Jesus kyyh ta hã.

²⁸ Tii bā hat'oonh doo, dooh m' rah'yy genā bā tii d' Jesus bedoo do Judas hã.

²⁹ Sa dajēēr wē nång do ta ti Judas. Ti hyb n'aa Jesus mejō hōm Pas-kowa waa n'aa hata hetsēē, red'oo mäh. Kasuud is do sa hã dajēēr tanoo, ta wób red'oo mäh.

³⁰ Ti m', pãw tagadoo do jawén paa bā, Judas bahōm kån. Badajuu dāk.

Papuuḡ ky n'aa jawyk do ky n'aa hahŷyḡh

³¹ Judas banyyh do jawén paa bā kã Jesus ky hadoo ta wób sa hã:

—Kametā dæg kån hŷy kã Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong

§ 13:18 Saaw-Mo 41.9 ** 13:23 Jowāw tii. †† 13:26 Kaja hē apāh Jesus her'oot ta ti Jowāw hã. Ta wób apāh dooh ramaa napēē bā Jowāw hã Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa dooh rah'yy genā bā Jesus bedoo do Judas hã. ‡‡ 13:26 Simaw see ti Judas Ikarijot yb. Simaw Peed nado.

jé Hana Do tak'ëp hadoo do ta kabaj'aa doo, tak'ëp raweh'ëeh doo. P'op Hagä Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëeh doo, kametä däk Aj'y Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hyb n'aa.

³² P'op Hagä Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëeh doo, ta hyb n'aa kametä däg bä, Aj'y Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëeh doo, kametä däk da P'op Hagä Do an'oo bä. Nayyw hē ÿ P'op Hagä Do weh'ëeh.

³³ Ti m' taky hadoo ênh:

—Tah haa hedoo doo, dooh tabadawëd wäd bä bē mahang ÿ bawät doo. Bē esóts né paawä da ÿÿh, dooh bē haja nä bä bē ahôm bä ÿ hawät hēnh. Tii d' né hē ti ÿ her'oot do paa Judah buuj sa wahë n'aa hä —näng mäh.

³⁴ Papuuj ky n'aa jawyk do bē hä ÿ mejüü: Taw'ääts hē bē kamahän ta wób. Taw'ääts hē bē ÿ kamahän doo da bē kamahän ta wób.

³⁵ Ta wób bē kamahän do hä, ma matëk ÿÿ bēeh, tii hä da sahôn hē rabahapäh —näng mäh.

³⁶ Ti m' Simaw Peed ky hadoo ta hä:

—N'yy hēnh mabahôm, Hyb N'aa Jawyk Doo? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooch tahaja nä bä ÿ hahôm hēnh mahôm bä nag'aap hē. Ta jawén da, jawén ÿ mabana kân —näng mä Jesus Peed hä.

³⁷ Ti m' Peed ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —héd n'aa tanaha-jaa nayyw hē ÿ ahôm bä a sii? —näng mäh. —ÿ radajëeb bä a hyb n'aa, na madajëeb its ÿÿh. A hyb n'aa né hē ÿ kan'oo däk —näng mä Peed.

³⁸ —Öm dajëp né da hëp ÿ n'aa? —näng mä Jesus. —Karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejën da. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mä Jesus kyyh Peed hä.

14

Ta ma matëg Jesus h'yyb en'yym do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' sahôn hē ta ma matëg sa hä Jesus ky hadoo:

—Bē hyb n'aa tón manäh. Taw'ääts hē bē h'yy kae had'yyt hē P'op Hagä Do hä. Hä ÿ na-ääj hē taw'ääts hē bē h'yy kae had'yyt hē.

² Hÿ pong jé, Ee tób bä, tabawät bä, ti anäng hajông bē baym doo. Tÿ hēnh ÿ basëek bē pooj jé, ÿ benäm hyb n'aa bē baym do hood. Tii d' tanado bä paawä ÿ her'oot paawä bē hä.

³ ÿ basëek bē tyw n'aa ÿ benäm hyb n'aa. Tii bä ÿ matëeh da bē ÿ mahüüm hyb n'aa wë ÿÿ, ÿ bawät bä bē babok hyb n'aa na-ääj hē.

⁴ Bē hapäh né hē ta tyw n'aa ÿ mahôm doo —näng mä Jesus kyyh.

⁵ Ti m' Toméh ky hadoo ta hä:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —dooch ää hapëë bä n'yy hēnh mabahôm. Ti

hyb n'aa nyy da āã bahapäh ta ti ta tyw n'aa? —näng mä Toméh kyyh.

6 Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ né hē ta tyw n'aa, ÿ né hē ta hub her'oot doo, ÿ né hē hanoo hedēb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Jāām né hē hēp ÿ n'aa Ee wē ji nu däng.

7 Baad ub ÿ bē mepēē bā, bē mepäh na-āāj hē Ee. Sét né hē āāh. Hyÿ kā bē mepēē dāk, bē ty gepēē dāk na-āāj hē Ee —näng mä Jesus sa hā.

8 Ti m' Pirip ky hadoo:

—Mametä āā hā a Yb. Jāām né ti āā karēn, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mä Pirip.

9 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bäp peej né paawä ÿ bawäd dāk bē sii, dooh ÿ mamepēē nä bā, Pirip? —näng mäh. —Tahapēē dāk do ÿÿh, Ee na-āāj hē tahapēē dāk. H'ēēd hyb n'aa ti mabedoo, “Mametä āā hā a Yb”, mabanäng?

10 Dooh maky dahé bā? Ee h'yyb gó ÿ bawät, hēp ÿÿ gó Ee bawät. Bē hā ÿ her'ood wät doo, keh ÿ gabuuj had'yyt nado tii. Ee kyyh né hē tii. ÿ moo wät doo, Ee, hēp ÿÿ gó had'yyt hawät doo, ti né hē moo wät tii.

11 Taw'ääts hē bē ky daheeh, Ee h'yyb gó ÿ bawät, hēp ÿÿ gó Ee bawät, ÿ hanäng doo. Bē ky nadahé nä bā,

taw'ääts hē bē ky daheeh ÿ pehuunh do hyb n'aa.

12 Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: Hā ÿ h'yy ka'eeh do tamoo wät da ÿ moo wät do paah. ÿ moo wät do paa bahänh da tamoo wät tii kā, Ee wē ÿ basēēk do hyb n'aa kā.*

13 Sahōnh hē hät ÿÿ gó bē etsēē do ÿ moo wät da bē hā, ÿ moo wät do hā Ee kawehēē dāk hyb n'aa.

14 Sahōnh hē hät ÿÿ gó hā ÿ bē ets'ēē bā, ÿ ky daheeh né hē, ÿ anoo né hē.

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahÿÿh

15 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—ÿ bē kamahän bā, bē ky daheeh da ÿ mejüü doo —näng mäh.

16-17 —Ee hā ÿ etsēē da, tii bā da bē hā taban'oo kän bē masa n'aa seeh, bē sii tabawäd had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēēh do né tii. Badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do dooh rahaja bā ragado bā ta Sahee, ranahapäh do hyb n'aa, ramaa nanapäh do hyb n'aa na-āāj hē. Bē ti bē mepäh, bē sii tabawät do hyb n'aa, ta jawén kā bē h'yyb gó tabajēē suun kän.

* 14:12 Ta yb wē Jesus basēēk do jawén paa bā, tamejō hyng P'op Hagä Do Sahee, ta hā h'yy ka'eeh do h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Jé pad'yyt hē rabaheer'ood hōm kän Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajök h'yy kae padäg kän Jesus hā, P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Ti hyb n'aa, ÿ moo wät do paa bahänh da tamoo wät tii kā, Jesus wén näng. † 14:18 P'op Hagä Do Sahee gó Jesus bana sa wē p'aa hēnh, tahanäng pé m' tii.

18 Dooh bē ȳ eréd bā. Dooh da kabarii boo bē do bā. P'aa hēnh da ȳ bana bē wē.†

19 Dooh tabadawēd nā bā, tii bā badāk hahȳȳ hā dawēē P'op Hagā Do mahānh habong do dooh ȳ rahapēē wād bā. Bē hapāh da ȳ tii. Ȳ awād had'yyt do hyb n'aa, bē na-āāj hē bē aboo had'yyt hē da.

20 Ȳ ganā wāt noo gó, Sahē ȳȳ ȳ mejūū noo gó, tii bā da bē bahapāh Ee h'yyp gó ȳ bawāt. Hēp ȳȳ gó bē babok, bē h'yyp gó ȳ bawāt bē bahapāh na-āāj né hē ti noo gó. Séd er h'yyp hedoo.

21 Kēh ȳ gadoo doo, ky da-heeh doo, ti né hē ta ti hā ȳ kamahān doo. Hā ȳ kamahān doo, Ee kamahān da. Ȳ na-āāj hē ȳ kamahān tii. Ta hā ȳ banoo, tah'yy gahoot hyb n'aa hā ȳȳ.

22 Ti m' Judas see (Ikarijot nadoo doo), ky hadoo ta hā:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —nāng mäh —h'ēēd hyb n'aa āā hā had'yyt hē mabanoo a hā ji h'yy ganāng doo, ta wób sa hā dooh? —nāng mäh Judas see kyyh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hā ȳ kamahān do ky da-heeh né hē ȳ ma metēēk doo. Ee kamahān ti ta tii. Āā an'aa da ta wē. Ta h'yyp tym gó da āā babok. Jāām hē hā ȳ kamahān do hā ȳ banoo tah'yy ganāng hyb n'aa hā ȳȳ.

24 Hā ȳ kamanahān doo, dooh taky dahé bā ȳ ma metēēk doo. Ti hyb n'aa, dooh sa hā ȳ an'oo bā hā ȳ rah'yy

genāh hyb n'aa. Kēh ȳ nado ta ti bē maa newēē doo. Ee, hā ȳ mejūū do kyy né tii.

25 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta ti bē ȳ maher'ood wāt, babā bē sii ȳ bawāt nā bā.

26 Bē masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee, kēh ȳȳ gó Ee P'op Hagā Do mejūū doo, ti né da bē tama metēēk sahōnh hā. Sahōnh hē bē hā ȳ her'ood wāt do paah, bē hyb n'aa newēē tan'oo bā bē hā.

27 H'yyp n'yym do ȳ banoo bē hā. Bē wē da tabaym. Ȳ anoo hēp ȳ nāw bē hā. Badāk hahȳȳ hā habong do P'op Hagā Do nahapāh do ranoo do nahado tii. Bē h'yy ketón manāh. Bē eỹm manāh —nāng mäh Jesus kyyh.

28 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Bē maa napēē bok hahȳȳ bē hā ȳ her'ood wāt doo: “Ȳ da ahōm, tii bā p'aa hēnh ȳ bana bē wē”, nāng ȳȳh. Ȳ bē kamahān bā paawā, bē paawā tseb'ee Ee wē ȳ basēēk do hyb n'aa. Ȳ hyb n'aa jawyk do bahānh Ee hyb n'aa jawyk.

29 Ta pooj jé bē ȳ maher'ood wāt, tametēēh bā kā bē h'yy ka'eeh hyb n'aa hā ȳȳ.

30 P'eets dāg Nesaa Do Yb, badāk hahȳȳ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do hā mejūū doo. Ti hyb n'aa, dooh tabadawēd wād bā ȳ her'oot bē hā. Dooh Nesaa Do Yb haja bā hā ȳȳ.

31 Daj ȳȳ hē ȳ kan'oo dāk dajēb hā, sahōnh hē hā ȳ Ee mejūū do ȳ ky daheeh do hyb n'aa, Ee ȳ kamahān do hyb n'aa. Taw'āāts hē sahōnh hē

dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong do rabahapäh ÿ ky daheeh Ee, ÿ kamahãn Ee.

Ti m' Jesus ky hado kãn:

—Hamäh, ër ah'ũũm ta s'ee hënh.

15

Jesus joom uwa häd nãng do hadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom uwa patuuh heh'äät hadoo ÿÿh. Ee, uwa danäh, ta hã moo wät doo. Uwa tyd hadoo hã ÿ h'yy ka'eeh doo.

² Uwa tyd, tyt ÿ hadoo do neaak do Ee gakyd hõm da. Uwa tyd, tyt ÿ heaak do baad taban'yyh. Ta poo gekyd hõm, baad tabeaak hyb n'aa ta bahãnh kã.

³ Baad däg bëeh. Tabenyyw däk bëeh, bë ÿ ma metëek do hyb n'aa.

⁴ ÿ karën séd hã bë h'yy kata däg had'yyt hã ÿÿ, tii bã ÿ h'yy kata däg had'yyt hë bë hã kã. Dooch uwa tyd haja bã ta m'aa hënh teag bã. Taw'ãäts hë ta patuuh hã tadäg had'yyt hë. Ti hadoo bë hã. Dooch bë haja bã joom heaak do bë hado bã, dooch bë haja bã P'op Hagä Do gen'aak do bë moo boo bã, hã ÿ bë h'yy kanata bã.

⁵ —ÿ né hë uwa patuuh hadoo. Tyt ÿ hadoo bëeh. Hã ÿ had'yyt h'yy kata däk doo, ta hã ÿ h'yy kata däk doo, ti ti ta ti baad heaak do hadoo. Ta tii d' ÿ wén her'oot, dooch bë daaj hë bë hajaa péh. Hã ÿ bë nayyw bã, dooch bë hajaa péh.

⁶ Hã ÿ h'yy kanata wät doo, uwa tyd kaw'oong hõm, tsawyy bëeh do hadoo da tii. Ti hedoo do rabataa, tëeg hõõ gó radewäts toonh, tii bã tabahõõ jëng.

⁷ Hã ÿ had'yyt hë bë h'yy kata däg bã, ÿ ma met'ëëg wät do bë h'yyb gó tayyw bã, bë ky dahé bã, bë ky n'aa ets'ëë bë karën do né hë, tii bã bë gadoo né hë.

⁸ Baad bë beaak do hadoo do hã Ee kaweh'ëëh. Bë eaak do hadoo do hã bë kametëeh hëp ÿ hata hadoo bëeh.*

⁹ —Ee ÿ takamahãn doo da bë ÿ kamahãn. Taw'ãäts hë ÿ kamahãn do bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë. Bë eréd manä tii hã.

¹⁰ Bë hã ÿ mejũũ do bë ky dahé bã, ÿ kamahãn do awäd had'yyt da bë h'yyb tym gó. Dooch bë eréd bã tii bã. Bë gado had'yyt hë tii bã bë ÿ kamahãn doo. Taw'ãäts hë ÿ bad'oo doo da bë bad'oo: Hã ÿ Ee mejũũ do ÿ ky daheeh. Ti hyb n'aa Ee kamahãn do awäd had'yyt hë hëp ÿ tym gó. Ti hyb n'aa, dooch ÿ eréd bã takamahãn do hã.

¹¹ Ta ti bë hã ÿ her'ood wät, ÿ tsebé doo da bë tsebé hyb n'aa, baad bë tsebee had'yyt hë hyb n'aa.

¹² Hahÿ ti ÿ mejũũ doo: Bë kamahãn bë da hadoo doo, bë ÿ kamahãn doo da.

¹³ Jããm né hë tak'ëp kamahãn doo, jé ta najiis sa hyb n'aa dajëp doo, ÿ bad'oo doo da.

* 15:8 Ji da hadoo do ji masa, ji da hadoo do ji kamahãn, P'op Hagä Do karën do ji moo wät, ji heaak do ky n'aa.

14 Najis haa né hē bēeh, ỹ mejũũ do bē ky dahé bā.

15 Dooh “karom ỹỹ” ỹ maneēj wād bēeh. Dooh sa karom rahapēē bā sa kariw n'aa h'yyb. “Najis haa” bē ỹ wén maneēēnh, sahōnh hē hā ỹ Ee maher'oot do ỹ tabēj dāk do hyb n'aa bē hā.

16 Bē nado ti ỹ hasēew wāt doo. Ỹ ti hasēew bong bēeh. Bē ỹ wén sēew hōm, ỹ mejũũ joom heaak do hadoo bē bahadoo hyb n'aa. Joom ag kanarejāā do hadoo ti ỹ karēn bē hā.† Tii bā da sahōnh hē hāt ỹỹ gó bē ky n'aa etsēē doo, Ee anoo da bē hā.

17 Bē ỹ mejũũ bē kamahñn bē da hadoo doo.

18 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Badāk hahỹỹ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do bē wē rakamajē bā, bē hyb n'aa es'ee, pooj jé hā ỹ rakamajē bong.

19 Badāk hahỹỹ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do wób bē ado bā paawā, bē paawā rakamahñn, sa da hadoo do rakamahñn doo da. Dooh sa wób bē ado boo bā. Bē ỹ asēew hōm sa mahñnh. Ti hyb n'aa bē hā rakamaj'ĩ.

20 Bē hyb n'aa es'ee bē hā ỹ her'oot do paah. Dooh sa karom ta kariw n'aa bahñnh tanu gadäg bā, näng paa ỹ bē hā. Ta wób ỹ rano n'aa masoo paah. Bē na-ãāj né da rano n'aa masoo né da. Ta wób, kēh ỹ raky dahé wāt paah. Bē

na-ãāj da raky daheeh.

21 Hēp ỹ n'aa da bē rano n'aa masoo, hā ỹ mejō hyng do ranahapäh do hyb n'aa.

22 Ỹ nahyy bā paawā, sa hā ỹ naher'ood bā paawā, dooh P'op Hagā Do ky n'aa ety bā sa hā nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hỹỹ kā, ỹ ahyy wāt do hyb n'aa, panyyg hanām do ỹ maher'ood wāt do hyb n'aa sa hā, dooh da sa kyy pé sa hā P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó. Sa h'yyb haj'aa hē tii d' rabad'oo.

23 Hā ỹ kamaj'ĩ doo, Ee hā na-ãāj hē takamaj'ĩ.

24 Sa mahang tak'ēp ỹ pehuuj wāt. Dooh hajaa pé ta tii da pehuunh péh, ỹ pehuunh doo. Ta ti ỹ panehuu bā paawā, dooh paawā P'op Hagā Do ky n'aa ety bā sa hā, nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hỹỹ kā, rahapēē wāt né hē ỹ pehuunh doo. Ti hadoo né hē hā ỹỹ, Ee hā na-ãāj hē rakamajē bong.

25 Ta tii da rawén d'oo, P'op Hagā Do kyy kerih do kametā dāk hyb n'aa. Hahỹỹ da tak'erih: “Daap hē hā ỹỹ raka-majē dāk”,‡ näng mā kerih doo gó.

26 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēeh do kajaa bā kā, taher'oot da kēh ỹ n'aa. Ee hanaa ỹ mejũũ da bē wē.

27 Bē na-ãāj hē ỹ karēn bē her'ood hōm kēh ỹ n'aa, pooj

† 15:16 Hahỹ joom ag kanarejāā do hedoo do ji hā: Ji da hadoo do ji kamahñn doo, ji tsebē doo, baad ji bawāt doo, P'op Hagā Do karēn do ji moo wāt doo. P'op Hagā Do matym gó dooh tahēj bā tii. ‡ 15:25 Saaw-Mo 35.19, 69.4

jé, ŷ du doo noo gó bē baboo had'yyt do hyb n'aa si ŷŷ.

16

1 —Sahōnh hē ta ti bē hā ŷ wén her'oot, bē h'yy kanerét hyb n'aa hā ŷ bē h'yy ka'eeh doo.

2 Bē da rahabēē nyyh tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo bā naa. Ta ti bahānh da ti awāt nā. Ti awāt ti noo gó, P'op Hagā Do rah'yyb en'yym red'oo da bē radejēēb bā.

3 Ta ti hedoo do ramoo bong da, Ee daheeh ŷ rana-hapāh do hyb n'aa sa h'yyb gó.

4 Hahŷ ŷ wén her'ood wāt bē hā, takametā wāt bā kā, bē hyb n'aa esee hyb n'aa bē ŷ maher'ood wāt do paah. ŷ wén naher'oot nā paah, ŷ awāt nā do hyb n'aa bē sii.

P'op Hagā Do Sahee ji hā metēēh do ky n'aa hahŷŷh

5 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hŷŷ kā ŷ basēēk hā ŷ mejō hyng do wē. Ti hado né paawā, dooh ŷ bē eaaj bā n'yy hēnh ŷ bahōm.

6 Bē h'yy ketón up ta ti bē hā ŷ her'ood wāt do hyb n'aa.

7 Né hup ŷ né hē hahŷ bē ŷ maher'oot doo: Baad tanyy bē hā Ee wē ŷ basēēk. ŷ nas'ēēg bā, dooh paawā bē masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee ana bā bē wē. ŷ basēēk bā kā ŷ mejō hyng bē wē.

8 Takajaa bā kā, badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do hā baad tametēēh ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē nesaa do

ramoo bok do hā. Tametēēh da ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē baad had'op do hā. Tametēēh da ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē sa hā P'op Hagā Do ky n'aa etyy do hā sa mo haj'aa p'āā.

9 Ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē nesaa do ramoo bok do hā, hā ŷ rah'yy kana'eeh do hyb n'aa.

10 P'op Hagā Do Sahee metēēh da sa hā, ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē baad had'op do hā, Ee wē ŷ basēēk hyb n'aa, ŷ bē nahapāh hēnh kā.

11 P'op Hagā Do Sahee metēēh da ta s'ee hēnh rahyb n'aa newēē sa hā P'op Hagā Do ky n'aa etyy do hā sa mo haj'aa p'āā, Nesaa Do Yb, sa hā mejūū do hā, P'op Hagā Do ky n'aa ety dāg kán do hyb n'aa nesaa doo.

12 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hajōng nā paawā ŷ her'oot bē hā, dooh bē haja nā bā bē gado bā.

13 P'op Hagā Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēēh do kajaa bā kā, sahōnh hē baad hadoo do ky n'aa bē da tametēēk. Dooh ta ky gabuuj tado bā taher'oot doo. Hana ŷ naa tamaa napāh do bē d' tamaher'oot. Taher'oot na-āāj da ta jawén hana do ky n'aa.

14 ŷ da tahyb n'aa jaw'yyk. ŷ tawén hyb n'aa jaw'yyk, hana ŷŷ tagadoo, tatab'ēēs hyb n'aa bē hā.

15 Sahōnh hē Ee wē hanāng doo, ma ŷ had'yyt hē. Ti hyb n'aa P'op Hagā Do Sahee

gadoo ma ŷȳ, bē hā tatab'ēēs hyb n'aa, ŷ wén nāng —nāng mā Jesus kyyh.

16 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Nayyw hē denaa hē, dooh da ŷ bē hapēē wād bā kā. Nayyw hē denaa hē da, p'aa hēnh ŷ bē bahapāh ēnh —nāng mā Jesus.

17 Ti m' ta ma matēg wób raky hadoo sa da hadoo do sa hā:

—Nyy d' tahanāng pé tii éh, “Nayyw hē denaa hē m', dooh da ŷ bē hapēē wād bā kā. Nayyw hē denaa hē da, p'aa hēnh ŷ bē bahapāh ēnh”, tahanāng doo? Nyy d' tahanāng péh, “Ee wē ŷ basēek hyb n'aa”, tahanāng doo? —nāk mā sa kyyh.

18 Ti m' sa m'aa hēnh rakaner'ood kån:

—Nyy d' tahanāng pé g'eeh, “Nayyw hē denaa hē”, tahanāng doo? Dooh āā h'yyb mepēē bā ti tahe'oot do hā —nāk mā sa kyyh.

19 Jesus hapāh rakarēn reaanh ta hā. Ti m' taky hado kån:

—Bē karēn paawā bē eanh ta ti ŷ her'oot do hā? Hahȳ da paawā bē kyy bē h'yyb gó: “Nyy d' tahanāng pé tii éh, ‘Nayyw denaa hē dooh da ŷ bē hapēē wād bā kā. Nayyw hē denaa hē da p'aa hēnh ŷ bē bahapāh ēnh’, tahanāng doo”, nāk bē kyyh.

20 Né hup ŷ né hē hahȳ her'oot doo: Bē da a'oot, bē da h'yy ketón. Badāk hahȳ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do tseb'ee da ti noo gó kā. Bē h'yy ketón né

paawā da, bē h'yy katón do kawareem da tsebé do hā.

21 ŷȳnh wog mahȳȳnh ajān henāng doo kā, kajaa do hyb n'aa ti noo gó tabenāng doo. Ta t'aah henāng do jawén paa bā kā, tamabaan hōm tak'ēp ta mahȳȳj tahoop do paah, tak'ēp tatsebé do hyb n'aa kā.

22 Ti hadoo né da bē hā: Hȳȳ kā bē d' h'yy ketón. ŷ bē bahapāh bā p'aa hēnh kā, tii bā bē tsebee kån. Dooh hado hōm pé ta ti bē tsebé doo.

23 Ti noo gó kā, dooh hā ŷ bē ets'ēē wāt péh. Né hup ŷ né hē hahȳ ŷ her'oot doo: Ee, P'op Hagā Do banoo da bē hā sahōnh hē hāt ŷȳ gó bē etsēē doo.

24 Dooh bē etsēē nā pé hāt ŷȳ gó. Bē ets'ēē da. Bē gadoo né hē da, tii bā baad da bē tsebee kån.

25 Ti m' taky hadoo ēnh:

—Panyyg ky n'aa gó bē ŷ maher'ood bong paah. Ti awāt da ti noo gó, dooh da bē ŷ maher'ood wād bā ta tii da. Baad ub, kejēn do hadoo nado da bē ŷ maher'ood kån Ee ky n'aa hā.

26 Ti noo gó bē etsēē da hāt ŷȳ gó. Dooh hyb n'aa da bē ŷ ky masa pé ta hā.

27 Ta daaj hē bē Ee kamahān. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa bē ŷ ky masa péh, ŷ wén nāng. Bē Ee wén kamahān, ŷ bē kamahān do hyb n'aa, P'op Hagā Do hanaa ŷ bahyng bē ky daheeh do hyb n'aa na-āāj hē.

28 Ee, P'op Hagā Do wē naa ŷ bahyng badāk hahȳ bā. Badāk hahȳ hā ŷ bawād wāt.

Hỹ̄ kā ỹ beréd dāk badāk hahỹ̄h. Ee wē ỹ basēek p'aa hēnh —nāng mā Jesus kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ma matēg raky hadoo:

—Baad hỹ̄ kā maba-her'ood wāt. Panyyg gó nado wād.

³⁰ Sahōnh hē mabahapäh, āā hapäh hỹ̄ kā. Ji eanh do pooj jé mabahapēē dāk ji karēn do ji eanh doo. P'op Hagä Do hanaa ōm tii hā āā bahapäh, āā wén ky daheeh —nāk mā sa kyyh.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē ky dahé däg né hỹ̄ kā.

³² Ti awät da ti noo gó, kaja kán, bē waj'aa bong doo kā bē tób hēnh. Map ỹ̄ hē da ỹ bē beréd wāt. Tii d' né paawä, map ỹ̄ hē nawäd ỹ̄h. Ee si ỹ awät.

³³ Ta ti P'op Hagä Do Sahee ky n'aa bē ỹ wén maher'ood wāt, h'yyb nyyw gó bē babok hyb n'aa, si ỹ̄ séd bē h'yyb hedoo do hyb n'aa. Badāk hahỹ̄ hā bē ahoop né da nesaa doo. Ti hado né paawä, bē h'yy gadeja da, badāk hahỹ̄ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do hā ỹ j'aa ketsē do hyb n'aa.*

17

Jesus ky n'aa etsēē do panyyg n'aa hahỹ̄h

¹ Ti m' Jesus bahajaa bā kā ta ti taheer'oot doo, wē hā taty däg, ti m' P'op Hagä Do hā taky n'aa ets'ēē kán:

—Ee, —nāng mäh —kaja kán ỹ dajēp doo kā sahōnh hē sa hyb n'aa. Mametä a T'aah tak'ēp ta makam-abaj'aa doo. Ỹ mawehēē, ōm a T'aah weh'ēēh hyb n'aa, makabaj'aa do tametēēh hyb n'aa.

² Hā ỹ maban'oo dāk sahōnh hē badāk hahỹ̄ hā habong do ỹ bag'āās hyb n'aa, ỹ bedēēb had'yyt hē hyb n'aa a wē, hā ỹ manoo doo.

³ Hahỹ̄ hedēb had'yyt hadoo do rawén gadoo: Ōm, jāām hē sét had'op doo, P'op Hagä Do heh'āāt do rabahapäh do hyb n'aa. Jesus Kristo, mamejō hyng do rabahapäh do hyb n'aa na-āāj né hē.

⁴ Ỹ haja dāk sahōnh hē hā ỹ mamejūū doo. Tii hā ōm ỹ wehēē dāk badāk hahỹ̄ bā.

⁵ Hỹ̄ kā Ee, man'oo tak'ēp ỹ kabaj'aa hyb n'aa a matym gó, p'ooj ub, badāk hahỹ̄ madu dahäng do pooj jé, a pa ỹ bawät noo gó, ỹ kabaj'aa doo da.

⁶ A ky n'aa ỹ metä wāt badāk hahỹ̄ hā habong do wób hā, hā ỹ manoo do sa hā. A karapee paa tii, ti man'oo dāk do hā ỹ̄. A ky n'aa raky dahé dāk.

⁷ Sahōnh hē hā ỹ man'oo dāk doo, a hanaa né ti raba-hapēē dāk hỹ̄ kā.

⁸ Ti rawén hapäh, sa hā ỹ tab'ēēs do hyb n'aa a kyyh hā ỹ manoo do paah, ti ragadoo. Baad rabahapäh, a wē naa né

* **16:33** Badāk hahỹ̄ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do hā Jesus j'aa ketsēē kán. Nesaa do Yb hā, sa hā mejūū do hā Jesus j'aa ketsēē kán na-āāj hē.

hē ȳyh. Ōm né hē ȳ mejō hyng doo, raky daheeh.

⁹ A hā ȳ ky n'aa etsēē sa hyb n'aa. Dooh ȳ ky n'aa ets'ēē bā badāk hahȳȳ hā dawēē a mahānh habong do sa hyb n'aa. Hā ȳ manoo do sa hyb n'aa ȳ ky n'aa etsēē, a karapee rabahadoo do hyb n'aa.

¹⁰ Sahōnh hē karapé haa, a karapee né tii. A karapee, karapé haa. Sa hyb n'aa ȳ kawehēē dāk.

¹¹ Dooh da badāk hahȳȳ bā ȳ ayyw wād bā, a wē da ȳ bas'ēēg kån. Ti d' hayyw kån badāk hahȳȳ bā. Ti hyb n'aa, Ee, tsyt hē hawät do ōm nesaa do mahānh, mamō n'aa jesu da a hejój me, hā ȳ manoo doo me né hē, séd hā rah'ȳyb hedoo hyb n'aa, séd hā ēr h'ȳyb hedoo doo da.

¹² Sa mahang ȳ hawät noo gó, ȳ mo n'aa jesu bong a hejój me, hā ȳ manoo doo me. Dooh h'ȳy kawareem pé nesaa do hā. Jāām hē sét hē nesaa do hā h'ȳy kawareem. Karejāā do pan'aa né tii. Ti tawén hadoo, a kyy kerih do kametēēh hyb n'aa.

¹³ H̄ȳy kã da, dooh sa mahang ȳ awād wät bā kã. A wē da ȳ bas'ēēg kån. Badāk hahȳȳ bā ȳ bawät nã bā ȳ her'oot nã ta tii, ȳ tsebé do baad sa h'ȳyb gó tabawät hyb n'aa.

¹⁴ Ȳ an'oo dāk sa hā a kyyh. Badāk hahȳȳ hā habong do a hā h'ȳy kana'eeh do kamajē dāk sa hā, sa wób ranahado bong do hyb n'aa, sa see ȳ nahadoo do hadoo né tii.

¹⁵ Dooh ȳ ets'ēē bā mabasog

hōm hyb n'aa badāk hahȳȳ bā habong do sa mahānh. Jāām né hē ȳ etsēē a hā, mamō n'aa jesuu hyb n'aa Nesaa Do Yb mahānh.

¹⁶ Badāk hahȳȳ hā habong do a hā h'ȳy kana'eeh do wób nado tii, ta ti see ȳ nahadoo doo da.

¹⁷ Tsyt hē mabetyn dāk hanām do ky n'aa me, magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. A kyyh né hē ti hanām do ky n'aa.

¹⁸ Badāk hahȳȳ bā mamejō hyng doo da ȳyh, tii da ȳ mejūū sa hā badāk hahȳȳ hā habong do sa mahang.

¹⁹ Sa hyb n'aa ȳ kan'oo dāk, tsyt hē magen'aak do ȳ moo wät hyb n'aa, ta ti na-āāj hē baad tsyt hē magen'aak do ramoo bok hyb n'aa.

²⁰ Sa hyb n'aa had'yyt nado ȳ ky n'aa etsēē. Ȳ ky n'aa etsēē na-āāj né hē ta jawén hā ȳ h'ȳy ka'eeh do sa hyb n'aa, hahȳ sa kyyh hyb n'aa h'ȳy ka'eeh do sa hyb n'aa.

²¹ Ȳ ky n'aa etsēē sahōnh hē hā ȳ h'ȳy ka'eeh doo, séd hā rah'ȳyb hedoo hyb n'aa, séd hā ēr h'ȳyb hedoo doo da. Hēp ȳy gó mabawät, a h'ȳyb gó ȳ bawät doo da. Ȳ karēn séd hā rah'ȳy kata dāk ēr hā, badāk hahȳȳ hā habong do rabahapāh hyb n'aa ōm né hē hā ȳ mejō hyng doo.

²² Tak'ēp baad hadoo do hā ȳ man'oo dāk do paa ȳ an'oo dāk né sa hā, séd hā rah'ȳyb hedoo hyb n'aa, séd hā ēr h'ȳyb hedoo doo da.

²³ Sa h'ȳyb gó ȳ bawät. Hēp

ÿÿ gó mabawät. ÿ karēn baad ub, séd hã rah'yyb hedoo, ÿ mamejō hyng ta wób rabahapäh hyb n'aa, hã ÿ h'yy ka'eeh do hã makamahän ÿ makamahän do hadoo, ta wób rabahapäh hyb n'aa — näng mä Jesus taky n'aa etsēē bā.

²⁴ Ti m' taky hado kän ta yb hã:

—Ee, —näng mäh —ÿ karēn ÿ bawät bā rababok hã ÿ manoo doo. ÿ karēn raba-hapäh ÿ kabaj'aa doo, bak ÿ tak'öp gabarēeh doo, badäk hahÿ madu dahäng noo gó pooj jé, ÿ makamahän do hyb n'aa hã ÿ man'oo däk do paah.

²⁵ Ee, baad had'op do had'yyt moo wät do ðm. Badäk hahÿÿ hã dawēē a mahänh habong doo, dooh né paawä ðm rahapēē bā sa h'yyb gó, ÿ ti hapäh ðm. B'ēeh hahÿ rahapäh ÿ mamejō hyng doo.

²⁶ A ky n'aa ÿ metä wät sa hã. A ky n'aa ÿ metä had'yyt hē da sa hã, ÿ makamahän do sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa, ÿ na-āāj hē sa h'yyb gó ÿ bawät hyb n'aa.

18

Jesus ramaso däk do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', Jesus bahajaa bā kā taky n'aa etsēē doo, ahöm kän mä ta ma matēg sa da-heeh. Kapÿÿj madarong doo, Kidorön häd näng do rabatsēg hōm. Tii bā tabanäng joom Oriib häd näng doo. Tii bā, joom banäng bā Jesus baym.

² Judas, Jesus haēej däk do tahapäh mä Jesus bahe'yym doo. Hajōō nuu me ta tii bā Jesus bahew'ēēt ta ma matēg sa daheeh.

³ Ti m' Judas bahōm kän joom banäng bā. Warahén, ta wób P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa ramejūū doo, Pariséw ramejūū do na-āāj hē tamanaa. Bag enäh rabana. Kuman yt hã m' rabana.

⁴ Jesus hapäh ta h'yyb gó sahōnh hē ta hã rabad'oo doo. Ti hyb n'aa m' sa wē tabahōm, ti m' tabeaa j kän:

—Jaa no n'aa bē ban'aa? — näng mäh.

⁵ Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mä sa kyyh.

—ÿ né hÿÿh —näng mä Jesus sa hã.

(Sa mahang Judas, ky ken'yym doo gó haēej däk do bagēēt.)

⁶ “ÿ né hÿÿh” Jesus her'ood sii hē, sa jawén p'aa hēnh rakajak tūū.

⁷ Ti m' Jesus beaanh ēnh p'aa hēnh:

—Jaa no n'aa bē ban'aa? — näng mäh.

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mäh p'aa hēnh sa kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ né hÿÿh, ÿ hanäng do bē hã —näng mäh. —No na ÿ tado bā, bē an'oo hata haa rabahōm hyb n'aa —näng mä Jesus sa hã.

⁹ (Ta tii d' Jesus wén edoo, “Doo h'yy kawareem pé ne-saa do hã”, ta yb hã ta her'ood wät do paa kametëeh hyb n'aa.)

¹⁰ Ti m' Simaw, Peed häd näng do bado däk ta sën-jeer, ta nabuuj hub hënh hadäk do tagakyd hõm mä aj'yy Maw-Kó häd näng doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom tii.

¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

—Menyyw däg a sën-jeer. Doo h'eeh ÿ gado bä ÿ ahoop doo, Ee anoo doo? —näng mä Jesus ta hã.

Anas wë Jesus ramahüüm do ky n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' warahén sa wahë n'aa, ta warahén n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sii hë ramaso däk Jesus. Ramoo maw'yyd däg kån,

¹³ tii bä pooj jé ramahüüm aj'yy Anas häd näng do wë. Kajapas mayb ti Anas. Ti noo gó P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do ti Kajapas.

¹⁴ Ta ti Kajapas né hë ta ti her'oot do paa Judah buuj sa wahë n'aa sa hã, “Taw'ääts hë sét hë dajëp sahõnh sa hë hyb n'aa”, hanäng doo.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵ Simaw, Peed häd näng doo, Jesus ma matëg see sii tabahõm warahén sa jawén. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do hep'ëeh do ta ti ta ma metëek do seeh. Ti hyb

n'aa rabanoo tabajëe suun tób wahoo gó, kahadë doo gó, Jesus ramajë sun doo gó.

¹⁶ Peed gada ta noo bä. Jesus ma matëg seeh, tób danäh hep'ëeh doo, anyyh p'aa hënh maruus ta noo hagä n'aa wë tabetsëe hyb n'aa Peed bajëe suun hyb n'aa. Ti m' tamajë sun kån Peed.

¹⁷ Ti m' maruus, ta hadë noo hagä n'aa ky hadoo Peed hã:

—Nanäng aj'yy ma matëg see nado õm? —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Doo ta ma matëg see ÿ do bä —näng mäh.

¹⁸ Tak'ëp tabahahëem ti atsëm. Ti hyb n'aa tób danäh karom, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sii hë ragahõ sooh tëeg sëh. Tëeg noo pa rabab'ëeh rikatëng hyb n'aa. Peed agëet katëng sa pa.

Sa wahë n'aa Jesus hã teanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti nuuj jé m', tób gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do eanh mä Jesus ta ma matëg ky n'aa, tametëek do ky n'aa na-ääj hë.

²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahõnh hë ramaa napëe had'yyt hë ÿ her'ood wät doo —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hë, P'op Hagä Do tób n'aa yt hë na-ääj hë ÿ ma met'ëeg wät paah. Doo kejën gó ÿ her'ood bä —näng mäh.

²¹ —Hëd n'aa hã ÿ bë beanh? Bë eaaj këh ÿ maa new'ëe do sa hã. Ta ti

rahapäh ȳ her'ood wät doo –
näng mä Jesus kyyh.

22 Ta tii d' Jesus baher'oot
do hyb n'aa, P'op Hagä Do tób
n'aa hagä n'aa see Jesus ta
tapa ewyh wät, ti taky hadoo:

–Tii da ji kyyh P'op Hagä
Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh
do sa wahë n'aa heh'äät do
hã? –näng mäh.

23 Ti m' Jesus ky hadoo ta
hã:

–Mametä nesaa do ky n'aa
ȳ her'ood bä. Baad hadoo do
ȳ her'oot do p'ää ȳ matapa
ewyyh? –näng mä Jesus ta
hã.

24 Ti m' Anas mejüü mä
ramahüüm Jesus, Kajapas,
P'op Hagä Do tób n'aa yt hã
moo heb'ooh do sa wahë
n'aa heh'äät do wë. Moo
kamewyyt nä m' Jesus.

*P'aa hēnh Peed ky n'aa jejēn
do Jesus panyyg n'aa hahȳh*

25 Ti m' tēeg noo pa Peed
katēng bä, rabeaaj kãn mä ta
hã:

–Ta ma matēg see nado
ōm? –näk mäh.

Ti m' Peed ky n'aa jejēn:

–Dooh. Ta ma matēg see
nado ȳh –näng mäh.

26 Ti m' P'op Hagä Do tób
n'aa yt hã moo heb'ooh do sa
wahë n'aa heh'äät do karom
seeh, Peed nabuuj gakyd hōm
do wakään ky hadoo:

–Ōm nado ta ti ȳ hapäh do
ta sii, joom mahang? –näng
mä ta kyyh.

27 Ti m' p'aa hēnh Peed ky
n'aa jejēn ēnh. Tii bä karaak
ky ganä kãn, tabah'ȳh kãn.

*Pirato häd näng do wë Jesus
ramahüüm kãn do panyyg n'aa
hahȳh*

28 Ti m', Kajapas tób bä naa
ramahüüm kãn Jesus aj'yy
Roma buuj Judah hãj n'aa
bagä n'aa tób hēnh, Pirato
häd näng do wë. Jati pé bap
paa m' tii. Judah buuj wahë
n'aa Jesus man'aa doo, dooh
rajëë pä bä Roma buuj tób
gó. Rakarēn mä baad ratayy
rabawēh nä do hyb n'aa Pas-
kowa tä n'aa.*

29 Ti hyb n'aa Pirato
banyyh sa wë, ti m' taky
hadoo:

–Hëed p'ää bē ky n'aa
tapaa hahȳ aj'yy? –näng
mäh.

30 Ti m' raky hadoo:

–Moo nesaa do tanado bä,
dooh paawä ää haëej bä a hã
–näk mä sa kyyh.

31 Ti m' Pirato ky hadoo:

–Bē né hē ky n'aa etyy ta hã
bē ky n'aa jaw'yyk do banoo
doo da –näng mäh.

–Dooh ää haja bä ää dajëeb
bä. Dooh Roma buuj ky n'aa
jaw'yyk do an'oo bä –näk mä
sa kyyh Pirato hã.

32 Tii d' tawén hado kãn,
nyy d' tadajep Jesus her'ood
wät do paa kametä wät hyb
n'aa.†

* **18:28** Dooh Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä, Judah buuj nadoo do tób bä rabajëë pä bä. Hasus do hadoo sa hã P'op Hagä Do matym gó red'oo, tii d' radoo bä. Ta ti hedoo doo, dooh rahaja bä Pas-kowa tä n'aa rawëë bä. † **18:32** Judah buuj radajëeb bä paawä, pä me paawä ramakut. Roma buuj radej'ëep, b'aa kajatsëk do hã rabepëem däk. B'aa kajatsëk do hã Jesus dajep, ta daaj hē paa tabaher'oot.

33 P'aa hēnh Pirato bajëë suun tób gó, Jesus tanaëēnh mä ta wë, teaaj kån:

—Õm Judah buuj sa wahë n'aa? —näng mäh.

34 Ti m' Jesus ky hadoo:

—A ky gabuuj hē ti meanh? Õm ta wób rama-her'oot do keh ŷ n'aa hyb n'aa mabeanh? —näng mä Jesus.

35 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Judah buuj nado ŷ hÿh —näng mäh. —A wakään, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa ti õm haëēnh hã ŷÿ. H'ëed p'ää? —näng mä Pirato.

36 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Badäk hahÿÿ bä nado ŷ bag'ääs doo. Badäk hahÿÿ bä tado bä paawä, karapé haa ŷ ramo n'aa jesu paawä Judah buuj sa wahë n'aa sa mahānh. Badäk hahÿÿ bä nado ŷ bag'ääs doo —näng mäh.

37 Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, õm né hē häj n'aa wahë n'aa? —teanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hē õm tii d' hanāng. Baad hadoo doo, heh'äät do ky n'aa ŷ her'oot hyb n'aa ŷ benāng, ti hyb n'aa né hē ŷ bahyng badäk hahÿÿ bä. Baad hadoo do ky n'aa gen'aak do ky daheeh ŷ her'oot doo —näng mä Jesus Pirato hã.

38 Ti m' Pirato ky hadoo:

—H'ëed ti baad hadoo do mahanāng? —näng mäh.

Ti m' nayyw hē Pirato banyyh Judah buuj sa wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Doooh ŷ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy doo —näng mäh.

39 —Pas-kowa bē teheb'ëēs do hã bē mehejō ŷ bado nyh ŷ dawäts gëēt do seeh. Bē karēn ŷ ado nyh bē matym n'aa Judah buuj wahë n'aa rama-eneēnh doo? —näng mäh.

40 Ti m' raky hadoo, tak'öp mä rageēnh:

—Ta ti nado ää karēn! —näk mäh. —Barabas häd näng do ti ää karēn! —näk mäh.

Roma buuj wë h'yy kaw-ereem do see paa ti Barabas.

19

Jesus raky n'aa ety däk do b'aa hã tadajëp hyb n'aa pa-nyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Pirato mejüü Jesus rabahewyyh.

2 Ti m' hetëk do moo m' warahén ramap'ööd däk, ta nuu gó m' radaso kån. Ti m' radasuun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo.*

3 Ti m' hajōō nuu me m' rabena ta wë raky n'aa ej'ees hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Kaweh'ëeh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

Ti m' ratapa ewyyh hajōō nuu me.

4 Ti m' p'aa hēnh Pirato ber'oot Judah buuj sa sii:

—ÿ manyyh da hÿÿ kä bē wë ta w'oo hã, dooh ŷ aw'yyt pé ta hã ky n'aa ketyy do hã

* **19:2** Raky n'aa mes'uunh do ky n'aa m' ti hetëk do moo ramap'ööd däk do ta nuu gó radasooh doo. Sa wahë n'aa soog ky n'aa ti ta tii. Ti hadoo né hē ēnh ta hatsë hahiin doo. Sa wahë n'aa hatsë ky n'aa né ti ta tii ēnh.

bē bahapäh hyb n'aa —näng mäh.

⁵ Ti m' ta nu gaheen n'aa hetäk do mooh, ta hatsë hahiin doo gó tabanyyh bä, Pirato ky hadoo sa hä:

—Bë hegää! Geët hahÿ aj'yy —näng mäh.

⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa Jesus raba-hapäh bä, nayyw hë rageëej bong:

—Mepëem däg, mepëem däg! —näk mäh.

Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bë né hë hepëem däk. ÿ ti dooh ÿ aw'yyt pé ta hä ky n'aa ketyy do hä —näng mä Pirato.

⁷ Ti m' Judah buuj wahë n'aa raky kah'üüm ta hä:

—Äã ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hyb n'aa taw'ääts hë tadajëp né hë, P'op Hagä Do T'aah tabanäng do hyb n'aa —näk mä sa kyyh.

⁸ Pirato maa newë däk bä tii da, tak'ëp mä tabeyym tii bä kä.

⁹ Ti m' p'aa hënh tabajëe suun tób gó, ti m' Jesus hä tabeaanh:

—N'yy hënh naa òm? —näng mäh.

Jesus kawanaj'ään né paawä, dooh m' taky gado bä.

¹⁰ Ti m' Pirato ky hadoo ta hä:

—Dooch maky gado bä? Mahapäh né hë, ÿ hajaa ÿ mejõ bä òm raberéd hõm hyb n'aa, ÿ hajaa na-ääj hë ÿ mejõ bä òm rabepëem däk —näng mä Pirato.

¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Dooch paawä mahaja bä hä ÿÿ, P'op Hagä Do nan'oo bä. Ti hyb n'aa, ÿ haëej däk do sa hä, a hä hanäng do nesaa do bahänh sa hä —näng mä Jesus Pirato hä.

¹² Ti m' ta ti Pirato maa newë däk bä takarën paawä taberéd hõm Jesus. Tak'ëp mä Judah buuj rageëej had'yyt hë tii bä:

—Ta ti aj'yy meréd hõm bä, dooh Sesa, sahõnh hë bä wahë n'aa h'yyb hata mado bä. Häj n'aa wahë n'aa hanäng doo, Sesa tahyb n'aa wareem —näk mä sa kyyh.

¹³ Ti m' Pirato maa napäh bä m' ta tii, tamanyyh Jesus, ahyy sooh mä ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó. Pä ta yt ta tii bä. (Eberew kyy me ramaneëenh ta ti Gabatah.)

¹⁴ Pas-kowa rataheb'ëes do pooj jé noo gó m' tii. Wasyk mäh. Ti m' Pirato ky hadoo Judah buuj sa hä:

—Geët hahÿ bë wahë n'aa —näng mäh.

¹⁵ Ti m' raky hadoo tak'ëp: —Mado hõm, mado hõm, mepëem däg! —näk mäh.

—Bë wahë n'aa ÿ epëem däk g'eeh? —näng mä Pirato.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa raky hadoo:

—Jääm né hë sét hë äã wahë n'aa, Sesa! —näk mäh.

¹⁶ Ti m' tagadëeg ub kä, Jesus Pirato bahaëej däg kån sa hä takepëem däk hyb n'aa.

Jesus rabepëem däk do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

Ti m' warahén sa hã kä takahaëej däk Jesus.

¹⁷ Ta daaj hë Jesus besoo hõm b'aa rahepëem däk do pan'aa ta hã. Ji Nu Gabóg K'yy ramaneëenh doo hënh ramahũüm. (Eberew kyy me ramaneëenh ta tii bä Gogota.)

¹⁸ Tii bä rabepëem däk b'aa kajatsëk do hã kä. B'aa kajatsëk do wób hã rabepëem däk na-ãäj hë pawóp hë ajyy. Hub hënh ta see hahäng, s'ÿÿ hënh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahepëem däk do bahäng.

¹⁹ Pirato kyy gó raberii bong ta heen n'aa, ti m' p'op, Jesus nu gad'oo pong jé, rabepëem däk. Hahÿÿ da m' takerih ta hã: “Jesus, Nasaréh buuj, Judah buuj wahë n'aa hahÿÿh.”

²⁰ Edah tii, Jerusarënh bä naa. Ti hyb n'aa hajõk ner'ood bong kerih doo. Tamawoob hë kyyh takamerih doo: Eberew kyy me, Ratïn kyy me, Gereg kyy me.

²¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa rabahõm kãn Pirato wë, ti m' raky hadoo:

–Merii manäh: “Judah buuj sa wahë n'aa”, hanäng doo da. Taw'ãäts hë merii: “Ta daaj hë Judah buuj sa wahë n'aa tabanäng hahÿ aj'yy” –näk mä sa kyyh.

²² Ti m' Pirato ky hadoo:

–Taw'ãäts hë ÿ erii wät doo. Dooh ÿ ahÿÿd wäd bä –näng mä sa hã.

²³ Ti m' Jesus warahén rabepëem däk do jawén paa

bä m', rabasog hõm ta saroor. Retyn hõm ji meheet pé hadoo do sa hã. Sét hë, ta hatsë, mad'aak kanasuuh doo.

²⁴ Ti m' raky hadoo:

–Dooh ër as'ëed bä hahÿÿh. Hamäh, masuuj ër moo bong ër bahapäh hyb n'aa jaa wë tabaym –näk mä sa kyyh.

Ti tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametëeh hyb n'aa. Hahÿÿ da takerih ta ti ky n'aa:

“Rabetyh hõm sa hã hë saror ÿÿ.

Masuuj ramoo bong saror ÿ hyb n'aa.”†

Tii da né hë warahén ramoo boo kãn.

²⁵ B'aa kajatsëk do Jesus hadäk do dewë hã, ti ab'ëeh ta ÿÿn, ta kaat, Keropas häd näng do ÿÿm Marija häd näng doo, Marija Madarën häd näng do daheeh.

²⁶ Ti m' Jesus bahapäh bä ta ÿÿn, ta ma matëg seeh, tak'ëp takamahän do rabab'ëeh bä, Jesus ky hadoo ta ÿÿn hã:

–Gëet ta ti a t'aah –näng mäh.

²⁷ Ti m' ta ma matëg hã m' taky hadoo:

–Gëet ti a ÿÿn –näng mä Jesus ta ÿÿn ky n'aa hã.

Tii bä kä, ta ti tagado kãn Jesus ÿÿn ta tób bä kä, tabahag'ãäs hyb n'aa kä.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸ Ta jawén kä, sahõnh hë tabahaja däk bä kä tamoo wät

do paah, P'op Hagä Do kyy kerih do kametëeh hyb n'aa kä taky hado kån: “ÿ hoo kaanh”, näng mäh.

²⁹ Ti asooh tii bä uwa s'ëëb oow. Ti m' raheh'oos sapum doo, Jesus hä rabanoo hyb n'aa. B'aa isop häd näng do hä radadäk, ti rabanoo p'op, Jesus beëek hyb n'aa ta naëng hadoo.

³⁰ Jesus beëek do jawén paa bä, taky hadoo:

—Jääm né kä ÿ moo wät doo —näng mäh.

Ti m' ta nu wakoo däg kån, ti m' h'yy keréd hõm mäh.

³¹ Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hë m' ta ti Judah buuj rabahennyw hõm Saab hä rakamehehāk hyb n'aa. Tak'ëp ratayy ti noo gó, Pas-kowa noo gó tabadoo do hyb n'aa. Dooch Judah buuj rakarën bä Saab hä rapadäg nä bä kepëem padëek doo. Ti hyb n'aa rabetsëë Pirato hä tamejüü hyb n'aa warahén ragetëh bong hyb n'aa sa tsyym k'yy, nayyw hë radejëp hyb n'aa. Rabetsëë rasog hyk hyb n'aa sa kamag Saab du doo do pooj jé.

³² Ti m' Pirato mejüü warahén sa tsyym k'yy ragetëh bong hyb n'aa. Ti m' Jesus pa hadäk do ragetëh bong ta tsyym k'yy, ta jawén mä ta see tsyym k'yy.

³³ Jesus tsyym k'yy ragetëh paawä, tii bä rabahapäh Jesus dajëp. Dooch Jesus ratsyym k'yy getëh boo bä.

³⁴ Ti warahén bejöh kån ta baa bä. Ti m' majyyw banyyh naëng mahang. Dajëp né kä m'.

³⁵ Aj'yy ta ti hapäh doo, baad tabaher'oot ta ti ky n'aa. Dooch daap tamenä bä. Ta ti aj'yy hapäh né hë, te hub né hë taher'oot doo. Ta ti tawén erii wät hahÿÿ hä, bë na-ääj bë ky daheeh hyb n'aa, bë h'yy ka'eeh hyb n'aa.

³⁶ Jesus tsyym wén ganetëeh, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerih do kametëeh hyb n'aa. Hahÿÿ d' paa m' takerih ta ky n'aa: “Dooch da ta k'yy gatëh is péh.”[‡]

³⁷ Rawén baa ejooh, hahÿÿ kerih do paa kametëeh hyb n'aa: “Raheg'ääs da rabaa ejooh do wë.”[§]

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Tii bä kä, Jesus kamag n'aa paa Joséh, panang Arimatsija häd näng do buuj hadoo doo, bets'ëë kån Pirato hä. Jesus h'yyb hata ta ti Joséh. Dooch tametä bä ta h'yyb, ta hä tah'yy ka'eeh doo, tajeÿÿm do hyb n'aa Judah buuj sa wahë n'aa wób. Ti m' Pirato bahaëej däk ta hä. Ti m' Joséh bana, tado hyy kån mä Jesus kamag n'aa paah.

³⁹ Nikodëm Joséh hata. Nikodëm né hë tii, p'ooj ub Jesus heg'ääs do atsëm. Nikodëm manaa mä ³⁵ m' ta nu jawyg b'aa s'ëëb

[‡] 19:36 Esodo 12.46, Numeros 9.12, Saaw-Mo 34.20   [§] 19:37 Sakarija 12.10 hä takerii däk tii. Dooch warahén raky n'aa napëë bä ta ti kerih doo. P'op Hagä Do né hë hanoo, kerih do kametëeh hyb n'aa.

buu benyym doo. Aroé ramaneënh do s'ëëb, miir ramaneënh do s'ëëb ta ti buu benyym.

⁴⁰ Ti m' Jesus kamag n'aa paa rahabën däk pãän me, hawak doo me, rino häd näng do s'ëëb. Buu benyym mä ta hä. Judah buuj rabahed'oo doo da né hë rabad'oo Jesus kamag n'aa hä.

⁴¹ Jesus rabepëëm däk doo bä ti anäng joom. Ti mahang tagadäk papuuj kamag hood, pä gó ragagots däk doo.

⁴² Saab pooj jé, Judah buuj rabahenyw hõm noo gó tado hyb n'aa, p'eets hë ta ti kamag n'aa hood tagadäk do hyb n'aa na-ãäj hë, tii b' né radasuun jëë kån Jesus kamag n'aa.

20

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' bap paah, met'uuh hä, badajung nä, Marija Madarën häd näng do bahõm kån pä gabaho doo hënh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hënh. Taheg'ãäs mäh, noo gasëets hõm gabaho do tygatsë.

² Ti m' tawaj'aa jëng Peed, Jesus ma matëg baad Jesus kamahän do daheeh rabab'ëeh hënh. Ti m' taky hadoo pawóp hadoo do sa hä:

—Rado nyyh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamag n'aa. Dooch ãä hapëë bä n'yy hënh ramahÿÿm —näng mä ta kyyh.

³ Ti m' Peed, Jesus ma matëg see daheeh ah'ÿÿm mä

Jesus kamag n'aa hood gadäk hënh.

⁴ Waj'aa h'ÿÿm. Tak'ëp Jesus ma matëg see wajaah ta pooj jé. Peed pooj jé takajaa.

⁵ Ta noo bä takajaa bä, dooh tajëë suun bä. Nu hyy däk, tabaheg'ãäs ta gó. Tahapäh pãän hewak doo, rino häd näng do s'ëëb.

⁶ Ti m' Peed, duu hënh hana do kaja nä. Gabaho doo gó tabajëë suun. Pãän hewak doo, Jesus kamag n'aa ramahabën däk do paah, tahapäh.

⁷ Pãän hawak doo, ta mamets jesuu n'aa paah, tahapäh na-ãäj hë. Ti asooh tsyt hë, baad takamatëh däk.

⁸ Tii bä m' Jesus ma matëg seeh, pooj jé kajaa doo, bajëë suun kån. Ta ti tabahapäh bä kä, Jesus ganä wät do taky dahé kån.

⁹ (Dooch tagah'ood nä bä sa hä P'op Hagä Do kyy kerih doo gó taheer'oot doo, Jesus ganä wät da hanäng doo.)

Marija Madarën hä Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁰ Ti m' rabajëk sa tób hënh.

¹¹ Marija Madarën baym kamag hood paa noo bä. Aoot mäh. Ta ód gó tanu hyy däk gabaho doo gó tageg'ãäs hyb n'aa.

¹² Tii bä m' pawóp hë ãäs tabahapäh. Hewak mä sa sa-roor. At'oonh mä Jesus kamag n'aa basooh do paa bä m'. Ta nuu hënh tabanäng hënh mä ta seeh, ta tsyym tabanäng hënh ta seeh.

¹³ Ti m' ãäs rabeaanh ta hä: —H'ëed p'ãä mabaoot? — näk mäh.

Ti m' taky hadoo:

—Rado hōm wahē ŷ n'aa. Dooh ŷ hapëë bä n'yy hēnh rahed'oo —näng mä Marija Madarēn.

¹⁴ Ti m' ta jawén p'aa hēnh tabegãã wät. Taheg'ããs mä Jesus tii bä hageët. Dooh m' tah'yy ganyy bä Jesus tado bä.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—H'ëed p'ãã mabaoot? Jaa ta ti mesoos doo? —näng mäh.

Ta tii bä joom mahang moo hew'ëet do ted'oo mäh. Ti hyb n'aa taky hadoo ta hã:

—Ōm tado bä ti hado nyh, maher'ood hã ŷ n'yy hēnh mamahũm, ŷ behēen hyb n'aa ta kamag n'aa —näng mä Marija Madarēn.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Marija! —näng mäh.

Ti m' Marija ty kaw'ōöd däk ta wë, ti m' Eberew kyy me* taky hadoo:

—Raboni! —näng mäh. (“Ma matëg”, tahanäng pé m' tii.)

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Moo dëe manä hã ŷŷ —näng mäh. —Dooh Ee wë ŷ ewäd s'ëeg nä bä. Ahōm hãj haa hedo padëek do sa wë. Hahÿŷ da maher'ood sa hã keh ŷ n'aa: “ÿ asëek Yp ŷ wë, bë Yb na-ãnj, P'op Hagä Do ŷ h'yy kaha'eeh doo, bë h'yy kaha'eeh do wë”, tii da a kyyh —näng mä Jesus ta hã.

¹⁸ Ti m' Marija Madarēn bajëng Jesus ma matëg sa wë.

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tahapäh mä tanooh. Tapanäk sa hã Jesus kyyh.

Ta ma matëg hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿŷh

¹⁹ Ti noo gó né hë m', met'uuh hã, atsëm, séd hã Jesus ma matëg rakata padëek. Baad ranoo gatsëë däk ta tëg me tób nooh, sa wahë n'aa rajeÿÿm do hyb n'aa. Ti m' Jesus kas'ee g'ëed kån sa mahang, ti m' takedëng sa hã:

—Taw'ãäts hë bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

²⁰ Takedëng do jawén paa bä tametëeh sa hã ta mooh, ta baa. Tak'ëp ta ma matëg rat-sebee bong Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rabahapäh bä kä.

²¹ P'aa hēnh Jesus ky hadoo sa hã:

—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh. —Ee ŷ tamejũũ doo da, bë ŷ mejũũ hÿŷ kä —näng mäh.

²² Ti m' tapahuunh sa wë, ti m' taky hadoo:

—Bë gado P'op Hagä Do Sa-hee —näng mäh.

²³ —Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do sa mo haj'aa, P'op Hagä Do mabaan né sa hã. Bë hyb n'aa manabaan bä sa hã, dooh P'op Hagä Do mabaan bä sa hã —näng mäh.

²⁴ 12 hedoo do sa seeh, Toméh häd näng doo, “Kawareeh” ramaneëenh doo, dooh sa mahang Jesus kasee bä.

²⁵ Ti m' ta wób rabaher'oot bä Jesus Tak'ëp Hyb N'aa

* 20:16 Judah buuj sa kyyh ti Eberew kyyh.

Jawyky Do rahapäh doo, dooh taky dahé bä.

—Atapuwa tyw n'aa ŷ nahapëë bä ta moo hä, moh ŷŷ me ŷ manep'aa bä atapuwa tyw n'aa ta moo hä, ta baa rejoooh do tyw n'aa na-ääj hë, dooh ŷ ky dahé bä! —näng mä Toméh.

²⁶ Ti m' met'uuh see hä, p'aa hënh ta ma matëg rakata p'ëë tób gó. Toméh sa sii kä. Noo gatsëë né paawä tób, Jesus kas'ee g'ëed kän sa mahang, ti m' takedëng sa hä:

—Bë P'op Hagä Do h'yyb en'yym —näng mäh.

²⁷ Ti m' Toméh hä taky hadoo:

—Mamep'aa hahŷŷh —näng mäh. —Mahegää moh ŷŷ. Magadahëë a mooh, mamep'aa bah ŷŷ bä —näng mäh. —Maky sëew manäh! Maky dahé! —näng mä Jesus Toméh hä.

²⁸ Ti m' Toméh ky hadoo:

—Wahëh ŷ n'aa, P'op Hagä Do ŷ h'yy kaha'eeh do ðm! —näng mä Toméh kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—ŷ mahapäh do hyb n'aa mawén ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé ŷ rana-hapëë né paawä ky dah'eeh doo —näng mä Jesus.

³⁰ Hajöngnä Jesus pehuunh ta ma matëg rabahapäh bä. Dooh ta ti takerii bä hahŷŷ hä.

³¹ Hahŷŷ hä kerih do wén kerii wät, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo,

P'op Hagä Do T'aah bë ky daheeh hyb n'aa. Ta hä bë h'yy kae bä, bë d' edëb had'yyt hë P'op Hagä Do wë Jesus hyb n'aa.

21

Karaj'aa nabyy hä Jesus kas'ee wät do panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ta jawén Jesus kas'ee wät p'aa hënh ta ma matëg sa hä karaj'aa Tiberijas* häd näng do nabyy me. Hahŷŷ d' paah:

² Simaw Peed häd näng doo, Toméh (“Kawareeh” ramaneëënh doo), Natanajëw häd näng doo (panang Kanah, Garirej häj n'aa bä hana doo), Sebedew häd näng do taah, pawóp hë Jesus ma matëg wób, séd hä rababoo däk.

³ Ti m' Simaw Peed ky hadoo sa hä:

—Tah'ŷŷb ŷ es'aak —näng mäh.

—Ej. A sii ää bah'üüm —näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' rabaw'ëënh. H'oo yb gó ragatsëg t'oonh. Ti m' rabesaag kän. Resaag had'yyt hë paawä atsëm, dooh sa mo haj'aa péh.

⁴ Báp paa Jesus bag'ëed kän karaj'aa takëen hä. Dooh ta ma matëg rah'yy genä bä Jesus tado bä.

⁵ Ti m', tii b' naa Jesus naëënh:

—Najis haa —näng mäh. —Äkä, bë mo haj'aa? —näng mäh.

—Tabad'op hë ää mo haj'aa —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' taky hadoo:

* 21:1 Karaj'aa häd see Garirej, ta häd see Genesaréh. Tamawoob hë ta häd.

—Taw'āāts hē hub hēnh tabanāng hēnh bē datu karahi, tii bā bē mo haj'aa enāh da — nāng mäh.

Tii d' rabad'oo bā kā, hajōng tah'ỹyb karahi gó. Dooch rahaja bā rej'ooj nā bā, tak'ēp hajōng do hyb n'aa tah'ỹyb.

⁷Ti m' Jesus ma matēg baad Jesus kamahān do ky hadoo Peed hā:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do né tii —nāng.

Ti m' Simaw Peed hād nāng do maa napāh bā kā Jesus tii, tahanāng doo, nayyw hē tadadāg dāk ta hatsē pooj jé tado nyh dó. Ti tabahop tame, Jesus wē tabatsóm hōm hyb n'aa.

⁸Ta wób ah'ũũm ta jawén h'oo gó. Edah ta nabyyh. 100 meet tahyb n'aa péh. Ti hyb n'aa karahi rabejoonh tame naa.

⁹Rakajaa bā kā ta nabyy me, tēeg seh hahōng do rahapāh. Tah'ỹyb kejā ta jó. Pawóp na-āāj pāw tii b' ha-toonh.

¹⁰Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē mana tah'ỹyb bē mo haj'aa wób —nāng mäh.

¹¹Ti m' Simaw Peed gatsēk h'oo gó. Tii b' naa tabej'ooj nā kān karahi. Hajōng tah'ỹyb hew'āp do ta gó. 153 tah'ỹyb. Jawyg né paawā, dooh karahi gekog boo bā.

¹²Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—B'ēep bē ana, bē awēeh — nāng mäh.

H'yyb e'ỹym “Jaa ōm?” rawén neanh. Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do né sa hā.

¹³Ti m' Jesus bado dāk pāw, tah'ỹyb daheeh, ti m' taban'oo dāk sa hā.

¹⁴Tamawoob nuu me dāg tii, Jesus kasee do sa hā, taganā wāt do jawén paa bā.

Peed sii Jesus her'oot do panyyg n'aa hahỹyh

¹⁵Rabahaja dāk bā rawēh doo, Jesus ky hadoo mā Simaw Peed hā:

—Simaw, Jowāw t'aah, ta wób ỹ rakamahān do bahānh ỹ makamahān? —nāng mäh.

—Ỹy —nāng mā Peed. — Mahapāh né hē ōm ỹ gen'aak —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagāā masāh ỹ b'éé taah hedo padēek doo —nāng mäh.

¹⁶P'aa hēnh Jesus beaanh ta hā:

—Simaw, Jowāw t'aah, ỹ né makamahān? —nāng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ỹy —nāng mäh. — Mahapāh né hē ōm ỹ gen'aak —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagāā masāh ỹ b'éé hedo padēek doo —nāng mäh.

¹⁷Ti m' tamawoob nuu me dāg kā tabeaanh ēnh:

—Simaw, Jowāw t'aah, ỹ né magen'aak? —nāng mäh.

Peed hyb n'aa tón wāt mā tamawoob nuu me, “Ỹ makamahān?” tahanāng do hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, — nāng mäh —sahōnh hē mabahapāh. Mahapāh né hē ōm ỹ gen'aak doo —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagāã masāh ŷ b'éé hedo padëek doo —nāng mäh.

¹⁸ —Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Mapapunh nā bā mabeheh'yyh, mababeh'ūūm mah'yyb dāng doo hēnh. Mawah'ëë dāk bā kā, madajoom da a mooh, ōm da ramaw'yyd dāk, makanarēn hēnh ōm da ramahūūm —nāng mā Jesus ta hā.

¹⁹ (Ta tii d' tawén her'oot, tametëeh hyb n'aa nyy da Peed dajëp, tadajëp do hā P'op Hagä Do kawehëë dāk hyb n'aa.)

Ti m' Jesus ky hadoo Peed hā:

—Hamäh, jawén ŷ ahōm —nāng mäh.

Jesus ma matëg baad Jesus kamahän do panyyg n'aa hahŷh

²⁰ Dawë hā Jesus sii Peed bawät bā kā, ta jawén p'aa hēnh tabegāã wät. Tahapäh Jesus ma matëg baad Jesus kamahän do sa jawén hana doo. (Ti né hē ta ti Jesus ma matëg Pas-kowa tā n'aa rabawëh noo gó p'eets hē takatahā dāk Jesus hā, “Jaa ti ōm haëenh doo, Hyb N'aa Jawyk Doo”, heaanh doo.)

²¹ Ta ti Peed bahapäh bā, tabeaanh mā Jesus hā:

—H'ëëd hado da ër jawén hana do hā? —nāng mäh.

²² Ti m' Jesus ky hadoo:

—ŷ karēn bā paawä tanadajëb bā, p'aa hēnh hŷ pong jé naa ŷ bahyng bā kā, hëd n'aa ti a hā? ŷ karēn ti ōm hëp ŷ hata had'yyt hē —nāng mā Jesus Peed hā.

²³ Ta tii d' Jesus her'oot do hyb n'aa, raheh'ood hōm kån Jesus ma matëg sa mahang, dooh m' ta ti Jesus ma matëg dajëb bā. Dooh tii d' Jesus edo bā. Jāãm hē hahŷŷ da Jesus kyyh: “ŷ karēn bā paawä tanadajëb bā, p'aa hēnh hŷ pong jé naa ŷ bahyng bā kā, hëd n'aa ti a hā”, nāng paa m' Jesus ta hā.

²⁴ ŷ né hē ti ta ti ta ma matëg. ŷ né hē ta ti Jesus ky n'aa her'oot doo. ŷ né hē hahŷ ta ky n'aa herii wät doo. Baad ŷ bahapäh, te hub né hē sahōnh hē ta ky n'aa ŷ erii wät doo.

²⁵ Hajōng Jesus moo wäd wät do ŷ nerii wät doo. Hā ŷŷ, ji erii bā paawä sahōnh hē, dooh paawä badäk hahŷ tahaja wäd bā ta tyw n'aa, ji erii bā sahōnh hē. Jāãm hē kā.

Atos Jesus mejũũ do ramoo bok do paa panyyg n'aa hahỹỹh

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

¹⁻² Teopiro, õm ti ÿ ma erih. Pooj jé ÿ erii wät doo gó, ÿ erii wät sahõnh hẽ Jesus mo haj'aa paah, tama metëek do paa na-ããj hẽ, hỹ pong jé Jesus bas'ëeg kãn P'op Hagä Do an'oo bã. Hỹ pong jé tabasëek do pooj jé, P'op Hagä Do Sahee kyy gó, tamejũũ do sa hã, tasëew hõm do sa hã, Jesus maher'ood hõm nyy d' rabad'oo da. Sahõnh hẽ ti ÿ erii wät, pooj jé ÿ erih do hã.*

³ Ti m' Jesus dajëp jawén paa bã kã m', Jesus kas'ee wät sa hã. Baad takas'ee wät sa hã. Baad tametëeh sa hã rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, edëb wät né hẽ rabahapäh hyb n'aa. Hajõõ nuu me takametëeh sa hã. ⁴⁰ m' ta äh takas'ee wät sa hã. Taher'oot mã sa hã ji P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa, ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa.

⁴ Ti m', ta see pé noo gó m', sa sii tabawëh noo gó m', hahỹỹ d' mã tamejũũ sa hã:

—Panang Jerusarënh bã bë ayyw dó. T'ii hënh da bë gada Ee ky n'aa enooh doo, ta Sahee, bë hã ÿ her'oot do paah.

⁵ Hahỹ né hẽ ti ÿ her'oot do paah: “Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng me. Dooh ta äh hajõõ bã, bë hã P'op Hagä Do banoo ta Sahee bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahũũm hyb n'aa” —näng mã Jesus ta mejũũ do sa hã.

⁶ Ti m' ta see pé noo gó, rakata padëek bã séd hã, tamehej'ũũ do reanh Jesus hã. Hahỹỹ d' mã sa kyyh:

—Hahỹỹ hã mabanoo ãã hã, Isaraéw buuj hã, ãã wahë n'aa, ãã tabahag'ããs hyb n'aa? —näk mã sa kyyh ta hã.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë panyyg enäh do jawén tado bã, Ee ky däng do heen n'aa ta hejój hã. Dooh ti hyb n'aa tado bã.

⁸ P'op Hagä Do Sahee bajëë suun bã bë h'yyb tym gó, tii bã da bë h'yyb tym hejooñh, këh ÿ n'aa bë baher'oot hyb n'aa. Këh ÿ n'aa bë her'ood da panang Jerusarënh bã, Judah häj n'aa bã, Samarija häj n'aa bã na-ããj da. Badäk hahỹ haw'ããts hẽ da bë baher'oot këh ÿ n'aa —näng mã Jesus kyyh sa hã.

⁹ Ti m' ta ti taher'oot do jawén paa bã kã m', P'op Hagä Do masäg kãn hỹ pong jé. Sa matym gó né hẽ tabasëek. Wë puh ejën wät mã rawén nahapëë wäd kãn.

¹⁰ Rabahag'ããs bã Jesus hasëek doo, nayyw hẽ m' rakasee pawóp hẽ ajyy sa pa. Hewak mã sa saroor. Æãs mã tii.

* **1:1-2** Rukas ti mo haj'aa hahỹ kerih doo. Jesus ky n'aa hanäm do tii, pooj jé terii wät doo.

¹¹ Ti m' ããs raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa babä bē bab'ëëh, wē hã bē baheg'ããs, Garirej buuj? —näk mäh. —Ti né hē Jesus bē mahang hawät doo, hÿ pong jé hasëëk doo, ti né hē da paa me hahyng. Bē hapäh do hadoo tabasëëk, ti hadoo né da tabahyng p'aa hēnh —näk mä ããs sa kyyh sa hã.

Judas Ikarijot jawén buuj resoos do panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m', tii b' naa, waëë joom oriib banäng doo bä naa, rababaaj nä Jerusarēnh panang hēnh. Dawëë nado m' tii. Judah buuj sa hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanoo do rabeheb'ooh do Saab hã, ti pénh mä tii.

¹³ Ti m' rakajaa bä m', raba-jëë p'ëë mä ta gawakō p'op gadäk doo gó, rabahej'eenh doo hēnh. Hahÿÿ d' paa m' kata j'eenh do sa häd: Peed, Jowãw, Tsijaag, ãn-Deréh, Pirip, Toméh, Batoroméw, Matew, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw Serot, Judas Tsijaag t'aah.

¹⁴ Sahōnh hē ta ti rakahet'aa, Jesus wakään, Marija (Jesus ÿÿn), ÿÿj wób sa sii, séd hã raky n'aa etsëë hyb n'aa.

¹⁵⁻¹⁶ Ti m', ta see pé noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do rakataa séd hã. (120 hyb n'aa hadoo mä ti kata pad'ëëk doo.) Ti m' Peed bas'ëëg geët sa mahang, ti m' taky hadoo sa hã:

—Bē maa newē kēh ÿÿ, wakān haa —näng mäh. —P'ooj ub ër wahē makū Dawi häd näng doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó tahe'oot Judas Ikarijot makū ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do paa gó. Dawi erih do paah, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, ti d' né paa Judas ky n'aa. Jesus maso däk do metëë n'aa ti Judas Ikarijot.

¹⁷ ãã see paa né tii, ãã kanatëë paah.

¹⁸ (Jesus majī sa moo gó tan'oo däk do sām n'aa me tamets'ëë hōm tób hood pan'aa. Ti m' ta jawén tabadëë hyng p'op naa ta nuu paa me. Sahōnh mä taganabäh hōm. Ta j'aa tyd mä gatsëk.

¹⁹ Ti m' sahōnh hē Jerusarēnh buuj raky n'aa napäh bä m', ta häd ramaneënh “ta majyyw hood” ta tób hood paah. Sa kyy me ramaneënh Akaredām) —näng mä Peed kyyh.

²⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—P'op Hagä Do kyy kerih do paa hã, Saaw-Mo hã, takerii däk Judas Ikarijot ky n'aa. Hahÿÿ da takerii däk:

“Ta tób paah, dooh ta yt hagëë wät pé.”†

Saaw-Mo see hã takerii däk hahÿÿ da:

“Taw'ãäts hē ta see ta jawén buuj”,‡ näng mä Peed kyyh, P'op Hagä Do

† 1:20 Saaw-Mo 69.25 ‡ 1:20 Saaw-Mo 109.8

kyyh taheer'oot do
Saaw-Mo hä.

21-22 Ti m' Peed ky hadoo:

—Ti hyb n'aa, taw'ääts hē ēr esoos hapäh do seeh, Jesus Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun noo gó, Jesus hawät noo gó ää mahang, tabasëek jawén paa bä hapäh doo. Ti né hē da ää ky hata. Ää sii her'oot do pan'aa, Jesus ganä wät do tadajëp jawén paa bä ky n'aa —näng mä Peed kyyh sa hä.

23 Ti m' rah'yy kajäk pawóp hē ajyy. Hahÿÿ d' paa m' sa häd: Joséh, Bar-Saba ramaneënh doo (ta häd see ramaneënh Jus-To). Ta see häd mä Matsijas.

24-25 Ti m' hahÿÿ da Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa etsëe:

—Jesus, baad mah'yyb hapäh ää sahõnh hē —näk mäh. —Mametä jaa ta ti masëew däk do Judas jawén buuj, mamejüü do see tabadoo hyb n'aa ta jawén buuj. Dooch Judas maküü mamejüü do see tado wäd bä. Ahõm nesaa do tamoo wät do sãm tagadoo hënh —näk mä sa kyyh Jesus hä.

26 Ti m' pä taah hä raberii padëek sa häd. Ti m' ramekuuj bong pä taah, ti m' pä t'aah adëe hyng tüü. Ti m' rabaheg'ääs. Matsijas häd mä ta hä. Ti hyb n'aa 12 rabado däg kãn p'aa hënh Jesus mejüü doo.

2

Jäm Pën-Tekos häd näng

do noo gó P'op Hagä Do Sahee bahyng do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m', jäm Pën-Tekos häd näng do noo gó m', séd hä m' sahõnh hē Jesus hä h'yy ka'eeh do rakata padëek sét tób yt hä.

2 Ti m' nanyw hē, hÿ pong jé naa ky ganä däk bah'ood tak'ëp hana do ky hadoo mäh. Tób rayd t'oonth do haw'ääts hē m' maa ena ta ti kyyh.

3 Ti m' rabahapäh, tëeg hõõ hadoo mä tabehüüm sa hä.

4 Ti m' sahõnh hē kat'aa do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, tabanyy däk hyb n'aa. Baad mä sa h'yyb tamahüüm. Ti m' radu doo ta wób sa kyy me rer'oot doo. P'op Hagä Do Sahee anoo do hadoo sa hä, ti hadoo né m' rer'oot.

5 Ti noo gó m' ti abong mä Jerusarënh panang bä Judah buuj, P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, badäk hahÿ haw'ääts hē häj n'aa bä naa han'aa doo.

6 Ti m' bah'ood hadoo do kyyh ramaa napäh bä m', séd hä m' rakata padëek. Ramaa napäh Jesus hä h'yy ka'eeh do ramer'oot mä sa kyy me. Sahõnh hē häj n'aa s'ee hënh han'aa do sa kyy me m' ramer'oot. Ti hyb n'aa m' rameuuj bong.

7 Tak'ëp rameuuj bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hado hÿÿ éh? —näk mäh. —Sahõnh hē her'oot doo, Garirej häj n'aa buuj né ti hÿÿh —näk mäh.

8 —H'ëed hyb n'aa ti rabahajaa sahõnh hē ēr kyyh rer'ood

bä? Ër maa napäh rer'oot do er kyyh —näk mä sa kyyh.

⁹ —Ër mahang ti abong Par-Tos häj n'aa babuj n'aa, Medija häj n'aa bä naa, Mesopotäm babuj n'aa, Judah häj n'aa bä naa, Kapados häj n'aa babuuj, Põn-Tus häj n'aa babuuj, Asija häj n'aa babuuj,

¹⁰ Pirikija häj n'aa bä naa, Pam-Pirija häj n'aa bä naa, Esit häj n'aa bä naa, Ribija häj n'aa Sirené nedaa bä naa ta wób —näk mäh. —Ti abong na-ääj hē panang Roma häd näng doo bä naa ta wób.

¹¹ (Ër mahang ti abong Judah buuj heh'äät ub doo. Ta wób Judah buuj nadoo do né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh Judah buuj rabahed'oo doo da.) Tsyd deëg hä, Keret häd näng doo bä naa ta wób. Arab häj n'aa babuuj ta wób. Ër sahõnh hē er maa napäh er kyy me P'op Hagä Do tak'öp haj'ap do mo haj'aa rer'oot doo —näk mä sa kyyh.

¹² Ti m' sahõnh hē rah'yyb manepëe bong. Rameuuj bong mäh. Ti m' sa da hadoo do hä rabeaanh:

—H'ëed hado hahÿÿ eh? —näk mäh.

¹³ Doo. Ti a'oom sa h'yyb —näk mä ta wób. Raky n'aa ej'ees mäh.

¹⁴ Ti m' Peed, 11 hedoo do Jesus mejüü do wób, sa sii tabas'ëeg geët. Ti m' kata pad'ëek do sa hä tabaher'oot. Tak'öp mä ta kyyh. Ti m' taky hadoo:

—Judah buuj, wakän haa, Jerusarënh buuj na-ääj hē,

baad bē maa newē bē ÿ maher'oot doo —näng mäh. —ÿ her'oot bē hā hahÿ bē hapäh do ky n'aa —näng mäh.

¹⁵ —Ha'oom doo, bē ed'oo hahÿ ajyy. Dooch raoom bä. Bap paa nä. Dooch ji aoom bä nayyw hē bap paah.

¹⁶ Hahÿ bē hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Jowéw häd näng do her'oot do paah. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

¹⁷ “Sahõnh hē tagawatsig pooj jé,

näng mä P'op Hagä Doo, ÿ anoo da Sahé ÿÿ sahõnh hē badäk hahÿ haw'ääts hē habong do sa hä.

Bē taah, bē toog na-ääj hē raher'oot da ta jawén ganyyh do ky n'aa.

S'ëeh hadoo da pahëew sa hä. Wahëh s'ëeh enäh da.

¹⁸ Wē ÿ moo bok do sa hä né da ÿ banoo da ti noo gó Sahé ÿÿ.

ÿ anoo ajyy sa hä, ÿÿj sa hä na-ääj hē.

Ti hyb n'aa ta jawén ganyyh do pan'aa raher'oot da.

¹⁹ Wē hä ÿ pehuunh da tak'öp had'op doo.

Tüü ta heen n'aa ÿ metëeh da. Majyyw, tëeg hõoh, atsyg na-ääj hē ÿ metëeh da.

²⁰ Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do ahyng do pooj jé,

ti noo gó né hē, papÿÿj badagyb däk da.

Kamarab ty hahiin majyyw hado däk da.

Tak'öp da tabanäm, hetsooh né hē da,

gabarëeh do bag hadoo,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do hahyng noo gó.

21 Sahõnh hë Tak'ëp Hyb N'aa
Jawyk Do hã ky n'aa et-
sëe doo,
wë yÿ da sa h'yyb tym edëp yÿ
an'oo bã.”*

22 Ti m' Peed ky hadoo ënh:
—Isaraéw buuj, bë maa
newë hahyÿh —näng mäh. —
Jesus Nasaréh buuj pehuunh
tak'ëp hadoo doo. Tametëeh
P'op Hagä Do hejój. P'op Hagä
Do né hë ti hanoo ta ti ta hã,
baad P'op Hagä Do h'yyb däng
ta hã ji bahapäh hyb n'aa. Bë
hapäh né hë tii.

23 Ti né hë Jesus ran'oo däk
do bë moo gó, p'ooj ub P'op
Hagä Do h'yyb däng do hadoo
né hë. Ti né hë Jesus bë
daj'ëep doo, bë epëëm däk
doo. Ajyy P'op Hagä Do ky
n'aa jaw'yik do ky nadah'eeh
do bë mejüü repëëm däk.

24 Tii da bë badoo né
paawä, Jesus ganä wät dejëp
do mahang P'op Hagä Do
an'oo bã. Tadjëp jawén paa
bä, edëb wät P'op Hagä Do
an'oo bã. Tii d' tawén d'oo,
dooch dajëb haja bã taj'aa
ketsëe bã Jesus hã.

25 Hahyÿ da ër wahë makü
Dawi her'ood däk do paa Je-
sus ky n'aa:

“Matym yÿ gó Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do yÿ hapäh
had'yyt hë,
pój yÿ jé tabahõm. Hup yÿ
hënh tabawät do hyb

n'aa, dooh yÿ h'yyb
eÿÿm bã.

26-27 Ti hyb n'aa yÿ h'yy gada-
jang,

ti hyb n'aa yÿ ma ejäm yÿ tsebé
do hyb n'aa.

Dooh kamak yÿ n'aa meréd bã
yÿ radakä jëng doo hënh.
Dooh man'oo bã a karom tsyt
hë a wë moo wät do ta
kamag n'aa karejã bã.

Ti hyb n'aa, dooh yÿ eÿÿm bã yÿ
dajëb né paawä.

28 Hã yÿ mametëeh ta tyw n'aa
hÿ pong jé hahõm doo,
ji awäd had'yyt doo hënh.

Tak'ëp yÿ tsebé a matym gó
man'oo bã”,† näng mä
Dawi Jesus ky n'aa hã.

29 Ti m' Peed baher'oot ënh
sa hã:

—Wakän haa —näng mäh. —
Wyt ta maab hë ti yÿ her'oot do
bë hã. Ër wahë makü Dawi,
ta ti her'oot do paah, dajëp.
Radakä jëng. Da hë ti anäng
nä ër panang bã ta kamag
n'aa paa hood.

30 Noo ese ti Dawi maküü, h,
P'op Hagä Do ky n'aa rod
seeh. Dooh ta daaj hë ta ky
n'aa taher'ood bã. Tahapäh
né hë ky kaneh'yÿt doo me
P'op Hagä Do ky n'aa enooh
do paa ta hã. Ti awät, P'op
Hagä Do ky n'aa enooh ta
hã, Dawi panaa see ër wahë
pan'aa tabahadoo hyb n'aa ta
jawén buuj.

31 Ta jawén hawät do
tahapäh do hyb n'aa Dawi
makü wén her'ood däk,
Kristo, P'op Hagä Do H'yyb
Däng Do ky n'aa, Kristo dajëp

* 2:21 Jowéw 2.28-32 † 2:28 Saaw-Mo 16.8-11

do jawén paa bä ganä wät do ky n'aa. Dooh P'op Hagä Do H'y'yb Däng Do radakä jëng doo hënh tayyw bä, tanooh. Dooh ta kamag n'aa karejã bä, tanooh.

³² Ta ti Jesus, ta ky n'aa bë hä ÿ her'oot doo, ti né hë P'op Hagä Do an'oo bä edëb wät p'aa hënh. Taganä wät jawén paa bä, äã sahõnh hë äã bahapäh, ta ky n'aa äã wén maher'oot.

³³ Hÿ pong jé tabasëek P'op Hagä Do an'oo bä. P'op Hagä Do hub hënh tabasooH P'op Hagä Do an'oo bä, ta sii tabag'ääs hyb n'aa. Tii bä ta Yb an'oo däk ta Sahee ta hä, ër hä taky n'aa enooh do paah. Ti né hë hÿ kã tanoo do äã hä kã. Ti né hë ti bë maa newëe doo, babä bë hapäh doo.

³⁴ Dooh Dawi makū hÿ pong jé hasëek do tado bä. Ti hadoo né hë hahÿÿ da ta kyyh:

“Wahëh ÿÿ hä P'op Hagä Do ky hadoo:

'Aso hup ÿÿ hënh, si ÿ mabag'ääs hyb n'aa.

³⁵ Tii bä kã da a maji da ÿ nes'ëem,

öm da raky daheeh ÿ an'oo bä.' ”‡

Tii da né Peed kyyh Dawi erih do paa hä P'op Hagä Do kyyh.

³⁶ Ti m' Peed ky hado kãn sa hä:

—Isaraéw buuj, wakän haa, bë ÿ maher'oot baad ub, bë sahõnh hë baad bë bahapäh hyb n'aa ti hahÿÿh: Ta ti Jesus, bë epëem däk doo, P'op

Hagä Do an'oo däk tak'ëp hyb n'aa jawyk tabado däk hyb n'aa, Kristo, P'op Hagä Do H'y'yb Däng Do tabado däk hyb n'aa na-ääj hë —näng mä Peed kyyh.

³⁷ Ti m' kat'aa do ramaa napäh bä m' Peed kyyh, tak'ëp mä rah'yy ketón bong. Ti m' rabeaanh Peed sa hä:

—Wakän haa, —näk mäh —nyy da ër bad'oo hÿ kã?

³⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ääts hë bë h'y' kawareem P'op Hagä Do wë. Taw'ääts hë Jesus Kristo häd gó bë ranu gemuun hõm, ta ti heen n'aa. Tii da nesaa do bë h'y'yb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm da. Tii bä da tanoo da ta Sahee bë hä —näng mäh.

³⁹ —Bë hä, bë panaa hä, ta wób hä na-ääj hë dawëe habong do P'op Hagä Do mahänh taky n'aa enooh paa ta Sahee. Sahõnh hë tanaëënh do sa hä taky n'aa enooh ta tii —näng mä Peed kyyh kata padëek do sa hä.

⁴⁰ Ti m' hajõng Peed her'oot nä sa hä. Tak'ëp tabetsëe sa hä rah'yy kawereem hyb n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh:

—Bë kedëeb, ky nes'aa do sa nemuun bë P'op Hagä Do narejãã hyb n'aa —näng mäh.

⁴¹ Ti m' ranu gemuun hõm mä Peed her'oot do gad'oo doo. Kata däg kãn mä P'op Hagä Do hä h'y' ka'eeh do sa hä. Kata däk doo kã ti noo gó tahyb n'aa pé 3 miw.

⁴² Baad mä rahyb n'aa matakëe 12 hedoo do Jesus

mejũũ do rama metëek do hã. Séd hã had'yyt hẽ rababong. P'op Hagã Do sii raber'oot, ta hã raky n'aa etsëẽ. Raganebãh hõm pãw, sahõnh hẽ rabawa, Jesus sa hyb n'aa dajëp do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

⁴³ Hajõk do rameuuj bong mã Jesus mejũũ do rametëek doo, rapehuunh do hyb n'aa. Tak'ëp né hẽ rapehuunh mãh.

⁴⁴ Séd hã rababok Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hẽ sa ma sa hã né hẽ rabetyn.

⁴⁵ Ti m' res'ëëm sa ma sa wë hanäng doo. Ta sãm retyn hõm mã sahõnh hã, wë bedoh do sa hã.

⁴⁶ P'op Hagã Do tób n'aa wahoo gó, séd hã Jesus hã h'yy ka'eeh do rakahet'aa had'yyt hẽ. Sa tób yt hã séd hã sa tä rabawëh, sa waa rabawa, rah'yyb tsebé do hyb n'aa, baad tabahadoo do hyb n'aa sa h'yyb.

⁴⁷ P'op Hagã Do rama ejãm, P'op Hagã Do raj'aa etsë do ky n'aa raheer'oot. Sahõnh hẽ ta wób ragen'aak Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Ti m' Jesus an'oo bã ta hã h'yy ka'eeh do kahũũm magyys hẽ.

3

K'yy gadóm do Peed haso däk do panyyg n'aa hahỹh

¹ Ti m' ta see pé noo gó, tug bã, Peed Jowãw daheeh rabah'ũũm P'op Hagã Do tób n'aa hẽnh, P'op Hagã Do hã Judah buuj raky n'aa hetsë do heen n'aa gó m'.

² Tób wahoo n'aa hadë noo bã aj'yy k'yy gadóm

do bahäng. Ta hã d' né hẽ takenäng noo gó. Ta noo "Hanãm Doo" ramaneëenh doo bã tabahäng. T'ĩ hẽnh ramana had'yyt hẽ, dajëer tabetsëẽ hyb n'aa hejëng do sa hã.

³ Ti m' tabahapãh bã Peed Jowãw daheeh hajëe p'ëe doo, tetsëẽ mã sa hã.

⁴ Ti m' rabaheg'ããs ta hã, ti m' Peed ky hadoo:

—Mahegãã ãã wë —näng mãh.

⁵ Ti m' aj'yy hyb n'aa matakã däk mãh. Ranoo ted'oo dajëer ta hã.

⁶ Ti m' Peed ky hadoo ta hã:

—Dooh wë ÿ hanäng pé k'ããts tęg gabarëeh doo, hewak do na-ããj hẽ. Wë ÿ hanäng do ÿ anoo da Jesus Kristo, Nasaréh buuj ky gabuuj: Awäd däg! —näng mãh.

⁷ Tii bã m' Peed moo ej'ooj sëek mãh. Ta hub me m' tamoo ej'ooj sëek. Ti m' nayyw hẽ ta tsyym bahub däk.

⁸ Tabas'ëëg gëet bã getsëg wät mãh. Ti m' tadu doo tabawäd däk. Ajëe suun kãn mã sa sii P'op Hagã Do tób n'aa wahoo gó, awäd däk mãh, getsëk mã tawäd bã. P'op Hagã Do m' taj'aa etsëe wät.

⁹ Ti m' sahõnh hẽ raba-hapãh bã hawäd däk doo, P'op Hagã Do taj'aa etsëe däk bã,

¹⁰ raky hadoo:

—Ti né paa ër hep'ëeh doo, tób noo bã "Hanãm Do" häd näng doo bã hahäng doo, dajëer hetsë doo —näk mã sa kyyh.

Ti m' rahyb n'aa meuuj bong mä hawäd däk do hyb n'aa.

¹¹ Ti m' ta tii kä aj'y y hawäd däk doo, dooh m' teréd bä Peed Jowäw daheeh. Ti m' sahõnh hē t'īi hēnh rawaj'aa padëek, raheg'ãas hyb n'aa. Saromãw häd näng doo bä rabab'ëeh.

¹² Ti m' Peed rabab'ëeh bä m' ranu sabug däk. Ti hyb n'aa m' Peed ky hadoo sa hã:

—Isaraéw buuj —näng mäh. —H'ëed hyb n'aa bë meuunh? H'ëed hyb n'aa ãã wë bë bahég'ãas? ãã ky gabuuj bë ed'oo, baad P'op Hagä Do hã ãã h'y y kasadä do hyb n'aa bë ed'oo, ti aj'y y bawäd däk —näng mäh.

¹³ —P'op Hagä Doo, Abaraãm, Isak, Jakóh rah'y y kaha'eeh doo, ér wahë makū rah'y y kaha'eeh doo, ti hanoo tak'ëp Jesus kawehëe däk hyb n'aa. Ti né hē bë an'oo däk paa ta wób sa moo gó tadajëp hyb n'aa. Baad né paawä Pirato beréd hõm tabahõm, bë ty n'aa ges'y yk.

¹⁴ Bë h'y y kawareem baad had'op do wë, P'op Hagä Do karën doo da hawät do wë. Bë mejüü Pirato beréd hõm ta da hadoo do dahej'ëep doo, Jesus jawén buuj.

¹⁵ Bë daj'ëep paa ji hed'ëep doo. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do an'oo bä taganä wät p'aa hēnh. ãã sahõnh hē, baad ub ãã bahapäh ta tii, ta ky n'aa ãã wén maher'oot.

¹⁶ Jesus häd gó ãã h'y y ka'eeh do hyb n'aa, hahÿ aj'y y bë hep'ëeh do wén k'y y

hub däk. Ji h'y y ka'eeh do hyb n'aa Jesus häd gó né hē tawén has'oo däk, baad ub bë bahapäh doo kä —näng mä Peed sa hã.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Wakän haa —näng mäh. —ÿ hapäh, dooh bë h'y y ganyy bä, bë wahë n'aa na-ããj hē, tii da bë bad'oo do paa Jesus bë rejãã noo gó.

¹⁸ Tii da né hē takaja däk P'op Hagä Do an'oo bä, ta pooj jé sahõnh hē ta ky n'aa rod rahe'oot do paa Kristo ky n'aa hã. Kristo, P'op Hagä Do H'y yb Däng Doo, ahoop mä da dajëb, rahe'oot paah.

¹⁹ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē bë t'y yd kamehün bë bad'oo do hã. Bë h'y y kawareem, P'op Hagä Do hã bë h'y y ka'eeh, nesaa do bë h'y yb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë tah'y yb en'y ym hyb n'aa,

²⁰ Jesus, Kristo, p'ooj ub bë hyb n'aa tasëm do P'op Hagä Do mejüü hyb n'aa bë mahang —näng mäh.

²¹ Ti m' Peed ky hadoo ënh:

—Hÿ pong jé Jesus bagä nä, takajaa bä kä sahõnh hē P'op Hagä Do benäm doo. Tii da né hē p'ooj ub taky däng tabad'oo ta ky n'aa rod tsyt hē ta wë kasëew bong do rahe'oot do hã.

²² Hahÿ da m' taky n'aa enooh do Mosees her'oot do hã: “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿ hadoo doo da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do bë h'y y kaha'eeh do an'oo bä bë mahang ganyyh da. Bë

ky dahé da ta kyyh ta her'oot doo.

²³ Jé ta hã ky nadaheeh doo, dooh né hẽ P'op Hagä Do gado wäd bä ta karapee mahang*, näng Mosees kyyh —näng mä Peed.

²⁴ Ti m' Peed ky hadoo ênh:

—Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod, Samuéw, P'op Hagä Do ky n'aa rod wób na-ãäj hẽ Samuéw jawén her'oot doo, ra her'oot paah, da hẽ êr mahang Jesus bad'oo doo.

²⁵ Bẽ né hẽ ti gadoo do pan'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta ky n'aa rod sa hã. Bẽ né hẽ ti gadoo do pan'aa êr wahë makũ sii P'op Hagä Do kaner'oot doo. Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng do paa êr wahë makũ Abaraãm hã: “Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do raky n'aa kedëng da a panaa see† hyb n'aa”,‡ näng mäh.

²⁶ Ti m' taky hado kãn:

—Ta t'aah P'op Hagä Do ganny wät jawén paa bä, pooj jé tamejũũ bẽ wẽ, bẽ taky n'aa edëng hyb n'aa, bẽ tah'yyb wareem hyb n'aa nesaa do bẽ moo bok do mahãnh.

4

Sinedirijo ajyy n'aa raky ge'yým do Peed Jowãw daheeh panyyg n'aa hahỹỹh

¹ Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa,

Saduséw häd enäh do na-ãäj hẽ, an'aa Peed Jowãw daheeh rabaher'oot bä hajök do mahang.

² Tii kã m', han'aa do tak'ëp mä rakawajãän, Peed Jowãw daheeh rama metëek do hyb n'aa ti Jesus edëb wät dajëp do paa P'op Hagä Do an'oo bä.*

³ Ti m' rameso padëek Peed Jowãw daheeh. Tũũh däg mä papỹỹj rawén dewäts bẽeh dó, jat'iip hadoo rabaher'oot hyb n'aa.

⁴ Ti hadoo né hẽ, hajök raky daheeh Jesus ky n'aa Peed ra her'oot doo. Kahũũm magyys hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh doo. 5 miw däk mä tahyb n'aa péh.

⁵ Ti m' jati pé Judah buuj sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãäj hẽ, Jerusarënh bä rakata padëek rabaher'oot hyb n'aa.

⁶ Ti abok sa mahang P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do Anas häd näng doo, Kajapas, Jowãw, Aresän, ajyy wób na-ãäj hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wakãän.

⁷ Ti m' ramejũũ ramena b'ëeh Peed Jowãw daheeh sa wẽ. Ti m' radu doo reeahn doo. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—H'ëed hejój me, jaa kyy gó aj'yy k'yy gadóm do bẽ haso däk? —näk mä sa kyyh.

⁸ Ti m' baad mä Peed P'op Hagä Do Sahee h'yyb

* 3:23 Dew-Teronom 18.15, 18, 19 † 3:25 Jesus né hẽ ti **Abaraãm panaa see**, taky däng doo. ‡ 3:25 Genesis 22.18, 26.4 * 4:2 Saduséw sa hã ji dajëp jawén paa bä, dooh ji ganä wäd bä p'aa hënh.

mahũũm. Ti m' Peed ky gadoo:

—Bëeh, Judah buuj bag'ããs doo, bëeh, sa wahë n'aa he-doo doo —näng mäh

⁹—ãã bë eanh nahëë näng do hä baad ãã moo bok do ky n'aa. Bë karën mä bë bahapäh nyy da tabahas'oo däk.

¹⁰ÿ her'oot baad ub bë hä, baad bë bahapäh hyb n'aa, sahõnh hë Isaraéw buuj na-ããj hë: Jesus Kristo, Nasaréh buuj, bë epëëm däk do paah, P'op Hagä Do an'oo bä ganä wät do hejój gó né hë tabahas'oo däk hahÿ aj'yy bë mahang hag'ëed däk doo —näng mäh.

¹¹—Jesus né hë ti pä hadoo, bëeh, tób n'aa tehem'aa do he-doo do ty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kä pä ta ba n'aa, mesoo n'aa hado däk doo —näng mä Peed kyyh, P'op Hagä Do kyy kerih do paa hä.†

¹²Ti m' taky hadoo ënh:

—Jããm hë Jesus häd gó ji P'op Hagä Do bed'ëep nesaa do mahãnh ta wë ji basëek hyb n'aa. Dooch ta see pé badäk hahÿ haw'ããts hë ji h'yyb tym hed'ëep doo —näng mäh.

¹³Ti m' sa wahë n'aa rameuj bong, h'yyb neÿÿm doo me Peed Jowãw daheeh raher'oot rabahapäh bã, dooh né paawä tak'ëp rama kamet'ëeg bã, ky n'aa netsä né paawä. Peed raher'oot do hä, Jesus sii rababong do paa sa wahë n'aa rahapäh.

¹⁴Sa mahang né hë aj'yy has'oo däk do bagëet. Baad

rabahapäh ti has'oo däk né hë, ti hyb n'aa dooh sa kyy péh.

¹⁵Ti m' ramejũ Peed Jowãw daheeh raban'yyh dó. Ti m' sa wahë n'aa rakaner'oot nyy d' rabad'oo.

¹⁶Ti m' raky hadoo:

—Nyy d' ër bad'oo sa hä? Sahõnh hë Jerusarënh buuj raheen n'aa enä hahÿ baad rapahuunh doo. Dooch tahaja bã ër ky n'aa jejën bã —näk mäh.

¹⁷—Taw'ããts hë ër meduuk sa hä, ranaher'ood bong hyb n'aa ta wób sa hä Jesus häd gó, rapahuunh do ky n'aa kanah'ũũm hyb n'aa —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh, sa daaj hë rakaner'ood bã.

¹⁸Ti m' ramejũ Peed Jowãw daheeh rabajëë p'ëë p'aa hënh. Ti m', tak'ëp ramejũ sa hä ranaher'oot hyb n'aa, rama manetëek hyb n'aa Jesus häd gó.

¹⁹Ti m' Peed raky hadoo:

—Bë daaj hë bë hyb n'aa newë baad hadoo do P'op Hagä Do matym gó. Bë mejũũ do hä ãã ky daheeh, P'op Hagä Do mejũũ do hä ãã ky daheeh?

²⁰Dooch ãã haja bã ãã ky n'aa eréd bã ãã her'oot do ãã maa napäh do hä, ãã hapäh do hä —näk mä Peed sa kyyh.

²¹Ti m' p'aa hënh rage'ÿÿm sa hä. Rage'ÿÿm jawén paa bã m', raberéd hõm rabah'ũũm hyb n'aa. Dooch rahapëë bã nyy d' rabad'oo Peed Jowãw daheeh rarejãã hyb n'aa,

† 4:11 Saaw-Mo 118.22 hä takerii däk tii, Peed ky däng doo.

hajõk do P'op Hagä Do raj'aa
etsë do hyb n'aa, aj'y y has'oo
däk do hyb n'aa.

²² Aj'y y has'oo däk doo, 40
bahãnh däg ta baab n'aa.

*Jesus hä h'y y ka'eeh do
raky n'aa etsë do panyyg n'aa
hahÿÿh*

²³ Ti m' Peed Jowãw daheeh
raberéd hõm jawén paa bã kä
m', rabahõm sa najiis hedoo
do sa wë, Jesus hä h'y y ka'eeh
do sa wë. Ti m' rabaher'oot
sa hä sahõnh hë P'op Hagä Do
tób n'aa yt hä moo heb'ooh do
sa wahë n'aa, Judah buuj sa
wahë n'aa wób sa kyyh.

²⁴ Ti m' raky n'aa napäh bã
m', séd hä m' raky n'aa etsë
P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da m'
sa kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo, sahõnh hë mabag'ããs
doo —näk mäh. —A mo haj'aa
sahõnh hë badäk hahÿÿh, wë,
akajar na-ããj hë, sahõnh hë ta
hä habong do na-ããj hë.

²⁵ Hahÿÿ da maher'ood wät
paa a Sahee kyy gó, a karom
kyy hä, Dawi, ãã wahë makū
kyy hä, a wë rah'y y kawapëen
do ky n'aa:

“H'ëed hyb n'aa badäk hahÿ
haw'ããts hë habong
doo,

Judah buuj nadoo doo,
rakawajããn?

H'ëed hyb n'aa daap hë rahyb
n'aa newëë

nyy d' rah'y y kawereem P'op
Hagä Do wë,

ta hä raky nadaheeh hyb
n'aa.

²⁶ Badäk hahÿ haw'ããts hë
häj n'aa sa wahë n'aa
rakataa séd hä,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë,
Kristo, Tah'y yb Däng Do wë
na-ããj hë,

rakamaj'ÿÿ hyb n'aa.”‡

²⁷ —Te hub né hë —näk mäh.
—Babä panang bã, ãã wahë
n'aa Eróts häd näng do kataa
Pirato sii, Isaraéw buuj nadoo
do sii, Isaraéw buuj sii na-ããj
hë rah'y y kawapëen hyb n'aa
a karom tsyt hë a wë kasëew
däk do wë, Jesus wë, mah'y yb
däng do wë.

²⁸ P'ooj ub maky däng do
paa hadoo doo da né hë
rabad'oo.

²⁹ Mahapäh né hë ãã
rage'yÿm doo. A karom né hë
ããh. Man'oo baad ub, h'y yb
neÿÿm doo me, a ky n'aa ãã
baher'oot hyb n'aa.

³⁰ Man'oo ãã hä a hejój,
nahëë enäh do ãã baheso hyb
n'aa, ãã pehuunh hyb n'aa, ãã
moo bok hyb n'aa ji hyb n'aa
meunh doo, Jesus a karom
tsyt hë a wë kasëew däk do
häd gó —näk mä sa kyyh raky
n'aa etsëë bã.

³¹ Rabahajaa bã raky n'aa
etsëë doo, rabab'ëeh bã kata-
jus wät mä k'ããts. Tii bã
kä m', P'op Hagä Do Sahee
sahõnh hë sa hä tak'ëp mä sa
h'y yb tamahūm. Ti m' h'y yb
neÿÿm doo me rabaher'ood
kän P'op Hagä Do ky n'aa.

*Séd rah'y yb hedo padëëk do
panyyg n'aa hahÿÿh*

³² Ti m', séd rah'y yb he-
doo sahõnh hë Jesus hä h'y y

ka'eeh doo. Jé ma enäh do ky en'yym ta wób sa hä. Dooch sa mab hē sa ma tado bä, sahõnh hē sa ma hadoo.

³³ Tii kä m' 12 hedoo do Jesus mejüü doo, P'op Hagä Do hejój me raheer'oot mä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät do ky n'aa. Baad P'op Hagä Do moo wät sa hä, baad taba-hag'ääs sa hä.

³⁴ Dooch kas' uut pé sa mahang. Ta see pé noo gó ken'y yh, jé tób see enäh doo, tób hood pan'aa enäh do na-ääj hē, resëem hõm mä tii.

³⁵ Ta sãm ramanaa Jesus mejüü do sa wë, rabets'ëë hõm hyb n'aa wë bedoh do sa hä.

³⁶ Sa mahang ti awät Rewi panaa, tsyt dëeg hä Tsi-Peré häd näng doo bä henäng doo. Joséh mä ta häd. Jesus mejüü do rahäd n'oo däk Béh-Nabéh. ("Ji h'y yb en'yym doo", tahanäng pé ti Béh-Nabéh.)

³⁷ Béh-Nabéh besëem hõm tób hood pan'aa ta ma paah, ti m' ta sãm tamanaa Jesus mejüü do sa wë, rah'y yb däng doo da rabad'oo hyb n'aa ta me.

5

Ananijas Sapira daheeh rawad'ii paawä do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Sa mahang ti awät mä aj'y y seeh. Ta häd mä Ananijas. Ta ÿÿm Sapira häd näng do daheeh resëem hõm mä na-ääj hē tób hood pan'aa, sa ma paah.

² Ta ÿÿm daheeh rakaner'oot jawén paa bä m', Ananijas

manaa mä ta sãm uuh Jesus mejüü do sa wë. Ta uuh sa wë tabaym.

³ Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Ananijas, —näng mäh —ny hadoo Satanas, Nesaa Do Yb, õm tah'y yb mahüüm P'op Hagä Do Sahee mawadii hyb n'aa paawä? A wë tabaym tób hood pan'aa a ma paa sãm, a hä rep'aak do uuh.

⁴ A h'ëed né hē paa ti tób hood pan'aa. Ta sãm, mesëem hõm do jawén paa bä, a ma né hē paawä. H'ëed hyb n'aa, sahõnh hē a hä rep'aak do mets'ëë däk maken'ooh? Dooch ää tado bä ti mawadii doo, P'op Hagä Do ti mawad'ii paawä —näng mä Peed kyyh ta hä.

⁵ Ananijas maa napäh bä m' Peed her'oot doo, adëe hyng mä tüü, dajëp mäh. Ti m' sahõnh hē raky n'aa napäh bä m' ta tii, rajeÿÿm bong mä tak'ëp.

⁶ Ti m' pahëew wób rabana, rahabën däk mä ta hub, ti m' radakä jëng mäh.

⁷ Nayyw hē denaa hē Ananijas makü ÿÿm bajëe suun mä tób gó, Peed rabab'ëeh bä. Dooch m' ta heen n'aa nyy bä ta patug dajëp doo.

⁸ Ti m' Peed eanh ta hä:

—Baad maher'ood hä ÿÿ —näng mäh. —Jääm né hē hahÿ tób sãm, a patug daheeh bë gadoo doo? —näng mäh.

—ÿÿ. Ti né hē ta sãm —näng mä ÿÿnh.

⁹ Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—H'ëed hyb n'aa bë kaner'oot bë metyy hyb n'aa

P'op Hagä Do Sahee? —näng mäh. —Mahegãã, bok ta ti a patug dakä jèk doo. Õm da ramahüüm hÿÿ kä —näng mä Peed Sapira hä.

¹⁰ Ti m' Sapira badëe hyng Peed bagëet bã, dajëp mäh. Pahëew hedoo do rabajëe p'ëe bã, rahapäh mä Sapira dajëp doo. Ti m' ramanyyh, radakä jëng ta patug makū pa.

¹¹ Ti m' sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ta wób heen n'aa enäh do na-ããj hë rajëÿÿm bok mäh.

Jesus mejüü do hajõng ranahëe esog hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m' Jesus mejüü doo, 12 hedoo doo, hajõng mä rapehuunh. Meuj n'aa näng do ramoo bok hajõk do sa mahang. Jesus hä h'yy ka'eeh do rakahet'aa mä tób P'op Hagä Do rayd hyb n'aa esee do yt hä, Saromãw häd näng doo bã.

¹³ Ta wób, ragenaag né paawä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, dooh sa sii rakata bã, h'yyb e'ÿÿm do hyb n'aa.

¹⁴ Ti hadoo né hë m' ajyy, ÿÿj, Jesus hä h'yy ka'eeh do ka'oot.

¹⁵ Ti m' nahëe enäh do ramena tyw n'aa hahäd hä. Sa tyng jó m' radatoonh, Peed tabës bã, ta wób sa hä ta maëts badäng hyb n'aa.

¹⁶ Hajõk panang Jerusarënh nedaa bã haj'eenh do han'aa. Ramena nahëe enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahad'ëek do na-ããj hë. Ti m' sahõnh hë rabaheso hõm.

Jesus mejüü do Judah buuj wahë n'aa rarejãã do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, Sadusëw häd enäh do ta sii habong do na-ããj hë rah'yy kajewëets kãn Jesus mejüü do sa wë.

¹⁸ Ti m' rameso padëek, ti m' ragadahew'ëes doo gó m' radewäts b'ëeh.

¹⁹ Ti m' atsëm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do ããs tanoo gasëets nyyh mä Jesus mejüü doo.

²⁰ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahõm nä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä. T'ĩ hënh bë her'ood hajõk do sa hä hahÿ ji bawät do papuuj ky n'aa, ji h'yyb näm do Jesus an'oo däk do ky n'aa. Sahõnh hë bë her'ood sa hä —näng mä ããs kyyh.

²¹ Ti m' tabawag hõm bã kä rabahõm P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, ããs mejüü doo da sa hä. Ti m' radu doo rama metëek doo.

Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, ta sii habong doo, ranaëenh sahõnh hë Isaraéw buuj sa wahë n'aa, séd hä rakata padëek hyb n'aa. Sahõnh hë sa wahë n'aa ramaneëenh Sinedirijo. Tii bã m' ramejüü rahahëen Jesus mejüü do radewäts b'ëeh do paa bã.

²² Ti m' warahén rakaja hõm bã t'ĩ hënh, dooh m' rawyyd bã. Ti m' rababaaj nä, raky n'aa manaa.

²³ Ti m' raky hadoo:

—Äã kaja hõm bã, baad tanoo katsë. Ta noo bã warahén rabab'ëeh. Äã noo gasëets hõm bã, dooh ta gó hab'ëeh péh! —näk mã sa kyyh.

²⁴ P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób raky n'aa napäh bã m' tii, h'yib manepëe boo m'. Ti m' rakaner'oot:

—Nyy d' tii éh? —näk mäh.

²⁵ Ti nuuj jé m' ta see kajaa, ti m' taky hadoo:

—Ajyy bë dewäts b'ëeh do paa ti ab'ëeh P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Hajök do hã rama metëek —näng mäh.

²⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa, ta sii moo bok do daheeh rahahëen mã 12 hedoo do Jesus mejüü doo. Rakaja hõm bã, baad raber'oot sa sii, dooh m' rarahejä bã. Rajeÿÿm hajök doo, Jesus mejüü do sa kyyh maa new'ëe doo. Pä me ramakut red'oo do hyb n'aa, 12 hedoo do rarahejä bã paawä.

²⁷ Ti m' rakaja hõm bã, ramena Sinedirijo ajyy n'aa rabat'ooh bã, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beanh hyb n'aa sa hã. Ti m' ta ti ky hadoo sa hã:

²⁸ —Tak'ëp bë äã mejüü paa äã ky n'aa jaw'yyk doo me, bë ma manetëek hyb n'aa ta ti aj'yy ky n'aa. “Tabad'op hë da bë her'ood”, näk paa äã kyyh bë hã. Ti hadoo né hë bë nabuj keh'üüm. Sahõnh hë Jerusarënh buuj sa hã bë met'ëeg hõm nanäng Jesus ky

n'aa. Äã daj'ëep ta ti aj'yy bë ky n'aa h'üüm. Äã hã bë ky n'aa tapaa —näng mã ta kyyh.

²⁹ Ti m' Peed, ta wób Jesus mejüü do na-äãj hë raky hadoo:

—Taw'ääts hë P'op Hagä Do kyyh ti äã ky daheeh. Dooh tahaja bã ajyy sa kyyh äã ky dahé bã, äã hã ramejüü do baad tanu nadëe bã P'op Hagä Do mejüü do hã —näk mäh.

³⁰ —P'op Hagä Doo, ër wahë makü rah'yy kaha'eeh doo, Jesus ganä wät dejëp do sa mahang tan'oo bã. Ti d' né hë Jesus bë epëem däk do paa b'aa kajatsëk do hã.

³¹ P'op Hagä Do wehëe däk tii. Hÿ pong jé tabasëek tan'oo bã. P'op Hagä Do hub hënh tabasoooh ta sii sahõnh hë tabag'ääs hyb n'aa tan'oo bã. Ji h'yib tym dëeb tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bã, P'op Hagä Do hã Isaraéw buuj rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus an'oo bã, nesaa do sa h'yib gó hanäng doo tabasog hõm hyb n'aa.

³² Äã sahõnh hë äã bahapäh ta tii. P'op Hagä Do Sahee, ta hã ky dah'eeh do sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, ti na-äãj hë tahapäh sahõnh hë tii —näk mã Peed sa kyyh.

³³ Ti m' ramaa napäh bã m' Peed raheer'oot doo, tak'ëp mã rakawajään. Rakarën mã radej'ëep.

³⁴ Ti m' Pariséw see sa mahang hawät do as'ëeg geët mäh. Ti m' tabaheer'oot sa hã. Gamarijéw mã ta häd. Mosees ky n'aa jaw'yyk do

ma mehetëk do seeh. Hyb n'aa jawyk Isaraéw buuj sa mahang. Ti m' tamejũ 12 hedoo do raman'yyh dó.

³⁵ Ti m' taky hadoo ta da hadoo do sa hã:

—Bë maa newë këh ÿÿ, Isaraéw buuj —näng mäh. —Baad bë hyb n'aa newë bë bad'oo do sa hã —näng mäh.

³⁶ —Bë hyb n'aa newë p'ooj ub du n'aa doo, Tew-Das häd näng doo. Ky n'aa etsëeh paa m', tanooh. 400 ajyy tahyb n'aa pé ta sii habok do paah. Ti m' radajëeb kãn. Radaj'ëep jawén paa bä m', ta sii habok do paa ketyn bong. Tadajëp bä, ahëej jëng sahõnh hë.

³⁷ Ta jawén, sahõnh hë häj n'aa babuuj rabetsén noo gó, du n'aa do ta see Judas häd näng doo, Garirej buuj. Ti hadoo né hë tii. Ta wób ta sii rababok. Ti na-ããj hë rada-jëeb kãn. Ti m' ta sii habok do paa ketyn bong mä na-ããj hë.

³⁸ Ti hyb n'aa ÿ baher'oot bë hã: Na maboh. Bë eréd rabahõm hyb n'aa. Aj'yy du n'aa do tado bä ti rametëek doo, ti ramoo bok doo, tii b' gawatsik da —näng mäh.

³⁹ —P'op Hagä Do du n'aa do tado bä, dooh bë haja bä bë medug bä sa hã —näng mäh. —Baad bë matakä, ji hapäh mä ti P'op Hagä Do hã bë kamaj'ĩ —näng mä Gamarijéw kyyh sa hã.

⁴⁰ Ti m' raky daheeh ta kyyh. Ti hadoo né hë, 12 hedoo do ramena, ti m' rame-jũ rabaheyyh. Ti m' rame-jũ mä sa hã ranaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Ti m'

rabéréd hõm rabahõm hyb n'aa.

⁴¹ Ti m' Jesus mejũ do raban'yyh Sinedirijo sa mahang hab'ëeh do paah. Tseb'ee mä rabaheyyh jawén paa bä, P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo rabahoop hyb n'aa Jesus hyb n'aa.

⁴² Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, sa tób hënh na-ããj hë raher'oot ta ãh hã had'yyt hë, rama metëek Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa.

6

Resoos do 7 ajyy Jesus mejũ do ramoo masa hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do kah'ũm. Sa mahang ti abong mä Judah buuj, ta s'ee hënh hena doo, Gereg kyyh her'oot doo. Ta ti m' ramaher'oot mä Jesus mejũ do sa hã ta tii bä babuuj sa ky n'aa. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Patug tema bong do sa waa rabahetsëh doo bä, dooh ran'oo bä ãã sii habok do sa hã —näk mä sa kyyh.

² Ti m' 12 hedoo do rame-jũ sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padëek séd hã, sa hã rabaher'oot hyb n'aa. Ti m' raky hadoo:

—Dooh baad tado bä ãã eréd bä P'op Hagä Do kyyh ãã metëek doo, sa waa ãã bet-sëeh hyb n'aa paawä.

³ Ti hyb n'aa, wakãn haa, ãã karën bë esoos bë mahang ajyy bë hep'ëeh do h'yy genäh doo, P'op Hagä Do Sa-hee h'yyb mahũm doo. Ti

ãã mejũũ sa hã rabetsëeh hyb n'aa sa waa.

⁴ ãã né hẽ, ãã ky n'aa etsëë, P'op Hagä Do sii ãã ber'oot. ãã né hẽ ãã ma metëëk P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

⁵ Ti m' baad mä sa hã raher'oot doo. Tii bä m' rasëm mä Es-Tew häd näng doo. Tak'ëp paa m' tah'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã. Baad P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm mä tii. Hahỹỹ d' mä rasëm do wób sa häd: Pirip, Porokoro, Nikanóh, Timom, Paramenas, Nikoraw. ãn-Tijoka panang häd näng doo hënh naa ta ti Nikoraw. Jesus hã tah'yy ka'eeh do pooj jé, Judah buuj nado né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do taky dahé däk Judah buuj rabahed'oo doo da.

⁶ Ti m' rabasëm jawén paa bä, ramehũũm kãn mä Jesus mejũũ do sa wë. Tii bä kã m', Jesus mejũũ do sa moo rada-toonh sa nuu gó, raky n'aa etsëë sa hyb n'aa.

⁷ Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm. Nayyw hẽ Jerusarënh bä takah'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Hajök P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób rah'yy kae kãn Jesus hã.

Es-Tew ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

⁸ Ti m', baad mä P'op Hagä Do hejój awät Es-Tew häd näng do h'yyb gó. Baad mä P'op Hagä Do ky n'aa edëng. Es-Tew pehuunh, meuj n'aa näng do heen n'aa tamoo wät hajök do sa mahang.

⁹ Ti m' Judah buuj wób, ta wób sa karom paah, radu doo Es-Tew raky gedak. Ti asooh tsyt hẽ sa tób P'op Hagä Do panyyg ti rayd naherot do yt hã. Sa sii ti abong Sirené panang buuj wób, Aresân-Dirija panang buuj wób, Siris häj n'aa buuj wób, Asija häj n'aa buuj wób.

¹⁰ Es-Tew mä raky hũũm paawä, dooh m' rahaja bä. Es-Tew P'op Hagä Do Sahee h'yy gan'yyh do hyb n'aa rawén nahajaa.

¹¹ Ti m' ramaher'oot ajyy wób sa hã, daap ramennyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa.

—Hahỹỹ da bë her'ood —näk mäh. —“ãã maa napäh Mosees, P'op Hagä Do na-ããj hẽ Es-Tew ky n'aa rejãã doo”, denoo da —näk mä sa kyyh.

¹² Ti m' Judah buuj, Judah buuj sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ããj hẽ rakawajãän Es-Tew wë ta ti ajyy sa kyyh hyb n'aa. Ti m' ramaso däk, ti m' ramahũũm Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, sa wahë n'aa wë.

¹³ Ti m' ramejũũ ta wób, noo kanesa doo, daap ramennyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa sa wahë n'aa hã. Ti m' daap mehen'yyh do raky hadoo:

—Doo hahỹ aj'yy eréd bä taky n'aa rejãã do P'op Hagä Do tób n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do na-ããj hẽ —näk mäh.

¹⁴ —ãã maa napäh ta kyyh. P'op Hagä Do tób n'aa Jesus Nasaréh buuj ahäj jëng da, tanooh. Ky n'aa jaw'yyk

do Mosees metëek do Jesus ahÿÿd hõm da, tanooh –näk mä noo kanesa do sa kyyh.

¹⁵ Ti m' sahõnh hẽ Sinedirijo ajyy n'aa, t'ïï hẽnh hat'oonh doo, baad mä raty padëek Es-Tew wë. Ta mamets, ããs mamets hado däk mä sa hã.

7

Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do eanh Es-Tew hã:

–Äkä, se hub né hẽ ta ti rahe'r'oot do a ky n'aa? –näng mäh.

² Ti m' Es-Tew ky hadoo:

–Wakän haa, yp ÿ hyb n'aa hed'oo doo, bë maa newë keh ÿÿ –näng mäh. –P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahãnh hadoo doo, kas'ee wät ër wahë makü Abaraãm hã, Mesopotãm häd näng do häj n'aa bã Abaraãm bawät nä bã, Arãn panang hẽnh takahÿÿd gä do pooj jé.

³ Hahÿÿ d' paa m' P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Maberéd däg mabawät do paah, a wakään, a yb tób paah. Ahõm da hëej s'ee hẽnh, õm ÿ metëeh hẽnh”,* näng mä P'op Hagä Do ta hã.

⁴ Ti m' taberéd däk Kaw-Dew sa häj n'aa, Mesopotãm häd näng doo, ti m' tabahõm Arãn panang häd näng doo hẽnh. Ta yb dajëp do jawén paa bã, P'op Hagä Do manaa

wawëẽ hẽ ër babong do häj n'aa bã.

⁵ Dooch P'op Hagä Do an'oos pé ta hã, hëej uuh hadoo pé paawä, taky n'aa enooh né hẽ paawä hahÿ hëej ta panaa pan'aa sa häj n'aa pan'aa, Abaraãm dajëp jawén paa bã. Tii d' taky n'aa enooh ta hã, dooh nä né paawä Abaraãm t'aah nyy nä bã ti noo gó.

⁶ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Sa häj n'aa nadoo hẽnh da a panaa rababok da. Tak'ëp da ramejüü sa hã 400 ta baab noo gó. Ta si n'aa hẽ da ramoo bok da t'ïï hẽnh. Rarahejãä da t'ïï hẽnh a panaa.

⁷ ÿ abaanh da ta sãm ta tii d' moo hed'oo do sa hã. ÿ rahejãä da. Ti jawén paa bã, tii b' naa a panaa rababaaj nä bã wawëẽ hẽ. Babä ÿ rahyb n'aa jew'yyk da”,† näng mä P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã –näng mä Es-Tew kyyh.

⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

–Ti m' Abaraãm P'op Hagä Do mejüü sa taah ramasuuj noo byyh ehök, P'op Hagä Do karapee rabahadoo do heen n'aa. Ti hyb n'aa m' Abaraãm t'aah, Isak häd näng doo, 8 tabado däk bã ta äh, Abaraãm masuuj noo byyh hõg hõm. Tii d' né hẽ kä Isak Jakóh yb. Jakóh kä, ta häd see Isaraéw, 12 hedoo do radu na do Isaraéw buuj sa panaa.

⁹ Ti né hẽ Jakóh taah, ër wahë maküüh, rahyb n'aa jewës do sa hÿÿj Joséh. Ti hyb n'aa rabesëem hõm Esit häj n'aa hẽnh, ta si n'aa hẽ

* 7:3 Genesis 12.1 † 7:7 Genesis 15.13-14

tamoo wät hyb n'aa t'ĩ hēnh. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do hagã had'yyt hē Joséh.

¹⁰ Joséh P'op Hagä Do ed'ëep sahõnh hē nesaa do mahãnh. Tah'yy gan'yyh. Baad Esit häj n'aa wahë n'aa, Paraóh ramaneëenh do gadoo, P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa Paraóh an'oo bä kä sahõnh hē Esit häj n'aa hagã n'aa, ta tób hagã n'aa na-ãäj hē tabahadoo hyb n'aa.

¹¹ Ta jawén ji hasaah do bawäd kãn Esit häj n'aa bä, Kanaãh häj n'aa bä na-ãäj hē. Sahõnh hē m' rabahoop sah. Dooch m' ër wahë makũ sa waa rawyyd bä.

¹² Tii bä kä, Jakóh ky n'aa napäh bä joom s'ëeb Esit bä hanäng doo, tamejũ ër wahë makũ t'ĩ hēnh sa waa rabet-sëe hyb n'aa.

¹³ Ti m', ta jawén, p'aa hēnh t'ĩ hēnh rabahõm bä kä sa waa hets'ëe doo, Joséh baher'ood kãn sa hã sa hỹj né hē. Tii bä Paraóh na-ãäj hē heen n'aa nyy däk Joséh wakãan hã, Joséh yb hã.

¹⁴ Tii bä kä m', Joséh mejũ ramanaa ta yb, ta wakãan had'yyt hē Esit hēnh. ⁷⁵ sahõnh hē han'aa do paah.

¹⁵ Ti m' Jakóh rakahỹd j'eenh Esit bä. T'ĩ hēnh tadajëb kãn. Tii b' né paa m' ër wahë makũ radejëb kãn.

¹⁶ Sa kamag paa ramahũm p'aa hēnh Sikëm panang hēnh. Gabaho doo gó, Sikëm bä Amoor taah sa hã Abaraãm ets'ëe hõm do paa radaboo jëng sa kamag n'aa —näng mä Es-Tew kyyh.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Tabedaa däk bä kä Abaraãm hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do kajaa doo, tak'ëp ër wahë makũ panaa rakaood bong Esit häj n'aa bä.

¹⁸ Ti m' ta see pé noo gó Esit häj n'aa wahë n'aa see tadu doo tabag'ãas doo. Dooch m' ta ti ky n'aa napëe bä Joséh makũh.

¹⁹ Ta ti sa wahë n'aa tawedii ër wahëh makũh, tarejã na-ãäj hē. Tamejũ sa taah papuuj henyys do raberéd is, radejëp hyb n'aa.

²⁰ Ti noo gó m' tabenäng Mosees häd näng doo. Anãm ti karapee. Ta yb, ta yñ rawä wät, rejën sa tób bä tama-woob hē kamarab.

²¹ Ranahaja wäd bä rejën doo, raberéd tu ta hood gó jawii mahang. Tii bä kä, Paraóh toog rabawyyd kãn, taw'ëeh mäh, ta t'aah hadoo tan'oo bä.

²² Sahõnh hē Esit buuj rahajaa do rama metëek ta hã. Tak'ëp tii bä kä tahyb n'aa jawyk taher'oot do hã, tamoo wät do hã.

²³ ⁴⁰ ta baab Mosees bahado däk bä, takarën tabahég'ãas ta wakãan, Isaraéw buuj.

²⁴ Takajaa bä, tahapäh ta wakãan see Esit buuj see rejã. Ti hyb n'aa ta sãm baanh. Tanaboh jat Esit buuj.

²⁵ Ta h'yyb gó Mosees ed'oo, ta wakãan raheen n'aa enäh P'op Hagä Do ti mejũ tabed'ëep sa hã Esit buuj sa moo gó naa. Dooch rah'yy genä bä.

26 Jat'iip hadoo tabahapäh pawóp hē Isaraéw buuj kep'uuk doo. Mosees karēn paawä dooh ti d' radoo bä. "Wakään haa", näng, "bē wakään had'yyt hē. H'ēed hyb n'aa bē kamaj'iī?", näng.

27 Ta see rejää do aūūj hōm mä Mosees, ti m' taky hadoo ta hā: "Jaa g'eeh hanoo ää wahē n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa?"

28 Ÿ makarēn manaboh jat Esit buuj tsém hē manaboh jat doo da?",‡ näng mäh.

29 Ti m' aj'yy kyyh Mosees maa napäh bä, kejēn hōm Midijän häj n'aa hēnh. T'iī hēnh tabag'ēed däg kän ta wakään nadoo do sa mahang. T'iī hēnh takat'ēē däk. Pawóp hē ta taah.

30 Ti m' Es-Tew ky hadoo ēnh:

—40 ta baab jawén paa bä P'op Hagä Do ääs kasee Mosees hā tēeg hōō gó, b'aa tūū nu däg is do kadoo doo gó naa. Banawäng bä, waēē Sinaih häd näng do nedaa bä tii.

31 B'aa kado né paawä, dooh m' taooj jēē bä Mosees bahapäh bä, tahyb n'aa meu-unh mäh. T'iī hēnh tabahōm bä, p'eets hē tabahēg'ääs hyb n'aa, tamaa napäh mä Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh her'oot do ta hā:

32 "Ÿ né hē P'op Hagä Doo, a yb h'yy kaha'eeh doo. Ÿ né hē P'op Hagä Doo, Abaraām, Isak, Jakóh rah'yy

kaha'eeh doo",§ näng mäh. Mosees kajajän wät mä tak'ēp tabeŸŸm wät do hyb n'aa. Dooch tahegää bä t'iī hēnh, eŸŸm wät do hyb n'aa m'.

33 Ti m' P'op Hagä Do ky hadoo ta hā: "Makabo nä a tsyym suun, majó gēēt do k'ääts ma Ÿ hadoo do hyb n'aa, tsyt hē takasēew däk ti wē ŸŸ.

34 Ÿ hapäh né hē ny hadoo karapé haa rarejää do Esit häj n'aa bä. Ÿ maa napäh sa kyyh rah'yy kame'oot doo. Ti hyb n'aa hŸ pong jé naa Ÿ bahyng Ÿ bed'ēēp hyb n'aa Esit buuj sa moo gó naa. Ti hyb n'aa kä, Esit hēnh ōm Ÿ mejüū, karapé haa t'iī hēnh naa mabasog nyh hyb n'aa",** näng mä P'op Hagä Do kyyh Mosees hā, näng mä Es-Tew.

35 Ti m' Es-Tew ky hadoo ēnh:

—Ti né hē ti Mosees ta wakään raty n'aa ges'yyk do paah. "Jaa hanoo ää wahē n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa?", näk paa sa kyyh ta hā. Ääs b'aa kadoo doo gó Mosees hā kasee do kyyh hā P'op Hagä Do mejüū sa wahē n'aa pan'aa Mosees bahadoo hyb n'aa, Esit buuj sa moo gó naa ta wakään tabed'ēēp hyb n'aa.

36 Ti né hē Mosees er wahē makū manyyh do Esit häj n'aa bä naa. Tapahuunh paa m', hyb n'aa meuj n'aa näng do tametēēh Esit bä, akajar Hahiin Do häd näng doo bä,

‡ 7:28 Esodo 2.14 § 7:32 Esodo 3.6

** 7:34 Esodo 3.5, 7, 8, 10

tabanawäng bä na-ãäj hē 40 ta baab noo gó m'.

37 Ti né hē ti Mosees hahỹ da Isaraéw buuj hã ky hadoo doo: “P'op Hagä Do ky n'aa rod ỹ hadoo do P'op Hagä Do an'oo bä bē mahang ganyyh da.”††

38 Ti né hē ti Mosees Isaraéw buuj sa mahang hawät do paa tabanawäng bä rakata padëek noo gó, waëë Sinaih häd näng doo bä ääs her'oot do gadoo doo. Ti né hē ti ër wahë makū sa mahang hawäd wät doo. Ti né hē gadoo do paa P'op Hagä Do kyyh ji edëb had'yyt hē hanoo doo, ër wahë makū sa hã tama metëek hyb n'aa.

39 Ti hadoo né paa m', dooh paa m' ër wahë makū raky dahé bä Mosees. Raty n'aa gesyng wät mä Mosees. Rakarën mä rababaaj hõm p'aa hēnh Esit hēnh.

40 Ti m' ta hỹj hã, Arãw häd näng do hã ramejũũ: “Mamoo wäd ër h'yy kaha'eeh do pan'aa, ër pooj rababok hyb n'aa. Dooh ji hapëë bä h'ëed hado ta ti aj'yy Mosees hã, Esit häj n'aa bä naa ër manyyh doo”,‡‡ nãk mä sa kyyh.

41 Ti noo gó m' ramoo wäd kãn kabariih, booj yb t'aah heen n'aa. Tii bä m' sa masãah wób ranebob bëeh, raju toonh kabarii sa mo haj'aa raweh'ëeh hyb n'aa.

42 Ti hyb n'aa m' dawë hã P'op Hagä Do wén kanä däk sa mahãnh. Tanoo mä wë hã habong do rahyb n'aa

jew'yyk. Ti hadoo né hē takerii däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã:

“Isaraéw buuj,
hã ỹ g'eeh ti bē banoo ta ti bē ejuu doo

40 ta baab banawäng hēnh bē babok noo gó?

43 Hã ỹ nado ti bē banoo.

Bē kabarii Morók häd näng do tób n'aa its ti bē mahang bē manaa doo.

Kabarii Repã häd näng do sagõõh n'aa hã bē h'yy kaha'eeh.

Ta ti né hē kabarii bē mo haj'aa, sa hã bē h'yy ka'eeh hyb n'aa.

Ti hyb n'aa bē ỹ ah'eed n'yyh da bē häj n'aa bä naa.

Bē ỹ mejũũ da Babirõn panang bahãnh.”§§

Tii da né hē P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã —näng mä Es-Tew kyyh.

44 Ti m' Es-Tew ky hadoo ënh:

—Tabanawäng bä ër wahë makū rababok noo gó, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa ramahũũm mä sa sii. P'op Hagä Do mejũũ doo da Mosees hã, P'op Hagä Do metëeh do hadoo ta hã waëë hã, tii d' né paa ratama.

45 Josuwéh sa wahë n'aa tabahadoo noo gó, ër wahë makū ramanaa sa sii ta ti tób hahỹ häj n'aa bä. Ti noo gó Josuwéh bado hõm ta wób sa häj n'aa, P'op Hagä Do habëë n'yyh do sa häj n'aa. Tii bä kã, ta ti tób ër häj n'aa bä aso

†† 7:37 Dew-Teronom 18.15

‡‡ 7:40 Esodo 32.1

§§ 7:43 Amos 5.25

had'yyt hē. Asooh nä paa m' na-ãj hē Dawi er wahē makū sa wahē n'aa tabahadoo noo gó.

⁴⁶ Baad P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo mä Dawi. Ti tetsēē mä P'op Hagä Do hã, tanoo hyb n'aa P'op Hagä Do Jakóh panaa rah'yy kaha'eeh do tób n'aa pä s'ēēb tatamaa sooh hyb n'aa.

⁴⁷ Tii d' Dawi karēn né paawä, ta t'aah Saromāw häd näng do tii, P'op Hagä Do tób n'aa tatamaa sooh doo.

⁴⁸ Ta tób n'aa tamoo wäd né paawä, dooh P'op Hagä Do Sahōnh Hē Sa Bahānh Hadoo Do agēē bā tób ji tamaa sooh do yt hã. Tii d' né hē ta ky n'aa rod see her'oot paa P'op Hagä Do kyyh:

⁴⁹ “Wē, ỹ bag'ãās do tyng. Badäk hahỹ hēej, tsym ỹ tyng hadoo.

Tii d' tahadoo do hyb n'aa, ny hadoo pé tóp ỹ pan'aa ti bē karēn ti bē tamaa sooh doo?

Ny yt hã bē ed'oo ỹ kameh'ãāk?

⁵⁰ Ỹ né hē sahōnh hē mo haj'aa näng doo”, *** näng mä P'op Hagä Do kyyh, näng mä Es-Tew.

⁵¹ Ti m' Es-Tew ky hado kån Sinedirijo ajyy n'aa sa hã:

—Nabuj keh'ũm bēeh! Ganah'ood bē hã. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb hadoo bē h'yyb. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, ta kyyh maa nanapäh do hadoo bēeh. Bē wahē makū hadoo

né bēeh. P'op Hagä Do Sahee hã bē kamaj'ũ, bē wahē makū rabad'oo do paa hadoo né hē.

⁵² Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do bē wahē makū rarejã. P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do karēn doo da hawät do kajaa do ky n'aa her'oot doo, bē wahē makū radej'ēep paah. Hỹ ỹ kã, Baad Had'op Do kajaa bã kã, bē h'yy kawareem ta wē, bē da-jēeb kån.

⁵³ ãās an'oo däg né paawä bē hã P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, dooh bē ky dahé bã —näng mä Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã.

⁵⁴ Ti m' Es-Tew kyyh ramaa napäh bã m', tak'ēp mä rah'yy gaēej bong. Kawaj'ãån bong mä ta wē.

⁵⁵ Ti m' Es-Tew P'op Hagä Do Sahee baad tah'yyb mahũm. Ti m' wē hã tabaheg'ãās, ti m' tabahapäh P'op Hagä Do hejój, ta bag tak'ēp gabarēeh do hadoo doo. Tahapäh Jesus hageēt do P'op Hagä Do hub hēnh, takaweh'ēeh doo bã.

⁵⁶ Ti m' taky hadoo:

—Bē hegã! —näng mäh. — Wē kas'ēes do ỹ hapäh. Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ hapäh na-ãj hē, P'op Hagä Do hub hēnh —näng mäh.

⁵⁷ Ti m' sa nabuuj ragetsēē padēek sa moo me. Tak'ēp mä rageēeh. Ta wē m' rawaj'aa padēek.

⁵⁸ Ti m' Es-Tew rabado nyh panang bã naa. Ti m'

rabakut pä me, tadajëp hyb n'aa. Ti m' Es-Tew ky n'aa daap menyyh do sa hatsë hebaan doo, sa hä padëek doo, rakebo bëeh rabakut hyb n'aa pä Es-Tew hä. Aj'yy wanehëh nä doo, Saw-Ru häd näng doo, enäm ti nuuj jé sa saroor hebaan doo.

⁵⁹ Ti m' rabakut bä, Es-Tew ky n'aa etsëë mäh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, magado hëp ÿ tym — näng mäh.

⁶⁰ Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng. Ti m' tak'ëp mä taky hadoo:

—Jesus hyb n'aa jawyk doo, säm ÿ mabaaj manä sa hä — näng mäh.

Ti m' tadajëb kän.

8

¹ Taw'ääts mä Saw-Ru hä Es-Tew dajëp doo.

Jesus hä h'yy ka'eeh do Saw-Ru rejää do panyyg n'aa hahÿÿh

Ti noo gó né hë m' radu doo rarejää do Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Jerusarënh panang bä. Ti hyb n'aa m', sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do raketyn bong Judah häj n'aa bä, Samarija häj n'aa bä na-ääj hë. Jääm hë Jerusarënh bä ha'yym 12 hedoo do Jesus mejüü doo.

² Ti m', Es-Tew radaj'ëep jawén paa bä m', ta wób P'op Hagä Do weh'ëeh do rabahõm, radakä jëng hyb n'aa Es-Tew kamag n'aa. Tak'ëp mä rabaód bong ta hyb n'aa.

³ Saw-Ru kä, tarahejää Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hë tabahëg'ääs tób yt hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do tabesoos hyb n'aa. Tamejüü mä radewëes Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ajyy ÿÿj sii hë.

Samarija buuj raky n'aa napäh do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

⁴ Ti m' ketyn bok do rabaher'oot Jesus ky n'aa ramahõm me.

⁵ Ti m' sa seeh, Pirip häd näng doo, bahõm kän panang hënh Samarija häd näng do häj n'aa bä. T'ï hënh tabaher'oot sa hä Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa.

⁶ Ti m' panang buuj raba-hapäh bä Pirip pehuunh doo, baad mä ramatakëe ta kyyh.

⁷ Pirip hebë karap'aar h'yyb nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo. Rabenyyh bä sa hä hanäng doo, tak'ëp mä rageëenh. Hajök k'yy gedóm doo, seäk do heso hõm.

⁸ Ti hyb n'aa tak'ëp panang buuj ratsebé.

⁹ Pirip kaja pooj jé sa mahang ti awät aj'yy Simaw häd näng doo, mehëm do paah. Hajök mä tawahed'ii Samarija buuj. Ta daaj hë, ta hä hë takasab'ee, ta hä hë tahyb n'aa jawyk do hyb n'aa.

¹⁰ Sahõnh hë, hyb n'aa jewyk doo, hyb n'aa sekog is do na-ääj hë raky daheeh mä ta kyyh. Hahÿÿ d' mä sa kyyh ta ky n'aa:

—Ta ti aj'yy gó P'op Hagä Do hejój tak'ëp hadoo do kametëeh —sa nooh.

¹¹ Bâp peej däg tamehëm doo me panang buuj Simaw wedii, rawén ky sũüt.

¹² Pirip kajaa bä kä, taher'oot mä sa hä P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa hanäm doo, Jesus Kristo ky n'aa hanäm do na-ääj hë. Ti m' raky daheeh bä Jesus ky n'aa, ranu gemuun hõm ajyy ýÿj na-ääj hë.

¹³ Mehëm do paa na-ääj hë taky daheeh Jesus ky n'aa. Ti sii hë ranu gemuun wät. Ti m' jé pad'yyt hë tabawäd däg kän Pirip sii. Tameuunh tak'ëp Pirip pehuunh doo, hyb n'aa meuj n'aa näng do tahapäh do hyb n'aa.

¹⁴ Ti m' Jesus mejũũ do Jerusarënh bä haj'eenh do raheen n'aa enäh bä m' Samarija buuj raky daheeh do P'op Hagä Do ky n'aa, ramejũũ mä Peed Jowãw daheeh, t'ĩ hënh rabaheg'ääs hyb n'aa.

¹⁵ Rakaja hõm bä t'ĩ hënh, raky n'aa etsëë Samarija buuj Jesus hä rah'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo hyb n'aa ta Sahee sa h'yyb gó.

¹⁶ Dooch nä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó, ranu gemuun up Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do häd gó.

¹⁷ Ti m' Peed Jowãw daheeh moo tooj wät mä sa nuu gó. Ti m' P'op Hagä Do Sahee bajëë suun kän mä sa h'yyb tym gó.

¹⁸ Ti m' Simaw mehëm do paa bahapäh bä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb tym gó hajëng do ramoo toonh bä sa nuu gó,

takarën paawä m' tanoo sa hä dajëër, tii d' ranoo tabahajaa hyb n'aa.

¹⁹ Hahÿÿ d' mä ta kyyh Peed sa hä:

—Bë an'oo hä ýÿ, tii da ý bahajaa hyb n'aa, ý moo sooh bä sa nuu gó, P'op Hagä Do Sahee bajëng hyb n'aa sa h'yyb tym gó —näng mä mehëm do paa kyyh.

²⁰ Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ääts hë paawä õm a dajëër daheeh P'op Hagä Do aw'oong hõm baad tanadoo hënh, ji matym n'aa ji hä P'op Hagä Do anoo do makarën metsëë do hyb n'aa dajëër me —näng mäh.

²¹ Baad nado a h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa dooh ää sii mamoo wäd bä —näng mäh.

²² —Meréd hõm ta ti nesaa doo, tii d' mabahed'oo doo da. Maky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hä. Tii bä da apäh õm tat'yyd mehĩn, tii bä da apäh nesaa do mahyb n'aa newëë do tado hõm.

²³ Ý hapäh né hë a h'yyb gó hanäng doo. Õm h'yy gaënh mah'yy kajew'ëës do hyb n'aa. Nesaa do õm tah'yyb mahũũm.

²⁴ Ti m' Simaw ky hadoo:

—Ý karën paawä bë ky n'aa ets'ëë hëp ý n'aa, bë her'oot do tanadäng hyb n'aa hä ýÿ —näng mäh.

²⁵ Ti m' Jesus ky n'aa raheer'oot jawén paa bä, P'op Hagä Do kyyh rametëëk jawén paa bä, Peed Jowãw daheeh rababaaj hõm kän Jerusarënh hënh. Samarija

buuj sa panang bä ramabaa
hõm me, ranu kejak doo
bä, raher'oot Jesus panyyg
hanäm doo.

*Etsijop häj n'aa buuj hä
Pirip her'oot do Jesus ky n'aa
panyyg n'aa hahÿÿh*

²⁶ Ti m', ta jawén Tak'öp
Hyb N'aa Jawyk Do ääs see
her'ood kån mä Pirip hä. Ti m'
ääs ky hadoo:

—Ahõm banawäng do tyw
n'aa me Gasa hënh hahyng
do Jerusarënh bä naa —näng
mäh.

²⁷ Ti m' Pirip bahõm kån.
Ta tyw n'aa me takataa mä
aj'yy hä, Etsijop häj n'aa buuj.
Hyb n'aa jawyk ti aj'yy. Etsi-
jop buuj sa wahë n'aa ÿÿnh,
Kån-Das häd näng do kaser
n'aa. Sa wahë n'aa dajëër
hagä n'aa ti aj'yy. Jerusarënh
hënh tahewäd nä, P'op Hagä
Do tahyb n'aa esee do hyb
n'aa.

²⁸ Tamabaa nä me kä, ta
hood gó kawaaro takyyk doo
gó tabasooh bä, taner'oot
P'op Hagä Do ky n'aa rod
Isajas häd näng do erih do
paah.

²⁹ Ti m' P'op Hagä Do Sahee
ber'oot Pirip h'yyb gó:

—Ahõm nä ta wë —näng
mäh.

³⁰ Ti m' takata däk bä ta
hä, tamaa napäh taner'oot do
Isajas erih do paah. Ti m'
tabeaanh ta hä:

—Äkä, maaaa napäh ti
maner'oot doo? —näng mäh.

³¹ Ti m' aj'yy hadoo do ky
hadoo Pirip hä:

—Nyy da ti ÿ maa napäh?
Doo metëek pé hä ÿ ta ky
n'aa —näng mäh.

Ti m' tabatsyyd kån Pirip
gatsëg sooh hyb n'aa ta pa.

³² Hahÿÿ d' ti aj'yy ner'oot
doo:

“B'éé radaj'ëep do hadoo ta
tii.

B'éé t'aah hadoo, dooh ta kyy
pé ta wii ragekää bä.

Ti hadoo tii. Doo ter'ood bä.

³³ Rarejää, rej'ees ta ky n'aa.

Sahõnh hë tak'öp baad nadoo
do ramoo bok ta hä.

Doo P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyc doo da tado bä
ti ramoo bok ta hä.

Doo da her'oot pé ta panaa
ky n'aa, radaj'ëep do
hyb n'aa.”*

³⁴ Ti m' aj'yy beaanh Pirip
hä:

—Jaa ky n'aa Isajas her'oot?
Ta daaj hë ta ky n'aa, ta see ky
n'aa apäh? —näng mäh.

³⁵ Ti m' Pirip du doo
taher'oot do taner'oot do
hä, P'op Hagä Do kyyh see
hä, sahõnh hë Jesus panyyg
hanäm do ky n'aa.

³⁶ Ti m' ratabës bä naëng
banäng bä aj'yy ky hadoo:

—Babä ti majat naëng —
näng mäh. —Tahajaa ÿ manu
gemuun? —näng mäh.

[³⁷ Ti m' Pirip ky hadoo:

—Tak'öp mah'yy kae bä,
tahajaa —näng mäh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—ÿ ky daheeh. P'op Hagä
Do t'aah né hë Jesus Kristo —
näng mäh.]

* 8:33 Isajas 53.7-8

38 Ti m' aj'yy mejũũ ta sii habok do rabaym hyb n'aa. Tii bã kä m', rabawëej bëej kän tame. Ti m' Pirip nu gemuun wäd kän.

39 Ti m' rabas'oob n'yyh bã tame naa Pirip P'op Hagä Do Sahee mahũũm kän. Dooh aj'yy hapëe wäd bã. Ahõm kän mä tahahõm hënh. Tsebé mä tahõm bã.

40 Ti m' Pirip ganä wät panang Asot häd näng doo bã. Ti m' tabahõm kän Sesareja hënh. Tamahõm me m' tahe'oot Jesus panyyg hanäm do sahõnh hë panang bã.

9

Saw-Ru hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahỹỹh

1 Ti noo gó né hë Saw-Ru h'yy kaneréd tahehõ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tadej'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooch do sa wahë n'aa heh'äät do hã

2 tetsëe rerih do raky n'aa jaw'yyk doo, tabahõm hyb n'aa panang Damas-Ko häd näng doo hënh. T'ĩ hënh takarën paawä tametëeh kerih doo, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, tamoo mesoo hyb n'aa paawä, tamanaa hyb n'aa paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarënh hënh. Takarën paawä tamanaa ajyy yỹj sii hë.

3 Ti m' tabedaa däk bã Damas-Ko, tii bã gabarëeh do ta bag p'op naa gabar'ëeng wät ta hahäd hã.

4 Tũũ m' tabadëe jat tii bã. Ti m' tamaa napäh kyyh ta hã her'oot doo:

—Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëed hyb n'aa y marejãã?

5 —Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo? —näng mä Saw-Ru.

—Y né hë, Jesus marejãã doo —näng mäh.

6 —As'ëeg g'ëed! Ahõm nä panang hënh. T'ĩ hënh rabahe'oot a hã nyy da mabad'oo do pan'aa —näng mä Jesus kyyh.

7 Ta sii habok do ramaa napëe né paawä ta ti kyyh, dooh m' rahapäh péh. Ti hyb n'aa rah'yyb panado bong.

8 Tii bã m' Saw-Ru as'ëeg gëet. Tahegãã paawä, dooh tahapëe wäd bã.* Ti hyb n'aa ramoo maso hõm tabawät hyb n'aa. Ti m' ramahũũm kän Damas-Ko panang hënh.

9 T'ĩ hënh nawa wäd, neeg wäd, ty tamaa wäd, tama-woob hë m' ta äh.

10 Ti m', Damas-Ko bã ti awät mä Jesus hã h'yy ka'eeh do seeh, Ananijas häd näng doo. Ti m' Jesus kasee ta hã ta s'ëeh hadoo doo gó. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ananijas —näng mäh.

—H'ëed? Bã agëet yỹh, Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh.

11 Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ahõm aj'yy Judas häd näng do tób hënh. Ta tyw n'aa “Dajang Doo” häd ramaneëenh do hahäd hã ta tób basooh. T'ĩ hënh mameaaj

* 9:8 Tawén nahapëe wät, Jesus bag gabarëeh do tahapäh do hyb n'aa.

aj'yy Saw-Ru häd näng doo, Tas hēnh naa. P'op Hagä Do hä taky n'aa etsēē.

12 Ta s'ēēh hadoo doo gó tahapäh aj'yy Ananijas häd näng do hajēē suun doo, ta nuu gó ta mooh tadasooh doo, p'aa hēnh tabahapēē däk hyb n'aa —näng mä Jesus Ananijas hä.

13 Ti m' Jesus kyyh tamaa napäh bä m', Ananijas ky hadoo:

—Wahēh ŷ n'aa, hajōng ta ky n'aa rahe'oot hä ŷŷ. Sahōnh hē ŷ ky n'aa napäh nesaa do tamoo wät do Jerusarēnh bä, a hä h'yy ka'eeh do sa hä —näng mäh.

14 —Wawēē hē tabana hŷŷ kä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa raky n'aa jaw'yyk doo me tabana, tadewäts bēēh hyb n'aa a häd gó h'yy ka'eeh doo —näng mä Ananijas kyyh.

15 Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ahōm nä. Ahōm né hē t'ī hēnh. ŷ asēēw däk panäk ŷ n'aa tabahadoo hyb n'aa, kēh ŷ n'aa tabahe'oot hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa hä, sa wahē n'aa sa hä, Isaraéw buuj sa hä na-āāj hē —näng mäh.

16 —ŷ metēēh da ta hä tak'ēp tabahoop do pan'aa hēp ŷ n'aa —näng mä Jesus.

17 Ti m' Ananijas bahōm kän Saw-Ru yt gä doo hēnh. Tabajēē suun jawén paa bä m', ta moo tadasooh Saw-Ru nuu gó. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Saw-Ru, wakān ŷ hado däk ōm hŷŷ kä —näng mäh. — Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, ta tyw n'aa me a hä kasee doo, ti né hē ŷ tamejūū a wē ŷ bana hyb n'aa, p'aa hēnh mabahapēē däk hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee a h'yyb tym gó tabajēng hyb n'aa —näng mäh.

18 Ti m' nyyw hē m' Saw-Ru matym gó naa kajäg bēēh tah'ŷŷb päd hadoo. Ti m' p'aa hēnh tabahapēē däg kän. Ti m' tabas'ēēg gēēt, ti m' ranu gemuun wät.

19 Ti m' tabawēh jawén paa bä m', h'yyb hejooj däg kän p'aa hēnh. Ti m' Damas-Ko panang bä tabaym dó Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang.

20 Ti m', nyyw hē Saw-Ru du doo tahe'oot do tób P'op Hagä Do panyyg rayd nahe'rot do yt hä. P'op Hagä Do T'aah né hē Jesus, tamahe'oot mä kat'aa do sa hä.

21 Sahōnh hē maa new'ēē do rahyb n'aa meuunh mäh. Hahŷŷ d' mä raky n'aa her'ood bong:

—Ti né pa doo aj'yy Jesus häd gó h'yy ka'eeh do rejää do Jerusarēnh bä. Ti né paa wawēē hē hana doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarēnh hēnh tamahūūm hyb n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa sa moo gó tahaēēnh hyb n'aa? —näk mäh.

22 Ky n'aa jawyk doo me Saw-Ru her'ood magyys hē tii bä sa hä. Jesus né hē ti P'op Hagä Do Ky Däng Doo, baad ub tametēēh sa hä. Ti hyb

n'aa Judah buuj Damas-Ko bä haj'eenh do h'yyb manepëë bong ta kyyh hä.

23 Ti m', hajõõ ta ä jawén paa bä Judah buuj rakaner'oot radaj'ëëp hyb n'aa Saw-Ru.

24 Ti hadoo né hë, Saw-Ru ky n'aa napäh rakaner'oot doo. Adëb bä, atsëm na-ããj hë ta majiĩ ragada sa panang tyw n'aa noo bä, radaj'ëëp hyb n'aa paawä m'.

25 Ti m' Saw-Ru Jesus hä h'yy ka'eeh do rabah'yyh ta hadë n'aa hä naa arook gó. Tii bä kä m' tabahõm kån.

26 Takaja hõm bä Jerusarënh hënh, takarën paawä m' Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd däk. Sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do rajeÿÿm mä ta hä. Dooch raky dahé bä te hub tado bä Jesus hä Saw-Ru h'yy ka'eeh doo.

27 Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do seeh, Béh-Nabéh häd näng doo, mahüüm mä Saw-Ru, tametëeh hyb n'aa Jesus mejüü do sa hä. Béh-Nabéh her'oot sa hä Jesus kasee do Saw-Ru hä ta tyw n'aa me Damas-Ko hënh tahahõm noo gó ky n'aa, Saw-Ru hä Jesus her'oot do ky n'aa na-ããj hë. Béh-Nabéh her'oot na-ããj hë sa hä, nyy da h'yyb neÿÿm doo me Jesus ky n'aa Damas-Ko bä Saw-Ru her'ood wät.

28 Ti m' Saw-Ru bayyw kån Jerusarënh hënh. Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd däg kån. Neÿÿm doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do häd gó tabaheer'oot Jesus ky n'aa.

29 Ti m' tabaheer'oot Judah buuj ta s'ee hënh hena doo, Gereg kyyh her'oot do sa hä. Ky kedak sa sii. Ti m' rakarën paawä m' radaj'ëëp.

30 Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa napäh bä radaj'ëëp rakarën doo, ramahüüm kån Saw-Ru panang Sesareja häd näng doo hënh. Tii b' naa ramejüü panang Tas häd näng doo hënh.

31 Ti m' baad rababok Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä, Garirej häj n'aa bä, Samarija häj n'aa bä habong doo. Dooch rarejä bä. Ti m' baad rah'yy kae kån, dooch rah'yyb eÿÿm bä P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Jesus hä h'yy ka'eeh do kah'üüm P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. P'op Hagä Do hä raweh'ëeh baad rababok do hä.

Enejas Peed haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

32 Ti m' sahõnh hë panang Peed beg'ääs, Jesus hä h'yy ka'eeh do tabahehëen hyb n'aa. Tamahõm me tabeg'ääs Jesus hä h'yy ka'eeh doo, panang Rida häd näng do bä habong doo.

33 T'iĩ hënh tamamuun aj'yy Enejas häd näng doo. K'yy gadóm mä tii. 8 ta baab tabasooch ta tyng jó.

34 Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Enejas, Jesus Kristo õm tahaso däk —näng mäh. —As'ëeg g'ëed, menyyw a tyng majasooch doo —näng mäh.

Ti m' nyyw hë Enejas bas'ëeg gëet.

35 Ti m' Rida panang buuj, Sarõn panang buuj na-ããj hẽ, rabahapäh bä kä Enejas has'oo däk doo, rah'yy kae kãn Jesus hä.

Doh-Kas panyyg n'aa hahÿÿh

36 Ti noo gó, panang Jopéh häd näng doo bä, ti awät ÿÿnh Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Ta häd mä Tabita. Gereg kyyh ramaneëenh mä Doh-Kas. Baad mä tamoo wät, tamasaa had'yyt hẽ kas'ut doo.

37 Ti noo gó kä ta nahëe näng, ti tadajëp. Ti m' raba-hets'yyt ta kamag n'aa paah, ti m' ramasäg kãn ta gawakõ p'op gadäk doo gó.

38 Ti m' Rida panang bä Peed bawät Jopéh buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa napäh bä, ramejüü pawóp hẽ ajyy Peed rabats'yyt hyb n'aa. Jopéh nedaa bä ti Rida panang. Ti m' rakajaa bä raky hadoo Peed hä:

—Nayyw hẽ ãã karën mabahõm Jopéh hënh —näk mäh.

39 Ti m' Peed bahõm kãn sa sii. Takajaa bä m' ramasäg kãn kamag hasooh hënh. Ti m' ÿÿj patug tema bok do Peed hä ranu sabug däk. Raba'oot bä m' rametëeh ta hä tamo haj'aa paa sa saroor tahedëp noo gó.

40 Ti m' Peed mejüü mä raban'yyh dó. Ta taron nu paa me m' tabahyy häng, taky n'aa etsëe mäh. Taheg'ääs kamag wë, ti m' taky hadoo:

—Tabita, as'ëeg g'ëed! — näng mä Peed.

Tabita begãã däk mä tii bä. Peed tabahapäh bä, nu gas'ëeg sooh.

41 Ti m' Peed moo ej'ooj sëek. Ti m' tanaëej kãn mä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, patug tema bok doo. Tametëeh sa hä tabedëb däk bä kä.

42 Jé pad'yyt hẽ Jopéh panang bä raky n'aa napäh ta tii, ti hyb n'aa m' hajõk rah'yy kae kãn mä Jesus hä.

43 Ti m' Peed bayyw g'ëed kãn hajõng ta äh ta ti panang bä, Simaw, sa masãäh byyh s'ëeb tahem'aa do tób bä.

10

Aj'yy Kóh-Nerijo häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Panang Sesareja häd näng doo bä m' ti awät mä aj'yy Kóh-Nerijo häd näng doo. Is-araéw buuj nado m' tii. Roma buuj warahén n'aa 100 hadoo do sa wahë n'aa. Itarija warahén n'aa t'ïï hënh kat'aa do sa häd.

2 P'op Hagä Do hä Kóh-Nerijo h'yy ka'eeh, Judah buuj rah'yy ka'eeh do hadoo. Sahõnh hẽ ta tób yt haj'eenh do rah'yy ka'eeh na-ããj hẽ P'op Hagä Do hä. Kóh-Nerijo heno mä dajëer kas'ut do Judah buuj sa mahang habong do sa hä. P'op Hagä Do hä m' taky n'aa hetsë.

3 Ti m', ta see pé noo gó m', tug bä m', ta s'ëeh hadoo do tabahapäh. Ta s'ëe gó baad mä tabahapäh P'op Hagä Do ääs ta wë hana doo. Hahÿÿ d' ääs kyyh ta hä:

—Kóh-Nerijo —näng mäh.

Ti m' h'yyb eỹm doo me Kóh-Nerijo heg'ããs ããs wë, ti m' taky hadoo:

—H'ëed, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo? —näng mäh.

⁴ Ti m' ããs ky hadoo:

—P'op Hagä Do gadoo a kyyh ta hã maky n'aa hetsë doo. Tahapäh na-ãäj hë kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno doo —näng mäh.

⁵ —Mamejõ a sii moo heb'ooh do wób Jopéh hënh rabahõm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa.

⁶ Simaw, sa masãäh byy s'ëeb tahem'aa do tób bã tabagä. Akajar nabyy me ta tób basooh —näng mã ããs kyyh ta hã.

⁷ Ti m' ããs dawuh jawén paa bã kä m', Kóh-Nerijo naëenh pawóp hë ta sii moo heb'ook doo, warahén see sii hë P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Ta karom see né hë m' ti warahén.

⁸ Ti m' taher'oot sa hã sahõnh hë tahapäh doo. Ti m' tamejũ Jopéh panang hënh rabahõm hyb n'aa.

⁹ Ti m' jati péh, Kóh-Nerijo mejũ do rabeledaa däk bã Jopéh hënh, Peed basëek tób jó, basatë doo bã, taky n'aa etsëe hyb n'aa. Wasyk mäh.

¹⁰ Asa däk mäh. Takarën paawä m' ta tä tabawëh. Ta tä ramoo boo nuuj jé m' s'ëeh hadoo tahapäh.

¹¹ Ti m' ta s'ëeh hadoo doo gó m' tahapäh wë noo kas'ëes doo. Ti m' hỹ pong jé naa ta hood pãän hadoo do bahyng

tabagëet bã. Ta sasu hã ta hood pãän kamewyyt.

¹² Ta gó tabanäng mã har'ëeng, tababo n'aa, taw'ëed sii hë. Ta mahang ti anäng Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ranawëh doo.

¹³ Ti m' tamaa napäh kyyh her'oot do ta hã:

—As'ëeg g'ëed. Manaboh a tä —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

¹⁴ —Dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Dooh y hewë bã nesaa doo, maganen'aak doo —näng mäh.

¹⁵ Ti m' kyyh ber'oot p'aa hënh:

—Mamaneëej manä nesaa doo me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo —näng mäh.

¹⁶ Tamawoob nuu me m' ta ti kyy ber'oot ta hã. Ti m' nayyw hë hỹ pong jé pãän hadoo do basëek p'aa hënh.

¹⁷ Ti m' Peed hyb n'aa newëe nyy d' tahanäng pé ti ta s'ëeh. Ti nuuj jé né hë m' Kóh-Nerijo mejũ do rakajaa Simaw häd näng do tób noo bã. Ramana me m' rabeaanh Simaw tób.

¹⁸ Ti m' rabeaaj kãn Peed tagëe bã.

¹⁹ Ti m' Peed hyb n'aa newëe nä bã ta s'ëeh hadoo doo, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo ta hã ta h'yyb gó:

—Tamawoob hë ajyy õm re-soos —näng mäh.

²⁰ —As'ëeg g'ëed, ahyy sa wë. Ahõm né hë sa sii, y né hë mejũ a wë rabana hyb n'aa —näng mã P'op Hagä Do Sahee.

21 Ti m' Peed bahyy kån sa wë. Ti m' taky hadoo sa hã:

—ÿ né hë bë eanh doo —näng mäh. —H'ëed hyb n'aa bë wén n'aa? —näng mäh.

22 Ti m' ajyy raky hadoo:

—Kóh-Nerijo häd näng doo, 100 hedoo do warahén sa wahë n'aa seeh, äã tamejüü —näk mäh. —P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh. Baad hadoo do moo hew'ëet do ta ti aj'yy. Sahõnh hë Judah buuj raj'aa etsë ta hã. P'op Hagä Do äãs see kas'ee wät mä ta hã. Ta hã tamejüü mä õm ranaëenh hyb n'aa, ta tób hënh mabeg'ääs hyb n'aa, ta hã mabahe'oot hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

23 Ti m' Peed batsyyd kån tób hënh, t'ĩ hënh rabawëh, raba'ÿÿh hyb n'aa. Ti m' jati pé Peed bahõm kån sa sii. Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Jopéh panang bä habong do rahada mäh.

24 Ti m' jat'iip hadoo raka-jaa Sesareja panang bä. T'ĩ hënh Kóh-Nerijo, ta wakään, ta najiis tats'yyt do ragada mäh.

25 Ti m' Peed kajaa bä Kóh-Nerijo tób bä, Kóh-Nerijo ahyy häng tüü ta taron nu paa me, Peed taweh'ëeh hyb n'aa.

26 Ti m' Peed mejüü tabas'ëeg gëet hyb n'aa, ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëeg g'ëed! —näng mäh. —Aj'yy ÿÿh. A da hadoo do né hë ÿÿh. P'op Hagä Do nado ÿ hÿÿh —näng mäh.

27 Ti m' Peed ber'oot bä m' ta sii, ajëe suun mä tób gó. Ti m' hajök do t'ĩ hënh kat'aa do tabahapäh.

28 Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hë, Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä Judah buuj nadoo do mahang Judah buuj raboo bä. Dooh tan'oo bä sa tób yt hã Judah buuj ajëe suun bä. Ti hadoo né hë, s'ëeh hadoo doo gó ÿ P'op Hagä Do metëek ÿ mananeëenh hyb n'aa baad nadoo doo, P'op Hagä Do ganadoo doo, ta wób —näng mäh.

29 —Ti hyb n'aa ÿ ranaëej bä, ÿ gadoo ÿ rats'yyt doo. Nayyw hë ÿ bana —näng mäh. —Maher'ood h'ëed hyb n'aa ÿ maneëenh —näng mä Peed kyyh.

30 Ti m' Kóh-Nerijo ky hadoo:

—Ji meheet pé ta ä däg, da hë, tug bä ÿ ky n'aa etsëe bä, tii bä pój ÿÿ jé takasee aj'yy. Gabarëeh ta saroor.

31 Ti taky hadoo hã ÿÿ: “P'op Hagä Do maa napäh a kyyh ta hã maky n'aa hetsë doo. Tahapäh na-ääj hë kas'uut do sa matym n'aa sa hã maheno doo”, näng.

32 “Mamejõ a sii moo heb'ooh do wób Jopéh hënh rabahõm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. Simaw, sa masãäh byy s'ëeb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basooh”, näng äãs kyyh hã ÿÿ.

33 Ti hyb n'aa nayyw hë ÿ mejüü õm ranaëenh hyb n'aa. Baad tanyy né hë ti mabana —näng mäh. —Sahõnh hë äã kata däk P'op Hagä Do matym gó, äã matakëe hyb n'aa P'op

Hagä Do mejüü do maher'oot do äã hä —näng mä Kóh-Nerijo kyyh.

34-35 Ti m' Peed du do kån ta her'oot do sa hä:

—Baad ȳ bahapäh hỹỹ kä, sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ääts hẽ häj n'aa babuuj ta hä h'yy ka'eeh doo, baad hadoo do moo b'ook do P'op Hagä Do gadoo. Séd hä ji P'op Hagä Do gadoo —näng mä Peed.

36 Ti m' taky hadoo ênh:

—Bẽ ky n'aa napäh P'op Hagä Do ta her'oot do äã hä, Isaraéw buuj sa hä: Jesus Kristo dajëp ji hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh P'op Hagä Do maji ji do boo bä. Tahajaa ta najiis ji hado dæg bä hỹỹ kä. Sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hä habong do sa wahëh ti Jesus.

37 Bẽ ky n'aa napäh né hẽ Jesus moo wäd wät do Judah häj n'aa bä, Jowāw nu gahem'uun do her'oot do jawén paa bä Garirej häj n'aa bä ji nu gemuun hõm do ky n'aa.

38 P'op Hagä Do hejój, ta Sahee na-ääj hẽ Jesus Nasaréh buuj tah'yyb mahüüm, P'op Hagä Do an'oo bä. Jé pad'yyt hẽ baad hadoo do Jesus moo wäd wät. Taheso sahõnh hẽ Dijab* rejää doo. Sahõnh hẽ ta ti Jesus bahajaa, ta sii P'op Hagä Do bawät do hyb n'aa. Bẽ ky n'aa napäh né hẽ ta tii.

39 Baad äã bahapäh sahõnh hẽ Jesus moo wäd wät do Judah buuj sa häj n'aa bä, Jerusarënh panang bä na-ääj hẽ. Ti hyb n'aa äã wén her'oot

ää hapäh doo. Ta jawén kä rabepëem däk b'aa hä ka-jatsëk do hä, tadajëp hyb n'aa.

40 Tadajëp jawén paa bä, tamawoob dæg ta äh, taganä wät P'op Hagä Do an'oo bä. Ta jawén takas'ee kån äã hä P'op Hagä Do an'oo bä.

41 Dooh sahõnh hẽ Judah buuj sa hä takas'ee bä. Jääm hẽ äã hä takasee, ääh, P'op Hagä Do asëew bong doo, ta t'aah ky n'aa äã baher'oot hyb n'aa. Äã awëë bong, äã eëg bong Jesus sii taganä wät do jawén paa bä —näng mä Peed.

42 Ti m' taky hadoo ênh:

—Äã tamejüü ta ky n'aa äã baher'oot hyb n'aa ta wób sa hä. Äã tamejüü äã maher'oot hyb n'aa, ti né hẽ ti sahõnh hẽ hedëp doo, dejëp do paa na-ääj hẽ sa ky n'aa etyy n'aa P'op Hagä Do an'oo bä.

43 Sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa rod ra her'ood wät paa ta ky n'aa. Hahỹỹ da ra her'oot doo: Jé ta hä h'yy ka'eeh do sa h'yyb tym gó hanäng do nesaa do P'op Hagä Do awug hõm da, sa hyb n'aa Jesus dajëp do hyb n'aa.

44 Ti m' Peed er'oot nä m', sahõnh hẽ ta kyyh maa new'ëë do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng.

45 Ti m' Judah buuj Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Peed sii han'aa doo, rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do Sahee Judah buuj nadoo do sa h'yyb gó tabajëng do hyb n'aa.

* **10:38** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

46 Ramaa napäh mä kyy wób me rer'oot doo, P'op Hagä Do raj'aa etsë doo.

47 Ti m' Peed ky hadoo:

—Doo hewaat pé ranu ke-muun hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee bajëng do hyb n'aa sa h'y'yb gó, ër hã tabajëng do hadoo —näng mä Peed.

48 Ti m' Peed mejüü ranu gemuun hyb n'aa Jesus Kristo häd gó. Ti m' retsëë sa sii Peed baym hyb n'aa dó.

11

Peed maher'oot do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä ky n'aa hahÿÿh

1 Ti m', Jesus mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habok do na-ääj hë raky n'aa napäh Judah buuj nadoo do na-ääj hë ragadoo do P'op Hagä Do panyyg.

2 Ti m' Peed kaja hõm bä kä Jerusarënh hënh, Judah buuj wób Jesus hä h'yy ka'eeh doo, masuuj noo byyh kehök doo, ranabuuj gedoo mä Peed.

3 Hahÿÿ d' mä sa kyyh ta hä: —Hëd n'aa mabajëë suun Judah buuj nadoo do sa tób gó? Hëd n'aa mabawëh sa sii? —näk mäh.

4 Ti m' baad Peed baher'oot sa hä sahõnh hë tahapäh do tahewäd nä hënh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

5 —Panang Jopéh häd näng doo bä ÿ bagëë wät bä, ÿ ky n'aa etsëë bä, s'ëëh hadoo hä ÿÿ. ÿ hapäh hÿ pong jé naa tabahyng, ÿ bagëët bä, ta hood pään hadoo doo. Ta sasu hä pään kamewyyt.

6 Baad ÿ baheg'ääs h'ëëd ta gó hanäng péh. Tii bä har'ëëng, tababo n'aa, taw'ëëd sii hë ÿ hapäh ta gó. Ta mahang ti anäng ër ky n'aa jaw'y'yk do hyb n'aa ër nawëh doo.

7 Ti ÿ maa napäh kyyh her'oot do hä ÿÿ: “As'ëëg g'ëëd. Manaboh a tä”, näng mä hä ÿÿ.

8 Ti ÿ ky hadoo: “Doo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Doo ÿ hewë bä nesaa doo, maganen'aak doo”, näng këh ÿÿ.

9 Tii bä hÿ pong jé naa kyyh her'oot p'aa hënh hä ÿÿ: “Mamaneëj manä nesaa doo me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo”, näng mä ta kyyh.

10 Tamawoob nuu me ta ti kyyh ber'oot hä ÿÿ. Ti m' nayyw hë hÿ pong jé pään hadoo do basëëk p'aa hënh.

11 Ti noo gó né hë tamawoob hë ajyy, Sesareja hënh naa ramejüü doo, rakajaa ÿ bagä bä. ÿ rahahëen rawén n'aa.

12 Tii bä P'op Hagä Do Sahee ÿ tamejüü sa sii né hë ÿ bahõm hyb n'aa. Ti ää bahõm kån. B'ëëh hahÿ ji ma poo oow see pé ajyy ër hÿÿj hedoo doo, si ÿ rabahõm. Sëd hä ää bajëë p'ëë aj'yy tób yt hä.

13 Ti aj'yy baher'oot ää hä ta tób yt tahapäh do ääs, hahÿÿ da m' ta sii her'oot doo: “Mamejõ Jopéh panang hënh Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa.

14 Taher'oot da a hã nyy da bē P'op Hagä Do bed'ëep ne-saa do mahãnh, ta sii bē baboo had'yyt hyb n'aa hỹ pong jé, òm, a tób yt haj'eenh doo", nãng ããs ta hã —nãng mã Peed kyyh tamaher'oot do sa hã.

15 Ti m' ahõm nä Peed kyyh:

—ÿ du doo bā ÿ her'oot do sa hã, sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng, pooj jé èr h'yyb gó tabajëng do hadoo.

16 Ti ÿ hyb n'aa esee Jesus her'oot do paah: "Jowãw nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng me. Hỹỹ kã bē hã P'op Hagä Do anoo da ta Sahee bē h'yyb tym gó."

17 Sa hã P'op Hagä Do an'oo däk ta Sahee, èr hã tan'oo däk doo da, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ãã h'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hã ÿ hajëm g'eeh tamo haj'aa hadoo do hyb n'aa? —nãng mã Peed sa hã.

18 Ti m' ramaa napäh bā m' Peed her'oot doo, dooh m' ranabuu j gedo boo bā kã. Ti m' radu doo P'op Hagä Do raj'aa etsë. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Judah buuj nadoo do hã na-ããj hē P'op Hagä Do anoo ta hã rah'yy kawapëen, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do ragadoo hyb n'aa kã P'op Hagä Do pa —näk mã sa kyyh.

Ãn-Tijoka bā habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahỹỹh

19 Jesus hã h'yy ka'eeh do rarejãã doo, Es-Tew radaj'ëep noo gó, raketyn bong. Sa wób Penisija häd nãng do hãj n'aa hënh rabahõm, ta wób tsyt dëeg hã Tsi-Peré häd nãng doo hënh rabahõm, ta wób panang Ãn-Tijoka häd nãng doo hënh rabahõm. T'ïi hënh jããm hē Judah buuj hã ramaher'oot Jesus ky n'aa.

20 Ti hadoo né hē, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, Tsi-Peré, Sirené häd enäh doo bā naa, ah'ũũm Ãn-Tijoka hënh. T'ïi hënh rabaher'oot Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kã.

21 P'op Hagä Do hejój sa hã tabawät, ti hyb n'aa hajök raky dahé däk panyyg hanãm doo. Jesus hã rah'yy kae padäg kãn.

22 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarënh bā habong do raky n'aa napäh bā ta tii, ramejũũ Béh-Nabéh, Ãn-Tijoka hënh tabaheg'ããs hyb n'aa.

23 Ti m', t'ïi hënh Béh-Nabéh kajaa bā, tahapäh P'op Hagä Do ky n'aa edëe bong hanãm doo me Judah buuj nadoo doo. Ti hyb n'aa tatsebee wät. Ti m' baad tabaher'oot sa hã, t'öp madäk doo me rahyb n'aa hũũm had'yyt hē hyb n'aa Jesus.

24 Ky enyym mã ti Béh-Nabéh. Baad mã P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm, baad tah'yy ka'eeh Jesus hã. Hajök t'ïi hënh rah'yy kae kãn Jesus hã.

25 Ti m' Béh-Nabéh bahõm kãn Tas hënh, Saw-Ru hesoos doo.

²⁶ Tabaw'yyt bä m' tamana kån Än-Tijoka panang hēnh. Ti m' sét ta baab rababoo kån ta tii bä Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang. Hajök do sa hä rama metëek Jesus ky n'aa. Än-Tijoka bä né kä pooj jé radu doo ramaneēenh do Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Kristo kara-pee.

²⁷ Ti noo gó P'op Hagä Do ky n'aa rod rabana Än-Tijoka hēnh, Jerusarēnh hēnh naa.

²⁸ Sa seeh, Agab häd näng doo, as'ëeg gëet, P'op Hagä Do Sahee kyy gó ta her'oot sa hä, ana ji hasaah do pan'aa sahōnh hē hëej Roma buuj rabag'ääs doo bä. Te hub né hē, Roma buuj sa wahē n'aa Karaw-Dijo häd näng do bag'ääs noo gó rabas'aah né hē.

²⁹ Tii kä m', Jesus hä h'yy ka'eeh do Än-Tijoka bä habok do ramasaa kån Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong doo. Sahōnh hē ra-noo rahajaa do pénh.

³⁰ Ti m' ramejüü Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh ramahüüm ramasa doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habong do sa wahē n'aa wē.

12

Eróts mejüü radaj'ëep paawä Peed panyyg n'aa hahÿh

¹ Ti m', ti noo gó Judah buuj sa wahē n'aa Eróts häd näng do du doo tarejää do Jesus hä h'yy ka'eeh do wób.

² Tamejüü mä radaj'ëep Tsi-jaag sēn-jeer me. Jowāw hÿÿj mä ti Tsijaag.

³ Ti m' Eróts bahapäh bä kä ti Judah buuj Jesus hä h'yy kana'eeh do ragen'aak Tsi-jaag tadaj'ëep doo, tamejüü na-ääj hē ramaso däk Peed. Pāw makuj temah do rabawa do ratab'ëes noo gó m' tii.

⁴ Ti m' ramaso däk jawén paa bä tamejüü radawäts gëet. Ti m' tamejüü 16 warahén, ji meheet pé ken'yyh raketyn hōm, raba-hag'ääs hyb n'aa Peed. Takarēn né paawä Pas-kowa ratab'ëes jawén paa bä tamejüü Peed ramanaa, hajök do sa matym gó ta hä taky n'aa etyy hyb n'aa.

⁵ Ti m' ragadahew'ëes doo gó Peed ag'ëed nuuj jé, tak'ep né hē Jesus hä h'yy ka'eeh do P'op Hagä Do hä raky n'aa etsē ta hyb n'aa.

⁶ Ti m' atsēm, Eróts ky däng do pooj jé, hajök do sa matym gó Peed taky n'aa etyy do paawä, Peed aÿÿh mä warahén sa hōō gó. Hub hēnh warahén seeh, s'ÿÿ hēnh ta seeh. Pawóp hē haak sapuuw hadoo doo me Peed ramoo maw'yyd däk. Warahén sa hä taty padëek. Warahén wób ragadahew'ëes do noo bä rabab'ëeh rabahag'ääs hyb n'aa.

⁷ Ti m', nayyw hē m' P'op Hagä Do ääs kas'ee wät. Ra-gadahew'ëes doo gó m' ta bag ganyyh. Ti m' ääs mebē Peed karapa hä, taty gawëej däk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Nayyw hē, h'yy kabawaad wäd! As'ëëg g'ëed! —näng mäh.

Ti m' nayyw hē haak sapuuw hadoo doo, ta moo hã padëek do paah, keréd bëeh tũ.

⁸Ti m' ääs ky hadoo ta hã:

—Madadäg a saroor, a tsyym suun —näng mäh.

Ti m' Peed dadäk ta saroor, ta tsyym suun. Ti m' ääs ky hadoo ënh:

—Madadäg a hatsë a hã, jawén ÿ ana! —näng mäh.

⁹Ta jawén Peed banä kãn ragadahew'ëes doo gó naa. Dooh tah'yy ganyy bä te hub tado bä né hē ääs moo wät doo. Ta s'ëeh hadoo tahapäh ted'oo.

¹⁰Ratab'ëes pooj jé hab'ëeh do warahén. Ta jawén hab'ëeh do ratatab'ëes né hē m' tii d' ënh. Ti m' rakajaa bä ta noo sapaar s'ëeb ty katsë doo, panang hēnh ji bahõm bä kä, ta daaj hē tanoo kasëets hõm. Ti m' ratabëej nä kãn mäh. Dawëë péj rababoo däk bä kä m', ääs badoo wäd kãn, ta pooj jé hawät doo.

¹¹Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh. Ta h'yyb gó m' taky hadoo:

—Hÿÿ kä baad ub ÿ bahapëë kãn. P'op Hagä Do mejüü ta ääs ÿ tabed'ëep hyb n'aa Eróts moo gó naa, ÿ rarejã do paawä Judah buuj sa mahãnh —näng mä ta h'yyb gó.

¹²Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh bä m', tabahõm Marija häd näng do tób hēnh. T'ĩ hēnh hajök kata b'ëeh raky n'aa etsëe hyb n'aa.

Marija häd näng doo, Jowãw Maah-Ko häd näng do ÿñ.

¹³Ti m' sa tób nooh, ta tyw n'aa tabës bä nasoo doo me Peed naëenh. Tanoo edas mäh. Ti m' maruus, sa karom Rode häd näng do banyyh tabahëg'ääs hyb n'aa.

¹⁴Tamaa napäh bä Peed noo ged'op, tsebee wät do hyb n'aa p'aa hēnh tamatëh hõm tapanäk hyb n'aa ta wób sa hã Peed ti agëet tób noo bä. H'yyb manepëë wät do hyb n'aa, dooh m' tanoo gasëets wäd tób nooh.

¹⁵Ti m' ta wób raky hadoo maruus hã:

—Õm ky kew'oonh —näk mäh.

—Dooh. Né hup ÿ né hē. Peed né hē —näng mä maruus.

—Dooh Peed tado bä —näk mäh. —Ääs ta hã hag'ääs do apäh —näk mäh.

¹⁶Ti nuuj jé m' Peed naëenh nä tób noo bä. Ti m' ranoo gasëets kãn, ti m' Peed rahapäh, ti m' h'yy gabedo bong mäh.

¹⁷Ta moo me m' Peed meduuk, bag hēnh rabab'ëeh hyb n'aa. Ti m' taheer'oot sa hã ny hadoo P'op Hagä Do manyyh ragadahew'ëes doo gó naa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maher'ood Tsijaag, ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do sii hē —näng mäh.

Ti m' sa hã tabaher'oot jawén paa bä, ahõm kãn ta s'ee hēnh.

¹⁸Ti m' tabawag hõm bä kä, tak'ëp warahén rah'yyb manepëë bong, h'yyb e'ÿÿm b'ëeh mä Peed badoo wät do hyb n'aa m'.

19 Ti m' Eróts mejüü rabesoos hyb n'aa. Dooch m' rawyyd bä. Ti m' hajöng Eróts eanh warahén sa hã, ti m' tamejüü radej'ëep sahõnh hẽ warahén hag'ããs do paah.* Ti m' ti jawén paa bä Eróts beréd däk dó Judah häj n'aa. Sesareja panang hẽnh tabeg'ããs dó.

Eróts dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

20 Eróts paa kamajë wät Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa sa hã. Ti m' Tiir panang, Sidõn panang babuj n'aa, baad ub rakaner'oot rabaher'oot hyb n'aa Eróts sii, Eróts kamanajë wät hyb n'aa sa hã. Tii d' rawén d'oo sa waa hyb n'aa, Eróts häj n'aa bä retsëe do hyb n'aa. Ti m' pooj jé rakaner'oot Baras häd näng do sii, Eróts hã tabetsëe hyb n'aa tan'oo bä ta sii raber'oot hyb n'aa. Eróts karom, ta masa n'aa Eróts weh'ëeh do ti Baras.

21 Ti m' Eróts ky däng sa hã, ta sii raber'oot hyb n'aa. Ti m' ti noo gó tadadäk sa wahë n'aa saroor n'aa, ti m' tabaher'oot hajök do sa hã.

22 Ti m' maa new'ëe do tak'ëp mã sa kyyh:

—Ta ti her'oot doo, dooh aj'yy tado bä! P'op Hagä Do hadoo né hẽ tii! —näk mã sa kyyh.

23 Ti m' Eróts gadoo sa kyyh, “P'op Hagä Do õm”, hanäk doo. Tsebee wät ti hyb n'aa. Dooch tawehëe bä P'op Hagä

Doo. Ti hyb n'aa ti noo gó né hẽ kä, nayyw hẽ, P'op Hagä Do ããs an'oo bä ta nahëe nyy kän. Tii bä m', tadajëb kän as'ood no haj'aa.

24 P'op Hagä Do ky n'aa ahõm tii bä. Jé pad'yyt hẽ tii bä rabaher'oot.

25 Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahaëej däk jawén paa bä dajëer Æn-Tijoka buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do mejüü doo, rababaaj nä kä Æn-Tijoka hẽnh. Sa sii ramahüüm kän Jowäw Maah-Ko häd näng doo.

13

Jesus ky n'aa mahüüm do rasëm do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Æn-Tijoka bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang ti anäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyyh ma metëek doo. Hahÿÿ da m' sa häd: Béh-Nabéh, Simijäw “byyh hasus doo” ramaneëenh doo, Rusijo (panang Sirené häd näng doo hẽnh naa), Manaën (Eróts Garirej häj n'aa wahë n'aa daheeh hawäng do paah), Saw-Ru kä.

2 Ti m' ta see pé noo gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahyb n'aa jew'yyk bä, ranoo kanawa doo me Jesus rahyb n'aa esee bä, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo sa h'yyb gó:

—Tsyt hẽ, wë yÿ bë asëew Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh. Ti anäng y karën do ramoo bok

* 12:19 Hajöng Eróts wén eanh sa hã, tahapäh hyb n'aa ranoo kanesa bä. Peed ramasa ragadahew'ëes doo gó tabanyyh ted'oo apäh. Ti noo gó radej'ëep né hẽ ragadahew'ëes doo gó hageët do hagä n'aa, ta see kejën nä bä sa mahãnh.

doo, ÿ wén naëënh —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

³ Ti m' raky n'aa etsëë jawén paa bä, ratayy do ji noo kanawa doo me Jesus ji hyb n'aa esee hyb n'aa jawén paa bä, sa moo radatooj kän Béh-Nabéh Saw-Ru* sa nuu gó.† Ti m' raky n'aa edëë wät rabahôm hyb n'aa kâ.

Tsyt dëëg hã Jesus ky n'aa raheer'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴ Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahôm kän P'op Hagä Do Sahee mejüü doo da. Ti m' panang Serew-Sija häd näng doo hënh rabaw'ëënh. Tii b' naa ragatsëg t'ooh marakate gó rabatsëg hõm hyb n'aa tsyt dëëg hã Tsi-Peré häd näng doo hënh.

⁵ Rakaja hõm bä panang Saramin häd näng doo bä, raheer'oot mä P'op Hagä Do panyyg tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã. Jowāw Maah-Ko sa sii m' tabawät, tamasa hyb n'aa sa hã.

⁶ Ti m' tsyt dëëg ratabëëj däk, Pap panang bä rakajaa. T'ĩ hënh ramamuun mä sëew oow, Judah buuj seeh. Bar-Jesus mä ta häd. Gereg sa kyy me Erimas ramaneëënh. P'op Hagä Do panyyg rod mä tanooh. Noo kanesa do tii.

⁷ Sesijo Paw-Ro, tsyt dëëg hã buuj sa wahë n'aa sii tamoo wät. H'yy ganäng mä ti sa wahë n'aa Sesijo Paw-Ro häd näng doo. Ti m' tamejüü ta wë ranaëënh hyb n'aa

Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh, ta hã rabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh.

⁸ Ti m' ta ti aj'yy sëew oow, Erimas häd näng doo, dooh tagenaag bä raheer'oot doo. Takarën paawä dooh sa wahë n'aa h'yy kae bä Jesus hã.

⁹ Ti m' baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm Saw-Ru, Paw-Ro ramaneëënh doo. Ti m' baad Paw-Ro baheg'ãäs sëew oow wë.

¹⁰ Ti m' taky hadoo ta hã:
—Dijab t'aah òm! Baad hadoo do ganen'aak do òm. Ky nesaa òm, noo kanes'ats òm —näng mäh. —Mawareem had'yyt hë g'eeh baad hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëek doo? —näng mäh.

¹¹ Ti m' taky hadoo ënh ta hã:

—A wë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb wareem däk. Òm da ty tamaa wät dó. Ti noo gó dooh mahapëë wäd bä papÿÿj bag —näng mä Paw-Ro kyyh.

Ti m' nyyw hë Erimas ty tamaa wäd kän. Tesóts wät mä nyyw hë moo takyyk do pan'aa.

¹² Ti m' sa wahë n'aa bahapäh bä aj'yy ty tamaa wät doo, Jesus hã tah'yy kae däg kän. Tameuuj wät mä Jesus ky n'aa hã.

Ãn-Tijoka s'ee hënh raheboo nã do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Pap bä naa Paw-Ro rabatsëg hõm tamyyj däk hã, Peh-Ke häd näng doo hënh, Pam-Pirija häj n'aa bä. Ti m'

* 13:3 Saw-Ru häd see Paw-Ro. † 13:3 Sa moo radatooj bong, P'op Hagä Do Sahee hejój sa sii tabawät hyb n'aa.

panang Peh-Ke häd näng doo bä rakajaa bä, Jowāw Maah-Ko eréd bong mä Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh, Jerusarēn hēnh tababaaj hōm hyb n'aa.

¹⁴ Peh-Ke bä naa Paw-Ro rabahōm panang Ān-Tijoka s'ee hēnh, Pisidija häj n'aa bä. Ti m' Saab hā, Judah buuj rakamehehāk do hā, rabahōm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh. Ta yt hā m' rabat'oonh.

¹⁵ Ti m' tób yt hā kat'aa do see taner'oot mä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do bód, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do bód na-āāj hē. Taner'ood wät do jawén paa bä, tób sa wahē n'aa rabats'yyt Paw-Ro raheer'oot hyb n'aa rakarēn bä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Āā wakāān —nāk mäh. —Tanyy bä bē wē bē her'oot pé babā hat'oonh do ratsebé hyb n'aa, bē her'ood —nāk mäh.

¹⁶ Ti m' Paw-Ro bas'ëög geēt. Ta moo me m' tame-duuk, bag hēnh rabab'ëeh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Bē maa newē kēh ÿÿ, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-āāj hē P'op Hagä Do hā hyb n'aa es'ee doo —näng mäh.

¹⁷ —P'op Hagä Do Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do tasëew hōm paa er wahē makūūh. Tak'öp rakaood bong P'op Hagä Do an'oo bä Esit bä, sa wakāān nadoo do sa mahang rababong noo gó. Ti m' t'īī hēnh häj n'aa bä naa ta hejój me er wahē makū taman'yyh.

¹⁸ 40 m' ta baab rababong tabanawäng bä, P'op Hagä Do baad taheg'āās sa hā.

¹⁹ Hēēj Kanaāh häd näng doo bä 7 t'īī hēnh habong do paa sa wahē n'aa sa karapee sii hē er wahē makū nu gad'eet, P'op Hagä Do an'oo bä. Er wahē makūū hā tan'oo dāk sa häj n'aa paah.

²⁰ 450 ta baab tabado dāk bä kā er wahē makū tasëew hōm do jawén paa bä tii.

—Ta jawén P'op Hagä Do anoo sa hā ajyy ky n'aa etsëeh do sa mahang ky n'aa etyy doo. Tii d' tabahadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Samuéw bawäd däg bä kā.

²¹ Ti m' er wahē makū rabetsëe, P'op Hagä Do anoo hyb n'aa sa wahē n'aa pan'aa. Ti m' P'op Hagä Do banoo né hē Sauh häd näng doo, Kis häd näng do t'aah, sa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Bēn-Jamih häd näng do panaa ti Sauh. 40 ta baab Sauh bag'āās.

²² Ta jawén tado hōm Sauh, Dawi ta jawén buuj P'op Hagä Do an'oo bä, sa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Hahÿÿ da m' P'op Hagä Do kyyh Dawi ky n'aa: “ÿ karēn doo da Dawi bawät ÿ hapäh. Tamoo wät da sahōnh hē ÿ karēn doo”, näng mä P'op Hagä Do kyyh Dawi ky n'aa hā —näng mä Paw-Ro kyyh.

²³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dawi panaa see P'op Hagä Do mejō kän, Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëeb, taky n'aa enooh do paa hadoo. Jesus né hē tii.

24 Jesus du doo do pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa taher'oot doo, Jowāw nu gahem'uun do häd näng do her'oot sahõnh hẽ Isaraéw buuj sa hã, raberéd hõm hyb n'aa ta ti nesaa doo. Tanu gemuun hõm nesaa do raberéd hõm do heen n'aa.

25 Sahõnh hẽ ta hã P'op Hagä Do mejũũ do tametëek do pan'aa tabahajaa bã, Jowāw nu gahem'uun do ky hadoo: “Jaa ÿ bẽ hã?”, näng mäh. “Doo h bẽ hyb n'aa newëe do tado bã ÿÿh. Doo h P'op Hagä Do H'yyb Däng Do tado bã ÿÿh. Ti awät da jawén ÿÿ. ÿ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa, dooh ÿ haja bã ta tsyym suun ÿ kabo nä bã”, näng mä Jowāw nu gahem'uun do kyyh —näng mä Paw-Ro sa hã.

26 Ti m' ahõm nä Paw-Ro kyyh:

—Wakän haa, Abaraãm panaa, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do hã hyb n'aa hesé doo, bẽ na-ãäj hẽ, bẽ sahõnh hẽ bẽ maa newë. Èr hã né hẽ P'op Hagä Do an'oo däk èr panyyg näng hyb n'aa nyy da ji h'yyb tym Jesus bed'ëep.

27 Jerusarënh panang buuj, sa wahë n'aa na-ãäj hẽ, dooh rah'yy ganyy bã jaa ti Jesus. Dajëb hã Jesus raky n'aa ety däk. Tii da takajaa Saab hã had'yyt hẽ tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã

P'op Hagä Do ky n'aa rod sa kyy kerih do raner'oot doo.‡

28 Doo h rawyyd bã né paawä dajëb hã Jesus raky n'aa etyy hyb n'aa, retsëe Pirato hã tamejũũ radaj'ëep hyb n'aa.

29 Sahõnh hẽ ta ky n'aa kerih do paa P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta hã rabad'oo do jawén paa bã, rabado hyy kãn Jesus hub b'aa hã naa. Ti m' radasuun jëng pä gabaho doo gó.

30 Ti m' taganä wäd kãn p'aa hënh, P'op Hagä Do an'oo bã.

31 Tadajëb pooj jé, hajök ta sii hah'ũũm Garirej häj n'aa bã naa Jerusarënh hënh. Sa hã né hẽ Jesus kas'ee wät hajõng ta äh, taganä wät do jawén paa bã. Ti né hẽ rahapäh doo, hÿÿ kä raher'oot Jesus ky n'aa Isaraéw buuj sa hã —näng mä Paw-Ro kyyh.

32-33 Hahÿ panyyg hanäm do äã her'oot bẽ hã. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do èr wahë makũũ hã, ti né hẽ hÿÿ kä tan'oo däk èr sa panaa paa hã. Ti d' né hẽ tabad'oo Jesus ganä wät tan'oo bã kä. Hahÿ hadoo ta ky n'aa kerih do Saaw-Mo 2 hã:

“Tah ÿ õm. A yb ÿ hado däk naga hẽ.”§

34 Ta pooj jé P'op Hagä Do her'ood däk ta t'aah ganä wät do ky n'aa, ta kamag karejã

‡ 13:27 Raneherod né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji h'yyb tym dëeb ky n'aa, nyy da rarahejã, nyy da radaj'ëep, dooh rah'yy genä bã. Jesus radaj'ëep noo gó kaja däk P'op Hagä Do maher'oot do paah. § 13:32-33 Saaw-Mo 2.7

mahãnh. Hahỹỹ da takerii
däk ta ti ky n'aa:

“Õm ỹ ky n'aa edëng, baad
had'op doo me,
ky kaneh'ỹýt doo me, Dawi
hã ỹ ky n'aa enooh do
paa me.”**

³⁵ Hahỹỹ da na-ããj hẽ tak-
erii däk P'op Hagä Do kyyh
see hã:

“Doo man'oo bã a karom,
tsyt hẽ a wë moo wät do ta ka-
mag n'aa karejã bã.”††

³⁶ Doo Dawi ta daaj hẽ ta
ky n'aa tado bã ti ta her'oot
doo. P'op Hagä Do karën doo
da né hẽ sahõnh hẽ Dawi moo
wät tahawät noo gó. Ta jawén
tadajëb kãn. Ta wahë makũ
rahabong hẽnh tabas'ëëg kãn.
Karejã däk ta kamag n'aa.

³⁷ Tii d' nado dejëp do ma-
hang ganä wät P'op Hagä Do
anoo do hã. Doo ta ti ta
kamag n'aa karejã bã.

³⁸ —Ti hyb n'aa wakãn haa,
—näng mäh —baad ỹ karën
bë heen n'aa nyy däk hahỹ ỹ
her'oot do bë hã: Jesus dajëp
do hyb n'aa, taganä wät do
hyb n'aa, P'op Hagä Do awug
hõm da sahõnh hẽ nesaa do ji
h'yyb tym gó hanäng doo.

³⁹ Mosees ky n'aa jaw'yyk
doo, dooh tahaja bã baad ji
hado däg bã tan'oo bã P'op
Hagä Do matym gó. Jé h'yy
ka'eeh do Jesus hã, baad taba-
hado däk hỹỹ kã P'op Hagä Do
matym gó —näng mäh.

⁴⁰ —Baad bë hyb n'aa
matakä bë hã takanajaa hyb
n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod
raher'oot do paah. Hahỹỹ d'
paa raher'oot P'op Hagä Do
kyyh:

⁴¹ “Bë maa newë käh ỹ ty n'aa
ges'yyk doo.

Bë meuuj da! Bë dejëb kã!

Ỹ moo wät da bë habong do
noo gó sét hadoo doo,
tabad'op hẽ da bë ky dahé, bë
rapanäg né hẽ paawä
ta ky n'aa.”‡‡

—Tii d' né hẽ P'op Hagä Do
kyyh ta ky n'aa rod rerih do
hã —näng mä Paw-Ro tób yt
hat'oonh do sa hã, Jesus ky
n'aa raky nasëm hyb n'aa.

⁴² Ti m' Paw-Ro bahajaa
bã ta her'oot doo, anä kãn
mä Béh-Nabéh daheeh. Ra-
ban'yyh bã m' tób gó naa, t'ĩĩ
hẽnh hat'oonh do rabatsyyd
kãn, Saab see hã p'aa hẽnh
rabaher'oot hyb n'aa ta ti pa-
nyyg.

⁴³ Tób P'op Hagä Do pa-
nyyg rayd naherot do wahë
n'aa kat'aa do hã rakedëë
hõm jawén paa bã, sahõnh
hẽ raban'yyh do jawén paa
bã, hajök Judah buuj, Judah
buuj nadoo do P'op Hagä Do
hyb n'aa jew'yyk do na-ããj
hẽ, rahadaa hõm Paw-Ro Béh-
Nabéh daheeh. Ti m' Paw-Ro
Béh-Nabéh daheeh raky n'aa
jebaanh sa sii hah'ũüm do sa
hã, rahyb n'aa nerét hyb n'aa
P'op Hagä Do ky ennym do ky
n'aa ramaa napëë wät doo.

** 13:34 Isajas 55.3 †† 13:35 Saaw-Mo 16.10 ‡‡ 13:41 Habakuk 1.5

44 Ti m' Saab see hã kã, hajök panang buuj kat'aa, P'op Hagä Do ky n'aa maa new'ëë doo.

45 Ti m' Judah buuj raba-hapäh bä m' hajök do kat'aa doo, h'yy kajewëëts bong Paw-Ro sa hã. Ti m' raky hadoo:

—Dooch te hub tado bä Paw-Ro raheer'oot doo —näk mäh. —Noo kanesa tii —näk mä sa kyyh.

Raky n'aa rejää mä Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh.

46 Ti m' h'yyb neỹỹm doo me Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky gadoo:

—Äã her'ood wät P'op Hagä Do panyyg pooj jé bë hã. Dooch bë karën bä bë gado bä. Dooch bë karën bä bë h'yyb tym hedëb had'yyt doo. Ti hyb n'aa hỹỹ kã äã bahöm kãn, äã baher'ood kãn Judah buuj nadoo do sa hã kã —näk mäh.

47 —Tii d' né hë äã P'op Hagä Do mejüü kerih do hã:

“ÿ an'oo bä öm sahõnh hë Judah buuj nadoo do sa h'yy ganä n'aa maba-hadoo hyb n'aa.

Tii d' ÿ bad'oo, mamahüüm hyb n'aa käh ÿ n'aa dawëë habong do sa hã,

ÿ bed'ëëp hyb n'aa sa hã ne-saa do mahãnh, si ÿ had'yyt hë rababok hyb n'aa kã.”§§

48 Ti m' Judah buuj nadoo do ramaa napäh bä ta tii, rat-sebee bong.

—Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

Ti m' sahõnh hë P'op Hagä Do asëew hõm doo, edëb had'yyt do ragadoo hyb n'aa ta pa, raky dahé kãn Jesus ky n'aa.

49 Ti m' raheer'ood kãn Jesus ky n'aa panang bä, panang nedaa bä haj'eenh do sa hã na-ääj hë.

50 Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rabahöm kãn ÿỹj ky n'aa etsëeh doo, P'op Hagä Do hyb n'aa esee do wë, panang bä ky n'aa etsëeh do ajyy n'aa sa wë na-ääj hë. Raheer'ood had'yyt hë sa hã rah'yy kawereem hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh sa wë, rabah'eed h'üüm hyb n'aa ta s'ee hënh. Ti m' tii d' né hë rabad'oo. Rah'eed n'yyh sa panang bä naa.

51 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ratapyng hõm k'ääts sa tsyym suun hã padëek doo. Tii d' rawén d'oo baad nado ta wób sa mo haj'aa sa hã, rahanäng péh. Ti m' rabahöm kãn panang Ikonijo häd näng doo hënh.

52 Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do ratsebee bong. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm kãn.

14

1 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh rakajaa bä panang Ikonijo häd näng doo bä, rabahöm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã, rabahed'oo doo da. Baad rabaher'oot t'ii hënh Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajök Judah

buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ, raky daheeh Jesus ky n'aa.

² Ti m' Judah buuj Jesus ky n'aa ganadoo doo, rah'yyb metsëeh Judah buuj nadoo doo, rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wë.

³ Ti hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabaym ta tii bã hajõng ta äh. H'yyb neÿÿm doo me rabaher'oot Jesus ky n'aa. Ti m' Jesus anoo sa hã rabahajaa hyb n'aa rapeh-unh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do kyy gó né hẽ ti P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa raheer'oot doo.

⁴ Ti m' panang buuj wób raky daheeh Paw-Ro raheer'oot doo, ta wób raky daheeh Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo.

⁵ Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, Judah buuj nadoo doo, sa wahë n'aa sii hẽ rakaner'oot Paw-Ro Béh-Nabéh rarejäã hyb n'aa, pä me rabakut hyb n'aa.

⁶ Ti m' Paw-Ro raky n'aa napäh bã m' tii, rakejën hõm hëej bód Rikonikas häd näng doo hënh, panang Ris, Derebé häd enäh doo hënh, ta tii bã häj n'aa hënh.

⁷ T'ĩ hënh na-ããj mä raheer'oot Jesus ky n'aa hanäm doo.

Paw-Ro rakut do pä me pa-nyyg n'aa hahÿÿh

⁸ Ti m', Ris bã Paw-Ro her'oot do maa new'ëë do sa mahang aj'yy k'yy gadóm

do bahäng. Ta hã d' né hẽ takenäng noo gó. Dooch noo gó tabawäd bã.

⁹ Tamaa newëë mä Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro bahég'ääs ta wë. Tah'yyb hapäh né hẽ, aj'yy h'yy ka'eeh Jesus hã tabahub däk hyb n'aa.

¹⁰ Ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëed! —näng mäh.

Ti m' nayyw hẽ tabas'ëëg gëët mäh. Ti m' tadu doo hawäd däk doo.

¹¹ Ti m' hajök do rahapäh bã Paw-Ro mo haj'aa, tak'ëp mä raky kakä bong. Sa kyy me raky hadoo:

—P'op habong doo, ër h'yy kaha'eeh do ahyy b'ëeh. Ajyy gó rakesok —näk mäh.

¹² Béh-Nabéh ramaneëenh Sewus häd me, rah'yy kaha'eeh doo. Paw-Ro ramaneëenh Er-Mes häd me, rah'yy kaha'eeh do seeh, Paw-Ro ti her'ood ub do hyb n'aa.

¹³ Ti m' tób Sewus rahyb n'aa esee do yt hã moo hew'ëët do tamanaa booj yb, b'aa ts'oooh sii hẽ, sa panang noo bã. Panang babuj n'aa sii hẽ takarën paawä tajuu booj yb, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Panang nedaa bã tób Sewus rahyb n'aa esee do basooh.

¹⁴ Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahapäh bã m', ras'ëed hõm sa daaj hẽ sa saroor tii da raganen'aak do heen n'aa. Ti m' rawaj'aa bong sa mahang. Rawaj'aah bã m' tak'ëp mä rageëenh:

¹⁵ —H'ëed hyb n'aa tii d' bë bad'oo? —näk mäh. —Ajyy né

hē āāh, bē da hadoo doo! — nāk mäh. —Bē āā panāk āā wén na, bē beréd hōm hyb n'aa hahȳ daap hē bē h'yy kaha'eeh doo. Dooch redēb bā tii. Taw'āāts hē P'op Hagä Do hā, hedēp do hā bē h'yy kawareem, sahōnh hē pahuunh do hā bē h'yy ka'eeh hyb n'aa. Sahōnh hē badäk hahȳh, wē, akajar na-āāj hē, sahōnh hē ta hā habong do na-āāj hē P'op Hagä Do mo haj'aa.

¹⁶ P'ooj ub rakarēn doo da paa P'op Hagä Do banoo rababok sahōnh hē badäk hahȳ haw'āāts hē hāj n'aa babuu.

¹⁷ Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do ta daaj hē takametēeh sa hā. Tametä had'yyt hē baad had'op do sa hā tanoo doo me. Ti né hē mejūū naeng badoos doo. Ti né hē hanoo bē joom baad tawén eaak. Ti né hē bē waa hanoo. Ti né hē bē h'yyb tsebé tan'oo bā —nāk mä Paw-Ro sa kyyh.

¹⁸ Ti m' raheer'ood wäd né paawä, p'eets ub paawä raky nadaheeh. P'eets ub paawä rabajuu né hē booj yb sa hyb n'aa.

¹⁹ Ti m' rabaher'oot nä bā, Paw-Ro sa maji, Judah buuj, kaja nä. Ān-Tijoka, Ikonijo panang häd enäh doo bā naa rabana. Ti m' raheer'oot hajök do sa hā, rah'yy kawapēen hyb n'aa Paw-Ro sa wē. Ti m' hajök do rakawaj'āān bong Paw-Ro sa wē. Paw-Ro rakud kän pä me. Dajēp red'oo rawén takyg hōm panang bahānh. Tii b' raberéd jat.

²⁰ Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do kata b'ēeh mä Paw-Ro

pa. Ti m' Paw-Ro bas'ēeg gēēt. P'aa hēnh tabahōm ēnh panang hēnh. Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahōm kän panang Derebé häd näng doo hēnh.

Paw-Ro rababaaj hōm do Ān-Tijoka hēnh panyyg n'aa hahȳh

²¹ Ti m', ta ti panang bā raheer'oot Jesus ky n'aa hanām doo. Hajök mä Jesus hā h'yy kae kän raheer'oot do hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rababaaj hōm kän Ris bā, Ikonijo hēnh, Ān-Tijoka hēnh.

²² Ti m' ramabaaj nä me, panang buuj Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā baad raky n'aa edēē dāk, ranerét hyb n'aa Jesus hā rah'yy ka'eeh doo. Baad rabaher'oot ratsebé hyb n'aa. Hahȳ d' mä na-āāj hē ramaher'oot sa hā: “Hajōng né da ji ahoop P'op Hagä Do bag'āās do karapee ji bahadoo hyb n'aa.”

²³ Sahōnh hē panang ramatebēs me, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rasēew hōm Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa. Ti m' raky n'aa etsēē sa hyb n'aa. Ranoo kanawa doo me m' Jesus rahyb n'aa esee. Hahȳ d' mä sa kyyh:

—Baad mahagāā hahȳ a hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa a hā h'yy ka'eeh do sa hā —nāk mäh.

²⁴ Ti m' ratabēs Pisidija hāj n'aa bā. Ti m' rakajaa Pam-Pirija hāj n'aa bā.

²⁵ Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä raher'oot Jesus ky n'aa. Tii b' naa rabaw'ëenh mä panang Atarija häd näng doo hënh.

²⁶ Tii bä ragatsëg tooj kån marakate gó. Ti m' rabatsëg hõm kån ãn-Tijoka hënh, rahana doo hënh. ãn-Tijoka bä né hë Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa ets'ëë wät do paa Paw-Ro sa hyb n'aa, baad P'op Hagä Do bahag'ããs hyb n'aa sa hä. Tii b' naa né hë ti ramejũũ do paah, jé pad'yyt hë rabaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Paw-Ro rabahajaa do hyb n'aa rababaaj nä kån.

²⁷ Rakajaa bä kä m' ãn-Tijoka bä, ramejũũ Jesus hä h'yy ka'eeh do rakata padëek hyb n'aa. Ti m' raher'oot sa hä sahõnh hë P'op Hagä Do mo haj'aa sa hä raheboo nä hënh. Raher'oot na-ããj hë m', Judah buuj nadoo do sa hä Jesus an'oo däg kån ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

²⁸ Ti m' hajõng ta äh ãn-Tijoka bä Paw-Ro rabaym Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang.

15

Jerusarënh bä Jesus hä h'yy ka'eeh do rakaner'oot do panyyng n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', ti noo gó ajyy wób rakajaa ãn-Tijoka bä, Judah häj n'aa hënh naa. Ti m' radu doo rama metëek Judah buuj nadoo do hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do hä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Taw'ããts hë bë masuuj noo byyh ehök Mosees ky n'aa jaw'yyk do metëek doo da. Tii da bë moo naboo bä, dooh bë P'op Hagä Do edëeb bä ta wë —näk mäh.

² Dooch Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ragenaag bä raher'oot doo. Ky kedag bok sa sii ta ti hyb n'aa. Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do ãn-Tijoka bä habong do rabasëew hõm Paw-Ro, Béh-Nabéh, Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, Jerusarënh hënh rabahõm hyb n'aa. T'ĩ hënh ramejũũ rabahõm, masuuj noo byyh kahök do ky n'aa rabeaanh hyb n'aa 12 hedoo do Jesus mejũũ do sa hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa t'ĩ hënh habong do sa hä.

³ Ti m' rabahõm kån. Ramahõm me m', Penisija häd näng do häj n'aa bä, Samarija häd näng do häj n'aa bä na-ããj hë raher'oot Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä nyy da Judah buuj nadoo do wób h'yy kae padëek P'op Hagä Do hä. Jesus hä h'yy ka'eeh do panang bä habok do raky n'aa napäh bä tii, tak'ëp ratsebee bong.

⁴ Ti m' Paw-Ro rakaja hõm bä kä Jerusarënh hënh, Jesus hä h'yy ka'eeh doo, sa wahë n'aa na-ããj hë, 12 hedoo do Jesus mejũũ do na-ããj hë baad ragadoo. Ti m' Paw-Ro raher'oot mä sa hä sahõnh hë ramoo bok do hä P'op Hagä Do mo haj'aa do ky n'aa raheboo nä hënh.

⁵ Ti m' Pariséw wób Jesus hä h'yy ka'eeh do raky hadoo:

—Taw'ääts hē ji mejūū Judah buuj nadoo do Jesus hā h'yy kae padëek do sa hā, sa masuuj noo byyh ehōg hōm. Taw'ääts hē na-ääj hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh —nāk mā sa kyyh.

⁶ Ti m', ti hyb n'aa m' 12 hedoo do Jesus mejūū doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa na-ääj hē rakata b'ëeh rabaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa.

⁷ Ti m' bāp peej dāg raky n'aa her'oot do jawén paa bā, Peed as'ëeg gëet, ti m' taky hadoo:

—Wakān haa —nāng mäh. —Bē hapäh né hē p'ooj ub ŷ P'op Hagä Do asēm do ŷ baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hā, rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hā.

⁸ P'op Hagä Doo, ji h'yyb tym hapäh doo, tametëeh tagadoo na-ääj hē Judah buuj nadoo doo. Tanoo ta Sahee sa h'yyb tym gó tabajëng doo, ër hā tanoo do hadoo.

⁹ Dooh ta see hadoo pé ër hā, sa hā na-ääj hē. P'op Hagä Do awug hōm sa h'yyb tym gó hanāng doo, Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, ër h'yyb tym gó hanāng do P'op Hagä Do awug hōm do hadoo, ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus hā.

¹⁰ Ti hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa bē gahëen Judah buuj nadoo do Jesus hā h'yy kae padëek do ramoo bok hyb n'aa ta ti ër nahajaa doo, ër wahē makū na-ääj hē rana-hajaa doo? H'ëed hyb n'aa bē karēn P'op Hagä Do bē

metyy?

¹¹ Dooh taw'ääts hē tado bā —nāng mäh. —Dooh ër moo bok do hyb n'aa tado bā ër h'yyb tym P'op Hagä Do bed'ëep. Jesus hyb n'aa, ër Jesus kamahān do hyb n'aa tii. Ti hadoo né hē sa hā, Judah buuj nadoo do sa hā —nāng mā Peed kyyh.

¹² Ti m' sahōnh hē bag hēnh rababē hōm ramaa newëe bā Béh-Nabéh Paw-Rodaheeh raheer'oot doo. Paw-Ro raheer'oot mā rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, P'op Hagä Do hejój me ramoo bok doo, Judah buuj nadoo do sa mahang.

¹³ Rabahajaa bā raheer'oot doo, Tsijaa ky hadoo mäh:

—Bē maa newë kēh ŷŷ, wakān haa —nāng mäh.

¹⁴ —Peed her'ood wāt nyy da P'op Hagä Do t'yyd mehīn wāt Judah buuj nadoo doo, sa mahang P'op Hagä Do kara-pee rabadoo hyb n'aa.

¹⁵ Ta ti taher'oot do baad tanu dāng P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hā. Hahŷŷ da takerii dāk:

¹⁶ “Ta ti jawén ŷ matëeh da.

Hajōō ta baab né paawä dooh
Dawi panaa rabagāā
boo bā,

p'aa hēnh Dawi panaa see
sa wahē n'aa tabahado

däk ÿ an'oo bä da.*

17-18 Tii da ÿ wén d'oo, Judah
buuj wób,
sahõnh hē Judah buuj nadoo
do sii hē,
karapé haa pan'aa hedoo
doo,
ÿ rabesoos hyb n'aa', näng mä
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo,
p'ooj ub taky däng do moo
wät doo.†

19 –Ti hyb n'aa, –näng mä
Tsijaag –hä ÿÿ péh, taw'ääts
hē dooh ta bahñh ër mejõ
bä Judah buuj nadoo do P'op
Hagä Do hä h'yy kae padëek
do sa hä.

20 Taw'ääts hē ër erih
ranawëh hyb n'aa P'op Hagä
Do hä h'yy kana'eeh do sa
kabarii raweh'ëeh do tä n'aa.
Taw'ääts hē ër erih ranaÿÿh
hyb n'aa sa ÿÿm nadoo do
sii, sa patug nadoo do sii.
Ranawëh hyb n'aa sa masãh
dab, har'ëeng dab, ranaboh
bä ta majyyw gatsëe däk doo.
Taw'ääts hē ër erih na-ãäj hē
ranawëh hyb n'aa majyyw.

21 Tii d' ër wén erih, Mosees
ky n'aa jaw'yuk do raner'ood
had'yyt hē däg panang
haw'ääts hē Saab hä had'yyt
hē, tób P'op Hagä Do panyyg
rayd naherot do yt hä. Ti hyb
n'aa raheen n'aa nyy däk né
hē Mosees ky n'aa jaw'yuk do
hä –näng mä Tsijaag kyyh sa
hä.

* **15:16** Tób hadëe hyng do paah, p'aa hēnh ji tama sooh do ky n'aa gó tabeh'üüm
Gereg kyy me Dawi panaa ky n'aa. P'op Hagä Do hä Judah buuj raky nadaheeh
do hyb n'aa, hajõõ ta baab noo gó dooh Dawi panaa rabagãã boo bä paa Judah häj
n'aa bä. Tii bä kä, ta ky n'aa rod raber'oot do hä, ti awät da Dawi panaa seeh, p'aa
hēnh sa hä tabag'ääs doo, P'op Hagä Do ky däng. Jesus né ti ta ti **Dawi panaa** P'op
Hagä Do ky däng doo. † **15:17-18** Amos 9.11-12

*Judah buuj nadoo do rama
erih do panyyg n'aa hahÿÿh*

22 Ti m' 12 hedoo do Jesus
mejüü doo, Jesus hä h'yy
ka'eeh do sa wahë n'aa,
sahõnh hē Jesus hä h'yy
ka'eeh doo, rasëew hõm sa
wób, ramejüü hyb n'aa Béh-
Nabéh Paw-Ro sa sii, ãn-Tijoka
hēnh. Rasëm do häd hahÿÿh:
Judas Bar-Saba häd näng doo,
Siras daheeh. Jesus hä h'yy
ka'eeh do sa wahë n'aa wób
tii.

23 Ti m' sa hä ramejüü rerih
doo kä. Hahÿ ti rama erih
doo:

“ãh, 12 hedoo do Jesus
mejüü doo, Jesus hä h'yy
ka'eeh do sa wahë n'aa na-
ãäj hē, bë wakãän hedoo
ãh. Bëeh, Judah buuj
nadoo do Jesus hä h'yy
ka'eeh do ãn-Tijoka panang
bä habong doo, Sirija häj
n'aa bä, Siris häj n'aa bä
habok do na-ãäj hē ãã ma
erih. ãã edëng bëeh.

24 “ãã heen n'aa enäh
babä nãa t'ïï hēnh heboo nä
doo. ãã heen n'aa enäh,
ajyyraher'oot doo me baad
nado wäd bë h'yyb ran'oo
bä. Bë h'yyb manepëe boo
ran'oo bä. Dooh ãã kyy gó
tado bä ta ti rama metëek
doo.

25 Ti hyb n'aa baad ub
babä ãã kaner'oot, bë wë
ãã mejüü hyb n'aa ãã wób,

Paw-Ro Béh-Nabéh ér najiis bë mejüü do sa sii rabahôm hyb n'aa.

²⁶ P'eets ub radejëeb paawä Jesus Kristo, Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa rabaher'ood hôm do hyb n'aa, dooh Paw-Ro Béh-Nabéh rah'yb eÿÿm bä, dooh rah'yy gejë hôm bä.

²⁷ Äã mejüü Judas Siras daheeh raky masa hyb n'aa äã erih do hä.

²⁸ Baad ub né hë P'op Hagä Do Sahee metëeh äã hä, äã ganahëen hyb n'aa bë hä tak'öp hejooñh doo. Äã hä na-ääj hë baad ub P'op Hagä Do Sahee metëeh doo. Jääm hë bë tayy hahÿ äã her'oot do bë hä:

²⁹ Taw'ääts hë bë nawëh P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëeh do tä n'aa. Taw'ääts hë bë nawëh bë masääh dab, har'eëng dab bë naboh bä ta majyyw gatsëe däk doo. Bë awëë manä ta majyyw. Bë aä manä bë ÿÿm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Ta ti bë ky dahé bä, taw'ääts hë. Jääm hë kä äã erih doo."

³⁰ Ti m' Jesus mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa daheeh ramejüü Paw-Ro, Béh-Nabéh, Judas, Siras daheeh rabahôm hyb n'aa. Ti m' rabahôm kån. Ti m' rakajaa bä Än-Tijoka bä, ramejüü sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do séd hä rakata padëek hyb n'aa. Ti m' ranoo sa hä 12 hedoo do rama erih doo.

³¹ Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do t'ïi hënh kata däk do raner'ood bong kerih doo. Ti m' ratsebee bong ta ky n'aa hyb n'aa.

³² Ti m' Judas, Siras daheeh, baad mä ramaher'oot Jesus hä h'yy ka'eeh doo, baad ub, tsebë doo gó rababok hyb n'aa, rah'yy ganejë hôm hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod né hë m' ti Judas, Siras daheeh.

³³ Ti m', hajõng ta äh t'ïi hënh rabaym do jawén paa bä m', Jesus hä h'yy ka'eeh do kedëe bong, rababaañ hôm hyb n'aa Jerusarënh hënh. Sa hä rakedëe bong bä m' raky hadoo:

—Baad tanyy né hë ti bë bana. Baad äã karën P'op Hagä Do bë taky n'aa edëng. H'yb näm doo me äã karën bë babaaj hôm —näk mäh.

Ti m' ta wób rababaañ hôm kån. [³⁴ Siras aym dó.]

³⁵ Ti m' Paw-Ro, Béh-Nabéh rabaym Än-Tijoka bä. T'ïi hënh rama metëek ta wób sa sii Jesus ky n'aa.

Jesus hä h'yy ka'eeh do rabeg'ääs panang raheboo nä doo hënh panyyg n'aa hahÿÿh

³⁶ Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ky hadoo Béh-Nabéh hä:

—Hamäh, ér ah'üüm p'aa hënh ér heboo nä do paa hënh. Jesus hä h'yy ka'eeh do ér heg'ääs, jé pad'yyt hë Jesus ky n'aa ér her'oot do paa hënh. Ér heg'ääs baad raboo bä —näng mäh.

³⁷ Ti m' Béh-Nabéh karēn paawā Jowāw Maah-Ko bahōm sa sii.

³⁸ Paw-Ro hā dooh baad tado bā, Pam-Pirija bā Jowāw Maah-Ko, sa sii hawāt do paah, teréd bong do hyb n'aa.

³⁹ Dooh rah'yyb dāng do tado bā, ti hyb n'aa raketyn bong. Béh-Nabéh, Jowāw Maah-Ko daheeh rabatsēg hōm tsyt dēeg hā Tsi-Peré hād nāng doo hēnh.

⁴⁰ Ti m' Paw-Ro hata kā Siras. Ti m' ratsyym kasok bā m' Jesus hā h'yy ka'eeh do Ān-Tijoka bā habong do raky hadoo sa hā:

—Baad ub bē P'op Hagā Do kamahān. Baad ub bē tabahag'āās —nāk mäh.

⁴¹ Ti m' Sirija hād nāng do hāj n'aa bā, Siris hād nāng do hāj n'aa bā rakajetsēg hōm. Rakajetsēk me Paw-Ro maher'oot Jesus hā h'yy ka'eeh do panang bā habong do sa hā, baad rababok hyb n'aa, ratsebé hyb n'aa, rah'yy kae magyys hē hyb n'aa.

16

¹ Ti m' panang Derebé hād nāng doo hēnh Paw-Ro rabeboo nā jawén paa bā, rabahōm panang Ris hād nāng doo hēnh. Tii bā tamamuun Jesus hā h'yy ka'eeh do seeh, Tsimoot hād nāng doo. Ta yŷn mā Judah buuj. Ta yb mā Gereg buuj.

² Jesus hā h'yy ka'eeh do Ris bā habong doo, Ikonijo bā habong do na-āāj hē, baad mā rabaher'oot Tsimoot ky n'aa.

³ Ti m' Paw-Ro karēn Tsimoot ahōm sa sii. Pooj jé tamejūū ta masuuj noo byyh kahōg hōm, Judah buuj t'īi hēnh hāj n'aa bā habong do sa hyb n'aa, sahōnh hē rahapäh do hyb n'aa Gereg buuj Tsimoot yb. Dooh takarēn bā Judah buuj rakawajāān ta hyb n'aa.

⁴ Ti m' sahōnh hē panang ramatebēs me raheer'oot rama erih do ky n'aa 12 he-doo do Jesus mejūū doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa na-āāj hē Jerusarēnh bā habong doo, rerih doo.

⁵ Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh doo, panang haw'āāts hē habong doo, tak'ēp mā rah'yy kae kån Jesus hā. Jesus hā h'yy ka'eeh do kahūūm had'yyt hē.

Paw-Ro s'ēeh hadoo do pa-nyyg n'aa hahŷŷh

⁶ Ti m', dooh P'op Hagā Do Sahee an'oo bā raheer'oot Jesus ky n'aa Asija hāj n'aa bā. Ti hyb n'aa m' ratabēs Pirikija, Garata hād enäh do hāj n'aa.

⁷ Misija hāj n'aa bahēej jēng bā, rakarēn paawā Bitinija hāj n'aa hēnh rabahōm. Ti hadoo né hē dooh m' Jesus Sahee an'oo bā.*

⁸ Ti hyb n'aa Misija hāj n'aa bā rakajetsēg w'ēēnh. Panang Torowas hād nāng doo hēnh mā rabaw'ēēnh.

⁹ Tii bā, panang bā, atsēm, Paw-Ro s'ēeh hadoo mā ta hā. Ta s'ēē gó tahapäh mā aj'yy hageēt doo, Paw-Ro hats'yyt doo. Hahŷŷ d' mā

* 16:7 Sa h'yyb gó m' rabahapäh tii.

aj'yy hageët do kyyh: “B'ëep Masedonija häj n'aa hënh. Äã mamasa”, näng mäh.

¹⁰ Paw-Ro s'ëeh hadoo do tahapäh do jawén paa bä, nayyw hë äã benyyw hõm äã h'ëed, äã tsyym kasok hyb n'aa Masedonija hënh hah'üüm doo. Äã hä, P'op Hagä Do ti äã naëenh doo, Masedonija babuj n'aa hä äã baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa.†

ÿñh Ridija häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m', tii b' naa äã gatsëg t'oonh marakate gó. Ti m' nayyw hë äã batsëg hõm tsyt dëëg hä Samotaras häd näng doo hënh. Ti m' jat'iip hadoo äã kajaa panang Newaporis häd näng doo bä.

¹² Tii b' naa äã bahõm kån panang Pirip häd näng doo hënh. Jääm né hë ky n'aa etsëeh ta ti panang Masedonija häj n'aa bä. Hajök Roma buuj t'ii hënh rababong. Tii bä äã baym pawóp hë ta äh.

¹³ Ti m' Saab hä, Judah buuj rakamehehäk do hä, panang bahãnh äã babok. Tamii me äã baw'ëenh. Äã hä, tamii takeën hä Judah buuj rakat'aa P'op Hagä Do hä raky n'aa etsëeh hyb n'aa.‡ Ta tii bä kata b'ëeh do äã mamuun bä, tüü äã bab'ëeh sa pa. Ti m' äã du doo äã her'oot do Jesus ky n'aa, ÿÿj tii bä kata b'ëeh do sa hä.

¹⁴ Sa mahang ti ahäng ÿñnh Ridija häd näng doo, Panang Tijatira häd näng doo bä naa. Pääñ hebaan do hahiin do hesäm do tii. Judah buuj nado né paawä, P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ti m' baad tahyb n'aa gadoo Paw-Ro her'oot doo, Jesus an'oo bä.

¹⁵ Ti m' ranu gemuun wät ta wakään daheeh. Ti m' äã tabats'yyt sa tób hënh. Ti m' Ridija ky hadoo:

—Bë hä ÿ h'yy kae bä né hë Jesus hä, ÿ karën paawä bë ayyw dó tóp ÿ yt hä —näng mäh.

Ky kah'üüm äã hä, äã wén ym.

Paw-Ro, Siras daheeh, radewäts b'ëeh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' ta see pé noo gó Judah buuj raky n'aa hetsë hënh äã bahõm bä, äã mamuun maruus. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä adäk. Noo ese karap'aar h'yyb nesaa do an'oo bä. Taher'oot ta wób sa hä h'ëed hado ta jawén rababok doo. Ti hyb n'aa ta kariw n'aa hajõng da-jëer ragedak.

¹⁷ Paw-Ro sii hë, äã sii hë, ta ti maruus bawäd had'yyt hë. Äã sii tabawät bä tak'ëp tageëenh:

—P'op Hagä Doo, Sahõnh Hë Bahãnh Hadoo Do wë moo heb'ook do hahÿ ayy. Raheer'oot bë hä nyy da P'op

† 16:10 Rukas ti hahÿ erii wät doo. Masedonija hënh Paw-Ro rabahõm do pooj jé Rukas kata däk sa hä. Sa sii tabawäd kån. ‡ 16:13 Pawóp its rado bä Judah buuj ta wób sa panang bä haj'eenh doo, dooh ratamaa bä P'op Hagä Do panyyg raneherót do tób n'aa. Tamii nabyy me rakahet'aa, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

Hagä Do bë tabed'ëep nesaa do mahänh, ta wë bë basëek hyb n'aa! —näng mä maruus.

18 Hajōng ta äh tii da tabed'oo. Ti m' Paw-Ro tah'yyb panas'ëeh do hyb n'aa ta her'oot do hä, Paw-Ro ty kaw'ōöd däk ta wë, ti m' taky hadoo karap'aar h'yyb nesaa do hä:

—Jesus Kristo häd gó òm ŷ mejüü mabanyyh hyb n'aa maruus hä hadäk doo —näng mäh.

Ti m', nayyw hë karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do paa anä kän.

19 Ti m' ta kariw n'aa rabahapäh bä m', dooh ragedag wäd bä dajëer, rameso padëek Paw-Ro, Siras daheeh. Ti m' ramahüüm panang buuj rakahet'aa bä, hyb n'aa jew'yyk do sa wë.

20 Hyb n'aa jew'yyk doo, ji ky n'aa etyy do sa matym gó raky n'aa tapaa sa hä. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Hahÿ Judah buuj rametëek ër panang buuj sa hä rakamaj'ii hyb n'aa.

21 Rametëek na-ääj hë rabahed'oo doo da ër nahajaa doo. Dooh taw'ääts hë tado bä ër gado bä. Roma buuj ëer —näkö mä sa kyyh.

22 Ti ky hedoo né hë hajök do sa kyyh. Tii bä kä m', hyb n'aa jew'yyk do ramejüü rakebo bëeh Paw-Ro Siras sa saroor rabaheyyh hyb n'aa.

23 Ti m' tak'ëp rabaheyyh do jawén paa bä, ramejüü radewäts b'ëeh. Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa hä ramejüü, baad tabahag'ääs Paw-Ro Siras daheeh.

24 Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa dewäts b'ëeh t'öp gadäg ub doo gó. Ti m' b'aa gó ji tsyym tyw n'aa ragegots padëek doo gó tadabong sa tsyym.

25 Ti m' atsëm ub, gawak'aap, Paw-Ro Siras daheeh raky n'aa etsëe mäh, P'op Hagä Do hä rama ejäm mäh. Ta wób radewäts b'ëeh do ramaa newëe sa kyyh.

26 Tii bä, nayyw hë, tak'ëp tabana k'ääts katajuus doo. Pä ragadahew'ëes do mesoo n'aa katajus wät na-ääj hë. Ti m' ragadahew'ëes do nooh, noo kasëets hóm ta daaj hë katajuus do hyb n'aa. Haak sapuuw hedoo do radewäts b'ëeh do sa moo hä padëek do paah, kajäg bëeh tüü.

27 Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa ty gawëej däk bä, tahapäh bä ragadahew'ëes do noo gasëets hóm doo, tado däk sën-jeer ta daaj hë takadaj'ëep hyb n'aa paawä. Sahönh hë raban'yyh ted'oo.

28 Ti m' tak'ëp Paw-Ro beënh:

—Kadajëeb manä a daaj hë! —näng mäh. —Sahönh hë ääh, babä ää bab'ëeh —näng mäh.

29 Ti m' aj'yy betsëe ta bag, ti m' tawaj'aa suun, ti m' ahyy

§ 16:19 Noo ese do paa hyb n'aa, ta wób rabena maruus wë, tamaher'oot hyb n'aa sa hä ny hadoo sa pooj jé hawät doo. Maruus kariw n'aa hä rep'aak sa hä tamaher'oot hyb n'aa. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do paa anä kän do jawén paa bä, dooh maruus noo ese wäd bä. Ti hyb n'aa né hë ta kariw n'aa rakawajään Paw-Ro sa wë.

häng ta taron nu paa me Paw-Ro Siras sa wë.

³⁰ Ti m' taman'yyh ragadahew'ëes doo gó naa. Teaanh mä tii bä:

—Nyy d' ÿ bad'oo hëp ÿ tym P'op Hagä Do bed'ëep hyb n'aa nesaa do mahãnh, ta wë ÿ basëek hyb n'aa? —näng mäh.

³¹ Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do hä mah'yy kae. Tii bä a h'yyb tym P'op Hagä Do ed'ëep da, ta wë mabawät hyb n'aa da, òm a tób yt hä haj'eenh do na-ãj hë —näk mäh.

³² Ti m' raheer'oot ta hä, ta tób yt habong do sa hä na-ãj hë Jesus ky n'aa.

³³ Ti m' ti noo gó né hë, atsëm ub, Paw-Ro Siras sa rog rahewyyh do haj'aa paah, ragadahew'ëes do hagä n'aa hetsyyd hõm. Ti m' nayyw hë ranu gemuun wät ta wakãan daheeh.

³⁴ Ti jawén Paw-Ro Siras daheeh tamahũm mä ta tób hënh. Ti m' tanoo sa waa. Ti m' tak'ëp tatsebee kãn ta wakãan daheeh, P'op Hagä Do hä rah'yy kae däk do hyb n'aa.

³⁵ Ti m' jati péh, hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ warahén wób, ragadahew'ëes do hagä n'aa wë, tabasog nyyh hyb n'aa ragadahew'ëes doo gó hab'ëeh do paah, Paw-Ro Siras daheeh raban'yyh hyb n'aa.

³⁶ Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa her'oot Paw-Ro hä:

—Hyb n'aa jew'yyk do ÿ ramejũũ, òm Siras daheeh ÿ basog nyyh ragadahew'ëes doo gó naa, baad bë bah'ũm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hyb n'aa bë anäh, h'yyb nyyw gó bë ahõm —näng mäh.

³⁷ Ti m' Paw-Ro baher'oot warahén panäk do sa hä:

—Bë hapäh né hë Roma buuj ky n'aa jaw'yyk doo. Dooch tahaja bä Roma buuj rahewyh bä ranaher'oot nä bä raky kes'ëem do ky n'aa. Roma buuj né paawä ääh, ää rahewyyh sahõnh hë sa matym gó, dooh né paawä ää hä ran'oo bä ää her'oot ää ky n'aa. Ää radewäts b'ëeh tii bä ragadahew'ëes doo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bä ää hä, hÿÿ kã rakarën kejën do hadoo ää bahõm. Dooch baad tado bä. Ää karën rabana wawëe hë, sa daaj hë ää ramanyyh hyb n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh panäk do sa hä.

³⁸ Ti m' warahén rabahõm kãn, raheer'oot mä sa hä. Ti m' hyb n'aa jew'yyk do raky n'aa napäh bä, Paw-Ro Siras daheeh Roma buuj, tak'ëp mä rabeÿÿm bong.**

³⁹ Ti m' rabahõm Paw-Ro sa wë, raber'oot hyb n'aa sa sii. Ti m' raky hadoo:

—Ää karën bë hyb n'aa mabaan hõm ää mo haj'aa bë hä. Bë kawaj'ään manä ää wë —näk mä sa kyyh.

Ti m' baad hadoo doo me retsëe rabahõm hyb n'aa sa

** 16:38 Rawén jeÿÿm bong, rabahewyyh bä, dooh rahapëe bä Roma buuj rado bä. Daap hë ramejũũ rabahewyyh. Daap hë radewäts b'ëeh. Dooch tii da Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj hä radoo bä.

panang bä naa.

⁴⁰ Paw-Ro raban'yyh bä ragadahew'eës doo gó naa, Ridija tób hēnh rabahōm. T'īi hēnh rakat'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa sii. Baad ub mā rabaher'oot sa hā, rah'yyb neŷŷm doo me Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' rabahōm kån.

17

Jesus hā h'yy kana'eeh do radu n'aa kamaj'īi do panyyg n'aa hahŷŷh

¹ Ti m', Paw-Ro ramahōm me ratabēs Ām-Piporis hād nāng do panang, Aporonija hād nāng do panang na-āāj hē. Kaja hōm kån mā panang Tesaronika hād nāng doo bä. Tii bä ti asooh tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo.

²⁻³ Ti m', t'īi hēnh Paw-Ro rabahōm Judah buuj rakamehehāk do hā, rabahed'oo doo da. Tamawoob hē Saab noo gó P'op Hagä Do kyy kerih do paa hā Paw-Ro metēeh sa hā, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dāng Do ky n'aa. Tama her'oot mäh, tametēeh Kristo dajēp né hē, ganä wät né hē tadajēp jawén paa bä, ta ky n'aa kerih dāk doo da né hē. Ti m' taky hadoo:

—Jesus, ta ky n'aa ŷ her'oot do bē hā, ti né hē Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dāng Doo — nāng mäh.

⁴ Ti m' Judah buuj wób raky daheeh Jesus ky n'aa. Séd rah'yyb hedo däg kån Paw-Ro sa hā. Hajōng Gereg buuj P'op

Hagä Do hyb n'aa hes'ee do na-āāj hē raky dahé kån Jesus ky n'aa. Ti hadoo ēnh hajōk ŷŷj ky n'aa etsēeh doo.

⁵ Ti hyb n'aa m' Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do rah'yy kajewēets kån. Rah'yy kajew'eës do hyb n'aa rabats'yyt panang bä habong do moo nesaa doo, ti m' radu n'aa kamaj'īi do panang bä. Ti m' rawaj'aa hōm Jasōn hād nāng do tób hēnh. Rakarēn paawä Paw-Ro Siras daheeh tii bä haj'eenh do ramesoo, ramahūūm hyb n'aa panang buuj rakahet'aa bä.

⁶ Ti m' dooh rawyyd bä Paw-Ro Siras daheeh. Ti hyb n'aa ramaso dāk Jasōn, Jesus hā h'yy ka'eeh do wób na-āāj hē. Ramahūūm mā panang wahē n'aa sa wē. Tak'ēp mā rageēeh:

—Hahŷ ajyy badäk hahŷ haw'āāts hē kamaj'īi doo, hŷŷ kā babä rakaja nä —näk mäh.

⁷ —Gēet hahŷ Jasōn ats'yyt, ta tób yt hā rabaj'eenh hyb n'aa. Sahōnh hē hahŷ ajyy dooh raky dahé bä Sesa.* Sa noo m' ti anāng ji wahē n'aa seeh, Jesus ramaneēeh doo —näk mäh.

⁸ Ti m' ramaa napäh bä ta tii, hajōk do t'īi hēnh kat'aa doo, panang wahē n'aa na-āāj hē rah'yy ganapō kån.

⁹ Ti m' ramejūū Jasōn, ta wób na-āāj hē, rep'aak raberéd hōm hyb n'aa. Reréd hōm mā tii bä.

Bereja hād nāng doo hēnh Paw-Ro rabahōm do panyyg

* 17:7 Roma buuj sa wahē n'aa hyb n'aa jawyk do ti **Sesa**.

n'aa hahÿÿh

¹⁰ Ti m' atsëm, Jesus hä h'yy ka'eeh do tii bä habong do sa kyyh gó Paw-Ro rabah'üüm Bereja hënh. Rakajaa bä, rabahôm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hënh.

¹¹ Ti m', Judah buuj Bereja bä habong do ky en'yyim Tesaronika habong do sa mahänh. Baad ragadoo Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hä raner'ood had'yyt hë, rabahapäh hyb n'aa te hub tado bä sa hä Paw-Ro her'oot doo.

¹² Ti m' hajök Judah buuj rah'yy kae kän Jesus hä. Hajök ÿÿj Gereg buuj ky n'aa etsëeh doo, ajyy na-ääj hë Gereg buuj, h'yy ka'eeh né hë tii da ënh.

¹³ Ti m' Judah buuj Jesus hä h'yy kana'eeh doo, panang Tesaronika habong doo, raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa Bereja däg bä, Bereja hënh rabana. Ti m' radu n'aa Bereja buuj rakamajÿÿ hyb n'aa Paw-Ro sa wë.

¹⁴ Ti m' nayyw hë Jesus hä h'yy ka'eeh do ramejüü Paw-Ro bawëenh akajar nabyy me. Ti hadoo né hë, Siras Tsimoot daheeh rabaym dó Bereja bä.

¹⁵ Paw-Ro sii hah'üüm do paah, had'aa doo, panang Atën häd näng doo bä rabebé nä. Tii b' naa rababaaj nä. Rakajaa bä raher'oot Paw-Ro kyyh Siras, Tsimoot sa hä, nayyw hë rabah'üüm hyb n'aa, Atën bä rakataa hyb

n'aa Paw-Ro hä.

Atën bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' Paw-Ro gadaa nuuj jé Atën bä, h'yy katón wät mä tahapäh do hyb n'aa hajöng Atën buuj sa kabariih. Sa panang haw'ääts hë anyy had'yyt hë.

¹⁷ Ti hyb n'aa m' tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hä Paw-Ro ky wönh Judah buuj, Gereg buuj P'op Hagä Do hä hyb n'aa hes'ee do na-ääj hë. Panang buuj rakahet'aa bä, rabaheb'ëeh bä, Paw-Ro ky wönh ta äh hä had'yyt hë tÿÿ hënh kat'aa doo.

¹⁸ Ti m' Epikuréw häd enäh do ma matëg wób, Es-Toj-Ko häd enäh do ma matëg wób raky ked'aak mä Paw-Ro hä. Ti m' ta wób raky n'aa rejää. Hahÿÿ d' mä reaanh:

—H'ëed hahÿ tar'ood ÿÿn karën taheer'oot? —näk mäh.

Ti m' ta wób raky hadoo:

—Häj n'aa s'ee hënh rah'yy kaha'eeh do sa ky n'aa taheer'oot. Ta ti sa hä ji h'yy ka'eeh takarën, tahyb n'aa péh —näk mäh.

Tii d' rawén her'oot, Jesus ky n'aa hanäm doo, Jesus ganä wät do ky n'aa na-ääj hë Paw-Ro maher'oot do hyb n'aa sa hä.

¹⁹ Ti m' Paw-Ro rabatsyyd höm Arejopak häd näng doo hënh, ma matëg sa wahë n'aa rakahet'aa doo hënh. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hä:

—Ää karën paawä ää bahapäh mama metëek do ky

n'aa. Dooh äã ky n'aa napëë nä bä ta tii —näk mäh.

²⁰ —Öm ky kew'oonh ma-her'oot do hä. Äã karën äã hapäh h'ëed ky n'aa tii —näk mäh.

²¹ (Atën buuj, ta s'ee hënh naa hena do panang bä habong do na-ääj hë maa kereed had'yyt hë papuuj hadoo do ky n'aa ramaa newë bä, raheer'ood bä na-ääj hë. Ti hado had'yyt hë. Dooh ramoo boo bä. Ti hyb n'aa m' Paw-Ro rabats'yyt.)

²² Ti m' Paw-Ro bas'ëäg geët Arejopak bä, ti m' taky hadoo sa hä:

—Atën buuj —näng mäh. —ÿ hapäh ti bë maa ker'eet bë wehëë bä bë h'yy kaha'eeh doo —näng mäh.

²³ —ÿ hawät noo gó bë panang bä, ÿ hapäh sahõnh hë bë kabariih. ÿ hapäh na-ääj hë bë h'yy kaha'eeh do hä bë ma heju do tyng n'aa. ÿ hapäh sa mahang bë ma heju do tyng n'aa seeh, hahÿÿ da ta hä kerih doo: “P'op Hagä Do Ji Nahapäh Do Ji Ma Heju Do Tyng N'aa Hahÿÿh.” Ta ti né hë P'op Hagä Doo, bë hyb n'aa esee doo, dooh né paawä bë hapëë bä, ti ky n'aa né hë ti ÿ her'oot bë hä —näng mäh.

²⁴ —P'op Hagä Doo, sahõnh hë badäk hahÿ mo haj'aa näng doo, badäk hahÿÿ hä habong do tamo haj'aa. Sahõnh hë badäk hahÿ haw'ääts hë habong do sa wahë n'aa tii. Sahõnh hë tabag'ääs. Dooh ta ti tagëë bä tób ji tama doo, ji yd hyb n'aa esee do yt hä.

²⁵ Dooh hyb n'aa ta hä ji masa péh, sahõnh hë ji bahãnh tabahadoo do hyb n'aa. Ti né hë ti hanoo ër hä ër bedëp hyb n'aa. Ti né hë ti sahõnh hë hanoo do ër hä.

²⁶ Sët hë aj'yy du na do sahõnh hë badäk hahÿ häj n'aa bä habong do P'op Hagä Do an'oo bä, badäk hahÿÿ hä rababong hyb n'aa. P'op Hagä Do né hë hanoo ny noo gó rababong doo, sa panang rababong do pan'aa na-ääj hë.

²⁷ P'op Hagä Do wén d'oo tii da, P'op Hagä Do baad ji esóts bä né hë, apäh ji baw'yyt, baad ji hyb n'aa newë bä né hë tii. Dooh né paawä dawëë P'op Hagä Do awäd bä ër mahãnh.

²⁸ P'op Hagä Do hyb n'aa ër bedëp. P'op Hagä Do hyb n'aa né hë ër babok. Tii d' né hë bë see erih do paah: “P'op Hagä Do panaa ëër”, näng mäh.

²⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ënh:

—P'op Hagä Do panaa hadoo do hyb n'aa ëër, ti hyb n'aa dooh taw'ääts hë tado bä kabarii hadoo ji ed'oo P'op Hagä Doo. Dooh kabarii ji daaj hë ji moo wät do tahado bä. Dooh kabarii k'ääts tæg gabarëëh do s'ëëb, k'ääts tæg hawak do s'ëëb, pä s'ëëb hadoo do tahado bä P'op Hagä Doo.

³⁰ P'ooj ub P'op Hagä Do hyb n'aa mabaan hõm tii da ji adoo bä. Hÿÿ kä ti dooh. Hÿÿ kä tamejüü sahõnh hë badäk hahÿ haw'ääts hë habong do reréd hõm nesaa doo, ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

³¹ Tii da tawén mejũũ, taky däng do hyb n'aa ti awät nä. Ti awät ti noo gó taky däng, sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do ta matym gó rakata b'ëeh bã. Ti noo gó kã tamejũũ da aj'yy, tah'yyb däng doo, taky n'aa etyy hyb n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹ haw'ãäts hẽ habong doo. Baad ub né hẽ da tabaher'oot. Dooh tesõõts bã. Ti né hẽ ti ta h'yyb däng doo, sahõnh hẽ ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do metëeh sahõnh hẽ sa hã. Hahỹỹ da P'op Hagä Do metëeh ta tii: Tah'yyb Däng Do ganä wät dejëp do mahang, tan'oo bã —näng mä Paw-Ro kyyh.

³² Ti m' ganä wät do ky n'aa ramaa napäh bã tadajëp jawén paawä, ta wób raky n'aa ej'ees mä Paw-Ro. Ta wób kã raky hadoo:

—Taw'ãäts hẽ. Jããm hẽ dó — näk mäh. —Ãã karën ta jawén ãã mamaher'oot p'aa hënh ta ti ky n'aa —näk mäh.

³³ Ti m' Paw-Ro bahõm panang buuj ma mehetëk do sa wahë n'aa rakahet'aa doo bã naa.

³⁴ Ta wób raky daheeh ta her'oot doo, ti m' rahadaa hõm mä Paw-Ro. Sa mahang ti awät mä ma mehetëk do sa wahë n'aa seeh, Dijonis häd näng doo. Sa mahang ti awät mä na-ããj hẽ ỹynh, Damaris häd näng doo, ta wób na-ããj hẽ.

18

Korĩn bã Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahỹyh

¹ Ti m', ti jawén paa bã, Paw-Ro bahõm kãn Atën bã naa Korĩn hënh.

² Ti m', t'ĩĩ hënh mä takataa Judah buuj seeh hã, Akira häd näng do hã. Panang Põn-Tus häd näng doo bã tabenäng paa tii. Akira, ta ỹym Pisiir häd näng do daheeh, papuu j nã rakajaa Itarija hãj n'aa hënh naa. Itarija bã naa rawén n'yyh, Roma buuj sa wahë n'aa, Karaw-Dijo häd näng do ah'eed h'ũũm do hyb n'aa sahõnh hẽ Judah buuj, Roma bã habong doo. Ti m' Paw-Ro beg'ãäs sa wë.

³ Ramoo bok doo péh, ti né hẽ Paw-Ro moo wät. Ti hyb n'aa sa pa tabagã, séd hã ramoo bok hyb n'aa. Tób pan'aa pããn s'ëëb, ji kah'ỹyt bã ji mahũũm do ji sii, ratema.

⁴ Ti m' Saab had'yyt hẽ Paw-Ro ahõm had'yyt hẽ tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hënh. T'ĩĩ hënh taky wõnh Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hẽ. Takarën né paawä Jesus hã rah'yy ka'eeh.

⁵ Ti m' Siras Tsimoot daheeh rakaja nã bã m' Masedonija hãj n'aa hënh han'aa doo, Paw-Ro moo yyw kãn tamoo wät do paah, Jesus ky n'aa hanãm do tama met'ëëg had'yyt hẽ hyb n'aa. Judah buuj sa hã ta her'ood had'yyt hẽ, sa hã tametëeh Jesus né hẽ ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.

⁶ Ti hadoo né hẽ m', dooh Judah buuj rakarën bã ramaa newë bã. Radu doo raka-maj'ĩĩ do ta hã. Raky n'aa

rejãã mäh. Ti hyb n'aa ta tsapoog ta hã hadäk do tat-apyng wät sa wë, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä tii d' rad'oo do heen n'aa. Ti m' ta ky hadoo sa hã:

—Bë h'yyb haj'aa hë né hë ti dawëë bë baboo hõm P'op Hagä Do mahãnh. Këh ÿ gabuuj nado —näng mäh. —ÿ her'ood wät baad ub bë hã. Hÿÿ kä ÿ her'oot Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kä —näng mä Paw-Ro kyyh.

⁷ Ti m' Paw-Ro banä kãn tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã naa. Ti m' tabahõm kãn aj'yy Tisijo-Jus häd näng do tób hënh. Judah buuj nado m' tii. P'op Hagä Do m' tahyb n'aa esee tii hã. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do pa ta tób basooh.

⁸ Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa, Kiris-Po häd näng do h'yy kae kãn Jesus hã. Ti hadoo né hë m' sahõnh hë ta tób yt haj'eenh doo. Ti m' hajök na-ããj hë Korïn babuj n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh, ta ky n'aa ramaa napäh jawén paa bä. Ti m' ranu gemuun bong.

⁹ Ti m' ta see pé noo gó, atsëm, s'ëeh hadoo Paw-Ro hã. S'ëeh hadoo doo gó Jesus ber'oot Paw-Ro sii. Hahÿÿ d' mä ta kyyh Paw-Ro hã:

—Eÿÿm manäh. Maher'ood had'yyt hë këh ÿ n'aa. Maky n'aa eréd manäh.

¹⁰ ÿ awäd had'yyt hë a sii. Doo da a hã moo däng péh. Doo da õm rarejã bä. Babä

babuj n'aa sa mahang hajök ÿ raky daheeh da —näng mä Jesus kyyh Paw-Ro hã.

¹¹ Ti hyb n'aa sét hë ta baab, ji ma poo oow see pé ta kamarab n'aa ta jó, Paw-Ro bayyw kãn Korïn bä, P'op Hagä Do kyyh tama metëek hyb n'aa.

¹² Ti m', aj'yy Garijo häd näng doo, Akaja häj n'aa bä wahë n'aa noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rakamajÿi Paw-Ro hã. Ti m' Paw-Ro ramaso däk, ramahüüm mä sa häj n'aa wahë n'aa Garijo häd näng do wë. Rakarën paawä m' Garijo ky n'aa etyy Paw-Ro.

¹³ Ti m' Garijo hã raky hadoo:

—Hahÿ aj'yy ky kah'üüm ër panang bä habong do sa hã, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ãã ky n'aa jaw'yyk do nanoo doo da —näk mäh.

¹⁴ Ti m' Paw-Ro du do paawä ta her'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa, Garijo ky hadoo Judah buuj sa hã:

—Tamo haj'aa kadoo bä paawä, tak'ëp nesaa do tamoo wäd wäd paawä, ÿ maa newë né paawä bë kyyh, Judah buuj.

¹⁵ Jããm hë kyyh p'ãã, sa häd p'ãã, bë ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa p'ãã bë ky ked'aak. Ti hyb n'aa bë daaj hë bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo. Doo ÿ ky n'aa ety bä ta ti hedoo doo —näng mäh.

¹⁶ Ti m' tabah'eed n'yyh Judah buuj.

17 Ti m' aj'yy Sotenés, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa see wë rah'yy kawereem, rahewyh wät mä Garijo moo hew'ëët do tób n'aa w'oo hä. DooH Garijo hyb n'aa p'eed bä raba-hewyyh bä.

Än-Tijoka hënh Paw-Ro babaaj hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m' ti jawén Paw-Ro aym nä hajõng ta äh Korin bä. Ti m' Paw-Ro kedëë wät Jesus hä h'yy ka'eeh do Korin bä habong do sa hä. Ti m', Pisiir Akira sa daheeh ragatsëg t'oonh marakate gó häj n'aa Sirija häd näng doo hënh hahõm doo. Marakate atsëg pooj jé, Paw-Ro ahoo bëeh ta sëen, panang Sën-Kerej häd näng doo bä. Bäp peej däk tanahoh ta sëen, P'op Hagä Do hä taky däng do paa hyb n'aa.*

19 Ti m' atsëg hõm kån. Ti m' rakajaa panang Epeso häd näng doo bä. T'ï hënh Pisiir Akira daheeh rabayyw kån. Paw-Ro kä ahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ti m' taky wõnh Judah buuj t'ï hënh kat'aa doo.

20 Ti m' rabats'yyt bä sa sii tabaym dó, dooh m' takarën bä.

21 Tób yt naa tabanyyh bä taky hadoo sa hä:

—P'aa hënh da ÿ bana P'op Hagä Do karën bä —näng mäh.

Ti m' tagatsëg sooh marakate hatsëk doo gó, häj

n'aa Sirija häd näng doo hënh hahõm doo gó.

22 Panang Sesareja häd näng doo bä rakaja hõm bä, Paw-Ro gatsëg nyh. Ti m' tabas'oob kån Jerusarënh hënh, Jesus hä h'yy ka'eeh do t'ï hënh habong do taheg'ääs hyb n'aa m'. Tii b' naa Än-Tijoka hënh mä tabahõm.

23 Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ahõm Pirikija, Garata häd enäh do häj n'aa hënh. Tamahõm me, panang banäng bä taheg'ääs sahõnh hë panang buuj Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Tah'yyp en'yym mä sa hä. Taher'oot mä sa hä, baad ub Jesus hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Aj'yy Aporos häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

24 Ta see pé noo gó, aj'yy, Judah buuj, Aporos häd näng do kajaa panang Epeso häd näng doo bä, panang Pisiir Akira daheeh rabaym do paa bä. Panang Aresän-Dirija häd näng doo bä tabenäng paa ti Aporos. Ky mepäh ter'ood bä. Baad tabahapäh P'op Hagä Do kyy kerih doo.

25 Heen n'aa näng né hë Jesus ky n'aa. Tak'ëp h'yyb hedoo doo me tabaher'oot sa hä, baad tama metëek Jesus ky n'aa na-ääj hë, jääm né hë paawä tahapëë paawä Jowäw nu gahem'uun do nu gemuun do ky n'aa.

26 Ti m' neÿÿm doo me tabaher'oot Jesus ky n'aa, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä. Ti m' taher'oot

* 18:18 Tabëëj däk ta ky däng do heen n'aa, tawén hoo bëeh ta sëen.

do Pisiir Akira daheeh ramaa napäh bä m', rabatsyyd kân sa tób hênh. T'îi hênh raba-her'oot baad ub né hê P'op Hagä Do ky n'aa ta hä, tana-hapäh nä doo.

²⁷ Ti m' ta see pé noo gó Aporos karên tabatsëg hõm Akaja häj n'aa hênh. Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Epeso bä habong do raky hadoo:

—Taw'ääts né hê mabahõm —näk mäh.

Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Akaja bä habong do hä rama erih, baad ragadoo hyb n'aa Aporos. Ti m' takajaa bä t'îi hênh Aporos masa Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Jesus hä rah'yy kae padëek tii, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa sa wë.

²⁸ Aporos ky wõnh Judah buuj. Sahõnh hê ramaa napäh bä baad taba-her'oot, baad tametëeh Judah buuj sa hä, Jesus né hê ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hä tametëeh tii. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj sa kyy pé ta-her'oot do hä.

19

Epeso bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m', Korîn bä Aporos bawät noo gó, Paw-Ro bahõm panang Epeso häd näng doo hênh. Ta tyw n'aa waëe me tabës doo me tamahõm. T'îi hênh damamuun Jesus ky n'aa ky dah'eeh do wób.

² Ti m' teanh sa hä:

—Äkä, bë gado däk P'op Hagä Do Sahee bë du doo noo

gó bë ky daheeh doo? —näng mä Paw-Ro.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh ää ky n'aa napëe nä bä tanyy bä P'op Hagä Do Sahee —näk mäh.

³ Ti m' Paw-Ro eanh mä sa hä:

—H'ëed hadoo doo me ti bë ranu gemuun bong? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Jowäw nu gahem'uun do nu gemuun doo da —näk mäh.

⁴ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Jowäw nu gemuun doo, nesaa do ji beréd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do hä ji h'yy ka'eeh do heen n'aa. Jowäw nu gahem'uun do ma-her'oot paa maa new'ëe do sa hä, ta jawén hana do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa, Jesus hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Paw-Ro.

⁵ Ti m' raky n'aa napäh bä Paw-Ro her'oot doo, ranu gemuun hõm kân mä Jesus häd gó kä.

⁶ Ti m' Paw-Ro dasooh ta moo sa nuu gó, ti m' P'op Hagä Do Sahee bajëe kân sa h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa kyy wób rer'ood wät dó. P'op Hagä Do ky n'aa m' ra-her'oot na-ääj hê.

⁷ 12 m' ajyy tahyb n'aa pé m' tii.

⁸ Tamawoob hê ta kamarab Paw-Ro ahõm had'yyt hê tób P'op Hagä Do panyyg rayd na-herot doo hênh. H'yyb neÿÿm doo me baad taba-her'oot sa hä P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa.

⁹ Ti m' sa mahang ti abong nabuj keh'üüm doo. Dooh m'

rakarēn bā raky dahé bā Jesus ky n'aa. Ti m' ta wób maa napäh bā, raky n'aa rejãã Jesus ky n'aa, papuuj hadoo do ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro ahõm sa mahānh. Ti m' tatsyyd h'ũüm Jesus hā h'yy ka'eeh doo, tób Tirān hād nāng do yd ma mehetēk doo hēnh. T̄ĩ hēnh tabahe'ood had'yyt hē sa hā Jesus ky n'aa.

¹⁰ Pawóp mā ta baab tabahe'oot t'ĩ hēnh. Ti hyb n'aa m', sahõnh hē Judah buuj, Judah buuj nadoo do Asija häj n'aa bā habong doo, raky n'aa napäh Jesus ky n'aa.

¹¹ P'op Hagä Do an'oo bā tak'öp Paw-Ro pehuunh.

¹² Paw-Ro saroor tapad-edēek do sii hē radaso bā nahēē nāng do hā, has'oo dāk tan'oo bā. Karap'aar h'yyb nesaa do pahadēek do sii hē tabahebē Paw-Ro saroor hā.

¹³ Ti m' Judah buuj wób, jé pad'yyt hē karap'aar h'yyb nesaa do hebē doo, rakarēn paawä karap'aar h'yyb nesaa do rahebē Jesus hād gó. Hahỹỹ da m' sa kyyh karap'aar h'yyb nesaa do sa hā:

—Jesus, Paw-Ro ky n'aa her'oot do hād gó, õm ãã mejũũ maberéd hõm hyb n'aa mahadäk doo —näk mäh.

¹⁴ Tii d' hed'oo do 7 ajyy, Judah buuj Sewah hād nāng do taah. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa see m' ti Sewah.

¹⁵ Ti m' ta see pé noo gó karap'aar h'yyb nesaa do see ky gadoo mā sa hā:

—ÿ hapäh ti Jesus. ÿ ky n'aa napäh ta ti Paw-Ro —nāng mäh. —Bē ti dooh. Dooh ÿ mepēē bā bēēh —nāng mäh.

¹⁶ Ti m' aj'yy, karap'aar hā hadäk do her'oot doo, sa hā tawaj'aa dāk. Tak'öp tabahe-joonh karap'aar h'yyb nesaa do ta hā adäk do hyb n'aa, ti hyb n'aa taj'aa ketsē sa hā. Tarejãã tak'öp sa hā, ti hyb n'aa rawaj'aa n'yyh bag hēnh tób gó naa. Majyyw ratag nyh raban'yyh bā.

¹⁷ Ti m' sahõnh hē Epeso bā habong do Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hē raky n'aa napäh bā m' rabeỹỹm bong. Raweh'ēēh mā tak'öp Jesus Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹⁸ Ti m' hajök Jesus hā h'yy ka'eeh do wób, sahõnh hē ramaa napäh bā rakawoom nesaa do sa mo haj'aa.

¹⁹ Hajök mehēm do paa ramena sa h'ēēd kerih doo. Ta hā tabanāng ramehēm do ky n'aa paah. Ti m' sahõnh hē rabahapäh bā m' rabaju toonh sahõnh hē ta ti hedoo do kerih doo. Ta hyb n'aa pé 50 miw moweed k'ãäts tēg hawak do s'ēēb raju toonh do sām paah.

²⁰ Tii bā kā m', ky n'aa etsä däg kån mā Jesus ky n'aa. Jé pad'yyt däg kā ta ky n'aa tii bā. Hajök h'yy ka'eeh doo kā Jesus hā.

²¹ Ta ti jawén paa bā Paw-Ro h'yyb dāng tabeg'ããs Masedonija, Akaja hād enäh do häj n'aa hēnh. Tii b' naa takarēn Jerusarēnh hēnh tabahõm. Ti m' taky hadoo:

—Jerusarēnh hēnh ŷ bewäd nä jawén paa bä, ŷ beg'ãās nä Roma panang —näng mäh.

22 Ti m' ta sii moo bok do wób, Tsimoot, Eras häd enäh do tamejũ Masedonija häd näng do häj n'aa hēnh rabahōm hyb n'aa ta pooj jé. Ti nuuj jé m' Paw-Ro baym dó Asija häj n'aa bä.

Demeet du n'aa do raka-maj'ũ do Paw-Ro sa wě pa-nyyg n'aa hahỹh

23 Ti m' ti noo gó Epeso bä hajök kamaj'ũ Jesus ky n'aa hyb n'aa.

24 Aj'y Demeet häd näng do du n'aa rakamaj'ũ doo. K'ãäts tēg hawak do moo hew'ēēt do tii. Tób taah its sa kabarii Dijãän* häd näng do tób n'aa mo n'aa me tatema tób taah its. Demeet, ta moo hataa daheeh ratehem'aa sa kabarii tób n'aa its. Hajōng ta sām ragedak.

25 Ti m' Demeet maher'oot ta sii moo heb'ook doo, ta wób na-ãāj hē k'ãäts tēg hawak do s'ēēb moo heb'ooh doo. Hahỹ d' mä ta kyyh sa hä:

—Bē hapäh né hē ti baad ub ēr gedak ēr moo bok do sām —näng mäh.

26 —Bē ky n'aa napäh na-ãāj hē Paw-Ro häd näng do her'oot do hä. Taher'oot sa hä, kabarii ji moo wät doo, dooh ji h'yy kaha'eeh do pan'aa tado bä. Hajök ky dah'eeh ta kyyh hä, Epeso panang buuj had'yyt hē nado. Asija häj n'aa bä, jé pad'yyt

hē da raky daheeh ta kyyh —näng mäh.

27 —Ji äm n'aa hoop da taher'oot do hä. Hajōo magyys hē ky dah'eeh da ta kyyh hä, dooh da ēr moo bok do hä raky dahé wäd bä. Dooh da na-ãāj hē Dijãän tób n'aa, tak'ēp haj'ap doo, rawehēē wäd bä. Dijãän, Asija häj n'aa bä, sahōnh hē häj n'aa bä rah'yy kaha'eeh doo, ti na-ãāj hē, dooh da rah'yy kae wäd bä, dooh da rawehēē wäd bä. Ta häd ky n'aa etsēēh do paa ahēēj jēng da —näng mä Demeet kyyh.

28 Ti m' Demeet her'oot do ramaa napäh bä m', tak'ēp mä rakawajãän Paw-Ro wē. Ti m' radu doo rageēēh doo:

—Tak'ēp haj'ap do Dijãän, Epeso buuj hag'ãās doo! Tak'ēp haj'ap do Dijãän, Epeso buuj hag'ãās doo! —näk mä sa kyyh.

29 Ti m' ti hyb n'aa, nayyw hē sahōnh hē Epeso buuj rageēēh mäh. Ky kak'ēē mä tak'ēp. Ti m' rameso padēēk ajyy Gajo, Aris-Tako häd enäh doo, Masedonija häj n'aa bä naa Paw-Ro had'aa doo. Ti m' Epeso buuj ramahũm rakahet'aa doo bä.

30 Ti m' Paw-Ro karēn paawä t'ũ hēnh tabahōm, hajök do hä tabaher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh m' Jesus hä h'yy ka'eeh do ran'oo bä tahōm bä t'ũ hēnh, äm n'aa näng do hyb n'aa.

31 Ta ti häj n'aa wahē n'aa wób sii hē, Paw-Ro najiis,

* 19:24 Ta ti *Dijãän* häd näng doo, Epeso buuj sa kabarii rah'yy kaha'eeh doo.

† 19:31 Rajeỹm mä Paw-Ro radajēē bä, kata b'ēēh doo hä.

rapanäk ta hã tanahõm hyb n'aa, takamanew'aa hyb n'aa sa mahang.†

³² Daap hẽ kat'aa do rageëenh. Ta see hadoo ta wób sa kyyh, ta see hadoo ta wób sa kyyh. Hajõk sa mahang dooh rahapëe bã h'ëed hyb n'aa t'ĩ hẽnh rakata padëek daap hẽ.

³³ Ti m' Judah buuj sa mahang kata padëek do ramejũũ aj'yy Aresãn häd näng doo, hajõk do hã tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' kata däk do wób raher'oot Aresãn hã nyy da ta kyyh sa hã. Ti m' Aresãn moo me tamedug paawä, bag hẽnh rabab'ëeh hyb n'aa, sa hã tamaher'oot hyb n'aa paawä.

³⁴ Ti m' Judah buuj rabahapäh bã Aresãn, radu doo rageëenh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijãän, Epeso buuj hag'ãäs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijãän, Epeso buuj hag'ãäs doo! — näk mä sa kyyh.

Séd ky hedoo mä rageëenh, pawóp oor. Dooh rakarën bã ramaa newë bã sa hã Aresãn maher'oot do paawä.

³⁵ Ti m' panang wahë n'aa hyb n'aa jawyk do medug kãn. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë maa newë këh yÿ, Epeso buuj —näng mäh. — Sahõnh hẽ hãj n'aa buuj rahapäh ti Dijãän tób n'aa hagã n'aa ër panang buuj. Ër hag'ãäs na-ãäj hẽ ta heen n'aa hadoo doo, pä s'ëeb, wë hã naa hadëe jat doo.

³⁶ Sahõnh hẽ raky n'aa napäh ta tii. Dooh ta ky n'aa jejën péh. Ti hyb n'aa taw'ãäts

hẽ bag hẽnh bë bab'ëeh. Ti hyb n'aa dooh bë hyb n'aa jõh bã bë moo bok do hã sa hã.

³⁷ Hahÿ ajyy bë manaa doo, dooh Dijãän tób n'aa yt hã ret-sëeg hõm péh. Dooh raky n'aa rejã bã ër h'yy kaha'eeh doo — näng mäh.

³⁸ —Demeet wë, ta hataa ta sii moo b'ook do sa wë tanyy bã ta wób raky n'aa tapaa do ky n'aa, taw'ãäts hẽ hyb n'aa jewyk do ji ky n'aa etyy n'aa wë rabahõm. Ti anäng na-ãäj hẽ Roma buuj sa wahë n'aa seeh. Taw'ãäts hẽ sa hã rabaher'oot.

³⁹ Tanyy nä bã bë her'oot do seeh, taw'ãäts hẽ bë her'oot sahõnh hẽ Epeso buuj rakahet'aa noo gó ër ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da.

⁴⁰ Äm n'aa näng Roma buuj sa wahë n'aa ër raky n'aa tapaa, hajõõ gó bë ky ked'aak doo. Ër reaaj bã h'ëed hyb n'aa tak'ëp bë geëenh, dooh ër her'oot péh, dooh hyb n'aa péh —näng mäh.

⁴¹ Ti m' taky hado kãn sa hã: —Jãäm hẽ. Taw'ãäts hẽ bë abaa j h'ũüm —näng mäh.

20

Masedonija hãj n'aa hẽnh, Keres hãj n'aa hẽnh Paw-Ro bahõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' kawejãn do paa rababaaj hõm jawén paa bã sa tób hẽnh, Jesus hã h'yy ka'eeh do Paw-Ro ats'yyt mä ta wë rabana hyb n'aa. Ti m' baad tabaher'ood däk sa hã, h'yyb neÿÿm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' takedëe hõm sa hã. Ahõm kãn

mä tii bä Masedonija häj n'aa hēnh.

² Tamahōm me panang bä taher'oot Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä, h'yyb neỹm doo me Jesus hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Hajōng baad hadoo do taher'ood dāk sa hä. Ti m' Gereg buuj sa häj n'aa bä takajaa.

³ Tamawoob hē kamarab tabaym dó tii bä. Ti m' takarēn tagatsēg so paawā marakate gó Sirija häj n'aa hēnh hahōm doo gó. Tagatsēg so pooj jé, heen n'aa nyy dāk Judah buuj rano n'aa masoo do hä. Ti hyb n'aa tahyb n'aa newē dāk tababaaj hōm Masedonija häj n'aa bä tabēs doo me ta tyw n'aa.

⁴ Ta sii habaaj h'ũūm do sa häd hahỹ da: Sopater (panang Bereja häd näng doo bä naa, Piho häd näng do t'aah), ta see Aris-Tako, ta see Sekūn (panang Tesaronika häd näng doo bä naa), ta see Gajo (panang Derebé häd näng doo bä naa), ta see Tsimoot, ta see Tikiko, ta see Toropimo (Asija häj n'aa hēnh naa).

⁵ Āã pooj jé rabahōm ti nuuj jé. Āã ragadaa kán panang Torowas häd näng doo bä.

⁶ Tii bä, pāw makuj n'aa tamah do āã tab'eēs jawén paa bä, āã gatsēg t'oonh Pirip bä naa marakate gó. Ji moo séd hēnh ta ā jawén paa bä, āã kataa sa hä panang Torowas häd näng doo bä. ⁷ ta āh āã baym dó tii bä.

Hadēē hyng do panyyg n'aa hahỹh

⁷ Ti m' met'uuh hä āã kata b'ēēh Jesus hä h'yy ka'eeh do sa sii, pāw āã ganebäh hōm hyb n'aa, Jesus āã hyb n'aa esee hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro baher'ood kán Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. Jati pé tatsyym kadoo do hyb n'aa, taher'oot do dawēēt.

⁸ Āã kata dāk tób gó p'op gadāk doo gó, ta bag banäng hēnh.

⁹ Ti m' atsēm ub, gawak'aap, pahēew Ew-Tiko häd näng doo, tób noo bä hasooh doo, āã jēng tabasooh bä, Paw-Ro her'oot do dawēēt do hyb n'aa, ty jawyg dāk do hyb n'aa m'. Ti m' tabadēē hyng p'op naa. Dajēp.

¹⁰ Ti m' Paw-Ro bahyng, ahyy häng, tawaké dāk dajēp do hä. Ti m' taky hadoo:

—Bē eỹm manäh. Edēp! — näng mäh.

¹¹ Ti m' Paw-Ro rabas'ēeg kán p'aa hēnh tób gawakó p'op gadāk doo gó. Tii bä āã hä Paw-Ro ganebäh hōm kán pāw, sahōnh hē āã bawa. Ti m' p'aa hēnh tabaher'oot, tabawag hōm bä kā taky yyw dāk. Ti m' tatsyym kadoo.

¹² Ti m' marahud hadēē hyng do paa ramahũūm kán ta tób hēnh. Edēp tabahōm. Sahōnh hē rah'yy gadejah.

Epeso buuj sa hä Paw-Ro kedēē wät do panyyg n'aa hahỹh

¹³ Ta pooj jé tii bä āã bah'ũūm marakate gó. Panang Asós häd näng doo hēnh āã bah'ũūm. Tii bä āã gada Paw-Ro, tagatsēg sooh hyb n'aa āã sii. Tii da ta kyyh

ãã hã. Takarën mä takanaa hëej hã.

¹⁴ Asós bã takajaa bã, ãã mahũüm kãn marakate gó. Panang Mitirën häd näng doo hënh ãã bahôm.

¹⁵ Jat'iip hadoo ãã tsyym kasok ênh, ãã kaja hõm kãn tsyt dëeg hã Kiw häd näng do nedaa bã. Jat'iip hadoo ãã batsëg hõm kãn tsyt dëeg hã, Samos häd näng doo hënh. Jati pé ãã kaja hõm kãn panang Mirét häd näng doo bã kã.

¹⁶ Dooch Paw-Ro karën bã Epeso bã ãã nu kajäg bã. Nayyw hë takarën mä takaja hõm Jerusarënh hënh. Tahaja bã m' takarën Pën-Tekos ratab'ëes do pooj jé takajaa Jerusarënh hënh.

¹⁷ Ti m', Mirét bã naa Paw-Ro mejũũ ranaëënh hyb n'aa Epeso bã habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa.

¹⁸ Ti m', Mirét bã rakajaa bã, Paw-Ro ky hadoo sa hã:

—Bë hapäh né hë nyy da ÿ bawäd had'yyt hë bë mahang Asija häj n'aa bã ÿ kajaa noo gó naa —näng mäh.

¹⁹ —Jesus hã ÿ moo wäd had'yyt hë, ta ky n'aa ÿ her'ood had'yyt hë. Dooch né ÿ h'yy kasabé bã. Jesus ky n'aa ÿ her'oot bã, hajõõ nuu me ÿ h'yyb heoot Jesus hã rah'yy ka'eeh tak'ëp ÿ karën do hyb n'aa. Tii da né hë ÿ bad'oo, hajõõ nuu me né hë paawä ÿ bahoop Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do sa moo gó.

²⁰ Dooch ÿ ky n'aa eréd bã ÿ her'oot do baad hadoo do ky n'aa bë hã. Sahõnh hë baad

hadoo do bë ÿ ma met'ëeg wät. Bë tób yt hã bë ÿ metëek, sahõnh hë ramaa napäh.

²¹ Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa hã na-ãäj hë ÿ baher'oot nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem hyb n'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

²² Jerusarënh hënh ÿ bahõm hÿÿ kã ÿ P'op Hagä Do Sahee mejũũ. Dooch ÿ hapëë bã h'ëed hado hã ÿ t'ĩ hënh.

²³ Jããm né hë ÿ hapäh, sahõnh hë panang ÿ bewäd nä hënh, ÿ P'op Hagä Do Sahee maher'oot ÿ da radawäts gëet, tak'ëp da ÿ bahoop, tanooh.

²⁴ Ti hadoo né hë paawä, dooch ÿ h'yyb n'aa p'eed bã ÿ hedëp do hã. Jããm hë ÿ karën ÿ bahajaa, Jesus Hyb N'aa Jawyk Do hã ÿ tamejũũ doo. ÿ tamejũũ ÿ baher'oot hyb n'aa sahõnh hë sa hã P'op Hagä Do kamahän do ky n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh.

²⁵ Ti m' taky hadoo ênh:

—ÿ hapäh baad ub, dooch da ÿ bë hapëë wäd bã bë mahang her'oot do paa P'op Hagä Do ji tabag'ãäs do ky n'aa —näng mäh.

²⁶ —Ti hyb n'aa baad ÿ baher'oot bë hã. Këh ÿ gabuuj nado tii, ta wób sa h'yyb tym P'op Hagä Do wë tanas'ëeg bã.

²⁷ Sahõnh hë bë hã ÿ her'ood wät sahõnh hë P'op Hagä Do karën doo. Dooch ÿ ky n'aa jejën péh.

²⁸ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë baad ub bë bahag'ãäs bë daaj hë, Jesus hã h'yy ka'eeh do

sa hã na-ãäj hẽ, sa wahẽ n'aa bẽ bahadoo hyb n'aa P'op Hagã Do Sahee an'oo bã. Taw'ãäts hẽ bẽ hagãã baad ub P'op Hagã Do hã h'y'y ka'eeh doo. Sa hyb n'aa paa Jesus kan'oo däk, tadajëp sa hyb n'aa, ta karapee rabahado padëek hyb n'aa.

29 ÿ hapäh hahÿÿh: ÿ bahõm jawén paa bã, bẽ mahang an'aa da ta wób. Tabanas'aa b'éé hek'ook do hadoo da. Dooh da rat'y'yd mehĩn bã Jesus hã h'y'y ka'eeh doo.

30 Bẽ mahang na-ãäj né hẽ ta wób radu doo da rawareem do P'op Hagã Do kyyh, sa hã kã Jesus hã h'y'y ka'eeh do raky sũüt hyb n'aa.

31 Ti hyb n'aa, baad bẽ hyb n'aa matakã da! Bẽ hyb n'aa es'ee nyy da tamawoob hẽ ta baab noo gó had'y'yt hẽ ÿ ky n'aa jebaanh sahõnh hẽ bẽ hã sét ken'y'yh. Ta see pé noo gó ÿ h'y'yb heoot doo me ÿ ky n'aa jebaanh, baad ÿ karën do hyb n'aa paawã bẽ h'y'y ka'eeh Jesus hã —näng mã Paw-Ro sa hã.

32 Ti m' taky hado kãn:

—ÿ karën P'op Hagã Do bẽ tahag'ãäs. ÿ karën P'op Hagã Do ji wẽ ky enyym do panyyg n'aa bẽ h'y'yb gó tawäd had'y'yt hẽ. Ti né hẽ tan'oo bã baad bẽ h'y'y kae magyys hẽ Jesus hã. Tan'oo däk da bẽ hã baad hadoo doo, ta karapee tasëew hõm do sa hã taky däng doo —näng mãh.

33 —Dooh hëp ÿÿ gó ÿ karën pé paa ta wób sa dajëer, ta wób sa saroor —näng mãh.

34 —Bẽ hapäh né hẽ ny hadoo ÿ moo wät daj ÿÿ hẽ, ma ÿ sãm hã, hata ÿ ma sãm hã.

35 Sahõnh hẽ ÿ bad'oo do hã ÿ metëeh bẽ hã, bẽ bahapäh hyb n'aa, tak'ëp né hẽ ji moo wät ji masa hyb n'aa kas' uut doo. Bẽ hyb n'aa es'ee Jesus kyyh: “Ji tsebee né paawã ji hã ran'oo bã ji karën doo, ta bahãnh ji tsebé da ta wób hã ji an'oo bã rakarën doo”, näng mã Jesus —näng mã Paw-Ro kyyh.

36 Ta ti Paw-Ro her'oot do jawén paa bã m', ahyy häng ta taron nuu me, ta wób na-ãäj hẽ m'. Ti m' taky n'aa etsëe.

37 Sahõnh hẽ rabaód bong, rawaké wät, redëe wät.

38 Tak'ëp rawén h'y'y ketón bong Paw-Ro her'oot do hã, dooh raty gepëe wäd bã ta her'oot do hyb n'aa. Ti m' rabahadaa wëenh marakate gó tagatsëg sooh bã.

21

1 Ti m', ãã kedëe bong jawén paa bã Jesus hã h'y'y ka'eeh do sa wahẽ n'aa Epeso bã naa han'aa do sa hã, ãã gatsëg tooj kãn marakate gó. ãã gagëd hõm ub tsyt dëeg hã, Kos häd näng doo hënh. Jat'iip hadoo ãã bahõm tsyt dëeg hã, Rodes häd näng doo hënh. Tii b' naa ãã bahõm panang Pataar häd näng doo hënh.

2 Pataar bã ãã baw'y'yt marakate Penisija häj n'aa hënh hahõm doo. Ti m' ãã gatsëg tooj kãn ta gó.

3 ãã matsëk me ãã hapäh tsyt dëeg hã, Tsi-Peré häd

näng doo, ji s'ÿÿ hadäk hēnh. Æã ahōm kån Sirija häj n'aa hēnh. Marakate gabuuj ramesób nuuj jé, Æã as'oop panang Tiir häd näng doo hēnh.

⁴ Tii bā Æã mamuun Jesus hä h'yy ka'eeh do tii bā habong doo. ⁷ ta äh Æã baym dó sa pa. Ti m' P'op Hagä Do Sahee baher'oot Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä nyy d' rabad'oo Paw-Ro hä Jerusarēnh hēnh. Ti hyb n'aa m' raky hadoo Paw-Ro hä:

—Ahōm manä Jerusarēnh hēnh —näk mäh.

⁵ Ti m', ⁷ ta äh tabado däk bā, Æã bawēj kån. Jesus hä h'yy ka'eeh do ajyy, sa ÿÿm, sa taah Æã rahadaa w'ēenh hood jó. Hood jó Æã behyy bēeh Æã taron nu paa me, ti Æã ky n'aa etsēē.

⁶ Ti m' Æã kedēē bong sa hä. Ti m' Æã gatsēg tooj kån marakate gó. Tii bā Æã hadaa w'ēenh do rabas'oob kån sa tób hēnh.

⁷ Tiir bā naa marakate bahōm, Toremajida bā tanu däng. Ta tii bā Æã beg'Æãs Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wē. Sét adēb bā Æã tab'ēēs sa sii.

⁸ Jat'iip hadoo Æã kaja hōm panang Sesareja häd näng doo bā. Pirip, Jesus ky n'aa rod tób bā Æã ba'ÿym. ⁷ ajyy Jesus mejū do sa hata see ti Pirip.

⁹ Ji meheet pé Pirip toog, marahud. Rahajaa raheer'ood bā ta jawén hawät doo, P'op Hagä Do Sahee an'oo bā.

¹⁰ Hajōō däk Æã äh Pirip tób bā, takaja nä Judah häj n'aa hēnh hana doo, P'op Hagä Do

ky n'aa rod seeh, Agab häd näng doo.

¹¹ Æã pa tabana gēet bā, tapyn hōm Paw-Ro baa wyd. Ti m' ta daaj hē ta mooh, ta tsyym takamaw'yyd gēet ta me. Ti m' taky hadoo:

—Hahÿ baa wyd näng do danäh, hahÿÿ da da Judah buuj ramaw'yyd däk Jerusarēnh bā. Ran'oo däk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, P'op Hagä Do Sahee her'oot —näng mä Agab kyyh.

¹² Ta ti Æã maa napäh bā, ta wób na-Æäj hē ta tii bā hab'ēeh doo, Æã sahōnh hē Æã ky kah'ūūm Paw-Ro hä, tanahōm hyb n'aa Jerusarēnh hēnh.

¹³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hēd n'aa bē ba'oot? Tak'ēp ÿ h'yy katón bē an'oo bā —näng mäh. —Dooch ÿ eÿÿm bā ÿ ramaw'yyd däk do hä. Rakarēn bā ÿ radajēeb bā Jerusarēnh bā, ÿ dajēp né hē Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa. Dooch ÿ eÿÿm bā —näng mäh.

¹⁴ Dooch Æã taky dahé bā. Ti hyb n'aa dooh Æã ky kahūūm boo bā ta hä. Ti m' Æã ky hadoo:

—Na manä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb däng do hadoo ta hä —näk Æäh.

¹⁵ Ti m' Æã benyyw hōm Æã h'ēed, ti m' Æã tsyym kasog kån Jerusarēnh hēnh hah'ūūm doo.

¹⁶ Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, Sesareja bā habong doo, ah'ūūm Æã sii. Æã ramahūūm aj'ÿy bāp peej Jesus hä h'yy kae däk do tób hēnh, t'ÿÿ hēnh

ãã ba'ÿÿh hyb n'aa. Ta häd Masõn. Tsyt dëeg hä Tsi-Peré häd näng doo bä tabana.

Tsijaag wë Paw-Ro beg'ããs doo panyyg n'aa hahÿÿh

17 Ti m' ãã kaja hõm bä kä Jerusarënh bä, baad Jesus hä h'yy ka'eeh do ãã ragadoo.

18 Jat'iip hadoo ãã beg'ããs Paw-Ro sii Tsijaag tób hënh. T'ÿ hënh rakata b'ëeh sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa.

19 Ti m' Paw-Ro kedëng sa hä. Baad ub tabaher'oot sa hä sahõnh hë tamoo wät do hä P'op Hagä Do mo haj'aa Judah buuj nadoo do mahang.

20 Ta ti ramaa napäh bä m', raj'aa etsë P'op Hagä Do hä. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hä:

—Mahapäh né hë, ãã wakãän, hajök Judah buuj babä rah'yy kae padëek Jesus hä. Ti hadoo né hë sahõnh hë raky kah'üüm Mosees ky n'aa jaw'yyk doo da ji bad'oo hyb n'aa.

21 Raheer'oot mä sa hä, mametëek mä jé pad'yyt hë habong do Judah buuj sa hä, Judah buuj nadoo do sa mahang habong do sa hä, Mosees kyy kerih do raky nadaheeh hyb n'aa. Raheer'oot mä sa hä, dooh m' makarën bä sa taah masuuj noo byyh ranoo ehög hõm. Raheer'oot mä na-ããj hë, maher'oot mä sa hä ti dooh ër bad'oo doo da radoo bä — näk mä Tsijaag sa kyyh.

22 Ti m' raky hadoo ënh:

—Taw'ãäts hë ër hyb n'aa newëe nyy da ër bad'oo. Raky n'aa napäh da õm kaja nä doo.

23 Ti hyb n'aa taw'ãäts hë ãã her'oot doo da mabad'oo —näk mä Paw-Ro hä. —Ti abong ji meheet pé ajyy ãã mahang sa sëen hehoh doo, P'op Hagä Do hä raky däng do ahëej jëng do heen n'aa.

24 Sa sii ahõm P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Mamoo wäd sa sii ër ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, bë h'yyb bë benäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Taw'ãäts hë sa hyb n'aa mepaag hõm rama ejuu do pan'aa, sa sëen rabeheh hyb n'aa. Tii d' madoo bä, sahõnh hë rabahapäh da raheer'oot do a ky n'aa dooh se hub tado bä. Rahapäh da maky daheeh né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk doo.

25 Judah buuj nadoo doo kä, ãã ma erii wät nyy da rabad'oo do pan'aa. Hahÿÿ da ãã kyy kerih doo: “Taw'ãäts hë bë nawëh P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëeh do tä n'aa. Taw'ãäts hë bë nawëh bë masãäh dab, har'ëeng dab, bë naboh bä ta majyyw gatsëe däk doo. Bë awëe manä ta majyyw. Bë aã manä bë ÿÿm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii” —näk mä Tsijaag tób bä kata b'ëeh do sa kyyh.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hä Paw-Ro ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

26 Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro mahüüm ta ti ajyy. Tamoo wät sa sii Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, sa h'yyb rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti m'

tabahõm P'op Hagä Do tób n'aa hēnh, tapanäk hyb n'aa ta tii bä moo b'ook do sa hã, ny noo gó tabahãnh P'op Hagä Do matym gó sa h'yyb rabenãm doo. Tapanäk mä na-ãäj hē sa hã ny noo gó P'op Hagä Do hã rama ejuu doo.

27 P'eets ub paawä m' tabahëej jëng bä ta ti 7 ta äh, Paw-Ro rabenyww bong do ä n'aa, Judah buuj wób, Asija häj n'aa hēnh han'aa doo, rabahapäh mä Paw-Ro P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Ti m' hajök do t'ĩ hēnh kata b'ëeh do rah'yyb tatuk Paw-Ro wë rakamaj'ĩ hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro wë rawaj'aa padëek.

28 Rageëenh bä m' raky hadoo:

—Äã bë masaa Isaraéw buuj! —näk mäh. —Hahÿ né hē aj'yy jé pad'yyt hē hawät doo, tametëek do kamaj'ĩ äã hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã na-ãäj hē, hahÿ hã na-ãäj hē P'op Hagä Do tób n'aa hã. Hÿ kã na-ãäj hē tamanaa Judah buuj nadoo do wawë hē, P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Ta yd rejãã tan'oo bä —näk mä sa kyyh.

29 Tii da rawén ky hadoo, pooj jé rabahapäh Paw-Ro sii Epeso buuj, Toropimo häd näng doo, panang bä rababong bä. Paw-Ro mahũũm red'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.

30 Ti m' sahõnh hē panang buuj rakawajãän. Jé pad'yyt hē rabana, rawaj'aa padëek P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Ramaso däg kãn mä tii bä Paw-Ro, ramahũũm mä P'op

Hagä Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' nayyw hē ranoo gatsëe däk ta nooh.

31 Ranaboh nuuj jé paawä Paw-Ro, Roma buuj warahén n'aa wahë n'aa hã rapanäk mä Jerusarēnh buuj kamaj'ĩ do ky n'aa.

32 Ti m' warahén sa wahë n'aa tanaëenh mä warahén wób, warahén sa wahë n'aa wób na-ãäj hē. Ti m' rawaj'aah Jerusarēnh buuj sa wë. Rabahapäh bä m' warahén sa wahë n'aa sa sii han'aa doo, moo yyw padëek mä Paw-Ro rej'ãã doo.

33 Ti m' warahén sa wahë n'aa kaja nä bä tamaso däk Paw-Ro, ti m' tamejũũ ramoo maw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me. Ti m' teanh mäh:

—Jaa hahÿ aj'yy? H'ëed hado tamo haj'aa? —näng mäh.

34 Ti m' ta see hadoo ta wób rageëenh, ta see ky n'aa hadoo ta wób sa kyyh. Dooh m' warahén sa wahë n'aa h'yyb mepëe bä ta ky n'aa hã, tak'ëp rageëenh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa tamejũũ ramahũũm warahén tób n'aa yt hã.

35 T'ĩ hēnh rakaja hõm bä, tób gó ji basëek do tyng n'aa jó, warahén ratóg sëek mä Paw-Ro, hajök do ta hã rapahuut do hyb n'aa.

36 Ti m' hajök do rageëej nä: —Ji daj'ëep, ji daj'ëep! —näk mäh.

37 Ti m' warahén ramajëe suun pooj jé Paw-Ro beanh sa wahë n'aa hã Gereg kyy me:

—ÿ karēn paawā ÿ her'oot a hã —näng mäh.

Ti m' warahén sa wahē n'aa eanh:

—Mer'oot Gereg kyyh? — näng mäh.

³⁸ —Õm nado Esit buuj kamajĩ do du n'aa do nag'aap hē denaa hē? Õm nado ti mahüüm do 4 miw heb'ooh do banawäng doo hēnh? — näng mäh.

³⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh. ÿ nado tii —näng mäh. —Judah buuj ÿ ti hÿÿh. Panang Tas häd näng doo bä naa, Siris häj n'aa bä naa ÿÿh. Panang ky n'aa etsëeh do buuj ÿÿh —näng mäh. — ÿ karēn paawā man'oo ÿ baher'oot hyb n'aa sa hã —näng mäh.

⁴⁰ Ti m' warahén sa wahē n'aa an'oo kån tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro bag'ëed däk tsyym tyng n'aa jó. Ti m' tameduuk ta moo me, bag hēnh rababē däk hyb n'aa. Ti m' bag hēnh rababē däk bä, tadu doo tahe'oot do Eberew kyy me.* Ti m' taky hadoo:

22

¹ —Wakån haa, yp ÿ hyb n'aa hedoo doo. Bē maa newē kēh ÿÿ. Hã ÿ rakamajĩ do ky n'aa ÿ her'oot —näng mäh.

² Ti m' ramaa napäh bä m' ter'oot do Eberew kyy me, sa kyy me, bag hēnh rababē däg magyys hē tii bä. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

³ —Judah buuj né ÿ hÿÿh. Panang Tas häd näng doo bä, Siris häj n'aa bä ÿ benäng. Babä Jerusarēnh bä ÿ bawäng. Gamarijéw* baad ub né hē ÿ tama metëek er wahē makū ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa. Baad ub né hē ÿ karēn paa ÿ h'yyb n'yym P'op Hagä Doo, da hē bē bad'oo doo da né hē.

⁴ ÿ rejää né paa Jesus hã h'yy ka'eeh doo, radejöp hyb n'aa. ÿ mesoo paa ÿÿj, ajyy, ÿ dewëes ragadahew'ëes doo gó.

⁵ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät doo, er wahē n'aa na-ääj hē rahapäh tii. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot do bē hã. Hã ÿ raban'oo däk paa kerih doo, ramejüü do ky n'aa, ÿ banoo hyb n'aa er wakään, Judah buuj, panang Damas-Ko häd näng doo bä habong do sa hã. Ti t'ĩ hēnh ÿ bahöm paah, ÿ mena paawä Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rarejää hyb n'aa Jerusarēnh hēnh —näng mä Paw-Ro sa hã.

⁶ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Ti, wasyk, ÿ bedaa däk bä Damas-Ko, tii bä wē hã naa gabarëeh do ta bag gabar'ëeng wät hahät ÿÿ.

⁷ Tüü ÿ badëe jat tii bä. Ti ÿ maa napäh kyyh, hã ÿ her'oot doo: “Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëed hyb n'aa ÿ marejää?”, näng mä kyyh hã ÿÿ.

* **21:40** Judah buuj sa kyyh heh'äät do ramaneëenh Eberew kyyh. *Judah buuj na-ääj hē rer'oot Aramew kyyh. Sa wób na-ääj hē rahajaa rer'ood bä Gereg kyyh.*

* **22:3** Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa etsëeh do ti Gamarijéw. Atos 5.34 hã takerii däk ta ky n'aa.

⁸ “Jaa òm?”, näng y̆y̆h. “Y̆ né hē Jesus, Nasaréh buuj mare-jãã doo”, näng mäh.

⁹ Si y̆ habok do rahapëë né paawä ta bag, dooh rah'yy ganny bä kyyh hã, hã y̆ her'oot do hã.

¹⁰ Y̆ eanh tii bã: “Nyy d' y̆ bad'oo, Hyb N'aa Jawyk Doo?”, näng y̆y̆h. Ti taky hadoo hã y̆y̆: “As'ëeg g'ëed. Ahõm nä panang hēnh. T'ĩ hēnh rabaher'oot a hã nyy da mamoo wät do pan'aa hã y̆y̆”, näng mä Jesus kyyh hã y̆y̆.

¹¹ Y̆ hapäh ta bag tak'ëp gabarëeh do hyb n'aa y̆ wén ty tamaa wät. Ti hyb n'aa hata haa y̆ ramoo maso hõm Damas-Ko hēnh ãã bah'ũũm hyb n'aa.

¹²—Aj'yy Ananijas häd näng do y̆ taheg'ããs. Baad ta ti Ananijas ky dahé had'yyt hē Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ti panang bã habong do Judah buuj raweh'ëeh ti Ananijas.

¹³ Pa y̆ tabag'ëed däk bã taky hadoo: “Wakän y̆y̆, Saw-Ru, mabegãã däk p'aa hēnh!”, näng mäh. Y̆ bahapëë däg kån nayyw hē tii bã.

¹⁴ Ti m' taky hadoo ênh hã y̆y̆: “P'op Hagä Do ër wahë makũ rah'yy kaha'eeh doo, ti né hē hasëew wät òm, mabahapäh hyb n'aa takarën doo, mabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do karën doo da hawät doo,† mamaa napäh hyb n'aa ta ti ta kyyh.

¹⁵ Òm né hē da Baad Had'op Do rod n'aa sahõnh hē sa hã.

Maher'ood da mamaa napäh doo, mahapäh do ky n'aa”, näng mä ta kyyh hã y̆y̆.

¹⁶ Ti m' taky hadoo: “Maga-daa wäd manäh. Ahõm nä òm ranu gemuun wät hyb n'aa. Òm ranu gemuun bã, Jesus hã mabetsëë a hã hanäng do nesaa do tabawug hõm hyb n'aa”, näng ta kyyh hã y̆y̆.

¹⁷ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ênh:

—Jerusarēnh hēnh y̆ babaaj nä bã, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã y̆ bahõm y̆ ky n'aa etsëë hyb n'aa. Ta tii bã s'ëeh hadoo hã y̆y̆.

¹⁸ S'ëeh hadoo doo gó y̆ hapäh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Hahy̆y̆ da ta kyyh hã y̆y̆: “Nayyw hē! Ahõm nä Jerusarēnh bã naa. Dooh da raky dahé bã kēh y̆ n'aa maher'oot doo”, näng mä hã y̆y̆.

¹⁹ Ti y̆ ky gadoo: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hē ajyy babä habong do rahapäh nyy da y̆ bahõm do paa sahõnh hē tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã, a hã h'yy ka'eeh do y̆ dewëes hyb n'aa, y̆ rejãã hyb n'aa.

²⁰ Radaj'ëep noo gó a ky n'aa rod paa Ès-Tew häd näng doo, y̆ na-ããj hē sa da h'yyb hadoo. Y̆ né paa pä me hakut do sa saroor henäm”, näng kēh y̆ ta hã.

²¹ Ti taky hadoo hã y̆y̆: “Ahõm nä, òm y̆ mejũũ dawëë, Judah buuj nadoo do sa mahang”, näng mäh.

²² Ti m', jããm né hē ramaa

† 22:14 Jesus né hē ti P'op Hagä Do karën doo da hawät doo.

newëe do Paw-Ro her'oot doo. Judah buuj nadoo do sa mahang Paw-Ro Jesus mejüü Paw-Ro her'oot hyb n'aa, radu doo mä rageëenh doo:

—Dooḥ taw'ääts hē tado tawäd bä badäk hahÿÿ hä! Taw'ääts hē tadajëp! —näk mä Paw-Ro maji sa kyyh.

²³ Ti m' rageëenh. Sa hatsë sa hä padëek do ratepyh, rakawajään do heen n'aa. K'ääts rehaa p'op.

²⁴ Ti hyb n'aa, warahén sa wahë n'aa mejö kån Paw-Ro ramajëe suun warahén tób n'aa yt hä. Tamejüü mä rahewyyh. Tamejüü mä reaanh ta hä h'ëed hyb n'aa ta maji tii da rawén geëenh.

²⁵ Ti m' ramaw'yyd däk bä rahewyyh do pan'aa paawä, Paw-Ro eanh warahén wahë n'aa see hä:

—Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh bë hewyh bä Roma buuj seeh, bë nahapëe nä bä tamo haj'aa kadoo bä? —näng mäh.

²⁶ Ti m' warahén sa wahë n'aa see maa napäh bä Paw-Ro her'oot doo, nayyw hē tabahöm kån warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do wë. Ti m' teanh ta hä:

—Nyy da mabad'oo hahÿÿ aj'yy hä? Roma buuj né hē ti hÿÿh —näng mäh.

²⁷ Ti m' sa wahë n'aa heh'äät ub do bahöm Paw-Ro wë. Ti m' tabeaanh:

—Te hub né hē, Roma buuj né hē öm? —näng mäh.

—ÿÿ. Roma buuj né hē ÿÿh —näng mä Paw-Ro kyyh.

²⁸ Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do ky hadoo:

—Tak'ëp ÿ bepaag höm paah, Roma buuj ÿ bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti Paw-Ro ky hadoo ta hä:

—Roma häj n'aa bä ÿ benäng, ti hyb n'aa ÿ benäng noo gö naa Roma buuj né ÿ hÿÿh —näng mäh.

²⁹ Ti m' hewyyh do paawä nayyw hē m' raberéd geët Paw-Ro. Sa wahë n'aa eÿÿm wät tah'yy ganyy bä Roma buuj né ti tamejüü ramoo maw'yyd däk do haak sapuuw hadoo doo me.‡

Sinedirijo ajyy n'aa hä Paw-Ro her'oot do ky n'aa hahÿÿh

³⁰ Ti m' jati pé warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do mejüü ramanyyh Paw-Ro. Takarén mä ta heen n'aa näng baad ub h'ëed p'ää Judah buuj Paw-Ro hä raky n'aa tapaa. Ti m' tamejüü P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób, rakata b'ëeh hyb n'aa, Sinedirijo häd enäh doo. Ti m' Paw-Ro tamanaa rabab'ëeh bä.

23

¹ Ti m' baad ub mä Paw-Ro baheg'ääs Sinedirijo ajyy n'aa sa wë, ti m' taky hadoo sa hä:

—Wakän haa —näng mäh. —P'ooj ub ÿ bawät do hadoo né hē ÿ da hē. Baad ub hëp ÿ

‡ 22:29 Dooḥ Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj see ramaw'yyd bä ranahapäh nä bä tamo haj'aa kadoo bä. Ti hyb n'aa warahén sa wahë n'aa wén eÿÿm wät.

tym P'op Hagä Do matym gó
—näng mäh.

² Ti m' P'op Hagä Do tób
n'aa yt hä moo heb'ooh
do sa wahë n'aa heh'äät
doo, Ananijas häd näng
doo, mejüü mäh, Paw-Ro pa
hab'ëeh do Paw-Ro ranoo
gewyyh hyb n'aa.

³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ta
hã:

—P'op Hagä Do òm hewyyh
da! Ta hadë hawak doo me
j'ooj hë rep'ees do hadoo òm!*

Òm tii bã hasooh ÿ maky
n'aa etyy hyb n'aa Mosees ky
n'aa jaw'yyk do her'oot doo
da. Ti hadoo né hë, dooh
Mosees ky n'aa jaw'yyk do
maky dahé bã, ÿ mamejüü ÿ
rabahewyyh hyb n'aa. Dooh
tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk
do an'oo bã —näng mä Paw-
Ro kyyh ta hã.

⁴ Ti m' Paw-Ro pa hab'ëeh
do raky hadoo Paw-Ro hã:

—Òm ky neÿÿm maky n'aa
rejã bã P'op Hagä Do tób n'aa
yt hä moo heb'ooh do sa wahë
n'aa heh'äät doo! —näk mäh.

⁵ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Wakän haa, dooh ÿ hapëe
bã P'op Hagä Do tób n'aa yt hä
moo heb'ooh do sa wahë n'aa
heh'äät do tado bã. P'op Hagä
Do kyy kerih do hã hahÿÿ
da takerih: “Maky n'aa rejã
manã bë wahë n'aa”† —näng
mäh.

⁶ Ti m' Paw-Ro hapäh do
hyb n'aa ti anäng ta wób
Saduséw, ta wób Pariséw sa
mahang, taky hadoo kat'aa
do sa hã:

—Wakän haa, —näng mäh —
Pariséw né ti ÿ hÿÿh. Pariséw
t'aa h ÿÿh —näng mäh. —Hã ÿ
rawén ky n'aa tapaa, ÿ gada
do hyb n'aa dejëp do ragenä
bong doo —näng mäh.

⁷ Tii da ta her'oot do hyb
n'aa, radu doo raky ked'aak
do Pariséw Saduséw sa ma-
hang. Ti hyb n'aa raketyn
b'ëeh mä sa wahë n'aa ta tii bã
kata padëek doo.

⁸ (Saduséw sa hã ji dajëp
jawén paa bã, dooh ji ganä
wäd bã. Sa hã, dooh äãs.
Sa hã dooh na-ääj sahee péh.
Pariséw sa hã kä, ji dajëp
jawén paa bã ji ganyyh nä
p'aa hënh. Ti anäng na-ääj hë
sa hã äãs, sahee na-ääj hë.)

⁹ Ti hyb n'aa raky ked'aak
mä ta ti p'ää. Mosees ky n'aa
jaw'yyk do ma mehetëk do
wób, Pariséw wób as'ëëg b'ëeh
mäh. Tak'ëp mä sa kyyh.
Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Dooh hahÿ aj'yy nesaa do
tamoo wäd bã. Ji hapäh mä
ääs her'ood bã ta hã. Ji hapäh
mä tii, sahee her'ood bã ta hã
—näk mä sa kyyh.

¹⁰ Ti m' Pariséw Saduséw
kamajë däg mä tak'ëp. Ti m'
warahén sa wahë n'aa beÿÿm
wät, rejes wät ted'oo Paw-Ro.
Ti hyb n'aa tamejüü warahén
rabahôm rabej'ooj nyh hyb
n'aa Paw-Ro, warahén tób
hënh ramahüüm hyb n'aa
p'aa hënh.

¹¹ Ti m' atsëm kä, Jesus
kasee Paw-Ro hã. Ti m' taky
hadoo ta hã:

* 23:3 J'ooj madäk do ta h'yyb tym, Paw-Ro hanäng pé panyyg ky n'aa gó ta her'oot
doo. † 23:5 Esodo 22.28

—Eÿÿm manäh! —näng mäh. —Maher'oot do hadoo këh ÿ n'aa babä Jerusarënh bä, ti hadoo né hë da maher'ood panang Roma häd näng doo bä —näng mä Jesus ta hä.

Paw-Ro Judah buuj wób radajëëb paawä panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti m' jati péh, Judah buuj Jesus hä h'yy kana'eeh do wób rakaner'oot Paw-Ro radajëëp hyb n'aa. P'op Hagä Do hä raky däng radajëëp né hë. Ti m' raky hadoo:

—Dooch d' ër awa bä, dooh d' ër eëg bä ër nanaboh nä bä Paw-Ro —näk mä sa kyyh.

13 Tahyb n'aa pé 40 ajyy ti h'yyb hedoo doo.

14 Ti m' rabahöm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wë na-ãäj hë. Ti m' raky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do hä ãä ky däng, dooh ãä awa bä, dooh ãä eëg bä Paw-Ro ãä nanaboh nä bä —näk mäh.

15 —Ãä karën paawä Sinedirijo ajyy n'aa sii hë bë ky n'aa etsëë warahén sa wahë n'aa hä, Paw-Ro tamanaa hyb n'aa bë bab'ëëh bä. Taw'ääts hë bë her'oot bë karën baad bë ky n'aa napäh ta ky n'aa, bë keno da —näk mäh. —Ãä gadaa däk da ta baa bä, ãä dajëëp hyb n'aa bë hab'ëëh hënh takajaa do pooj jé —näk mä sa kyyh.

16 Ti m' Paw-Ro s'aah ky n'aa napäh rahe'oot doo. Ti m' tabahöm kän warahén

sa tób hënh, Paw-Ro tapanäk hyb n'aa.

17 Ti m' Paw-Ro naëënh warahén sa wahë n'aa seeh. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Mamahüüm hahÿ pahëew bë wahë n'aa wë. Ti anäng panyyg tahe'oot pé ta hä —näng mä Paw-Ro.

18 Ti m' warahén wahë n'aa see mahüüm kän pahëew sa wahë n'aa heh'ääät ub do wë. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Paw-Ro, ër maso gëët doo, ÿ tanaëëj nä, tahe'oot hä ÿÿ, ÿ manaa hyb n'aa hahÿ pahëew a wë. Ti anäng mä panyyg tahe'oot pé pan'aa a hä —näng mäh.

19 Ti m' pahëew warahén sa wahë n'aa heh'ääät ub do moo takyg höm ramaa nanapäh hënh. Teanh mäh:

—H'ëëd ti makarën maher'oot hä ÿÿ? —näng mäh.

20 Ti m' pahëew ky hadoo:

—Judah buuj kaner'ood bong a hä raky n'aa her'oot hyb n'aa Paw-Ro mamahüüm hyb n'aa Sinedirijo ajyy n'aa rakahet'aa hënh. Rakarën mä paawä raky n'aa napëë magyys hë Paw-Ro ky n'aa, ken'oooh da.

21 Maky dahé manä da. 40 ajyy tahyb n'aa pé ragadaa däk radajëëp hyb n'aa. Kejën rabë bä. P'op Hagä Do hä raky däng dooh rawa bä, dooh reëg bä rananaboh nä bä Paw-Ro. Da hë ti abë padëëk. Ragadaa däk maher'oot do pan'aa sa hä —näng mä Paw-Ro s'aah kyyh warahén sa wahë n'aa heh'ääät ub do hä.

22 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do edëe wät pahëew. Ti m' taky hadoo:

—Maher'ood manä ÿ ma-panäk doo —näng mäh.

23-24 Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do naëenh pawóp hë warahén sa wahë n'aa. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë etyn hõm da 200 warahén tsyym me hah'üüm péh, 70 kawaaro jó hah'üüm do ta wób, 200 jook yt hä hah'üüm doo, kawaaro Paw-Ro jahõm pé sii hë da, atsëm rabahõm hyb n'aa panang Sesareja häd näng doo hënh —näng mä ta kyyh.

Ti m' tamejüü baad ub ramahüüm hyb n'aa Paw-Ro, sa wahë n'aa Peris häd näng do wë.

25 Tamejüü sa hä tama erih do Peris. Terih doo, hahÿÿ da m':

26 “ÿ, Karaw-Dijo Risijas, ÿ edëng õm Peris, hyb n'aa jawyk doo, Sesa kyy gó babä bag'ääs do õm.

27 Õm ÿ panäk hahÿÿ da: Judah buuj ramaso däk hahÿ aj'yy. Rakarën paawä radaj'ëëp. Ti ÿ ky n'aa napäh bä Roma buuj tado bä, ÿ bahõm warahén sii hë ÿ bed'ëëp hyb n'aa sa moo gó naa.

28 ÿ karën paawä ÿ heen n'aa näng h'ëëd hyb n'aa raka-maj'ï ta hä, ti hyb n'aa ÿ wén mahüüm paa Judah buuj wahë n'aa sa wë.

29 Tii bä ÿ heen n'aa nyy däk raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa raky kes'ëëm. Dooh tamo haj'aa kadoo bä ji daj'ëëp hyb n'aa paawä. Dooh tamo

haj'aa kadoo bä na-ãäj hë ji dawäts gëet hyb n'aa.

30 Tii bä ÿ ky n'aa napäh rakarën radaj'ëëp. Ti hyb n'aa nyyw hë ÿ mejõ hõm a wë. ÿ maher'oot da ta maj'ï, a wë rabahõm a sii raber'oot hyb n'aa ta ky n'aa”, näng mä terih do hä.

31 Ti m' warahén sa wahë n'aa mejüü doo da rabadoo kån. Ramahüüm kån mä atsëm Paw-Ro. Ti m' panang An-Tiparis häd näng doo bä rakajaa.

32 Tii b' naa, jati péh, warahén tsyym me hah'üüm do rababaaj nä p'aa hënh sa tób hënh. Kawaaro jó hah'üüm do ramahüüm kån tii bä Paw-Ro.

33 Rakaja hõm bä Sesareja bä, ran'oo däg kån sa wahë n'aa ma erih do Peris hä. Ti m' rahaëenh Paw-Ro ta hä.

34 Ti m' Peris ner'ood kån kerih doo, ti m' teanh mä Paw-Ro hä ny hado tabanäng hënh tabana, Roma häj n'aa. Siris hënh naa tabana Paw-Ro her'oot bä m',

35 Peris ky hadoo ta hä:

—ÿ maa newëë da a ky n'aa a hä kamaj'ï do rakaja nä bä —näng mäh.

Ti m' tamejüü Eróts, Judah buuj sa wahë n'aa tób haeh do yt hä warahén rabahag'ääs hyb n'aa Paw-Ro.

24

Peris hä Paw-Ro her'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa pa-nyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' 5 ta ä jawén paa bä, Ananijas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh

do sa wahë n'aa heh'äät do kajaa nä Sesareja bä. Ta sii tamanaa mä Judah buuj sa wahë n'aa wób, sa ky n'aa rod Ter-Turus häd näng do na-ääj hë. Ti m' raky n'aa tapa kån Paw-Ro ta ti häj n'aa bagã n'aa matym gó.

² Ti m' Paw-Ro ramana geët bä, Ter-Turus häd näng do du doo ta her'oot do Peris hä. Paw-Ro taky n'aa tapaa. Hahÿ d' mä ta kyyh:

—Baad tanyy né hë, a hyb n'aa baad ub äã hä äã häj n'aa bä. Dooh kamajÿi péh. Öm h'yy ganäng do hyb n'aa, baad tawén hadoo äã hä, äã häj n'aa bä.

³ Jé pad'yyt hë äã häj n'aa bä äã h'yy gadajang a mo haj'aa hyb n'aa, Peris, tak'öp hyb n'aa jawyk doo —näng mäh.

⁴ —Dooh äã karën bä öm äã h'yyb panasä bä. Ti hyb n'aa äã karën paawä kanahën d'os hë mamaa newë äã her'oot doo.

⁵ Geët hahÿ aj'yy, kamajÿi do du na do ti, äã hä. Jé pad'yyt hë badäk hahÿi bä Judah buuj rakamajÿi sa hä hë tan'oo bä. Aj'yy Nasaréh buuj ky s'üüt doo, ta wób sa wë h'yy kawereem hóm do sa wahë n'aa see hahÿÿh.

⁶ Takarën paawä tan'oo bä baad tanado wät P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa äã wén maso däk. [⁷ Äã karën paawä äã ky n'aa etyy äã ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. Ti nuuj jé warahén sa wahë n'aa, Risijas häd näng doo, ta warahén sii hë tabana.

Äã hä rawaj'aa padëek, Paw-Ro rabej'ooj hóm hyb n'aa äã mahänh.

⁸ Tamejüü ta hä ky n'aa tapaa do a wë rabahóm.] Baad hahÿ aj'yy hä meaj bä, maheen n'aa näng da äã ehub né hë äã ky n'aa tapaa do hä —näng mä Ter-Turus kyyh Peris hä.

⁹ Ti m' Judah buuj, Jerusarënh bä han'aa doo, raky masa Ter-Turus. Raky n'aa tapaa ënh Paw-Ro. Te hub né hë m' Ter-Turus her'oot doo, sa nooh.

¹⁰ Ti m' sa wahë n'aa Peris häd näng do mejüü Paw-Ro ber'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hajöo däg ta baab äã häj n'aa bä baad maky n'aa etyy. Ti hyb n'aa h'yyb neÿÿm doo me ÿ her'oot a hä këh ÿ n'aa hä ÿ raky n'aa tapaa do ky n'aa hä —näng mäh.

¹¹ —12 ta ä nä ÿ kaja nä Jerusarënh bä, P'op Hagä Do ÿ hyb n'aa esee hyb n'aa. Makarën bä mameaj ÿ kajaa noo gó ÿ rahapäh doo, te hub né hë ta ti ÿ her'oot do mabahapäh hyb n'aa.

¹² B'ëeh hahÿÿ hä ÿ kamajÿi doo, dooh noo gó ÿ rahapëe bä ÿ ky kedag bä P'op Hagä Do tób n'aa bä. Dooh noo gó ÿ rahapëe bä ÿ kamajë bä tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä, panang bä na-ääj hë.

¹³ Hahÿ ajyy dooh rahaja bä rametä bä te hub tado bä hä ÿ raky n'aa tapaa do ky n'aa.

¹⁴ Hÿÿ kä, dooh ÿ ky n'aa jejen bä, ÿ hyb n'aa jaw'yyk

né hē P'op Hagä Doo, äã wahē makū rah'yy kaha'eeh doo. Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wē ky n'aa ŷ ky daheeh.* Ta wób wē äã h'yy kawareem hōm ramaneëej né paawä ta tyw n'aa papuuj, sahōnh P'op Hagä Do kyy kerih do ŷ ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ŷ ky daheeh.

¹⁵ Hã ŷ kamajĩĩ do ragada do hadoo né hē ŷ gada dejēp do ragenä bong doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. P'op Hagä Do karēn doo da habong do paah, baad nabok do paa na-ääj hē da äã gada ragenä bong doo.

¹⁶ Sahōnh hē da ragenä bong do hyb n'aa, baad ub had'yyt hē ŷ karēn ŷ bawät, hēp ŷŷ gó baad had'yyt hē tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hã, ta wób sa hã na-ääj hē —näng mä Paw-Ro.

¹⁷ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ēnh:

—Hajōng ta baab häj n'aa s'ee hēnh ŷ bewäd nä. Ta jawén ŷ babaaj hōm p'aa hēnh Jerusarēnh hēnh, kasuud is do Judah buuj sa mahang habong do sa matym n'aa ŷ tajooh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã ŷ ma ejuu do hyb n'aa na-ääj hē.

¹⁸⁻¹⁹ Ti né hē ŷ bad'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, sahōnh hē ŷ bahajaa jawén paa bä äã ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da ji h'yyb banyyw dāk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Dooh

hajōk do tado bä si ŷ habok doo. Dooh na-ääj hē ŷ kamajē bä ta wób sa wē. Daap ramennyh hã ŷ raky n'aa tapaa doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã né hē ŷ bag'ëed dāk Judah buuj wób Asija häj n'aa hēnh naa ŷ rabahapäh bä. Taw'ääts hē né hē paawä ta ti né hē ajyy wawēē hē rabana, hã ŷ raky n'aa tapaa hyb n'aa tanyy bä sa wē hã ŷ raky kes'ëem péh. Ti né hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ŷ raky n'aa tapaa do paah.

²⁰ Ta ti ranan'aa do hyb n'aa, na b'ëeh hahŷ raheer'ood ny hadoo pé rahapäh ŷ mo haj'aa kadoo bä Sinedirijo ajyy n'aa raky kes'ëem do hã ŷŷ.

²¹ Jääm né hē hahŷŷ da kēh ŷŷ Sinedirijo ajyy n'aa sa hã: “Dejēp do ragenä bok do ŷ gada do hyb n'aa, hã ŷ raky n'aa etyy bē matym gó”, näng paa kēh ŷ sa hã. Nepäh ta tii hã rawyyd bä sa hã baad nadoo do mo haja ŷŷ —näng mä Paw-Ro kyyh.

²² Ti m', baad Peris ky n'aa napäh né hē Jesus ky n'aa, ta tyw n'aa papuuj ramaneëēnh doo. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä taky hadoo:

—Jääm hē dó —näng mäh. — Warahén sa wahē n'aa Risijas häd näng do kajaa bä, ŷ baher'oot da nyy da ŷ bad'oo ōm raky n'aa tapaa do hã —näng mä Peris kyyh.

²³ Ti m' Peris mejũũ warahén sa wahē n'aa see

* **24:14** Jesus ky n'aa né hē ti “**ta tyw n'aa papuuj**” ramaneëēnh doo.

rabaheg'ããs nä Paw-Ro. Hahÿÿ da m' ta kyyh sa hä:

—Taw'ãäts hē bē eréd tabawät hyb n'aa, tabeg'ããs hyb n'aa. Bē an'oo na-ãäj hē ta najiis rabeg'ããs ta wē rabanoo hyb n'aa takarēn doo —näng mäh.

²⁴ Ti m' ta jawén, p'aa hēnh Peris bana Paw-Ro wē. Ta ÿÿm sii hē tabana. Dusir mä Peris ÿÿm häd. Judah buuj mä ti ta ÿÿm. Ti m' tamejüü Paw-Ro ranaëēnh. Tamaa newēē mä Paw-Ro her'oot doo, ji h'yy ka'eeh do Kristo Jesus hä ky n'aa.

²⁵ Ti m' Paw-Ro baher'oot bä baad ub ji bawät do ky n'aa, ji h'yy keb'aah do ky n'aa, ta jawén ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa na-ãäj hē, Peris eÿÿm wät mäh. Ti m' taky hadoo:

—Jããm hē dó. Ahõm nä. ÿÿ karēn bä, ÿ mejüü da õm ranaëēnh p'aa hēnh —näng mä ta kyyh Paw-Ro hä.

²⁶ Peris karēn paawä Paw-Ro anoo dajëēr ta hä, taberéd hõm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' hajõõ nuu me tanaëēnh ta wē Paw-Ro sii taber'oot hyb n'aa.

²⁷ Ti m' pawóp hē ta baab tabahado däk bä, Posijo-Pes Peris jawén buuj däg. Peris sa wahē n'aa tabadoo do paa tabanyyh bä, teréd gëēt Paw-Ro, Judah buuj tah'yyb en'yym hyb n'aa.

25

Roma buuj sa wahē n'aa see sii Paw-Ro ber'oot do pa-nyyg n'aa hahÿÿh

¹ Ti m' tamawoob hē tabahado däg bä ta äh Pes Peris jawén buuj tabahado däg bä, Jerusarēnh hēnh tabahõm kån Sesareja panang häd näng doo bä naa.

² Ti m' Jerusarēnh bä takajaa bä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa wób na-ãäj hē, rabahõm ta wē. Paw-Ro raky n'aa tapaa ta matym gó.

³ Ky kah'üüm mä ta hä, rakarēn doo da tabad'oo hyb n'aa. Rakarēn né paawä Pes mejõ nä Paw-Ro Jerusarēnh hēnh. Rakarēn né paawä radaj'ëep Paw-Ro tana bä ta tyw n'aa me.

⁴ Ti m' Pes ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. — Sesareja bä Paw-Ro bagëēt. T'ïï hēnh da ÿ babaaj hõm p'aa hēnh nayyw hē.

⁵ Taw'ãäts hē né paawä bē wahē n'aa wób rabah'üüm si ÿÿ, t'ïï hēnh raky kes'eēm hyb n'aa tamo haj'aa kadoo bä —näng mäh.

⁶ Ti m' ji moo sahõnh hē ta ä jawén paa bä, Pes babaaj hõm kån Sesareja hēnh. Ti m' jat'iip hadoo Pes bana sooh ji hä raky kes'eēm do ky n'aa rabaherot bä. Ti m' tamejüü ranaëēj nä Paw-Ro.

⁷ Paw-Ro bana gëēt bä, Judah buuj, Jerusarēnh bä naa han'aa do ranu sabug däk tabagëēt bä. Ti m' radu doo tak'ëp Paw-Ro raky n'aa tapaa. Hajõng mä nesaa do tamo haj'aa, sa nooh. Daap mä ramenyyh. Dooh m'

rahaja bä rametä bä se hub tado bä ti raher'oot doo.

⁸ Ti m' ta daaj hē Paw-Ro ky n'aa kaher'oot sa hã:

—Dooh ŷ mo haj'aa kad'oo pé Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hã. Dooh ŷ mo haj'aa kadoo bä P'op Hagä Do tób n'aa hã. Dooh ŷ mo haj'aa kadoo bä Sesa, Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do hã —näng mä Paw-Ro kyyh.

⁹ Ti m', Pes h'yyb enäw paawä Judah buuj. Ti hyb n'aa hahÿÿ da m' ta kyyh Paw-Ro hã:

—Makarēn mabahōm Jerusarēnh hēnh, t'īī hēnh ŷ maa newēē hyb n'aa ōm raky n'aa tapaa doo, ōm ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa? —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Babä ŷ bagēēt hÿÿ kã, raky kes'ēēm do ky n'aa raba-herot bä. Babä né hē ji ky n'aa etyy Sesa kyy gó, Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do kyy gó. Babä né hē ŷ maky n'aa etyy. Baad mabahapäh né hē, dooh ŷ mo haj'aa kadoo bä Judah buuj sa hã.

¹¹ ŷ mo haj'aa kadoo bä paawä, dajëb hã ŷ maky n'aa ety bä ta hyb n'aa, ŷ gadoo né da ŷ radaj'ēēp doo. Se hub tanado bä hã ŷ raky n'aa tapaa doo, dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä sa moo gó ŷ rahaēēnh. ŷ karēn Sesa né hē ŷ taky n'aa etyy —näng mä Paw-Ro kyyh.

¹² Ti m' Pes beaanh ta hã masa do sa hã nyy d' rabad'oo. Ti m' rakaner'oot do jawén paa bä Pes ky hadoo Paw-Ro hã:

—Makarēn mä Sesa ōm taky n'aa etyy. Ti hyb n'aa t'īī hēnh né da mabahōm ta wē —näng mäh.

Judah buuj sa wahē n'aa hã Pes her'oot do Paw-Ro ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' ta jawén, ta see pé noo gó, Judah buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do Agaripa häd näng doo, ta ānh Berenis häd näng do daheeh rabana, Sesareja hēnh rabeg'ääs hyb n'aa Pes wē.

¹⁴ Hajōō ta āh t'īī hēnh raba-jeej bong. Ti hyb n'aa Agaripa hã Pes baher'oot Paw-Ro ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Ti agēēt babä aj'yy Peris eréd gēēt do paah —näng mäh.

¹⁵ —Jerusarēnh hēnh ŷ bewäd nä noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oo do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa na-ääj hē raheer'oot hã ŷÿ ta hã raky kes'ēēm do ky n'aa. Rakarēn né paawä dajëb hã ji ky n'aa etyy —näng mäh.

¹⁶ —ŷ her'oot sa hã, dooh Roma buuj ramejō bä rarejã bä nayyw hē ji hã. Pooj jé ji ky naa etyy n'aa an'oo bä ta matym gó ji hã ky n'aa tapaa do ji ky gadoo. Tii d' né kēh ŷ sa hã.

¹⁷ Ti m' wawēē hē rakaja nä bä, nayyw hē, jati péh, ŷ mejūū Paw-Ro ramanaa, ta hã ky kes'ēēm do rabab'ēēh bä.

¹⁸ Ta hã raky n'aa tapaa bä, dooh ŷ h'yyb däng do tado bä raky n'aa tapaa doo.

¹⁹ Raky n'aa hajēm rah'yy kaha'eeh do ky n'aa hã. Raky

n'aa hajēm na-ãāj hē dajēp do ky n'aa, Jesus hād nāng doo. Paw-Ro her'ood bā edēp mäh, tanooh.

²⁰ Dooch ŷ hapēē bā nyy da ŷ bad'oo ta ti hedoo do hā. Ti hyb n'aa ŷ beanh ta hā takarēn bā Jerusarēnh hēnh tabahōm, t'īi hēnh raky n'aa etyy hyb n'aa.

²¹ Ti m' Sesa hā Paw-Ro ky dāng. Takarēn mā Sesa ky n'aa etyy ta hā. Ti hyb n'aa ŷ mejūū rabahag'ãās nā Sesa wē ŷ manejo nā bā —nāng mā Pes kyyh.

²² Ti m' Agaripa ky hadoo:

—ŷ karēn paawā ŷ maa newēē ta ti aj'yy her'oot doo —nāng mäh.

—Taw'ãäts hē. Jat'iip né da maaa newēē taher'oot doo —nāng mā Pes.

²³ Ti m' jat'iip hadoo Agaripa, Berenis daheeh rabajēē p'ēē ta gawakō gaeh doo gó, raky n'aa tapaa do ky n'aa rabaherot bā. Rabajēē p'ēē bā, baad ub t'īi hēnh kat'aa do raweh'ēeh Agaripa, Berenis daheeh. Sa sii m' rabajēē p'ēē warahén sa wahé n'aa ky n'aa etsēēh doo, ajyy panang buuj ky n'aa etsēēh do na-ãāj hē. Ti m' Pes hād nāng do mejūū Paw-Ro ramanaa hyb n'aa.

²⁴ Ti m' Pes ky hadoo:

—Agaripa, Judah buuj sa wahé n'aa heh'äät ub doo, bēeh, ãā mahang kata b'ēeh doo, bē hegãā hahŷ aj'yy —nāng mäh. —Jerusarēnh hēnh, babā Sesareja bā na-ãāj hē sahōnh hē Judah buuj hā ŷ raky n'aa her'oot ŷ daj'ēep

hyb n'aa. Tak'ēp sa kyyh rabetsēē hā ŷŷ —nāng mäh.

²⁵ —Hā ŷŷ, dooh tamoo haj'aa pé tadajēb bā. Ti hadoo né hē, Sesa ky n'aa etyy ta hā taky dāng do hyb n'aa, ŷ h'yyb dāng Roma hēnh, Sesa wē né hē ŷ mejūū.

²⁶ Tii da né da ŷ bad'oo. Ti hadoo né hē, dooh wē ŷ ta ky n'aa ŷ ma erih pé Sesa hā. Ti hyb n'aa ŷ mana gēēt bē matym gó. A wē né hē ŷ mana gēēt Agaripa, hajōng ta hā er eanh do jawén paa bā, ŷ bahapäh hyb n'aa h'ēēd ŷ ma erih pé ta ky n'aa hā.

²⁷ Dooch taw'ãäts hē tado bā ta si n'aa hē ŷ mejō bā Paw-Ro, ta hā ky n'aa tapaa do ky n'aa tamah doo me —nāng mā Pes kyyh Agaripa sa hā.

26

¹ Ti m' Agaripa ky hadoo Paw-Ro hā:

—Maher'ood a daaj hē a ky n'aa —nāng mäh.

Ti m' Paw-Ro meduuk ta moo me, bag hēnh rabab'ēeh hyb n'aa. Ti m' ta du doo taher'oot doo:

² —ŷ h'yy gadajang né hē Agaripa, naga hē ŷ her'oot do hyb n'aa Judah buuj hā ŷ raky n'aa tapaa do ky n'aa maaa napäh bā —nāng mäh.

³ —ŷ h'yy gadajang na-ãāj hē, baad mabahapäh do hyb n'aa nyy da ēēr, Judah buuj, er bahed'oo doo da. Mahapäh né hē h'ēēd p'ãã ēēr, Judah buuj, er ky ked'aak. Ti hyb n'aa ŷ karēn paawā h'yyb jawyk doo me da ŷ maaa newēē —nāng mäh.

4 Ti m' taky hadoo ênh:

—Sahõnh hê Judah buuj rabahapäh nyy da ÿ bawäd wät ÿ karapee noo gó naa häj ÿ n'aa bä ÿ bawäng doo bä, Jerusarênh bä na-ääj hê.

5 Bâp peej däg ÿ rabahapäh né hê. Rakarên bä rahajaa raheer'ood bä nyy da ÿ bawät paah. Baad had'op, ta wób sa bahãnh Pariséw raky daheeh Mosees ky n'aa jaw'yuk do êr mahang. Pariséw sa see né hê paa ÿÿh. Rababok doo da ÿ bawäd wät paah.

6 Hÿÿ kã hã ÿ raky n'aa etyy, ÿ gada do hyb n'aa êr wahë makûû hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

7 Isaraéw taah 12 hedoo do du na do sa panaa ragada P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, P'op Hagä Do rawén hyb n'aa jewyyg had'yyt hê. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ÿ gada do hyb n'aa né hê Judah buuj hã ÿ rawén ky n'aa tapaa —näng mäh.

8 Ti m' teaanh mäh:

—H'ëéd hyb n'aa bê mahang habong do sa hã dooh P'op Hagä Do haja bä dejëp do ragenä boo bä p'aa hênh tan'oo bä? —näng mä ta kyyh.

9 —P'ooj ub ÿ na-ääj hê sa da hadoo né paa ÿÿh. Ti noo gó hã ÿ taw'ääts hê sahõnh hê ÿ hajaa doo me ÿ karên ÿ rejää Jesus Nasaréh buuj häd.

10 Tii d' né paa ÿ bad'oo Jerusarênh bä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó hajök Jesus hã h'yy ka'eeh do ÿ dewäts b'ëéh. Radejëeb bä, ÿ karên né hê paa radejëp.

11 Hajõõ nuu me jé pad'yyt hê tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do basooh hênh ÿ bahõm paah, ÿ rejää hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang habong doo. ÿ rejää doo me ÿ karên né paawä Jesus hã raky n'aa rejää. Tak'ëp né hê ÿ kawajään paa sa wë. Ti hyb n'aa ÿ bahõm panang s'ee hênh, Judah buuj häj n'aa tanadoo hênh, ÿ rejää hyb n'aa t'ï hênh —näng mäh.

12 —Ti ta see pé noo gó ÿ bahõm Damas-Ko hênh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó ÿ bahõm t'ï hênh, Jesus hã h'yy ka'eeh do ÿ rejää hyb n'aa paawä.

13 Ti m' wasyk, ta tyw n'aa me ÿ bahõm bä, tii bä ÿ bahapäh wë hã naa ta bag tak'ëp gabarëéh do hahät ÿÿ hã, hata haa sa hã na-ääj hê. Papÿÿj gabarëéh do bahãnh ta ti bag.

14 Tüü äã kajäg b'ëéh tii bä. Ti ÿ maa napäh kyyh, hã ÿ her'oot do Eberew kyy me: “Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëéd hyb n'aa ÿ marejää? A daaj né hê maker'ook ÿ maky nadahé bä, booj yb gasõöm do hã tedats bä ta jawén p'aa hênh hadoo.”

15 Ti ÿ eanh ta hã: “Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo?”, näng ÿÿh. Ti taky hadoo: “ÿ né hê Jesus, marejää doo.

16 As'ëëg g'ëëd! A hã ÿ wén kas'ee wät õm ÿ asëëw wät do hyb n'aa. Õm ÿ asëëw wät, hëp ÿ n'aa mamoo wät hyb n'aa,

ta wób sa hã mabaheer'oot hyb n'aa mahapäh do ÿ hÿÿ kä. Maher'ood sa hã na-ãäj hẽ ÿ metëëk nä do a hã ky n'aa.

17 Õm da ÿ ed'ëëp Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa moo gó naa òm rarejä bä. Judah buuj nadoo do sa mahang òm ÿ mejüü hÿÿ kä,

18 mamaher'oot hyb n'aa sa hã. Ty temah do hadoo, gadagyp do hadoo doo gó habok do hadoo tii. ÿ karën mabaheer'oot sa hã käh ÿ n'aa, rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, gadagyp do hadoo doo gó ranaboo bong hyb n'aa, Nesaa Do Yb manejö wät hyb n'aa sa hã, P'op Hagä Do karën doo da rababok hyb n'aa, ta bag näng hënh hadoo gó rababoo däk hyb n'aa, hã ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa, nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do ÿ bawug hõm hyb n'aa. Tii bä da P'op Hagä Do karapee, hã ÿ rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tsyt hẽ ta wë tasëew hõm do rabahado padëëk hyb n'aa da", näng Jesus kyyh hã ÿÿ.

19 Ti m' Paw-Ro ky hadoo ënh:

—Ti hyb n'aa, nyyw né hẽ ÿ ky daheeh Jesus mejüü do wë hã naa, hã ÿ takasee bä.

20 Nyyw hẽ kä ÿ baher'ood kãn Jesus ky n'aa Damas-Ko bä habong do sa hã, ta jawén Jerusarënh bä habong do sa hã, sahõnh hẽ Judah häj n'aa bä habong do sa hã kä. ÿ maher'oot na-ãäj hẽ Judah buuj nadoo do sa hã. Sa hã ÿ her'oot nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã

rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä. ÿ her'oot sa hã, baad rababok hyb n'aa, baad ub ji bahapäh hyb n'aa nesaa do reréd hõm doo, P'op Hagä Do hã rah'yy kae däk doo.

21 Ti hyb n'aa né hẽ, Jesus mejüü do ÿ moo wät do hyb n'aa, ÿ Judah buuj ramaso däk P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã kahadë doo gó, ti ÿ radajëëb paawä.

22 Ti hadoo né hẽ ÿ P'op Hagä Do masaa had'yyt hẽ, da hẽ na-ãäj hẽ. Ti hyb n'aa né hẽ babä ÿ wén gëët, ta ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa ky n'aa etsëeh do sa hã, ky n'aa netsëeh do sa hã na-ãäj hẽ. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa rod makü rer'oot do paa bahãnh, Mosees her'oot do paa bahãnh ÿ her'ood bä.

23 Ti raheer'oot né hẽ P'op Hagä Do H'yyb Däng Do dajëp do ky n'aa. Jääm né hẽ pooj jé dejëp do mahang taganä wät do hyb n'aa, tamaher'oot da Judah buuj sa hã, Judah buuj nadoo do sa hã na-ãäj hẽ, nyy da ta bag hadoo doo gó rababok hyb n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh.

24 Ti m' Pes ky gakog hõm Paw-Ro. Ti m' taky hadoo:

—Õm ky bawad däk tak'ëp mama kametëëk do haj'aa! —näng mä Pes kyyh Paw-Ro hã.

25 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh —näng mäh. —Dooh ÿ ky bawad bä. Né hup ÿ né hẽ ta ti ÿ her'oot doo. Baad tabadäng ji h'yyb gó baad ji hyb n'aa newë bä —näng mäh.

26 —Mameaaj paawä Agaripa hä. Baad ub tabahapäh y her'oot do ky n'aa. Ti hyb n'aa tahajaa baad y baher'oot ta hä. Hä yÿ, ta heen n'aa näng né hē y her'oot do ky n'aa hä. Dooh kejēn doo gó tawäd wäd hahÿ Jesus ky n'aa y her'oot doo. Sahōnh hē raheen n'aa enäh —näng mä Paw-Ro.

27 Ti m' Paw-Ro beaanh Agaripa hä:

—Maky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa rod n'aa raheer'oot do paah? —näng mäh. —Maky daheeh né hē, hä yÿ —näng mäh.

28 Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Nayyw hē med'oo g'eeh mahajaa y mah'yyb tatug bä Kristo hä h'yy ka'eeh do see y bahado däk hyb n'aa? —näng mäh.

29 Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Nayyw hē tado bä, nayyw hē tanado bä, P'op Hagä Do hä y ky n'aa etsēē ōm, ta wób y ramaa newēē do na-āāj hē, da y rabahado padēēk hyb n'aa. Dooh hahÿÿ da, y moo kamewyyt doo da tado bä —näng mä Paw-Ro.

30 Ti m' Agaripa, Pes, Berenis, sahōnh hē sa pa hab'ēēh do as'ēēg b'ēēh.

31 Ti m' raban'yyh ta gawakō gó naa. Sa m'aa hēnh rakaner'oot bä raky hadoo:

—Dooh tamo haj'aa kadoo bä ji dajēēb bä. Dooh hyb n'aa ji dawäts gēēt péh —näk mäh.

32 Ti m' Agaripa ky hadoo Pes hä:

—Taky nahado bä paawä Sesa ky n'aa etyy hyb n'aa ta

hä raky n'aa tapaa do ky n'aa hä, taw'āāts hē paawä ji eréd hōm tabahōm hyb n'aa —näng mäh.

27

Paw-Ro ramejō hōm do Roma hēnh panyyg n'aa hahÿÿh

1 Ti m' Itarija häj n'aa hēnh, Roma panang hēnh āā ramejūū raky dāng do jawén paa bä, rahaēēj däk Paw-Ro, radewäts b'ēēh do wób na-āāj hē warahén sa wahē n'aa see Jurijo häd näng do moo gó, Roma hēnh Paw-Ro tamahūūm hyb n'aa. “Sesa warahén n'aa” ramaneēēnh do sa see ti Jurijo.

2 Ti m' panang Adaramit häd näng doo bä naa āā gatsēg t'oonh marakate gó, Asija häj n'aa hēnh hahōm doo gó. Āā sii hahōm na-āāj hē aj'yy Aris-Tako häd näng doo. Masedonija häj n'aa bä, panang Tesaronika häd näng doo bä naa tii.

3 Ti m' jati pé āā kajaa panang Sidōn häd näng doo bä. Āā kajaa bä Sidōn bä, Jurijo ky enyym Paw-Ro hä. Tanoo tabeg'āās hyb n'aa pong hēnh ta najiis sa wē, ta hä rabanoo hyb n'aa ta wē badoh doo.

4 Āā tsyym kasok bä, āā habok hēnh bah'ood ty gahēm. Ti hyb n'aa tsyt dēēg hä, Tsi-Peré häd näng do nu masee me āā kenaa bong.

5 Ti m' āā batsēk bä āā tabēs Siris, Pam-Pirija häd enäh do häj n'aa. Ti m' āā kaja hōm

panang Mira häd näng doo bä, Risija häj n'aa bä.

6 Ta tii bä warahén sa wahë n'aa baw'yyt marakate panang Aresân-Dirija häd näng doo bä naa, Itarija häj n'aa hënh hahôm doo. Ti m' tamejüü ää gatsëg t'oonh, tii gó ää bah'üüm hyb n'aa.

7 Ti m', hajöng ta äh kaja hë ää bahôm séd bä ää karip do hyb n'aa, bah'ood ää habok hënh taty gahëm do hyb n'aa. Tak'ëp né hë marakate gó moo b'ook do ramoo bok ää kaja hôm hyb n'aa panang Kinid häd näng do nedaa bä. Dooch bah'ood an'oo bä ää ty gahôm hënh ää ahôm bä. Ti hyb n'aa s'yÿ tabanäng hënh ää bah'üüm. Tsyt dëeg hä Keret, Saramone häd enäh do hoo gad'oo bä ää tabès. Tii da ää wén d'oo, tsyt dëeg hä Keret häd näng do nu masee me ää kenaa bong hyb n'aa.

8 Kaja hë ää bahôm is Keret nabyy me. Tak'ëp né hë marakate gó moo b'ook do ramoo bok marakate bahôm hyb n'aa. Ti m' ää kaja hôm kân Datyyw Banäm Do häd näng doo bä. Panang Raseja häd näng do nedaa bä däg tii.

9 Tabëej hôm ta äh rakahej'aa do paawä Itarija häj n'aa hënh. Tabëej hôm Jôm Kipur* rataheb'ëes doo. Äm n'aa nyy däk ji atsëg bä aka-jar, edaa däk do hyb n'aa tabahahëem do bawät doo. Tabahahëem do noo gó tak'ëp bah'ood bana. Ti hyb n'aa Paw-Ro ky hadoo mä sa hä:

10 –Hä yÿ pé da, dooh da baad tado bä ër hahÿ hah'üüm doo. Ër da ta see hadoo, ër da kamana'uuh marakate hä, ta gabuuj hä, ër na-ääj hë da. Taw'ääts hë babä ër ba'yyim dó –näng mä Paw-Ro.

11 Paw-Ro maher'ood né paawä sa hä, dooh warahén sa wahë n'aa karën bä tamaa newë bä ta kyyh. Taky daheeh marakate poo masoo n'aa, marakate danäh daheeh.

12 Dooch baad tado bä ratabëej bä tabahahëem do noo gó “Datyyw Banäm Do” häd näng doo bä. Ti hyb n'aa hajök do rakarën rabah'üüm, rakajaa hyb n'aa paawä panang Pënis häd näng doo bä, t'ii hënh ratab'ëes hyb n'aa paawä tabahahëem do noo gó. Pënis bä marakate ranu kahej'ëek, tsyt dëeg hä Keret häd näng doo bä. T'ii hënh dooh tabahëm bä tagajarah hyb n'aa.

13 Tii bä, tadu doo bä tabahëm do raty gahôm hënh, ratsebee bong, h'yy kahasë bong. Rah'yyb däng doo da né hë red'oo mäh. Ti m' resäg toonh marakate mesoo n'aa. Ti m' rabahôm kân tsyt dëeg nabyy me.

14 Dawë péj rababoo däg bä kä tak'ëp bah'ood bana kân. Tsyt dëeg hadäk hënh naa tabana. Rahepëe däk ti bah'ood tak'ëp hen'aa doo.

15 Ti m' marakate bah'ood bahëm hôm. Dooch ää haja bä ää ahôm bä bah'ood

* 27:9 *Jôm Kipur* häd näng do Judah buuj rataheb'ëes, nesaa do kawug hôm do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

gó. Ti hyb n'aa äã beréd hõm bah'ood marakate tamahũum hyb n'aa.

16 Ti m', tsyt dëeg nad'ëed is doo, Kaw-Da häd näng do nu masee me äã kenaa bong bä bah'ood an'oo bä, tii bä äã bahaja kån äã ej'ooj nä kån h'oo yb marakate duu me hadäk doo. T'ii hënh dooh denaa hë né paawä bah'ood tabahëm bä, ti hadoo né hë tak'ëp äã bej'ooj nä kån.

17 Ti m' ta gó rabatóg so kån h'oo marakate agyyb jëe bä hood n'aa. Ti m' ta mawyd n'aa hewëeh doo me ramew'yyd hõm marakate hã tagananabëeh hyb n'aa, maadaka tak'ëp hejooñh do hyb n'aa. Rajeyÿm na-ääj hë marakate adëe kä bä hood jó, hood Sirit häd näng do jó. Ti hyb n'aa rabaw'oong bëenh marakate yb mesoo n'aa sekeek doo. Tii bä raberéd hõm bah'ood ty gahëm hënh marakate bahõm.

18 Ti m', tak'ëp ketaam do hyb n'aa maadaka marakate hã, jat'iip hadoo rakud bëenh marakate gabuuj tagasakog däk hyb n'aa.

19 Tamawoob hë tabado däg bä ta äh, sa daaj hë rabaw'oong bëenh marakate gó ramoo mabok do nahëe paah.

20 Poo hajëe had'yyt hë. Dooh papÿÿj ty ganä wäd bä, sagõh dooh ji hapëe boo bä, ny nemuun äã bahõm äã bahapäh hyb n'aa paawä. Kaneréd bah'ood. Ti hyb n'aa sahõnh hë äã dejëp äã ed'oo.

21 Hajõo däg ta äh ranawa

bong do jawén paa bä, Paw-Ro bas'ëeg gëet tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë né paawä ÿ bë ky dahé ÿ baher'ood wät bä ër nahõm hyb n'aa paawä Keret bä naa. ÿ bë ky dahé bä paawä, dooh né hë paawä bë kamanau bä bë aw'oong bëenh do hä —näng mäh.

22 —Ti hado né hë paawä, bë h'yy ketón manäh. Dooh da dajëp pé ër seeh. Jääm hë marakate karejä hõm da —näng mäh.

23 —Naga hë, atsëm, P'op Hagä Doo, ÿ hyb n'aa jaw'yyk doo, mejüü ääs, ta karom seeh, hã ÿ takasee hyb n'aa.

24 Hahÿÿ da ääs kyyh: “Eÿÿm manä Paw-Ro. Sesa hã da makametëeh nä. A hyb n'aa da P'op Hagä Do bed'ëep sahõnh hë marakate gó habok doo”, näng mä ääs kyyh.

25 Ti hyb n'aa bë tsebee, bë h'yy kahasë. ÿ h'yy ka'eeh né hë P'op Hagä Do hä. ÿ hapäh baad ub, hã ÿ ääs her'oot do hadoo né hë da ër hä.

26 Hood jó, tsyt dëeg hã bah'ood tapooh da marakate —näng mä Paw-Ro.

27 Ti m' 14 däg äã äh, äã bah'ood mahũum akajar Adirijat häd näng doo bä. Ti atsëm ub, edaa däk hëej badäk marakate gó moo b'ook do rahyb n'aa hapäh.

28 Ti m' rametyy tetyy n'aa me. 36 meet mä tahajaa rametyy bä. Ta bahãnh rametyy p'aa hënh. Ta yd jé däg: 27 meet däg mäh.

29 Rajeỹm mä pä hã tatapóh bä. Ti hyb n'aa ji meheet pé raw'oong bëenh marakate mesoo n'aa, ta duu hënh kanehõ doo. Ti m' raky n'aa etsëe nayyw hë tabawag hõm hyb n'aa paawä.

30 Ti m' marakate gó moo b'ook do radawäts tuu paawä h'oo yb. Marakate poo hã rabahõ ta mesoo n'aa ken'ooh. Rakarën paawä rakejën hõm sa mahãnh.

31 Tii bä warahén sa wahë n'aa hã, warahén sa hã na-ääj hë Paw-Ro ky hadoo mäh:

—Marakate gó moo b'ook do ranayyw bä, dooh da bë edëb bä —näng mäh.

32 Ti m' warahén ragekyd bong h'oo mesoo n'aa. Tame tabahop ran'oo bä.

33 Ti m' tapaj'ëe bä däg, Paw-Ro etsëe sahõnh hë rabawa hyb n'aa. Hahỹ d' mä ta kyyh:

—14 äã ä däg dooh bë awa boo bä, bë h'yy ketón padëek do hyb n'aa.

34 Ti hyb n'aa, tak'ëp ỹ bet-sëe bë hã bë bawa hyb n'aa bë waa. Taw'ääts hë bë h'yyb hejooj padäg bë bedëp hyb n'aa —näng mäh. —Edëp da bëeh, baad ub da sahõnh hë —näng Paw-Ro.

35 Ti m' Paw-Ro baher'ood wät jawén paa bä sa hã, tado däk päw, ti m' taky n'aa ets'ëe wät P'op Hagä Do hã sahõnh hë ramaa napäh bä. Tagan-abäh hõm tii bä, tii b' tabawa kãn.

36 Ti m' ta wób rah'yy ka-hasë bong, rabawa kãn tii bä.

37 Sahõnh hë marakate gó habok do 276 ajyy.

38 Ti m' rah'yy kajäk do pénh sahõnh hë rabawa bong do jawén paa bä, radewäts bëenh tiriig, marakate häd gasakog däk hyb n'aa.

39 Ti m' tabawag hõm bä kä, marakate gó moo b'ook doo, dooh rahapëe bä tsyt dëeg. Tii b' rahapäh tagajaro h yb hood banäng bä. Rah'yy kajäk t'ii hënh marakate badäng hyb n'aa paawä.

40 Ti m' ragekyd bong ta mesoo n'aa. Ti m' rapyn hõm ta du ewöd n'aa ramaw'yyd däk do paah. Ti m' ragaj'ëej däg kãn pään gaeh do tah'üüm doo, ta poo bä hadäk doo. Tii bä kä, marakate bahõm kãn hood hanäng hënh.

41 Ti m' hood wajau do hã marakate badëe këe. Hood jó ta poo baa këe. Ti hyb n'aa ta duu hënh takameb'ood wät maadaka an'oo bä.

42 Tii bä kä, warahén rakarën radejëeb paawä radewäts b'ëeh do paa ramahüüm do sa sii, ranatsóm hõm hyb n'aa sa mahãnh.

43 Ti hadoo né hë dooh sa wahë n'aa an'oo bä radejëeb bä, Paw-Ro tat'yyd mehĩn do hyb n'aa. Ti m' warahén sa wahë n'aa mejüü jé hatsóm do rakajäk hyb n'aa tame, rabatsóm hõm hyb n'aa hood hakëe hënh.

44 Ta wób, nats'oom do tamejüü sekeek do hã rakamesoo hyb n'aa, rabahõm hyb n'aa hood hakëe hënh. Tii da né hë kä sahõnh hë äã kaja nä kãn hëej hã.

28

Tsyt dëeg hã Maw-Ta häd nãng doo bã rabaym dó pa-nyyng n'aa hahÿh

¹ Sahõnh hẽ ãã babë padëek bã ta nabyy me, ãã heen n'aa enã dæg Maw-Ta ta ti tsyt dëeg häd.

² Ti m' tsyt dëeg bã habong do ky en'yym sahõnh hẽ ãã hã. Ti m' naëng adoos do hyb n'aa, bahahëem do hyb n'aa, ragahõ jat tëeg, ãã rats'yyt ãã katëng hyb n'aa.

³ Paw-Ro kab'ood däk tëeg. Tadawäts toonh bã hahõng doo me, batëe däk do hyb n'aa aw'yy bana tadawäts toonh do mahang, ta moo hã tabegëej däk bã adæg däk.

⁴ Ti m' tsyt dëeg bã habong do rabahapäh bã aw'yy ta moo hã kas'ëe däk doo, rher'oot rabab'ëeh bã:

—Hahÿ aj'yy tahyb n'aa pé ji naheb'oooh doo. Kedëeb wäd né hẽ paawä akajar me naa, hÿh kã da tadajëb kãn ji sãm heb'aanh do an'oo bã — nãk mäh.

⁵ Ti m' aw'yy Paw-Ro tsawyh wät tëeg hõõ me ta moo hã kas'ëe däk doo. Dooh tadateej bã ta hã, baad tabawät.

⁶ Ti m' tsyt dëeg buuj ragada ta moo dap'uung s'ëeg bã, ragada na-ããj hẽ tadagõn jëe bã. Bãp peej ragada ta hã. Dooh tadateej bã ta hã, ti hyb n'aa m' ta see hado däk rahyb n'aa newë däk ta hã. Tak'ëp haj'ap do red'oo mäh.

⁷ Ta tii bã p'eets hẽ ti anãng hëej uuh, Pubirijo häd nãng do ma. Tsyt dëeg buuj

sa wahë n'aa tii. Baad ãã tagadoo ta tób bã. Tamawoob hẽ ãã ãh ta tii bã.

⁸ Ta yb nahëe nãng tagëe bã. Oom ta hã, w'oo gatsëg ta hata. Ti m' Paw-Ro beg'ããs tahagã hënh. Ti m' taky n'aa etsëe P'op Hagã Do hã ta nahëe hyb n'aa. Taky n'aa ets'ëe wät jawén paa bã ta moo tadasooh ta nuu gó. Ti m' aj'yy bahas'oo däk.

⁹ Ti jawén paa bã tsyt dëeg hã haj'eenh doo, nahëe en'yÿh doo, an'aa Paw-Ro wë. Heso hõm né m' tii d' ënh.

¹⁰ Baad ub ãã tsyt dëeg buuj raweh'ëeh. Ta jawén kã, ãã tsyym kasok bã, ãã hã rabanoo sahõnh hẽ ãã mahũum doo, ãã batsëg hõm do waa n'aa na-ããj hẽ.

¹¹ Tamawoob hẽ kamarab tsyt dëeg hã ãã baj'eenh do jawén paa bã, ãã gatsëg t'oonh marakate gó Aresã-Dirija hënh hana doo gó, tsyt dëeg hã tabahahëem noo gó tab'ëes doo. Marakate poo hã sa kabarii kawareeh do sa heen n'aa badäk, Kas-Tor, Porus häd enäh doo.

¹² Ti m' ãã kajaa panang Sirakus häd nãng doo bã. Tamawoob hẽ ãã ãh tii bã ãã tab'ëes.

¹³ Tii b' naa ãã bahõm ta nabyy me had'yyt hẽ. Ti m' ãã kajaa panang Resijo häd nãng doo bã. Jati pé bah'ood bana, ãã ty gahõm hënh tabahëm. Ti m' jat'iip hadoo ãã kaja hõm panang Putewori häd nãng doo bã.

¹⁴ Tii bã ãã kat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. ãã rats'yyt ãã baym hyb n'aa dó

7 ta äh sa pa. Tagadëëg ub kä Roma bä äã kaja hõm kån.

¹⁵ Jesus hä h'yy ka'eeh do Roma bä habong do heen n'aa enä däk né hë äã ky n'aa hä. Ti hyb n'aa rawén na, äã ragadoo hyb n'aa panang Apijo häd näng doo bä, panang buuj rakahet'aa doo bä. Ta wób äã ragadaa däk Tamawoob hë Taber-Nas häd näng doo bä. Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Paw-Ro bahapäh bä, tatsebee wät, ti m' P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Taw'ääts hë mamejõ nä do hyb n'aa Jesus hä h'yy ka'eeh doo —näng mä ta kyyh.

¹⁶ Äã kaja hõm bä Roma bä, ranoo ta m'aa hënh Paw-Ro bagä. Sét hë warahén ta hagä n'aa.

Roma bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿh

¹⁷ Ti m' tamawoob hë däg mä ta äh, Paw-Ro mejüü ranaëënh hyb n'aa sahõnh hë Judah buuj sa wahë n'aa, Roma bä habong doo. Ti m' rabana bä, Paw-Ro ky hadoo sa hä:

—Wakån haa —näng mäh. —Dooch ÿ mo haj'aa kad'oo pé ër wakään sa hä, ër wahë makü rabahed'oo do paa hä na-ääj hë. ÿ ramaso däk Jerusarënh bä, tii bä ÿ ran'oo däk Roma buuj sa moo gó.

¹⁸ Hä ÿ rabeaanh jawén paa bä, rakarën né hë paawä ÿ raberéd hõm. Dooch ÿ mo haj'aa kadoo bä ta hyb n'aa ÿ radaj'ëep hyb n'aa paawä,

ti hyb n'aa rakarën ÿ raberéd hõm.

¹⁹ Dooch Judah buuj, ër wakään, rakarën ÿ reréd hõm bä. Ti hyb n'aa ÿ betsëë, Sesa hä ÿ taky n'aa etyy, hä ÿ raky tapaa do ky n'aa hä. ÿ ti dooch ÿ ky kes'ëëm pé ër wakään sa hä.

²⁰ Ti hyb n'aa ÿ mejüü bë ranaëënh ÿ baher'oot hyb n'aa bë hä —näng mäh. —Isaraëw buuj sa hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragada do ÿ gada hyb n'aa né hë babä ÿ wén gëët ÿ moo kamewyyt haak sapuuw hadoo doo me —näng mä Paw-Ro.

²¹ Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa Roma bä habong do raky hadoo Paw-Ro hä:

—Dooch äã gadoo pé kerih do Judah häj n'aa bä naa a ky n'aa. Dooch na-ääj hë ër wakään t'ii hënh naa han'aa do rer'ood bä baad nadoo pé a ky n'aa —näk mäh.

²² —Äã karën paawä äã maa napäh h'ëed hado a hä pé papuuj hadoo do ky n'aa. Jé pad'yyt hë baad nadoo doo me rabaher'oot ta ti papuuj ky n'aa hä —näk mäh.

²³ Ti m' raky kajäg däk Paw-Ro her'oot do pan'aa hä. Raky kajäk do noo gó hajök mä kat'aa Paw-Ro hagä hënh. Tabaher'oot bä, bap paa tadu doo, tug bä taky keréd hõm mäh. Taher'oot mä sa hä ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. Baad ub mä tabaher'oot sa hä. Mosees erii wät do paa mahang, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa mahang na-ääj hë taner'oot sa hä,

Jesus né hē P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, raky daheeh hyb n'aa.

²⁴ Sa mahang raky daheeh mä Paw-Ro her'oot do hä. Ta wób mä dooh raky dahé bä.

²⁵ Séd h'yyb nahedoo maa new'ëë do sa mahang. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä Isajas erih do paa P'op Hagä Do Sahee kyyh, radu doo hah'üüm doo. Hahÿÿ d' mä Paw-Ro her'oot sa hä P'op Hagä Do Sahee kyyh Isajas hä:

²⁶ “Ahõm da sa wë. Hahÿÿ da da mamaher'ood sa hä:

‘Bë maa napëë né paawä, dooh bë maa newë bä. Bë hegãã né paawä, dooh bë hapëë bä’, noo da sa hä.

²⁷ Sa h'yyb tym gó abaa padëek do hado däk.

Dooh d' rah'yy kadawuung wäd bä.

Sa nabuuj ragetsëë hõm.

Sa matym ty kajaã hõm.

Tii da tanado bä paawä,

rabahapäh né paawä,

ramaa napëë né paawä,

h'yy kadewuung né paawä,

wë ÿÿ rah'yy kawereem né paawä

hä ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Hä ÿÿ rah'yy kasadëë bä paawä ÿ t'yyd mehÿÿn sa hä.”*

²⁸ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ënh:

—ÿ karën bë heen n'aa enäh hahÿÿ hä: Hÿÿ kä da, ji P'op

Hagä Do ed'ëëp do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hä da takaher'oot. Ti raky daheeh da —näng mä Paw-Ro.

[²⁹ Ti m' ta tii da Paw-Ro baher'oot jawén paa bä sa hä, ah'üüm mäh. Ky ked'aak mä ramahõm me sa da hadoo do hä.]

³⁰ Ti m' pawóp hē ta baab sa tób bä Paw-Ro bagëë wät. Tapaag had'yyt mä ta sãm tób danäh hä. Baad mä tagadoo sahõnh hē ta wë heg'ããs doo.

³¹ H'yyb neÿÿm doo me taher'oot P'op Hagä Do bag'ããs do ky n'aa. Dooh hewaata péh ta hä. Tametëek mä Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa. Jããm hē kä hahÿÿ panyyg.

* 28:27 Isajas 6.9-10

Roma Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang Roma häd näng doo bä habong do hã, Paw-Ro ma erih do hahÿh

¹ Paw-Ro, Kristo Jesus karom ÿ ti hÿh. Hã ÿ P'op Hagä Do h'yyb däng, Jesus mejüü do ÿ bahadoo hyb n'aa. Tsyt hẽ ÿ P'op Hagä Do asëew däk, ta panyyg hanäm do panäg n'aa ÿ bahadoo hyb n'aa.

²⁻⁴ Ta T'aah, Jesus Kristo, er Wahë N'aa ky n'aa né hẽ ta ti panyyg hanäm doo. Jesus kajaa do pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk paa ta ti ta panyyg hanäm doo. Tak'ëp hanäm do ta kyy kerih do hã rerih paa ta tii. Ji da hadoo Jesus bahado däk noo gó, Dawi panaa né paa tii. P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do na-ãäj hẽ Jesus, P'op Hagä Do Sahee, tak'ëp hanäm do metä wät. Dejëp do mahang Jesus ganä wät do hã tametä wät tii.

⁵ Jesus hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym wë ÿÿ. Ta hyb n'aa, hã ÿ taban'oo däk na-ãäj hẽ Jesus mejüü do ÿ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ÿ maher'oot hyb n'aa, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus raky daheeh hyb n'aa kä.

⁶ Ti sa wób né hẽ bëeh, P'op Hagä Do naëej wät doo, Jesus Kristo karapee rabahadoo hyb n'aa.

⁷ ÿ edëng bë sahõnh hẽ, panang Roma häd näng doo bä habong doo, P'op Hagä Do kamahän doo, P'op Hagä Do naëej wät doo, tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa. ÿ karën P'op Hagä Do er Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ãäj hẽ ky en'yym bë hã. ÿ karën baad ub Kristo bë rah'yyb en'yym.

⁸ Pooj jé ÿ ky däng do hahÿh: Jesus Kristo häd gó, P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do hã ÿ j'aa etsë, jé pad'yyt hẽ badäk hahÿh bä rabaher'oot do hyb n'aa nyy da baad ub P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh.

⁹⁻¹⁰ Bë ÿ ky n'aa ets'ëë had'yyt hẽ. P'op Hagä Do hapäh ÿ ky n'aa etsëë bëeh. Ta wë t'öp hëp ÿÿ gó naa ÿ moo wät, ta T'aah ky n'aa ÿ maher'ood hõm. Ta hã ÿ ky n'aa etsëë, takarën bä tabanoo hyb n'aa ta tyw n'aa, bë ÿ bahehëen hyb n'aa.

¹¹ Ta ti ÿ wén her'oot, tak'ëp ÿ karën do hyb n'aa bë ÿ bahapäh, P'op Hagä Do Sahee hã hana doo me bë ÿ masa hyb n'aa baad bë h'yy kae had'yyt hẽ hyb n'aa.

¹² Hahÿh d' ÿ hanäng pé tii: ÿ karën bë ÿ h'yyb en'yym, baad ÿ h'yy ka'eeh do bë bahapäh bä. ÿ karën na-ãäj hẽ ÿ bë h'yyb en'yym bë h'yy ka'eeh doo me, séd demuun er h'yyb tsebë hyb n'aa kä.

13 Wakān haa hedoo doo, ŷ karēn bē bahapāh, hajōō nuu me paa ŷ h'yyb dāng bē ŷ bahehēēn, baad Kristo hā bē panang buuj wób rah'yy ka'eeh ŷ anoo hyb n'aa, ta wób Judah buuj nadoo do mahang ŷ bad'oo do paa hadoo. Hajōō nuu me ŷ paa h'yyb dāng bē ŷ bahehēēn paawā, dooh ŷ haja nā bā bē wē ŷ ahōm bā. Ti anyy had'yyt hē ŷ tahewaata doo.

14 Hā ŷ kamejō dāk, sahōnh hē sa hā Kristo ky n'aa ŷ baher'oot hyb n'aa, panang bā haj'eenh do rado bā, daap habong do rado bā, ma kamet'ēēk do rado bā, ma kamanet'ēēg do rado bā na-āāj hē.

15 Ti hyb n'aa, tak'ēp ŷ h'yyb hedoo, bē hā na-āāj hē Kristo ky n'aa hanām do ŷ maher'oot hyb n'aa, bēēh, Roma bā haj'eenh do hā.

16 Dooh ŷ nu mebyy bā Kristo ky n'aa hā. ŷ wén nu manebyng, ta ky n'aa hā kametā dāk do hyb n'aa P'op Hagā Do hejój. Ta tii me tabed'ēēp sahōnh hē Kristo hā h'yy ka'eeh doo. Pooj jé dó tabed'ēēp Judah buuj, tii bā tabed'ēēp na-āāj hē Judah buuj nadoo doo.

17 P'op Hagā Do hejój né hē ti ta ti ŷ wén her'oot, Kristo ky n'aa hanām do metēēh do hyb n'aa nyy da baad ji bahado dāk P'op Hagā Do matym gó, jāām hē Kristo hā ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii da né hē takerii dāk P'op Hagā

Do kyy kerih doo gó: “Jāām hē edēb had'yyt da, jé ta hā h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado dāk do P'op Hagā Do matym gó”, * nāng kerih doo.

18 Hŷ pong jé naa P'op Hagā Do metēēh takawajāān sahōnh hē ta panyyg kanadah'eeh do sa wē, nesaa do moo heb'ook do sa wē na-āāj hē. Baad hadoo do ky n'aa rah'yyb panas'ēēh nesaa doo gó rababok doo me.

19 P'op Hagā Do rajāā da ta tii, rahapāh do hyb n'aa paawā P'op Hagā Do hā ji hapāh doo, sahōnh hē sa hā P'op Hagā Do metā wāt do hyb n'aa.

20 Badāk hahŷ P'op Hagā Do pahuuwāt noo gó naa, P'op Hagā Do pehuuwāt do hā takametā dāk P'op Hagā Do hā ji nahapāh doo. Ta hejój gawanatsik doo, sahōnh hē sa bahānh ta kabaj'aa do na-āāj hē kametā dāk ŷ hanāng péh. Tamo haj'aa hā ji h'yy ganāng hyb n'aa ta hā. Ti hyb n'aa, dooh da tahaja bā ji ky hado bā, “Dooh P'op Hagā Do ŷ hapēē bā”, ji noo bā.

21 Rahapēē né paawā P'op Hagā Doo, dooh rawehēē bā ta hā, dooh na-āāj hē raj'aa etsēē bā ta hā tanoo do hyb n'aa sa hā. Daap hadoo do ti rahyb n'aa newē dāk. Dooh rah'yy kadawuung wād bā baad hadoo do hā.

22 H'yy genāh redoo né paawā sa hā hē rahegāā bā, h'yy gatema padāg.

23 Dooh rakarēn wād bā rawehēē bā P'op Hagā Doo,

* 1:17 Habakuk 2.4

kabaj'aa doo, hawäd had'yyt doo. P'op Hagä Do rahyb n'aa eréd hõm, tii bä kabarii ajyy nahejooj is do heen n'aa hã, taw'ëed heen n'aa hã, ta babo n'aa heen n'aa hã na-ããj hẽ rah'yy kawereem kãn, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kã.

²⁴ Tii hyb n'aa kã P'op Hagä Do anoo nesaa doo, tak'ëp nu meby n'aa nãng do sa h'yyb tym tak'ëp karën do ramoo bok sa hã hanãng doo me. Sa hub, sa hã hanãng doo, baad nado wäd ran'oo bã, tak'ëp nesaa do ta tii me sa da hadoo do sii hẽ ramoo bok do hyb n'aa.

²⁵ Rahyb n'aa eréd hõm P'op Hagä Do ky n'aa baad hadoo doo, heh'äät ub doo, tii bã daap hadoo do hã rah'yy kawereem däk, P'op Hagä Do pehuuj wät do rawén hyb n'aa jewyyg kãn. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ mo haj'aa nãng doo, dooh rahyb n'aa jewyyg wäd bã —ti né hẽ paawä ji j'aa etsëe had'yyt doo. Ýÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ääts hẽ.

²⁶ Tii d' rabad'oo do hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo doo, nu meby n'aa nãng doo, ramoo bok hyb n'aa kã sa h'yyb tym tak'ëp karën doo da. Ýÿj sii hẽ reréd hõm baad hadoo do sa patug wẽ rababok doo, P'op Hagä Do karën doo da paawä. Ýÿj wób ýÿj wẽ rababoo dæg kãn.

²⁷ Tii d' na-ããj hẽ ajyy wób rabad'oo. Reréd hõm sa ýÿm wẽ rababok doo, P'op Hagä Do karën doo da paawä.

Tak'ëp rah'yy karën ajyy wób wẽ rababok. Tak'ëp nu meby n'aa nãng do ajyy wób ramoo bok ajyy wób sa sii. Ti hyb n'aa rahoop nesaa do ramoo bok do sãm.

²⁸ Tii d' had'yyt nado. Rakanarën do hyb n'aa P'op Hagä Do rabahapäh, ramakyys do hyb n'aa P'op Hagä Do hã ji hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa ety däk tii, baad nadoo do rahyb n'aa newëe hyb n'aa, nu meby n'aa nãng do ji moo nawät do ramoo bok hyb n'aa kã.

²⁹ Séd dó sa h'yyb gó nesaa péh. Tak'ëp rakarën nesaa do ramoo bok ta wób sa hã. Sa h'yyb karën do jawén rababok. Tak'ëp raky nes'aa däk. Tak'ëp ta wób sa ma rahyb n'aa jewëts däk. Ta wób wẽ rakarën rakamaj'ĩ. Sa h'yyb gó had'yyt hẽ kaj'õök do bawät. Rakarën rawad'ii had'yyt hẽ ta wób. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt hẽ ta wób sa wẽ. Ta wób na-ããj hẽ ranu mer'oot.

³⁰ Ta wób raky n'aa rejãã. Tak'ëp rakamajẽ däk P'op Hagä Do wẽ. Ta wób sa bahãnh ranu gapad'ëek red'oo do hyb n'aa, ta wób raky n'aa rejãã, ta wób rarejãã. Ta wób sa bahãnh ranu gapad'ëek red'oo. H'yy kasab'ee. Rahyb n'aa newëe nyy da nesaa do ramoo bok. Dooh raky dahé bã sa yb, sa ýÿn.

³¹ H'yy gatamah. Ky keh'ýÿt. Dooh rakamahãnh bã ta wób. Dooh rat'yyd mehĩn bã ta wób.

³² Rahapëë né paawä dajëb hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy ta ti hedoo do nesaa do moo b'ook doo, dooh reréd bã ta tii. Tii d' had'yyt nado rabad'oo. Taw'ääts hë na-ääj hë sa hã, ta wób, sa nemuun baad nadoo do ramoo boo bã.

2

Sahõnh hë badäk hahÿÿ bã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahÿÿh

¹ Bëeh, Judah buuj wób, ta wób nesaa do moo heb'ooh do bë ky n'aa etyy. Ti hadoo né hë, dooh da bë kyy pé P'op Hagä Do matym gó ji taky n'aa etyy noo gó. Ta wób bë ky n'aa ety bã, bë daaj hë né hë bë ky n'aa ketyy, bë na-ääj hë bë moo bok do hyb n'aa ta wób bë p'ää ky n'aa etyy doo.

² Ër hapäh, daap hë hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do moo b'ook doo. Tahapäh do hyb n'aa taky n'aa etyy sahõnh hë.

³ Ti hyb n'aa, kabaj'aa nadoo do bëeh, nesaa do moo heb'ooh do ky n'aa etyy doo, bë na-ääj hë bë moo bok ta wób bë p'ää ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa, dooh né da bë kedëeb bã bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahänh.

⁴ Bë makyys apäh tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym do bë wë, ji tahyb n'aa b'aah doo? Dooh tagah'ood bã bë hã, bë wë tawén ky enyym, ta wë bë h'yy kawareem hyb n'aa paawä ta hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kã?

⁵ Bë nabuj keh'üüm do hyb n'aa, bë h'yy kawanareem do hyb n'aa na-ääj hë, bë an'oo bã tak'ëp bë P'op Hagä Do rejää da takawajään noo gó, sahõnh hë tanes'õos doo me P'op Hagä Do ky n'aa etyy do kajaa bã kã.

⁶ Rabad'oo do pénh da P'op Hagä Do anoo da ta sãm sahõnh hë sa hã.

⁷ Ti anäng tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hã hana do gada doo, ta wë rakaweh'ëeh gad'aa doo, h'yyb nadajëp do ragadoo rakarën doo. Ta tii hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, h'yy kanerét doo me baad hadoo do ramoo boo had'yyt hë. Ta ti hedoo do sa hã P'op Hagä Do anoo da edëb had'yyt do ta pa.

⁸ Ti anäng ta wób. Sa hã hë ub rahyb n'aa newëë tii. Baad hadoo do P'op Hagä Do her'oot do raty n'aa ges'yyk. Nesaa do jawén rababok. Ta ti hedoo doo, ta kawaj'ään gó tak'ëp P'op Hagä Do rejää da.

⁹ Tak'ëp rabahoop da sahõnh hë nesaa do moo heb'ooh doo, Judah buuj pooj jé,* Judah buuj nadoo do na-ääj hë. Tak'ëp baad nadoo do adäng da sahõnh hë sa hã.

¹⁰ Sahõnh hë baad hadoo do moo bok do hã, tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do anoo da. Rakawehëë däk da P'op Hagä Do matym gó. H'yyb näm do P'op Hagä Do anoo da sa hã. Pooj jé, Judah buuj baad hadoo do moo wät do

* 2:9 Pooj jé Judah buuj du d'oo da rahoop doo. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do rahapäh do hyb n'aa né paawä, dooh raky dahé bã.

hã tabad'oo da tii, tii bã Judah buuj nadoo do hã na-ããj hẽ.

11 Dooh P'op Hagä Do asëew bã ji mahang. Judah buuj ji do bã, Judah buuj ji nado bã, sét né hẽ ji ta hã.†

12 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do nahapäh do nesaa do moo b'ook doo, dawëe da rababoo had'yyt hẽ P'op Hagä Do mahãnh, ta ky n'aa jaw'yyk do dooh né paawä rahapëe bã. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hapäh do nesaa do moo b'ook doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa etyy da sa hã.

13 Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maa new'ëp do nado baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do tii, baad hedo padëek do ta matym gó.

14 Ta see pé noo gó Judah buuj nadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do nahapäh doo, ramoo bok ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo, dooh paawä rahapëe bã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tii da ta see pé noo gó rawén d'oo, sa h'yyb sa hã mejũũ do hyb n'aa.

15 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do ramoo bong bã, rametëeh tii hã, ti anäng né hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do sa h'yyb gó.

Sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hẽ, baad nadoo do ramoo boo bã. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newëe do metëeh da sa hã, baad tado bã, baad tanado bã rabad'oo do paah.

16 Ta tii d' tabawät sahõnh hẽ ji h'yyb gó ji jejën do paa Kristo Jesus metyy noo gó, P'op Hagä Do ky gabuuj gó. Tii da né da tabahadoo, ta ky n'aa hanäm do ÿ maher'ood hõm do hã metëeh.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do Judah buuj raky nadaheeh do ky n'aa hahÿÿh

17 Bë m' Judah buuj, bë wób sa nooh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã bë daap yyp. P'op Hagä Do bë hapäh do hyb n'aa bë h'yy kasab'ee.

18 Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ma kametëek do hyb n'aa, P'op Hagä Do karën do bë bahapäh, tak'ëp baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ.

19 Ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa hadoo bëeh, bë hã péh.‡ Badagyp doo gó habok do sa bag hadoo bëeh, bë hã péh.

20 P'op Hagä Do nahapäh do hã bë metëeh baad hadoo doo. Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hapäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ bë bahapäh, sahõnh hẽ baad hadoo do bë bahapäh na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa, nahapäh doo, karapee

† 2:11 Baad hadoo do moo b'ook doo, baad hadoo do ragadoo né da ta hanaa. Nesaa do moo b'ook doo, nesaa do ragadoo né da ta hanaa. ‡ 2:19 Judah buuj nadoo do ramanëënh "ty temah doo". P'op Hagä Do karën paa Judah buuj rah'yyb mahũũm Judah buuj nadoo doo, ta ky n'aa rahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ty temah do sa h'yyb mahũũm n'aa bëeh, Paw-Ro wén näng.

hadoo do sa ma matëg hadoo bëeh.

²¹ Ti hyb n'aa kä, hëd n'aa bë hä hë bë ma manetëëk, ta wób ma metëëk do bëeh? Hëd n'aa bë bets'ëëk, ti bë baher'oot ta wób nets'ëëk?

²² Hëd n'aa bë ÿým nadoo do sii bë beÿÿh, sa ÿým nadoo do sii ranaÿÿh ta wób bë maher'ood bä? Hëd n'aa sa kabarii tób n'aa yt hä hanäng do bë bets'ëëk, tak'ëp kabarii ganen'aak do bëeh?

²³ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk do hä bë h'yy kasab'ee, ti hadoo né hë, dooh bë wehëë bä P'op Hagä Doo, bë kynadaheeh do hyb n'aa ta ky n'aa jaw'yyk doo.

²⁴ Ta tii d' bë bad'oo do hyb n'aa, bë hä kametä däk hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo: "Bë hyb n'aa Judah buuj nadoo do raky n'aa rejää P'op Hagä Doo."§

²⁵ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk do bë ky dahé bä, tii bä taw'ääts hë né hë ji masuuj noo byyh ji gahök doo, P'op Hagä Do karapee ji bahadoo do heen n'aa. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky nadahé bä, ji masuuj noo byyh kahög hóm né paawä, dooh ji P'op Hagä Do gado bä. Masuuj noo byyh kanehök do hado däk ji tii bä, Judah buuj né paawä ji.

²⁶ Hÿÿ kä, ta wób, Judah buuj nadoo doo, masuuj noo byyh kanehök doo, ramoo boo bä P'op Hagä Do ky n'aa

jaw'yyk do mejüü doo, tii bä sa masuuj noo byyh kehök do hadoo rabahado padëëk tii, P'op Hagä Do hä. P'op Hagä Do gadoo né da tii.

²⁷ Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, ta masuuj noo byyh kanahög né paawä, bë da taky n'aa etyy P'op Hagä Do matym gó. Bë tawén ky n'aa etyy da, bë ky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, bë hapëë né paawä ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, anyy né paawä bë hä na-ääj hë ji masuuj noo byyh kahök do heen n'aa.

²⁸ Ta ti ÿ wén her'oot, dooh Judah buuj heh'äät ji do bä P'op Hagä Do matym gó, jääm hë j'ooj madäk doo me Judah buuj rabahed'oo doo da ji bad'oo do hyb n'aa. Ti hadoo P'op Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät do hä: Dooh j'ooj madäk doo me ji masuuj noo byyh kahök do tado bä tii.

²⁹ Jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karën do moo wät doo, ti né hë Judah buuj heh'äät doo. P'op Hagä Do Sahee baad hadoo do hä ji tah'yyb wareem däk doo, ti né hë P'op Hagä Do karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät doo. Jääm hë j'ooj madäk doo me tamejüü doo da ji masuuj noo byyh ji gahök doo, dooh ta karapee ji hado däk do heen n'aa heh'äät do tado bä. Ta wób raganado bä né paawä ta ti hedoo doo, P'op Hagä Do

gadoo né da jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karēn do moo wät doo.

3

Dooh P'op Hagä Do ky kahÿÿd bä taky däng do hä ky n'aa hahÿÿh

¹ Nyy d' ÿ hanäng pé ta tii hä?* Daap hē g'eeh Judah buuj P'op Hagä Do asēew hōm ta wób sa mahang? Daap hē g'eeh ji masuuj noo byyh ji kahōk do heen n'aa, Judah buuj hä tan'oo däk doo?

² Dooh. Dooh tii d' tado bä ÿ hanäng péh. Hajōng baad hadoo do ti anäng né hē ãã Judah buuj wē, ta wób wē nanäng doo. Ta ti hajōng baad hadoo do mahang hahÿ ti ta bahānh baad hadoo doo: Judah buuj hä takan'oo däk P'op Hagä Do kyyh.

³ Hÿÿ kä, Judah buuj wób raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh, dooh wäd g'eeh hÿÿ kä P'op Hagä Do moo wäd wäd bä sa hä taky däng doo? P'op Hagä Do ky kah'ÿÿt g'eeh hÿÿ kä sa hä taky däng doo?

⁴ Dooh. Dooh P'op Hagä Do ky kahÿÿd bä taky däng doo. Baad hadoo do ta her'ood had'yyt hē. Sahōnh hē badäk hahÿÿ bä habong do ti daap men'yyh doo. Tii da né hē takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, Dawi makū kyyh P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da ta kyyh:

“Maher'oot bä, baad ub né a kyyh ji bahapäh da.

Öm da j'aa ketsē öm raky n'aa tapaa bä”† —näng Dawi kyyh.

⁵ Hÿÿ kä, baad nadoo do er moo bok do hä wyt ta maab däg, dooh tii da P'op Hagä Do bad'oo. Baad had'op sahōnh hē P'op Hagä Do bad'oo doo, ji nahadoo do hyb n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, nyy da ji kyyh tii bä nesaa do hä ji taky n'aa ety bä? “Taw'ääts hē nadoo do P'op Hagä Do bad'oo, ãã tarejãã do hyb n'aa”, näng g'eeh ji? (Badäk hahÿÿ bä habok do hyb n'aa newëe doo da, reanh doo da, ÿ her'oot ti ÿ erih do hä.)

⁶ Dooh. Baad had'yyt hē P'op Hagä Doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh P'op Hagä Do haja bä paawä badäk hahÿÿ hä habong do taky n'aa ety bä.

⁷ Hÿÿ kä, hahÿÿ da apäh da ÿ her'ood wät do maa newëe do see ÿ taky gadoo: “Ji nawäd bä baad hadoo do ky n'aa metëeh doo da, ta bahānh baad had'op P'op Hagä Do ji bahapäh tii hä. P'op Hagä Do kawehëe däg kån baad nadoo do ji moo wät do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hēd n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do ji moo wät do hyb n'aa”, näng mä ta kyyh.

⁸ “Taw'ääts hē nesaa do er moo bok. Baad hadoo do du n'aa tii”, näk mä ta wób. “Baad had'op P'op Hagä Doo,

* **3:1** Tëg eh do 2, tëg nad'ëed is do 25-29 hä terii wät do ky n'aa Paw-Ro ah'üüm nä babä. † **3:4** Saaw-Mo 51.4

kametëeh tii hã”, nãk mãh. Tii d' mã ÿ ma mehetëk doo, sa nooh. Daap ramenyyh këh ÿ n'aa hã, ÿ raky n'aa rejãã. P'op Hagã Do rejãã né da tii da hyb n'aa newëë doo, tii da her'oot doo!

Dooh baad hadoo pé P'op Hagã Do matym gó ky n'aa hahÿÿh

⁹ Hÿÿ kã, ta wób sa bahãnh g'eeh ããh, Judah buuj, P'op Hagã Do matym gó? Dooh, tabad'op hë. Nesaa do mejüü sahõnh hë ji hã, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hë. ÿ metã dãg kãn ta tii.

¹⁰ Tii da né hë takerii dãk P'op Hagã Do kyy kerih do hã:

“Dooh baad hawät pé P'op Hagã Do karën doo da!

¹¹ Dooh baad hadoo do hã h'yy kadaw'uuh péh.

Dooh P'op Hagã Do hã hyb n'aa newëë péh.

¹² Sahõnh hë dooh rahyb n'aa newë wäd P'op Hagã Doo.

Dawë hã rababoo hõm ta mahãnh.

Nes'aa padãg sahõnh hë.

Dooh baad hadoo do moo wät péh!

Dooh sét had'os pé baad hadoo do moo wät péh.”[†]

¹³ “Kamag hood noo gasëëts dãk do hadoo sa r'ood. Dajëb ta hanaa.

Ramer'oot doo me rawedii ta wób.”[§]

“Aw'yy p'yym mahÿÿj hadoo sa kyyh.”^{**}

¹⁴ “Sa noo me raky n'aa was'ee had'yyt hë,

h'yy gaëëj gó rabaher'oot.”^{††}

¹⁵ “Nayyw hë radej'ëep ta wób.

¹⁶ Rahahõm hënh ragawats'iik sahõnh hë,

nesaa do ta wób rahoop ran'oo bã.

¹⁷ Dooh h'yyb nyw gó ta wób wë raboo bã.”^{‡‡}

¹⁸ “Dooh P'op Hagã Do rawe-hëë bã,

dooh P'op Hagã Do rajeÿÿm bã sa h'yyb gó.”^{§§}

Tii d' P'op Hagã Do kyyh.

¹⁹ Hÿÿ kã, ër hapãh hahÿÿh: Sahõnh hë né hë P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo, ta kyyh her'oot doo, ta ky n'aa jaw'yyk do gado dãk do sa hã né hë ti tabaher'oot, Judah buuj hã ti tabaher'oot.^{***}

Tii d' tawén hadoo, bag hënh sahõnh hë rababë dãk hyb n'aa da P'op Hagã Do matym gó. Dooh da sa kyy péh. Sahõnh hë badãk hahÿÿ hã habong do P'op Hagã Do ky n'aa etyy da.

²⁰ Ti hyb n'aa, P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü do ji moo wät do hã, dooh da baad hadoo pé P'op Hagã Do matym gó. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagã Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo dãk do hã ji h'yy kadaw'uuh

[†] 3:12 Saaw-Mo 14.1-3, 53.1-3, Ekeresijas 7.20 § 3:13 Saaw-Mo 5.9 ** 3:13

Saaw-Mo 140.3 †† 3:14 Saaw-Mo 10.7 ‡‡ 3:17 Isajas 59.8 §§ 3:18 Saaw-Mo

36.1 *** 3:19 Tëg nad'ëed is do 10 hanaa kerii dãk doo, Judah ky n'aa na-ããj hë.

Ti na-ããj hë baad nadoo do ramoo bong do tii. ††† 3:20 Saaw-Mo 143, Garata

2.16

nesaa do ji h'yyb gó hanäng do hä.†††

Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji hado däk P'op Hagä Do matym gó ky n'aa hahÿÿh

21 Hÿÿ kä P'op Hagä Do metä däk nyy da ji hajaa baad ji bahado däk ta matym gó. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do ji ky daheeh do hyb n'aa nado tii. Ti hadoo né hē, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do na-ääj hē, raher'oot paa ta ti ky n'aa hä.

22 P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym gó, Jesus Kristo hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä. Sahõnh hē né hē ta hä ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó.††† Dooh P'op Hagä Do asēew bä ji mahang Judah buuj ji do bä, Judah buuj ji nado bä.

23 Sahõnh hē né hē ramoo boo däk nesaa doo. Dawēē sahõnh hē rababoo däk tak'öp baad hadoo do mahänh, sa hä P'op Hagä Do anoo do paawä. §§§

24 Ti hado né paawä, bag hēnh P'op Hagä Do banoo baad sahõnh hē rabahado padēek hÿÿ kä ta matym gó, tak'öp ji wē taky enyym do hyb n'aa, Kristo Jesus er hyb n'aa dajep do hyb n'aa er tedēeb wät do hyb n'aa nesaa do mahänh.

25 Ta T'aah P'op Hagä Do an'oo wät, er wē P'op Hagä Do

kawajään do er hyb n'aa taba-hoop hyb n'aa, er hyb n'aa tadajep hyb n'aa kä. Baad er bahado däk hÿÿ kä P'op Hagä Do matym gó, er hyb n'aa Jesus dajep er ky dahé bä. Tii da P'op Hagä Do wén d'oo, baad had'op sahõnh hē tamoo wät doo, tametēeh hyb n'aa. P'op Hagä Do sa hä tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa, Kristo ka-jaa do pooj jé dooh tabaaj bä nesaa do ramoo bok do mabaj.

26 Ta T'aah P'op Hagä Do wén n'oo däk, baad had'op sahõnh hē tamoo wät doo, tametēeh hyb n'aa hÿÿ kä. Baad ub né hē P'op Hagä Doo. Ti hadoo, baad rabahado padēek na-ääj hē ta matym gó tan'oo bä, Jesus hä h'yy ka'eeh doo.

27 Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé ta hä hē tah'yy kasabé bä. Ji hä hē ji wén nahajaa ji h'yy kasab'ee doo, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky da-heeh do hyb n'aa tadoo do hyb n'aa baad ji bahado däk do P'op Hagä Do matym gó. Kristo bad'oo do hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk ta matym gó. Ti hyb n'aa dooh ji haja bä ji hä hē ji h'yy kasabé bä.

28 Ýÿ. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado

††† 3:22 Tahajaa na-ääj hē ji erii bä hahÿÿ da: "P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym gó, baad had'yyt hē Jesus Kristo bad'oo do hyb n'aa. Sahõnh hē né hē ta hä ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó." §§§ 3:23 Tak'öp hanäm do P'op Hagä Do h'yyb däng Adāw hä tabanoo hyb n'aa, ta panaa hä na-ääj hē. Ta jawén, Adāw ky nadaheeh do hyb n'aa, dooh ta ti tagado wäd bä.

bä.

²⁹ Judah buuj had'yyt nado P'op Hagä Do bag'ääs. Sahõnh hē ta wób na-ääj hē né hē tabag'ääs.

³⁰ Sét ub P'op Hagä Doo. Baad rabahado padëek tan'oo bä ta matym gó Judah buuj ta hã h'yy ka'eeh doo, Judah buuj nadoo do ta hã h'yy ka'eeh do na-ääj hē.

³¹ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh apäh ji karën wät ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do paa y hanäng pé g'eeh? Dooh. Ti bahãnh ër ky daheeh hÿy kã ta ky n'aa jaw'yyk doo.*

4

Abaraãm h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿyh

¹ Taw'ääts hē ër hyb n'aa newë nyy da Abaraãm, äã Isaraéw buuj wahë makũh, baad hado däk paa P'op Hagä Do matym gó.

² Baad Abaraãm hado dæg bä paawä P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do tamoo wät do hyb n'aa paawä, tii d' tado bä paawä, tahajaa paawä ta hã hē tah'yy kasabé bä. Ta hã hē tah'yy kasabé bä paawä, dooh P'op Hagä Do matym gó tado bä paawä tii.

³ Hahÿy da né hē P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerii däk Abaraãm ky n'aa: "Abaraãm ky dahé kãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh

do hyb n'aa né kã m', baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó",* näng kerih doo.

⁴ Hÿy kã, ji moo wät do ky n'aa gó bë y maher'oot: Ji moo wäd wät do hyb n'aa ji gado bä ji moo wät do sãm, tii bä ta sãm ji gadoo doo, dooh daap hē ji gadoo do tado bä tii. Dooh bag hēnh ji gadoo do tado tii. Ji moo wät do sãm né hē tii. Ti hadoo baad ji hado däk do hã P'op Hagä Do matym gó. Baad ji bahado dæg bä paawä baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa, tii bä dooh bag hēnh tado wäd bä paawä tii.

⁵ P'op Hagä Do né hē ti hanoo, baad rabahado padëek baad nadoo do paah. Ta hã h'yy ka'eeh doo, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē baad tabahado däk ti P'op Hagä Do matym gó, ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do tamoo wät do hyb n'aa nado.

⁶ Tii d' né hē Dawi makũ baher'oot paah. Ky n'aa kedëng mäh, baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa nado baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó. Hahÿy da m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã kerih doo:

⁷ "Ky n'aa kedëng tii, sa hã P'op Hagä Do hyb n'aa mabaan do ta ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do paah,

baad nadoo do ramoo bok do paa P'op Hagä Do awug hõm doo.

* **3:31** Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji hajaa hÿy kã baad ji ky dahé bä ta ky n'aa jaw'yyk doo. * **4:3** Genesis 15.6

8 Ky n'aa kedëng tii, baad nadoo do ramoo bok do paa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do netsén doo", näng Dawi kyyh.†

9 ÿ eanh hÿÿ kä, jããm hë sa masuuj noo byyh kehök do ti ky n'aa kedëng g'eeh? Dooh. Judah buuj nadoo doo, sa masuuj noo byyh kanehök doo, ti na-ãäj hë raky n'aa kedëng. Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hë baad tawén hado däk P'op Hagä Do hã, ër ky hadoo paah.

10 Bë hyb n'aa newë, ny noo gó baad Abaraãm hado däk P'op Hagä Do matym gó? Ta masuuj noo byyh gahök jawén paa bä, ta masuuj noo byyh tagahök do pooj jé? Ti pooj jé né hë, dooh ta jawén tado bä.

11 Ta jawén tii, Abaraãm hã takan'oo däk sa masuuj noo byyh kahök do heen n'aa. Ta masuuj noo byyh kanahök nä bä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad tabahado däk do metëë n'aa tii. Ti hyb n'aa, sahõnh hë sa masuuj noo byyh kanehög né paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëëk do P'op Hagä Do matym gó, sa wahë makū hado däk Abaraãm.

12 Sahõnh hë sa masuuj noo byyh kehök doo, Abaraãm masuuj noo byyh kanahök nä bä h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ãäj hë Abaraãm panaa.

13 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh do hyb n'aa tado bä, Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã na-ãäj hë, P'op Hagä Do ky n'aa enooh sahõnh hë badäk hahÿ ta danäh rabahadoo hyb n'aa. Dooh. Ta ti P'op Hagä Do wén ky n'aa enooh sa hã, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëëk P'op Hagä Do matym gó hyb n'aa tii.‡

14 Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã daab 'yyp do rado bä paawä ti Abaraãm hã taky n'aa eno däk do gadoo doo, tii bä daap hë paawä ji h'yy ka'eeh doo, daap hë na-ãäj hë paawä tii bä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

15 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo ÿ wén näng, nesaa do hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ji tawén ky n'aa etyy, baad ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä. Tanyy bä ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky nadahé had'yyt hë né hë ta mahang.

16 Ti hyb n'aa kä, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo. Jããm hë tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa tii. Tii d' tawén hadoo, sahõnh hë Abaraãm panaa ragadoo hyb n'aa Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. Tii bä Mosees ky n'aa jaw'yyk

† 4:8 Saaw-Mo 32.1-2 ‡ 4:13 Genesis 17.4-6, Genesis 22.17-18

do hapäh do Jesus hä h'yy ka'eeh do ragadoo tii. Ta wób, Judah buuj nadoo doo, Abaraãm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ããj hë ragadoo. Sahõnh hë P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do sa wahë makū ti Abaraãm.

17 Tii da né hë takerii däk P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hä: "Hajõng häj n'aa buuj sa yb da õm ÿ an'oo bä", § näng mäh. Èr yb né hë ti Abaraãm, P'op Hagä Do Abaraãm h'yy kaha'eeh do matym gó. Ti né hë P'op Hagä Doo, dejëp do hed'ëëp doo. Ti né hë ky n'aa enooh badoh nä doo.

18 Tabëëj däg né paawä ta baab n'aa rabetaah do pan'aa, Abaraãm ky daheeh hyb n'aa tagadaa had'yyt hë ta hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa hajõng häj n'aa buuj sa yb tabahado däk, ta hä P'op Hagä Do her'oot doo da né paah: "Metsén sagõõh, mahaja bä. Ti hawób da a panaa", ** näng paa P'op Hagä Do ta hä.

19 Abaraãm hä péh, dajëp do hadoo ta hub, tahyb n'aa newë bä. P'eets däg 100 ta baab däg ti noo gó. Sarah wog dajëp hadoo na-ããj hë, Abaraãm hä. Ti hadoo né hë, baad ub Abaraãm h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hä.

20 Dooch taky sëew bä ta hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do hä tah'yy kae däk. Ta hä tah'yy ka'eeh doo me tawehëë däk P'op Hagä Doo.

21 P'op Hagä Do hajaa né hë tamoo wäd bä taky däng doo, baad Abaraãm bahapëë däg kån ta h'yyb gó.

22 Ti hyb n'aa né hë baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do an'oo bä, takerii däk do né hë.

23 Abaraãm hyb n'aa had'yyt nado takerii däk ta tii.

24 Takerii däk èr hyb n'aa na-ããj hë, èër, baad ta matym gó hado däk doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. Takerii däk èr hyb n'aa, Jesus èr wahë n'aa dejëp do mahang taganä wät hanoo do hä h'yy ka'eeh doo.

25 Jesus né ti nesaa do èr h'yyb tym gó hanäng do hyb n'aa dajëb hä kan'oo däk do paah. Jesus né ti dejëp do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, baad èr bahado däk hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

5

P'op Hagä Do najiis èr bahado däk do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti hyb n'aa kä, baad èr bahado däk do hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó ta hä èr h'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do najiis èr bahado däk hÿÿ kä. Dooch ta majiï èr hado boo bä. Èr Wahë N'aa Jesus Kristo hyb n'aa tii.

2 Èr h'yy ka'eeh do hyb n'aa Kristo an'oo däk, papuuj gó, h'yyb nyyw gó èr babok hyb n'aa kä, P'op Hagä Do èr wë ky enyym do matym gó. Tsebee

gó baad ər gada P'op Hagä Do kabaj'aa do ər gadoo ta sii.

³ Ti hyb n'aa had'yyt nado ər tsebé. Baad nadoo do ər ahob bä, ər tsebé na-ãäj hē. Ɛr hapäh, baad nadoo do ji ahoop doo, nayyw hē ji h'yy ganajëe hōm tan'oo bä.

⁴ Nayyw hē ji h'yy ganajëe hōm doo, baad P'op Hagä Do hã ji bawäd däg had'yyt hē tan'oo bä. Baad ji bawäd däk do hyb n'aa, baad ji gadaa kãn baad hadoo do ji gadoo do ta jawén.

⁵ Ta jawén ər gadoo do baad ər gada do hyb n'aa, dooh da ər h'yy ketón bä ər gadoo do hã, baad ər h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahãn do bawäd däk do hyb n'aa. Ta Sahee ər h'yyb tym gó tabawäd däk P'op Hagä Do an'oo bä do hyb n'aa tii.

⁶ Bē hegäã, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo gó, ər nahaja bä ər daaj hē ər kedëeb bä, Kristo dajëp nesaa do moo heb'ooh do sa hyb n'aa.

⁷ Dooh nayyw hē ji aw'yyt pé baad hawät do see hyb n'aa dajëp péh. Ti hado né paawä ji aw'yyt apäh ky ennym do see hyb n'aa dajëp péh.

⁸ Tii d' nado P'op Hagä Do hã! Hahÿÿ da P'op Hagä Do metëeh ər takamahãn doo: Kristo dajëp ər hyb n'aa, nesaa do ər bahadoo nä noo gó.

⁹ Hÿÿ kä, baad ər bahado däk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, Kristo ər hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, baad né hē ər da ted'ëep nesaa do hã ji

taky n'aa etyy do mahãnh.

¹⁰ P'op Hagä Do majÿÿ ər bahadoo nä noo gó, ta najiis ər bahado däg kãn tan'oo bä, ər hyb n'aa ta T'aah dajëp do hyb n'aa. Ti bahãnh hÿÿ kä ər da ted'ëep banesaa hēnh ər ahōm mahãnh, ta najiis ər bahado däk do hyb n'aa kä. Tii d' tawén hadoo, taganä wät do jawén paa bä, p'aa hēnh Kristo bawäd däk do hyb n'aa.

¹¹ P'op Hagä Do ãã j'aa etsë, Jesus Kristo ər Wahë N'aa hyb n'aa. Jesus Kristo hyb n'aa né hē P'op Hagä Do najiis ər bahado däk. Ta hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do majÿÿ ər do boo bä.

Adãw ky n'aa Kristo ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹² Sét hē aj'yys nesaa do du n'aa badäk hahÿÿ bä.* Nesaa do hyb n'aa kä, dajëb du däk. Tii bä sahōnh hē badäk hahÿÿ bä haj'eenh do sa wë dajëb banyy däg kãn, nesaa do sahōnh hē ramoo boo däk do hyb n'aa.

¹³ Ta ky n'aa jaw'yys do Mosees hã P'op Hagä Do an'oo däk do pooj jé tanyy däg né hē nesaa do badäk hahÿÿ bä. Nesaa do badäk hahÿÿ hã habong do ramoo boo däg né hē. Ti hadoo né hē, ta ky n'aa jaw'yys takanan'oo nä bä do hyb n'aa sa hã, dooh P'op Hagä Do etsén nä bä sa hã nesaa doo.

¹⁴ Dooh né paawä taketsén bä nesaa do ti noo gó, radejëp né hē. Adãw bä naa, Mosees bawät bä kä, sahōnh hē radejëp. Dooh né paawä sa

* 5:12 Adãw tii.

wób P'op Hagä Do mejũũ do raky nadahé bã Adãw bad'oo do paa da, radejöp né hẽ. Kristo, ta jawén kajaa do hãd hadoo ti Adãw, pawóp hadoo do radu n'aa do hyb n'aa ji wẽ ratab'ëes doo.

¹⁵ Tii d' tahado né paawä, baad hadoo doo, bag hẽnh ẽr gadoo do Kristo du n'aa doo, dooh Adãw ky nadaheeh do hyb n'aa tadu n'aa do hadoo tahado bã. Sét hẽ aj'y y ky nadaheeh do hyb n'aa hajök do hã dajëb banyy däg kãn. Ti bahãnh hỹỹ kã P'op Hagä Do ji wẽ taky enyym do tabës hajök do sa wẽ. Ji matym n'aa bag hẽnh ji hã kanoo do na-ãj hẽ tabës hajök do sa hã, sét hadoo doo, Jesus Kristo, ky enyym do hyb n'aa ẽr wẽ.

¹⁶ Bag hẽnh P'op Hagä Do anoo do ji hã, dooh Adãw du n'aa do hadoo do tahado bã. Sét hẽ nesaa do Adãw moo wät doo, nesaa do hã ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy tan'oo bã. Tii d' nado bag hẽnh P'op Hagä Do ji hã tanoo do hã. Hajõõ nuu me badäk hahỹỹ bã habong do P'op Hagä Do raky nadaheeh do jawén paa bã, taky enyym doo gó bag hẽnh ji hã P'op Hagä Do anoo ji matym n'aa, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo.

¹⁷ Sét hẽ hadoo do ky nadaheeh do hyb n'aa, dajëb j'aa ketsë paa ji hã. Hỹỹ kã sét hadoo do see hyb n'aa, Jesus Kristo hyb n'aa, baad ẽr da j'aa ketsë nesaa do hã kã badäk hahỹỹ bã ẽr babok bã.

Ër tii kã tak'ëp ji wẽ P'op Hagä Do ky enyym do gadoo doo. Ër tii kã baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó kã.

¹⁸ Sét hẽ aj'y y ky nadaheeh do hyb n'aa, sahõnh hẽ raky n'aa kety däk paa dajëb hã. Ti hadoo na-ãj hẽ sét hẽ, Kristo, baad hadoo do tamoo wät do hyb n'aa,† sahõnh hẽ rahajaa baad rabahado padëek P'op Hagä Do matym gó, rabadëb had'yyt hẽ hyb n'aa kã P'op Hagä Do pa kã.

¹⁹ Sét hẽ ky nadaheeh do hyb n'aa, sahõnh hẽ baad nadoo do moo heb'oooh do rabahado padëek. Ti hadoo na-ãj hẽ, sét hẽ ky daheeh do hyb n'aa, hajök baad rabahado padëek da P'op Hagä Do matym gó.

²⁰ Hỹỹ kã Mosees ky n'aa jaw'y yk do hã. Ta ti tawén kan'oo däk, ji bahapäh hyb n'aa nyy da tak'ëp baad nadoo tabahadoo nesaa do ji moo wät doo. Nesaa do kah'ũũm noo gó, ti bahãnh P'op Hagä Do ji wẽ taky enyym do kah'ũũm kãn.

²¹ Nesaa do mejõ had'yyt hẽ paa ji hã. Dajëb tamanaa ji wẽ. Hỹỹ kã, ti bahãnh P'op Hagä Do ji wẽ taky enyym do wén kah'ũũm kãn, taky enyym do j'aa ketsë hyb n'aa kã. P'op Hagä Do ji wẽ taky enyym do ẽr tamejũũ hỹỹ kã, baad ẽr bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ër edëb had'yyt do tamanaa ẽr wẽ, Jesus Kristo ẽr Wahë N'aa hyb n'aa.

† 5:18 Ji hyb n'aa tadajëp do tii, *baad hadoo do tamoo wät doo.*

6

Nesaa do hã er dejëp Kristo sii ky n'aa hahÿÿh

¹ Nesaa do kah'ũũm bã kä, ti bahãnh P'op Hagä Do ji wë taky enyym do kahũũm kãn, nãng ÿÿh. Taw'ããts hë g'eeh nesaa do er moo bok nã, er wë P'op Hagä Do ky enyym do kah'ũũm hyb n'aa, ÿ hanãng pé g'eeh tii?

² Dooh. Dooh né taw'ããts hë tado bã tii. Er dajëp paa nesaa do hã. Ti hyb n'aa, taw'ããts hë nado nesaa doo gó er aboo nã bã.

³ Dooh g'eeh bë hapëë bã sahõnh hë Jesus häd gó er nu kemuun bong doo, séd er h'yyb hedo däk Kristo Jesus dajëp do hã? Er dajëp hadoo ta sii.

⁴ Ti hyb n'aa, er ranu gemuun bong doo me er kadakä jëng hadoo Kristo sii. Ta tii d' tawén d'oo, papuuj gó er babok hyb n'aa hÿÿ kä, dejëp do mahang ta Yb kabaj'aa doo me Kristo ganä wät do hadoo.

⁵ Tii da séd er h'yyb hedo bã tadajëb hã, séd hã na-ããj né hë er h'yyb hedoo da taganä wät do hã.

⁶ B'aa hã takepëem däk Kristo sii er h'yyb säg Adãw hana doo, er h'yyb säg hejój gawatsig hõm hyb n'aa, nesaa do er hã tamanejõ wät hyb n'aa kä sa kariw n'aa sa karom mejũũ doo da.

⁷ Tii d' tawén hadoo, dooh nesaa do haja wäd do hyb n'aa dejëp do hã tamejõ bã.

⁸ Hÿÿ kä, Kristo sii er dejëp do hyb n'aa hadoo, ta sii er babok na-ããj hë baad er gada.*

⁹ Kristo ganä wät do hyb n'aa, dooh tadajëb wäd bã kä, er bahapäh. Dooh dajëb haja wäd bã Kristo.

¹⁰ Sét nuu me paa Kristo dajëp, nesaa do er moo bok do hejój tagawats'iik hyb n'aa. Dooh hyb n'aa tadajëb wät péh. Taganä wäd kãn. Tawäd had'yyt hÿÿ kä, P'op Hagä Do taweh'ëeh hyb n'aa kä.

¹¹ Ti hadoo né da bëeh. Taw'ããts hë hahÿÿ da bë hyb n'aa newë: "ÿ dajëb wät nesaa do ji moo hew'ëët do hã. Kristo Jesus hã ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa, P'op Hagä Do ÿ weh'ëeh hyb n'aa ÿ bawäd had'yyt hÿÿ kä", nãk da bëeh, bë h'yyb gó.

¹² Ti hyb n'aa kä, bë an'oo manä nesaa do bë moo hew'ëët do paa badäk hahÿÿ bã bë hub n'aa tamejõ bã. Bë ky dahé manä nesaa do bë hub karën doo.

¹³ Bë an'oo manä nesaa do hã bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, bë hub hedoo do na-ããj hë. Bë an'oo manä baad nadoo do ta tii me bë moo bok. Bë genä bong hadoo dajëb moo gó naa. Ti hyb n'aa, taw'ããts hë bë daaj hë bë kan'oo däg P'op Hagä Do karën doo da bë babok hyb n'aa. Taw'ããts hë P'op

* **6:8** Papuuj hadoo do ji bawät do Kristo sii, badäk hahÿÿ bã tadu doo né paawä ta hã er h'yy ka'eeh noo gó naa, ti awät nã er gadoo do hÿ pong jé er hub papuuj nadajëp doo.

Hagä Do hä bë an'oo bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo bë hub na-ãäj hē, baad hadoo do ta tii me bë moo bok hyb n'aa kä.

¹⁴ Ta ti ŷ wén her'oot, dooh nesaa do ji h'yyb säg karēn do bë hä tamejō wäd bä, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë tah'yyb mahūūm wät do hyb n'aa. P'op Hagä Do ji wē taky enyym do ti bë tah'yyb mahūūm kän hŷŷ kä.

¹⁵ Hŷŷ kä ěnh, tahajaa g'eeh nesaa do ěr moo boo nä bä p'aa hēnh, dooh wäd Mosees ky n'aa jaw'yyk do ěr tah'yyb mahūūm wäd do hyb n'aa, P'op Hagä Do ji wē taky enyym do ji tah'yyb mahūūm kän do hyb n'aa? Dooh. Dooh taw'ääts hē tado bä tii.

¹⁶ Baad bë bahapäh ti hahŷŷh: Ta hä bë ky daheeh doo, ta ti bë kariw n'aa hadoo. Ta karom bëeh. Nesaa do ji h'yyb säg karēn do karom bë do bä, bë da dajēp.† P'op Hagä Do karom bë do bä, P'op Hagä Do bë da tagadoo ta wē, baad däg bë ta matym gó tan'oo bä.

¹⁷ P'op Hagä Do ŷ j'aa etsē, pooj jé nesaa do ji h'yyb säg karēn do karom bë bahado né paawä, bë h'yyb gó naa bë ky dahé däk hŷŷ kä bë äã ma met'ëeg wät doo.

¹⁸ Baad bë baboo däk. Dooh nesaa do ji h'yyb säg karēn do bë hä tamejō wäd bä. Baad hadoo do P'op Hagä Do karēn do karom bë hŷŷ kä.

¹⁹ Sa kariw n'aa ky n'aa gó, sa karom ky n'aa gó, bë ŷ ma-

her'oot, nayyw hē ganahoot do hyb n'aa bë hä, bë daaj hē bë h'yyb nahejooj nä do hyb n'aa. P'ooj ub, bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, ta see hedoo do na-ãäj hē bë anoo paah, nu meby n'aa näng doo, ky n'aa jaw'yyk do nanoo do bë moo bok hyb n'aa ta tii me. Nesaa do karom hadoo paa bëeh. Bë an'oo hŷŷ kä bë moo hedoo doo, bë tsyym hedoo doo, bë né hē, baad hadoo do P'op Hagä Do karēn do bë moo bok hyb n'aa ta tii me, tsyt hē, nesaa do mahānh, P'op Hagä Do wē bë babok hyb n'aa kä.

²⁰ Pooj jé, nesaa do ji h'yyb säg karēn do karom bë bahadoo noo gó, dooh baad hadoo do P'op Hagä Do karēn do mejō bä bë hä.

²¹ H'ëed baad hadoo do bë gadoo ti noo gó ta ti hedoo do hanaa, ta hyb n'aa hŷŷ kä bë nu mebyng doo? Dooh baad hadoo do bë gado bä ta ti hedoo do hanaa. Ji dajēp, banesaa hēnh ji ahōm ta ti an'oo bä!

²² Hŷŷ kä, dooh nesaa do bë hä tamejō wäd bä. Baad bë baboo däg kän. P'op Hagä Do karom bë bahado däk. Tsytt hē, baad P'op Hagä Do wē bë baboo däk ta ti an'oo bä. Ti hyb n'aa hŷ pong jé P'op Hagä Do pa kä bë da aboo had'yyt hē.

²³ Banesaa hēnh, dawëë P'op Hagä Do mahānh ji h'yyb tym bawäd had'yyt hē, baad nadoo do ji moo wät do säm. Tii d' nado ji matym n'aa

† 6:16 Nesaa do ji h'yyb säg karēn do karom ji do bä, dooh P'op Hagä Do wē ji nu dëë hä, tahanäng pé ti bë da dajēp.

P'op Hagä Do ji hã tanoo doo. Hÿ pong jé, ta pa had'yyt hë ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, ër wahë n'aa Kristo Jesus hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa.

7

Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bä ër hã mejüü do ky n'aa hahÿh

¹ Wakän haa hedoo doo, bëeh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do hã ÿ maher'oot. Ti hyb n'aa bë hapäh né hë hahÿh: Ta ky n'aa jaw'yyk do jããm hë ji hã tamejüü, ji edëp nä bä.

² ÿnh kat'ëë däk do ky n'aa gó bë ÿ maher'oot: Ta patug bawät nä bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ta see hã takat'ëë bä. Ta patug dajëp bä kä, tii bä dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geãm wäd bä.

³ Ti hyb n'aa kä, aj'yy see hã takat'ëë bä paawä ta patug bawät nä bä, “Nesaa do moo hew'ëët doo, ta patug nadoo do sii haÿh doo”, ramaneënh tii bä ta ti ÿnh. Tii d' nado ta patug dajëb bä. Ta patug dajëp jawén paa bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do geãm wäd bä ta see tagat'ëë bä. Ta patug dajëp bä kä, dooh nesaa do moo hew'ëët doo, ta patug nadoo do sii haÿh do tado wäd bä, ta see hã ÿnh kat'ëë bä.*

⁴ Ti hyb n'aa kä, wakän haa hedoo doo, bë na-ãäj hë bë dajëp paa hadoo Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã Kristo sii,

P'op Hagä Do an'oo bä. Tii d' tawén hadoo, ta see hã bë h'yy kata däk hyb n'aa hÿh kä. Kristo, dejëp do mahang ganä wät do hã bë h'yy kata däk hyb n'aa, baad hadoo do P'op Hagä Do weh'ëeh do ër moo bok hyb n'aa kä.

⁵ Pooj jé, ër h'yyb säg karën doo da ër babok noo gó, nesaa do tak'ëp ër h'yyb karën doo, ta ky n'aa jaw'yyk do nanoo do hyb n'aa tak'ëp ji karën doo, awät né paa ër hã. Nesaa do dajëb hanoo do ër moo bok ti noo gó.

⁶ Hÿh kä, ër dajëb wät do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tamesoo do paa hã, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hã tamejō wäd bä. Papuuj gó P'op Hagä Do wë ër moo bok hÿh kä, ta Sahee ër tah'yyb mahüüm do hyb n'aa. Dooh pooj jé ji bahed'oo doo da, ky n'aa jaw'yyk do hã takerii däk doo da tado wäd bä, P'op Hagä Do wë ër moo bok doo.

⁷ Nyy d' ÿ hanäng pé tii? Nesaa g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk doo? Dooh. Dooh nesaa do tado bä. Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanado bä paawä, dooh ji hapëë bä paawä ny hadoo do nesaa do P'op Hagä Do matym gó. Dooh paawä ji hapëë bä baad nado ji h'ëed nadoo do hã ji h'yyb däk doo, “Mah'yyb däg manä a da hadoo do ma hã”† ta ky n'aa jaw'yyk do naher'ood bä paawä.

* 7:3 Jããm hë ji edëp nä bä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejüü, Paw-Ro hanäng pé ta tii hã. † 7:7 Esodo 20.17, Dew-Teronom 5.21

⁸ Ti hadoo né hē, nesaa do tyw n'aa esóts kán, tii bá hajōng baad nadoo do ji h'yy karēn do hedoo do hā ji h'yyb dāg dāk tan'oo bá, “Mah'yyb dāg manā a h'ēed nadoo do hā”, ta ky n'aa jaw'yyk do mejūū do hyb n'aa. Ky n'aa jaw'yyk do badoo bá nesaa do hā ji moo ge'ỹm doo, tii bá dooh nesaa do ji tah'yyb tatug bá.

⁹ Pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū do hā ŷ h'yy ganahoot ná bá, dooh ŷ hyb n'aa p'eed bá ŷ bawät doo. Ta jawén, ta ky n'aa jaw'yyk do ŷ bahapäh bá ká, nesaa do banyy dāg kán hēp ŷ tym gó.

¹⁰ Tii bá ŷ dajëb wät hadoo, dawëe P'op Hagä Do mahānh ŷ bawäd kán, ŷ hanäng pé tii. P'op Hagä Do mejūū doo, ta hā ji edëb had'yyt hē paawä ji ky dahé bá, dajëb tamana kán wē ŷŷ, tii b' ŷ bahapëe dāk.

¹¹ Hahỹ da tii: Nesaa do ji h'yyb gó hanäng do ŷ tawadii. ŷ hajaa, ŷ ed'oo, ŷ ky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hā kan'oo dāk doo, P'op Hagä Do pa ŷ bawäd had'yyt hē hyb n'aa ta jawén. Tii bá, ŷ nahajaa do hyb n'aa tii, dajëb hā ŷ ky n'aa kety dāg kán, dawëe P'op Hagä Do mahānh ŷ kety n hōm. Ti hyb n'aa, nesaa do ŷ tawadii ta tii hā, ŷ wén näng.

¹² Ti hyb n'aa ká, dooh nesaa do tado bá P'op Hagä Do

ky n'aa jaw'yyk do Mosees hā kan'oo dāk doo. Tsyt hē, nesaa do mahānh tii. Tsyt hē, nesaa do mahānh P'op Hagä Do mejūū doo. Baad had'op do tii. Taw'ãäts hē tii.

¹³ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, baad hadoo do an'oo bá g'eeh ŷ dajëb kán hadoo, dawëe P'op Hagä Do mahānh ŷ bawäd dāk? Dooh. Dooh ta ti tado bá ta ti hanoo doo. Nesaa do tii, tahana ŷ dajëp, dawëe P'op Hagä Do mahānh ŷ bawäd dāk doo. Baad hadoo do ŷ bahapäh bá ká, nesaa do ŷ tah'yyb tatug wät baad hadoo do ŷ ky nadaheeh hyb n'aa, nesaa do nas'aa né hē ji bahapëe dāk hyb n'aa ká. Ti hyb n'aa ká, tak'ëp nas'aa né hē nesaa doo, P'op Hagä Do mejūū do metä dāk.

¹⁴ Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hanaa tado bá nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hanaa né hē Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ër hapäh. Tii d' nado ŷŷh. Badāk hahỹ bá naa ŷŷh, ji daaj hē ji karēn do jawén hawät doo. Nesaa doo, kariw ŷ n'aa hadoo. Tak'ëp tamejō had'yyt hē hā ŷŷ.‡

¹⁵ Dooh ŷ h'yy ganyy bá ŷ bahed'oo do hā. ŷ karēn do ŷ moo wät doo, dooh ŷ moo hewëed bá. Tak'ëp ŷ gannen'aak doo, ti né ti ŷ moo wät doo.

¹⁶ ŷ kanarēn do ŷ moo wät do tahadoo do hyb n'aa, tii

‡ 7:14 Tëg nad'ëed is do 14 bá naa, tëg nad'ëed is do 23 tadu dāk bá, Paw-Ro her'oot doo, ti hadoo né hē sahōnh hē ji hā. Èr daaj hē, dooh ër haja bá ër moo boo bá P'op Hagä Do karēn doo. Jāam hē Kristo hā ji h'yy kata dāg bá, baad ji bahado dāk P'op Hagä Do matym gó.

bä, “Te hub né hē, baad ub P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo”, näng ȳyh.

¹⁷ Dooh ȳ tado wäd bä ta ti baad nadoo do moo wät doo. Nesaa do hēp ȳ tym gó hawät do ti ta ti moo wät doo.

¹⁸ Ȳ hapäh né hē, dooh baad hadoo pé hēp ȳ säg gó hawät péh. Ta ti ȳ wén hapäh, ȳ karēn né hē paawä baad hadoo do ȳ moo wät, dooh ȳ haja bä.

¹⁹ Baad hadoo do ȳ karēn do nado ti ȳ moo hew'ëet doo. Ȳ kanarēn doo, nesaa doo, ti ti ȳ moo wäd had'yyt hē.

²⁰ H̄ȳy k̄ä, ȳ kanarēn do tado bä ti ȳ moo hew'ëet doo, dooh ȳ tado wäd bä ta ti moo wät doo. Nesaa do hēp ȳ tym gó hawät do moo wät ti ta tii.

²¹ Ti hyb n'aa k̄ä, hah̄ȳy da hēp ȳȳ gó awäd had'yyt hē ȳ bahapäh: Baad hadoo do ȳ karēn bä ȳ moo wäd paawä, nesaa do hēp ȳȳ gó takametëeh, ȳ tahewaat, baad hadoo do ȳ moo nawät hyb n'aa.

²² Hēp ȳȳ gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ȳ gen'aak.

²³ Ti hadoo né hē, h̄ä ȳȳ hē awät na-ãäj hē, ȳ hapäh, hejój see péh, baad hadoo do ȳ hyb n'aa newëe do ȳ gen'aak do majĩ hadoo doo. Nesaa do hēp ȳȳ gó hanäng do ȳ moo wäd had'yyt hē tan'oo bä tii. Ȳ tamaso had'yyt hē tii h̄ä.

²⁴ Tak'öp baad nado né hē ȳyh! Jaa ȳ hed'ëep da dajëb hejój mahänh hup ȳȳ

gó hawät doo?

²⁵ P'op Hagä Do wē ȳ tsebé. Ti né ti ȳ hed'ëep doo, er Wahé N'aa Jesus Kristo hyb n'aa.

Ti hyb n'aa k̄ä, hah̄ȳy da ti h̄ä ȳȳ ȳ hapäh doo: Hēp ȳȳ gó ȳ karēn ȳ ky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hadoo né hē, nesaa do ji moo hew'ëet do hejój karēn do hēp ȳ säg moo wät.

8

Baad ji bawäd had'yyt hē P'op Hagä Do wē ta Sahee an'oo bä ky n'aa hah̄ȳy

¹ Ti hyb n'aa k̄ä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety wäd bä k̄ä banesaa hēnh jé Kristo Jesus h̄ä h'yy kata däk doo.

² Banesaa hēnh er tawén ky n'aa nety wät, P'op Hagä Do Sahee hejój, ji edëb heh'äat do hanoo doo, er tabedëeb wät do hyb n'aa nesaa do ji moo hew'ëet do hejój mahänh, dajëb mahänh* na-ãäj hē. Kristo Jesus hyb n'aa tii d' tabad'oo.

³ Nahejoonh do hyb n'aa er h'yyb säg, er nahajaa do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do er ky dahé bä, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do haja bä er tedëeb bä nesaa do hejój mahänh. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do er tedëeb wät h̄ȳy k̄ä. Hah̄ȳy da tabad'oo tii: Ta T'aah tamejō däk er mahang. Nahejoonh doo gó, ji hadoo doo da né hē tabana. P'op Hagä Do mejō däk nesaa do mabaj tadajëp hyb n'aa.

* **8:2** Dawëe P'op Hagä Do mahänh ji bawät do mahänh ji tedëeb wät, tahanäng pé ti dajëb mahänh er tedëeb wät doo.

Dajëb hã ta T'aah taky n'aa ety däk nesaa do ji moo wät do hyb n'aa.

⁴ Tii d' tawén d'oo, baad had'op, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, ër bahado däk hyb n'aa, ëër, ta Sahee h'yyb mahüüm doo da habok doo, ji h'yyb säg karën doo da nado.

⁵ Jé sa h'yyb säg karën doo da habok doo, sa h'yyb säg karën do hã had'yyt hë rah'yyb padëëk. Jé P'op Hagä Do Sahee karën doo da habok doo, ta Sahee karën do hã rah'yyb padëëk.

⁶ Ji da dajëp, dawëë P'op Hagä Do mahãnh ji bawäd däg had'yyt hë ji h'yyb säg an'oo bä. P'op Hagä Do Sahee kä ji tah'yyb mahüüm bä, ji edëb had'yyt hë P'op Hagä Do pa ta Sahee an'oo bä. H'yyb nyyw gó ji bawät tan'oo bä na-ãäj hë.

⁷ Ji h'yyb säg nesaa do gen'aak doo, P'op Hagä Do majüü. Dooh taky dahé bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Dooh na-ãäj hë tahaja bä taky dahé bä.

⁸ Ti hyb n'aa, sa h'yyb säg karën doo da habok doo, dooh rahaja bä ran'oo bä P'op Hagä Do tsebé sa wë.

⁹ Tii d' nado bëëh. Dooh ji h'yyb säg tado wäd bä bë tah'yyb mahüüm doo. P'op Hagä Do Sahee ti bë tah'yyb mahüüm doo kä, bë h'yyb gó ta Sahee awäd bä tii. Kristo Sahee sa h'yyb gó badoh doo, dooh Kristo karapee rado bä.

¹⁰ Bë h'yyb gó Kristo awäd bä, bë hub dajëb né da paawä

nesaa do hyb n'aa, bë da edëb had'yyt hë hÿ pong jé P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, baad bë bahado däk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.

¹¹ Dejëp do mahang Kristo ganä wät hanoo do Sahee bë h'yyb gó tawäd bä, tii bä Kristo ganä wät hanoo do genä hõm tan'oo bä na-ãäj hë badäk hahÿÿ bä bë hub n'aa paah. Ta Sahee bë h'yyb gó hawät doo me tii d' tabad'oo da.

¹² Ti hyb n'aa kä wakän haa hedoo doo, taw'ääts hë dooh ër ky dahé boo bä ji h'yyb säg ji hã mejüü doo. Taw'ääts hë dooh ër aboo boo bä ji h'yyb säg karën doo da.

¹³ Ta ti ÿ wén her'oot, ji h'yyb säg karën doo da bë aboo bä, bë da dajëp, dawëë da bë baboo had'yyt hë tii bä P'op Hagä Do mahãnh. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do Sahee hejój me bë medug bä nesaa do ji karën doo, tii bä bë da aboo had'yyt hë P'op Hagä Do sii.

¹⁴ Sahõnh hë P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm doo, P'op Hagä Do taah tii.

¹⁵ Dooh sa karom sa kariw n'aa tak'ëp sa hã mejüü do jeÿÿm do hadoo bë hado bä, ta Sahee bë gado däk do an'oo bä. Ta Sahee, bë hã tan'oo däk doo, P'op Hagä Do taah däg bë tan'oo bä kä. Ti né hë ta Sahee an'oo bä, "Ee" ër maneëënh P'op Hagä Doo, ër Yb.

¹⁶ P'op Hagä Do taah né hë ëër, baad P'op Hagä Do Sahee metëëh ër h'yyb tym hã.

¹⁷ Ta taah ër bahadoo do hyb n'aa, ër gadoo da ta taah hã P'op Hagä Do ky däng doo.

Kristo sii ər gadoo da ta hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Kristo sii ər ahob bä, ta sii da ər babok ta bag tak'öp gabarëeh doo gó, ta sii da ər kabaj'aa.

Tak'öp hetsooh do ta jawén ji gadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹⁸ Da hë ər ahoop doo, dooh its tii hã ÿÿ péh, tak'öp hetsooh doo, kabaj'aa do ta jawén ər hã kametä däk do matym gó.

¹⁹ Sahõnh hë P'op Hagä Do pahuunh do paa tsebee gó ragada tak'öp hetsooh doo, kabaj'aa do P'op Hagä Do taah ragadoo do noo gó kä.

²⁰ Sahõnh hë P'op Hagä Do pahuunh do ta ti tawén gada, P'op Hagä Do ky n'aa was'ee wät do hyb n'aa sahõnh hë tapehuunh doo, baad tawén nado wäd. P'op Hagä Do né hë tii, tii d' had'oo do paah.† Ti hadoo né hë, ti awät ti noo gó sahõnh hë baad tabahado däk da p'aa hënh, tapehuunh do gad'aa, P'op Hagä Do an'oo bä.

²¹ Ta ti kajaa bä kä, P'op Hagä Do ed'ëep da sahõnh hë tapehuunh do paa takarejä mahãnh. Tak'öp hetsooh doo gó, kabaj'aa doo gó P'op Hagä Do taah rababok bä kä, sahõnh hë kapahuuj wät do na-ãäj kä ragadoo baad hadoo do sa nemuun.

²² Ɛr hapäh, sahõnh hë badäk hahÿÿ bä P'op Hagä Do pahuunh do paa ahoop

ÿÿnh ajãh mahÿÿj tahoop do hadoo.

²³ Ti had'yyt nado hahoop. Ɛr na-ãäj hë ər ahoop. Ɛër, ti nuuj jé P'op Hagä Do Sahee gadoo doo, ta jawén hÿ pong jé ər gadoo do metëe n'aa, ər ahoop baad ər gadaa nuuj jé ta wë P'op Hagä Do ər tagadoo bä kä. Ta taah Ɛër, ər gada. Ɛr gada papuuj ər hã däg.

²⁴ Ɛr tedëeb wät do hyb n'aa ər gada né hë ta tii. Ɛr gado däg bä paawä ər hã taky n'aa enooh doo, dooh hyb n'aa ta ti ji gadaa wät péh. Dooh ji gadaa bä ji gado däk doo.

²⁵ Ɛr ganadoo nä do hyb n'aa, baad ər gada sahõnh hë ər hã taky n'aa enooh do takajaa bä kä. Dooh ər h'yy gejë hõm bä.

²⁶ Ɛr gadaa nuuj jé P'op Hagä Do Sahee ər tamasa, nahejoonh do hyb n'aa ər h'yyb. Dooh ər hapëe bä nyy da taw'ãäts hë ji ky n'aa etsëe. Ti hadoo né hë, ji kyyh nadoo doo me P'op Hagä Do Sahee taky n'aa etsëe ər hyb n'aa.

²⁷ P'op Hagä Doo, ər h'yyb tahapäh doo, tamaa napäh ta Sahee kyyh ər h'yyb gó naa. P'op Hagä Do karën doo da né hë ta Sahee ky n'aa etsëe, P'op Hagä Do karapee tsyt hë ta wë kasëew däk do sa hyb n'aa.

²⁸ Ɛr hapäh, sahõnh hë né hë ji hã kametëeh doo, baad nadoo do sii hë, baad tabahado däk da P'op Hagä Do an'oo bä ta hã kamahãh do sa hã, tanaëenh do sa hã.

† 8:20 Tapahuunh do paa P'op Hagä Do wén ky n'aa was'ee wät, Adãw, P'op Hagä Do pahuunh do hãgä n'aa, tamejüü do taky nadaheeh do paa hyb n'aa.

Ër tanaëej wät, ji hã tah'yyb däng do takaja däk hyb n'aa kä.

²⁹ Sahõnh hẽ tadu däng do pooj jé, P'op Hagä Do hapëe däk do sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng, ta T'aah hadoo rabahadoo hyb n'aa, hajök do ta wakãän hedoo do sa hÿÿj wah'ëeh hadoo do ta T'aah tabahadoo hyb n'aa.‡

³⁰ P'op Hagä Do h'yyb däng do ta pooj jé, ti na-ãäj hẽ tanaëej kãn. Tanaëej wät doo, baad rabahado padëek ta matym gó tan'oo bã. Baad hado däk do ta matym gó tan'oo däk doo, kabej'aa da, ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang rababoo däk da tan'oo bã.

³¹ Tii d' P'op Hagä Do bad'oo do hyb n'aa ji hã, wyt ta maab hẽ hahÿÿh: P'op Hagä Do bahag'ãäs do hyb n'aa ëer, dooh hajaa pé ër hã.

³² Dooh P'op Hagä Do baa es'ñi bã sét hadoo do ta T'aah. Dajëb hã tahaëenh paa ër sahõnh hẽ hyb n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tanoo né da ji hã na-ãäj hẽ sahõnh hẽ ta seeh, takarën doo da ër bahajaa ër babok hyb n'aa.

³³ Jaa g'eeh hajaa P'op Hagä Do hasëew hõm do hã taky n'aa tapa bã? P'op Hagä Do tii, baad rabahado padëek tan'oo bã ta matym gó.

³⁴ Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do paah, p'aa hënh ganä wät doo, P'op Hagä Do hub hadäk hënh hasooh doo, ër hyb n'aa taky n'aa etsëë. Ti

hyb n'aa, dooh hajaa pé bane-saa hënh ër taky n'aa ety bã.

³⁵ Jaa g'eeh hajaa Kristo ër takamahän do mahänh ër tetyn bã? Ji ahoop doo, baad nadoo do ji wë ka-jaa doo, ji rarejãä doo, ji asaah doo, ji saroor tamah doo, äm n'aa näng doo, ji radaj'ëep do na-ãäj hẽ, dooh tabad'op hẽ tahaja bã Kristo ër takamahän do mahänh ër tetyn bã.

³⁶ Hahÿ takerii däk doo da né hẽ P'op Hagä Do hã Dawi her'oot do kametëeh ër hã:

“A hyb n'aa dajëb gó had'yyt hẽ äã babok,
b'éé radahej'ëep doo hënh ramahũüm doo da ran'oo bã äã hã.”§

³⁷ Ta ti hedoo do bawäd bã né paawä ër hã, baad ër j'aa ketsëe had'yyt hẽ, P'op Hagä Doo, ër hã kamahän doo, an'oo bã.

³⁸ Baad ÿ bahapäh hahÿ hëp ÿÿ gó: Dooh hajaa pé ër hã P'op Hagä Do kamahän do mahänh ër tetyn hõm bã. Dooh dajëb haja bã, dooh ji awät do haja bã, dooh ääs rahaja bã, dooh nesaa do hejój enäh do rahaja bã, dooh da hẽ ji wë hawät do haja bã, dooh ji pooj jé hawät do haja bã, dooh hejój n'aa enäh do rahaja bã,

³⁹ dooh p'op habong do hejój enäh do rahaja bã, dooh tũũ habong do hejój enäh do rahaja bã, dooh na-ãäj hẽ P'op Hagä Do pahuunh do

‡ 8:29 P'ooj ub, dooh nä badäk hahÿÿ bã habong pé né paawä, ji P'op Hagä Do hapëe däk né hẽ. § 8:36 Saaw-Mo 44.22

see haja bä tii. Kristo Jesus, är wahë n'aa hä takametëeh är hä P'op Hagä Do kamahän doo. Dooch hajaa pé är hä takamahän do mahänh är tetyn hõm bä.

9

Isaraéw buuj ky n'aa hahÿÿh

¹ Séd hä ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa Kristo hä, né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot do hä. Dooch daap ÿ menä bä. Hëp ÿÿ gó P'op Hagä Do Sahee bawät do hyb n'aa, te hub né hë hahÿ ÿ her'oot doo, baad hëp ÿ metëeh hä ÿÿ:

² Tak'ëp né hë ÿ hyb n'aa tón, ÿ ahoop hëp ÿÿ gó

³⁻⁴ wakän haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa. Tahaja bä paawä, ÿ gadoo paawä ÿ ky n'aa kawas'ee däk doo, ÿ gado paawä dawëë Kristo mahänh ÿ bawäd hõm doo, wakän haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa, ti raky n'aa kawanas'ee bong hyb n'aa paawä, Kristo karapee rabahado padëëk hyb n'aa paawä. P'op Hagä Do asëew hõm do tii, ta taah rabahadoo hyb n'aa paawä. Sa hä né hë P'op Hagä Do metä wät ta bag tak'ëp gabarëeh doo, ta kabaj'aa doo. Sa wahë n'aa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paa nyy da tabad'oo sa hä. Sa hä paa taban'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo. Sa hä P'op Hagä Do metëeh paa nyy da takarën ji hyb n'aa jaw'yyk ta hä. Sa hä né hë hajõng baad

hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah.

⁵ Abaraäm, Isak, Jakóh né ti sa wahë maküüh. Isaraéw buuj sa see né hë ti Kristo, ji da hadoo tabahado däk do hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahõnh hë sa bahänh hadoo doo, ji j'aa etsëë had'yyt do ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

⁶ Hÿÿ kä, Isaraéw buuj mahang hajõk raganadoo do hyb n'aa Jesus, dooh takaja bä g'eeh sa hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, Jesus raganadoo do metëeh apäh? Dooch. Tii d' bë edoo manäh, P'op Hagä Do moo wät né hë sa hä taky däng doo. Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Dooch sahõnh hë Isaraéw buuj panaa, Isaraéw buuj heh'äät rado bä P'op Hagä Do hä, dooh sahõnh hë P'op Hagä Do karapee rado bä.

⁷ Abaraäm panaa rabahado né paawä, dooh sahõnh hë Abaraäm panaa heh'äät do rado bä. Jääm hë ta wób tii, Abaraäm panaa heh'äät do P'op Hagä Do hä. Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng paa Abaraäm hä: "Isak hanaa da a panaa heh'äät."*

⁸ Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Dooch sahõnh hë Abaraäm hanaa P'op Hagä Do karapee rado bä. Jääm hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa henäk do P'op Hagä Do karapee heh'äät tii.

⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh Abaraäm hä taky däng

* 9:7 Genesis 21.12

do paah: “Wät hahÿÿ hä, ta baab, p'aa hënh da òm ÿ bahehëen. Òm ÿ bahehëen bä p'aa hënh, t'aah nyy däk da a ÿÿm Sarah”,† näng mä P'op Hagä Do kyyh Abaraäm hä taky n'aa enooh doo.

10 Ta ti hä had'yyt hë nado ji bahapäh nyy da P'op Hagä Do basëew hõm ta karapee. Sét hë Rebéka taah sa yb, Isak äã wahë n'aa maküüh.

11-12 Sét hë né paawä sa yb, ta taah kawareeh henäk do pooj jé, dooh nä baad hadoo do ramoo boo nä bä, dooh nä baad nadoo do ramoo boo nä bä na-ääj hë, P'op Hagä Do ky hadoo Rebéka hä: “Wah'ëeh hadoo doo, ta jawén nä karom da”,‡ näng mäh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do h'yyb däng do kaja däk hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng do né hë ti tanaëenh doo. Dooh ramoo bok do hyb n'aa tado bä sa hä P'op Hagä Do h'yyb däng doo.

13 Tii da né hë P'op Hagä Do kyy kerih do bód see her'oot: “Jakóh ÿ kamahän wät. Esauh dooh ÿ genaag bä.”§

14 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, “Dooh baad hadoo do P'op Hagä Do moo wäd ji hä”, näng g'eeh ji kyyh? Dooh. Taw'ääts hë tii da dooh ji edo bä.

15 Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky hadoo Mosees hä: “ÿ ky enyym da jé ÿ h'yyb däng do hä. ÿ t'yyd mehüin da jé ÿ h'yyb däng do hä”,** näng mä

ta kyyh.

16 Ti hyb n'aa, ji karën do hyb n'aa nado ji tabasëm. Dooh tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah do hyb n'aa tado bä na-ääj hë. Jääm hë ji tat'yyd mehüin do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén sëm.

17 Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh Paraóh hä ta kyy kerih doo gó: “Òm ÿ asëew hõm, hejój ÿÿ ÿ metëeh hyb n'aa né hë a hä, hät ÿ ky n'aa et-sëeh hyb n'aa na-ääj hë badäk hahÿ haw'ääts hë”, näng mä ta kyyh.

18 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do t'yyd mehüin tah'yyb däng do hä, ranabuj keh'üüm tan'oo bä tah'yyb däng doo.

19 “Tii d' tado bä, h'ëed hyb n'aa èr P'op Hagä Do ky n'aa tapaa nä? Dooh ji haja bä P'op Hagä Do h'yyb däng do wë ji h'yy kawareem bä”, näng apäh bë kyyh hä ÿÿ.

20 Bë ÿ eanh ënh: Jaa bë ajyy its, P'op Hagä Do bë ky gedag bä? “Hëd n'aa tii da ÿ mabewyd wät”, näng g'eeh apäh manajuu kyyh hewyt do hä?††

21 Dooh. Takarën doo da né hë hewyt do moo wät tsäng me. Takarën bä, sét ta pan'aa me tabewyt hanäm do hood ta seeh, hanäm do hood nado ta seeh.

22 Ti hadoo P'op Hagä Do hajaa tamoo wäd bä ji hä takarën doo da. P'op Hagä Do karën bä tahajaa paawä tametëeh ta kawajään do ne-saa do sa wë, tahajaa paawä

† 9:9 Genesis 18.10, 14

‡ 9:11-12 Genesis 25.23

§ 9:13 Marakijas 1.2-3

** 9:15 Esodo 33.19

†† 9:20 Isajas 29.16, 45.9

tametä bä ta hejój, sa hã ta-moo wät do hã. Ti hadoo né hẽ tak'ëp h'yyb jawyg gó tagada, nayyw hẽ tanarejãã hyb n'aa sa wẽ takawajãã doo, ta jawén tarejãã doo.

²³ Tii da P'op Hagä Do bad'oo tak'ëp ta kamabaj'aa do tametëeh hyb n'aa jé tat'yyd mehĩn do sa hã, ta pooj jé tenãm doo, tak'ëp hetsooh do ta jawén ragadoo hyb n'aa.

²⁴ Ta ti sa wób né eër, Judah buuj mahang, Judah buuj nadoo do mahang na-ããj hẽ ta wẽ tasëew bong doo.

²⁵ Tii d' né paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Osejas häd näng do berii wät paa P'op Hagä Do kyyh. Hahỹỹ d' paa ta kyyh:

“Karapé haa ỹ maneëenh da, karapé haa nadoo do paah.

Ỹ kamanahãn do paa ỹ maneëenh da ỹ kamahãn doo”,^{‡‡} näng ta kyyh.

²⁶ Hahỹỹ da na-ããj hẽ P'op Hagä Do her'oot paah:

“Ti awät da ti noo gó kä, karapé haa ỹ nanäng do paa ỹ naëej däk da karapé haa däg.”^{§§}

²⁷ Isaraéw buuj hã kä, hahỹỹ d' paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot:

“Hood tęg hawób hado né paawä Isaraéw buuj, jããm né da sa wób P'op Hagä Do ed'ëep.

²⁸ Tii d' tawén hadoo, nayyw hẽ né hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gawats'iik da sa hã n'aa buuj.

Jããm né da sa wób ked'ëep”,^{***} näng mä Isajas kyyh.

²⁹ Isajas her'oot do paa hadoo né kä. Hahỹỹ d' paa ta kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh hẽ Haj'ap Do taneréd bä paawä er wób rabadëp hyb n'aa er panaa näng hyb n'aa, Sodoma, Gomoha hado däg paawä eër.

Er paawä gawatsig jëng.”^{†††}

³⁰ Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Judah buuj nadoo doo, dooh né paawä resóts bä nyy da baad rabahado padëek hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad rawén hado däg kãn hỹỹ kä ta matym gó, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

³¹ Isaraéw buuj kä, tak'ëp rah'yyb padäg né paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ doo da rababok hyb n'aa, baad rabahado padëek hyb n'aa paawä P'op Hagä Do matym gó, dooh baad rahado padäg bä ta matym gó.

³² Hëd n'aa ti rawén nahajaa? Rawén nahajaa, dooh

^{‡‡} 9:25 Osejas 2.23
Paw-Ro erii wät doo.

^{§§} 9:26 Osejas 1.10
^{†††} 9:29 Isajas 1.9

^{***} 9:28 Isajas 10.22-23 hanaa

rah'yy ka'eeh doo me resóts bá tii. Jáãm hē ramoo bok do hã rakarēn baad rabahado padëek ta matym gó. Ti hyb n'aa, ta tii hã tak'ëp rah'yyb padëek do hyb n'aa, dooh tagah'ood bá sa hã h'ëed hyb n'aa Kristo dajëp, Jesus rawén makyys. Ta see hã tak'ëp ji h'yyb däk do hyb n'aa pä hã ji tsyym poo heo, ji adëe hyng do hadoo tii.

³³ Tii d' né hē takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

“Bë hyb n'aa matakä.

Sijôn bã^{†††} ÿ daj'aat da pä,
ta hã ratsyym poo heo
hyb n'aa.

Ta hã ratsyym poo heo da.

Ti hadoo né hē, ta tii hã h'yy
kasadä doo,
doo da tanu mebyy bá”,
näng ta kyyh. §§§

10

¹ Wakän haa hedoo doo, bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Tak'ëp paawä ÿ karēn Isaraéw buuj rabadëp P'op Hagä Do wë. Tii d' né hē ÿ ky n'aa etsëe P'op Hagä Do hã sa hyb n'aa.

² ÿ hapäh né hē sa ky n'aa ÿ wén her'oot hahÿÿh: Tak'ëp né hē rakarēn paawä P'op Hagä Do rah'yyb en'yyim. Ti hadoo né hē, dooh rah'yy

gah'ood bá P'op Hagä Do h'yyb däng do hã.

³ Doo rah'yy gah'ood bá nyy da P'op Hagä Do bad'oo baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. Ratyw n'aa esoos nyy da rabad'oo, sa daaj hē baad rabahado padëek hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, dooh rakarēn bá ragado bá P'op Hagä Do benyyw däk doo, baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó.

⁴ Doo Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bá ji tah'yyb mahüüm doo, Kristo an'oo bá. Ti hyb n'aa, sahõnh hē Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëek hÿÿ kä P'op Hagä Do matym gó.*

⁵ Hahÿÿ da Mosees erii wät do paa ta ky n'aa jaw'yyk do hã hana do baad ji bahado däk do ky n'aa: “Jé hahÿÿ hã kamejüü do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa”,† näng ta kyyh.

⁶⁻⁷ Ta see hadoo Mosees kyyh seeh, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do matym gó ji bahado däk do ky n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh: “Hahÿÿ da medoo manäh, ‘Jaa hasëek pé hÿ pong jé? Jaa hahyng pé t'öp dejëp do rababong bã?’” näng mäh.

^{†††} **9:33** Jerusarēnh panang ti **Sijôn**. Isaraéw buuj na-ääj hē kä ramaneëej kån **Sijôn**. §§§ **9:33** Isajas 8.14, 28.16 daheeh ta ti kerii däk. Jesus ky n'aa né ti pä ky n'aa gó teh'üüm doo. Hajök Isaraéw buuj sa hã, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do dajëb bá b'aa kajatsëk do hã. Ky n'aa kawas'ee däk sa hã b'aa hã dajëp doo. Ti hyb n'aa Jesus rawén makyys, rawén ganadoo. Panyyg gó Isajas erii wät doo da, hajök Isaraéw buuj ratsyym poo heo do hadoo. * **10:4** Hahÿÿ da na-ääj hē tahajaa ji erii bá tii: “Kristo hã takaja däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa, sahõnh hē Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëek hÿÿ kä P'op Hagä Do matym gó.” † **10:5** Rewitikos 18.5

Hahÿÿ d' tahanäng pé Mosees kyyh: Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bä.‡ Dooh hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bä.§

8 Hahÿÿ da takerii däk: “Dawëë nado a mahänh panyyg hanäm doo. A h'yyb gó tabawät, a kyyh hä tabawät”,** näng kerih doo.†† Ta ti né hë ti panyyg hanäm do ji ky daheeh do pan'aa, äã maher'ood höm doo.

9 Hahÿÿ da äã panäk sahõnh hä: T'öp, a h'yyb gó naa ta wób ramaa napäh bä, “Jesus né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, manoo bä, dejëp do mahang ganä wät P'op Hagä Do an'oo bä baad a h'yyb gó maky dahé bä na-ããj hë, tii bä õm da P'op Hagä Do ed'ëëp nesaa do mahänh, õm da ted'ëëp ta wë.

10 Ji tawén ed'ëëp, ji h'yyb gó né hë ji ky daheeh do hyb n'aa baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ji tawén ed'ëëp na-ããj hë, ji noo me ji her'oot do hyb n'aa, “Jesus né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.”

11 Tii da né hë takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Sahõnh hë né hë ta hä h'yy kasadä doo, dooh da ranu mebyy bä”,‡‡ näng P'op Hagä Do kyyh.

12 Séd hä P'op Hagä Do gadoo ta hä h'yy kasadä doo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hë. Sét né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahõnh hë sa wahë n'aa. Baad taky n'aa edëng sahõnh hë ta hä ky n'aa ets'ëë doo.

13 Tii d' tawén hadoo, hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: “Sahõnh hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ky n'aa ets'ëë doo, wë ÿÿ da sa h'yyb tym edëp ÿ an'oo bä.”§§

14 Ti hado né paawä, nyy d' raky n'aa etsëë g'eeh, dooh ta hä rah'yy kae bä? Nyy da Jesus Kristo hä rah'yy ka'eeh da g'eeh, dooh raky n'aa napëë bä ta ky n'aa? Nyy da raky n'aa napäh da, tananyy bä ta ky n'aa sa hä maher'oot doo?

15 Nyy da rabaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm do ta wób sa hä, P'op Hagä Do manejo bä ramaher'oot hyb n'aa? Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do hä ta ti ky n'aa: “Taw'ääts hë, baad ub ta ti panyyg hanäm do panäg n'aa kajaa doo”,*** näng kerih do hä.

16 Taw'ääts hë né paawä tii, dooh sahõnh hë Isaraéw buuj ragado bä P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Tii da né hë Isajas her'oot do paah. Hahÿÿ d' mä ta kyyh P'op Hagä Do hä: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk

‡ 10:6-7 Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa.

§ 10:6-7 Dooh hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bä, Kristo ganä wäd kån do hyb n'aa. ** 10:8 Nahejooj baad ji bahado däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, kerih do hä ji bahapäh. †† 10:8 Dew-Teronom 30.14

‡‡ 10:11 Isajas 28.16 hä takerii däk tii. Dooh da ranu mebyy bä ta matym gó rabë bä, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, tahanäng pé tii. §§ 10:13 Jowéw

2.32 *** 10:15 Isajas 52.7 ††† 10:16 Isajas 53.1

Doo, dooh raky dahé bā ēr her'oot doo",††† nāng mäh.

17 Ti hadoo né hē, ji h'yy ka'eeh doo, panyyg hanām do ji maa newēē do hā tabana. Kristo kyyh né hē ti panyyg hanām doo.

18 Hÿÿ kã, hajōk Isaraéw buuj rah'y y kana'eeh do hyb n'aa ÿ eanh hahÿÿh: Dooh g'eeh rapanyyg enä hōm Kristo ky n'aa hā? Rapanyyg enä hōm né hē. Hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hā rapanyyg enä hōm né hē ji bahapäh:

“Badäk hahÿÿ bā haw'ääts hē sa kyyh kēh ÿ n'aa bawäd däk.

Dawēē sa kyyh kaja däk kēh ÿ n'aa hā.”†††

19 Hÿÿ kã, rapanyyg enä hōm né paawä, dooh apäh Isaraéw buuj rah'y y genä bā Kristo ky n'aa hā, rawén ganadoo? Dooh. Dooh tii d' tado bā. Pooj jé dó hahÿÿ da paa Mosees baher'oot P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hā:

“Ta wób buuj hā da, p'ooj ub karapé haa nadoo do hā,

bē da h'yy kajew'eēs ÿ an'oo bā.

ÿ anoo da bē kawajãän ta wób buuj wē

bē hā h'yy gatemah doo”,§§§ nāng mäh.

20 Ta jawén, baad ub Isajas baher'oot paa P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj nadoo do ky n'aa hā. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

“Hä ÿ hyb n'aa napeet do paa ÿ d' rawyyd kån sa h'yyb me.

ÿ kametä däk hā ÿ hyb n'aa napeet do paa hā”,* nāng mäh.

21 Isaraéw buuj ky n'aa hā kã hahÿÿ da Isajas erii wät P'op Hagä Do kyyh:

“Moh ÿÿ ÿ an'oo had'yyt paa nabuj keh'üüm do sa wē,

hā ÿ h'yy kawereem do sa wē, ÿ masa do hyb n'aa paawä.”†

11

Isaraéw buuj ta jawén P'op Hagä Do t'yyd mehün do ky n'aa hahÿÿh

1 Hahÿÿ da ÿ eanh hÿÿ kã: P'op Hagä Do mak'yyts kån g'eeh ta karapee, Isaraéw buuj? Dooh. Dooh P'op Hagä Do mak'yyts bā. Bē hegãã ÿÿh. ÿ na-ãäj hē Isaraéw buuj, Abaraãm makū panaa seeh, Bēn-Jamih 12 hedoo do Isaraéw taah see panaa ÿÿh.

2 Dooh P'op Hagä Do mak'yyts bā ta karapee p'ooj ub tasēew hōm doo. Bē hapäh né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó P'op Hagä Do hā Eriij

††† 10:18 Saaw-Mo 19.4   §§§ 10:19 Dew-Teronom 32.21   * 10:20 Isajas 65.1

† 10:21 Isajas 65.2. Isaraéw buuj rapanyyg enä né paawä, rah'y y genä né paawä, ranabuj keh'üüm do hyb n'aa rawén ganadoo Kristo ky n'aa hanām doo.

her'oot do paah. Hahÿÿ da Eriij makÿ kyyh P'op Hagä Do hä, Isaraéw buuj taky n'aa tapaa bä:

³ “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, radejëëb kân sahõnh hë a ky n'aa rod hedoo doo. Rarejã bëeh a wë ji ma ejuu do tyng. Sét né hë ÿ mad'aak a ky n'aa rod sa see paah. ÿ na-ãäj hë hÿÿ kã rakarën radaj'ëëp”,* näng mä Eriij kyyh.

⁴ Ti m' hahÿÿ da P'op Hagä Do ky gadoo Eriij: “ÿ asëew däk tsyt hë wë ÿÿ 7 miw ajyy. Ta ti dooh sa taron nuu me rehyy bë bä ta wób sa kabarii Baaw häd näng do wë”,† näng mä P'op Hagä Doo.

⁵ Ti hadoo né hë da hë. P'op Hagä Do asëew hõm Isaraéw buuj sa wób, sa wë taky enyym do hyb n'aa.

⁶ Hÿÿ kã, sa wë taky enyym do hyb n'aa tado bã P'op Hagä Do wén sëew hõm tii, dooh sa daaj hë baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa tado bã. Ji moo wät do hyb n'aa tado bã paawä, tii bã dooh ji wë taky enyym do hyb n'aa had'yyt hë tado wäd bã.

⁷ Hahÿÿ da tabawät, da hë, Isaraéw buuj mahang: Dooh Isaraéw buuj rawyyd bã ti re-soos doo.‡ Jããm hë sa wób, P'op Hagä Do asëew hõm do rawyyd kân tii. Ta wób dooh rah'yy gah'ood bã. Abaa padëek sa h'yyb P'op Hagä Do an'oo bã.

⁸ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh do hä takerii däk sa ky n'aa:

“Dooh rah'yy gah'ood bã P'op Hagä Do an'oo bã.

Matym enä né paawä, dooh sa h'yyb gó rahapëë bã. Nabuuj enä né paawä, dooh ramaa napëë bã.” §

⁹ Dawi na-ãäj hë her'oot paa Isaraéw buuj h'yy ganahoot do sa ky n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh sa ky n'aa hä, P'op Hagä Do hä taky n'aa etsëë bã:

“Man'oo sa tä, sa waa tak'ëp hanaak do na-ãäj hë, h'yy kanap'eed gó rababok tan'oo bã,

raganadaa bã baad nadoo do rabahoop hyb n'aa, nesaa do ramoo bok do sãm ragadoo hyb n'aa kã.

¹⁰ Man'oo sa matym gabah'üüd däk, rana-hapäh hyb n'aa.

Man'oo ta wób karom raba-hadoo hyb n'aa.”**

¹¹ Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dawëë P'op Hagä Do mahãnh raba-boo däg had'yyt hë g'eeh hÿ jawén? Dooh. Dooh da raboo däg had'yyt hë dawëë P'op Hagä Do mahãnh. Jesus ky n'aa raganadoo do hyb n'aa, resõõts hõm do hyb n'aa, ta wób, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do edëeb kân hÿÿ

* **11:3** 1 Reis 19.10, 14 † **11:4** 1 Reis 19.18 ‡ **11:7** Isaraéw buuj ratyw n'aa esoos, baad rabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. § **11:8** Dew-Teronom 29.4, Isajas 29.10 ** **11:10** Saaw-Mo 69.22-23 †† **11:11** Rah'yy kajew'ëes bã da rat'yyd kamehÿÿn, tii bã da Jesus ragadoo.

kä ta wë, sa wë Isaraéw buuj rah'yy kajew'eës hyb n'aa.††

¹² Isaraéw buuj resõõts hõm do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa edëë kån hÿÿ kä badäk hahÿÿ bä habong do Isaraéw buuj nadoo doo. Isaraéw buuj raganadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do sa hä tanoo do paawä, baad P'op Hagä Do ky n'aa edëë kån hÿÿ kä Isaraéw buuj nadoo doo. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bë hyb n'aa newë nyy da tak'ëp ti bahãnh baad ub tabahadoo sahõnh hë ër hã, p'aa hënh P'op Hagä Do wë Isaraéw buuj rah'yy kawereem bä kä, Jesus hã rah'yy kae padëëk bä kä.

¹³ Bëeh, Isaraéw buuj nadoo do hã ÿ maher'oot hÿÿ kä. ÿ Kristo asëew hõm, ÿ tamejũũ, Isaraéw buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ÿ ma metëëk hyb n'aa. Ti hyb n'aa tak'ëp ÿ kamahãn ta ti hã ÿ tamejũũ doo, tak'ëp ÿ wén hyb n'aa tam'aah.

¹⁴ Tii d' ÿ wén d'oo, ÿ karën ÿ an'oo bä paawä wakån ÿ wób, Isaraéw buuj, bë wë rah'yy kajew'eës. Bë wë rah'yy kajewëets bä, rat'yyd kamehĩn, Jesus hã rah'yy ka'eeh ÿ karën paawä, sa wób rabadëp hyb n'aa.

¹⁵ Da hë hajõk Isaraéw buuj

P'op Hagä Do etyn hõm ta mahãnh, Jesus raganadoo do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ti nuuj jé, hajõk Isaraéw buuj nadoo do wób, ta majĩ he-doo do paah, tii kä ratyw n'aa nyy däk P'op Hagä Do najiis rabahadoo hyb n'aa kä. Ta jawén, Isaraéw buuj rat'yyd kamehĩn bä kä, Kristo hã rah'yy kae bä kä, p'aa hënh da P'op Hagä Do gadoo ti ta wë. Tak'ëp tabahetsooh da ti noo gó kä. Dejëp do paa genä bong do hadoo da tii!

¹⁶ Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot Isaraéw buuj ky n'aa: Tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew dæg bä pãw pan'aa uuh ta hã kan'oo däk doo, tii bä tsyt hë na-ããj hë ta wë kasëew däk sahõnh hë mad'aak doo. Tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk do tado bä joom patuuh, tii bä tsyt hë ta wë kasëew däk na-ããj hë joom moo sahõnh hë.‡‡

¹⁷ Joom oriib häd nãng do hadoo P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj. P'op Hagä Do gekyd hõm joom moo wób. Tii bä bëë kä, Isaraéw buuj nadoo doo, oriib häd nãng do daap hawãng do moo hadoo do tets'aa däk joom tëeg heh'ãät hã, joom moo heh'ãät do mahang. Ta tãg, joom kóm hana doo, tabës

‡‡ **11:16** Hahÿÿ d' tahanãng pé tii: Tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk paa Abaraãm, Isak, Jakõh, Isaraéw buuj sa wahë n'aa. Ti hyb n'aa sa panaa na-ããj hë kasëew bong tsyt hë ta wë. Hahÿ na-ããj hë: Tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew padëëk jããm hë pooj jé Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Isaraéw buuj né tii. Ti hyb n'aa, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew padëëk sahõnh hë pooj jé h'yy ka'eeh do sa wakãan.

§§ **11:17** Hahÿÿ d' tahanãng pé tii: P'op Hagä Do asog hõm Isaraéw buuj wób. Isaraéw buuj nadoo do tagadoo sa jawén buuj. Hÿÿ kä ti ragado däk na-ããj hë sa sii Abaraãm hã, Abaraãm panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

hỹỹ kā bē hā na-āāj kā. §§

18 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bē mak'yyts manā joom moo hedoo do P'op Hagā Do gekyd hōm doo, Isaraéw buuj. Bē h'yy kasabé manāh. Bē hyb n'aa newē hahỹỹh: Doooh bē tadoo bā joom patuuh hej'oonh doo. Joom patuuh ti bē hā hej'oonh doo.

19 Hahỹỹ da apāh h'yy kasab'ee doo gó bē see ky hadoo hā yỹ: "P'op Hagā Do gakyd hōm joom moo wób, Isaraéw buuj, yỹh, Isaraéw buuj nadoo doo, joom hā tabats'aa dāk hyb n'aa, y tagadoo hyb n'aa", nāng apāh bē see kyyh.

20 Te hub né paawā tii, P'op Hagā Do wén gekyd hōm tii, rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Ōm P'op Hagā Do wén gadoo Kristo hā mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'āāts hē mahyb n'aa eām, a hā hē h'yy kasabé manāh.

21 P'op Hagā Do t'yyd manehĩn bā joom mooh, Isaraéw buuj h'yy kana'eeh doo, ōm na-āāj hē dooh da tat'yyd mehĩn bā P'op Hagā Do mahyb n'aa eréd hōm bā.

22 Bē hyb n'aa newē hahỹỹh: Ky enyyw né paawā P'op Hagā Do ji wē, dooh tahaja bā ji manesuj bā. P'op Hagā Do ky n'aa ety wāt Isaraéw buuj Kristo ganadoo doo. Ky enyym bē hā Isaraéw buuj nadoo doo. Taky enyyw had'yyt hē bē hā, bē manabaan bā hahỹỹh:

***

11:24 P'aa hēnh P'op Hagā Do hajaa tagadoo ta wē Isaraéw buuj Jesus hā rah'yy kae bā kā, tahanāng pé tii.

Jāām hē taky enyym do hyb n'aa bē tawén gadoo. Ta ti bē mabaan bā, bē hā hē bē du do bā bē h'yy ka'eeh, bē na-āāj hē P'op Hagā Do etyn hōm da, joom moo ji gakyd hōm do hadoo.

23 Isaraéw buuj h'yy kana'eeh do paa rah'yy kawereem bā, p'aa hēnh rah'yy ka'eeh hyb n'aa kā, tii bā P'op Hagā Do gadoo p'aa hēnh tii, joom moo joom tēeg hā ji ets'aa dāk doo da. P'op Hagā Do hajaa tii d' tadoo bā sa hā.

24 Bēeh, daap hawāng do b'aa oriib moo hedoo doo, P'op Hagā Do gakyd bēeh, tii bā bē tets'aa dāk joom oriib hād nāng do heh'āāt do tēeg hā, joom moo nahado né paawā bē p'ooj ub. Ta tii da P'op Hagā Do haja bā tamoo wād bā, ta bahānh tahajaa Isaraéw buuj, joom oriib heh'āāt do moo hedoo doo, p'aa hēnh tets'aa bā ta tēeg hā.***

Ta jawén Isaraéw buuj P'op Hagā Do ed'ēep do ky n'aa hahỹỹh

25 Wakān haa hedoo doo, y karēn bē bahapāh hahỹỹh pooj jé ji nahapāh nā doo, bē hā hē bē h'yy kasabé mahānh: Hajōk Isaraéw buuj wób nabuj keh'ũm dó, dooh Jesus hā rah'yy gah'ood nā bā, sahōnh hē ta ti Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagā Do hā h'yy ka'eeh do pan'aa ta hā rah'yy kae padäg bā kā.

26 Ta ti kajaa bā kā, P'op Hagä Do ed'ëep da ta wë sahõnh hë Isaraéw buuj. Tii da né hë P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Panang Sijõn††† häd näng doo bā naa kajaa da ji h'yyb tym dëeb.

Tado hõm da P'op Hagä Do ganen'aak do Isaraéw panaa ramoo bok doo.

27 Hahÿ ti sa hã ÿ ky n'aa enooh doo, sa hã ÿ bad'oo doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do ÿ ado hõm bā kā”,††† näng P'op Hagä Doo.

28 Jesus Kristo ky n'aa hanäm do raganadoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do majiĩ dó ti Isaraéw buuj, bëeh, Isaraéw buuj nadoo doo, tyw n'aa enäh hyb n'aa, Kristo hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti hadoo né hë, P'op Hagä Do asëew hõm do hyb n'aa sa wahë makũh, P'op Hagä Do kamahän had'yyt hë Isaraéw buuj, sa wahë makũh hã taky n'aa enooh do hyb n'aa.

29 Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do ado hõm bā sa hã tanoo do paah. Dooh na-ãäj hë tah'yy kahÿyd bā tasëew hõm do sa hã.

30 Isaraéw buuj raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩn bëeh, p'ooj ub ta hã ky nadah'eeh doo.

31 Hÿÿ kā, Isaraéw buuj na-ãäj hë raky nadaheeh do wób

rabahado padëek do hyb n'aa kā, P'op Hagä Do t'yyd mehĩn da sa hã, bë P'op Hagä Do t'yyd mehĩn doo da.

32 Sahõnh hë badäk hahÿÿ bā habong do nabuj keh'ũm, P'op Hagä Do metä kån. Dooh sa daaj hë rahaja bā rakedëeb bā, ti hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehĩn sahõnh hë.

P'op Hagä Do Paw-Ro j'aa etsë do ky n'aa hahÿÿh

33 Tak'ëp né hë P'op Hagä Do ky enyym!

Tak'ëp baad ub sahõnh hë tamoo wät doo.

Sahõnh hë P'op Hagä Do hapäh.

Dooh ji haja bā ji h'yy ganyy bā nyy da

P'op Hagä Do h'yyb däng tamoo wät doo.

Dooh ji haja bā ji h'yy gah'ood bā h'ëed hyb n'aa

P'op Hagä Do bad'oo tamoo wät doo.

34 “Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb.

Dooh maher'oot pé ta hã nyy da tabad'oo.”§§§

35 “Dooh hanoo pé P'op Hagä Do hã, tamab'aanh péh!”*

36 Tii d' tawén hadoo, sahõnh hë ta hanaa had'yyt hë.

Ti né hë sahõnh hë mo haj'aa näng doo.

Ta no n'aa had'yyt hë.

Taw'ääts hë ta hã ji j'aa etsëe had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

††† 11:26 Jerusarënh häd see ti *Sijõn*. Isaraéw buuj ti na-ãäj hë ramaneëenh *Sijõn*

. ††† 11:27 Isajas 59.20-21, 27.9, Jeremii 31.33-34. §§§ 11:34 Isajas 40.13

* 11:35 Jóh 41.11

12

Tsy t hē P'op Hagä Do wē ji awät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa kä wakän haa, P'op Hagä Do ër tat'yyd mehïïn do hyb n'aa, tak'ëp ÿ betsëë bë kan'oo däk hyb n'aa P'op Hagä Do hä, ta wē bë baboo had'yyt hē hyb n'aa. Taw'ääts hē tsyt hē, nesaa do mahänh, tagen'aak doo da bë babok. Tii da né hē P'op Hagä Do ji hyb n'aa jewyÿg heh'äät doo. Tii da né hē ta Sahee karën P'op Hagä Do ji hyb n'aa jaw'yyk.

² Bë aboo manä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do rababok doo da. Bë an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb h'ÿÿt, papuuÿ, P'op Hagä Do karën do bë hyb n'aa newëë hyb n'aa. Tii bä bë hapäh da P'op Hagä Do karën doo. Taw'ääts hē, baad had'op, P'op Hagä Do tsebë hanoo do ti P'op Hagä Do karën doo.

³ Taky enyym doo gó ÿ P'op Hagä Do asëew hóm do hyb n'aa ta mejüü do ÿ bahadoo hyb n'aa, hahÿÿ da ÿ etsëë bë hä: Bë kawehëë manä bë hä hē. P'op Hagä Do anoo do pénh bë h'yy ka'eeh doo, bë hyb n'aa newëë.

⁴ Hahÿÿ hyb n'aa ta ti ÿ etsëë bë hä: Sét hē né paawä ji, hajöng ji hä hanäng doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, ji matym hedoo doo. Ta see ti ji mooh moo wät doo. Ta see ti ji tsyym bad'oo doo. Ta see pan'aa ji matym, ta see pan'aa ji nabuuÿ.

⁵ Ti hadoo ër hä: Hajök né paawä ëër, sét hē Kristo hub hadoo ëër, sét hē Kristo kara-pee ëër, ta hä ër h'yy kata däk do hyb n'aa. Hajök né paawä ëër, séd hä ër kata däk ër da hadoo do hä, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo do séd hä ji hä takata däk doo da. Ti hyb n'aa, bë kawehëë manä bë hä hē ÿ wén näng.

⁶ Ta ky enyÿw gó P'op Hagä Do an'oo däk ër hä ta Sahee hejój gó ji hajaa doo. Ër hä tetyn hóm ta Sahee ky gabuuÿ gó ër hajaa doo. Ti hyb n'aa kä, ër see hä P'op Hagä Do an'oo däg bä P'op Hagä Do metëeh do ta wób hä tamarher'oot hyb n'aa, taw'ääts hē ta h'yy ka'eeh do pénh tamarher'oot tii.

⁷ Ji hä tan'oo däg bä ta wób ji masa doo, tii bä taw'ääts hē ji masa né hē. Ji hä tan'oo däg bä ta wób ji ma metëek hyb n'aa, taw'ääts hē ji ma metëek né hē.

⁸ Ji hä tan'oo däg bä ta wób ji h'yyb en'yym hyb n'aa, tii bä taw'ääts hē ji h'yyb en'yym né hē ta wób. Ji hä tan'oo däg bä bedoh do sa hä ji masa hyb n'aa, taw'ääts hē baad né hē ji masa. Ji hä tan'oo däg bä ta wób sa wahë n'aa ji bahadoo hyb n'aa, taw'ääts hē h'yyb hedoo doo me ji bag'ääs. Ji hä tan'oo däg bä ta wób ji t'yyd mehïïn hyb n'aa, taw'ääts hē tseebe gó tii d' ji bad'oo.

⁹ Taw'ääts hē bë h'yyb gó naa bë kamahän bë da hadoo doo. Bë kamahän manä nesaa doo. Taw'ääts hē baad hadoo do bë kamahän had'yyt hē.

10 Taw'ãäts hē ji wakãän baad ji kamahän doo da bë kamahän bë da hadoo doo. Bë wehëë bë da hadoo doo, bë hã hē bë kaweh'ëëh do bahänh.

11 Taw'ãäts hē tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah P'op Hagä Do wë bë moo bok do hä. Bë h'yyb nahũũj manäh, bë moo nahũũj manäh. Taw'ãäts hē bë h'yyb gó naa, h'yyb hedoo doo me bë moo boo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë.

12 Baad hadoo do bë gadoo da ta jawén bë bahapäh do hyb n'aa, taw'ãäts hē h'yyb tsebee gó bë aboo had'yyt hē. Taw'ãäts hē h'yyb jawyg gó bë gadoo baad nadoo do bë ahob bä. Bë eréd manä bë ky n'aa etsëë doo.

13 Bë masaa bë wë hanäng doo me P'op Hagä Do karapee, tsyt hē ta wë kasëëw bong doo, bedoh doo. Taw'ãäts hē baad bë gadoo bë tób yt nu kejäk doo.

14 Bë ky n'aa edëë bë hã rejää doo. Taw'ãäts hē bë ky n'aa edëë tii. Bë ky n'aa was'ee manäh.

15 Taw'ãäts hē bë tsebee tsebé do sa sii. Bë aód ha'oot do sa sii.

16 Taw'ãäts hē baad bë babok ta wób sa wë, séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa. Sa bahänh bë nu gadäk bë edoo manäh. Taw'ãäts hē ta wób sa yd jé had'os do sa da bë h'yyb hedoo. Bë hajaa ta wób mahänh bë edoo manäh.

17 Baad nadoo do bë hã ramoo boo bä, bë mabaaj manä baad nadoo doo me. Taw'ãäts hē bë hyb n'aa newë

nny da baad hadoo do bë moo bok ta wób sa matym gó.

18 Taw'ãäts hē sahõnh hē bë hajaa doo me bë tyw n'aa es-oos nny da bë bad'oo, hanäm gó bë babok hyb n'aa sahõnh hē sa wë.

19 Wakän haa hedoo do ý kamahän doo, bë mabaaj manä baad nadoo do bë hã ramoo bok bä. P'op Hagä Do ti hanoo ta ti hedoo do sãm. Tii da né hē kerih doo gó P'op Hagä Do kyyh:

“Ý né hē ti ta sãm habaanh doo.

Ý né hē ti baad nadoo do ta sãm hanoo doo”, * näng mã P'op Hagä Doo.

20 P'op Hagä Do kyyh her'oot doo da né bë bad'oo. Hahỹỹ da ta kyyh:

“A majĩĩ asa bã,
man'oo ta hã ta waa.
Tahoo kaaj bã,
man'oo ta naëng.
Nu mebyng da tii bã,
baad nadoo tamoo wät do
paa hyb n'aa.”†

21 Bë an'oo manä nesaa do j'aa ketsë bë hã. Taw'ãäts hē bë j'aa ketsë nesaa do hã baad hadoo doo me.

13

Hyb n'aa jewyk do sa hã ji ky daheeh do ky n'aa hahỹỹh

1 Taw'ãäts hē bë sahõnh hē bë ky daheeh hyb n'aa jewyk do ji rabag'ãäs doo. Ta ti ý wén mejũũ, dooh P'op Hagä Do ky gabuuj nadoo pé ji

* 12:19 Dew-Teronom 32.35 † 12:20 Proweh-Bijos 25.21-22

wahë n'aa. P'op Hagä Do né hë ti hanoo ji wahë n'aa rabadoo hyb n'aa.

² Ti hyb n'aa sa wahë n'aa wë h'yy kawareem doo, P'op Hagä Do hanoo do wë né hë tah'yy kawareem. Tii d' hedoo do sa daaj hë raky n'aa katakyyk baad nadoo doo me.

³ Baad moo bok doo, dooh hyb n'aa rajeÿÿm pé hyb n'aa jewyk doo hedoo doo. Baad nadoo do moo bok do ti ti he'ÿÿm sa hä. Baad ub, neÿÿm doo gó ji karën bä ji awäd bä ji wahë n'aa wë, taw'ääts hë baad hadoo do ji moo wät, tii bä ji wahë n'aa tsebë da ji wë. Ji moo wät do hä da raj'aa etsë tii bä.

⁴ P'op Hagä Do karom hadoo ji wahë n'aa hedoo doo, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa ji hä. Hÿÿ kä, baad nadoo do ji moo wäd bä, taw'ääts hë ji eÿÿm sa hä, rahajaa do hyb n'aa ji rarejäã. P'op Hagä Do karom, nesaa do moo bok do rejää do hadoo tii.

⁵ Ti hyb n'aa, taw'ääts hë ji ky daheeh né hë ji wahë n'aa. Ji ranarejäã hyb n'aa had'yyt hë nado ji ky daheeh. Ji wén ky daheeh na-ääj hë, ji h'yyb ji hä taky n'aa tapa mahänh.

⁶ Ti hyb n'aa, ji gadoo do uuh ji an'oo had'yyt hë ji häj n'aa bag'ääs do sa hä. Sa hä ji wén noo ta tii, P'op Hagä Do karom hadoo rabahadoo do hyb n'aa, raty kanewad had'yyt hë do hyb n'aa rabag'ääs do hä.

⁷ Taw'ääts hë bë an'oo né hë dajëër ji häj n'aa bag'ääs do ramejüü doo. Taw'ääts hë na-ääj hë baad ji weh'ëeh hyb n'aa jewyk do ji hä bag'ääs doo.

⁸ Bë küüt enä manäh. Tabad'op hë bë küüt enäh. Jääm hë ji da hadoo do ji kamahän do ti bë küüt hado had'yyt hë sa wë. Ta ti ÿ wén her'oot, ta da hadoo do kamahän doo, taky dahé däk do hyb n'aa sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo.

⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: "Aã manä ta see ÿÿm sii. Madajëeb manä a da hadoo doo. Etsëeg manäh. H'yyb däg manä a da hadoo do h'ëed hä."* Ta ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, ta ky n'aa jaw'yyk do wób na-ääj hë, hahÿ sét hadoo do tamejüü do hä takaja däk: "Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo da."†

¹⁰ Jé kamahän doo, dooh baad nadoo do tamoo wäd bä ta da hadoo do hä. Ti hyb n'aa, jé kamahän do ky dahé däg kän P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo.

¹¹ Taw'ääts hë bë ÿ maher'ood wät doo da bë babok, da hë ër babok bä Kristo matëeh do ji gadaa had'yyt hë bë hapäh do hyb n'aa. Bë h'yy kanap'eed manä ha'ÿÿh do rah'yy kanapeet doo da. Taw'ääts hë bë h'yyb hedoo, ji h'yyb näm do hadoo. Ër du doo noo gó Jesus hä ër h'yy ka'eeh doo, häd badawëet nä

* 13:9 Esodo 20.13-15, 17, Dew-Teronom 5.17-19, 21 † 13:9 Rewitikos 19.18

ta wë ji Kristo ed'ëep doo. Hÿÿ kä hãd edaa däk. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë bë h'yyb hedo bë ÿ maher'ood wät doo da bë babok hyb n'aa.

¹² Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot tii: Edaa däk atsëm bahãnh doo, edaa däk tabawak, ti hyb n'aa, taw'ãäts hë ër erét badagyp hadoo do ji moo wät do paah.† Taw'ãäts hë baad hadoo doo gó ër babok, ta bag gó ër babok do hyb n'aa. Ji kuman hadoo ti baad hadoo doo, ta me nesaa do hã ji j'aa ketsë doo.

¹³ Taw'ãäts hë baad ër babok, adëb bã, ta bag gó, ji awät do hadoo. Taw'ãäts hë dooh ji aoom bã jarakë hedoo do hã. Taw'ãäts hë dooh ta bahãnh ji awëë bã na-ãäj hë. Taw'ãäts hë dooh ër aã bã ji ÿÿm ji patug nadoo do sii. Taw'ãäts hë dooh ër moo boo nu meby n'aa nãng doo. Taw'ãäts hë dooh ër aboo bã séd ji h'yyb nahedoo doo gó ji da hadoo do hã, dooh ta wób hã ër h'yy kajewëets na-ãäj hë.

¹⁴ Bë an'oo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë, bë tah'yyb mahũüm, Kristo bawät doo da bë babok hyb n'aa kä. Bë an'oo manä nesaa do ji h'yyb säg karën do bë h'yyb gó tawäd bã, nesaa do bë moo boo mahãnh.

14

Nyy da ji bawät ji da hadoo do wë ky n'aa hahÿÿh

¹ Taw'ãäts hë bë gadoo ji hã P'op Hagä Do karën do hã baad h'yy ganehot nä doo. Bë ky kedag manä sa sii sa hã baad hadoo do p'ãä.

² Ta wób sa hã tahajaa sahõnh hë ji awëë bã. Tii d' nado ta wób sa hã. Baad h'yy ganehot nä do sa hã, dooh ji awëë bã ta dab.

³ Sahõnh hë haw'aa doo, sahõnh hë hawëh doo, taw'ãäts hë dooh ramak'yyts bã ta dab nawëh doo. Ti hadoo ënh ta dab naw'ëëh doo, taw'ãäts hë dooh raky n'aa ety bã baad nadoo do hã ta dab haw'ëëh doo, P'op Hagä Do gado däk do hyb n'aa sahõnh hë haw'aa doo, sahõnh hë hewëh doo.

⁴ Karom ky n'aa gó bë ÿ maher'oot ta tii: Dooh taw'ãäts hë tado bã ta see karom ji nabuuj gedo bã, baad tamoo nawäd bã ji edoo bã. P'op Hagä Doo, ta kariw n'aa ti taher'oot da baad tawäd bã, baad tanawäd bã. Baad däg da tabahadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hajaa do hyb n'aa baad had'yyt hë tabahado däk tan'oo bã.

⁵ Ta wób rahyb n'aa jew'yyk ta ãh see ta ãh wób mahãnh. Ta wób sa hã, séd uuh had'yyt hë ji ãh. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë baad bë bahapäh bë h'yyb gó h'ëëd hyb n'aa bë bad'oo bë bahed'oo doo.

⁶ Ta ã see hyb n'aa jaw'yyk doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëëh do hyb n'aa tii d' tabad'oo. Sahõnh hë hawëh

† 13:12 Badagyp hadoo doo, sahõnh hë nesaa pé tii.

doo, sahõnh hẽ hawa doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ããj hẽ, ta waa, ta tä hyb n'aa P'op Hagä Do hã taj'aa etsë do hyb n'aa. Ta dab nawëh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ããj hẽ. P'op Hagä Do hã na-ããj hẽ taj'aa etsë tii.

⁷ Dooch ër daaj hẽ ër ta danäh ër do bä ër aboo bä, ër dajëb bä na-ããj hẽ. Dooch ji daaj hẽ ji h'yyb en'yyim hyb n'aa ji awäd bä, ji dajëb bä.

⁸ Badäk hahÿÿ bä ër abok doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yyb en'yyim hyb n'aa tii, ër dajëb na-ããj né hẽ. Ti hyb n'aa kä, badäk hahÿÿ bä ër abok bä, ër dajëb bä na-ããj hẽ, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ma had'yyt hẽ ëër.

⁹ Ti hyb n'aa né hẽ Kristo wén dajëp, tawén ganä wät, sahõnh hẽ sa wahë n'aa taba-hadoo hyb n'aa, dejëp do sa wahë n'aa, edëp do sa wahë n'aa na-ããj hẽ.

¹⁰ Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa bë ky n'aa etyy bë wakãän hadoo do ta dab tabawëh do hyb n'aa? Bëë kä, baad h'yy ka'eeh doo, h'ëëd hyb n'aa bë makyys bë wakãän hadoo do ta dab tanawëh do hyb n'aa? Èr sahõnh hẽ, ër da kametä däk P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etyy hyb n'aa, ër hã tabaher'oot hyb n'aa tagado bä, taganado bä ër moo bok do paah.

¹¹ Hahÿÿ da takerii däk P'op

Hagä Do kyy kerih doo gó:

“Baad ÿ ky däng, dooh ÿ ky kahÿÿd bã”, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,

“sahõnh hẽ rabehyy b'ëeh da sa taron nu paa me pój ÿÿ jé.

Sahõnh hẽ raj'aa etsë da P'op Hagä Doo”, näng mä P'op Hagä Do kyyh.*

¹² Ti hyb n'aa kä, ër sahõnh hẽ, sét ken'yyh da P'op Hagä Do hã ër da kaner'oot ër babok do paa hã.

¹³ Ti hyb n'aa taw'ääts hẽ ër erét ër da hadoo do ër ky n'aa etyy doo. Taw'ääts hẽ baad bë hyb n'aa matakä, tabad'op hẽ bë moo boo mahãnh, tabad'op hẽ bë her'ood mahãnh baad nadoo do hã h'yyb tatuk do bë seeh.

¹⁴ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ÿ h'yy kata däk do hyb n'aa, baad ub hëp ÿÿ gó ÿ bahapäh hahÿÿh: Ji awa do mahang, ji awëh do mahang, dooh ti hanäng pé baad nado wäd ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. Baad ub ti sahõnh hẽ. Ti hadoo né hẽ, jé hahÿÿ da hyb n'aa newëë doo: “Hahÿ dooh ji awëë bä. Dooch P'op Hagä Do karën bä ji awëë bä”, tanoo bä ta h'yyb gó, tii bä taw'ääts hẽ nado tawëë bä. Baad nado däk ti ta hã.

¹⁵ Bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa bë wakãän hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë h'yyb rejä bä, tii bä dooh kamahãnh gó bë aboo

* 14:11 Isajas 45.23

booh. Bë an'oo manä bë awëh do hyb n'aa bë wakään hedoo doo, sa hyb n'aa Kristo dajëp doo, baad rawén h'yy kanae wät.

16 Ti hyb n'aa hahÿ ÿ etsëë bë hã: Bë adoo manä bë wakään hedoo do h'yyb rejã doo, baad né paawä ti bë hã. Taw'ääts hë bë h'yyb bë meso, baad hadoo do bë hã hyb n'aa, ta wób Jesus hã h'yy kana'eeh do bë raky n'aa rejã mahãnh.

17 Ta ti ÿ wén etsëë bë hã, ji awa do hyb n'aa nado, ji nawa do hyb n'aa nado, ji eëëk do hyb n'aa nado tabag'ääs doo bä ji P'op Hagä Do gadoo. Ti nado P'op Hagä Do karën do ji hã. P'op Hagä Do ji tabag'ääs bä, takarën ta Sahee ji tah'yyb mahũüm do hyb n'aa baad ji bawät ta matym gó, h'yyb nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë, tsebee gó ji bawät na-ããj hë.

18 Ta tii da Kristo wë moo bok do rah'yyb en'yyim P'op Hagä Doo. Baad ub da na-ããj hë ta wób rahe'oot ta tii d' hawät do sa ky n'aa.

19 Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hë h'yyb nyyw gó ji bawät ji da hadoo do wë hanoo do hã ër h'yyb padëëk, ër moo booh. Taw'ääts hë ër h'yyb padëëk na-ããj hë ër moo bok ër da hadoo do masa do hã, Jesus hã ër h'yy ka'eeh do takah'ũüm hyb n'aa.

20 Bë rejã manä bë da

hadoo do h'yyb gó P'op Hagä Do moo wät doo, bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa sa hã baad nadoo doo. Tahaja né paawä sahõnh hë ji awa bä, ji awëë bä, dooh taw'ääts hë tado bä ji awëë bä, ji awa bä ta see h'yyb panas'ëëh doo, baad tah'yy kanae wät hanoo doo.†

21 Taw'ääts hë dooh ji eëg bä uwa s'ëëb, taw'ääts hë dooh ji awëë bä ji tä, ta ti ji da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do tah'yyb tatug bä. Taw'ääts hë tabad'op hë ër moo boo ër da hadoo do baad nadoo do hã tah'yyb tatuk doo.

22 Baad tado bä a hã sahõnh hë hedoo pé ji awëë bä, uwa s'ëëb ji eëg bä, taw'ääts hë tii. P'op Hagä Do hapäh a h'yyb. Mamejõ manä ta wób ragadoo a hã pé baad hadoo doo. Ky n'aa kedëng jé ta hã hë ky n'aa kanatapaa doo, ta hã pé baad hadoo do p'ää.

23 Tii d' nado h'yy ketyn doo gó ta tä tawëë bä, ta hã pé ji nawëh doo. P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti he-doo doo, h'yy ka'eeh doo me tanadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. Sahõnh hë ji h'yy ka'eeh doo me nadoo do ji moo wät doo, baad nado ti P'op Hagä Do matym gó.

15

1 Taw'ääts hë ëër, baad P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo, ër gadoo, ër masa ër da

† 14:20 Hahÿÿ d' apäh Paw-Ro hanäng péh: Ji awëë bä ji da hadoo do tayy doo, ji h'yyb tatuk tabawëh hyb n'aa ta hã pé ji nawëh doo. Tii bä ta hã hë, ta daaj hë ta h'yyb ky n'aa tapaa, tii d' tabad'oo do hyb n'aa. Tii bä teréd hõm Jesus hã tah'yy ka'eeh doo, ta daaj hë, ta hã hë ta h'yyb ky tapaa do hyb n'aa, baad nado tamoo wät ted'oo do hyb n'aa.

hadoo do baad nado nä P'op Hagä Do hä h'yy kasadä doo. Taw'ääts hē dooh ēr karēn do jawén ēr abooh.

² Taw'ääts hē ēr sahōnh hē ēr h'yyb en'yym ēr wakāān hedoo doo, baad tabadoo hyb n'aa sa hä, baad P'op Hagä Do hä rah'yy kasadä hyb n'aa kä.

³ Kristo na-āāj hē, dooh ta daaj hē tah'yyb en'yym do jawén nado paa tabawät. Ta wób tamasa hyb n'aa paa ti tabawät, hahỹ kerih do paa metēēh doo da né hē: “Jó yỹ tabadäng ōm raky n'aa rejāā doo. Ȳ né hē gado dāk, a hä tanadäng hyb n'aa”,* näng kerih do paah.

⁴ Sahōnh hē P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerii dāk doo, takerii dāk ēr tama metēēk hyb n'aa, h'yy ganajēng doo me, ta kyy kerih doo gó hana do ji h'yyb nām doo me ēr gada hyb n'aa baad hadoo do ēr hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

⁵ P'op Hagä Do hä, ji h'yy ganajēng do hanoo doo, ji tah'yyb en'yym doo, ȳ ky n'aa etsēē, séd bē h'yyb hedo had'yyt hē tan'oo bā, Kristo Jesus bawäd wät doo da bē babok hyb n'aa,

⁶ sét hadoo doo me bē h'yyb, sét hadoo doo me bē kyyh, P'op Hagä Doo, ēr Wahē N'aa Jesus Kristo Yb, bē j'aa etsē hyb n'aa kä.

⁷ Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hē bē gadoo bē da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh doo,

bē Kristo gado dāk doo da. Taw'ääts hē tii da bē bad'oo P'op Hagä Do kawehēē dāk hyb n'aa.

⁸ Bē hyb n'aa newē bē ȳ maher'oot doo: Kristo bana kån Judah buuj tamasa hyb n'aa, te hub né hē P'op Hagä Doo, tametēēh hyb n'aa, Judah buuj sa wahē makũũ hä P'op Hagä Do ky däng do takaja dāk hyb n'aa,

⁹ Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do raj'aa etsē hyb n'aa, sa wē tat'yid mehĩĩn do hyb n'aa. Tii da né paa takerii dāk ta ti ky n'aa:

“Ti hyb n'aa a hä ȳ j'aa etsē da Judah buuj nadoo do mahang.

Ōm ȳ ma ejām da.”†

¹⁰ Hahỹỹ da na-āāj hē takerii dāk:

“Bēēh, Judah buuj nadoo doo, bē tsebee P'op Hagä Do karapee sa sii, Judah buuj sa sii.”‡

¹¹ Hahỹỹ da na-āāj hē takerii dāk:

“Bēēh, Judah buuj nadoo doo, bē j'aa etsēē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Sahōnh hē badāk hahỹỹ hä habong doo,

bē j'aa etsēē ta hä.”§

¹² Hahỹỹ d' paa Isajas baher'oot:

* 15:3 Saaw-Mo 69.9 hä takerii dāk ti P'op Hagä Do hä kaher'oot do paah. † 15:9

2 Samuėw 22.50, Saaw-Mo 18.49 ‡ 15:10 Dew-Teronom 32.43 § 15:11 Saaw-Mo 117.1

“Ganyyh da Jesé panaa ma-
hang

Judah buuj nadoo do bag'ããs
doo.

Ta hã da rah'yy kasadã.”**

13 P'op Hagä Do hã, baad taky n'aa enooh do ji gada hanoo do hã y ky n'aa etsëe bë h'yy gadajang tan'oo bã, h'yyb nyyw gó bë babok tan'oo bã bë hã, ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ta ti y wén ky n'aa etsëe, ta Sahee hejój me tan'oo bã baad ub had'yyt hë bë gada hyb n'aa èr hã taky n'aa enooh doo.

14 Wakän haa hedoo doo, baad y bahapäh hahy hëp yy gó: Bë ky enyyw had'yyt né hë bë da hadoo do wë, baad bë bahapäh nyy da P'op Hagä Do karën ji bawät, baad bë bahajaa bë maher'oot bë da hadoo doo, baad rababok hyb n'aa.

15 Ti hadoo né hë, dooh né hë y ky n'aa eäm bã bë y ma erii wät do hã, ta ti bë mabaan mahänh. Tii da bë y wén ma erii wät, ta ky ennym doo gó P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa hã yy,

16 Judah buuj nadoo do ma- hang Kristo Jesus panäg n'aa y bahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do matym n'aa manaa do hadoo yyh. Judah buuj nadoo do hã y maher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo P'op

Hagä Do gen'aak do raba- hadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó moo wät do hyb n'aa, tsyt hë nesaa do mahänh kasëew hõm do raba- hadoo hyb n'aa kã.

17 Ti hyb n'aa, ti anäng y h'yy kasab'ee do pan'aa Kristo Jesus hejój gó P'op Hagä Do wë y moo wät do hyb n'aa.

18 Ti hadoo né hë, jããm hë y h'yy kasab'ee y moo wät do hã Kristo moo wäd wät do hyb n'aa. Ta ky n'aa sa hã y maher'oot do hyb n'aa, sa mahang y moo wäd wät do hyb n'aa, Kristo an'oo bã Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hã raky daheeh hyb n'aa.

19 Ta heen n'aa hejój gó, meuj n'aa näng do hejój gó, P'op Hagä Do Sahee hejój gó y moo wäd wät sa mahang. Jerusarënh bã naa, Iiriko häd näng do häj n'aa bód hënh kã baad y baher'ood hõm sahõnh hë sa hã Kristo panyyg hanäm doo.

20 Hahy da had'yyt hë y bahed'oo: Y karën y maher'oot Kristo ky n'aa ta wób ranaher'oot nä bã, ta wób ramoo bok do jó y moo nawät hyb n'aa.

21 P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo da y karën y bad'oo. Hahy da takerii däk:

“Panyyg tamah do rahapäh da,

Ta ky n'aa nanapäh do h'yy kadew'uuh da.”††

** 15:12 Isajas 11.10. Dawi makū yb ta ti Jesé. Jesus né ti **Jesé panaa** Judah buuj nadoo do bag'ããs doo. †† 15:21 Isajas 52.15

22 Raky n'aa nanapäh nä bä ŷ maher'ood hõm do hyb n'aa Kristo ky n'aa, dooh paa tahaja bä bē wē ŷ hegãä bä.

23 Hÿÿ kä, ŷ haja däk do hyb n'aa babä Kristo ky n'aa ŷ maher'oot doo, hajõõ däk hyb n'aa na-ãäj hē ta baab ŷ karēn do bē wē ŷ baheg'ãäs,

24 ŷ karēn paawä bē panang bä ŷ nu däng dó Es-Päj häj n'aa bä ŷ mahõm me, bē ŷ bahehēen hyb n'aa. Bē ŷ bahehēen do jawén paa bä, banadawēd né paawä, ŷ karēn paawä ŷ bē masa Es-Päj hēnh ŷ bahõm doo.

25 Jerusarēnh hēnh ŷ bahõm dó pooj jé, Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ii hēnh habong do sa matym n'aa ŷ tajooch hyb n'aa.

26 H'yyb tsebé doo me Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Masedonija, Akaja häd enäh do häj n'aa bä habong do rabata padēek dajēer, Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bä habong do ramasa hyb n'aa.

27 Sa daaj hē, sa h'yyb gó naa ramasa. Taw'ãäts hē né hē ti ramasa sa hã, raküüt enäh do hadoo do hyb n'aa sa wē. Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bä habong do sa hyb n'aa né hē Judah buuj nadoo do ragado däk sa h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do Sahee hã hana doo. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē ti ramasa hÿÿ kä Judah buuj hã sa wē hanäng doo me, ramabaanh do hadoo.

28 Sa matym n'aa ŷ tajooch do

jawén paa bä, baad sahõnh hē dajēer ragado däk ŷ bahapäh bä kä, ŷ tsyym kadoo da Es-Päj häj n'aa hēnh ŷ bahõm doo. Ta hõõ bä ŷ nu däng dó bē panang bä, bē ŷ baheg'ãäs hyb n'aa.

29 Baad ŷ bahapäh hahÿÿh: Bē wē ŷ kajaa bä, tak'ep bē da Kristo ky n'aa edäng da hēp ŷ n'aa.

30 Hÿÿ kä wakān haa he-doo doo, Jesus Kristo er Wahē N'aa karapee er bahadoo do hyb n'aa, er da hadoo do er kamahän P'op Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa na-ãäj hē, tak'ep ŷ betsēe bē hã, si ŷÿ P'op Hagä Do hã bē ky n'aa ets'ēē had'yyt hē hēp ŷ n'aa.

31 Bē ky n'aa ets'ēē ŷ P'op Hagä Do mo n'aa jesuu hyb n'aa Judah häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy kana'eeh do sa mahänh.## Bē ky n'aa ets'ēē na-ãäj hē, baad Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bä habong do ragadoo hyb n'aa sa matym n'aa sa wē ŷ mahüüm doo.

32 Taw'ãäts hē tii da bē ky n'aa ets'ēē, P'op Hagä Do karēn bä, h'yy gadajaa gó bē wē ŷ kajaa hyb n'aa, bē mahang ŷ h'yy kameh'ãäk hyb n'aa, p'aa hēnh ŷ h'yyb hedo däk hyb n'aa kä.

33 Hÿÿ kä ŷ karēn P'op Hagä Doo, ji tah'yyb en'yyym doo, bē mahang tabawät. ŷÿ. Tii d' né hē. Taw'ãäts hē.

16

Sa hã Paw-Ro hyb n'aa esee

15:31 Tii d' tawén etsēe sa hã, Judah buuj wób, Jesus hã h'yy kana'eeh doo, rakawajãän do hyb n'aa ta wē. Rano n'aa masoo Paw-Ro.

do ky n'aa hahÿÿh

¹ Bë ÿ maher'oot ër änh hadoo do Pëb häd näng do ky n'aa. Baad tabawät. Jesus hä h'y ka'eeh do panang Sën-Kerej häd näng doo bä habong do sa masa n'aa see tii.

² Taw'ääts hë bë gadoo bë wë takajaa bä, bë nemuun Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä tah'yy kata däk do hyb n'aa. Taw'ääts hë baad bë gadoo Jesus hä h'y ka'eeh doo, tsyt hë ta wë kasëew däk do ji gadoo doo da. Taw'ääts hë bë masaa ta hä, hajõng do tamasaa wät do hyb n'aa. ÿ na-ääj hë tamasaa wät.

³ Bë maher'ood Pisiir, ta patug Akira daheeh, ÿ hyb n'aa esee sa hä. Nemon ÿÿ Kristo Jesus wë ramoo bok tii.

⁴ Rahapëë né paawä dajëp sa hä péh, ti hadoo né hë ÿ ramasa. ÿÿh, sahõnh hë Judah buuj nadoo do Jesus hä h'y ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do na-ääj hë, ää tsebé sa wë, baad hadoo do ää hä rabad'oo do hyb n'aa.

⁵ Taw'ääts hë hät ÿÿ gó bë edëë na-ääj hë Jesus hä h'y ka'eeh do Akira sa tób bä kahet'aa doo.

Bë maher'ood najis ÿÿ, Epenet häd näng doo, ÿ hyb n'aa esee ta hä. Häj n'aa bód Asija häd näng doo bä, jāām hë pooj jé Kristo hä h'y ka'eeh do ti Epenet.

⁶ Hät ÿÿ gó bë edëë Marija, tak'ëp bë hyb n'aa moo wät do paah.

⁷ Hät ÿÿ gó bë edëë nemon ÿÿ Isaraéw buuj hedoo doo, Än-Doroniko, Junijas häd enäh

doo, si ÿÿ radewäts b'ëeh do paah. Ky n'aa etsëeh tii, Jesus mejüü do sa mahang. Pój ÿÿ jé Kristo hä rah'yy kae padëek tii.

⁸ Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Äm-Pijat häd näng doo, ÿ kamahän doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä tah'yy kata däk do hyb n'aa.

⁹ Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Uh-Bän häd näng doo, ër sii Kristo wë moo wät doo. Hät ÿÿ gó bë edëë najis ÿÿ Es-Takis häd näng doo.

¹⁰ Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Aperes häd näng doo, h'y kanerét doo me baad had'yyt hë Kristo hä h'y ka'eeh doo. Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Aris-Tob häd näng do tób yt hä haj'eenh doo.

¹¹ Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Erodijõn häd näng doo, nemon ÿÿ Isaraéw buuj hedoo doo. Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Nar-Sis häd näng do tób yt hä haj'eenh do Jesus hä h'y ka'eeh doo.

¹² Hät ÿÿ gó bë edëë ÿÿj Tiripena, Tiriposa häd enäh doo. Tak'ëp ramoo bok do ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. Hät ÿÿ gó bë edëë ÿÿnh Peh-Sid häd näng doo, najis ÿÿ, tak'ëp né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë moo wäd wät doo.

¹³ Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Rupu häd näng doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëew hõm doo. Hät ÿÿ gó bë edëë na-ääj hë ta ÿÿn. Ta t'aah hadoo ÿ tagadoo paah.

¹⁴ Hät ÿÿ gó bë edëë aj'yy Asin-Kirito, Peregõn, Er-Mes,

Patorobas, Er-Mas häd enäh doo. Hät ŷŷ gó bē edēē na-āāj hē ēr hŷŷj hedoo do P'op Hagā Do rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa sa sii kahet'aa doo.

¹⁵ Hät ŷŷ gó bē edēē aj'yy Pirorogo häd näng doo, ŷŷnh Jurija häd näng doo, aj'yy Neru häd näng doo, ta ānh daheeh. Hät ŷŷ gó bē edēē na-āāj hē aj'yy Orim-Pas häd näng doo, sahōnh hē P'op Hagā Do karapee wób sa sii kahet'aa do na-āāj hē.

¹⁶ Baad bē kedēē bē da hadoo do hā. Sahōnh hē Kristo hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do bē m' rahyb n'aa esee.

¹⁷ Wakān haa hedoo doo, ŷ etsēē bē hā, bē kanā séd ji h'yyb nahedoo hanoo do sa mahānh, ji rah'yyb panas'ēēh do mahānh na-āāj hē, ta see hadoo, bē gado dāk do hadoo nado ma met'ēēk doo. Bē ky dahé manā sa hā. Dawēē bē kanā sa mahānh.

¹⁸ Dooh Kristo, ēr Wahē N'aa wē ramoo bok tii. Sa h'yyb karēn do jawén rababok. Ky kamep'ēēh doo me, ji hā raj'aa etsē doo me rawedii baad manatakēē doo.

¹⁹ Kristo hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē habong do raky n'aa napēē dāk baad bē ky dahé dāk Kristo ky n'aa, ti hyb n'aa ŷ h'yy gadajang. Ti hadoo né hē, baad hadoo do hā ŷ karēn paawā bē h'yy ganäng, taw'āāts hē bē nahapäh do hadoo nesaa doo.

²⁰ Edaa dāk P'op Hagā Doo, h'yyb nyyw gó ji bawät hanoo doo, bē j'aa ketsē tan'oo bā

Nesaa Do Yb hā. Jesus, ēr Wahē N'aa ky ennyym da bē hā.

²¹ Tsimoot, si ŷ moo wät doo, bē m' tahyb n'aa esee. Nemon ŷŷ Isaraéw buuj hedoo doo, Rusijo, Jasōn, Sospater häd enäh doo, ti na-āāj hē bē m' rahyb n'aa esee.

²² ŷŷh, Tesijo häd näng doo, hahŷ Paw-Ro mejūū do herih doo, bē sii Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo hā h'yy kata dāk doo, bē ŷ hyb n'aa esee.

²³ Aj'yy Gajo häd näng do bē m' tahyb n'aa esee. Baad ta tób bā ŷ tagado had'yyt hē. Sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do babā habong doo, ti na-āāj hē baad tagadoo. Eras, panang dajēēr hagā n'aa, ēr hŷŷj hadoo do Kuwar-To häd näng do na-āāj hē, bē m' rahyb n'aa esee. [²⁴ ŷ karēn Jesus Kristo, ēr Wahē N'aa, ky ennyym sahōnh hē bē wē. ŷŷ. Tii d' né hē. Taw'āāts hē.]

²⁵ Hŷŷ kā, taw'āāts hē ēr j'aa etsē P'op Hagā Doo. Ti né hē tahajaa panyyg hanām do ŷ maher'oot doo me, Jesus Kristo ky n'aa me, baad bē h'yy kae had'yyt hē tan'oo bā. P'ooj ub dooh rahapēē nā bā ta ti ky n'aa.

²⁶ Hŷŷ kā, P'op Hagā Do ky n'aa rod rerih do paa hā kametā dāk P'op Hagā Do panyyg hanām doo, sahōnh hē rabahapäh hyb n'aa. P'op Hagā Do hedēb had'yyt do mejūū do hyb n'aa, kaher'ood dāk sahōnh hē badāk hahŷŷ hā habong do sa hā, Kristo hā

rah'yŷ ka'eeh hyb n'aa, raky
daheeh hyb n'aa na-ããj né hẽ.

²⁷ Taw'ããts hẽ P'op Hagä
Doo, sét hadoo do tak'ëp
h'yŷ ganäng doo, ji j'aa etsëe
had'yyt hẽ Jesus Kristo hyb
n'aa. Ýŷ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts
hẽ. Jããm hẽ kä.

1 Korīn Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korīn hãd nãng doo bã habong do hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahỹh

*Ji matym n'aa ji hã Jesus
anoo do ky n'aa hahỹh*

¹ Paw-Ro ŷ ti hỹh, P'op Hagã Do karēn do hyb n'aa ŷ tanaēēnh doo, Kristo Jesus mejūū do see ŷ bahado dāk hyb n'aa, ta ky n'aa ŷ baher'ood hōm hyb n'aa kã. Ēr hỹj hadoo do Sotenés hãd nãng do sii bē ŷ edēng,

² bēeh, P'op Hagã Do karapee hedoo doo, Korīn hãd nãng do panang bã habong doo. Tsyt hē, ta wē bē tabetyn hōm Kristo Jesus bad'oo do hyb n'aa.* Sahōnh hē jé pad'yyt hē ěr Wahē N'aa Jesus Kristo hã j'aa hets'ēē do sii hē bē tabetyn hōm tsyt hē, ta wē had'yyt hē bē babok hyb n'aa. Sahōnh hē ěr wahē n'aa né hē ti Jesus. Jé pad'yyt hē habong do sa Wahē N'aa, ěr Wahē N'aa na-ããj hē.

³ ŷ karēn P'op Hagã Do ěr Yb, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hē ky en'yyim bē hã. ŷ karēn baad bē rah'yyb en'yyim.

⁴ P'op Hagã Do hã ŷ tsebee had'yyt hē bē hyb n'aa, baad

bē wē taky en'yyim do hyb n'aa Kristo Jesus hyb n'aa.

⁵ Kristo hyb n'aa, baad tabanoo bē hã ta ky n'aa baad bē bahajaa bē baher'oot, baad tabanoo bē hã takarēn do baad bē bahapãh hyb n'aa, baad tagahoot hyb n'aa bē hã.

⁶ Baad bē gado dāk Kristo ky n'aa bē hã ãã her'ood wät do paah. Te hub né hē kã bē hã kã.

⁷ Ti hyb n'aa kã, hỹh kã bē h'yyb gó tabanyy dāk sahōnh hē P'op Hagã Do Sahee ji hã hanoo do ji hajaa doo, baad bē gadaa nuuj jé Jesus Kristo, ěr Wahē N'aa p'aa hēnh tabahyng bã kã.

⁸ Baad had'yyt hē Jesus Kristo bē tah'yyb hej'oonh, baad bē baboo had'yyt hē hyb n'aa, tagadēēg ub, takajaa bã kã, baad had'yyt hē bē hã tabahapãh hyb n'aa, tanaw'yyt hyb n'aa bē hã taky n'aa tapaa do ky n'aa.

⁹ P'op Hagã Doo, bē tanaēēnh do Jesus Kristo ěr Wahē N'aa sii bē babok hyb n'aa, dooh bē teréd bã. Tamoo wät né hē ji hã taky dãng doo.

*Sa h'yyb gó raketyn hōm do
ky n'aa hahỹh*

¹⁰ Wakãn haa, ěr Wahē N'aa Jesus Kristo kyy gó tak'ēp ŷ betsēē bē hã, séd hã bē h'yyb hedoo hyb n'aa, bē h'yy kanetyn hyb n'aa, séd hã had'yyt hē bē babok hyb n'aa.

¹¹ ŷhnh Korowéh hãd nãng do karapee ŷ rapanãk bē ky

* 1:2 Ji hyb n'aa tadajēp, ji hyb n'aa taganã wät, tahanãng pé ti Kristo bad'oo doo.

n'aa. Bē ky ked'aak bē ma-hang, sa nooh.

¹² Hahỹỹ d' mā bē kyyh: "Paw-Ro karapee āāh", nāk mā bē wób sa kyyh. "Aporos karapee āāh", nāk mā bē wób. "Peed karapee āāh", nāk mā ta wób. "Kristo karapee āāh", nāk mā ta wób kã. H'yy kasab'ee doo gó ta tii d' bē kyyh.

¹³ Ketyn hõm g'eeh ti Kristo bē hã? Ỹ g'eeh, Paw-Ro, bē hyb n'aa b'aa kajatsěk do hã kepëem dāk do paah? Hät ỹỹ gó paa bē ranu gemuun? Dooh.

¹⁴ Taw'ääts hē hã ỹỹ, ỹ tsebé, dooh bē ỹ nu gemuun bã do hyb n'aa. Jãām hē ajyy Kiris-Po, Gajo häd enäh do ỹ nu gemuun paah.

¹⁵ Taw'ääts hē dooh bē ỹ nu gemuun boo bã ỹ wén näng, hät ỹỹ gó bē nu kemuun bē naher'oot hyb n'aa.

¹⁶ Ỹ hyb n'aa es'ee dāk hỹỹ kã Es-Tepanas tób yt hē habong do na-ääj hē ỹ nu gemuun paah.

¹⁷ Dooh ta wób ỹ nu gemuun do hyb n'aa tado bã tii, Kristo mejũũ do hã ỹỹ. Ta ky n'aa hanãm do ỹ baher'ood hõm ti ỹ tamejũũ doo. Ta ky n'aa ỹ baher'oot bã, dooh ỹ her'ood bã badäk hahỹỹ hã hanaa ji hajaa doo me, b'aa kajatsěk do hã Kristo dajëp do hejój hã maa newëe do raj'aa etsé hyb n'aa. Dooh ỹ karën bã kēh ỹ tak'ëp ỹ haj'ap do hã raj'aa etsëe bã.

¹⁸ B'aa kajatsěk do hã Kristo

dajëp do ky n'aa, daap hadoo do ky n'aa banesaa hēnh hahõm do sa hã. Ēr hã kã, banesaa mahānh ted'ëep do hã, P'op Hagä Do hejój kametä dāk ta tii hã.

¹⁹ Tii da né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó. Hahỹỹ da ta kyyh:

"Ỹ ahäj jëng da tak'ëp hajaa do rahapäh doo.

H'yy ganäng do sa h'yyb ỹ makyys da",† näng kerih do hã.

²⁰ Äkä, nyy da P'op Hagä Do h'yyb tak'ëp hep'ëeh do sa hã? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa hã ênh? Badäk hahỹỹ hã tak'ëp h'yy ganäng doo gó her'oot do sa hã ênh? P'op Hagä Do wareem dāk badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh do tak'ëp rahajaa doo. H'yy gatamah do h'yyb hado dāk rahajaa do paa tan'oo bã.

²¹ Tak'ëp tabahajaa doo gó P'op Hagä Do anoo badäk hahỹỹ hã habong do ta hã h'yy kana'eeh do ta hã rana-hapäh hyb n'aa sa h'yyb gó rahajaa doo me. P'op Hagä Do h'yyb däng ted'ëep ta wē ta ky n'aa hyb n'aa ta hã h'yy ka'eeh doo, daap ta wób re-doo né paawä Kristo ky n'aa.

²² Judah buuj rakarën kapehuunh doo, meuj n'aa näng doo, rabahapäh raky daheeh hyb n'aa. Judah buuj nadoo do resoos tak'ëp ji

† 1:19 Isajas 29.14

hajaa doo, raky daheeh hyb n'aa.

²³ Tii d' né hē paawä rakarēn, āā maher'ood had'yyt hē Kristo b'aa kajatsēk do hā kepēēm dāk do ky n'aa. Ta ti ky n'aa Judah buuj tah'yyb rejāā. Judah buuj nadoo do sa hā, daap mā ta ti Jesus dajēp do ky n'aa.

²⁴ P'op Hagä Do h'yyb däng do sa hā kä, Judah buuj rado bä, Judah buuj nadoo do rado bä na-āāj hē, Kristo hā kametä dāk P'op Hagä Do hejój, P'op Hagä Do hajaa do na-āāj hē.

²⁵ Daap hedoo do P'op Hagä Do wē hanäng do red'oo doo, badäk hahỹỹ hā habong do tak'ēp rahajaa do bahānh tii. P'op Hagä Do nahejooj red'oo doo, badäk hahỹỹ hā habong do tak'ēp sa hejój bahānh né hē tii.

²⁶ Bē hyb n'aa es'ee wakān haa bē P'op Hagä Do asēew hōm noo gó. Ti noo gó dooh tahajōō bä bē mahang tak'ēp hajaa doo, badäk hahỹỹ hā habong do h'yy kasab'ee do sa matym gó. Ti noo gó dooh tahajōō bä bē mahang hyb n'aa jew'yyk doo. Dooh bē mahang tahajōō bä ky n'aa etsēeh do ti noo gó.

²⁷ P'op Hagä Do asēew hōm ta wē badäk hahỹỹ hā habong do sa hā h'yy gatamah doo. Ta tii d' tawén d'oo, tak'ēp haj'aa do rakadad'uu hyb n'aa P'op Hagä Do wēkä. P'op Hagä Do wén sēew hōm ta wē badäk hahỹỹ hā habong do sa hā hyb n'aa sakog is doo,

hejooonh do rakadad'uu hyb n'aa.

²⁸ P'op Hagä Do asēew hōm badäk hahỹỹ hā raty n'aa ges'yyk doo, hyb n'aa sekog is doo. P'op Hagä Do asēew hōm ky n'aa nets'ās doo, ky n'aa etsēeh do ky n'aa netsä bong hyb n'aa ta hā.

²⁹ Tii d' tawén d'oo, tabad'op hē ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bä sa hā hē P'op Hagä Do matym gó.

³⁰ P'op Hagä Do né hē ti h'yyb ta dāk bēeh, Kristo Jesus hā. Kristo hā kametä dāk P'op Hagä Do hajaa doo. Kristo hyb n'aa né hē ji tabed'ēep. Kristo hyb n'aa né hē baad tabahado dāk er h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Kristo hyb n'aa tsyt hē er baboo kán P'op Hagä Do wē. Kristo né hē ti er hed'ēep do nesaa do mahānh.

³¹ Ti hyb n'aa kä, “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'āāts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā takasab'ee.”‡ P'op Hagä Do kyy kerih do hā tii da ta kyyh.

2

B'aa kajatsēk do hā Kristo dajēp do ky n'aa hahỹỹh

¹ Wakān haa, bē wē y kajaa noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bē hā y baher'oot hyb n'aa, dooh y her'ood bä tak'ēp ma kamet'ēek do rer'oot doo da. Dooh na-āāj hē y her'ood bä tak'ēp hajaa do kyy da.

² Tii d' y wén d'oo, hahỹỹ da y h'yyb däng bē mahang y bawät noo gó do hyb n'aa: Jāām hē Jesus Kristo ky n'aa,

b'aa kajatsäk do hã tadajëp do ky n'aa ÿ karën bẽ ÿ maher'oot.

³ Bẽ mahang ÿ bawät bä ÿ nahejooj its, ÿ kajajãn paa ÿ eÿÿm do hyb n'aa.*

⁴ Ta ky n'aa bẽ ÿ panäk noo gó, bẽ ÿ ma metëek noo gó, dooh badäk hahÿÿ hã habong do tak'ëp hajaa do kyy me bẽ ÿ maher'ood bä bẽ ÿ h'yyb wareem hyb n'aa, bẽ ky daheeh hyb n'aa. Dooh. Bẽ ÿ maher'oot noo gó, P'op Hagä Do Sahee hejój tametëeh bẽ h'yyb gó te hub né hẽ ta ky n'aa ÿ her'oot doo.

⁵ Tii da ÿ wén d'oo paah, P'op Hagä Do hejój hyb n'aa bẽ h'yy ka'eeh hyb n'aa, dooh badäk hahÿÿ hã habok do hajaa do hyb n'aa nado.

Ta Sahee hyb n'aa ji hapäh P'op Hagä Do ji h'yyb gó ky n'aa hahÿÿh

⁶ Ti hado né paawä, baad Jesus Kristo ky n'aa hapäh doo, ky dah'eeh do sa mahang äã her'oot né hẽ kyyh tak'ëp hajaa doo. Dooh badäk hahÿÿ hã hanäng do hajaa do tado bä, dooh badäk hahÿÿ hã habong do sa wahë n'aa hajaa do tado bä äã ma metëek doo. Ahëej jëes da ta ti sa wahë n'aa hejój. Edah ta ti sa wahë n'aa ragawatsig jëng.

⁷ P'op Hagä Do tak'ëp hajaa do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ti äã her'oot doo.† Kejën né paawä tii, badäk hahÿÿ

hã habong do sa mahãnh, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb däng ta ti ër hã, ta tii gó ër j'aa etsë hyb n'aa.

⁸ Dooh badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa wahë n'aa rah'yy genä bä ta ti P'op Hagä Do hajaa do hã. Ta hã rah'yy genä bä paawä, dooh paawä repëem däg bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, kabaj'aa doo.

⁹ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Dooh noo gó rahapäh doo,
dooh noo gó ramaa newëë doo,
dooh noo gó rahyb n'aa newëë doo,
ti né hẽ ti P'op Hagä Do enäm do ta hã kamahãn do sa hã”,‡ näng kerih doo.

¹⁰ Ti né hẽ ti ta ti ta Sahee me P'op Hagä Do metä wät paa äã hã. Sahõnh hẽ P'op Hagä Do Sahee hag'ääs. P'op Hagä Do h'yyb ji nahapäh do sii hẽ taheg'ääs, tahapäh. Ti hyb n'aa tahajaa tametëeh ji hã.

¹¹ Dooh hapäh pé ta wób hyb n'aa newëë doo. Jääm né hẽ hapäh ji daaj hẽ ji h'yyb. Ti hadoo né hẽ P'op Hagä Do hyb n'aa newëë do hã. Jääm né hẽ ta Sahee hapäh.

¹² Hÿÿ kä, dooh badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yyb kana'eeh do

* 2:3 Paw-Ro wén eÿÿm apäh sa mahang tabawät noo gó, dooh takarën bä tesööts bä P'op Hagä Do ta hã mejüü do hã. Dooh Paw-Ro karën bä ta hã raj'aa etsëë bä. Jesus hã takarën raj'aa etsë. † 2:7 Jesus Kristo ky n'aa né hẽ tii. ‡ 2:9 Isajas 64.4

3

rahyb n'aa newëë do tado bã
ãã gado dāk doo. Ta Sahee né
hē ti P'op Hagä Do anoo do ër
hã, taky enyym doo gó baad
ër hã tabanoo do ër bahapäh
hyb n'aa.

¹³ Ta ti ky n'aa ër hã tama
metëëk do ãã her'oot P'op
Hagä Do Sahee anoo doo me.
Doo badäk hahÿÿ hã hanäng
do ji hajaa doo me tado bã.
P'op Hagä Do Sahee hanaa,
P'op Hagä Do Sahee ãã hã
tanoo doo me ãã tab'ëës baad
hadoo do ky n'aa.

¹⁴ Jé P'op Hagä Do Sahee
ta h'yyb gó badoh doo, dooh
tagado bã P'op Hagä Do Sa-
hee hã hana doo. Daap hadoo
do ti ta hã. Doo tah'yy ganyy
bã ta hã, jããm hē P'op Hagä
Do Sahee ji tah'yy gan'yyh do
hyb n'aa ta ti hã.

¹⁵ P'op Hagä Do Sahee sa
h'yyb gó hanäng doo, ti né hē
h'yy gan'yyh sahõnh hē P'op
Hagä Do Sahee hana doo. Ta
wób, sa h'yyb tym gó P'op
Hagä Do Sahee nawät doo,
doo rah'yyb mepëë bã P'op
Hagä Do Sahee hanäng do sa
hã.

¹⁶ Ti d' né hē P'op Hagä Do
ky kerih do hã:

“Doo hapäh pé Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do
h'yyb.

Doo ta hã ma metëëk
péh.”[§]

Ër tii, ër h'yyb gó Kristo
h'yyb bawät. Ti hyb n'aa ër
wén h'yy genäh ta hã hana
doo.

*Séd hã Jesus wë Paw-Ro
ramoo bok do ky n'aa hahÿÿh*

¹ Wakän haa, bë panang
bã ÿ bewäd nä noo gó, dooh
ÿ haja bã paawä bë ÿ ma-
her'ood bã P'op Hagä Do Sa-
hee h'yyb mah'üüm do sa hã
ji her'oot doo da. Bë ÿ ma-
her'oot paa sa h'yyb karën
do jawén habok do sa hã ji
her'oot doo da. Karepé taah
h'yyb hedoo nä bë ti noo
gó. Doo nä Kristo baad bë
hapëë nä bã, ÿ hanäng péh.

² Jããm hē hãd nahejoonh
doo me bë ÿ metëëk paa P'op
Hagä Do hã hana doo, ta bii
gamyyj ub ji anoo do hadoo
karapee t'aah hã. Doo ÿ
haja bã hejoonh do bë ÿ ma
met'ëëg bã. Karapee t'aah ta
tä tanahajaa nä do hadoo bë
ti noo gó. Tii d' ÿ wén d'oo,
taganahoot nä do hyb n'aa bë
hã. Da hē na-ãäj hē, dooh
tagah'ood nä bã bë hã,

³ badäk hahÿÿ hã habong
do P'op Hagä Do nahapäh do
sa h'yyb hadoo nä do hyb n'aa
bë h'yyb. Bë mahang h'yy
kajew'ëës nä, bë kaj'öök nä.
Badäk hahÿÿ hã habong do
P'op Hagä Do nahapäh do sa
h'yyb hadoo nä bë h'yyb ta
ti tametëëh. P'op Hagä Do
nahapäh do rababok doo da
bë babok nä.

⁴ “ÿ Paw-Ro karapee”, näng
bë seeh. “ÿ Aporos karapee”,
näng ta seeh. P'op Hagä Do
nahapäh do rababok doo da
bë babok nä ta ti metëëh.

⁵ Jaa Aporos bē hā péh, jaa ŷ bē hā péh, bē p'ãã kajew'ëës doo? P'op Hagä Do karom ub ãã ti hÿÿh. Æã hyb n'aa, ãã ma metëek do hyb n'aa, bē h'y'y kae däg kãn Jesus Kristo hã. Æã moo bok P'op Hagä Do anoo do ãã hã. Hã ŷ tanoo do ŷ moo wät, Aporos hã tanoo do tamoo wät.

⁶ Ji joom ky n'aa gó bē ŷ maher'oot. Ta tym hejoom do hadoo ŷÿh. Naëng hataag n'aa hadoo Aporos. Tii d' ãã badoo né paawä, dooh ãã tado bä joom hawäng do hanoo doo. P'op Hagä Do ta ti hanoo.

⁷ Ti hyb n'aa, joom tym hejoom do nado hyb n'aa jawyk, dooh na-ããj hē naëng hataag n'aa hyb n'aa jawyg. Jããm hē P'op Hagä Do hyb n'aa jawyk, joom hawäng do hanoo doo.

⁸ Séd hã joom tym hejoom doo, naëng hataag n'aa ramoo bok. Ti hadoo né hē, ramoo bok do pénh ragadoo da ta sãm P'op Hagä Do hanaa.

⁹ Séd hã ãã moo bok P'op Hagä Do wē. P'op Hagä Do gëew hadoo bëeh. P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bëeh, ãã tamaa sooh doo.

¹⁰ Hã ŷ taky enyym do hyb n'aa P'op Hagä Do an'oo däk hã ŷÿ, pä s'ëëb me tób tahem'aa do sa wahē n'aa hado däk ŷ bahadoo hyb n'aa. Pä tób hejój n'aa ŷ at'ëëg

sëek do hadoo. Ti jó ta wób ratamaa sëek do hadoo tób. ŷ du doo do hã ramoo bok ŷ hanäng pé.* Taw'ããts hē sahõnh hē baad rahyb n'aa matakëe nyy da tób hadoo do hã ramoo bok.

¹¹ Ti anyy däk tób hejój n'aa hadoo. Jesus Kristo né hē tii. Dooh hajaa pé tób hejój n'aa see moo wät péh. Ti hyb n'aa, "Taw'ããts hē baad rahyb n'aa matakëe nyy da ta hã rata-maa sëek", ŷ wén näng.

¹² Tób hejój n'aa hã ta wób rat'ëëg sëek apäh pä ky n'aa gebah do s'ëëb hadoo doo me, k'ããts tæg gabarëeh do s'ëëb hadoo doo me, k'ããts tæg hawak do s'ëëb hadoo doo me. Ta wób rat'ëëg sëek apäh ta hã b'aa hadoo doo me, bag'aad hadoo doo me, jawii hadoo doo me.

¹³ Jesus matëeh bä kä, tii bä da ramoo bok do tametty, baad tado bä, baad tanado bä. Ti noo gó kametëeh da ramoo bok doo, nyy da. Tëëg hõõ hadoo doo gó kametä däk da baad tado bä ramoo bok doo, baad tanado bä. Ramoo bok do tëëg hõõ hadoo do metyy da.

¹⁴ Ta see tatama do tanaooj jëe bä, tagadoo da tamoo wät do sãm baad hadoo doo.

¹⁵ Tatama do taooj jëe bä, dooh da tagado bä tamoo wät do sãm, Jesus edëeb né paawä ta hã. Tedëeb né paawä, a'y'y tób kataa hõm do

* **3:10** Tób ji tamaa sooh do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot Jesus ky n'aa ta wób hã ji ma metëek doo. Paw-Ro ti pooj jé Kristo ky n'aa Korīn buuj hã tamaher'oot doo. Ta jawén ta wób rama met'ëëg magyys hē, baad Korīn buuj rah'y'y ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. Ti hyb n'aa, ŷ du doo do hã ramoo bok, Paw-Ro wén näng.

mahānh ked'ēep do hadoo ta hā. Sahōnh hē ta wē hanāng do aooj jēng do hadoo.

16 P'op Hagā Do tób n'aa hadoo bēeh, Jesus hā h'yy ka'eeh doo. P'op Hagā Do Sahee bē mahang tabawāt. Dooh g'eeh bē hapēē bā ta tii?

17 P'op Hagā Do tób n'aa hadoo do rejāā doo,† P'op Hagā Do rejāā na-āāj hē, baad had'op, tsyt hē ta wē ketyn dāk do hyb n'aa P'op Hagā Do tób n'aa. Bē né hē ti P'op Hagā Do tób n'aa.

18 Bē kawad'ii manäh! Badāk hahỹ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do sa matym gó tak'ep hajaa ted'oo doo, taw'āāts hē teréd hōm ta tii da tahyb n'aa newēē doo. Taw'āāts hē paawā h'yy gatamah do hadoo tabahadoo P'op Hagā Do nahapäh do sa matym gó, P'op Hagā Do matym gó kā h'yy ganāng do tabahadoo hyb n'aa kā.

19 Tii d' ŷ wén nāng, h'yy gatamaa né hē P'op Hagā Do matym gó ta hā h'yy kana'eeh do h'yy genäh red'oo doo. Tii d' né hē P'op Hagā Do kyy kerih doo gó: "P'op Hagā Do no n'aa masoo hadoo tak'ep hajaa doo, rah'yy kamep'ēeh doo me."‡

20 Hahỹ da na-āāj hē tak-erii dāk: "Daap né hē tak'ep hajaa do sa h'yyb, P'op Hagā Do hapäh."§

21 Ti hyb n'aa, taw'āāts hē dooh bē h'yy kasabé wäd bā bē ma matēg sa hyb n'aa, sa karapee bē bahadoo hyb n'aa. Sahōnh hē P'op Hagā Do an'oo dāk bē hā:

22 ŷ Paw-Ro, Aporos, Peed, sahōnh hē badāk hahỹ hā hanāng do P'op Hagā Do pahuunh doo, ji edēp doo, ji dajēp doo, da hē ji bawāt nā bā, hỹ jawén hawāt doo. Sahōnh hē tii, bē matym n'aa né hē tii.

23 Bēē kā, Kristo ma hadoo bēeh, Kristo karapee bēeh. Kristo kā, P'op Hagā Do ma hadoo, P'op Hagā Do t'aah kā.

4

Jesus mejūū do sa ky n'aa hahỹh

1 Ti hyb n'aa, taw'āāts hē hahỹ da bē h'yyb āā hā, bē ma matēg hedoo do sa hā: Kristo kaser n'aa, sa hā kan'oo dāk do P'op Hagā Do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do rama metēek hyb n'aa āāh.

2 Hỹ kā, taw'āāts hē baad had'yyt hē sa kariw n'aa kaser n'aa hedoo do ramoo bok sa hā kamejūū doo.

3 ŷ kā, baad g'eeh ŷ moo wāt? Dooh ŷ hyb n'aa p'eed bā ŷ moo wāt do hā bē hyb n'aa newēē doo. Dooh na-āāj hē ŷ hyb n'aa p'eed bā ta wób sa h'yyb hā ŷỹ. Dooh na-āāj hē daj ŷỹ hē ŷ kamety bā.

4 Dooh hēp ŷ tym ŷ taky n'aa tapaa pé ŷ moo wāt do hā. Ti hadoo né hē, ta ti dooh

† 3:17 *P'op Hagā Do tób n'aa hadoo do rejāā doo*, Jesus hā h'yy ka'eeh do raketyh hōm hanoo do tii. Ky ked'aak do hanoo do tii. Séd hā ranaboo bong do hanoo doo. ‡ 3:19 Jóh 5.13 § 3:20 Saaw-Mo 94.11

tametä bā baad had'yyt hē ŷ moo wäd bā. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do né hē ti ŷ tametyy doo. Ti né hē her'oot baad tado bā, baad tanado bā ŷ moo wät doo.

⁵ Ti hyb n'aa taw'ääts hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé, dooh bē h'yy kajäg bā baad tado bā, baad tanado bā ta wób moo bok doo. Kristo kajaa bā kã tametëeh da sahõnh hē ji h'yyb gó kejën doo. Tametëeh da na-ääj hē ji hyb n'aa newëe do paa hã. Ti noo gó, sa hã tahapäh do pénh P'op Hagä Do j'aa etsë da sahõnh hē sa hã kã.

⁶ Wakän haa, ŷ erii wät do bē p'ää ky ked'aak do ky n'aa, ny hado äã Aporos daheeh. Bē hyb n'aa né hē ti ŷ baher'ood wät tii da, jããm hē P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerih doo da bē bad'oo hyb n'aa. Takerih do hã bē matakä bā, tii bā dooh bē kasabé bā bē ma matëg hyb n'aa. Dooch tii bā bē hyb n'aa jewëts bā ma matëg wób.

⁷ Ta wób sa bahãnh nado bēeh. Sahõnh hē bē wē hanäng doo, P'op Hagä Do anoo do tii. Bag hēnh bē gadoo sahõnh hē bē wē hanäng doo. Ti hyb n'aa h'ëed hyb n'aa bē h'yy kasab'ee bē hanaa bē hanäk doo?

⁸ Bē wē anyy däg is sahõnh hē bē h'yyb karën do bē ed'oo

g'eeh? Tak'ëp bē wē anyy däg is P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do bē ed'oo g'eeh? Sa wahë n'aa sa bahãnh hado däg is do bēeh, bē ed'oo g'eeh? Äã bē gakog hõm is bē ed'oo. ŷ karën paawä te hub tado bā, sa wahë n'aa sa bahãnh hadoo do né hē ŷ karën paawä bēeh. Tii bā paawä bē sii äã bag'ääs.

⁹ Äã tii, dooh sa wahë n'aa sa bahãnh hedoo do äã ado bā. Hã ŷ duu hēnh, sahõnh hē sa yd jé had'os do P'op Hagä Do an'oo bā äã Jesus mejüü do hedoo doo. Kaneb'ooch do jawén paa bā, j'aa kets'ëe do rabajëk bā sahõnh hē sa matym gó, duu hēnh radej'ëep do hood hēnh sa majiï ramahüüm do hadoo äãh. Sahõnh hē, ajyy, äãs na-ääj hē äã rahag'ääs.*

¹⁰ Kristo äã ky daheeh do hyb n'aa, h'yy gatamah do äãh, ta wób sa matym gó. Bē kã, tak'ëp hajaa do bē ed'oo, Kristo karapee bē bahadoo do hyb n'aa. Dooch äã haj'as pé ta wób sa hã. Bē kã, tak'ëp hej'oonh do hadoo bē ed'oo. Bēeh, bē raweh'ëeh. Äãh, äã raty n'aa ges'yyk.

¹¹ P'ooj ub, da hē na-ääj hē, äã as'aah, äã hoo k'aanh. Ta säg its äã saroor. Äã rarejäã. Dooch äã panang péh.

¹² Tak'ëp äã moo bok äã waa säm hã. Äã raky n'aa

* **4:9** Rakaneb'ooch do jawén paa bā, raj'aa ketsë bā, tsebee gó Roma buuj sa warahén rakametëeh rabajëk bā panang hēnh. Duu hēnh ramena sa majiï. Sa majiï wób radej'ëep sahõnh hē sa matym gó. Sahõnh hē panang buuj rabahõm radej'ëep do hood hēnh. Ta ti ky n'aa me Paw-Ro wén eh'üüm, Paw-Ro bahãnh däg Korīn buuj red'oo do hyb n'aa. Paw-Ro bahãnh däg ragadoo P'op Hagä Do Sahee hana do red'oo. Paw-Ro hyb n'aa jawyk do bahãnh däg red'oo.

was'ee bā, āã ky n'aa edēng sa hā. Āã rarahejā bā, h'yyb jawyk doo me āã gadoo tii.

13 Āã raky n'aa rejā bā, baad hadoo doo me āã ky gadoo. Nesaa doo, hesus doo, badāk hahỹỹ hā habong do raw'oong hōm do hadoo āãh, ran'oo bā.

14 Bē ŷ nu meb'yyh do jawén nado ta ti ŷ berih. Bē ŷ ma metēek hyb n'aa tii. Tah haa ŷ kamahān do hadoo bē hā ŷ an'oo bā.

15 Tanyy bā né paawā hajōk bē ma matēg, sét ub né hē bē yb hadoo. Bē yb hado dāk ŷỹh, Kristo ky n'aa hanām do bē ŷ maher'ood wāt do hyb n'aa ta karapee bē bahado dāk do hyb n'aa kā.

16 Ti hyb n'aa ŷ karēn paawā ŷ bawāt doo da né hē bē babok.

17 ŷ mejũũ da Tsimoot bē wē. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā āã h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tah ŷỹ ŷ kamahān do hado dāk tii. Baad had'yyt hē tamoo wāt. P'aa hēnh da Tsimoot bē tamaher'oot nyy da ŷ bawād had'yyt hē, Kristo hā ŷ h'yy kata dāk do hyb n'aa. Jé pad'yyt hē Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hā ŷ ma mehetēk doo da né hē ŷ bawāt.

18 ŷ negāã wād bē wē, bē wób red'oo. Ti hyb n'aa kā, kasab'ee do hā sa hā hē rayd kaweh'ēeh.

19 Tĩĩ hēnh da nayyw hē ŷ bahōm bē wē, P'op Hagā Do karēn bā. ŷ kajaa bā da, ŷ heg'āãs da P'op Hagā Do hejój

sa wē tanyy bā, sa kyyp apāh sa r'ood hā.

20 P'op Hagā Do bag'āãs do karapee ji do bā, dooh ji her'oot do hā ji hapāh do tado bā. P'op Hagā Do hejój gó ji bawāt do hā ji bahapāh.

21 Nyy da bē karēn ŷ bad'oo bē hā ŷ kajaa bā? Bē gen'aak tak'ēp bē ŷ hajēew bā? Kamahān doo gó, ky enyym doo gó bē hā ŷ her'ood bā bē karēn?

5

Baad nadoo sa see bawāt do ky n'aa hahỹỹh

1 ŷ ky n'aa napēē dāk tak'ēp nesaa do bē see moo wāt. Ta yb ŷỹm sii tabahe'ỹỹh mäh. Ta wób mahang, P'op Hagā Do ranahapēē né paawā, dooh tii da radoo bā.

2 Ti awād né hē paawā ta tii da bē mahang, bē h'yy kasab'ee nā? Taw'āãts hē paawā bē h'yy katón ta ti hyb n'aa. Taw'āãts hē paawā bē ah'eed hōm ta ti hadoo doo, bē mahang tanawāt hyb n'aa.

3 ŷ nawād né hē paawā bē mahang, ŷ hyb n'aa newēē do bē mahang tabawāt. Jesus hād gó ŷ ky n'aa ety dāk ta ti aj'yy hā, ŷ badoo né paawā bē mahang.

4 Bē kahet'aa bā kā, bē mahang hēp ŷ bawāt bā, Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hejój bē sii tabawāt bā,

5 tii bā da taw'āãts hē bē ah'eed hōm bē mahānh, Nesaa Do Yb moo gó bē haēēj, tarejāã hyb n'aa ta hā, ta h'yyb tym bedēp hyb n'aa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matēeh noo gó.

⁶ Baad nado ta ti bē h'yy kasab'ee do bē hajaa do hā, ta ti hadoo do awād bā bē mahang. Sét ub né paawā nesaa do moo wāt do bē mahang, sahōnh hā tah'yyb rejāā. Pāw makuj n'aa hadoo tii. Nad'ēed its né paawā ta makuj n'aa, jé pad'yyt hē takamekuuj dāk pāw pan'aa mahang.

⁷ Taw'āāts hē bē ah'eed hōm bē mahānh nesaa do moo wāt doo, nesaa do hā ta wób h'yyb tatuk doo, pāw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hōm doo da Pas-kowa noo gó, P'op Hagā Do karapee nesaa do nanāng doo, P'op Hagā Do wē kasēew bong do bē bahadoo hyb n'aa, pāw makuj n'aa tamah do P'op Hagā Do wē kasēew dāk doo da. Ta tii d' ŷ wén edoo, Kristo ər hyb n'aa dajēp P'op Hagā Do anoo do hyb n'aa, b'ée t'aah Pas-kowa noo gó radahej'ēep do hadoo.

⁸ Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do ər tabedēeb wāt do ər hyb n'aa esee do hyb n'aa, taw'āāts hē ər erét sahōnh hē nesaa doo, ky nesaa do na-āāj hē pooj jé ər bahed'oo doo, Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó pāw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hōm do hadoo. Taw'āāts hē papuuj gó ər babok, baad hadoo do ər her'oot, j'ooj madāk doo me nado, pāw makuj n'aa tamah doo me Pas-kowa Judah buuj rahyb n'aa esee doo da.

⁹ Pooj jé mo haja ŷ hā, bē ŷ ma erih doo gó, bē ŷ mejūū séd hā bē nabok hyb n'aa ta

ŷm nadoo do sii he'ŷh do sa sii, ta patug nadoo do sii he'ŷh do sa sii.

¹⁰ Dooh Jesus Kristo nahapāh do sa ky n'aa ŷ her'ood bā, ta wób sii he'ŷh doo, tak'ēp sa wē hanāng do kah'ūūm do karēn doo, hets'ēek doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo. Tsyt hē, dawēē ta ti hedoo do mahānh ji karēn bā ji awād bā, jāām hē ji hajaa badāk hahŷ ji eréd hōm bā paawā.

¹¹ Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh hanāk do sa ky n'aa ŷ her'oot, ta wób sii he'ŷh doo, tak'ēp sa wē hanāng do kah'ūūm do kar'ēēn doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, ha'oom doo, hets'ēek doo. Bē awēē manā na-āāj hē ta ti hedoo do sa sii.

¹²⁻¹³ Dooh ŷ ky n'aa ety bā Jesus Kristo karapee nadoo doo. P'op Hagā Do ky n'aa etyy tii. Taw'āāts hē bē nemuun h'yy ka'eeh do Jesus hā nesaa do moo wāt do bē ky n'aa etyy bē meduuk doo me. P'op Hagā Do kyy kerih doo gó kerih doo da bē bad'oo: "Bē ah'eed hōm nesaa do moo wāt doo, bē mahang tanawāt hyb n'aa."*

6

Sa da hadoo do raky n'aa tapaa do ky n'aa hahŷh

¹ Ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do bē see ky n'aa tapa bā, h'ēed hyb n'aa P'op Hagā Do nahapāh do

* 5:12-13 Dew-Teronom 17.7, 19.19, 21.21, 22.21, 23, 24.7

wē tamahūūm ta ti ky n'aa, ramasa hyb n'aa? Dooh tii d' ji adoo bā. Taw'āāts hē paawā Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do wób wē bē mahūūm ta ti ky n'aa, bē ramasa hyb n'aa.

² Dooh g'eeh bē hapēē bā, P'op Hagā Do nahapāh do hā Jesus hā h'yy ka'eeh do raky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' tado bā, P'op Hagā Do nahapāh do bē ky n'aa etyy bā da, dooh g'eeh bē haja bā bē mahang hawāt do ky n'aa katep'aa doo, bē her'ood bā baad hadoo doo, baad nadoo doo? Ta ti dooh tahejooj bā.

³ Dooh g'eeh bē hapēē bā āās sii hē da ēēr, Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ēr ky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' hadoo do hyb n'aa, badāk hahỹỹ hā hawāt do p'āā ji kykedak doo, ti bahānh baad ēr bahajaa ēr her'ood bā baad hadoo doo, baad nadoo doo.

⁴ Ti hyb n'aa, tanyy bā bē mahang badāk hahỹỹ hā ji hawāt do p'āā bē ky ked'aak doo, h'ēēd hyb n'aa bē mahūūm ta ky n'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa matym gó hyb n'aa sakog is do sa wē, hyb n'aa jewyg né paawā ta wób sa hā?

⁵ Tii d' ŷ wén her'oot bē hā, bē nu mebyy bok hyb n'aa. Dooh g'eeh bē mahang tanyy bā hapāh doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang raky ked'aak bā?

⁶ Ti anyy né paawā bē mahang baad hadoo do her'oot doo, bē see ky n'aa tapaa ta da hadoo doo, hyb n'aa jewyk

do P'op Hagā Do panyyg ky nadah'eeh do sa matym gó. Jesus Kristo panyyg hanām do bē ky n'aa rejāā tii d' bē bad'oo do hā.

⁷ Dooh paawā Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang ji mejō bā ji da hadoo do raky n'aa etyy. Tii d' bē bad'oo do hyb n'aa, tak'ēp bē besōōts hōm Kristo karēn do hā. Taw'āāts hē paawā bag hēnh bē gadoo baad nadoo do bē hā ramoo bok doo. Taw'āāts hē paawā kawanajāān doo gó bē gadoo bē rawadii doo.

⁸ Taw'āāts hē né paawā tii da bē bad'oo, bē né hē ti ta wób wad'ii doo, bē né hē ti baad nadoo do moo bok do ta wób sa hā. Bē hỹỹj hedoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā tii d' bē bad'oo.

⁹ Nepāh bē hā, dooh P'op Hagā Do gado bā tabag'āās bā nesaa do moo heb'ooh doo? Bē kawad'ii manā da. Ta patug nadoo do sii, ta ŷỹm nadoo do sii he'ỹỹh doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo, ta patug h'yyb rejāā doo, ta ŷỹm h'yyb rejāā doo, aj'yy ŷỹnh ked'oo do ta see aj'yy tagadoo doo, aj'yy, aj'yy sii he'ỹỹh doo,

¹⁰ hets'ēēk doo, tak'ēp tahyb n'aa h'ūūm doo, ha'oom doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, ta wób wad'ii do na-āāj hē, dooh rahaja bā P'op Hagā Do bag'āās do karapee rado bā.

¹¹ Ta ti sa wób paa né paawā bē wób pooj jé, hỹỹ kā bē h'yyb tym kahawug dāk nesaa do mahānh. Tsyt hē, ta wē bē P'op Hagā Do benyyw dāk. Baad hado dāk bē h'yyb tym ta matym gó P'op Hagā

Do an'oo bā. Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ta tii, P'op Hagā Do ēr h'yy kaha'eeh do Sahee hyb n'aa na-āāj hē.

Ji hub ky n'aa hahỹỹh

¹² “Sahōnh hē ỹ karēn do ỹ hajaa ỹ moo wāt. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ỹ moo ge'ỹỹm péh”, nāk bē wób. Te hub né paawā tii, dooh sahōnh hē baad ub ji hā. Te hub né hē, sahōnh hē ỹ hajaa ỹ moo wāt ỹ karēn doo. Ti hado né paawā, dooh taw'āāts hē tado bā ỹ h'yyb karēn do mejō bā hā ỹỹ.

¹³ “Ji waa ji wog gó hajēng do pan'aa. Ji wog ji waa gejēng do pan'aa”, nāk ta wób. Te hub né paawā tii, ti awāt ti noo gó P'op Hagā Do ahāj jēng tii. Dooh tii da ji hub hā. Dooh taw'āāts hē tado bā ji hub gado bā ji ỹỹm nadoo do hā, ỹỹnh ta patug nadoo do hā. Dooh né hē. Ji hub, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā ji moo wāt do hyb n'aa tii. Ji hub Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hag'āās.

¹⁴ Ta hejój me Jesus hub P'op Hagā Do bed'ēēp doo da taganā wāt hyb n'aa, ti hadoo da ēr hub na-āāj hē tabed'ēēp da ēr genā bong hyb n'aa.

¹⁵ Nepäh bē hā, ēr hub, Kristo hub uuh hadoo? Taw'āāts hē g'eeh tii bā Kristo hub uuh ji do dāg bā, ỹỹnh hajōk do sii he'ỹỹh do hā ji h'yy gedag bā? Dooh.

¹⁶ Nepäh bē hā, ỹỹnh hajōk do sii he'ỹỹh do tah'yy gedag

bā, sēt tabahado dāk ta sii? Sēt hado dāk sa hub. Hahỹỹ da P'op Hagā Do kyy kerih doo: “Pawóp hadoo doo, sēt rabahado padēēk da.”*

¹⁷ Ti nado ti nanāng kā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā h'yy kata dāk doo. Sēt tabahado dāk ta h'yyb tym Jesus h'yyb tym hā.

¹⁸ Tabad'op hē da bē aā bē ỹỹm nadoo do sii, bē patug nadoo do sii. Baad bē kanā da ta ti hedoo do mahānh. Sahōnh hē nesaa do ji moo wāt doo, nesaa do ji hyb n'aa newēē do na-āāj hē dooh ji hub tarejā bā tii. Tii d' nado ji ỹỹm, ji patug nadoo do sii ji baỹỹh do hā. Ta ti tarejāā ta hā hē ji hub.

¹⁹ Nepäh bē hā, P'op Hagā Do Sahee tób hadoo bē hub? Bē h'yyb gó ta Sahee bē hā P'op Hagā Do anoo do bawāt.

²⁰ Dooh bē hub danäh bē do bā. P'op Hagā Do ma dāg bēēh. Tak'ēp tabepaag hōm bē sām, b'aa kajatsēk do hā Jesus dajēp noo gó. Ti hyb n'aa da, taw'āāts hē P'op Hagā Do bē weh'ēēh bē hub me.

7

Ji kat'ēē dāk do ky n'aa hahỹỹh

¹ Hỹỹ kā, ỹ bē ma erih do hā ỹ bē eanh do ky n'aa bē ỹ maher'ood kām. “Taw'āāts hē apäh dooh aj'yy awād bā

* 6:16 Genesis 2.24

ta ŷŷm wē?"*, nāk bē kyyh bē eanh doo.†

² Hahŷŷ da bē ŷ maher'oot: Hajōk baad nadoo doo da rababok do hyb n'aa, hajōk sa ŷŷm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ŷŷh do hyb n'aa ŷ hanäng pēh, taw'āāts hē sahōnh hē ajyy sa ŷŷm wē rababok nā, sahōnh hē ŷŷj sa patug wē rababok nā.

³ Taw'āāts hē ajyy sa ŷŷm ragadoo, sa wē rababok. Ti né hē baad ub, raket'ēē padēēk do hyb n'aa. Ti hadoo ēnh ŷŷj sa hā. Taw'āāts hē sa patug ragadoo, sa wē rababok.

⁴ Ji ŷŷm, dooh ta hub danäh tado bā. Ta patug ti ta danäh. Ti hadoo ēnh ji patug hā. Ta patug, dooh ta hub danäh tado bā. Ta ŷŷm ti ta danäh.

⁵ Taw'āāts hē ket'ēē padēēk doo, dooh rakajesyg bā ta patug daheeh. Jāām hē ratayy pawóp its ta āh rakarēn bā, baad pooj jē rakaner'ood bā, P'op Hagā Do hā raky n'aa etsēē hyb n'aa ti noo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bā kā, taw'āāts hē p'aa hēnh séd hā raba'ŷŷh sa ŷŷm daheeh, Nesaa Do Yb h'yyb natatuk hyb n'aa, ranahajaa do hyb n'aa ji h'yy keb'aah do hā.

⁶ Bē karēn bā tii, pawóp its ta āh bē tayy. Dooh bē ŷ mejūū do tado bā ti ŷ her'oot

doo.

⁷ Hā ŷŷ pēh, ŷ karēn paawā sahōnh hē da ŷ rabahadoo.‡ Ti hadoo né hē ŷ karēn doo da nado. Séd uuh had'yyt hē nado ēēr, P'op Hagā Do an'oo bā. P'op Hagā Do anoo ta wób sa hā raketēē hyb n'aa, ta wób sa hā tabanoo rakanetēē hyb n'aa, ŷ hanäng pēh.

⁸ Hŷŷ kā, marahud bong do bē mahang habok do sa hā, patug tema bong do sa hā na-āāj hē ŷ erih hahŷŷh: Taw'āāts hē paawā rakanet'ēē bong ŷ kanatēē doo da.

⁹ Ti né hē paawā kēh ŷ sa hā, ranahaja bā rah'yy keba bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Baad nado sa hā aj'yy tado bā, ŷŷnh tado bā, rahyb n'aa newē had'yyt bā rakarēn do hā. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē raketēē né hē tii d' tado bā.

¹⁰ Ket'ēē padēēk do sa hā hahŷŷ da ŷ mejūū (kēh ŷŷ gó nado tii, Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ti mejūū): Taw'āāts hē ŷŷj dooh reréd bā sa patug!

¹¹ Ti hadoo né hē, ta patug teréd bā paawā, dooh tahaja bā ta see hā takat'ēē bā. Takanarēn bā ta mab hē tawād bā, taw'āāts hē ta patug paa sii taber'oot, p'aa hēnh tagadoo hyb n'aa, p'aa hēnh séd hā rababok hyb n'aa. Taw'āāts hē ajyy dooh reréd bā na-āāj

* **7:1** Hahŷŷ d' Gereg kyy me takerii dāk tii: "Taw'āāts hē apāh dooh aj'yy moo dēē bā ŷŷnh hā?" Ji ŷŷm wē ji bawāt do ky n'aa ta tii. Ti hadoo né hē hahŷŷ da ta wób ratab'ēēs ta tii: "Taw'āāts hē apāh dooh aj'yy ŷŷnh hā takat'ēē bā?" † **7:1** Ta tii da rawén eaaj wāt, baad P'op Hagā Do ji tagadoo red'oo ji ŷŷm wē ji nawād wād bā, Jesus hā ji h'yy kae dāg kán do hyb n'aa, nayyw hē Jesus matēēh red'oo do hyb n'aa na-āāj hē. ‡ **7:7** Dooh Paw-Ro ŷŷm nyy bā. Tahajaa tah'yy keba bā. Ti hyb n'aa tii da tawén her'oot.

hē sa ŷym.

12 Ta wób sa hā ŷ mejūū hahŷh, (dooħ Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do tado bā ti mejūū doo, kēh ŷ tii): Ta ŷym h'yy kanae bā Jesus hā, ta sii had'yyt hē ta ŷym karēn bā tawād bā, tii bā taw'āāts hē dooh teréd bā ta ŷym.

13 Ti hadoo ēnh ŷj sa hā ēnh. ŷnh patug h'yy kanae bā Jesus hā, ta sii had'yyt hē ta patug karēn bā tawād bā, tii bā taw'āāts hē dooh teréd bā ta patug.

14 Ta tii da ŷ wén mejūū, ta patug h'yy kanae né paawā, tsyt hē ti takasēew dāk do hyb n'aa P'op Hagā Do wē, ta ŷym hyb n'aa, Jesus hā ta ŷym h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo ēnh ŷj sa hā kā. Ta ŷym Jesus hā tah'yy kanae bā né paawā, tsyt hē ti takasēew dāk P'op Hagā Do wē, ta patug hyb n'aa, Jesus hā ta patug h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii d' tanado bā paawā, nes'aa né paawā tii bā bē taah P'op Hagā Do matym gó. Dooh ranes'aa bā P'op Hagā Do matym gó. Tsytt hē, P'op Hagā Do wē rakasēew padēek bē taah.

15 Hŷy kā, Jesus hā h'yy kana'eeh do karēn bā teréd hōm bā ta patug, na mahūūm tii bā. Ta mahānh tahōm bā, na mahūūm. Jesus hā h'yy kana'eeh do karēn bā teréd hōm bā ta ŷym, na mahūūm tii bā. Ta mahānh tahōm bā, na mahūūm. P'op Hagā Do asēew hōm ēer, ta hā h'yy ka'eeh doo, h'yyb nyw gó er babok hyb n'aa sahōnh hē sa

wē.

16 Bēeh, ŷj Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ji hapāh mā da bē hyb n'aa da ta jawén bē patug rah'yy ka'eeh da Jesus hā. Bēeh, ajyy Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ji hapāh mā da bē hyb n'aa da ta jawén bē ŷym rah'yy ka'eeh da Jesus hā.

17 Taw'āāts hē er hā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo doo da er babok hyb n'aa er P'op Hagā Do basēew dāk noo gó, tii da né hē er baboo had'yyt hē. Ti né hē ti ŷ mejūū do jé pad'yyt hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Sét gó ŷ mejūū ta ti ky n'aa hā.

18 Hahŷy d' ŷ hanāng: Aj'yy ta masuuj noo byyh kahōg hōm do tado bā P'op Hagā Do basēm noo gó Jesus hā tah'yy ka'eeh hyb n'aa, taw'āāts hē. Na manā tii. Dooh hyb n'aa ji jejēn pé tii. Aj'yy masuuj noo byyh kanahōk do tado bā P'op Hagā Do naēēnh noo gó, taw'āāts hē na-āāj hē. Dooh hyb n'aa pé ta ti ramoo bok ta hā.

19 Dooh P'op Hagā Do gahēen bā ji hā ji masuuj noo byyh kahōg hōm doo, kanahōk doo. Jāām hē tagahēen ji hā tamejūū do ji ky daheeh doo.

20 Ji kan'yyh doo da ji P'op Hagā Do basēm noo gó, tii da taw'āāts hē sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do rababoo had'yyt hē.

21 Ji kariw n'aa karom ji do bā paa ji P'op Hagā Do basēew hōm noo gó, taw'āāts hē. Dooh ji hyb n'aa tón bā sa karom ji bahadoo do hyb

n'aa. Ti hadoo né hē, ji kariw n'aa karēn bā ta da hadoo ji do bā, ta karom ji nado wāt hyb n'aa, tii bā taw'āāts hē ji gadoo tii.

22 Ji kariw n'aa karom ji do bā paa ji P'op Hagā Do basēew hōm noo gó, ji Jesus edēeb kán hỹỹ kā nesaa do mahānh, Jesus wē ji moo wāt hyb n'aa kā. Kariw n'aa tamah do ji do bā paa ji P'op Hagā Do naēenh noo gó, Kristo karom hado dāk ji hỹỹ kā.

23 Tak'ēp P'op Hagā Do bepaag hōm bē hyb n'aa b'aa kajatsēk do hā Jesus dajēp noo gó, ta karapee bē bahadoo hyb n'aa. Ti hyb n'aa bē an'oo manā ta wób bē ramejūū.Š

24 Ti hyb n'aa wakān haa, bē marahud nā bā, bē ket'ēē hōm bā, kariw n'aa mejūū do bē do bā, kariw n'aa tamah do bē do bā bē P'op Hagā Do basēew hōm noo gó, tii da né hē bē babok.

25 Hỹỹ kā kanetēē nā do ky n'aa hā, bē eanh doo, bē ŷ maher'ood kán. Bē ŷ maher'oot doo, dooh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mejūū do tado bā. Dooh ēr hā tamejō bā ta ti ky n'aa hā. Bē ŷ maher'oot, hā ŷỹ pé baad hadoo do ta ti ky n'aa hā. Jesus ky enyym do hyb n'aa hā ŷỹ, ŷ tah'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa, baad ub ta ti ŷ her'oot doo.

26 Da hē nesaa do ji ahoop do hyb n'aa, hā ŷỹ pé taw'āāts hē paawā dooh raket'ēē bā kanetēē nā doo.

27 Tii d' tado né paawā, ji ŷỹm nyy bā, taw'āāts hē dooh ji mejō hōm ji mahānh. Ji ŷỹm nanyy nā bā, taw'āāts hē dooh ji esóts bā ji ŷỹm pan'aa, hā ŷỹ péh.

28 Ti hadoo né hē, ji kat'ēē bā, dooh nesaa do tado bā ta ti P'op Hagā Do matym gó. Maruus kat'ēē bā, dooh na-āāj hē nesaa do tamoo wād bā ta tii hā P'op Hagā Do matym gó. Ti hadoo né hē, hajōng nesaa do ket'ēē padēēk do rahoop da badāk hahỹỹ hā rababok bā. ŷ karēn paawā bē ŷ mo n'aa jesuu ta ti mahānh.

29 Wakān haa, hahỹỹ d' ŷ hanāng péh: Edaa dāk Jesus matēeh doo. Ti hyb n'aa taw'āāts hē paawā ŷỹm enāh do tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēēk hỹ jawén.

30 Taw'āāts hē paawā h'yy ketón doo, tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēēk hỹ jawén na-āāj hē. Tseb'ee doo, tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēēk hỹ jawén. Taw'āāts hē sa ma hets'ēē doo, sa ma hā had'yyt hē nado rah'yyb padēēk.

31 Taw'āāts hē badāk hahỹỹ hā hanāng do hā moo bok doo, tii hā rah'yyb padäg

Š 7:23 Ta wób ramejūū Korīn buuj sa hā rakanet'ēē bok hyb n'aa, sa masuuj noo byyh ragahōg hōm hyb n'aa na-āāj hē. Ta ti ji moo wād bā, baad ji P'op Hagā Do gadoo, baad ji tagen'aak, sa nooh. Ta bahānh rakarēn ran'oo bā. Dooh te hub tado bā ta tii d' mejūū do sa kyyh. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejūū raky nadaheeh hyb n'aa ta ti hedoo do sa kyyh. Ji P'op Hagā Do gadoo ji kat'ēē bā, ji kanat'ēē bā na-āāj hē. Ji tagadoo Judah buuj ji do bā, ta wób buuj ji do bā na-āāj hē.

had'yyt hē nado hỹ jawén. Ta tii da ȳ wén nāng, gawatsik do hyb n'aa da badāk hahỹȳh, sahōnh hē ta hā hanāng do na-āāj hē.

³² Ȳ karēn paawä bē hyb n'aa tón manā badāk hahỹȳ hā bē babok do hā. Kanetēē doo, Jesus gen'aak do hā rah'yyb padēēk, ramoo bok, Jesus rah'yyb en'yyim hyb n'aa.

³³ Ajyy ȳym enāh doo, badāk hahỹȳ hā ji hawät do hā rah'yyb padēēk, sa ȳym rah'yyb en'yyim hyb n'aa.

³⁴ Pawóp hē hadoo do hā rah'yyb padäg kån. Sa ȳym, Jesus na-āāj hē rakarēn rah'yyb en'yyim. Ti hadoo ēnh ȳyj sa hā kã. Ȳyj patug tema bong doo, maruus na-āāj hē, Jesus gen'aak do hā rah'yyb padäg had'yyt hē, tsyt hē, Jesus hā ub ramoo bok hyb n'aa sahōnh hē sa wē hanāng doo me. Ȳyj patug enāh doo, badāk hahỹȳ hā ji hawät do hā rah'yyb padēēk, sa patug rah'yyb en'yyim hyb n'aa.

³⁵ Bē ȳ h'yy ge'ȳym hyb n'aa nado ȳ wén erih ta tii. Bē hyb n'aa né hē, baad tabadoo hyb n'aa bē hā, ȳ wén erii wät tii.** Baad Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē bē moo bok hyb n'aa bē tamasa tii hā. Ta hā

** **7:35** Dooh Paw-Ro karēn bā ji tah'yy geām bā ji kanatēē hyb n'aa. P'op Hagä Do an'oo bā ji hā ji katēē hyb n'aa, ji katēē né hē. †† **7:36** Hahỹȳ da na-āāj hē ji hajaa ji erii bā tii, aj'yy ky n'aa tado bā tahir'oot doo: "Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bā ta ȳym pan'aa hā: 'Dooh baad tado bā ām ȳ pan'aa hā ȳ bad'oo doo', tanahaja bā tah'yy keba bā, takarēn bā takat'ēē bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Dooh nesaa tado bā tii, P'op Hagä Do matym gó." ‡‡ **7:40** Ti noo gó Korīn panang bā ta wób raky sēm Paw-Ro her'oot doo. Sa hā, sa h'yyb gó had'yyt hē P'op Hagä Do Sahee bawät. Sa hā hē rah'yy kasab'ee. P'op Hagä Do Sahee hēp ȳy gó na-āāj hē tabawät, Paw-Ro wén her'oot, terih do raner'oot bā, raky nasēm hyb n'aa.

had'yyt hē ȳ karēn bē h'yyb padäg. Dooh ȳ karēn bā bē h'yyb panas'ēēh péh.

³⁶ Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bā ta ȳym pan'aa hā: "Dooh baad tado bā ām ȳ pan'aa hā ȳ bad'oo doo", p'eets hē na-āāj hē tatabēēj däg bā ta j'oooh baab n'aa tagatēē do pan'aa, takarēn bā tagat'ēē bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Dooh nesaa do tado bā ta tii, P'op Hagä Do matym gó.††

³⁷ Aj'yy see ta daaj hē, ta wób mejūū do nado kã tii, tahyb n'aa newē däg bā ta ȳym pan'aa hā, taganatēē hyb n'aa, tahaja bā tah'yy keba bā, nyy d' tabad'oo tahyb n'aa newē bā kã, tii bā taw'āāts hē rakanetēē. Ti na-āāj hē baad hadoo do tamoo wät.

³⁸ Ket'ēē padēēk doo, baad né ti sa hā. Kanatēē doo kã, marahud kã, ti baad tabad'oo ȳym nāng do mahānh.

³⁹ Taw'āāts hē ȳynh kat'ēē dāk doo, ta patug sii had'yyt hē tabawäd kån tabedēp nã bā. Ta patug dajēb bā, ta jawén paa bā kã, tahajaa ta see hā takat'ēē bā, Jesus hā h'yy ka'eeh do see tado bā tii.

⁴⁰ Hā ȳy péh, ta bahānh baad ub ta hā takanat'ēē wäd bā. Tii d' né hē hā ȳy. P'op Hagä Do Sahee hēp ȳy gó na-

āāj hē tabawät. Ta wób sa h'yyb gó had'yyt hē nado.‡‡

8

Kabarii hã Jesus hã h'yy kana'eeh do ranoo do ky n'aa hahÿh

¹ Kabarii rah'yy kaha'eeh do tä n'aa ky n'aa hã bē ÿ maher'oot hÿÿ kä. “Ër sahõnh hē, ër h'yy genäh, hajõng baad hadoo do ër wén hapäh”, näk bē wób. Te hub né hē paawä tii, ji h'yy kasab'ee hajõng ji hapäh do an'oo bã! Tii d' nado ji kamahän doo. Ji kamahän do ta wób tamasa.

² H'yy ganäng ted'oo doo, dooh tah'yy ganyy nä bã heh'äät ub.

³ Ti nado P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän ti ta tii.

⁴ Kabarii hã kan'oo däk do ky n'aa kä, ji awëë bã, ji nawëë bã. Dooh sa kabarii redëb bã ër hapäh. Jããm hē sét ub P'op Hagä Doo. Dooh ta see péh.

⁵ Sa hã ti anyy né hē paawä sa hã kabaj'aa pé badäk hahÿÿ hã, wë hã na-āāj hē, hajõõ né hē paawä sa hã pé kabaj'aa doo, raweh'ëeh do na-āāj hē,

⁶ ër, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã kä sét ub P'op Hagä Doo, ta Yb, sahõnh hē pahu-unh doo, ta hyb n'aa ër babok doo. Jããm hē sét ub né hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, sahõnh hē mo haj'aa näng doo, papuuj gó ër babok hanoo doo.

⁷ Tii d' tahado né paawä, dooh sahõnh hē rahapëë bã

tii. Ta wób dooh ramabaan nä bã pooj jé rabahed'oo do paa kabarii hã rah'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, da hē na-āāj né hē, kabarii hã kan'oo däk do tä uuh rawëë bã, kabarii ratayy sa hã sa h'yyb gó. Tii bã sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hē ta ti an'oo bã, dooh baad tado nä bã do hyb n'aa sa h'yyb.

⁸ Te hub né hē, ji awëh do hyb n'aa, ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Ji nawëë bã, dooh ta wób sa yd jé ji hado däg bã P'op Hagä Do matym gó. Ji awëë bã, dooh sa bahänh ji do bã ta matym gó.

⁹ Ti hadoo né hē, sahõnh hē bē hajaa bē bad'oo bē edoo né paawä, taw'ääts hē bē hyb n'aa matakä bē babok do hã, baad Jesus ranahapäh nä do bē h'yyb natatuk hyb n'aa baad nadoo do hã.

¹⁰ Jesus hã h'yy ka'eeh do wób sa hã, dooh taw'ääts hē tado bã ji awëë bã kabarii tä n'aa. Nayyw hē, daap hē sa h'yyb tym ky n'aa tapaa sa hã ramoo bok do hã. Õm ti hapäh, ji awëh do ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Mahapäh na-āāj hē dooh kabarii redëb bã. Ti hadoo né hē òm rahapëë bã kabarii tób n'aa yt hã hawëh doo, mah'yyb metsä kån sa hã, rabawëh tii bã kä a ne-muun kabarii hã kan'oo däk doo. Tii bã sa h'yyb ky n'aa tapa kån sa hã hē, rawëh do hyb n'aa sa hã ji nawëh doo.

¹¹ Tii bã kä, a hÿÿj hadoo do baad h'yy kana'eeh nä doo, ta hyb n'aa Kristo dajëp do

tarejā dāk mahajaa med'oo do hyb n'aa.

¹² Ta tii da nesaa do mamoo wäd bä a hÿÿj hadoo do wë, ta h'yyb tym ta hã hë taky n'aa tapaa man'oo bä, tii bä da Kristo wë né hë nesaa do mamoo wäd däg kãn!

¹³ Ti hyb n'aa, ÿ awëh do tah'yyb tatug bä nesaa do hã hãÿ ÿ hadoo doo, dooh ÿ awëë wäd bä ta dab, hãÿ ÿÿ ÿ h'yyb natatuk hyb n'aa nesaa do hã.

9

Jesus mejüü do see heh'äät Paw-Ro ky n'aa hahÿÿh

¹ Nepäh bë wób hã Jesus mejüü do see ÿ do bä? Dooh ta wób mejüü pé hã ÿÿ. Dooh g'eeh Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ÿ hapëë wäd matym ÿÿ me? Hëp ÿ n'aa nado g'eeh Jesus hã bë h'yy kae däg kãn?

² Jesus mejüü do heh'äät ub ÿ nado bä paawä ta wób sa hã, bë hã kä Jesus mejüü do né hë ÿÿh. Bë hã né hë ji hapäh Kristo mejüü do né hë ÿÿh. Hëp ÿ n'aa Jesus hã bë h'yy kae däk do hyb n'aa.

³ Hahÿÿ da ÿ ky gadoo, hã ÿ hedoo do Jesus mejüü do nado ÿÿh, hanäk doo:

⁴ Dooh g'eeh äã haja bä bë hanaa äã gado bä äã waa, äã karën bä paawä?

⁵ Dooh g'eeh taw'ääts hë tado bä, äã karën bä paawä, äã rahadaa bä ji ÿÿm Jesus hã h'yy kae'eh doo, Jesus mejüü do wób rabad'oo doo da? Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do

hÿÿj, Peed na-ääj hë rabad'oo doo da?

⁶ Jääm hë g'eeh ÿÿh, Béh-Nabéh daheeh, äã waa sãm hã moo bok doo?

⁷ Dooh warahén ta daaj hë hep'aak pé ta waa! Ta sii moo wät do ti hep'aak. Joom danäh hã ënh? Ny hadoo do g'eeh joom danäh rananoo pé ta joom ag nepóh péh? B'éé hag'ääs doo ënh? Ny hadoo pé ti b'éé hag'ääs do rananoo pé ta masääh bii gamyyj neëk péh?

⁸ Panyyg gó ÿ her'ood wät doo, ÿ had'yyt hë nado ti her'oot. Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó tii da né hë takerih.

⁹ Hahÿÿ da Mosees ky n'aa jaw'yyk doo: "Taw'ääts hë ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa."* Jääm hë booj yb hyb n'aa g'eeh P'op Hagä Do mejüü ta tii?

¹⁰ Èr hyb n'aa nado g'eeh ti taher'oot tii? ÿÿ. Èr hyb n'aa né hë ta ti takerii däk. Booj yb takyyk doo me k'ääts wapën doo, joom ag tahes'ooj hõm do na-ääj hë, ramoo bok bä ragahëën joom ag uuh.

¹¹ Ti hadoo ënh äã hã. P'op Hagä Do Sahee hã hana do bë h'yyb gó äã ejoom hõm do hadoo.† Ta bahãnh däg bë edoo däk, bë hanaa äã gahëën bä hÿÿ kä äã waa hedoo doo, äã saroor hedoo doo?

* **9:9** Dew-Teronom 25.4 † **9:11** Jesus ky n'aa hanäm do sa hã tamaher'oot doo, sa hã tama metëëk doo, tahanäng pé tii.

12 Ta wób bē mahang Jesus ky n'aa ma mehetēk doo, ta tii hã bē masa. Taw'ããts hē nado g'eeh ti sa bahãnh ãã bē masaa paawã? Ti hadoo né hē, dooh noo gó ãã daab yb bã bē hã. Dooh. Hejooj né paawã ta ti ãã hã, ãã gadoo sahõnh hē ãã hã hejooj doo, Kristo ky n'aa hanãm do ãã nahewaata hyb n'aa.‡

13 Dooh g'eeh bē hapēē bã, P'op Hagã Do tób n'aa hēnh ramanaa do waa uuh ta yt moo heb'ook do ragadoo sa waa pan'aa? Ti hadoo ěnh P'op Hagã Do hã rama ejuu do tyng hã moo b'ook doo. P'op Hagã Do hã kan'oo dāk do uuh sa tã.

14 Ti hadoo ěnh Jesus ky n'aa hanãm do ma mehetēk do hã. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ, sa hã ma mehet'ēek do hanaa ragadoo sa waa hedoo doo, sa saroor hedoo doo.

15 Ti hado né paawã, dooh ta tii hã ŷ daab yb bã. Dooh na-ããj hē ta ti ŷ erii bã, ta tii hã ŷ bē masa hyb n'aa. ŷ h'yy gadajang, bag hēnh Jesus ky n'aa ŷ maher'oot do hyb n'aa. Dooh ŷ gahēen péh. Taw'ããts hē paawã ŷ dajēp ta ti ŷ h'yy gadajang do rado hõm do pooj jé.

16 Dooh ŷ haja bã ŷ h'yy kasabé bã Jesus ky n'aa hanãm do ŷ maher'oot do hã. P'op Hagã Do ŷ tamejũũ ŷ maher'oot hyb n'aa. Tak'ēp baad nado hã ŷŷ, ta ky n'aa ŷ

naher'ood bã ta wób sa hã.

17 ŷ karēn do hyb n'aa tado bã paawã ta ky n'aa ŷ her'oot doo, tii bã ŷ haja paawã ŷ gahēen bã ta sãm. Dooh ti hyb n'aa tado bã. ŷ P'op Hagã Do mejũũ do hyb n'aa, hã ŷ tabanoo do hyb n'aa ta ky n'aa ŷ wén her'oot ta ky n'aa.

18 Ny hadoo ta sãm hã ŷŷ? Jããm hē hahŷŷ kã ta sãm: ŷ tsebé doo, bag hēnh Jesus ky n'aa hanãm do ŷ maher'oot do hyb n'aa. Ta ky n'aa hanãm do ŷ panāk bã, ŷ ma metēek bã, dooh ŷ gahēen bã ŷ ramasa doo, dooh na-ããj hē ŷ mejõ bã ŷ ramasa, ŷ haja né paawã ŷ mejõ bã Jesus mejũũ do ŷ bahadoo do hyb n'aa.

19 Dooh ajyy hŷŷ kã hã ŷ mejũũ péh, sa hanaa ŷ ganadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, daj ŷ hē ŷ kan'oo dāk, sahõnh hē sa karom ŷ bahadoo hyb n'aa, hajõk Jesus wē ŷ manaa hyb n'aa paawã.

20 Hahŷ ŷ hanãng pé tii: Judah buuj mahang ŷ awãd bã, sa da hado dāk ŷŷh, Kristo wē ŷ manaa hyb n'aa Judah buuj. Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do tamanejõ né paawã hã ŷŷ, sa ky n'aa jaw'yyk do ŷ ky daheeh, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do wób Kristo wē ŷ manaa hyb n'aa.

21 Judah buuj nadoo do Mosees ky n'aa jaw'yyk do nahapãh do mahang ŷ awãd bã, sa da hadoo ŷ bahadoo, Jesus wē ŷ manaa hyb n'aa

‡ 9:12 Paw-Ro, Béh-Nabéh daheeh, dooh radaab yb bã Korīn buuj hã. Tak'ēp ramoo bok sa waa sãm hã, sa hã radaab napp hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ta see pé noo gó rahoop baad nadoo doo.

ta tii. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ÿ ado bä ti hyb n'aa. Kristo ky n'aa jaw'yyk do ÿ ky dahé had'yyt hē.

²² Baad h'yy ganehot nä do sa hā, sa da ked'oo né ÿÿh, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa Jesus hā. § Sahōnh hē ta wób rababok doo da, ti ked'oo né ÿÿh, sa wób Jesus wē ÿ bed'ëep hyb n'aa.

²³ Sahōnh hē ta tii da ÿ wén d'oo, Jesus ky n'aa hanām do kah'ūm hyb n'aa, baad hadoo do ta hā hana do ÿ gadoo hyb n'aa sahōnh hē ta ti ky dah'eeh do sa nemuun.

²⁴ Bē hapāh né hē, ratsyym kasā bä kā, sahōnh hē rawaj'aa né hē paawā, jāām hē sét hē gadoo ta sām, pooj jé kajaa doo. Taw'āāts hē bē waj'aah do hadoo j'aa ketsē do wajaah doo da, ta sām bē gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa.

²⁵ Sahōnh hē tsyym kas'ÿÿ kar'ëen doo, baad rahyb n'aa matakëë. Tii d' rawén d'oo, j'aa ketsē do soog n'aa ragadoo hyb n'aa, karejā né paawā ti nayyw hē. ** Èër kā, èr wén hyb n'aa matakëë, nahānh do sām èr gadoo hyb n'aa.

²⁶ Ti hyb n'aa daap wajaah do nahado ÿÿh. Kep'uuk do daap hē hetuu do nahado

ÿÿh.

²⁷ Dooh. Hā ÿÿ hē ÿ ketuu hadoo,†† hup ÿÿ ÿ taky daheeh hyb n'aa. Tii da hā ÿÿ hē baad ÿ wén kan'yyh, ÿÿ kā ta sām ÿ nahasög hōm hyb n'aa, ta wób sa hā ÿ maher'ood wät, ÿ ma met'ëeg wät do jawén paa bä Jesus ky n'aa hanām doo.

10

Taw'āāts hē Isaraéw buuj rabad'oo do paa èr nad'oo do ky n'aa hahÿÿh

¹ ÿ karēn bē hyb n'aa newē hahÿ wakān haa: Sahōnh hē èr wahē makū rababok paa ta ti wanakud yt hā. Sahōnh hē rabatsäg hōm ta ti akajar "Hahiin Doo" häd näng doo.

² Sahōnh hē nu kemuun bok hadoo wanakud gó, akajar gó na-āāj hē Mosees sa wahē n'aa tabahadoo bä kā.

³ Sahōnh hē paa rabawa sa waa P'op Hagä Do hanaa. *

⁴ Sahōnh hē paa rabeëk naëng P'op Hagä Do hanaa. Pā hada do hadoo sa hā, P'op Hagä Do mo haj'aa gó ganyyh do hā naa rabeëk. Kristo né hē paa ti pā.

⁵ Sahōnh hē tii d' rabadoo né paawā, P'op Hagä Do dooh tagenaag bä hajök do sa hā. Ti hyb n'aa hajök dejëp. Jé pad'yyt hē banawäng doo

§ 9:22 Pooj jé 8.7 hā Paw-Ro her'oot ta ti hedoo do sa ky n'aa. Sa h'yyb ky n'aa tapaa näh, dooh baad Jesus hā rah'yy kadawuung nä bä do hyb n'aa. ** 9:25 Paw-Ro bawät noo gó, kas'ÿÿ do j'aa ketsē do nuu hā radasooch ta soog bag'aad kap'ōj dāk doo, taj'aa ketsē do heen n'aa. Nayyw hē tatsawyy jëng ta ti sa soog, nayyw hē takarejāā. Ti ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot sa hā. †† 9:27 Baad takan'yyh tahanäng pé ti ta hā hē taketuu do hadoo. * 10:3 Banawäng hēnh rababok noo gó P'op Hagä Do anoo paa sa waa. Ta ti sa waa ramaneënh **Manah**.

bä sa kamag n'aa tawén nyy hõm.

⁶ Sahõnh hẽ ta ti bawäd wät, ẽr tama metëek do heen n'aa, nesaa do hã ẽr h'yyb nadäg wät hyb n'aa, ta ti rabad'oo doo da.

⁷ Bẽ tametëeh, kabarii hã bẽ h'yyb panadëek hyb n'aa, sa wób rabad'oo do paa da. Hahỹ da takerih ti ky n'aa: "Ehyy t'oonh mä rabawa, rabeëk hyb n'aa. Tii bä m' rabajäm, ramas'uunh",[†] näng kerih do hã.[‡]

⁸ Ẽr tametëeh, ji naỹyh hyb n'aa ji yĩm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii, sa wób rabad'oo do paa da. Ti noo gó né hẽ, sét adëb bä, 23 miw dejëp ta ti ramoo bok do hyb n'aa.

⁹ Pooj jé hawäd wät do ẽr tametëeh, Kristo ẽr manetty hyb n'aa, sa wób rabad'oo do paa da. Rametty do hyb n'aa radejëp aw'yy tæg haj'aa mahỹj.

¹⁰ Bẽ h'yy kawapëen manä bẽ nu gabóg wẽ, sa wób rabad'oo do paa da. Dejëp tii, P'op Hagä Do mejũũ do ääs an'oo bä.

¹¹ Sahõnh hẽ ta ti bawäd wät paa ẽr wahẽ makũũ hã, ta ti ẽr tama metëek do heen n'aa. Ta ti tawén kerii däk ẽer, tagadëeg ub noo gó habok do tamaher'oot hyb n'aa, ẽr hyb n'aa matakëe hyb n'aa, baad ẽr kan'yyh hyb n'aa, rabad'oo do paa da ẽr nad'oo hyb n'aa.

¹² Ti hyb n'aa, baad hawät ted'oo doo, taw'ääts hẽ baad

tahyb n'aa matakëe, nesaa do tamoo nawät hyb n'aa ta ti ramoo bok do paa da.

¹³ Bẽ hã kametty doo, ji sahõnh hẽ hã kametty do hadoo né hẽ tii. Dooh ta wób hã kametty do bahãnh tado bä. Baad ji P'op Hagä Do kamahãn had'yyt hẽ. Dooh tah'yy gajëe hõm bä ji hã. Tahajaa né hẽ ta hã ji h'yy kasadëe bä. Dooh P'op Hagä Do an'oo bä ta bahãnh hadoo doo, bẽ nahajaa do bẽ tame-
tetyy. Kametty do bẽ wẽ takajaa bä, bẽ da P'op Hagä Do masa, bẽ bahajaa hyb n'aa baad bẽ kan'yyh doo.

¹⁴ Ti hyb n'aa kä, najis haa, taw'ääts hẽ baad bẽ kanãh, kabarii hã bẽ h'yy kae mahãnh.

¹⁵ Baad hyb n'aa newëe do bëeh. Ti hyb n'aa, bẽ daaj hẽ bẽ hyb n'aa newë te hub tado bä hahỹ y erih doo:

¹⁶ Jesus majyyw heen n'aa, ta hyb n'aa P'op Hagä Do ẽr j'aa etsë doo, ẽr beëk bä, séd uuh had'yyt hẽ ẽer, Kristo majyyw ẽr gadoo bä. Pãw, Jesus hub heen n'aa ẽr ganebëeh bä, séd uuh had'yyt hẽ ẽer, Jesus hub ẽr gadoo bä.

¹⁷ Hajõõ né paawä ẽer, sét né hẽ pãw ẽr awa doo, ti hyb n'aa séd uuh had'yyt hẽ ẽer.

¹⁸ Bẽ hyb n'aa newë Isaraéw buuj rabahed'oo doo. P'op Hagä Do hã kan'oo däk do hawëh doo, séd hã rah'yy kata däk P'op Hagä Do hã kanoo do hã.

[†] 10:7 Esodo 32.6   [‡] 10:7 Kabarii hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta tii d' rabad'oo. Rejäm doo, ramas'uunh doo, sa äj nadoo do sii tii. Isaraéw buuj nadoo do rabad'oo doo da rabad'oo.

19 Nyy d' ŷ hanäng péh? Ji tayy ta tä kabarii hã ran'oo däk doo? Kabarii edëp ŷ hanäng pé g'eeh?

20 Dooh. Hahÿÿ d' ŷ hanäng pé tii: Kabarii hã P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do ranoo doo, karap'aar h'yyb nesaa do hã takan'oo däk né hë tii. Dooh P'op Hagä Do hã takan'oo däg tii. Hahÿÿ da na-ãäj hë ŷ her'oot: Dooh ŷ karën bã karap'aar h'yyb nesaa do weh'ëeh do h'yyb hataa bë hado bã.

21 Dooh bë haja bã pawóp hã bë h'yyb däng bã. Dooh bë haja bã bë eëg bã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood gó hanäng do uuh, karap'aar h'yyb nesaa do hã kanoo do uuh na-ãäj hë! Dooh bë haja bã bë awa bã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hub heen n'aa uuh, karap'aar hã kan'oo däk do na-ãäj hë!

22 Ta tii d' bë adoo nä bã, bë karën apäh bë anoo P'op Hagä Do hyb n'aa jewës, tah'yy kawajãän bë wë? P'op Hagä Do bahãnh bë ed'oo g'eeh bëeh?

23 "Sahõnh hë ji karën do ji hajaa ji moo wäd bã. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ji moo ge'ÿÿm péh", näk bë wób. Te hub né paawä tii, dooh sahõnh hë baad ub ji hã. Sahõnh hë ji karën do ji haja né paawä ji moo wät, dooh hajaa pé ge'ÿÿm pé paawä, dooh sahõnh hë ji hã masa pé P'op Hagä Do karën doo da ji bawät do hã.

24 Dooh ji karën do jawén ji awäd bã. Ta wób sa wë baad hadoo doo, ti né hë bë moo booh.

25 Taw'ãäts hë hahÿÿ da bë bad'oo: Bë awëë sahõnh hë rahesãm doo hënh naa. Bë eaaj manä n'yy hënh naa tii. Bë an'oo manä bë h'yyb bë taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa.

26 Ta tii d' ŷ wén edoo, hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa: "Badäk hahÿÿh, sahõnh hë ta hã hanäng do na-ãäj hë, P'op Hagä Do ma."§

27 Jesus hã h'yy kana'eeh do òm tatsyyd bã ta tób hënh ta sii mabawëh hyb n'aa, makarën bã ti mabahòm. Taw'ãäts hë mawëë sahõnh hë. Man'oo manä a h'yyb òm taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa.

28 Hÿÿ kã, hahÿÿ d' bë ramaher'ood bã paawä: "Hahÿ kabarii hã kan'oo däk do hahÿ ji tä", raher'ood bã, mawëë manä d' tii bã, òm aj'yy maher'oot do hyb n'aa, ji h'yyb ji taky n'aa tapaa do hyb n'aa na-ãäj hë.

29 Ta see h'yyb hyb n'aa ti ŷ bedoo, a h'yyb hyb n'aa nado. Bë an'oo manä bë h'yyb bë taky n'aa tapa, ŷ hanäng. Hahÿÿ da apäh bë kyyh hã ŷÿ: "H'ëëd hyb n'aa ŷ an'oo bã ta see h'yyb ŷ taky n'aa tapaa ŷ natayy do hyb n'aa, ŷ awëh do hyb n'aa?"

30 ŷ awëë bã tä ŷÿ, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hã ŷ ky n'aa ets'ëë wät doo, h'ëëd hyb n'aa ŷ raky n'aa tapaa, P'op

§ 10:26 Saaw-Mo 24.1. Sahõnh hë P'op Hagä Do hanaa tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa tahajaa ji awëë bã sahõnh hë.

Hagä Do wë tsebé doo me ŷ bawëh do hyb n'aa?", näng apäh bë kyyh.

³¹ Hahÿÿ da këh ŷ bë hä: Taw'ääts hë P'op Hagä Do bë weh'ëeh sahõnh hë bë moo bok do hä, bë awëë bä, bë eëg bä na-ääj hë.

³² Bë moo boo manä baad nadoo do hä ta wób h'yyb tatuk doo, Judah buuj rado bä, Judah buuj nadoo do rado bä, P'op Hagä Do karapee bë panang bä habong do rado bä na-ääj hë.

³³ ŷ bad'oo doo da né hë, sahõnh hë ta wób ŷ h'yyb en'yym doo da bë bad'oo. Hä ŷÿ hë ŷ h'yy ken'yym do jawén nado ŷ bawät. Baad hadoo do ti ŷ karën ta wób sa hä, sa h'yyb tym bedëp hyb n'aa Jesus Kristo wë kä.

11

¹ Taw'ääts hë ŷ bawät doo da bë babok, Kristo bawät doo da ŷ bawät do hadoo.

Nyy d' rabad'oo rakahet'aa bä do ky n'aa hahÿÿh

² ŷ tsebé bë hä, ŷ bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë do hyb n'aa. ŷ tsebé na-ääj hë, bë ŷ ma met'ëëg wät do bë ky daheeh do hyb n'aa.

³ Ti hadoo né hë, hahÿ ŷ karën bë bahapäh: Kristo, sahõnh hë ajyy sa nu gabóg. Ajyy, ŷÿj sa nu gabóg. P'op Hagä Doo, Kristo nu gabóg.

⁴ Ajyy sa nu kajesuu doo me raky n'aa ets'ëë bä, sa nuu

kajesuu doo me P'op Hagä Do ky n'aa ratabëej bä na-ääj hë, Kristo, sa nu gabóg, dooh rawehëë bä tii hä.

⁵ ŷÿj kä raky n'aa ets'ëë bä, P'op Hagä Do ky n'aa ratabëej bä na-ääj hë, sa nuu rana-jesu bä, sa patug, sa nu gabóg, dooh rawehëë bä tii hä. ŷÿj sa nuu rahab wät do hadoo tii, tanu mebyng do heen n'aa tii.*

⁶ ŷÿnh nu kanajesuu doo, taw'ääts hë ta sëen tagek'ää bëeh. Tanu meby n'aa nyy bä ŷÿj hä sa sëen ragekää doo, rahab bëeh doo, taw'ääts hë sa nuu rajesuu.

⁷ Ta da hadoo P'op Hagä Do pahuunh aj'yy. Ajyy sa hyb n'aa P'op Hagä Do kawehëë däk. Ti hyb n'aa, ajyy dooh ranu kajesu bä Jesus hyb n'aa rakahet'aa bä. ŷÿj sa hä kä, sa hyb n'aa ajyy rakawehëë padëëk.†

⁸ ŷÿnh hanaa nado aj'yy. Aj'yy tahana ti ŷÿnh.

⁹ ŷÿnh hyb n'aa nado aj'yy kapahuuj kån. ŷÿnh kapahuuj wät aj'yy hyb n'aa.

¹⁰ Ti hyb n'aa né hë, ääs rahapäh do hyb n'aa na-ääj hë, taw'ääts hë ŷÿj ranu kajesuu hyb n'aa jawyk do heen n'aa.

¹¹ Tii d' tahado né paawä, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, sa m'aa hënh nado ŷÿj ajyy sa mahãnh. Ti hadoo ënh ajyy sa hä. Sa m'aa hënh nado ŷÿj sa mahãnh.

¹² Ta ti ŷ wén her'oot, aj'yy

* **11:5** Paw-Ro bawät noo gó, Korīn panang bä rahap ŷÿj sa nuuh, nesaa do ramoo boo bä. Tii d' rawén d'oo, ranu mebyng hyb n'aa. † **11:7** Tii d' tahadoo do hyb n'aa, taw'ääts hë ranu kajesuu Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bä.

hanaa ỹ̃nh ganyyh doo da, ỹ̃j hanaa ajyy na-ããj hē tii d' raganyyh. Sahõnh hē ta ti tabana P'op Hagä Do hanaa.

13 Bē hyb n'aa newē baad tado bä, Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bä, ỹ̃j raky n'aa ets'ēē bä sa nuu kanajesuu doo me.

14 Badäk hahỹ̃ hã ji bad'oo doo, P'op Hagä Do anoo doo, ti na-ããj hē tametēēh hahỹ̃h: Baad nado ajyy sa hã sa sēen dewēet doo me raboo bä. Sēen dewēet do ajyy hã tawaneh'ēēh do haj'aa.

15 Sēen dewēet doo, ỹ̃j sa hetsó ti ta tii. P'op Hagä Do an'oo däk ti sa hã, sa nu jesuu n'aa.

16 Ta ti hedoo do p'ãã karēn do ky ked'aak do hã hahỹ̃ da ỹ̃ baher'oot: Dooch ta see mo n'aa me ãã adoo bä, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do panang wób hēnh habok do na-ããj hē, dooch ta see mo n'aa me rabahed'oo Jesus hyb n'aa rakahet'aa bä.

Jesus ji hyb n'aa esee do heen n'aa rataheb'ēēs do ky n'aa hahỹ̃h

17 Hahỹ̃ hã bē ỹ̃ metēek doo, dooch bē hã ỹ̃ j'aa etsēē bä. Ta tii d' ỹ̃ wén her'oot, teg'yys baad nadoo do bē kahet'aa bä.

18 Pooj jé ỹ̃ ky n'aa napäh, dooch m' séd hã bē h'yyb hedo bä. Bē m' h'yy ketyn hõm bē kahet'aa bä. Ta mahang ỹ̃ ky daheeh ỹ̃ rapanäk doo.

19 (Dooch ji ky sēew its bä! Taw'ãäts hē bē h'yy ketyn hõm, P'op Hagä Do matym gó baad hadoo do bē mahang

habong do rakametä däk hyb n'aa.)

20 Bē kahet'aa bä, dooch Jesus ji hyb n'aa esee do waa n'aa tado wäd bä bē awa doo.

21 Bē awa bä, dooch m' bē gadaa bä ta wób. Sa pooj jé bē karēn bē bawa bē waa. Ti hyb n'aa, ta wób rabas'aah nä bä, ta wób a'oom kãn ta bahãnh reēek do haj'aa.

22 Dooch g'eeh bē tób enä bä, bē yd wa péh, bē yd eēek péh? Bē ty n'aa ges'yyk P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do kahet'aa doo. Bē nu meb'y'yyh kas'uut do bē mahang habong doo. Nyy da kēh ỹ̃ bē hã? Bē ỹ̃ j'aa etsē g'ee da ta tii da bē bad'oo do hyb n'aa? Dooch. Dooch né hē bē ỹ̃ j'aa etsēē bä.

23 Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ỹ̃ gadoo doo, ti né hē ti ỹ̃ tabēj wät do bē hã. Hahỹ̃ né hē ti ỹ̃ gadoo ta ky n'aa: Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, atsēm, ta majĩ moo gó takahaēēnh noo gó, tabado däk pãw,

24 ti m' ta hyb n'aa taky n'aa ets'ēē wät do jawén paa bä, taganabäh hõm, ti m' taky hadoo: “Hup ỹ̃, bē hyb n'aa ỹ̃ an'oo däk do heen n'aa hahỹ̃h. Hahỹ̃ da d' bē bad'oo, ỹ̃ bē hyb n'aa esee do hyb n'aa”, nãng mäh.

25 Ti hadoo ēnh, rabawēh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado däk ēnh uwa bēēh hood ti m' taky hadoo: “Majyw ỹ̃, ỹ̃ anoo do ỹ̃ dajēp noo gó heen n'aa hahỹ̃h. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kã. Hỹ̃ jawén majyw ỹ̃ hyb n'aa

ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng.‡ Hahỹ bē eēg had'yyt bā hỹ jawén, tii d' bē bad'oo ŷ bē hyb n'aa esee hyb n'aa", näng mä Jesus.

²⁶ Ta ti pāw bē awa bā, ta ti ta hood gabuuj uuh bē eēg bā, bē her'ood hōm Jesus dajēp do ky n'aa p'aa hēnh tamatēeh bā kā.

²⁷ Ti hyb n'aa, daap hē ta ti pāw hawa doo, ta ti Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do majyyw heen n'aa hood gó hanäng do uuh heēek doo, nesaa do tamoo wād dāk tii hā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hub wē, ta majyyw wē na-āāj hē.

²⁸ Taw'āāts hē ji daaj hē ji h'yyb ji hyb n'aa newē bā baad tado bā pāw uuh ji awa do pooj jé, majyyw heen n'aa ji eēek do pooj jé.

²⁹ Hahỹ hyb n'aa ta ti ŷ wén her'oot: Daap hē ji awa bā, daap hē ji eēg bā, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hub ky n'aa ti ji hyb n'aa nanewē bā, ji daaj hē ji ky n'aa katakyyk baad nadoo doo me.

³⁰ Ti hyb n'aa né hē hajōk bē mahang nahejooj boo, hajōk bē mahang nahēē enäh, ta wób dejēp.

³¹ Jesus heen n'aa ēr gadoo do pooj jé ēr daaj hē ēr hyb n'aa newē bā baad ēr h'yyb tado bā, dooh tii bā ēr P'op Hagä Do rejā bā.

³² Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ēr hā taky n'aa etyy bā, nesaa do tanoo ēr hā ēr tama metēek hyb n'aa, badāk hahỹ hā habong do ta hā

h'yy kana'eeh do sa nemuun ēr tanarejāā hyb n'aa ta jawén kā.

³³ Ta tii kā, wakān haa, taw'āāts hē bē gada ta wób, bē kahet'aa bā Jesus heen n'aa bē bawa hyb n'aa.

³⁴ Bē bas'aah bā, taw'āāts hē bē tób yt hē bē bawa séd hā bē kahet'aa do pooj jé Jesus heen n'aa bē tab'ēēs hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa netyy hyb n'aa nesaa do bē hā.

ŷ kajaa bā kā, ky n'aa see ŷ baher'oot bē hā.

12

P'op Hagä Do Sahee hā hana do ji hajaa do ky n'aa hahỹh

¹ Hỹ kā wakān haa, baad ŷ karēn bē bahapāh P'op Hagä Do Sahee hejój gó ji hajaa doo.

² Bē hapāh, p'ooj ub, Jesus hā bē h'yy kana'eeh nā noo gó, ta s'ee hēnh bē rah'yyb mahũũm had'yyt hē, kabarii nedēp do hā bē h'yy ka'eeh hyb n'aa.

³ Ti hyb n'aa ŷ karēn bē bahapāh hahỹh: P'op Hagä Do Sahee hejój gó her'oot doo, dooh Jesus taky n'aa was'ee bā. Dooh na-āāj hē ji haja bā, "Jesus né hē ti Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo", ji her'ood bā P'op Hagä Do Sahee hejój gó tanado bā ji hā.

⁴ Ti anäng hajōng ta wób hedoo do ji hajaa ji moo wāt doo, P'op Hagä Do Sahee

‡ 11:25 P'ooj ub Mosees sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahỹ ji hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

anoo doo. Sét né hē P'op Hagä Do Sahee tahana tii hã.

⁵ Ti anäng ta wób hajöng ji mamasa doo. Ti hadoo né hē, jããm né hē sét ub Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër wë moo wät doo.

⁶ Ti anäng hajöng ta wób ji hajaa ji moo wät doo. Ti hadoo né hē, sét ub ti P'op Hagä Do ta ti ji hã hanoo doo, ta tii me ta wë ji moo wät hyb n'aa.

⁷ P'op Hagä Do Sahee hã hana doo, sahõnh hã takan'oo däk sahõnh hē Jesus hã h'yy ka'eeh do tamasa hyb n'aa.

⁸ Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo tak'ëp hajaa doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo h'yy ganäng doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa.

⁹ P'op Hagä Do Sahee, sét hadoo doo, anoo ta see hã baad tah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ta see hã tabanoo ta wób tabaheso hyb n'aa.

¹⁰ Ta see hã P'op Hagä Do Sahee anoo ta hejój me tapehuunh hyb n'aa. Ta see hã tabanoo P'op Hagä Do kyyh tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hã tabanoo tabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä, sahee see tado bä ti her'oot doo. Ta see hã tabanoo kyy wób me, ji h'yy kanadaw'uuh doo me, tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hã tabanoo kyy wób me kaher'oot do tatab'ëes hyb n'aa maa new'ëe do sa hã.

¹¹ Sét né hē P'op Hagä Do Sahee sahõnh hē ta ti hanoo doo. Tah'yyb däng doo da né

hē sahõnh hē sa hã tabanoo tii.

Sahõnh hē ëër, Jesus uuh hadoo do ky n'aa hahÿÿh

¹² Hajöõ né paawä ji hã, ji noo hedoo doo, ji nabuuj hedoo doo, ji matym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, sét né hē ji. Ti hadoo ënh Kristo hã, Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hã.

¹³ Ër wób, Judah buuj. Ër wób, ta wób buuj. Ër wób, ta wób sa karom hedoo doo. Ër wób, kariw n'aa temah doo. Tii d' tahado né paawä, ër nu kemuun bong P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, sét Jesus hub hadoo ër bahadoo hyb n'aa. Sét né hē ti P'op Hagä Do Sahee ër gadoo doo.

¹⁴ Hajöng né hē ji hã hanäng doo ji uuh. Sét uuh had'yyt nadoo ji uuh.

¹⁵ Ji tsyym ky hado bä paawä: "Ta moo ÿ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ÿ do bä", ji uuh had'yyt né hē tii, ta ti edo né paawä.

¹⁶ Ji nabuuj ky hado bä paawä: "Ta matym see ÿ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ÿ do bä", ji uuh had'yyt né hē tii, ta ti edo né paawä.

¹⁷ Sahõnh hē ji hã hanäng doo ji matym tado bä paawä, nyy da paawä ji maa newëe tii bä? Sahõnh hē ji hã hanäng doo ji nabuuj tado bä paawä, nyy da ji matsehÿÿk tii bä?

¹⁸ Sahõnh hē ji hã hanäng doo ji uuh P'op Hagä Do bat'ëeg hõm ji hã, tah'yyb däng doo da.

19 Séd uuh had'yyt hē tado bā paawā ji hā, dooh paawā ji hub had'yyt hē tado bā.

20 Hahỹỹ da né hē: Hajōng né paawā ji hā hanāng do ji uuh, sét né hē ji.

21 Ji matym dooh tahaja bā taky hado bā ji moo hā: “Dooh hyb n'aa ōm ỹ karēn péh.” Dooh na-āāj hē ji moo haja bā ji tsyym hā taky hado bā: “Dooh hyb n'aa ōm ỹ karēn péh.”

22 Ta ti ji hā hanāng do uuh nahejooj is doo, ti né hē ti baad ji karēn up doo.

23 Ji uuh ji hā ky n'aa net-sēeh doo, baad ji weh'ēeh. Ta wób hā ji manetēeh doo, baad ji ban'yyh.

24 Ji uuh wób ji metēeh doo, dooh hyb n'aa baad ji ban'yyh péh. Baad P'op Hagā Do benyyw hōm ji hā hanāng doo, ta ti ji hā hād ky n'aa netsēeh hedoo do rakawehēē dāk hyb n'aa.

25 Tii da tawén d'oo, ji hā takanetyn hōm hyb n'aa, sahōnh hē ji hā hanāng do séd demuun baad rakahag'āās hyb n'aa na-āāj hē.

26 Sét hē ji hā hanāng do ji uuh nesaa do tahob bā, sahōnh hē séd demuun raba-hoop. Ta see ji uuh kawehēē dāg bā, sahōnh hē ji uuh wób taw'āāts hē sa hā.

27 Bē sahōnh hē, Kristo hub hadoo bēeh. Sét ken'yyh bēeh, ta uuh hadoo.

28 Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do sa mahang P'op Hagā Do banoo, pooj jé Jesus mejūū do rabad'oo doo. Ta jawén ta ky n'aa herot doo. Ta

jawén ta ky n'aa ma mehetēk doo. Ta jawén rapehuunh do haj'aa doo, ta wób rabaheso hajaa doo, ta wób masa doo, ta wób h'yyb mahūūm n'aa hedoo doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do hajaa her'oot do na-āāj hē.

29 Sahōnh hē g'eeh Jesus mejūū do had'yyt hē? Sahōnh hē g'eeh ta ky n'aa rod had'yyt hē? Sahōnh hē g'eeh ta ky n'aa ma mehetēk do had'yyt hē? Sahōnh hē g'eeh rabahajaa rapehuuj had'yyt hē?

30 Sahōnh hē g'eeh rahajaa ta wób rabaheso? Sahōnh hē g'eeh kyy wób rahajaa rer'ood bā? Sahōnh hē g'eeh rahajaa kyy wób me kaher'oot do ratabēj bā?

31 Dooh. Taw'āāts hē ji ha-jaa do P'op Hagā Do Sahee ji hā hanoo do ta bahānh had'op do hā, ta wób masa do hā, bē h'yyb padāg. Pooj jé dó bē ỹ metēeh hỹỹ ká sahōnh hē ta bahānh baad hadoo doo:

13

Ji kamahān do ky n'aa hahỹỹh

1 Ajyy sa kyy me, āās sa kyy me na-āāj hē ỹ haja bā né paawā ỹ her'ood bā, ỹ kamanahān bā paawā, dooh taw'āāts hē tado bā. Jāām hē sapaar redas do ky hado dāk ỹ tii bā.

2 P'op Hagā Do ky n'aa ỹ haja bā né paawā ỹ ma-her'ood bā, P'op Hagā Do Sahee hā ỹ tabanoo do hyb n'aa tii, ji nahapāh do hā ỹ h'yy ganyy bā paawā, sahōnh

hē ŷ hapēē bā paawā, tak'ēp ŷ h'yy ka'eeh do hyb n'aa waēē hā ŷ haja bā paawā ŷ mejō bā takahŷŷd hāng, ta wób ŷ kamanahān bā paawā, daap paawā ŷŷh.

³ Sahōnh hē wē ŷ hanāng do kas'uut do sa hā ŷ an'oo bā paawā, daj ŷŷ hē paawā ŷ kan'oo dāk ŷ rabaju tēē, ŷ kamanahān bā, daap paawā ti hā ŷŷ.

⁴ Kamahān do kanejāg. Kamahān do ky ennyym. Dooh tah'yy kajewēēts bā. Dooh ta hā hē taj'aa etsēē bā. Dooh takasabé bā.

⁵ Tawaneh'ēēh do nado. Dooh ta daaj hē takarēn do jawén tawād bā. Dooh nayyw hē takawaj'āān bā. Dooh tah'yy gaēēj bā ta wób sa wē.

⁶ Dooh tatsebee bā baad nadoo do hā. Baad hadoo do hyb n'aa tatsebé.

⁷ Kamahān doo, dooh tah'yy gajēē hōm bā. Ta wób hā tah'yyb eeh had'yyt hē. Tagadaa had'yyt hē. H'yyb jawyk doo gó sahōnh hē tagadoo.

⁸ Kamahān doo, dooh tahēēj bā. Tii d' nado P'op Hagā Do ky n'aa ji her'oot do ji hajaa doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do ji hajaa ji her'oot doo, ji hapāh do na-āāj hē. Ahānh da tii.

⁹ Da hē ji hapāh doo, P'op Hagā Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do na-āāj hē, ta uuh ub tii.

¹⁰ Baad had'op do heh'āāt do kaja bā kā, tii bā kā, dooh hyb n'aa ji karēn wāt pé ta uuh hadoo doo.

¹¹ Hahŷ hadoo tii: ŷ kara-pee noo gó, karepé raber'oot doo da ŷ ber'oot paah, karepé rahyb n'aa newēē doo da ŷ hyb n'aa newēē paah. ŷ wah'ēē wāt bā kā ŷ eréd hōm ta ti karapee ŷ h'yyb hadoo do paah.

¹² Da hē, dooh baad ēr hapēē nā bā P'op Hagā Doo, japow gó ji heg'āāns do hadoo. Ta jawén da ēr bahapāh baad ub kā, heh'āāt kā. Da hē, jāām hē ta uuh ŷ bahapāh. Ta jawén da, sahōnh hē ŷ bahapāh ta hā, ŷ P'op Hagā Do hapāh doo da né hē.

¹³ Hŷŷ kā tamawoob hē hadoo do ti haym: Ji h'yy ka'eeh doo, ji gada doo, ji kamahān doo. Ji kamahān doo, sa bahānh baad had'op do tii.

14

Ji hajaa do P'op Hagā Do Sahee hana do ky n'aa bód hahŷŷh

¹ Taw'āāts hē kamahān do hā baad bē h'yyb padäg. Taw'āāts hē P'op Hagā Do Sahee hā hana do ji hajaa do hā bē h'yyb padäg na-āāj hē. Pooj jé, P'op Hagā Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do hā baad ub bē h'yyb padäg.

² Hahŷ hyb n'aa ta ti ŷ wén her'oot: Kyy wób me her'oot doo, dooh ta wób tamaher'ood bā. P'op Hagā Do sii taber'oot tii hā. Dooh maa napāh pé ta ti taher'oot doo. Ji nahapāh do ky n'aa taher'oot tii, P'op Hagā Do Sahee an'oo bā.

³ Tii d' nado P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do hã. Ta wób hã ti ramaher'oot. Ta ti ji tamasa, ji h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa. Ji tamaher'oot, baad ji bawät hyb n'aa. Ji tah'yyb en'yym.

⁴ Kyy wób me her'oot doo, ta daaj hẽ, ta hã hẽ takamasa tii, P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm hyb n'aa ta h'yyb gó. P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do tamasa ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó takah'ũũm hyb n'aa.

⁵ Ỹ karēn paawä sahõnh hẽ bẽeh, bẽ bahajaa kyy wób me bẽ baher'oot. Ti hadoo né hẽ, tak'ëp ỹ karēn P'op Hagä Do ky n'aa bẽ her'oot. Kyy wób me kaher'oot do bahãnh baad hadoo P'op Hagä Do ky n'aa her'oot doo.* Kyy wób me kaher'oot doo, ta ky n'aa nyy d' tahanäng pé ji her'ood bã, Jesus hã h'yy ka'eeh do kahet'aa do ramaa napäh hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó kah'ũũm hyb n'aa, ti na-ãäj hẽ baad ub.

⁶ Ti hyb n'aa wakãn haa, bẽ wẽ ỹ kajaa bã, kyy wób me bẽ ỹ maher'ood bã paawä, nyy d' paawä bẽ tamasa tii? Dooh paawä bẽ tamasa bã. Hã ỹ P'op Hagä Do metëeh doo, ji hajaa do ky n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa, ji ma metëek do ky n'aa bẽ ỹ maher'oot do na-ãäj hẽ, ti bẽ tamasa.

⁷ Ji gamehỹyh do ky n'aa me, ji etën do ky n'aa me na-ãäj hẽ tii d' bẽ ỹ metëeh ỹ hanäng pé tii, ta ti hedëp

do nado né paawä. Baad ranetën bã, baad raga-manehã bã, nyy da ta wób rabahapäh ti teh'ũũm doo?

⁸ Ti hadoo né hẽ torõmbet häd näng do hã. Nyy da g'eeh warahén rah'yy genä bã kaneb'ooch doo hẽnh tanaëej bã, baad torõmbet ragamanehã bã?

⁹ Ti hadoo né hẽ bẽ hã. Kyy wób me ta wób bẽ maher'ood bã, nyy da ramaa napäh ta ti ky n'aa, nyy d' tahanäng péh? Daap hẽ ti bẽ baher'oot kyy wób me.

¹⁰ Hajõng ti anäng kyyh badäk hahỹh hã. Baad ub sahõnh hẽ tii, maa napäh do sa hã.

¹¹ Ỹ kyy maa nanapäh doo, ta tii hã, ỹ ta s'ee hẽnh naa, ta s'ee hẽnh naa ỹ ta hã.

¹² Ti hadoo né hẽ bẽ hã. Tak'ëp bẽ karēn P'op Hagä Do Sahee hana do bẽ gado bã do hyb n'aa, taw'ãäts hẽ bẽ h'yyb padäg sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do masa do hã.

¹³ Ti hyb n'aa kyy wób haj'aa doo, taw'ãäts hẽ raky n'aa etsëe P'op Hagä Do hã, tabanoo hyb n'aa na-ãäj hẽ sa hã rabahajaa hyb n'aa ratab'ëes do nyy d' tahanäng pé tii.

¹⁴ Kyy wób me P'op Hagä Do hã ỹ ky n'aa etsëe bã, hëp ỹ tym ti ky n'aa etsëe. Dooh ỹ hapäh pé ỹ her'oot doo.

¹⁵ Nyy d' ỹ bad'oo ti tahado bã? Hahỹh da ỹ bad'oo: Ỹ da ky n'aa etsëe hëp ỹ tym me, ỹ hapäh doo me na-ãäj hẽ da ỹ

* **14:5** P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do baad ub tawén doo, kyy wób me kaher'oot do bahãnh, hajõng tamasa do hyb n'aa.

ky n'aa etsēē. P'op Hagä Do ŷ ma ejäm da hēp ŷ tym me, ŷ hapäh doo me na-āāj hē.

¹⁶ Jääm hē a h'yyb tym gó P'op Hagä Do maj'aa etsēē bā, nyy da ōm raky masa rana-hapēē bā maher'oot doo?

¹⁷ Baad né paawä P'op Hagä Do maj'aa etsē, kyy wób me maher'oot doo, dooh ta wób tamasa bā rah'yy ka'eeh do kah'üüm hyb n'aa.

¹⁸ P'op Hagä Do ŷ j'aa etsē, sahõnh hē bē bahãnh ŷ bahajaa kyy wób me ŷ maher'oot do hyb n'aa.

¹⁹ Ti hadoo né hē, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang, hā ŷŷ, taw'ääts hē ji ma poo oow pé kyyh ji maa napäh do ŷ her'ood bā ŷ ma metēēk bā, 10 miw kyyh ji maa nanapäh do mahãnh.

²⁰ Wakän haa, karepé h'yy gatamah do bē hado manä P'op Hagä Do Sahee ji hā hanoo do hā. Taw'ääts hē wah'ēē h'yyb hadoo bēēh, ta ti hā. Taw'ääts hē nesaa do hā bē h'yy gatamah karapee t'aah h'yy gatamah do hadoo.

²¹ Hahŷŷ da P'op Hagä Do kyy kerih do hā:

“Ji nahapäh do kyy me,
ta s'ee hēnh naa do sa kyy me,
ŷ maher'oot da karapé
haa.

Ti hadoo né hē da, dooh da
raky dahé bā ŷŷh”,†
näng mä Tak'öp Hyb N'aa
Jawyk Do kyyh.

²² Ti hyb n'aa kä, kyy wób me kaher'oot doo, Jesus hā

h'yy kana'eeh do metēē n'aa, ta hā h'yy ka'eeh do metēē n'aa nado. P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do metēē n'aa tii, ta hā h'yy kana'eeh do metēē n'aa nado.

²³ Séd hā Jesus hā h'yy ka'eeh do rakata bā kä, kyy wób me sahõnh hē rer'ood bā paawä, ti ta seeh, nahapäh doo, Jesus hā h'yy kana'eeh do na-āāj hē tajēē suun bā tii bā, sahõnh hē bē meraa bong hadoo ted'oo da.

²⁴ Jesus hā h'yy kana'eeh doo, nahapäh do na-āāj tajēē suun bā P'op Hagä Do ky n'aa sahõnh hē rer'ood nuuj jé, kametä däk tii bā ta hā nesaa do ta h'yyb tym gó hanäng doo. Ky n'aa kety däk tii bā sahõnh hē bē her'oot do hyb n'aa.

²⁵ Kametä däk tii bā sahõnh hē ta h'yyb tym gó tahyb n'aa newēē do pooj jé ji nahapäh doo. Ta taron nu paa me tabahyy häng da, P'op Hagä Do taj'aa etsē hyb n'aa. “P'op Hagä Do awät né hē bē mahang”, näng da.

²⁶ Wakän haa, taw'ääts hē hahŷŷ da bē bad'oo bē kahet'aa bā: Ta see P'op Hagä Do hā tama ejäm, ta see ma metēēk P'op Hagä Do ky n'aa, ta see her'oot P'op Hagä Do ta hā tametēēh doo, ta see her'oot kyy wób me, ta see tab'ēēs kyy wób me kaher'oot do nyy d' tahanäng péh. Taw'ääts hē sahõnh hē ta tii d' ji bad'oo, sahõnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do h'yyb gó P'op Hagä Do ky n'aa

† 14:21 Isajas 28.11-12

takah'ũm hyb n'aa.

²⁷ Kyy wób me raher'ood bã, jããm né hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ ti her'oot. Taw'ãäts hẽ sét ken'yyh raber'oot. Tii bã, taw'ãäts hẽ ta see tab'ëes nyy d' tahanäng péh.

²⁸ Tabadoo bã ta ky n'aa tab'ëes doo, nyy d' tahanäng pé ti tab'ëes doo, taw'ãäts hẽ bag hẽnh tabasooh bë kahet'aa bã kyy wób me her'oot doo. Taw'ãäts hẽ ta m'aa hẽnh, ta tób hẽnh taber'oot P'op Hagä Do sii.

²⁹ Taw'ãäts hẽ pawóp hẽ, tamawoob hẽ raher'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Taw'ãäts hẽ ta wób ramatakëe, ta ti ta her'oot do baad tado bã.

³⁰ Sa mahang hat'oonh do gado bã ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do ky n'aa, taw'ãäts hẽ pooj jé her'oot do ky ym, ta ti hasooh do ber'oot hyb n'aa kã.

³¹ Ta tii da sét ken'yyh bë baher'oot P'op Hagä Do ky n'aa, bë sahõnh hẽ bë ma kametëek hyb n'aa, bë h'yyb hedo magyys hẽ hyb n'aa.

³² P'op Hagä Do ky n'aa rod rahajaa rah'yy kamedug bã, rahajaa ragadaa bã raba-her'oot hyb n'aa.

³³ Dooch P'op Hagä Do hanaa tado bã ta ti jé pad'yyt hẽ kaher'oot doo, baad nahõm doo. Baad hadoo do ji h'yyb n'yyim doo, ti ti P'op Hagä Do hanaa.

Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do rabahed'oo doo da,

³⁴ taw'ãäts hẽ ȳȳj dooch rer'ood bã séd hã rakahet'aa bã. Taw'ãäts hẽ bag hẽnh rabab'ëeh. Dooch taw'ãäts hẽ tado bã rer'ood bã ji kahet'aa bã. Taw'ãäts hẽ ȳȳj raky daheeh ajyy, Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo da.

³⁵ Tanyy bã sa hã reaanh doo, taw'ãäts hẽ sa tób hẽnh sa patug hã rabeaanh, dooch taw'ãäts hẽ tado bã do hyb n'aa ji kahet'aa bã ȳȳj rer'ood bã.

³⁶ Bë hanaa bë ed'oo g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa hanäm doo? Jããm hẽ bë tii, ta ti gadoo do bë ed'oo g'eeh?

³⁷ P'op Hagä Do ky n'aa rod ta hã pé ted'oo doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa gadoo do ted'oo doo, taw'ãäts hẽ tah'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ do né hẽ ti ȳ erii wät doo.

³⁸ Hahỹ manatakëe doo, dooch né hẽ ji hyb n'aa p'eed bã tii.

³⁹ Ti hyb n'aa kã, wakãn haa, taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do ky n'aa bë her'oot do hã bë h'yyb padäg. Bë medug manä kyy wób me rer'ood bã.

⁴⁰ Ti hado né hẽ paawä, baad bë adoo ti ta tii, ta tyw n'aa näng bã.

15

Jesus ganä wät do ky n'aa hahỹyh

¹ Hỹỹ kã, wakãn haa, ȳ karën bë hyb n'aa esee Jesus Kristo ky n'aa hanäm do bë ȳ ma met'ëeg wät do paah, bë gadoo do paah. Ta ti né hẽ bë h'yy ka'eeh do mejój n'aa.

² Ta ti ky n'aa hanām do ed'ēep bē h'yyb tym P'op Hagā Do wē, baad bē hyb n'aa matakā bā tii, bē neréd bā ŷ ma metēek do ky n'aa. Tii d' tanado bā, daap bē h'yy ka'eeh.

³ Jāām hē baad hadoo do ta ky n'aa ŷ gadoo do ti bē hā ŷ tab'ēēs doo. Hahŷ né hē tii: Kristo dajēp nesaa do ēr moo bok do sām, P'op Hagā Do kyy kerih do ta pooj jé ta her'oot doo d' né kā.

⁴ Ti m' radakā jēng, ti m' tamawoob dāg kā ta ā kā taganā wāt p'aa hēnh, pooj jé P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot doo da né kā.

⁵ Ti jawén mäh, Peed hā takas'ee wäd kän. Ti jawén mäh, 12 hedoo do sa hā takasee ēnh.

⁶ Ti bahānh mäh, séd noo gó 500 ta ma matēg sa hā takas'ee wäd kän. Hajōng sa wób ed'ēep nā hahŷ ŷ berih bā. Hap'ēeh do wób radejēb kän.

⁷ Ti m' takasee Tsijaag hā, sahōnh hē tamejūū do hedoo do sa hā na-āāj hē.

⁸ Tagadēeg ub takas'ee kän hā ŷŷ, ŷ ajān s'oo hadoo do hā.

⁹ Sa yd jé had'os do ŷŷh, Jesus mejūū do sa mahang. Dooh paawā ŷ ramaneēej bā Jesus mejūū doo, P'op Hagā Do karapee ŷ rejāā do paa hyb n'aa.

¹⁰ Ti hadoo né hē, ta mejūū do see da hē ŷ wén hado dāk, P'op Hagā Do ky ennym do hyb n'aa hā ŷŷ. Daap hyb n'aa nado ta ti hā ŷ taky ennym doo. Dooh. Ta wób moo bok do bahānh ŷ moo wäd wāt. Ti

hadoo né hē, dooh ŷ tado bā ti moo wät doo. Hā ŷ P'op Hagā Do ky ennym do hanaa tii.

¹¹ Hŷŷ kā ŷ tado bā bē hā maher'ood wät doo, ta wób rado bā, ti né hē ti ta ky n'aa āā her'oot doo. Ti ky n'aa né hē ti bē ky dahé bong doo.

Jesus ganā wāt do ky n'aa ta wób raky sēm do ky n'aa hahŷŷh

¹² Kristo ganā wāt āā her'ood bā, h'ēed hyb n'aa dooh ji ganā bā dejēp do mahang bē wób sa kyyh?

¹³ Te hub tado bā ta ti bē wób her'oot doo, ji ganā bā paawā, Kristo na-āāj hē paawā dooh paawā taganā wäd bā tii bā.

¹⁴ Kristo ganā wäd bā paawā, daap paawā tii bā āā maher'ood hōm do ta ky n'aa. Daap hē na-āāj hē paawā bē h'yy ka'eeh doo.

¹⁵ Kristo ganā wäd bā paawā, noo kanesa do paawā āā tii bā, Kristo ganā wāt P'op Hagā Do an'oo bā āā ma metēek do hyb n'aa. Dejēp do ganenā bā paawā, dooh Kristo ganā wäd P'op Hagā Do an'oo bā paawā.

¹⁶ Dejēp do ganenā bā, dooh paawā Kristo ganā wäd bā.

¹⁷ Kristo ganā wäd bā paawā, daap hē paawā bē h'yy kae dāk ta hā. Ti tahado bā paawā, dooh na-āāj hē takawug bā nesaa do bē h'yyb tym gó hanāng do paah.

¹⁸ Te hub tado bā paawā ta tii, gawatsig hōm paawā Kristo hā h'yy ka'eeh do sa makūūh.

19 Jāām hē da hē, badāk hahỹỹ hā ji bawāt nā bā Kristo hanaa ji gahēēn bā, tii bā taw'āāts hē paawā tak'ēp, sahōnh hē mahānh, ēr rat'yyd mehīn paawā.

20 Tii d' nado. Kristo ganā wāt né hē dejēp do mahang P'op Hagā Do an'oo bā. Pooj jé dejēp do mahang ganā wāt do tii. Ta wób na-āāj hē genyyh do metēē n'aa tii.

21 Hahỹ hyb n'aa ŷ wén her'oot tii: Sét hē aj'yy ji dajēp do du na doo. Ti hadoo na-āāj hē sét hē aj'yy see ji ganyyh do dejēp do mahang du na doo.

22 Adāw hyb n'aa sahōnh hē ji dejēp. Ti hadoo ēnh Kristo hyb n'aa kā sahōnh hē ragenyyh da.

23 Sahōnh hē genyyh do bahānh, pooj jé ganā wāt do Kristo. Ta jawén, Kristo kajaa bā kā, ta hā h'yy ka'eeh do ragenā boo kān da.

24 Tii bā kā, badāk hahỹ gawatsik do kaja kān. Kristo j'aa ketsē do jawén paa bā sahōnh hē mejūū do ji nahapāh do sa hā, sahōnh hē bag'āās do ji nahapāh do sa hā, sahōnh hē hejój enāh do ji nahapāh do sa hā na-āāj hē, tii bā tabag'āās do Kristo bahaeēj kān da P'op Hagā Do ta Yb hā kā.

25 Kristo bag'āās da sahōnh hē ta majī hā taj'aa ketsē bā kā.

26 Tagadēēg ub kā majī tagawats'iik doo, dajēb.

27 Ta ti ŷ wén her'oot, hahỹỹ da P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa: "Sahōnh hē ta tsyym yt hā P'op Hagā Do an'oo bā tabag'āās hyb n'aa."* "Sahōnh hē tabag'āās" tabaher'oot bā, dooh P'op Hagā Do ta Yb sii hē tado bā tii, ti né hē hanoo do hyb n'aa ta hā sahōnh hē tabag'āās doo.

28 Takajaa bā kā sahōnh hē Kristo bag'āās doo kā, ti noo gó kā, ta daaj hē ta Yb yd jé da tanu gadäg kān. Tii d' tawén hadoo, ta Yb, sahōnh hē ta hā han'oo dāk doo, tabag'āās hyb n'aa, sahōnh hē bahānh tabahado dāk hyb n'aa kā, sahōnh hē tabag'āās hyb n'aa kā.

29 Hỹỹ kā, ji ganānā bā paawā, nyy da rabad'oo da dejēp do hyb n'aa nu kemuun doo? Dejēp do ganānā bā paawā, hēd n'aa tii d' rawén d'oo?†

30 Ji ganānā bā paawā, dooh hyb n'aa pé had'yyt hē ŷ ahoop doo. Ji ganā wāt do hyb n'aa ŷ wén gadoo Jesus hyb n'aa ŷ ahoop doo.

31 Dajēb gó had'yyt hē ŷ bawāt tak'ēp ŷ rarejāā do haj'aa. Né hup ŷ né ta ti ŷ her'oot do bē wén hapāh, ŷ h'yy kasab'ee do hyb n'aa bē hyb n'aa Kristo Jesus ēr Wahē N'aa hyb n'aa.

32 H'ēēd hyb n'aa ŷ kamety wāt paa ajyy tabanas'aa he-doo do sa sii Epeso panang bā, jāām hē badāk hahỹỹ hā ji hawāt do hā ŷ h'yyb däg bā

* 15:27 Saaw-Mo 8.6 † 15:29 Dooh ji hapēē bā ta tii d' hed'oo doo. Dooh Paw-Ro met'ēēg bā dejēp do hyb n'aa ji nu kemuun bā. Jāām né hē ti ky n'aa gó tabeh'ūūm ji ganā wāt do ky n'aa.

paawä, ji ganana bä paawä? Ji ganana bä paawä, se hub né hē paawä hahỹỹ da sa ky hetëg: “Hamäh, ër awëëh, hamäh, ër eëg jati ër dejëb kån do hyb n'aa.”[‡]

³³ Bë an'oo manä bë rawad'ii. “Nesaa do moo heb'ooh do sii ji awäd bä, sa da h'yyb hadoo da ji, baad né paawä ji bawät pooj jé.”

³⁴ Taw'ääts hē p'aa hēnh bë h'yyb bë an'oo baad hadoo do hä. Bë moo boo manä wäd nesaa doo. Ta ti y wén mejuü, bë wób ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do sa h'yyb gó. Bë nu mebyy bok hyb n'aa y wén her'oot tii.

³⁵ Hahỹỹ da apäh da ta wób rabeanh: Nyy da dejëp do paa ragenä bok? Ny hadoo do sa hub?

³⁶ Baad nadoo do heaanh do tii! Joom tym ji ejoom doo, dooh taganä bä ta bóg nadajëb bä.

³⁷ Tiriig tym, joom tym wób na-ääj hē ji ejoom bä, dooh ta gajewëe tado bä ji ejoom doo. Ta tym ub ti ji ejoom doo.

³⁸ P'op Hagä Do bad'oo nyy d' tabahadoo joom, tah'yyb däng doo da. Joom tym ta wób hedoo tawëe bä. Ta see hadoo ta seeh, ta see hadoo ta seeh.

³⁹ Ti hadoo ënh ti anäng ta wób hedoo ta dab. Ta see hadoo ji dab, ta see hadoo har'ëëng dab, ta see hadoo taw'ëed dab, ta see hadoo na-ääj hē tah'yỹb dab.

⁴⁰ Ta wób hedoo wë hä habong do bag. Ta wób hedoo

badäk hahỹỹ hä habong doo. Ta see hadoo wë hä habong do sa hetsóh. Ta see hadoo badäk hahỹỹ hä habong do sa hetsóh.

⁴¹ Ta see bag hadoo papỹỹ, ta see bag hadoo kamarab, ta see bag hadoo sagõõh. Sagõõh wób ta wób hedoo ta matym.

⁴² Ti hadoo né da dejëp do mahang ji ganyyh do hä. Karejää ji kamag ji dakä jëng doo. Taganyyh bä kä, kanarejã wäd.

⁴³ Nas'aa ji kamag ji dakä jëng bä. Tak'ëp tabahetsooh taganyyh bä kä. Nahejooj its ji dakä jëng bä. Hejooonh taganyyh bä kä.

⁴⁴ Dab näng ji kamag ji dakä jëng doo. Taganyyh bä kä, papuu j däg ji hub P'op Hagä Do Sahee ed'ëep doo. Ji hub dab näng do tanyy bä, tii b' ti anäng na-ääj hē ji hub papuu j P'op Hagä Do Sahee ed'ëep doo.

⁴⁵ Hahỹỹ da takerih doo gó: “Jääm pooj jé aj'yy, Adãw, hedëb gëet doo.”[§] Tagadëeg ub Adãw hedoo doo, Kristo, ji edëp do hanoo do Sahee hado däk tii.

⁴⁶ Pooj jé dó tabanyy däk ji hub dab näng doo. Ta jawén ji hub papuu j, P'op Hagä Do Sahee ed'ëep doo.

⁴⁷ Jääm pooj jé aj'yy, badäk hahỹỹ hä tsäng hanaa. Aj'yy ta jawén hana doo, Kristo, hỹ pong jé naa tii.

⁴⁸ Badäk hahỹỹ hä habong

[‡] 15:32 Ji h'yyb karën doo da né hē ji moo wät tahanäng pé ti sa ky hetëg doo. Ji ganana bä paawä, se hub né hē tii bä paawä raher'oot doo. [§] 15:45 Genesis 2.7

doo, Adāw k'āāts gó hana do hadoo ti sahõnh hẽ. Hỹ pong jé hana do hadoo da ẽr hub papuuj hỹ pong jé naa ẽr gadoo doo.

⁴⁹ Da hẽ, badäk hahỹỹ hã ẽr babok nã bã, Adāw hadoo nã ẽer. Ti hadoo né hẽ da, ti awät ti noo gó, hỹ pong jé hana do hadoo da ẽer.

⁵⁰ Hahỹ ti ỹ her'oot, wakãn haa: Dab nãng doo, majyyw nãng doo, dooh da tanu dẽẽ bã P'op Hagä Do bag'āās bã. Karejãã doo, dooh tagado bã nadajëp doo.

⁵¹ Bẽ hyb n'aa matakä da! Bẽ ỹ maher'oot ji nahapäh do hã: Dooh ẽr sahõnh hẽ ẽr dejëb bã.** Ti hadoo né hẽ, sahõnh hẽ ẽr da kawereem.

⁵² Nayyw hẽ ti ji kawareem doo, ji ty watsig wäd sii hẽ, tagadëeg ub torõmbet häd nãng do ky ganyyh bã kã. Torõmbet ky ganã sii hẽ da sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do dejëp do paa ragenã boo kãn da. Ta ti dooh radejëb boo bã kã. Ti ẽer kã, ti noo gó hedëp nã doo, ẽr kawereem boo kãn, hedëb had'yyt do ẽr gadoo hyb n'aa kã. ⁵³ Karehejãã do kawareem da kanarejãã do hã. Dejëp do kawareem da nadajëp do hã kã.

⁵⁴ Ta ti bawät bã kã, karehejãã do kawareem bã kã kanarejãã do hã, dejëp do rakawareem bã kã nadajëp do hã kã, tii bã kã hahỹ kerih do ky däng do paa kã kaja kãn:

“Dajëb gawatsig kãn.

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa ketsëe kãn ta hã.”††

⁵⁵ “Dajëb, ny maj'aa ketsëe doo?

Dajëb, ny a hejój ji mamara-hejãã doo?”‡‡

⁵⁶ Nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëe doo, ti né hẽ dajëb mahỹỹj. Ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ji moo wät do hejój.

⁵⁷ P'op Hagä Do hã ẽr j'aa etsë. Ti né hẽ hanoo ẽr j'aa ketsëe doo, Jesus Kristo ẽr Wahë N'aa hyb n'aa.

⁵⁸ Ti hyb n'aa kã, wakãn haa ỹ kamahãn doo, taw'āāts hẽ bẽ h'yy kahejój. Bẽ an'oo manã bẽ tahewaāt do hã, bẽ h'yy ganejë hõm hyb n'aa. Taw'āāts hẽ bẽ moo boo had'yyt hẽ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wẽ sahõnh hẽ bẽ wẽ hanãng doo me, daap hẽ nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wẽ bẽ moo bok doo, bẽ bahapäh do hyb n'aa.

16

Ta wób ji masa do dajëer n'aa ky n'aa hahỹỹh

¹ Hỹỹ kã, P'op Hagä Do karapee Judah häj n'aa bã habong do ji masa do dajëer n'aa ky n'aa bẽ ỹ ma erih. Taw'āāts hẽ Garata häd nãng do häj n'aa hẽnh habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do ỹ mejũũ doo da, bẽ na-ããj hẽ tii d' bẽ bad'oo.

² Taw'āāts hẽ sét met'uuh hã ken'yyh bẽ betyn hõm tsyt

** 15:51 Jesus matëeh noo gó ta hã h'yy ka'eeh do ky n'aa ti ta her'oot. †† 15:54 Isajas 25.8 ‡‡ 15:55 Osejas 13.14

hē bē dajēer uuh bē gadoo do pēnh. Hajōng tado bā bē gadoo doo, hajōng do ta uuh bē betyn hōm tsyt hē. Kanahēn d'os hē tado bā, dooh denaa hē. Taw'āāts hē bē ata ŷ kajaa do pooj jé.

³Tii bā, ŷ kajaa bā kā, ŷ erih do ŷ mejūū da ajyy ta ti dajēer Jerusarēnh hēnh ratajooh do bē asēew hōm do sa sii, baad t'īī hēnh ragadoo hyb n'aa.

⁴Taw'āāts hē tado bā, ŷ na-āāj hē ŷ ahōm. ŷ d' rahadaa hōm tii bā.

⁵ŷ h'yyb dāng Masedonija hāj n'aa ŷ jatsēk. T'īī hēnh ŷ bewād nā do jawén paa bā, bē wē ŷ bahōm kån bē ŷ bahēg'āās hyb n'aa.

⁶Badawēēt apāh da ŷ bawāt bē pa. T'īī hēnh hyb n'aa hadoo da tarab'ēer ŷ tab'ēēs. Tii bā ŷ bē masa da ŷ bahōm hēnh.

⁷Dooh ŷ karēn bā ŷ h'yy kajóh gó bē wē ŷ beg'āās doo, ti hyb n'aa nayyw hē ŷ wén nahōm nā bē wē. ŷ karēn paawā badawēēt ŷ bawāt bē pa, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn bā tii.

⁸Ti nuuj jé ŷ baym da babā Epeso panang bā, jām Pēn-Tekos hād nāng do kajaa bā kā.

⁹Tyw n'aa nāng babā hā ŷŷ, baad Jesus ky n'aa ŷ beh'er'oot hyb n'aa, hajōk né paawā ŷ raganen'aak.

¹⁰Tsimoot kajaa bā bē wē, taw'āāts hē baad bē gadoo bē mahang, baad tabahadoo hyb n'aa ta hā. Tii d' ŷ wén etsēē bē hā, ŷ moo wāt doo da Tsimoot moo wāt na-āāj hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē.

¹¹Bē an'oo manā bē wób raty n'aa gesyyg Tsimoot hā. Taw'āāts hē hanām doo gó bē kedēē hōm, wē ŷ tababaa j hōm hyb n'aa. Ēr wakāān wób Jesus hā h'yy ka'eeh do sa sii takajaa ŷ gada.

¹²Ēr wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do Aporos hād nāng do hā kā. Tak'ēp ŷ betsēē ta hā, tabahōm hyb n'aa ěr wakāān sa sii bē rabahehēen bā. Dooh m' takarēn nā bā tahōm bā. Baad tahaja bā m' tabahōm.

¹³Taw'āāts hē baad bē kanāh. Taw'āāts hē baad had'yyt hē bē h'yy kae. Bē h'yyb eŷŷm manāh. Bē h'yy kahejój.

¹⁴Taw'āāts hē kamahān gó bē moo bok sahōnh hē bē moo bok doo.

¹⁵Bē hapāh, Es-Tepanas ta tób yt hā haj'eenh do sii hē jāām hē pooj jé ti Akaja hāj n'aa bā Jesus hā rah'yy kae padēēk doo. Bē hapāh nyy da ramasaa had'yyt hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Tak'ēp ŷ betsēē bē hā, wakān haa,

¹⁶bē ky dahé ta ti hedoo doo. Bē ky dahé na-āāj hē ta wób ta ti hedoo do sa sii Jesus ky n'aa hā moo b'ook doo.

¹⁷ŷ h'yy gadajang ajyy Es-Tepanas, Por-Tunat, Akajo hād enāh do bē wē naa wē ŷ rakajaa bā kā, bē jawén buuj, hā ŷ ramasa do hyb n'aa.

¹⁸Baad ŷ rah'yyb en'yyim, bē rah'yyb en'yyim doo da. Taw'āāts hē bē weh'ēēh ta ti hedoo doo.

¹⁹Jesus hā h'yy ka'eeh do Asija hāj n'aa bā habong do bē m' rahyb n'aa esee. Akira, ta ŷŷm Pisiir hād nāng do

daheeh, bē nemuun séd hã h'yyb hedoo do Jesus Kristo hã, tak'ëp mã bē rahyb n'aa esee. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa tób bã kahet'aa doo, ti na-ãāj hē bē m' rahyb n'aa esee tii da.

²⁰ Sahõnh hē Jesus hã h'yy ka'eeh do babã habong do bē m' raky n'aa edëng. Baad bē kedëë bē da hadoo do hã.

²¹ Ý Paw-Ro, moh ýý me ti hý ý berii kãn:* Bē ý hyb n'aa esee.

²² Ky n'aa kawas'ee däk da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamahãn doo. B'ëëp matëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo!

²³ Ý karën, Jesus, ër wahë n'aa ky enyym bē hã.

²⁴ Ý kamahãn bē sahõnh hē nemon ýý séd hã h'yyb hedoo do Kristo Jesus hã. Jããm hē kã.

---

* **16:21** Paw-Ro bawät noo gó dooh sa daaj hē rerii bã, rahaja né paawã rerii bã. Sa masa n'aa rerih sa ma matëg esok doo. Paw-Ro esok do teri n'aa erii kãn. Tagadëëg ub kã, tabahajaa bã kã, Paw-Ro gadoo terih do nahëeh, ta daaj hē taberih hyb n'aa tahyb n'aa esee do ky n'aa. Ta tii hã rabahapãh, Paw-Ro kyyh né hē sahõnh hē ta tii hã kerii däk doo. Paw-Ro mo haj'aa né hē rabahapãh.

2 Korīn Jesus hã h'yy ka'eeh do panang Korīn hãd nãng doo bã habong do hã ta jawén Paw-Ro ma erih do hahỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹh

¹ Paw-Ro ŷ ti hỹh, P'op Hagä Do karën do hyb n'aa ŷ tanaëenh doo, Kristo Jesus mejũũ do see ŷ bahado däk hyb n'aa, ta ky n'aa ŷ baher'ood hõm hyb n'aa kã. Ær hỹj hadoo do Tsimoot hãd nãng do sii bẽ ŷ edëng bẽeh, P'op Hagä Do karapee hedoo doo, Korīn hãd nãng do panang bã habong doo. Sahõnh hẽ Akaja hãd nãng do hãj n'aa bã P'op Hagä Do tsyt hẽ ta wẽ tabasëew hõm do ãã edëng na-ããj hẽ.

² ŷ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'ymm bẽ hã. ŷ karën baad bẽ rah'yyb en'ymm.

P'op Hagä Do ji tah'yyb en'ymm do ky n'aa hahỹh

³ Taw'ããts hẽ ër j'aa etsë P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né hẽ ji yb ji hã t'yyd mehĩn doo. Ti né hẽ P'op Hagä Do ji tah'yyb enãw had'yyt doo.

⁴ Sahõnh hẽ baad nadoo do ãã wẽ tadëe bã, ãã tah'yyb enãw had'yyt hẽ, ta wób ãã

bahajaa hyb n'aa ãã h'yyb en'ymm hyb n'aa, baad nadoo do sa wẽ tadëe bã, ãã hã P'op Hagä Do h'yyb en'ymm doo me.

⁵ Jesus ahoop do ãã wẽ tabës doo da, ãã wẽ tabës na-ããj hẽ Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ër tah'yyb en'ymm doo.

⁶ Nesaa do ãã ahob bã, bẽ hyb n'aa né hẽ ti ãã bahoop. Bẽ h'yyb en'ymm hyb n'aa tii, bẽ bedëp hyb n'aa nesaa do mahãnh na-ããj hẽ. P'op Hagä Do ãã tah'yyb en'ymm bã, bẽ hyb n'aa né hẽ ti ãã tah'yyb en'ymm doo. H'yyb jawyk doo me ãã ahoop do ãã gadoo bẽ bahapãh bã, bẽ da h'yyb en'ymm bok. Ti hyb n'aa, h'yyb jawyk doo me bẽ gado had'yyt hẽ da nesaa do bẽ ahoop doo. Jesus hyb n'aa ãã ahoop doo, ti né hẽ bẽ ahoop na-ããj hẽ.

⁷ Baad ãã bahapãh hahỹ bẽ hã: ãã nemuun bẽ ahob bã ãã ahoop doo, ji P'op Hagä Do h'yyb en'ymm do bẽ gadoo ãã nemuun na-ããj hẽ. Ti hyb n'aa, dooh bẽ h'yy gejë hõm bã Jesus hã ãã hapãh, nesaa do bẽ ahob né paawã.

⁸ Wakãh haa, ŷ karën bẽ bahapãh tak'ëp nesaa do Asija hãj n'aa bã ãã wẽ kajaa doo. Tak'ëp né hẽ ti nesaa do ãã hã kametyy doo. Dooh ãã haja wäd bã ta hã. Dooh paa ãã gadaa bã ãã edëp doo.

⁹ ãã d' dejëp ãã ed'oo paa ãã h'yyb gó. ãã wẽ ta ti wén wäd wät, ãã hã hẽ ãã h'yy kanasadã hyb n'aa, P'op Hagä Do hã, dejëp do genyy bong

do anoo do hã, ãã h'yy kasadã hyb n'aa kã.

¹⁰ Ti né hẽ tii, dajëb mahãnh ãã tedëeb wät doo. ãã d' ted'ëep nã. Ta hã ãã h'yyb eh, ãã ted'ëep hỹ jawén

¹¹ ãã bẽ masaa bã, ãã bẽ ky n'aa etsëe doo me. Tii bã kã, hajök raj'aa etsë da P'op Hagã Doo, ãã ted'ëep do hyb n'aa, hajök do sa kyyh P'op Hagã Do gadoo do hyb n'aa.

Paw-Ro maher'oot do h'ëed hyb n'aa tawén ky kahỹyd wät sa hã ky n'aa hahỹyh

¹² Hahỹ hyb n'aa ãã kasab'ee: J'ooj madäk doo me nado ãã baboo bong bẽ mahang, ta wób sa mahang na-ããj né hẽ. Baad ãã h'yyb metëeh ta ti ãã hã. Dooch ãã jejën bã ãã h'yyb. Tii da ãã wén bok, P'op Hagã Do ky enyym do hyb n'aa ãã wë. Dooch badäk hahỹh hã habong do hajaa do hã ãã h'yyb ee bã.

¹³⁻¹⁴ Dooch kejën pé bẽ ãã ma erih do mahang. Wyt ta maab hẽ bẽ y ma erii wät do ky n'aa, nyy d' tahanäng péh. Bẽ ner'oot doo, bẽ maa napäh do na-ããj né hẽ, ti né hẽ. Dooch kejën péh. Hỹh kã, bẽ hãd hapëe däg né paawã ãã h'yyb, y gada da baad ãã h'yyb bẽ bahapäh nã, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëeh noo gó kã, ãã hyb n'aa bẽ h'yy kasab'ee hyb n'aa, bẽ hyb n'aa ãã h'yy kasab'ee doo da ti noo gó.

¹⁵ Hëp yỹ bẽ hapäh y ed'oo do hyb n'aa, hã y bẽ h'yy

ka'eeh y ed'oo do hyb n'aa na-ããj hẽ, y hyb n'aa newë däk paa bẽ y bahehëen Masedonija bã y kajaa do pooj jé. Y hyb n'aa newë wät paah, pawóp nuu me bẽ y bahehëen paawã, pawóp nuu me baad hadoo do hyb n'aa bẽ hã paawã.

¹⁶ Y h'yyb däng paa Masedonija hënh y mahöm me bẽ y bahehëen, y matëeh me na-ããj hẽ, y bẽ masa hyb n'aa Judah hãj n'aa hënh y bahöm bã.

¹⁷ Tii d' né y h'yyb dëe paawã, y ky kahỹyd wät. Daap y h'yyb däng bẽ ed'oo g'eeh, y wén ky kahỹyd wät? J'ooj madäk doo me bẽ ed'oo g'eeh "yỹ" y banäng, hëp yỹ gó "dooch"? Ky kahehät do bẽ ed'oo yỹh?

¹⁸ Bẽ hã y her'oot doo, ta ky n'aa bẽ y maher'oot do na-ããj né hẽ, ky kah'ỹyt do nado. P'op Hagã Doo, ji hã ky kaneh'ỹyt doo, ji hã h'yy kaneh'ỹyt doo, hapäh te hub né hẽ y her'oot doo.

¹⁹ P'op Hagã Do T'aah, Jesus Kristo, ta ky n'aa bẽ mahang Siras, Tsimoot sa daheeh y maher'oot doo, dooch taky kahỹyd bã ji hã. Taky däng doo, ti né hẽ tamoo wäd had'yyt hẽ. Ti hadoo ããh, ta ky n'aa rod hedoo doo.

²⁰ Sahõnh hẽ P'op Hagã Do ky n'aa enooh do ji hã, Kristo moo wäd wät. Ti hyb n'aa, P'op Hagã Do ër j'aa etsë bã, "Yỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ääts

* **1:20** P'ooj ub, da hẽ na-ããj nã, P'op Hagã Do ji j'aa etsë bã, **Amen** ta wób resok. "Yỹ. Ti d' né hẽ. Taw'ääts hẽ" tahanäng pé ti **amen**.

hē”, * ēr wén nāng ta hā, Jesus Kristo hād gó.

²¹ P'op Hagā Do né hē tii, āāh, bē na-āāj né hē baad tah'y'yb ta dāk do Kristo hā, ēr h'y'yy kanerét hyb n'aa ta hā. Āā hā tah'y'yb dāng, tsyt hē ta wē āā moo bok hyb n'aa.

²² Ēr ta ma dāg tan'oo bā. Tan'oo dāk dó ēr h'y'yyb gó ta Sahee, ta jawén, hỹ pong jé ēr gadoo do metēē n'aa.

²³ P'op Hagā Do hā ŷ ky dāng hahỹh: Bē hyb n'aa né hē, bē ŷ nahajēm hyb n'aa, bē panang hēnh ŷ wén nahōm wāt p'aa hēnh. Né hup ŷ né hē ti ŷ her'oot doo.

²⁴ Bē āā karēn āā mejūū hyb n'aa nado bē h'y'yy kaha'eeh do hā ŷ wén nāng ta tii. Baad bē h'y'yy kae dāg kān Jesus hā, āā hapāh. Jāām hē āā karēn bē āā masa, baad bē tsebé hyb n'aa.

2

¹ Ti hyb n'aa, hēp ŷŷ gó ŷ ky hadoo hahỹh da: “Dooch ŷ ahōm wād bā sa wē ŷ bahehēen hyb n'aa”, nāng ŷ hēp ŷŷ gó. Dooch ŷ karēn bā bē ŷ bahehēen do bē h'y'yy ketón tan'oo bā.*

² Bē h'y'yy katón do ŷ an'oo bā paawā, jaa hanaa tii bā ŷ tsebé doo? Bē né hē ti tsebé do hanoo do hā ŷŷ.

³ Ti hyb n'aa né hē, pooj jé bē ŷ ma erii wāt doo gó, ta tii da bē ŷ wén ma erii wāt, bē wē ŷ kajaa bā kā, ŷ h'y'yy katón

bē an'oo mahānh hā ŷŷ, bē paawā ti tsebé do hanoo do hā ŷŷ. ŷ tsebé doo da bē da tsebé nemon ŷŷ, baad ŷ gada bē sahōnh hē wē.

⁴ Tak'ēp ŷ h'y'yy katón doo gó, ŷ aoot doo me ta ti bē ŷ ma erii wāt paah. Bē h'y'yy katón ŷ an'oo bā do hyb n'aa nado bē ŷ wén ma erii wāt, pooj jé ŷ erii wāt do hā. Bē ŷ wén ma erii wāt, tak'ēp bē ŷ kamahān ŷ erii wāt do hā bē bahapāh hyb n'aa.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahỹh

⁵ Ta ti aj'y'yy, bē mahang ji h'y'yy katón do du na doo, ŷ had'y'yt hē nado ti h'y'yy katón tan'oo bā. Hajōk bē wób h'y'yy ket'oon tan'oo bā. Dooch ŷ karēn bā ŷ her'ood bā, bē sahōnh hē bē h'y'yy ket'oon tan'oo bā, ta bahānh ŷ naher'oot hyb n'aa.

⁶ Hỹh kā, ta ti aj'y'yy hā kā, jāām né ti hajōk bē wób ta hā nesaa do ky n'aa etyy doo.†

⁷ Taw'āāts hē bē hyb n'aa mabaan hỹh kā tamoo wāt do paah. Taw'āāts hē bē h'y'yyb enāw ta hā, tah'y'yy ganajēē hōm hyb n'aa tak'ēp tah'y'yy katón do an'oo bā.

⁸ Ti hyb n'aa tak'ēp ŷ betsēē bē hā, bē metēēh hyb n'aa ta hā bē kamahān doo.

⁹ Bē ŷ wén ma erii wāt paah, aj'y'yy nesaa do moo wād wāt do bē ky n'aa etyy hyb n'aa,

* **2:1** Korīn buuj Paw-Ro bahehēen bā paawā ti noo gó, Korīn buuj Paw-Ro nabuuj gedo paawā baad ranabok do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta tii da Paw-Ro wén erii wāt.

† **2:6** Jāām né tii Paw-Ro wén her'oot, ta ti aj'y'yy t'y'yd kamehīn wāt do hyb n'aa, nesaa do teréd hōm do hyb n'aa.

bē ŷ metyy hyb n'aa, ŷ ba-hapäh hyb n'aa ŷ bē ky dahé bā.

¹⁰ Bē hyb n'aa mabaan bā ta ti a'jyy moo wäd wät do paah, ŷ na-ããj da ŷ hyb n'aa mabaan ta hā. ŷ hyb n'aa mabaan doo, tanyy bā ŷ hyb n'aa mabaan péh, ŷ hyb n'aa mabaan tii, Kristo matym gó, baad tabadoo hyb n'aa bē hā.

¹¹ Tii da ŷ wén d'oo, Nesaa Do Yb ér tawanadii hyb n'aa. ‡ Baad ér bahapäh né hē nesaa do tahyb n'aa newëë do ji hā.

Tiit Paw-Ro esoos do ky n'aa hahŷŷh

¹² Panang Torowas häd näng doo bā ŷ kajaa bā Kristo ky n'aa hanäm do ŷ maher'oot hyb n'aa, tyw n'aa näng ta tii bā hā ŷŷ, baad ŷ maher'oot hyb n'aa ta ky n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bā.

¹³ Ti hadoo né hē, dooh baad tado nä bā hëp ŷŷ, Tiit, hãj ŷ hadoo do tii bā ŷ mamuun ŷ ed'oo doo, ŷ naw'yyt do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ŷ kedëë hõm sa hā. Ti Masedonija hãj n'aa hënh ŷ bahõm kãn, Tiit ŷ besoos hyb n'aa.

J'aa ketsë do ky n'aa gó Paw-Ro eh'ũũm do ky n'aa hahŷŷh

‡ **2:11** Ji kanarën bā ji hyb n'aa mabaan do ji da hadoo do hā, Nesaa Do Yb hā ji anoo tii bā ta tyw n'aa ji tawadii hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ããts hē ji mabaan ji da hadoo do moo wät doo. § **2:14** Rakaneb'oooh do jawén paa bā, raj'aa ketsë bā, tsebee gó Roma buuj sa warahén wahë n'aa sa warahén sii hē rakametëëh rabajëk bā panang hënh. Buu benyym do rejuu ti noo gó. Jé pad'yyt hē ratabës bā buu benyym do bewäd däk. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũũm Jesus ky n'aa taher'ood hõm doo. Warahén sa wahë n'aa j'aa ketsë do hadoo ti Kristo. Ta sii P'op Hagä Do mahũũm hadoo Paw-Ro, ta wób Jesus mejũũ do na-ããj hē, ta t'aah j'aa ketsë do ky

n'aa ramaher'oot hyb n'aa. *** **2:16** Kristo ky n'aa ky nadah'eeh do ti banesaa hënh hah'ũũm doo.

¹⁴ P'op Hagä Do hā ŷ j'aa etsë, ãã tamahũũm hado had'yyt hyb n'aa Kristo sii, Kristo j'aa ketsë do tametëëh bā kã. Jé pad'yyt hē, ãã hyb n'aa P'op Hagä Do maher'ood hõm Kristo ky n'aa, buu benyym do jé pad'yyt hē bewäd däk do hadoo. §

¹⁵ P'op Hagä Do hā, Kristo buu benyym do hadoo ãã banesaa do mahãnh hedëp do sa mahang, banesaa hënh hah'ũũm do sa mahang na-ããj né hē.

¹⁶ Banesaa hënh hah'ũũm do sa hā, ** dajëp do babuu hadoo ããh. Banesaa do mahãnh hedëp do sa hā, Kristo ky n'aa ky dah'eeh do sa hā, hedëp do babuu hadoo ããh. Dooh hajaa pé ta daaj hē ta hejój gó ta ti tamoo wäd bā.

¹⁷ ãã wén hajaa tii, P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa ãã hā. Dooh ta sãm jawén ãã maher'ood hõm P'op Hagä Do ky n'aa, hajök ta wób rabahed'oo doo da. Séd ãã h'yyb hedoo Kristo hā. T'öp hanäng doo me ãã baher'oot P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do mejũũ do ãã bahadoo do hyb n'aa.

3

¹ P'aa hënh ãã daaj hē ãã

j'aa etsē bē ed'oo g'eeh ta ti ŷ erii wāt do hyb n'aa? Āã hyb n'aa karēn g'eeh, ta wób rabahed'oo doo da, āã manaa bē hā sa mo haj'aa kerih doo, rerii wāt do bē ner'oot jawén paa bā, baad āã bē gadoo hyb n'aa? Bē mo haj'aa kerih do āã hyb n'aa karēn pé apāh, ta wób rabahed'oo doo da, panang s'ee hēnh baad āã ragadoo hyb n'aa? Doo.

² Doo hyb n'aa āã karēn pé ta wób mo haj'aa kerih doo, baad āã ragadoo hyb n'aa sa wē. Bē hā né hē sahōnh hē rabahapāh nyy da āã babok, nyy da āã ma metēek. Baad dāg bē baboo dāk bē āã ma met'ēeg wāt do hyb n'aa rabahapāh bā, āã d' ragadoo. Baad bē babok do hā āã h'yyb kametā dāk.

³ Wyt ta maab hē: Bē hā Kristo ky n'aa āã ma met'ēeg wāt do hyb n'aa, Kristo mo haj'aa kerih do hado dāk bēeh, ta wób hā kametā dāk doo. Doo ta nahēe me kerih do tado bā tii. P'op Hagā Do hedēb had'yyt do Sahee bē h'yyb gó taban'oo dāk P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk doo, ŷ hanāng doo. P'ooj ub, pā gatsebak do hā takerii dāk paa ta ky n'aa jaw'yyk doo. Hŷŷ kā ji h'yyb gó tabawād dāg kán, ji tah'yyb mahūūm hyb n'aa.

⁴ Bē āã ma met'ēeg wāt do hyb n'aa, Kristo hā bē h'yy kae padēek baad āã ba-

hapāh P'op Hagā Do matym gó Kristo an'oo bā.

⁵ Ti hadoo né hē, āã daaj hē hyb n'aa nado tii. Āã daaj hē, dooh āã hajaa péh. P'op Hagā Do hanaa āã hajaa doo.

⁶ Ti né ti hanoo āã hā, papuuj taky n'aa enooh do ky n'aa panāg n'aa āã bahadoo hyb n'aa. Pooj jé taky n'aa enooh do kerih do nahado papuuj taky n'aa enooh doo. Papuuj hā, P'op Hagā Do Sahee moo wāt hŷŷ kā ji h'yyb tym gó. Pooj jé kerii dāk do paah, ji h'yyb tym dajēp tan'oo bā.* Papuuj taky n'aa enooh do hā kā, ji h'yyb tym ted'ēep P'op Hagā Do Sahee an'oo bā kā.

⁷ P'op Hagā Do bag tak'ēp gabarēeh do mahang ta ky n'aa jaw'yyk do kajaa, pā gatsebak do hā kerih do paah. Dajēb hā ji taky n'aa ety né paawā, gabarēeh do mahang takajaa. Tak'ēp gabarēeh do hyb n'aa, dooh paa m' Israeew buuj rahaja bā bāp peej Mosees mamets rahegāā bā ta ky n'aa jaw'yyk do tagadoo noo gó, gabarēeh do ta mamets hā kametēeh do kahāj né paawā.

⁸ Hŷŷ kā, tak'ēp ti bahānh tabahetsooh, baad ub, papuuj ji hā P'op Hagā Do ky n'aa enooh doo, ta Sahee ji h'yyb gó moo wāt doo, ji h'yyb tym hedēp do hanoo doo.

⁹ Ti hyb n'aa kā, baad ub

* **3:6** Ji h'yyb tym dajēp tawén nāng, ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bā sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hā kan'oo dāk do paah. Ji ky nadaheeh do hyb n'aa, ji taky n'aa etyy dawēē had'yyt hē P'op Hagā Do mahānh ji h'yyb tym bawāt hyb n'aa, tak'ēp nesaa do ji h'yyb tym ahob had'yyt hē hyb n'aa.

tado bā paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, dajëb hã ji taky n'aa ety né paawä, tak'ëp tii bā ta bahãnh baad ub, tabahetsooh hÿÿ kã papuuuj taky n'aa enooh doo kã, baad däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó hanoo doo.

¹⁰ Tak'ëp né hë ta bahãnh baad ub, tak'ëp ta bahãnh tabahetsooh ta ti papuuuj ji hã taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa ta tii hã ji mety bā, dooh wäd its hÿÿ kã ta ky n'aa jaw'yyk do p'ooj ub kan'oo däk doo.

¹¹ Gabarëeh do mahang kaja däk paa kah'ëenh doo, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa tak'ëp ta bahãnh tabahetsooh, baad ub, papuuuj taky n'aa enooh do nahãnh doo.

¹² Tak'ëp ta bahãnh tabahetsooh, baad ub, papuuuj taky n'aa enooh do baad äã bahapäh do hyb n'aa, neÿÿm doo me baad äã baher'oot ta ky n'aa.

¹³ P'ooj ub, P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hã Mosees maher'oot jawén paa bā, ta mamets tajahe'suu pãän sawas'aap doo me, gabarëeh do kah'ëenh do ta mamets hã hadäk do wë raty kanejäk hyb n'aa. Tii d' nado äã bad'oo papuuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hã. Neÿÿm doo me äã baher'oot ta ky n'aa.

¹⁴ Ta bag gabarëeh do Isaraéw buuj rahapëe né paawä ti noo gó, dooh m' rah'yy kadawuung bā, dooh

m' rah'yy gah'ood bā. Da hë na-ãäj nä, pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do kerih do kaner'oot bā, kajesuu do hadoo sa h'yyb, rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa ta hã. Jãäm hë Kristo hã ji h'yy kae bā takado hõm ta ti ji h'yy kajasuu do hadoo do paah.

¹⁵ Da hë na-ãäj nä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do kerih do kaner'oot bā, kajesuu do hadoo sa h'yyb.

¹⁶ Tii d' tado né paawä, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë ji h'yy kawareem bā, ta hã ji h'yy ka'eeh hyb n'aa kã, kado hõm kãn ti ji h'yy kajasuu doo.

¹⁷ Ta ti tawén hadoo, P'op Hagä Do Sahee né hë ti ta ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do Sahee bawät bā, baad däg ji bawäd däk tan'oo bā. Dooh ji hewad wät péh.

¹⁸ Ti hyb n'aa ëer kã, ta hã h'yy ka'eeh doo, ër mamets jesuu n'aa tamah doo me ër hã takametä kãn Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëeh doo. Ër kawareem had'yyt hë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo ër bahadoo do kahüüm had'yyt hyb n'aa. Kahüüm had'yyt hë ta bag gabarëeh do hadoo ër hã kametëeh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo do hã hana

doo.†

4

1 Ti hyb n'aa kā, āã wē P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa papuuj taky n'aa enooh do rod n'aa āã bahadoo tanoo do hyb n'aa, dooh āã h'yy gejë hõm bã.

2 Dooh né hē āã h'yy gejë hõm bã. Āã eréd hõm kejën doo gó moo kaheb'ooh doo, nu meby n'aa näng doo. Dooh āã wad'ii bã ta wób. Dooh āã ehÿÿd bã P'op Hagä Do kyy kerih doo. Baad ub āã baher'oot baad hadoo do ky n'aa. Baad āã babok P'op Hagä Do matym gó sahõnh hē sa hã kametä däk. Jé hyb n'aa matakëe do hapäh tii.

3 Baad né paawä āã baher'oot panyyg hanäm doo, dooh tagah'ood nä bã ta wób sa hã, jããm hē taganahoot banesaa hēnh hah'ũüm do sa hã.

4 Bag hadoo Kristo tak'öp kabaj'aa do ky n'aa. P'op Hagä Do hadoo né hē ti Kristo. Ti hadoo né hē Nesaa Do Yb, badäk hahÿÿ hã P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã mejũũ doo, tan'oo bã panyyg hanäm do hã rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa. Tii d' Nesaa Do Yb wén d'oo, ta ti bag hadoo do ranahapäh hyb n'aa.

5 Dooh āã ky n'aa tado bã ti āã maher'ood hõm doo. Je-

sus Kristo, Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo, ji Wahë N'aa, ti āã ky n'aa her'ood hõm doo. Āã tii, bē karom hadoo Jesus hyb n'aa.

6 P'op Hagä Doo, "Ganä ta bag badagyp do mahang" her'oot do paah,* ti né hē ti er h'yyb gó ta bag ganyyh hanoo doo, P'op Hagä Do hejój hã, tak'öp ta kabaj'aa do hã, ta bag gabarëeh do Kristo mamets hã kametëeh do hã āã h'yy kadaw'uuh hyb n'aa.

7 Ta ti tak'öp hanäm doo, ta bag gabarëeh doo, ta hejój na-āãj hē, kan'oo däk āã hã, āã nahejooñh do hã. Tii d' tawén d'oo, P'op Hagä Do hanaa ji bahapäh hyb n'aa sahõnh hē bahãnh hadoo do hejój, āã hanaa nado.

8 Nesaa do jé pad'yyt hē āã ahob né paawä, āã medëp né hē. Dooh né paawä āã ad'oo péh, dooh āã h'yy gejë hõm bã.

9 Āã rano n'aa mahes'oo né paawä, dooh P'op Hagä Do āã teréd bã. Āã majĩĩ āã radewäts né paawä tũũ, dooh rahaja bã āã h'yy gejë hõm bã ran'oo bã.

10 Āã ahoop do hyb n'aa, āã kata däg had'yyt hē Jesus dajëp do hã, Jesus edëp do kametä däk hyb n'aa āã hã.

11 Hahÿÿ hyb n'aa ÿ wén her'oot tii: Āã hedëp doo, dajëb gó had'yyt āã babok Je-

† 3:18 Hahÿÿ da na-āãj hē tahajaa ji erii bã tég nad'ëed is do 18: Ti hyb n'aa sahõnh hē èer, ta hã h'yy ka'eeh doo, japow gó ji heg'ãas do hadoo er baheg'ãas Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarëeh doo. Èr mamets jesuu n'aa tamah doo me er heg'ãas. Èr hegãã nuuj jé, er kawareem had'yyt hē Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo er bahadoo do kahũũm had'yyt hyb n'aa. Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahee hadoo doo, ti né hē ta ti hanoo do er hã. * 4:6 Badäk hahÿÿ tapahuñh noo gó tii d' ta kyyh.

sus hyb n'aa, Jesus edēp do āã hã kametä däk hyb n'aa, āã nahejooj is do hã.

12 Ti hyb n'aa dajēb gó āã babok, edēb heh'āāt do bē gadoo hyb n'aa.

13 Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Ỹ h'yy kae däk, ti hyb n'aa ỹ wén her'ood wät”,† nāng kerih do hã. Ti hadoo āã na-āãj hē. Āã wén her'oot Jesus ky n'aa, āã h'yy kae däk do hyb n'aa.

14 Āã her'oot ta tii, hahỹỹ d' āã bahapäh do hyb n'aa: Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät hanoo doo, āã na-āãj hē da genä bok tan'oo bä da Jesus nemuun. Tii b' bē sii hē āã tamahũũm da ta wē, ta matym gó er tametēeh hyb n'aa kã.

15 Bē hyb n'aa né hē sahõnh hē ta ti ỹ ahoop doo, baad tabahadoo hyb n'aa bē hã. Tii d' tawén d'oo P'op Hagä Do ji hã taky ennym do ky n'aa gad'oo do kah'ũũm hyb n'aa. Tii bä kã, hajõk tseb'ee da P'op Hagä Do wē, P'op Hagä Do j'aa ketsēē däk hyb n'aa kã.

16 Ti hyb n'aa dooh āã h'yy gejē hõm bä. Āã hub kahäj jēē né paawä, āã h'yyb papuuj hado däg had'yyt hē.

17 Āã wén h'yy ganejē hõm,

kanahën d'os hē hadoo do er ahoop do nayyw hē tabēs do er hã tabanoo tak'ēp baad hadoo do nahänh doo. Dooh its ti ji ahoop doo, tak'ēp baad hadoo do matym n'aa.

18 Ti hyb n'aa dooh āã h'yyb padäg bä ji hapäh do hã.‡ Ji nahapäh do hã āã h'yyb padēek.§ Ji hapäh do ahänh. Ji nahapäh doo, dooh tahēej bä. Tawäd had'yyt hē.

5

Ēr hub papuuj ky n'aa hahỹỹh

1 Ēr hub badäk hahỹỹ bä hanāng do dajēp bä, ti anyy däk er hapäh, hỹ pong jé er hub papuuj gawanatsik do P'op Hagä Do mo haj'aa. Ajyy mo haj'aa nado tii kã.

2 Ti nuuj jé, badäk hahỹỹ bä er babok nä bä, hejooñh er hã. Tak'ēp er karën hỹ pong jé hub n'aa er gadoo, er kah'ỹýt

3 er hub papuuj däg hyb n'aa. Tii bä, dooh da er hub tamaa bä.

4 Da hē, ta säg gó er babok nä bä er ahoop nä. Hejooñh er hã. Nyy d' ỹ hanāng péh? Ēr karën er dejēp er hub tamah hyb n'aa, ỹ hanāng pé g'eeh? Dooh. Hỹ pong jé hub n'aa er karën paawä nayyw hē

† 4:13 Saaw-Mo 116.10 hã takerii däk tii. Hajõng nesaa do Saaw-Mo 116 erii wät do paa ahoop paah. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hã taky n'aa etsēē dajēb mahänh tabedēp hyb n'aa. Ti hadoo Paw-Ro bad'oo na-āãj hē. Hajõng nesaa do tabahoop. Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Paw-Ro eréd bä Jesus ky n'aa hanäm do taher'oot doo, tama metēek doo. ‡ 4:18 Dooh badäk hahỹỹ hã ji ahoop do hã rah'yyb padäg

bä, Paw-Ro hanāng péh. § 4:18 Hỹ pong jé ji gadoo do hã rah'yyb padēek, Paw-Ro hanāng péh. *

5:4 Hahỹỹ d' Paw-Ro hanāng péh: Taw'āats hē paawä ji hã, badäk hahỹỹ bä ji bawät nä bä Jesus matēeh. Tii d' tado bä, ji hub dahej'ēep do kawareem däk nadajēp do hã.

ēr gadoo, dahej'ēep do kawareem dāk hyb n'aa nadajēp do hā kā, edēb had'yyt do hā kā.*

⁵ P'op Hagä Do né hē tii, edēb had'yyt do ēr gadoo hyb n'aa ēr tawén pehuuj wät doo. Ti nuuj jé tan'oo dāk dó ēr h'yyb gó ta Sahee, ta jawén h̄y pong jé ēr gadoo do metēeh doo.

⁶ Ti hyb n'aa baad ēr gahēen had'yyt hē ēr pooj jé ēr gadoo do pan'aa. Da hē ēr babok nā bā, dooh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do pa ēr aboo nā bā ēr hapäh.

⁷ Badäk hah̄ȳ bā ēr babok nā bā, ta hā ēr h'yy kae had'yyt hē, dooh né paawā ji hapēē nā bā ji matym me ji hā taky däng doo.

⁸ Tsebee gó ēr gahēen né hē ēr gadoo do pan'aa. Tak'ēp ēr karēn paawā ēr berét badäk hah̄ȳ bā ēr babong nā doo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do pa had'yyt ēr baboo dāk hyb n'aa kā.

⁹ Ti hyb n'aa tagen'aak do hā tak'ēp ēr h'yyb padēek, tatsébé hyb n'aa ēr wē kā. Ta tii hā ēr h'yyb padēek, badäk hah̄ȳ bā ēr hub n'aa gó ēr babok nā bā, badäk hah̄ȳ bā ēr hub n'aa ēr beréd hōm bā na-āāj hē né hē.

¹⁰ Tagen'aak do hā ēr wén h'yyb padäg had'yyt hē, ēr sahōnh hē ēr da kametä dāk do hyb n'aa Kristo matym gó ēr taky n'aa etyy hyb n'aa, ji gadoo hyb n'aa badäk hah̄ȳ hā ēr babok nā bā baad hadoo do ji moo wäd wät do mabaj, baad nadoo do ji moo wäd wät do sām na-āāj hē.

Ji P'op Hagä Do gadoo do ky n'aa hah̄ȳh

¹¹ Ji weh'ēeh né hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do baad āā bahapäh, ti né hē ti ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ti hyb n'aa āā h'yy kah'ūüm ta wób hā āā her'oot doo, Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Baad āā P'op Hagä Do bahapäh, dooh ŷ ky kenāw bā. T'ōp madäk doo me, baad hadoo doo me ŷ bawät P'op Hagä Do hapäh. Bē na-āāj né hē bē hapäh tahyb n'aa péh.

¹² Dooh āā daaj hē āā j'aa ketsēē bā p'aa hēnh bē matym gó. Dooh. Jāām hē āā anoo bē hā ta tyw n'aa, āā hyb n'aa bē h'yy kasab'ee hyb n'aa, bē bahajaa hyb n'aa bē ky gadoo j'ooj hē madäk do hā j'aa kehets'ēē doo, ma matēg oow, t'ōp ji h'yyb gó hanäng do hyb n'aa napeet doo.

¹³ Āā h'yyb mera ta wób re-doo bā, na raheer'ood. P'op Hagä Do hyb n'aa tii bā ti āā h'yyb mera doo. Baad tado bā āā h'yyb, bē hyb n'aa né tii, baad tabahadoo hyb n'aa bē hā.

¹⁴ Kristo kamahän do āā tah'yyb mahūüm. Hah̄ȳ da baad āā bahapäh: Sét hē dajēp sahōnh hē sa hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahōnh hē dejēp

do hadoo.†

15 Sahōnh hē sa hyb n'aa tawén dajëp, papuuj ji bawät do gadoo doo, sa hã hē ranaboo bong hyb n'aa. Kristo hã, sa hyb n'aa dajëp do hã, sa hyb n'aa ganä wät do hã kä rababoo däg kän hyb n'aa kä.

16 Ti hyb n'aa, hÿÿ kä dooh äã da hadoo do äã hyb n'aa hũüm wäd bä P'op Hagä Do nahapäh do sa da hadoo do rahyb n'aa h'ũüm doo da. P'op Hagä Do nahapäh doo da né paawä Kristo ÿ hyb n'aa hũüm wät paah,‡ dooh tii da ÿ adoo wäd bä.

17 Kristo hã h'yy kata däk doo, papuuj däg tii kä. Gawatsig hōm ji h'yyb säg hejój. Papuuj däg ji hÿÿ kä.

18 P'op Hagä Do hanaa sahōnh hē ta tii. Ti né hē ti P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa p'aa hēnh ta wē ēr tagadoo doo, ta majiī ēr nahado wät hyb n'aa, ta najiis ēr bahado däk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do anoo äã hã, ta wób äã maher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa hanäm doo.

19 Hahÿ ti ta ky n'aa: Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo ta wē badäk hahÿÿ hã habong doo, ta majiī ranado bong hyb n'aa, ta najiis rabahado padëek hyb n'aa kä. Dooh tetsén wäd bä sa hã nesaa do ramoo bok doo. Tamabaan

† 5:14 Dooh ji h'yy gakog hōm do ky n'aa tado bä hahÿÿ hã Paw-Ro her'oot doo. Dooh ji hub dajëp do ky n'aa tado bä. Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Èr hyb n'aa Kristo dajëp nesaa do ēr moo bok do sãm. Hÿÿ kä, Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa, radejëp do hadoo nesaa do hã. Ti hyb n'aa nesaa do ji h'yyb säg karēn do ji ky nadahé wät. P'op Hagä Do Sahee ji hã metëeh do ji ky dahé kän hÿÿ kä. Dooh ji karēn doo da ji awäd wäd bä tahanäng pé tii, tég nad'ëed is do 15 hã kerii däk doo da. ‡ 5:16 Ta hã Jesus kasee do pooj jé, aj'yy ub Jesus, Paw-Ro

* 6:2 Isajas 49.8

hōm kän. Ti tamejũũ äã hã, ji tagadoo do ky n'aa äã baher'ood hōm hyb n'aa kä ta wób sa hã.

20 Ti hyb n'aa Kristo rod n'aa äãh. Ta mejũũ do äãh. Äã her'oot do hã P'op Hagä Do bë tamaher'oot. Kristo ky gabuuj gó tak'ëp äã betseē bë hã, bë banoo hyb n'aa bë P'op Hagä Do h'yyb wareem ta wē, ta najiis bë bahado padëek hyb n'aa kä.

21 Kristo, tabad'op hē nesaa do moo nawät doo, nesaa do ēr moo bok do sãm tabahado däk P'op Hagä Do an'oo bä, Kristo hyb n'aa baad had'op ēr bahado padëek hyb n'aa kä P'op Hagä Do matym gó.

6

1 Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do masa n'aa äã bahadoo do hyb n'aa, tak'ëp äã betseē bë hã, daap hē bë ganadoo hyb n'aa P'op Hagä Do anoo doo, bë hã taky enyym doo.

2 Tii da ÿ wén her'oot, hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa:

“Öm ÿ gadoo do noo gó kajaa
bä kä,

ÿ maa newë wät maky n'aa
etsëe doo.

Öm ÿ bed'ëep do noo gó kajaa
bä kä,

ỹ masaa wät õm.”*

Bē maa newē baad ub! Da hē né kā ji tagadoo do noo gó kā. Da hē né kā ji tabed'ēep do noo gó kā.

Baad ub Paw-Ro rababok hejooñh do rahob né paawä ky n'aa hahÿÿh

³ Dooh äã moo bong pé ta wób h'yyb hewaat péh, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do äã maher'oot do raky n'aa nare-jää hyb n'aa.

⁴ P'op Hagä Do karom äã bahadoo do hyb n'aa, sahõñh hē sa hã äã metēeh nyy da tak'ēp h'yyb jawyk doo me baad ub äã babok, baad nadoo do äã ahob bā, äã wē badoh do äã ahob bā, dooh äã ad'oo pé né paawä,

⁵ äã rahewyh bā, äã radewäts bē bā, hajök do rakamajē bā äã hã, tak'ēp äã moo bok do hã, ty jawyk do äã ahob bā, äã basaah bā na-ääj né hē.

⁶ Dooh äã moo boo bā nu meby n'aa näng doo. Kristo ky n'aa äã hapäh. Äã h'yy kanejäg. Ta wób wē äã ky en'yym. P'op Hagä Do Sahee äã tah'yyb mahüüm. Baad ub, t'öp madäk doo me äã kamahän ta wób.

⁷ Baad hadoo do äã her'oot. P'op Hagä Do hejój gó äã babok. P'op Hagä Do karēñ doo da ji bawät doo, äã kuman hadoo. Tii me äã kamej'oonh. Tii me äã mesoo.

⁸ P'op Hagä Do wē äã moo bok äã raweh'ēeh bā, äã rawanehēē bā na-ääj hē. P'op Hagä Do wē äã moo bok baad rahe'ood bā äã ky n'aa, äã raky n'aa rejā bā na-ääj né hē. Ta wób mä äã wedii, ta wób sa hã. Ti hadoo né hē baad hadoo do ky n'aa äã her'oot.

⁹ Äã ky n'aa netsä né paawä ta wób sa hã, P'op Hagä Do baad äã tabahapäh. Dajēb gó äã baboo né paawä, äã edēp näh. Äã rahewyh né paawä, dooh äã dejēb bā.

¹⁰ H'yy katón n'aa näng né paawä, äã tsebee had'yyt hē. Äã kasuud its né paawä, hajök do hã äã banoo hajöñg baad hadoo doo.† Dooh né paawä äã wē hanäng péh, ti any had'yyt hē P'op Hagä Do karēñ do äã wē.

¹¹ Baad bē äã maher'oot najs haa, Korīn buuj. Dooh äã jejēñ bā äã h'yyb. Tak'ēp bē äã kamahän né hē.

¹² Äã nado bē hã kasaē doo. Bē ti kasaē äã hã.

¹³ Ji taah ji maher'oot doo da né hē ỹ maher'oot bēeh: Ỹ karēñ paawä bē ỹ kamahän doo da bē kamahän ỹÿh.

Dooh séd hã ji h'yyb hedo bā Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã ky n'aa hahÿÿh

¹⁴ Taw'ääts hē bē kamekuuj manäh, taw'ääts hē séd hã bē h'yyb hedo manä Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã. Tii d' ỹ wēñ her'oot, dooh séd gó tanu dēē bā baad had'op doo ji moo wät doo, P'op Hagä Do

† **6:10** Dooh dajēer tado bā ti ta wób sa hã ranoo doo. Jesus ky n'aa hanäm do Paw-Ro maher'oot do ragado bā, h'yyb n'yym doo, h'yyb tym nadajēp do P'op Hagä Do pa ragadoo. Ti ky n'aa né tii.

mejūū do ji ky nadaheeh do hã. Dooch tanu dëe bã ta bag gadagyp do hã.

¹⁵ Séd h'yyb nahedoo Kristo, Nesaa Do Yb daheeh. Séd h'yyb nahedoo Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jesus hã h'yy kana'eeh do daheeh.

¹⁶ Dooch tahaja bã séd hã rah'yyb hedo bã P'op Hagä Do tób n'aa, kabarii daheeh. Ēr tii, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do tób n'aa hadoo. Ta daaj né hë P'op Hagä Do her'oot ta tii. Hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó taky däng ji hã:

“Sa h'yyb gó da ÿ bawät, sa mahang da ÿ bawät.

ÿ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii.”[‡]

¹⁷ “Ti hyb n'aa, bë anä da hã ÿ h'yy kana'eeh do sa mahang naa.

Taw'ääts hë da tsyt hë bë babok”, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.

“Baad bë kanä baad nadoo do mahãnh, tii bã da bë ÿ gadoo”,[§] näng mäh.

¹⁸ “Tii da bë adoo bã, bë yb da ÿ tii bã.

Bë da tah haa, bë da tok haa, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh Hë Haj'ap Do kyyh, ji taky n'aa enooh doo.”^{***}

7

¹ Najis haa, ër hã ta ti taky n'aa enooh do hyb n'aa,

taw'ääts hë ër enyyw hõm ër hã rejää doo, ër h'yyb rejää do na-ääj hë. P'op Hagä Do ër weh'ëeh do hyb n'aa, taw'ääts hë ër kan'oo däg had'yyt hë ta hã, tsyt hë, ta wë had'yyt ër babok hyb n'aa kã.

Paw-Ro tsebé do ky n'aa hahÿÿh

² Taw'ääts hë paawä baad bë kamahãnh äãh! Dooch baad nadoo do äã moo boo bã sa hã. Dooch äã rejã bã sa hã. Dooch äã wad'ii bã sa hã.

³ Bë ÿ ky n'aa etyy do hyb n'aa nado ti ÿ wén erih. ÿ her'ood däk né paa baad bë äã kamahãnh. Bë äã kamahãnh had'yyt hë ër bedëp bã, ër dejëb bã na-ääj hë.

⁴ ÿ hapäh bë gadoo ÿ her'oot doo. Ti hyb n'aa neÿÿm doo me bë ÿ maher'oot. Bë hyb n'aa ÿ kasab'ee. Tak'ëp ÿ h'yyb nyyw däg kãn, ÿ tseebe kãn. Sahõnh hë baad nadoo do äã ahob né paawä, tak'ëp ÿ h'yy gadajang.

⁵ Masedonija häj n'aa bã äã kaja hõm noo gó, dooh kameh'ääk do äã hã. Jé pad'yyt naa ji h'yyb panas'ëeh do kejäk äã wë. Äã wë ta wób rah'yy kawereem. Äã h'yyb gó h'yy katón badäk.

⁶ Ti hadoo né hë, P'op Hagä Doo, h'yy ketón do h'yyb en'yyim doo, äã tah'yyb en'yyim Tiit kajaa do hã, bë wë tabewäd nä do jawén paa bã.

[‡] 6:16 Rewitikos 26.12, Jeremij 32.38, Esekijew 37.27   § 6:17 Isajas 52.11, Esekijew 20.34, 41   *** 6:18 2 Samuéw 7.8, 14

⁷ Tiit kajaa do had'yyt nado ŷ tah'yyb en'yyim doo. ŷ wén h'yy gadajang, ŷ wén h'yyb nyyw dāk na-āāj hē, Tiit mā bē h'yyb en'yyim, tanooh. Tak'ēp mā ŷ bē hyb n'aa esee, tanooh. Tak'ēp mā bē h'yy ketón bong baad nadoo do bē mahang hawād wāt do hyb n'aa. Tak'ēp mā bē h'yyb tseb'ee wē ŷŷ, nāng ta kyyh. Ti hyb n'aa kā, tak'ēp ŷ wén tseebe kán hŷŷ kā.

⁸ Pooj jé bē ŷ ma erih do hā bē hyb n'aa tón boo né paawā, dooh ŷ t'yyd kamehīn bā tii da bē ŷ ma erih do hā. Pooj jé dó ŷ t'yyd kamehīn dó ŷ erih do bē hyb n'aa tón bong tan'oo bā ŷ bahapāh bā, banadawēd né paawā bē h'yy ket'oon doo.

⁹ Tii d' tahado né paawā, ŷ h'yy gadajaa kán hŷŷ kā. Bē hyb n'aa tón do hyb n'aa nado ŷ wén h'yy gadajaa kán. ŷ wén h'yy gadajang, bē hyb n'aa tón do hyb n'aa bē t'yyd kamehīn bong baad nadoo do hā. Bē hyb n'aa tón do P'op Hagā Do gadoo. Ti hyb n'aa kā, dooh nesaa pé āā moo boo bā bē hā bē ŷ ma erih doo me.

¹⁰ Ji h'yy katón do P'op Hagā Do gadoo doo, ji h'yy kawareem baad hadoo do wē tan'oo bā. Baad hadoo do wē ji h'yy kawareem doo, ji h'yyb tym tabed'ēep tan'oo bā kā. Ti hyb n'aa dooh ji jesyg bā ta ti hedoo do ji h'yy katón doo. Ji gadoo né hē. Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do

hā h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo, ji h'yyb tym dajēp tan'oo bā.*

¹¹ Bē hegāā bē h'yy ket'oon do bē hā P'op Hagā Do anoo do tan'oo bā bē hā: Bē h'yy katón do hyb n'aa, nyyw hē bē karēn nesaa do bē ado hōm bē mahānh, dooh bē karēn bā nesaa do moo bok do h'yyb hataa bē do bā, tak'ēp bē ganen'aak nesaa do bē mahang hawād wāt doo. Bē h'yy katón do hyb n'aa bē h'yyb eŷŷm bong, tak'ēp bē karēn ŷ bē bahapāh, tak'ēp bē h'yy kahasāāb baad hadoo do bē moo bok hyb n'aa, nyyw hē bē karēn nesaa do moo wāt do ky n'aa kety dāk. Sahōnh hē ta tii me bē metā wāt, bē h'yyb haj'aa hē nado wād nesaa do bē mahang hawād wāt doo.

¹² Pooj jé bē ŷ ma erii wāt doo, pooj jé bē gadoo doo, aj'yy nesaa do moo wāt do had'yyt hyb n'aa nado ŷ wén erii wāt. Ta ti aj'yy h'yyb rejā dāk do hyb n'aa had'yyt nado hyb n'aa na-āāj hē. Ta ti bē ŷ wén ma erii wāt paah, bē h'yy kadaw'uuh hyb n'aa, bē h'yyb baad hadoo do bē metēeh hyb n'aa kā āā wē P'op Hagā Do matym gó.

¹³ Ti hyb n'aa dooh āā h'yy ketón boo bā. Āā h'yyb tseb'ee.

ŷŷ. Dooh āā h'yy ketón boo bā. Āā h'yyb nyyw padēek né hē. Tak'ēp āā tseebe na-āāj hē tak'ēp Tiit h'yy gadajaa kán āā bahapāh do hyb n'aa. Tiit

* **7:10** Tii d' tawén hadoo, sa h'yyb kawanareem do hyb n'aa. Ta ti hedoo do ji h'yy katón doo, dooh tan'oo bā ji t'yyd kamehīn hyb n'aa nesaa do ji moo wād wāt do hā.

wén h'yy gadajang, bē sahōnh hē bē h'yyb en'yyym do hyb n'aa ta hā.

¹⁴ Bē ŷ j'aa etsē paa Tiit hā. ŷ her'oot doo da né hē bē ky n'aa, ti né hē bē metēeh Tiit hā. Dooh ŷ bē nu meby bā. Te hub né hē sahōnh hē bē ŷ maher'ood wāt doo. Bē hyb n'aa ŷ j'aa etsē doo, te hub né hē na-āāj hē kametā dāk hŷŷ kā.

¹⁵ Ta bahānh Tiit bē takamahān kån tahyb n'aa newē bā nyy da baad bē ky daheeh ta kyyh, baad bē gadoo bē mahang, bē h'yyb eŷŷm doo gó bē weh'ēeh ta hā.

¹⁶ ŷ h'yy gadajang, bē hā baad ji hajaa ji h'yyb eh hyb n'aa.

8

Ji etsēeh do ky n'aa hahŷŷh

¹ Hŷŷ kā wakān haa hedoo doo, āā karēn bē āā maher'oot nyy da Kristo hā h'yy ka'eeh do Masedonija hā j n'aa bā habong do rabad'oo P'op Hagā Do ky ennyym do sa h'yyb gó hawāt do an'oo bā.

² Tak'ēp nesaa do rahob né paawā, tak'ēp ratsebē. Tak'ēp ratsebē do hyb n'aa tak'ēp ramasa sa wē hanāng doo me. Tak'ēp rabetsēeh, kasuud its né paawā.

³ Baad bē ŷ maher'oot sa ky n'aa. Rahajaa do pénh né hē rabanoo. Ti bahānh rabanoo, rahajaa do bahānh. Sa h'yyb gó naa, sa daaj hē né hē ti tak'ēp rabetsēeh.

⁴ Retsēē had'yyt hē āā hā, āā banoo hyb n'aa ramasa

hyb n'aa Kristo karapee Judah hā j n'aa bā habong doo. Baad ub sa hā ti ji masa doo.

⁵ Āā hyb n'aa newēē do bahānh rabad'oo. Sa daaj hē rakan'oo dāg pooj jé Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn do ramoo bok hyb n'aa, āā karēn do na-āāj hē. P'op Hagā Do karēn doo da né hē ji hā, tii da rabad'oo.

⁶ Ti hyb n'aa kā tak'ēp āā betseē Tiit, pooj jé du doo do bē tah'yyb mahūūm dajēer masa n'aa bē ataa do hā, bē tah'yyb mahūūm p'aa hēnh, ta ti bē masa do dajēer n'aa takaja dāk hyb n'aa.

⁷ Tak'ēp bē gado dāk baad hadoo doo: Tak'ēp bē h'yy ka'eeh. Tak'ēp bē bahajaa bē baher'oot P'op Hagā Do ky n'aa. Baad bē bahapāh ji hā P'op Hagā Do karēn doo. Tak'ēp bē h'yy kahās'āāp baad hadoo do bē moo bok hyb n'aa. Tak'ēp āā bē kamahān. Ti hyb n'aa, ŷ karēn paawā tak'ēp na-āāj hē bē banoo ta wób ji masa doo. Taw'āāts hē ti ji hŷŷj hedoo do ji masa doo.

⁸ Dooh bē ŷ mejō bā ta wób bē masa hyb n'aa. Jāām hē ŷ karēn bē ky n'aa napāh nyy da sa h'yyb hedoo doo me ta wób ramasa sa da hadoo doo, bē na-āāj hē baad bē kamahān bē da hadoo do bē metēeh hyb n'aa.

⁹ Taw'āāts hē paawā ta wób bē masaa, bē hapāh do hyb n'aa nyy da ēr Wahē N'aa Jesus Kristo bad'oo do paah. Taky ennyym do hyb n'aa ji wē, sahōnh hē ta wē anyy wād né

paawä, kasuud is tabahado däk bē hyb n'aa, tak'ēp baad hadoo do bē wē tabanyy däk hyb n'aa kã P'op Hagä Do matym gó.*

10-11 Ta baab tabēej hōm do hã, bē né ti jããm pooj jé dajēer hat'aa do du d'oo doo. Bē né ti pooj jé kar'ēen mas'aa doo. Ti hyb n'aa, hã ȳy taw'ãäts hē tsebē doo gó bē du doo doo da né hē bē bahajaa h̄ȳy kã bē du doo do paah. Taw'ãäts hē bē hajaa do bē anoo.

12 Bē h'yyb n'oo bã, P'op Hagä Do gadoo da bē hajaa do bē anoo doo. Dooh P'op Hagä Do gahēen bã bē hã bē wē badoh doo.

13 Dooh äã karēn bã ta wób hã bē banoo do hyb n'aa, bēē kã ti hahoop badoh doo. Äã karēn paawä séd demuun tabanäng sahōnh hē sa wē.

14 Da hē bē wē hanäng do masa sa hã. Ta jawén bē wē tananyy bã, bē d' ramasaa kãn ta mabaj. Tii bã kã, séd demuun tabanäng sahōnh hē sa wē.

15 Tii d' tabaher'oot P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

“Dooh mad'aak pé hajōng do hat'aa do sa wē.

Kanahēn d'os hē hat'aa doo, dooh badoh pé sa wē ēnh.”†

16 P'op Hagä Do ȳ j'aa etsē Tiit hã tabanoo do hyb n'aa bē tahyb n'aa esee bē ȳ hyb n'aa esee do hadoo da.

17 Tiit gadoo äã etsēē do ta hã, bē wē tabahōm hyb n'aa. Tak'ēp tah'yyb hedoo bē wē tabeg'ãäts hyb n'aa. Ta hã äã eanh do pooj jé, ta daaj hē tahyb n'aa newē däk bē wē tabahōm hyb n'aa.

18 Tiit sii äã mejūū da äã h̄ȳy ky n'aa hadoo do jé pad'yyt hē Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ky n'aa etsēeh doo, Jesus ky n'aa hanäm do hã tamoo wät do hyb n'aa.

19 Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do rasēew hōm ta ti h̄ȳy ky n'aa hadoo doo, äã tabahada hyb n'aa Jerusarēnh hēnh dajēer kata däk do äã tajooh bã kã. Ta ti sa masa n'aa äã tajooh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do äã weh'ēeh hyb n'aa, baad äã karēn äã masa er wakään Jesus hã h'yy ka'eeh doo, äã metēeh hyb n'aa na-äãj né hē.

20 Äã h̄ȳy hedoo do äã d' rahada, ta wób daap rah'yy genä mahānh dajēer äã mahūūm do hã.

21 Baad äã matakēē, baad hadoo do äã moo bok hyb n'aa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, ajyy sa matym gó na-äãj hē.

* 8:9 Wawēē hē Jesus bewäd hyng do pooj jé, tak'ēp takabaj'aa. Tii bã kã, aj'yy tabahado däk, dajēb kãn ji tabed'ēep hyb n'aa. Tii d' tahanäng pé ti kasuud is do tabahado däk. Taw'ãäts hē ji hyb n'aa newēē nyy da tak'ēp ji Jesus t'yyd mehūn, ji na-äãj ji t'yyd mehūn hyb n'aa ji da hadoo do. † 8:15 Esodo 16.18. Pãw hadoo **Manah** häd näng do P'op Hagä Do mo haj'aa doo, tabanawäng hēnh Isaraew buuj rababok noo gó ky n'aa gó Paw-Ro beh'ūūm. Ti noo gó kanahēn d'os hē **Manah** hat'aa doo, dooh badoh péh. Hajōng hat'aa doo, dooh mad'aak pé sa wē.

²² Tiit sa sii āã mejũũ nã āã hỹj seeh. Hajõõ nuu me āã mety dāk tii. Baad tah'yyb hedo had'yyt hẽ ta wób tamasa hyb n'aa. Baad bẽ hã tah'yyb ee dāk do hyb n'aa, tak'ëp tah'yyb hedo dāk dajëer bẽ bataa do hã bẽ tamasa hyb n'aa.

²³ Tiit hã kã, hëp ÿ hata ti bẽ hã ÿ moo wät do hã. Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do mejũũ do ta wób, ajyy Tiit had'aa doo. Kristo raweh'ëeh do tii.

²⁴ Ti hyb n'aa kã, taw'ääts hẽ kamahñn gó bẽ gadoo bẽ wẽ rakajaa bã kã. Taw'ääts hẽ bẽ metëeh ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong doo, dooh daap hẽ tado bã bẽ āã j'aa etsë doo.

9

¹ Dooh hyb n'aa bẽ ÿ ma erih pé Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarënh bã habong do bẽ masa do ky n'aa hã.

² ÿ hapäh né hẽ nyy da tak'ëp bẽ h'yy karën ta wób bẽ masa. Bẽ ÿ j'aa etsë paa Masedonija häj n'aa bã habong do ër wakãän hedoo do sa matym gó. P'ooj ub ta baab tabëej hõm do hã, bëeh, hëej Akaja häd näng do babuuj,* bẽ du doo bẽ karën bẽ masa doo, näng këh ÿ sa hã. Hajõk Masedonija häd näng do häj n'aa babuuj ër wakãän hedoo doo, raky n'aa napäh bã baad bẽ karën bẽ masa ta

wób, ti na-ããj hẽ rah'yyb hedo padëek ramasa hyb n'aa.

³ Ta wób bẽ karën bẽ masa ÿ hapëë né paawã, ÿ mejũũ Tiit ta hataa daheeh bẽ wẽ, bẽ ramasa hyb n'aa dajëer bẽ bataa do hã, ta ti hã bẽ ÿ j'aa etsë do paa daap tanadoo hyb n'aa, ÿ kajaa do pooj jé bẽ h'yyb bẽ matakã dāk hyb n'aa.

⁴ Ær hỹj hedoo do wób, Masedonija häj n'aa buuj, si ÿ rakajaa bã bẽ wẽ, ÿ d' nu mebyy wät da bẽ nahaja nã bã, dajëer bẽ nata nã bã, baad bẽ ky n'aa ÿ her'ood wät do paa hyb n'aa. Bẽ na-ããj né da bẽ nu mebyy bong sa wẽ, bẽ nahaja nã bã.

⁵ Ti hyb n'aa ÿ hyb n'aa newë dāk, taw'ääts hẽ ta ti ajyy ÿ mejũũ āã pooj jé, bẽ ramasa hyb n'aa, kamasa do dajëer n'aa bẽ bataa hyb n'aa, bẽ ky kajäk do paah. Tii bã, kaja dāk da āã pooj jé. Bẽ etsëeh do metëe n'aa däg ti ta tii kã, bẽ ramejũũ do hyb n'aa nado.

⁶ Bẽ hyb n'aa newë hahỹh: Kanahën d'os hẽ hejoom doo, kanahën d'os hẽ ta ag tabataa ënh. Hajõng hejoom doo, hajõng né ta ag tataa.†

⁷ Taw'ääts hẽ sahõnh hẽ bëeh, bẽ banoo bẽ h'yyb gó bẽ h'yy kajäk doo. Taw'ääts hẽ dooh bẽ an'oo bã bẽ h'yyb nanoo doo me. Bẽ ramejũũ do hyb n'aa nado bẽ banoo. Bẽ daaj hẽ bẽ banoo. Ta ti ÿ wén erih, P'op Hagã Do

* **9:2** Akaja häj n'aa bã Korīn panang badäk. † **9:6** Ji ejoom do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot ji masa do ky n'aa. Taw'ääts hẽ ji etsëeh. Baad ub P'op Hagã Do banoo hets'ëeh do sa hã.

kamahān do hyb n'aa tsebee gó hanoo doo.

⁸ P'op Hagä Do hajaa bë hã tabanoo sahõnh hẽ baad hadoo doo, tabanyy had'yyt hyb n'aa sahõnh hẽ bë karẽn doo, tamad'aak hyb n'aa, sa wẽ bedoh do bë masa hyb n'aa.

⁹ Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa hets'ëeh do sa kyy n'aa hã:

“Etsëeh da wẽ bedoh do sa hã. Ky ennyw had'yyt hẽ.” †

¹⁰ P'op Hagä Doo, joom jóm hã ta joom tym hanoo doo, ji waa hanoo do na-ããj hẽ, bë hã da tabanoo hajõng bë ma, ta tii me tak'ëp bë masa hyb n'aa wẽ bedoh do sa hã.

¹¹ Hajõng hedoo pé da tabanoo bë hã, bë betsëh had'yyt hyb n'aa. P'op Hagä Do raj'aa etsë da, sa hã bë anoo do ãã tajooch bã sa wẽ.

¹² Ta ti bë masa do tamasa da Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarënh bã habok do sa wẽ bedoh doo. Tak'ëp P'op Hagä Do ratsebé da, bë masa do an'oo bã da.

¹³ P'op Hagä Do hã raj'aa etsë da. P'op Hagä Do rawén j'aa etsë da, baad bë ky da-heeh Kristo panyyg hanãm do bë h'yy kaha'eeh bë hanäk doo, bë masa do metëeh do hyb n'aa. P'op Hagä Do raj'aa etsë na-ããj da, sa hã, ta wób sa hã na-ããj hẽ bë betsëeh do hyb n'aa.

¹⁴ Tak'ëp kamahān gó bë da raky n'aa etsë P'op Hagä Do

hã, P'op Hagä Do ky ennyw do hyb n'aa bë wẽ, sa hã bë wén masa.

¹⁵ P'op Hagä Do hã ãã j'aa etsë èr matym n'aa tak'ëp hanãm do èr hã tanoo do hyb n'aa. Tak'ëp baad ub tii. Ti hyb n'aa dooh ji kyy pé ta ky n'aa ji her'ood bã.Š

10

Paw-Ro ky gadoo ta hã ky sëm do ky n'aa hahỹỹh

¹ Ỹ eỹỹm do m' bë mahang ỹ bawät bã, nãk mã ta wób sa kyyh. Dawëë ỹ bawät bã kã, ỹ neỹỹm kã ỹ erih do hã, nãk sa kyyh, ỹ ranu mer'oot bã. Ỹ né hẽ, Paw-Ro, Kristo ji tah'yyb en'yyw do kyy gó, ji hã ky ennyw do kyy gó,

² tak'ëp ỹ h'yy kah'ũũm bë hã, p'aa hënh bë ỹ bahehëen bã kã, bë an'oo manã kyyh tak'ëp hadoo doo me ỹ gadoo hyb n'aa ỹ nu mer'oot doo. P'op Hagä Do nahapäh do h'yyb karẽn do jawén habok doo da ãã babok, nãk ãã nu mer'oot do sa kyyh. Kyyh tak'ëp hadoo doo me da ỹ gadoo tii, ỹ h'yyb däng.

³ Badäk hahỹỹ bã ãã baboo né paawã, dooh ãã kamety bã sa hã badäk hahỹỹ hã habong do P'op Hagä Do nahapäh do rabahed'oo doo da sa majĩ hã.

⁴ ãã kuman ãã kamety doo, dooh badäk hahỹỹ hã habong do kuman tahado bã. Dooh. P'op Hagä Do hejój me ãã gawats'iik sa mejój.

† 9:9 Saaw-Mo 112.9 Š 9:15 Jesus né tii, ji matym n'aa tak'ëp hetsooh doo.

5 Āã gawats'iik rahyb n'aa newëë doo, rah'ũũm doo, sahõnh hẽ h'yy kasab'ee do hewaata do P'op Hagã Do rabahapãh nanoo doo. Sahõnh hẽ ji hyb n'aa newëë do ãã no n'aa masoo hadoo, ji majĩ ji no n'aa masoo doo da, ãã meduuk ȳ hanãng pẽh, ji h'yyb ky daheeh hyb n'aa kã Kristo.

6 Baad bẽ ky dahé dæg bã kã, ãã nabuuj gedoo da ky nadah'eeh nã doo.

7 Taw'ããts hẽ bẽ hyb n'aa matakã wyt ta maab hadoo doo!* H'yy kasab'ee doo gó, “Āã ti Kristo karapee” hanãk doo, taw'ããts hẽ hahỹ rahyb n'aa newëë: Āã na-ããj hẽ Kristo karapee. Doo hã ãã bahãnh rado bã.

8 Ta bahãnh ȳ h'yy kasabé bã paawã, ta hyb n'aa jaw'yyc doo Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyc Do anoo doo hyb n'aa ãã hã, dooh hyb n'aa ȳ nu mebyng pẽh. Ta hyb n'aa jaw'yyc doo ãã hã taban'oo dæk, bẽ h'yy ka'eeh doo kah'ũũm ãã anoo hyb n'aa, bẽ ãã rejãã hyb n'aa nado.

9 Bẽ ȳ ma erih doo me, bẽ ȳ e'ȳm doo hyb n'aa nado. Tii d' bẽ hyb n'aa newë manãh.

10 Hahỹy da sa kyyh ȳ ranu mer'oot bã: “Tak'ẽp ji tamejũũ. Ky n'aa jaw'yyc doo gó, kejỹyc doo gó Paw-Ro ji tama erih. Tii bã ji mahang tawãd bã, nahejooj dæg its. Doo hã baad her'oot doo tado tii”, nãk.

11 Ta tii d' her'oot doo taw'ããts hẽ tahyb n'aa newëë hahỹy: Dawëë ãã babok bã ãã erih doo da, tii da na-ããj ãã bad'oo bẽ mahang ãã aboo dæg bã p'aa hẽnh.

12 Doo hã ȳ haja bã “sa da ȳ hado bã” ȳ noo b'ãts, sa hã hẽ j'aa kehets'ëë doo. Doo hã ȳ haja b'ãts sa hã hẽ ȳ kamety b'ãts.† Sa hã hẽ rakameyy doo, sa hã hẽ raheg'ããs doo ny hadoo doo sa bahãnh hadoo doo, h'yy gatamah ti tametëeh.

13 Āã hã kã, dooh ta bahãnh ãã kasabé bã. Doo hã ãã kasabé bã ãã hã P'op Hagã Do nanoo doo hã. Jããm hẽ ãã kasab'ee ãã hã P'op Hagã Do anoo doo hã ãã moo bok hyb n'aa. Bẽ panang bã na-ããj hẽ tabanoo ãã moo bok hyb n'aa.

14 Āã hã P'op Hagã Do anoo doo bahãnh nado ãã baboo dæk. Āã tii, pooj jé bẽ wẽ kaj'aa doo, Kristo ky n'aa hanãm doo bẽ hã maher'oot doo.

15 Doo hã na-ããj hẽ ãã kasabé bã ta wób ramoo bok doo hã. Hahỹ ti ãã karẽn doo: Bẽ h'yy ka'eeh doo kah'ũũm bã kã, ãã karẽn ãã moo bok doo tak'ẽp takah'ũũm na-ããj hẽ,

16 panang wób hẽnh, bẽ panang bahãnh Jesus ky n'aa hanãm doo ãã maher'oot hyb n'aa kã, ta wób ranaher'oot nã bã. Doo hã ãã karẽn bã ãã kasabé bã ta wób ramoo bok doo hã, sa hã P'op Hagã Do anoo doo hẽnh.

* 10:7 Wyt ta maab hadoo doo hã rahyb n'aa matakã bã, tii bã dooh ragado bã paawã ma matëg oow. Tii bã Paw-Ro Jesus mejũũ doo heh'ãat ub rahapãh paawã.

† 10:12 Paw-Ro ej'ees doo gó tabeh'ũũm. Tii da tawén edoo, sa hã hẽ raj'aa etsë doo hyb n'aa. Paw-Ro bahãnh mã rahyb n'aa jawyc sa nooh.

17 “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'ãäts hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã takasab'ee.”‡

18 Ta hã hē h'yy kasab'ee do nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa etsē doo, ti né ti ta wē tagadoo doo.

11

“Jesus mejũũ do y̆y̆h” daap hanäk do ky n'aa hahy̆y̆h

1 Bē badoo däk doo da y̆ karēn paawä bē gadoo nä hãd h'yy gatamah do her'oot doo da y̆ er'ood bā.*

2 Tak'ëp bē y̆ kamahãn do hyb n'aa y̆ karēn bē gadoo tii. P'op Hagä Do hanaa ji kamahãn doo me né hē bē y̆ kamahãn. Ti hyb n'aa, dooh y̆ an'oo bā bē rawad'ii. Maruus aj'yy manepäh nä do baad hawät do hadoo bēeh. Maruus yb hadoo y̆y̆h. Bē y̆ haēj däk do hadoo sēt ub aj'yy hã, Kristo hã, bē patug hadoo tabahadoo hyb n'aa da.

3 Ti hadoo né hē, ky ken'yyim doo gó bē da rawedii y̆ jey̆ym, jããm hē sēt hã, Kristo hã baad bē h'yyb nadäg wät hyb n'aa, Ewa aw'yy wad'ii wät do paa hadoo da.

4 Tii d' y̆ wén her'oot, Jesus ky n'aa seeh, ãã ma met'ëeg wät do nadoo do raheer'ood bā, ti nayyw hē bē gadoo. Nayyw hē na-ããj hē bē gadoo sahee seeh, bē gado däk do paa nadoo doo. Nayyw hē

bē gadoo panyyg seeh, bē ãã panäk do nadoo doo.

5 Dooh né hē Jesus ky n'aa rod sa bahãnh red'oo do sa yd jé y̆y̆h.

6 Dooh né paawä tak'ëp herot do tado y̆y̆h, hajõng y̆ hajaa do y̆ hapäh doo. Hajõõ nuu me né hē y̆ metä wät ti bē hã.

7 Bē sãm noo do hyb n'aa nado y̆ her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa bē hã. Dooh bē y̆ mejõ bā ta sãm bē an'oo bā hã y̆y̆. Daj y̆y̆ hē y̆ kadaduu y̆ moo wät do hã, bē kawehēē däk hyb n'aa. Nesaa do g'eeh bē hã, tii d' y̆ ad'oo doo?

8 Jesus hã h'yy ka'eeh do panang wób hēnh habong do hã y̆ daab yyp, sa dajēer y̆ ado hõm hadoo, y̆ ramasa hyb n'aa Jesus ky n'aa bē y̆ maheer'oot hyb n'aa.

9 Bē mahang y̆ bawät noo gó, wē y̆ tabadoh bā y̆ karēn doo, dooh bē hã y̆ daab yb bā. Ēr wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do Masedonija hãj n'aa bā naa hana do y̆ ranoo y̆ karēn doo. Dooh paa y̆ karēn bā bē hã y̆ daab yb bā, tanajawyk hyb n'aa bē jó. H̄y jawén dooh na-ããj hē bē hã y̆ daab yb bā.

10 Kristo ky n'aa hanãm do hēp y̆y̆ gó tabawät. Ti hyb n'aa, dooh Akaja hãj n'aa bā habong pé y̆ ky meduuk péh, y̆ ky däng, bē hã y̆ daab nayyp do hyb n'aa y̆ h'yy kasab'ee do hã.

‡ 10:17 Jeremij 9.24 * 11:1 Dooh Paw-Ro genaag bā ta daaj hē tah'yy kasabé bā. Ti hyb n'aa, hãd h'yy gatamah do her'oot doo da y̆ er'ood bā, tawén nãng. Ta daaj hē tah'yy kasab'ee, Korīn buuj sa hã tametēeh hyb n'aa ma matēg oow rawedii sa hã.

11 H'ëed hyb n'aa ti ta ti ŷ her'oot? Bë ŷ kamanahñ do hyb n'aa g'eeh? Dooh. P'op Hagä Do hapäh bë ŷ kamahñ.

12 ŷ ad'oo do paah, ŷ badoo had'yyt hē da. Dooh da ŷ gado bä ta sām, sa daaj hē Jesus mejūū do rakamaneēēnh do ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bä āā nemuun ramoo bok rabanāng do hyb n'aa.

13 Kristo mejūū do heh'äät nadoo do tii. Bë rawedii ramoo bok do hā. Kristo mejūū do ked'oo do tii.

14 Dooh ŷ hyb n'aa meuuj bä rabahed'oo do hā. Nesaa Do Yb sii hē tahajaa takawareem bä āās ta bag gó hawät do ji ed'oo hyb n'aa, ji tawadii hyb n'aa.

15 Ti hyb n'aa, dooh ŷ hyb n'aa meuuj bä Nesaa Do Yb karapee baad moo bok do rabahed'oo rakeno bä. Ti hedoo do ragadoo da nesaa do ramoo bok do sām.

Nesaa do tahoop do hyb n'aa Paw-Ro kasab'ee do ky n'aa hahýh

16 ŷ ab'aanh pooj jé ŷ her'ood wät doo: Bë hyb n'aa newē manä ŷ h'yy gatamah doo! Ti hadoo né hē, ŷ h'yy gatamah do bë ed'oo nä bä paawä, taw'ääts hē ŷ bë gadoo h'yy gatamah do bë gadoo doo da, ŷ na-āāj hē ŷ h'yy kasab'ee hyb n'aa.

17 Kēh ŷŷ, ŷ h'yy kasab'ee doo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk

Do ber'oot doo da nado. H'yy gatamah do ber'oot doo da ŷ baher'oot.

18 Hajök ma matēg oow bë mahang habong do rah'yy kasab'ee. Badäk hahýh hā habong do rah'yy karēn do jawén habok do rabahed'oo doo da rah'yy kasab'ee. Hýh kā, ŷ na-āāj da ŷ h'yy kasab'ee.†

19 Bë ti h'yy genäh bë edoo né paawä, tsebee gó bë gadoo h'yy gatamah doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bë gadoo na-āāj hē ŷŷh, ŷ h'yy kasabé bä.

20 Bë gadoo tak'ēp bë hā mejūū doo, sa karom hadoo bë ran'oo bä. Bë gadoo bë dajēer hā daab 'yyp doo, bë wad'ii doo, bë bahñh nu gapad'ēek kar'ēēn doo, bë rejāā doo, bë ratapa ewyyh doo.

21 ŷ hād nu mebyys ŷ nahaj'as do hyb n'aa bë hā ŷ moo wäd bä ta tii da bë hā ramoo bok doo.‡

Āā kanahēn its né paawä ta tii hā, ta ti neýŷm doo me rap'āā kasab'ee doo, ŷ na-āāj hē ŷ hajaa neýŷm doo me ŷ p'āā kasabé bä. H'yy gatamah do hadoo ŷ baher'oot ta tii.

22 Eber buuj had'oo mäh, sa nooh. ŷ na-āāj hē Eber buuj. Isaraéw buuj had'oo mäh, sa nooh. ŷ na-āāj hē Isaraéw buuj. Abaraām panaa had'oo mäh, sa nooh. ŷ na-āāj hē Abaraām panaa.

23 Kristo karom had'oo

† 11:18 Tii da Paw-Ro wén d'oo, Korīn buuj rah'yy genäh hyb n'aa ma matēg oow sa hā. ‡ 11:21 Ma matēg oow sa kyyh hyb n'aa Paw-Ro wén e'ees. Nahejooj its Paw-Ro, sa nooh. Dooh Paw-Ro nu mebyy heh'äät tado bä. *Hād nu mebyng tawēn nāng, ma matēg oow ramoo bok do hā rah'yy genäh takarēn do hyb n'aa.*

mäh, sa nooh. Ý Kristo karom heh'äät do sa bahānh. (H'yy gatamah do her'oot do hadoo ý baher'oot ta tii da.) Tak'öp sa bahānh ý moo wäd wät. Sa bahānh hajōō nuu me ý radawäts gëet, Jesus ky n'aa ý her'oot do hyb n'aa. Sa bahānh hajōō nuu me tak'öp ý rabahewyyh. Hajōō nuu me dajëb gó ý bewäd nä.

²⁴ Ji ma poo oow pé nuu me ken'yyh 39 nuu me ý rabahewyyh ta tyd me, Judah buuj hä. §

²⁵ Tamawoob nuu me ken'yyh b'aa t'aah me ý rabahewyyh. ** Sét nuu me ý radajëeb paawä, pä me ý ramakut. Tamawoob nuu me marakate ý gahōm do tabegyb jëk. Sét adëb bä, sét atsëm ý batu tame.

²⁶ Hajōō nuu me ý bawät. Äm n'aa näng hä ýý, tamii ý mawät doo. Äm n'aa näng hä ýý, moo nesaa do sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hä ýý, häj ý n'aa buuj wób sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hä ýý, Judah buuj nadoo do wób sa hyb n'aa. Äm n'aa näng hä ýý, panang bä. Äm n'aa näng hä ýý, ranabok hënh ý bawät bä. Äm n'aa näng hä ýý, akajar me ý bawät bä. Äm n'aa näng hä ýý, Jesus hä h'yy ka'eeh do ken'ooh do sa mahang.

²⁷ Tak'öp ý moo wäd wät.

Tak'öp ý bakaanh ý moo wät do hyb n'aa. Hajōō nuu me ý naýýh. †† Sah, hoo kaanh do na-ääj hë ý bahoop. Hajōō nuu me ý waa tamah. Hajōō nuu me ý bahoop hahëem doo. Hajōō nuu me dooh sa-roor hebaan do wë ýý, ý kahat'ëeh hyb n'aa.

²⁸ Sahōnh hë ý ahoop do wób bahānh ti anäng nä sahōnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong do sa hyb n'aa ý hyb n'aa tón do had'yyt hë, Jesus karën doo da rababok ý karën do hyb n'aa paawä.

²⁹ Rah'yy kanejój bä kä Jesus hä rah'yy ka'eeh do hä, ý t'yyd mehīn sa hä, ý hyb n'aa tón hëp ýý gó sa hyb n'aa. Nesaa do ta see moo wäd bä rah'yyb tatuk do hyb n'aa, tak'öp ý h'yy katón ta ti hedoo do hyb n'aa.

³⁰ Ý h'yy kasabé bä, jāām hë né hë ý h'yy kasab'ee da ý nahejooj is do metëeh do hä.

³¹ Dooch daap ý menä bä P'op Hagä Do ji j'aa etsëe had'yyt doo, Jesus Kristo Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy kaha'eeh doo, ta Yb, hapäh.

³² Damas-Ko panang hënh ý hewäd nä noo gó, panang bagā n'aa sa wahë n'aa Aretas häd näng do wë moo wät do mejūū panang hadë do noo bä warahén ý ragada ý

§ **11:24** Jāām né hë 40 nuu me ji bahewyyh do séd noo gó, Judah häj n'aa buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä rasām baanh. Ranesōōts hōm hyb n'aa ti yd jé rabetsén. 39 nuu me rabahewyyh. ** **11:25** Roma buuj ti ky n'aa etyy do b'aa me rabahewyyh. †† **11:27** Ta see pé noo gó Paw-Ro moo wät atsëm ta waa sām hä. Ta see pé noo gó Jesus ky n'aa tama metëek atsëm. Ta see pé noo gó taky n'aa etsëe atsëm, ti hyb n'aa ty jawyg tabahoop.

ramasoo hyb n'aa.

³³ Tii d' radoo né paawä, arook gó Jesus hä h'yy ka'eeh do ŷ rabahy g'ëed is tūū, panang hadé pong jé naa. Tii bā ŷ kejēn hōm is sa mahānh.

12

¹ Dooh né paawä ŷ genaag bā, ahōm nā ŷ h'yy kasab'ee do ran'oo bā, daap né paawä ti ta tii. Bē ŷ maher'oot hỹ kã s'ëeh hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hä ŷŷ. Bē ŷ maher'ood kãn na-ããj hē hä ŷ tametëeh doo.

² ŷ hapäh aj'yy Kristo hä h'yy ka'eeh doo. ¹⁴ däg ta baab tabëej hōm doo, P'op Hagä Do mahūūm dó hỹ pong jé, ta wē. Dooh ŷ hapëe bā ta h'yyb tym ub tado bā t'īi hēnh hasëek doo, ta hub sii hē tado bā. P'op Hagä Do ti hapäh.

³⁻⁴ ŷ hapäh né hē hỹ pong jé P'op Hagä Do masäk. (ŷ ab'aanh, dooh ŷ hapëe bā ta h'yyb tym ub tado bā t'īi hēnh hasëek doo, ta hub sii hē tado bā.) T'īi hēnh ta ti aj'yy* maa napäh kyyh ji nahajaa do ji her'ood bā, P'op Hagä Do nanoo do ji er'ood bā.†

⁵ Ti hadoo do aj'yy hyb n'aa ŷ haja paawä ŷ kasabé bā. Hä ŷŷ hē dooh ŷ h'yy kasabé bā. Hä ŷŷ hē ŷ kasabé bā paawä, jāām hē ŷ h'yy kasab'ee da ŷ nahejooj is do metëeh do hä.

⁶ ŷ karēn bā paawä hä ŷŷ hē ŷ h'yy kasabé bā, h'yy gatamah do nado né paawä ŷŷh, né hup ŷ né hē paawä ta ti ŷ h'yy kasab'ee do hä. Ti hado né paawä, dooh ŷ h'yy kasabé bā. Dooh ŷ karēn bā ta bahānh ŷ rahyb n'aa newē bā. Jāām né hē hä ŷ rahapäh ŷ moo wät doo, ŷ her'oot do na-ããj hē.

⁷ Hä ŷŷ hē ŷ h'yy kasabé mahānh, tak'ëp hetsooh do kametä däk do hyb n'aa hä ŷŷ, P'op Hagä Do anoo hä ŷŷ nesaa do ŷ ahoop doo, sasëng tég ejoooh do hadoo ji. Nesaa Do ŷb mejūū do tii, ŷ tarejāã hyb n'aa, hä ŷŷ hē ŷ h'yy kasabé mahānh.

⁸ Tamawoob nuu me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ŷ bet-sëe tabado hōm hyb n'aa ta ti ŷ ahoop doo.

⁹ Tii d' né paawä, hahỹŷ da ta kyyh hä ŷŷ: "Jāām hē né hē ŷ ky enyym do a hä, sahōnh hē hejój ŷŷ baad takametä däk do hyb n'aa nahej'oonh do sa hä", näng ta kyyh hä ŷŷ. Ti hyb n'aa kã, tsebee gó ŷ h'yy kasab'ee ŷ nahej'oonh do hä, Kristo hejój bawät hyb n'aa hä ŷŷ.

¹⁰ Ti hyb n'aa kã ŷ tsebé Kristo hyb n'aa nahej'oonh do ŷ ahob bā, Kristo hyb n'aa ŷ raky n'aa rejā bā, Kristo hyb n'aa wē ŷ badoh do ŷ ahob bā, Kristo hyb n'aa ŷ rarahejā bā, Kristo hyb n'aa dooh ŷ ad'oo

* **12:3-4** Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē Paw-Ro her'oot. Ti né ti aj'yy hỹ pong jé P'op Hagä Do masäk doo. Kejēn doo gó Paw-Ro wén her'oot, dooh takarēn bā tah'yy kasabé bā do hyb n'aa. † **12:3-4** P'op Hagä Do wén nanoo kyyh tamaa napäh do ter'ood bā, tak'ëp tabahetsooh do hyb n'aa. Dooh ér haja nā bā ta ti hadoo do ér gado bā badäk hahỹŷ hä ér babok nā bā.

pé na-ãāj hē. Ỹ nahejooj bā, hēp ỹ tym hā ỹ bahejoojh.

11 H'yy gatamah do her'oot doo da ỹ ber'ood dāk. Bē né ti han'oo tii d' ỹ wén her'oot. Bē né paawā tii baad her'oot do keh ỹ n'aa hā. Dooh its né paawā ỹh,‡ dooh tabad'op hē Jesus ky n'aa rod sa bahānh red'oo do sa yd jé ỹh.

12 H'yyb jawyk doo me ỹ moo wād wāt bē mahang Jesus mejūū do heh'āat ji do bā metēeh doo: Hetsooh do P'op Hagā Do hanaa ỹ metā wāt, meuj n'aa nāng do ỹ moo wād wāt, ỹ pehuunh do na-ãāj hē.

13 Ny hadoo do ỹ moo wād wāt ta wób Jesus hā h'yy ka'eeh do hā, bē hā ỹ moo nawād wāt doo? Jāām né hē hahỹỹ bē hā ỹ nad'oo doo: Bē ỹ daab nayyp doo! Bē mabaan ta ti hyb n'aa bē ỹ ky n'aa rejāā hadoo doo. §

14 Tamawoob nuu me dāg bē ỹ bahehēen da hỹỹ kā. P'aa hēnh dooh né da bē ỹ daab yb bā ēnh. Bē ma nado ti ỹ karēn. Bē ti ỹ karēn sa yb sa taah karēn doo da. Ji taah ned'ēed is do nado sa yb sa ỹn karēn do hanoo doo. Sa yb ti sa taah nad'ēed is do karēn do hanoo doo. **

15 Baad ỹ h'yyb hedoo sahōnh hē ỹ ah'ēenh wē ỹ hanāng doo, ỹ kan'oo dāk bē hā bē ỹ masa hyb n'aa. Ỹ eanh hỹỹ kā bē hā: Dooh denaa hē ỹ bē kamahān, tak'ēp bē ỹ kamahān do mabaj?

16 Hahỹỹ d' mā bē mahang habong do sa nooh: “Te hub né hē. Dooh bē tadaab yb bā. Dooh né paawā bē tadaab yb bā, kamatakēē doo me bē tawedii”, nāk sa kyyh.

17 Ajyy bē wē ỹ mejūū do hā bē ỹ wadii bē hā?

18 Tak'ēp paa ỹ betsēē Tiit bē wē tabahōm hyb n'aa. Āā h'yyb hata ỹ mejūū ta sii ti noo gó. Bē Tiit wadii, bē hā péh? Sét hēp ỹỹ Tiit daheeh. Séd h'yyb hedoo āā babok Tiit daheeh. Dooh bē āā wad'ii bā.

19 Ta ti āā wén her'oot bē hā, āā kawoom hyb n'aa bē ed'oo g'eeh? Dooh. Dooh ti hyb n'aa tado bā. Séd āā h'yyb hedoo Kristo hā. T'ōp hanāng doo me āā baher'oot sahōnh hē āā her'oot doo. P'op Hagā Do maa napāh āā her'oot doo. Najis haa, sahōnh hē āā bad'oo doo, bē hyb n'aa né hē tii, baad tabahadoo hyb n'aa bē hā, Jesus

‡ **12:11** Dooh its né paawā ỹh Paw-Ro wén her'ood wāt, dooh né ji hajaa péh P'op Hagā Do tanado bā paawā. Ta ti tabaher'oot bā tapes'āāp na-ãāj hē ta hā ky n'aa rejāā doo. “Dooh its Paw-Ro”, nāk sa kyyh. § **12:13** Sahōnh hē ta wób sa mahang tamoo wād wāt doo, Korīn buuj mahang na-ãāj tamoo wād wāt. Jāām hē dooh tadaab yb bā sa hā. Ta wób hā ti tadaab yyp. Ti hyb n'aa apāh dooh baad Paw-Ro kamahān sa hā ta wób red'oo. *Bē mabaan bē hā ỹ daab nayyp doo Paw-Ro baher'oot bā, tahād ky n'aa ej'ees. Nesaa do nado ti ji da hadoo do ji daab nayyp doo.* ** **12:14** Korīn buuj Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Paw-Ro taah hadoo. Dooh Paw-Ro karēn bā sa dajēer tagado bā. Takarēn tamasa sa hā, baad Jesus hā rah'yyb padēek hyb n'aa. Sa yb hadoo Paw-Ro, ta hyb n'aa Jesus hā rah'yy kae dāk do hyb n'aa.

hã bē h'yy ka'eeh do kah'ũũm hyb n'aa paawã.

²⁰ Ỹ eỹm, bē wē ỹ kajaa bã, ta see hadoo bē h'yyb hã ỹỹ da. Tii bã, dooh na-ããj hē bē genaag da bē ỹ maher'ood bã. Ỹ aw'yyt apäh da bē mahang kaj'õõk doo, h'yy kajew'eēs doo, kawajãã doo, séd hã h'yyb nahed'oo doo, ta wób ky n'aa rejãã doo, kasab'ee doo, kamanejũũ do na-ããj hē. Ỹ hyb n'aa newē bã, ỹ hyb n'aa tón ta ti hedoo do ỹ awyyd bã da bē mahang.

²¹ Ỹ eỹm da, bē wē ỹ kajaa bã p'aa hēnh da ỹ nu mebyng bē hyb n'aa P'op Hagã Doo, ta hã ỹ h'yy kaha'eeh do an'oo bã. Ỹ hyb n'aa tón da ỹ eỹm, pooj jé nesaa do moo bok do rat'yyd kamanehĩĩn do hyb n'aa baad nadoo do ramoo bok do hã, sa ỹm sa patug nadoo do sii rabeỹỹh do hã, nu meby n'aa nãng do hã, sa matym gó ramoo bong doo.

13

Tagadēeg ub Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

¹ Tamawoob nuu me dæg hahỹ bē ỹ bahehēen doo. Ỹ kajaa bã, sahõnh hē ky n'aa katep'aa do bē mahang hanãng doo, pawóp hē,

tamawoob hē ta rod n'aa raheer'oot da te hub tado bã.*

² Ỹ ab'aanh, pooj jé, pawóp nuu me dæg bē ỹ bahehēen noo gó nesaa do moo bok do sa hã ỹ maher'ood wät doo. Ta ti moo hedoo doo, bē sahõnh hē na-ããj hē, ỹ maher'oot hahỹỹ da: Dooh da ỹ t'yyd mehĩĩn bã pooj jé du d'oo do nesaa do moo bok doo, ta wób na-ããj hỹỹ kã nesaa do moo bok doo.

³ Dooh da bē ỹ t'yyd mehĩĩn bã. Bē karēn mäh, bē ỹ metēeh Kristo tado bã hã ỹ her'oot doo, bē nooh. Nahejooj nado Kristo bē wē. Hejooj né hē bē mahang.

⁴ Nahejooj doo gó b'aa kajatsék do hã kepēem dæg né paawã, ti awäd had'yyt hỹỹ kã P'op Hagã Do hejój hyb n'aa. Ti hadoo né hē ãã hã. Kristo nahejooj hã séd hã ãã h'yyb hedo né paawã, bē wē da ãã babok Kristo sii P'op Hagã Do hejój hyb n'aa. Bē wē ãã kajaa bã, ta hejój gó da ãã babok bē wē.†

⁵ Taw'ããts hē bē ti bē hã hē bē kamety, bē hyb n'aa newē, Jesus hã bē h'yy kae bã heh'ããt ub. Dooh g'eeh bē hapēē bã, Jesus Kristo bē h'yyb gó awät? Ta nehub tado bã bē hegãã bã, dooh Kristo hã h'yy ka'eeh do heh'ããt do

* **13:1** Tii d' né ji bad'oo P'op Hagã Do kyy kerih do ji tamaher'oot, ta see ta da hadoo do taky n'aa tapa bã. Dew-Teronom 19.15 hã takerii däk tii. Dooh ji ky dahé bã sét hē her'ood bã. Jããm hē ji ky daheeh pawóp hē, tamawoob hē hadoo doo, te hub né hē ranoo bã ky n'aa katapaa do ky n'aa. Tii da P'op Hagã Do kyy kerih do wén mejũũ, daap hē ji ky n'aa tapa mahãnh ji da hadoo do. † **13:4** Korīn panang bã habong do wób raky sēm Paw-Ro. Dooh raky dahé bã. Nesaa do rakarēn ramoo bok nã. Ti hyb takajaa do pooj jé Paw-Ro maher'oot sa hã. Pooj jé dó tat'yyd mehĩĩn né paawã, dooh da tat'yyd mehĩĩn wäd bã nabuj keh'ũũm do sa hã. Kristo hejój gó Paw-Ro ky n'aa ety da hỹỹ kã sa hã takajaa bã.

bē do bā.

⁶ Wyt ta maab hē bē hā ŷ gada, bē hapāh Jesus mejūū do heh'āāt do ŷh.‡

⁷ P'op Hagā Do hā āā ky n'aa etsēē, baad nadoo do bē moo nabok hyb n'aa. Dooh āā ky n'aa etsēē bā ta tii, baad bē mahang āā moo boo bok do ta wób rabaher'oot hyb n'aa. Dooh. Tii d' āā wén ky n'aa etsēē, baad hadoo do bē moo bok hyb n'aa. Ti né hē ti āā karēn doo. Dooh ŷ hyb n'aa p'eed bā, baad nadoo āā moo boo bok doo, ta wób redoo bā. Jāām né hē ŷ karēn, baad bē babok doo.

⁸ Tii d' ŷ wén her'oot, dooh āā haja bā baad hadoo do āā geām bā. Jāām hē āā hajaa āā moo bok baad hadoo do masa doo, kah'ūūm do hanoo doo.

⁹ Tsebee gó āā gadoo āā nahejoonh doo. Jāām hē āā karēn, baad Jesus hā bē h'yy ka'eeh. Āā ky n'aa etsēē bēēh, bē t'yyd kamehīn hyb n'aa baad nadoo do hā, p'aa hēnh baad ub bē babok hyb n'aa.

¹⁰ Hahŷ mo haja ŷh kerih do bē ŷ ma erih bē wē ŷ kajaa do pooj jé, bē wē ŷ kajaa bā kā, dooh hyb n'aa bē ŷ nabuuj gedoo pé hyb n'aa ky n'aa jawyk doo me, hā ŷ kan'oo dāk doo me. Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo ta ti ŷ ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ŷ moo wāt hyb n'aa bē hā, bē h'yy ka'eeh do kah'ūūm hyb n'aa.

Hā ŷ tabanoo ta ti ta ky n'aa jaw'yyk do bē h'yyb tym gó hanāng do ŷ rejāā hyb n'aa nado.

Paw-Ro kedēē hōm do ky n'aa hahŷh

¹¹ Tagadēēg ub, wakān haa, bē tsebee. Taw'āāts hē bē t'yyd kamehīn baad nadoo do bē moo boo bok do hā. P'aa hēnh baad hadoo do bē moo boo hŷh kā. Bē ky dahé hahŷh hā, bē ŷ ma erih do hā bē ŷ maher'oot do ta hā. Taw'āāts hē séd bē h'yyb hedo. Taw'āāts hē hanām doo gó bē babok bē da hadoo do wē. Tii bā da P'op Hagā Doo, ta hanaa ji kamahān doo, ta hanaa ji h'yyb nām doo, awāt da bē mahang.

¹² Taw'āāts hē baad ub, hanām doo gó bē edēē sahōnh hē bē da hadoo doo.

¹³ Sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do babā habong do bē rahyb n'aa esee.

¹⁴ ŷ karēn, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky ennym do bē h'yyb gó tabawāt. ŷ karēn ji P'op Hagā Do kamahān do sahōnh hē bē h'yyb gó tabawāt. ŷ karēn na-āāj hē séd hā ji h'yyb hedoo P'op Hagā Do Sahee ji hā hanoo do sahōnh hē bē h'yyb gó tabawāt. Jāām hē kā.

‡ 13:6 Korīn buuj wób ramejūū Paw-Ro metēēh Jesus mejūū do heh'āāt do tado bā. Ti Paw-Ro mejūū sa daaj hē sa hā hē rakametyy rabahapāh hyb n'aa Jesus hā rah'yy kae bā, Jesus hā rah'yy kanae bā. Jesus hā rah'yy kae bā tii bā rabahapāh Paw-Ro Jesus mejūū do heh'āāt tii, Paw-Ro hyb n'aa Jesus hā rah'yy kae dāk do hyb n'aa.

**Garata
Jesus hã h'yy ka'eeh
do Garata häd näng
do panang bä
habong do hã
Paw-Ro ma erih do
hahÿÿh**

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

¹ Jesus mejüü do see ÿ ti hÿ Paw-Ro. Ajyy ÿ rasëew hõm do hyb n'aa nado Kristo mejüü do see ÿ wén hado däk. Ajyy sa kyy gó nado tii. Jesus Kristo kyy gó né tii. P'op Hagä Do ta Yb, dejëp do mahang Jesus ganä wät hanoo do kyy gó na-ãäj hë.

² Ër hÿÿj hedoo do pa ÿ habong do sa sii ÿ edëng bëeh, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Garata häj n'aa bä jé pad'yyt hë bë panang bä kahet'aa doo.

³ ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ãäj hë ky en'yyim bë hã. ÿ karën baad ub Kristo bë rah'yyb en'yyim.

⁴ Jesus né hë tii, P'op Hagä Do ër Yb karën doo da, ta daaj hë takan'oo däk dajëb hã, nesaa do ër moo bok do sãm, ër tabed'ëep hyb n'aa, da hë Nesaa Do ÿb mejüü doo da habok doo da ër naboo bong hyb n'aa kä.

⁵ Taw'ãäts hë P'op Hagä Do hã ji j'aa etsëe had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ãäts hë.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawereem do ky n'aa hahÿÿh

⁶ ÿ hyb n'aa tón, nayyw hë né hë bë du doo do hyb n'aa bë beréd hõm P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa né hë bë wë taky enyym, bë tagadoo doo. Panyyg see bë ky dahé däg kän.

⁷ Jesus panyyg hanäm do tii, ta wób sa noo né paawä, dooh panyyg hanäm do tado bä. Ta wób rakarën bë rawedii. Rakarën rah'ÿÿt Kristo ky n'aa hanäm doo.

⁸ Ky n'aa kawas'ee däk da had'yyt hë jé ta see hadoo Jesus ky n'aa hanäm do ma metëek doo, bë ãã ma met'ëeg wät do paa nadoo doo. ÿ tado bä paawä, ããs wë hã hana do tado bä paawä na-ãäj hë ta see hã ma metëek doo, ky n'aa kawas'ee däk da.

⁹ ÿ ab'aanh pooj jé bë ãã maher'ood wät doo: Ky n'aa kawas'ee däk da had'yyt hë jé ta see hadoo Kristo ky n'aa hanäm do bë tamaher'ood bä, pooj jé bë gadoo do nahadoo doo! Tabanesaa hënh hahõm do ti ma matëg oow.

¹⁰ Ta ti ÿ erih do hã wyt ta maab hë, dooh hã ÿ raj'aa etsë do jawén ÿ awäd bä. P'op Hagä Do ÿ taj'aa etsë ÿ karën. Ta wób ÿ karën ÿ h'yyb en'yyim g'eeh? Dooh. Da hë ÿ karën nä bä paawä ta wób ÿ h'yyb enäw up, dooh Kristo karom ÿ do bä paawä.

¹¹ Baad bë ÿ maher'oot hahÿ wakän haa: Kristo ky n'aa hanäm do bë ÿ ma

met'ëeg wät doo, dooh ajyy sa hanaa tado bä.

¹² Dooh aj'yy tado bä hä ŷ tab'ëes do ta panyyg. Dooh ŷ rama met'ëeg bä ta tii. Jesus Kristo né hē tii, ta ti met'ëeh do hä ŷŷ.

¹³ Bē ky n'aa napäh paa nyy da p'ooj ub Judah buuj ky n'aa jew'yyk do mejūū doo da ŷ bawäd wät. Bē ky n'aa napäh nyy da tak'ëp ŷ paa rejää P'op Hagä Do karapee, Kristo hä h'yy ka'eeh doo. Bē ky n'aa napäh na-ääj hē tak'ëp ŷ karēn paawä Kristo hä h'yy ka'eeh do ŷ gawats'iik ti noo gó.

¹⁴ Tak'ëp paa ŷ ma kamet'ëeg wät Judah buuj ky n'aa jew'yyk doo, baad paa ŷ ky daheeh. Ti hyb n'aa ŷ akog bong paa hajök Judah buuj nemon ŷŷ ma kamet'ëek doo. Tak'ëp paa ŷ karēn ŷ ky daheeh sahōnh hē ää wahē makū met'ëek do hä.

¹⁵⁻¹⁶ Tii bä kä, tii da né hē ŷ bawäd né paawä, P'op Hagä Do metä wät hä ŷ ta T'aah, ŷ tah'yy gan'yyh ta hä tan'oo bä, Judah buuj nadoo do hä ta ky n'aa ŷ maher'oot hyb n'aa. P'ooj ub, än ŷ wog gó ŷ basuun nä bä, tsyt hē ŷ P'op Hagä Do asēew däk. Taky ennyym do hyb n'aa hä ŷŷ, nes'aa né paawä ŷŷ, hä ŷ tabanoo ta wē ŷ moo wät hyb n'aa. Tii bä, ta T'aah hä ŷ tamet'ëeh P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó, dooh ŷ eaaj bä ajyy sa hä nyy d' ŷ bad'oo.

¹⁷ Dooh na-ääj hē Jerusarēnh hēnh ŷ ahōm bä,

pój ŷŷ jé Jesus mejūū do rabahado pad'ëek do sa wē ŷ beanh hyb n'aa paawä. Dooh. Nayyw hē ŷ bahōm paa Arab häd näng do häj n'aa hēnh. Ta jawén, tii b' naa Damas-Ko panang hēnh ŷ babaaj hōm kän.

¹⁸ Tii bä kä, tamawoob hē ta baab jawén paa bä, Jerusarēnh hēnh ŷ bahōm kän, Peed ŷ baheg'ääs hyb n'aa. 15 ta äh ta pa ŷ baym.

¹⁹ Ta tii bä na-ääj hē ŷ bahapäh Tsijaag, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hŷŷj.* Jesus mejūū do wób, dooh ŷ hapēē bä ti noo gó.

²⁰ P'op Hagä Do matym gó bē ŷ maher'oot: Te hub né hē hahŷ ŷ erih doo. Dooh ŷ noo kanesa bä.

²¹ Ta jawén ŷ bahōm kän Sirija, Siris häd enäh do sa häj n'aa hēnh.

²² Kristo hä h'yy ka'eeh do Judah buuj häj n'aa bä, jé pad'yyt hē sa panang hēnh rakahet'aa doo, dooh ŷ rahapēē nä bä ti noo gó.

²³ Jääm hē hahŷ ŷ raky n'aa napäh. Hahŷŷ d' sa kyyh: "Aj'yy p'ooj ub ää tarahejää doo, hŷŷ kä tama met'ëeg kän Kristo ky n'aa p'ooj ub takarēn do tagawats'iik do paah", näk mä sa kyyh.

²⁴ Ta ti ŷ raky n'aa napäh bä, P'op Hagä Do raj'aa etsē hēp ŷ n'aa.

2

¹ Ti m', 14 ta baab jawén paa bä, p'aa hēnh Jerusarēnh

* 1:19 Tsijaag, Jesus hŷŷj. Sét hē sa ŷŷn.

hēnh ŷ bahōm. Béh-Nabéh sii ŷ bahōm. Tiit ŷ mahūūm si ŷŷ.

2 T'ī hēnh ŷ wén hōm, P'op Hagä Do metēeh hyb n'aa taw'ääts hē né hē ŷ bahōm. Ta tii bä ŷ ats'yyt Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ky n'aa näng doo, ŷ maher'oot hyb n'aa sa hä nyy da Kristo ky n'aa hanäm do Judah buuj nadoo do hä ŷ ma mehet'ëek doo. ŷ wén maher'oot, ŷ karēn ŷ baheg'ääs séd rah'yyb hedo bä hä ŷŷ, ŷ ma mehet'ëek do hä. Séd rah'yyb nahedo bä paawä ŷ ma mehet'ëek do hä, daap paawä tii bä ŷ ma met'ëeg wät doo, da hē ŷ ma met'ëek do na-ääj hē, Jesus hä h'yy ka'eeh do wób ŷ da raky sēm do hyb n'aa ta ti raky n'aa napäh bä.

3 Séd hä sa wahē n'aa hedoo do rah'yyb hedoo né hē hä ŷŷ, ŷ ma mehet'ëek do hä. Doo hēnh ramejō bä Tiit, t'ī hēnh si ŷ hewäd nä doo, ta masuuj noo byyh kahōg hōm bä, Judah buuj nadoo né paawä.

4 Ta wób ti tii d' karēn paawä tabad'oo. Jesus hä h'yy ka'eeh do oow né tii. Ēr mahang rakamekuuj bong rabaheg'ääs hyb n'aa nyy da Kristo Jesus hyb n'aa, dooh sa ky n'aa jaw'yyk do ěr jeŷŷm wäd bä, neŷŷm doo gó ěr wén boo kän. Rakarēn paawä p'aa hēnh sa ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo da ji bawät. Rakarēn paawä sa ky n'aa jaw'yyk do karom hadoo ji bahado däk p'aa hēnh.

5 Tii d' rakarēn né paawä,

doo tabad'op hē ää ky dahé bä sa kyyh, bē hyb n'aa, Kristo ky n'aa hanäm doo, baad hadoo doo, baad tabenyyw däk hyb n'aa, ta panyyg kamanekuuj däk hyb n'aa.

6 Jerusarēnh bä Jesus hä h'yy ka'eeh do mahang rahyb n'aa jew'yyk do sa hä, sa wahē n'aa ky n'aa näng do sa hä, baad ub ŷ ma mehet'ëek doo. Doo hēnh ma mehet'ëek do jó ramejūū péh. (Ta ti ŷ her'ood né paawä, dooh ŷ ky s'ūūd bä sa hä Jesus sii rababok do paa hyb n'aa. Séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo. Ky n'aa etsēeh doo, ky n'aa nets'äs do na-ääj hē tagadoo.)

7 Doo hēnh ma mehet'ëek do jó ramejūū péh, ŷ hanäng. Rahapäh, hä ŷ P'op Hagä Do anoo, Kristo ky n'aa hanäm do ŷ ma met'ëek hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa mahang, Peed hä tabanoo do hadoo Judah buuj mahang tama met'ëek hyb n'aa.

8 P'op Hagä Doo, Peed tahej'oonh doo, Judah buuj mahang Jesus mejūū do tabahadoo hyb n'aa, ŷ na-ääj né hē tahej'oonh Judah buuj nadoo do sa mahang Jesus mejūū do ŷ bahadoo hyb n'aa, rabahapäh.

9 Ti m', Tsijaag, Peed, Jowāw daheeh, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa enäh doo, rabahapäh bä nyy da P'op Hagä Do ŷ tasēew hōm tsyt hē, Judah buuj nadoo do mahang ŷ moo wät hyb n'aa, Béh-Nabéh daheeh ŷ ragadoo

sa h'yyb hataa ãã bahado däk hyb n'aa kä. Sa moo hub me ãã redëng tii bã, ãã ragadoo rametëeh hyb n'aa ta tii hã. Sa sii ãã kaner'oot noo gó, baad ub sa hã Judah buuj nadoo do mahang ȳ Béh-Nabéh daheeh ãã moo bok hyb n'aa. Ti nuuj jé Judah buuj mahang ramoo bok tii.

10 Dooh ãã hã ramejõ bã. Jããm hẽ ãã hã retsëẽ, Jesus hã h'yy ka'eeh do kas'uut do Jerusarënh panang bã habong do ãã hyb n'aa esee hyb n'aa, ãã masa hyb n'aa. Tii d' né da tak'ëp ȳ karën up ȳ bad'oo.

11 ãn-Tijoka panang bã ãã wẽ Peed baheg'ããs noo gó, Peed ȳ nabuuj gedoo baad nadoo do hyb n'aa tabad'oo doo.

12 Pooj jé dó baad Peed awa had'yyt hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do Judah buuj nadoo do sa sii. Tii bã kä, ãn-Tijoka bã rakajaa ajyy Tsijaag hep'ëeh doo. Ti m' ta ti ajyy rakajaa bã kä, dawë hã Peed bawäd däk Judah buuj nadoo

do sa mahãnh. Dooh sa sii tawa wäd bã, Judah buuj wób ji masuuj noo byyh kahõk do hã ky kah'üüm do tajeÿÿm do hyb n'aa.*

13 Tii bã Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do ta tii bã habong doo, Peed mo n'aa me rabadoo däk na-ããj hẽ. J'ooj madäk doo me ti noo gó Peed bad'oo doo da tii d' na-ããj hẽ rabad'oo. Dawë hã rababoo däk Judah buuj nadoo do sa hÿÿj hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahãnh.† Béh-Nabéh sii hẽ sa h'yyb hata dæg ti noo gó.

14 Ti m', dooh baad hadoo doo, Kristo ky n'aa hanãm do metëeh doo da raboo boo bã ȳ bahapäh bã, sa hÿÿj hedoo do raty n'aa gesyyg däk‡ ȳ bahapäh bã, sahõnh hẽ sa matym gó Peed hã ȳ ky hadoo: “Judah buuj né paawä õm, Judah buuj nadoo doo da mabawäd däk. Meréd hõm Judah buuj raky n'aa jaw'yyk doo. H'ëed hyb n'aa hÿÿ kä, mabad'oo do hã, makarën mamejüü Judah

* **2:12** Ti noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ramejüü Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm, jããm hẽ tii bã P'op Hagä Do gadoo Judah buuj nadoo do red'oo do hyb n'aa. Judah buuj wób, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tii da ramejüü Judah buuj nadoo do rabad'oo, Judah buuj wób Jesus hã h'yy kana'eeh do rajeÿÿm do hyb n'aa. Sa hã rawén jeÿÿm, ta ti rarejãã sa ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh doo. † **2:13** Ti noo gó, jããm hẽ Judah buuj rabawa Judah buuj nadoo do sa sii, Judah buuj nadoo do sa masuuj noo byyh ragahõg hõm bã. Tii da né sa ky n'aa jaw'yyk do mejüü. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahang dooh tii d' tahado wäd bã. Séd gó ji P'op Hagä Do gadoo Jesus hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ né hẽ paawä Judah buuj nadoo do sii Peed bawa. Ta tii bã heg'ããs do Peed raky n'aa her'oot ta wób sa hã Peed jeÿÿm. Ti hyb n'aa dooh takarën bã Judah buuj nadoo do sii tawa bã heg'ããs do sa matym gó. Ti hyb n'aa tsyt hẽ tabawäd däk, tahapëë né paawä dooh ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hyb n'aa ji P'op Hagä Do gadoo. ‡ **2:14** Rawén ty n'aa ges'yyk, dooh Garata häj n'aa buuj Jesus hã h'yy ka'eeh do sa masuuj noo byyh kehõg bã. Ti hadoo né hẽ P'op Hagä Do gadoo na-ããj hẽ sa hã Peed hapëë né paawä, ta ty n'aa ges'yyk ta sii wa do paah, ta wób tajeÿÿm do hyb n'aa. J'ooj madäk do ta h'yyb.

buuj nadoo do ər h̄ȳj ky n'aa hedoo doo, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ragadoo sa h̄a magadoo hyb n'aa, ɔm né heréd h̄om paawā tii?§

15 Te hub né h̄e, Judah buuj taah ər bahadoo do hyb n'aa Judah buuj né h̄e ɛ̄er. Dooh ta wób, baad nadoo do moo heb'oooh do ər ado b̄a.**

16 Dooh né paawā baad nadoo do moo heb'oooh do ər ado b̄a paawā, ər hapäh, j̄ãã h̄e Jesus Kristo h̄a ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado d̄ak P'op Hagä Do matym gó. J̄ãã h̄e Jesus hyb n'aa ji tagadoo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado b̄a. Ɛ̄r na-ããj h̄e, Judah buuj, Kristo Jesus h̄a ər h'yy kae d̄ak baad ər bahado d̄ak hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, ər tagadoo hyb n'aa. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do h̄a ər daab yb wäd b̄a. Dooh hajaa pé baad tabahado d̄ak P'op Hagä Do matym gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do taky daheeh do hyb n'aa.

17 H̄ȳ k̄a, ɛ̄er, Judah buuj hedoo doo, Kristo hyb n'aa k̄a ər karēn do hyb n'aa baad ər bahado d̄ak P'op Hagä Do

matym gó, baad nadoo do moo heb'oooh do ər bahado d̄ak Judah buuj nadoo do nemuun, n̄ak ər buuj wób. Nyy d' rahanäng pé ta tii? Kristo hyb n'aa g'eeh nesaa do moo heb'oooh do ər bahado d̄ak? Dooh. Dooh tii d' tado b̄a!

18 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ji bahadoo, p'aa h̄enh ji du do b̄a Mosees ky n'aa jaw'yyk do h̄a ji daab yb b̄a, pooj j̄e ji eréd h̄om doo.††

19 Dooh taw'ããts h̄e tado b̄a p'aa h̄enh ŷ du do b̄a ŷ daap yyp Mosees ky n'aa jaw'yyk do h̄a. Mosees ky n'aa jaw'yyk do dajëb h̄a ji taky n'aa etyy do hyb n'aa, ŷ paa dajëb wät hadoo ta h̄a.‡‡ H̄ȳ k̄a, tamanejō wät do hyb n'aa h̄a ŷȳ, ŷ hajaa P'op Hagä Do karēn doo da ŷ bawät.

20 Hah̄ȳ d' ŷ hanäng pé ti ta ky n'aa jaw'yyk do h̄a ŷ paa dajëb wät do hadoo ŷ baher'oot b̄a: Kristo sii ŷ kepëem d̄ak do hadoo b'aa kajatsëk do h̄a tadajëp noo gó. Gawatsig h̄om pooj j̄e ŷ bawät do paah. Kristo ti h̄ȳ k̄a h̄ep ŷȳ gó hawät doo. Da h̄e, badäk hah̄ȳ b̄a ŷ bawät n̄a b̄a, ŷ h'yy kae had'yyt h̄e P'op Hagä Do T'aah h̄a, h̄a ŷ kamah̄n do h̄a, h̄ep ŷ n'aa

§ 2:14 Dooh né paawā Peed her'ood b̄a Judah buuj nadoo do sa h̄a sa masuuj noo byyh ragehög h̄om hyb n'aa, tii d' tahanäng pé dawëë tabawäd d̄ak do sa mah̄nh, Judah buuj wób rakajaa b̄a. **

2:15 Judah buuj ramaneëenh ta wób "baad nadoo do moo heb'oooh doo", sa ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do hyb n'aa. †† 2:18 Hah̄ȳ d' tahanäng pé tii: P'aa h̄enh ji daab yb b̄a Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do h̄a, ta ti ji eréd wät do jawén paa b̄a, tii b̄a né h̄e nesaa do moo heb'oooh do ji bahado d̄ak né h̄e, ji nahajaa do hyb n'aa sahõnh h̄e ji ky dahé b̄a. Dooh Jesus h̄a ji daap yyp do hyb n'aa tado b̄a nesaa do moo heb'oooh do ji hado b̄a. ‡‡ 2:19

Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejō wäd b̄a ji h̄a Paw-Ro hanäng péh. §§ 2:20 Ti hadoo ər h̄a na-ããj h̄e. Paw-Ro bawät do h̄a ər tametëeh nyy da taw'ããts h̄e ər sahõnh h̄e ər babok.

dajëp do hã. §§

²¹ Jããm hẽ P'op Hagã Do ẽr wẽ taky enyym do hyb n'aa baad ẽr wén hado dák ta matym gó. Dooh ÿ ty n'aa gesyng bã ta tii. Ta ti ÿ wén her'oot, ji haja bã paawã baad ji bahado dák P'op Hagã Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyc do ji ky daheeh do hyb n'aa, tii bã daap paawã Kristo dajëp!”, nãng mã ÿ Peed hã.

3

¹ H'yy ganahoot nã do hadoo bẽeh, Garata buuj! Tak'ëp bẽ rawad'ii bong bẽ wén nahapẽẽ wãt baad hadoo doo! Jaa bẽ hã wadii? Baad ub né paa bẽ ÿ ma met'ëeg wãt Jesus Kristo ky n'aa b'aa, kajatsëk do hã ji hyb n'aa dajëp doo.

² Sët ub ti ÿ eanh bẽ hã hÿÿ kã: P'op Hagã Do anoo bẽ hã ta Sahee, Mosees ky n'aa jaw'yyc do bẽ ky daheeh do hyb n'aa g'eeh, Kristo hã bẽ h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ky n'aa bẽ maa napãh noo gó?

³ Tak'ëp bẽ h'yy ganahoot? Bẽ du do dák noo gó Kristo hã bẽ h'yy ka'eeh doo, bẽ h'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagã Do Sahee bẽ wén gadoo. Ta Sahee bẽ tah'yyc mahũum. Bẽ karën apãh hÿÿ kã bẽ daaj

hẽ bẽ hajaa doo me bẽ bahajaa pooj jé bẽ du doo doo? Mosees ky n'aa jaw'yyc do ji ky daheeh do hã g'eeh bẽ karën bẽ daap yyp hÿÿ kã?

⁴ Hajõng baad hadoo do bẽ bahapãh paa bẽ mahang. Daap hẽ g'eeh ta ti bẽ hã? ÿ karën paawã bẽ bahapãh, dooh daap hẽ tado bã.*

⁵ Wyt ta maab hẽ, ta Sahee P'op Hagã Do wén noo bẽ hã, hanãm do tawén pehunh bẽ mahang, Kristo hã bẽ h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyc do bẽ ky daheeh do hyb n'aa tado bã.

⁶ Bẽ hyb n'aa newë Abaraãm bad'oo doo. P'op Hagã Do hã tah'yyc ka'eeh do hyb n'aa né kã m', baad tawén hado dák paa P'op Hagã Do matym gó.†

⁷ Ti hyb n'aa kã, tii d' h'yy ka'eeh doo, Abaraãm karapee kã.‡

⁸ P'ooj ub P'op Hagã Do kyy kerih do hã kaher'ood dák paah, rah'yyc ka'eeh do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sii hẽ da baad rabahado padëek da P'op Hagã Do matym gó. Hahÿÿ da Kristo ky n'aa hanãm do P'op Hagã Do kyy kerih do her'oot paa Abaraãm hã: “A hyb n'aa né da sahõnh hẽ badák hahÿÿ hã habong do ky n'aa kedëng da”, § nãng

* **3:4** Dooh ji hapëẽ bã baad ub nyy d' tahanãng pé tẽg nad'ëed is do 4 hã kerih doo. Sët né paawã Gereg kyyh, pawóp hẽ ta ky n'aa ta see pé noo gó. Hahÿÿ da na-ããj hẽ tahajaa ji erii bã: “Daap hẽ g'eeh tak'ëp bẽ ahob wãt doo, Kristo hã bẽ h'yy ka'eeh do hyb n'aa bẽ rarejãã noo gó? ÿ karën paawã bẽ bahapãh, dooh daap hẽ tado bã bẽ ahoop do paah.” † **3:6** Genesis 15.6 ‡ **3:7** *Abaraãm karapee*, P'op Hagã Do karapee, Isaraëw buuj sa hã. Ti hyb n'aa jé h'yy ka'eeh do tii, P'op Hagã Do karapee heh'ãat doo, Paw-Ro wén nãng. § **3:8** Genesis 12.3, 18.18, 22.18

kerih doo.

⁹ Ti hyb n'aa, sahõnh hē Kristo hā h'yy ka'eeh do tii, Abaraām h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ragadoo da Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa edëng do paah.

¹⁰ Tii d' nado sahõnh hē tii, Mosees ky n'aa jaw'yyp do raky daheeh do hā daab 'yyp doo. Ky n'aa kawas'ee dāk tii. Tii d' né hē P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ti ky n'aa: “Ky n'aa kawas'ee dāk sahõnh hē ajyy, ȳȳj, sét né paawä resõõts bā sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyp doo gó kerih do mahang. Sét nuu me né paawä resõõts hõm bā, raky n'aa kawas'ee dāk da”,** nāng kerih doo.

¹¹ Ti hyb n'aa, wyt ta maab hē, dooh baad ji bahado dāk P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyp do hā ji daap yyp do hyb n'aa. Ti né hē ti P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo. Hahȳy da takerii dāk ta ti ky n'aa: “Jāām hē edëb had'yyt da, jé ta hā h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado dāk do P'op Hagä Do matym gó”,†† nāng kerih doo.

¹² H̄ȳy kã, Mosees ky n'aa jaw'yyp do mejũũ do ji moo wät doo, dooh ji h'yy ka'eeh do tado bā. Ramoo bok do hā radaab yyp ky n'aa jaw'yyp do ky dah'eeh kar'ëēn doo. Hahȳy da takerii dāk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ti ky n'aa: “Jé hahȳy hā kamejũũ do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa.”‡‡

¹³ Ēr paa ky n'aa kawas'ee dāk Mosees ky n'aa jaw'yyp do mejũũ do ěr nahajaa do hyb n'aa ěr ky dahé bā. Tii bā kã, ěr Kristo bedëeb wät ěr ky n'aa kawas'ee dāk do mahãnh. Ta hā tabadãng ěr ky n'aa kawas'ee dāk do Kristo an'oo bā, ěr hā tanadëe wät hyb n'aa. Ēr hyb n'aa Kristo ky n'aa kawas'ee dāk paa ȳ wén nãng, hahȳy da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa ta ti ky n'aa: “Ky n'aa kawas'ee dāk da sahõnh hē b'aa hā sa kamag padëek doo”,§§ nāng kerih doo.

¹⁴ Ēr ky n'aa kawasee do mahãnh ěr Kristo Jesus bedëeb wät do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do na-ããj hē ragadoo h̄ȳy kã Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa edëng doo. H̄ȳy kã, ěr sahõnh hē, ěr h'yy ka'eeh do hyb n'aa ěr gadoo P'op Hagä Do Sahee taky n'aa enooh do paah.

¹⁵ Kaner'oot do ky n'aa jaw'yyp doo gó bē ȳ ma-her'oot Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa, wakãn haa. Sa da hadoo do sii rakaner'ood bā, ramoo boo bā kerih do rakaner'oot do heen n'aa, sa häd ta hā raberih bā hyb n'aa jeryk do sa matym gó, tii bā dooh hajaa pé ta ti tahȳȳd bā. Dooh na-ããj hē ta jawén sa see haja bā kaner'oot do heen n'aa hā taberih nã ta ky n'aa papuuj, pooj jé, ta da hadoo do sii rakaner'oot do bód nadoo doo. Ti hadoo Abaraām hā

** 3:10 Dew-Teronom 27.26 †† 3:11 Habakuk 2.4 ‡‡ 3:12 Rewitikos 18.5

§§ 3:13 Dew-Teronom 21.23

P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hä.***

¹⁶ Abaraâm hä, ta panaa hä na-ããj hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah, ta hyb n'aa sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hä habong do raky n'aa kedëng. Dooh paa P'op Hagä Do ky dëe bä hajök do ta panaa sa hyb n'aa, ta ti taky n'aa enooh doo. Sét hẽ ta panaa hyb n'aa taky däng.††† Kristo né hẽ ti sét hadoo do Abaraâm panaa, ta hyb n'aa ji wén ky n'aa kedëng.

¹⁷ Hahÿÿ d' ti ÿ hanäng péh, dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa hahÿÿt pé ÿ noo bä: Abaraâm sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paah. Baad P'op Hagä Do ky däng ta hä. Taky däng ta hä, dooh taky kahÿÿd bä ta hä taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa, ta ky n'aa jaw'yyk doo, 430 ta baab jawén paa bä Mosees hä kan'oo däk doo, dooh tahaja bä tahÿÿd bä poojjé Abaraâm hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

¹⁸ Abaraâm hä P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ër wë tatabëej bä paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, ji haja bä paawä tii, tii bä dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tado wäd bä. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa né hẽ Abaraâm gadoo P'op Hagä Do ky n'aa edëng do ta hä. P'op Hagä Do wén ky n'aa edëng Abaraâm, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa ta hä.

¹⁹ Tii d' tado bä, h'ëed hyb n'aa g'eeh takan'oo däk ta ky n'aa jaw'yyk doo? Tawén kan'oo däk, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa paawä. Takan'oo däk dó, Kristo, Abaraâm panaa, kanajaa nä bä. Ti panaa hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. P'op Hagä Do anoo paa ta ky n'aa jaw'yyk do ääs sa hä, Mosees hä raban'oo däk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod Isaraéw buuj sa wë, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë na-ããj hẽ ti Mosees.

²⁰ Hÿÿ kä, sét hẽ tado bä, ta daaj hẽ taky n'aa enooh doo, dooh ji hyb n'aa karën pé ji ky n'aa rod. Sét ub né hẽ P'op Hagä Doo, ta daaj hẽ Abaraâm hä tamaher'oot do ta hä taky n'aa enooh doo.

²¹ Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do h'yy kawareem g'eeh pooj jé taky n'aa enooh do paa hä? Dooh! Dooh ta hä tah'yy kawareem bä. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do haja bä paawä ji edëb had'yyt do ji hä tan'oo bä, tii bä kä baad ër ba-hado däg né hẽ paawä P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ër ky daheeh do hyb n'aa.

²² Dooh né hẽ tahaja bä ta tii. P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot, nesaa do ji h'yyb gó ji karën do ji hä tamejõ had'yyt hẽ. Ti hyb n'aa, jããm hẽ Jesus Kristo hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji gadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

*** 3:15 Dooh kahÿÿt pé tii. Dooh ta bahãnh hanoo péh. ††† 3:16 Genesis 12.7, 13.15, 24.7

²³ Kristo ewäd hyng do pooj jé, ti nuuj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ãã tamoo masoo hadoo. ãã tadewäts bëeh hadoo. ãã tahag'ããs ti nuuj jé, tób rayd ragadahew'ëes do hagã n'aa tabad'oo doo da, P'op Hagã Do ër hã tametëeh bã kä Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä hÿÿ kä, baad ji bahado däk ta matym gó.

²⁴ Kristo ewäd hyng do pooj jé, ãã hagã n'aa hadoo ti nuuj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ãã moo nabok hyb n'aa. Hÿÿ kä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa, baad ër bahado däk P'op Hagã Do matym gó ta hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa.

²⁵ Hÿÿ kä, Kristo hã ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä, Kristo hã ër daap yyp do hyb n'aa kä, dooh hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tahagãã wäd bã.

²⁶ Ti hyb n'aa kä, P'op Hagã Do taah bë sahõnh hẽ, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Séd bë h'yyb hedo däk hÿÿ kä Kristo Jesus hã.

²⁷ Bẽ nu kemuun bong bã séd hã bë h'yy kata däk hyb n'aa Kristo sii, Kristo hadoo bë bahado däk hÿÿ kä.

²⁸ Séd uuh had'yyt ër hÿÿ kä Kristo Jesus hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa: Judah buuj ji do bã, Judah buuj nadoo do ji do bã, sa kariw n'aa ji do bã, sa karom ji do bã, aj'yy ji do bã, ÿÿnh ji do bã na-ããj hẽ. Séd uuh had'yyt né hẽ ji.

²⁹ Kristo karapee bë bahado däk do hyb n'aa, Abaraãm panaa heh'ãät hadoo bë bahado däk. Ti hyb

n'aa Abaraãm hã P'op Hagã Do ky n'aa enooh do paa tabës hÿÿ kä bë hã.

4

¹ Panyyg ky n'aa gó bë ÿ ma-her'oot ji hã tabës do ky n'aa: Ji t'aah, sahõnh hẽ ta yb ma gadoo do pan'aa, sa karom bahãnh nado ta karapee noo gó, sahõnh hẽ ta yb ma ta ma hado dæg né paawã ta jawén.

² Ta yb ky däng do noo gó kanajaa nä bã, ta hagã n'aa mejüü ta t'aah hã ti nuuj jé. Ta ma tagadoo do pan'aa ti nuuj jé hag'ããs do hã taky da-heeh. Dooh ta t'aah haja bã tah'yy karën do tamoo wäd bã.

³ Ti hadoo ër hã. Kristo ër tabed'ëep do pooj jé, karapee t'aah hadoo ëër. Badäk hahÿÿ hã nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'ëp ër hã tamejüü ti noo gó. Ta ti kamejüü do karom hadoo nä ëër ti noo gó.

⁴ Tii bã kä, P'op Hagã Do ky däng do noo gó kajaa bã kä, P'op Hagã Do mejüü ta T'aah. ÿÿn näng, ji da tabahadoo hyb n'aa. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo bã tabenäng,

⁵ ãã tabed'ëep hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ky n'aa kawas'ee däk do paah, P'op Hagã Do taah ër bahadoo hyb n'aa kä.

⁶ P'op Hagã Do taah ër bahadoo do hyb n'aa, P'op Hagã Do mejüü ta T'aah Sahee ër h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Ti né hẽ, ta Sahee an'oo bã, "Ee" P'op Hagã Do ër maneënh hyb n'aa.

7 Ti hyb n'aa kä, dooh ji hã mejũũ do karom mahado wäd bã. P'op Hagä Do t'aah kä õm. Ta t'aah mabahado däk do hyb n'aa, sahõnh hẽ ta taah sa hã tabanoo doo, a hã da tabanoo na-ãj hẽ.

8 Pooj jé, P'op Hagä Do bë nahapäh nä bã, bë h'yy kaha'eeh do sa karom hadoo paa bëeh, P'op Hagä Do nado né paawä ta tii.

9 Hÿÿ kä, P'op Hagä Do bë hapäh hyb n'aa bë h'yyb gó, (bë P'op Hagä Do hapäh do hyb n'aa ÿ hanäng), h'ëed hyb n'aa p'aa hẽnh bë h'yy kawareem ta ti ky n'aa jaw'yyk do nahejoonh doo, daap hadoo do wẽ? Bë karën apäh ta ti hedoo do bë tamejũũ p'aa hẽnh, p'ooj ub bë babok doo da?

10 Tsyt hẽ däg bë basëew däk ta äh, bë daaj hẽ bë tayy hyb n'aa. Kamarab heen n'aa bë teb'ëes, ji joom ji ataa do hedoo do heen n'aa bë teb'ëes, tsyt hẽ däg bë basëew däk ta see pé noo gó ta baab.*

11 Bë ÿ hyb n'aa tón! Daap hẽ apäh ÿ ma met'ëeg wät Kristo ky n'aa bë mahang?

12 Tak'ëp ÿ betsëe bë hã, wakän haa, ÿ bad'oo doo da taw'ääts hẽ bë bad'oo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã ÿ daab yb wäd bã. Pooj jé ta tii hã bë daab nayyp do hado däk ÿh.

Pooj jé baad ÿ bë gadoo.

13 Bë hapäh né hẽ, ÿ nahëe näng do hyb n'aa ti noo gó bë häj n'aa bã ÿ bewäd nä. Ti noo gó né hẽ pooj jé bë ÿ

maher'ood wät Kristo ky n'aa hanäm doo.

14 Nahäh ÿÿ taw'ääts hẽ nado né paawä bë hã ti noo gó, dooh né paa ÿ bë ty n'aa gesyyg bã. Baad ÿ bë gadoo ti noo gó. P'op Hagä Do ääs bë gadoo doo da ÿ bë gadoo paah. Kristo Jesus bë gadoo doo da ÿ bë gadoo paah.

15 Tak'ëp bë tsebé ti noo gó. H'ëed hyb n'aa bë tsanebee bong? Ti noo gó, bë haja bã paawä, bë matym sii hẽ bë ado nyyh paawä hã ÿÿ bë banoo hyb n'aa.

16 Bë hã, bë majĩ hado däk g'eeh ÿ hÿÿ kä, baad hadoo do bë ÿ maher'oot do hyb n'aa?

17 Tak'ëp né paawä nanäng ma matëg oow bë rah'yyb en'yyim bë gadoo hyb n'aa sa hã, dooh bë hyb n'aa tado bã bë rah'yyb en'yyim doo. Rakarën paawä bë hyb n'aa wareem ÿÿh, sa hã bë h'yyb en'yyim hyb n'aa, sa hã bë maa newëe hyb n'aa kä.

18 Taw'ääts hẽ had'yyt hẽ ji rah'yyb en'yyim doo, baad hadoo do hyb n'aa tado bã tii. Hÿÿ kä, bë mahang ÿ badoh bã, bë an'oo manä baad nadoo do jawén bë rah'yyb en'yyim doo.

19 Tah haa hadoo do ÿ kamahän doo, ÿÿnh ajän benyy däg bã ta mahÿÿnh do tahoop doo da, p'aa hẽnh ÿ bahoop bë hyb n'aa, Kristo bawäd wät doo da bë baboo däk bã kä.

20 Dooh ÿ haja bã bë wẽ ÿ ahõm bã, ti hadoo né hẽ ÿ

* 4:10 Ta ti hedoo do rateb'ëes do hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo red'oo.

karēn paawä bē wē ŷ bahōm, baad bē sii ŷ ber'oot hyb n'aa. Ta ti ŷ wén her'oot, dooh ŷ hapēē wäd bā nyy d' ŷ bad'oo bē hā.

²¹ Bēēh, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do bē hā mejūū kar'ēēn doo, bē hā ŷ eanh hahŷh: Dooh bē hapēē bā Mosees ky n'aa jaw'y'yk do her'oot doo?

²² Pawóp mā Abaraām taah, nāng kerih do hā. Ta ŷŷm karom Agah hād nāng do sii ta t'aah seeh, ta ŷŷm heh'äät do Sarah hād nāng do sii ta t'aah seeh.

²³ Ta ŷŷm karom sii tawén eta dāk, ta ŷŷm karom hā ta t'aah wén nyy dāk, nyy d' rabad'oo sa daaj hē rahyb n'aa newē dāk do hyb n'aa. Ta ŷŷm heh'äät do sii tawén eta dāk, tii da P'op Hagä Do ky n'aa eno dāk do paa hyb n'aa ta hā.

²⁴ Ta ti ky n'aa gó tahajaa ji ma met'ēēg bā. Pawóp hē hadoo do ŷŷj, Agah, Sarah, pawóp hē hadoo pé P'op Hagä Do sa sii kaner'ood dāk do hadoo, Abaraām sii, Mosees sii kaner'ood dāk doo. Waēē Sinaih hād nāng doo bā ta ky n'aa jaw'y'yk do sa hā tanoo doo, Agah hadoo tii. Sahōnh hē Sinaih bā kanoo do hā daap yyp doo, tak'ēp raba-hoop kamejūū doo.

²⁵ Agah, waēē Sinaih hād nāng do hadoo, Arab häj n'aa

bā hahāng doo. Agah hadoo Jerusarēnh panang da hē. Agah, Agah panaa tak'ēp sa hā ramejūū do rahoop doo da paah, Jerusarēnh buuj da hē rahoop tak'ēp kamejūū doo. Sa karom hadoo Jerusarēnh buuj.

²⁶ Hŷŷ kā, Jerusarēnh hŷ pong jé hana doo,† Sarah, kamanejūū do nahoop do hadoo tii. Jerusarēnh hŷ pong jé hana do karapee ēēr, Kristo hā h'yy ka'eeh doo. Dooh kamejūū do ēr ahob bā.

²⁷ Ti ky n'aa né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii dāk. Hahŷŷ da takerih:

“H'yy gadajaa da ōm, ŷŷnh ne-taah doo, taah nanāng doo.

Tsebee gó mageēēnh, ōm ajān mahŷŷj nahoop doo.

H'yy gadajaa da, tsebee ŷ wén nāng, ta bahānh hajōk do ŷŷnh reréd hōm do taah.

Dooh denaa hē ŷŷnh patug nāng do taah.”‡

²⁸ Ti hyb n'aa kā, bēēh, wakān haa hedoo doo, Isak hadoo bēēh, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tabenāng doo. P'op Hagä Do taah bē wén hado dāk, Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky bajawaa hyb n'aa.

† 4:26 Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do ky n'aa né hē tii. Jé Kristo hā h'yy ka'eeh doo, dooh tahob wäd bā ky n'aa jaw'y'yk do tak'ēp kamejūū doo. ‡ 4:27 Isajas 54.1 hā takerii dāk ta tii. Hahŷŷ d' kerih do hanāng péh: *ŷŷnh reréd hōm do taah, Jesus hā h'yy ka'eeh do hadoo. Hajōd dāk tii. ŷŷnh patug nāng do taah, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do hā ky dah'eeh do hadoo. Dooh Jesus hā rah'yy kae bā tii. Hajōk Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do hā ky dah'eeh do bahānh.*

29 P'ooj ub, Abaraãm t'aah Agah sii, nyy d' rabad'oo sa daaj hẽ rahyb n'aa newẽ däk do hyb n'aa henäng doo, Ismaéw, rejã wät ta t'aah Sarah sii P'op Hagä Do Sahee ky gabuuj gó henäng doo. Ti hadoo da hẽ. Mosees ky n'aa jaw'yyc do hã daap yyp do ẽr rarejãã, P'op Hagä Do Sahee ẽr h'yyb gó hanäng doo.

30 Hỹỹ kã, hahỹỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa: “Mah'eed hõm ỹỹnh karom ta t'aah daheeh. Dooch ỹỹnh karom t'aah gado bã ta yb hanaa ta ỹỹm heh'äät do t'aah nemuun”,§ näng kerih doo.**

31 Ti hyb n'aa wakãn haa, tak'ẽp ta hã kamejũũ do taah nado ẽer.†† Baad hawät do taah, kamanejũũ do nahoop do taah ẽer.‡‡

5

1 Kristo ẽr tabed'ẽep tak'ẽp ẽr hã kamejũũ do ẽr ahoop do mahãnh, baad ẽr babok hyb n'aa kã. Ti hyb n'aa bẽ an'oo manã ta see hã bẽ rah'yyb mahũũm. Bẽ gado manã tak'ẽp kamejũũ do rakarẽn bã p'aa hẽnh bẽ gadoo.

2 Bẽ hyb n'aa matakã bẽ ỹ maher'oot doo! Ỹỹh, Paw-Ro, baad bẽ ỹ maher'oot hahỹỹh: Masuuj noo byyh kahõg hõm do bẽ gado bã, daap hẽ da

bẽ hã tii bã Kristo ji hyb n'aa dajẽp doo.

3 Sahõnh hẽ ajyy sa masuuj noo byyh kahõg hõm do gadoo do sa hã ỹ ab'aanh ỹ maher'ood wät doo: Ta ti bẽ gado bã, kamejõ däk bẽ hã tii bã sahõnh hẽ Mosees ky n'aa jaw'yyc do wób bẽ ky daheeh na-ããj hẽ.

4 Bẽeh, Mosees ky n'aa jaw'yyc do ky dah'eeh do hyb n'aa kar'ẽen do baad bẽ bahado däk paawã P'op Hagä Do matym gó, dawẽẽ bẽ baboo däg kãn Kristo mahãnh. Ji hã P'op Hagä Do ky enyym do bẽ ty n'aa gesyyg däg kãn.

5 Ẽer kã, baad ẽr gada P'op Hagä Do Sahee an'oo bã, Kristo hã ẽr h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ẽr bahado däk P'op Hagä Do matym gó.

6 Séd hẽ ji h'yy kata däg bã Kristo Jesus hã, ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo, ji masuuj noo byyh kanahõg hõm do hyb n'aa nado ji tagadoo na-ããj hẽ. Séd hã né hẽ ji ta hã. Jããm hẽ takarẽn do ji hã, baad ji h'yy kae heh'äät do ta hã, ji da hadoo do ji kamahãn do hã kametẽeh doo.

7 Baad paa bẽ babok pooj jé. Jaa bẽ tahewad kãn baad hadoo do ky n'aa bẽ ky nadahé wät hyb n'aa?

§ 4:30 Genesis 21.10   ** 4:30 P'ooj ub, Agah, Is-maéw daheeh sa ky n'aa ta ti kerih doo. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro pes'ããp ma matẽg oow sa mahang habong doo, Mosees ky n'aa jaw'yyc do sa hã karẽn mejũũ doo. Dooch ta ti hedoo do ji gado bã ji mahang, tahanäng péh. Dooch P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragado da tii.   †† 4:31 Tak'ẽp Mosees ky n'aa jaw'yyc do mejũũ do nado ẽer, tahanäng pé tii.   ‡‡ 4:31 P'op Hagä Do taah ẽr hado däk, ta hã ẽr h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tahanäng pẽ tii. Ẽr tawẽn gadoo, tak'ẽp ẽr wẽ taky enyym do hyb n'aa, nes'aa né paawã ẽer.

8 Ta ti bē hā raky kah'ūūm doo, dooh P'op Hagā Do bē tanaēēnh do hanaa tado bā.

9 Nad'ēēd its né paawā pāw makuj n'aa, jé pad'yyt hē dāg takamekuuj dāk.*

10 Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā ŷ h'yy kasadā do hyb n'aa, baad ŷ bahapāh hēp ŷŷ gó, ŷ hyb n'aa newēē doo da bē da hyb n'aa newēē na-āāj hē, séd bē h'yyb hedoo da hā ŷŷ. Dooh da ta see hadoo bē hyb n'aa newēē bā da. P'op Hagā Do rejāā da bē h'yyb manepēē bong hanoo doo, hyb n'aa jawyg né paawā ta ti ta wób sa hā.

11 Wakān haa, ŷ na-āāj hē ŷ mejō nā bā paawā ta wób ramasuuj noo byyh kahōg hōm hyb n'aa, te hub tado bā paawā tii, dooh paawā Judah buuj ŷ rarahejā bā. ŷ ma met'ēēg nā bā paawā taw'āāts hē né hē ji masuuj noo byyh kahōg hōm doo, tii bā Kristo b'aa hā kajatsēk do hā dajēp do ky n'aa, dooh paawā Judah buuj tah'yyb rejā wād bā.

12 Ta ti ajyy ji masuuj noo byyh kahōg hōm do mejūū doo, ta ti ky n'aa me bē h'yyb manepēē bong hanoo doo, taw'āāts hē paawā sahōnh hē sa hā hanāng do ragahōg hōm.

13 Bēēh, wakān haa, P'op Hagā Do bē tatsyyd wāt ky n'aa jaw'yyk hedoo do tak'ēp ji mejūū do bē hā tamanejō wāt hyb n'aa, baad bē babok hyb n'aa kā. Dooh nesaa do ji h'yyb sāg karēn do jawén

ji awāt do hyb n'aa tado bā tii d' tabad'oo ēr hā. Dooh. Tak'ēp ky n'aa jaw'yyk do ji hā tamejūū do mahānh ji tawén ed'ēēp, kamahān gó ēr masa hyb n'aa ēr da hadoo doo.

14 Ta tii d' ŷ wén her'oot, sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk doo, hahŷ sét hē hadoo do tamejūū do hā kametā dāk: "Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān doo da."†

15 Bē hyb n'aa matakā! Bē kamanahān bā bē da hadoo doo, bē mahang ta see kamajē bā ta see wē, ta see rejā bā ta see tabanas'aa mo n'aa me, tii bā da bē d' gawatsik.

Taw'āāts hē ji anoo P'op Hagā Do Sahee ji tah'yyb mahūūm do ky n'aa hahŷŷh

16 Ti hyb n'aa kā bē ŷ maher'oot hahŷŷ da: Bē an'oo P'op Hagā Do Sahee bē tah'yyb mahūūm hyb n'aa, tii bā da dooh bē moo boo bā nesaa do bē h'yyb sāg karēn doo.

17 Nesaa do ji h'yyb sāg karēn doo, dooh takarēn bā P'op Hagā Do Sahee karēn doo. P'op Hagā Do Sahee dooh takarēn bā na-āāj hē nesaa do ji h'yyb sāg karēn doo. Pawóp hadoo do kamajīī ji h'yyb gó, ti hyb n'aa dooh bē haja bā bē moo boo bā ti bē karēn paawā bē moo bong doo.

18 P'op Hagā Do Sahee bē tah'yyb mahūūm bā bē an'oo

* 5:9 Hahŷŷ d' Paw-Ro hanāng péh: Kanahēn d'os hē né paawā baad nadoo do ma matēg oow rama met'ēēg bā, ta s'ee hēnh da rah'yyb mahūūm hajōk doo. † 5:14 Rewitikos 19.18

bä, dooh ky n'aa jaw'yyk do
bë hä tamejõ wäd bä.

¹⁹ Wyt ta maab hë nesaa do
sa h'yyb säg karën do jawén
habok do moo bok doo: Sa
ÿÿm nadoo do sii, sa patug
nadoo do sii rabahe'ÿÿh, ne-
saa do nu meby n'aa näng do
sa hä hanäng doo me ramoo
bong, dooh rah'yy keba bä ta
ti hedoo do hä.

²⁰ Kabarii hä rah'yy ka'eeh,
raweh'ëeh. Ramehëm. H'yy
gaëej gó rababok, ky ked'aak,
ta wób hä rah'yy kajew'ëes.
Nayyw hë rakawajään. Ta
wób sa bahänh rakarën ranu
gapad'ëek, dooh rakarën bä
séd rah'yyb hedo bä ta wób sa
hä.

²¹ Ta wób wë hanäng do
raty ge-eh. Jarakë hedoo
do hä rabaom. Ta bahänh
rabawëh, rabeëek. Hajõng nä
ti hedoo do ramoo bong na-
ãj hë. P'aa hënh tak'ëp péj bë
ÿ maher'oot: Tii d' hawät doo,
doo da P'op Hagä Do gado
bä tabag'ääs doo bä.

²² Tii d' nado rabad'oo
P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mahüüm doo. P'op Hagä Do
Sahee hanaa ji kamahän doo,
baad ji tsebé doo, ji h'yyb näm
doo, nayyw hë kawanajään
doo, ji ky enyym doo, baad
ji da hadoo do ji gadoo doo,
h'yy kaneh'ÿÿt doo,

²³ kaja hë denaa hë ji h'yyb
ji mahüüm do ji da hadoo do
wë, ji h'yyb ji meduuk do na-
ãj hë. Doo ky n'aa jaw'yyk
pé ta ti hedoo do meduuk péh.

²⁴ Kristo Jesus karapee he-

doo doo, dooh nesaa do sa
h'yyb säg karën do jawén ra-
boo boo bä. Reréd hõm nesaa
do sa h'yyb tak'ëp karën doo.
B'aa kajatsëk do hä repëëm
däk hadoo ta tii.

²⁵ Ti hyb n'aa, papuuj gó
ër babok P'op Hagä Do Sahee
anoo do hyb n'aa, taw'ääts
hë hÿÿ kä ër ky daheeh né
hë P'op Hagä Do Sahee ër hä
metëeh do ër h'yyb gó.

²⁶ Taw'ääts hë dooh ër h'yy
kasabé bä. Taw'ääts hë dooh
ër mety bä ër da hadoo doo.
Taw'ääts hë dooh ër h'yy ka-
jewëets bä ër da hadoo do wë.

6

*Ji da hadoo do ji masa do ky
n'aa hahÿÿh*

¹ Wakän haa, nesaa do
bë see moo wäd bä, tii bä
taw'ääts hë bëeh, P'op Hagä
Do Sahee h'yyb mahüüm
doo, bë maher'ood ta hä ne-
saa do taberéd hõm hyb n'aa,
p'aa hënh tabanoo hyb n'aa
P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mahüüm ta hä. Taw'ääts hë
kaja hë denaa hë bë h'yyb bë
mahüüm ta hä bë maher'oot
bä. Ta ti hedoo do hyb n'aa ta
see mamaher'oot bä, taw'ääts
hë baad mamatakä a daaj hë,
nesaa do õm sii hë tah'yyb
natatuk hyb n'aa.

² Bë masaa bë da hadoo
doo, hejooonh do ta wë
takametëeh bä. Tii d' bë adoo
bä, Kristo ky n'aa jaw'yyk do
bë ky dahé däg kän.*

³ Hyb n'aa sakog is do seeh,
“ÿ hyb n'aa jawyk”, ta h'yyb

* **6:2** Hahÿ Kristo ky n'aa jaw'yyk doo: “Taw'ääts hë bë ÿ kamahän doo da bë kamahän ta wób.” Jowāw 13.34.

gó taky hado bä, ta daaj hē takawadii.

⁴ Taw'ääts hē ji daaj hē ji moo wät do hä ji hyb n'aa newëe baad ji do bä. Baad ji do bä, ji hegãã bä ji daaj hē, tii bä ji moo wät do hä tahajaa ji tsebé. Dooh hyb n'aa pé tii bä ta wób rababok do hä ji kamettyy.

⁵ Taw'ääts hē sét ken'yyh ji, ji gadoo, ji moo wät P'op Hagä Do anoo do ji hä ji moo wät hyb n'aa. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa pé ta wób ramoo bok do hä ji kamettyy ŷ wén näng.

⁶ Taw'ääts hē P'op Hagä Do kyyh ma kamet'ëek do rama sa ma matëg, sa wë hanäng do uuh me.

⁷ Bë hä hē bë kawad'ii manäh! Dooh hajaa pé P'op Hagä Do wadii péh. Ji ejoom doo, ti né hē ti ta jawén ji ataa doo.

⁸ Hahÿÿ d' ŷ hanäng péh: Jé sa h'yyb säg karën do jawén habok doo, ti hanaa né hē ragadoo da tak'ëp rahob had'yyt doo. Jé P'op Hagä Do Sahee karën do jawén habok doo, ragadoo da ji edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa.

⁹ Ti hyb n'aa, taw'ääts hē dooh ër h'yy gejë hõm bä baad hadoo do ër moo bok do hä. Ër h'yy ganejë bä, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo gó ër gadoo da baad hadoo doo.

¹⁰ Ti hyb n'aa kä, ër haja bä, taw'ääts hē baad hadoo do ër moo boo had'yyt bä

sahõnh hē sa hä. Taw'ääts hē ti bahãnh tii d' ër bad'oo, ër masa, ër nemuun Kristo hä h'yy ka'eeh do sa hä.

Tagadëeg ub Paw-Ro maher'oot do hahÿÿh

¹¹ Bë hegãã hahÿ bë ner'ood bä, tëg ewëeh do hä moh ÿÿ me bë ŷ ma erii kãn hahÿ tagadëeg ub do bód.†

¹² Ta tii d' karën do bë ramejũ bë masuuj noo byyh bë kahõg hõm hyb n'aa, jããm hē ta wób rah'yyb en'yyim do hyb n'aa tii d' rawén mejũũ. Dooh rakarën bä Judah buuj wób, tak'ëp ta ti mejũũ do sa hä rarahejãã Kristo b'aa hä kajatsëk do hä dajëp do ky n'aa hyb n'aa.

¹³ Sa daaj hē dooh raky dahé bä Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ti hadoo né hē rakarën bë gadoo bë masuuj noo byyh kahõg hõm doo, ta ti bë gadoo do hyb n'aa Judah buuj wób sa matym gó rah'yy kasab'ee hyb n'aa.

¹⁴ Ÿÿ kä, jããm hē ŷ karën ŷ h'yy kasab'ee b'aa kajatsëk do hä Jesus Kristo, Ër Wahë N'aa dajëp do hyb n'aa. B'aa kajatsëk do hä Kristo dajëp do hyb n'aa, sahõnh hē badäk hahÿÿ hä ji h'yyb karën do dajëb kãn hadoo hä Ÿÿ. Ÿ naããj né hē ŷ dajëb wät hadoo ta ti hedoo do hä. Dooh ta ti jawén ŷ awäd wäd bä.

¹⁵ Ji masuuj noo byyh kahõg hõm do hä nado ti ji hyb n'aa matakëe doo, ji

† 6:11 Paw-Ro bahed'oo doo da, tamaher'oot baad herih hajaa do hä nyy da raberih hyb n'aa ta kyyh. Tii bä kä, tagadëeg ub, ta daaj hē tado däk ji merih do nahëeh, tagadëeg ub hadoo do ta daaj hē taberih hyb n'aa. Ti hyb n'aa tii da Paw-Ro wén her'oot ta tii.

masuuj noo byyh kanahõg
hõm do hã nado na-ãäj hẽ.
Dooh its ti P'op Hagä Do
matym gó. Jããm hẽ taw'ãäts
hẽ ji hyb n'aa matakëe
papuuj gó ji bawät do hã, P'op
Hagä Do Sahee anoo doo.

¹⁶ Ta tii hã hyb n'aa
matakëe do sa hã, papuuj gó
habok do sa hã, h'yyb näm do
ÿ karën P'op Hagä Do anoo.
ÿ karën P'op Hagä Do t'yyd
mehĩn tii. Ti né hẽ ta karapee
heh'äät doo.

¹⁷ Hup ÿÿ hã ti anäng rok ÿ
tyw n'aa paah, Jesus hyb n'aa
ÿ rarahejãã doo.‡ Ti hyb n'aa,
hỹ jawén, dooh ÿ karën wäd
bã ran'oo bã, bẽ hyb n'aa h'yy
katón do ÿ ahob wäd bã.

¹⁸ ÿ karën ër Wahë N'aa Je-
sus Kristo ky enyym sahõnh
hẽ bẽ hã, wakãn haa hedoo
doo. Jããm hẽ kã.

‡ **6:17** Ma matëg oow rah'yy kasab'ee masuuj noo byyh kahõg hõm do heen n'aa hã. Sa hã, ti ti metëeh baad ji do bã P'op Hagä Do matym gó. Dooh its ta tii. Paw-Ro hub hã rahapäh hajõng ta rog tyw n'aa paah, tak'ëp rarahejãã do paa haj'aa. Jesus panyyg hanãm do hyb n'aa Paw-Ro ahoop tii. Tii hã rahapäh ny hadoo do baad Jesus ky daheeh doo.

Epeso
Jesus hã h'yy ka'eeh
do Epeso hãd nãng
do panang bã
habong do hã
Paw-Ro ma erih do
hahỹỹh

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

¹ Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagã Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ hado däk doo. Ỹ edëng bëeh, Epeso panang bã habong do tsyt hë P'op Hagã Do wë kasëew hõm doo, Kristo Jesus hã h'yy kata däk doo, ta hã h'yy kanerët doo.

² ãã karën P'op Hagã Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hë ky en'yyim bë hã. ãã karën baad bë rah'yyb en'yyim.

Kristo hyb n'aa ji P'op Hagã Do ky n'aa edëng do ky n'aa hahỹỹh

³ Taw'ããts hë ji j'aa etsë P'op Hagã Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né ta ti tabag'ããs doo bã ër taky n'aa edëng do sahõnh hë baad hadoo doo me, hỹ pong jé hana doo me, badäk hahỹỹ bã naa nadoo doo me. Ër taky n'aa edëng, Kristo hã ër h'yy kata däk tabanoo do hyb n'aa.

⁴ Hahỹỹ da tabad'oo ër hã: Sahõnh hë badäk hahỹỹ tapahuunh do pooj jé, Kristo hyb n'aa ër tabasëew hõm

ta wë. Ër tabasëew hõm tsyt hë, nesaa do mahãnh, baad had'op doo da ër babok hyb n'aa ta matym gó. Ër takamahãn do hyb n'aa,

⁵ sahõnh hë tapahuunh do pooj jé, Jesus Kristo hyb n'aa ër hã tah'yyb dãng, ta taah ër bahadoo hyb n'aa kã. Tii d' tawén d'oo, tii da tah'yyb dãng do hyb n'aa, tii da takarën do hyb n'aa.

⁶ Ta wë ër tabasëew hõm, ta taah ër bahado däk tabanoo na-ããj hë, tak'ëp taky enyyim do hyb n'aa ji j'aa etsë hyb n'aa ta hã. Baad ër wë taky enyyw hõm ta T'aah hyb n'aa, takamahãn doo.

⁷ Ta T'aah hyb n'aa, ta T'aah majyyw me ër tabed'ëep nesaa do mahãnh. Ta T'aah ër hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, tabawug hõm nesaa do ër h'yyb tym gó hanãng doo. Tii d' tawén d'oo, tak'ëp taky enyyim do hyb n'aa.

⁸ Tak'ëp né hë ër wë taky enyyw hõm. Sahõnh hã ër tah'yy gan'yyh, sahõnh hã ër h'yy kadaw'uuh tan'oo bã.

⁹ P'op Hagã Do karën do hyb n'aa tametã wät ër hã nyy da tah'yyb dãng tabad'oo Kristo hyb n'aa. Pooj jé, dooh hapãh pé tah'yyb dãng doo.

¹⁰ Hahỹ ti P'op Hagã Do h'yyb dãng tabad'oo: Tah'yyb dãng do noo gó kajaa bã kã, sahõnh hë, hỹ pong jé habong doo, badäk hahỹỹ hã habong do na-ããj hë, séd hã da tabata däk, sahõnh hë sa nu gabóg Kristo bahado däk hyb n'aa kã.

¹¹ Kristo hyb n'aa, ãã P'op

Hagä Do asëew hõm ta karapee äã bahadoo hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo, p'ooj ub tah'yyb däng do hyb n'aa tii da äã hã tabad'oo. Takarën doo da né hë P'op Hagä Do moo wät sahõnh hë.

¹² Äã tabasëew hõm ta wë, P'op Hagä Do kabaj'aa do äã j'aa etsë hyb n'aa, äã pooj jé Kristo hã h'yy kae däk doo.

¹³ Kristo hyb n'aa, bë hã na-ääj hë taban'oo däg kån ta karapee bë bahadoo hyb n'aa hÿÿ kä. Baad hadoo do ky n'aa, ji tabed'ëep do panyyg n'aa hanäm do bë maa napäh bä, Kristo hã bë h'yy kae däk bä kä, bë hã taban'oo däg kån ta Sahee taky n'aa enooh do paah.

¹⁴ Ta jawén, ta karapee P'op Hagä Do baad tabed'ëep noo gó kajaa bä kä, ër gadoo da sahõnh hë ër hã taky n'aa enooh doo. Pooj jé dó ër hã tabanoo ta Sahee, ta jawén ër gadoo do metëe n'aa. Sahõnh hë ta ti tawén d'oo, ta kabaj'aa do ji j'aa etsë hyb n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëe do ky n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti hyb n'aa, ÿ ky n'aa napäh bä Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kae däk doo, sahõnh hë ta hã h'yy ka'eeh do bë kamahän ÿ ky n'aa napäh bä na-ääj hë,

¹⁶ ÿ paa du doo P'op Hagä Do hã ÿ j'aa etsë bë hyb n'aa. Dooh ÿ eréd bä bë hyb n'aa

P'op Hagä Do ÿ j'aa etsë doo. P'op Hagä Do hã ÿ ky n'aa etsëe bä, bë ÿ ky n'aa ets'ëe had'yyt hë.

¹⁷ P'op Hagä Do ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ër Yb tak'ëp kabaj'aa doo, tak'ëp baad hadoo do hã ÿ ky n'aa etsëe, ta Sahee me bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa, bë hã tagahoot hyb n'aa na-ääj hë, baad P'op Hagä Do bë bahapäh hyb n'aa kä.

¹⁸ Bë hyb n'aa ÿ ky n'aa etsëe, bë h'yy kadaw'uuh P'op Hagä Do an'oo bä, bë hapäh hyb n'aa ny hadoo do baad hadoo do ta jawén bë gadoo do pan'aa bë P'op Hagä Do wén naëej wät.* Äã karën bë bahapäh tak'ëp hajõng doo, tak'ëp hetsooh do ta karapee tsyt hë ta wë kasëew bong do sa hã taky n'aa enooh doo, ta jawén ragadoo hyb n'aa.

¹⁹ Äã ky n'aa etsëe na-ääj hë bë bahapäh hyb n'aa, tak'ëp sahõnh hë bahänh hadoo do ta hejój ëer, ta hã h'yy ka'eeh do hã tanoo doo. Ti né hë ta ti ta hejój tak'ëp ta kabaj'aa doo me tametëeh doo,

²⁰ dejëp do mahang Kristo ganä wät tan'oo bä. Ta ti hejój me né hë, hÿ pong jé, ta hub hadäk hënh, takaweh'ëeh doo bä, Kristo basooh P'op Hagä Do an'oo bä,

²¹ sahõnh hë kabaj'aa do ji nahapäh do sa bahänh, sahõnh hë bag'ääs do ji nahapäh do sa bahänh, sahõnh

* **1:18** Badagyp do hadoo doo gó ji bawät nä noo gó, ji P'op Hagä Do naëenh Jesus hã ji h'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do takarën tabanoo do hyb n'aa ji hã. Hajõng baad hadoo do na-ääj hë takarën tabanoo ji hã.

hē hejój enäh do ji nahapäh do sa bahänh, sahõnh hē mejüü do ji nahapäh do sa bahänh Kristo bahado däk hyb n'aa kä. Sahõnh hē hyb n'aa jewyk doo, da hē habong doo, ta jawén habong do na-ãäj hē, sa bahänh hyb n'aa jawyk Kristo bahadoo P'op Hagä Do an'oo bä na-ãäj hē.

²² Sahõnh hã Kristo mejüü P'op Hagä Do an'oo bä, sa hã taj'aa ketsëe däk do hyb n'aa. Sahõnh hē ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg Kristo, P'op Hagä Do an'oo bä.

²³ Kristo hã h'yy ka'eeh doo, Kristo hub hadoo, ta tsyym hadoo, ta moo hadoo. Sa hyb n'aa baad sahõnh hē takaja däk Kristo wë, ta hã rakata däk hyb n'aa. Kristo né hē ti sahõnh hē baad takaja däk hanoo doo.

2

¹ Bëeh, dejëp do hadoo bë h'yyb tym p'ooj ub P'op Hagä Do hã, tamejüü do bë ky nadaheeh do hyb n'aa, baad nadoo do bë moo bok do hyb n'aa na-ãäj hē.

² Nesaa do bë moo heb'ooh paah, badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo da né hē. Ti noo gó bë paa ky daheeh Nesaa Do Yb, karap'aar h'yyb nesaa do wë hã habong do sa wahë n'aa, P'op Hagä Do hã ky nadah'eeh do sa h'yyb mejüü doo.

³ Äã na-ãäj hē, äã sahõnh hē, ky nadah'eeh do sa da

h'yyb hadoo paa ääh, Jesus hã äã h'yy kana'eeh nä bä. Nesaa do äã hub karën do jawén, äã h'yyb säg karën do jawén na-ãäj hē äã babok paah. Nesaa hyb n'aa ji h'yyb ji henäng noo gó naa, äã na-ãäj hē P'op Hagä Do rejää paawä, sahõnh hē ta wób sa nemuun.

⁴ Ti hado né paawä, P'op Hagä Do tak'ëp ji tat'yyd mehïin doo, tak'ëp ër takamahän do hyb n'aa

⁵ ër tabedëeb wät hadoo Kristo sii ër dejëp do hadoo noo gó. Dajëp hadoo paa ëer, P'op Hagä Do mejüü do ër ky nadaheeh do hyb n'aa. (Jääm hē bë hã taky enyym do hyb n'aa bë tawén edëeb wät nesaa do mahänh. Dooh bë hanaa tado bä tii.)

⁶ Kristo sii ër ganä wät hadoo tan'oo bä, Kristo Jesus sii hÿ pong jé ër bat'oonh hadoo tan'oo bä na-ãäj hē,* Kristo hã ër h'yy kata däk do hyb n'aa.

⁷ Tii d' tawén d'oo, tak'ëp, sahõnh hē bahänh hadoo do taky enyym do hÿ jawén sahõnh hã takametëeh hyb n'aa. Ër hã Kristo Jesus bad'oo do hã kameta däk tak'ëp ji wë taky enyym doo.

⁸ Jääm hē bë hã taky enyym do hyb n'aa bë tedëeb wät nesaa do mahänh, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta hã. Dooh bë hanaa tado bä tii. P'op Hagä Do anoo tii, ji matym n'aa hadoo.

⁹ Dooh baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa ji tawén ed'ëep, ji daaj hē ji hã hē ji

* 2:6 Ta sii ër bag'ääs hyb n'aa, ta sii hÿ pong jé ër bat'oonh tan'oo bä.

h'yy kasabé mahãnh.

¹⁰ P'op Hagä Do mo haj'aa èër. Papuuj èr tapehuunh Kristo Jesus hyb n'aa, baad hadoo do èr moo bok hyb n'aa hÿÿ kä. P'op Hagä Do ennyw däk paa èr pooj jé ta ti baad hadoo do èr moo bok do pan'aa.

Séd rah'yyb hedo däg kän sahõnh hē Kristo hā h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti hyb n'aa, bëeh, Judah buuj nadoo doo, “Masuuj noo byyh kanehök do” bë ramaneënh do Judah buuj hā, sa daaj hē “Masuuj noo byyh kehök do” rakamaneënh do hā, bë hyb n'aa newē nyy da pooj jé bë babok do paah. (Ta ti Judah buuj bad'oo doo, sa daaj hē sa hā hē ramoo bok do tii.)

¹² Ti noo gó, dooh Kristo bë hapëë bä. Dooh Isaraéw buuj, P'op Hagä Do karapee uuh bë do bä. Dooh bë gado bä ti noo gó Isaraéw buuj sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, sa uuh bë nadoo do hyb n'aa. Badäk hahÿÿ bä bë baboo né paawä, dooh baad hadoo do bë gada pé ti noo gó, daap bë babok, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä ti noo gó.

¹³ Hÿÿ kä, Kristo Jesus hā bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëeh, pooj jé dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong doo, p'eets hē, ta wē bë tamana kän, Kristo ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa.

¹⁴ Kristo né ti hanoo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do rakamanajë bong hyb n'aa.

Séd uuh hē èr bahado däk tan'oo bä kä. Pooj jé ti anäng ta baa besuu n'aa hadoo, sa h'yyb gó Judah buuj dooh ragado bä Judah buuj nadoo do hanoo doo. Dooh séd rah'yyb hedo bä pooj jé, rakamajÿÿ paah. Hÿÿ kä Jesus ado hõm ta baa besuu n'aa hadoo doo.

¹⁵ Hahÿÿ d' tabad'oo tii: Ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, hajõng hedoo do hā ji tamejüü do hyb n'aa tado wäd bä P'op Hagä Do ji tagadoo, Kristo an'oo bä. Tii d' tawén d'oo papuuj hadoo do takarën. Takarën sét rabahado padëëk Judah buuj Judah buuj nadoo doo, ta hā rah'yy kata däk do hyb n'aa. Tii d' tabad'oo do hyb n'aa, tado hõm rakamajÿÿ doo.

¹⁶ B'aa kajatsëk do hā tadajëp do hyb n'aa, tado hõm kän rakamajÿÿ doo. P'op Hagä Do najiis rabahado padëëk tan'oo bä, b'aa kajatsëk do hā tadajëp do hyb n'aa. Dooh ta majÿÿ rahado boo bä tan'oo bä, ta hā h'yy ka'eeh doo.

¹⁷ Kristo ewäd hyng, ta ky n'aa hanäm do ji tamaher'oot hyb n'aa. Ta ky n'aa hanäm do an'oo bä h'yyb nyyw gó ji bawät P'op Hagä Do wē, ta wób sa wē na-ããj hē. Bë hā, dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong do paa hā, ãã Judah buuj hā, P'op Hagä Do ky n'aa napäh do hā na-ããj hē tamaher'ood wät ta ti ky n'aa.

¹⁸ Hÿÿ kä Kristo hyb n'aa, sahõnh hē èër, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ããj hē,

ër hajaa ër ana bä ër Yb hÿ pong jé hawät do matym gó,[†] sét ub ta Sahee hyb n'aa, ër gadoo doo.

¹⁹ Ti hyb n'aa kä, bëeh, Judah buuj nadoo doo, dooh ta wób buuj bë do wäd bä. P'op Hagä Do karapee uuh né hë bë hÿy kä. P'op Hagä Do taah né hë bëeh, ta wób sa nemuun.

²⁰ Tsäng s'ëeb, tób pan'aa ta hejój n'aa jó ji at'ëeg häng do hadoo bëeh. Jesus mejüü doo, Jesus ky n'aa rod na-ääj hë, ta ti tób hejój n'aa hadoo. Pä yb, sahõnh hë tób mesoo doo, Kristo Jesus né hë tii.

²¹ Sahõnh hë ëer, ër h'yy kata däk Kristo hä. Kristo hyb n'aa, p'op gadat'ëe sëek do hadoo tób pan'aa hadoo do ëer, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa, tsyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëew däk doo.

²² Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëeh, Judah buuj nadoo doo, bë na-ääj hë séd hä bë h'yy kata däk sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do wób sa sii, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa kä. Ta Sahee ër mahang tabawäd kän.[‡]

3

¹ Ti hyb n'aa kä, ÿÿh, Paw-Ro, Judah buuj nadoo do hä Kristo Jesus ky n'aa ÿ ma metëek do hyb n'aa ÿ

radawäts gëet doo, ÿ ky n'aa etsëe bë hyb n'aa.

P'op Hagä Do h'yyb däng do Paw-Ro hä takametä däk do ky n'aa hahÿÿh

² Hä ÿ P'op Hagä Do anoo, bëeh, Judah buuj nadoo do ÿ ma metëek hyb n'aa ji wë taky enyym do ky n'aa. Hä ÿÿ, bë ky n'aa napäh hä ÿ tan'oo däk doo.

³ Ta h'yyb däng doo, pooj jé ji nahapäh nä do P'op Hagä Do metä wät hä ÿÿ. Ganapog is doo me bë ÿ ma erii däk ta ti ky n'aa hä nag'aap hë.

⁴ Bë ner'ood bä, bë hyb n'aa matakä bä, bë hapäh da, baad ÿ bahapäh Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh doo.

⁵ P'ooj ub, ji wahë maküü hä dooh P'op Hagä Do metä bä paa nyy da tah'yyb däng tabad'oo doo, da hë ta Sahee me Jesus mejüü do sa hä, ta ky n'aa rod sa hä na-ääj hë tametëeh do pénh. Tsynt hë ta wë tasëew hõm do sa hä tametä kän.

⁶ Hahÿ ti da hë tametëeh doo: Jesus ky n'aa hanäm do ragado bä, séd hä rah'yy kata däk Kristo Jesus hä. Ti hyb n'aa kä, Judah buuj nadoo do ragadoo da Judah buuj sii P'op Hagä Do sa hä taky n'aa edëng doo. Sét hë Jesus hub hadoo rabahado padëek Judah buuj sa sii. Sét né hë P'op Hagä Do karapee rabahado

[†] 2:18 Ji ky n'aa ets'ëe bä tii, ji ma ejäm bä, P'op Hagä Do ji j'aa etsëe bä na-ääj hë.

[‡] 2:22 Hahÿ tahanäng pé ti tég nad'ëed is do 20, 21, 22 hä kerii däk doo: Sét ken'yyh sahõnh hë ëer, ër ky daheeh Kristo ky n'aa Jesus mejüü doo, ta ky n'aa rod na-ääj hë ër hä rama met'ëeg wät doo. Kristo hyb n'aa né hë séd hä ër h'yy kata däk. P'op Hagä Do karapee, tsyt hë ta wë kasëew bong do ër bahado däk Kristo an'oo bä. Ta Sahee me P'op Hagä Do awät hÿÿ kä ër mahang.

padëek. Judah buuj sa sii ragadoo da hÿÿ kä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

⁷ P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa wë ÿÿ, ta hejój hä ÿ tabanoo do hyb n'aa, hä ÿ taban'oo däk ta ti ky n'aa hanäm do panäg n'aa ÿ bahadoo hyb n'aa.

⁸ Sahõnh hë P'op Hagä Do karapee sa yd jé had'os do né paawä ÿÿh, P'op Hagä Do anoo hä ÿÿ, Judah buuj nadoo do sa hä ÿ maher'oot hyb n'aa Kristo tak'ëp ky enyym doo, tak'ëp kabaj'aa do ky n'aa. Doooh ji haja bä baad ji h'yy kadawuung bä Kristo wë hanäng do hä. Jääm hë ta uuh hä ji h'yy kadaw'uuh, tak'ëp ta bahänh baad tabahadoo do hyb n'aa.

⁹ P'op Hagä Doo, sahõnh hë mo haj'aa näng doo, hä ÿ tabanoo ta wób ÿ maher'oot hyb n'aa nyy d' tabad'oo tah'yyb däng doo, p'ooj ub sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do paa hä tamanetëeh doo, ta h'yyb gó tenäm doo.

¹⁰ Tii d' P'op Hagä Do wén d'oo, hÿÿ kä, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa kametä däk hyb n'aa wë hä habong do kabaj'aa do sa hä, wë hä bag'ääs do sa hä na-ääj hë, P'op Hagä Do h'yy ganäng sahõnh hë hä.

¹¹ P'ooj ub, sahõnh hë tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk doo da né hë tabadoo kán ta tii, Kristo Jesus, Èr Wahë N'aa bad'oo do hä.

¹² Kristo hä èr h'yy kata däk

do hyb n'aa, ta hä èr h'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ääj hë, h'yyb neÿÿm doo me èr haa-jaa èr ana bä P'op Hagä Do matym gó èr ky n'aa ets'ëë bä, èr ma ejäm bä. Doooh ge'ÿÿm pé ji.

¹³ Ti hyb n'aa ÿ etsëë bë hä, bë h'yy gejë hõm manäh, nesaa do ÿ radawäts geët doo bä bë hyb n'aa ÿ ahoop do hyb n'aa, baad tabahadoo hyb n'aa bë hä ta ti ÿ ahoop doo. Taw'ääts hë bë tsebee ta ti hyb n'aa.

¹⁴ Ti hyb n'aa kä, taron ÿ nu paa me ÿ bahyy häng èr Yb hÿ pong jé hawät do wë, bë hyb n'aa ÿ ky n'aa etsëë hyb n'aa.

¹⁵ Ta ti èr Yb an'oo bä hÿ pong jé habong doo, sahõnh hë badäk hahÿÿ hä habong do na-ääj hë rababok hyb n'aa.

¹⁶ Tak'ëp èr Yb kabaj'aa, tak'ëp baad ub. Ti hyb n'aa ÿ ky n'aa etsëë ta Sahee me bë tah'yyb hej'oonh hyb n'aa.

¹⁷ Ää ky n'aa etsëë na-ääj hë bë h'yyb gó Kristo bawäd had'yyt hë hyb n'aa, ta hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ää ky n'aa etsëë bëeh, baad had'yyt hë bë kamahän hyb n'aa, kamahän gó sahõnh hë bë moo bok hyb n'aa,

¹⁸ sahõnh hë P'op Hagä Do karapee wób sa sii baad bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa tak'ëp baad had'op ji Kristo kamahän do hä.

¹⁹ Ää karèn paawä bë bahapäh ta ti ji Kristo kamahän doo, dooh né paawä ji haja bä sahõnh hë ji hapëë bä, ta bahänh baad ub tabahadoo do hyb n'aa. Ji hä takamahän

do bë bahapäh ȳ wén karën, baad bë h'yyb gó P'op Hagä Do bawät hyb n'aa, P'op Hagä Do bawät doo da né hē bë baboo däk hyb n'aa kã.

²⁰ Ta hã er hajaa er ky n'aa etsëe do bahãnh, er hajaa er hyb n'aa newëe do bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do hajaa tamoo wät er mahang, ta hejój me er h'yyb gó hawät doo me.

²¹ Æã karën Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, Kristo Jesus hyb n'aa na-ãäj hē P'op Hagä Do kawehëe däg had'yyt hē. Ȳy. Tii d' né hē. Taw'ãäts hē.

4

P'op Hagä Do karën doo da ji bawät do ky n'aa hahȳȳh

¹ Ti hyb n'aa, ȳȳh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa ȳ ma metëek do hyb n'aa ȳ radawäts gëet doo, tak'ëp ȳ betsëe bë hã P'op Hagä Do ta wë tats'yyt do sa hã takarën doo da né hē bë babok.

² Taw'ãäts hē dooh né hē bë h'yy kasabé bã. Taw'ãäts hē kaja hē denaa hē bë h'yyb bë mahũum ta wób sa wë. Nayyw hē bë kawaj'ãän manäh. Taw'ãäts hē kamahãnh gó bë gadoo, ta wób bë ganen'aak do ramoo boo né paawä bë hã.

³ Séd er h'yyb hedo däk P'op Hagä Do Sahee an'oo bã. Ti hyb n'aa taw'ãäts hē bë hyb n'aa tam'aah, h'yyb nyw gó had'yyt hē bë babok ta wób sa wë, tanahãnh hyb n'aa séd bë h'yyb hedoo doo.

⁴ Sét né hē Jesus hub hadoo ëer, ta hã h'yy ka'eeh doo. Sét né hē P'op Hagä Do Sahee er gadoo doo. Ti hadoo na-ãäj hē, sét né hē baad hadoo do bë gada do ta jawén bë gadoo do pan'aa, bë P'op Hagä Do wén naëej wät.

⁵ Sét né hē er Wahë N'aa, Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Sét né er h'yy ka'eeh doo. Sét né hē er nu gahem'uun doo.

⁶ Sét né hē P'op Hagä Doo, sahõnh hē ta hã h'yy ka'eeh do sa Yb, sahõnh hē tabag'ãäs doo, sahõnh hã moo wät doo, sahõnh hē er h'yyb gó hawät doo.

⁷ Tii d' tahado né paawä, sét nado er hã tanoo do er hajaa doo. Kristo h'yyb däng doo da, sahõnh hē sa hã tabanoo ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee anoo doo.

⁸ Ti hyb n'aa né hē hahȳȳ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paah:

“P'op tabasëek noo gó,
duu hënh rabana ta maji
wób tameso padëek do
tan'oo bã.

Tii bã sa matym n'aa taban'oo
däg kãn ta karapee
hã.”*

⁹ (Hahȳȳ d' tahanäng pé ti p'op tabasëek doo: Tabasëek do pooj jé badäk hahȳȳ bã Kristo bewäd hyng.)

¹⁰ Ti né hē ti hỹ pong jé hasëek do sahõnh hē sa bahãnh tabahado däk hyb n'aa, sahõnh hē tabag'ãäs hyb n'aa kã.)

* 4:8 Saaw-Mo 68.18

11 Ti né hē ti ta wób hã tabanoo ta mejũũ do raba-hadoo hyb n'aa. Ta wób hã tabanoo P'op Hagã Do Sahee sa hã metēēh do her'oot doo. Ta wób hã tabanoo ta panyyg hanãm do jé pad'yyt hē raba-her'ood hõm hyb n'aa. Ta wób hã tabanoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagã n'aa, sa ma matēg rabahadoo hyb n'aa.

12 Ti hadoo pé tawén noo sa hã, P'op Hagã Do kara-pee ramasa hyb n'aa, takarēn do ta karapee rahajaa ramoo bok hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo na-ããj hē, Kristo hã h'yy ka'eeh do rah'yy kahej'oonh hyb n'aa, baad rah'yy ka'eeh, baad raky dahé magyys hē hyb n'aa,

13 sahõnh hē ēēr, séd hã ēr h'yyb hedo dæg kãn hyb n'aa ēr h'yy kaha'eeh do hyb n'aa, P'op Hagã Do T'aah ēr hapãh do hyb n'aa. Aj'yy h'yyb mapēē däk do hadoo ēr bahado däk tii bã, Kristo hado däk né hē ēr bahadoo hyb n'aa kã.

14 Tii bã, dooh karepé ēr hado boo bã kã. Dooh h'oo t'aah hadoo ēr hado boo bã, jé pad'yyt hē maadaka maeh do mahũũm doo, jé pad'yyt hē bah'ood ahēm hõm doo. Dooh ajyy ji hã wad'ii doo, h'yy kamep'ēēh doo me panyyg hahup nadoo do rama mehet'ēēk do ēr ky dahé wäd bã, ȳ hanäng péh.

15 Hÿy kã, taw'ããts hē kamahãn gó ēr ber'oot ēr maa newēē baad hadoo do ky n'aa, sahõnh hē ta tii hã ēr h'yyb mepēē däk hyb n'aa, Kristo hadoo ēr bahado däk

hyb n'aa kã. Ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg né ti Kristo.

16 Ta hub hadoo ēēr. Sahõnh hē ji hã hanäng doo, ji tsyym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji jarãã masoo baad tabahadoo hyb n'aa. Sahõnh hē ji hã hanäng do baad rado bã, baad ub tii bã ji, ji hejoonh. Ti hadoo ēr hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do hã: Kamahãn gó ēr sahõnh hē ēr moo boo bã Kristo, ēr nu gabóg, sét ken'yyh ēr hã tanoo doo, tii bã ēr da h'yy kahej'oonh, baad ēr h'yy kae magyys hē, baad ēr ky dahé magyys hē.

17 Ti hyb n'aa, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó tak'ēp péj bē ȳ mejũũ, P'op Hagã Do sa h'yyb gó nahapãh do rababok doo da bē aboo boo manã wäd! Daap hadoo do rahyb n'aa newēē do jawén rababok tii.

18 H'yy gatemah baad hadoo do hã. Nabuj keh'ũũm do hyb n'aa, dooh rah'yy kadawuung bã, dooh rah'yy gah'ood bã P'op Hagã Do hã. Ti hyb n'aa dooh rahapēē bã na-ããj hē papuuj gó ji awät doo, ji hã P'op Hagã Do anoo doo.

19 Rawao däk nesaa do ramoo bok do hã. Ti hyb n'aa dooh ranu mebyy wäd bã nesaa do ramoo bok do hã. Sa h'yyb karēn do jawén rababoo had'yyt hē. Hajõng hedoo pé nu meby n'aa näng do ramoo boo had'yyt hē. Dooh rah'yy keba bã ta ti hedoo do hã. Kah'ũũm ta ti nesaa do rakarēn doo.

20 Bēē kã, dooh ta ti

rababok doo da bë aboo boo bā do hyb n'aa Kristo bë wén hapëë dāk bë h'yyb gó.

²¹ Bë ky n'aa napäh né hë Kristo ky n'aa. Bë äã ma met'ëëg wät nyy da takarën bë babok, ta hä bë h'yy kata dāk do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa Jesus hanaa bë äã ma met'ëëg wät doo.

²² Bë äã ma met'ëëg wät, bë beréd hõm hyb n'aa pooj jé bë babok do paah, ji h'yyb karën do ji tawadii do hyb n'aa baad nado wäd doo.

²³ Bë äã ma met'ëëg wät, bë an'oo bë P'op Hagä Do h'yyb wareem.

²⁴ Bë äã ma met'ëëg wät, bë gadoo hyb n'aa kä bë h'yyb tym papuuj, P'op Hagä Do mo haj'aa ta da hadoo taba-hadoo hyb n'aa. Baad had'op ji bawät, P'op Hagä Do karën doo da ji bawät ta ti an'oo bä. Baad hadoo do hanaa ta tii da ji bawät doo.

²⁵ Ti hyb n'aa bë noo kanesa manäh. Taw'ääts hë bë noo gehub bë da hadoo do sii bë er'ood bä, séd uuh ër sahõnh hë ër bahadoo do hyb n'aa.

²⁶ Bë kawaj'ään bä, bë an'oo manä baad nadoo do bë moo boo ta ti hyb n'aa. Kawaj'ään bë hyb n'aa hüüm manäh. Bë h'yyb ehód manä bë kawa-jään doo.

²⁷ Bë an'oo manä ta tyw n'aa Dijab† hä, bë tah'yyb natatuk hyb n'aa.

²⁸ Pooj jé hets'ëëk doo, taw'ääts hë dooh tetsëëg wäd bä. Taw'ääts hë tamoo wät

hÿÿ kä, ta wë tabanäng hyb n'aa, wë bedoh do tamasa hyb n'aa kä.

²⁹ Bë esog manä nesaa do ta wób h'yyb rejää doo. Jääm hë baad hadoo doo, ta wób masa do bë her'ood. Ji da hadoo do h'yy katón bä, ji h'yyb en'yyim ji her'oot doo me. Tatsebee bä, tsebé doo me ji ber'oot. Ti hõm do had'yyt hë. Tii d' bë bad'oo baad tanu däng hyb n'aa maa new'ëë do sa hä.

³⁰ Bë er'ood manäh, bë moo boo manä na-ääj hë P'op Hagä Do Sahee h'yy katón hanoo doo. Ta Sahee P'op Hagä Do anoo dó ër hä, ër ta karapee tametëeh hyb n'aa. Tanoo dó ër hä baad ër tabed'ëëp bä kä.

³¹ Taw'ääts hë bë eréd hõm sahõnh hë bë manabaan doo, h'yy ganapüü doo, ji kawa-jään doo, ky ked'aak doo, ta see ji ky n'aa rejää do na-ääj hë. Taw'ääts hë bë eréd hõm né hë bë da hadoo do bë pan'aa takyyk doo.

³² Taw'ääts hë h'yyb nyyw gó bë gadoo ta wób. Taw'ääts hë bë t'yyd mehïin bë da hadoo doo. Taw'ääts hë bë mabaan hõm baad nadoo do ta wób bë hä rabad'oo doo, nesaa do bë moo bok do paah Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm doo da né hë.

5

1 Ti hyb n'aa, taw'ääts hë P'op Hagä Do bad'oo doo da né hë bë bad'oo, ta taah tak'ëp takamahän do bë bahadoo do hyb n'aa.

† 4:27 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

² Taw'ääts hē kamahñ gó bē babok, Kristo ər takamahñ doo da né hē, ta daaj hē takan'oo dāk doo, ər hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yy gadajang Jesus hã, ta daaj hē takan'oo dāk do hyb n'aa ər hyb n'aa tadajëp noo gó.

³ Bē aã manä bē ÿÿm nadoo do sii, bē patug nadoo do sii. Bē moo boo manä nesaa do nu meby n'aa näng do bē hã hanäng doo me. Bē hyb n'aa hũüm manä bē ma. Tabad'op hē ti hedoo do bē moo boo manäh. Dooh bē er'ood bē da hadoo do sii ta ti hedoo do ky n'aa. Dooh tii da P'op Hagä Do karapee tsyt hē ta wē tasëew hõm do raboo bã.

⁴ Bē er'ood manä nesaa do nu meby n'aa näng doo. Daap hadoo do na-ãäj hē, taw'ääts hē dooh bē her'ood. Taw'ääts hē dooh bē ky masuuj bã nu meby n'aa näng doo me ta wób rakawew'aam hyb n'aa. Dooh tii da rer'ood bã Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hē hahÿÿ da bē bad'oo: P'op Hagä Do wē ər tsebé baad hadoo do ər hã tanoo do hyb n'aa.

⁵ Baad ÿ karën bē bahapäh hahÿÿh: Sa ÿÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii he'ÿÿh doo, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong doo, sa ma rahyb n'aa h'ũüm do na-ãäj hē, dooh ragado bã Kristo P'op Hagä Do daheeh rabag'ääs doo bã. Sa ma rahyb n'aa h'ũüm doo, kabarii hã h'yy kaha'eeh do hadoo, sa ma hã rah'yyb padëek do hyb n'aa. Dooh

P'op Hagä Do hã rah'yy kae heh'äät ta tii.

⁶ Bē gado manä ky kamep'ëeh doo me bē rakarën bã bē rawad'ii bã, ji hajaa nanäng nesaa do ji moo wäd bã raheer'ood bã. Ta ti hedoo do hyb n'aa né hē P'op Hagä Do rejãã da nabuj keh'ũüm doo.

⁷ Ti hyb n'aa sa da bē h'yyb hedo manäh.

⁸ Badagyp do hadoo doo gó bē babok paah. Hÿÿ kã ta bag hadoo doo gó bē baboo dāk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bē h'yy kata dāk do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hē ta bag hadoo doo gó né hē bē babok.

⁹ Ta bag gó ji awäd bã, baad ji ky enyym, baad hadoo do P'op Hagä Do karën do ji moo wät, dooh ji noo kanesa bã, dooh ji wad'ii bã.

¹⁰ Baad bē hyb n'aa newë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën do hã bē h'yy kadaw'uuh hyb n'aa.

¹¹ Bē moo boo manä badagyp do hadoo doo gó habok do ramoo heb'ooh doo. Dooh baad hadoo do ta ti hanaa. Bē maher'ood sa hã, bē metäh sa hã, baad nado rabahapäh hyb n'aa ta ti badagyp hadoo doo gó moo kahew'eët doo.

¹² (Nu meby n'aa näng kejën doo gó ramoo heb'ooh do ky n'aa ji her'ood bã.)

¹³⁻¹⁴ Ti hadoo né hē, sa hã ji maher'ood bã, ji metä bã sa hã nyy da P'op Hagä Do karën ji hã, nesaa do né hē ti ramoo bok doo, rabahapäh da tii bã. Ta bag banäng bã ji manyyh do badagyp doo gó kejën do

hadoo tii. Ta bag metëëh, ji bahapäh da ny hadoo ta tii. Ti hyb n'aa hahÿÿ da ta wób sa kyyh:

“Ty gawëej däg haÿÿh do òm. Ganä da dejëp do mahang hawät do òm. Tii bä Kristo bag adäng da a hä.”*

¹⁵ Ti hyb n'aa, taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä nyy da bë babok. H'yy gatamah do rababok doo da bë aboo manäh. Taw'ääts hë P'op Hagä Do karën do hä h'yy genäh do rababok doo da bë babok.

¹⁶ Ta tyw n'aa nyy bä baad hadoo ji moo wät hyb n'aa, taw'ääts hë bë moo boo né hë baad hadoo doo, nesaa do jé pad'yyt hë takah'üüm kän do hyb n'aa da hë.

¹⁷ Ti hyb n'aa bë h'yy gatema manäh. Taw'ääts hë bë h'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën do hä.

¹⁸ Bë eëg manä hejoonh do bë ba'oom hyb n'aa. Ji baoom do ji tah'yyb mahüüm nesa do ji her'oot, nesaa do ji moo wät hyb n'aa, ji tarejäã na-ääj hë. Taw'ääts hë P'op Hagä Do Sahee tii, bë an'oo baad bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa.

¹⁹ Tii bä, Saaw-Mo hä hanäng do kejäm do ky n'aa me, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa me na-ääj hë bë maher'ood ta wób.†

Tii bä, bë h'yyb gó naa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë j'aa etsë, bë ma ejäm.

²⁰ Tii bä, P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahüüm do hyb n'aa, taw'ääts hë èr Wahë N'aa Jesus Kristo häd gó had'yyt hë bë h'yy gadeja P'op Hagä Do èr Yb wë. Taw'ääts hë sahõnh hë hyb n'aa bë h'yy gadeja ta wë.

²¹ Kristo bë weh'ëëh do hyb n'aa taw'ääts hë bë da hadoo do bë ky daheeh. Taw'ääts hë kawanajään doo gó bë gadoo bë ramaher'ood bä.

ÿÿj hä tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

²² ÿÿj, taw'ääts hë bë ky daheeh bë patug, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë ky daheeh doo da.

²³ Ta ÿÿm nu gabóg ta patug, Kristo, ta hä h'yy ka'eeh do sa nu gabóg hadoo doo da. Kristo hub hadoo do ta hä h'yy ka'eeh doo. Kristo sa h'yyb tym dëëb.

²⁴ Taw'ääts hë Kristo hä h'yy ka'eeh do ta hä raky daheeh doo da sahõnh hä sa ÿÿm raky daheeh sa patug.

Ajyy hä tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

²⁵ Ajyy, taw'ääts hë bë kamahän bë äj, Kristo ta hä h'yy ka'eeh do takamahän doo da, ta daaj hë sa hyb n'aa takan'oo däk doo,

²⁶ tsyt hë ta wë tabasëew hõm hyb n'aa, baad sa hä

* **5:13-14** Gadagyp do hadoo doo gó habok doo, ha'ÿÿh do hadoo, dejëp do hadoo na-ääj hë P'op Hagä Do ranahapäh do hyb n'aa. Kristo ky n'aa ji gado bä ji ty gawëej däk do hadoo, ji ganä wät do hadoo. † **5:19** Ta wób ji h'yyb en'yym hyb n'aa tii, sahõnh hë ratsebë hyb n'aa na-ääj hë.

tabenäm hyb n'aa. Ta ky n'aa hyb n'aa sa hã tabenäm. Naëng me tabenäm hadoo sa hã.‡

27 Tii d' tawén d'oo, tak'ëp hanäm gó takarën ta hã h'yy ka'eeh do rababoo däg kån, ta wë tagadoo noo gó. Takarën dooh hesus hedoo doo pé sa mahang hanäng. Takarën dooh baad nadoo do sa mahang hanäng péh. Tsytt hë nesa do mahänh, baad had'op doo da rababoo däk takarën.

28 Taw'ääts hë ajyy rakamahän sa äj, Jesus bad'oo doo da né hë ta hã h'yy ka'eeh do wë. Taw'ääts hë sa hã hë rakamahän doo da ajyy rakamahän sa äj. Jé ta yÿm kamahän doo, ta daaj hë ti takamahän ta hã hë.

29 Ta ti y wén her'oot, dooh ta daaj hë, ta hub ty n'aa ges'yyk péh. Ji waa ji esooos ji bahejoonh hyb n'aa, baad ji hag'ääs ji hub hã. Ti hadoo Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do hã, baad ji tabahag'ääs.

30 Sét ken'yyh eër, ta hub uuh hadoo eër.

31 Hahÿÿ da takerii däk Genesis hã: "Ti hyb n'aa kä m' aj'yy kä sa yb sa yÿn mahänh kä sa m'aa hënh kä, tagatëë hyb n'aa ta yÿm kä. Raketëë jawén paa bä sét rabahado padëëk ta yÿm daheeh", § näng kerih doo.

32 Tak'ëp tabahetsooh ta ti kerih do ky n'aa see pooj jé ji nahapäh doo. Hã yÿ, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh doo, séd h'yyb hedoo do ky n'aa ta ti

taher'oot na-ääj hë.

33 Te hub né paawä ta tii, ketëë do sa ky n'aa na-ääj hë taher'oot. Ti hyb n'aa sahönh hë bë ajyy, taw'ääts hë bë kamahän bë äj bë hã hë bë kamahän doo da. Taw'ääts hë yÿj raweh'ëeh sa patug.

6

Karapee, pahëew, maruus, sa yb hã na-ääj hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

1 Karapee, pahëew, maruus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karapee bë bahadoo do hyb n'aa, bë ky dahé bë yb, bë yÿn. Taw'ääts hë né hë ta tii da bë bad'oo.

2 Hahÿÿ da kerih do hã: "Mawehëë a yb, mawehëë a yÿn." Jääm pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky dahé bä baad hadoo do ji gadoo taky däng do tii.

3 Hahÿÿ da ji hã taky däng: "Mawehëë bä a yb, mawehëë bä a yÿn öm wäd dawëët da badäk hahÿÿ bä."*

4 Bëeh, sa yb, bë ejäg manä bë taah rah'yy ganapö mahänh. Taw'ääts hë baad bë baw'ëeh baad bë maher'ood sa hã, baad rababok hyb n'aa. Bë ma met'ëëg sa hã nyy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën ji bawät.

Sa karom hã, sa kariw n'aa hã na-ääj hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

5 Bëeh, sa karom, bë ky dahé bë kariw n'aa. Baad bë wehëë sa hã. J'ooj madäk doo me bë moo boo manäh

‡ 5:26 Ji nu kemuun do ky n'aa tii. § 5:31 Genesis 2.4 * 6:3 Dew-Teronom 5.16

bë ramejũũ doo. Kristo bë ky daheeh doo da bë ky dahé bë kariw n'aa.

⁶ Taw'ãäts hë dooh jããm hë bë ky daheeh bë moo bok do tahegãã bä, bë hã taj'aa etsë bë karën paawä do hyb n'aa. Kristo karom bë bahadoo do hyb n'aa, bë h'yyb gó naa, P'op Hagä Do karën doo da bë moo boo sahõnh hë.

⁷ T'õp bë h'yyb gó naa, tsebé doo me, bë moo boo bë ramejũũ doo. Taw'ãäts hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado.

⁸ Hahÿ bë hyb n'aa newë: Sahõnh hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo da baad hadoo do ji moo wäd wät do mabaj, ta see karom ji do bä, sa karom ji nado bä na-ãäj hë.

⁹ Bëeh, sa kariw n'aa hedoo doo, bë karom bë raweh'ëeh doo da bë wehëë na-ãäj hë sa hã. Bë eãm manä bë karom, sét né hë ji Kariw N'aa hÿ pong jé hawät do bë bahapäh do hyb n'aa. Bë karom sa Kariw N'aa, bë kariw n'aa na-ãäj hë né tii. Ta ti dooh tasëew bä ji mahang. Séd gó tagadoo sahõnh hë. Ti hyb n'aa tabad'oo doo da bë bad'oo.

Ji mo n'aa jesuu n'aa ky n'aa hahÿÿh

¹⁰ Tagadëëg ub bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Bë h'yy kahejój Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa, tak'ëp hadoo do ta hejój hanaa.

¹¹ Kaneb'oooh do pooj jé sahõnh hë ta mo n'aa jesuu n'aa warahén dadäk doo da,

ta kuman tado däk doo da, bë dadäg hadoo bë mo n'aa jesuu n'aa, bë ado däg bë kuman hadoo do bë hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, Dijab karën bä bë tawadii, bë hã tanahajaa hyb n'aa, ta hã bë j'aa ketsë hyb n'aa.

¹² Ta ti ÿ wén her'oot, dooh ajyy ër majiĩ rado bä. Karap'aar h'yyb nesaa do hedoo do hyb n'aa jewyk doo, nesaa do hejój n'aa näng doo, badäk hahÿÿ bä badagyp do hadoo doo gó habok do hã bag'ãäs doo, ti né hë ër majiĩ. Kabaj'aa hedoo do nesaa do wë hã habong doo, ti né hë na-ãäj hë ër majiĩ.

¹³ Ti hyb n'aa, bë ado däg sahõnh hë bë mo n'aa jesuu n'aa, bë kuman hadoo do na-ãäj hë P'op Hagä Do anoo doo, nesaa do bë wë takajaa noo gó nesaa do bë hã tanahajaa hyb n'aa, sahõnh hë bë bahajaa bä kä, bë j'aa ketsë hyb n'aa kä.

¹⁴ Baad bë hyb n'aa matakä däg. Bë ehub had'yyt hë bë her'oot do hã, ër majiĩ wë bë bahej'oonh hyb n'aa. Warahén ta baa wyd tadadäk doo da tii, tanahewaat hyb n'aa. Warahén ta h'yyb gatsapoog n'aa tadadäk doo da baad takan'yyh hyb n'aa, baad had'op bë aboo baad bë kan'yyh hyb n'aa.

¹⁵ Warahén ta tsyym suun tapadedëëk doo da takahøj'oonh hyb n'aa, tii da baad bë gado panyyg hanäm doo, h'yyb nyw gó ji bawät hanoo doo, nesaa do hã bë h'yy kahej'oonh hyb n'aa.

16 Warahén gatoj jesuu n'aa hadoo ji h'yy ka'eeh doo. Bë h'yy kae né hë. Bë h'yy kae bä bë hajaa bë meduuk gatoj hadoo do hahõng do Nesaa Do Yb hanaa. Bë h'yy kae bä, bë hajaa bë medug bä Nesaa Do Yb bë tah'yyb tatuk doo.

17 Warahén ta soog sapaar s'ëeb tadadäk doo da, baad bë hyb n'aa newë had'yyt hë bë Jesus edëeb wät né hë nesaa do mahãnh. Bë ado däg na-ãäj hë P'op Hagä Do Sahee anoo do sën-jeer, P'op Hagä Do kyyh.

18 Bë er'ood had'yyt hë P'op Hagä Do sii, bë hä ta Sahee h'yyb mahüüm doo da. Bë ky n'aa ets'ëë bë tamasaa had'yyt hë hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hë. Bë h'yy gejë hõm manäh. Bë ky n'aa ets'ëë had'yyt hë ta wób Jesus hä h'yy ka'eeh doo.

19 Taw'ãäts hë hëp ÿ n'aa na-ãäj hë bë ky n'aa etsëë, ÿ ber'oot bä, P'op Hagä Do anoo hyb n'aa hä ÿÿ ÿ her'oot do pan'aa, h'yyb neÿÿm doo me ta ky n'aa hanäm do pooj jé ji nahapäh do ta wób hä ÿ maher'oot hyb n'aa.

20 Ta ti ky n'aa hanäm do rod n'aa ÿÿh, Jesus mejüü doo, ÿ rawén dawäts gëet. Hëp ÿ n'aa bë ky n'aa ets'ëë, ta ky n'aa hanäm do h'yyb neÿÿm doo me ÿ baher'oot hyb n'aa, hä ÿ Jesus karën doo da.

Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahÿÿh

21 Tikiko, ër hÿÿj hadoo do baad ër kamahãn doo, baad

ãã sii Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë moo wät doo, bë da tamaher'oot sahõnh hë këh ÿ n'aa.

22 Bë wë ÿ mejüü tabahõm bë tamaher'oot hyb n'aa nyy da babä ãã babok, bë tah'yyb en'yyim hyb n'aa na-ãäj hë.

23 ãã karën h'yyb näw, kamahãn doo, baad h'yy ka'eeh do na-ãäj hë P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ranoo bë hä hãj haa hedoo doo.

24 ãã karën sahõnh hë ër Wahë N'aa Jesus Kristo hä had'yyt kamahãn do wë P'op Hagä Do ky enyyim. Jããm hë kä.

Pirip

Jesus hã h'yy ka'eeh do Pirip häd näng do panang bä habong do hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

¹ ÿ Paw-Ro, Tsimoot da-heeh, Kristo Jesus karom hedoo do ãäh, ãã edëng bë sahõnh hẽ, tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, Kristo Jesus hã h'yy kata padëek doo, panang Pirip häd näng doo bä haj'eenh doo. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa masa n'aa tii bä haj'eenh do ãã edëng na-ãäj hẽ.

² ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ãäj hẽ ky en'yym bë hã. ÿ karën baad ub Kristo bë rah'yyp en'yym.

*Jesus hã h'yy ka'eeh do sa
hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëẽ
do ky n'aa hahÿÿh*

³ P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kaha'eeh do wë ÿ h'yy gada-jang bë ÿ hyb n'aa hesé bä.

⁴ Bë ÿ ky n'aa ets'ëẽ bä, h'yy gadajaa gó had'yyt hẽ ÿ ky n'aa etsëẽ bë sahõnh hẽ,

⁵ bë du doo noo gó naa Jesus hã bë h'yy ka'eeh do ÿ bë masa do hyb n'aa Kristo panyyg hanäm do ÿ maher'oot hyb n'aa.

⁶ Baad ÿ bahapäh hahÿÿh: Bë h'yyp gó baad hadoo do

P'op Hagä Do du doo doo, kaja däk da tan'oo bä Jesus Kristo matëeh bä kä.

⁷ Taw'ãäts hẽ né hẽ tii da ÿ hyb n'aa newëë sahõnh hẽ bë wë, bë ÿ kamahän do hyb n'aa tak'ëp. Bë sahõnh hẽ ÿ bë masa ÿ moo wät do hã, taky enyym doo gó hã ÿ P'op Hagä Do an'oo däk do hã. ÿ bë masa ragadahew'ëës doo gó ÿ bageët bä. ÿ bë masa na-ãäj hẽ, hyb n'aa jew'yyp do sa matym gó ÿ ag'ëed bä Jesus panyyg hanäm do ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hẽ ÿ metëeh hyb n'aa sa hã.

⁸ Tak'ëp paawä ÿ karën bë ÿ bahapäh, Kristo Jesus ji kamahän doo da bë ÿ kamahän do hyb n'aa. Né hup ÿ né hẽ ti ÿ her'oot do P'op Hagä Do hapäh.

⁹ P'op Hagä Do hã bë ÿ ky n'aa etsëẽ, bë kamahän do takah'üüm hyb n'aa. Bë ÿ ky n'aa etsëẽ, bë tah'yyp gan'yyp hyb n'aa. Bë ÿ ky n'aa etsëẽ, bë bahapäh hyb n'aa ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo.

¹⁰ Tii d' ÿ wén ky n'aa etsëẽ, baad had'op do bë bahapäh hyb n'aa, baad had'op bë babok hyb n'aa na-ãäj hẽ Kristo matëeh bä kä. ÿ karën dooh bë hã raw'yyt pé bë hã raky n'aa tapaa pé bë babok do hã Kristo matëeh bä kä.

¹¹ Tii d' ÿ wén ky n'aa etsëẽ na-ãäj hẽ, baad had'op tabahadoo hyb n'aa had'yyt hẽ sahõnh hẽ bë bad'oo doo, P'op Hagä Do hã sahõnh hẽ raj'aa etsë hyb n'aa, P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa na-ãäj

hē baad hadoo do bē hā raba-
hapäh bā. Jesus Kristo hanaa
né hē ta ti baad ji awät do
had'yyt doo.

*Jesus ky n'aa kah'üüm do
ky n'aa hahÿÿh*

¹² Hÿÿ kā wakān haa he-
doo doo, ÿ karēn bē bahapäh
hahÿÿh: Baad nadoo do wē
ÿ kajaa doo, dooh tahewad
bā Jesus ky n'aa hanām doo.
Baad nadoo do wē ÿ kajaa
doo, Jesus ky n'aa hanām
do jé pad'yyt hē takah'üüm
tan'oo bā.

¹³ Sahōnh hē warahén
Roma buuj sa wahē n'aa tób
haeh do hag'āās doo, panang
buuj na-āāj hē, rabahapēē
däg kān Kristo hyb n'aa ti ÿ
radawäts gēēt.

¹⁴ Ragadahew'ēēs doo gó ÿ
bagēēt do hyb n'aa hajök er
hÿÿj hedoo do babā habong
do rah'yyb hedo padēēk,
Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do
hā rah'yy kasadēē padēēk,
neÿÿm doo gó rawén her'ood
hōm hÿÿ kā P'op Hagä Do ky
n'aa.

¹⁵ Sa wób rabaher'oot
Kristo ky n'aa rahyb n'aa
jewēs do hyb n'aa ÿÿh,
bahānh ÿÿ rakarēn ranu
gapad'ēēk do hyb n'aa na-
āāj hē. Ta wób rabaher'oot
Kristo ky n'aa ÿ ramasa
rakarēn do hyb n'aa, ta ky
n'aa takah'üüm hyb n'aa.

¹⁶ Tii d' rawén d'oo ÿ
rakamahān do hyb n'aa. ÿ
radawäts gēēt P'op Hagä Do
an'oo bā rabahapäh, Kristo
ky n'aa hanām do ÿ mo n'aa
jesuu hyb n'aa, te hub né hē ÿ
metēēh hyb n'aa ta wób sa hā.

Ta ti rabahapäh do hyb n'aa ÿ
ramasa.

¹⁷ Ta wób rawén her'oot
Kristo ky n'aa, bahānh ÿÿ
ranu gapad'ēēk rakarēn do
hyb n'aa. Baad hadoo do hyb
n'aa nado sa h'yyb Kristo ky
n'aa rabaher'oot doo. Tii da
rawén d'oo rakarēn né paawä
baad nadoo do ÿ bahob
magyys hē ragadahew'ēēs
doo gó.

¹⁸ Na manä ti ta tii. Sa
h'yyb baad nadoo doo me
rer'ood bā, sa h'yyb baad
hadoo doo me ta wób rer'ood
bā, taw'āäts hē Kristo ky n'aa
takaher'ood hōm. Kristo ky
n'aa takaher'ood hōm do hyb
n'aa ÿ h'yy gadajang, sa h'yyb
baad nadoo doo me ta wób
rabaher'ood né paawä.

ÿ d' h'yy gadajaa had'yyt
hē,

¹⁹ baad nadoo do babä ÿ
ahoop do takawareem däg
da baad hadoo do hā ÿ ba-
hapäh do hyb n'aa. ÿ da reréd
hōm baad ÿ bahōm hyb n'aa.
Tii d' tawén hadoo P'op Hagä
Do hā ÿ bē ky n'aa etsēē do
hyb n'aa, P'op Hagä Do Sa-
hee Jesus Kristo hā hana do ÿ
tamasa do hyb n'aa na-āāj hē.

²⁰ Baad hēp ÿÿ gó ÿ gada,
doo ÿ her'oot pé P'op Hagä
Do matym gó ÿ nu mebyy
wät doo. Neÿÿm doo gó ÿ
karēn paawä ÿ her'oot hyb
n'aa jewyk do sa matym gó,
Kristo hyb n'aa ÿ raky n'aa
ety bā. ÿ karēn Kristo kawē-
hēē däg had'yyt hē hēp ÿ n'aa,
ÿ bedēp do hā, ÿ radajēēb bā
na-āāj hē.

²¹ Tii d' ÿ wén her'oot,

Kristo ŷ weh'ëeh hyb n'aa ŷ wén wät. ŷ dajëb bä, ta bahãnh baad ub ti hã ŷŷ, Kristo wë ŷ bawät hyb n'aa tii bã kä.

²² Badäk hahŷŷ bã ŷ bawät nä bã, ŷ ma panäk nä, ŷ ma metëek nä Kristo ky n'aa. ŷ haja bã paawä ŷ asëew bã ŷ bad'oo doo, dooh ŷ hapëe bã ny hadoo do ŷ karën: Badäk hahŷŷ hã ŷ awäd had'yyt doo, ŷ dajëp doo.

²³ Pawóp hadoo do baad ub hã ŷŷ! ŷ karën paawä ŷ dajëp, Kristo pa ŷ bawät hyb n'aa. Ti ti baad had'op do hã ŷŷ.

²⁴ Ti hadoo né hë, baad tabahadoo hyb n'aa bë hã, taw'ääts hë badäk hahŷŷ bã ŷ bawät nä bã.

²⁵ Ti né hë taw'ääts hë hã ŷŷ. Ti hyb n'aa ŷ hapäh, badäk hahŷŷ bã ŷ awät nä, bë ŷ masa nä Kristo hã bë h'yy ka'eeh do kah'üüm hyb n'aa, bë h'yy gadajang hyb n'aa na-ãäj hë Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa.

²⁶ Tii bã da, p'aa hënh bë mahang ŷ bawät bã, tak'ëp Kristo Jesus wë bë h'yy gadajang da hëp ŷ n'aa.

²⁷ Hahŷ ti sahõnh hë bahãnh ŷ karën do bë hã: ŷ karën baad ub bë babok, Kristo ky n'aa hanäm do hã bë ma kametëek doo da. Tii d' bë aboo bã, bë wë ŷ ahõm bã, jããm hë dawëe naa ŷ ky n'aa napäh bã bë ky n'aa, baad had'yyt hë bë h'yyb tym Jesus hã ŷ bahapëe kãn. Séd bë h'yyb hedoo tii b' ŷ bahapëe kãn. Séd hã bë hyb n'aa tam'aah, ër h'yy ka'eeh

do Kristo ky n'aa hanäm do hana do ma matëg oow rawanareem hyb n'aa.

²⁸ Dooh da bë jeŷŷm bë hã h'yy kawareem doo, tii b' ŷ bahapëe kãn na-ãäj né kä. P'op Hagä Do gawats'iik da bë wë h'yy kawereem doo, bë hã rejãã doo. Sa wë bë neŷŷm do metëeh sa hã ta tii. Bë hã kä, bë da P'op Hagä Do ed'ëep bë neŷŷm do metëeh. P'op Hagä Do né hë ti sahõnh hë ta ti hanoo doo.

²⁹ P'op Hagä Do anoo bë hã Kristo hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo na-ãäj hë Kristo hyb n'aa bë ahoop bë hã rarejãã doo.

³⁰ Bë hã rah'yy kawereem kãn hã ŷ rah'yy kawereem doo da. Ti hadoo hã ŷ kametëeh nä babä, bë ky n'aa napëe kãn hŷŷ kä.

2

Taw'ääts hë Kristo bad'oo do paa da ji bad'oo do ky n'aa hahŷŷh

¹ Ti hyb n'aa kä, bë h'yyb enyww däk do hyb n'aa Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bë h'yy kanatón wät do hyb n'aa Kristo bë takamahãnh do hyb n'aa, séd bë h'yy kata däk do hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee hã, Kristo ky enywm do hyb n'aa bë hã, bë tat'ytd mehũn do hyb n'aa na-ãäj hë,

² ŷ karën séd bë h'yyb hedo had'yyt hë, bë kamahãnh bë da hadoo doo, séd hã bë babok, séd hã bë h'yyb padäg. Tii da bë adoo bã, baad ŷ h'yy gadajaa kãn tii bã.

3 Ta wób sa bahãnh bë nu gapad'ëek hyb n'aa nado bë bad'oo sahõnh hẽ bë bad'oo doo. Bẽ h'yy kasabé manã bë moo bok do hã. Bẽ kadad'uu ta wób sa hã. Bẽ hyb n'aa jewyyg ta wób bë hã hẽ bë hyb n'aa jaw'yyk do bahãnh.

4 Bẽ karën do hã had'yyt nado bë h'yyb padäg. Taw'ãäts hẽ ta wób karën do hã na-ãäj hẽ bë hyb n'aa newë.

5 Taw'ãäts hẽ Kristo Jesus h'yyb hadoo bë h'yyb:

6 Ta Yb, P'op Hagä Do hado né paawä ti Kristo Jesus, tagadoo P'op Hagä Do tana-hadoo doo, aj'yy gó takesok hyb n'aa.

7 Sahõnh hẽ hỹ pong jé hanäng do raweh'ëeh do taberéd hõm paah.

Tii bä sa karom hado däk aj'yy tabahado däk noo gó.

8 Aj'yy tabahado däk bä, ta daaj hẽ takadad'uu kãn.

Baad P'op Hagä Do taky daheeh do hyb n'aa tagadoo radaj'ëep doo.

B'aa kajatsëk do hã tagadoo radaj'ëep,

nesaa do moo heb'ooh do radej'ëep doo da.

9 Ti hyb n'aa sahõnh hẽ sa bahãnh Kristo bahado däk P'op Hagä Do an'oo bä.

Sahõnh hẽ hyb n'aa jewyk do sa bahãnh däg Kristo P'op Hagä Do an'oo bä.

10 Tii da P'op Hagä Do wén d'oo,

sahõnh hẽ hỹ pong jé habong doo,

badäk hahỹ hã habong doo, t'öp habong do dejëp do paa na-ãäj hẽ,

sa taron nu paa me rabeheyy b'ëeh hyb n'aa Jesus raweh'ëeh hyb n'aa,

11 "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahõnh hẽ bag'ãäts do ti Jesus Kristo",

sahõnh hẽ rabaheer'oot hyb n'aa.

Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Yb, kawehëë däk hyb n'aa.

12 Ti hyb n'aa kã, najis haa, baad bë ky dahé däk do paa hadoo, heỹm doo me, kajajãn doo me tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah ji P'op Hagä Do edëeb wät do hyb n'aa ji moo hew'ëet do hã.* Taw'ãäts hẽ tii da bë bad'oo bë mahang y bawäd had'yyt nado. Taw'ãäts hẽ bë mahang y nawät bä ta bahãnh bë hyb n'aa tam'aah hỹ kã ta tii hã.

13 P'op Hagä Do ti hanoo bë karën bë moo bok tagen'aak doo. Tanoo na-ãäj hẽ takarën do bë bahajaa hyb n'aa.

14 Taw'ãäts hẽ bë h'yyb tsebé doo me bë moo boo sahõnh hẽ. Bẽ ky n'aa jëew manäh.

15 Tii d' y mejüü bë hã, dooh hyb n'aa bë raky n'aa tapaa péh, baad had'op bë bahado däk hyb n'aa, P'op Hagä Do taah nesaa do nanäng do bë

* 2:12 Heỹm doo me, kajajãn doo me ji wén moo wät tii, ji nes'õos hyb n'aa. Masuuj nado tii. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot.

bahadoo hyb n'aa kä, badäk hahÿÿ bä nesaa do hedoo doo, nesaa do moo heb'oooh do mahang bë babok bä. Sagõõh gadagyp doo gó wë hä bag padëek do hadoo bëeh, sa mahang,

16 P'op Hagä Do wë ji edëb had'yyt do ky n'aa sa hä bë baher'oot bä. Taw'ääts hë tii da né hë bë babok, tii da né hë bë bad'oo, Kristo kajaa bä. ÿ da h'yy kasab'ee, daap hë nado tak'ëp bë hyb n'aa ÿmoo wäd wät ÿ bahapäh bä kä.

17 Babä ÿ ahoop do tamasaa bä P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta wë bë moo bok doo, tii bä ÿ h'yy gadajang, bë sii ÿ tsebë.

18 Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë h'yy gadejah, bë tseebe si ÿÿ.

Tsimoot ky n'aa hahÿÿh

19 Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ÿ gada, nanyw hë Tsimoot bë wë ÿ mejüü tan'oo bä. Bë wë ÿ karën ÿ mejüü, bë tah'yyb en'yym hyb n'aa, ÿ na-ääj hë ÿ h'yyb nyyw däk hyb n'aa bë ky n'aa tamanaa bä.

20 Jääm hë Tsimoot, pa ÿ hawät doo, baad bë tahyb n'aa newëe doo, baad hadoo do bë wë karën doo. Doooh ta see pé Tsimoot hadoo doo.

21 Ta wób jääm hë sa hä hë rahyb n'aa newëe. Sa hä baad hadoo do rahyb n'aa newëe. Doooh Jesus Kristo karën do rahyb n'aa newëe bä.

22 Tii d' nado Tsimoot. Bë hapëe däk nyy da baad ub Tsimoot bawät. Baad ub sa t'aah sa yb sii moo wät doo

da Tsimoot moo wäd wät si ÿÿ Jesus ky n'aa hanäm do hä.

23 Ti hyb n'aa kä, ÿ bahapäh bä kä nyy d' hä ÿ rabad'oo, ÿ karën Tsimoot ÿ mejüü bë wë.

24 Ti hado né paawä, baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ÿ gada, ÿ na-ääj hë nanyw hë bë wë ÿ bahöm tan'oo bä.

Eporodit ky n'aa hahÿÿh

25 ÿ hyb n'aa newëe däk, taw'ääts hë häj ÿ hadoo do Eporodit häd nang doo, ÿ tamasa hyb n'aa wë ÿ bë mejüü do paah, tababaaj höm bë wë. Warahén rabad'oo doo da, si ÿÿ ti tamo n'aa jesuu panyyg hanäm doo.

26 Bë wë ÿ mejüü tababaaj höm tak'ëp sahõnh hë bë tahyb n'aa esee do hyb n'aa. Tahyb n'aa tón, nahëe nang paa bë ky n'aa napëe däk do hyb n'aa.

27 Te hub né hë. Nahëe nang né paah. P'eets hë paawä tadajëp. Tawén nadajëp P'op Hagä Do t'yyd mehïin ta hä. ÿ na-ääj hë P'op Hagä Do t'yyd mehïin, ÿ h'yy kanatón hyb n'aa ta bahãnh tadajëb bä paawä.

28 Ti hyb n'aa kä, nanyw hë ÿ mejüü bë wë tababaaj höm, bë bahapäh bä kä bë h'yy gadajang hyb n'aa. Tii bä da, bë h'yy gadeja kãn do hyb n'aa da, dooh da tak'ëp ÿ hyb n'aa tón wäd bä.

29 Taw'ääts hë h'yy gadajaa gó bë gadoo da, ji hÿÿj Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä h'yy kata däk do ji gadoo doo da. Taw'ääts hë bë weh'ëeh ta ti hedoo doo,

³⁰ p'eets hē paawä tadajëp do hyb n'aa Kristo wē tamoo wät do hyb n'aa. Ỹ tamasa bē jawén buuj bē nahajaa do hyb n'aa ỹ bē masaa bä. Tahapëë né paawä dajëp ta hã péh, ti hadoo né hē ỹ tamasa.

3

Dooh ji daab yb bä ji daaj hē ji hajaa do hã ky n'aa hahÿh

¹ Hÿÿ kä wakän haa, ta see ky n'aa bē ỹ ma erih: Taw'ääts hē bē h'yy gadeja Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bē h'yy kata däk do hyb n'aa! Dooh ỹ h'yy ganapõ däg bä p'aa hēnh ỹ erii bä pooj jé bē ỹ maher'ood wät doo. Baad ti bē hã, bē ỹ ma erih do bē tamo n'aa jesuu do hyb n'aa, ta see da bē rama met'ëëg mahänh.

² Bē hyb n'aa matakä ajyy nesaa do moo bok doo, awaar nesaa do hedoo doo, ji hub kekyyt doo,* bē rawad'ii mahänh.

³ Èr ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Dooh sa masuuj noo byyh kahök do hã daap yyp do rado bä ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Èër, ta Sahee h'yyb mahüüm do hyb n'aa P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, Kristo Jesus

hã kasab'ee doo, èr ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Èr ti ta karapee heh'äät doo, ji hã hē ji moo wät do hã, ji daaj hē ji hajaa do hã na-ääj hē daab nayyp doo.

⁴ Ỹ haja né paawä ỹ daab yb bä ji daaj hē ji hajaa do hã. Sa daaj hē rahajaa do hã radaab yyp rahajaa redoo bä, ỹ sa bahänh ỹ hajaa ta tii hã ỹ daab yb bä ỹ karën bä paawä.

⁵ Masuj ỹ noo byyh ragahög hõm 8 ta äh ỹ bahadoo bä kä.† Isaraéw buuj ỹÿh. Bën-Jamih panaa ỹÿh. Eber buuj heh'äät né ỹÿh. Pariséw see né ỹÿh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh doo.

⁶ Tak'ëp ỹ karën do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do sahõnh hē raky daheeh, ỹ re-jää paa Jesus hã h'yy ka'eeh doo.‡ Dooh raw'yyt pé hã ỹÿ ỹ raky n'aa tapaa péh, baad ỹ ky daheeh do hyb n'aa paa sahõnh hē Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Baad däg ỹÿ Mosees ky n'aa jaw'yyk do matym gó.

⁷ Ti hadoo né hē, sahõnh hē tii, ti noo gó ỹ kamahän doo, dooh wäd ti hã ỹ hÿÿ kä Kristo ỹ bahapëë däk do hyb n'aa.

⁸ Ti had'yyt nado, sahõnh hē né hē p'ooj ub ỹ daab yyp doo, dooh its hã ỹ hÿÿ kä Kristo Jesus, wahë ỹ n'aa, ỹ

* **3:2** Ma matëg oow Paw-Ro pes'ääp. Ji hub rakekyyt tawén her'ood bä, ajyy Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do hã raky kah'üüm, sa masuuj noo byyh ragehök hyb n'aa Judah buuj rabahed'oo doo da. Jääm hē tii da P'op Hagä Do gadoo ji, sa hã. Dooh se hub rado bä. Daap ti rama met'ëëk doo. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejüü rahyb n'aa matakëë sa mahänh. † **3:5** Tii d' né paa Isaraéw buuj rabahed'oo P'op Hagä Do karapee see karapee t'aah tabahadoo hyb n'aa. Tii d' né paa P'op Hagä Do mejüü sa hã. ‡ **3:6** Tii d' Paw-Ro d'oo paah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do Jesus hã h'yy ka'eeh do ragawats'iik rakarën ted'oo do hyb n'aa ti noo gó.

hapëë däg kån do hyb n'aa. Sahõnh hẽ bahãnh né hẽ ti Kristo ji bahapãh doo. Kristo hyb n'aa ỹ eréd hõm sahõnh hẽ pooj jé ỹ kamahãn doo. Hesus do ji aw'oong hõm do hadoo sahõnh hẽ ti hã ỹỹ, Kristo baad ỹ bahapãh hyb n'aa da,

⁹ ta hã ỹ h'y y kata däk hyb n'aa. Ta hã ỹ h'y y kata däk do hyb n'aa kã, dooh ỹ tyw n'aa esóts wäd bã Mosees ky n'aa jaw'y yk do ỹ ky daheeh do hyb n'aa baad ỹ bahado däk P'op Hagä Do matym gó. Baad ỹ hado däk hỹỹ kã P'op Hagä Do matym gó, Kristo hã ỹ h'y y kae däk do hyb n'aa. P'op Hagä Do hanaa né hẽ ti baad ji hado däk do ta matym gó. Ji h'y y ka'eeh do hyb n'aa né hẽ ti.

¹⁰ Baad ỹ karën Kristo ỹ bahapãh. Hahỹỹ da ti ỹ karën: Ỹ karën ỹ bahapãh hã ỹỹ hẽ ta hejój taganã wät noo gó tagadoo doo. Ỹ karën ỹ bahapãh hã ỹỹ hẽ Kristo ahoop doo. Ỹ karën ỹ bahapãh hã ỹỹ hẽ tadajëp doo. Kristo dajëp paa ër hyb n'aa, ti hyb n'aa ỹ radajëëb bã ta hyb n'aa, ỹ karën ỹ gadoo né ti na-ããj hẽ.

¹¹ Sahõnh hẽ ta ti ỹ karën ỹ bahapãh hã ỹỹ hẽ, ta jawén ỹ P'op Hagä Do gan'y y h hyb n'aa dejëp do mahang.

Jipooj jé hawät do hã tak'ëp ji hyb n'aa matakëë do ky n'aa hahỹỹh

¹² Dooh baad Kristo hadoo ỹ hado nã bã. Dooh baad had'op do ỹ hado nã bã. Ti hadoo né hẽ, tak'ëp ỹ hyb n'aa

tam'aah Kristo Jesus hadoo ỹ bahado däk hyb n'aa kã. Ti hyb n'aa ỹ tabasëew hõm.

¹³ Wakãn haa hedoo do Kristo hã h'y y ka'eeh doo, hã ỹỹ, dooh ta ti ỹ haja nã bã. Dooh baad Kristo hadoo ỹ hado nã bã. Ti hadoo né hẽ, tsyym kas'ỹỹ do rabahed'oo doo da ỹ badoo had'y y t hẽ. Dooh ỹ hyb n'aa matakã bã jó ỹ hadäk hënh. Dooh ỹ hyb n'aa newë bã pooj jé ỹ bawät do hã, ỹ hanäng péh. Pój ỹỹ jé hawät do hã tak'ëp ỹ hyb n'aa matakëë.

¹⁴ Tak'ëp ỹ hyb n'aa tam'aah ta sãm ỹ gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. Hahỹ ta sãm ỹ gadoo hyb n'aa ỹ tawén naëëj wät doo: Hỹ pong jé ỹ d' bawäd had'y y t hẽ Kristo Jesus hyb n'aa.

¹⁵ Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ ëer, baad Jesus hã h'y y kae däk do hedoo doo, ỹ hyb n'aa newëë doo da, nag'aap hẽ ỹ erii wät doo da taw'ããts hẽ ër hyb n'aa newë. Ta see hadoo bë hyb n'aa newë nã bã ỹ erii wät do hã, tii bã da, P'op Hagä Do metëëh da bë hã, baad né ti ỹ erii wät doo.

¹⁶ Ti hado né paawä, taw'ããts hẽ ër ky daheeh ër hã P'op Hagä Do metä wät do pénh né hẽ.

¹⁷ Taw'ããts hẽ ỹ bawät doo da séd gó bë babok, wakãn haa hedoo doo. Taw'ããts hẽ bë hyb n'aa matakã ãã babok doo da habok do sa hã, rababok doo da bë na-ããj hẽ bë babok hyb n'aa.

¹⁸ Baad habok do hã bë hyb n'aa matakã ỹ wén näng,

hajõk ti anäng b'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do ky n'aa majiĩ rababok doo da habok doo, Kristo hã rah'yy ka'eeh sa noo né paawä. Hajõõ nuu me bë ý maher'ood wät tii. H'yy kameoot doo me ý ab'aanh tii.

¹⁹ P'op Hagä Do gawats'iik da tii. Rawa do hã, rawëh do hã, reëek do hã, ta see rakarën do hã rah'yyb padäg had'yyt hë, P'op Hagä Do hã nado. Nu meby n'aa näng do hã rah'yy kasab'ee. Badäk hahÿÿ hã hanäng do hã rah'yyb padëek.

²⁰ Ta ti hedoo do rababok doo da bë aboo manäh. Hÿ pong jé babuuj ti ëër. Tii b'naa, hÿ pong jé naa tabahyng, baad ër gada Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ër h'yyb tym dëëb.

²¹ Ta hejój me sahõnh hë tabag'ääs. Ta ti tahejooj me ër hub nahejooj do tawareem da, ta hub kabaj'aa do hadoo ër hub bahadoo hyb n'aa kä.

4

¹ Ti hyb n'aa, wakän haa hedoo do ý kamahän doo, tak'ëp ý hyb n'aa esee doo, baad bë aboo had'yyt hë bë ý maher'ood wät doo da né hë. Bë h'yy keréd manä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã. Najis haa, bë hyb n'aa né hë ý h'yy gada-jang. Bë hyb n'aa né da ý kawehëë däk.

Sa hã Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahÿÿh

² Tak'ëp ý betsëë ýÿnh Ewodija häd enäh doo, ýÿnh Sïn-Tike häd näng do daheeh, séd rah'yyb hedoo hyb n'aa

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy kata däk do hyb n'aa.

³ Õm, baad si ý Kristo wë moo wät doo, ý etsëë a hã ta ti ýÿj mamasaa, séd rah'yyb hedo padëek hyb n'aa p'aa hënh. Si ýÿ tak'ëp rahyb n'aa tam'aah paa Jesus ky n'aa hanäm do äã her'ood hõm hyb n'aa. Aj'yy Keremen häd näng do sii, ta wób sa sii na-ääj hë, hawäd had'yyt do gadoo do heen n'aa hã sa häd kerii däk do sa sii äã paa ramasa ta ti ýÿj.

⁴ Taw'ääts hë bë h'yy gadejah, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa. P'aa hënh bë ý maher'oot: Bë h'yy gadejah.

⁵ Taw'ääts hë kaja hë de-naa hë bë h'yyb bë mahüüm sahõnh hë sa wë, ta tii da bë babok sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa. Edaa däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëeh doo.

⁶ Taw'ääts hë dooh bë hyb n'aa tón péh. Bë er'ood had'yyt bä P'op Hagä Do sii, bë ky n'aa ets'ëë ta hã bë karën doo. Bë j'aa etsë na-ääj hë ta hã sahõnh hë bë hã tabanoo do hyb n'aa.

⁷ Tii bä da P'op Hagä Do hã hana do ji h'yyb n'yyim doo, sahõnh hë ji hajaa do bahänh hadoo do mo n'aa jesuu da bë h'yyb, bë h'yy kanatón hyb n'aa kä Kristo Jesus hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa.

⁸ Tagadëög ub, wakän haa hedoo doo, sahõnh hë baad hadoo do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hë ji weh'ëeh do hã, sahõnh hë P'op Hagä Do

matym gó te hub hedoo do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hẽ nesaa do nanäng do hã, sahõnh hẽ hanäm do hã bë h'yyb padäg. Sahõnh hẽ baad tabahadoo do hyb n'aa ky n'aa etsëeh do hã na-ãäj hẽ bë h'yyb padäg. Baad had'op do hã, baad tabahadoo do hyb n'aa ji j'aa etsë do hã bë h'yyb padäg na-ãäj hẽ.

⁹ Bë y ma metëek doo da, hã y naa bë gado däk doo da na-ãäj hẽ bë aboo. Hã y naa bë maa napäh doo da, wë y bë bahapäh doo da na-ãäj hẽ bë aboo. Tii bä da ji h'yyb näw P'op Hagä Do hã hana do bë hã tabawät da.

Ramasa do hyb n'aa Paw-Ro h'yy gadajang do ky n'aa hahÿh

¹⁰ Tak'ëp y h'yy gadajang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã, hÿÿ kä, bap peej tabado däk bä kä, p'aa hënh y bë hyb n'aa es'ee wät do hyb n'aa, y bë masa. Pooj jé y bë hyb n'aa es'ee wäd né paawä, dooh ta tyw n'aa pé y bë masa hyb n'aa paah.

¹¹ Dooh ta ti y erii bä wë y badoh do hyb n'aa. Dooh. Y h'yy gadajaa kån sahõnh hẽ hã y kametëeh do hã, baad tabadoo bä, baad tanado bä na-ãäj hẽ.

¹² Y hapëë däg kån nyy d' y bad'oo wë y badoh bä, wë y tamad'aak bä na-ãäj hẽ. Y haja däk y h'yy gadajang sahõnh hẽ wë y kametëeh do

hã, y wog nyy bä, y asa bä na-ãäj hẽ, sahõnh hẽ ji karën do wë y tanyy bä, wë y badoh bä na-ãäj hẽ.

¹³ Sahõnh hẽ y hajaa Kristo y tah'yyb hej'oonh do hyb n'aa.

¹⁴ Ti hadoo né hẽ, taw'ääts hẽ né hẽ y bë masaa wät tabahejoonh bä hã yÿ.

¹⁵ Bëeh, Pirip panang buuj, bë hapäh né hẽ, papuuj nä Jesus ky n'aa hanäm do bë gado däk noo gó, hëej Masedonija häd näng do y beréd hõm noo gó, jãäm hẽ bë ti Jesus hã h'yy ka'eeh do wób mahang, y masa doo, ta s'ee hënh Jesus ky n'aa y ma metëek hyb n'aa bë mahang y ma met'ëeg wät doo da.

¹⁶ Tesaronika panang bä y bawät noo gó, pawóp nuu me bë mejõ wät paa matym y n'aa y bë masa hyb n'aa wë y badoh do hyb n'aa.

¹⁷ Dooh hahÿ y erii bä p'aa hënh matym y n'aa bë mejüü hyb n'aa. Dooh ti hyb n'aa tado bä hahÿ y erih doo. Y karën baad bë P'op Hagä Do ky n'aa edëng y bë masa do hyb n'aa.

¹⁸ Y gado däk sahõnh hẽ wë y bë mejõ wät doo. Y gahëen do bahãnh ti ta tii. Ta bahãnh wë y ti anyy däk hÿÿ kä wë y bë mejõ hõm do an'oo bä, Epaporodit tajoooh doo. P'op Hagä Do h'yy gadajang bë masa do hã. P'op Hagä Do matym n'aa buu benyym do hadoo, P'op Hagä Do gadoo

* 4:18 P'ooj ub, buu benyym do Isaraëw buuj rama ejuu P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa. Tii da takerii däk Esodo hã. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'üüm.

do hadoo tii.*

¹⁹ P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh doo, Kristo Jesus hyb n'aa bë hä da tabanoo sahõnh hẽ bë wë badoh doo, bë h'yyb gó badoh do na-ããj hẽ. Tak'ëp hetsooh do ta wë hanäng do pénh né bë hä d' tabanoo.

²⁰ Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do hä, ër Yb, ër j'aa etsëe had'yyt hẽ. Ýÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ.

Sa hä takedëe hõm do ky n'aa hahÿÿh

²¹ Taw'ãäts hẽ bë edëe sahõnh hẽ Kristo Jesus hyb n'aa tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëew padëek doo. Ër hÿÿj hedoo do babä pa ÿ habong do bë m' rahyb n'aa esee.

²² Sahõnh hẽ tsyt hẽ P'op Hagä Do wë kasëew bong do hahÿ panang bä habong do bë m' rahyb n'aa esee na-ããj hẽ. Roma sa wahë n'aa Sesa ramaneëenh do wë moo b'ook doo, Jesus hä h'yy ka'eeh doo, baad bë m' rahyb n'aa esee.

²³ Ý karën Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ky ennym bë hä. Jããm hẽ kä.

Korosa
Jesus hã h'yy ka'eeh
do Korosa hãd nãng
do panang bã
habong do hã
Paw-Ro ma erih do
hahỹyh

Kedëng do ky n'aa hahỹyh

¹ Paw-Ro ÿ ti hỹyh, P'op Hagã Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see hado däk doo. Èr hỹyh hadoo do Tsimoot hãd nãng do da-heeh

² ÿ edëng bëeh, wakãn haa hedoo doo, ãã nemuun Kristo hã h'yy kata padëek doo, tsyt hẽ P'op Hagã Do wẽ kasëew bong doo, ta hã h'yy kan-erët doo, Korosa panang bã habong doo. ÿ karën P'op Hagã Do èr Yb ky enyym bë hã. ÿ karën baad ub bë tah'yyb en'yym.

³ P'op Hagã Doo, Jesus Kristo èr Wahë N'aa Yb hã ãã ky n'aa etsëe bã bë hyb n'aa, ãã h'yy gadeja had'yyt hẽ ta wẽ bë hyb n'aa,

⁴ Kristo Jesus hã bë h'yy kae däk ãã ky n'aa napäh do hyb n'aa, sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh do bë kamahãn ãã ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ããj hẽ

⁵ Jesus hã bë wén h'yy ka'eeh, ta wób bë wén kamahãn, baad hadoo do ta jawén bë gadoo bë gada do hyb n'aa. Hỹ pong jé P'op Hagã Do enyyw hõm tii, bë hã tabanoo hyb n'aa. Bë ky n'aa

napëe däk hỹ pong jé ji gadoo do ky n'aa, baad hadoo do ky n'aa, Jesus Kristo ky n'aa hanãm doo

⁶ bë wẽ takajaa noo gó. Badäk hahỹ haw'ããts hẽ ta ky n'aa hanãm do kah'ũũm. Jé pad'yyt hẽ panyyg ky dah'eeh do baad hadoo do hã tah'yyb wareem hõm tii. Tii da né hẽ na-ããj hẽ tabad'oo bë mahang, pooj jé ta ky n'aa bë maa napäh noo gó naa, ji wẽ P'op Hagã Do ky enyym do ky n'aa hã baad bë h'yy kadaw'uuh noo gó naa.

⁷ Epararas, ãã sii Kristo wẽ moo wät doo, bë paa tama met'ëeg wät ta ti panyyg hanãm doo. Baad Epararas moo wät. Dooh tah'yy gajëe bã bë hyb n'aa Kristo wẽ tamoo wät do hã.

⁸ ãã tamaher'oot nyy da ta wób bë kamahãn P'op Hagã Do Sahee an'oo bã.

Sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëe do ky n'aa hahỹyh

⁹ Ti hyb n'aa, bë ky n'aa ãã ky n'aa napäh bã, ãã du doo paa P'op Hagã Do hã ãã ky n'aa etsëe bë hyb n'aa. Dooh ãã eréd bã bë hyb n'aa ãã ky n'aa etsëe doo. ãã etsëe P'op Hagã Do hã ta Sahee hã hana do ji hapäh doo me, ta Sahee hã hana do ji h'yy ganäng doo me na-ããj hẽ bë tah'yy gan'yyh takarën do hã, baad bë bahapäh hyb n'aa.

¹⁰ Tii d' ãã wén ky n'aa etsëe, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ta karapee hã takarën doo da né hẽ bë babok hyb n'aa, sahõnh hẽ bë moo bok do hã tah'yy gadajang hyb n'aa,

sahõnh hē baad hadoo pé bē moo bok hyb n'aa had'yyt hē, baad P'op Hagä Do bē bahapäh hyb n'aa kä bē h'yyb gó.

11 Äã ky n'aa etsēē na-ããj hē, tak'ëp ta kabaj'aa do hejój me bē tah'yyb hej'oonh hyb n'aa, bē h'yy gejë hõm mahãnh ta hã, bē h'yyb jawyk hyb n'aa, tsebee gó sahõnh hē bē gadoo hyb n'aa,

12 ër Yb hÿ pong jé hawät do wē bē h'yy gadajang hyb n'aa. Ti né hē ti ta karapee sa sii bē gadoo tan'oo bã ji hã taky n'aa enooh doo, hÿ pong jé ta bag bawät bã ji gadoo do pan'aa.

13 Èr ted'ëep Nesaa Do Yb moo gó naa, badagyp hadoo do bag'ããs doo. Ta T'aah takamahãnh do ër hã tabagãã kãn, P'op Hagä Do an'oo bã kä.

14 Ta T'aah hyb n'aa ër tabedëeb kãn. Ta hyb n'aa kawug hõm nesaa do ër moo bok doo kä.

Kristo sahõnh hē sa bahãnh ky n'aa hahÿÿh

15 Ta T'aah gó kametä däk P'op Hagä Do ji nahapäh doo. P'op Hagä Do hadoo né hē tii. Sahõnh hē kapahuuj däk do pooj jé tawäd né hē. Sahõnh hē kapahuuj däk do bahãnh tanu gadäk.

16 Ti né hē tii, sahõnh hē hÿ pong jé hanäng doo, hÿ pong jé habok doo, badäk hahÿÿ bã hanäng doo, badäk hahÿÿ

bã habok do na-ããj hē pahuuj wät doo. Ji hapäh doo, ji nahapäh do na-ããj hē tapehuuj bong, wē hã bag'ããs do ji nahapäh do rado bã, kabaj'aa do ji nahapäh do rado bã, mejüü do ji nahapäh do rado bã, hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do rado bã na-ããj hē. Ti né hē sahõnh hē pehuuj bong doo. Ta hyb n'aa né hē sahõnh hē tapahuuj wät doo.

17 Sahõnh hē pooj jé tawäd né hē. Ta hyb n'aa né hē sahõnh hē tapahuuj wät do baad tawén hadoo.

18 Ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo doo, sa nu gabóg tii. Ti né hē sahõnh hē ta hã h'yy ka'eeh do du na doo. Ti né hē jããm hē pooj jé dejëp do mahang ganä wät doo,* sahõnh hē sa bahãnh hyb n'aa jawyk tabahadoo hyb n'aa.

19 Tii d' tawén hadoo, ta da had'op ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do karën do hyb n'aa.

20 P'op Hagä Do karën na-ããj hē, ta T'aah hyb n'aa, sahõnh hē badäk hahÿÿ bã hanäng doo, badäk hahÿÿ bã habong doo, hÿ pong jé hanäng do na-ããj hē baad tabahadoo p'aa hënh ta wē, baad ub p'aa hënh sahõnh hē rababok hyb n'aa ta wē kä. Ta najiis rabahado padëek tan'oo bã† ta T'aah majjyyw hyb n'aa, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa.

21 Bëe kä, dawëe bē babok paa P'op Hagä Do mahãnh

* **1:18** Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hënh radejëp. Jããm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät doo, nadajëb wät doo. † **1:20** Ta T'aah hã h'yy ka'eeh do tii.

Kristo hã bẽ h'yy kana'eeh nã noo gó. P'op Hagã Do majĩ paa bẽeh, bẽ h'yyb gó, nesaa do bẽ moo bok do hyb n'aa paah.

22 Ti hadoo né hẽ, hỹy kã ta najiis bẽ bahado dãk tan'oo bã Kristo, aj'yy gó ewäd hyng do bẽ hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. Ta najiis bẽ bahado dãk tan'oo bã. Tii d' tawén d'oo, tsyt hẽ ta wẽ bẽ babok hyb n'aa, baad had'op bẽ bahadoo hyb n'aa ta matym gó, dooh bẽ rap'ãã ky n'aa tapaa pé hyb n'aa ta matym gó.

23 Baad bẽ h'yy kae had'yyt bã tii. Baad bẽ gahëen bã had'yyt hẽ panyyg hanãm do hã bẽ hã P'op Hagã Do ky n'aa eno dãk doo. Ti né ti ta panyyg, Jesus ky n'aa, bẽ maa napëe wät doo, badãk hahỹ haw'ããts rapanäg hõm doo. Ta ti panäg n'aa see hado dãk ý ti hỹ Paw-Ro.

Kristo hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ahoop do ky n'aa hahỹh

24 Ý tsebé da hẽ ý radawäts geët doo bã, baad tabahadoo hyb n'aa bẽ hã ý ahoop doo. Ý karën ý bahajaa Kristo hã ý tan'oo dãk doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo do sa hyb n'aa ý ahoop do pan'aa.

25 Kristo hã h'yy ka'eeh do sa masa n'aa ý bahado dãk, hã ý P'op Hagã Do banoo do hyb n'aa baad ub sahõnh hẽ ta kyyh bẽ hã ý ma metëek hyb n'aa.

26 Hã ý tabanoo tah'yyb däng doo, nyy d' tabad'oo ji hã, ý ma metëek hyb n'aa. Kristo ewäd hyng do pooj jé dooh ji hapëe nã bã ta h'yyb däng doo. Dooh P'op Hagã Do h'yyb däng do kametã nã bã ti noo gó ër wahë makũũ hã. Ta karapee hã hỹy kã takametã wät.

27 P'op Hagã Do h'yyb däng ta karapee hã tametëeh tak'ëp baad hadoo do sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do wẽ hỹy kã tamoo wät doo. Hahỹy da ta ti tak'ëp baad hadoo do ta h'yyb däng doo: Bẽ h'yyb gó, ta hã h'yy ka'eeh do h'yyb gó Kristo bawäd dãk, Judah buuj nadoo do né paawã bẽeh! Ti hyb n'aa bẽ né da gadoo tak'ëp baad hadoo do hỹ pong jé.

28 Kristo ky n'aa ãã panäk. Sahõnh hã ãã maher'oot tak'ëp péj baad raky daheeh hyb n'aa. Tak'ëp hajaa doo me sahõnh hẽ sa hã ãã ma metëek. Tii d' ãã wén d'oo, Kristo hã h'yy kata dãk do baad had'op rabahado padëek P'op Hagã Do matym gó ãã karën do hyb n'aa.

29 Tii d' ãã karën do hyb n'aa, tak'ëp had'yyt hẽ ý hyb n'aa tam'aah, Kristo hejój me hëp ýy gó baad hawät doo me.

2

1 Ý karën bẽ bahapäh nyy da tak'ëp ý ky n'aa etsëe, tak'ëp ý hyb n'aa tam'aah bẽ hyb n'aa, Raw-Diseej panang buuj sa hyb n'aa na-ããj hẽ, jé Jesus hã h'yy ka'eeh do

ÿ ranahapäh do wób sa hyb n'aa na-ããj hẽ.

² Tii d' ÿ wén d'oo, ÿ karën rah'yy kej'oonh. ÿ karën kamahñn gó séd rah'yyb he-doo. Tii d' ÿ wén d'oo na-ããj hẽ, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa poojé ji nahapäh do P'op Hagä Do h'yyb däng do hä. ÿ karën baad rabahapäh ta tii. Baad ÿ karën Kristo rabahapäh, ÿ hanäng doo.

³ Sahõnh hẽ P'op Hagä Do hä ji hapäh doo, baad ta hä ji h'yy ganäng doo, jããm hẽ Kristo hä ji baw'yyt.

⁴ Ta ti bẽ ÿ wén maher'oot, sa kyyh baad ji ed'oo doo me bẽ rawad'ii mahñnh.

⁵ ÿ nawäd né paawä bẽ mahang, ÿ hyb n'aa newëe do bẽ mahang tabawät. ÿ tsebé baad ub bẽ babok ÿ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Séd h'yyb hedoo mä bëeh. ÿ tsebé na-ããj hẽ dooh né hẽ bẽ h'yy gejë hõm Kristo hä bẽ h'yy ka'eeh do hä ÿ ky n'aa napäh doo.

Ji bawät do papuuj ky n'aa hahÿÿh

⁶ Ti hyb n'aa kä, Kristo Jesus bẽ gado däk do hyb n'aa bẽ wahẽ n'aa tabahadoo hyb n'aa, taw'ãäts hẽ bẽ awäd had'yyt hẽ ta hä h'yy kata däk do rababok doo da.

⁷ Baad né hẽ bẽ h'yy kata däk Jesus hä joom kóm baad joom tamasoo do hadoo. Taw'ãäts hẽ bẽ an'oo bẽ h'yyb gó Jesus bawät do takahüüm magyys hẽ. Taw'ãäts hẽ bẽ an'oo baad bẽ h'yy kae had'yyt hẽ baad hadoo do ky n'aa hä bẽ rama met'ëeg wät

doo da né hẽ. Taw'ãäts hẽ tak'ëp bẽ h'yy gadeja had'yyt hẽ P'op Hagä Do wẽ, bẽ hä tanoo do hyb n'aa.

⁸ Bẽ hyb n'aa matakä ta s'ee hẽnh bẽ rah'yyb mahüüm mahñnh rama metëek doo me. Baad ji edoo né paawä rahyb n'aa newëe doo, rama metëek doo, daap hẽ ti ta tii. Ji rawedii ta tii hä. Sa wahẽ makü ma mehetëk doo gó rabeh'üüm rama metëek doo. Badäk hahÿÿ hä, nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät do ky n'aa jaw'yyk doo gó rabeh'üüm rama metëek doo. Dooch Kristo hanaa tado bä ta tii.

⁹ P'op Hagä Do had'op do Kristo, aj'yy tabahado däk doo.

¹⁰ Hÿÿ kä, Kristo hä bẽ h'yy kata däk do hyb n'aa, ti anyy däk bẽ h'yyb gó sahõnh hẽ P'op Hagä Do karën doo. Sahõnh hẽ kabaj'aa do ji nahapäh doo, hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do na-ããj hẽ sa bahñnh ti Kristo.

¹¹ Judah buuj ajyy sa masuuj noo byyh ragehök P'op Hagä Do karapee rabahado padëek do metëe n'aa. Kristo hä bẽ h'yy kata däk do hyb n'aa bẽ hä na-ããj hẽ ti anyy däk ta metëe n'aa hadoo. Sa mo haj'aa nado tii. Kristo ado hõm nesaa do ji h'yyb säg karën doo. Ti né tametëe n'aa hadoo bẽ hä hanäng doo.

¹² Bẽ nu kemuun bong bä bẽ radakä jëng hadoo Kristo sii. Bẽ genä bong do hadoo Kristo sii p'aa hẽnh bẽ nu gawëej däk doo. Ta tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do

hejój hã, Kristo ganã wät hanoo do hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa.

¹³ P'ooj ub, nesaa do bë moo heb'ooh do hyb n'aa, nesaa do bë h'yyb karën do kanado hõm do hyb n'aa na-ãäj hë, dejëp do hadoo bë h'yyb tym P'op Hagä Do hã. Tii bã kä, Kristo sii bë ganã wät hadoo P'op Hagä Do an'oo bã. Sahõnh hë nesaa do ër moo wät do tamabaan hõm ër hã kä.

¹⁴ P'op Hagä Do awug hõm ër kũüt heen n'aa kerih do hadoo doo, nesaa do wë ër taky n'aa etyy do paah. Hahÿÿ da tabawug hõm: Tado däk ër kũüt heen n'aa, tii bã tabepëem däk hadoo b'aa kajatsëk do hã. Jesus dajëp do hyb n'aa dajëp hÿÿ kä ër kũüt ër hã ky n'aa ketyy do paah.

¹⁵ P'op Hagä Do ado hõm sahõnh hë nesaa do kabaj'aa do ji nahapäh doo, nesaa do hyb n'aa jeryk do ji nahapäh do sa hejój. B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp doo me P'op Hagä Do j'aa ketsëe däk sa hã. Kristo dajëp noo gó sahõnh hë sa matym gó P'op Hagä Do metä wät hadoo ta majiï, sa hã taj'aa ketsëe däk do raba-hapäh hyb n'aa.*

¹⁶ Ti hyb n'aa bë maa newë manã bë raky n'aa tapa bã bë awa do hã, bë eëek do hã,†

rabahed'oo doo da bë nad'oo hyb n'aa. Bë maa newë manã na-ãäj hë bë raky n'aa tapa bã sét ta baab ken'yyh rataheb'ëës doo, kamarab papuuj rataheb'ëës doo, Saab rataheb'ëës do na-ãäj hë bë natabëj bã.

¹⁷ Jããm hë ta pooj jé hawät do metëe n'aa ti ta ti Judah buuj rataheb'ëës doo, ratayy doo. Kristo kajaa do pooj jé heen n'aa tii. Sahõnh hë ta ti kaja däk Kristo hã, ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta ti ji karën wät péh.

¹⁸ Bë maa newë manã bë raky n'aa ety bã j'ooj madäk doo me rakadad'uu gen'aak do hã, ããs raweh'ëeh gen'aak do hã. S'ëe gó rameboon do hyb n'aa hyb n'aa jeryk mäh, sa nooh. Rahyb n'aa newëe do hã, sa hanaa hë rakasab'ee.

¹⁹ Ta ti hedoo doo, dawëe rababoo däg kãn, Kristo, ër nu gabóg mahãnh. Dooh rah'yy kata wäd bã ër nu gabóg hã. Kristo hã h'yy ka'eeh doo, ta hã h'yy kata däk doo, sa h'yyb rahej'oonh, rahũum had'yyt hë rah'yy ka'eeh doo, raky dahé magyys hë na-ãäj hë Kristo an'oo bã P'op Hagä Do karën doo da. Ji nu gabóg hënh hanaa ji jarãã sahõnh hë ji hã masoo doo. Tii d' Kristo bad'oo ta hã h'yy ka'eeh do

* **2:15** Tii da né hë Roma buuj rabad'oo sa majiï hã. Sahõnh hë sa matym gó rametëeh sa majiï, sa hã raj'aa ketsëe däk sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ũum Nesaa Do Yb hã, Nesaa Do Yb kabaj'aa do hã, P'op Hagä Do j'aa ketsëe däk do ky n'aa. † **2:16** Tii d' Paw-Ro wén her'oot, ma matëg oow rama metëek do hyb n'aa. Sa noo ji tayy ji awa doo, ji eëek doo, baad ji P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa. Dooh hyb n'aa pé ji tayy péh. Kristo dajëp do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén gadoo, ji tayy do hyb n'aa nado. Dooh jarakë hedoo do ky n'aa tado bã hahÿÿh. Panyyg bód see hã ji tamaher'oot jarakë hedoo do ky n'aa.

hã. Ta hã h'yy ka'eeh do tabaa g'ããs, ta hã rakata däk tan'oo bã.

²⁰ Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bë na-ãäj hẽ bë dejëb bong hadoo pooj jé ji bawät do hã. Ti hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa badäk hahÿÿ hã habong do Kristo nahapäh do rababok doo da bë babok nä? Hëd n'aa bë gadoo raky n'aa jaw'yyc do mejüü doo?

²¹ "Bë ado manäh! Bë awa manäh! Bë moo dëë manäh!", näng raky n'aa jaw'yyc doo.

²² Gawatsik do hã, hahänh do hã ji tamejüü do tii. Sa hanaa ta ti ji ramejüü doo, ji hã rama metëek doo. Dooh P'op Hagä Do hanaa tado bã.

²³ Tak'ëp hajaa do ky n'aa jew'yyc do ji ed'oo ta tii. Ji daaj hẽ P'op Hagä Do ji weh'ëeh ji karën ta ti hedoo do ky n'aa jew'yyc do an'oo bã. Ji daaj hẽ ji kadaduu tan'oo bã. Ji daaj hẽ ji karehejää tan'oo bã ta tii. Baad né paawä ta mahang ramoo bok doo, ti hyb n'aa baad ji hyb n'aa manatakä bã, baad ub ji ed'oo ji hã ramejüü doo. Ti hadoo né hẽ nahejooj ta ti hedoo do ky n'aa jew'yyc doo. Dooh tahaja bã nesaa do ji h'yyb säg karën do hã ji h'yy keba bã tan'oo bã.

3

Taw'ãäts hẽ hÿ pong jé hanäng do hã ji h'yyb däk do ky n'aa hahÿÿh

¹ Kristo sii bë ganä wät hadoo do hyb n'aa, h'yyb tym papuu P'op Hagä Do hã hana

do bë gado däk do hyb n'aa ÿ hanäng péh, taw'ãäts hẽ hÿ pong jé hanäng do hã bë h'yyb padäg, P'op Hagä Do hub hadäk hënh Kristo basooch bã.

² Taw'ãäts hẽ hÿ pong jé hanäng do hã bë h'yyb padäg, badäk hahÿÿ bã hanäng do hã nado.

³ Taw'ãäts hẽ tii da bë bad'oo bë dajëp paa hadoo do hyb n'aa. Bë h'yyb papuu tenyyw däk hÿÿ kä Kristo sii P'op Hagä Do wë kä. Dooh ta wób rahapëë nä bã ta ti bë h'yyb papuu.

⁴ Kristo, bë h'yyb papuu han'oo däk do matëeh bã kä, sahõnh hẽ sa matym gó ta sii bë kametä däk tii bã. Kristo kabaj'aa doo da bë da kabaj'aa na-ãäj hẽ ti noo gó kä.

⁵ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ bë gawats'iik sahõnh hẽ baad nadoo do badäk hahÿÿ hã ji h'yyb säg karën doo. Bë aã manä bë ÿÿm nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Bë moo boo manä nesaa do nu meby n'aa näng do bë hã hanäng doo me. Taw'ãäts hẽ bë gawats'iik ta wób hedoo pé nesaa do ji h'yyb säg karën doo. Bë hyb n'aa hüüm manä bë ma. Jé ta ma hã hyb n'aa h'üüm doo, ta ma hã tah'yy ka'eeh tii, dooh P'op Hagä Do hã tah'yy kae bã.

⁶ Ta ti hedoo do hyb n'aa né hẽ P'op Hagä Do rejää da nabuj keh'üüm doo.

⁷ P'ooj ub, Kristo bë nahapäh nä bã, tii d' paa bë babok.

⁸ Hÿÿ kä, taw'ãäts hẽ bë

eréd hõm sahõnh hẽ hahỹ he-
doo doo: Ji kawajãän doo, ji
h'yy ganapũ doo, sahõnh hẽ
ji da hadoo ji pan'aa takyyk
doo, ta see ji ky n'aa rejãã
doo, baad nadoo do ji er'oot
do na-ãäj hẽ. Taw'ãäts hẽ bẽ
eréd hõm né hẽ tii.

⁹ Daap bẽ menä manä bẽ
da hadoo do hã, bẽ eréd hõm
do hyb n'aa bẽ h'yyb säg baad
nadoo do ji moo wät hanoo
doo.

¹⁰ Bẽ h'yyb tym papuuj
bẽ tah'yyb mahũüm hỹỹ kã.
P'op Hagä Do mo haj'aa ta
ti ër h'yyb tym papuuj. P'op
Hagä Do ah'ỹýt ër h'yyb tym
papuuj, ta da hado had'yyt hẽ
tabahadoo hyb n'aa kã, baad
P'op Hagä Do ër bahapäh hyb
n'aa na-ãäj hẽ.

¹¹ Papuuj ër P'op Hagä Do
mo haj'aa do hyb n'aa, séd gó
P'op Hagä Do ji tagadoo, Ju-
dah buuj ji do bã, Judah buuj
nadoo do ji do bã, masuuj noo
byyh kahõk do see ji do bã,
masuuj noo byyh kanehõk do
see ji do bã, ta see buuj ji
do bã, ma kamanetëek do ji
do bã, ta see karom ji do bã,
sa karom ji nado bã na-ãäj
hẽ. Sahõnh hẽ ër h'yyb tym
gó Kristo bawät. Sahõnh hẽ
bahãnh hadoo do tii.

¹² Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do
karapee, tsyt hẽ ta wẽ kasëew
bong do bẽ bahadoo do hyb
n'aa, tak'ëp bẽ takamahãn
do hyb n'aa, taw'ãäts hẽ bẽ
t'yyd mehĩn bẽ da hadoo
doo. Taw'ãäts hẽ bẽ ky ennym
ta wób sa wẽ. Taw'ãäts hẽ
dooh né hẽ bẽ h'yy kasabé
bã. Taw'ãäts hẽ kaja hẽ denaa

hẽ bẽ h'yyb bẽ mahũüm ta
wób sa wẽ. Taw'ãäts hẽ h'yyb
jawyg gó bẽ gadoo sahõnh hẽ.

¹³ Taw'ãäts hẽ kamahãn gó
bẽ gadoo ta wób ramoo boo
né paawä bẽ hã bẽ ganen'aak
doo. Taw'ãäts hẽ bẽ mabaan
hõm baad nadoo do ta wób bẽ
hã rabad'oo doo, nesaa do bẽ
moo bok do paa Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do mabaan hõm
doo da né hẽ bẽ hã.

¹⁴ Taw'ãäts hẽ bẽ kamahãn
bẽ da hadoo doo, sahõnh hẽ
mahãnh. Baad ub séd ji h'yyb
hedo däk ji kamahãn do an'oo
bã.

¹⁵ Bẽ an'oo h'yyb n'yyim
doo, Kristo bẽ hã han'oo däk
doo, bẽ tah'yyb mahũüm
sahõnh hã, P'op Hagä Do
bẽ tatsyyd wät do hyb n'aa
h'yyb nyyw gó bẽ babok hyb
n'aa. Kristo karapee séd
h'yyb hedoo do takarën bẽ
bahadoo. Taw'ãäts hẽ bẽ h'yy
gadeja P'op Hagä Do wẽ.

¹⁶ Bẽ an'oo bẽ h'yyb gó baad
ub sahõnh hẽ Kristo ky n'aa
bawät, bẽ an'oo bẽ tah'yyb
mahũüm. Taw'ãäts hẽ tak'ëp
h'yy ganäng doo me bẽ ma
metëek ta ky n'aa bẽ da hadoo
do hã. Taw'ãäts hẽ tak'ëp h'yy
ganäng doo me tak'ëp péj bẽ
maher'ood na-ãäj hẽ bẽ da
hadoo doo, baad raky daheeh
hyb n'aa. Taw'ãäts hẽ Saaw-
Mo hã hanäng do kejäm do ky
n'aa, ta see pé P'op Hagä Do ji
ma ejäm do ky n'aa na-ãäj hẽ
bẽ ma ejäm. Taw'ãäts hẽ h'yy
gadajaa gó bẽ ma ejäm P'op
Hagä Doo.

¹⁷ Sahõnh hẽ bẽ moo bok
doo, sahõnh hẽ bẽ her'oot do
na-ãäj hẽ, taw'ãäts hẽ Jesus,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do ky gabuuj gó bë bad'oo. Jesus ër taky masa ta Yb wë. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë bë j'aa etsë né hë P'op Hagä Doo, ër Yb, bë hã tanoo do hyb n'aa.

ÿÿj hã, ajyy hã, karapee hã na-ãäj hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

18 ÿÿj, taw'ãäts hë bë ky dahé had'yyt hë bë patug. Tii d' né da taw'ãäts hë bë bahed'oo bë h'yy kata däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã.

19 Ajyy, taw'ãäts hë bë kamahän had'yyt hë bë äj. Bë ejäg manä bë äj.

20 Karapee, pahëew, maruus, taw'ãäts hë sahõnh hã bë ky daheeh bë yb, bë ÿÿn, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tsebé do hyb n'aa bë ky dahé bä.

21 Bë sa yb, bë ejäg had'yyt manä bë taah, rah'yy geëj mahänh bë wë. Tii d' bë adoo bä, dooh rah'yyb hedo boo baad hadoo do ramoo bok do hã.

Sa karom hã tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

22 Bëeh, sa karom, taw'ãäts hë bë ky dahé had'yyt hë bë kariw n'aa. Bë moo bok do rahëgää bë had'yyt nado bë ky daheeh, bë hã raj'aa etsë bë karën do hyb n'aa. Taw'ãäts hë bë h'yyb gó naa bë ky daheeh sa hã, j'ooj madäk doo me nado. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë weh'ëeh do hyb n'aa, taw'ãäts hë baad bë moo bok sa wë.

23 Taw'ãäts hë t'öp, bë h'yyb gó naa bë moo bok sahõnh hë.

Taw'ãäts hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado,

24 ta hã naa bë gadoo da baad hadoo do bë moo bok do mabaj bë bahapäh do hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë né hë, Kristo wë né ti bë moo bok doo.

25 Hÿÿ kä, baad nadoo do moo wät do gadoo né da nesaa do tamoo wäd wät do sãm. Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do asëew bë ji mahang.

4

1 Bëeh, sa kariw n'aa he-doo doo, taw'ãäts hë baad bë bad'oo bë karom hã, baad bë an'oo na-ãäj hë sa hã. Bë wad'ii manäh. Bë na-ãäj né hë bë Kariw N'aa nang hÿ pong jé kä. Bë hyb n'aa newë tii. Taw'ãäts hë bë karom hã bë bad'oo, bë kariw n'aa hÿ pong jé hawät do bë hã tabad'oo doo da.

Nyy da raky n'aa etsëe doo, nyy da rababok do ky n'aa hahÿÿh

2 Bë h'yy gejë hõm manä P'op Hagä Do sii bë er'oot do hã. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hë bë ky n'aa etsëe bä. Taw'ãäts hë bë h'yy gadeja had'yyt hë P'op Hagä Do wë bë hã tanoo do hyb n'aa.

3 Taw'ãäts hë äã na-ãäj hë bë ky n'aa ets'ëe, P'op Hagä Do tyw n'aa gas'ëes hyb n'aa Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh do äã baher'oot hyb n'aa. Ta ti ky n'aa hanäm do ÿ ma metëek do hyb n'aa ÿ rawén dawäts geët.

4 Ỗ bē ky n'aa ets'ēē, baad ub, hā ỹ Jesus karēn doo da né hē, ta ky n'aa ỹ baher'oot hyb n'aa.

5 Baad ub, h'yy ganāng doo me bē aboo had'yyt hē Jesus hā h'yy kana'eeh do sa wē. Ta tyw n'aa nyy bā tii da had'yyt hē ỹ karēn bē bad'oo.*

6 Taw'āāts hē ky enyym doo gó had'yyt hē bē er'ood ta wób sa sii. Taw'āāts hē baad bē er'ood sa sii, rahyb n'aa newēē hyb n'aa bē her'oot doo. Tii d' bē adoo bā, bē hapāh da nyy da bē ky gadoo bē hā reaanh doo.

Sa wē Paw-Ro mejūū do sa ky n'aa hahỹỹh

7 Ęr hỹỹj hadoo do Tikiko hād nāng do bē da tamaher'oot sahōnh hē kēh ỹ n'aa. Ęr hỹỹj hadoo do āā kamahān do tii. Āā sii baad Kristo wē moo wāt do tii. Dooah tah'yy gajēē bā, bē hyb n'aa, Kristo wē tamoo wāt doo.

8 Bē wē ỹ mejūū tabahōm, bē tamaher'oot hyb n'aa nyy da babā āā babok, bē tah'yyb en'yym hyb n'aa na-āāj hē.

9 Ta sii ỹ mejūū Onesīm hād nāng doo, bē panang buuj seeh. Ęr hỹỹj hadoo do āā kamahān doo, baad hadoo do hā h'yy kanerét do tii. Sahōnh hē babā ky n'aa bē da ramaher'oot.

Sa hā rahyb n'aa esee do ky n'aa hahỹỹh

10 Aj'yy Aris-Tako hād nāng doo, pa ỹ radawāts gēēt do

bē m' tahyb n'aa esee. Maah-Ko, Béh-Nabéh j'oooh na-āāj hē bē m' tahyb n'aa esee. (Bē ỹ maher'ood wāt paa nyy d' bē bad'oo Maah-Ko kajaa bā. Ti hyb n'aa taw'āāts hē baad bē gadoo.)

11 Jesus, Jus-To ta hād seeh, ti na-āāj hē bē m' tahyb n'aa esee. Jāām né ti ajyy Judah buuj Jesus hā h'yy ka'eeh doo, si ỹỹ P'op Hagā Do bag'āās do ky n'aa ma met'ēēk doo. Baad ỹ ramasa ỹ rah'yyb en'yym.

12 Epararas, bē seeh, Kristo Jesus wē moo wāt doo, bē m' tahyb n'aa esee. Tak'ēp taky n'aa hetsē bē hyb n'aa, baad had'op had'yyt hē bē babok hyb n'aa, baad ub bē bahapāh hyb n'aa na-āāj hē P'op Hagā Do karēn do bē hā.

13 Tak'ēp Epararas hyb n'aa tam'aah bē hyb n'aa, Raw-Diseej panang bā Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-āāj hē, Ijerap panang buuj Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-āāj hē. Ỗ hapāh tii, ỹ wén j'aa etsē ta hā.

14 Najis ỹỹ, mediko, Rukas hād nāng doo, aj'yy Demas hād nāng do daheeh ti na-āāj hē né hē m' bē rahyb n'aa esee.

15 Bē maher'ood Ęr hỹỹj he-doo do Raw-Diseej panang bā haj'eenh do sa hā ỹ hyb n'aa esee. Bē maher'ood na-āāj hē ỹỹnh Nim-Pa hād nāng do hā, Jesus hā h'yy ka'eeh do ta tób bā kahet'aa do sa hā na-āāj hē, ỹ hyb n'aa esee sa hā.

16 Hahỹ bē ỹ ma erih do

* 4:5 Tii d' takarēn ji bad'oo, ta wób ji h'yyb tatuk hyb n'aa Jesus ky n'aa ragadoo hyb n'aa.

bē ner'ood wāt do jawén
 paa bä bē mahang, ỹ karēn
 bē mejō hōm Jesus hā h'yy
 ka'eeh do Raw-Diseej panang
 bä haj'eenh do sa wē, t'īī
 hēnh takaner'oot hyb n'aa.
 Taw'āāts hē tii bä bē ner'oot
 na-āāj hē kerih do Raw-Diseej
 buuj hā ỹ ma erii wāt doo.

¹⁷ Hahỹỹ da bē maher'ood
 kēh ỹỹ, aj'yy Akipo hād nāng
 do hā: “Taw'āāts hē maba-
 hajaa a hā Tak'ēp Hyb N'aa
 Jawyk Do anoo do mamoo
 wāt do pan'aa.” Tii d' né da bē
 kyyh ta hā.

¹⁸ Ỹ Paw-Ro, moh ỹỹ me
 tagadēeg ub ỹ berii kån hahỹ
 bē ỹ hyb n'aa esee do ky n'aa.
 Ỹ karēn paawä ỹ bē ky n'aa
 ets'ēē ragadahew'ēēs doo gó ỹ
 bagēēt do hyb n'aa. P'op Hagā
 Do ky enyym da bē hā. Jāām
 hē kā.

**1 Tesaronika
Jesus hã h'yy ka'eeh
do panang
Tesaronika häd
näng doo bä habong
do hã pooj jé
Paw-Ro ma erih do
hahÿÿh.**

1 Ý Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, äã edëng bëeh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã h'yy kata däk doo. Äã karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'yym bë hã. Äã karën baad bë rah'yyp en'yym.

Paw-Ro ratsebé Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ky n'aa hahÿÿh

2 P'op Hagä Do hã äã ky n'aa etsëë bä, äã tseebe had'yyt hë ta hã bë hyb n'aa.

3 P'op Hagä Do ër Yb hã äã ky n'aa etsëë bä, äã hyb n'aa es'ee had'yyt hë baad bë babok doo, Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Äã hyb n'aa esee tak'ëp bë moo heb'ooh bä bë da hadoo do bë masa hyb n'aa, bë kamahän do hyb n'aa sa hã. Äã hyb n'aa newëë na-ääj hë, baad nadoo do bë ahob né paawä, dooh né hë bë hyb n'aa eréd Jesus Kristo ër Wahë N'aa hã bë h'yy ka'eeh doo, p'aa hënh tabahyng bë bahapäh do hyb

n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã äã tsebé.

4 Äã wakään, P'op Hagä Do kamahän doo, äã hapäh, bë P'op Hagä Do asëew hõm ta karapee bë bahadoo hyb n'aa.

5 Äã wén hapäh tii, Jesus ky n'aa hanäm do bë äã maher'oot noo gó, äã kyy me had'yyt nado äã baher'oot. P'op Hagä Do Sahee hejój banoo äã hã, äã bahajaa hyb n'aa äã her'oot doo. Se hub né hë Jesus ky n'aa baad äã bahapäh äã h'yyp gó. Bë bahapäh nyy da äã babok bë mahang. Baad äã babok do hã bë bahapäh te hub né hë Jesus ky n'aa äã manaa doo.

6 Äã wén hapäh na-ääj hë bë P'op Hagä Do asëew hõm doo, äã babok doo da, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd wät doo da bë baboo däg kän do hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee hana do ji tsebé doo me bë gado däk Jesus ky n'aa, ta wób bë rarahejä né paawä ta hyb n'aa.

7 Ti hyb n'aa, sahõnh hë Masedonija häd näng do häj n'aa bä, Akaja häd näng do häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rahapëë däk hÿÿ kä tak'ëp P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh bë h'yy ka'eeh do hadoo.

8 Bë hanaa né hë Jesus ky n'aa Masedonija, Akaja häj n'aa bä raky n'aa napëë hõm doo. Jé pad'yyp hë raky n'aa napëë kän P'op Hagä Do hã bë h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa, dooh äã her'ood wäd bä bë ky n'aa, sahõnh hë raky n'aa

napëë däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh doo.

⁹ Sa daaj hë rabaher'ood kån jé pad'yyt hë bë hä äã baher'ood wät doo, baad bë mahang äã babok doo. Ra-her'ood kån na-ããj hë, bë eréd hõm kabarii hä bë h'yy ka'eeh doo, P'op Hagä Do hä, hedëp do hä, heh'äät hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä. P'op Hagä Do karën do bë moo bok hÿÿ kä, ta hä bë hyb n'aa jew'yyk hÿÿ kä, sa nooh.

¹⁰ Raheer'oot na-ããj hë ta T'aah, dejëp do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, bë gada tamatëëh hÿ pong jé naa. Jesus bë gada, ji tamo n'aa jesuu doo, nesaa do hä ta hä h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety mahänh.

2

Baad Tesaronika panang bä Paw-Ro rababok do ky n'aa hahÿÿh

¹ Bëëh, äã wakään, bë hapäh ti dooh daap hë tado bä bë mahang äã her'oot do Jesus ky n'aa. Hajök ky dah'eeh.

² Pooj jé Pirip häd näng do panang bä äã rarejä né paawä, äã raky n'aa rejä né paawä, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, äã tah'yyb ne'ÿÿm. Ti hyb n'aa bë äã maher'oot ta ky n'aa hanäm doo, hajök bë panang buuj äã rahyb n'aa wareem né paawä.

³ Sahõnh hë sa hä äã ky padäg hë Jesus hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa, dooh daap

hë äã menä bä. Ji es'õõs do nado tii. J'ooj madäk do nado ti äã wén her'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Äã karën do jawén nado. Dooh bë äã wad'ii bä.

⁴ Äã P'op Hagä Do metyy paah, ti äã hä tah'yyb däng ta panyyg hanäm do äã baher'oot hyb n'aa sahõnh hë sa hä. Ti hyb n'aa ta panyyg äã baher'oot bä, dooh ta wób gen'aak do ky n'aa äã her'ood bä. P'op Hagä Do gen'aak do ti äã her'oot doo. Ti né hë ti äã h'yyb metyy doo.

⁵ Dooh noo gó äã h'yyb manep'ëëh péh. Bë hapäh né hë, dooh tii da äã adoo bä. Dooh noo gó äã ky ken'yym sa ma hyb n'aa, Jesus ky n'aa äã baher'oot bä. Äã ehüb né hë äã her'oot do P'op Hagä Do hapäh.

⁶ Dooh äã bë j'aa etsë do jawén äã aboo bä. Dooh äã ta wób raj'aa etsë do jawén äã aboo bä.

⁷ Kristo mejüü do äã bahadoo do hyb n'aa, äã karën bä paawä, äã haja né paawä bë hä äã mejõ bä. Ti hadoo né hë, dooh tii d' äã karën bä. Bë mahang äã babok noo gó baad äã ky enyym bë hä. Ji ÿÿn ji takamahän do hadoo,

⁸ bë äã kamahän tak'ëp. Bë äã panäk paa P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Baad äã h'yyb bë äã masa hyb n'aa. Tii da äã wén d'oo tak'ëp äã kamahän do hyb n'aa bëëh.

⁹ Äã wakään, bë hapäh nä tak'ëp äã moo bok äã ma, äã waa sãm hä, bë mahang äã habok noo gó. Adëb bä, atsëm äã moo bok äã waa sãm hä.

Tii da ãã wén d'oo, bë hã ãã ganada hyb n'aa ãã waa, ãã h'ëéd, P'op Hagä Do panyyg hanäm do ãã her'ood nuuj jé bë hã.

¹⁰ Bë hapäh, P'op Hagä Do hapäh na-ãäj hë hahÿÿh: Baad ub né hë, P'op Hagä Do karën doo da ãã babok paa bë mahang, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang. Dooch hyb n'aa ãã hã raky kes'ëëm péh.

¹¹⁻¹² Bë hapäh na-ãäj hë, bä mahang ãã babok noo gó bë ãã h'yyb enäw had'yyt hë, bë ãã mejüü tak'ëp péj sét ken'yyh, ji yb ji hã tabad'oo do hadoo, P'op Hagä Do karën doo da bë babok hyb n'aa. Tii da ãã karën bë babok, bë P'op Hagä Do atsyd wät do hyb n'aa tabag'ãäs do karapee bë bahadoo hyb n'aa, ta sii, hÿ pong jé ta bag hetsooh do gabarëeh do mahang bë babok hyb n'aa.

¹³ P'op Hagä Do ky n'aa bë hã ãã baher'oot noo gó, ãã kyyh nado ti bë hã. P'op Hagä Do kyyh bë hã, bë wén ky daheeh. Te hub né hë tii. P'op Hagä Do kyyh né hë ti bë maa newëe doo, ãã her'oot doo. Ta kyy me né hë P'op Hagä Do bë tah'yyb h'ÿÿt, bëeh, ta hã h'yy kasadä doo. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hã ãã tsebee had'yyt hë.

¹⁴ ãã wakãän, Jesus ky n'aa bë ky daheeh ãã wén hapäh, Judah häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh do hado däk do hyb n'aa bëeh. Jesus hyb n'aa bë wakãän bë rarahejäã, sa hã sa wakãän rarahejäã do hadoo Jesus

hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, Kristo Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong do rahoop sa wakãän mooh, Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hÿÿ kä bë ahoop né hë bë wakãän Jesus hã h'yy kana'eeh do sa mooh, P'op Hagä Do panyyg bë ky daheeh do hyb n'aa.

¹⁵ Nanäng Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do kyy gó né hë radaj'ëep Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tii d' né paa sa wahë makü rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod wób sa hã. Radej'ëep né paah. Tii d' né hë ãã hã hÿÿ kä. ãã kejën bong ran'oo bä hajöng panang bä. Dooch P'op Hagä Do gen'aak do ramoo boo bä. Sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do majiï däg.

¹⁶ Judah buuj nadoo do hã P'op Hagä Do panyyg hanäm do ãã baher'oot bä, P'op Hagä Do bed'ëep hyb n'aa sa h'yyb tym, ta wë rababok hyb n'aa, ãã rameduuk Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do hã. Tii d' had'yyt rawén d'oo do hyb n'aa ta bahänh däg sa hã hanäng do nesaa doo. Ti hyb n'aa edaa däk ta säm baj sa hã P'op Hagä Do banoo doo.

Tak'ëp Paw-Ro rakarën rabaheg'ãäs Tesaronika buuj ky n'aa hahÿÿh

¹⁷ ãã wakãän, banadawëd ãã bah'üüm ran'oo bä bë mahänh, tak'ëp ãã h'yy ketón bong, ji t'aah dajëp do ji h'yy katón do hyb n'aa hadoo. Dooch né paawä bë mahang ãã aboo boo bä, bë ãã hyb

n'aa esee. Tak'ëp äã karën bë äã baheg'ääs.

¹⁸ Äã h'yyb gó äã karën paawä bë äã bahehëen. Hajjõ nuu me hëp yÿ y karën paawä y bahõm bë wë. Äã wén nahõm, Nesaa Do Yb äã tah'yyb panas'ëeh do hyb n'aa.

¹⁹ Tak'ëp äã wén karën bë äã baheg'ääs, bë hyb n'aa né hë äã j'aa etsë, bë hyb n'aa né hë äã tsebé. Baad P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh nä Jesus matëeh noo gó äã gahëen. Baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa äã tsebé da, äã j'aa etsë da Jesus Kristo, ër wahë n'aa, p'aa hënh tabahyng noo gó ji mo haj'aa tabaheg'ääs bä.

²⁰ Te hub né hë, bë hyb n'aa né hë äã kasab'ee, bë hyb n'aa né hë äã tsebé. Ti hyb n'aa äã karën bë äã baheg'ääs.

3

¹⁻² Ti hyb n'aa, tak'ëp äã h'yy katón bä bë hyb n'aa, äã hyb n'aa newëe Tsimoot äã mejüü bë wë. Ti nuuj jé Atën häd näng do panang bä y baym Siras daheeh. Äã hÿÿj hadoo né hë ti Tsimoot. Äã moo hadoo né tii, P'op Hagä Do karën do moo wät doo. Kristo ky n'aa taheer'oot. Äã mejõ hõm bë tah'yyb tsebé hyb n'aa, baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa,

³ bë h'yy ganejé hõm hyb n'aa, baad nadoo do bë ahoop do hyb n'aa. Bë hapäh né hë, Jesus Kristo hä ji h'yy kae bä, ji rarahejää. Ti né hë

P'op Hagä Do h'yyb däng ji hä, baad ji h'yyb tawapëen hyb n'aa.

⁴ Bë mahang äã babok noo gó, hajjõ nuu me bë äã maheer'oot ji da rarejää Jesus hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Äã her'oot do paa ta ti bë hä, ta ti né kä.

⁵ Bë h'yy gejë hõm y ed'oo bë rarahejää do hyb n'aa. Nejaa wäd hëp yÿ y gamada me bë ky n'aa. Ti hyb n'aa y mejüü Tsimoot bë wë, bë taheg'ääs Jesus hä bë h'yy kae nä bä. Yÿ h'yyb eÿÿm Nesaa Do Yb, ji h'yyb tahet'uuk doo, bë tah'yyb tatug bä bë hyb n'aa eréd hõm bä Jesus. Yÿ h'yyb eÿÿm Satanas bë tah'yyb met'ëeg hõm bä. Daap paawä tii bä äã ma met'ëeg bong Jesus ky n'aa bë hä.

⁶ Hÿÿ kä, nag'aap hë Tsimoot kaja nä bë wë hana doo. Baad bë ky n'aa tabaheer'oot. Baad Jesus hä bë h'yy ka'eeh tanooh, baad ta wób bë kamahän tanooh. Bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë m' ääh, tanooh. Tak'ëp mä bë karën bë wë äã baheg'ääs, tanooh. Tii d' né äã karën né hë.

⁷ Ti hyb n'aa, äã wakään, tak'ëp äã rarahejää né paawä äã tseebe kän bë ky n'aa hanäm do hyb n'aa. Jesus hä bë h'yy ka'eeh nä do hyb n'aa äã wén tsebé.

⁸ Hÿÿ kä dooh äã h'yy ketón boo bä. Äã tseb'ee hÿÿ kä, baad Jesus hä bë h'yy kae had'yyt do hyb n'aa.

⁹ "Taw'ääts hë õm ee. Baad mah'yyb mahüüm sa h'yyb

tym. Æã mah'yyb tym tseb'ee sa hyb n'aa", nãk ãã P'op Hagä Do hä. Tak'ëp P'op Hagä Do ãã j'aa etsë bë hyb n'aa.

¹⁰ Hajõõ nuu me tak'ëp P'op Hagä Do hä ãã betsëë, p'aa hënh bë ãã baheg'ããs tan'oo bã, bë ãã ma metëëk hyb n'aa bë nahapäh nä doo, baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kã.

¹¹ P'op Hagä Do ër Yb hä, Jesus ër Wahë N'aa hä na-ããj hë ãã ky n'aa etsëë, rabado hõm hyb n'aa sahõnh hë ãã tahewaat doo, tabahajaa hyb n'aa bë wë ãã bah'üüm.

¹² Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ãã ky n'aa etsëë, sahõnh hë bë da hadoo do tak'ëp bë kamahän magyys hë hyb n'aa, tak'ëp bë ãã kamahän doo da.

¹³ Æã ky n'aa etsëë bë h'yyb tym tabehej'oonh hyb n'aa, ta karapee sii hë Jesus ër Wahë N'aa kajaa bã kã, ji naw'yyt hyb n'aa bë hä raky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do ër Yb matym gó, baad ub, tsyt hë ta wë bë babok do hyb n'aa.

4

P'op Hagä Do karën doo da ji bawäd had'yyt hë do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hÿÿ kã ãã wakãän, ta see ky n'aa bë hä ãã ma erih. Jesus kyy gó tak'ëp ãã bet-sëë paa bë hä, P'op Hagä Do karën doo da bë baboo had'yyt hë, bë ãã ma metëëk do paa hadoo da. Tii d' né hë bë babok ãã hapäh. Hÿÿ kã, ta bahänh ãã karën bë an'oo bã.

² Tii d' ÿ wén etsëë bë hä, bë hapäh do hyb n'aa Jesus ky gabuuj gó bë hä ãã mejüü do paah.

³ P'op Hagä Do karën sahõnh hë baad nadoo do bë eréd hõm, baad hadoo do bë gadoo, baad had'yyt hë bë babok hyb n'aa kã. Dooch P'op Hagä Do karën bã bë aã bã bë ÿÿm, bë patug nadoo do sii.

⁴ Takarën bë sahõnh hë bë h'yy keb'aah bë ÿÿm nadoo do hä, bë patug nadoo do hä. P'op Hagä Do karën baad ub, tsyt hë, ta wë bë baboo had'yyt hë, P'op Hagä Do hä, ta wób hä na-ããj hë weh'ëeh doo da.

⁵ P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do bë hado manäh. Nesaa do sa h'yyb tii. Rah'yy karën pé sii rabahe'ÿÿh.

⁶ Dooch ta tii da ji wad'ii ji da hadoo doo. Ta da hadoo wadii péh, ta da hadoo do ÿÿm sii hahÿÿh péh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rajãã da, baad ãã maher'oot do paa né hë bë hä.

⁷ Ær P'op Hagä Do atsyid wät, baad had'yyt hë ër babok hyb n'aa ta wë. Dooch ër tatsyid bã nesaa doo gó ër babok hyb n'aa.

⁸ Ti hyb n'aa jé hahÿÿ ãã ma metëëk do taky nadahé bã, aj'yy kyyh had'yyt hë nado taky nadaheeh, P'op Hagä Do kyyh ti taky nadaheeh doo! P'op Hagä Doo, ta Sahee baad had'op do bë hä hanoo do ti taky nadaheeh!

⁹ Dooch hyb n'aa bë ãã ma erih pé ji da hadoo do ji kamahän do ky n'aa, P'op

Hagä Do ma met'ëeg wät do hyb n'aa bëeh, bë kamahän hyb n'aa bë da hadoo doo.

¹⁰ Äã hapäh, sahönh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do Masedonija häj n'aa bä habong do bë kamahän. Ti hado né paawä, äã wakään, tak'ëp äã betseë bë hä ta bahänh bë kamahän hyb n'aa bë da hadoo doo.

¹¹ Ta äh hä had'yyt hë bë hyb n'aa newë nyy da bë bad'oo, tak'ëp baad ub bë babok hyb n'aa bë da hadoo do wë, bë du nen'aa hyb n'aa bë tah. Taw'ääts hë bë ma hä bë moo bok, bë waa enäh hyb n'aa, bë h'ëed enäh hyb n'aa, bë äã ma metëek do paa da né hë äã habok noo gó bë mahang. Taw'ääts hë ta tii hä bë h'yyb padäg had'yyt hë.

¹² Tii da bë äã wén mejüü, ta äh hä had'yyt hë baad bë babok Jesus hä h'yy kana'eeh do rahegää bä kä, baad bë raweh'ëeh hyb n'aa, ta wób hä bë daab yb mahänh n'aa na-ääj hë.

Jesus matëeh do ky n'aa hahÿÿh

¹³ Äã wakään, äã karën baad bë bahapäh Jesus hä h'yy ka'eeh do dejëp do sa ky n'aa. Dooch äã karën bë h'yy ketón bä dejëp do hä, ta wób, Jesus hä h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo da. Tak'ëp rawén h'yy ketón tii, rapanyyg kanadaheeh do hyb n'aa ji ganä wät do ky n'aa. Ji dajëp jawén paa bä, dooch baad hadoo do rahäëen péh.

¹⁴ Jesus dajëp, tii bä taganä wät p'aa hënh äã hapäh. Ti hyb n'aa ër hapäh hahÿÿh: Jesus hä h'yy ka'eeh do paa dejëp doo, genä bong da p'aa hënh sa kamag paa P'op Hagä Do an'oo bä. Hÿ pong jé Jesus masäk ta sii P'op Hagä Do an'oo bä.

¹⁵ Bë äã maher'oot Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do äã tama metëek doo: Èër, babä hedëp nä do Jesus p'aa hënh tamatëeh bä, dooch da ër mamuun ta hä, ta hä h'yy ka'eeh do dejëp do sa pooj jé.

¹⁶ Ta daaj hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bahyng da wawëë hë hÿ pong jé naa. Ti noo gó da ji maa napäh da ta hejój Jesus mejüü doo. Tak'ëp da ta kyyh. Ti noo gó né da ji maa napäh ääs sa wahë n'aa kyyh. Ti noo gó né da torömbet häd näng doo, P'op Hagä Do ma, gamehÿÿh do ji maa napäh da. Tii bä kä, Kristo hä h'yy ka'eeh do dejëp do paa kä genä höm kän sa kamag paah.

¹⁷ Tii bä nadejëp nä doo, as'ëeg kän sa sii wë puh mahang P'op Hagä Do an'oo bä, wë hä, Jesus ër wahë n'aa, ër gadoo hyb n'aa. Tii bä kä, hÿ pong jé ta sii had'yyt ër baboo kän.

¹⁸ Ti hyb n'aa bë da hadoo do hä bë h'yyb tsebee ji ganä wät do ky n'aa hä.

5

¹ Dooch hyb n'aa ny noo gó Jesus bahyng do ky n'aa äã berih péh, äã wakään.

² Baad bē bahapēē dāk ta ti ky n'aa. Bē hapäh, nayyw hē da Jesus kajaa. Ji ganada bä takajaa. Hets'ëek do atsēm kajaa do ji ganada do hadoo tii.

³ Ta wób, Jesus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kanap'eed gó raky hadoo bã: "Taw'ãäts hē, h'yyb nyyw dāk badäk hahÿÿ hã habong doo. Dooh er heÿÿm pēh", rabanäng bã, tii bã kã da, nayyw hē P'op Hagä Do mo haj'aa adäng sa hã tak'ep nesaa doo. Nayyw hē da tii. ÿÿnh wog mahÿÿnh nayyw hē ganä dāk do hadoo da. Nayyw hē da P'op Hagä Do mo haj'aa adäng sa hã tak'ep nesaa doo. Dooh da rahaja bã rakejēn bã ta ti mahänh.

⁴ Jesus hã h'yy kana'eeh doo, badagyp do hadoo doo gó habok doo, Jesus kajaa do ganah'ëen do nahado bēeh. Ti hyb n'aa dooh bē h'yy gabadoo bã Jesus kajaa do hã, hets'ëek do hã ji h'yy gabadoh do hadoo.

⁵ Ta bag hadoo doo gó habok do bēeh, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hã bē h'yy kadaw'uuh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh bē h'yy gabadoo bã Jesus kajaa bã. Atsēm habong doo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hã h'yy kanadew'uuh do hyb n'aa badagyp do hadoo doo gó habong do nahado eër.

⁶ Ti hyb n'aa taw'ãäts hē dooh ji h'yy kanap'eed bã Jesus kajaa do hã ta wób

rabad'oo doo da. Aÿÿh do hadoo tii. Taw'ãäts hē er hyb n'aa matakēē. Taw'ãäts hē er h'yyb er mesoo, baad nadoo do ji h'yyb karēn do jawén er nabok hyb n'aa.

⁷ Haÿÿh doo, atsēm ti rabaÿÿh. Jarakē hedoo do he'ëek doo, atsēm ti rakana-hapēē bong ta mahÿÿj hyb n'aa. Atsēm buuj hadoo né tii, badagyp do hadoo doo gó habok doo.

⁸ Eër, dooh tii da er hado bã. Adēb bã buuj hadoo eër, baad hadoo do P'op Hagä Do karēn do hapäh doo. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē er h'yyb er mesoo, baad nadoo do ji h'yyb karēn do jawén er nabok hyb n'aa. Taw'ãäts hē baad er kan'yyh, sa h'yy gatsapoog me, sa nu gasu me na-ãäj hē warahén rakan'yyh doo da hadoo. Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé tii: Taw'ãäts hē baad er h'yy kae had'yyt hē P'op Hagä Do hã. Taw'ãäts hē ta wób er kamahän had'yyt hē. Taw'ãäts hē Jesus er ted'ëep sahōnh hē P'op Hagä Do rejää do mahänh er gahēen had'yyt hē.*

⁹ Ta ti ÿ wén her'oot, er P'op Hagä Do asēew hōm er tarejää hyb n'aa nado. Eër tasēew hōm er tabed'ëep hyb n'aa ta wób tarejää noo gó, er hyb n'aa Jesus Kristo er Wahē N'aa, dajēp do hyb n'aa.

¹⁰ Eër hyb n'aa Jesus wén dajēp, ta sii er babok hyb n'aa. Jesus matēeh bã er edēb nã bã, er dejēb bã na-ãäj hē, ta sii

* 5:8 Tii d' ji adoo bã, dooh da nesaa do ji moo wäd bã.

né da ër babok.

¹¹ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër ted'ëep do hyb n'aa, bë da hadoo do hä bë h'yyb tsebee. Bë da hadoo do hä bë h'yyb masaa. Tii da bë bad'oo doo da né hÿÿ kä.

¹² Äã wakãän, tak'ëp äã bet-sëe bë hä, bë wehëe bë mahang tak'ëp moo bok doo, bë da h'yyb hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do bë ma met'ëek doo, bë h'yyb mah'üüm doo.

¹³ Bë wehëe, bë kamahän, tak'ëp ramoo bok do hyb n'aa bë ramasa hyb n'aa. H'yyb näm doo gó bë aboo bë da hadoo do wë.

¹⁴ Äã wakãän, tak'ëp äã bet-sëe bë hä, tak'ëp peej bë maher'ood Jesus hä h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ramoo bok hyb n'aa sa ma sãm hä, sa waa sãm hä. Bë h'yyb tsebee jé h'yyb nahed'oo doo. Bë masaa kanahën doo nä Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Bë hyb n'aa ejäg manäh bë da hadoo do hä.

¹⁵ Bë abaaj manä nesaa do bë wë moo wät do hä. Taw'ääts hë bë ky enyym bë da hadoo wë, ta wób, Jesus hä h'yy kana'eeh do sa wë na-ääj né hë.

¹⁶ Taw'ääts hë bë h'yyb tsebee had'yyt hë.

¹⁷ Taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëe had'yyt hë.

¹⁸ Taw'ääts hë P'op Hagä Do wë bë tsebee had'yyt hë, baad tabadoo bä bë hä, baad tanado bä bë hä na-ääj hë. Tii d' né hë P'op Hagä Do karën bë hä, Kristo Jesus karapee, Jesus ky dah'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa.

¹⁹ Bë medug manä P'op Hagä Do Sahee.

²⁰ Bë ty n'aa gesyyg manä bë ramaher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee metëeh do rahanäng doo.

²¹ Ti hadoo né hë, bë mety sahõnh hë raheer'oot doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa né hë tado bä bë bahapäh hyb n'aa. Tii bä bë gadoo te hub hadoo doo.

²² Taw'ääts hë nadoo doo, P'op Hagä Do kyy kerih do hä baad kanejäk doo, bë gado manäh. P'op Hagä Do Sahee kyy gó nado tii bä.

²³ P'op Hagä Do hä, ta karapee tah'yyb n'yym doo, ÿ ky n'aa etsëe tsyt hë baad had'yyt hë, takarën doo da bë babok tan'oo bä. ÿ ky n'aa etsëe, tabanoo hyb n'aa bëeh, bë h'yyb tym sii hë, baad tabahadoo hyb n'aa Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëeh bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hä raky n'aa tapaa do ky n'aa.

²⁴ P'op Hagä Do bë tanaëenh doo, dooh tah'yy gajëe hõm bä ji hä. Tahajaa né hë ta hä ji h'yy kasadëe bä. Ti hyb n'aa ÿ hapäh baad ub, tamoo wät né hë ta hä ÿ etsëe doo.

Paw-Ro rakedëe bong do ky n'aa hahÿÿh

²⁵ Äã wakãän hedoo doo, bë ky n'aa ets'ëe P'op Hagä Do hä ääh.

²⁶ Äã karën baad bë edëe äã kyy gó sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh doo.

²⁷ Jesus ky gabuuj gó ÿ bet-sëe bë hä, bë ner'oot hyb n'aa

hahỹ ãã ma erih do sahõnh hẽ
Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã.

²⁸Tagadëëg ub ãã karẽn, Je-
sus Kristo, ẽr Wahë N'aa ky
enyym bẽ hã. Jããm hẽ kã.

2 Tesaronika
Jesus hã h'yy ka'eeh
do panang
Tesaronika häd
näng doo bä habong
do hã ta jawén
Paw-Ro rama erih
do hahÿyh.

¹ ÿ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, äã edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã h'yy kata däk doo.

² Äã karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'yym bë hã. Äã karën baad bë rah'yyb en'yym.

P'op Hagä Do wë Paw-Ro ratsebë do ky n'aa hahÿyh

³ Äã wakään, hajöo nuu me P'op Hagä Do wë äã tsebë bë hyb n'aa. Baad né tii d' äã bad'oo. "Taw'ääts hë öm. Ky enyym öm sa hã", näk äã kyyh P'op Hagä Do hã. Äã tsebë ta hã, Jesus hã bë h'yy kae magyys hë do hyb n'aa, bë da hadoo do bë kamahän magyys hë do hyb n'aa na-ääj né hë.

⁴ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do wób sa hã äã her'ood bä bë ky n'aa, äã j'aa etsë bëëh. Äã her'oot sa hã, h'yyb jawyg gó bë babok, dooh bë h'yy gejë höm bä Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hã, bë ta wób rarahejã né paawä,

kanahën né paawä bë hã hajöo nuu me.

⁵ Baad ub da P'op Hagä Do ky n'aa etyy sahõnh hë, ji bahapäh ta tii hã. Baad ub sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hyb n'aa, bë hã P'op Hagä Do anoo da hÿ pong jé, tabag'ääs doo bä, ta sii bë baboo had'yyt hë hyb n'aa. Tabag'ääs do karapee bë bahadoo do hyb n'aa, da hë bë ahoop baad nadoo doo.

⁶ Baad ub P'op Hagä Do anoo da sahõnh hë sa hã ta sãm. Baad ub P'op Hagä Doo. Dooh tesööts höm bä. Tarahejã da bë hã rejã doo.

⁷ Bë hã kä, da hë baad nadoo do hah'oop doo, baad bë babok da tan'oo bä. Ti hadoo tabanoo da äã hã na-ääj hë. Tii d' tabad'oo da Jesus, ër Wahë N'aa bahyng noo gó ta ääs tak'ëp haj'ap do sii hë hÿ pong jé naa tëëg hõö mahang.

⁸ Tii bä kä, P'op Hagä Do nahapäh doo, Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa hanäm do ky nadah'eeh do P'op Hagä Do rejã kän da.

⁹ Sa hã ta sãm tabaaj kän da. Tarejã had'yyt hë kä. Rahob had'yyt hë kä tamo haj'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mahänh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hejój mahänh, ta bag hetsooh do gabarëeh do mahänh P'op Hagä Do ah'eed h'üüm da tii.

¹⁰ Tii d' tabad'oo, p'aa hënh Jesus bahyng noo gó kä, sahõnh hë ta karapee, ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hã raweh'ëeh hyb n'aa, ta hã

rakasab'ee hyb n'aa. Ti noo gó ta hã j'aa etsë do wób né da bëéh, ta ky n'aa bë hã ãã her'oot do bë ky dahé dák do hyb n'aa.

¹¹ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do hã hajõ nuu me ãã ky n'aa etsëë bëéh. ãã ky n'aa etsëë, bë hã tabanoo hyb n'aa baad, ta karapee rababok doo da bë babok hyb n'aa, bë tawén tsyyd bong. ãã ky n'aa etsëë na-ããj hë, ta hejój me tabanoo bë hã sahõnh hë baad hadoo do ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë moo bok bë karën do bë bahajaa hyb n'aa. ãã ky n'aa etsëë, baad hadoo bë hyb n'aa newëë do bë bahajaa hyb n'aa.

¹² Tii d' ãã wén ky n'aa etsëë, bë hyb n'aa Jesus ër Wahë N'aa kawehëë dák hyb n'aa, bë na-ããj hë bë kawehëë dák hyb n'aa ta hyb n'aa. P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hë, ji wë raky en'yym nes'aa né paawä ji. Ti hyb n'aa tii d' tawén hadoo.

2

Aj'yy h'yy kawareem do yb ky n'aa hahÿÿh

¹⁻² Hÿÿ kä ãã wakãän he-doo doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa p'aa hënh tabahyng do ky n'aa kä, ta wë ër mamuun do ky n'aa kä, ãã karën dooh nayyw hë bë h'yyb manepëë boo bä Jesus ewäd hyng p'aa hënh ranoo bä, daap ramenä bä. P'op Hagä Do Sahee ti

ta ti metëéh do sa hã ranoo bä paawä, ãã maher'oot ranoo bä, sa hã ãã ma erih ta ti ranoo bä paawä, bë ky dahé manäh! Daap ramenyyh.

³ Bë h'yyb manepëë manä raheer'oot do hã.

Jesus matëéh do pooj jé, hajõk badäk hahÿ haw'ããts hë habong do P'op Hagä Do hã rah'yy kawareem da. Aj'yy, h'yy kawareem do yb, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kasee da pooj jé. Jesus gawats'iik da tii.

⁴ P'op Hagä Do majÿ yb da tii. P'op Hagä Do hã tah'yy kawareem da. Sahõnh hë rah'yy kaha'eeh do bahãnh takarën tanu gadäk. Ta daaj hë, ta hã hë tah'yy ka'eeh da. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã da tabajëë suun. Tii bä da tabasoo, takarën da sahõnh hë tabag'ããs hyb n'aa. "ÿ né hë P'op Hagä Doo", näng da, daap tamenyyh bä sahõnh hã.

⁵ Dooh bë hyb n'aa es'ee boo bä, hajõ nuu me ti ky n'aa paa ÿ baher'oot bë hã bë mahang ÿ hawäd wät noo gó?

⁶ Bë hapäh, da hë ti anäng nä ta ti aj'yy h'yy kawareem do yb hewaata doo, jããm né hë takasee hyb n'aa P'op Hagä Do h'yyb däng bä.

⁷ Badäk hahÿÿ bä habong do rah'yy ganenä né paawä, da hë Nesaa Do Yb du do dák tah'yyb metëëk sa hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawareem hyb n'aa. Tii d' tahado né paawä, h'yy kawareem do yb tahewaata do tamasoo nä tii,

takanasee hyb n'aa nä. Ta ti tameso had'yyt hẽ, P'op Hagä Do bado hõm bä kä ta ti h'yy kawareem do yb tamasoo doo.

⁸ Tii bä da h'yy kawareem do yb, sahõnh hẽ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kas'ee kãn da badäk hahÿÿ bä. Ti hadoo né hẽ Jesus gawats'iik da ti ta kyy me. Ta bag tak'öp gabarëeh do mahang Jesus matëeh do hyb n'aa, Jesus bado hõm da sahõnh hẽ nanäng hejój.

⁹ H'yy kawareem do yb kasee bä da, Nesaa Do Yb anoo da ta hã tak'öp ta hejój. Tapehuunh da. Meuj n'aa näng da tamo haj'aa. Baad kahed'oo tapehuunh doo.

¹⁰ Hajõng baad nadoo doo me tawedi da tabanesaa doo hënh hah'ũum doo. Tabanesaa hënh rawén hõm, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky nadaheeh, raganen'aak do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky dahé bä paawä, P'op Hagä Do ed'ëep paawä ta wë.

¹¹ P'op Hagä Do raky nadaheeh do hyb n'aa, rah'yyb manepëe bong P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, rah'yyb manepäh do hyb n'aa, raky daheeh da h'yy kawareem do yb kyy kä.

¹² Tii d' tawén hadoo, sahõnh hẽ panyyg hanäm do ky nadah'eeh doo, baad nadoo doo gó rababok gen'aak doo, tabanesaa hënh P'op Hagä Do ky n'aa etyy hyb n'aa kä.

Doooh baad hadoo do hã ji h'yy gajëe hõm bä do ky n'aa hahÿÿh

¹³ Æã wakään hedoo doo, Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do kamahän doo, hajõ nuu me P'op Hagä Do wë Æã tsebé bë hyb n'aa. Sahõnh hẽ tadu dahäng do noo gó bë tasëew hõm, bë h'yyb tym tabed'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wë Æã wén tsebé. Bë h'yyb tym tabed'ëep, tsyt hẽ baad had'op bë babok ta Sahee an'oo bä do hyb n'aa, panyyg heh'äät ub do bë ky daheeh do hyb n'aa na-Æãj hẽ.

¹⁴ P'op Hagä Do bë tatsyyd bong Jesus ky n'aa hanäm do bë hã Æã maher'oot doo me. Bë tatsyyd bong, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hejój gó, ta bag gabarëeh doo gó Jesus sii bë babok hyb n'aa.

¹⁵ Ti hyb n'aa, wakän haa, bë h'yy gejë hõm manäh. Bë eréd manä baad bë ky daheeh do sahõnh hẽ bë hã Æã metëek doo, Æã ma erih doo me, Æã her'oot doo me na-Æãj hẽ.

¹⁶⁻¹⁷ Jesus Kristo, ër Wahë N'aa hã, P'op Hagä Do ër Yb hã na-Æãj hẽ Æã ky n'aa etsëe bëeh, bë rah'yyb en'yyim hyb n'aa, bë rah'yyb hej'oonh hyb n'aa baad hadoo do bë moo boo had'yyt hẽ hyb n'aa, baad hadoo do bë her'ood had'yyt hẽ hyb n'aa na-Æãj hẽ. P'op Hagä Do ër Yb, ti né ti ër takamahän doo. Ær wë taky enyyim do hyb n'aa, ër h'yyb enyyw däg had'yyt hẽ tan'oo bä, baad hadoo do ër hã taky däng do ër gahëen tan'oo bä.

3

Paw-Ro karēn sa hyb n'aa raky n'aa etsēē do ky n'aa hahỹh

¹ Āã wakãän, ta see ky n'aa āã erih hỹh kã. Bë ky n'aa ets'ēē āäh, nayyw hë jé pad'yyt hë sahõnh hë rapanyyg enã hõm hyb n'aa Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa jé pad'yyt hë baad ta ky n'aa ragadoo hyb n'aa bë gado däk doo da.

² Bë ky n'aa ets'ēē na-ãäj hë āäh, āã Jesus bed'ëep hyb n'aa ajyy ky nesaa do sa moo mahãnh. Tii d' y wén etsēē, dooh sahõnh hë Jesus hã rah'yy kae bä do hyb n'aa.

³ Dooh Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy gajëē hõm bä ji hã. Tamoo wät né hë ji hã taky däng doo. Bë da tah'yyb hej'oonh bë nerét hyb n'aa ta hã bë h'yy ka'eeh doo. Bë da tamo n'aa jesuu Nesaa Do Yb mahãnh.

⁴ Bë āã ky daheeh Jesus an'oo bä. Āã hapäh, bë moo boo had'yyt né hë bë hã āã mejüü doo.

⁵ Jesus hã āã ky n'aa etsēē, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa, bë P'op Hagã Do kamahã baad ub bë bahapäh hyb n'aa, Kristo h'yy ganajëng doo da baad nadoo do tabahoop noo gó, bë h'yy ganejë hyb n'aa na-ãäj hë.

Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do ky n'aa hahỹh

⁶ Āã wakãän, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó bë āã mejüü, bë

kamanekuunh hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do moo nehõnh do sa mahang, āã ma metëek doo da nabok doo.

⁷ Tii da āã wén mejüü, bë hapäh né hë taw'ãäts hë āã babok doo da bë babok. Dooh āã moo nehõj bä bë mahang āã babok noo gó.

⁸ Dooh āã awa bä bë waa bag hënh. Tak'ëp āã moo bok āã waa sãm hã adëb bä, atsëm na-ãäj né hë, bë āã daap yb mahãnh.

⁹ Āã karēn bä paawä, taw'ãäts hë né hë paawä bë hanaa āã gadoo. Taw'ãäts hë paawä tii da, dooh tii da āã karēn āã adoo bä. Āã daaj hë āã waa sãm, āã ma sãm hã āã wén moo bok, āã hã bë bahapäh hyb n'aa nyy da baad ub ji bawät.

¹⁰ Bë mahang āã babok noo gó hahỹh da bë āã maher'oot: "Bë an'oo manã moo nawät pé ta tä, ta waa", näk āäh.

¹¹ Tii da āã wén mejüü, āã ky n'aa napäh do hyb n'aa raheer'oot doo. Ti abong mä ta wób moo nabok do bë mahang, sa nooh. Boo kahah'ũũnh né hë tii. Sa da hadoo do rah'yyb panas'ëeh.

¹² Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó āã mejüü ta ti hedoo doo, tii da ranabok hyb n'aa. Taw'ãäts hë dooh sa da hadoo do rah'yyb panasä bä. Taw'ãäts hë sa waa sãm hã ramoo bok.

¹³ Bëë kã, āã wakãän baad habong doo, bë h'yy gejë hõm manã baad hadoo do bë moo bok do hã.

¹⁴ Bë wakãän hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do see

ky nadahé bä hahÿ äã ma erih doo gó äã mejũ doo, taw'ääts hē bë metäh sahõnh hē sa matym gó. Bë aboo manä ta sii, tanu mebyng hyb n'aa.*

¹⁵ Sahõnh hē sa matym gó bë metä né paawä, bë ty n'aa gesyng manä ta hã. Doo hē majũ tado bä. Bë wakãän had'yyt hē. Taw'ääts hē bë maher'ood ji wakãän ji kamahän do ji maher'oot doo da.

Sa hã Paw-Ro kedëe hõm do ky n'aa hahÿh

¹⁶ P'op Hagä Do hã äã ky n'aa etsëë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji h'yyb nyyw hanoo do bë tah'yyb näw had'yyt hē. Äã ky n'aa etsëë, bë mahang Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd had'yyt hyb n'aa.

¹⁷ Ý Paw-Ro, bë ý hyb n'aa esee. Tagadëeg ub, moh ýý me né hē ý berii kãn ý bahed'oo doo da. Tii d' bë bahapäh mo haja ýý. Hahÿ hadoo né hē ý erih do mo haja ýý.

¹⁸ Äã karën Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ky enyyw had'yyt hē sahõnh hē bë hã. Jããm hē kä.

---

* **3:14** Ta ti hadoo do sii ji wén nawät, tanu mebyng hyb n'aa. Tanu mebyy bä, ta h'yyb tawareem kãn baad ub tabawät hyb n'aa kä.

1 Tsimoot Pooj jé Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahÿh

1-2 ÿ Paw-Ro, Kristo Jesus mejũũ do seeh, ÿ edëng òm Tsimoot, hëp ÿ n'aa Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ÿ hado däk doo. Kristo mejũũ do see ÿ wén hado däk, P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëëb, Kristo Jesus, ta hã ër h'yy kasadä do ÿ ramejũũ do hyb n'aa.

ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër Wahë N'aa na-ãj hë ky en'yym a hã. ÿ karën òm rat'yyd mehũn, baad òm rah'yyb n'yym.

Ma matëg oow ky n'aa hahÿh

³ Masedonija häd näng do häj n'aa hënh ÿ bahòm noo gó tak'ëp ÿ betsëe doo da a hã Epeso häd näng do panang bã mabaym hyb n'aa, tii da p'aa hënh ÿ betsëe a hã, t'ii hënh mabaym hyb n'aa, mameduuk hyb n'aa ajyy ta see hadoo Jesus ky n'aa ma met'ëek doo.

⁴ Maher'ood sa hã raberéd hòm hyb n'aa panyyg heh'äät ub nadoo doo, noo kanesa doo. Maher'ood sa hã na-ãj hë, sa wahë makũ sa häd ketsén do nahänh do raberéd hòm hyb n'aa. Ky kedak do du n'aa do tii. Dooch tamasaa bã P'op Hagä Do karën do hã. Jääm né hë P'op Hagä Do hã

ji h'yy kae bã, takarën do ji bahapäh.

⁵ Tii da ÿ karën mamejũũ sa hã, sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ii hënh habong do rakamahän hyb n'aa sa da hadoo doo. ÿ karën sa da hadoo do rakamahän, baad hado däk do hyb n'aa sa h'yyb tym, t'öp madäk doo me rah'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ãj hë.

⁶ Dooch tii da raboo boo bã nanäng ma matëg oow, daap hadoo do rawén her'ood kån.

⁷ Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rakarën raba-hado paawä, sa daaj hë na-ãj hë dooh rah'yyb mepëe bã rahe'oot do hã. Baad raba-hapäh ji ed'oo rahe'oot doo. Ti hado né hë paawä, dooh rah'yyb mepëe bã rahe'oot do hã.

⁸ Baad ub né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hapäh, baad ub, P'op Hagä Do karën doo da ji mahũm bã ti ji h'yyb tym gó.

⁹ Dooch P'op Hagä Do an'oo bã ta ky n'aa jaw'yyk do takarën doo da habong do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo ta ky n'aa jaw'yyk do hahÿ sa hyb n'aa: Ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do sa hyb n'aa, ta hã h'yy kawereem do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hyb n'aa, nesaa do moo bok do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do waneh'ëeh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do raky n'aa rejää do sa hyb n'aa, sa yb sa ÿÿn ta wób na-ãj hë dahej'ëep do sa hyb n'aa,

¹⁰ sa ÿÿm, sa patug nadoo

do sii he'ỹỹh do sa hyb n'aa, ajyy ajyy sii he'ỹỹh do sa hyb n'aa, ta wób ramesoo rabesëem h'ũũm do hyb n'aa sa hyb n'aa, daap men'yyh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do häd gó daap raky kajäk do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do banoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ky n'aa hä baad kanejäk do hyb n'aa na-ääj hē.

¹¹ Baad hadoo do ky n'aa ỹ hanäng doo, baad tabadäng P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do hä. Ti né hē ta T'aah ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do anoo hä ỹỹ, ỹ metëek hyb n'aa ta wób sa hä. P'op Hagä Doo, baad had'op doo, er weh'eëh do ky n'aa né tii.

Paw-Ro P'op Hagä Do t'yyd mehĩn do ky n'aa hahỹỹh

¹² Ỹ tsebé Kristo Jesus er wahē n'aa wē, ỹ tah'yyb hejooñh doo. Ta hä pé baad had'yyt hē ỹ moo wät ỹ tamejũũ doo, ti hyb n'aa hä ỹ tah'yyb däng ta ky n'aa ỹ baher'ood hõm hyb n'aa.

¹³ P'ooj ub ta hä ỹ ky n'aa rejä né paawä, ta karapee ỹ no n'aa maso né paawä, ỹ rejä né paawä sa hä, Jesus Kristo ỹ tat'yyd mehĩn, dooh ta hä ỹ h'yy kae nä bä do hyb n'aa, dooh ỹ h'yy ganyy nä bä P'op Hagä Do t'aah tado bä do hyb n'aa.

¹⁴ Tak'öp né hē er Wahē N'aa ky enyym hä ỹỹ, nes'aa né paawä ỹỹ. Hä ỹ tabanoo baad ỹ h'yy ka'eeh hyb n'aa ta hä. Hä ỹ tabanoo na-ääj hē, baad ta wób ỹ kamahñ hyb

n'aa. Séd hä ji h'yy kata däg bä Kristo Jesus hä, tii d' né hē tabanoo ji hä.

¹⁵ Te hub né hē hahỹỹh, taw'ääts hē ji ky daheeh: Kristo Jesus ewäd hyng er mahang, nesaa do moo bok do tabed'eëp hyb n'aa nesaa do mahñh. Ta ti nesaa do moo heb'ook do sa bahñh baad nadoo do paa ỹỹh.

¹⁶ Ti hadoo né hē, ỹ tat'yyd mehĩn, ỹ sa bahñh nesaa do moo wät do paah. Ỹ tawén t'yyd mehĩn, ta wób rahegää bä, rahapäh hyb n'aa dooh Jesus Kristo ty n'aa gesyyg bä ji. Baad ub Kristo. Hä ỹ tabad'oo do hä rabahapäh hỹỹ kä, dooh h'yy kejỹỹk pé ta hä. Ỹ tat'yyd mehĩn bä, ta wób ta hä h'yy ka'eeh do na-ääj da tat'yyd mehĩn, edeb had'yyt do ta pa ragadoo hyb n'aa.

¹⁷ P'op Hagä Do né hē sahõnh hē bag'ääs doo. Ti né hē hawäd had'yyt doo, nadajöp doo, ji nahapäh doo. Sét ub né tii. Dooh ta see péh. Taw'ääts hē ji wehëe had'yyt hē. Taw'ääts hē ta hä ji j'aa etsëe had'yyt hē. Ỹỹ. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

¹⁸⁻¹⁹ Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, õm ỹ mejũũ hahỹỹh, baad mamoo wäd, baad mama met'eëg, baad awäd, baad mameduug ta s'ee hēnh ma metëek do na-ääj hē. Taw'ääts hē Jesus hä mah'yy kae had'yyt hē. Baad awäd, a h'yyb tym õm taky n'aa natapaa hyb n'aa. Õm ỹ mejũũ do baad tanu kejäk P'op Hagä Do kyyh hä p'ooj

ub a hã ta rod n'aa raher'oot doo. Ta wób dooh raky dahé bã sa h'yyb tym sa hã metëek doo. Ti hyb n'aa gawatsig jëng Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah.

²⁰ Ti hedoo do mahang ti abong ajyy Imenêw Aresân häd enäh doo. Ý ah'eed h'üüm, Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ranabok hyb n'aa. Nesaa Do Yb moo gó ý bahaëej däk. Tii d' ý wén d'oo sa hã, rabahapäh hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do ji ky n'aa rejä bã.

2

P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsëë do ky n'aa hahÿÿh

¹ Pooj jé tak'ëp péj ý betsëë a hã, P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsëë, P'op Hagä Do sii ji ber'oot hyb n'aa sahõnh hë sa hyb n'aa. Taw'ääts hë na-ääj hë P'op Hagä Do ji j'aa etsë sahõnh hë sa hyb n'aa.

² Taw'ääts hë ji häj n'aa wahë n'aa ji ky n'aa etsëë P'op Hagä Do hã. Ta wób wahë n'aa hedoo do ji ky n'aa etsëë né tii d' ênh. Taw'ääts hë ji ky n'aa etsëë né tii, baad ub, h'yyb nyyw gó, P'op Hagä Do karën doo da, tsyt hë ta wë ër bahajaa ër babok hyb n'aa.

³ P'op Hagä Do ji h'yyb tym dëëb gen'aak ta hã ji ky n'aa etsëë doo. Baad ti ta hã.

⁴ Takarën sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do tabed'ëëp nesaa do mahân. Takarën baad hadoo do ky n'aa rabahapäh hyb n'aa.

⁵ Jääm né hë sét hë P'op Hagä Doo. Jääm né hë sét

hë sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do rod n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do wë ji mahüüm doo. Kristo Jesus, aj'yy gó kesok do né hë tii.

⁶ Ta daaj hë ti takan'oo däk dajëb hã, sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do tabed'ëëp hyb n'aa. Ta daaj hë takan'oo däk dajëb hã ër ted'ëëp do sãm. Ti né hë ta T'aah ky n'aa, tah'yyb däng noo gó badäk hahÿÿ hã habong do sa hã P'op Hagä Do metëëh doo.

⁷ Ta ti ky n'aa ý baher'oot hyb n'aa ý P'op Hagä Do wén sëew hõm, ta ky n'aa rod, ta mejüü do ý bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sa hã ý ma metëek hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kã. Ý tasëew hõm panyyg baad hadoo do ý ma metëek hyb n'aa sa hã. Dooh daap ý menä bã. Né hup ý né hë tii.

⁸ Ti hyb n'aa ý karën jé pad'yyt hë rakahet'aa bã P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, baad ub ajyy raky n'aa etsëë. P'op Hagä Do wë sa moo ragadabëeh bã p'op raky n'aa etsëë bã, taw'ääts hë baad ub sa h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Taw'ääts hë ky n'aa ets'ëë doo, dooh rakawaj'ään bã ta wób sa wë, dooh raky kedag bã ta wób sa hã.

⁹ Rakahet'aa bã P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, ý karën ýÿj dooh rakametä bã sa saroor hyb n'aa. Taw'ääts hë dooh rapadedäg bã nu meby n'aa näng doo. Taw'ääts hë

taw'ääts hadoo do rapad-edëek. Taw'ääts hē dooh rakametä bä ta see mo n'aa hado däk do sa sēen rama-hetsooh doo me. Taw'ääts hē dooh rakametä bä k'ääts tēg gabarēeh do s'ēeb me, perora häd näng doo me, saroor tak'ep ky n'aa gebah doo me na-āāj hē.*

¹⁰Taw'ääts hē ȳy P'op Hagä Do hä raky daheeh rahanäng do ta wób ramasa. Ti né sa hetsó sa hä.

¹¹Taw'ääts hē bag hēnh, rakanasab'ee doo gó rama kametëek P'op Hagä Do ky n'aa.

¹²Dooch ȳ an'oo bä ȳy rama met'ëeg bä ajyy. Dooch ȳ an'oo bä ȳy ramejō bä ajyy. Bag hēnh ȳ karēn ȳy rabab'ëeh, ramaa newëë, Jesus hä h'yy ka'eeh do rakahet'aa bä.

¹³Tii d' ȳ wén edoo, pooj jé P'op Hagä Do pahuuj wät Adāw, ta jawén Ewa.

¹⁴Dooch aj'yy tado bä Nesaa Do Yb wadii doo. Ewa né paa ti tawadii. Ewa né paa P'op Hagä Do mejūū do ky nadaheeh doo.

¹⁵Ti hadoo né hē rahet'aah do hyb n'aa P'op Hagä Do ed'ëep da nesaa do mahānh, Kristo hä rah'yy kae had'yyt bä, ta wób rakamahān had'yyt bä, rakanasabé bä, P'op Hagä Do karēn doo da rabok bä.

3

Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa jī asēew hōm do ky n'aa hahȳh

¹Te hub né hē hahȳh: Jé karēn pé ta h'yyb gó Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, sa hagā n'aa tabahadoo hyb n'aa, baad ub né tii.

²Ti hyb n'aa, taw'ääts hē baad ub tabawät Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hagā n'aa tabahadoo karēn doo. Taw'ääts hē dooh baad nadoo do rahapäh pé ta hä. Taw'ääts hē sét ub ta ȳm. Taw'ääts hē dooh ta ȳm tawad'ii bä ȳynh see sii. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē ta h'yyb tamahūūm. Taw'ääts hē tah'yy keb'aah nesaa do hä. Taw'ääts hē ta wób hä baad ta h'yyb, ta hä raweh'ëeh hyb n'aa. Taw'ääts hē baad tagadoo ta wób ta tób yt hä. Taw'ääts hē tahajaa ta wób tama metëek P'op Hagä Do panyyg hä.

³Taw'ääts hē dooh jarakē hedoo do heëek do tado bä. Taw'ääts hē da dooh kahep'uuk do tado bä. Taw'ääts hē ta wób baad taky n'aa en'yyim, dooh tamebaaj bä. Taw'ääts hē dooh dajëer tahyb n'aa hūūm bä.

⁴Taw'ääts hē baad tah'yyb mahūūm ta panaa. Taw'ääts hē ta taah tametëek raky daheeh hyb n'aa sa yb, baad raweh'ëeh hyb n'aa sa yb.

⁵Ta panaa baad h'yyb manahūūm doo, dooh tahaja bä Jesus hä h'yy ka'eeh do tah'yyb mahūūm bä.

⁶Dooch taw'ääts hē tado bä papuuj Jesus hä h'yy kae däk do sa wahē n'aa. Papuuj Jesus hä h'yy kae däk do tado bä paawä, nepäh ta daaj hē,

* **2:9** Tii da Paw-Ro wén mejūū, ȳy jé ta wób raty gapanad'ëek hyb n'aa, ta s'ee hēnh sa h'yyb nawät hyb n'aa.

ta hã hẽ tah'yy kasabé bã. Tah'yy kasabé bã, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da, Dijab* taky n'aa etyy do paa hadoo.

⁷ Taw'ääts hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh sa wahë n'aa pan'aa baad rabaher'oot sa ky n'aa, ta wób sa hã, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa hã na-ääj né hẽ. Dooh hyb n'aa raky n'aa rejãã pé tii bã. Tii bã dooh Dijab haja bã sa hã.

Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa sa masa n'aa sa ky n'aa hahÿÿh

⁸ Ti hadoo Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa sa hã. Taw'ääts hẽ ta wób weh'ëeh do tii. Taw'ääts hẽ ky kaneh'ÿÿt doo. Taw'ääts hẽ dooh jarakë hedoo do heëek do tado bã. Taw'ääts hẽ dooh tawad'ii bã dajëer tagadoo hyb n'aa.

⁹ Taw'ääts hẽ baad raba-boo had'yyt hẽ, sa h'yyb tym ky n'aa natapaa hyb n'aa sa hã. Taw'ääts hẽ sa h'yyb gó rabenyyw had'yyt hẽ baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metëeh doo, ër ky daheeh doo.

¹⁰ Taw'ääts hẽ pooj jé ji metyy ta ti ajyy. Tii bã, baad ramoo boo bã, baad raboo bã, ji anoo Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang ramasa hyb n'aa.

¹¹ Ti hadoo na-ääj hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa masa n'aa sa ÿÿm. Taw'ääts hẽ ta wób weh'ëeh do tii. Taw'ääts hẽ dooh ta wób ranu mer'ood. Taw'ääts hẽ kaja hẽ denaa hẽ sa h'yyb

ramahũũm, baad rababok hyb n'aa. Taw'ääts hẽ sahõnh hẽ ramoo bok do hã baad né hẽ ramoo bok.

¹² Taw'ääts hẽ sét ub ta ÿÿm, Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa hã. Taw'ääts hẽ baad tah'yyb mahũũm ta taah, ta tób yt haj'eenh do na-ääj hẽ.

¹³ Baad ub Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa masa n'aa ramoo boo bã, ta wób raweh'ëeh da, ta wób raky da-heeh da sa hã. H'yyb neÿÿm doo me rahajaa tii bã ra-her'ood bã nyy da Kristo Jesus hã ji h'yy ka'eeh doo.

Ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëeh do hahÿÿh

¹⁴ Nayyw hẽ ÿ karën a wë ÿ bahõm. Ti hadoo né hẽ õm ÿ ma erih hahÿÿh,

¹⁵ ÿ tahewad bã maba-hapäh hyb n'aa ÿ erih do hã, nyy da P'op Hagä Do karën ta karapee rababok. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do karapee né tii, panyyg hanäm do ta wób hã metëeh doo, panyyg hanäm do mo n'aa jesuu doo.

¹⁶ Tak'ëp tabahetsooh né hẽ ta T'aah ky n'aa ër hã P'op Hagä Do metëeh doo:

“Aj'yy gó Kristo kas'ee wät.

Baad had'op do né hẽ Kristo P'op Hagä Do Sahee metëeh.

Ääs rahapäh.

Ta ky n'aa ra-her'ood hõm badäk hahÿ hãj n'aa babuuj sa hã.

* **3:6** Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

Badäk hahÿ haw'ääts hẽ
habong do wób rah'yy
kae däk ta hã.

Hÿ pong jé ta wẽ tabasëek
P'op Hagä Do an'oo bã."

4

*Ajyy j'ooj madäk doo me
wedii do sa ky n'aa hahÿÿh*

¹ Baad ub P'op Hagä Do
Sahee metëeh hahÿÿh: Hÿ
jawén ta wób raberéd hõm da
ër ky daheeh do Jesus ky n'aa.
Raky daheeh da noo kanesa
do sahee, Nesaa Do Yb kara-
pee metëek doo.

² Ajyy j'ooj madäk doo
me wedii do né hẽ metëek
ta tii. Nes'aa däg sa h'yyb
rawén hyb n'aa nap'eed wät
taw'ääts hẽ hadoo do hã.

³ Ramejüü ji kanatëe.
Ramejüü ji nawa ji nawëh ta
nawë wób. Dooh taw'ääts hẽ
tado bã ta ti rametëek doo.
P'op Hagä Do pahuuj wät ta ti
ji waa, ji tä, baad hadoo do ky
n'aa hapäh do ky dah'eeh do
ratsebé doo me ragadoo hyb
n'aa.

⁴ Baad né hẽ sahõnh hẽ P'op
Hagä Do pahuunh doo. Ti
hyb n'aa dooh ji jesyk péh.
Taw'ääts hẽ sahõnh hẽ ër
gadoo P'op Hagä Do hã ër
h'yyb tsebé doo me ji waa, ji
tä hyb n'aa.

⁵ Sahõnh hẽ baad däg ta ti
ji waa, ji tä, P'op Hagä Do tii
da taky hadoo do hyb n'aa, ji
waa ji tä ji ky n'aa etsëe do
hyb n'aa na-ääj hẽ ta hã.

*Nyy da Kristo Jesus karom
baad hadoo do ji bahadoo do
ky n'aa hahÿÿh*

⁶ Ta ti ÿ mejüü doo, Je-
sus hã h'yy ka'eeh do sa hã
mama met'ëeg bã, Kristo Je-
sus karom baad hadoo do
hadoo däk da õm. A h'yyb hejój
n'aa Jesus ky n'aa ër ky da-
heeh doo. A h'yyb hejój n'aa
baad hadoo do ky n'aa maky
daheeh doo.

⁷ Mah'yyb ehód manä P'op
Hagä Do nahapäh do sa
panyyg hã, h'yy gatamah
do sa panyyg hã. Mah'yyb
ehód had'yyt hẽ P'op Hagä Do
karën do hã, baad takah'üüm
hyb n'aa a h'yyb tym gó P'op
Hagä Do karën doo.

⁸ Taw'ääts hẽ ji hub ji
metëek ji karajan hyb n'aa.
Taw'ääts hẽ ta bahãnh ji ma
kametëek P'op Hagä Do karën
do hã. Baad ub ti ji hã wawëe
hẽ ji bawät nä bã, hÿ pong jé
ji awäd bã na-ääj hẽ.

⁹ Te hub né hẽ ta tii.
Taw'ääts hẽ sahõnh hẽ ky
daheeh.

¹⁰ Baad ub P'op Hagä Do
karën do ër ma kametëek do
hyb n'aa tak'ëp ër moo bok,
tak'ëp ër ma metëek, baad ër
baher'oot ta ky n'aa. Dooh
ër h'yy gejë bã ta hã. P'op
Hagä Do hedëb had'yyt do hã
ër h'yy kasadä. Sahõnh hẽ sa
h'yyb tym dëeb tii. Jesus hã
h'yy ka'eeh do ti ted'ëep.

¹¹ Mama met'ëeg, mamejõ
na-ääj hẽ sa hã sahõnh hẽ õm
ÿ ma erih doo.

¹² Man'oo õm raty n'aa
gesyyg manä pahëew nä
mabahadoo do hyb n'aa.
Baad awäd, baad hadoo
do maher'ood, baad ub ta
wób makamahã, baad ub
Jesus hã mah'yy kae, baad

menyyw a h'yyb tym, a hã Jesus hã h'yy ka'eeh do rabahapäh hyb n'aa nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät.

¹³ ÿ kanajaa nä bä, ÿ karën maner'ood had'yyt hë P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã. Maher'ood sa hã ta ky n'aa. Mama met'ëeg sa hã.

¹⁴ Baad mahyb n'aa matakä P'op Hagä Do Sahee anoo do a hã mamoo wät hyb n'aa. A hã tabanoo tii, P'op Hagä Do ky n'aa rod a hã raher'oot noo gó a hã tah'yyb däng do mamoo wät do pan'aa, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa a nuu gó sa moo radatoonh* noo gó.

¹⁵ Baad mamoo wäd ta ti òm ÿ mejüü doo. Ta hã had'yyt hë h'yyb däg. Tii bä da, Jesus karën do hã a h'yyb kahüüm magyys hë tii b' sahõnh hë rabahapäh.

¹⁶ Baad kanä a daaj hë. Baad manä ti mametëek doo, baad had'yyt hë mametëek hyb n'aa. Tii d' had'yyt hë madoo bä, P'op Hagä Do ed'ëep da òm. Mametëek do ky dah'eeh do na-ãäj hë ted'ëep da nesaa do mahãnh.

5

¹ Manabuuj gedo manä ajyy wehëh hedoo doo. Kaja hë denaa hë mamaher'ood sa hã. A yb hadoo man'oo bä sa hã. Ajyy wanehëh nä doo, hanäm gó er'ood sa hã. A hÿÿj ky n'aa hadoo man'oo bä.

² ÿÿj wehëh hedo padëek doo, baad er'ood sa hã, a ÿÿn

hã maber'oot doo da. ÿÿj wanehëh nä doo, baad er'ood sa hã. A ãnh ky n'aa hadoo man'oo bä. Baad had'op doo da mabad'oo sa hã.

Patug tema bong do sa ky n'aa hahÿÿh

³ Mamasaa ÿÿj patug tema bok do sa mab hë haj'eenh doo, wakãän temah doo.

⁴ ÿÿnh patug tamah do ta taah nyy bä, ta tataah nyy bä, taw'ãäts hë ti né hë mas'aa ta hã. Taw'ãäts hë ti né hë mas'aa sa wakãän, tii da P'op Hagä Do karën do hyb n'aa ji hã. Taw'ãäts hë sa yb, sa ÿÿn, sa oow, sa hoonh ramasa. Raned'ëed is noo gó ramasa do paa ramebaanh do tii. P'op Hagä Do gen'aak tii d' ji adoo bä.

⁵ ÿÿnh patug tamah do wakãän tamah doo, kamanasa doo, P'op Hagä Do hã tadaab yyp. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsëe adëb bä, atsëm na-ãäj hë tamasa hyb n'aa ta hã.

⁶ ÿÿnh patug tamah do ajyy hã had'yyt h'yyb däk doo, edëb né paawä, dajëp do hadoo ta h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó.

⁷ Mamaher'ood patug temah doo, raky daheeh hyb n'aa ÿ mejüü doo, ta wób raky n'aa natapaa hyb n'aa sa hã.

⁸ Jé wakãän näng péh, tamanasa do ta wakãän, ta yb, ta ÿÿn nahag'ãäs doo, teréd hõm Jesus ky n'aa ër h'yy kaha'eeh doo. Jesus hã

* 4:14 Tsimoot P'op Hagä Do asëew hõm do heen n'aa tii.

h'yy kana'eeh do bahñh däg sa h'yyb nesaa do hã.

⁹ Ji erih ÿñh patug tamah do häd ji masa do pan'aa sa häd kerih do heen n'aa hã, 60 ta baab bahñh tabahado däk bä, ta patug makü wanadii do paah,

¹⁰ taky n'aa etsä bä baad hadoo do tamoo wät do hã, baad ub ta taah tawä bä, baad ta wób tagado bä ta tób bä, Jesus hã h'yy ka'eeh do tamasaä bä, tat'yoyd mehññn bä kas'uut doo, baad hadoo doo me ta wób tamasaä bä. Tii d' tado bä ji erih ta häd ji masa do pan'aa heen n'aa hã.

¹¹ Taw'ääts hẽ dooh ji erii bä patug tema bong do wanehẽh nä do sa häd ji masa do pan'aa heen n'aa hã. Aj'yy hã rah'yy kejäg bä sa häd ji erii däk do jawén paa bä paawä, reréd hõm da Kristo ma had'yyt ramoo bok do paah, raketëë hyb n'aa p'aa hẽnh.

¹² Ti tahado bä sa daaj hẽ raky n'aa katakyyk baad nadoo doo me, pooj jé Kristo hã raky kajäk do raky keh'ÿyt do hyb n'aa.

¹³ Moo nehõj padäg da patug temah do wób rawanehẽh nä bä ji masaa bä. Boo kahah'ũñh da ta wób sa tób hẽnh. Ta wób da ranu mer'oot, ta wób da raheer'oot. Ta wób kyy hã da ranu toonh. Raheer'oot da ji naher'oot doo.

¹⁴ Ti hyb n'aa hã ÿÿ pé taw'ääts hẽ patug tema bong doo, wanehẽh nä doo, p'aa hẽnh raketëë. Na

metaah. Taw'ääts hẽ baad rabahag'ääs sa tób yt haj'eeh doo. Taw'ääts baad had'yyt hẽ rababok, dooh er majññ ky n'aa rejää pé do hyb n'aa eër.

¹⁵ Ta ti ÿ wén her'oot, ÿÿj patug tema bong do wób raberéd hõm do hyb n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Nesaa Do Yb raky dahé däk.

¹⁶ ÿñh Jesus hã h'yy ka'eeh doo, patug tamah do tanyy bä ta wakään mahang, taw'ääts hẽ ti tahag'ääs, tamasa. Dooh taw'ääts hẽ tado bä tadaab yb bä Jesus hã h'yy ka'eeh do wób sa wë. Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ramasa ÿÿj patug tema bong doo, wakään temah doo. Ta wakään nyy bä, ti né hẽ hag'ääs.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahẽ n'aa ky n'aa hahÿÿh

¹⁷⁻¹⁸ Hahÿÿ da P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih doo gó: "Taw'ääts hẽ ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa",* näng mä P'op Hagä Do kyyh. "Taw'ääts hẽ moo bok do sa hã ramoo bok do säm ji banoo",† näng mä na-ääj hẽ ta kyy kerih do hã. Ti hyb n'aa na-ääj ji weh'ëeh, baad ji banoo Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahẽ n'aa baad moo bok do säm, jé tak'ëp Jesus ky n'aa her'oot doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do ma met'ëek doo.

* 5:17-18 Dew-Teronom 25.4 † 5:17-18 Rukas 10.7

19 Mamaa newë manä Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa see raky n'aa tapa bä. Pawóp hë, tamawoob hë tado bä ti ky n'aa tapaa doo, ti mahyb n'aa matakä sa kyyh.

20 Nesaa do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa see moo wäd bä, ji nabuuj gedoo sahõnh hë sa matym gó, ta wób rajeÿÿm hyb n'aa, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa.

21 P'op Hagä Doo, Kristo Jesus, äãs P'op Hagä Do pa hab'ëeh do na-ãäj sa matym gó òm ÿ mejüü baad maky daheeh hyb n'aa sahõnh hë a hä ÿ mejüü doo. Taw'ääts hë baad ub a h'yyb sahõnh hë sa hä. Séd demuun maher'ood, séd demuun magado sahõnh hë a najiis rado bä, a najiis ranado bä na-ãäj hë.

22 Mahyb n'aa jóh manä a moo madatoonh do ta see nuu gó, Jesus hä h'yy ka'eeh do wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Mahyb n'aa jóh bä, nepäh òm ta h'yyb hata hado däk nesaa do tamoo wät do paa hä. Taw'ääts hë baad makan'yyh, baad had'yyt hë mabawät hyb n'aa.

23 Meëg had'yyt manä naëng. A nahëë hyb n'aa taw'ääts hë mahäd eëëk na-ãäj uwa bëeh hejooñh doo, mah'yy gamahÿÿnh do hyb n'aa, mah'yy gamahÿÿnh do badoo wät hyb n'aa.

24 Wyt ta maab hë nesaa do ta wób moo bok doo. Ji metyy do pooj jé, baad raboo

bä ji bahapäh hyb n'aa, wyt ta maab hë nesaa do ramoo bok doo. Kejën nä nesaa do ta wób moo bok doo. Ta jawén kä ji bahapäh.

25 Ti hadoo né hë baad hadoo do hä. Wyt ta maab hë baad hadoo do ta wób ramoo bok doo. Ta wób baad hadoo do sa mo haj'aa, ta jawén ji bahapäh.‡

6

Karom kanep'aak do Jesus hä h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

1 Taw'ääts hë sa karom kanep'aak do baad sa kariw n'aa rawehëë had'yyt hë, P'op Hagä Do ta wób raky n'aa narejää hyb n'aa, ër metëëk do raky n'aa narejää hyb n'aa na-ãäj hë.

2 Dooh taw'ääts hë tado bä sa kariw n'aa raty n'aa gesyyg bä séd demuun Jesus hä rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Taw'ääts hë ta bahãñh ramoo bok sa kariw n'aa wë, sa wakään rabahadoo do hyb n'aa, Jesus hä rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, sa hä rakamahãñ do hyb n'aa na-ãäj né hë.

Mama met'ëëg ta ti a hä ÿ metëëk doo. Mamaher'ood sahõnh hë sa hä raky daheeh hyb n'aa.

Taw'ääts hë ji h'yy gada-jang ji wë hanäng do hä ky n'aa hahÿÿh

3 Jé te hub nadoo do ma metëëk péh, Jesus Kristo ër

‡ 5:25 Nayyw hë ji nahapäh do hyb n'aa ta see pé noo gó ta wób sa h'yyb, dooh Paw-Ro karën bä Tsimoot hyb n'aa jóh bä Jesus hä h'yy ka'eeh do wahë n'aa pan'aa tabasém bä.

Wahë N'aa ky n'aa ky nada-heeh péh, P'op Hagä Do ky n'aa ër mahetëk do ky nada-heeh péh,

⁴ ta daaj hë ta hã hë tah'yy kasab'ee tii. Dooch tahapäh pé ta tii. Tak'ëp ta ti hedoo do ragen'aak kyy p'ãã raky kedag bã. Nahëë hado däk ta ti sa hã. Ta ti han'aa hyb n'aa jewës doo, kep'uuk doo, ky n'aa rejãã doo, daap tah'yy ganäng do ta wób hã.

⁵ Ta ti hedoo do raky kedag had'yyt hë. H'yy gatema bok. Ta see hado däk sa h'yyb. Dooch sa h'yyb tym gó baad hadoo do awäd wäd bã. P'op Hagä Do hã rawén h'yyb däk, dajëër hyb n'aa red'oo.

⁶ P'op Hagä Do karën doo da ji aboo bã, tak'ëp baad hadoo do tanoo né ji hã, ji h'yy gada-jaa bã ji wë hanäng do hã, dooch ji hyb n'aa hüüm bã ti bahãnh.

⁷ Dooch ji manaa pé ji henäng noo gó. Dooch né hë ji mahüüm pé ji dajëp noo gó.

⁸ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë baad ji tsebé ji waa nyy bã, ji saroor enä bã.

⁹ Ta wób, tak'ëp ma näng do karën do raky daheeh da Nesaa Do Yb sa hã h'yyb tatuk doo. Kadëë bëëh hadoo da sa h'yyb tym h'yy gatamah doo gó rakarën do hã. Rah'yy karën do nes'aa d' sa hã, kasuud bong da, dooch d' rahyb n'aa jawyg wäd bã sa hã, sa daaj hë rakawatsik da.

¹⁰ Dajëër ji kamahãn doo, hajõng nesaa do du n'aa do tii. Ta wób, dajëër rakamahãn do hyb n'aa, reréd hõm Je-

sus hã rah'yy ka'eeh doo, sa daaj hë rabahoop rakarehe-jãã doo, tak'ëp dajëër rakarën do hyb n'aa.

Taw'ãäts hë P'op Hagä Do karën do hã ji h'yyb däk do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Õm Tsimoot, P'op Hagä Do sii hawät doo, tii d' madoo manäh. Baad hadoo do hã h'yyb däg. P'op Hagä Do karën do hã mah'yyb däg. P'op Hagä Do hã h'yy kae had'yyt hë. Ta wób makamahãn had'yyt hë. H'yy gajëë hõm manä P'op Hagä Do karën doo da mabawät do hã. Kaja hë denaa hë had'yyt hë er'ood ta wób sa hã.

¹² Jé tsyym kas'ÿÿ doo, tak'ëp né hë rawaj'aah raj'aa ketsë do sãm ragadoo hyb n'aa. Ti hadoo ÿ karën tak'ëp mah'yyb däg Kristo karapee heh'äät do mabahadoo hyb n'aa, edëb had'yyt do magadoo hyb n'aa, hÿ pong jé Jesus sii had'yyt hë mabawät hyb n'aa kã. Ta ti hyb n'aa õm P'op Hagä Do bats'yyt paa hajõk do ramaa newëë bã, baad ub mabaheroot noo gó Jesus hã mah'yy ka'eeh doo.

¹³ P'op Hagä Doo, sahõnh hë badäk hahÿÿ hã hanäng do tabed'ëëp. Kristo Jesus ky kaneh'ÿÿt baad hadoo do hã Pon-Sijo Pirato sii taber'oot noo gó. Ti hyb n'aa kã, P'op Hagä Doo, Kristo Jesus daheeh sa matym gó õm ÿ mejüü hahÿÿh:

¹⁴ Baad mamoo wäd õm ÿ mejüü do hã, õm raky n'aa natapaa hyb n'aa mamoo wät

do hã Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëeh bã kä.

¹⁵ Jesus Kristo matëeh da P'op Hagä Do an'oo bã, tah'yyb däng noo gó. Ti né hë P'op Hagä Doo, sahõnh hë weh'ëeh doo. Jããm né hë ti sahõnh hë bag'ããs doo. Sahõnh hë badäk hahÿ wahë n'aa sa wahë n'aa. Hyb n'aa jewyk do sa wahë n'aa.

¹⁶ Sét né hë ti nadajëp doo. Ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang tabawät. Ti hyb n'aa dooh ji haja bã p'eets hë ta hã ji kaja bã. Dooh hapäh péh, tabad'op hë da ji ty gepëeh. Taw'ãäts hë sahõnh hë raweh'ëeh tii. Taw'ãäts hë né hë tak'ëp tahaj'ap doo me tabagãã had'yyt hë. Ýÿ. Tii d' né hë. Taw'ãäts hë.

¹⁷ Mamejõ badäk hahÿ bã tak'ëp wekãp do sa hã, rah'yy kanasab'ee hyb n'aa. Maher'ood sa hã rah'yy kanasadä hyb n'aa sa ma hã. Nayyw hë tagawatsik tii. Ti hyb n'aa dooh ta hã ji h'yy kasadëe bã. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do hã rah'yy kasadä. Ti né hë tak'ëp hanoo do ji hã sahõnh hë ji karën do ji h'yyb tsebé n'aa.

¹⁸ Mamejõ wekãp do sa hã, baad hadoo doo, masa doo, sa wë hanäng doo me ramoo bong hyb n'aa. Taw'ãäts hë hajõng do sa mo haj'aa taw'ãäts hë hadoo doo. Taw'ãäts hë wë bedoh do ramasa.

¹⁹ Tii d' radoo bã da, ti anäng da ta sãm heh'äät do nahãnh do ragadoo do pan'aa hÿ pong jé P'op Hagä Do wë. Edëb had'yyt do ragadoo tii

bã.

²⁰ Tsimoot, baad manä a hã P'op Hagä Do anoo doo. Baad kanä P'op Hagä Do panyyg nadoo do daap kaher'oot do mahãnh. Maky gado manä karën do a hã ky kedak doo, "h'yy ganäng do ky n'aa" daap ramaneëenh do hã.

²¹ Ta wób raky dahé däk ta ti ky n'aa, ti raberéd hõm Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah.

Ý karën P'op Hagä Do ky enyym bë hã. Jããm hë kä.

2 Tsimoot Ta jawén Tsimoot hã Paw-Ro ma erih do hahÿh

¹ Paw-Ro ÿ ti hÿh, P'op Hagä Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejüü do see ÿ bahado däk doo. ÿ tamejüü ÿ baher'oot hyb n'aa ta wób sa hã, Kristo Jesus hã ji h'yy kae bä, hÿ pongjé ta pa had'yyt hë ji bawät da. Ti né hë ti ji hã taky n'aa enooh doo.

² Öm ÿ edëng Tsimoot, tah ÿ hadoo doo, ÿ kamahän doo.

ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo ër Wahë N'aa na-ãäj hë ky en'yym a hã. ÿ karën öm rat'yyd mehün, baad öm rah'yyb n'yym.

Taw'ääts hë h'yy ganajëng doo me ji gadoo ji ahoop do ky n'aa hahÿh

³ P'op Hagä Do wë ÿ h'yy gadajang a hyb n'aa. P'op Hagä Do wë ÿ moo wät hëp ÿ hanäm doo me, wahëh ÿ makü rabahed'oo do paa da. ÿ hyb n'aa es'ee had'yyt hë öm ÿ ky n'aa etsëë bä, adëb bä ÿ ky n'aa etsëë bä, atsëm ÿ ky n'aa etsëë bä.

⁴ Tak'ëp ÿ karën öm ÿ bahëgää paawä, tak'ëp ÿ tsebë hyb n'aa paawä. Hyb n'aa manabaan hã ÿ mabaoot do ër ketyn höm bä.

⁵ Baad ÿ hyb n'aa esee nyy da t'öp madäk doo me mah'yy ka'eeh Jesus hã. ÿ hapäh, a hoonh Roots häd näng do

hadoo, a ÿn Ew-Nis häd näng do hadoo né hë mah'yy kae däk.

⁶ Ti hyb n'aa, taw'ääts hë p'aa hënh mah'yy kadaw'uuh, baad mamoo wät hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee anoo do paa a hã, a nuu gó moh ÿ ÿ dasooh noo gó.

⁷ Ta ti ÿ wén näng, P'op Hagä Do Sahee dooh ji eÿÿm bä tan'oo bä. Ji h'yyb tym tahej'oonh, ta karën do ji bahajaa hyb n'aa. Tanoo ji kamahän doo. Tanoo ji hã ji bahajaa hyb n'aa ji h'yy keb'aah nesaa do hã.

⁸ Ky hebyy manä Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa maher'oot do hã. Nu mebyy manä hëp ÿ n'aa, Kristo hyb n'aa ÿ radawäts gëet do hyb n'aa. Taw'ääts hë P'op Hagä Do hejój me mabahoop nemon ÿ ër rarejä bä panyyg hanäm do hyb n'aa.

⁹ P'op Hagä Do né hë ti ër hed'ëep do paa banesaa do mahänh. Èr tasëew höm tsyt hë ta wë, takarën doo da ër babok hyb n'aa. Ji mo haj'aa jawén nado ji tabasëew höm. Ji tawén sëew höm, sahönh hë tadu dahäng do pooj jé tii da takarën do hyb n'aa. Kristo Jesus hyb n'aa taky enyym ër hã, ër takamahän, nes'aa né paawä ëër.

¹⁰ Hÿh kä, Kristo Jesus, ji h'yyb tym dëeb bahyng do hã ër hã taky enyym, ër takamahän, ër hã tametëh. Kristo ahäj jëng dajëb hejój paah. Èr da genyyh. Ta ky n'aa hanäm do hã tametëh ër hã ji edëb had'yyt hë do tyw

n'aa.

¹¹ P'op Hagä Do ÿ tasëew hõm, ta ti ky n'aa rod, Jesus mejüü do na-ãäj hë ÿ bahadoo hyb n'aa, ÿ ma metëek hyb n'aa ta ky n'aa.

¹² Ti hyb n'aa ÿ bahoop ÿ radawäts gëet doo. Ti hado né paawä ÿÿh, dooh ÿ hebyy bä ta ti hyb n'aa. ÿ hapäh ta ti ta hä ÿ h'yy ka'eeh doo, Kristo. Baad ÿ bahapäh ta ti tahajaa baad tabahag'ãäs ta ky n'aa hä ÿ tanoo doo, tamatëeh bä kä.

¹³ Menyww had'yyt hë a h'yyb gó a hä ÿ ma met'ëeg wät doo. Taw'ãäts hë hadoo do ky n'aa né tii. Taw'ãäts hë Jesus hä mah'yy kae had'yyt hë. Taw'ãäts hë sahõnh hë makamahän had'yyt hë. Ær hajaa Jesus hä er h'yy ka'eeh, ta wób er kamahän, séd er h'yyb hedoo do hyb n'aa Kristo Jesus hä.

¹⁴ P'op Hagä Do Sahee er h'yyb gó hawät do hejój me baad manä a hä P'op Hagä Do anoo do paah, ta ky n'aa, ta see hadoo tanadoo hyb n'aa da.

¹⁵ Mahapäh né hë, sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do Asija häd näng do häj n'aa bä hena do ÿ raberéd wät. Pigeer, Emok häd enäh doo, ti na-ãäj né hë ÿ reréd wät.

¹⁶ ÿ karën Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do t'yyd mehīn Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ãäj né hë, hajõõ nuu me ÿ h'yy gadajang tan'oo bä do hyb n'aa. Dooch tanu mebyy bä hëp ÿ n'aa, ÿ radawäts gëet do hä.

¹⁷ Roma bä takajaa noo gó, baad ÿ tabesoos jé pad'yyt hë, ÿ tawyyd kån.

¹⁸ ÿ karën Jesus Kristo, er wahë n'aa, t'yyd mehīn Onesip hä, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Baad mabahapäh né hë tak'ëp ÿ Onesip masa paa Epeso häd näng do panang bä.

2

¹ Õm kä tah ÿ hadoo doo, tak'ëp h'yy kahejój Jesus hä mah'yy ka'eeh do hä. Õm da Kristo Jesus h'yyb hej'oonh, ky enyym do hyb n'aa a hä.

² Ta ti mamaa napäh do ÿ metëek doo, hajök her'oot doo, ÿ karën matab'ëes ajyy baad hadoo do sa hä, ta wób rama metëek hajaa doo kä.

³ Warahén baad habok do raky daheeh sa wahë n'aa kyyh, ragadoo na-ãäj hë rahoop doo. Ti hadoo taw'ãäts hë nemon ÿÿ magado Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ky n'aa rarejää do na-ãäj né hë.

⁴ Warahén baad habok doo, dooh rah'yy kawapëen bä warahén nadoo do ramoo bok do hä. Tii d' rawén d'oo, sa wahë n'aa rah'yyb en'yym do hyb n'aa. Õm na-ãäj hë, Jesus Kristo warahén n'aa hadoo mabahadoo do hyb n'aa, h'yy kawapëen manä Jesus er wahë n'aa manejüü do hä.

⁵ Jé tsyym kas'ÿÿ doo, wajaah doo, dooh tagado bä j'aa ketsë do säm, kas'ÿÿ do ky n'aa jaw'yyk do taky nadahë bä. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë

kas'ÿÿ doo, waj'aah do hadoo mabad'oo. Taw'ääts hē baad maky daheeh Jesus ōm tamejūū doo.

6 Taw'ääts hē jé gēew gó tak'ēp moo wāt doo, pooj jé tagadoo ta joom s'ēēb. Taw'ääts hē tii d' mabahadoo. Tak'ēp baad ub mama met'ēēg, mamaher'ood Jesus ky n'aa, ta sām magadoo hyb n'aa.

7 Mahyb n'aa newē ta ti a hā ÿ her'oot doo. Tii d' madoo bā, ōm P'op Hagā Do h'yy gan'yyh sahōnh hē mabahapāh hyb n'aa takarēn doo.

8 Jesus Kristo mahyb n'aa es'ee, ganā wāt do dajēp do paa P'op Hagā Do an'oo bā, Dawi makū panaa paah. Ti ky n'aa hanām do rod n'aa ÿÿh.

9 Ti ky n'aa hyb n'aa ÿ rarahejāā, ÿ rawén moo maw'yyd dāk haak sapuuw hadoo doo me. Mo haj'aa dahej'ēēp do hadoo ÿ ran'oo bā. Tii d' né paawā ÿ rabad'oo, P'op Hagā Do kyyh dooh takamaw'yyd bā. Dooh mesoo péh. Ta ti awād had'yyt hē badāk hahÿ haw'ääts hē.

10 Ti hyb n'aa ÿ gadoo né hē ÿ ahoop do sa mo haj'aa. ÿ wén gadoo tii, P'op Hagā Do asēew hōm do sa hyb n'aa, ramaa napāh hyb n'aa ta ky n'aa, sa h'yyb Kristo Jesus bed'ēēp hyb n'aa, banām doo hēnh ta sii ta bag tak'ēp gabarēēh do mahang rababoo had'yyt hē

hyb n'aa.*

11 Te hub né hē hahÿÿh:

Kristo hyb n'aa ji dajēb bā, ta sii ji baboo dāk da.

12 Ji gado bā had'yyt hē ji ahoop do Kristo hyb n'aa,

ji bag'ääs da ta sii.

Kristo ji ky n'aa jejēn bā,

ji na-āāÿ hē ta ky n'aa jejēn da P'op Hagā Do hā.

13 Dooh né paawā baad ji awād bā had'yyt hē Kristo sii,

ji tahagāā had'yyt hē,

ji takamahān had'yyt hē.

Dooh tahaja ta daaj hē taky kehÿÿd bā.

Taw'ääts hē ji moo wāt P'op Hagā Do gen'aak do ky n'aa hahÿÿh

14 Mamaher'ood ta wób sa hā a hā ÿ her'oot doo. P'op Hagā Do matym gó mamejō sa hā raky kaned'aak hyb n'aa kyy p'āā. Dooh baad tado bā ji ky kedak doo. Taw'ääts hē nado ti maa new'ēē do sa hā. Tarejāā maa new'ēē doo.

15 Taw'ääts hē baad mama met'ēēg P'op Hagā Do ky n'aa, P'op Hagā Do gadoo hyb n'aa mamoo wāt doo. Taw'ääts baad hadoo do moo wēēd mabahadoo. Baad ÿ wén karēn mamoo wāt, manu manebying hyb n'aa mamoo wāt do hā, baad ub mama metēēk hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa.

16 Mamaa newē manāh, P'op Hagā Do nahapāh do

* 2:10 Paw-Ro ky dawuh bā paawā tanahoop hyb n'aa, dooh paawā raky n'aa napēē bā Jesus ky n'aa. Dooh redēb bā tii bā P'op Hagā Do wē. Ti hyb n'aa Paw-Ro gadoo tahoop doo.

her'oot doo da her'oot doo, daap hadoo do ky n'aa her'oot doo. Er'ood manä sa sii. Dewë hä magyys hë ta ti hedoo do rababoo däk P'op Hagä Do mahänh.

¹⁷ Kah'üüm rama metëek doo, nahëe saraa ji hä ket'ëe hõm do hadoo. Ti hyb n'aa, awäd manä sa mahang. Imenëw, Piret häd enäh do ta ti hed'oo do sa wób.

¹⁸ Reréd hõm baad hadoo do ky n'aa. Èr ganä wät paah, sa nooh. Dooh ji ganä wäd bä ta jawén, sa nooh. Daap ta tii d' rama metëek. Ti hyb n'aa sa kyyh maa new'ëe do wób dooh baad raky dahé boo P'op Hagä Do panyyg.

¹⁹ Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh. Te hub né hë tii. Taha-jaa ta kyy hä ji h'yy kasadëe bä. Dooh taky kahÿÿd bä. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hapäh ta hä h'yy ka'eeh doo." Hahÿÿ da ji tamejüü: "Taw'ääts hë nesaa do mahänh dawëe rakan'yyh Jesus sa wahë n'aa ramaneëenh doo."

²⁰ Tak'ëp ma näng do tób bä ti anäng waa hood k'ääts tég gabarëeh do s'ëeb ta wób, k'ääts tég hawak do s'ëeb ta wób. B'aa s'ëeb, tsäng s'ëeb hedoo do ta wób. Ky n'aa gebah do s'ëeb, hanäm do hood tii. Ky n'aa ganebah do s'ëeb, hanäm do hood nado tii.

²¹ Ti hadoo Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. Ji daaj hë baad ji kanä bä nesaa do mahänh, hanäm do hood

hadoo ji. Hanäm do ji moo wät hyb n'aa, ji P'op Hagä Do asëew hõm tsyt hë. P'op Hagä Doo, èr Kariw N'aa ma hä èr hajaa èr moo boo bä tii bä, tsyt hë èr tabasëew hõm do hyb n'aa.

²² Ti hyb n'aa baad kanä pahëew h'yyb hadoo do nesaa do hä mahänh. Taw'ääts hë baad hadoo do hä mah'yyb däg. Mahüüm had'yyt hë Jesus hä mah'yy ka'eeh doo. Mahüüm had'yyt hë P'op Hagä Do makamahän doo, a da hadoo do makamahän do na-ääj né hë. Mahüüm had'yyt hë a h'yyb hanäm do sa hä. Tii da ÿ karën mabad'oo ta wób sa sii, h'yyb näm doo gó Jesus hä raber'oot do sa sii.

²³ Mamaa newë manä daap ke'aanh doo, daap kaher'oot doo. Mahapäh ti né hë du n'aa kawajään doo gó raky kedak doo.

²⁴ P'op Hagä Do sii moo heb'ook doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, taw'ääts hë dooh ky ked'aak do rado bä. Taw'ääts hë kaja hë denaa hë sa h'yyb ramahüüm sahõnh hë sa wë. Taw'ääts hë da baad rama metëek. Taw'ääts hë dooh renyyw bä h'yy gaëenh doo.

²⁵ Taw'ääts hë kaja hë denaa hë rama metëek sa hä ganen'aak doo. Nepäh P'op Hagä Do h'yyb wareem bä, baad hadoo do ky n'aa raba-hapäh, raky daheeh hyb n'aa.

²⁶ Ta tii kä baad däg p'aa hënh sa h'yyb tym hanäm

† 2:26 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

do hã kä. Baad rakanä däk tii bã sa hã Dijab† wadii do mahãnh, tamesoo do paa mahãnh. Ta ti hedoo do Dijab mesoo do paa hadoo, takarën do ramoo bok hyb n'aa.

3

Sahõnh hẽ gawatsig hõm do pooj jé panyyg n'aa hahy̆y̆h

¹ Mahyb n'aa es'ee ti hahy̆y̆h: Sahõnh hẽ gawatsig hõm do pooj jé, tak'ëp da tanesaa ji hã.

² Sa hã hẽ had'yyt hẽ rahyb n'aa newëe da ti noo gó. Rahyb n'aa hũüm magyys hẽ da sa ma. Sa daaj hẽ raj'aa etsë da. Sa hã hẽ rah'yy kasab'ee da. P'op Hagä Doo, ta wób na-ãaj hẽ raky n'aa rejãã da. Sa yb, sa y̆y̆n, dooh d' raky dahé bã. Dooh d' taw'ãäts hẽ tado sa hã ragadoo doo. Dooh da P'op Hagä Do rawehëe bã.

³ Dooh da rakamahãn péh. Maneban sa da hadoo do sa mo haj'aa. Ta wób da ranu mer'oot, raky n'aa rejãã da. Dooh da sa h'yyb ramedug bã nesaa do hã. Dooh d' rat'yyd mehĩn péh. Sahõnh hẽ da rarejãã rakarën doo da. Dooh d' ragenaag bã baad hadoo doo.

⁴ Baad raky kenäw né paawä, ta wób da raky n'aa her'oot sa majĩ hã. Daap hẽ ragado nyyh sa h'yyb tym. Sa daaj hẽ sa hã rabahajaa, sa hã. Rah'yy karën do rakamahãn da. Dooh da P'op Hagä Do hã rakamahãn bã.

⁵ P'op Hagä Do karën do ramoo bok ji edoo né paawä,

j'ooj madäk doo me tii d' rabad'oo. P'op Hagä Do hejój raty n'aa ges'yyk. Dawëë kanä da ta ti hedoo do sa mahãnh.

⁶ Ta ti rah'yyb wedii ragadoo hyb n'aa sa tób bã. Tii bã rahajaa rawedii y̆y̆j wób h'yy gatemah doo, ta ti y̆y̆j raky sũüt hyb n'aa rahe'oot doo. Ta ti hedoo do y̆y̆j hajõng sa hã nesaa doo, nesaa do jawén sa h'yyb tym bawät do hyb n'aa.

⁷ Ta ti hedoo do y̆y̆j ta tii d' had'yyt rakarën rama kametëek, dooh paawä rahaja bã rah'yy kadawuung bã baad hadoo do ky n'aa hã.

⁸ Ta ti hedoo doo ma matëg oow, baad hadoo do ky n'aa majĩ tii. Janes, Jãm häd enäh do hadoo tii, Mosees hã rah'yy kawapëen do paah. Baad nado wäd ta ti sa h'yyb tym. Dooh P'op Hagä Do karën wäd ta tii, heh'äät ub nadoo do hyb n'aa ta hã rah'yy ka'eeh doo.

⁹ Sahõnh hẽ rah'yy genäh da sa hã. Ti hyb n'aa dooh da rahũüm bã ta bahãnh. P'ooj ub habok do paa hadoo da, Janes, Jãm häd enäh do paah.

Taw'ãäts hẽ ji ky dahé had'yyt hẽ P'op Hagä Do panyyg ji hã rama metëek doo

¹⁰ Mahapäh né ti y̆ ma metëek doo, nyy da y̆ bawät do baad ub, h'ëed hyb n'aa y̆ bawät. Mahapäh né ti nyy da y̆ h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã, nyy da h'yyb jawyk doo gó y̆ bawäd wät, nyy da sahõnh hẽ y̆ kamahãn, nyy da h'yy

ganajëe hõm doo me ÿ bawät ÿ rarejã né paawä.

¹¹ Mahapäh né hë nyy da ÿ rarejã, nyy da ÿ bahoop do sa mooh. Mahapäh né hë ti nyy da ÿ rano n'aa masoo panang Än-Tijoka, Ikonijo, Ris häd enäh doo bä. Sahõnh hë ta ti ÿ ahoop do mahãnh, ÿ rarejã do mahãnh ÿ P'op Hagä Do ed'ëep.

¹² Sahõnh hë P'op Hagä Do karën doo da hawät do karën doo, Kristo Jesus karapee rabahadoo do hyb n'aa, rarejã né da.

¹³ Nanäng ky nesaa doo, j'ooj madäk doo me ky ken'yym doo, ti bahãnh däg da sa hã nesaa doo. Rawedii da ta wób, ta ti rawedii na-ääj né da sa hã.

¹⁴ Õm kä, baad maky dahé had'yyt hë ÿ karën, a hã rama metëek do paa hã. Mahapäh né ti baad a hã mama kametëek do paah, baad mabahapäh hyb n'aa õm ma metëek do paah.

¹⁵ Õm karapee noo gó õm rama met'ëeg wät tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do kyy kerih doo. Ta ti õm tah'yy gan'yyh, mabahapäh hyb n'aa nyy da õm P'op Hagä Do bed'ëep Kristo Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

¹⁶ Sahõnh hë P'op Hagä Do kyy kerih doo, P'op Hagä Do né hë ti hanoo. P'op Hagä Do né hë ti h'yy gan'yyh raberih hyb n'aa. Ta tii hã baad ub panyyg hanäm do ji metëek. Ta tii hã ji metëeh ta wób sa hã resõots hõm doo. Ta tii hã ji ma metëek ny hadoo do

ji eréd hõm doo. Ta tii hã ji metëeh nyy da P'op Hagä Do karën doo da ji bawät.

¹⁷ Ti hyb n'aa kä, ramaa newë bä, raky dahé bä, baad né hë P'op Hagä Do karapee rabahajaa ramoo boo bä sahõnh hë baad hadoo do P'op Hagä Do karën doo.

4

¹ Kristo Jesus matëeh bä kä taky n'aa etyy da sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong doo, hedëp doo, dejëp do na-ääj hë. Ti awät do hyb n'aa, tadu doo do hyb n'aa tabag'ääs doo, P'op Hagä Do matym gó, Kristo Jesus matym gó na-ääj hë õm ÿ mejüü hahÿÿh:

² Maher'ood panyyg hanäm do sahõnh hë sa hã. Maher'ood sa hã rakarën bä ramaa newë bä, rakanarën bä na-ääj né hë. Maky geãm sa hã baad ranaboo bä. Manabuuj gedo baad nadoo do moo bok doo. Mah'yyb tsebé sa hã, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa. Taw'ääts hë h'yyb jawyg gó mama met'ëeg sa hã.

³ Tii d' ÿ wén karën mabad'oo, ti awät do hyb n'aa ti noo gó dooh rakarën bä ramaa newë bä panyyg heh'äät ub do hã ma kamahetëk doo. Resoos da sa ma matëg n'aa, ragen'aak do rama metëek hyb n'aa sa hã. Tii da rawén d'oo, rah'yy karën doo da rababok do hyb n'aa.

⁴ Raty n'aa ges'yyk da baad hadoo do ky n'aa. Ramaa newë däg kån da panyyg daap menyuh doo.

⁵ Ōm kā, baad menyyw had'yyt hē a h'yyb tym kā. Magado Jesus hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ahoop do ji raky n'aa rejāā doo. Maher'ood Jesus ky n'aa hanām do ta wób sa hā. Baad mamoo wād. Magawatsiig hōm sahōnh hē, a hā P'op Hagā Do anoo do mamoo wāt do pan'aa.

⁶ Tii d' ŷ wén karēn mabad'oo, edaa dāk do hyb n'aa ŷ radaj'ēep. P'op Hagā Do hā ŷ kan'oo dāk ŷ dajep bā.

⁷ Tak'ēp wajaah doo, tsyym kas'ŷŷ do hadoo paa ŷŷh. Tak'ēp ŷ moo wād wāt Jesus ky n'aa ŷ her'oot do hā. ŷ haja dāk hā ŷ P'op Hagā Do karēn doo. Tsyym kas'ŷŷ doo, wajaah do kajaa do hadoo ŷŷh. Doo paa hēp ŷ ŷ eréd bā Jesus hā ŷ h'yy ka'eeh doo.

⁸ Hŷ jawén, p'aa hēnh Jesus bahyng bā, ŷ gadoo da ŷ moo wāt do sām, P'op Hagā Do karēn doo da ŷ moo wād wāt do sām. Jesus Kristo, baad had'op doo, nes'ōōs doo me sahōnh hē sa hā ky n'aa etyy doo, anoo da hā ŷ tii. Hā ŷ had'yyt nado tabanoo. Tanoo né da ta hā baad gad'aa do sa hā na-āāj né hē.

Tsimoot hā Paw-Ro ma-her'oot nyy d' rabad'oo ta hā ky n'aa hahŷŷh

⁹ ŷ karēn paawā nayyw hē mabana wē ŷŷ,

¹⁰ Demas ŷ teréd wāt do hyb n'aa. Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do rah'yyb padēek do hā tah'yyb dāg

dāk, takamahān kān, ŷ tawén eréd hōm. Tesaronika hēnh tabahōm. Ēr hŷŷj hadoo do Keresēn hād nāng do ahōm Garata hād nāng do hāj n'aa hēnh. Tiit ahōm Dar-Masija hēnh.

¹¹ Jāām né Rukas haym hata ŷŷ. Mabana bā da, ŷ karēn mamana a sii Maah-Ko. ŷ karēn ŷ tamoo masa.

¹² Tikiko ŷ mejō hōm Epeso panang hēnh tabahōm hyb n'aa, t'īī hēnh tamasa hyb n'aa.

¹³ Mabana bā da mamana a sii saror ŷ hebaan doo, aj'yy Kar-Pos hād nāng do wē ŷ eréd dāk doo, panang Torowas hād nāng doo bā. Mamana na-āāj hē ma kahé bāh kerih doo, kap'ōōj dāk doo. Mamana na-āāj hē ta byyh s'ēeb ta hā kerih do na-āāj né hē. Ta ti né tak'ēp ŷ karēn up doo.

¹⁴ Aresān, sapaar s'ēeb moo hew'ēet doo, hajōng nesaa do tamoo wāt hā ŷŷ. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da tii.

¹⁵ Baad mamatakā ōm Aresān narejāā hyb n'aa. Tak'ēp né hē tahyb n'aa wareem Jesus ky n'aa ēr her'oot do hā. Ēr her'oot do majīī né tii.

¹⁶ Jāām né hē pooj jé hā ŷ rakamaj'īī do ky n'aa ŷ her'oot noo gó, tabad'op hē ŷ rahadaa hōm ŷ raky masa hyb n'aa paawā. ŷ karēn P'op Hagā Do mabaan hōm ti ŷ ramanasa doo.

¹⁷ ŷ né paawā neheda sa hā, P'op Hagā Do ti ŷ tahada,

ỹ tah'yyb hej'oonh. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ Jesus ky n'aa ỹ hajaa ỹ her'oot sahõnh hẽ Judah buuj nadoo do sa hã. Ỹ P'op Hagä Do ed'ëep ỹ rada-jëëb mahãnh.

¹⁸ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ỹ ted'ëep da sahõnh hẽ ne-saa do mahãnh. H'yyb nyyw gó ỹ tamahũũm da hỹ pong jé tabag'ããs bã. Taw'ããts hẽ P'op Hagä Do ji j'aa etsëë had'yyt hẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ããts hẽ.

¹⁹ Mamaher'ood Pisiir, ta patug Akira daheeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Mama-her'ood na-ããj hẽ Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ããj né hẽ, ỹ hyb n'aa esee sa hã.

²⁰ Eras baym Korĩn bã. Toropimo ỹ eréd sooh panang Mirét häd nãng doo bã, nahëe nãng do hyb n'aa.

²¹ Ỹ karẽn mahyb n'aa bawaad tabahahëëm do pooj jé makajaa hyb n'aa babã. Ajyy Ew-buh, Pudẽn, Rĩn häd enäh doo, ỹỹnh Karaw-Dija häd nãng doo, hajõk ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ, õm mã rahyb n'aa esee.

²² Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ ky n'aa etsëë a h'yyb tym gó tabawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ỹ karẽn P'op Hagä Do ky enyym sahõnh hẽ bẽ hã. Jããm hẽ kã.

Tiit Tiit hã Paw-Ro ma erih do hahÿh

¹ ÿ Paw-Ro, P'op Hagä Do karom seeh, Jesus Kristo mejüü do see ÿ ti hÿh. ÿ Jesus mejüü ÿ masa P'op Hagä Do asëew bong doo, baad ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do karën doo da ji bawät hanoo doo, rabahapäh hyb n'aa.

² Ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do wë sa h'yyb tym nadajöp do ragada. Sahõnh hë tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Doo, wanadii doo, taky n'aa eno däk paa ji h'yyb tym hawäd had'yyt do ta wë.

³ Hÿh kä, tah'yyb däng do noo gó, ÿ ber'oot do hã P'op Hagä Do metëeh nanäng taky däng do paah. P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëeb h'yyb däng hã ÿÿ, ÿ tamejüü, ta ky däng do ÿ baher'oot hyb n'aa, ÿ wén metëek ta wób sa hã.

⁴ ÿ ky n'aa edëng òm Tiit, nemon ÿÿ Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ÿ hado däk doo. ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër h'yyb tym dëeb na-ããj hë ky en'yyim a hã. ÿ karën baad òm rah'yyb n'yyim.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëew hõm do ky n'aa hahÿh

⁵ Òm ÿ eréd gëet tsyt dëeg hã Keret häd näng doo bã, baad nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang hanäng do mabenäm hyb n'aa, tsyt dëeg bã hanäng do panang bã Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa mabasëew hõm hyb n'aa òm ÿ mejüü do paa hadoo da.

⁶ Jããm hë masëew baad tawäd bã. Taw'ãäts hë dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ãäts hë sét ub ta ÿÿm Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa hã. Taw'ãäts hë dooh ta ÿÿm tawad'ii bã ÿÿnh see sii. Ta taah kä, taw'ãäts hë Jesus hã rah'yy ka'eeh. Taw'ãäts hë dooh ta taah raky n'aa etsä bã nu meby n'aa näng do hã. Taw'ãäts hë Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa taah ky dah'eeh do sa yb hã.

⁷ P'op Hagä Do wë Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagä n'aa moo wät do hyb n'aa, taw'ãäts hë baad ub had'yyt hë tabawät, dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ãäts hë dooh h'yy kasab'ee do tado bã tii. Taw'ãäts hë dooh kawaj'ään yb tado bã. Taw'ãäts hë dooh jarakë hedoo do heëk do tado bã. Taw'ãäts hë dooh kahep'uuk do tado bã. Taw'ãäts hë dooh dajëer jawén hawät do tado bã.

⁸ Taw'ãäts hë baad tagadoo ta wób ta tób bã. Taw'ãäts hë baad hadoo do kamahän do tii. Taw'ãäts hë kaja hë denaa hë ta h'yyb tamahüüm tabawät do hã. Taw'ãäts hë baad hawät do ti ta wób sa wë. Taw'ãäts hë tsyt hë P'op Hagä Do wë tabawäd

had'yyt hē. Taw'ääts hē tah'yy keb'aah nesaa do hā.

⁹ Taw'ääts hē Jesus ky n'aa er ma metëek do baad taky daheeh, tabahajaa hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa tama metëek ta wób sa hā, tabahajaa hyb n'aa tah'yyb en'yyim sa hā, raky daheeh hyb n'aa ky n'aa heh'ääts ub do ky n'aa, tabahajaa hyb n'aa ky n'aa heh'ääts do maji hā tametëeh res'õs doo.

¹⁰ Tii da ÿ wén erih, hajök rah'yy kawereem däk do hyb n'aa heh'ääts ub do ky n'aa hā. Daap hadoo do rama met'ëeg kån, ta wób rawedii. Ta ti hedoo do sa mahang hajök ji hā ramejüü Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji bawät.

¹¹ Taw'ääts hē ji ky meduuk ta ti hedoo doo. Ji wén meduuk, Jesus hā h'yy ka'eeh do wób, sa panaa hē, raky dahé kån do hyb n'aa nanäng ma matëg oow panyyg, baad rawén ky nadahé wät baad hadoo do ky n'aa hā. Dajëer ragahëen do hyb n'aa né hē ta ti rama metëek, nu meby n'aa nyy né paawä dajëer ji gahëen bä ta hyb n'aa.

¹² Hahÿÿ da tsyt dëeg hā Keret häd näng do buuj seeh, noo ese do her'oot paa Keret buuj sa ky n'aa: "Noo kanesa had'yyt hē Keret buuj", näng mäh. "Tabanes'aa hedoo. Moo nehøj, tsyym nehøj, h'yyb nehøj. Ta bahänh haw'aa doo", näng mä ta kyyh.

¹³ Te hub né hē Keret buuj sa ky n'aa ta her'oot do paah.

Ti hyb n'aa manabuuj gedo Keret buuj Jesus hā h'yy ka'eeh do daap hadoo do ky dah'eeh doo, baad raky daheeh hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa,

¹⁴ raberéd hōm hyb n'aa Judah buuj panyyg ub hadoo doo, noo kanesa doo. Mamejō reréd hōm hyb n'aa ajyy baad hadoo do ky n'aa ty n'aa ges'yyk do sa hā mejüü doo.

¹⁵ Baad tado bä ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó, baad däg sahōnh hē ji hā. H'yyb tym nasaa do hanäng do hā, Kristo Jesus hā h'yy kana'eeh do hā, sahōnh hē nesaa däg ta hā. Baad nado wäd ti sa h'yyb. Nesaa do rahyb n'aa newë had'yyt hē. Dooh rah'yy kamedug wäd bä nesaa do hā, baad nado wäd do hyb n'aa sa h'yyb tym.

¹⁶ P'op Hagä Do rahapëë né paawä m', sa nooh, ramoo bok do hā daap ramenyyh ji bahapäh. Tak'ëp nesaa do ta ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gannen'aak. Dooh raky dahé bä P'op Hagä Do kyyh. Tabad'op hē baad hadoo do rahajaa pé ramoo boo bä.

2

Baad hadoo do ky n'aa ji tama metëek doo da ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

¹ Õm kã, taw'ääts hē baad hadoo do ky n'aa hana do mama met'ëeg Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā.

² Ajyy wehëh hedo padëek do sa hā mama met'ëeg,

kaja hē denaa hē sa h'yyb ramahũũm hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hã, baad rababok hyb n'aa, sa hã ta wób raweh'ëeh hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hã, rah'yy keb'aah hyb n'aa nesaa do hã. Mama her'ood sa hã, baad ub P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, ky n'aa hanäm do baad ub raky daheeh hyb n'aa. Mamaher'ood sa hã, ta wób rakamahän hyb n'aa baad ub. Mamaher'ood sa hã, rah'yy ganejê hõm hyb n'aa P'op Hagä Do karën doo da ji bawät do hã.

³ Ti hadoo ÿÿj wehëh hedo padëek do sa hã kä. Mama her'ood, P'op Hagä Do karën up doo da rababok hyb n'aa, P'op Hagä Do hã had'yyt hē rah'yyb padëek hyb n'aa na-ääj né hē. Mamaher'ood sa hã, ta wób ranu maner'oot hyb n'aa. Mamaher'ood sa hã, jarakê hedoo do noo rana-hadoo hyb n'aa. Taw'ääts hē baad hadoo do ti rametëek.

⁴ Tii bä kä rahajaa rama met'ëëg bä kä ÿÿj wanehëh nä doo kä, sa patug, sa taah rakamahän hyb n'aa,

⁵ sa h'yyb ramesoo hyb n'aa baad nadoo do ji h'yyb karën do jawén ranabok hyb n'aa, baad rakan'yyh baad hadoo do hã rababok hyb n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa sa tób bä, raky en'yyim hyb n'aa, sa patug raky daheeh hyb n'aa na-ääj né hē. Taw'ääts hē tii da ÿÿj wanehëh nä do rabad'oo, sa hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa ta wób raky n'aa narejää hyb n'aa.

⁶ Hÿÿ kä, ajyy wanehëh nä do hã kä. Tak'ëp péj mama her'ood sa hã, sa h'yyb rame-soo hyb n'aa ji h'yyb karën do jawén ranabok hyb n'aa.

⁷ Õm kä tii, taw'ääts hē baad hadoo do mamoo wäd had'yyt hē, a hã ta wób rahegää bä, mabawät doo da rakarën rababok hyb n'aa. Mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa t'öp madäk doo me, j'ooj madäk doo me nado. Maky n'aa manesuj manä P'op Hagä Do ky n'aa mamet'ëëg bä.

⁸ Baad mama met'ëëg baad hadoo do ky n'aa, raky nasëm hyb n'aa õm, a majiĩ hedoo do ranu mebyng hyb n'aa ranaw'yyt do hyb n'aa baad nadoo do er ky n'aa.

⁹ Mamaher'ood sa karom kanep'aak do sa hã, sa kariw n'aa raky dahé had'yyt hē hyb n'aa sahõnh hã. Mama her'ood sa hã, sa kariw n'aa rah'yyb en'yyim hyb n'aa. Mamaher'ood sa hã, raky ganadoo hyb n'aa sa kariw n'aa.

¹⁰ Mamaher'ood sa hã ranets'ëek hyb n'aa sa kariw n'aa ma. Taw'ääts hē baad ub rababoo had'yyt hē, sa kariw n'aa rah'yy ganenäh hyb n'aa sa hã. Tii bä, sahõnh hē baad ramoo bok do hyb n'aa, baad ub ta wób rabaher'oot da P'op Hagä Doo, er h'yyb tym dëeb ky n'aa hã.

¹¹ Ta ti ÿ wén erih, tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym ji hã tametëeh, nes'aa né hē paawä ji. Ti hyb n'aa, sahõnh hē badäk hahÿÿ bä habong do ta hã h'yy ka'eeh do tabed'ëep

nesaa do mahãnh, hỹ pong jé ta pa rababok hyb n'aa.

¹² Ji hã tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym do hã, ji tametëek ji moo nawäd wät hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak doo. Ji tametëek badäk hahỹ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb karën do ji beréd hõm hyb n'aa. Ji tametëek ji h'yyb ji mesoo ji h'yyb karën do jawén ji nawät hyb n'aa, baad hadoo do ji moo wät hyb n'aa, P'op Hagä Do karën do hã ji h'yyb däk hyb n'aa na-ãäj né hẽ badäk hahỹ hã ji bawät nä bã.

¹³ Tii da ër babok, baad ër gada do hyb n'aa Jesus Kristo ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang p'aa hënh takasee doo. P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo, ji h'yyb tym dëeb në tii.

¹⁴ Ta daaj hẽ takan'oo däk dajëb hã ër hyb n'aa, sahõnh hẽ nesaa do mahãnh ër tabed'ëep hyb n'aa, nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, ta karapee baad hadoo do moo bok do karën do ër bahado däk hyb n'aa.

¹⁵ Taw'ääts hẽ ky n'aa jawyk doo me mama met'ëeg ta ti õm ÿ ma erih doo. Tak'ëp péj mamaher'ood sa hã raky daheeh hyb n'aa mama metëek doo. Manabuuj gedo nabuj keh'üüm doo. Man'oo õm raty n'aa gesyyg manäh!

3

Baad hadoo do ji moo wät do ky n'aa hahỹh

¹ Maher'ood Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã, raweh'ëeh hyb n'aa sa hãj n'aa wahë n'aa, ta wób hagä n'aa hedoo do na-ãäj né hẽ. Maher'ood sa hã, raky daheeh hyb n'aa ramejüü doo. Mamaher'ood sa hã, moo hahüünh doo gó ramoo boo had'yyt hẽ hyb n'aa baad hadoo doo.

² Maher'ood sa hã, sa da hadoo do raky n'aa narejäã hyb n'aa. Maher'ood sa hã, rakawanejän hyb n'aa ta wób sa wë. Taw'ääts hẽ raky en'yyim ta wób sa wë. Taw'ääts hẽ baad raky n'aa en'yyim ta wób sahõnh hẽ rah'yy kanasab'ee doo gó.

³ P'ooj ub, Jesus ër nahapäh nä noo gó, ër na-ãäj hẽ dooh paa ër h'yy genä bã. Dooh paa ër ky daheeh péh. Ër paa ta wób rawedii. Dooh paa ër haja bã ër eréd bã nesaa do ji h'yy karën doo, taw'ääts hẽ ër ed'oo do paa ër hã. Nesaa do had'yyt paa ër ehat. Ta wób paa ër hyb n'aa jewës. Ër hyb n'aa ge'ëenh paa ta wób. Tii d' paa rabad'oo ënh ër hã.

⁴ Tii bã kä, ji takamahän doo, ji wë taky enyym do na-ãäj hẽ P'op Hagä Do ër h'yyb tym dëeb metëeh bã kä,

⁵ ër tabedëeb wät nesaa do mahãnh. Baad hadoo do ër moo bok do jawén nado ër tabedëeb wät. Ër tat'yyd mehün do hyb n'aa ër tabedëeb wät. Hahỹ da ër tabedëeb wät: Nesaa do ër h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm. P'aa hënh ër henäng do hadoo tan'oo bã ër h'yyb tym. Papuuj hado däk

ër babok tan'oo bä. Ta Sahee hejój me tii d' tabad'oo er hä.

⁶ Ky n'aa etsëeh P'op Hagä Doo. Baad tabanoo ta Sahee er h'yyb tym gó, Jesus Kristo er h'yyb tym dëëb hyb n'aa.

⁷ Baad er bahado däk ta matym gó P'op Hagä Do an'oo bä, taky ennym do hyb n'aa er wë, nes'aa né paawä eër. Ta Sahee tabanoo er hä, ta taah er bahadoo hyb n'aa kä. Edëb had'yyt do er gadoo da hÿÿkä, baad er bahapäh.

⁸ Te hub né hë ta ti ÿ her'oot doo. Ti hyb n'aa, ÿ karën baad had'yyt hë mamet'eëg ta ti ÿ her'oot doo, baad hadoo do P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do ramoo boo had'yyt hyb n'aa. Baad né hë ta ti kametëek do ky n'aa sahõnh hë badäk hahÿÿhä habong do sa hä.

Ta s'ee hënh ma met'eëk do sa ky n'aa hahÿÿh

⁹ Õm kä tii, maaaa newë manä daap kahe'oot do Judah buuj wahë makũ sa häd ketsén do hä. Awäd manä Mosees ky n'aa jaw'yyk do p'ää ky ked'aak do sa mahang, kawaj'ään gó ky ked'aak do sa mahang. Daap ti ta tii. Ji hä masa do nado tii. Ti hyb n'aa, maaaa newë manäh, awäd manä sa mahang, ÿ wén näng.

¹⁰ Taw'ääts hë pawóp nuu me da maky meduuk jé daap rama metëek doo me séd h'yyb nehedo boo ran'oo bä Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Õm

raky nadahé nä bä, dawëë kanä da sa mahänh.*

¹¹ Ta ti hedoo do rah'yy kawereem kån baad hadoo do ky n'aa hä. Mahapäh né hë tii. Nesaa do had'yyt hë sa hä. Sa daaj hë raky n'aa ketyy nesaa do hä. Dooh baad rado bä P'op Hagä Do matym gó.

Tiit hä Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹² ÿ mejüü da Aretemas häd näng do a wë. Aretemas ÿ manejö bä, ÿ mejüü da Tikiko. A wë takajaa bä, ÿ karën, tahaja bä, nayyw hë mabana wë ÿÿ, Nikoporis häd näng doo bä. T'ï hënh ÿ h'yyb däng ÿ bahõm, tabahahëem do noo gó ÿ tabës hyb n'aa tii bä.

¹³ Senas häd näng do hä kä, ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo, Aporos daheeh ratsyym kasog bä tii b' naa, ÿ karën baad mamasaa sa hä mahajaa doo me. Man'oo sa hä rabatsëk do waa n'aa hedoo doo.

¹⁴ Õm had'yyt hë nado masa. Taw'ääts hë er wakään, Jesus hä h'yy ka'eeh do na-ääj hë rama kametëek baad hadoo do ramoo bok ramasa hyb n'aa bedoh do sa wë. Taw'ääts hë tii d' ji bad'oo daap ji aboo mahänh.

¹⁵ Sahõnh hë pa ÿ habok do õm mä rahyb n'aa esee. Mamaher'ood sahõnh hë kamahän do ää hä, er wakään Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ÿ hyb n'aa esee sa hä. ÿ karën P'op Hagä Do ky ennym sahõnh hë bë hä. Jääm hë kä.

* **3:10** Ta ti hedoo doo, dooh ji an'oo bä ta wób rama met'eëg bä. Dawëë ji kan'yyh sa mahänh.

Piremon Piremon hã Paw-Ro ma erih do hahÿh

1 ÿ Paw-Ro, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëet doo, ër hÿÿj hadoo do Tsimoot häd näng do daheeh òm äã edëng Piremon, äã najiis, äã nemuun Jesus sii moo wät doo.

2 Äã edëng na-ääj hë Jesus hã h'yy ka'eeh do a tób bä kahet'aa doo,* ër änh hadoo do Apija häd näng do na-ääj hë, aj'yy Akipo häd näng do na-ääj hë baad äã nemuun Jesus wë moo wät doo.

3 ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'yym bë hã. ÿ karën baad bë rah'yyb en'yym.

4 Piremon, òm ÿ ky n'aa etsëe bä, ÿ tsebee had'yyt hë P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do wë.

5 ÿ tsebé, P'op Hagä Do karapee makamahän ÿ ky n'aa napäh do hyb n'aa, Jesus ër wahë n'aa hã mah'yy kae had'yyt hë ÿ ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ääj hë.

6 ÿ ky n'aa etsëe òm, Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad mabetsëh had'yyt hyb n'aa sa hã, baad mabahapäh do hyb n'aa sahõnh hë baad

hadoo do Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ër hã tanoo doo.†

7 Tak'ëp ÿ h'yy gadajaa kån, tak'ëp ÿ h'yyb tsebee kån wakån ÿÿ, P'op Hagä Do karapee mah'yyb tseb'ee do hyb n'aa.

8 Ti hyb n'aa ÿ eanh a hã mamoo wät hyb n'aa hahÿ a hã ÿ ky n'aa etsëe doo. ÿ karën bä paawä, ÿ mejüü paawä òm, Kristo mejüü do ÿ bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hë, dooh ÿ karën bä òm ÿ mejõ bä.

9 Òm ÿ kamahän do hyb n'aa ÿ eaaj ub a hã. ÿ Paw-Ro, ÿ wah'ëe däg kä, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëet doo,

10 ÿ etsëe a hã, baad magado Onesim p'aa hënh a wë takajaa bä.‡ Tah ÿ hado däk tii, Jesus hã tah'yy kae däk do hyb n'aa, Jesus ky n'aa ÿ baher'oot do hyb n'aa ta hã ÿ radawëes doo gó.

11 P'ooj ub dooh baad ub Onesim moo wäd bä a wë. Hÿÿ kä baad tamoo wät da a wë. Baad tamoo wät wë ÿ na-ääj né hë.

12 ÿ mejõ nä a wë p'aa hënh. Tak'ëp ÿ kamahän tii, hã ÿÿ ÿ kamahän doo da.

13 Taw'ääts hë paawä tabaym pa ÿÿ, a jawén buuj ÿ tamasaa paawä babä, Jesus hyb n'aa ragadahew'ëes doo gó ÿ ag'ëed nuuj jé.

14 Dooh ÿ karën bä pa ÿ a

* **1:2** Ta tób bä rawén kahet'aa, Jesus rahyb n'aa esee do hyb n'aa. † **1:6** Hahÿÿ da na-ääj hë ji hajaa ji erii bä tég nad'ëed is do 6: “ÿ ky n'aa etsëe òm, ta wób hã mamaher'oot hyb n'aa Jesus hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa, baad mabahapäh hyb n'aa sahõnh hë baad hadoo do Kristo hyb n'aa ër hã P'op Hagä Do an'oo däk doo.”

‡ **1:10** Piremon karom ti Onesim, kejën hõm do ta mahänh.

karom tayyw bä makanarën bä. Ỹ karën doo da nado. Makarën bä ti ỹ mamasa.

¹⁵ Nepäh P'op Hagä Do an'oo bä Onesĩm ahõm dó a mahãnh, a pa had'yyt hẽ hỹĩ kã tabawät hyb n'aa.

¹⁶ A karom had'yyt hẽ nado wäd ta tii. A hỹĩj hado däk hỹĩ kã Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ǝr wakããn, Ǝr kamahãn do hado däk hỹĩ kã ti Onesĩm. Tak'Ǝp ỹ kamahãn né paawä, õm ta bahãnh da makamahãn. A karom makamahãn do had'yyt hẽ nado. A wak'ããn dæg hỹĩ kã Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

¹⁷ A h'yyb hata hadoo ỹ bahadoo bä a hã, tii bä ỹ karën paawä ỹ magadoo doo da né hẽ magado Onesĩm.

¹⁸ Baad nadoo do a hã Onesĩm an'oo bä paah, ta kũüt nyy bä a wë, ỹ d' hep'aak.

¹⁹ Daj ỹ né hẽ ỹ berih hahỹ moh ỹĩ me, mabahapäh hyb n'aa ỹ erih do hã, ỹ ep'aak né da tii. Ỹ ep'aak né da, mahapäh né hẽ ti anãng a kũüt hadoo wë ỹĩ, Jesus hã mah'yy kae däk do hyb n'aa hƎp ỹ n'aa.

²⁰ Ti hyb n'aa kã, Tak'Ǝp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ỹ karën paawä baad magado Onesĩm. Mah'yyb tsebé ỹĩh, hãj ỹ mabahadoo do hyb n'aa Kristo hã Ǝr h'yy ka'eeh do hyb n'aa.

²¹ Hahỹ ỹ wén erih, hã ỹĩ pé mamoo wät né hẽ da a hã ỹ etsẽẽ doo. Ỹ etsẽẽ do bahãnh né da man'oo bä ỹ hapäh.

²² Sét hẽ ỹ etsẽẽ nä a hã: Ỹ karën paawä mabenãm a tób gawakõ see ỹ gagä péh. Ỹ gada da ỹ ran'oo bä ỹ bahõm ỹ radawäts gƎët doo gó naa, P'op Hagä Do hã bƎ ky n'aa etsẽẽ do hyb n'aa. P'op Hagä Do maa napäh bƎ ky n'aa etsẽẽ doo.

²³ Epararas, pa ỹ Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gƎët doo, õm tahyb n'aa esee mäh.

²⁴ Maah-Ko, Aris-Tako, Demas, Rukas nemon ỹĩ Jesus ky n'aa her'oot doo, õm rahyb n'aa esee mäh.

²⁵ Ỹ karën Jesus Kristo, Tak'Ǝp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym bƎ hã. Jããm hẽ kã.

Eberew Eber buuj hã kerih do hahỹȳh

Ããs sa bahãnh P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hahỹȳh

1 P'ooj ub, hajõõ nuu me ër wahë makũũh* hã P'op Hagä Do maher'oot ta ky n'aa rod rahe'oot do hã. Ta see hadoo tamaher'oot paah, ta see hadoo tamaher'oot ta see pé noo gó.

2 Hỹȳ kã, da hë kã, ta T'aah hã ër tamaher'ood kãn. Ta T'aah mo haj'aa hã P'op Hagä Do pahuuj wät paa badäk hahỹȳh, wë, sagõõh, papỹȳj, kamarab na-ãaj hë. Sahõnh hë ta wë hanäng do ta T'aah gadoo da P'op Hagä Do ky däng.

3 Ta T'aah hã P'op Hagä Do kabaj'aa do kameteëh. Ta Yb, P'op Hagä Do hadoo né hë tii. Ta kyyh tak'ëp hejooñh doo me sahõnh hë tapahuuj wät do tamatakëë, baad tabahado had'yyt hë hyb n'aa, baad tanado mahãnh. Nesaa do ër h'yyb gó hanäng do tado hõm do jawén paa bã, hỹ pong jé, P'op Hagä Do hub hënh, takaweh'ëeh doo bã tabaso kãn, P'op Hagä Do bag'ããs doo bã.

4 Ããs sa bahãnh ti tanu gadäg kãn, tak'ëp tahyb n'aa jawyug däk do hyb n'aa ããs sa

bahãnh P'op Hagä Do an'oo däk do hyb n'aa.

5 Ããs sa bahãnh tawén hadoo, dooh “Tah ȳ õm. A yb ȳ hado däk naga hë”,† P'op Hagä Do anoo bã ããs sa hã. Dooh na-ãaj hë ããs hã “Ȳ né da a Yb, õm kã Tah ȳȳ”,‡ tanoo bã. Ta T'aah hã ti tabaher'oot.

6 Ta kyy kerih do bód see hã hahỹȳ da P'op Hagä Do kyyh badäk hahỹȳ hã ta T'aah wah'ëeh hadoo do tamejũũ noo gó:

“Ȳ karën sahõnh hë ããs raweh'ëeh.”§

7 Ããs ky n'aa hã kã hahỹȳ da P'op Hagä Do kyyh:

“Ããs karom ȳȳ, tabahëm do hadoo rabahadoo ȳ an'oo bã.

Tëëghõõ hadoo ȳ an'oo bã na-ãaj hë karom ȳȳ hã”, näng ta kyyh.**

8 Ta T'aah ky n'aa hã kã hahỹȳ da P'op Hagä Do kyyh:

“Õm da tabagã n'aa had'yyt hë, P'op Hagä Doo.

Mabag'ããs do hã baad mamoo wät.

9 Baad hadoo do ti makamahãñ doo.

Tak'ëp maganen'aak taw'ããts hë nadoo doo.

Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, mah'yy kaha'eeh doo,

õm tasëew hõm,

* 1:1 Eber buuj sa wahë makũ tii. Ta wakããn tama erih do hyb n'aa, ër wahë makũũh tawén näng. Eber buuj sa uuh ti Judah buuj. † 1:5 Saaw-Mo 2.7 ‡ 1:5 2 Samuéw 7.14 § 1:6 Dew-Teronom 32.43. Saaw-Mo 97.7 ** 1:7 Saaw-Mo 104.4 †† 1:9 Saaw-Mo 45.6-7

tak'ëp mah'yy gadajang
tan'oo bā a hata
mahānh."††

10 Hahỹỹ da na-āāj hē P'op
Hagā Do kyyh ta T'aah ky n'aa
hā:

"Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
ôm né ti sahōnh hē tadu
dahāng noo gó badāk
hahỹỹh,

wē, papỹỹj, kamarab, sagōōh
na-āāj hē pahuuj wāt
doo.

11 Ta ti sahōnh hē gawatsik da.
Tii d' nado ôm. Ôm da awād
had'yyt hē.

Ji saroor ahānh do hadoo
badāk hahỹỹh,
wē, papỹỹj, kamarab, sagōōh
na-āāj hē.

12 Ji hatsē ji apōōs doo da
mabad'oo da sa hā.
Mawareem da, ji saroor ji wa-
reem doo da.

Tii d' nado ôm.
P'ooj ub mabawāt doo da,
tii da mabawād had'yyt hē da.
Doo makawareem bā.
Ôm da awād had'yyt hē."††

13 Doo noo gó āās sa hā
P'op Hagā Do her'ood bā:

"Aso hup yỹ hēnh, si ȳ
mabag'āās hyb n'aa
a majĩ ȳ nes'ëēm bā
kā."§§

14 Āās kā, sahee hedoo doo,
P'op Hagā Do mejũũ do moo
bok do tii. P'op Hagā Do
mejũũ ramasa hyb n'aa ta
jawén ta wē hedëp doo.

†† 1:12 Saaw-Mo 102.25-27   §§ 1:13 Saaw-Mo 110.1 hā takerii dāk tii. Ta T'aah
hā tabaheer'oot ta tii.   * 2:2 P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do tii, pä gatsebak do
hā kerih do paah.

2

1 Ti hyb n'aa kā, āās sa
bahānh Jesus bahadoo do
hyb n'aa, taw'āāts hē ta
bahānh baad ub ër hyb n'aa
matakëë ta ky n'aa hanām do
ër maa napāh do hā, ta s'ee
hēnh, dawëë ta mahānh ër
h'yyb nawāt hyb n'aa.

2 Ky n'aa jaw'yyk né hē P'op
Hagā Do kyyh p'ooj ub āās
Mosees sa hā ratab'ëës doo.*
Sahōnh hē ta ti ky nadah'eeh
doo, ty n'aa ges'yyk doo, raky
nadaheeh do pénh né hē ra-
gadoo paa baad nadoo do ta
sām.

3 Tii d' tahadoo do hyb
n'aa, dooh da ër kedëeb bā
P'op Hagā Do ji tarejāā do
mahānh, tak'ëp baad hadoo
do ër ted'ëep do ky n'aa hā ër
hyb n'aa manatakā bā, ta hā
ër hyb n'aa nap'eed bā. Je-
sus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do né hē ti pooj jé sa hā tama-
her'oot do ta ti ji ted'ëep do
ky n'aa. Ta jawén, Jesus kyyh
maa napāh doo, te hub né hē
tii, rametā kán ër hā kā.

4 Ër hā ramaher'oot noo gó,
ta metëë n'aa me, meuj n'aa
nāng doo me, tapehuunh doo
me na-āāj hē P'op Hagā Do
metā kán te hub né hē tii.
Ta Sahee hā hana do ji hajaa
doo, tah'yyb dāng doo da ji hā
tanoo doo, ta tii me na-āāj hē
tametëeh ta tii.

*Ëër, ta wakāān bahadoo
Jesus hado dāk do ky n'aa
hahỹỹh*

5 Bë ŷ maher'oot hahÿÿh: Dooh ããs sa hã tado bã P'op Hagã Do an'oo däk rabag'ããs hyb n'aa ta ti papuuj hedoo do ta karapee rababok doo bã, ta jawén hawät doo, ta ky n'aa babã bë ŷ ma erih doo.

6 Dooh ããs hã tan'oo bã ta ti rabag'ããs. Ti anäng P'op Hagã Do kyy kerih doo gó hahÿÿ da ta her'oot doo:

“Dooh its ti ajyy.

Ti hadoo né hẽ sa hã mahyb n'aa esee, P'op Hagã Doo.

Dooh its badäk hahÿÿ hã habong doo.

Ti hadoo né hẽ mahag'ããs sa hã.

7 ããs hyb n'aa jewyk do yd jé kanahën d'os hẽ ajyy rahyb n'aa jewyk man'oo bã.†

Ti hadoo né hẽ, tak'öp rahyb n'aa jew'yyk, tak'öp rakawehëe däk man'oo bã.

8 Sahõnh hã rabag'ããs man'oo bã”,‡ näng mã ta kyyh.

Sahõnh hã rabag'ããs P'op Hagã Do an'oo bã kã, dooh mad'aak pé rabanag'ããs péh. Tii d' tahado né paawã, da hẽ dooh ër hapëe nã bã sahõnh hã rabag'ããs.

9 Ta ti nepã né paawã ër hã, ër hapäh Jesus, ta hã ta ti kerii däk do paa kaja däk doo. ããs hyb n'aa jewyk do yd jé Jesus bahadoo dó P'op Hagã Do an'oo bã paah, ji wë P'op Hagã Do ky enyym do hyb

n'aa sahõnh hẽ sa hyb n'aa tadajöp hyb n'aa. Hÿÿ kã, tahob wät do hyb n'aa paa dajëb, tak'öp Jesus hyb n'aa jawyg däk, tak'öp takawehëe däk.

10 Taw'ãäts hẽ né hẽ P'op Hagã Doo, sahõnh hẽ tahana doo, ta hyb n'aa sahõnh hẽ hawät doo, Jesus hã tabad'oo doo: Jesus ahoop do hyb n'aa baad had'op Jesus wén hado kãn tan'oo bã, hajök badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagã Do taah hedoo doo, ta sii ta bag tak'öp gabarëeh do mahang rababoo padëek hyb n'aa kã. Jesus sa h'yyb tym dëeb P'op Hagã Do wë.

11 P'op Hagã Do hanaa né hẽ Jesus, tsyt hẽ P'op Hagã Do wë ji bawäd däk hanoo doo. Ti hanaa na-ãäj hẽ ji, tsyt hẽ P'op Hagã Do wë haboo däk doo. Sét hanaa né hẽ ëer. Ti hyb n'aa dooh Jesus nu mebyy bã “wakãn haa” tanoo bã ër hã,

12 hahÿÿ da ta Yb hã taba-her'oot noo gó:

“ÿ maher'oot da a ky n'aa wakãn haa sa hã.

Õm ŷ ma ejäm da sa hõõ gó, a hyb n'aa rakahet'aa doo bã.”§

13 Hahÿÿ da na-ãäj hẽ ta kyyh: “Ta hã da ŷ h'yy kasadã”,** näng mãh. Tii bã ahõm nã ta kyyh: “Gëet hahÿÿ ŷÿ, karapé haa sa sii, hã ŷ P'op Hagã Do anoo doo”,†† näng mãh.

† 2:7 Hahÿÿ da na-ãäj hẽ tahajaa ji erii bã: “Banadawëet do noo gó, ããs hyb n'aa jewyk do yd jé man'oo bã ajyy rahyb n'aa jewyk.” ‡ 2:8 Saaw-Mo 8.4-6 § 2:12

Saaw-Mo 22.22 ** 2:13 Isajas 8.17 †† 2:13 Isajas 8.18

3

14 Ta karapee ramajyyw enäh do hyb n'aa, radab enäh do hyb n'aa, sa da hadoo Jesus bahado däk. Tii d' tawén d'oo tadajëp doo me tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab,†† dajëb hejóy wë näng doo,

15 ër tabed'ëep hyb n'aa kä ji dajëp ji jeÿÿm do mahãnh. Dajëb ji jeÿÿm do hyb n'aa, sa karom he'ÿÿm doo gó habok do hadoo paa ër p'ooj ub. Jesus ër tabedëëb wät hÿÿ kä, baad ub, neÿÿm doo gó ër babok hyb n'aa kä.

16 Wyt ta maab hë: Aj'yy Jesus wén hado däk, Abaraãm panaa hedoo do tamasa hyb n'aa. Dooch ããs tamasa do hyb n'aa tado bã tii.

17 Ta wakããn hed'op tawén hado däk, sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do wë, sa hã t'yyd mehĩn doo, P'op Hagä Do wë baad had'yyt hë moo wät doo. Sa da hadoo tabahado däk paah, tadajëp doo me nesaa do ër moo bok do tabado hõm hyb n'aa.

18 Jesus ahob wät do hyb n'aa ta hã Dijab h'yyb tatuk noo gó, Jesus hajaa tamasaa bã ji, da hë Nesaa Do Yb h'yyb tatuk doo. Tahapäh nyy da ji tamasa.

Mosees hyb n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti hyb n'aa wakãn haa he-doo doo, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, ta jawén, hÿ pong jé ta pa bë babok hyb n'aa, taw'ääts hë Jesus hã bë hyb n'aa matakä. P'op Hagä Do ky n'aa rod ër wë tamejũ doo tii. Ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë. Ti né hë ër h'yy kaha'eeh doo.

2 Sahõnh hë ta hã P'op Hagä Do mejũ doo Jesus moo wäd wäd had'yyt hë, p'ooj ub Mosees moo wäd wät doo da sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã.*

3 Mosees hyb n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot: Tób ky n'aa etsëeh do bahãnh tób tama do ky n'aa etsëeh.

4 Anyy né paawä sahõnh hë tób tahem'aa doo, ti bahãnh ti P'op Hagä Doo, sahõnh hë mo haj'aa näng doo.

5 Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh hë P'op Hagä Do mejũ doo, tób ta yd kahesé do hã. Mosees moo wät do paa ta metëe n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã.†

†† 2:14 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab. * 3:2 Tób P'op Hagä Do yd kahesé do pan'aa P'op Hagä Do ky gabuuj gó Mosees tamaa sooh do apäh ti P'op Hagä Do tób n'aa. Ta see pé noo gó P'op Hagä Do karapee na-ããj hë ramaneëënh P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa, "baad ub Mosees moo wäd wät P'op Hagä Do karapee sa mahang", tahanäng pé tii. † 3:5 Hahÿÿ da na-ããj hë tahajaa ji erii bã tii: "Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh hë P'op Hagä do mejũ do P'op Hagä Do karapee tabahag'ääs bã. Mosees moo wät do paa ta metëe n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã."

⁶ Kristo hã kä, P'op Hagä Do T'aah, baad tamoo wät P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do hã kä. Ëër, Kristo hã h'yy ka'eeh do ti ta tób hadoo doo, neÿÿm doo me ër gadaa bä had'yyt hë ër hã taky däng doo. Ër h'yy ganejë hõm bä ër pooj jé ër gada do hã, ër kasab'ee do hã.

Taw'ãäts hë dooh ji aba bä ji h'yyb ky n'aa hahÿÿh

⁷ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta Sahee her'oot doo da:

“Da hë, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bä,

⁸ bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem do paa da, banawäng doo bä P'op Hagä Do rametyy noo gó.

⁹ Ta tii bä bë wahë makū ÿ ramehet'yy,

40 ta baab noo gó rahapëë né paawä kabaj'aa do ÿ moo wäd wät do sa mahang.

¹⁰ Ti hyb n'aa ÿ kawajãän paa nanäng sa wë.

Hahÿÿ d' paa ÿ her'oot sa ky n'aa, ‘Ta s'ee hënh had'yyt hë sa h'yyb bawät.

Dooh rakarën bä rabok bä ÿ karën doo da', näng paa këh ÿÿ.

¹¹ Ti hyb n'aa ÿ kawajãän doo me, ky kaneh'ÿÿt doo me, ÿ ky däng hahÿÿh:

‘Dooh da ÿ an'oo bä ÿ benäm doo bä rajëë pä bä. Dooh da ÿ an'oo bä

rakamehãäg ÿ ky däng doo bä' ”,‡ näng P'op Hagä Do kyyh.

¹² Wakän haa hedoo doo, bë hyb n'aa matakä nesaa bë h'yyb nahadoo hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä bë h'yy kanae mahänh, P'op Hagä Do hawäd had'yyt do bë neréd mahänh.

¹³ Taw'ãäts hë bë sahõnh hë bë h'yyb enäw bë da hadoo doo, da hë ji P'op Hagä Do bats'yyt nä bä, bë see ta h'yyb baa mahänh nesaa do tamoo wät do ta hã wadii do hyb n'aa.

¹⁴ “Bë hyb n'aa matakä P'op Hagä Do bë neréd mahänh”, ÿ wén mejüü bë hã, Kristo h'yyb hataa ër bahado däk do hyb n'aa. Kristo h'yyb hataa né hë ëër, baad had'yyt hë ër h'yy kasadëë bä ta hã, pooj jé ër du doo noo gó baad ër h'yy kasadä doo da.

¹⁵ Hahÿÿ tabaheer'oot bä, “Da hë, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bä, bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem do paa da”,§

¹⁶ Jaa ti P'op Hagä Do kyyh maa napäh doo, ta wë h'yy kawereem doo? Sahõnh hë Esit häj n'aa bä naa Mosees manyyh do né hë tii.

¹⁷ Jaa wë P'op Hagä Do kawajãän 40 ta baab noo gó? Nesaa do moo bok do wë takawajãän. Banawäng doo bä daap sa kamag baboo hõm.

¹⁸ Jaa hã ta ky kaneh'ÿÿt doo me P'op Hagä Do ky

hadoo: “Dooh ÿ an'oo bã da ÿ benäm doo bã rajëë pä bã. Dooh da ÿ an'oo bã rakamehããg bã pa ÿÿ”? Ky nadah'eeh do hã ta ky däng tii.

¹⁹ Rah'yy kana'eeh do hyb n'aa né hẽ rawén nahajaa rajëë pä bã P'op Hagä Do benäm doo bã, ër hapäh.

4

¹ Ti hyb n'aa, tanahänh nä do hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, tabenäm doo bã ji h'yyb tym kameh'ããk doo, taw'ããts hẽ h'yyb eÿÿm doo me baad ër hyb n'aa matakëë, bẽ see nes'õõs hyb n'aa tii.

² Ta tii d' bẽ ÿ wén maher'oot, banawäng doo bã sa hã ramaher'oot do paa da, ër hã na-ããj hẽ ramaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Nanäng dooh ragado bã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, raky nadaheeh do hyb n'aa sa wób ky dah'eeh doo da.*

³ Eër kä, P'op Hagä Do panyyg hanäm do ky dah'eeh doo, ër gadoo da P'op Hagä Do hanaa ji h'yyb tym kameh'ããk doo. Ky nadah'eeh do sa ky n'aa kä hahÿÿ d' paa P'op Hagä Do beher'oot:

“Ti hyb n'aa ÿ kawajãän doo me ky kaneh'ÿÿt doo me ÿ ky däng hahÿÿh:
‘Dooh ÿ an'oo bã da ÿ benäm doo bã rajëë pä bã.

Dooh da ÿ an'oo bã rakamehããg ÿ benyyw hõm doo bã.’”†

Raky nadaheeh do hyb n'aa né hẽ rawén ganadoo sa h'yyb tym kameh'ããk doo. P'ooj ub paah, badäk hahÿÿ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do benyyw däk paa tii.

⁴ P'op Hagä Do benyyw däk paa ta ti ër wén hapäh, hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó ta her'oot do hyb n'aa setsi däg kä ta ã ky n'aa hã, tapehuunh do jawén paa bã: “Setsi m' ta ã kä tamoo gawatsik. Setsi kä m' ta ã kä, P'op Hagä Do kameh'ããk tapehuunh do hyb n'aa.”‡

⁵ Ta ti ky n'aa né hẽ na-ããj hẽ ta her'oot hahÿÿ da tabaher'oot bã: “Dooh ÿ an'oo bã da ÿ benäm doo bã rajëë pä bã. Dooh da ÿ an'oo bã rakamehããg ÿ benyyw hõm doo bã.”

⁶ P'op Hagä Do benyyw däk né hẽ ji baym do hood, ji h'yyb tym kameh'ããk doo bã. Pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa hanäm do maa nap'ëëh doo, dooh raky dahé bã, ti hyb n'aa dooh ragado bã tii. Ti hadoo né hẽ, ti abok nä ta wób sa pooj jé P'op Hagä Do benyyw däk rabajëng hyb n'aa ta gó.

⁷ Ti hyb n'aa p'aa hënh P'op Hagä Do anoo ta tyw n'aa ji hã. Da hẽ ti tabanoo ta tyw n'aa ji hã. Hajõng ta baab jawén paa bã, raky nadaheeh

* 4:2 Pawóp hẽ ky dah'eeh paah, Kareb, Josuwéh häd enäh doo. Ta wób dooh raky dahé bã, rawén ganadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. † 4:3 Saaw-Mo 95.11

‡ 4:4 Genesis 2.2

do jawén paa bä, P'op Hagä
Do ky däng paa ta tii, Dawi
her'oot do hä, pooj jé ȳ erii
wät doo. § Hahȳ d' ta kyyh:

“Da hē, P'op Hagä Do kyyh bē
maa napäh bä,
bē aba manä bē h'yyb”,**
näng mäh.

8 Josuwéh tado bä paawä ti
hanoo do rakameh'ääk doo,
hēej sa hä taky n'aa enooh do
tado bä paawä rakameh'ääk
doo bä, dooh ta jawén P'op
Hagä Do her'ood bä paawä ta
see pé ky n'aa ji kameh'ääk
doo. ††

9 Ti hyb n'aa kä, ti anyy däk
tsyt hē kasēew däk do ji h'yyb
tym kameh'ääk doo, ta kara-
pee hyb n'aa P'op Hagä Do
benyyw däk doo.

10 Ta ti ji h'yyb tym
kameh'ääk do gad'oo doo,
rakameh'ääk da ramoo bok
do jawén paa bä sa hä P'op
Hagä Do karēn doo, P'op
Hagä Do kameh'ääk doo
da né hē tapehuunh do
tabahajaa do jawén paa bä.

11 Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hē
tak'ep er hyb n'aa tam'aah
ji h'yyb tym kameh'ääk do
P'op Hagä Do ky n'aa enooh
do er gadoo hyb n'aa, nabuj
keh'üüm doo, ky nadah'eeh
doo, p'ooj ub habong doo da
er nabok hyb n'aa.

12 Ta ti ȳ wén her'oot, awät
do hyb n'aa P'op Hagä Do
kyyh. Tahajaa tabad'oo P'op
Hagä Do karēn doo. Sēn-jeer

séd demuun tahāw padēek do
bahānh P'op Hagä Do kyyh
hehām do hadoo. Sēn-jeer
t'öp tabajeng doo da ji k'yy
gahūūn gó, t'öp P'op Hagä Do
kyyh bajeng ji h'yyb tym gó.
Sahōnh hē ji h'yyb gó hanang
do tametty, sahōnh hē ji hyb
n'aa newēē do tametty.

13 Sahōnh hē P'op Hagä
Do pahuunh do mahang
dooh kejēn pé P'op Hagä Do
mahānh. Sahōnh hē P'op
Hagä Do bahapäh. Sahōnh hē
wyt ta maab hē ta matym gó.
Ta matym gó er kametä däk
da er metēeh hyb n'aa ta hä
nyy da er baboo bok paah.

*Jesus er ky n'aa rod wahē
n'aa heh'äät P'op Hagä Do wē
ky n'aa hahȳh*

14 Ti hyb n'aa kä, ti anäng
do hyb n'aa Jesus, P'op Hagä
Do T'aah, er ky n'aa rod wahē
n'aa heh'äät do P'op Hagä Do
wē, h̄y pong jé P'op Hagä Do
wē hajēē suun doo, taw'ääts
hē dooh er h'yy keréd bä Jesus
ky n'aa er gado däk do paa hä.

15 Taw'ääts hē ta tii hä er
h'yy kanerét ȳ wén näng, er
ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät
do P'op Hagä Do wē taba-
hapäh do hyb n'aa né hē er
h'yyb nahejooj. Tahapäh er
hä kametēeh doo, ti na-ääj hē
Nesaa Do Yb h'yyb tatuk do
paa hyb n'aa sahōnh hä, er
Nesaa Do Yb h'yyb tatuk doo
da né hē. Nesaa Do Yb h'yyb
tatug né paawä ta hä, dooh
nesaa do Jesus hä.

§ 4:7 Pooj jé ȳ erii wät doo tawén näng, tēg eh do 3 hä pawóp nuu me ta ti taberii
wät do hyb n'aa. *** 4:7 Saaw-Mo 95.7-8 †† 4:8 Josuwéh ti Kanaäh häj n'aa
hēnh Isaraéw buuj mahūūm do paah.

16 Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ h'yy kasadä doo me P'op Hagä Do ky enyym do wẽ ër bahôm,‡ ër tat'y'yd mehïin hyb n'aa, taky enyym doo gó ër tamasa hyb n'aa baad tanadoo noo gó ër hã.

5

1 Sahõnh hẽ sa ky n'aa rod wahë n'aa P'op Hagä Do wẽ takasëew hõm sa wakãän mahang, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wẽ tabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do matym n'aa ta wẽ tamanaa hyb n'aa, sa masãäh wób P'op Hagä Do hã tama ejuu hyb n'aa na-ãäj hẽ, nesaa do ramoo bok do kado hõm hyb n'aa.

2 Sa da hadoo sa ky n'aa rod tabahadoo do hyb n'aa, sa nemuun h'yyb nahejooonh do hyb n'aa, tahajaa kaja hẽ ta h'yyb tamahũũm bã h'yy gatamah do hyb n'aa hes'õõs do sa wẽ.

3 Sa da ta h'yyb nahejooonh do hyb n'aa, ta wakãän hyb n'aa had'yyt nado tama ejuu P'op Hagä Do wẽ. Ta hyb n'aa na-ãäj hẽ ky n'aa jaw'y'yk do mejũũ P'op Hagä Do hã tama ejuu, nesaa do tamoo wäd wät do kado hõm hyb n'aa.

4 Dooch hajaa pé ta daaj hẽ takasëew bã sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wẽ tabahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do ti hasëm tii, Arãw tasëew hõm do paa hadoo.

5 Ti hadoo Kristo hã. Dooch ta daaj hẽ takasëew bã, dooch ta daaj hẽ takawehëe bã sa

ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do né hẽ tii, “Tah ÿ õm, hana ÿ õm”* hanäng do ta hã.

6 Hahÿÿ da na-ãäj hẽ Kristo hã P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih do bód see hã:

“Sa ky n'aa rod wẽ ÿ had'yyt hẽ õm,
Merekisedek,† sa ky n'aa rod wẽ ÿ hadoo péh”,‡ näng mã ta hã.

7 Badäk hahÿÿ bã Jesus bawät noo gó tak'ëp taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hã. Tak'ëp ta kyyh taky n'aa etsëe bã, haoot doo me na-ãäj hẽ taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hã, dajëb mahãnh ji hed'ëep do hã. P'op Hagä Do ky daheeh taky n'aa etsëe doo, Jesus ky dahë had'yyt hẽ do hyb n'aa ta Yb karën doo.

8 P'op Hagä Do T'aah né hẽ paawä, nesaa do tahoop do hã tahapëe däk nyy d' tahanäng pé P'op Hagä Do hã ji ky daheeh doo.

9 Sahõnh hẽ ta Yb karën do ta hã kaja däk bã kã, sahõnh hẽ ta hã ky dah'eeh do sa h'yyb tym dëeb tabahado däg kãn. P'op Hagä Do pa had'yyt hẽ da rababok tan'oo bã kã.

10 Sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wẽ, Merekisedek hadoo do Jesus bahado däk P'op Hagä Do an'oo bã.

Ji h'yy ganajëe hõm do Jesus hã ky n'aa hahÿÿh

‡‡ 4:16 Ji h'yy kasadä doo me ji ky n'aa etsëe, tahanäng pé ta wẽ ji bahôm doo.

* 5:5 Saaw-Mo 2.7 † 5:6 Genesis 14.17-20 hã takerii däk ta ti Merekisedek panyyg. ‡ 5:6 Saaw-Mo 110.4

¹¹ Hajōng ti anyy dāk paawä ta ti ky n'aa bē y maher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hē, hejooñh ji maher'ood bā ta ky n'aa, nanyw hē bē h'yy ganahoot do hyb n'aa ta hā.

¹² Bāp peej dāg bē h'yy kae dāk do hyb n'aa Jesus hā, ta wób paawä bē ma metēek da hē ta ky n'aa. Ti hadoo né hē, dooh tagah'ood nā bā bē hā. Bē karēn p'aa hēñh ji ma metēek bē hā. Jāām hē pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa bē rama metēek do paa ji ab'aanh bē karēn. Karapee t'aah ta yñn bii gamyyj karēn doo, ta tä nawēh nā do hadoo bēeh.

¹³ Bii karēn nā doo, karapee t'aah hadoo nāh, ji hā P'op Hagä Do karēn do hā h'yy ganahoot nā doo.

¹⁴ Ta dab ti wahēh hedoo do sa tä. Hahȳy d' y hanäng pé tii: H'yy gah'ood dāk do ramaa napāh sahōnh hē P'op Hagä Do kyyh. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newē had'yyt hē do hyb n'aa, rahapēē dāk ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo.

6

¹ Ti hyb n'aa, taw'āāts hē er hyb n'aa matakēē baad tagahoot hyb n'aa er hā sahōnh hē er hā Kristo metēeh doo, baad er bahaja dāk hyb n'aa. Taw'āāts hē dooh er abaj had'yyt hē jāām hē pooj jé Kristo ky n'aa er rama metēek doo. Taw'āāts hē dooh p'aa hēñh er abaj jāām hē pooj jé er ma kamet'ēeg wāt doo, daap hadoo do ji moo wāt do ji eréd hōm do ky n'aa hedoo doo,

P'op Hagä Do hā ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hedoo doo,

² ji nu kemuun do ky n'aa hedoo doo, sa wahē n'aa sa moo radatoonh do sa nu gad'oo bā ky n'aa hedoo doo, dejēp do ragenā bong do ky n'aa hedoo doo, h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety had'yyt hē do ky n'aa hedoo do na-āāj hē. Ēr hapēē dāk né hē sahōnh hē ta tii.

³ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do an'oo bā, er ma kametēek er nahapāh nā doo, er hapāh do takah'ūūm hyb n'aa, baad er bahaja dāk hyb n'aa kā.

⁴⁻⁶ Ta ti y wén her'oot, dooh tahaja bā kā p'aa hēñh P'op Hagä Do wē rah'yy kawereem bā Kristo tyw n'aa reréd bā, P'op Hagä Do panyyg hā rah'yy gah'ood dāk do paah, P'op Hagä Do hanaa ramepēē dāk do paah, P'op Hagä Do Sahee ragado dāk do paah, P'op Hagä Do kyyh hanām do ramepēē dāk do paah, Kristo hejój ta jawén tabag'āās noo gó tametēeh do rahapēē dāk do paa na-āāj né hē. Kristo heréd hōm doo, dooh tahaja wād bā p'aa hēñh rah'yy kawereem P'op Hagä Do wē, p'aa hēñh P'op Hagä Do T'aah b'aa kajatsék do hā rabepēem hadoo do hyb n'aa, sahōnh hē rabahapāh bā P'op Hagä Do T'aah ta wób raky n'aa rejāā ran'oo bā ta tii hā.

⁷ P'op Hagä Do ky n'aa edēng gēew naēng tōs gado had'yyt doo, ta danāh joom baad hawāng hanoo doo.

⁸ Tii d' nado gēew naēng hadoos do gado had'yyt né

paawä jããm hē hawäng jawii hedoo doo, sasëng hedoo doo. Doooh geëw baad hadoo do tado bã. Edaa däk P'op Hagä Do ky n'aa wasee tii. Tagadëëg ub tagawats'iik tii.*

⁹ Tii d' né ÿ baher'ood paawä najis haa, dooh h'yy gejë hõm do wób bë do bã hã ÿÿ. Baad hadoo do hã, ji h'yyb tym hedëp hanoo do hã bë h'yy kajäk, hã ÿÿ.

¹⁰ Ta ti ÿ wén hapäh bë hã, taw'ãäts hē hadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do bad'oo ji hã. Doooh da tamabaan bã bë moo bok do paah. Doooh da tamabaan bã ta hã bë kamahän do hyb n'aa ta karapee tsyt hē ta wë kasëew bong do bë masa do paah, da hē bë masa do na-ãäj né hē.

¹¹ Ti hadoo né hē, ÿ karën paawä tsebé doo me, tak'ëp bë h'yyb hedoo doo me had'yyt hē bë bad'oo ta ti bë dajëb bã kã, baad bë gadoo hyb n'aa hÿ pongjé bë gahëen doo.

¹² Doooh ÿ karën bã bë nehõj padäg bã. Taw'ãäts hē P'op Hagä Do ky n'aa enooh do bë pooj jé gado däk do rababok doo da bë babok. Baad rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, h'yy ganajëng doo me rababok do hyb n'aa, ti ragado däg kãn P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo kã.

P'op Hagä Do moo wät né hē ji hã taky n'aa enooh do ky n'aa hahÿÿh

¹³ P'ooj ub, Abaraãm hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh noo gó, ta daaj hē, ta häd gó taky däng, dooh taky kahÿÿd bã Abaraãm bahapäh hyb n'aa. Doooh P'op Hagä Do bahänh péh, ti hyb n'aa ta häd gó né taky däng.

¹⁴ Hahÿÿ da Abaraãm hã taky n'aa enooh: “Õm ÿ ky n'aa edëng né da. Tak'ëp da takanekan a panaa”,† näng mä ta kyyh.

¹⁵ Tii bã h'yy ganajëng doo me Abaraãm gada do jawén paa bã, tagado däg kãn ta hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah.

¹⁶ Baad ji karën bã ji ky dëë bã, ji bahänh hyb n'aa jawyk do hã ji ky däng, te hub né hē ji her'oot do ta wób raba-hapäh hyb n'aa. Tii d' ji adoo bã, dooh ji raky sëew wäd bã.

¹⁷ Tii d' paa P'op Hagä Do bad'oo. Ky kaneh'ÿÿt doo me ta häd gó taky däng, sa hã taky n'aa enooh noo gó. Tii d' tawén d'oo, ta jawén taky n'aa enooh do gadoo doo, dooh sa hã P'op Hagä Do ky kahÿÿd bã baad rabahapäh hyb n'aa.

¹⁸ Doooh P'op Hagä Do ahÿÿd bã ta kyyh. Doooh P'op Hagä Do noo kanesa bã. Pawóp hadoo do P'op Hagä Do wén her'oot ër hã, ëër, ta wë kedëëb wät doo, ër h'yy kahejój däk hyb n'aa, ër pooj jé ër gada do ër nerét hyb n'aa.

¹⁹ Baad ër gahëen ta wë

* 6:8 Gereg kyy me tabaher'oot, “Tagadëëg ub tagatang.” Tagadëëg ub tagawats'iik tahanäng pé tii, Gereg kyy me. Geëw ky n'aa gó ji tamaher'oot Jesus hã h'yy ganajë hõm do sa ky n'aa, h'yy gejë hõm do sa ky n'aa na-ãäj hē. † 6:14 Genesis 22.17

né da ër babok ta jawén. Baad ër gahëen do ër h'yyb tahej'oonh ër h'yy gejë hõm mahãnh. Marakate ta jawyyg n'aa mesoo do hadoo bah'ood ahëm hõm mahãnh hadoo ti ër h'yy kahej'oonh doo. Ta ti ër kahej'oonh doo, P'op Hagä Do hä takahej'oonh.

²⁰ Ta tii bä, P'op Hagä Do matym gó Jesus bajëe suun ër hyb n'aa, ta majyyw me tabado hõm hyb n'aa nesaa do ër moo boo bok doo. Sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ t'öp gadäk doo gó sa masãah majyyw tamahej'ëeh do hadoo né tii. Tii d' Jesus bad'oo do hyb n'aa ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë tabahado däg had'yyt hë kä, sa ky n'aa rod Merekisedek hadoo péh.

7

Merekisedek ky n'aa hahÿÿh

¹ Panang Sarëm häd näng do wahë n'aa paa ta ti Merekisedek. P'op Hagä Doo, Ta Bahãnh Hadoo Do wë sa ky n'aa rod. Abaraãm Merekisedek mamuun paa Abaraãm babaaj nä bä ta wób sa wahë n'aa sa warahén sii hë taj'aa ketsë jawén paa bä. Tii bä m' Abaraãm Merekisedek ky n'aa edëe gëet.

² Ti m' Abaraãm bets'ëe hõm ta hä ta majiï hä tado hõm do uuh. Ji moo sahõnh hë ken'yyh do sét hë ken'yyh tets'ëe däk mä Merekisedek

hã. “Sa wahë n'aa, baad had'op do moo hew'ëet doo”, tahanäng pé ti Merekisedek. Sarëm bä wahë n'aa m'. Sarëm bä wahë n'aa, “Sa wahë n'aa rakamanajë bong hanoo doo, rah'yyb enyyw padëek hanoo doo”, tahanäng pé tii.

³ Dooh ji ky n'aa napëe bä ta yb, ta ÿÿn. Dooh ji ky n'aa napëe bä ta wahë makü tahana doo. Dooh na-ããj hë ji ky n'aa napëe bä tabenäng do ky n'aa, tadajëp do ky n'aa. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod had'yyt hë P'op Hagä Do wë,* P'op Hagä Do T'aah sa ky n'aa rod had'yyt hë tabahadoo doo da.

⁴ Bë hyb n'aa newë, tak'ëp tahyb n'aa jawyk Merekisedek. Abaraãm, ër wahë maküüh, hyb n'aa jawyg né paawä, tets'ëe hõm ta majiï hä tado hõm do uuh Merekisedek hã. Ji moo sahõnh hë ken'yyh do sét hë ken'yyh tets'ëe däk mä ta hä.

⁵ Rewi panaa wób, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë he-doo doo, ti rahajaa ragahëen bä sa wakään wë hanäng do uuh, Abaraãm panaa had'yyt né paawä. Tii d' tawén hadoo, tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do hyb n'aa.

⁶ Merekisedek, Rewi panaa nado né paawä, tagado däk Abaraãm wë hanäng do uuh. Ti m' Merekisedek ky n'aa edëe gëet Abaraãm, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do gado däk do paah.

* ^{7:3} Ji ky n'aa nanapäh do hyb n'aa tabenäng doo, tadajëp doo, awäd had'yyt hë hadoo, dajëb né paawä tii.

7 Hỹ kã, wyt ta maab hẽ hahỹh: Ta bahãnh hyb n'aa jawyk do tii, ta yd jé hyb n'aa jawyk do taky n'aa edëng doo.†

8 Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, sa wakãän wë hanäng do uuh gah'ëen doo, ajyy ub tii. Rawehëh padëek bã radejêp. Merekisedek kã, Abaraãm wë hanäng do uuh gadoo doo, edëb had'yyt hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do metëeh. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod Rewi panaa sa bahãnh tii.

9 Hahỹ hyb n'aa na-ããj hẽ Rewi panaa sa bahãnh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji wén hapäh: Rewi panaa, sa wakãän wë hanäng do uuh gah'ëen doo, ti na-ããj hẽ repaag hõm hadoo Merekisedek hã sa wë hanäng do uuh, dooh nä né paawä Rewi ti noo gó. Merekisedek hã Abaraãm ep'aak do hã rabepaag hõm. Hahỹ hyb n'aa tahajaa ji her'oot tii:

10 Abaraãm Merekisedek mamuun noo gó, Abaraãm hã nä ta panaa see Rewi.

11 Takaja däg bã paawä sahõnh hẽ P'op Hagä Do karën do Isaraéw buuj sa ky n'aa rod Rewi hana do ramoo bok do hã, dooh hyb n'aa pé P'op Hagä Do asëm sa ky n'aa rod see Merekisedek hadoo péh, Arãw hadoo pé nadoo doo. Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod hedoo do radu doo noo gó ramoo bok doo, P'op Hagä

Do an'oo däk Isaraéw buuj sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ky n'aa jaw'yyk do mahang tamaher'oot nyy da Rewi panaa ramoo bok ta wë.

12 Ti hyb n'aa, ta see pé sa ky n'aa rod takahỹyd bã, ta nemuun né hẽ ky n'aa jaw'yyk do kah'ỹt.

13 Ky n'aa jaw'yyk do kahỹyd däg kãn ér wén hapëë kãn, Jesus ér Wahë N'aa, ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do paah, dooh Rewi panaa tado bã. Jakóh t'aah see panaa tii. Ta ti sa mahang dooh noo gó taganá bã sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë.

14 Ta ti y wén her'oot, wyt ta maab hẽ do hyb n'aa, Judah häd näng do hanaa Jesus ér wahë n'aa. Sa ky n'aa rod ky n'aa Mosees her'oot noo gó, dooh Judah panaa hã taky dëë bã sa ky n'aa rod raba-hadoo hyb n'aa.

15 Wyt ta maab hẽ, takahỹyd kãn ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wë, Rewi panaa nado wäd. Ti hyb n'aa takahỹyd däg kãn na-ããj hẽ ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky n'aa rod seeh, Merekisedek hadoo pé kaja däk do hyb n'aa kã.

16 Ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wë ti tawén bahado däk, Rewi panaa hyb n'aa nado, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. Ji ky n'aa rod Jesus wén hado däk P'op Hagä Do wë, takabaj'aa do hyb n'aa, tawäd had'yyt do hyb n'aa.

† 7:7 Abaraãm bahãnh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji bahapäh ta tii hã.

17 Tii d' tawén hadoo, hahỹỹ da P'op Hagä Do ky hadoo do hyb n'aa paa ta hã:

“Sa ky n'aa rod had'yyt hē da wē yỹ òm,
Merekisedek, sa ky n'aa rod wē yỹ hadoo péh.”‡

18 Ti hyb n'aa kä, ta ky n'aa jaw'yyk do pooj jé kan'oo däk do kado hõm kån hỹỹ kä nahejoonh do hyb n'aa. Dooh tahajaa péh.

19 Dooh noo gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bä baad had'op ji bahadoo, P'op Hagä Do wē ji bahõm hyb n'aa. Ti bahãnh baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do an'oo däk hỹỹ kä. Ta ti ta tyw n'aa me ër hajaa ër kaja bä P'op Hagä Do wē.

20 Ta ky kaneh'ỹýt doo me ta häd gó P'op Hagä Do ky däng paa ta ti papuuj hadoo do taban'oo däk noo gó. Rewi panaa sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē rabahado padëek noo gó, dooh ta häd gó P'op Hagä Do ky dëe bä tanah'ỹýt sa hã tanoo do ramoo bok doo.

21 Jesus kä ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tabahado däk bä, ta ky kaneh'ỹýt doo me P'op Hagä Do ky dëe kån tanah'ỹýt doo. Hahỹỹ da ta kyyh ta hã:

“Baad y ky däng hahỹỹh,
dooh y h'yy kahỹỹd bä:
‘Sa ky n'aa rod had'yyt hē òm
wē yỹ.’”§

22 Ky kaneh'ỹýt doo me Jesus hã P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, pooj jé Mosees hã taky n'aa enooh do bahãnh baad ub hỹỹ kä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wē ji tamahüüm doo, ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Jesus hyb n'aa takaja däk né hē ji hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

23 Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do hã kä, ta see dajëb bä paah, takah'ỹýt paa ta seeh. Sa wahë n'aa gó radejöp do hyb n'aa, dooh sét ub haja bä P'op Hagä Do wē tamoo wäd had'yyt bä.

24 Tii d' nado Jesus. Jesus awäd had'yyt hē do hyb n'aa, ji ky n'aa rod had'yyt hē P'op Hagä Do wē.

25 Ti hyb n'aa, baad tabahajaa tedëeb bä ta hyb n'aa P'op Hagä Do wē hah'üüm doo. Awäd had'yyt hē, sa hyb n'aa taky n'aa etsëe hyb n'aa.

26 Ti hadoo pé né hē ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do ji karën. Baad tabahajaa ër tamasaa bä sahõnh hã. Baad ub ti P'op Hagä Do matym gó. Dooh baad nadoo do tamoo wäd bä. Dooh nesaa pé ta hã. Nesaa do moo bok do h'yyb nahado. Hỹ pong jé sahõnh hē sa bahãnh tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bä.

27 Dooh hyb n'aa pé sa ky n'aa rod wahë n'aa wób rabad'oo doo da tamoo wäd bä. Ta ãh hã had'yyt hē P'op Hagä Do hã rama ejuu paa tii. Pooj jé, sa daaj hē nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama hej'uu,

tii bā sa wakāān, Isaraéw buuj nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama eju kán. Tii d' nado Jesus. Sét nuu me ub nesaa do ta wób ramoo bok do sām tan'oo dāk P'op Hagä Do hā, ta daaj hē takan'oo dāk noo gó sa hyb n'aa tadajëp hyb n'aa.**

²⁸ Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü do hā, ajyy sa da hadoo do nemuun h'yyb nahej'oonh do rakasëew dāk sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë rabahadoo hyb n'aa. Tii d' nado P'op Hagä Do ky kaneh'ÿÿt doo me taky däng do hā, Mosees ky n'aa jaw'yyk do jawén kan'oo dāk doo. Ta T'aah tasëew dāk ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa kã. Baad had'op had'yyt hē ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do an'oo bā.

8

Jesus ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wë ky n'aa hahÿÿh

¹ Hahÿ ti bë ÿ maher'oot do mahang tak'ëp baad hadoo doo: Ti anyy dāk né hē ër ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Hÿ pong jé, P'op Hagä Doo, Sahõnh Ta Bahãnh Hadoo Do hub hënh, takaweh'ëeh doo bā tabaso dāk.

² P'op Hagä Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo

haj'aa bā ër ky n'aa rod moo wät, badäk hahÿÿ bā sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ajyy ratamaa sooh doo bā nado.*

³ Sahõnh hē ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do† rasëm P'op Hagä Do matym n'aa P'op Hagä Do wë tamanaa hyb n'aa, sa masãh wób P'op Hagä Do hā tama ejuu hyb n'aa na-ããj hē. Ti hyb n'aa taw'ääts hē Jesus Kristo na-ããj hē manaa P'op Hagä Do matym n'aa.

⁴ Badäk hahÿÿ bā Jesus awäd nä bā paawä, dooh sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tado bā paawä, anyy dāk do hyb n'aa Rewi panaa P'op Hagä Do hā rama ejuu doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da.

⁵ Sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa, hÿ pong jé hanäng do häd hadoo do katamaa sooh do yt hā ti ramoo heb'ook. Dooh P'op Hagä Do bawät do heh'äät do tado bā ta ti tób ta yt hā ramoo bok do ër wén hapäh, hahÿÿ da Mosees P'op Hagä Do maher'oot do paa hyb n'aa: “Mamoo wäd ta tii, hahÿ waëë hā a hā ÿ metëeh do hadoo da, mahapäh do hadoo né hē.”‡ Heh'äät doo, hÿ pong jé tii.

⁶ Baad ub né paawä sa ky n'aa rod Rewi häd näng do panaa ramoo bok doo, tak'ëp

** 7:27 Dooh hyb n'aa pé hajõõ nuu me tii d' tabad'oo. * 8:2 Esodo bód, tég eh do 26 hā takerii dāk ta ti sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa. Ta ti yt hā nado Jesus moo wät. † 8:3 Isaraéw buuj hā rama erih do hahÿÿh. Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do sa ky n'aa ta her'oot tég nad'ëed is do 3 hā. ‡ 8:5 Esodo 25.40

baad ub ti bahãnh Jesus ër ky n'aa rod moo wät doo. Tii d' tawén hadoo, ta tyw n'aa papuuj ta hyb n'aa P'op Hagä Do wë ër kajaa Jesus anoo doo, p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do bahãnh do hyb n'aa. § Tak'ëp baad ub ti bahãnh na-ããj hë ër hã taky n'aa enooh doo.

⁷ Pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do an'oo bä paawä, baad ub sahõnh hë tabahadoo hyb n'aa, tii d' tado bä paawä, dooh hyb n'aa pé paawä ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh péh.

⁸ Tii bä, P'op Hagä Do bahapäh bä, dooh né hë raky dahé bä Mosees sa sii takaner'ood wät doo, hahỹỹ da ta kyyh:

“Ti awät bë pooj jé papuuj Isaraéw buuj sii ỹ kaner'oot doo,

Judah buuj sa sii na-ããj hë.

Ta tyw n'aa papuuj ỹ anoo da sa hã.

⁹ Sa wahë makũ sa sii ỹ her'ood wät do paa nahado da tii,

ỹ man'yyh noo gó Esit bä naa.

Raky nadaheeh do hyb n'aa paa sa sii ỹ ber'ood wät doo,

ỹ eréd hõm paa sa wahë makũũh”, nãng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹⁰ “Hahỹỹ da ta tyw n'aa papuuj

ta jawén Isaraéw buuj sa hã ỹ metëeh doo:

Sa h'yyb gó da ỹ banoo ỹ ky n'aa jaw'yyk doo.

Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da ta tii.

Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo.

Karapé haa d' tii.

¹¹ Ti noo gó da,

dooh hyb n'aa da rama met'ëëg wät sa da hadoo do kèh ỹ n'aa hã.

Dooh hyb n'aa da sa wakãän rama met'ëëg wät pé ỹ rabahapäh hyb n'aa.

Sahõnh hë da ỹ rabahapäh.

Hyb n'aa sakog is doo, hyb n'aa jeryk do sii hë ỹ da rahapäh.

¹² Tii d' tawén hadoo,

ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo bok do paah.

Dooh da ỹ hyb n'aa es'ee wäd bä nesaa do ramoo bok do paa.”** Nãng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹³ Sa sii takaner'oot do papuuj P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tado hõm pooj jé sa sii takaner'ood wät do paah. Ta säg däg tii. Edah tagawatsik. Ta tyw n'aa papuuj tan'oo däk.

§ 8:6 Hahỹỹ d' tahanãng pé ti rakaner'oot do ky n'aa: Sinaih waëë hã P'op Hagä Do anoo paa sa hã ta ky n'aa jaw'yyk doo. Isaraéw buuj raky dahé bä, P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hã, taky däng paah. Tii bä ta kyyh ragadoo. “Äã ky daheeh da”, nãk sa kyyh P'op Hagä Do hã. ** 8:12 Jeremijj 31.31-34

9

Badäk hahÿÿ hä P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti anäng paa pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do paa ky n'aa jaw'yyk doo, ji hä metëeh do nyy da P'op Hagä Do wë ji kajaa, ta hä ji hyb n'aa jaw'yyk hyb n'aa. Ti anäng paa na-ãj hë badäk hahÿÿ bä P'op Hagä Do raj'aa etsë do tób n'aa, P'op Hagä Do sa hä kahesé do tób n'aa ramaneëenh doo.

² Sa hä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa katamaa sooh do yt hä, ta gawakõ tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk do ramaneëenh doo gó tagadahäng ta bag tyng, pãw tyng n'aa, P'op Hagä Do matym gó kametëeh do pãw n'aa na-ãj hë.

³ Ta baa besuu n'aa bahãnh tagadäk ta gawakõ tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk do heh'äät doo.

⁴ Tii bä tabahäng k'ãäts tég gabarëeh do s'ëeb buu benyym do rabahej'uu do tyng n'aa. Tii bä tabahäng ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa na-ãj hë. K'ãäts tég gabarëeh do ta hä. Tii gó rabat'oonh hahÿÿh: Manah häd näng do hood k'ãäts gabarëeh do s'ëeb, Manah ta gó, Arãw tatu n'aa ta ts'ooh

genä hõm doo, pä gatsebak do na-ãj hë ta hä Jawéh ky n'aa jaw'yyk do kaherih doo.

⁵ Ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa jó rabab'ëeh kabaj'aa do kég enäh do heen n'aa kerubim ramaneëenh doo. Ta ti ganahaang gó P'op Hagä Do hejój kametëeh. P'op kerubim kég ragadabëeh, p'op naa sa kég me rajasuu hyb n'aa ta ty gatsë. Ta tii bä, ta ty gatsë jó, P'op Hagä Do awug hõm nesaa do Isaraéw buuj ramoo bong doo.* Hÿÿ kä, babä ÿ erih do hä, dooh né paawä tahaja bä sahõnh hë ta ti hedoo do ky n'aa bë ÿ maher'ood bä,

⁶ tii da né hë sahõnh hë ta ti ragadebëeh sa hä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hä. Ta gawakõ pooj jé gadäk doo gó sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë rabahej'ëeh ta tii bä P'op Hagä Do wë ramoo heb'ooh do ramoo bok hyb n'aa.

⁷ Ta gawakõ t'öp gadäk doo gó jããm hë hajëe suun sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Sét ta baab ken'yyh sét nuu me tabajëng ta tii bä. Tabajëe suun bä, tamajë had'yyt hë sa mas'ãã booj yb aj'yy majyyw P'op Hagä Do kahesé doo bä, h'yy gatamah doo gó nesaa do tamoo wät doo, ta wób moo bok do na-ãj hë kawug hõm hyb n'aa.

* **9:5** Ta noo gatsë pong jé P'op Hagä Do kahesé sa hä. Ta ti tabasooh bä Isaraéw buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa rabana nesaa do ramoo bong do P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa, takajesu däk hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta noo gatsë na-ãj hë ramaneëenh **"kajesu n'aa noo gatsë n'aa"**, kajesu däk do hadoo do hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paañ.

Majyyw tamanajë bā, dooh né hē tahaja bā tajëë bā tii bā.

8 Ta tii hā P'op Hagā Do Sahee metëëh hahÿÿh: P'ooj ub, sa hā P'op Hagā Do kahesé do tób n'aa ky n'aa jaw'yyk do yt hā rababok nā bā, dooh sa hā tagasëëts nā bā ta tyw n'aa hadoo ta gawakō tak'ëp P'op Hagā Do wë kasëew dāk doo hēnh. Dooh tagasëëts nā bā sa wë ta tyw n'aa P'op Hagā Do wë tahanäng pé tii.

9 Da hē Kristo hā kaja dāk do metëë n'aa ub sahōnh hē ta tii. Dooh P'op Hagā Do matym n'aa ramehen'aa doo, dooh sa masāāh majyyw ta wë ramahen'aa do na-āāj hē tahaja bā baad tabahado dāk tan'oo bā P'op Hagā Do hyb n'aa jew'yyk do sa h'yyb.

10 Jāām hē ji awëh, ji awa, ji eëek do ky n'aa ub tii. Jāām hē naëng me sa hā renām do ky n'aa tii. Papuuj kajaa do pooj jé ky n'aa jawyyg n'aa tii. Dooh t'ōp ji h'yyb tenyyw bā.

Jesus majyyw ky n'aa hahÿÿh

11 Kristo kã, baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj kaja dāk do hā ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagā Do wë tabahadoo noo gó, dooh tajëë suun bā P'op Hagā Do tób n'aa gó badāk hahÿÿ bā ajyy tamaa sooh doo gó, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Kristo bajëë suun tak'ëp baad

tabahadoo bā. Hÿ pong jé, P'op Hagā Do matym gó né hē tabajëë suun.

12 Kabara majyyw, booj yb taah majyyw nado ti t'ÿi hēnh tamajë sun doo, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Ta majyyw né ti tamajë sun doo, tan'oo dāk doo. Sét nuu me tii d' tabad'oo, P'op Hagā Do wë ër tabedëëb had'yyt hē hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hēnh tabab'aanh péh.

13 Kabara majyyw, booj yb aj'yy majyyw, booj yb taah ÿÿnh raju dāk do paa ooj naëng mahang kamekuuj dāk do na-āāj hē, ta wób sa hā sa ky n'aa rod ratsawyh bā, baad rabahado padëëk p'aa hēnh. J'ooj hē né paawä rabenyyw bong ratsawyh wät do an'oo bā,† p'aa hēnh rahajaa P'op Hagā Do tób n'aa hēnh rabahôm.

14 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tak'ëp ta bahānh Kristo majyyw ër h'yyb tabenäm nesaa do ji moo wät do dajëb hanoo do mahānh, P'op Hagā Do hedëb had'yyt do wë ër moo bok hyb n'aa kã. P'op Hagā Do Sahee hawäd had'yyt do hejój gó ta daaj hē Kristo kan'oo dāk P'op Hagā Do hā tadajëp noo gó. Dooh nesaa pé ta hā.

15 Ta ti hyb n'aa kã, Kristo né hē ti ta tyw n'aa papuuj P'op Hagā Do wë gasëëts hōm doo, P'op Hagā Do asëew hōm

† 9:13 Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa, dooh rahaja bā P'op Hagā Do tób n'aa hēnh rahôm bā tób kamag näng do yt hā hewäd nā doo, kamag hā, dajëp do paa k'yy hā na-āāj hē moo däng doo. Rabenyyw bong hyb n'aa, p'aa hēnh P'op Hagā Do tób n'aa hēnh rabahajaa rabahôm hyb n'aa, ratsawyyh sa hā booj yb taah ÿÿnh hahiin do raju dāk do paa ooj naëng mahang kamekuuj dāk doo. Ta ti ky n'aa ti babä ta her'oot doo.

do ragadoo hyb n'aa nahänh doo, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do sa hä. Tadajäp do me tabedëeb kân tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hä mejüü do noo gó nesaa do ramoo bok do paa mahänh.

16-17 Ky n'aa jaw'yyk do ta see erii bä tametëeh hyb n'aa ta me jaa wë tabaym ta ma paa tadajäp jawén paa bä, jáãm hë wë ym do gadoo ta ma paah, ta hä ky n'aa kenoooh do paa dajëp bä kä. Dajëp né hë sahõnh hë raba-hapäh bä, tii bä kerih do paa ky n'aa jawyyg däg kân. Kerih do mo haj'aa näng do edëb nä bä, dooh kerih do ky n'aa kajawyyg nä bä.

18 Tii da p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do hä. Jáãm hë tahyb n'aa jawyyg däk sa mas'ää see radaj'ëep do jawén paa bä. Ta majyyw hyb n'aa taky n'aa jawyyg däk P'op Hagä Do ky däng doo. Hahÿÿ d' paa tii:

19 Sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees maher'ood wät do jawén paa bä m' Isaraéw buuj sa hä, tado däk mä jawii isop häd näng do mooh, b'éé wiï hahiin do sii hë m', ti m' tadatu booj yb taah wób majyyw naëng mahang kamekuuj däk doo gó. Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó tatsawyyh, ti m' Isaraéw buuj sa hä tatsawyh hõm mä na-ääj hë.

20 Ti m' Mosees ky hadoo sa hä: “Jawéh kaner'ood wät

do bë sii metëe n'aa hahÿ ma-jyyw. Ta kyyh bë gado däk, bë kyyh Jawéh gado däk na-ääj hë hahÿ majyyw metëeh”,‡ näng mäh.

21 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó majyyw tatsawyh hõm doo da, tatsawyh wät na-ääj hë P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa hä, sahõnh hë ta nahëe jó, sahõnh hë ta gó hanäng do jó na-ääj hë.

22 P'eets hë paawä sahõnh hë takenyyw däk P'op Hagä Do wë sa mas'ääh majyyw hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó takerih. Majyyw takanan'oo däg bä, dooh takawug hõm bä nesaa do ji moo wät doo. Tii da né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk do baher'oot.

23 Tii da né hë nag'aap hë ÿ etsén wät do renäm paa P'op Hagä Do mejüü, jáãm hë hÿ pong jé hanäng do heen n'aa hado né paawä ta tii. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, hÿ pong jé hanäng doo, heh'äät doo, jáãm hë takenyyw däk tak'ëp baad hadoo doo me, ji mas'ääh majyyw bahänh baad hadoo doo me.

24 Ti hyb n'aa, dooh Kristo ajëe suun bä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakõ tak'ëp ta wë kasëew däk do ajyy ratamaa sooh doo gó. Hÿ pong jé hanäng do heen n'aa ub ta tii. Hÿ pong jé né hë taheh'äät bä kä Kristo bajëe suun, tanu dëe kân, t'ÿi hënh P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etsëe hyb n'aa.

10

25 Dooh hajõõ nuu me hỹ pong jé P'op Hagä Do matym gó Kristo ajëë suun bã ta daaj hẽ takan'oo däk hyb n'aa, sa ky n'aa rod wahë n'aa Rewi panaa rabahed'oo doo da. Sét ta baab kenäh had'yyt hẽ sa mas'ãã majyyw me rabahej'ëëh tii, P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakõ tak'ëp ta wë kasëew däk doo gó.

26 Hajõõ nuu me ta daaj hẽ Kristo kan'oo däg bã paawä, hajõõ nuu me Kristo bahob wät paawä badäk hahỹ P'op Hagä Do pahuunh noo gó naa. Dooh tii da Kristo adoo bã. Sét nuu me ub, tabedaa däk bã kã badäk hahỹ hã ji hawät do gawatsig hõm noo gó, Kristo kaja däk ta daaj hẽ takan'oo däk doo me, tadajëp doo me nesaa do tabawug hõm hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hënh tabab'aanh péh.

27 Sahõnh hẽ ji, sét nuu me né hẽ ji dajëp. Ji dajëp jawén paa bã kã P'op Hagä Do ky däng da nyy da ji tabad'oo, baad tado bã, baad tanado bã.

28 Ti hadoo, sét nuu me Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ta daaj hẽ takan'oo däk dajëb hã, ta dajëp doo me, ta majyyw me, nesaa do hajõk do ramoo bok do tabawug hõm hyb n'aa. P'aa hënh da Kristo kajaa. Nesaa do ji moo wät do hyb n'aa nado tii kã. P'aa hënh tawén kaja kãn da, ta hã gad'aa do tamahũüm hyb n'aa P'op Hagä Do wë kã, ta tii bã raboo had'yyt hẽ hyb n'aa kã.

Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëëts hõm do ky n'aa hahỹh

1 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Isaraéw buuj hã kan'oo däk do paah, baad hadoo do P'op Hagä Do ky däng do ta jawén kajaa do maëts ub tii. Dooh heh'äät do hỹ pong jé hanäng do tado bã. Ti hyb n'aa dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do haja bã baad had'op rabahadoo tan'oo bã. Dooh baad had'op rabahadoo tan'oo bã sét ta baab kenäh had'yyt hẽ sa mas'ãã see P'op Hagä Do matym n'aa ranaheb'ooh doo. Ti hado had'yyt né hẽ ran'oo bã.

2 Ta ky n'aa jaw'yyk do haja bã paawä baad had'op rabahadoo tan'oo bã P'op Hagä Do wë han'aa do ta hã rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, dooh hyb n'aa wäd pé paawä sa masããh wób raneboh bëeh, P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa nesaa do sa hã hanäng doo. Sa h'yyb gó hanäng do paa kawug hõm bã paawä, dooh rahyb n'aa es'ee wäd bã paawä nesaa do ramoo bok do paah.

3 Ta tii hã dooh né hẽ baad ji hado däg P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do matym n'aa ta baab had'yyt hẽ ramehen'aa doo, nesaa do awät nä sa h'yyb gó rahyb n'aa esee tan'oo bã.

4 Tii d' tawén hadoo, dooh né hẽ booj yb aj'yy majyyw haja bã, dooh kabara majyyw

haja bā nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tado hõm bā.

⁵ Ti hyb n'aa badäk hahÿÿ bā Kristo kajaa noo gó kã P'op Hagä Do hã taky hadoo:

“Sa masããh majjyyw a wë ramahen'aa doo, ti nado ti makarën doo.

A matym n'aa a wë ramahen'aa doo, ti nado ti makarën doo.

Ti hyb n'aa ÿ dab näng ÿ majjyyw näng man'oo bā majjyw ÿÿ ÿ banoo hyb n'aa ta sãm”, näng paa ta kyyh.

⁶ “Dooh magado bā õm rama heju doo.

Dooh magado bā a matym n'aa a wë ramehen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do mabawug hõm hyb n'aa paawä”, näng mäh.

⁷ “Tii bā hahÿÿ da keh ÿÿh:

‘Mahegãã P'op Hagä Doo. ÿ kaja däk,

a kyy kerih doo gó keh ÿ n'aa takerih doo da,

makarën do ÿ moo wät hyb n'aa.’ ”*

⁸ Dooh m' sa masããh majjyyw, dooh m' P'op Hagä Do matym n'aa ta wë ramehen'aa doo, dooh m' ta wë rama ejuu doo P'op Hagä Do karën bā. Dooh m' na-ããh hẽ takarën bā ta matym n'aa ta wë ramehen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa paawä. Dooh m' ta ti tagado bā, näng mã Kristo

kyyh pooj jé. Ti taky hadoo, Mosees ky n'aa jaw'yyc do mejõ né paawä ta tii d' raba-hed'oo.

⁹ Ta jawén hahÿÿ d' mã Kristo kyy kã: “Mahegãã P'op Hagä Doo”, näng mäh, “ÿ kaja däk, makarën do ÿ moo wät hyb n'aa kã”, näng mäh. Gawatsig hõm pooj jé sa hã kamejũũ do rabahed'oo do paah, ta ti ta her'oot do hã ji bahapäh. P'op Hagä Do gasëets hõm hÿÿ kã ta tyw n'aa papuuuj.

¹⁰ P'op Hagä Do karën do Kristo bad'oo do hyb n'aa, ta daaj hẽ Jesus Kristo kan'oo däk do hyb n'aa er hyb n'aa tadajëp hyb n'aa, kado hõm nesaa do er h'yyb tym gó hanäng do paah. Tsyt hẽ P'op Hagä Do wë er tabasëew däg kãn. Sét nuu me dajëb hã takan'oo däk. Jããm né tii.

¹¹ Ta ãh hã had'yyt hẽ sa ky n'aa rod Arãw panaa hedoo do ramoo bok ramoo heb'oo do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Ta ãh hã had'yyt hẽ rama ejuu rama ejuu do paa péh, dooh né paawä ta ti haja bā nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tawug hõm bā.

¹² Tii d' nado Jesus Kristo bad'oo hÿÿ kã. Sét nuu me ub takan'oo däk nesaa do er moo bok do hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. Jããm né tii kã. Tii d' tabad'oo do jawén paa bā hÿ pong jé, P'op Hagä Do hub hẽnh, ta hã P'op Hagä Do weh'ëeh doo bā tabaso däg kãn.

¹³ Ti noo gó kã tagada ta majĩ P'op Hagä Do nes'ëem,

* **10:7** Saaw-Mo 40.6-8 hã takerii däk tii. Kristo kyyh ta Yb hã tii.

Kristo raky daheeh P'op Hagä Do an'oo bä kä.

¹⁴ P'op Hagä Do hub hēnh tawén so däg kân, sét nuu me ər hyb n'aa tadajëp doo me baad had'op rabahado padëek tan'oo bä tsyt hē P'op Hagä Do wë kasëew bong doo.

¹⁵ P'op Hagä Do Sahee na-ãj hē ər tamaher'oot ta ti ky n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh:

¹⁶ “Hahÿÿ da papuuj Isaraéw buuj sii ta jawén ÿ kaner'oot doo:

Sa h'yyb gó da ÿ banoo kēh ÿ n'aa jaw'y'yk doo.

Sa h'yyb tym gó da ÿ berih hadoo da tii”,† nāng mäh.

¹⁷ Ti m' ahōm nä ta kyyh:

“ÿ mabaan hōm da baad nadoo do ramoo bok do paah.

ÿ mabaan hōm da ÿ mejüü do raky nadaheeh doo”,‡ nāng mäh.

¹⁸ Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hōm do hyb n'aa baad nadoo do ji moo wät do paa kä, dooh hyb n'aa wät pé ramoo heb'ooh do paa sa ky n'aa rod ramoo boo bä nesaa do kado hōm hyb n'aa paawä.

¹⁹ Hÿÿ kä wakān haa hedoo doo, Jesus majyyw hyb n'aa neÿÿm doo gó ər hajaa ər ajëe p'ëe hadoo ta gawakō tak'ëp P'op Hagä Do wë kasëew dāk do hadoo doo gó. P'op Hagä Do matym gó ər hajaa ər ahōm bä had'yyt hē ÿ hanāng péh.

²⁰ Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëets hōm. Ta baa besuu n'aa tatab'ëes tii. § Edëb had'yyt hē da jé ta ti tyw n'aa gó P'op Hagä Do wë hahōm doo.

²¹ Ti anāng ər ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tak'ëp hyb n'aa jawyk doo, hÿ pong jé P'op Hagä Do bawät doo bä bag'ääs doo.

²² Ta ti hyb n'aa, taw'ääts hē ər h'yyb ehub doo me, baad ər h'yy ka'eeh doo me na-ãj hē ər kah'üüm P'op Hagä Do wë. Dooh ər h'yyb ər taky n'aa tapa wäd bä Kristo an'oo bä. Baad ər bahado dāk na-ãj hē P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa ər hajaa P'op Hagä Do wë ər ahōm bä. **

²³ Taw'ääts hē h'yy ganajëng doo me had'yyt hē ər gada baad hadoo do ər hā taky dāng doo, ər gada ər hanāng doo. Ɛr hā ky dāng doo, moo wäd had'yyt hē taky

† 10:16 Jeremij 31.33 ‡ 10:17 Jeremij 31.34 § 10:20 P'ooj ub, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā ti anāng ta baa besuu n'aa pāān hebaan do s'ëeb. P'op Hagä Do kahesé doo bä noo gatsë n'aa tii. Dooh ji haja bä ta tii bä ji tabëej bä. Hÿÿ kä, Kristo hyb n'aa ər hajaa P'op Hagä Do wë ər ahōm bä. ** 10:22 P'ooj ub Isaraéw buuj rabahed'oo do ky n'aa gó tabeh'üüm. P'ooj ub, ranahaja bä P'op Hagä Do tób n'aa hēnh rahōm bä baad sa h'yyb nadoo do hyb n'aa, ratsawyyh sa hā booj yb taah ÿñh raju dāk do paa ooj naēng mahang kamekuuj dāk doo. Setsi ta āh tabahado dāk bä, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do mejüü rabehop. Tii bä kä, baad rabahado padëek p'aa hēnh. Tii

bä rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hēnh rabahōm. Ti ky n'aa gó tabeh'üüm.

däng doo.

²⁴ Taw'ãäts hē ēr tyw n'aa esoos nyy d' ēr bad'oo ēr h'yyb mahūūm ēr da hadoo doo, rah'yyb hadoo hyb n'aa, kamahñn heh'äät do ēr mahang takah'ūūm hyb n'aa, baad hadoo do ta wób wē ji moo wät do takah'ūūm hyb n'aa na-ãäj hē.

²⁵ Taw'ãäts hē dooh ēr eréd bā P'op Hagä Do hyb n'aa ēr kahet'aa doo, ta wób, h'yy gejë hōm do rabahed'oo doo da. Taw'ãäts hē ta wób ēr h'yyb en'yym rah'yy gajëe hōm mahñh. Taw'ãäts hē baad ta bahñh tii d' ēr bad'oo, tabedaa dāk Jesus matëeh do bē bahapäh do hyb n'aa.

²⁶ Bē h'yy gejë hōm manä y wén näng bē hā, ji h'yyb haj'aa hē Jesus ji mak'yyts bā, nesaa do ji moo wäd nā bā had'yyt hē, ji hapëe däg né paawā baad hadoo do ky n'aa hā, hỹ jawén dooh tanyy wäd bā kā P'op Hagä Do hā ji anoo do pan'aa nesaa do ji moo wät do kawug hōm do sām.

²⁷ Jāām né hē ti awät heỹym doo gó ji gada P'op Hagä Do ji taky n'aa etyy do baad nadoo do wē. Jāām né da tēeg hōō tak'öp haju do P'op Hagä Do majññ gawats'iik do ti awät da ta ti wē.

²⁸ P'ooj ub, Mosees ky n'aa jaw'yyk noo gó, radej'ëep paa sahōnh hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do mak'yys doo. Tanyy bā pawóp hē, tamawoob hē ta ti hapäh doo, dooh né rat'yyd mehññ bā ta

ky n'aa jaw'yyk do mak'yys doo.

²⁹ Nyy da bē hā? Dooh g'eeh ti bahñh P'op Hagä Do rejā da P'op Hagä Do T'aah makyys doo, Jesus majyyw ty n'aa ges'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee ji tat'yyd mehññ do ky n'aa rejāā doo? Jesus majyyw né ti ta hyb n'aa ta tyw n'aa P'op Hagä Do wē gasëets hōm doo. Ta hyb n'aa né hē P'op Hagä Do wē rakasëew dāk paah.

³⁰ Ēr hapäh né hē Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hahỹ her'ood wät doo: “Ỹ né ti sa sām habaanh doo. Ỹ né tii.”†† “Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da ta karapee”,‡‡ näng na-ãäj mäh.

³¹ Tak'öp ta äm n'aa näng P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do moo gó ji tarejä däg bā!

³² Taw'ãäts hē bē hyb n'aa es'ee nyy da baad bē babok p'ooj ub, panyyg hanām do hā bē h'yy kadaw'uuh jawén paa bā. Tabad'op hē bē h'yy gejë hōm ti noo gó, baad nadoo do bē ahob né paawā.

³³ Bē hyb n'aa es'ee nyy da ta see pé noo gó bē raky n'aa rejāā paah, nyy da paa bē rarejäā. Bē nado paa tii, ti noo gó rarejäā doo, bē hyb n'aa esee paah, bē masa paa ta ti hah'oop doo.

³⁴ Ti noo gó bē t'yyd mehññ paa bē da hadoo do radewäts b'ëeh doo, bē masa paa sa hā. Tsebee gó bē gadoo ti noo gó bē ma rado hōm doo, ti bahñh baad hadoo do

nahänh do ti awät bë pooj jé hÿ pong jé bë hapäh do hyb n'aa.

³⁵ Ti hyb n'aa bë h'yy gejë hõm manäh. Baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy kae bä, tak'ëp baad hadoo do bë gadoo da.

³⁶ Taw'ääts hë h'yyb jawygy gó, h'yy ganajëng doo me bë gadoo bë ahoop doo, P'op Hagä Do karën do bë bahaja däk bä kä, bë gadoo hyb n'aa bë hä taky däng doo.

³⁷ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa:

“Edaa däk da ti hawät do ka-jaa.

Dooh da tatabëej bä taky däng do noo gó.

³⁸ Karapé haa, matym ÿÿ gó baad hedo padëek doo, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa da rababoo had'yyt hë.

Dooh da ÿ tsebee bä h'yy gajëe hõm do wë”, näng mäh.ŠŠ

³⁹ Eër kä, dooh ta tyw n'aa heréd hõm do ër ado bä, ragawatsig hõm doo hënh hahõm doo gó haboo däk doo. H'yy ka'eeh do eër, nesaa do mahänh hedëp doo.

11

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Hahÿÿ d' tahanäng pé ti ji h'yy ka'eeh doo: Baad ji bahapäh do ti ji h'yyb gó, ji gadoo né da ji pooj jé ji gada doo. Te hub né hë, ti awät

né da ji nahapäh doo, baad ji bahapäh ji h'yyb gó.

² Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do wén gadoo ër wahë makûuh.*

³ P'op Hagä Do hä ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa, ër hapäh hahÿÿh: Sahõnh hë badäk hahÿÿh, wë, kamarab, papÿÿj, sagõõh na-ääj hë, ta ky gabuuj né hë P'op Hagä Do pehuuj wät. Ji nahapäh doo me tapehuuj wät da hë ji hapäh doo.

⁴ Baad ub Abéw makû h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hadoo do tama ejuu paah, ta hÿÿj Kaïh ma ejuu do nahado. Ti hyb n'aa baad né hë m' Abéw P'op Hagä Do hä. Baad mä P'op Hagä Do hä Abéw ma ejuu doo. Badäk hahÿÿ bä Abéw nawäd wäd né paawä, da hë nä tah'yy ka'eeh do paa ër hä tametëeh nyy da ji h'yy ka'eeh.

⁵ Aj'yy Enók häd näng do P'op Hagä Do masäg kån ta wë ta hä tah'yy ka'eeh do hyb n'aa paah. Dooh paa Enók dajëb bä. Dawuh up mäh. Dooh rawyyd wäd bä P'op Hagä Do mahüüm do hyb n'aa. P'op Hagä Do Enók h'yyb enäw had'yyt hë tabawät do hä, ta wë P'op Hagä Do mahüüm do pooj jé.

⁶ Ji h'yy kanae bä, dooh ji haja bä P'op Hagä Do ji h'yyb enäw bä. Jé karën do P'op Hagä Do wë tahõm bä, jääm né hë tahajaa, P'op Hagä Do awät né hë taky dahé bä,

ŠŠ 10:38 Habakuk 2.3-4. * 11:2 Èr wahë makûuh tawén erii wät, ta wakään, Isaraéw buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do tama erih do hyb n'aa. Isaraéw buuj sa wahë makû ti sa ky n'aa tamaher'oot doo.

baad hadoo do P'op Hagä Do anoo ta hã hesoos do hã taky dahé bã.

⁷ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa Nowéh tatamaa jat marakate, ta yÿm, ta taah, ta taah äj raked'ëep do hood n'aa. Marakate tatamaa jat Nowéh P'op Hagä Do maher'oot jawén paa bã sa pooj jé hana do ranahapäh nä doo. Nowéh h'yy ka'eeh doo, ta metëe n'aa ta wób sa hã. Nesaa do hã ta wób raky n'aa kety däk, Nowéh h'yy ka'eeh doo da rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hë baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad Nowéh wén hado däk ta matym gó.

⁸ Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa tawén ky dahé wät P'op Hagä Do maher'oot noo gó hëej s'ee hënh tabahõm hyb n'aa, hëej ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo hënh. Abaraãm ky dahé wät, tatsyym kadoo, dooh né paawä tahapëe bã n'yy hënh ta ti hëej badäk.

⁹ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa hëej ta hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo bã tabawäd wät ta s'ee hënh naa hadoo doo da. Ta tii bã jé pad'yyt hë takeh'yÿt. Sa masãäh byyh s'ëeb sa tób rah'yÿt doo. Tii d' né paa Isak, Jakóh rabad'oo. Sa hã na-ãäj hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa hëej Abaraãm hã taky n'aa enooh do paah.

¹⁰ Ta tii d' paa Abaraãm rawén bok panang P'op Hagä

Do mo haj'aa hã, nahãnh doo, hÿ pong jé badäk do ragada do hyb n'aa.

¹¹ Abaraãm h'yy ka'eeh do hyb n'aa, neta né paawä ta yÿm Sarah, tabëej däg né paawä ta baab n'aa ta yÿm sii tabetaah hyb n'aa, Abaraãm panaa nyy däk, P'op Hagä Do moo wät né hë ta hã taky däng do taky daheeh do hyb n'aa.

¹² Ti hyb n'aa kä, edaa däg né paawä tadajëp do ta t'aah benäng noo gó, sagõõh hawób däk, hood tëg hawób däg ta panaa ta jawén kä.

¹³ Abaraãm, Isak, Jakóh na-ãäj hë radejëp sa hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paa ragadoo do pooj jé. Ti hadoo né hë, rah'yy kae had'yyt hë radejëp bã kä. Ti hyb n'aa, dawëe naa rahapäh hadoo sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. Tsebee gó ragahëen ti sa h'yyb gó. Dooh m' badäk hahÿ tado bã sa panang heh'ää, sa nooh. Ta s'ee hënh naa, ta wób sa häj n'aa bã habok do hadoo mäh, sa nooh.

¹⁴ Sa häj n'aa pan'aa hes'oos do tii, ta ti hedoo do her'oot doo.

¹⁵ Dooh hëej reréd hõm do paa tado bã rah'yyb padëek doo. Tii d' tado bã paawä, rahaja paawä rababaaj nä p'aa hënh t'ÿ hënh.

¹⁶ Panang hÿ pong jé badäk doo, hëej reréd hõm do bahãnh baad hadoo do resoos. Ti hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do nu mebyy bã, "ÿ ti rah'yy kaha'eeh doo", taher'ood bã. Tenyyw hõm

sa panang pan'aa h̄y pong jé.

¹⁷⁻¹⁸ Abaraām P'op Hagä Do metyy noo gó, taju paawä ta t'aah Isak P'op Hagä Do wë. Tii d' tawén doo paawä, baad P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Isak, sét had'os do ta t'aah Abaraām aju paawä, hah̄ȳy da paawä P'op Hagä Do ky hadoo paa ta hã: “Isak hanaa da a panaa heh'äät.”†

¹⁹ Abaraām hã, P'op Hagä Do hajaa dejëp do ragenä boo bä tan'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh né paawä Isak tadajëeb bä, ta t'aah tagadoo p'aa hēnh, dajëp do mahang taganä wät hadoo.

²⁰ P'op Hagä Do hã Isak h'yy ka'eeh do hyb n'aa taky n'aa edëng Jakóh, Esauh daheeh, sa pooj jé hawät do hã.

²¹ P'op Hagä Do hã Jakóh h'yy ka'eeh do hyb n'aa tadajëb pooj jé taky n'aa edëe wät mä pawóp hadoo do Joséh taah, tii bä m' ta tatu hã tanu hyy häng bä m', P'op Hagä Do taj'aa etsëe kån.

²² Joséh h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tabedaa däk bä tadajëp doo, taky däng mä Esit bä naa Isaraéw buuj raban'yyh da ta jawén. P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ sa hã nyy d' rabad'oo ta k'yy paa hã.

²³ P'op Hagä Do hã Mosees yb, Mosees ȳyn rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Mosees benäng do jawén paa bä, tamawoob hē kamarab noo gó rajëjën mä Mosees. Anäm mä sa hã sa t'aah. Dooh m' rajëȳym

bä hãj n'aa wahë n'aa mejũũ doo.

²⁴ P'op Hagä Do hã Mosees h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh takarēn bä Paraóh toog t'aah ramaneēnh karapee tanado wät bä kã.

²⁵ Dooh takarēn bä nesaa do moo heb'oooh do sa da tah'yyb hado bä. Dooh takarēn bä sa sii tatsebee bä. Ji wad'iits ti ta tii, ta hã. P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj, sa sii rarejãã do takarēn tagadoo.

²⁶ Tak'ëp baad ub ta hã Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kajaa do tagada do hyb n'aa ta hã raky n'aa rejãã doo. Tak'ëp ky n'aa gebah do Esit hãj n'aa bä hanäng do bahānh ti ta hã. Raky n'aa rejãã do tawén gadoo, baad hadoo do ta sām tagada do hyb n'aa ta pooj jé.

²⁷ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē tawén eréd hōm Esit hãj n'aa. Dooh Esit hãj n'aa wahë n'aa kawajãān do tajeŷ̄ym do hyb n'aa tado bä. Dooh tah'yy gajëe hōm bä, P'op Hagä Do ji nahapäh do tahapëe dāk do hyb n'aa.

²⁸ P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ Pas-kowa heen n'aa Isaraéw buuj ratab'ëes. Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ b'éé majyyw repeets hōm sa tób noo bä, dajëb manaa do sa taah wah'ëeh hedoo do tanadej'ëep hyb n'aa.

²⁹ Isaraéw buuj rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rabatsëg hōm akajar Hahiin Do häd näng doo me, bawoonh do

† 11:17-18 Genesis 21.12

ji mahōm do hadoo. Esit buuj kā rakarēn bā paawā rabatsēg hōm Isaraéw buuj sa jawén, pehās mā naēng me.

³⁰ Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jerikó hād nāng do panang hadē pä s'ëeb kajäg bëeh, setsi ta āh noo gó Isaraéw buuj ranu haw'ōōd bong jawén paa bā.

³¹ Ýñh Rahab hād nāng doo, hajōk do sii he'ýñh do paah, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa dooh tadajēb bā ta wób sa sii, panang babuuj P'op Hagä Do ky nadah'eeh do sa sii. Baad mā Rahab gadoo paa pawóp hadoo do Isaraéw buuj panang begā n'aa. Tamo n'aa jesuu, tajejēn.

³² Badawëēt paawā Gidejōn, Barak, Sān-Sāw, Jepeté, Dawi, Samuéw hād enāh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-āāj hē sa ky n'aa ji maher'ood bā.

³³ Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ti sa wób rado hōm sa majī hāj n'aa. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do karēn doo da ti sa wób rabag'āās. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragadoo. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do noo mesoo awad.

³⁴ P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tēeg hōō tak'ēp haju do mahānh sa wób raked'ëep. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa sēn-jeer mahānh raked'ëep sa wób. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, nahej'oonh do paa hejooj

padëek. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rakarejan sa majī sii rakaneb'ooh noo gó, sa majī ranes'ëem.

³⁵ Ýñj wób p'aa hēnh ragadoo sa taah dejēp do mahang genā bong doo.‡

Sahōnh hē ta ti hedoo do ta wób rahapëe né paawā, h'yy ka'eeh do wób rahoop sa hā rarejāā doo. Rahob had'yyt hē, dejēp. Dooh P'op Hagä Do raky n'aa jejēn bā raked'ëep hyb n'aa paawā. Tak'ēp baad ji bawād had'yyt do hñ pong jé, ragenā bong bā kā, ti ragahēen.

³⁶ H'yy ka'eeh do wób raky n'aa rejāā, rahewyyh. H'yy ka'eeh do wób ramoo mewyyt, ratsyym mewyyt haak sapuuw hadoo doo me, ragadahew'ëes doo gó radewäts b'ëeh.

³⁷ Pä me ramakut h'yy ka'eeh do wób radejēp hyb n'aa. H'yy ka'eeh do wób rabaa gehōg hōm seer me. H'yy ka'eeh do wób sēn-jeer me radej'ëep. Jé pad'yyt hē h'yy ka'eeh do wób raked'ëep sa majī mahānh. Jāām hē b'éé byyh kabara byyh h'yy ka'eeh do wób sa saroor. Dooh sa wē hanyys péh. Kasuud is paah. Rano n'aa masoo, rarahejāā.

³⁸ Banawäng doo bā, waëe mahang, pä yb gabaho doo gó, k'āāts yt hā gabaho doo gó na-āāj hē rababok paah. Dooh rahyb n'aa p'eed bā badāk hahññ bā hanäng doo. Baad had'op ta tii.

‡ 11:35 P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hā masa do P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tii.

Badäk hahÿÿ bä habong do wób, P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa bahänh ta tii, baad hadoo doo.

³⁹ Baad ub ta ti sahönh hē P'op Hagä Do hä, ta hä rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh paa ragado bä sa hä P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah.

⁴⁰ Rawén ganadoo paa ta tii, baad hadoo doo, pooj jé taky n'aa enooh do bahänh, P'op Hagä Do h'yyb däng do hyb n'aa sa hä er hä na-ääj hē, séd demuun baad had'op er bahadoo hyb n'aa kä.

12

Dooh ji h'yy gajëë hõm bä baad nadoo do ji ahob né paawä ky n'aa hahÿÿh

¹ Ti hyb n'aa kä, hajök h'yy ka'eeh do paah, p'ooj ub habong do paa er rahapäh do hyb n'aa, taw'ääts hē er eréd hõm sahönh hē ji tahewaat doo, baad nadoo do ji tamasoo do na-ääj hē. Taw'ääts hē h'yy ganajëng doo me P'op Hagä Do karën doo da er aboo had'yyt hē hÿ jawén, tsyym kas'ÿÿ do h'yy ganajëng doo me rawaj'aah doo da rakajaa bä kä.

² Taw'ääts hē Jesus hä er h'yyb padëëk. Er h'yy ka'eeh do du na do tii, er h'yy ka'eeh do kah'üüm hanoo do tii. Tak'ëp tsebé do ta pooj jé tagadoo tagada do hyb n'aa tagadoo paa b'aa kajatsëk do hä tadajëp doo. Dooh hyb

n'aa Jesus nu mebyng pé ta tii d' tadajëp do hä.* Tii bä kä, P'op Hagä Do sahönh hē bag'ääs do hub hēnh tabaso kän, takaweh'ëeh doo bä.

³ Bë hyb n'aa newë nyy da dooh Jesus h'yy gajëë hõm bä, tak'ëp ajyy nesaa do moo heb'ooh do ta hä rakamajë né paawä. Bë hyb n'aa newë Jesus, bë h'yy gejë hõm mahänh.

⁴ Bëeh, dooh dajëb bë ahob nä bä nesaa do hä bë h'yy keb'aah do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bë h'yy keb'aah né hē, bë h'yy gejë hõm manäh.

⁵ Bë mabaan hõm P'op Hagä Do kyyh bë tah'yyb en'yyim do hyb n'aa bë tamaher'oot doo. Bëeh, ta taah hä tabaher'oot tii. Hahÿÿ da ta kyyh ta kyy kerih doo gó:

“Tah ÿÿ, mamak'yyts manä mahÿÿnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do òm tametëëk doo.

H'yy gajëë hõm manä tak'ëp hadoo doo me òm tamaher'ood bä, òm tah'yy geäm bä.

⁶ Mahÿÿnh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëëk takamahän do hä.

Sahönh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo, ta taah hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hewyyh hadoo ta see pé noo gó tametëëk

* 12:2 Judah buuj sa hä, b'aa hä ji dajëb bä tak'ëp ji nu mebyng. Sa hä P'op Hagä Do ky n'aa was'ee däk do tii d' dajëp doo. Ti hadoo né hē, dooh Jesus nu mebyy bä, baad hadoo do ta pooj jé tagada do hyb n'aa.

hyb n'aa",† nāng ta
kyyh.

⁷ Baad nadoo do bē ahoop doo, bē tametēek do pan'aa tii. Ta taah bē bahado dāk do hyb n'aa, ta t'aah hā tabad'oo doo da bē hā tabad'oo ta ti metēeh. Sahōnh hē né hē sa taah hedoo do mahȳnh hadoo doo me sa yb metēek.

⁸ Mahȳnh do hadoo doo me P'op Hagā Do bē tama net'ēeg bā paawā, sahōnh hē ta taah tametēek doo da, tii bā dooh paawā ta taah heh'āat bē do bā. Ȳnh daap hetaah do taah hadoo paawā bē tii bā.

⁹ Ēr karepé noo gó, ěr yb badāk hahȳ bā hanāng doo, mahȳnh do hadoo doo me ěr rametēek, ěr wén weh'ēeh ěr yb. Ti hyb n'aa taw'āāts hē ti bahānh ěr Yb h̄y pong jé hawāt do ěr ky daheeh, ta pa had'yyt hē ěr babok hyb n'aa.

¹⁰ Pawóp its ta baab noo gó ji yb ji rametēek baad hadoo doo me sa hā, ěr rabaw'ēeh hyb n'aa. P'op Hagā Doo kā ěr tametēek baad tabahadoo hyb n'aa ěr hā, baad had'op, tsyt hē nesaa do mahānh ěr babok hyb n'aa kā, tsyt hē nesaa do mahānh tabawāt doo da.

¹¹ Ji hā rametēek doo, ji rahewyyh doo, dooh né hē ji genaag bā ta tii d' ji hā rabad'oo do ti noo gó. Hejooonh ji hā, datés ji hā. Ti hado né paawā, ta jawén kā, P'op Hagā Do mo haj'aa ji ahob wāt do hyb n'aa ji h'yy ganny dāk bā kā, tak'ĕp h'yyb

nyyw gó baad had'op doo gó ji bawāt tan'oo bā kā.

¹² Ti hyb n'aa kā, bēeh, h'yyb nahejooj padēek doo, bēeh, h'yyb nahedo padēek doo, taw'āāts hē bē h'yy kahej'oonh, bē h'yyb hedo p'aa hēnh.

¹³ Taw'āāts hē tyw n'aa dajang doo me bē babok, h'yyb nahed'oo do rah'yy ganejē hōm hyb n'aa, p'aa hēnh baad had'yyt hē Jesus tyw n'aa gó rababok hyb n'aa kā.

DooH ji mak'yyts bā ji P'op Hagā Do maher'oot do ky n'aa hahȳh

¹⁴ H'yyb nyww gó bē aboo sahōnh hē sa wē. Tsyt hē, nesaa do mahānh, P'op Hagā Do wē bē aboo had'yyt hē. Tsyt hē nesaa do mahānh ji naboo bā, dooh da Tak'ĕp Hyb N'aa Jawyk Do ji hapēē bā da.

¹⁵ Baad bē masaa bē da hadoo doo, dooh bē mahang makyys pé ji hā P'op Hagā Do ky enyym doo. Ji hā P'op Hagā Do ky enyym do makyys doo, ta hā h'yy gajēē hōm doo, baad nadoo do tadu n'aa, ta wób tah'yyb tatuk ta nemuun dawēē P'op Hagā Do mahānh rababok hyb n'aa.

¹⁶ Bē hyb n'aa matakā bē mahang tanaŷȳh hyb n'aa ta ȳym nadoo do sii, ta patug nadoo do sii. Bē hyb n'aa matakā bē mahang tananāng hyb n'aa P'op Hagā Do waneh'ēeh do Esauh makū bad'oo doo da. Sét ta waa hyb n'aa tesēem hōm, tan'oo dāk ta wah'ēē hadoo do paa ta h̄ȳj hā.

† 12:6 Proweh-Bijos 3.11-12

17 Bē hapäh né hē, ta jawén, ta yb ky n'aa edēng takarēn bā, dooh ta yb gado wād bā. Aód né paawā dooh tahaja wād bā tahỹyd bā tabad'oo do paah.

18 Ti hyb n'aa, taw'āāts hē h'y y ganajēng doo me baad had'yyt hē ēr h'y y ka'eeh. Baad ub né hē ta tyw n'aa papuuj, p'ooj ub Mosees hā kametā dāk do bahānh tii. Doooh bē kaja dāg ji hapäh do waēē bahōō dāk doo bā, tak'ēp tabadagyp doo bā, bah'ood darung do bawāt doo bā, ēr wahē makū rabad'oo do paa hadoo.‡

19 Doooh bē maa napēē bā b'éé s'āān gamehỹyh do ky ka'eeh doo. Doooh bē maa napēē bā P'op Hagā Do kyyh ām n'aa nāng doo, ta ti ramaa napäh do paa hadoo. Ramaa napäh bā m' rabetsēē P'op Hagā Do ky ym hyb n'aa sa hā taher'oot doo.

20 Tak'ēp rajeỹym do hyb n'aa, dooh m' rahaja bā ragado bā P'op Hagā Do mejūū doo: “Dajēp né da waēē hā moo dāng doo, bē masāāh see na-āāj hē dajēp né hē da. Ji akut pā me tadajēp hyb n'aa”,§ nāng paa ta kyyh.

21 Tak'ēp mā ta ām n'aa nāng Mosees hapäh doo. Ti hyb n'aa m' taky hadoo: “Tak'ēp y kajajān ta ām n'aa hā”,** nāng mäh. Ti hadoo paa sa hā.

22 Ēr hā kā ta tyw n'aa papuuj P'op Hagā Do wē tagasēēts hōm. Pooj jé sa hā kametā dāk do nahado tii. Waēē hadoo ji matym me ji nahapäh do wē, Sijōn hād nāng do wē bē kaja dāk. Jerusarēnh hỹ pong jé badāk doo hēnh, P'op Hagā Do hedēb had'yyt do panang wē bē kaja kán. Tak'ēp hajōk do āās tseb'ee doo gó hỹ pong jé rakata padēēk doo bā bē kaja kán.

23 P'op Hagā Do taah wah'ēēh hedoo do sa wē bē kaja dāg kán. Hỹ pong jé sa hād kerii dāk. Sa wób bē bahado dāk. P'op Hagā Do wē bē kaja kán, sahōnh hē badāk hahỹy bā habong do ky n'aa etyy doo. Baad habok do paa hỹy kā baad had'op do hado dāk do sa wē bē kaja kán do hadoo.††

24 Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagā Do ky n'aa enooh do Jesus gasēēts hōm do wē bē kaja kán. Baad ta majyyw ēr h'yyb tym tabenyww dāk. Abéw majyyw nahado, k'āāts gó naa P'op Hagā Do hā tabetsēē P'op Hagā Do babaanh hyb n'aa ta sām.‡‡ Jesus majyyw etsēē hadoo P'op Hagā Do hā tamabaan hōm hyb n'aa sahōnh hē nesaa do ēr moo bok do paah.

25 Ti hyb n'aa bē mak'yyts manā Jesus ēr tamaher'oot doo. P'ooj ub, P'op Hagā Do kyyh badāk hahỹy bā Mosees

‡ 12:18 Ēr wahē makūūh tawén her'oot, ta wakāān Isaraéw buuj tama erih do hyb n'aa hahỹyh. § 12:20 Esodo 19.12-13 ** 12:21 Dew-Teronom 9.19 †† 12:23 Jesus hā ji h'y y ka'eeh do hyb n'aa hỹ pong jé babuj n'aa ji bahado dāk, dooh né paawā t'ī hēnh ji awād nā bā. Ti hyb n'aa né hē sahōnh hē tetsén do wē ji kaja dāk tanooh. ‡‡ 12:24 Genesis 4.10

sa hã tamaher'oot do mak'yys doo, nesaa do hã raky n'aa kety däk tii. Ti bahãnh ji P'op Hagä Do rejãã do er ahoop da hÿ pong jé naa er tamaher'oot do er mak'yyts bä. Dooh er haja bä er kejën bä ta ti mahãnh.

²⁶ P'ooj ub waëë Sinaih häd näng doo bä sa sii P'op Hagä Do baher'oot noo gó, tak'ep badäk hahÿ katajus wät ta ky haj'aa. Da hë kä hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng: “Sét nuu me ti awät nä badäk hahÿ had'yyt nado katajuus ÿ an'oo bä. Wë na-ããj hë katajuus da ÿ an'oo bä”, näng ta kyyh.

²⁷ “Sét nuu me ti awät nä” taher'ood bä, gawatsig da tapehuunh do paa hahãnh doo, naym doo, tahanäng pé tii. Jããm né hë haym nahãnh doo.

²⁸ Ti hyb n'aa, panang bahãnh do er gadoo da do hyb n'aa hÿ pong jé P'op Hagä Do bag'ããs doo bä, taw'ããts hë dooh er eréd bä P'op Hagä Do ky enyym do ji hã. Taw'ããts hë takarën doo da, er j'aa etsë ta hã. Taw'ããts hë P'op Hagä Do er hyb n'aa jew'yyk er hyb n'aa meuunh doo me. Taw'ããts hë ta wë er kadaduu doo me er j'aa etsë ta hã.

²⁹ Taw'ããts hë tii d' er bad'oo, tëëg hõõ sahõnh hë tagawats'iik do hadoo P'op Hagä Do er h'yy kaha'eeh doo.

13

Nyy da ji bawät do ky n'aa

hahÿÿh

¹ Taw'ããts hë bë kamahãnh had'yyt hë bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

² Taw'ããts hë baad bë gadoo bë tób bä ta s'ee hënh naa hena doo. Tii d' ta wób rabad'oo do hyb n'aa paah, ããs né ti ragadoo, dooh né paawä rahapëë bä ããs radoo bä.

³ Taw'ããts hë ragadahew'ëës doo gó radewäts b'ëëh do bë hyb n'aa esee, bë masaa. Bë hyb n'aa newë nyy d' bë karën paawä bë hã ta wób radoo bä, bë tadoo bä paawä ënh radewäts b'ëëh doo. Bë hyb n'aa newë na-ããj hë rarahejãã doo, bë hã pé hado né paawä ta tii.

⁴ Taw'ããts hë bë sahõnh hë bë hyb n'aa jew'yyk ji katëë doo. Masuuj nado tii. Taw'ããts hë ÿÿnh patug dooh ta ÿÿm tawad'ii bä ÿÿnh see wë. Taw'ããts hë ÿÿnh na-ããj hë dooh tawad'ii bä ta patug. Tii d' ÿ wén her'oot, baad nadoo do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa ÿÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii ha'ÿÿh doo.

⁵ Bë kamahãnh manä dajëër. Taw'ããts hë bë h'yy gadeja bë wë hanäng do hã. Tii d' bë ÿ wén maher'oot, hahÿÿ da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: “Dooh õm ÿ eréd bä. A pa had'yyt hë ÿ bawät”, * näng mäh.

⁶ Ti hyb n'aa, hejooñh do er hã takametä bä, dooh er hyb n'aa tón bä. P'op Hagä Do hã er h'yy kasadä do hyb

n'aa hahỹỹ da ər hajaa ər ky hadoo:

“Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do masa ỹ n'aa. Dooh da ỹ eỹỹm bä.

Dooh hajaa pé hã ỹ ramoo bok péh.”†

7 Bë hyb n'aa es'ee bë wahë n'aa bë h'yyb mah'ũũm do paah, P'op Hagä Do panyyg bë ramaher'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy da rababok paa radejöp bã kä. Taw'ãäts hë rah'yy ka'eeh do paa da bë h'yy ka'eeh.

8 Jesus Kristo dooh takahỹỹd bã. P'ooj ub tabawät doo da, da hë na-ããj hë tabawät, hỹ jawén na-ããj hë tabawäd had'yyt da.

9 Ti hyb n'aa bë an'oo manä ta s'ee hënh bë rah'yyb mahũũm hajöng hedoo do ta see ky n'aa me rama metëek doo me. Taw'ãäts hë ji wë P'op Hagä Do ky enyym do bë tah'yyb hej'oonh, baad bë h'yy kae had'yyt hë hyb n'aa. Sa waa, sa tä ratayy do hã bë hyb n'aa matakä manäh. Dooh ta ti masaa bã tayy do sa hã.

10-11 Ɛr wë ti anyy däg kãn nesaa do ər moo bok do hado hõm doo, Jesus, ər hyb n'aa dajöp doo. Sa masããh wób majyyw Judah buuj sa ky n'aa rod wahë n'aa tamahũũm P'op Hagä Do tób n'aa gawakõ t'öp gadäk doo gó P'op Hagä Do matym gó, nesaa do ramoo bok do paa kado hõm hyb n'aa. Sa hã

P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hã moo heb'ooh doo, dooh rahaja bã rawëë bã ta ti booj yb, kabara dab. Panang bahãnh rabaju hõm tii. Ta tii pé né hë, P'op Hagä Do matym gó nesaa do hado hõm do ti Jesus.

12 Ta hã kaja däk sahõnh hë sa ky n'aa rod rabad'oo do paah. Ti hyb n'aa, Jesus na-ããj hë ahob wät panang bahãnh, ta majyyw hyb n'aa tsyt hë P'op Hagä Do wë tabasëew hõm hyb n'aa ta karapee.

13 Ti hyb n'aa kä, panang bahãnh Jesus ramahũũm doo da, ta hã rarejãã do tabahoop hyb n'aa, taw'ãäts hë ər na-ããj hë ər eréd hõm Jesus ganadoo do rabahed'oo doo. Taw'ãäts hë ər gadoo Jesus hyb n'aa ər raky n'aa rejã bã, Jesus gado däk do paa hadoo ta hã raky n'aa rejãã doo.

14 Ta ti ỹ wén her'oot, dooh babä ər panang heh'äät nahãnh do tado bã. Hỹ pong jé ər panang heh'äät do ti ər gada doo.

15 Jesus ər ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tabahadoo do hyb n'aa, taw'ãäts hë Jesus wë ər bahõm ər j'aa etsëe had'yyt hë hyb n'aa P'op Hagä Doo. Da hë ər j'aa etsë doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo né hë tii, P'op Hagä Do ji hyb n'aa jew'yyk do né hë tii.

16 Bë moo boo had'yyt hë baad hadoo do bë da hadoo do wë. Bë mabaan manä tii. Bë masaa had'yyt hë ta wób bë wë hanäng doo me.

† 13:6 Saaw-Mo 118.6-7

Bë mabaan manä tii. P'op Hagä Do matym n'aa hadoo tii. P'op Hagä Do h'yy gada-
jang ta tii hä.

¹⁷ Taw'ääts hë bë ky dahé, bë hyb n'aa jewyyg Jesus hä h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë wahë n'aa hedoo doo. Bë rahagää had'yyt hë, rahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do wë rakametëeh hyb n'aa ta jawén kä nyy da paa bë raba-
hag'ääs. Bë an'oo manä bë rahyb n'aa tón, baad nadoo do hyb n'aa ta ti bë hä. Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë ky dahé né hë, tsebee gó bë raba-
hag'ääs hyb n'aa.

¹⁸ Bë ky n'aa ets'ëë äã hyb n'aa P'op Hagä Do hä. Äã hapäh, baad ub äã h'yyb. Baad ub äã baboo had'yyt hë äã karën.

¹⁹ Tak'ëp bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do banoo hyb n'aa nayyw hë ÿ matëeh hyb n'aa bë wë.

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahÿh

²⁰⁻²¹ ÿ karën P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw ji hä hanoo doo, bë hä tabanoo sahõnh hë baad hadoo doo, takarën do bë bahajaa bë moo bok hyb n'aa. ÿ karën Jesus Kristo hyb n'aa tamoo wät ër h'yyb gó tagen'aak doo. Ta tyw n'aa papuuj nahänh do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa Jesus majyyw gasëets hõm do hyb n'aa, p'aa hënh Jesus ër Wahë N'aa ganä wät dejëp do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. B'éé hagä n'aa wahë n'aa

heh'äät do ti Jesus.‡ Taw'ääts hë Jesus Kristo ër j'aa etsëë had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

²² Wakän haa hedoo doo, baad bë gado hahÿ bë ÿ ma erih doo gó bë ÿ maher'oot doo. Dooh tadawëd bä ÿ ma erih doo.

²³ Bë ÿ maher'oot, dooh ër hÿÿj hadoo do Tsimoot ragadahew'ëes doo gó tag'ëed wäd bä. Rado nyyh. Nayyw hë takaja bä babä, ÿ mahüüm da si ÿÿ, bë wë ÿ beg'ääs bä.

²⁴ Bë maher'ood äã hyb n'aa esee bë wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hë P'op Hagä Do karapee na-ääj hë. Itarija häj n'aa buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do bë m' rahyb n'aa esee.

²⁵ ÿ karën P'op Hagä Do ky enyym bë wë. Jääm hë kä.

‡ 13:20-21 Ër hagä n'aa heh'äät tahanäng pé tii.

Tsijaag

Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Tsijaag, Jesus wak'ãän ma erih do hahÿÿh

¹ Tsijaag ÿ ti hÿÿh, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do sa karom. 12 hedoo do Isaraéw taah panaa mahang Jesus hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë ketyn hõm do ÿ edëng.

Ji hã kametty do ky n'aa hahÿÿh

² Wakän haa,* taw'ãäts hë baad bë tsebee hajõng hedoo pé ji hã kametty do bë wë tana bä.

³ Baad P'op Hagä Do hã ji h'yy ka'eeh do kametty doo, ji h'yy kahejój had'yyt hë tan'oo bä. Ta ti bë bahapäh do hyb n'aa "taw'ãäts hë baad bë tsebee kametty do hã" ÿ wén näng.

⁴ Taw'ãäts hë bë h'yy kahejój had'yyt hë baad tabahado däk hyb n'aa bë h'yyb tym, sahõnh hë ji hã P'op Hagä Do karën do tabanäng hyb n'aa bë h'yyb tym gó, bë wë tabadoo mahänh.

⁵ Ti hadoo né hë, P'op Hagä Do karën do bë see nahapëë bä, taw'ãäts hë tabetsëë P'op Hagä Do hã. Tii bä P'op Hagä Do banoo ta hã tah'yy ganäng hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do

banoo ji hã kä. Tak'öp P'op Hagä Do betseëh sahõnh hë sa hã. Dooh ji tahajëëw bä ji ky n'aa ets'ëë bä.

⁶ Taw'ãäts hë hetsëë doo, h'yy ka'eeh doo me taky n'aa etsëë. Taw'ãäts hë dooh taky sëëw bä P'op Hagä Doo. Maadaka bah'ood ty gahëm hënh tamahüüm do hadoo jé ky sëm doo.

⁷ Ta ti hadoo do dooh tagadoo pé Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa.

⁸ Pawóp hë hadoo ta ti hedoo pé sa h'yyb. H'yy kehÿÿd had'yyt hë ragabok.

⁹ Taw'ãäts hë Jesus hã h'yy ka'eeh do kes'uut doo, ky n'aa nets'ëëh doo, rah'yy kasab'ee, P'op Hagä Do matym gó raky n'aa etsä däk tanoo do hyb n'aa.

¹⁰ Taw'ãäts hë tak'öp ma enäh do rah'yy kasab'ee rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo wät do hyb n'aa sa hã. Jawii ts'ooh ahëej jëng do hadoo da.†

¹¹ Papyÿj nu ganä däk bä, tak'öp tabajuu bä, tsawyy jëng jawii. Tüü ta ts'ooh kajäg jëng. Ahëej jëng tii bä hanäm do ta hã. Ti hadoo né hë tak'öp ma enäh do sa hã. Sa ma hã ramoo boo nuuj jé né hë ragawatsig jëng.

¹² Ky n'aa kedëng ji, ji h'yy kaneréd bä kametty do ji wë tana bä. Kametty do hã ji j'aa ketsëë däk bä kä ji gadoo ji hedëb heh'äät do ta sãm hadoo, ta hã kamahän do hã

* 1:2 *Wakän haa* Tsijaag wén erii wät, ta nemuun Jesus hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. † 1:10 Rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo bä, sa ma hã rah'yyb naeh hyb n'aa, P'op Hagä Do hã naa sahõnh hë sa wë hanäng do rabahapäh hyb n'aa.

P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

¹³ Kametty do ji wë tana bä, ji tah'yyb tatug bä nesaa do ji moo wät hyb n'aa, taw'ääts hë dooh "P'op Hagä Do ȳ tah'yyb tatuk" ji noo bä. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tah'yyb tatug bä nesaa do hã. P'op Hagä Do na-ãäj hë dooh ji tah'yyb tatug bä nesaa do hã.

¹⁴ Nesaa do er h'yyb karën do ti er tah'yyb tatuk nesaa do wë. Er tawedii, tii bä er tah'yyb maso däk nesaa do hã.

¹⁵ Nesaa do ji moo wät do ganyyh tii bä, nesaa do er h'yy karën do haj'aa. Nesaa do aee däg bä, nesaa do kah'üüm bä kä, tamana kãn ji h'yyb tym dajëp doo.

¹⁶ Bë daaj hë bë kawad'ii manä wakãn haa ȳ kamahän doo.

¹⁷ Sahõnh hë taw'ääts hë hadoo doo, baad had'op do na-ãäj hë, p'op naa né hë tabana. P'op Hagä Doo, wë hã hanäng do bag pahuunh do hanaa né hë. Badäk hahȳ bag kawereem né hë paawä, P'op Hagä Do dooh tah'yy kahȳyd bä, dooh ta hã hewaap pé na-ãäj hë.

¹⁸ P'op Hagä Do h'yyb däng er h'yyb tym tabed'ëep hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa me, ta karapee tsyt hë tasëew däk do er bahadoo hyb n'aa ta wë, sahõnh hë tapehuunh do mahang, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëew hõm do hadoo er bahadoo hyb n'aa.

Ji maa new'ëp do nado P'op

Hagä Do kyyh ky n'aa hahȳȳh

¹⁹ Wakãn haa ȳ kamahän doo, bë hyb n'aa matakä hahȳȳ hã: Taw'ääts hë sahõnh hë ji, ji nayyw hë ji maa newëë. Taw'ääts hë dooh nayyw hë ji er'ood. Taw'ääts hë dooh nayyw hë ji kawaj'ään bä.

²⁰ Kawaj'ään doo, dooh baad ji hawät do P'op Hagä Do ji hã gahëen do an'oo bä.

²¹ Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë eréd hõm hesus hadoo do bë h'yyb tym gó hanäng doo. Bë eréd hõm na-ãäj hë nesaa do hedoo do jé pad'yyt hë hanäng doo. H'yy kadaduu doo me bë gado P'op Hagä Do kyyh bë h'yyb gó kan'oo däk doo. Ta ti né hë hajaa bë h'yyb tym tabed'ëep, P'op Hagä Do wë bë nu kajäk hyb n'aa.

²² Ji maa new'ëp do nado P'op Hagä Do kyyh. Taw'ääts hë ji moo wät né hë taher'oot doo. Ta ti maa new'ëp doo, panyyg ky nadaheeh doo, ta daaj hë takawadii.

²³ Hahȳ hadoo P'op Hagä Do kyyh maa new'ëp doo, tamejüü do moo nawät doo: Aj'yy japow me kameg'ääs do hadoo tii.

²⁴ Kameg'ääs, ti tabahõm, ti nayyw hë tamabaan hõm takamegã wät doo.

²⁵ Ta tii d' nado baad matakëe do P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do baad had'op doo, nesaa do mahänh ji ted'ëep doo. Baad tamatakä had'yyt bä, tamanabaan bä, taky dahé bä, sahõnh hë

tamoo wät do hä P'op Hagä
Do ky n'aa edëng ta hä.

²⁶ P'op Hagä Do karën doo
da hawät do ted'oo doo, ta
kyy tamanedug bä, ta hä hē
takawadii tii. Daap ti ta ti
P'op Hagä Do wē tamoo wät
do ted'oo doo.

²⁷ Hahÿ ti baad hadoo do
heh'äät do P'op Hagä Do er Yb
gadoo do er hä: Kabarii, ÿñh
patug tamaa wäd is do na-ääj
hē ji t'yyd mehīn doo, baad
tanado bä sa hä. Hahÿ na-
ääj hē P'op Hagä Do gadoo do
er hä: Ji matakēē ji hä badäk
hahÿÿ hä habong do P'op
Hagä Do hä h'yy kana'eeh do
h'yyb karën do mahänh.

2

*Dooh ji asëew bä ji gadoo
do sa mahang ky n'aa hahÿÿh*

¹ Wakän haa, Jesus Kristo
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä,
tak'ëp ji weh'ëeh do hä bē
h'yy ka'eeh do hyb n'aa, bē
asëew manä bē gadoo do sa
mahang.

²⁻³ Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé
tii: Aj'yy ta moo heen n'aa
k'ääts tég gabarëeh do moo
däk doo, saroor ky n'aa gebah
do dadäk do bē kahet'aa bä
takajaa bä, baad bē gado bä,
banäm doo bä bē atsyd bä
tabasoo hyb n'aa, tii bä aj'yy
kasuud is doo, saroor säg
dadäk do bē kahet'aa bä tajëē
suun bä na-ääj né hē, ti ta
hä bē ky hado bä: “Nanäng
bä ag'ëed däg, tũ tsym ÿ pa
mabahyy häng”, bē noo bä,

⁴ dooh séd demuun bē gado
bä bē wē heg'ääs doo. Tii

d' bē adoo bä, bē asëew däk
bē gadoo do mahang. Baad
nado tii. Hyb n'aa jewyk doo,
baad hadoo doo, baad nadoo
do rod n'aa ky nesaa do hado
däk bē tii bä.

⁵ Wakän haa ÿ kamahän
doo, bē maa newë hahÿ ÿ
her'oot doo: P'op Hagä Do
asëew hōm badäk hahÿÿ hä
habong do sa hä kas'uut
doo, baad ub Jesus Kristo hä
rah'yy ka'eeh hyb n'aa, P'op
Hagä Do bag'ääs do karapee
rabahadoo hyb n'aa, ta hä
kamahän do sa hä P'op Hagä
Do ky n'aa enooh do paah.

⁶ Bëē kä, bē mak'yyts kän
kas'uut doo. Tak'ëp ma enäh
do nado g'eeh ti bē hä re-
jäã doo? Ti nado g'eeh ti bē
ramahüüm do hyb n'aa jewyk
do sa wē, bē raky n'aa tapaa
hyb n'aa sa hä?

⁷ Tak'ëp ma näng do né tii,
Jesus bē wahë n'aa ky n'aa
etsëeh do ky n'aa rahejäã doo.

⁸ Baad né hē ti bē hä,
hahÿ er Wahë N'aa ky n'aa
jaw'yyk do baad bē ky dahé
bä: “Makamahän a da hadoo
doo, a hä makamahän doo
da.”* Ta tii da né hē P'op Hagä
Do kyy kerih doo.

⁹ Ti hyb n'aa, ta see baad bē
gado bä ta wób sa mahänh,
nesaa do bē moo boo däk.
P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do bē taky n'aa ety däk tii bä,
ta ky n'aa jaw'yyk do bē ky
nadaheeh do hyb n'aa.

¹⁰ Hahÿ hyb n'aa ÿ wén
erih ta tii: Sahōnh hē né hē
paawä P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do ky daheeh doo, sét

* 2:8 Rewitikos 19.18

ub taky nadahé bā, sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yuk do ky nadaheeh do tabahado dāk tii.

¹¹ “Aā manā ta seeh ŷm sii”† mejūū doo, “Madajēeb manā a da hadoo doo”‡ ti na-āāj hē tamejūū. Ti hyb n'aa, a da hadoo do madajēeb bā, a ŷm, a patug nadoo do sii naā né hē paawā ōm, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yuk do ky nadaheeh do mabahado dāk né hē ōm.

¹² Ta jawén bē hā da P'op Hagā Do ky dāng nyy d' tabad'oo bē hā, bē ky dahé bā, bē ky nadahé bā ta ky n'aa hanām do P'op Hagā Do wē ji ted'ēep doo. Ti hyb n'aa, ji bawāt do hā P'op Hagā Do matakēē do hyb n'aa, bē hyb n'aa matakā bē her'oot do hā, bē babok do hā.

¹³ Hahŷ hyb n'aa ŷ wén erih ta tii: Ta wób t'yyd manehiīn doo, dooh P'op Hagā Do t'yyd mehīn bā. Ji t'yyd mehīn bā ta wób, dooh tii bā P'op Hagā Do ji taky n'aa ety bā. Ji tat'yyd mehīn da.

Ji h'yy ka'eeh do metēē n'aa ky n'aa hahŷh

¹⁴ Wakān haa, “Jesus hā ŷ h'yy ka'eeh” ji noo bā, baad hadoo do ji moo nawād bā ji h'yy ka'eeh do metēē n'aa, daap ti ta ti ji her'oot doo. Ta ti hedoo do ji h'yy ka'eeh doo, dooh tahaja bā ji tedēeb bā P'op Hagā Do wē.

¹⁵ Tanyy bā paawā ji hŷj hedoo doo, ji ānh hedoo do hahēem doo, saroor hebaan

do tema bok do hyb n'aa, has'aah do na-āāj hē,

¹⁶ tii bā bē see ky hadoo bā paawā sa hā: “Ahōm kā baad ub, kahatāh, mawog nyy dāg da!”, taky hadoo bā, dooh tanoo pé sa wē bedoh do sa hā, daap hē ta tii d' ta kyyh.

¹⁷ Ti hadoo né hē, jāām ub Jesus hā ji h'yy kae bā, baad hadoo do ji moo nawād bā paawā ji h'yy ka'eeh do metēē n'aa, daap hē ti ta ti ji h'yy ka'eeh do ji hanāng doo. Dajēp do hadoo ti ta ti ji h'yy ka'eeh doo.

¹⁸ Bē see apāh ky hadoo hā ŷŷ: “Ta see Jesus hā tah'yy ka'eeh, ta see baad hadoo do moo hew'ēēt doo”, nāng apāh. Ta ti hā hahŷ d' kēh ŷŷ: Mametā hā ŷŷ mahaja bā paawā Jesus hā mah'yy kaha'eeh doo, baad hadoo do mamoo nawād do hā. Tii bā da baad hadoo do ŷ moo wāt do hā ŷ metēeh a hā Jesus hā ŷ h'yy ka'eeh doo.

¹⁹ Jāām hē sét ub né hē P'op Hagā Doo, maky daheeh, mahanāng? Taw'āāts hē né paawā ta tii, karap'aar h'yyb nesaa do na-āāj né hē rahapāh tii. Ti hadoo né hē, kajajān bong P'op Hagā Do rajēŷm do hyb n'aa.

²⁰ H'yy gatamah do ōm! Makarēn ŷ metēeh a hā daap hē ta tii da ji h'yy kae bā, baad hadoo do ji h'yy ka'eeh do metēē n'aa ji moo nawād bā?

²¹ Bē hyb n'aa newē ēr wahē makū Abaraām. P'op Hagā Do mejūū do taky

† 2:11 Esodo 20.14, Dew-Teronom 5.18

‡ 2:11 Esodo 20.13, Dew-Teronom 5.17

daheeh do hyb n'aa né hě Abaraām baad tabahado dāk paa P'op Hagä Do matym gó, ta t'aah Isak taban'oo dāk noo gó P'op Hagä Do hā tabajuu hyb n'aa paawä.

²² Mahyb n'aa newë, baad P'op Hagä Do hā Abaraām h'yy ka'eeh do hyb n'aa taky daheeh na-ääj hě P'op Hagä Do mejũũ doo. P'op Hagä Do mejũũ do tamoo wät do hyb n'aa, heh'äät däg tah'yy ka'eeh doo.

²³ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa hā: “Abaraām ky dahé kån Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kã m', baad tawén hado dāk P'op Hagä Do matym gó.”Š Abaraām moo wät do hā, taky daheeh do hā, te hub né hě ta ti kerih do kametä dāk. P'op Hagä Do najiis ramaneëej kån Abaraām.

²⁴ Wyt ta maab hě: P'op Hagä Do karēn do ji moo wät do hyb n'aa na-ääj hě baad däg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Jääm hě ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa had'yyt nado.**

²⁵ Ti hadoo Rahab häd näng do hā, ÿÿnh pooj jé hajök do sii heÿÿh doo. Tamoo wät do hyb n'aa baad tawén hado dāk P'op Hagä Do matym gó, sa panang beg'ääs do ta tób bä tagadoo do hyb n'aa, ta tyw

n'aa see tametëeh hyb n'aa kã kejēn doo gó rabahōm hyb n'aa.

²⁶ Ji h'yyb tym tamaa wäd bä ji dajëp. Ti hadoo ji h'yy ka'eeh do hā. Baad hadoo do ji moo wät do badoo bä ji hā, dajëp do hadoo tii bä ji h'yy ka'eeh doo.

3

Ji nooh, ji nag'aad ky n'aa hahÿÿh

¹ Wakān haa, bë hapäh hahÿÿh: Ta wób bahānh P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ky n'aa ma mehetëk do sa hā.* Ti bahānh taky n'aa etyy do hyb n'aa ta kyyh ma mehetëk do sa hā, taw'ääts hě dooh hajök bë mahang karēn do ta ky n'aa ma mehetëk rabahadoo hyb n'aa.

² Sahōnh hě ëer, ër bes'ōōs hajōng. Hÿÿ kã, aj'yy taher'oot do hā nes'ōōs doo, baad had'op do tii. Tahajaa sahōnh hě nesaa do mahānh baad takanä bä.

³ Ta meduug n'aa ji dadäg bä kawaaro noo hā ji raky daheeh do heen n'aa, ji hajaa ji medug bä ta hā sahōnh hě.

⁴ Marakate na-ääj né hě. Aee né paawä, tak'ëp tabahēm do mahũũm né paawä, ta poo wōj n'aa mahũũm rakarēn hēnh ta du wōd n'aa me, nad'ëed its né paawä ta tii.

Š 2:23 Genesis 15.6 ** 2:24 DooH Tsijaag ma met'ëeg bä jääm hě baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa baad ji hado dāk P'op Hagä Do matym gó. Hahÿ ti Tsijaag hanäng péh: Heh'äät tado bä ji h'yy ka'eeh doo, tii bä baad hadoo do P'op Hagä Do karēn do ji moo wät. Jé P'op Hagä Do ji hā karēn do ky nadaheeh doo, dooh tah'yy kae bä heh'äät. 2.26 hā Tsijaag ji tamaher'oot nyy d' tahananäng péh. * 3:1 Ta wób bahānh P'op Hagä Do wén gahēen ta ky n'aa ma mehetëk hedoo do sa hā, baad ta kyyh rabahapäh do hyb n'aa.

⁵ Ti hadoo ji nag'aad hã. Nad'ëed its né paawä ji nag'aad, kasab'ee hajõng tahajaa. Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Hëej baeh do ahõng, nad'ëed its né paawä ta hõõ du n'aa doo.

⁶ Tëeg hõõ hadoo ji nooh, ji nag'aad. Séd dó nesaa do ta hanaa. Ji nag'aad ji mer'oot do hanaa né hë hesus do hadoo sahõnh hë ji hã, ji her'oot do hyb n'aa. Nesaa do ji nag'aad her'oot do hanaa, ji karehejãã do sahõnh hë. Tii d' had'yyt hë ji gawät. Ji madajëp né hë ta tii da. Tëeg hõõ tabanesaa do hanäng doo hënh naa tagahõõ do hadoo ji nag'aad.

⁷ Sahõnh badäk hahÿ babo n'aa hëej hã habong doo, tame habong doo, taw'ëed sii hë ji hajaa ji met'ëeg bä. Pooj jé rahaja däk tii, da hë na-ãäj né hë.

⁸ Ta ti ji haja né hë paawä, ji nag'aad, ji mer'oot doo me, dooh hajaa pé tamet'ëeg bä, dooh hajaa pé tamedug bä. Nesaa do ta ti ji nag'aad. Dooh ji haja bä ta hã. Tawäd had'yyt hë. P'yym mahÿÿnh do hadoo ji dahej'ëep do hadoo ta hanaa.

⁹ Ta tii me ji j'aa etsë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, èr Yb. Ta tii me na-ãäj hë ji ky n'aa wasee ji da hadoo do P'op Hagä Do pahuunh do ta da hadoo doo.

¹⁰ Sét né hë ji noo me naa ti tamanyyh ji j'aa etsë do ky n'aa, ji ky n'aa wasee do ky n'aa na-ãäj hë. Dooh taw'ãäts

hë tado bä ta ti wakän haa.

¹¹ K'ãäts gó naa naëng ganyyh doo, dooh séd demuun naëng ganä bä ty ganäm doo, naëng ty gasus do na-ãäj hë.

¹² Wakän haa, joom dooh ta ag kawereem bä. Dooh wiigo häd näng do joom eag bä oriib häd näng do ag. Dooh uwa tyd hã taganä bä wiigo häd näng do ag. Dooh na-ãäj hë naëng ty ganäm doo bä naa ty gasus do taganä bä.†

Ji hajaa do heh'äät do ky n'aa hahÿÿh

¹³ Bë mahang P'op Hagä Do ji hã karën do tahapäh ted'oo doo, ta tii hã tah'yy ganäng ted'oo doo, taw'ãäts hë baad tabawät do hã tametëeh ta tii. Taw'ãäts hë kanasab'ee doo gó baad hadoo do tamoo wät. P'op Hagä Do karën do hapäh doo, dooh takasabé bä.

¹⁴ Hÿÿ kä, tak'ëp bë h'yy kajewëets bä, ta wób sa bahãnh had'yyt bä bë karën bä bë h'yy kajäg bä, bë h'yy kasabé manä bë hajaa bë ed'oo do hã. Ta tii d' bë adoo bä, dooh baad hadoo do bë ky dahé wäd bä.

¹⁵ Ta ti hedoo pé ji hajaa doo, dooh hÿ pong jé naa tado bä. Badäk hahÿÿ bä naa tii. Nesaa Do Yb hanaa.

¹⁶ Ji hyb n'aa jewës do bawät bä, ji karën do sa bahãnh ji bawät do bawät bä, ta tii bä ky ked'aak doo, ta tii bä kaj'õök do bawät. Ta tii bä sahõnh hë nesaa do moo kahew'ëet do ji baw'yyt.

† 3:12 Ti hadoo ji nag'aad hã. Taw'ãäts hë jããm hë baad hadoo do ji er'oot!

¹⁷ Ji hajaa do h̄y pong jé hana doo, ta ti anoo ji h̄a baad had'op do ji h'yyb tym. H'yyb nyw gó ji bawät sahõnh hē sa wē tan'oo bā tii. Dooh h'yy gaēēj me ta wób ji gado tan'oo bā. Ta wób her'oot do baad ji maa newēē ta ti an'oo bā. Ta wób ji t'yyd mehīn had'yyt hē, baad hadoo do ji moo wād had'yyt hē ta wób h̄a tan'oo bā. Séd gó ji gadoo ta wób tan'oo bā. Dooh ji h'yyb ji jejēn bā tan'oo bā na-āāj né hē.

¹⁸ H'yyb nyw gó ta wób sa da hadoo do wē rababok hanoo doo, h'yyb nyw gó tabejoom do hadoo baad hadoo do sa h'yyb tym gó. P'op Hagä Do gen'aak doo da rababok tii kã.

4

Badäk hah̄y kamah̄n doo, P'op Hagä Do majī hado däk tii, ky n'aa hah̄ȳh

¹ N'yy hēnh naa ti bē mahang bē kamajī doo, bē kaj'ōök doo? Baad nadoo do bē h'yyb karēn do naa né tii. Baad nadoo do bē h'yyb karēn do bē h̄a hē takamajī.

² Ti anäng tak'ēp bē h'yyb karēn doo. Dooh bē gado bā. Bē ganadoo do hyb n'aa, bē daj'ēēp bē da hadoo doo.* Bē h'yy kajew'ēēs ta wób ma h̄a. Dooh bē haja bā bē gado bā, ti hyb n'aa bē kaj'ōök, bē kamajī. Bē wén ganadoo bē

karēn doo, bē netsēē do hyb n'aa P'op Hagä Do h̄a.

³ P'op Hagä Do h̄a bē betsēē bā, P'op Hagä Do nanoo bē h̄a baad hyb n'aa nado bē etsēē do hyb n'aa. Bē h̄a hē had'yyt hē bē karēn bē ahānh bē etsēē doo.

⁴ Ȳnh ta patug wadii doo, h'yyb rejāā do hadoo bēēh! P'op Hagä Do heréd hōm do bēēh. Dooh bē hapēē bā g'eeh, badäk hah̄ȳ h̄a hanäng do kamah̄n doo, P'op Hagä Do majī hado däk tii? Jé karēn pé takamah̄n bā badäk hah̄ȳ h̄a habong do P'op Hagä Do h̄a h'yy kana'eeh do rakamah̄n doo, P'op Hagä Do majī tabahado däk.

⁵ Daap hē bē ed'oo g'eeh hah̄ȳ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “P'op Hagä Do kamah̄n, tahyb n'aa jewēs ēr h'yyb tym ēr h̄a tanoo doo. Takarēn ta h̄a ub had'yyt ji h'yyb däk.”

⁶ Tii d' tado né paawā, ta bahānh P'op Hagä Do ēr tamasa ēr tat'yyd mehīn do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hah̄ȳ da takerih ta kyy kerih doo gó: “P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do h̄a. P'op Hagä Do t'yyd mehīn kadad'uu doo, P'op Hagä Do ky enyym sa h̄a”,† näng kerih do h̄a.

⁷ Ti hyb n'aa taw'āāts hē P'op Hagä Do mejūū do bē ky dahé had'yyt hē. Taw'āāts hē bē kahejój Dijab‡ wē, tii bā da

* **4:2** Hah̄ȳ da 1 Jowāw 3.15 h̄a takerii däk: “Ta wakāān wē h'yy gaēēnh doo, dahej'ēēp do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó.” Ji h'yyb gó ti tii. † **4:6** Proweh-Bijos 3.34 ‡ **4:7** Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

wajaah bē mahānh.

⁸ Taw'āāts hē P'op Hagā Do wē bē h'yy katahā, tii bā da bē wē takatahỹy na-āāj né hē. Bēēh, nesaa do moo heb'ooh doo, bē eréd nesaa doo. Bēēh, h'yy kes'eenh doo, bē enyyw bē h'yyb tym P'op Hagā Do wē. §

⁹ Taw'āāts hē bē t'yyd kamehīn, bē h'yy gabedo booh, bē aód ta see hā bē h'yyb padēek do hyb n'aa. Bē kawewaw manāh! Taw'āāts hē bē h'yy ketón bē mo haj'aa hā. Bē tsebee manāh! Taw'āāts hē bē hyb n'aa tón.

¹⁰ Taw'āāts hē bē kadad'uu P'op Hagā Do wē, tii bā da bē taweh'ēeh.

¹¹ Wakān haa, bē ky n'aa rejā manā ta wób. Ta da hadoo do ky n'aa rejāā doo, ta da hadoo do ky n'aa etyy doo, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa rejāā tii, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa etyy tii. ** P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do maky n'aa ety bā, ta ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh do nado ōm tii bā. Hyb n'aa jawyk do baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa a daaj hē tii bā ma-banoo a hā.

¹² Jāām hē sét ub ti ta ky n'aa jaw'yyk do hanoo doo, baad hadoo doo, baad nadoo do ky n'aa rod. Ti né ti hajaa ji ted'ēep, ti né ti hajaa ji tare-jāā. Ōm nado. Jaa ōm a hā pé

a da hadoo do maky n'aa ety bā?

Dooh ji hā hē ji h'yy kasabé bā do ky n'aa hahỹy

¹³ Bē maa newē hahỹy da her'oot doo: “Āā d' ah'ūūm, jati āā bahōm panang hēnh. Sét ta baab āā tab'ēēs t'īi hēnh āā es'ēem āā dajēer enāh hyb n'aa.”

¹⁴ Ta tii da bē h'yyb, ta tii d' bē baher'oot, dooh bē hapēē bā h'ēed hado jat'iip hadoo. Ny hadoo bēēh, badāk hahỹy hā bē babok bā? Wanakud hadoo bēēh. Kanahēn d'os hē taganyyh, ti tadawuh.

¹⁵ Ti hyb n'aa taw'āāts hē hahỹy da paawā bē kyyh: “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn bā āā babok nā, āā hyb n'aa newēē do āā moo bok tii bā.”

¹⁶ Tii d' nado paawā bē h'yyb da hē. Bē bad'oo do hā bē h'yy kasab'ee. Nas'aa ta ti ji h'yy kasab'ee doo!

¹⁷ Ti hyb n'aa, hajaa do baad hadoo do moo wāt doo, tamoo nawād bā, nesaa do tamoo wād dāk P'op Hagā Do matym gó.

5

Tak'ēp ma nāng do tama-her'oot do ky n'aa hahỹy

¹ Bē maa newē, tak'ēp ma nāng doo! Bē aód, bē awaaw nesaa do ta jawén bē wē takajäk do hyb n'aa da.

§ 4:8 Rawén h'yy kes'eenh, séd demuun rakarēn do hyb n'aa paawā rakamahān badāk hahỹy bā hanāng doo, P'op Hagā Do na-āāj hē. ** 4:11 Hahỹy da P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do ji da hadoo do ky n'aa hā: “Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān do hadoo”, nāng. Ji da hadoo do ji ky n'aa ety bā, dooh ji da hadoo do ji kamahān bā. Ti hyb n'aa ta tii da Tsijaag wén erii wāt.

² Karejã däk bë ma. Kam-era rejã däk bë saroor.

³ Hetõt däk bë wë hanäng do k'ãäts tæg gabarëeh doo, k'ãäts tæg hawak doo. Ta ti hetõt do bë da taky n'aa tapaa hadoo P'op Hagã Do matym gó.* Hetõt do bë da taju toonh, tæg hõõ hado däk. Bë bata däk bë ma, edaa däg né hë paawã badäk hahÿ gawat-sik doo.

⁴ Dooh paa bë epaag hõm bã moo bok do bë joom hã. Bë maa newë da! Ta sãm bë nepaag hõm do eëej had'yyt hë hadoo bë hã ky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagã Do matym gó. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh hë Haj'ap Doo, maa napëe wät bë wë moo bok do sa kyyh.

⁵ Sahõnh hë hanãm do jawén, ky n'aa gebah do jawén bë baboo bong badäk hahÿ hã bë baboo bong noo gó. Sahõnh hë bë h'yyb karën do jawén bë baboo bok. Booy yb hepuh do ji tä ji daj'ëep do hado däk bëeh. Tak'ëp da P'op Hagã Do rejãã da bë hÿÿ kã.

⁶ Baad habok do wób bë ky n'aa ety däk nesaa doo me, bë neboh bëeh, dooh né paawã rahejooj bã bë wë.

Ji h'yy ganajëng do ky n'aa hahÿÿh

⁷ Bëeh, wakãn haa, taw'ãäts hë bë h'yy gejë hõm manã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do p'aa hënh tabahyng do bë gada do hã. Bë hyb n'aa

newë nyy da joom hejóm do tagada ta joom ag baad hadoo doo. H'yy ganajëng doo gó tagada naëng hedoo do ta joom heduu n'aa.

⁸ Taw'ãäts hë bë na-ããj hë tii da bë bad'oo. Taw'ãäts hë h'yyb jawyg gó bë gadoo baad nadoo do bë ahoop doo. Taw'ãäts hë bë h'yy gejë hõm manãh, edaa däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ka-jaa doo.

⁹ Wakãn haa, bë ky n'aa ha-jëew manã bë da hadoo doo, bë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa netyy hyb n'aa. Edaa däk takajaa ji ky n'aa etyy n'aa.

¹⁰ Wakãn haa, bë hyb n'aa newë P'op Hagã Do ky n'aa rod p'ooj ub habong doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó her'oot do paah. Bë hyb n'aa newë nyy da h'yyb jawyk doo me rababok rarahejã né hë paawã sa hã. Taw'ãäts hë rababok doo da bë babok.

¹¹ Bë maa newë! ãã hã pé P'op Hagã Do ky n'aa edëng ta hã h'yy kanerét doo, rahob né paawã baad nadoo doo. Bë ky n'aa napãh Jõh h'yy kanerét doo, nesaa né hë paawã ta hã adãng. Bë ky n'aa napãh né kã nyy da P'op Hagã Do bad'oo ta hã

* **5:3** Rabaa esíih do hyb n'aa sa ma, jããm hë sa hã hë rakarën rabah'ëenh do hyb n'aa sa ma karejã däk. Ta tii me ramasa paawã bedoh do sa hã. Sa hã hë rah'ëenh do hyb n'aa sa hã P'op Hagã Do an'oo däk doo, baad nadoo do P'op Hagã Do ky n'aa etyy da sa hã.

tagadëeg ub kä.† Tak'ëp P'op Hagä Do ky ennym. Baad ji tat'yyd mehñn.

¹² Sahõnh hë bahñnh hahỹ bë y maher'oot wakñn haa: Bë ky dëe manä P'op Hagä Do häd gó. Bë ky dëe manä badäk hahỹỹ hä hanäng do sa häd gó, ta see häd gó na-ãäj hë. "Yỹ" bë noo bä, "yỹ" né hë bë h'yyb gó. "Doooh" bë noo bä, "doooh" né bë h'yyb gó. Jããm ti ji kyyh. Doooh hyb n'aa ji ky däng péh. Taw'ãäts hë tii d' had'yyt né hë bë kyyh, bë P'op Hagä Do ky n'aa ety mahñnh.

¹³ Baad nadoo do awäd bä bë see wë, taw'ãäts hë taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hä. Bë mahang tsebé péh, taw'ãäts hë P'op Hagä Do tama ejäm taj'aa etsë do ky n'aa.

¹⁴ Bë see nahëe nyy bä, taw'ãäts hë Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa tats'yyt ta wë, raky n'aa etsëe hyb n'aa ta hä, ta syyj me rahawuuk hyb n'aa ta hä Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó.

¹⁵ Ahub däk da nahëe näng do paa kä, ji h'yy ka'eeh doo me ji ky n'aa etsëe do an'oo bä. Baad tabawät da p'aa hënh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä ta hä. Nesaa do nahëe näng do paa moo wäd wäd bä paah, P'op Hagä Do mabaan hõm da ti ta hä.

¹⁶ Ti hyb n'aa, bë kawoow ta wób sa hä nesaa do bë moo

boo bok doo, bë ky n'aa ets'ëe bë da hadoo doo, tii bä bë bahub däg kñn. Tak'ëp tabahejoonh P'op Hagä Do karën doo da hawät do etsëe doo, tak'ëp tabahajaa.

¹⁷ Bë hyb n'aa newë Eriij häd näng doo. Èr hadoo né paa tii. Tak'ëp taky n'aa etsëe paa naëng nadoos hyb n'aa. Ti m' tamawoob hë ta baab sét ta bód tanadots wät taky n'aa etsëe do haj'aa.

¹⁸ P'aa hënh taky n'aa etsëe tabadoos hyb n'aa kä, ti m' naëng badots kñn p'aa hënh, sa joom ganyyh p'aa hënh, tabeag kñn.

¹⁹ Wakñn haa, baad hadoo do ky n'aa bë see eréd hõm bä, ta see mana bä p'aa hënh baad hadoo do wë,

²⁰ hahỹ y karën ta ti hadoo do hapäh: Nesaa do moo hew'ëet do h'yy kawapëen hanoo doo, tabed'ëep ta ti h'yyb, banesaa hënh tanahõm hyb n'aa. Hajõng nesaa do ta ti moo wäd wät do kamabaan hõm tan'oo bä. Jããm hë kä.

† 5:11 Sahõnh hë Jõh taah dejëp, sahõnh hë ta ma paa dooh wäd, Nesaa Do Yb mo haj'aa tametyy hyb n'aa, P'op Hagä Do hä tah'yy keréd hõm hyb n'aa paawä. Doooh Jõh hyb n'aa eréd bä P'op Hagä Doo, hajõng nesaa do tahob né paawä. Tii bä kä, tametyy do bahëej jëng bä kä, P'op Hagä Do banoo ta hä ta taah jawén buuj. Ta bahñnh P'op Hagä Do banoo ta hä ta ma.

1 Peed Jesus hã h'yy ka'eeh do hã pooj jé Peed ma erih do hahÿÿh

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

¹ Peed, Jesus Kristo mejũũ do see ÿ ti hÿÿh. Bëeh, P'op Hagä Do asëew hõm doo, badäk hahÿ bë panang heh'äät nado bahapäh do ÿ edëng, hëej Põn-Tus, Garata, Kapados, Asija, Bitinija häd enäh doo bä habong doo.

² Bë P'op Hagä Do ër Yb asëew hõm, p'ooj ub tii d' bë hã tah'yyb däng do hyb n'aa. Ta Sahee bë tah'yyb wareem baad had'op, P'op Hagä Do karën doo da bë baboo magyys hë hyb n'aa, Jesus Kristo bë ky daheeh hyb n'aa kä, ta majyyw hyb n'aa bë h'yyb enyyw däk hyb n'aa had'yyt hë kä. ÿ karën tak'ëp P'op Hagä Do ky enyym bë wë, ÿ karën baad had'yyt hë bë tah'yyb en'yyw.

Hÿ pong jé ër hyb n'aa P'op Hagä Do enyyw hõm do ky n'aa hahÿÿh

³ Taw'ääts hë ji j'aa etsë P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Tak'ëp ër tat'yyd mehĩn do hyb n'aa, p'aa hënh tabenäng do hadoo tan'oo bä ër h'yyb tym. Papuuju hadoo däk ji bawät tan'oo bä, baad hadoo doo, awäd had'yyt do

ta jawén bë gadoo bë gada hyb n'aa. Dejëp do mahang Jesus Kristo ganä wät do hyb n'aa baad ër gada ta tii.

⁴ Papuuju hadoo däk ji bawät P'op Hagä Do an'oo bä, hÿ pong jé ër hyb n'aa tenyyw hõm do ër gadoo hyb n'aa. Ta ti ër hyb n'aa tenyyw hõm doo, dooh tahëej bä, dooh takarejä bä, dooh tatsawyy bä.

⁵ Ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, ta hejój me bë tamo n'aa jesuu baad bë tabed'ëep bä kä Kristo matëeh bä kä p'aa hënh.

⁶ Papuuju hadoo däk ji bawät bë hã tan'oo däk do hyb n'aa, bë pooj jé tenyyw däk do bë gadoo bë bahapäh do hyb n'aa na-ääj hë, bë h'yy gada-jang, da hë, pawóp its ta baab noo gó hajõng hedoo pé baad nadoo do bë ahob né paawä.

⁷ Ta ti bë wén hoop, bë h'yy kae heh'äät né hë kametä däk hyb n'aa. K'ääts tég gabarëeh do tëeg hõõ me ji ajuu do ji ty ganäw däk do hadoo ji ahoop doo.* Ti hadoo né hë, k'ääts tég gabarëeh do ky n'aa gebah do bahänh baad ub bë h'yy ka'eeh doo. (K'ääts tég gabarëeh do gawatsik da tëeg hõõ me ji ty genäw né paawä.) Ti hyb n'aa kä, heh'äät tado bä bë h'yy ka'eeh doo, bë hã P'op Hagä Do j'aa etsë da, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó bë babok tan'oo bä da, bë da taweh'ëeh na-ääj hë Jesus Kristo kajaa noo gó kä.

* 1:7 K'ääts tég gabarëeh do ji ajuu bä, ji bahapäh heh'äät tado bä. Hesus do anyyh tii bä. Haym k'ääts tég gabarëeh do heh'äät. Ti hadoo ji hã ji ahoop doo.

⁸ Dooh né paawä bē hapēē bā paa Jesus Kristo bē matym me, bē kamahān ta hā. Da hē na-āāj hē, nepä né paawä bē hā, ta hā bē ky daheeh, ta hā bē h'yy kasadä, tak'ēp bē wén h'yy gadajang. Tak'ēp né hē bē h'yy gadajang. Dooh bē kyy pé tak'ēp bē h'yy gadajang do hyb n'aa.

⁹ Bē h'yy gadajang, bē gadoo do hyb n'aa ta hyb n'aa bē h'yy ka'eeh doo. Bē gadoo bē h'yyb tym ted'ēēp do P'op Hagä Do wē.

¹⁰ Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do rahyb n'aa newēē, rama kametēēk ta ti ji ted'ēēp do ky n'aa hā. Ramaher'oot paa ta ti bē hā P'op Hagä Do anoo do ky n'aa hā.

¹¹ Hajōng baad nadoo do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ahoop da, tak'ēp da takabaj'aa tahoop do jawén paa bā Kristo Sahee metēēh paa P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub, Kristo kajaa do pooj jé habong do sa hā. Ti hyb n'aa baad rahyb n'aa matakēē, baad rahyb n'aa newēē rabahapäh hyb n'aa paawä jaa hā sa hā Kristo Sahee metä wät do takajaa. Baad rahyb n'aa newēē rabahapäh hyb n'aa paawä ny noo gó da sa hā P'op Hagä Do metä wät do bawät.

¹² Tii bā P'op Hagä Do metēēh sa hā, dooh sa daaj hē rah'yyb en'yyim do hyb n'aa tado bā ta ti P'op Hagä Do kyy gó raheer'oot doo. Bē

hyb n'aa né hē tii, sa jawén paa bā habong do hyb n'aa, P'op Hagä Do metēēh sa hā. P'op Hagä Do kyy gó ta ky n'aa rod raheer'oot do paah, panyyg hanäm do ky n'aa né tii, hÿÿ kã P'op Hagä Do Sahee hejój gó, hÿ pong jé naa P'op Hagä Do mejüü doo, bē ramaher'ood wät doo. Tak'ēp baad tabahadoo do hyb n'aa ta ti ky n'aa, āās na-āāj né paawä rakarēn rabahapäh ta tii.

¹³ Ti hyb n'aa, taw'ääts hē bē hyb n'aa matakä had'yyt hē, baad bē hyb n'aa newē had'yyt hē. Taw'ääts hē bē h'yyb bē meso bē h'yyb karēn do jawén bē nabok hyb n'aa. Taw'ääts hē baad had'yyt hē bē gada baad hadoo do Jesus Kristo matēēh noo gó bē gadoo doo.

¹⁴ Taw'ääts hē sa taah sa yb raky daheeh do hadoo bē babok P'op Hagä Do wē. Bē ky dahé manä nesaa do bē h'yyb säg karēn doo, pooj jé Jesus ky n'aa bē nahapäh nä noo gó bē bahed'oo do paah.

¹⁵ Taw'ääts hē P'op Hagä Do bē tanaēēj wät doo da né hē bē babok sahōnh hē wē, baad had'op, tsyt hē nesaa do mahānh.

¹⁶ Tii d' ŷ wén her'oot bē hā, hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa: "Taw'ääts hē baad had'op doo da bē baboo had'yyt hē, baad had'op do ŷ bawät do hyb n'aa",† näng P'op Hagä Do kyyh.

¹⁷ Bē ky n'aa etsēē noo

† 1:16 Rewitikos 11.44-45, 19.2, 20.7

gó, “Ee” bë maneëenh do hyb n'aa P'op Hagä Doo, ji moo wät do hyb n'aa séd gó sahõnh hē taky n'aa etyy doo,[‡] taw'ääts hē P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'y'yk bë ȳym gó badäk hahȳy bä bë babok nä bä. Bë hapäh, badäk hahȳy dooh bë panang heh'äät do tado bä.

¹⁸ Tii da ȳ karēn bë babok, bë hapäh do hyb n'aa ny hadoo doo me bë P'op Hagä Do bedēēb wät bë wahē makū hanaa bë gadoo do daap ji bawät do mahänh. Ta sām hahänh doo me, k'ääts tēg gabarēēh doo me, k'ääts tēg hawak doo me nado bë tabedēēb wät.

¹⁹ Bë tabedēēb wät Kristo majyyw me. Tak'ēp baad hadoo Kristo majyyw P'op Hagä Do matym gó. B'éé t'aaah anyyw is do baad had'op doo, nesaa do kawug hõm hyb n'aa Judah buuj radahej'ēēp do hadoo ti Kristo.

²⁰ Sahõnh hē badäk hahȳy P'op Hagä Do pahuunh do pooj jé P'op Hagä Do ky däng paa ji hyb n'aa da Kristo dajēp. Hȳy kä, tabedaa däg bä kä badäk hahȳy bä ji hawät do gawatsig hõm noo gó Kristo kaja däk bë tabed'ēēp hyb n'aa,

²¹ bëēh, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hā h'y'yy kasadä doo. Ti né hē tii, dejēp do mahang Kristo ganä wät hanoo doo. Ti né hē tii, tak'ēp Kristo kawehēē däk hanoo doo. Ti hyb n'aa bë hajaa P'op Hagä

Do hā bë h'y'yy ka'eeh. Bë hajaa ta hanaa baad bë gada ji hā taky däng doo.

²² Hȳy kä, Kristo ky n'aa hanäm do bë ky daheeh do hyb n'aa, baad tabeny'yyw däk bë h'y'yyb tym, dooh nesaa do bë h'y'yyb gó tawäd wäd bä. Ti hyb n'aa bë hajaa bë kamahän heh'äät bë da hadoo do Jesus hā h'y'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa ȳ etsēē bë hā, bë h'y'yyb gó naa baad bë kamahän bë da hadoo doo.

²³ P'aa hēnh bë benäng do hadoo. Papuuj gó bë baboo däg kän ȳ hanäng péh. Ji yb sa wahēh gó dejēp do hanaa nado ta tii. Nadajēp do hanaa ta tii, P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt do nahänh do hanaa.

²⁴ Hahȳy da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa hā:

“Jawii hadoo sahõnh hē
badäk hahȳy hā
habong doo.

Jawii ts'oooh hahänh do hadoo
sa hetsóh, sa hejój.

Jawii tsawyy jēng. Tūū ta
ts'oooh kajäk.

²⁵ Tii d' nado P'op Hagä Do
kyyh.

P'op Hagä Do kyyh awäd
had'yyt hē”,[§] näng
kerih doo.

Jesus ky n'aa hanäm do bë
ää maher'ood wät do né hē
ti P'op Hagä Do kyyh awäd
had'yyt doo.

[‡] **1:17** Dooh P'op Hagä Do asēew bä ji mahang. Baad hadoo do moo bok doo, baad hadoo do hā taky n'aa etyy. Baad nadoo do moo bok doo, baad nadoo do hā taky n'aa etyy. **§ 1:25** Isajas 40.6-8

2

¹ Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hē bē eréd hōm sahōnh hē ji moo nesaa doo, ta wób ji wedii doo, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym doo, ta wób ma ji hyb n'aa jewēs doo, ta see ji nu mer'oot doo, ji ky n'aa rejää do na-ääj hē.

² Taw'ääts hē karapee t'aah bii tak'öp takarēn doo da tak'öp bē h'yyp padäg P'op Hagä Do kyyh hā. Taw'ääts hē P'op Hagä Do kyyh panyyg kamanekuunh do hā had'yyt hē bē h'yyp padäg, papuuj bē babong do kah'üüm hyb n'aa had'yyt hē, tagadēeg ub, h̄y pong jé ta wē bē tabed'ēep hyb n'aa kä.

³ Bē hapēē dāk né hē, Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym né hē ji wē.

⁴ Taw'ääts hē bē ana had'yyt hē Kristo wē. Awäd had'yyt né tii. Pä nahānh do hadoo tii. Badäk hah̄ȳ bā habong do raty n'aa gesyyg né paawä, P'op Hagä Do asēew hōm do tii. P'op Hagä Do kamahān do tii.

⁵ Ta wē bē ana had'yyt hē do hyb n'aa, pä nahānh do tób pan'aa hadoo bē hā na-ääj hē. P'op Hagä Do Sahee tób hadoo bē bahado dāk P'op Hagä Do an'oo bā, ēr mahang ta Sahee bawät do hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo bē hā, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew bong do hadoo bē bahadoo hyb n'aa, ta Sahee hejój me P'op Hagä Do bē j'aa etsē

hyb n'aa, ta hā bē hyb n'aa jew'yyp hyb n'aa kä. P'op Hagä Do gadoo da ta hā bē j'aa etsē doo, Jesus Kristo kyy gó bē bana do hyb n'aa.

⁶ Tii da né hē P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa hā. Hah̄ȳ da takerii dāk:

“Bē hyb n'aa matakä. Sijōn*
bā ȳ daj'aat da pä.

Pä tób ba n'aa, tób mesoo n'aa kasēew dāk doo, tak'öp ji kamahān do tii.

Ta tii hā h'yy kasadä doo, dooh da tanu mebyy bā”, näng kerih doo.†

⁷ Bēeh, P'op Hagä Do her'oot do ky dah'eeh doo, bē kamahān ta ti pä hadoo doo, bē kamahān Kristo ȳ hanäng péh. Tii d' nado panyyg ky nadah'eeh do sa hā. Sa hā kaja dāk hah̄ȳ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo:

“Pä tób n'aa tahem'aa do ty n'aa ges'yyp doo,
h̄ȳ ká pä ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.”‡

⁸ Hah̄ȳ da na-ääj hē takerii dāk:

“Ta ti pä hadoo do hā ratsyym poo heo da.

Tüü rakajäk da ta ti pä yb an'oo bā.”§

Rawén tsyym poo heo do hadoo, P'op Hagä Do panyyg hanām do raky nadaheeh do

* 2:6 Jerusarēnh panang ti **Sijōn**. Isaraéw buuj na-ääj hē ramaneēēnh **Sijōn**.

† 2:6 Isajas 28.16. ‡ 2:7 Saaw-Mo 118.22 § 2:8 Isajas 8.14

hyb n'aa. Tii da né hē P'op Hagä Do h'yyb däng sa hã.

⁹ Bëë kã, P'op Hagä Do karapee tsyt hē, nesaa do mahãnh P'op Hagä Do wë kasëew bong do bëeh. P'op Hagä Doo, sahõnh bag'ãas do karën do bë moo bok, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë moo bok do hadoo. P'op Hagä Do ma né hē bëeh. Bë P'op Hagä Do asëew hõm, tak'ëp baad hadoo do tamoo wät do ta wób hã bë metëeh hyb n'aa. Ti né hē ti bë tanaëej wät doo, ta bag tak'ëp hetsooh do mahang bë babok hyb n'aa, bëeh, gadagyp do hadoo doo gó habok do paah.

¹⁰ P'op Hagä Do karapee nado bë p'ooj ub. Ta karapee däg bë hÿÿ kã. P'ooj ub dooh bë tat'yyd mehÿin nä bã. Bë tat'yyd mehÿin kãn hÿÿ kã.

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Najis haa, badäk hahÿ nadoo do hyb n'aa bë panang heh'äät doo, tak'ëp ÿ betsëë bë hã, bë ky dahé manä nesaa do ji h'yyb säg karën doo. Ji h'yyb tym majÿi ta ti ji h'yyb säg karën doo.

¹² Taw'ãäts hē baad ub bë babok P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa mahang. Tii bã, bë raky n'aa tapa né paawä, nesaa do bë moo bok rahe'ood né paawä, P'op Hagä Do hã raj'aa etsë da sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã, baad hadoo do bë moo bok do rabahapäh do hyb n'aa.

¹³ Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, èr babok do hã takawehëë däk do hyb n'aa, taw'ãäts hē bë ky daheeh sahõnh hē hyb n'aa jewyk do ji rabag'ãas doo. Bë ky dahé Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo.**

¹⁴ Bë ky dahé na-ãäj hē ta karapee ta kyy gó bag'ãas doo. Sa wahë n'aa heh'äät do mejÿü ta tii, baad nadoo do moo b'ook do rarejäã hyb n'aa, baad habok do raweh'ëeh hyb n'aa.

¹⁵ P'op Hagä Do karën baad hadoo do bë moo bong, bë ky meduuk hyb n'aa ta me h'yy ganehot doo, P'op Hagä Do hã h'yy gatamah doo.

¹⁶ Dooh bë hã mejõ wät péh. Bë daaj hē bë bahajaa bë hyb n'aa newë bã nyy da bë babok, ny hadoo do bë moo bok. Ti hadoo né hē, nesaa do bë moo bok do hyb n'aa nado tii. P'op Hagä Do karom bëeh. Ti hyb n'aa, taw'ãäts hē takarën doo da bë babok.

¹⁷ Taw'ãäts hē sahõnh hē bë weh'ëeh ta wób. Taw'ãäts hē bë kamahãn bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ãäts hē P'op Hagä Do tak'ëp bë hyb n'aa jew'yyk. Taw'ãäts hē bë weh'ëeh Roma buuj sa wahë n'aa heh'äät ub doo.

Sa karom Jesus hã h'yy ka'eeh do Peed maher'oot do ky n'aa hahÿÿh

¹⁸ Bëeh, sa karom, h'yyb eÿÿm doo me P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa, taw'ãäts hē bë ky dahé

** **2:13 Sesa** ramaneëenh ti noo gó Roma buuj sa wahë heh'äät doo, hajõng häj n'aa bã bag'ãas doo.

bē kariw n'aa. Taw'ääts hē bē kariw n'aa ky en'yym do had'yyt nado bē ky daheeh. Taw'ääts hē ky nes'aa do na-ääj hē bē ky dahé.

¹⁹ Ta tii d' ŷ wén her'oot, P'op Hagä Do tsebé do hyb n'aa ji wē, ta hyb n'aa ji gado bä daap ji hā rarejää doo.

²⁰ Hÿÿ kä, bē h'yyb haj'aa hē tado bä bē hā rarejää doo, dooh bē hā raj'aa etsē pé h'yyb jawyg gó bē gado bä tii. Hÿÿ kä, baad hadoo do bē moo bok do hyb n'aa tado bä bē hā rarejää doo, h'yyb jawyg gó bē gado bä, tii bä P'op Hagä Do tsebé da bē wē, bē da taky n'aa edēng.

²¹ Bē P'op Hagä Do naëej wät h'yyb jawyk doo gó bē gadoo hyb n'aa bē rarejää doo, baad hadoo do bē moo bok do hyb n'aa. Bē hyb n'aa newē hahÿÿh: Kristo na-ääj hē ahob wät. Bē hyb n'aa né hē tabahob wät. Tabawäd wät do hā bē hā tametēeh nyy da bē babok. Tabawäd wät doo da takarēn bē babok.

²² Dooh Kristo hā nesaa péh. Dooh tanoo kanesa bä.††

²³ Ta hā raky n'aa rejää bä, dooh tamebaaj bä. Rarejää noo gó, dooh teäm bä ta maji. P'op Hagä Do moo gó takan'oo däk. Ti né hē ta jawén sahõnh hē baad ky n'aa etyy doo, Jesus hapäh.

²⁴ B'aa kajatsëk do hā Kristo bahob wät nesaa do èr moo bok do paah, èr dejëp hyb n'aa hadoo nesaa do hā, èr ky nadahé wät hyb n'aa nesaa doo, ŷ hanäng pé tii, baad hadoo èr babok hyb n'aa kä.

Tahob wät ta rog bē bahub padëek hyb n'aa.

²⁵ B'éé nepä bong do hadoo bē p'ooj ub. Hÿÿ kä bē P'op Hagä Do mana kån p'aa hēnh b'éé hagä n'aa heh'äät do wē. Kristo, bē hagä n'aa wē bē tamana kån.

3

Ajyy, jÿj sa ky n'aa hahÿÿh

¹ Jÿj, bē na-ääj hē. Taw'ääts hē bē ky dahé bē patug. Tii bä, tanyy bä sa mahang P'op Hagä Do kyyh ganadoo nä doo, ta jawén tahyb n'aa pé Kristo hā rah'yy ka'eeh raba-hapäh bä kä nyy da baad sa äj rababok. Dooh hyb n'aa sa jÿm ky n'aa h'üüm pé sa patug rah'yy ka'eeh hyb n'aa,

² ta ti rahapäh do hyb n'aa da nyy da baad had'op bē babok P'op Hagä Do bē weh'ëeh do hyb n'aa.

³ Taw'ääts hē dooh j'ooj hē ji padedëek do bē hetsóh. Hahÿÿ d' ŷ hanäng pé tii: Taw'ääts hē dooh ta see mo n'aa hadoo pé ji sëen bē ramahetsóh do tii. Taw'ääts hē dooh k'ääts tég gabarëeh do s'ëeb, saroor tak'ëp ky n'aa gebah do na-ääj hē bē hetsóh.

⁴ Taw'ääts hē bē h'yyb gó hanäng doo me bē kahets'ooh. Kaja hē bē h'yyb bē mahüüm do ta wób sa wē, h'yyb jawyg gó bē babok do na-ääj hē, ti né hē bē hetsó nahänh doo. Ti né hē tak'ëp baad hadoo P'op Hagä Do matym gó.

⁵ Tii da né p'ooj ub jÿnh baad P'op Hagä Do karēn

doo da habong doo, ta hã h'yy kasadã do rabahed'oo paah. Baad rababok doo, ti sa hetsóh. Sa patug paa raky daheeh.

⁶Tii d' paa m' Sarah bad'oo. Ta patug, Abaraãm paa m' taky daheeh. “Wahëh ÿ n'aa”, ta patug tamaneënh. Sarah hadoo bëëh, baad hadoo do bë moo boo bã, dooh hyb n'aa bë jeÿÿm pé P'op Hagã Do hã bë h'yy kasadã do hyb n'aa.

⁷Bëë kä, ÿÿm näng doo, taw'ääts hë baad ub bë babok bë ÿÿm wë. Bë hapäh, dooh denaa hë rahejooj bã bë mahãnh. Taw'ääts hë bë weh'ëeh bë ÿÿm bë nemuun ragadoo do hyb n'aa ji edëb had'yyt do P'op Hagã Do pa, taky enyym doo gó ji P'op Hagã Do anoo doo. Taw'ääts hë tii da bë aboo bë ÿÿm wë, bë ky n'aa etsëë do P'op Hagã Do gadoo hyb n'aa.*

Sahõnh hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

⁸Bë sahõnh hë ÿ maher'ood kãn hÿÿ kä. ÿ karën séd bë h'yyb hedo had'yyt hë. ÿ karën bë h'yyb en'yyim bë da hadoo doo, baad tanado bã sa hã. ÿ karën bë kamahãnh bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë bë t'yyd mehÿÿn bë da hadoo doo. Taw'ääts hë bë kadad'uu bë da hadoo do sa wë.

⁹Nesaa do ramoo boo bã bë hã, bë abaaj manã nesaa doo me. Bë raky n'aa rejã bã, bë abaaj manã ky n'aa rejãã doo me. Taw'ääts hë bë abaaj bë

ky n'aa edëng doo me. Ta tii da baad ub bë babok hyb n'aa né hë bë P'op Hagã Do wén naëëj wät. Ta tii da baad bë aboo bã, bë da P'op Hagã Do ky n'aa edëng.

¹⁰Tii d' ÿ wén her'oot, ti né hë ti Saaw-Mo hã ji hã taky däng doo:

“Jé karën do tsebee gó hawät doo,

jé karën do baad tawäd bã, taw'ääts hë dooh ta wób taky n'aa rejã bã.

Taw'ääts hë dooh tawad'ii bã.

¹¹Tii d' karën doo, taw'ääts hë teréd hõm nesaa doo.

Taw'ääts hë baad hadoo do tamoo wäd kãn.

Taw'ääts hë h'yyb nyw gó had'yyt hë tabawät ta wób sa wë.

¹²Tii d' tawén hadoo, baad had'yyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bahag'ääs baad habok doo.

Tagadoo ta hã raky n'aa etsëë doo.

Tii d' nado nesaa do moo b'ook do sa hã.

Tanoo baad ranabok hyb n'aa”, näng kerih doo.†

¹³Baad hadoo do bë karën bã bë moo boo bã, dooh bë hã baad nadoo do ramoo bok péh.

¹⁴Ti hado né paawä, baad hadoo do bë moo bok do hyb n'aa bë ahoop ran'oo bã, bë da P'op Hagã Do ky n'aa edëng. Bë eÿÿm manã sa hã. Bë hyb n'aa tón manã bë hã ramoo bok doo.

* 3:7 Ji rejã bã ji ÿÿm, ji ky n'aa rejã bã, ji hajëew bã, dooh P'op Hagã Do gado bã ta hã ji ky n'aa etsëë doo. † 3:12 Saaw-Mo 34.13-17

15 Taw'ääts hē Kristo bē hyb n'aa jew'yyk bē h'yyb gó. Ti né hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do sahōnh hē hag'ääs doo. Taw'ääts hē bē maher'ood had'yyt hē sahōnh hē sa hā, h'ēed hyb n'aa Kristo hā bē h'yy kasadā, reej bā bē hā.

16 Sa hā bē maher'oot bā, taw'ääts hē kaja hē bē h'yyb bē mahūūm sa wē. Taw'ääts hē bē weh'ēeh he'aanh doo. Taw'ääts hē baad bē aboo had'yyt hē bē h'yyb bē hā hē taky n'aa tapa mahānh. Tii bā nu mebyk da nesaa doo me her'oot do baad bē babok do ky n'aa hā. Kristo hā h'yy kata dāk do hyb n'aa baad bē babok do hyb n'aa bē ky n'aa rejāā do nu mebyk da.

17 Taw'ääts hē né hē ji ahoop nesaa do ji moo wāt do sām. Ti hadoo né hē, ta bahānh baad ub baad hadoo do ji moo wāt do hyb n'aa ji ahob bā, tii d' P'op Hagä Do karēn bā ji hā.

18 Ta tii d' ŷ wén her'oot, sét nuu me Kristo bahoop dajēb. Kristo, baad had'op doo, baad nadoo do habok do sa hyb n'aa tabahoop dajēb, P'op Hagä Do wē bē tamanaa hyb n'aa. Ta hub radajēeb wāt paah. Tii bā taganā wāt p'aa hēnh P'op Hagä Do Sahee an'oo bā.

19-20 Ta Sahee gó, Kristo maher'oot paa panyyg ky nadah'eeh do Nowéh hawät noo gó habong do sa hā, h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do gada

noo gó marakate kajaa bā kã.‡ Raky nadaheeh do hyb n'aa paah, tabanesaa hēnh sa h'yyb tym P'op Hagä Do dewäts hōm. Tahag'yyp noo gó, marakate gó pawóp its, 8 hedoo doo, raked'ēep naeng hag'yyp do mahānh.

21 Naeng mahānh Nowéh raked'ēep do paah, ji nu kemuun do heen n'aa hadoo tii, da hē nesaa do mahānh ji tamed'ēep doo. Ji ehop do hasus do mahānh nado ti ji nu kemuun doo. Ji wén nu kemuun, ji h'yyb tym baad hado dāk do ji betsēē hyb n'aa P'op Hagä Do hā. Jesus Kristo ganā wāt do hyb n'aa er edēb bong nesaa do hā ji P'op Hagä Do ky n'aa ety mahānh.

22 Hÿ pong jé Jesus Kristo basēek, P'op Hagä Do hub hadäk hēnh, tabag'ääs doo bā tabawäd däg kãn. Ääs, sahōnh hē kabaj'aa do hejój enäh do hā na-ääj hē tajejō däg kãn.

4

P'op Hagä Do hyb n'aa ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

1 Ti hyb n'aa kã, Kristo ahob wāt do hyb n'aa badäk hahÿÿ bā tabawät noo gó, taw'ääts hē Kristo h'yyb hado dāk bē h'yyb. Taw'ääts hē bē gadoo bē ahoop doo. Jé hahob wāt doo, dooh nesaa do hā tah'yyb däg wäd bā had'yyt hē.

2 Dooh nesaa do ji h'yyb karēn do jawén tawäd wäd bā

‡ 3:19-20 Dooh baad ji hapēē bā nyy da Peed hanäng péh. Hahÿÿ da apäh tahanäng pé tii: Panyyg ky nadah'eeh do Nowéh maher'oot paa rat'yyd kamehīn hyb n'aa paawä. Nowéh her'oot do hā Kristo Sahee her'oot paah.

badäk hahÿÿ bä tabawät nä
bä, P'op Hagä Do karën do hä
tah'yyb däg kän.

³ Jããm hē dó p'ooj ub bē
moo bok do paah, P'op Hagä
Do sa h'yyb gó nahapäh do
rabad'oo doo da. Tii d' bē
moo boo manä wäd. Sa
ÿÿm nadoo do sii, sa patug
nadoo do sii rabahe'ÿÿh tii.
Sa h'yyb karën do jawén ta
ti hedoo do rababok. Jarakē
hedoo do hä rabaom. Ta
bahãnh rabawēh, rabeëëk.
Jãm ramoo bok rah'yy karën
doo da rabeëëk hyb n'aa. Sa
kabarii raweh'ëeh hyb n'aa
tak'ëp taw'ãäts hē nadoo do
ramoo bok.

⁴ Hÿÿ kä, rahapäh do hyb
n'aa dooh ta tii da sa sii bē
aboo boo bä, bē rahyb n'aa
meuunh, bē raky n'aa rejãã.

⁵ Da hē bē raky n'aa rejã né
hē paawä, ti awät da ti noo
gó P'op Hagä Do matym gó
rabab'ëeh bä rakaher'oot hyb
n'aa ta hä kä. P'op Hagä Do
hedëp nä doo, dejëp do paa
sii hē ky n'aa etyy do wē kä
rakaher'ood kän. Baad nadoo
do ta sãm ragadoo da.

⁶ Sahõnh hē raky n'aa kety
däk hyb n'aa da P'op Hagä
Do matym gó, Kristo hä h'yy
ka'eeh do paa dejëb bong do
hä na-ããj hē takaher'ood däk
paa rababok nä noo gó Kristo
ky n'aa hanäm doo. Ta ky
n'aa hanäm do takaher'ood
däk paa sa hä, dajëb hä sa hub
ky n'aa ety däg né hē paawä
sahõnh hē badäk hahÿÿ bä
habong doo da, sa h'yyb tym
bedëp hyb n'aa P'op Hagä Do
pa, takarën doo da.

⁷ Edaa däg kän sahõnh

hē tagawatsik doo. Ti hyb
n'aa, taw'ãäts hē baad bē hyb
n'aa newē, baad bē hyb n'aa
matakä. Taw'ãäts hē bē h'yyb
bē mesoo ji h'yyb karën do
jawén bē nabok hyb n'aa,
baad ub bē bahajaa hyb n'aa
bē ky n'aa etsëe.

⁸ Hahÿ ti tak'ëp ÿ betsëe
bē hä: ÿ karën tak'ëp bē
kamahãnh bē da hadoo doo.
Jé kamahãnh doo, hajõng baad
nadoo do tahyb n'aa mabaan
ta da hadoo do hä.

⁹ Taw'ãäts hē tsebee gó bē
gadoo bē tób yt hä bē da
hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh
doo. Bē ky n'aa jõg manä ta ti
p'ãã.

¹⁰ Taw'ãäts hē sahõnh hē
bëeh, bē masaa ta wób P'op
Hagä Do Sahee hanaa bē
gado däk doo me. Hajõng
tanoo ër hä ër moo mabok
hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ãäts
hē baad bē bad'oo bē gadoo
doo me, sa kaser n'aa baad
moo bok doo da sa kariw n'aa
hanoo doo me hadoo.

¹¹ Bē kahet'aa bä, P'op Hagä
Do ky n'aa ta wób maher'oot
doo, taw'ãäts hē hahÿÿ da
tahyb n'aa newëe: "P'op Hagä
Do kyyh né hē ti ÿ her'oot
doo", nãng da ta h'yyb gó.
Doooh taky gabuuj tado bä.
Bē mahang ta wób masa doo,
taw'ãäts hē P'op Hagä Do
hejój me ta hä tanoo doo me
tamasa. Taw'ãäts hē tii da né
hē bē bad'oo tii, Jesus Kristo
bē tamasa do hyb n'aa P'op
Hagä Do j'aa ketsëe däk hyb
n'aa. ÿ karën Jesus Kristo
kawehëe däg had'yyt hē. ÿ
karën sahõnh hē sa bahãnh
tabahejoonh, takabaj'aa. ÿÿ.

Tii d' né hē. Taw'āāts hē.

¹² Najis haa, bē h'yy gabedo manā bē wē kametyy do bawāt do hyb n'aa, bē hā rakamajē bā, bē rarejā bā. Ji ahoop né hē.

¹³ Taw'āāts hē bē tsebee Kristo ahoop do hā sēd bē h'yyb hedo dāg bā kā. Tii bā kā, Kristo matēēh bā kā, ta kabaj'aa do kametēēh bā kā, tak'ēp da bē tsebē da.

¹⁴ Kristo hyb n'aa bē raky n'aa rejā bā, bē P'op Hagā Do ky n'aa edēng da, ta Sa-hee tak'ēp kabaj'aa do bē hā tabawād had'yyt hē do hyb n'aa.

¹⁵ Nesaa do bē ahob bā, taw'āāts hē dooh ta see bē daj'ēēp do hyb n'aa tado bā bē ahoop doo, dooh bē ets'ēēk do hyb n'aa tado bā, dooh nesaa do bē moo bok do hyb n'aa tado bā, dooh na-āāj hē ta wób hā bē nu so bā do hyb n'aa.

¹⁶ Hỹ kā, Kristo hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa tado bā nesaa do bē ahoop doo, tii bā taw'āāts hē dooh bē nu mebyy bā. Taw'āāts hē P'op Hagā Do hā bē j'aa etsē Kristo hā h'yy ka'eeh do bē bahadoo do hyb n'aa.

¹⁷ Sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó, pooj jé ta karapee taky n'aa etyy da. Kaja dāk hỹ kā ēēr, ta karapee, taky n'aa etyy doo. Pooj jé ta karapee taky n'aa ety bā, tii bā ta wób, P'op Hagā Do panyyng hanām do ky nadah'eeh

doo, dooh da rakedēēb bā.

¹⁸ Baad P'op Hagā Do matym gó habok do rakedēēb né paawā, hejooñh né tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, nesaa do moo b'ook doo, dooh né da rakedēēb bā.

¹⁹ Ti hyb n'aa kā, P'op Hagā Do karēñ doo da hah'oop doo, taw'āāts hē baad hadoo do had'yyt hē ramoo bok. Taw'āāts hē P'op Hagā Doo, ji pahuuj wāt do hā rah'yy kasadēē had'yyt hē. Ti dooh ji taky n'aa ehỹyd bā. Tamoo wāt né da ji hā taky dāng doo.

5

Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, ta wób na-āāj hē tamaher'oot do ky n'aa hahỹh

¹ Bē nemuun Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa see ŷ bahadoo do hyb n'aa, Kristo ahob wāt do ŷ hapäh do hyb n'aa paah, Kristo sii ta bag tak'ēp gabarēēh doo gó ta pa ta jawén ŷ bawāt do hyb n'aa, ŷ maher'oot bēēh, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa.

² Baad bē hagāā P'op Hagā Do karapee bē hā P'op Hagā Do anoo do bē bahag'āās hyb n'aa. P'op Hagā Do masāāh b'éé hadoo tii.* H'yyb hedoo doo me, P'op Hagā Do karēñ doo da bē hagāā sa hā. Taw'āāts hē dooh bē hā kamejūū do hyb n'aa tado bā. Ta sām jawén hyb n'aa nado

* 5:2 Ji masāāh b'éé ji nahagāā bā, jé pad'yyt hē rababoo dāk sa waa jawén. Rakanapēē boo tii bā. Dooñ rahapēē wāt sa tyw n'aa. Ti hyb n'aa ta hagā n'aa hagāā had'yyt hē. Ti hadoo Jesus hā h'yy ka'eeh do hā. Ti hyb n'aa b'éé ky n'aa gó tabeh'ūūm.

tii. Bë hagãã sa hã baad bë h'yyb gó.

³ Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Sa danäh sa hã tak'ëp mejũũ do nado bëëh. P'op Hagã Do karapee ti bë hag'ããs doo. Taw'ãäts hë baad bë babok, bë hã rabahapäh hyb n'aa nyy da baad ji bawät.

⁴ Tii bä kä, Kristo, b'éé hagã n'aa sa wahë n'aa kajaa bä kä, Kristo matëëh bä kä, bë kawehëë däk sahõnh hë sa matym gó tan'oo bä. Ta ti bë hã tanoo doo, dooh tahëej bä.

⁵ Bëë kä, papuuj hedoo doo, taw'ãäts hë bë ky dahé Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa hedoo doo.

Bë sahõnh hë, pahëew hedoo doo, maruus hedoo doo, wahëh hedoo do na-ãäj hë, taw'ãäts hë bë kadad'uu séd demuun bë da hadoo do wë. Sa bahãnh bë edoo manä bëëh, hahÿÿ da P'op Hagã Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa:

“P'op Hagã Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hã.
P'op Hagã Do t'yyd mehĩĩn kadad'uu doo,
P'op Hagã Do ky ennym sa hã.”†

⁶ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë bë kadad'uu P'op Hagã Do tak'ëp hejooñh do wë, bë taweh'ëëh hyb n'aa tah'yyb däng do noo gó kajaa bä kä.

⁷ Baad ub bë P'op Hagã Do bahag'ããs. Ti hyb n'aa taw'ãäts hë bë kadad'uu ta wë, bë an'oo ta wë sahõnh hë bë hyb

n'aa newëë doo, bë hyb n'aa natón hyb n'aa.

⁸ Taw'ãäts hë baad bë hyb n'aa newë, taw'ãäts hë bë hyb n'aa matakä. Awad kawajãän do reãw häd näng do hadoo, jé pad'yyt hë hawät do ta tä hesoos do tabawëh hyb n'aa hadoo bë majĩĩ Dijab.‡ Tesoos jé tarejãã hyb n'aa.

⁹ Taw'ãäts hë bë kahejój ta wë. Bë an'oo manä bë tah'yyb wareem. Baad bë h'yy kae had'yyt hë Jesus Kristo hã. Bë hapäh, jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hã bë wakãän hedoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do rahoop bë ahoop doo da. Jé pad'yyt hë bë wakãän hedoo do rarejãã.

¹⁰ Banadawëët bë ahob wät do jawén paa bä, p'aa hënh da baad tabahado däk sahõnh hë bë hã P'op Hagã Do an'oo bä da. Baad ub bë h'yy kae had'yyt hë tan'oo bä. Bë da tah'yyb hej'oonh. Dooh da bë h'yy gejë hõm bä tan'oo bä. P'op Hagã Doo, tak'ëp ji wë taky ennym doo, bë tanaëej wät ta pa ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang bë babok hyb n'aa, Jesus Kristo hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa.

¹¹ Taw'ãäts hë sahõnh hë P'op Hagã Do bagãã had'yyt hë. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ãäts hë.

Sa hã Peed kedëë hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹² Siras ÿ tamasaawät hahÿ bë ÿ ma erih do hã. Hãj ÿ hadoo do h'yy kaneh'ÿÿt do

† 5:5 Proweh-Bijos 3.34 ‡ 5:8 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

tii, hã yÿ. Ganapog is doo me
 bë y ma erii wät bë y h'yyb
 en'yym hyb n'aa. P'op Hagä
 Do ky enyyw had'yyt hẽ bë hã
 y erii wät do hã bë y metëeh.
 Taw'ãäts hẽ taky enyym doo
 gó bë aboo had'yyt hẽ. Bë
 h'yy gejë hõm manäh.

¹³ Jesus hã h'yy ka'eeh do
 Babirõn§ panang bä habong
 doo, bë nemuun P'op Hagä
 Do wë kasëew bong doo, bë
 m' rahyb n'aa esee. Maah-Ko,
 tah y hadoo do bë m' tahyb
 n'aa esee na-ãäj hẽ.

¹⁴Taw'ãäts hẽ baad bë edëe
 bë da hadoo doo.

Y karën bëeh, Kristo hã h'yy
 kata padëek doo, h'yyb nyyw
 gó bë babok.

Jããm hẽ kã.

---

§ 5:13 Roma panang né tii. Ta see pé noo gó Roma ramaneëenh **Babirõn**.

2 Peed Ta jawén Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Peed ma erih do hahÿÿh

¹ Simaw Peed, Jesus Kristo karom, ta mejũũ do see ÿ ti hÿÿh. ÿ edëng bëeh, ãã nemuun Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Baad had'op ti Jesus Kristo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ër h'yyb tym dëeb. Baad had'op tabahadoo do hyb n'aa ër hã tabanoo P'op Hagä Do hã ër h'yy ka'eeh hyb n'aa. Tak'ëp baad ub ta ti ër h'yy ka'eeh do ër hã tanoo doo.

² P'op Hagä Doo, Jesus ër Wahë N'aa na-ããj hë bë bahapäh do hyb n'aa bë h'yyb gó, ÿ karën tak'ëp P'op Hagä Do ky ennyym bë wë, ÿ karën baad had'yyt hë bë tah'yyb en'yyym.

Tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah baad had'yyt hë ji bawät hyb n'aa ky n'aa hahÿÿh

³ Ta hejój me P'op Hagä Do an'oo däk ër hã sahõnh hë baad hadoo doo, ji bahajaa hyb n'aa papuuj gó, takarën doo da ji bawät hyb n'aa. Ta ti tawén n'oo däk ër hã, Kristo, ër tanaëej wät do ër hapëë däg kån do hyb n'aa ër h'yyb gó. Ta kabaj'aa doo me, tak'ëp taky ennyym doo me ër tanaëej

wät ta karapee ër bahadoo hyb n'aa.

⁴ Ta kabaj'aa do hyb n'aa, tak'ëp taky ennyym do hyb n'aa na-ããj hë, tak'ëp baad hadoo doo, tak'ëp ji kamahän do taky däng paa ër hã. Ta ti ër hã taky däng do an'oo bä, baad P'op Hagä Do bawät doo da ër babok hyb n'aa. Ër hã taky däng do tan'oo bä na-ããj hë ër bedëp hyb n'aa, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa h'yyb karejää do mahänh. Nesaa do ji h'yyb säg karën do jawén rababok do hyb n'aa sa h'yyb karejää tii.

⁵ Ta ti hyb n'aa né hë, taw'ääts hë tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah takah'ũũm hyb n'aa bë h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë baad had'yyt hë bë babok. Taw'ääts hë bë hyb n'aa tam'aah bë h'yy ganäng hyb n'aa P'op Hagä Do karën do hã.

⁶ Taw'ääts hë bë h'yyb bë mesoo, bë h'yyb karën do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ääts hë h'yy ganajëng doo me bë baboo had'yyt hë. Taw'ääts hë P'op Hagä Do karën doo da bë babok.

⁷ Taw'ääts hë bë kamahän bë wakään hedoo doo, bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë bë kamahän sahõnh hë ta wób.

⁸ Sahõnh hë ta ti takahũũm bä had'yyt hë bë h'yyb gó, dooh daap hë tado da tii bä Jesus Kristo, ër Wahë N'aa bë hapäh doo. Baad hadoo ta hanaa tii.

⁹ Tii d' nado ÿ etsén wät

* 1:9 Dooch rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do karën do hã, tahanäng pé tii.

doo da nabok do hã. Baad rabanahapäh do hadoo tii. Ty temah do hadoo.* Ramabaan nesaa do sa hã hanäng do paa kawug hõm doo.

¹⁰ Ti hyb n'aa, wakän haa hedoo doo, taw'ääts hẽ ta bahänh bë hyb n'aa tam'aah, P'op Hagä Do naëej wät do wób né bëeh, bë metëeh hyb n'aa, P'op Hagä Do asëew hõm do wób né bëeh, bë metëeh hyb n'aa. Sahõnh hẽ ta ti bë hã y etsyẽ wät do bë moo boo bä, dooh né da bë h'yy keréd hõm bä P'op Hagä Do hã.

¹¹ Tii bä, baad bë P'op Hagä Do gadoo da Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëeb tabagã had'yyt doo bä.

Te hub né hẽ Jesus mejũũ do rama metëek do ky n'aa hahÿh

¹² Bë hapëe däg né paawä bë y ma erii wät do ky n'aa, baad bë gado däg né paawä bë h'yyb gó baad hadoo do ky n'aa bë rama met'ëeg wät doo, y karën bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ ta tii. Dooh y h'yy gajëe hõm bä bë y maher'oot doo, bë manabaan hyb n'aa.

¹³ Hã yÿ, taw'ääts hẽ tii da bë y maher'ood had'yyt hẽ badäk hahÿh bä y bawät nä bä,

¹⁴ edaa däk y bahapäh do hyb n'aa badäk hahÿh bä y bawät do gawatsik. Ër Wahë N'aa, Jesus Kristo metä wät ta ti hã yÿ.

¹⁵ Edaa däk y dajëp doo. Ti hyb n'aa y karën sahõnh hẽ y moo wät y hajaa doo, badäk

hahÿh bä y bawät nä bä, y dajëp jawén paa bä na-ãj hẽ bë hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ hyb n'aa ta ti bë y maher'ood wät doo.

¹⁶ Ër Wahë N'aa Jesus Kristo hejój ky n'aa bë ãã maher'oot noo gó, p'aa hënh da tamatëeh bë ãã maher'oot bä, dooh sa panyyg ub h'yy ganyy gó sa daaj hẽ rahyb n'aa newëe do ãã ky s'ũud bä. ãã daaj hẽ né hẽ ãã matym me ãã bahapäh tak'ëp ta kabaj'aa doo,

¹⁷⁻¹⁸ waëe P'op Hagä Do wë kasëew hõm do jó. Ta tii bä P'op Hagä Doo, ta Yb, weh'ëeh ta hã, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó tabawät tabanoo na-ãj hẽ. Hahÿh da P'op Hagä Do kyyh ta hã: "Hahÿ tah yÿ, tak'ëp y kamahän up doo. Baad y h'yy gadajang ta wë",† näng mäh. ãã daaj hẽ ãã maa napäh ta kyyh, Jesus sii ta tii bä ãã bab'ëeh bä.

¹⁹ Ta ti ãã bahapäh, ta ti ãã maa napäh do hyb n'aa na-ãj hẽ, ta bahänh baad ãã bahapäh te hub né hẽ Kristo matëeh do ky n'aa hã P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paah. Ti hyb n'aa y karën paawä baad bë hyb n'aa matakä Kristo ky n'aa rerih do paa hã. Ta bag atsëm ta tyw n'aa ji hã tametëeh do hadoo rerih do paah. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã bë hyb n'aa matakä bä bë da hapäh ny hadoo do ji ky daheeh, ny hadoo do noo kanesa doo. Taw'ääts hẽ

† 1:17-18 Matew 17.5, Maah-Ko 9.7, Rukas 9.35

rerih do bë ky dahé had'yyt hē Kristo matëeh bã kä. Tii bã kä, baad Kristo bë da tah'yy gan'yyh P'op Hagä Do hã. Watom tapaj'ëe bã hana do hadoo bë hã Kristo.

²⁰ Hahÿ ti baad ÿ karën bë hyb n'aa newëe: Dooh sa hanaa tado bã P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ky n'aa rod rerii bong do paah.

²¹ Dooh sa hanaa tado bã ta jawén hawät do ky n'aa ra-her'oot do paah. P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm paa tii, P'op Hagä Do kyyh rama-her'oot hyb n'aa.

2

Ma matëg oow ky n'aa hahÿh

¹ Isaraéw buuj mahang P'op Hagä Do ky n'aa rod oow, noo kanesa doo, rababong do paa hadoo, bë mahang na-ããj hē ti anäng da ma matëg oow. Ky kamep'ëeh doo me rama metëek da te hub nadoo doo. Kristo, sa kariw n'aa, sa danäh, tadjäp doo me tedëeb wät do sa hã, ramakyy da. Jé sa kyyh maa newëe do reréd hõm da Jesus hã rah'yy ka'eeh do paah. Ti hedoo do ma matëg oow nayyw hē sa daaj hē sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã. Gawatsig hõm da.

² Hajök da ky s'üüt ma matëg oow. Nu meby n'aa näng do ma matëg oow ramoo bok do ramoo bok da na-ããj hē. Sa hyb n'aa Jesus hã h'yy kana'eeh do baad nadoo doo me ra-her'oot da ta tyw n'aa heh'äät doo.

³ Tak'ëp ta sãm hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, sa panyyg sa daaj hē rahyb n'aa newëe doo me ma matëg oow bë da rawedii, bë wē hanäng do bë anoo hyb n'aa sa hã. P'ooj däg P'op Hagä Do h'yyb dëe däk nesaa do hã taky n'aa etyy ta tii. P'op Hagä Do rejää né da tii. Dooh da rakedëeb bã.

⁴ Dooh P'op Hagä Do t'yyd mehÿn bã ääs wób p'ooj ub nesaa do moo bok doo. Tabanesaa hēnh tadowäts bëeh tii, t'öp gadagyp doo gó. Ta tii bã ragada P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã.

⁵ Dooh na-ããj hē P'op Hagä Do t'yyd mehÿn bã ta hã waneh'ëeh do p'ooj ub habok doo, hag'yyp do tamejüü noo gó sa wē. Jããm hē Nowéh tabed'ëep naeng hag'yyp do mahänh, setsi ta sii habok do sii hē. Nowéh tii, ta wób tama-her'ood had'yyt hē P'op Hagä Do karën doo da rababok hyb n'aa paawä.

⁶ P'op Hagä Do ky n'aa etyy paa panang Sodoma, Gomoha häd enäh do ta babuj n'aa sii hē tëeg hõo me, sahõnh hē tagawatsig hõm hyb n'aa. Jããm hē ta ooj mad'aak paah, tak'ëp hadoo do tamo haj'aa haj'aa. Sa hã tabad'oo do hã tametëeh nyy da tamoo wät da P'op Hagä Do waneh'ëeh do sa hã.

⁷ Jããm hē panang buuj mahang tabed'ëep Róh, baad ub, P'op Hagä Do karën doo da hawät doo. Tak'ëp Róh h'yy katón paa tak'ëp baad nadoo do nanäng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do ramoo bong do hyb n'aa sa

hã hanäng doo me.

⁸ Sa mahang Róh bawät paah. Ta äh hã had'yyt hë Róh, P'op Hagä Do karën doo da hawät do ahoop paa ta h'yyb gó, tahapäh do hyb n'aa, tamaa napäh do hyb n'aa na-ääj hë nesaa do panang buuj ramoo bok doo.

⁹ Hÿÿ kä, ta tii da P'op Hagä Do t'yyd manehiïn do hyb n'aa paa nesaa do moo heb'ooh doo, tii da tabed'ëep do hyb n'aa paa baad habok doo, ji hapäh hahÿÿh: P'op Hagä Do hajaa né hë takarën doo da habok do tabed'ëep hejooñh do sa hã kametyy do mahänh. P'op Hagä Do hajaa na-ääj hë tarejä had'yyt hë nesaa do moo heb'ooh doo, sahõnh hë taky n'aa etyy noo gó kajaa bä kä.*

¹⁰ Tarejäã do mahang tak'ëp sa bahänh tarejäã da nesaa do sa h'yyb säg karën do jawén habok do hyb n'aa nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me moo bok doo, baad nahado bong do hajaa do P'op Hagä Do matym gó. Sa bahänh P'op Hagä Do rejää da tamejüü do mak'yys doo.

Sa hã hë ma matëg oow rah'yy kasab'ee. Rah'yy karën doo da ramoo bok. Dooch raky daheeh péh. Dooch rajeÿÿm pé ta tii. Ti hyb n'aa, dooh rajeÿÿm bä kabaj'aa do nes'aa padëek do raky n'aa rejä bä.

¹¹ Ääs kä, ma matëg oow sa bahänh hejooj né paawä, sa bahänh rahyb n'aa jewyng né paawä, dooh raky n'aa rejää doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó raky n'aa tapa bä kabaj'aa do nes'aa padëek doo.

¹² Har'ëeng hadoo ti ma matëg oow. Dooch har'ëeng rah'yy genä bä. Ti abong har'ëeng ji masoo hyb n'aa, ji nabooch hyb n'aa. Har'ëeng h'yy ganenäh do hadoo ma matëg oow ÿ wén näng, tak'ëp baad nadoo doo me rabaheer'oot ranahapäh do hã. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii, har'ëeng ji nabooch do hadoo.

¹³ P'op Hagä Do rejää da ta tii, ta wób rarahejäã do mabaj. Baad ub sa hã pé adëb bä sii hë rah'yy karën doo da rababok, baad nado né paawä, nu meby n'aa nyy né paawä ti rah'yy karën doo. Séd hã bë bawëh noo gó ragen'aak baad nadoo do sa h'yyb säg karën do ramoo bok bë sii rawëë bä. Baad nado ta wób raheer'oot da bë ky n'aa tii d' bë mahang rababok do hyb n'aa. Tak'ëp bë nu mebyk ran'oo bä.

¹⁴ ÿÿj sa patug wad'ii do hã rah'yyb padëek had'yyt hë sa wë rababok hyb n'aa. Dooch reréd nesaa doo. Rah'yyb tatuk sa da rah'yyb hedoo hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh baad nahapäh do hyb n'aa nayyw hë h'yy keh'ÿÿt doo.

* **2:9** Jesus matëeh noo gó P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habok do paah, ääs sii hë. Nesaa do moo heb'ooh do taky n'aa etyy da banesaa hëñh rahob had'yyt hë hyb n'aa. Nahëej tii bä rahoop doo.

Sa h'yyb ramet'ëeg däk, sa h'yyb karën do rahyb n'aa h'ũüm hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa was'ee padëek do tii!

¹⁵ Reréd hõm ta tyw n'aa baad hadoo doo. Ti hyb n'aa baad nadoo do jawén raba-boo däk. Barām, Beor t'aah, p'ooj ub hawät do mo n'aa me rabad'oo. Tak'ëp Barām h'yyb däk paa ta sām hā, Isaraéw buuj maji ta hā raky kajäk doo, Isaraéw buuj taky n'aa wasee hyb n'aa paawä.

¹⁶ Ta sām, ta hā raky kajäk do jawén tabahõm bā, ta tyw n'aa baa bā, P'op Hagä Do nabuuj gedoo mā ta hā. Hahÿÿ d' paa tii: Jumeto, ta mas'ää tajawät doo, aj'yy kyy me tamaher'oot paah, dooh né paawä jumeto rahaja bā raheer'ood bā. Jumeto meduuk P'op Hagä Do ky n'aa rod Barām häd näng doo, tamoo nawät hyb n'aa tak'ëp baad nadoo doo.

¹⁷ Naëng k'ääts gó naa ganyyh do mawooj däk do hadoo ta ti ma matëg oow. Naëng poo mahauk do tabës do hadoo. Ji wad'ii do tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do ennyw däk sa hyb n'aa tak'ëp badagyp doo, tadewäts bëeh hyb n'aa gadagyp doo gó.

¹⁸ Daap hadoo do ti raheer'oot doo. Ti hadoo né hē, kyyh tak'ëp hetsooh do raka-masab'ee do ji ramaher'oot, ta tii me rah'yyb tatuk hyb n'aa nag'aap hē baad nadoo do habok do mahānh kedëeb bong doo, nag'aap hē Jesus hā h'yy kae padëek doo, baad P'op Hagä Do kyyh hā h'yy ga-

nenāh nā doo. Tahajaa, nāk mā sa kyyh, ji aā bā ji ÿÿm, ji patug nadoo do sii ji h'yyb säg karën doo da né hē. Ta tii da rah'yyb tatuk sa hā.

¹⁹ Hahÿÿ da raky kajäk sa kyyh maa newëe do sa hā: “Äā ma metëek do bë gado bā, baad ub da bë babok tii bā. Dooh mejō wät pé bë hā”, nāk sa kyyh. Tii d' né paawä ta wób hā raky kajäk, nesaa do sa h'yyb karën do karom ti ma matëg oow. Nesaa do mejō had'yyt hē sa hā. Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Ji hā j'aa ketsë doo, ti né hē ji hā mejüü doo. Nesaa do sa h'yyb karën do j'aa ketsëe däk sa hā. Ta ti sa hā mejüü do ti ramoo boo had'yyt hē.

²⁰ Hahÿÿ hyb n'aa ÿ wén her'oot ta tii da sa ky n'aa hā: Pooj jé er Wahë N'aa, er h'yyb tym dëeb, Jesus Kristo rabahapäh do hyb n'aa sa h'yyb gó, reréd hõm dó nesaa do badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo, baad nado wäd ji bahadoo hanoo doo. P'aa hēnh kā ta ti nesaa do j'aa ketsëe bā sa hā, p'aa hēnh nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, tak'ëp baad nado boo hÿÿ kā, p'ooj ub baad nadoo do rababok do bahānh kā.

²¹ Taw'ääts hē paawä ranahapäh baad hadoo do ta tyw n'aa P'op Hagä Do wē ji tamahũüm doo. Dooh né paawä baad tado bā ji nahapëe bā ta tyw n'aa baad hadoo doo, sa hā paawä taw'ääts hē tii. Hahÿÿ hyb n'aa

ÿ her'oot ta tii: Rahapëë däg né paawä baad hadoo do ta tyw n'aa, p'aa hënh raberéd hõm tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do mejüü doo. Ti hyb n'aa ta tyw n'aa nahapäh do bahänh P'op Hagä Do rejää da hÿÿ kä sa hä.

²² Sa hä kametä däk hahÿ pawóp hadoo do ji ky hetëg doo: "Awaar ad'ëëb jëng tehëen wät do paah."[†] "Too yb hasus do mahänh hehob wät doo, p'aa hënh da tsapab gó takahep'uut."[‡]

3

Jesus matëeh noo gó ky n'aa hahÿÿh

¹ Najis haa, pawóp däg bë ÿ ma erih do hahÿÿh. Pooj jé bë ÿ ma erii wät doo, hahÿ na-ääj hë bë ÿ wén ma erih, bë hyb n'aa esee hyb n'aa pooj jé kaher'oot do paah, baad ub bë hyb n'aa newëë hyb n'aa.

² ÿ karën bë hyb n'aa esee p'ooj ub P'op Hagä Do ky n'aa rod tsyt hë ta wë kasëew bong do rahe'oot do paah. ÿ karën bë hyb n'aa esee na-ääj hë Jesus, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëeb mejüü do paah, ajyy Kristo mejüü do bë wë heboo nä do bë hä ma met'ëeg wät doo.

³ Taw'ääts hë baad bë bahapäh hahÿÿh: Jesus matëeh do pooj jé ti abok da nesaa

do sa h'yyb karën do jawén habok doo, Jesus matëeh do ky n'aa rawajehëët doo.

⁴ Hahÿÿ da d' sa kyyh: "Matëeh mäh, taky däng paah. Te hub tado bä, ny tawät? Bë hegää", näk, "ër wahë n'aa ër pooj jé habong do dejëb kän. Ti hadoo né hë, paa hado had'yyt hë. Dooch takaja bä tamatëeh do pooj jé metëë n'aa.* Paa hado had'yyt hë badäk hahÿ kapahuuj wät noo gó naa", näk da sa kyyh.

⁵ Dooch rakarën bä rah'yy kadawuung bä, P'op Hagä Do ky haj'aa p'ooj ub wë kapahuuj wät doo. Dooch rakarën bä rah'yy kadawuung bä naëng bä naa k'ääts bawooj däk do ganyyh doo, ta ky haj'aa. Naëng tetyn hõm, bawooj däk do banyy däk hyb n'aa.

⁶ Dooch rakarën bä rahyb n'aa es'ee bä naëng hag'yyp doo me P'op Hagä Do gawats'iik paa badäk hahÿ tapahuunh do paah, ta hä habong do sii hë. P'op Hagä Do ky haj'aa tii.

⁷ Wë, papÿÿj, kamarab, sagõõh, badäk hahÿÿ da hë ji hapäh do P'op Hagä Do enyiw däk, tii d' P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tëeg hõõ me ragawatsik hyb n'aa. P'op Hagä Do enäm nä ta

[†] 2:22 Pooj jé reréd hõm nesaa do ramoo bok doo, ta jawén p'aa hënh ramoo bok, tahanäng pé tii. [‡] 2:22 Pooj jé rakarën Jesus awug hõm nesaa do sa h'yyb gó

hanäng doo, ta jawén p'aa hënh ramoo bok nesaa doo, tahanäng pé tii. * 3:4 Matew tëg eh do 24 hä takerii däk Jesus her'oot do takajaa do pooj jé metëë n'aa. Dooch ta ti kaja däg sa nooh, ta ti rawén wajahëët Jesus matëeh do ky n'aa. Nayyw hë Jesus matëeh, ta hä h'yy ka'eeh do wób red'oo. Nayyw hë takanaja bä kä, ta wób raky sëm Jesus ky däng do paah.

tii. Tagawats'iik noo gó ká, sahõnh hē ta hã waneh'ëeh do tagawatsiig kãn.

⁸ Bē mabaan manā hahỹ najis haa: P'op Hagä Do hã sét pénh né hē sét ta baab, miw ta baab.

⁹ Dooch P'op Hagä Do hyb n'aa p'eed bā taky däng do tamoo wät hyb n'aa, ta wób red'oo. Tii d' nado. P'op Hagä Do ky däng do tawén kanajaa nä, bē tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa. Dooch né takarën bā gawatsik péh. Takarën sahõnh hē rah'yy kawereem, ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa paawä.

¹⁰ Ti hadoo né hē, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa né da. Rah'yy kanapeet bā, ranadaa bā takajaa da. Ji ganada do hadoo hets'ëek do kajaa. Ti hadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo. Nayyw hē wē gawatsik da, hawyp do hadoo. Sahõnh hē adēē bēeh da tak'ëp haju do haj'aa. Tii bā dewuh da. Badäk hahỹh, sahõnh hē ta hã hanäng do na-ãäj hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy da tagawatsik hyb n'aa.†

¹¹ Tii da sahõnh hē P'op Hagä Do gawats'iik do hyb n'aa da, taw'ääts hē tsyt hē nesaa do mahãnh baad bē babok P'op Hagä Do wē. Taw'ääts hē P'op Hagä Do karën doo da bē babok,

¹² baad bē gadaa nuuj jé Kristo kajaa doo, P'op Hagä Do ky däng do paah. Taw'ääts hē nayyw hē ta ti kajaa bē an'oo bā.‡ Ta ti noo gó kajaa bā ká, wē aooj jäng da. Sahõnh hē adēē bēeh da tak'ëp haju do haj'aa.

¹³ Sahõnh hē ta ti awäd né paawä, èer, Jesus hã h'yy ka'eeh doo, èr gada wē papuuj, badäk hahỹ papuuj P'op Hagä Do ky däng doo da. Jãam hē baad hadoo doo, P'op Hagä Do karën doo da habok do sa panang tii.

¹⁴ Ti hyb n'aa najis haa, ta ti bē gahëen do hyb n'aa, taw'ääts hē tak'ëp bē hyb n'aa tam'aah tak'ëp baad ub bē babok hyb n'aa, tak'ëp baad ub bē bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hã. Tak'ëp bē hyb n'aa tamah, h'yyb nyyw gó bē baboo had'yyt hē hyb n'aa ta wē, P'op Hagä Do bahapäh hyb n'aa.

¹⁵ Bē hyb n'aa newē hahỹh: H'yyb jawyg gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gada nä, nayyw hē takanajaa, ji kedëeb wät hyb n'aa banesaa hēnh ji taky n'aa etyy do mahãnh. Tii da na-ãäj hē Paw-Ro, èr hỹj hadoo do èr kamahãn do bē tama erii wät. Bē tama erii wät P'op Hagä Do h'yy gan'yyh doo da ta hã.

¹⁶ Ti ky n'aa né hē tama erii wät sahõnh hē tama erih do hã. Tama erih do mahang

† **3:10** Tahajaa na-ãäj hē ji erii bā: “Badäk hahỹh, sahõnh hē ta hã kapahuuj wät do na-ãäj hē aooj jäng da.” ‡ **3:12** Ji ky n'aa etsëē, nayyw hē takajaa hyb n'aa. Ji h'yy kawareem P'op Hagä Do wē, takarën doo da had'yyt ji bawät hyb n'aa. Ji h'yy kahas'ãäp Kristo ky n'aa ji mahüüm do hã, sahõnh hē badäk hahỹh bā habong do raky n'aa napäh hyb n'aa na-ãäj hē, Peed hanäng pé tahyb n'aa péh, *taw'ääts hē nayyw hē ta ti kajaa bē an'oo bā, ta her'ood bā.*

ti anäng hãd hejooñh doo, tak'ëp ji hyb n'aa manatakä bä, dooh ji maa napëë bä tahanäng péh. H'yy gatamah doo, h'yy keh'ÿýt doo, rawareem Paw-Ro erii wät doo. Ta see hadoo ta ky n'aa ran'oo bä. Tii da na-ãäj hẽ rawareem P'op Hagä Do kyy kerih do wób. Sa daaj hẽ sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hã.

¹⁷Ta ti bẽ hapëë däk do hyb n'aa, najis haa, taw'ãäts hẽ bẽ hyb n'aa matakä, ta s'ee hẽnh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyc do ky nadah'eeh do bẽ rah'yyc mahũũm mahãnh te hub nadoo do rama metëek doo me. H'yy kanehÿÿd né paawä bẽ da hẽ, sa kyyh bẽ maa newë bä, bẽ da h'yy kah'ÿýt. Ta tyw n'aa baad hadoo do bẽ erét da sa kyyh bẽ maa newë bä.

¹⁸Taw'ãäts hẽ P'op Hagä Do kyyh hã bẽ hyb n'aa matakä had'yyt hẽ, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyc tym dëeb bẽ wë taky enyym do takahũũm had'yyt hẽ hyb n'aa, baad Kristo bẽ bahapäh hyb n'aa na-ãäj hẽ bẽ h'yyc gó. Taw'ãäts hẽ ti né hẽ ji j'aa etsëe had'yyt hẽ! ÿÿ. Tii d' né hẽ. Taw'ãäts hẽ. Jããm hẽ kä.

1 Jowāw

Jesus hā h'yy ka'eeh do hā pooj jé Jowāw ma erih do hahỹh

Ji h'yyb tym hed'ëep do ky n'aa hahỹh

¹ Bë āã ma erih hahỹh hā, sahõnh hē tadu dahäng do pooj jé hawät do ky n'aa, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky n'aa.* Äã maa napäh ta kyyh, äã hapäh na-ääj hē. Baad äã bahapäh äã matym me. Ta hā äã moo däng. Ji h'yyb tym hed'ëep do ky n'aa né hē tii.

² Ji h'yyb tym hed'ëep do ana kån äã mahang.† Baad äã bahapäh né hē. Ti hyb n'aa ta ky n'aa äã wén her'oot baad ub. Hedëb had'yyt do ky n'aa bë äã maher'oot. P'op Hagä Doo, ta Yb sii tabawäd wät. Ti ana kån äã mahang P'op Hagä Do an'oo bä.

³ Bë äã maher'oot äã hapäh do ky n'aa, äã maa napäh do ky n'aa, séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa da äã sii. Séd äã h'yyb hedoo ta Yb hỹ pong jé hawät do hā. Séd äã h'yyb hedoo na-ääj hē ta T'aah hā, Jesus Kristo hā.

⁴ Bë äã wén ma erih hahỹh hā Jesus ky n'aa, tak'ëp ër tsebé hyb n'aa da.

Taw'ääts hē ta bag hadoo doo gó ji bawät do ky n'aa hahỹh

⁵ Bë äã maher'oot äã hā Kristo metëek doo. Hahỹh

da tametëek ääh: Ta bag hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub had'yyt hē P'op Hagä Doo, tahanäng pé tii. Dooch badagyp pé ta hā. Tabad'op hē nesaa do ta hā, tahanäng pé tii.

⁶ Ti hyb n'aa, séd hā ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hā ji her'ood bä, nesaa doo gó, badagyp do hadoo doo gó ji awäd had'yyt bä, daap ji menyyh tii bä ji her'oot do hā. Dooch baad hadoo do ky n'aa metëek doo da ji awäd bä tii d' ji edo bä.

⁷ Baad ji aboo bä, P'op Hagä Do baad tabawäd had'yyt doo da ta bag hadoo doo gó, séd ji h'yyb hedoo ta hā. Tii bä P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hē nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus, P'op Hagä Do T'aah majyyw me.

⁸ “Tabad'op hē nesaa do hā yỹ”, ji noo bä, nesaa do ji jejën bä, ji daaj hē ji kawadii. Dooch tanyy bä ji h'yyb tym gó baad hadoo do P'op Hagä Do metëeh doo.

⁹ Nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do ji najejën bä, P'op Hagä Do hā ji kawoow bä, tawug hõm da tii. Tamabaan hõm da sahõnh hē baad nadoo do ër moo bok do paah. P'op Hagä Do anoo né hē taky däng doo. Dooch tahỹd bä ta kyyh. Baad had'op do tii.

¹⁰ “Dooch nesaa do y moo wäd bä” ji ky hado bä, P'op Hagä Do noo kanesa, ji hanäng pé tii. Dooch tii bä ji h'yyb tym gó ta kyyh awäd

* 1:1 Jesus Kristo ky n'aa né tii. † 1:2 Jesus né hē tii.

bä.

2

¹ Tah haa hedoo do bëeh. Bë ÿ ma erii wät tii, nesaa do bë moo nabok hyb n'aa, nesaa do bë hyb n'aa nanewëë hyb n'aa. Ti hado né paawä, nesaa do bë see moo wäd bä, nesaa do tahyb n'aa newë bä, ti anäng Jesus Kristo, P'op Hagä Do karën doo da hawäd up doo, ji ky n'aa rod n'aa P'op Hagä Do ër Yb wë. Ji tamo n'aa jesuu.

² Jesus dajëp ër hyb n'aa. Nesaa do ër moo bok do sãm tadajëp, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do ër hã hanäng doo. Dooch ër hyb n'aa had'yyt tado bä tadajëp. Sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do sa hyb n'aa na-ãäj né hë tadajëp.

³ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hã ji bahapäh P'op Hagä Do ji hapëë däg bä ji h'yyb tym gó.

⁴ “ÿ hapäh P'op Hagä Do hëp ÿÿ gó” hanäng péh, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do taky dahé bä, daap hë ti tamenyyh taher'oot do hã. Dooch ta h'yyb tym gó tanyy bä baad hadoo do P'op Hagä Do metëeh doo.

⁵ P'op Hagä Do ji ky dahé bä, taher'oot doo da ji awäd bä, baad tabadäng tii bä ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ji kamahän kãn tii bä. Hahÿÿ hã ji bahapäh séd ji h'yyb hedo bä P'op Hagä Do hã:

⁶ “Séd ÿ h'yyb hedoo P'op Hagä Do hã”, ji ky hado bä,

taw'ãäts hë Jesus bawäd wät doo da ji bawät.

⁷ Najis haa, dooh papuuj ky n'aa jawyk do bë ÿ ma erii bä. Ta paa né hë bë ÿ ma erih, Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du do noo gó bë gadoo doo, bë hã rama metëek do paa né hë tii. Bë maa napëë wät do né hë ta ti bë ÿ ma erih doo.

⁸ Ta paa né hë paawä, papuuj hado däk hahÿÿ ky n'aa jawyk do bë ÿ ma erih doo. Papuuj däg ji hapäh Kristo bawät doo kä, bë babok doo kä na-ãäj né hë. Bë eréd hõm nesaa doo. Bë du do däk baad bë babok doo kä. Nesaa doo, ji h'yy gatamah do na-ãäj hë badoo wät hÿÿ kä. Baad hadoo do ganä däk ër h'yyb gó.

⁹ “Ta bag gó ÿ bawät”, hanäng péh, ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë tah'yy gaëëj bä, badagyp do hadoo doo gó tabawät nä tii.

¹⁰ Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do kamahän doo, ta bag hadoo doo gó tabawät. Dooch ta hã hanäng péh baad nadoo do hã ta hã h'yyb tatuk doo.

¹¹ Ta da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do wë h'yy gaëënh doo, badagyp do hadoo doo gó ta h'yyb bawät. Badagyp do hyb n'aa, nesaa do hyb n'aa, dooh tahapëë bä tahahõm hënh. Ty tamah do hado däk.

¹² Tah haa hedoo doo, bë ÿ wén ma erih nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hõm do hyb

n'aa, Kristo ər hyb n'aa dajëp do hyb n'aa.

¹³ Bë mahang bap peej däk Kristo hä h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëek bëëh. Bë ÿ wén ma erih, hedëb had'yyt do bë hapëë däg kån do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nä Jesus hä h'yy kae däk doo, wanehëh nä do hadoo bëëh. Bë ÿ wén ma erih, Nesaa do Yb hä bë j'aa et'ëek do hyb n'aa. Bë ÿ ma erih, tah haa hyb n'aa hedoo doo. Bë ÿ wén ma erih ər Yb hÿ pong jé hawät do bë hapëë däg kån do hyb n'aa bë h'yyb tym gó.

¹⁴ Bë mahang bap peej däk Kristo hä h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëek doo, bë ÿ wén ma erii wät hedëb had'yyt do bë hapëë däg kån do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nä Jesus hä bë h'yy kae däk doo, wanehëh nä do hadoo, bë ÿ ma erii wät, bë h'yyb hej'oonh do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh bë tah'yyb mahũüm do hyb n'aa, Nesaa Do Yb hä bë j'aa ketsë do hyb n'aa.

Dooh ji kamahän bä badäk hahÿÿ hä hanäng do ky n'aa hahÿÿh

¹⁵ Bë kamahän manä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do rakamahän doo. Bë kamahän manä badäk hahÿÿ hä hanäng doo. Jé badäk hahÿ kamahän doo, dooh P'op Hagä Do takamahän bä.

¹⁶ Sahõnh hë badäk hahÿÿ hä hanäng do nesaa doo,

tak'ëp ji h'yyb säg karën do hedoo doo, ji matym me ji heg'ääs doo, tak'ëp ji karën do hedoo doo, ji ma hä, ji moo wät do hä ji kasab'ee do hedoo doo, ti sahõnh hë dooh P'op Hagä Do ər Yb hanaa tado bä. Badäk hahÿÿ hä tabana tii.

¹⁷ Badäk hahÿ gawatsik da. Ta hä hanäng do nesaa do hadoo do ji h'yyb karën do gawatsik né tii da ënh. P'op Hagä Do karën do ky dah'eeh doo, dooh ragawatsig bä. Aboo had'yyt hë da.

H'yy kawareem do yb ky n'aa hahÿÿh

¹⁸ Tah haa, edah ti noo gó sahõnh hë tagawatsik. Bë ky n'aa napäh, ti pooj jé Kristo majÿ, Kristo hä h'yy kawareem do yb kasee. Da hë hajök Kristo hä h'yy kawereem do rakas'ee kån. Ti hyb n'aa ji hapäh, edah sahõnh hë gawatsik doo.

¹⁹ Ɛr mahang né paawä rababok do paah, dooh né hë ər wób rado bä. Ɛr wób rado bä paawä, dooh paawä ər reréd bä ər mahang rababok doo. Ɛr mahänh rabahõm. Ti hyb n'aa, dooh ər wób rado bä ji hapäh.

²⁰ Bë hä Jesus Kristo anoo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahũüm hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahõnh hë bë bahapäh panyyg heh'äät doo, P'op Hagä Do metëeh doo.

²¹ Dooh bë ÿ wén ma erii bä bë nahapäh do hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa. Bë

ÿ wén ma erih, baad bë ba-hapëë däk do hyb n'aa né hë baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bä naa nado noo kanesa doo. Bë hapäh né hë tii. Ti hyb n'aa né hë bë ÿ wén ma erih.

²² Baad bë ÿ maher'oot. "Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado", hanäng péh, daap menyyh do yb tii. Ti né hë nanäng bë ky n'aa napëë däk doo, Kristo hä h'yy kawareem doo. P'op Hagä Do T'aah, ta Yb na-ääj hë h'yy kawareem do yb ty n'aa ges'yyk.

²³ Ta T'aah ty n'aa ges'yyk doo, dooh P'op Hagä Doo, Jesus Yb tahapëë bä. Ta T'aah gadoo péh, Jesus Kristo Yb na-ääj hë tagadoo.

²⁴ Ti hyb n'aa, taw'ääts hë bë ky dahé had'yyt hë panyyg heh'äät doo, p'ooj ub, bë du doo noo gó Jesus hä bë h'yy ka'eeh do bë maa napäh doo. Taw'ääts hë bë h'yyb gó tabaym panyyg heh'äät doo. Panyyg heh'äät doo, p'ooj ub bë maa napäh doo, bë h'yyb gó tayyw bä, baad bë enyyw bä, séd bë h'yyb hedo had'yyt da tii bä Jesus hä, Jesus Yb hä.

²⁵ Hahÿ ti ër hä Kristo ky n'aa enooh doo: Ër tah'yyb edëeb had'yyt hë, hÿ pong jé ër baboo had'yyt hyb n'aa ta pa.

²⁶ Ta ti bë ÿ ma erii wät, bë ÿ maher'oot hyb n'aa bë hä karën wad'ii do sa ky n'aa hä.

²⁷ P'op Hagä Do Sahee bë hä Kristo anoo doo, baym bë h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta see bë ma

metëek péh. P'op Hagä Do Sahee ti bë tama metëek sahõnh hä. Baad bë tama metëek. Dooh daap tado bä. Ti hyb n'aa, taw'ääts hë bë ky dahé had'yyt hë bë tama metëek doo. Taw'ääts hë Kristo hä bë h'yy kata däg had'yyt hë.

²⁸ Hÿÿ kä, tah haa hedoo doo, ÿ ab'aanh bë hä: Kristo sii bë aboo had'yyt hë, tamatëeh bä kä, h'yyb neÿÿm gó ta matym gó ër bab'ëeh hyb n'aa, ër nu manebyng hyb n'aa ta matym gó ër bab'ëeh bä.

²⁹ Bë hapäh do hyb n'aa baad had'op do ti Kristo, bë hapäh na-ääj hë P'op Hagä Do taah né hë sahõnh hë baad hadoo do moo bok doo.

3

P'op Hagä Do taah ëer ky n'aa hahÿÿh

¹ Bë hegää nyy da tak'ëp ër Yb hÿ pong jé hawät do ër takamahän. Tak'ëp ër takamahän do hyb n'aa P'op Hagä Do taah ër tamaneëenh. Ti né hë ëer! Badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh doo, dooh ër rahapëë bä P'op Hagä Do taah ëer, ranahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Doo.

² P'op Hagä Do taah né hë ër da hë, najis haa. Dooh né paawä ër P'op Hagä Do metä nä bä nyy d' tabad'oo da ër hä, ër hapäh Jesus Kristo hado däk da ëer, tamatëeh bä, baad ub tii kä Jesus ër bahapäh do hyb n'aa ti noo gó.

³ Sahõnh hë Jesus Kristo hadoo rabahadoo do sa h'yyb

gó ragahēen doo, sa daaj hē rakan'yyh nesaa do mahānh, Jesus baad had'op do hadoo rabahadoo hyb n'aa kā.

⁴ Nesaa do moo heb'ooh doo, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do wē rah'yy kawereem. Sahōnh hē nesaa do ji moo wāt doo, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do wē h'yy kawareem do tii.

⁵ Bē hapāh né hē, Jesus bahyng wawēē hē nesaa do ji moo wāt do tabado hōm hyb n'aa. Doo nesaa do ta hā.

⁶ Ti hyb n'aa Jesus sii hawāt doo, dooh nesaa do tamoo hewēēd bā. Nesaa do moo heb'ooh doo, dooh Kristo tahapēē bā ta h'yyb gó.

⁷ Ti hyb n'aa, tah haa he-doo doo, bē hyb n'aa matakā bē ranawadii hyb n'aa. Baad hadoo do moo heb'ooh doo, baad had'op do né hē tii, Kristo baad had'op do hadoo.

⁸ Nesaa do moo heb'ooh doo, Dijab* karapee tii. Tii d' ji wén hapāh sahōnh hē tadu dahāng noo gó Dijab moo hew'ēēt né hē ta ti nesaa doo. P'op Hagā Do T'aah ewād hyng wawēē hē tagawatsiig hōm hyb n'aa Dijab moo wāt doo.

⁹ P'op Hagā Do taah dooh nesaa do ramoo hebo bā, P'op Hagā Do Sahee mahūūm do hyb n'aa sa h'yyb. Doo rahaja bā nesaa do ramoo hebo bā, P'op Hagā Do taah rabahadoo do hyb n'aa.

¹⁰ Hahỹỹ hā ji hapāh P'op Hagā Do taah, ji hapāh na-

āāj né hē Dijab karapee: Baad hadoo do moo nawāt doo, ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do kamanahān doo, dooh P'op Hagā Do t'aah tado bā.

Ji da hadoo do ji kamahān do ky n'aa hahỹỹh

¹¹ Hahỹ ti bē maa napāh do pooj jé bē du do noo gó Jesus hā bē h'yy ka'eeh doo: Taw'āāts hē ji kamahān ji da hadoo doo.

¹² P'ooj ub hawāt do Kaīh makū bad'oo doo da, bē adoo manāh. Nesaa Do Yb karapee né hē tii. Ta hỹỹ tanabooh. Ta hỹỹ Kaīh wén nabooh, nesaa do Kaīh moo hew'ēēt do hyb n'aa. Ta hỹỹ ti baad hadoo do tamoo hew'ēēt.

¹³ Ti hyb n'aa, wakān haa, bē h'yy gabedo manā badāk hahỹỹ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do bē wē rakawaj'āān bā baad bē babok do hyb n'aa.†

¹⁴ Ēēr, dooh ēr h'yyb tym dajēp do tahado wād bā. Ēr h'yyb tym edēb kán P'op Hagā Do wē. Baad ta ti ēr bahapāh, ēr wakān Jesus hā h'yy ka'eeh do ēr kamahān do hyb n'aa. Ta wakān Jesus hā h'yy ka'eeh do wē h'yy gaēēnh doo, dajēp do hadoo nā ta h'yyb tym.

¹⁵ Ta da hadoo do wē h'yy gaēēnh doo, dahej'ēēp do hadoo ti P'op Hagā Do matym gó. Sa da hadoo do dahej'ēēp do sa wē, dooh edēb had'yyt do awād bā. Doo P'op Hagā

* **3:8** Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanāng pé ti Dijab. † **3:13** Ji wē rakawaj'āān, Kaīh moo ti ragahōm do hyb n'aa.

Do wē ras'ëëg bä. Bë hapäh né hē tii.

¹⁶ Hahỹỹ hã er bahapäh kamahän heh'äät doo: Ta daaj hē Jesus Kristo kan'oo däk dajëb hã er hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hē er na-ããj er kan'oo däk er da hadoo sa hyb n'aa.

¹⁷ Ji ma nyy bä, ji da hadoo do ta wē badoh do ji t'yyd manehiän bä, dooh P'op Hagä Do hã ji kamahän.

¹⁸ Tah haa, ji kyy me had'yyt nado ji kamahän. Taw'ääts hē ji masa doo me ji kamahän ji wakään Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hē ji kamahän heh'äät, j'ooj madäk doo me nado.

¹⁹ Baad ji wakään ji kamahän do hã, baad ji hapäh, baad hadoo do ky n'aa ky daheeh do ji. Baad ji wakään ji kamahän bä, dooh ji h'yyb eỹm bä P'op Hagä Do ji hyb n'aa es'ee bä.

²⁰ Dooch ji eỹm bä ji h'yyb ji taky n'aa tapa bä paawä. Tii d' tawén hadoo, ji h'yyb tym bahänh P'op Hagä Doo. Sahönh ji h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do hapäh.

²¹ Najis haa, ji h'yyb ji taky n'aa natapa bä, dooh ji h'yyb eỹm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä.

²² Ta hã ji ky n'aa etsëe do ji gadoo ji hapäh tii bä, tamejüü do ji ky daheeh do hyb n'aa, tagen'aak do ji moo wät do hyb n'aa.

²³ Hahỹ pawóp hē P'op Hagä Do ji tamejüü: Ta T'aah Jesus Kristo hã ji h'yy ka'eeh,

ji da hadoo do ji kamahän ji tamejüü doo da.

²⁴ Tamejüü do ky dah'eeh doo, séd hã rah'yyb hedoo P'op Hagä Do hã. Sa h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Ta Sahee er hã tanoo do hyb n'aa er hapäh, er h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

4

Ji metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raheer'oot do ky n'aa hahỹỹh

¹ Najis haa, bë ky dahé manä "P'op Hagä Do Sahee kyy gó y baher'oot", hanäk doo. Taw'ääts hē bë mety ta tii, bë bahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä sa h'yyb tym gó hanäng doo, P'op Hagä Do Sahee tanado bä. Hajök badäk hahỹỹ hã ketyn h'üüm P'op Hagä Do ky n'aa rod oow daap menyuh doo.

² Hahỹỹ hã da bë metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä raheer'oot doo: Aj'yy gó né hē Jesus Kristo P'op Hagä Do T'aah kesok se hub né hē hanäng doo, ky daheeh doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó né hē ti tabaheer'oot.

³ Aj'yy gó Jesus kesok do ky sëm doo, ky nadaheeh doo, dooh P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bä ti tabaheer'oot. Kristo hã h'yy kawareem do yb sahee ti hedoo do h'yyb tym gó tabawät. Bë ky n'aa napäh, ti awät h'yy kawareem do yb. Ti awäd däg kän badäk hahỹỹ bä.

4 Bē tah haa, P'op Hagä Do karapee né hē bēeh. Ta Sahee bē tah'yib mahūūm doo, P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do h'yib gó hanäng do bahānh, Dijab bahānh. Ti hyb n'aa, bē h'yy ganyy däg nanäng ma matēg oow sa hā, bē wén ky nadaheeh rahe'oot doo. Bē j'aa etēeg wāt sa hā.

5 Badäk hahȳy hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do wób tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do ramaa napäh, raky daheeh rahe'oot doo.

6 Dooch sa wób er do bä, P'op Hagä Do karapee er ti hȳyh. P'op Hagä Do hapäh do maa napäh, ky daheeh, er metēek doo. P'op Hagä Do karapee nadoo doo, dooh ji tamaa newē bä. Er her'oot do maa new'ēē doo, Sahee baad hadoo do h'yib mahūūm. Er her'oot do maa nanew'ēē doo, daap menyih do yb sahee ta h'yib gó tabawät.

Kamahän do ky n'aa hahȳyh

7 Najis haa, P'op Hagä Do banoo er hā ji kamahän doo. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē ji da hadoo do ji kamahän né hē. Ta da hadoo do kamahän doo, P'op Hagä Do karapee né hē tii. Baad P'op Hagä Do tabahapäh ta h'yib gó.

8 P'op Hagä Do kamahän had'yyt hē. Ti hyb n'aa ta da hadoo do kamanahän doo, dooh P'op Hagä Do tahapēē bä.

9 Hahȳy da P'op Hagä Do metēeh ji hā ji takamahän: Ta T'aah sét had'op do tamejūū

er mahang, hȳy pong jé ji awäd had'yyt hyb n'aa ta hyb n'aa.

10 Hahȳy heh'äät kamahän doo: Dooch ji tado bä P'op Hagä Do ji kamahän doo. P'op Hagä Do ti ji takamahän. Ta T'aah tamejūū wawēē hē tadajep hyb n'aa ji hyb n'aa, nesaa do er moo bok do sām, nesaa do ji h'yib tym gó hanäng do tabawug hōm hyb n'aa ta T'aah majyyw me.

11 Najis haa, ta ti hadoo né hē P'op Hagä Do tak'ep ji takamahän. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē ji kamahän ji da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh doo.

12 Dooch noo gó P'op Hagä Do ji ty gepäh péh. Ti hado né hē paawä, ji wakāän Jesus hā h'yy ka'eeh do ji kamahän bä, ji h'yib gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Baad tabadēē däk tii bä ji h'yib gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ji kamahän kán tii bä. Ji h'yib tym gó P'op Hagä Do bawät.

13 Séd ji h'yib hedoo P'op Hagä Do hā, ji h'yib gó P'op Hagä Do bawät ji wén hapäh, ta Sahee ji hā tanoo do hyb n'aa.

14 Ta T'aah P'op Hagä Do mejūū wawēē hē, sahōnh hē badäk hahȳy hā habong do sa h'yib tym dēeb tabahadoo hyb n'aa. Ti né hē äā hapäh äā matym me. Baad ta ky n'aa äā baher'oot.

15 Ti hyb n'aa, "P'op Hagä Do T'aah né hē Jesus Kristo" hanäng péh, ky daheeh péh, ta h'yib tym gó P'op Hagä Do bawät, séd tah'yib hadoo

P'op Hagä Do hä.

¹⁶ Baad er bahapäh P'op Hagä Do er takamahän. Er daab yyp P'op Hagä Do er takamahän do hä. P'op Hagä Do kamahän had'yyt hē. Ti hyb n'aa, jé P'op Hagä Doo, ta wakään na-ääj hē kamahän had'yyt doo, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hä. Ta h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

¹⁷ Jesus Kristo bawät doo da er babok badäk hahÿÿ hä. Ti hyb n'aa baad tabadēē däk er h'yyb gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da er kamahän kän P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh er eÿÿm bä Jesus ji taky n'aa etyy noo gó.

¹⁸ P'op Hagä Do ji kamahän bä, dooh ji eÿÿm bä. Ji eÿÿm mabaj näng do hä. Ti hyb n'aa, baad had'op P'op Hagä Do ji kamahän bä, dooh ÿÿm ji hä. Ji eÿÿm bä, dooh baad tadēē nä bä P'op Hagä Do kamahän do ji h'yyb gó.

¹⁹ P'op Hagä Doo, ta wób na-ääj er wén kamahän, pooj jé P'op Hagä Do er takamahän do hyb n'aa.

²⁰ “P'op Hagä Do ÿ kamahän” ji ky hado bä, ji da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do wē ji h'yy gaēēj bä, daap hē ji menyyh tii bä. Ji wakään ji hapäh do ji kamanahän bä, ny daa ji kamahän P'op Hagä Do ji nahapäh doo.

²¹ Hahÿÿ da Jesus Kristo mejüü do paa ji: P'op Hagä Do takamahän doo, taw'ääts hē ta da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do takamahän na-ääj

hē.

5

P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky daheeh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Sahõnh hē “Jesus né hē ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo” hanäk doo, ky dah'eeh doo, P'op Hagä Do taah né hē tii. Ta yb kamahän doo, ta yb taah takamahän na-ääj hē.

² Hahÿÿ hä ji bahapäh P'op Hagä Do taah, Jesus hä h'yy ka'eeh do ji kamahän bä: P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky dahé bä na-ääj hē.

³ P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky daheeh. Nahejooj, ji nahajaa do nado P'op Hagä Do mejüü doo.

⁴ Sahõnh hē P'op Hagä Do taah rahajaa raj'aa etēēg bä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa hä h'yyb tatuk doo. Jesus hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji j'aa et'ēēk badäk hahÿÿ hä hanäng do nesaa do ji h'yyb tat'uuk doo.

⁵ Jesus P'op Hagä Do T'aah né hē ky dah'eeh doo, jääm né hē ti rahajaa raj'aa etēēg bä nesaa do hä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do h'yyb karēn doo.

⁶ Jesus Kristo né hē ti wawēē hē hahyng doo, naēng me nu kemuun wät doo, ta majyyw tan'oo däk do ji hyb n'aa tadajēp noo gó. Nu kemuun wät do had'yyt nado tame. Dajēp na-ääj né hē. Tan'oo däk ta majyyw ji hyb

n'aa. Baad P'op Hagä Do Sahee metëeh ji hã ta ti ky n'aa. Te hub né hẽ had'yyt hẽ P'op Hagä Do Sahee.

⁷ Tamawoob hẽ ta metëe n'aa, te hub né hẽ Jesus ky n'aa metëeh doo:

⁸ P'op Hagä Do Sahee, tanu kemuun do naëng me, Jesus majyyw tan'oo däk do tadajëp noo gó. Séd gó rametëeh.

⁹ Aj'yy hapäh do ky n'aa taheer'ood bä, ji ky daheeh taheer'oot doo. Ti bahãnh ti P'op Hagä Do her'oot doo. Aj'yy her'oot do nado tii. Ti hyb n'aa, baad ji ky daheeh ta T'aah ky n'aa taheer'oot doo.

¹⁰ P'op Hagä Do T'aah hã ky daheeh doo, tenãm ta h'yyb gó Jesus ky n'aa P'op Hagä Do metëeh doo. P'op Hagä Do her'oot do ky nadaheeh doo, P'op Hagä Do noo kanesa, tahanäng pé tii, ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do her'oot do taky nadaheeh do hyb n'aa.

¹¹ Hahÿÿ da ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëeh ji hã: Ta T'aah hyb n'aa ji h'yyb tym tabed'ëep, hÿ pong jé ta sii ji awäd had'yyt hẽ hyb n'aa.

¹² P'op Hagä Do T'aah gadoo do ta h'yyb tym gó, hÿ pong jé had'yyt hẽ tabawäd däk da P'op Hagä Do sii. Ta T'aah ganadoo doo, dooh né hẽ tagado bä edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa.

¹³ ÿ wén ma erii wät hahÿ bë hã, P'op Hagä Do T'aah hã h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do bë gado däk né hẽ, baad bë bahapäh hyb n'aa.

¹⁴ P'op Hagä Do anoo ji hã ji etsëe doo, P'op Hagä Do

gen'aak do hã ji h'yyb däg bä ji ky n'aa etsëe bä. Ti hyb n'aa dooh ji h'yyb eÿÿm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä.

¹⁵ Ji tamaa napäh ër hapäh. Ti hyb n'aa sahõnh hẽ ta hã ji etsëe do ji gado däk do hadoo.

¹⁶ Ti anäng nasaa do p'ãã näng doo, dawëe ji bawäd hõm P'op Hagä Do mahãnh tanoo doo. Nasaa do ji wakãän moo wäd bä ji hapëe bä, p'ãã näng do tanado bä, taw'ääts hẽ ji ky n'aa etsëe tii. Tii bä P'op Hagä Do anoo ta hã edëb had'yyt doo. Nesaa do p'ãã näng doo, dawëe ji bawäd hõm P'op Hagä Do mahãnh tanoo do hyb n'aa nado bë ky n'aa etsëe, ÿ hanäng tii.

¹⁷ Sahõnh hẽ nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëe doo, baad nado né hẽ ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hẽ ti anäng nesaa do ji h'yyb gó tanyy bä, dooh tan'oo bä dawëe ji nu gadäk P'op Hagä Do mahãnh.

¹⁸ Ër hapäh, dooh P'op Hagä Do taah ramoo hebo bä nesaa doo, Jesus mo n'aa jesuu do hyb n'aa sa hã. Dooh Nesaa do Yb haja bä tarejã bä sa hã.

¹⁹ P'op Hagä Do karapee ëer, ër hapäh. Nesaa Do Yb mejüü sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ër hapäh.

²⁰ Ër hapäh na-ãäj hẽ P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng, ji tah'yy ganä däk, P'op Hagä Do heh'äät do ji bahapäh hyb n'aa. Séd ër h'yyb hedoo P'op

Hagä Do heh'äǟt do hã. Séd
ër h'yyb hedoo ta T'aah Jesus
Kristo hã. Ti ti P'op Hagä Do
heh'äǟt doo. Ti né hẽ tanoo
ji hã ta wẽ ji h'yyb tym edëb
had'yyt doo.

²¹ Ti hyb n'aa tah haa, bë
h'yy kae manä ta wób rah'yy
kaha'eeh do hã. Jããm hẽ kä.

2 Jowāw

Ta jawén Jowāw ma erih do hahỹỹh

¹ Ỹ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ỹ ramaneëenh doo, ỹ edëng sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bã habong do P'op Hagä Do asëew hõm doo. Baad bë ỹ kamahãn. Ỹ had'yyt nado bë kamahãn doo. Sahõnh hë baad hadoo do ky n'aa hapäh do bë rakamahãn na-ããj hë.

² Baad hadoo do ky n'aa ãã h'yyb tym gó tabawät. ãã h'yyb gó tabawäd had'yyt hë. Ti hyb n'aa bë ãã kamahãn.

³ Hahỹỹ da bë ỹ ky n'aa edëng: Ỹ karën paawä P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo ër Yb T'aah ër hã raky en'yyim, ër rat'yyd mehĩn, h'yyb nãm do ranoo ër hã. Tii d' né hë tabad'oo da ër hã, baad hadoo do ky n'aa ër bahapäh, ër ky daheeh do hyb n'aa, ër da hadoo do ër kamahãn do hyb n'aa.

⁴ Tak'ëp ỹ tsebee wät baad bë wób rababok ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëek doo da rababok, P'op Hagä Do ër Yb mejũũ doo da rababok, ỹ ky n'aa napäh.

⁵ Hỹỹ kã wakãn haa Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ỹ etsëë bë hã ër kamahãn had'yyt hyb n'aa ër da hadoo doo. Dooch papuuj ky n'aa jawyk do tado bã tii. Ta paa né hë tii, Jesus hã bë h'yy ka'eeh bë du doo

noo gó bë ky n'aa napäh do né hë.

⁶ Hahỹ kamahãn do heh'äat: P'op Hagä Do mejũũ doo da ji bawät. Ji tamejũũ kamahãn gó ji bawät, pooj jë bë maa napäh doo da né hë.

⁷ Hajök ma matëg ji wad'ii do raketyn hõm badäk hahỹ haw'ääts hë. Sa hã dooh Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah, ewäd hyy bã babä aj'yy gó. Kristo hã h'yy kawareem do yb, ji wadii do yb né hë ti tii d' ma metëek doo.

⁸ Ti hyb n'aa, baad bë hyb n'aa matakä bë rawanadii hyb n'aa rametëek do hã. Rametëek do bë ky dahé bã bë hasög hõm da P'op Hagä Do wë bë moo bok do paa sãm. Bë hyb n'aa matakä bë moo bok do sãm bë gadoo hyb n'aa sahõnh hë.

⁹ Kristo ma metëek do herët doo, ta see däg metëek doo, dooh ta ti hadoo do h'yyb tym gó P'op Hagä Do awäd bã. Kristo metëek do baad ta h'yyb gó tenãm doo, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do awät, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do T'aah bawät na-ããj hë.

¹⁰ Bë wë ma matëg see kaja bã, Kristo metëek do tama net'ëeg bã, bë gado manä bë tób bã. Bë edëë manä ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da.

¹¹ Ta ti hedëng pé ji wakããn Jesus hã h'yy ka'eeh do ji edëng doo da, ta h'yyb hata hado däk tii, nesaa do tametëek do hã.

¹² Ti anäng nã hajõng nã bë ỹ maher'oot do pan'aa. Ti hadoo né hë, dooh ỹ karën bã

ỹ erih doo gó bë ỹ maher'ood
bä. Ỹ karēn bë ỹ bahehēen ỹ
ber'oot hyb n'aa bë sii, tak'ēp
ēr tsebé hyb n'aa.

¹³ P'op Hagä Do asēew hōm
do babä habong doo, bë
wakāän hedoo do bë m' rahyb
n'aa esee. Jāām hē kā.

3 Jowāw

Gajo hã Jowāw ma erih do hahỹh

¹ Ŷ, Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ŷ ramaneëenh doo, ŷ edëng òm Gajo. Baad òm ŷ kamahãn.

² Ŷ karën paawä baad a h'yyb P'op Hagä Do wë, najis ŷỹ. Ŷ karën paawä dooh manahëë nyy bä.

³ Tak'ëp ŷ tsebee wäd kãn ŷ ky n'aa napäh do hyb n'aa a ky n'aa ër wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do wób ra-her'oot doo. Baad had'yyt mä mabawät baad hadoo do ky n'aa metëeh doo da, sa nooh. Dooch m' mah'yy gajëë hõm bä ta hã, sa nooh.

⁴ Tak'ëp né hë ŷ tsebé, baad hadoo do ky n'aa metëek doo da tah haa hedoo do rababok ŷ ky n'aa napäh bä. Dooch hahỹ hadoo pé tak'ëp ŷ tsebé péh.

⁵ Najis ŷỹ, baad had'yyt hë mamasaa wät ër wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do baheh'ëen doo, ma metëek doo, mahep'ëeh do nado né paawä.

⁶ Ta ti raheer'oot babä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã nyy da makamahãn wät sa hã. Taw'ãäts hë P'op Hagä Do gen'aak doo da mamasaa ta ti ër wakãän ramahõm me ramahüüm péh.

⁷ Ta ti rabahõm jé pad'yyt hë Jesus Kristo ky n'aa raba-her'ood hõm hyb n'aa. Dooch

ragado bä dajëër hadoo doo, sa waa hadoo do P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa hanaa.

⁸ Ti hyb n'aa, taw'ãäts hë ër gadoo ta ti hedoo do ër tób yt hã, taw'ãäts hë ër masa sa hã. Tii da ër adoo bä, ër masa baad hadoo do ky n'aa rama-her'ood hõm do hã.

⁹ Jesus hã h'yy ka'eeh do bë panang bä habong do ŷ ma erii wät. Ti hadoo né hë, ta ti Dijoteréh, sa bahãnh karën do nu gadäk doo, dooh ŷ taky dahé bä.

¹⁰ Ti hyb n'aa, bë ŷ baheh'ëen bä ŷ naëenh da ŷ nabuuj gedoo hyb n'aa nesaa do tamoo wät do hyb n'aa, ãã tanu mer'oot do hyb n'aa, ãã taky n'aa rejãã do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do tamoo wät doo. Dooch tagado bä ër wakãän Jesus hã h'yy ka'eeh do heh'ëen doo. Ta wób rakarën paawä ragadoo, tameduuk raganadoo hyb n'aa. Jé gadoo do tah'eed h'üüm Jesus hã h'yy ka'eeh do sa mahãnh.

¹¹ Najis ŷỹ, taw'ãäts hë hanãm do mamoo wät. Mamoo wäd manã nesaa doo. Baad hadoo do moo wät doo, P'op Hagä Do karapee né hë tii. Nesaa do moo wät doo, dooh P'op Hagä Do tahapëë bä ta h'yyb gó.

¹² Taw'ãäts hë mamasaa Demeet. Jé pad'yyt hë raj'aa etsë ta hã, baad tabawät do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metëek doo da tabawät. Baad ub tabawät ta ti tametëeh. ãã hã na-ããj né hë, baad ãã hã tabawät.

Mahapäh né hē, āã ehüb né hē āã her'oot doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hē mamasaa.

¹³Ti anäng nä hajōng nä ōm ŷ maher'oot do pan'aa. Dooch ŷ karēn bä ŷ erih doo gó ōm ŷ maher'ood bä.

¹⁴ŷ karēn paawä nyyw hē ōm ŷ bahehēen. Tii bä er ber'oot.

¹⁵ŷ karēn h'yyb nyyw gó baad mabawät. Er najiis babā habong do ōm rahyb n'aa esee mäh. Sét ken'yyh mamaher'ood ŷ kedēng najis haa t'ĩ hēnh habong do hã. Jããm hē kã.

Judas

Jesus hã h'yy ka'eeh do hã Judas ma erii wät do hahÿÿh

¹ Judas, Tsijaag hÿÿj, Jesus Kristo wë moo wät do see ÿ ti hÿÿh. ÿ edëng bëëh, P'op Hagä Do naëëj wät doo, P'op Hagä Do ër Yb kamahän doo, Jesus Kristo mo n'aa jesuu doo.

² ÿ karën ji wë P'op Hagä Do ky enyym doo, ji tah'yyb n'yym doo, ji takamahän do na-ããj hë baad bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë.

Ma matëg oow P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa ky n'aa hahÿÿh

³⁻⁴ Najis haa, tak'ëp paa ÿ karën paawä bë ÿ ma erih ër P'op Hagä Do edëëb wät do ky n'aa hã. Tii bä kä, h'yy kamep'ëëh doo me ajyy P'op Hagä Do waneh'ëëh do bë mahang rababoo däg kãn ÿ ky n'aa napäh bä kä, nayyw hë ÿ h'yy kahÿÿd däk ÿ erih do hã. Bë ÿ ma erih hÿÿ kä tak'ëp ÿ betsëë hyb n'aa bë hã, baad bë ban'yyh hyb n'aa panyyg hanäm do ër ky daheeh doo, ta karapee, tsyt hë ta wë kasëew bong do sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Bë an'oo manä ta wób rahÿÿd. Nanäng ajyy rah'ÿÿt ji wë P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa. Ji wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa, tahajaa, sa nooh, jë rakarën pé sii raba'ÿÿh. Ramakyys

Jesus Kristo, sét hadoo do ër kariw n'aa, ër danäh, ër Wahë N'aa. P'ooj ub P'op Hagä Do kyy kerih doo gó takerii däk nyy da nesaa do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti hedoo doo.

⁵ Bë hapëë däg né paawä nyy da takerii däk, ÿ karën bë hyb n'aa esee hahÿÿh: Esit häj n'aa bä naa ta karapee Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do manyyh jawén paa bä, tagawatsiig jëng sa mahang ky sëm do paah, ky nadah'eeh do paah.

⁶ Bë hyb n'aa es'ee na-ããj hë nyy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bad'oo äãs wób sa hã. Ta ti äãs wób dooh paa rah'yy gadeja bä sa hã P'op Hagä Do anoo do hã rabag'äãs do hã, raty n'aa ges'yyk rababong do paa rawén beréd hõm tii. T'öp gadagyp doo gó baad rakamaw'yyd däg had'yyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä, ta tii bä ragada hyb n'aa sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã taky n'aa etyy doo.

⁷ Ti hadoo panang Sodoma, Gomoha häd enäh do babuuj hã, panang nedaa bä haj'eenh do hã na-ããj hë. Sa hã P'op Hagä Do rejää do hã takametä däk nyy da P'op Hagä Do bad'oo da tii d' habok do sa hã. Panang buuj rahob had'yyt hë tëëg hõõ nadëëk doo gó. Tii d' rawén hoop, nanäng äãs rabad'oo doo da rabad'oo paah. Tak'ëp baad nadoo do panang buuj ramoo heb'ooh paa sa hã hanäng doo me. ÿÿj nadoo do sii hë rabahe'ÿÿh paah.

⁸ Ta ti hedoo nanäng ajyy P'op Hagä Do waneh'ëeh do bë mahang haboo däk do rabad'oo. Sa s'ëë gó rahapäh do jawén rababok. Sa hub rarejää tak'ëp baad nadoo doo me. Dooh ragado bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji hä tamejüü doo. Raky n'aa rejää kabaj'aa doo.*

⁹ Mikéw kä, ääs sa wahë n'aa né paawä, dooh taky n'aa rejää doo me Dijab† taky n'aa tapa bä, Mosees kamag n'aa p'ää Nesaa do Yb daheeh taky kedak noo gó.‡ Jääm hë hahÿÿ da Mikéw kyyh Nesaa Do Yb hä: “Öm da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do nabuuj gedoo.”

¹⁰ Mikéw bad'oo doo da nado nanäng ajyy bë mahang kamekuuj däk do rabad'oo. Tak'ëp baad nadoo doo me raky n'aa rejää ranahapäh do hä. Har'ëëng h'yy ganenäh do hadoo tii. Jääm hë rahapäh rah'yy karën doo. Jääm hë ti jawén rababok. Rah'yy karën do jawén rababok doo, ti né ti sa hä rejää doo.

¹¹ Tak'ëp baad nado da sa hä! Kaih bawäd wät doo da paa rababok. Dajëër hä tak'ëp rah'yyb padëëk do hyb n'aa, Baräm, p'ooj ub

hawät do baad nadoo do moo wät do paa bad'oo doo da rabad'oo. Ajyy, Korah maküüh, Mosees Aräw sa wë h'yy kawareem do paa hadoo ta ti rah'yy kawereem Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa wë. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii.

¹² Séd hä bë bawëh bä, bë sii rabawëh bä, dooh ranu mebyy bä, tak'ëp baad nadoo do ramoo boo né paawä. Pä ji nahapäh do tame hanäng do marakate gah'ood jëng do tahaj'aa hadoo do hedoo ta ti ajyy bë mahang.§ B'éé hagä n'aa jääm hë sa hä hë hyb n'aa newëë do hadoo tii. Naëng poo mahauk do tabës doo, ji tawadii do hadoo tii. Joom beak noo gó neaak do hadoo tii. Joom tsawyy jëng doo, nedëb wät doo, ji tagoo höm do hadoo tii.

¹³ Maadaka hewëëh do akajar me bah'ood mahüüm doo, ta puh ty gasus do akajar nabyy me rerét do hadoo nanäng ajyy. Ta puh ty gasus do hadoo nu meby n'aa näng do ramoo bok doo. Sagõöh daap ty gehüüm do hadoo

* **1:8** Kabej'aa doo, ääs P'op Hagä Do karapee. Kabej'aa do na-ääj hë ääs wób nesaa do moo bok do paah, Nesaa Do Yb karom. † **1:9** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. ‡ **1:9** Hahÿÿ da Judah buuj panyyg see hä takerii däk ta ti ky n'aa: Mosees dajëp noo gó m' P'op Hagä Do mejüü mä ääs sa wahë n'aa Mikéw, Mosees kamag n'aa tadakä jëng hyb n'aa. Tadakä paawä m', Nesaa Do Yb ana ta wë. Nesaa Do Yb karën mä Mosees kamag n'aa paah. Esit buuj see Mosees naboh jat do paa hyb n'aa m' Mosees mä ta karom, näng mä Nesaa Do Yb kyyh. Tii d' né paawä Nesaa Do Yb karën paawä, dooh m' Mikéw an'oo bä ta hä Mosees kamag n'aa paah. § **1:12** Marakate pä rejää doo da, Jesus hä h'yy ka'eeh do wób rarejää, tahanäng pé tii.

ti ajyy.** Tak'ëp gadagyp do P'op Hagä Do ennyw hõm sa pooj jé. T'ĩ hẽnh raboo had'yyt da.

14 Hahỹỹ da aj'yy Enók häd näng doo, setsi däg do Adāw bā naa ji etsén bā, tama-her'oot paa ta jawén hawät do hahỹ ajyy nesaa do sa ky n'aa: “Bē hegāā”, näng mäh, “ti awät da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, tak'ëp hajõk do ta āās tak'ëp baad hedoo do sa daheeh,

15 sahõnh hẽ taky n'aa etyy hyb n'aa. Nesaa doo hẽnh taky n'aa etyy da sahõnh hẽ, ta matym gó baad nadoo do moo bok doo, ta hā waneh'ëeh do hyb n'aa baad nadoo do moo bok doo. Nesaa doo hẽnh taky n'aa etyy da sahõnh hẽ, nesaa do moo heb'oooh do rabahadoo do hyb n'aa baad nadoo do P'op Hagä Do hā raheer'oot do hyb n'aa”, näng paa Enók.

16 Sahõnh hẽ hā raky n'aa hajëew had'yyt hẽ. Raheer'ood had'yyt hẽ ti sa hā dooh baad tado bā ti ta wób ramoo bok doo. Nesaa do sa h'yyb karèn do jawén rababoo had'yyt hẽ. Sa hā hẽ rah'yy kasab'ee sa ky n'aa hā. J'ooj madäk doo me ta wób hā raj'aa etsë ky ken'yym doo me, sa daaj hẽ rakarèn do ragadoo hyb n'aa.

Ji h'yy ganajëe hõm do ky n'aa hahỹỹh

17 Najis haa, bẽ hyb n'aa es'ee Jesus Kristo ër Wahë

N'aa mejũũ doo, 12 hedoo do bẽ ramaher'oot do paah.

18 Hahỹỹ d' paa sa kyyh bẽ hā: “Jesus matëeh do pooj jé, ti abok da nesaa do sa h'yyb karèn do jawén habok doo, bẽ raky n'aa wajahëet doo”, nāk paa sa kyyh.

19 Séd bẽ h'yyb nahedo bongran'oo bā ta tii. Bẽ ketyn h'ũũm ran'oo bā. Sa h'yyb säg karèn do jawén rababok. Doooh P'op Hagä Do Sahee awäd bā sa h'yyb gó.

20 Bëeh, najis haa, taw'ääts hẽ baad had'yyt hẽ bẽ h'yyb padäg panyyg hanām do hā Jesus mejũũ do ër hā rama met'ëeg wät doo, P'op Hagä Do hā hana doo. Ta tii hā bẽ h'yyb padäg, bẽ h'yy kahejój magyys hẽ hyb n'aa. Bẽ ky n'aa ets'ëẽ bẽ hā P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũũm doo da.

21 Taw'ääts hẽ bẽ an'oo P'op Hagä Do kamahñ do bẽ h'yyb gó tabawäd had'yyt hẽ. Taw'ääts hẽ edëb had'yyt do bẽ gada, ër tat'yzyd mehĩĩn do hyb n'aa, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër hā tanoo doo.

22 Taw'ääts hẽ bẽ t'yzyd mehĩĩn jé hād ky sëm doo.

23 Nayyw hẽ bẽ maher'ood ta s'ee hẽnh sa h'yyb baboo dāk doo, tëeg hõõ nadëek do mahñh ta ti bẽ bed'ëep hyb n'aa. Bẽ t'yzyd mehĩĩn ta wób tak'ëp baad nadoo do moo bok doo. Sa hā bẽ t'yzyd mehĩĩn bā, taw'ääts hẽ h'yyb eỹym doo gó baad bẽ hyb

** 1:13 P'ooj ub akajar me habong do raheg'ääs sagõõh rabahapäh hyb n'aa ny nemuun rabahõm. Doooh tahaja bā ramatakä bā sagõõh daap ty gehũũm do hā. Tĩ hadoo, dooh ji haja bā ji ky dahë bā nanäng ma matëg oow. Ta s'ee hẽnh ji rah'yyb mahũũm. Tii d' tahanäng pé tii.

n'aa matakä, nesaa do ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahãnh. Taw'ããts hë baad né hë bë kanä tak'ëp nesaa do ramoo bok do mahãnh, ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahãnh.††

²⁴⁻²⁵ Sét ub hadoo do P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa ër tedëeb wät do hajaa bë tamo n'aa jesuu nesaa do bë moo boo mahãnh. Tahajaa ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó bë tamanaa, tsebee gó ta matym gó bë bab'ëeh hyb n'aa tak'ëp baad hado däk do hyb n'aa bë h'yyb tym. Taw'ããts hë ti né hë ji j'aa etsëe had'yyt hë. Ti né hë had'yyt hë tak'ëp hyb n'aa jawyk do sahõnh hë bag'ããs doo. Ti né hë had'yyt hë kabaj'aa doo, hejooj had'yyt doo. Ti né hë sahõnh hã mejõ had'yyt doo. Ýÿ. Tii d' né hë. Taw'ããts hë. Jããm hë kä.

†† **1:23** Hahÿÿ d' Gereg kyy me takerii däk: "Taw'ããts hë sa saroor sii hë bë ty n'aa ges'yyk, nas'aa däk do hyb n'aa tii, nesaa do sa hub me ramoo bok do haj'aa." Baad ji kan'yyh, sahõnh hë nesaa do ramoo bok do ji tah'yyb tatug mahãnh, tahanäng pé tii.

Apokarip

Ta jawén hawät do Jesus metä wät do ky n'aa hahÿh

1 Jesus Kristo metëeh do hahÿ kerih doo, ta hã P'op Hagä Do anoo doo, ta hã h'yy ka'eeh doo, ta karom hedoo do sa hã tametëeh hyb n'aa nayyw hë hawät do pan'aa. Jesus Kristo mejõ wät äãs ta mejüü do seeh, wë yÿ, y ta karom Jowāw, er pooj jé hawät do ky n'aa er hã tapanäk hyb n'aa.

2 Baad y berii wät sahõnh hë hã y tametëeh doo, y hapäh doo. Hahÿ né hë P'op Hagä Do er tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus Kristo metëeh do na-ãäj hë.

3 P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé hahÿ ta jawén hawät do ky n'aa ner'oot doo. Ky n'aa kedëng na-ãäj hë jé hahÿ maa newëe doo, ky daheeh doo, edaa däk do hyb n'aa takajaa doo.

4-5 Y Jowāw, y edëng Jesus hã h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä, Asija häd näng do häj n'aa bä habong doo. Y karën P'op Hagä Do awäd had'yyt doo, setsi hedoo do ta Sahee* tabag'ääs do tyng n'aa pa hab'ëeh do

na-ãäj hë, Jesus Kristo na-ãäj hë raky en'yyim bë hã, y karën bë rah'yyb en'yyim. Jesus Kristo né hë ti baad hadoo do her'oot doo. Taha-jaa ji ky dahé bä taher'oot doo. Ti né hë jãam hë pooj jé dejëp do mahang ganä wät doo.† Sahõnh hë badäk hahÿy bä habong do sa wahë n'aa wahë n'aa né hë ti.

Tak'ëp y j'aa etsë, y weh'ëeh Jesus er hã kamahän doo, tadajëp do hyb n'aa nesaa do er moo bok do hejój mahänh er tabedëeb wät doo.

6 Tak'ëp y j'aa etsë, y wehëe had'yyt hë Jesus, ta karapee tabag'ääs do èer, er hã tanoo doo. P'op Hagä Do ta Yb wë moo bok doo, ta hã hyb n'aa jew'yyk do èer, tan'oo bä. Taw'ääts hë takabajaa had'yyt hë. Taw'ääts hë sahõnh hë tabag'ää had'yyt hë. Yÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

7 Bë hyb n'aa matakä da! Ti awät da Kristo wë puh gabarëeh do mahang. Sahõnh hë rabahapäh da. Baa ej'ooh do sii hë rabahapäh da.

Tii bä, sahõnh hë badäk hahÿy hã habong do a'oot da ta hyb n'aa.

Yÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

8 "Y né hë Aw-Pah, y né hë Omekah. Y né hë jãam hë pooj jé hawät doo, y né

* **1:4-5** P'op Hagä Do Sahee né hë ti. **Setsi** hedoo do P'op Hagä Do kyy kerih do hä takerii däg bä, baad had'op tahanäng pé ti. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee baad had'op doo, tahanäng pé ti **setsi ta Sahee**. † **1:4-5** Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hënh radejëp. Jãam pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät do nadajëb wät doo.

hē tagadēeg ub hawät doo”, † näng Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hē Haj'ap Doo. “ÿ né hē da hē hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hÿ jawén awäd had'yyt doo”, näng mäh.

Aj'yy hadoo do Jowāw bahapäh do ky n'aa hahÿh

9 ÿ Jowāw, bē hÿÿj hadoo doo, bē nemuun h'yyb jawyg gó ÿ gadoo er hã rarahejã doo. Bē nemuun Jesus bag'ääs do karapee hadoo do ÿÿh. Tsyt dēeg hã Pat-Mos häd näng doo hēnh majē ÿÿ ÿ rataj'oo gēet, ÿ maher'ood hõm do hyb n'aa paa P'op Hagä Do er tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus metēeh do na-ääj hē.

10 Ta tii bā ÿ bawät bā, met'uuh hã, Jesus Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do er hyb n'aa esee noo gó, P'op Hagä Do Sahee ÿ tah'yyb mahüüm. Tii bā, ÿ jó däk hēnh ÿ maa napäh tak'ep hadoo do kyyh, torõmbet ky hadoo do

11 hahÿÿ da ky hadoo doo: “Ma kahé bäh kapõõs do hã merii da mahapäh doo. Tii bā mamejõ hã ÿ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang Asija häd näng do häj n'aa bā habong do sa wē. Mamejõ Epeso, Es-Mirina, Peh-Gamo, Tijatira, Sar-Des, Piradepija,

Raw-Diseej häd enäh do panang hēnh”, näng ta kyyh.

12 Tii bā, jawén ÿ p'aa hēnh ÿ begã wät ÿ bahapäh hyb n'aa jaa hã ÿ her'oot doo. Tii b' ÿ hapäh setsi ta bag tyng k'ääts tēg gabarēeh do s'ēeb.

13 Ta bag tyng mahang ÿ bahapäh aj'yy hadoo doo. Dawēet ta saroor, ta tsyym hã tagadäk. K'ääts tēg gabarēeh do ta h'yyb mawyd.

14 Nu hõng. Hawak ta sēen, kawad puw hawak do hadoo. Tak'ep tabawak. Gabarēeh ta matym, tēeg hõõ hadoo.

15 K'ääts tēg hahiin do hadēe jat do hadoo ta tsyym gabar'ēeng. Gawakaa do p'op hana do ky hadoo ta kyyh.

16 Ta moo hub me setsi sagõõh rapadēek. Ta noo gó naa sēn-jeer séd demuun hãw padēek do ganyyh. Papÿÿj wasyk tak'ep tagabarēeh do hadoo ta mamets gabarēeh.

17 Aj'yy ÿ bahapäh bā, tũũ ÿ badēe jat tii bā ta tsyym pa dajep do hajad hõm do hadoo. Tii bā ta moo hub tadasooh hã ÿÿ, ti taky hadoo: “Eÿÿm manäh. ÿ né hē jããm hē pooj jé hawät doo, ÿ né hē tagadēeg ub hawät doo.

18 ÿ né hē Hedēb Had'yyt Doo. ÿ dajeb né paawä, ÿ awäd had'yyt hē hÿÿ kä. ÿ né hē dejep do rababong bā, Ades häd näng do tēg wē däk doo”, § näng ta kyyh.

† 1:8 Tii d' né hē Gereg kyy me: ÿ né hē Aw-Pah ÿ né hē Omekah. Gereg kyy me **Aw-Pah** m' pooj jé hawät do rerih do retsén bā. Tagadēeg ub hadoo do retsén do ti **Omekah**. Ti hyb n'aa jããm hē pooj jé hawät doo, tagadēeg ub hawät doo, tahanäng pé tii. § 1:18 Hahÿÿ d' Jesus hanäng péh tii: “ÿ né hē ti dejep do hã mejüü doo. ÿ né hē ti her'oot do nyy da ÿ bad'oo **Ades** häd näng doo bā, dejep do rababong bā habong do sa hã.”

19 “Ti hyb n'aa merii mahapäh doo”, näng ta kyyh hã yÿ. “Merii mahapëe däk doo, mahapäh doo, ta jawén hana do pan'aa na-ãäj hē”, näng ta kyyh.

20 “Ōm y maher'oot hÿÿ kã nyy d' tahanäng pé ta ti setsi hedoo do sagõõh moh yÿ gó mahapëe wät doo, setsi ta bag tyng daheeh”, näng mäh. “Setsi hedoo do sagõõh, setsi ããs hã y h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong do hag'ããs doo. Setsi ta bag tyng, hã y h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä habong doo”, näng ta kyyh.

2

Ta hã h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

1 Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom yÿ hã, hã y h'yy ka'eeh do Epeso panang bä habong do hag'ããs do hã:

“Hahÿÿ setsi hedoo do sagõõh ta moo hub me padëek doo, setsi hedoo do ta bag tyng k'ãäts tæg gabarëeh do mahang hawät do kyyh:

2 Y hapäh sahõnh hē bē moo bok doo. Tak'ëp P'op Hagä Do wë bē moo bok y hapäh. H'yy ganajëng doo me bē gadoo bē ahoop do y hapäh. Dooh bē gado bä bē mahang nesaa do moo heb'oooh do y

hapäh. Bē metä wät, y hapäh, nanäng ajyy daap men'yyh doo, 'Kristo mejüü do ãã', hanäk doo. Daap ti ramenyyh bē hapëe dæg kån.

3 H'yyb jawyg gó bē gado had'yyt hē baad nadoo do hëp y n'aa bē ahoop doo. Y hapäh, ti dooh bē h'yy gejë hõm bä.

4 Ti hadoo né hē, sét hē ti y ganen'aak bē hã: Dooh y bē kamahän wäd bä, pooj jé y bē kamahän wät doo da.

5 Ti hyb n'aa taw'ãäts hē bē hyb n'aa newë ta ti tak'ëp bē es'õõs doo, y bē kamanahän wät doo. Taw'ãäts hē bē t'yyd kamehÿn. P'aa hënh bē moo boo baad hadoo do pooj jé bē moo bok do paah. Bē t'yyd kamanehÿn bä, y da ana bē wë, y ado hõm da bē bag tyng tabasoooh doo bä naa.

6 Ti hadoo né hē, ti anäng na-ãäj hē hahÿÿ baad bē bad'oo doo: Tak'ëp bē ganen'aak Nikoraw ma metëek do ky s'üüt doo.* Y na-ãäj hē tak'ëp y ganen'aak tii.

7 “Bē sahõnh hē, bē maa newë hã y h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã y anoo da joom ji hed'ëep do ag tabepóh hyb n'aa, P'op Hagä Do panang bä hahäng doo.”†

Ta hã h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

* 2:6 Dooh ji hapëe wäd bä jaa ti Nikoraw. Jãam hē ji hapäh ta ky s'üüt do ma met'ëek doo. Tahajaa mäh, sa nooh, ji awëe bä ta wób sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tä n'aa. Tahajaa mä na-ãäj hē ji h'yy karën do sii ji bahe'yÿh. Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang rakarën rakamekuunh. † 2:7 Genesis 2.9

⁸ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bã habong do hag'ããs do hã:

“Hahÿÿ da jããm hẽ pooj jé hawät doo, tagadëg ub hawät doo, dajëp do paah, p'aa hẽnh ganä wät do kyyh:

⁹ ÿ hapäh bẽ hã rarahejãã doo. ÿ hapäh bẽ kas'uut. Bẽ kasuud né paawä, bẽ h'yyb gó ti anäng hajõng baad hadoo doo. ÿ hapäh Judah buuj wób bẽ raky n'aa rejãã doo, nesaa do bẽ ky n'aa ranoo doo. Judah buuj sa noo né paawä, dooh karapé haa heh'ãät rado bã tii. Nesaa Do Yb karom né tii.

¹⁰ Bẽ eÿÿm manä bẽ ahoop do pan'aa. Bẽ wób radewäts b'ëeh da Dijab[‡] an'oo bã da, bẽ tametyy hyb n'aa, bẽ h'yy gejë hõm hyb n'aa paawä. Da hẽ had'yyt ub da ta äh, ji moo sahõnh hẽ ta äh bẽ da rano n'aa masoo doo. Taw'ãäts hẽ bẽ h'yy gejë hõm manä hã ÿÿ, bẽ radejëeb bã na-ãäj hẽ. Tii bã ÿ anoo da bẽ hã ji edëb heh'ãät do ta sãm.

¹¹ “Bẽ sahõnh hẽ, bẽ maa newë hã ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do

hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsë doo, dooh da tahob bã banesaa hẽnh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëenh doo.”[§]

Jesus hã h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bã habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹² Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bã habong do hag'ããs do hã:

“Hahÿÿ da sën-jeer séd demuun hãw padëëk do hanäng do kyyh:

¹³ ÿ hapäh, Nesaa Do Yb mejüü doo bã bẽ panang badäk.** ÿ hapäh ta ti hejooñh bẽ hã. Ti hadoo né hẽ, dooh hã ÿ bẽ h'yy gejë hõm bã. Dooh noo gó bẽ eréd wäd hã ÿ bẽ h'yy ka'eeh doo. Bẽ seeh, aj'yy ãn-Tipas häd näng doo, baad had'yyt hẽ küh ÿ n'aa her'oot do paa bẽ panang bã, Nesaa Do Yb bawät bã radaj'ëep noo gó na-ãäj hẽ dooh bẽ eréd wäd hã ÿ bẽ h'yy ka'eeh doo.

¹⁴ “Ti hadoo né hẽ, ti anäng ta mahang ÿ ganen'aak doo: Ti anäng

[‡] **2:10** Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab. [§] **2:11** Jesus hã ji h'yy kanae bã, ji hub dajëb bã, ji h'yyb tym dajëp hadoo na-ãäj hẽ ta jawén, tëg hõh hẽnh ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó. Ji h'yyb tym dajëp doo, dooh tagawatsig bã. Ji ahob had'yyt hẽ da. Ti

hyb n'aa **“pawóp nuu me däg radejëp doo”** ta ti kamaneëenh. **** 2:13** *Ta tii bã Nesaa Do Yb mejüü tawén näng, Roma buuj sa wahë n'aa Sesa ramaneëenh do tak'ëp panang buuj rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Ta tii bã Jesus hã h'yy kana'eeh do tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk na-ãäj hẽ sa kabarii wób, sa hã pé kabaj'aa doo. Sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk panang buuj redoo né paawä, Nesaa Do Yb ti rahyb n'aa jew'yyk doo. Tak'ëp rarejãã paa tii bã Jesus hã h'yy ka'eeh doo.*

bē mahang Barām, p'ooj ub hawād wāt do metēek doo da habok doo. Isaraéw buuj majī sa wahē n'aa Barak hād nāng do hā Barām metēeh paa nyy da tah'yyb tatuk Isaraéw buuj, nesaa do ramoo bok hyb n'aa. Tametēeh ta hā nyy d' tabad'oo kabarii tā n'aa Isaraéw buuj rabawēh hyb n'aa, nyy d' tabad'oo sa ŷym nadoo do sii raba'ŷyh hyb n'aa, tak'ep baad nado né paawā ta ti P'op Hagā Do matym gó.

15 Ti anāng na-āāj hē bē mahang Nikoraw hād nāng do karapee ma met'ēek do ky s'ūūt doo.

16 Taw'āāts hē bē t'yyd kamehīn, bē eréd ta ti nesaa doo, bē gado manā ta ti hadoo do bē mahang. Bē t'yyd kamanehīn bā, nayyw hē ŷ ana da bē wē. Sēn-jeer noh ŷy gó naa ganyyh doo me ŷ gawats'iik da bē mahang nesaa do moo bok doo.††

17 “Bē sahōnh hē, bē maa newē hā ŷ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā, ŷ anoo da Manah hād nāng do kejēn hōm doo.‡‡ Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā ŷ anoo da na-āāj hē pā hawak doo. Pā hā takerii dāk da ta hād papuu, jāām hē pā gadoo

do hapāh doo.”§§

Jesus hā h'yy ka'eeh do Tijatira panang bā habong do hā Jesus maher'oot do hahŷyh

18 Ti taky hadoo:

—Hahŷy da merii karom ŷy hā, hā ŷ h'yy ka'eeh do Tijatira panang bā habong do hag'āās do hā:

“Hahŷy da P'op Hagā Do T'aah kyyh, ta matym gabarēeh do tēeg hōō hadoo, k'āāts tēg hahiin do hadēē jat do tak'ep tagabarēeh do hadoo tsyym nāng do kyyh:

19 ŷ hapāh sahōnh hē bē moo bok doo. ŷ hapāh nyy da ŷyh, ta wób na-āāj hē bē kamahān. ŷ hapāh nyy da hā ŷ bē h'yy ka'eeh. ŷ hapāh bē da hadoo do bē masa. ŷ hapāh na-āāj hē h'yy ganajēng doo me bē gadoo baad nadoo do bē ahoop doo. Pooj jé bē moo bok do bahānh baad bē moo bok hŷy kā wē ŷy, ŷ hapāh na-āāj hē.

20 “Ti hadoo né hē, ti anāng hahŷ bē hā ŷ ganen'aak doo: Baad bē gadoo nanāng ŷy nh nesaa doo, Jesabéw p'ooj ub hawāt do tak'ep nesaa do moo wāt do hadoo doo. Kēh ŷ n'aa rod ta daaj hē takamaneēeh. Ta ma metēek doo me ta s'ee hēnh tah'yyb mahūum karapé

†† 2:16 Ta kyyh tak'ep hejoonh doo, ta ti sēn-jeer. ‡‡ 2:17 Tabanawāng doo bā Isaraéw buuj rababok noo gó P'op Hagā Do an'oo had'yyt hē sa waa **Manah** ramaneēeh doo. Sa waa P'op Hagā Do anoo do ky n'aa gó Jesus beh'ūum hŷ pong jé ji awād had'yyt hē hanoo do ji hā. §§ 2:17 P'ooj ub ranoo pā hawak do jé rats'yyt do sa hā, ti hyb n'aa hŷ pong jé Jesus bag'āās bā, ta jām n'aa hēnh ji tagadoo tahanāng pé ti tahyb n'aa péh.

haa. Sa ŷŷm, sa patug nadoo do sii rabahe'ŷŷh tan'oo bā. Hā ŷ h'yy kana'eeh do sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tā n'aa rawèh tan'oo bā na-āāj hē.

21 ŷ gamedaa wāt ta ti ŷŷnh t'yyd kamehīn hyb n'aa paawā. Ti hadoo né hē, dooh tat'yyd kamehīn bā. Dooh takarēn bā teréd hōm bā ta patug nadoo do sa sii tabahe'ŷŷh doo.

22 Ti hyb n'aa nahēē nāng da ŷ an'oo bā. Tak'ēp raba-
hoop ŷ an'oo bā da ajyy ta sii ha'ŷŷh pé rat'yyd kamane-
hīn bā ŷŷnh sii rabahed'oo do hā.

23 ŷ dej'ēep da ŷŷnh hadoo do karapee, tii bā sahōnh hē hā ŷ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē habong do rahapāh da, ŷ né hē ti t'ōp sahōnh hē sa h'yyb gó hanāng do hapāh doo, rahyb n'aa newēē do na-āāj hē hapāh doo. Rabad'oo do pénh ŷ anoo da ta sām sahōnh hē sa hā.

24 “ŷ maher'oot hŷŷ kā bēeh, Tijatira panang bā habong do hā ŷ h'yy ka'eeh do wób, ŷŷnh hadoo do ma metēek do ky nas'ūūt doo, ‘Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapāh doo’*** ramaneēēnh do ma ka-manetēek doo. Baad bē

baboo dāk do hyb n'aa, dooh ŷ mejūū pé bē hā.

25 Jāām hē hahŷ ŷ karēn bē hā: Taw'āāts hē baad bē baboo dāk doo da bē aboo had'yyt hē ŷ matēeh bā kā.

26 “Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā, ŷ matēeh bā kā ŷ karēn do had'yyt moo wāt do hā, ŷ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa,††† sahōnh hē badāk hahŷŷ hā habong do tabag'āās hyb n'aa,

27-28 Ee hā ŷ tan'oo dāk doo da ŷ hyb n'aa jawyk doo. Tak'ēp da j'aa kets'ēē do mejūū da sa hā, dooh rat'yyd mehīn da ky nadah'eeh doo. Rarejāā da sa hā manajuu ji ganebēeh doo da tatu me sapaar s'ēēb, rabag'āās do heen n'aa. Nesaa do hā j'aa ketsē do hā, ŷ matēeh bā kā ŷ karēn do had'yyt hē moo wāt do hā, ŷ anoo da na-āāj hē watom.***

29 “Bē sahōnh hē, bē maa newē hā ŷ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo” —nāng mā Jesus.

3

*Jesus hā h'yy ka'eeh do Sar-
Des panang bā habong do hā
Jesus maher'oot do hahŷŷh*

1 Ti taky hadoo:

*** 2:24 Ti noo gó ti abong ma matēg oow Jesus ky n'aa heréd hōm doo. Rahapāh mäh, sa nooh, *Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapāh doo. Ta ti ky n'aa rama metēek jé sa hā ky s'ūūt doo.* ††† 2:26 Tahajaa na-āāj hē ji erii bā: “Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā, ŷ karēn do moo wāt do tadajēp bā kā, ŷ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa.” ††† 2:27-28 Dooh baad ji hapēē bā nyy d' Jesus hanāng pé ŷ anoo da watom ta her'ood bā. Apokarip 22.16 hā Jesus ta daaj hē takamaneēēnh “watom tak'ēp gabarēeh doo”. Ti hyb n'aa, raj'aa etsē do hyb n'aa, ta bag tak'ēp gabarēeh do Jesus anoo da sa hā, tahanāng pé tahyb n'aa péh.

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bã habong do hag'ããs do hã:

“Hahÿÿ da setsi hedoo do P'op Hagã Do Sahee hã mejüü do kyyh, setsi hedoo do sagööh hã mejüü do kyyh: ÿ hapäh sahõnh hẽ bẽ moo bok doo. Baad bẽ babok ta wób redoo né paawã, dajëp do hadoo bẽ h'yyb tym P'op Hagã Do hã, ÿ hapäh.

² Taw'ããts hẽ bẽ h'yy kadawuung baad bẽ h'yy kana'eeh do hã! Kanahën d'os hẽ madaag is nã baad hadoo do bẽ mahang, edaa däk ta ti na-ããj hẽ gawatsik. Taw'ããts hẽ bẽ h'yy kahasããb, ta ti bẽ mahang mad'aak do takahejój däk hyb n'aa, tanahãnh hyb n'aa. ÿ hapëë däg kãn hÿÿ kã, bẽ moo bok do dooh baad had'op do tado bã P'op Hagã Do ÿ h'yy kaha'eeh do matym gó.

³ Ti hyb n'aa, bẽ hyb n'aa es'ee bẽ gadoo do paah, baad hadoo do bẽ rama metëek doo. Bẽ hyb n'aa es'ee bẽ maa napäh do paah. Bẽ ky dahé tii. Bẽ t'yyd kamehÿÿn! Bẽ h'yy kanadawuung bã, ÿ ana da bẽ wẽ bẽ h'yy kanapeet bã, hets'ëek do ji ganada bã takajaa doo da. Dooh bẽ hapëë bã ny noo gó ÿ kajaa da bẽ wẽ.

⁴ “Ti hadoo né hẽ, pawóp

its bẽ mahang, Sar-Des panang bã habong doo, dooh rahasuuts padäg bã sa saroor. Dooh nesaa do ramoo boo hajök bẽ wób rabahed'oo doo da, ÿ hanäng pé tii. Si ÿÿ rababok da tii. Hawak da sa saroor, baad rababoo däk do sãm.*

⁵ Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã sa nemuun ÿ anoo da sa saroor hawak do rapadedëk hyb n'aa. Dooh da ÿ awug hõm bã sa häd edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa hã naa. Ee matym gó, ããs ta karom sa matym gó na-ããj hẽ hahÿÿ da ÿ her'oot sa ky n'aa hã, ‘Hahÿ karapé haa tak'ëp ÿ kamahãn doo’, näng da kèh ÿÿ.

⁶ “Bẽ sahõnh hẽ, bẽ maa newë hã ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagã Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hã h'yy ka'eeh do Piradepija panang bã habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

⁷ Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Piradepija panang bã habong do hag'ããs do hã:

“Hahÿÿ da baad had'op doo, tsyt hẽ nesaa do mahãnh hawät doo,† P'op Hagã Do heh'äät do kyyh. Hahÿÿ da sa wahë n'aa tak'ëp hyb n'aa jawyk do

* **3:4** Hawak, baad had'op do ji bawät do ky n'aa, j'aa ketsë do ky n'aa na-ããj hẽ.

† **3:7** P'op Hagã Do Judah buuj ramaneëenh, “Baad Had'op Doo, Tsyt Hẽ Nesaa Do Mahãnh Hawät Doo”. ‡ **3:7** Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Jããm hẽ Jesus tii, panang Jerusarënh papuuj bã ji ajëë suun hanoo doo, Dawi panaa heh'äät do P'op Hagã Do ky däng do paa tabahadoo do hyb n'aa.

makū Dawi häd näng do panang noo tęg danäh[‡] kyyh. Dooh hajaa pé noo gatsë pé ta ti noo gasëets hõm doo. Dooh hajaa pé noo gas'ëes pé ta ti noo gatsëe däk doo. Hahÿÿ da ta kyyh:

⁸ÿ hapäh sahõnh hë bë moo bok doo. Bë hegãã, ÿ noo gasëets däk bë pooj jé ta noo hadoo doo. Dooh hajaa pé ta ti ranoo gatsëe bä. § Nahejooj its né paawä bëeh, ** ÿ bë ky dahé had'yyt hë, dooh ÿ bë eréd bä.

⁹Nesaa Do Yb karom hã kä, Judah buuj wób noo kanesa doo, Judah buuj sa daaj hë rakamaneëej né paawä karapé haa heh'äät nadoo do ÿ anoo da bë pooj jé rabehyy b'ëeh tũũ bë raweh'ëeh hyb n'aa, bë ÿ kamahän né hë rabahapäh hyb n'aa.

¹⁰H'yy ganajëng doo me had'yyt hë bë baboo däk do hyb n'aa bë ÿ mejũũ do paa hadoo, bë ÿ mo n'aa jesuu da tak'ëp hejooñh do mahänh, sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do sa wë kajaa do mahänh. Ta ti tawén kajaa da sa wë, ÿ metyy hyb n'aa sa hã.

¹¹“Edaa däk ÿ kajaa doo. Taw'ääts hë baad bë baboo däk doo da bë aboo had'yyt hë, ranado hõm hyb n'aa bë hã ta sãm bë hã ÿ ky däng doo.

¹²Jé nesaa do hã j'aa ketsë do hã ÿ anoo da P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do tób n'aa ta tu n'aa hadoo tabahadoo hyb n'aa.†† Dooh takado hõm bä. ÿ anoo da ta tii bä tabayyw had'yyt hë. Ta hã ÿ erih da P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do häd. Ta hã ÿ erih da na-ääj hë P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do panang, Jerusarënh papuuñ hadoo do häd, hÿ pong jé P'op Hagä Do wë naa hahyng doo. Ta hã ÿ erih da na-ääj hë hät ÿ papuuñ.

¹³“Bë sahõnh hë, bë maa newë hã ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hã Jesus maher'oot do hahÿÿh

¹⁴Ti taky hadoo:

—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hã, hã ÿ h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä habong do hah'ääs do hã:

“Hahÿÿ da Amen^{‡‡} häd näng do kyyh. Hahÿÿ da baad hadoo do had'yyt hë her'oot do kyyh. Hahÿÿ da sahõnh hë tadu na do kyyh:

¹⁵ÿ hapäh sahõnh hë bë moo bok doo. Dooh ÿ bë ty n'aa gesyng bä, dooh na-ääj hë tak'ëp ÿ bë kamahän bä.

§ 3:8 Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Jesus an'oo däk sa hã ta tyw n'aa, baad P'op Hagä Do wë ramoo bok hyb n'aa. Dooh hajaa pé hewaats péh. ** 3:8 Dooh rahyb n'aa jewyng bä ta wób sa matym gó, tahanäng pé tii. Dooh rahajõõ bá na-ääj hë. †† 3:12 P'op Hagä Do matym gó had'yyt hë j'aa kets'ëe do rababok da, tahanäng pé ti tahyb n'aa péh. ‡‡ 3:14 “ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë”, tahanäng pé ti **amen**.

H'yy kanap'eed gó had'yyt hē bē babok wē ȳy. Jāām hē naēng hād ju do hadoo bēeh. Taw'āāts hē paawā naēng dagāp do hadoo bēeh. Tii d' tanado bā, taw'āāts hē paawā naēng aju do hadoo bēeh.

¹⁶ Ti nahado bēeh. Jāām hē naēng hād ju do hadoo bēeh! Ti hyb n'aa edaa dāk bē ȳ makyys da, naēng hād ju do ji ka-aaw nyyh doo da. §§

¹⁷ Hahȳy da bē kyyh, 'Āā ma enāh. Sahōnh hē ti anāng āā wē, āā karēn doo. DooH hyb n'aa ta see āā karēn péh', nāk bē kyyh. Tii d' né paawā bē h'yyb, dooh bē h'yy kadawuung bā tak'ēp baad nado né bēeh, tak'ēp kasuud is do ji t'yyd mehīn do hadoo bēeh. DooH bē h'yy kadawuung bā, bē ty temah do hadoo. Nu meby n'aa nāng bē babok doo, saroor tamah do ta si n'aa hē hawāt do hadoo bēeh!

¹⁸ Ti hyb n'aa bē ȳ maher'oot hahȳy da: Taw'āāts hē hā ȳ bē ets'ēē k'āāts tēg gabarēeh do tēeg hōō me ty nāw dāk doo, bē h'yyb tym gó bē ma enāh heh'āāt hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó. Taw'āāts hē hā ȳ bē ets'ēē hawak do bē saroor bē padedēek hyb n'aa, bē nu manebying hyb n'aa ta si n'aa hē bē babok do hadoo do paa hyb n'aa. Taw'āāts hē hā ȳ bē ets'ēē ta biin ji matym gó

ji hawuuk doo, bē bahapāh heh'āāt hyb n'aa.

¹⁹ "Ȳ nabuuj gedoo ȳ kamahān doo. Mahȳynh do hadoo doo me ȳ metēek ȳ kamahān doo. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē tak'ēp bē hyb n'aa tam'aah bē h'yy kawareem hyb n'aa P'op Hagā Do wē, bē erét hyb n'aa j'ooj madāk doo me bē h'yy ka'eeh doo.

²⁰ Bē hyb n'aa matakā da! Tób noo^{***} bā ȳ bagēēt, ȳ naēenh. Jé kēh ȳ maa newēē doo, tanoo gasēets bā, tii bā ȳ d' ajēē suun ta sii ȳ bawēh hyb n'aa.

²¹ "Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā ȳ anoo da pa ȳy, ȳ bag'āās do tyng n'aa jó tabasooH hyb n'aa da, ȳ j'aa ketsēē dāk doo da, Ee bag'āās do tyng n'aa jó ȳ baso dāk doo da.

²² "Bē sahōnh hē, bē maa newē hā ȳ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo" —nāng mā Jesus kyyh.

4

H̄y pong jé P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa Jowāw hapāh do ky n'aa hahȳȳh

¹ Ta ti jawén ȳ hegāā wāt, ti h̄y pong jé nooh, noo gasēets hōm do ȳ bahapāh. Tii bā, pooj jé ȳ maa napāh do kyyh, tak'ēp hadoo do torōm-bet ky

§§ **3:16** P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, naēng dagāp do hadoo. Tak'ēp P'op Hagā Do hā kamahān doo, naēng haju do hadoo. H'yy kanap'eed gó P'op Hagā Do wē hawāt doo, naēng jāām hē hād ju do hadoo. Tak'ēp da Jesus makyys ta ti hedoo doo. Rahapēē né paawā ta ky n'aa, dooh rahyb n'aa p'eed bā. ^{***} **3:20** Ji h'yyb tym ky n'aa tii.

hadoo doo, ky hadoo hã yÿ:
 “B'ëep. As'ëëg wawëë hë,
 tii bã hÿ jawén hawät do y
 metëëh da a hã.”

² Nayyw hë P'op Hagä Do
 Sahee y tah'yyb mahüüm kãn
 tii bã. Tii bã ta bagã tyng n'aa
 y hapäh hÿ pong jé. Y hapäh
 ta jó hasooh doo.

³ Tak'ëp tagabarëëh ta jó
 hasooh doo, pä gabarëëh
 do hapëëh do jas-peh häd
 näng do hadoo, pä ty gahiin
 do gabarëëh do kor-narina
 häd näng do hadoo na-ãäj
 hë. Ta tyng w'oo hã ti akëë
 sarahöd, pä tak'ëp gabarëëh
 do emerad häd näng do
 gabarëëh doo da.

⁴ Ta bagã tyng n'aa w'oo hã
 ti atoonh 24 bagã n'aa tyng
 n'aa wób. 24 sa wahë n'aa
 ti at'oonh ta jó. Hewak sa
 saroor. K'ääts tæg gabarëëh
 do s'ëëb sa soog.

⁵ Ta hoo gad'oo bã hasooh
 do ta bagã tyng n'aa hanaa
 awyb had'yyt hë, tak'ëp
 tadarung, et'oom. Ta tyng
 pooj jé ti abëëh setsi ta bag
 hahöng doo. Setsi P'op Hagä
 Do Sahee hedoo do tii.*

⁶ Ta tyng pooj jé ti majat
 akajar paras-ko s'ëëb hadoo,
 tak'ëp taty ganäm pä tæg
 hawak do hadoo.

Ta hoo gad'oo bã, ta bagã
 tyng n'aa w'oo hã ji meheet
 pé kabaj'aa do ab'ëëh. Séd dó
 sa hã sa matym, sa mamets
 hã sa jó hã na-ãäj hë ramatym
 enäh.

⁷ Awad reãw häd näng do

hadoo ta see mamets, booj
 yb hadoo ta see mamets,
 aj'yy hadoo ta see mamets,
 wawii kapuuh do hadoo ta
 see mamets.

⁸ Këg enäh kabaj'aa doo. Ji
 ma poo oow see pé ken'yyh sa
 këg. Matym enäh sa këg hã, ta
 jó ta matym wób, ta yt hã ta
 matym wób. Adëb bã, atsëm
 na-ãäj hë P'op Hagä Do raj'aa
 etsëë had'yyt hë. Hahÿ da sa
 kyyh:

“Tak'ëp baad had'op, tsyt
 hë nesaa do mahänh
 hawät do

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
 P'op Hagä Do Sahönh
 Hë Haj'ap Doo,

p'ooj ub hawät doo, da hë
 hawät doo, hÿ jawén
 hawäd had'yyt doo”,
 näk sa kyyh.

⁹ Ta tii da tabagã tyng n'aa
 jó hasooh do hawäd had'yyt
 do kabaj'aa do raj'aa etsë bã,
 ta hã raweh'ëëh bã, ta hã rat-
 sebé bã,

¹⁰ 24 hedoo do sa wahë n'aa
 rabehyy bë had'yyt hë tabagã
 tyng n'aa jó hasooh do pooj
 jé, hedëb had'yyt do raj'aa
 etsë hyb n'aa. Rabag'ääs do
 heen n'aa sa soog radatoonh
 tabagã tyng n'aa jó hasooh do
 pooj jé. Tii bã hahÿ da raj'aa
 etsë P'op Hagä Doo:

¹¹ “Öm né ti sahönh hë pahuuj
 wät doo.

Makarën do hyb n'aa ma-
 pahuuj wät sahönh hë.

* 4:5 Sét ub P'op Hagä Do Sahee. Setsi tawén hapäh, numero setsi tak'ëp baad had'op tahanäng pé do hyb n'aa. Taw'ääts hë tæg eh do 1, tæg nad'ëëd is do 4-5 ji ner'oot, ta ky n'aa ta tii bã hanäng do sii hë.

Ti hyb n'aa rawén bok, ti hyb
n'aa rawén ganyyh.

Ti hyb n'aa taw'ääts hē ōm ji
j'aa etsē,

ji weh'ēeh Tak'ēp Hyb N'aa
Jawyk Doo,

P'op Hagä Do er h'yy kaha'eeh
doo.

Taw'ääts hē ōm né hē ti
sahōnh hē bagää had'yyt
doo", näk sa kyyh.

5

*Kerih do kapōōs do ky n'aa,
B'éé T'aah ky n'aa daheeh
hahÿyh*

¹ Tii bā, tabagā tyng n'aa jó
hasooh do moo gó hub hēnh
ÿ bahapäh kerih do kapōōs
doo, ta jó, ta gó na-ääj hē
kerih doo. Setsi kets'aa däk
do ky n'aa jaw'yyk do heen
n'aa kapōōs do poo gad'oo
hēnh.*

² Tii bā, ääs seeh tak'ēp
kabaj'aa doo, ta kyyh tak'ēp
hadoo do me tabeaanh: "Jaa
pé tak'ēp hyb n'aa jawyk
péh, hahÿ ky n'aa jaw'yyk do
heen n'aa kets'aa däk do hado
hōm péh, kerih do kapōōs
do tabapyn hōm hyb n'aa?",
näng ta kyyh.

³ Dooh ky gadoo péh. Hÿ
pong jé, badäk hahÿ bā,
t'ōp dejēp do rababong bā
na-ääj hē, dooh tak'ēp baad
hadoo do kaw'yyt pé hajaa do
kerih do kapōōs do tapyn bā

taner'oot hyb n'aa ta hā kerih
doo.

⁴ Tii bā tak'ēp ÿ baoot
kanaw'yyt do hyb n'aa tak'ēp
baad hadoo do kapōōs do
hapyn péh, kerih do ner'oot
péh.

⁵ Tii bā 24 hedoo do sa
wahē n'aa see ky hadoo hā ÿÿ:
"Aód manäh. Mahegää, awad
Reāw hadoo doo, Judah buuj
sa seeh, Dawi panaa heh'äät
doo, ti né hē j'aa ketsē doo. Ti
né hē hajaa kerih do kap'ōōj
däk do tapyn hōm bā. Ti né hē
hajaa setsi hedoo do ky n'aa
jaw'yyk do heen n'aa ta hā
kets'aa däk do tado hōm bā",
näng ta kyyh hā ÿÿ.

⁶ Tii bā, P'op Hagä Do bagā
tyng n'aa mahang, ji meheet
pé kabaj'aa do mahang, 24
hedoo do sa wahē n'aa hoo
gad'oo bā ti agēet ÿ hapäh
B'éé T'aah. Wyt ta maab hē
ta rog tyw n'aa paa radaj'ēep
noo gó. Setsi ta s'ään, setsi
na-ääj hē ta matym. Setsi he-
doo do P'op Hagä Do Sahee
tii,† badäk hahÿ haw'ääts hē
kamejūū doo.

⁷ Tii bā B'éé T'aah ana kän
ta tyng jó hasooh do wē ká, tii
bā tado däk kerih do kapōōs
do ta tyng jó hasooh do moo
gó hub hēnh hadäk doo.

⁸ Tabado däk bā, ji meheet
pé kabaj'aa doo, 24 hedoo
do sa wahē n'aa na-ääj hē
rabehyy b'ēeh tūū. Sét

* **5:1** Sét hē ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa p'ooj ub rabats'aa däk hyb n'aa jeryk do rerih do hā, jāām hē ta danäh tabapyn hyb n'aa. Hahÿ Jowāw hapäh doo, setsi ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hā tabets'aa padēek P'op Hagä Do an'oo bā, jāām hē sahōnh hē sa bahānh hyb n'aa jawyk do bapyn hyb n'aa. † **5:6** Taw'ääts hē ji ner'oot tēg eh do 1, tēg nad'ēed is do 4, ta ky n'aa ta tii bā takerih do sii hē. Sahōnh hē tahapäh doo, tahanāng pé ti setsi hedoo do ta matym. Sahōnh hē tahajaa, sahōnh hā tabag'ääs, tahanāng pé ti setsi ta s'ään.

ken'yyh rapatsä kån ji metën doo, buu benyym do hood k'ääts tæg gabarëeh do s'ëeb na-ääj hë. Buu benyym do in-sijëen häd näng do ta gó. P'op Hagä Do karapee, tsyt hë ta wë kasëew bong do ta hä raky n'aa etsëe do heen n'aa ta ti buu benyym doo.

9-10 Tii bä kä, papuuj ky n'aa kä rejäm kån, B'éé T'aah hä rama ejäm doo. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Öm né ti radaj'ëep do paah. A majyyw me ta sãm mets'ëë hõm P'op Hagä Do wë, ajyy, ÿÿj sahõnh hë panaa uuh, ajyy, ÿÿj sahõnh hë sa kyyh her'oot do uuh, sahõnh hë häj n'aa babuj uuh, sahõnh hë né hë badäk hahÿÿ bä habong do uuh. A karapee mabag'ääs do rabahado padëek man'oo bä, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do wë ramoo bok, ta hä rahyb n'aa jew'yyk man'oo bä. Badäk hahÿÿ bä rabag'ääs da man'oo bä. Ti hyb n'aa, öm né ti tak'ëp hyb n'aa jawyg däk doo, kapõõs do hä kerih do magado däk hyb n'aa, ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hä ketsaa do mabado hõm hyb n'aa”, näk sa kyyh.

11 Tii bä ÿ hegää wät, ÿ maa napëe däk tak'ëp hajõk do ääs sa kyyh. Tak'ëp né hë rakanekan ääs. Dooh ji haja

bä ji etsén bä. P'op Hagä Do bag'ääs do tyng, kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahë n'aa na-ääj hë ranu hawõõt.

12 Tak'ëp hadoo do sa kyy me ramejäm. Hahÿÿ da rejäm doo:

“B'éé T'aah radaj'ëep do paah, taw'ääts hë jãam ub tii, sét hë, sahõnh hë bagää had'yyt doo.

Taw'ääts hë ti né hë sahõnh hë danäh!

Taw'ääts hë tak'ëp tahaj'ap do ta h'yyb gó tabawät!

Taw'ääts hë tak'ëp tabahe-joonh!

Taw'ääts hë ji weh'ëeh, ji hyb n'aa jaw'yyk!

Taw'ääts hë ta ti ji j'aa etsë!”, näk sa kyyh.

13 Tii bä ÿ maa napäh sahõnh hë kapahuuj wät doo, hÿ pong jé habong doo, badäk hahÿÿ bä habong doo, t'öp dejëp do rababong bä, t'öp tamii yt hä habong do na-ääj hë rejäm doo:

“Tabagä tyng n'aa jó hasooh do hä, B'éé T'aah hä na-ääj hë,

ër j'aa etsë, ër weh'ëeh, ër hyb n'aa jawyyg had'yyt hë!

Ti né hë tak'ëp rabahejooj had'yyt hë”, näk sa kyyh.

14 Tii bä ji meheet pé kabaj'aa do raky gadoo: “ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë”, näk sa kyyh. Tii bä 24 wahë n'aa hedoo do rabehyy b'ëeh tũ P'op Hagä Doo, B'éé T'aah

hadoo do rahyb n'aa jew'yyk
hyb n'aa.

6

*Kets'aa däk do ky n'aa
jaw'yyk do heen n'aa ky n'aa
hahÿÿh*

1 ÿ hapäh jããm hẽ pooj jé
kets'aa däk do ky n'aa jaw'yyk
do heen n'aa B'éé T'aah bado
hõm doo. Tii bã ÿ maa napäh
ji meheet pé kabaj'aa do see
kyyh. Tak'ëp ta kyyh, darung
do ky hadoo. "B'ëëp ana!",
näng.

2 ÿ hegãã kãn, tii bã
kawaaro hawak do ti ahäng
pój ÿÿ jé, tanaëenh doo.
Karaba ta jó hasooh do atón
ta moo gó. Ta jó hasooh do
hã takan'oo däk ta soog.* Ti
tabahõm kãn sahõnh hẽ ta
majĩ taj'aa et'ëek hyb n'aa, sa
häj n'aa hã tamejũũ hyb n'aa
kã.

3 Kets'aa däk do see B'éé
T'aah bado hõm bã kã, ÿ maa
napëë däk kabaj'aa do see
kyyh. "B'ëëp ana!", näng.

4 Tii bã anã kãn kawaaro
seeh. Hahiin tii. Ta jó hasooh
do hã takan'oo däk ta hejój,
badäk hahÿÿ hã habong do
rakamajĩ hyb n'aa, sa da
hadoo do radej'ëep hyb n'aa.
Sën-jeer tæg gaeh do kan'oo
däk kawaaro jó hasooh do hã.

5 Ketsaa do see hã kã B'éé
T'aah bado hõm bã kã, ÿ maa
napëë däk kabaj'aa do see
kyyh. "B'ëëp ana!", näng. ÿ

hegãã kãn, tii bã kawaaro ha-
sus do ÿ hapëë dæg kãn. Ji nu
metyy do nahëë ta jó hasooh
do moo gó.

6 Tii bã kã, ji meheet pé
kabaj'aa do sa mahang ky
ganyyh ji kyyh häd hadoo do
hahÿÿ da her'oot doo: "Sét
adëb bã ramoo bok do sãm,
jããm hẽ da sét its kiw tiriig
s'ëëb ta sãm. Sét adëb bã
ramoo bok do sãm, jããm hẽ
da tamawoob its kiw sewada
häd näng do s'ëëb ta sãm.† Ti
hadoo né hẽ, marejã manã
joom oriib, joom uwa." Näng
ta ti kyyh.

7 Kets'aa däk do see B'éé
T'aah bado hõm bã kã, ÿ maa
napëë däk kabaj'aa do see
kyyh. "B'ëëp ana!", näng.

8 ÿ hegãã kãn, tii bã
kawaaro saw'aak do ÿ hapëë
kãn. Ta jó hasooh do häd
Dajëb. Ta jawén tabawät
panang Ades häd näng doo,
dejëp do rababong doo bã.
Sa hã takan'oo däk raba-
hej'oonh hyb n'aa, sét hẽ sa
see dajëb had'yyt hẽ ran'oo
bã ji meheet pé ken'yyh
badäk hahÿÿ bã habong do
uuh. Kaneb'ooh doo me,
sah mahÿÿj, nahëë mahÿÿj,
har'ëëng ji hawëh doo me
radej'ëep da.

9 Kets'aa däk do see B'éé
T'aah bado hõm bã kã, rama
ejuu do tyng hÿ pong jé
hahäng do yt hã ÿ hapäh P'op
Hagã Do kyyh ramaher'oot
do hyb n'aa, Jesus Kristo ma
met'ëëg wät do ranerét do

* 6:2 Hyb n'aa jawyk do heen n'aa, j'aa ketsë do heen n'aa na-ããj hẽ ta ti soog.

† 6:6 Tak'ëp da badäk hahÿÿ bã habong do rabas'aah da, tahanäng pé tii. Tak'ëp ta bahãnh taky n'aa gebah ji waa ti noo gó, rejoom do karejã däk do hyb n'aa.

hyb n'aa sa majiï radejëëb bong do sa h'yyb tym.

¹⁰ Hahÿÿ da raky hadoo tak'ëp hadoo doo me sa kyyh: "Äã kariw n'aa sahõnh hë mabag'ääs doo, baad had'op doo, tsyt hë nesaa do mahãnh hawät doo, P'op Hagä Do heh'äät doo, ny noo gó da maky n'aa etyy häj n'aa haw'ääts hë habong do sa hä? Ny noo gó da ta säm mababaanh, äã radejëëp do hyb n'aa? H'ëed pénh g'ee da?", näk sa kyyh.

¹¹ Tii bä kä ran'oo däk sa hä saroor hawak doo, rapadedëek hyb n'aa. Tii bä takaher'ood däk sa hä, kanahën d'os hë ragada nä hyb n'aa, sahõnh hë sa hataa, sa wakãän hedoo do sa majiï radejëëp do pan'aa radejëp bä kä sa hä rabad'oo do paa hadoo.

¹² ÿ hapäh kets'aa däk do see B'éé T'aah bado hõm bä kä. Tak'ëp k'ääts katajus wät. Tak'ëp papÿÿj ty gamaug däk, pään hasus do hadoo. Kamarab ty hahiin däk, majyyw ty gahiin doo da.

¹³ Sagõõh rakajak tũũ badäk hahÿÿ bä, wiigo häd näng do ag hapëëh do tũũ kejäk doo da bah'ood an'oo bä.

¹⁴ Wë badoo wäd kãn, ma kahé bäh ji apõõs doo da. Sahõnh hë waëë, sahõnh hë tsyt dëeg na-ääj hë rakahÿÿd kãn P'op Hagä Do an'oo bä.

¹⁵ Tii bä sahõnh hë badäk hahÿÿ bä habong do häj n'aa

sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk do sii hë, warahén sa wahë n'aa sii hë, ma näng do sii hë, ta wób mejüü do sii hë, sahõnh hë sa karom, sahõnh hë kariw n'aa temah do sii hë rakejën hõm pä gabeho doo gó sa wób, waëë bä, pä yb mahang sa wób.

¹⁶ Hahÿÿ da rabetsëë waëë hä, pä yb hä na-ääj hë: "Bë kajäg äã jó! Äã bë ejën tabagä tyng n'aa jó hasooh do mahãnh! Äã bë jejën B'éé T'aah äã wë takawajãän do mahãnh.

¹⁷ Takaja däk do hyb n'aa ta säm baj tak'ëp äm n'aa näng doo, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh ranoo doo. Dooch hajaa pé ked'ëep péh", näk da sa kyyh.

7

144 miw kasëew bok do sa ky n'aa hahÿÿh

¹ Ta ti jawén ÿ hapëë däk ji meheet pé ääs. Papÿÿj hana hënh ta see bagëët, papÿÿj hahyng hënh ta seeh, ta karawaa me ta seeh, ta karawaa see me ta see bagëët. Ji meheet pé tabahëm do rameso padëek, hëej hä, akajar hä, b'aa hä rabanahëm hyb n'aa.

² Tii bä ÿ hapëë däk ääs seeh, papÿÿj hana hënh naa hasëek doo. Moo heen n'aa ta hä kerih do ji metsaa doo* P'op Hagä Do hedëb had'yyt do ma tatón ta moo gó. Tii bä ji meheet pé ääs hedoo doo,

* **7:2** P'ooj ub sa moo heen n'aa hä takerii däk sa häd heen n'aa. Ta me rabats'aa däk sa h'ëed hedoo doo. Ta me na-ääj hë rabats'aa däk kerih do hä taky n'aa jawyng däk hyb n'aa.

sa hã takan'oo däk do hëej
hã akajar na-ããj hë rarejãã
hyb n'aa, tamaher'oot tak'ëp
hadoo doo me ta kyyh.
Hahÿÿ da ta kyyh sa hã:

³ “Bë rejã manã nã hëej,
akajar, joom. Pooj jé dó ãã
ets'aa däk da ta heen n'aa P'op
Hagã Do ër h'yy kaha'eeh do
karom sa maboor hã”, näng
ta kyyh.

⁴ Tii b'ÿ maa napëe däk nyy
hë tii, ta heen n'aa sa maboor
hã kets'aa däk doo. 144 miw
mäh, sahõnh hë 12 hedoo do
Isaraéw† taah sa panaa ma-
hang.

⁵ Judah panaa mahang 12
miw,

Rubën panaa mahang 12
miw,

Gad panaa mahang 12 miw,

⁶ Aseer panaa mahang 12
miw,

Napatawi panaa mahang 12
miw,

Manaséh panaa mahang 12
miw,

⁷ Simijãw panaa mahang 12
miw,

Rewi panaa mahang 12 miw,
Isakah panaa mahang 12
miw,

⁸ Seburün panaa mahang 12
miw,

Joséh panaa mahang 12 miw,
Bën-Jamih panaa mahang 12
miw na-ããj hë.

*Tak'ëp hajök do Jowãw
hapäh do ky n'aa hahÿÿh*

⁹ Ta ti jawén ÿ hegãã wät,
tii bã tak'ëp hajök do ÿ hapäh.
Dooch ji haja bã ji etsén bã
tak'ëp rabahajök do hyb n'aa.
Sahõnh hë häj n'aa buuj uuh,

† 7:4 Jakóh né ti *Isaraéw*.

sahõnh hë panaa uuh, sahõnh
hë né hë badäk hahÿÿ hã
habong do uuh, sahõnh hë
sa kyyh her'oot do uuh tii.
P'op Hagã Do bag'ããs do tyng
n'aa pooj jé, B'éé T'aah pooj jé
rabab'ëeh. Hawak sa saroor.
Sa moo gó rapatsëe madyyk
g'aad hadoo, ratsebé do heen
n'aa.

¹⁰ Tak'ëp rageëenh hahÿÿ
da:

“P'op Hagã Do ër h'yy
kaha'eeh do

tabagã tyng n'aa jó hasooh
doo,

B'éé T'aah na-ããj hë ti ër
hed'ëep doo!”, nãk sa
kyyh.

¹¹ Sahõnh hë ããs rabab'ëeh
P'op Hagã Do bag'ããs do tyng
n'aa w'oo hã, 24 hedoo do
wahë n'aa w'oo hã, ji meheet
pé kabaj'aa do w'oo hã. Tii bã
rabehyy b'ëeh tũü, tũü ram-
aboor ehyy bëeh, tii bã P'op
Hagã Do hã raj'aa etsëe kãn.

¹² Hahÿÿ da sa kyyh:

“ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ãäts hë!

Öm, P'op Hagã Doo, ãã h'yy
kaha'eeh doo,

öm ãã j'aa etsëe had'yyt hë,

öm ãã hyb n'aa jewyyg
had'yyt hë.

Tak'ëp mahajaa do a h'yyb gó
tabawäd had'yyt hë.

A wë ãã tsebee had'yyt hë
sahõnh hë ãã hã ma-
banoo do hyb n'aa.

Öm ãã wehëe had'yyt hë.

Sahõnh hë bagãã had'yyt do
öm.

Tak'ëp mabahejooj had'yyt hē!

ÿÿ. Tii d' né hē. Taw'ãäts hē!”,
näk sa kyyh.

¹³ Tii bä 24 hedoo do wahē n'aa see ÿ teanh: “Jaa ti saroor hewak doo gó hab'ëeh doo? N'yy hēnh rahana?”, näng.

¹⁴ Ti ÿ ky gadoo: “Dooch ÿ hapëë bä. Õm ti hapäh, hyb n'aa jawyk doo”, näng ÿ ta hã.

Ti hã ÿ taky hadoo: “Ti ti nanäng tak'ëp rabahoop noo gó hahob bong do paah. Sa saroor rahetsyyd bong, hewak sa saroor ran'oo bä B'éé T'aah majyyw hyb n'aa”,[‡] näng.

¹⁵ “Ti hyb n'aa”, näng, “P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng n'aa pooj jé rabab'ëeh. Ta hã ji hyb n'aa jaw'yyk do tób n'aa yt hã ta hã rahyb n'aa jew'yyk, ta wë ramoo bok adëb bä, atsëm na-ãäj hē. P'op Hagä Doo, tabag'ãäs do tyng n'aa jó hasooh do tabawät da sa mahang, sa hã tamo n'aa jesuu da.

¹⁶ Dooch rasa boo bä, dooh rahoo kaaj boo bä. Dooch papÿÿj bag tak'ëp baju do rahob boo bä, dooh na-ãäj hē tak'ëp batäng do rahob boo bä.

¹⁷ Tii d' tawén hadoo, B'éé T'aah, P'op Hagä Do bag'ãäs do tyng n'aa hoo gad'oo bä hageët do hag'ãäs da sa hã, b'éé hagä n'aa ta masãäh baad tabahag'ãäs doo da. Tamahũũm da ta tii, naëng ji hedëb had'yyt hē hanoo doo

hēnh. P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabëeh, ta tii bä dooh ji aód wäd bä do hyb n'aa”, näng 24 hedoo do wahē n'aa see kyyh.

8

Setsi däg do hadoo do kets'aa däk do ky n'aa hahÿÿh

¹ Setsi däg kets'aa däk do ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'éé bado hõm bä kä, badatih däk hÿ pong jé 30 minut tahyb n'aa péh.

² Tii bä setsi hedoo do ãäs P'op Hagä Do matym gó hab'ëeh do ÿ hapëë kän. Tii bä takan'oo däk sa hã setsi gamehÿÿh do nahëeh, torõmbet häd näng doo.

³ Tii bä kä, ãäs see ana kän, rama ejuu do tyng pa tabag'ëed däk. Buu benyym do ji ejuu do nahëe k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb ta moo gó tatón. Tii bä hajõng buu benyym do in-sijëen häd näng do takan'oo däk ta hã, buu benyym do rama ejuu do tyng k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb jó tama ejuu hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee ta hã ky n'aa ets'ëe do daheeh P'op Hagä do hã takan'oo däk hyb n'aa.

⁴ Tii bä ãäs moo gó naa in-sijëen tsyg as'ëeg kän P'op Hagä Do wë. Atsyg as'ëeg kän ta wë, ta karapee ky n'aa ets'ëe do sa kyyh sii hē.

⁵ Tii bä ãäs bado däk buu benyym do nahëeh, rama ejuu do sëh me tah'aa däk, tii bä kä sahõnh hē hëej haw'ãäts

[‡] 7:14 Jesus sa hyb n'aa dajëp do hyb n'aa kawug hõm sahõnh hē nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah. Tii d' né hē tahanäng pé tii.

hē wē tadawäts hyy kän. Tii bä tetoow kän, daruu däk, awyb kän, k'ääts katajus kän.

Setsi gamehÿÿh do nahëë torõm-bet häd näng do ky n'aa hahÿÿh

⁶ Tii bä kä, setsi hedoo do ääs gameh'ÿÿh do nahëë pats'eë do ramatakä däk ragamehÿÿh hyb n'aa.

⁷ Tii bä pooj jé hadoo do ääs gamehã kän ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bä kä, naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk doo, tēeg hõõ majyyw mahang kamekuuj däk do na-ääj hē kepyyj hyy kän hēej hēnh. Tamawoob hē hadoo do see aooj jēë kän hēej bód. Tamawoob hē hadoo do häj n'aa bä hanäng do uuh aooj jēë kän b'aah. Sahõnh hē jawii aooj jēë kän.

⁸ Tii bä ääs see gamehã kän ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bä kä, waëë hadoo tak'ëp p'op nu däk do kadaw'uuh do kadawäts tu akajar me. Akajar bód majyyw hado däk.

⁹ Tamawoob hē ta me habong do uuh dejëp. Tamawoob hē akajar me habong do marakate uuh karejã bong.

¹⁰ Tii bä ääs see gamehã kän ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bä sagõõh tak'ëp haeh doo, ta bag tak'ëp hõõ eh do hadoo, p'op naa tabadëë hyng. Tamii wób me, naëng k'ääts gó hana do wób me tabadëë kän.

¹¹ "Datsäng Doo", sagõõh häd. Naëng uuh datsëë kän ta ti haj'aa. Hajõk badäk hahÿÿ

hã habong do radejëp ta ti naëng datsäng do an'oo bä.

¹² Tii bä, ääs see gamehã kän ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bä sét hē papÿÿj bäh, sét hē kamarab bäh karejã kän. Pawóp hē papÿÿj bäh, pawóp hē kamarab bäh mad'aak doo, dooh takarejã bä. Tamawoob nuu me ji etyn bä sagõõh, tamawoob hē hadoo do see karejã wät. Rababong do paa badagyb däk. Sét adëb bä bód, sét hē atsëm bód dooh bag näng péh.

¹³ Tii bä, ÿ baheg'ääs bä, ÿ maa napäh wawii p'op wē hã kapuuh do kyyh. Hahÿÿ da ta kyyh: "Tak'ëp baad nado da, tak'ëp baad nado da badäk hahÿÿ bä habong do sa hã, tamawoob hē ääs mad'aak do ragamehÿÿh do nahëë ragamehã bä kä. Tak'ëp baad nado né da sa hã ta ti an'oo bá!", näng wawii kyyh.

9

¹ Tii bä ji moo séd me hadoo do ääs kä gamehã kän ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bä kä, ÿ hapäh sagõõh tüü, hēej hã hadäng doo.* Ta hã takan'oo däk tak'ëp t'õp gadarong do tabanesaa hēnh noo tēg.

² T'õp gadarong do banesaa do tanoo gas'eës bä, ganyyh tēeg tsyg tak'ëp hadoo doo, p'op hasëëk doo, tēeg hõõ tsyg näng do hadoo. Papÿÿj, wē na-ääj hē ta tsyg ty gatsëë däk.

³ Ta tsyg mahang ragenyyh sabakar. Jé pad'yyt hē, hēej haw'ääts hē sabakar baboo

* 9:1 Ääs see tahyb n'aa pé ti *sagõõh*.

kän. Sa hã takan'oo däk sëej betuuk doo da rabetuuk hyb n'aa.

⁴ Kamejõ däk sa hã jawii, b'aah, joom na-ãäj hẽ ranarejã hyb n'aa. Kamejõ däk sa hã jããm hẽ hëej haw'ãäts hẽ habong do P'op Hagä Do ma heen n'aa sa maboor nanäng do rabetuuk hyb n'aa.

⁵ Dooh takan'oo bã sa hã ta ti radej'ëep hyb n'aa, jããm hẽ takan'oo däk ji moo séd me kamarab noo gó rarahejã hyb n'aa hëej haw'ãäts hẽ habong doo. Datés do rahoop, sëej ji tetuuk do ji ahoop doo da.

⁶ Ta ti bawät noo gó hëej haw'ãäts hẽ habong do ratyw n'aa esoos da radejëp hyb n'aa paawä, tak'ëp rabahoop do hyb n'aa. Ti hadoo né hẽ, dooh da rawyyd bã. Rakarën da radejëb paawä, ti hadoo né hẽ, dooh rahaja bã radejëb bã.

⁷ Rakaneb'ooh noo gó ji ennyw hõm do kawaaro kaneb'ooh do pan'aa hadoo sabakar. Soog hadoo k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb sa nuu gó hatoonh doo. Ajyy yÿj hãd hadoo sa mamets.

⁸ Yÿj sëen hadoo sa sëen. Awad reãw hãd näng do hadoo sa tæg.

⁹ Sa h'yyb gatsapoog n'aa, h'yy kasep'ook sapaar s'ëeb hadoo. Tak'ëp maa nesaa do sa kæg kyyh, hajõng do kawaaro, kawaaro ratakyyk do na-ãäj hẽ kaneb'ooh doo hẽnh waj'aah do ky hadoo.

¹⁰ Dõm enäh. Sëej hadoo sa w'ooh. Sa w'oo hã hana doo me ta mahÿÿj me hëej haw'ãäts hẽ habong do raba-hoop ran'oo bã ji moo séd me kamarab noo gó.

¹¹ Ääs nesaa do t'õp gadarong doo gó tabanesaa hẽnh naa hanyyh doo, sa wahë n'aa. Eberew kyy me ta hãd Abadõn. Gereg kyy me ta hãd Aporijõn.†

¹² Pooj jé tak'ëp nesaa do s'ëeh hadoo doo gó y hapäh do tabëej hõm kän. Pawóp hẽ rahoop do pan'aa ti abong nä.‡

¹³ Ji ma poo oow see pé hadoo do ääs gamehã kän tii bã ta gamehÿÿh do nahëeh. Tii bã, P'op Hagä Do pa hahäng do in-sijëen rama ejuu do tyng k'ãäts tæg gabarëeh do s'ëeb, ta sasu me habëeh do poo gesõm doo bã naa y maa napäh ky ganyyh doo.

¹⁴ Hahÿÿ da ta ti kyyh ji ma poo oow see pé hadoo do ääs hã: "Masood hõm ji meheet pé hedoo do ääs tamii maeh do Éw-Parat hãd näng doo bã kamaw'yyd däk doo", näng poo gesõm doo bã naa ganyyh do kyyh.

¹⁵ Tii bã tasood hõm ji meheet pé hadoo do ääs, tamawoob hẽ hadoo do uuh badäk hahÿÿ hã habong do radej'ëep hyb n'aa. Ta ti noo gó bë no n'aa dæg né hẽ, ta ti radej'ëep hyb n'aa ji meheet pé hedoo do ääs P'op Hagä Do ennyw däk.

† 9:11 "Rejãã doo," tahanäng pé ta hãd.

‡ 9:12 Tamawoob hẽ hadoo do rahoop do pan'aa see 8.13 hã wawii her'oot do paa né tii.

16 Ý maa napäh nyy hẽ sa warahén kawaaro jó hah'ũũm doo: 200 milhões.

17 Hahỹỹ da säh ý hadoo doo gó ý hapäh kawaaro, ta jó hah'ũũm doo: Ty gahiin, tääg hõõ ty hahiin do hadoo, jabaruut, saw'aak do na-ããj hẽ sa h'yy gatsapoog n'aa. Kawaaro sa nuuh, awad reãw nuu häd hadoo. Sa noo gó naa ganyyh tääg hõõ, tääg tsyg, saw'aak do na-ããj hẽ.

18 Tamawoob hẽ hadoo do uuh badäk hahỹỹ hã habong do dejep, tääg hõõ, tääg tsyg, saw'aak do mahỹỹj.

19 Sa hejój banä kãn sa noo gó naa, sa dõm hã naa. Aw'yy hadoo sa dõm. Sa dõm poo gad'oo hã nu enäh. Tii me rarejãã badäk hahỹỹ hã habong doo.

20 Hëej haw'ããts hẽ habong do wób, nadejep doo, sahõnh hẽ ta ti rabahapëë né paawä, dooh rat'yyd kamehĩn bã baad nadoo do ramoo bok do hã. Dooh reréd bã karap'aar h'yyb nesaa do rahyb n'aa jew'yyk doo. Dooh reréd bã sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk doo. K'ããts tæg gabarëeh do s'ëeb, k'ããts tæg hawak do s'ëeb, k'ããts tæg hahiin do s'ëeb, pä s'ëeb, b'aa s'ëeb ta ti sa kabariih. Dooh rahapëë bã, dooh ramaa napëë bã, dooh raboo bã.

21 Dooh badäk hahỹỹ bã habong do rat'yyd kamehĩn bã ta wób radej'ëep do hã, ramehëm do hã, sa ýým nadoo do sii, sa patug nadoo

do sii rabeỹỹh do hã, ta wób sa ma rets'ëëk do hã.

10

Kerih do kapõõs do ky n'aa hahỹỹh

¹ Tii bã ããs tak'ep kabaj'aa do see ý bahapäh hỹ pong jé naa hahyng doo.* Wë puh mahang tabahyng. Sarahõd ta nu pong jé tabakëë. Papỹỹj gabarëeh do hadoo ta mamets. Tääg hõõ hadoo ta tsyym.

² Kerih do kapõõs do paa kapyn hõm do ta moo gó. Ta tsyym hub akajar jó tabahäng. Hëej hã ta tsyym s'ỹỹ bahäng.

³ Tak'ep ta kyyh, awad reãw häd näng do hahih wät do hadoo, äm n'aa näng doo. Taky ganyyh bã, setsi hedoo do darung do raky gadoo.

⁴ Ý berih bã paawä setsi hedoo do darung do sa kyyh, ý maa napäh kyyh hã ýỹ, hỹ pong jé naa hahỹỹ da ky hadoo doo: "Merii manä setsi hedoo do darung do raher'oot doo. Maher'ood manä da", näng hỹ pong jé naa ky ganyyh do kyyh hã ýỹ.

⁵ Tii bã, ããs akajar jó, hëej hã na-ããj hẽ hageët do ý hapëë wät doo, p'op ta moo hub tagadahëë kãn wë hã.

⁶ Tii bã kã, hedëb had'yyt do häd gó, ky kaneh'ỹýt doo me taky däng. Wë, papỹỹj, kamarab, sagõõh, badäk hahỹỹh, sahõnh hẽ ta hã hanäng do sii hẽ, akajar ta me habong do sii hẽ pahuuj wät do häd gó

* 10:1 Badäk hahỹỹ bã naa Jowãw bahapäh tii.

né hē taky dāng. Hahỹỹ da ta kyyh: “Dooch da P'op Hagä Do gadaa wäd bä.

⁷ Ta gamehỹỹh do nahēē setsi hadoo do ääs kä gamehã bä kä, kaja däg kån da P'op Hagä Do h'yyb dāng do ji nahapäh nä doo. Ta ky n'aa rod sa hä tametēēh do paa hadoo doo da né da”, nāng ääs kyyh.

⁸ Tii bä kä, hỹ pong jé naa ky ganyyh do kyyh, pooj jé ȳ maa napäh doo, p'aa hēnh taky hadoo hä ȳy. “Magado kerih do kapyn dāk doo, ääs akajar jó, hēēj hä tsyym hāng do moo gó naa”, nāng ta kyyh hä ȳy.

⁹ Tii bä ta wē ȳ bahōm, ȳ bet-sēē kerih do tabanoo hyb n'aa hä ȳy. Ti taky hadoo hä ȳy: “Mado däg. Makarēēb jēēh. Egēēh da a noo gó, mabaa bēēh hadoo. A wog gó da matsing”, nāng ta kyyh.

¹⁰ Tii bä kerih do ȳ bado dāk ta moo gó naa, ȳ awa jēng. Egēēh né hē noh ȳy gó, mabaa bēēh hadoo. Ȳ karēēb jēng jawén paa bä, matsii kån wok ȳy gó.

¹¹ Tii bä rē tanyy ky hadoo hä ȳ hahỹỹ da: “Kamejō dāk a hä, p'aa hēnh mamaher'oot hyb n'aa ta jawén hana do ky n'aa P'op Hagä Do metēēh do hajōk do hēēj haw'ääts hē habong do sa ky n'aa hä, hajōng häj n'aa babuuj sa ky n'aa hä, hajōk hedoo do badāk hahỹỹ bä sa kyyh

her'oot do sa ky n'aa hä”, nāng hä ȳ her'oot doo.

11

Pawóp hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa rod sa ky n'aa hahỹỹh

¹ Tii bä takan'oo dāk hä ȳy ji metyy n'aa nahēē ji tatu hadoo doo. Ti rē tanyy ky hadoo hä ȳy: “Ahōm, mety P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa ta madawēēt doo, ta gagod, h'ēēd pénh tanu dāk. Mamety na-ääj hē P'op Hagä Do hä rama ejuu do tyng. Metsén ta tii bä P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, nyy hē.

² Mety manä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa wahoo. Ta ti takan'oo dāk P'op Hagä Do karapee nadoo do sa hä. 42 ta kamarab n'aa rababep panang Jerusarēnh. Ti hyb n'aa mety manäh.*

³ Ȳ mejüü da pawóp hadoo do kēh ȳ n'aa herot doo. Kēh ȳ n'aa ramaher'oot da ta wób sa hä ta ti 1,260 ta ä noo gó.† Saroor hebaan do hejooh do ji h'yy katón do heen n'aa rapadedēēk da”, nāng ta kyyh.

⁴ Pawóp hadoo do ta ky n'aa rod, pawóp hadoo do joom oriib, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh hē bag'ääs do pooj jé habēēh do tii.‡ Pawóp hadoo do ta bag tyng, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh

* **11:2** Rawén bep da, raty n'aa ges'yyk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa wahoo. Rakarēn rarejää tii. Dooch rahyb n'aa jewyyg bä da, tahanāng pé tii. † **11:3 1,260 ta äh hedoo doo**, 42 kamarab né tii, tēg nad'ēēd is do 2 hä takerii dāk doo. ‡ **11:4** P'op Hagä Do ky n'aa rod Sakarija häd nāng do hapäh do paa ti ta tii.

hē bag'āās do pooj jé habēeh do ti na-āāj hē.Š

⁵ Sa majiī rakarēn bā rara-hejā bā paawā sa hā, tēeg hōō ganyyh sa noo gó naa sa majiī ragawats'iik hyb n'aa. Tii da radej'ēep sahōnh hē sa hā rarejāā karēn do paawā.

⁶ P'op Hagā Do an'oo dāk sa hā 42 kamarab noo gó naēng nadots wād ran'oo bā, P'op Hagā Do ky n'aa rahe'ood nuuj jé. P'op Hagā Do an'oo dāk majyyw hado dāk ran'oo bā naēng. Tan'oo dāk na-āāj hē sahōnh hē hedoo pé baad nadoo doo me badāk hahy rarejāā. Rakarēn do pénh tii d' rabad'oo P'op Hagā Do anoo sa hā.

⁷ Rabahajaa bā kā P'op Hagā Do ky n'aa ramaher'oot doo, 42 kamarab bahēej jēng bā kā, tabanas'aa, tak'ēp t'ōp gadarong doo gó naa, tabanesaa hēnh naa hanyyh do kamajīī da sa wē, taj'aa et'ēek da sa hā, tadej'ēep da.

⁸ Panang ky n'aa etsēeh do tyw n'aa bā abē hōm da sa kamag n'aa. Panang Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do repēēm dāk do paa ti panang ky n'aa etsēeh doo. Sodoma, Esit na-āāj hē ramaneēēnh ta ti panang hād wób.**

⁹ Sahōnh hē né hē badāk hahyī bā habong doo, ajyy, yīj, sahōnh hē panaa uuh, sahōnh hē sa kyyh her'oot do sa uuh, sahōnh hē hāj n'aa babuj uuh na-āāj hē, tama-woob hē ta āh, sét hē ta

bód ta jó noo gó raheg'āās da sa kamag n'aa paah. Dooch da ran'oo bā sa kamag n'aa radakā jēē bā.

¹⁰ Sahōnh hē badāk hahyī hā habong do ratsebé da pawóp hadoo do dejēp do paa sa hyb n'aa. Tak'ēp ratsebé do hyb n'aa kā, sa matym n'aa ramejūū da sa da hadoo do wē. Tii d' rawén d'oo tak'ēp rabahoop do hyb n'aa paa pawóp hadoo do ta ky n'aa rod sa moo gó.

¹¹ Ti hado né paawā, tama-woob hē ta āh, sét ta bód ta jó jawén paa bā, ta pahuunh do ji edēb hanoo do P'op Hagā Do hā hana do edēeb bong sa kamag n'aa paah. Edēb bē kán. Tak'ēp rabeīym bong sahōnh hē ta ti hapāh doo.

¹² Tii bā pawóp hadoo do ramaa napēē wāt kyyh tak'ēp hadoo do hī pong jé naa. "Bē as'ēeg wawēē hē", nāng ta ti kyyh sa hā. Tii bā wē puh mahang rabas'ēeg kán hī pong jé sa majiī matym gó.

¹³ Ti noo gó né hē tak'ēp k'āāts katajus wāt. Tób panang bā hatoonh do ji moo sahōnh hē ken'yih sét hē kag'ēed bēeh. 7 miw panang buuj dejēp k'āāts katajuus do haj'aa. Ta wób kā, kedēeb bong do raj'aa etsēē wād kán tii bā P'op Hagā Do hī pong jé hawāt doo.

¹⁴ Tabēej hōm kán pawóp däg kā tak'ēp nesaa do s'ēeh hadoo doo gó yī hapāh doo.

Š 11:4 Joom oriib, ta bag tyng pawóp hadoo doo, ta ky n'aa rod sa metēē n'aa tii.

** 11:8 Jerusarēnh panang hā rapes'āap tii.

Tamawoob hē hadoo doo kā ti awāt nā.

Setsi däg do gamehÿÿh do nahëë ky n'aa hahÿÿh

¹⁵ Tii bā setsi hedoo do āās kā gamehã kãn ta gamehÿÿh do nahëeh. Tii bā hajōng kyyh tak'ëp ky hedoo do ky ganã kãn hÿ pong jé. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh doo, Kristo tah'yyb däng do na-ããj hē tii kā hÿÿ kā sahōnh hē badäk hahÿ bag'ããs doo. Tabagãã had'yyt da”, nāk sa kyyh.

¹⁶ Tii bā 24 hedoo do wahë n'aa, sa bagã tyng n'aa jó hat'oonh do rabehty b'ëeh P'op Hagã Do matym gó. Tũũ sa maboore me rabehty bëeh, P'op Hagã Do raj'aa etsëë kãn.

¹⁷ Hahÿÿ da sa kyyh:

“A wë ãã tseb'ee, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagã Do Sahōnh Hë Haj'ap Doo.

Õm né ti da hē hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hÿ jawén hawäd had'yyt doo.

A wë ãã wén tseb'ee, tak'ëp hadoo do a hejój mametã däk do hyb n'aa, sahōnh hē mabagãã däg kãn do hyb n'aa.

¹⁸ Tak'ëp sahōnh hē häj n'aa babuuj rakawajãã paa a wë.

Kaja däg kãn hÿÿ kā makawajãã doo gó ta sãm mabaanh doo.

Kaja däk dejëp do paa nesaa doo hënh maky n'aa etyy doo.

Kaja däk na-ããj hē ta sãm baad hadoo do manoo do a ky n'aa rod sa hã, tsyt hē a wë kasëew bong doo, òm weh'ëeh do sa wë na-ããj hē.

Tii d' mabad'oo ky n'aa nets'äs do sa hã, ky n'aa etsëeh do sa wë na-ããj hē.

Õm rejãã da badäk hahÿ rejãã doo”, nāk sa kyyh.

¹⁹ Tii bā noo kasëets däg kãn P'op Hagã Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa hÿ pong jé hasooh doo. Ta hood P'op Hagã Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa ji hapëë kãn tii bā ta gó hahäng doo. Tak'ëp tabawyp tii bā, tak'ëp tadarung, et'oom, naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk do kajäg kãn.

12

ÿÿnh, tabanas'aa daheeh Jowãw hapäh do ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii bā kā, tak'ëp meuj n'aa näng do heen n'aa ganyyh wë hã. ÿÿnh ganyyh. Pa-pÿÿj gabarëeh doo da ta sa-roor tagana doo. Kamarab jó tabagëët. 12 sagõõh ta nuu gó hasooh do hã.*

* 12:1 Isaraëw buuj P'op Hagã Do karën do moo bok do heen n'aa tahyb n'aa pé ta ti ÿÿnh.

² Etaaah ỹ̃nh hadoo doo. Tak'ëp tabawaam ajãn mahỹ̃j ganyyh do hyb n'aa.

³ Tii bã tak'ëp meuj n'aa nãng do heen n'aa see ganyyh wë hã. Tabanas'aa hahiin do tak'ëp haeh do ganyyh. Setsi ta nuuh. Setsi ta soog. Ji moo sahõnh hë ta s'ããn, dõm nãng.†

⁴ Tamawoob hë hadoo do uuh sagõõh tadewäts hyng tũ hëej hã ta dõm me. Ỹ̃nh hedoo do ajãn benãng do pan'aa pooj jé tabanas'aa bag'ëed däk, ajãn benyy däk bã kä nayyw hë tabawëh hyb n'aa paawä.

⁵ Tii bã ta t'aah aj'yy enyy däg kãn. Dooh tabanas'aa haja bã ỹ̃nh hadoo do t'aah tawëe jëe bã, nayyw hë P'op Hagä Do masäg kãn do hyb n'aa ta wë, tabagã tyng n'aa wë kä. Sahõnh hë häj n'aa buuj ỹ̃nh hadoo do t'aah bag'ããs da. Tagawats'iik da ta hã ky nadah'eeh doo.‡

⁶ Tii bã ỹ̃nh hadoo do kejën hõm tabanawãng hënh, ta pooj jé P'op Hagä Do benyyw däk doo hënh. Ta tii bã ỹ̃nh rabahagãã kãn 1,260 ta ã noo gó.§

⁷ Tii bã rakaneb'oooh hỹ pong jé. Mikéw kä, ããs sa wahë n'aa, ããs ta sii habong do rakaneboh kãn tabanas'aa sa sii, ããs nes'aa padëek do tabanas'aa karapee sa sii.

⁸ Tabanas'aa rakamajë boo né paawä Mikéw sa wë, dooh

tahaja bã Mikéw. Ti hyb n'aa dooh takan'oo wäd bã hỹ pong jé raboo boo bã, tabanas'aa hã, ta karapee sa hã.

⁹ Tabanas'aa yb paa radawäts hyng tũ. Ti né hë ti aw'yy hadoo do p'ooj ub hawät do Dijab ramaneënh doo, Nesaa Do Yb. Ti né hë ti ta s'ee hënh, dawëe P'op Hagä Do mahãnh sahõnh hë badäk hahỹ hã habong do h'yyb mahũum do paah. Badäk hahỹ hënh radawäts hyng, ããs nesaa do ta karapee hedoo do daheeh.

¹⁰ Tii bã ỹ̃ maa napäh tak'ëp hỹ pong jé her'oot doo. Hahỹ da ta kyyh:

“Kaja däg kãn hỹ kä P'op Hagä Do ji ted'ëep do Nesaa Do Yb hejój mahãnh.

Kaja däg kãn na-ããj hë ta hejój me sahõnh hë tabag'ããs doo.

Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dãng Do hyb n'aa jawyg däk hỹ kä sahõnh hë sa bahãnh.

Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do dawäts hyng do hyb n'aa ër hỹj hedoo do ky n'aa tapa had'yyt hë do P'op Hagä Do matym gó.

¹¹ B'éé T'aah majyyw hyb n'aa,

ta ky n'aa ramaher'oot do hyb n'aa, raky daheeh do hyb n'aa na-ããj hë

† 12:3 Nesaa Do Yb né hë ti tabanas'aa.

‡ 12:5 Gereg kyy me hahỹ da takerii däk: “Sapaar s'ëeb tabagã n'aa heen n'aa da.” Sa moo gó bagã n'aa ratón rabag'ããs do heen n'aa. Sapaar s'ëeb tabag'ããs do heen n'aa, tagamawats'iik do ta maji, ta hã ky nadah'eeh doo, tahanãng pé tii. Jesus ky n'aa né ti hahỹh. § 12:6 42 kamarab tii. Tamawoob hë ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó tii.

ta ti raj'aa et'ëek ta ti sa majiĩ,
 Nesaa Do Yb.
 Dooh ta bahãnh rakamahãn
 bã badãk hahÿÿ hã ji
 hawãt doo.
 Ti hyb n'aa, dooh reyÿm bã
 dajëb hã.
 12 Ti hyb n'aa, bẽ tsebee hÿ
 pong jé.
 Sahõnh hẽ bẽ hÿ pong jé
 habong do bẽ tsebee!
 Bëe kã, badãk hahÿÿ bã
 habong doo,
 akajar me habong do na-ããj
 hẽ,
 tak'ëp nesaa da bẽ hã bẽ wë
 Dijab bahyng do hyb
 n'aa.
 Tak'ëp né hẽ takawajããn,
 tahapëe dãk do hyb n'aa
 edaa dãk radawãts
 gëet doo",
 nãng hÿ pong jé her'oot do
 kyyh.

13 Tabanas'aa bahapãh bã
 kã ti tũũ, badãk hahÿÿ hẽnh
 radawãts hyng doo, ta no
 n'aa masoo ÿÿnh t'aah henãng
 doo.

14 Dooh tabanas'aa haja bã,
 ÿÿnh hadoo do hã takan'oo
 dãk do hyb n'aa wawii tak'ëp
 haeh do këg, tabanawãng
 hẽnh ta hã tabenyw dãk doo
 hẽnh takapuh hõm hyb n'aa,
 takejën hyb n'aa. Ta tii bã
 rabahag'ããs ta hã tamawoob
 hẽ ta baab, ji ma poo oow see
 pé kamarab ta jó. Dooh aw'yy
 hadoo do haja bã ta t'iĩ hẽnh
 tahõm bã.

15 Tii bã aw'yy hadoo do
 etsós wãt naëng. Tamii hado
 dãk. Takarën paawã wãn n'aa
 hejooñh do bahëm hyng ÿÿnh.

16 Dooh tahaja bã. ÿÿnh
 hadoo do k'ããts masaa kãn.
 K'ããts karëeb jëng tamii ta-
 banas'aa noo gó ganyyh doo.

17 Ti hyb n'aa tak'ëp ta-
 banas'aa kawaj'ããn kãn ÿÿnh
 wë, ti hyb n'aa ahõm kãn
 ÿÿnh hadoo do panaa wób sa
 wë takamaj'iĩ hyb n'aa. P'op
 Hagã Do mejũũ do ky dah'eeh
 do ti ta panaa wób, ** Jesus ky
 n'aa nerét doo.

18 Tii bã akajar nabyy me
 tabanas'aa bag'ëed dãk.

13

*Tabanas'aa see akajar me
 naa hanyyh do ky n'aa hahÿÿh*

1 Tii bã ÿ hapãh tabanas'aa
 see akajar me naa hanyyh
 doo. Setsi ta nuuh. Ji moo
 sahõnh hẽ ta s'ããn. Ta s'ããn
 hã ti atoonh ta soog. Sét
 ken'yyh ta nuu hã takerii dãk
 ta hãd wób P'op Hagã Do
 tah'yyb rejãã doo.

2 Awad rewopaad hãd nãng
 do hãd hadoo ta ti tabanas'aa
 ÿ hapãh doo. Awad see
 péh, uus hãd nãng do hadoo
 ta tsyym, ta mooh. Awad
 reãw hãd nãng do noo hadoo
 ta nooh. Tabanas'aa seeh,
 dõm nãng doo,* pooj jé ÿ
 hapãh doo, an'oo dãk ta hejój,
 tabag'ããs doo, tabanas'aa
 akajar me hanyyh do hã.
 Tan'oo dãk na-ããj hẽ ta hã
 tak'ëp tahyb n'aa jawyg dãk
 hyb n'aa.

3 Akajar me hanyyh do
 tabanas'aa nuu see hã ta
 rog noo eh do paa tyw n'aa.
 Dajëp ji edoo né paawã ta

** 12:17 Jesus hã h'yy ka'eeh do tii. *

13:2 Nesaa Do Yb tii.

rog mahÿÿj, dooh tadajëb bä. Mah'uu däk ta rog. Ti hyb n'aa, sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä habong do rahyb n'aa meuunh, rawén ky sũüt tabanas'aa tame hanyyh doo.

4 Tii bä badäk hahÿÿ bä habong do rahyb n'aa jewyyg däg kån tabanas'aa dõm näng doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jawyg däk tan'oo däk do hyb n'aa. Tabanas'aa akajar me hanyyh do na-ãäj hẽ rahyb n'aa jew'yyk. Hahÿÿ da sa kyyh: "Doo hahÿÿ tabanas'aa akajar me naa hanyyh do hadoo péh. Doo hajaa pé ta hã j'aa ketsë péh", næk sa kyyh.

5 Tii bä tabanas'aa akajar me hanyyh do hã takan'oo däk ta hã hẽ taj'aa etsë ta ky n'aa hã. Takan'oo däk ta hã ta her'oot doo me P'op Hagä Do tah'yyb rejãã doo. Takan'oo däk ta hã 42 kama-rab noo gó h'yyb jawyg gó tamejũũ hyb n'aa.

6 Tii bä ta her'ood kån nesaa do P'op Hagä Do tah'yyb rejãã doo. Ta her'ood kån P'op Hagä Do häd rejãã doo. Taky n'aa rejãã P'op Hagä Do karapee, P'op Hagä Do panang, hÿ pong jé habong do na-ãäj hẽ.

7 Takan'oo däg kån ta hã P'op Hagä Do karapee, tsyt hẽ ta wẽ kasëew bong do wẽ takamajÿÿ hyb n'aa. Takan'oo däk sa hã taj'aa et'ëek hyb n'aa. Tii bä takan'oo däk ta hã, sahõnh hã tamejũũ

hyb n'aa. Sahõnh hẽ badäk hahÿÿ hã habong do hã, ajyy, ÿÿj sahõnh hẽ sa panaa hã, sahõnh hẽ sa kyyh her'oot do hã, sahõnh hẽ hãj n'aa babuu j hã tamejõ kån.

8 Sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä habong doo, sa häd kanerii däk do edëb had'yyt hẽ gadoo do heen n'aa hã raj'aa etsë da tabanas'aa. B'éé T'aah, badäk hahÿÿ bä tadu dahäng noo gó naa P'op Hagä Do h'yyb däng do tadajëp hyb n'aa, ta ti ti ji edëb had'yyt do heen n'aa danäh.†

9 Taw'ãäts hẽ sahõnh hẽ maa nap'ëeh do ramaa newëë hahÿÿh:

10 "Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sa majÿÿ rameso padëek hyb n'aa,

sa majÿÿ moo gó rakameso däk né da.

Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sën-jeer me radej'ëep hyb n'aa, sën-jeer me radejëp né da."

Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do karapee tsyt hẽ ta wẽ kasëew bong do ragadoo ta tii. Taw'ãäts hẽ dooh rah'yy gejë bä Jesus hã rah'yy ka'eeh do hã.

Tabanas'aa see k'ãäts gó naa hanyyh do ky n'aa hahÿÿh

11 Tii bä tabanas'aa see k'ãäts gó naa hana doo kã ÿ bahapëë kån. Pawóp hẽ ta s'ään. B'éé t'aah s'ään hadoo

† 13:8 Ta tii hã sa häd kerih doo, dooh raj'aa etsëë bä tabanas'aa. ‡ 13:11 Kaja hẽ tah'yyb mahũũm sahõnh hẽ sa wẽ ji edoo né paawä, tak'ëp ji tawadii Nesaa Do Yb bad'oo doo da, tahanäng pé tii.

ta s'ãän. Tabanas'aa dõm näng do hadoo ta kyyh.‡

12 Tabanas'aa akajar me hanyyh do paa hejój gó, sahõnh hẽ ta ti hyb n'aa jawyk doo gó tabanas'aa k'ãäts gó hana do bawät. Tabanas'aa pooj jé hanyyh do ky gabuuj gó tamoo wät sahõnh hẽ tamoo wät doo. K'ãäts gó hana do anoo sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä habong do rahyb n'aa jew'yyk tabanas'aa ta nuu see rog mah'uu däk do paah.

13 Tak'öp meuj n'aa näng do heen n'aa tabanas'aa k'ãäts gó hanyyh do moo wät. Tëeg hõõ sii hẽ adëe hyng tũũ hÿ pong jé naa tan'oo bä badäk hahÿÿ bä habong do sa matym gó.

14 Meuj n'aa näng do heen n'aa tabanas'aa tame hanyyh do paa ky gabuuj gó tamoo wät do hyb n'aa, tawad'ii kãn badäk hahÿÿ hã habong doo. Tamejũũ sa hã, kabarii tabanas'aa rog näng do paa heen n'aa ratama hyb n'aa, ta tii hã raweh'ëeh hyb n'aa. Tabanas'aa rog näng do paa né paawä, sën-jeer haj'aa, edöp nä.

15 Tii bä tabanas'aa k'ãäts gó naa hanyyh do hã takan'oo däk, kabarii tabanas'aa rog näng do paa heen n'aa tabedëb geët hyb n'aa kã. Kabarii hedëb wät do hyb n'aa, er'ood kãn. Tamejũũ radej'ëep hyb n'aa sahõnh hẽ kabarii ta heen n'aa hã hyb n'aa najew'yyk doo.

16 Tamejũũ na-ãäj hẽ, sahõnh hẽ badäk hahÿÿ bä habong do sa moo hub hã tanado bä sa maboore hã radadäk ta heen n'aa. Ky n'aa nets'äs do hã, ky n'aa etsëeh do hã, ma näng do hã, kas'uut do hã, kariw n'aa tamah do hã, sahõnh hẽ sa karom hã na-ãäj hẽ radadäk da ta ti heen n'aa.

17 Ta ti heen n'aa nanäng doo, dooh da tahaja bä tets'ëe bä takarën doo, dooh na-ãäj hẽ tahaja bä ta wë hanäng do tesëem bä. Tabanas'aa tame naa hanyyh do paa häd né ti ta heen n'aa. Ta häd numero n'aa tii.

18 Taw'ãäts hẽ tak'öp ji h'yy ganäng hahÿÿ hã. Taw'ãäts hẽ jé h'yy ganäng do tahyb n'aa newëe nyy d' tahanäng pé tabanas'aa numero n'aa. 666 ta numero n'aa. Aj'yy häd né tii.

14

B'éé T'aah 144 miw ta wë kasëew bong do ta sii habong do ky n'aa hahÿÿh

1 Tii bä ÿ hegãä wät. Pój ÿÿ jé ÿ bahapäh B'éé T'aah waëe Sijõn häd näng do jó hageët doo.* Ta sii rababok 144 miw ta karapee wób. Sa maboore hã takerii däk B'éé T'aah häd, B'éé T'aah Yb häd daheeh.

2 Tii bä ÿ maa napäh hÿ pong jé hana do maa ena doo, gawakaa p'op hana do maa ena do hadoo, darung do tak'öp maa ena do ky hadoo. Etën do nahëe hajõng tyd näng do retën do hadoo ÿ maa

* **14:1** Waëe **Sijõn** häd näng do jó P'op Hagä Do tób n'aa basooh ti noo gó. Ta tii bä Jerusarënh panang basooh na-ãäj hẽ.

napäh doo. ³ P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa pooj jé, ji meheet pé kabaj'aa do pooj jé, 24 wahë n'aa sa pooj jé 144 miw hedoo do papuuj ky n'aa kä rejäm kän. Dooh hajaa pé ta ti kejäm do ma kametëek péh. Jääm hë hajaa rama kamet'ëeg bä 144 miw hedoo doo, badäk hahÿÿ hä habong do mahang P'op Hagä Do wë kedëeb bong doo.

⁴ Ta ti hedoo doo, dooh noo gó rababok pé ÿÿj sa wë. Ti hyb n'aa baad had'yyt hë sa h'yyb P'op Hagä Do wë.† B'éé T'aah rahadaa had'yyt hë tahahöm hënh. Jesus dajëp doo me ta säm, rakets'ëë höm badäk hahÿÿ bä habong do sa mahang naa, tsyt hë P'op Hagä Do wë, B'éé T'aah wë na-ääj hë ramoo bok hyb n'aa, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wë kasëew höm do hadoo rabahadoo hyb n'aa.

⁵ Dooh noo gó ranoo kanesa bä. Baad had'yyt hë rababok.

Tamawoob hë hedoo do ääs sa ky n'aa hahÿÿh

⁶ Tii bä ÿ hapäh ääs seeh, p'op wë hä kapuuh doo. Jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hä habong do hä tapanäk baad hadoo do nahänh do ky n'aa. Sahönh hë häj n'aa buuj sa hä, sahönh hë panaa sa hä, sahönh hë sa kyyh her'oot do sa hä, sahönh hë né hë badäk

hahÿÿ hä habong do sa hä tapanäk.

⁷ Tak'ëp ta kyyh hahÿÿ da tapanäk bä: “Kaja däk sahönh hä P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë h'yyb eÿÿm P'op Hagä Do hä, taw'ääts hë tak'ëp bë weh'ëeh, bë j'aa etsëe ta hä. Bë hyb n'aa jewyyg, wë, hëej haw'ääts hë, akajar, naeng k'ääts gó naa ganyyh do mo haj'aa näng doo”, näng ta kyyh.

⁸ Tii bä ääs seeh, pooj jé hahöm do jawén tabana. Hahÿÿ da ta kyyh: “Gawatsig kän, gawatsig kän panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do Babirön häd näng doo! ÿÿnh hajök do sii heÿÿh do hadoo Babirön panang. Tan'oo däk naeng oow mahÿÿnh do sahönh hë badäk hahÿÿ bä habong do sa hä, tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii, P'op Hagä Do kawajään tan'oo bä sa wë.”‡

⁹ Tii bä ääs see ana kän, ääs pooj jé hah'üüm do sa jawén. Tak'ëp ta kyyh. Hahÿÿ da taky hadoo: “Jé tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jew'yyk doo, kabarii ti tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do na-ääj hë, jé gadoo do tabanas'aa heen n'aa ta maboer hä, ta moo hä radadäk hyb n'aa,

¹⁰ ta ti hedoo do P'op Hagä

† 14:4 P'op Hagä Do hä had'yyt hë rah'yyb padëek. Dooh ta wób rah'yy kaha'eeh do hä rah'yy kae bä. Dooh kabarii hä rah'yy kae bä, dooh P'op Hagä Do rawad'ii bä, tahanäng pé ti dooh ÿÿj sa wë rabok péh. ‡ 14:8 ÿÿnh hajök do sii heÿÿh doo, sa sii naeng oow mahÿÿj ha'oom do ky n'aa gó tabeh'üüm. P'op Hagä Do mak'yyys doo, ta wób h'yyb tatuk do sa nemuun P'op Hagä Do ramakyyys hyb n'aa ky n'aa ti ta tii.

Do rejãã da sa hã tak'ëp takawajããn doo gó. Tak'ëp sa hã tarejãã do rahoop da. Dooch da P'op Hagã Do t'yyd mehĩn bã sa hã. § Ta ti hedoo do rahoop da pã hadoo saw'aak do hahõng do tak'ëp mahỹnh doo. Aãs P'op Hagã Do wë kasëew bong do sa matym gó, B'éé T'aah matym gó na-ããj hë rahoop da tii.

¹¹ Rahoop do tsyg as'ëög had'yyt hë da. Dooch tahëej bã tii. Dooch da takan'oo bã rakameh'ããk pé rahoop do hyb n'aa. Tabanas'aa, kabarii tabanas'aa heen n'aa na-ããj hë hyb n'aa jew'yyk doo, ta häd heen n'aa gad'oo do rahob had'yyt né da", nãng aãs kyyh.

¹² Ta ti hana nä do hyb n'aa, taw'ããts hë h'yyb jawyk doo gó rababoo had'yyt hë P'op Hagã Do karapee tsyt hë ta wë kasëew bong doo, tamejũ do ky dah'eeh doo, Jesus hã h'yy ganajëng doo.

¹³ Tii bã ÿ maa napäh kyyh hỹ pong jé hana do hã ÿ ky hadoo doo. Hahỹ da ta kyyh: "Merii hahỹ da: Ky n'aa kedëng da hỹ jawén dejëp doo, h'yy ganajëng doo me Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo", nãng.

"Te hub né hë tii", nãng P'op Hagã Do Sahee. "Ta ti hedoo do rakameh'ããk da hejooñh do rahoop do mahãnh. Hỹ

pong jé ragadoo né da baad hadoo do ramoo bok do sãm", nãng P'op Hagã Do Sahee.

Badäk hahỹ bã habong do ta hã h'yy kana'eeh do Jesus rejãã do ky n'aa hahỹh

¹⁴ Tii bã ÿ hegãã wät, wë puh hawak do ÿ hapäh pój ÿj jé. Wë puh pong jó ti asooh aj'yy hadoo doo. K'ããts tög gabarëeh do ta soog ta nuu gó hasooh doo. Ta moo gó tatón joom ji nu gekãã do nahëe tak'ëp hehãm doo.

¹⁵ Tii bã aãs see bana kãn. P'op Hagã Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bã naa tabanyyh. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh taky hadoo wë puh pong jó hasooh do hã. Hahỹ da ta kyyh: "Mata däg badäk hahỹ hã habong doo, raky n'aa kety hõm hyb n'aa, joom ta nahëe me ji gekãã doo da, ji bataa doo da. Kaja däk nesaa do hã raky n'aa kety hõm do hyb n'aa, joom ahõõ däk do ji ata hõm do kaja doo da", nãng aãs kyyh wë puh pong jó hasooh do hã.

¹⁶ Tii bã kã, ta nahëe me wë puh pong jó hasooh do tanu gak'ãã hõm hadoo badäk hahỹ hã habong doo. Sahõnh hë tabata hõm.**

¹⁷ Tii bã P'op Hagã Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bã naa tabanã kãn aãs seeh. Ti na-ããj hë tatón joom nahëe tak'ëp hehãm doo. Uwa ag ji gamakãã do nahëe tii.

§ 14:10 Panyyg ky n'aa gó tabeh'ũm ta ti ky n'aa Gereg kyy me. Hahỹ da takerii wät: "Tak'ëp mahỹnh doo, ta hood gó tagedu däk do tan'oo bã reëek. Tak'ëp mahỹnh do tii. Dooch takamekuuj bã tanahejooñh hyb n'aa. P'op Hagã Do kawajããn tii." ** 14:16 Panyyg ky n'aa gó tabeh'ũm badäk hahỹ bã habong do taky n'aa etyy do ky n'aa.

18 Tii bā āās seeh, tēeg hōō hagā n'aa, buu benyym do P'op Hagā Do hā rama ejuu do tyng bahäng bā naa tabana kån. Tak'öp ta kyyh āās joom nahēē hehām do hatón do hā tamaher'oot bā. Hahÿÿ da taky hadoo ta hā: “Mado däg joom nahēēh, mata däg badäk hahÿÿ bā joom uwa ta tyd hā padēēk doo. Wah'ēē padäg kã ta ag.”

19 Tii bā āās gak'āā hōm kån uwa ag badäk hahÿÿ bā hanäng doo. Tata hōm ta ag, tadewäts hōm kån ji gatsi do hood gó. Takawajãän doo gó tak'öp da P'op Hagā Do rejãä da badäk hahÿÿ bā ta hā h'yy kana'eeh do tahanäng pé tii.

20 Tii bā sa tsyym me ragetsii kån uwa ag, ji getsi do hood panang w'oo hā hasooh doo gó. Majyyw ganyyh tagetsi do hood gó naa. Maeē däk majyyw ganyyh doo. Kawaaro ewōd n'aa hā takajäk, p'op péj takajäk. Dawēē né hē takajäk, 300 kirōōm tahyb n'aa péh.††

15

Setsi āās setsi tagadēēg ub nesaa do man'aa do ky n'aa hahÿÿh

1 Tii bā kã, tak'öp meuj n'aa näng do heen n'aa see ÿ hapäh hÿ pong jé. Setsi āās ÿ hapäh, tagadēēg ub setsi nesaa do man'aa doo. Tagadēēg ub tawén hadoo, ta ti tabēs bā, gawatsig hōm do hyb n'aa P'op Hagā Do kawajãän doo.

2 Tii bā akajar paras-ko s'ēēb hadoo, tēeg hōō hadoo doo me kamekuuj däk do ÿ hapäh. Ta ti akajar hadoo do jó ÿ hapäh sahōnh hē j'aa kets'ēē doo, tabanas'aa akajar see me naa hanyyh do paa hā, kabarii ta heen n'aa hā na-āāj hē j'aa kets'ēē doo, ta häd numero n'aa ganad'oo do paah. Sa moo gó rapatsēē retēn do nahēēh, sa hā P'op Hagā Do an'oo däk doo.

3 Tii bā rejäm kån Mosees, P'op Hagā Do karom paa ejäm wät do paah. Rejäm na-āāj hē B'éé T'aah h'yyb n'aa jaw'yyk do jäm n'aa. Hahÿÿ da sa kyyh rejäm doo:

“Tak'öp meuj n'aa näng do sahōnh hē mamoo wät doo

Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo,
P'op Hagā Do Sahōnh
Hē Haj'ap Doo.

Baad had'op, heh'ääts, sahōnh hē mamoo wät doo,
ōm, sahōnh hē had'yyt bag'āās doo.

4 Jãäm hē òm ti baad had'op doo,

tsyt hē nesaa do mahänh hawät doo.

Sahōnh hē häj n'aa babuuj rabana da a wē,

ōm rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

Tii d' rabad'oo da, baad had'op do mamoo wät do kametä däg kån do hyb n'aa.

Ti hyb n'aa kã, sahōnh hē a hyb n'aa da rah'yyb e'ÿÿm.

†† 14:20 Uwa ag nado ti rataa do ragetsi doo. Badäk hahÿÿ bā habong do P'op Hagā Do wē kamajÿÿ do āās radej'ēēp do ky n'aa tii.

Tak'ëp da òm raweh'ëeh
 Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
 Doo.
 Sahõnh hē òm da raj'aa etsē",
 nāk sa kyyh rejām doo
 gó.

⁵ Ta ti jawén ȳ hegãã wät, tii
 bä ȳ hapäh tanoo kasëets hõm
 P'op Hagä Do tób n'aa hỹ pong
 jé hanäng doo, P'op Hagä Do
 ky n'aa jaw'yyk do hood tób
 n'aa.

⁶ P'op Hagä Do tób n'aa
 gó naa rabanä kãn setsi äãs,
 setsi baad nadoo do badäk
 hahỹỹ bä habong do rahoop
 do man'aa doo. Pãän papuuj
 rino häd näng do s'ëëb hawak
 do gabarëeh do sa saroor.
 Sa h'yyb mawyd k'ääts tæg
 gabarëeh do s'ëëb.

⁷ Tii bä, ji meheet pé
 kabaj'aa do see an'oo däk sa
 hã setsi ta hood k'ääts tæg
 gabarëeh do s'ëëb. Ta hood
 gó tagedu däk P'op Hagä Do
 hawäd had'yyt do kawajãän
 do metëë n'aa, badäk hahỹỹ
 bä habong do sa jó rahah'ook
 hadoo hyb n'aa.

⁸ Tii bä kã, ta tsyg P'op Hagä
 Do bag tak'ëp gabarëeh doo
 gó hana doo, ta hejój gó naa
 hana doo, jé pad'yyt dæg P'op
 Hagä Do tób n'aa gó. Dooh
 hajaa pé P'op Hagä Do tób
 n'aa gó hajëë suun péh, ta
 ti setsi baad nadoo do badäk
 hahỹỹ bä habong do rahoop
 do man'aa do kajaa bä kã.

16

*Setsi ta hood P'op Hagä Do
 kawajãän do metëë n'aa ky
 n'aa hahỹỹh*

¹ Tii bä, ȳ maa napäh kyyh
 tak'ëp hadoo do P'op Hagä Do
 tób n'aa bä naa hana doo.
 Hahỹỹ da taky hadoo setsi he-
 doo do äãs sa hã: "Bë ahõm,
 bë ahoog hyy badäk hahỹỹ
 hënh setsi hedoo do ta hood
 gó hanäng doo, P'op Hagä
 Do kawajãän do metëë n'aa",
 näng ta kyyh.

² Tii bä pooj jé hadoo do äãs
 ahoog kãn ta hood gó hanäng
 do hëej jó. Tii bä, sahõnh
 hē tabanas'aa akajar me naa
 hanyyh do paa heen n'aa sa
 maboor hã, sa moo hã gado
 däk do hã, sahõnh hē kabarii
 ta heen n'aa hyb n'aa jew'yyk
 do hã na-ääj hē genyyh sa rog
 manahuuh doo, nesaa doo,
 datés doo.

³ Tii bä äãs see akajar
 me tahoog kãn ta hood gó
 hanäng doo. Majyyw hado
 däk sahõnh hē naëng, kamag
 majyyw hadoo. Sahõnh hē
 akajar me habong do hedëp
 do paa dejëb kãn.

⁴ Ääs see ahoog kãn ta hood
 gó hanäng do sahõnh hē tamii
 me, naëng k'ääts gó ganyyh
 doo me na-ääj hē. Majyyw
 hado däk sahõnh hē naëng.

⁵ Tii bä ȳ maa napäh äãs
 naëng hagä n'aa, hahỹỹ da
 P'op Hagä Do hã her'oot doo:

"Baad had'op òm.

P'op Hagä Doo, tsyt hē nesaa
 do mahãnh hawät doo,
 da hē hawät doo, p'ooj ub
 hawät doo.

Baad hadoo do ti mamoo wät
 doo,

ta tii da sa hã maky n'aa etyy
 do hã,

6 Baad ub né ti sa hã mamoo
wät doo,
a karapee tsyt hẽ a wẽ kasëew
bong doo,
a ky n'aa rod na-ãäj hẽ
radej'ëep do hyb n'aa
paah.
Sa majyyw gatsëk ran'oo bã
radej'ëep noo gó.
Ti hyb n'aa man'oo däk
majyyw né hẽ rabeëk
hyb n'aa.
Sa h'yyb haj'aa hẽ tii", näng
ãäs naëng hagã n'aa
kyyh.

7 Tii bã ÿ maa napäh kyyh
P'op Hagã Do rama ejuu do
tyng n'aa hã naa ãäs her'oot
do ky gadoo doo. Hahÿÿ da ti
kyyh P'op Hagã Do hã:
"ÿÿ, te hub né hẽ Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo,
P'op Hagã Do Sahõnh Hẽ
Haj'ap Doo.
Baad had'op, heh'äät, sahõnh
hẽ sa hã maky n'aa
etyy doo", näng ti kyyh.

8 Tii bã ãäs see papÿÿj hã kã
tahoog kãn ta hood gó hanäng
doo. Tii bã kã, papÿÿj hã
takan'oo däk badäk hahÿÿ bã
habong do tarejãä hyb n'aa
tak'ëp baju doo me.

9 Tii bã byyh hetã padëek
tak'ëp baju do haj'aa. Ti hyb
n'aa P'op Hagã Doo, sahõnh
hẽ rahoop do mo haj'aa näng
do raky n'aa was'ee kãn.
Tak'ëp rahob né paawã, dooh
rat'yyd kamehÿÿn bã, dooh
reréd bã nesaa doo. Dooh

rakarën bã P'op Hagã Do
rahyb n'aa jewyyg bã.

10 Tii bã ãäs see ahoog
kãn ta hood gó hanäng do
tabanas'aa akajar me naa
hanyyh do paa bagã tyng
n'aa jó. Tak'ëp tabadagyb
däk jé pad'yyt hẽ tabanas'aa
bag'ãäs doo bã. Badäk hahÿÿ
bã habong do nag'aad kegës,
tak'ëp datés do rahoop do hyb
n'aa.

11 P'op Hagã Do hÿ pong jé
bag'ãäs do raky n'aa was'ee
kãn tak'ëp datés do hyb n'aa,
sa rog hyb n'aa na-ãäj hẽ. Ra-
hob né paawã, dooh rat'yyd
kamehÿÿn bã baad nadoo do
ramoo bok do hã. Dooh reréd
bã baad nadoo doo.

12 Tii bã ji ma poo oow see
pé ãäs kã ahoog kãn ta hood
gó hanäng do tamii maeh
do Éw-Parat häd näng doo
me. Tamii Éw-Parat mawooj
däk, sa wahë n'aa papÿÿj
hana hënh naa hena do sa
warahén sii hẽ mawooj däk
doo me rabatsëg hõm hyb
n'aa kaneb'ooh doo hënh.

13 Tii bã ÿ hapäh tamawoob
hẽ karap'aar h'yyb nesaa
doo. Tabanas'aa dõm näng
do noo gó naa ta see ganyyh,
tabanas'aa akajar me naa
hanyyh do paa noo gó naa
ta see ganyyh, sa ky n'aa rod
noo kanesa do noo gó naa ta
see ganyyh.* Maj'ee hedoo
karap'aar h'yyb nesaa doo.

14 Karap'aar h'yyb nesaa do
né hẽ tii. Tak'ëp meuj n'aa
näng do heen n'aa ramoo bok.
Jé pad'yyt hẽ badäk hahÿÿ

* 16:13 Tabanas'aa k'ãäts gó naa hanyyh do né tii. 13.11-15 hã takerii däk ta ky n'aa.

bä häj n'aa wahë n'aa wë rabahôm, häj n'aa wahë n'aa sa warahén sii hë rabats'yyt hyb n'aa kaneb'ooh doo hënh. P'op Hagä Do wë, ta karapee wë na-ääj hë rakaneboh paawä. P'op Hagä Do SahônH Hë Haj'ap Do h'yyb däng do noo gó da ta ti kaneb'ooh do bawät.

15 Hahÿÿ da Jesus kyyh:

“Bë hyb n'aa matakä. Ý ana da rah'yy kanapeet bä, hets'ëek do ji ganada bä takajaa doo da. Ky n'aa kedëng da jé hyb n'aa matakëe doo. Ta ti hadoo do hä dooh takado hóm bä ta saroor. Dooh da tanu mebyy bä, dooh ta si n'aa hë tawäd ý an'oo bä do hyb n'aa”, näng Jesus.†

16 Tii bä tamawoob hë hadoo do karap'aar h'yyb nesaa do ran'oo bä hëej sa wahë n'aa rakataa hyb n'aa Eberew kyy me Ar-Magedôn ramaneënh doo bä.

17 Tii bä setsi däg do ääs kä ahoog hyy kän ta hood gó hanäng do wë hä. Tii bä ý maa napäh kyyh tak'ëp hadoo doo, maa eh do P'op Hagä Do tób n'aa hÿ pong jé hasooh doo bä naa, P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bä naa. Hahÿÿ da ta kyyh: “Gawatsig hóm kän sahônH hël”, näng.

18 Tii bä kä, tak'ëp tabawyb kän, tak'ëp tadarung, et'oom. Tak'ëp né hë k'ääts katajus kän, k'ääts ganabëeh. Badäk

hahÿÿ bä ajyy radu doo noo gó naa rababok doo, dooh noo gó ta ti hedoo pé tak'ëp k'ääts katajuus do bawät. Tak'ëp né hë badäk hahÿÿ hëej hä katajuus jé pad'yyt hë.

19 K'ääts nanäng panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do yt hë hanäng do ganabëeh tak'ëp katajuus do haj'aa. Ganabëeh do haj'aa ketyn padäg kän panang paa tan'oo bä. Tamawoob däg panang tahaj'aa ketyn bong doo. SahônH hë badäk hahÿÿ bä hanäng do sa panang bä hanäng do tób kag'ëed bëeh katajuus do haj'aa. Dooh P'op Hagä Do mabaan bä nesaa do panang ky n'aa etsëeh do Babirôn häd näng do babuuj ramoo bok do paah. P'op Hagä Do mejüü rabeëek hyb n'aa ta hood gó hanäng do mahÿÿnh doo, tan'oo däk tak'ëp rabahoop takawajään doo gó sa hä tarejää doo, tahanäng pé tii.

20 SahônH hë tsyt dëeg akajar me hanäng doo, sahônH hë waëe na-ääj hë bedo bong.

21 Naëng tak'ëp dagap do pä hado däk do kajäg hyy kän badäk hahÿÿ bä habong do sa jó. 40 kiw bahănh pä hadoo kejak doo. Tii bä P'op Hagä Do raky n'aa was'ee kän tak'ëp rabahoop pä hadoo kajäk do an'oo bä do hyb n'aa.

† 16:15 P'ooj ub, Jerusarënh bä hasooh do P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa awät kawööt doo da atsëm. Tii d' tawén d'oo tahag'ääs hyb n'aa tób hagä n'aa ramatakä bä. Tawyyd bä tób hagä n'aa see haÿÿh doo, rado hóm ta saroor, raju hóm, tii bä ramejüü bag hënh tababaaj hóm hyb n'aa ta tób hënh. Ti ky n'aa gó Jesus beh'üüm tamatëeh do baad ji gada do ky n'aa hä.

17

ÿ̃nh ky n'aa tabanas'aa ky n'aa daheeh hahÿ̃h

¹ Tii bā setsi hedoo do āās, ta hood sa moo gó patsëe do paa sa see ana kån wë ÿ̃, tii b' taky hadoo hā ÿ̃: “B'ëep, ÿ̃ metëeh da a hā nyy da P'op Hagä Do rejää da ÿ̃nh hajök do sii heÿ̃h do yb, hajöng tamii takëen hā hasooh doo.*

² Sahönh hē hāj n'aa sa wahë n'aa rabahe'ÿ̃h hadoo ta ti ÿ̃nh hadoo do sii. Badäk hahÿ̃ hā habong do rabaom kån do hadoo uwa s'ëeb mahÿ̃nh do hā, ÿ̃nh hadoo do sa hā taheno do hā. Baad nadoo do ÿ̃nh hadoo do moo wät do h'yyb mahüüm kån”,† nāng āās kyyh hā ÿ̃.

³ Tii bā s'ëeh hadoo ÿ̃ hapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Säh ÿ̃ hadoo doo gó āās ÿ̃ tamahüüm kån tabanawäng hēnh. Ta tii bā ÿ̃ hapäh ÿ̃nh tabanas'aa hād hahiin pé do jó hasooh doo. Tabanas'aa hā takerii däk séd dó ta hād wób P'op Hagä Do h'yyb rejää doo. Setsi tabanas'aa nuuh. Ji moo sahönh hē ta s'ään.

⁴ Jabaruut péh, hād hahiin pé ta mahang ÿ̃nh saroor. K'ääts tég gabarëeh do s'ëeb, pä gabarëeh do ky n'aa gebah doo, nu gabarëeh do perora hād nāng do na-ääj hē ta hetsó tapadedëek doo. Ji eëek do hood n'aa k'ääts tég gabarëeh

do s'ëeb ta moo gó. Séd dó nesaa péh, hesus hadoo do ta gó ta wób sii tabahe'ÿ̃h do hyb n'aa.

⁵ Hahÿ̃ da takerii däk ta maboor hā: “Babirön, panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do ÿ̃h. ÿ̃j hajök do sii he'ÿ̃h do sa ÿ̃n. Sahönh hē tak'ëp nesaa do badäk hahÿ̃ bā hanāng do du n'aa doo.” Tii d' né takerii däk ta maboor hā, tahanāng pé baad ji nahapäh doo.

⁶ Aoom ÿ̃nh hadoo doo. Tawén oom, P'op Hagä Do karapee tsyt hē ta wë kasëew bong do sa majyyw, Jesus ky n'aa nerét do sa majyyw tadej'ëep do teëg wät do hyb n'aa.

Tak'ëp ÿ̃ hyb n'aa meuuj wät ÿ̃nh hadoo do ÿ̃ bahapäh bā.

⁷ Tii bā āās ky hadoo hā ÿ̃: “Héd n'aa mahyb n'aa meuunh? Õm ÿ̃ maher'oot da ÿ̃nh ky n'aa, nyy d' tahanāng péh. Õm ÿ̃ maher'oot da na-ääj hē tabanas'aa setsi nuu nāng doo, ji moo sahönh hē s'ään nāng do ÿ̃nh jó jasooh do ky n'aa, nyy d' tahanāng péh.

⁸ Tabanas'aa mahapäh doo, pooj jé tabawäd wät paah. Da hē dooh tawäd bā. Ti hadoo né hē tak'ëp t'öp gadarong doo gó naa, tabanesaa hēnh naa taganyyh da tagawatsig höm hyb n'aa kã. Badäk

* **17:1** Panang Babirön ramaneëenh do ky n'aa ti ÿ̃nh hajök do sii heÿ̃h do Jowāw hapäh doo. Panang babuuj P'op Hagä Do mak'yyys doo, ta see hedoo do hyb n'aa jew'yyk do ky n'aa tii. Hajöng do tamii, hajöng badäk hahÿ̃ hëej babuuj, panang buuj ky s'üüt doo. † **17:2** Sahönh hē hāj n'aa sa wahë n'aa raky dahé däk, ramoo boo däk nesaa do ta ti panang buuj sa hā metëeh doo. Séd rah'yyb hedo däk nesaa do hā, tahanāng pé tii.

hahÿÿ bä habong doo, sa häd badäk hahÿ kapahuuj däk noo gó naa kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hä, rahyb n'aa meuunh da tabanas'aa rabahapäh bä. Pooj jé tabawäd wät paah, da hë dooh tawäd bä. Ti awät né da hÿ jawén p'aa hënh kä", näng ääs kyyh.

9 Ti taky hadoo ênh: "Taw'ääts hë tak'ëp ji h'yy ganäng ta tii hä, ji bahapäh hyb n'aa nyy d' tahanäng péh. Setsi hedoo do ta nuuh, setsi waëë ÿÿnh jó jasoo doo.‡ Setsi ta nuuh, setsi bagä n'aa heen n'aa na-ääj hë.

10 Setsi hedoo do paa kä, ji moo séd me dooh booh. Setsi hedoo do sa see tabag'ääs da hë. Ta seeh, tagadëëg ub hadoo doo, dooh tana nä bä. Takajaa bä kä, tabag'ääs da kanahën d'os hë ub.

11 Tabanas'aa pooj jé hawät do paah, da hë nawät nä doo, oito hado däk do bagä n'aa da tii, t'öp gadarong doo gó naa tabanyyh bä kä. Setsi bag'ääs do hadoo pé tii. Tagadëëg ub da P'op Hagä Do gawats'iik da tii", näng ta kyyh.

12 Tii bä ahöm nä ta kyyh: "Ji moo sahõnh hë hedoo do ta s'ään mahapäh doo, ji moo sahõnh hë häj n'aa wahë n'aa. Dooh radu do nä bä rabag'ääs doo. Ti hadoo né hë, kanahën d'os hë ub rabag'ääs da tabanas'aa sii.

13 Séd rah'yyb hedoo da ji moo sahõnh hë hedoo

doo. Ragadoo da tabanas'aa sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do ranoo da tabanas'aa hä.

14 B'éé T'aah wë da raka-majÿÿ. Tii d' né paawä rabad'oo da, B'éé T'aah j'aa et'ëek da sa hä, sa wahë n'aa heh'äät doo, hyb n'aa jewyk do sa wahë n'aa B'éé T'aah tabahadoo do hyb n'aa. Ta sii had'yyt hë da rababok ta wë tanaëëj bong doo, ta wë tatsyyd bong doo, ta hä h'yy kanerét doo", näng mä ääs kyyh.

15 Tii bä ääs ky hadoo ênh hä ÿÿ: "Hajõng tamii mahapäh do ta takëen hä ÿÿnh hajök do sii heÿÿh do hasoo doo, hajök do badäk hahÿÿ hä habong do tii. Sahõnh hë häj n'aa buuj, sahõnh hë sa kyyh her'oot do tii.

16 Tak'ëp da tabanas'aa, ji moo sahõnh hë hedoo do ta s'ään, ji moo sahõnh hë hëëj sa wahë n'aa, rakawajään da ÿÿnh hajök do sii heÿÿh do wë. Ramakyyys da. Rado hõm da sahõnh hë ta wë hanäng doo. Rakabo nyyh da ta saroor, ta si n'aa hë tabawät hyb n'aa. Rawëh da ta dab, raju jëng da tëëg hõ me.

17 Tii d' rawén d'oo da P'op Hagä Do an'oo däk do hyb n'aa sa h'yyb gó, takarën do ramoo bok hyb n'aa. Ti hyb n'aa né hë séd rah'yyb hedo padëëk, sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do rawén noo ta-

‡ 17:9 Ta wób sa hä, setsi bagä n'aa hajõng häj n'aa bag'ääs do ta ti **setsi waëë**. Ta wób sa hä Roma panang ky n'aa tii, setsi waëë häd tũ nu däk do jó Roma panang katamaa däk do hyb n'aa. Ta wób sa hä Jerusarënh ky n'aa.

banas'aa hã. Tii d' rabad'oo da P'op Hagã Do ky däng do paa takaja däk bã kã.

¹⁸ Ýñh pan'aa paa ma-hapäh doo, panang ky n'aa etsëeh do tii, badäk hahÿÿ bã hanäng do hëej wahë n'aa hã mejüü doo", näng ääs kyyh.

18

Panang Babirõn häd näng do gawatsig hõm do ky n'aa hahÿÿh

¹ Ta ti jawén ÿ hapäh ääs see hÿ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp tahyb n'aa jawyk. Tak'ëp tagabarëeh do hyb n'aa badäk hahÿÿ bã haw'ääts hë ta bag däk.

² Tak'ëp hadoo doo me taky hadoo:

"Gawatsig kãn, gawatsig kãn panang tak'ëp ky n'aa etsëeh do paa Babirõn häd näng doo!

Karap'ar h'yyb nesaa do panang däg tii.

Ta tii bã sahõnh hë hedoo pé taw'ëed nesaa do ramoo boo däk sa maag.*

³ Babirõn wén gawatsig hõm, ÿñh hajök do sii heÿÿh do hadoo,

naëng oow mahÿÿnh do sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do sa hã tan'oo däk do hyb n'aa,

tak'ëp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii,

tak'ëp sa wë P'op Hagã Do kawajãän hanoo doo.

Sahõnh hë häj n'aa sa wahë n'aa rabahe'ÿÿh hadoo ta ti ÿñh hadoo do sii.†

Tak'ëp rama enä däk ajyy hes'ëem doo,

sahõnh hë sa h'yyb karën do panang buuj rabetsëë do hyb n'aa sa hã", näng.

⁴ Tii bã ÿ maa napäh kyyh see hÿ pong jé hana do hahÿÿ da ky hadoo doo:

"Karapé haa, bë beréd däg ta ti panang.

Bë beréd däg, nesaa do ramoo bok do sa h'yyb hataa bë nahadoo hyb n'aa, sa hã ÿ rejãä do mahãnh bë kedëeb bong hyb n'aa.

⁵ Tak'ëp tabahajõ däk nesaa do ramoo bok doo.

P'op ji at'ëeg sëek do hadoo, wë hã kaja däk do hadoo tii.

Dooh P'op Hagã Do mabaan bã nesaa do ramoo bok doo.

⁶ Baad nadoo do ta wób hã ramoo bok do bë‡ moo boo Babirõn panang buuj hã.

Nesaa do panang buuj ramoo bok do bahãnh da bë an'oo bã ta hã baad nadoo doo.

* **18:2** Judah buuj sa hã ti anäng taw'ëed nesaa doo. Ji nawëh do tii. † **18:3** Hahÿÿ d' tahanäng pé ti ta sii raba'ÿÿh hadoo: *Panang buuj rah'yyb mahüüm sahõnh hë häj n'aa wahë n'aa, sa karapee sii hë, baad nadoo do P'op Hagã Do ganen'aak do ramoo bok hyb n'aa. Dawëë P'op Hagã Do mahãnh rababok ran'oo bã. ‡ **18:6** Dooh baad ji hapëë bã jaa hã ta ti takamejüü. Ääs panang rejãä do hã apäh takamejüü. Ji moo sahõnh hë häj n'aa wahë n'aa sa ky n'aa 17.16 hã takerii däk do hã apäh takamejüü na-ãäj hë.*

Tak'ëp bē mekuuj reëek do
pan'aa, panang buuj ta
wób sa hã ran'oo däk
do bahãnh.

⁷ Sa hã hē rah'yy kasab'ee do
paa pénh,

sa hã hē hajõng dajëer
rah'ëenh do paa pénh
bē an'oo bā kā rahoop hyb
n'aa, rah'yy katón hyb
n'aa.

Hahÿÿ da h'yy kasab'ee doo
gó Babirõn panang
buuj raky hadoo sa
h'yyb gó:

'Sa wahë n'aa ÿÿnh bag'ããs do
tyng n'aa jó hasooh do
ër panang.

ÿÿnh patug tamaa wät do
nado ër panang. Dooh
ër h'yy ketón da', näng
panang buuj sa kyyh.

⁸ Tii d' rah'yy kasab'ee do hyb
n'aa,

séd noo gó né da baad nadoo
do kajaa da sa wë:

Dajëb kajaa da sa wë, h'yy
ketón da, as'aah da.

Tëeg hõõ gó da panang baooj
jëng.

Tii da tawén hadoo, tak'ëp
tabahejoonh,

tak'ëp takabaj'aa do hyb n'aa
P'op Hagä Doo,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do
panang buuj ky n'aa
etyy doo", näng mä hÿ
pong jé hana do kyyh.

⁹ Badäk hahÿÿ bā hāj n'aa
sa wahë n'aa ta sii rabahe'ÿÿh
do hadoo do paah, ta sii
hajõng dajëer rah'yy karën
do jawén rah'ëenh do paa
a'oot da panang haoj jëng do

tsyg rabahapäh bā. A'oot da,
rah'yy ketón da ta hyb n'aa.

¹⁰ Dawë hã rababë hõm da,
panang buuj rahoop do ra-
jeÿÿm do hyb n'aa rahob bā.
Hahÿÿ da sa kyyh:

"Baad nado né hē a wë kajaa
do panang ky n'aa et-
sëeh doo,

baad nado né hē a wë ka-
jaa do Babirõn, panang
hejoonh doo,

séd noo gó òm P'op Hagä
Do rejãã do kaja däk
do hyb n'aa!", nāk da
hāj n'aa wahë n'aa sa
kyyh.

¹¹ Ajyy hes'ëëm do a'oot
da, rah'yy ketón da panang
hyb n'aa, dooh hets'ëë wät
pé do hyb n'aa sa wak'ããb
marakate yb gó ramenaa
doo.

¹² Dooh hets'ëë wät pé
k'ããts tęg gabarëeh doo,
k'ããts tęg hawak doo,
gabarëeh do perora häd
näng doo. Dooh hets'ëë wät
pé rino häd näng do s'ëëb
pãän tak'ëp baad hadoo doo,
pãän jabaruut péh, pãän häd
hahiin doo, pãän sawasaab
is do seda häd näng do s'ëëb,
sahõnh hē hedoo pé b'aa
buu benyym doo, sahõnh hē
hedoo pé ta hood erepããt
tęg s'ëëb ramoo bok doo, b'aa
ky n'aa gebah do s'ëëb, k'ããts
tęg hahiin do s'ëëb, sapaar
s'ëëb, pä mar-more häd näng
do s'ëëb na-ããj hē.

¹³ Dooh hets'ëë wät pé sa
hã b'aa kanera häd näng do

syyj, ji waa ty gamabuuj, buu benyym do ji hawuuk doo, buu benyym do in-sijëēn häd näng doo, b'aa täg buu benyym do s'ëēb miir häd näng doo, buu benyym do see pé na-ãāj hě. Dooh hets'ëē wät pé sa hā uwa s'ëēb mahÿÿnh doo, joom ag oriib syyj, tiriig ag, tiriig s'ëēb, booj yb, b'éé, kawaaro, ta hood kawaaro takyyk doo. Dooh na-ãāj hě hets'ëē wät pé ajyy ÿÿj sa karom pan'aa, ajyy kaneb'ooh noo gó rameso padëēk do na-ãāj hě sa karom pan'aa.

¹⁴ Tii bā hahÿÿ da da sa kyyh panang hā:

“Dooh wäd a wē tak'ëp ma-gen'aak do paah.

Dooh wäd tak'ëp ky n'aa gebah do a wē hanäng do paah.

Dooh wäd gabarëēh do a wē hanäng do paah.

Dooh takawyyd wäd bā ta tii”, nāk da sa kyyh.

¹⁵ Ajyy wekāp do ta ti he-doo do panang babuuj hā hes'ëēm do paah, tak'ëp ma enā padëēk doo, dawē hā rababē hōm da, panang buuj rahoop do tak'ëp rajeÿÿm do hyb n'aa rahob bā. A'oot da, h'yy ket'oon da.

¹⁶ Hahÿÿ da da sa kyyh:

“Baad nado né hě a wē kajaa do panang ky n'aa etsëēh doo.

Pāān, rino häd näng do s'ëēb tak'ëp baad hadoo doo,

pāān jabaruut péh, hād hahiin pé panang babuuj rapadedëēk do paah.

K'ãāts tēg gabarëēh doo, pä gabarëēh do ky n'aa gebah doo,

gabarëēh do perora häd näng do na-ãāj hě sa hetsō paah.

¹⁷ H'yy katón n'aa näng né hě panang hā kajaa doo,

séd noo gó gawatsig hōm do hyb n'aa tak'ëp hadoo do ta ma paah”, nāk hes'ëēm do sa kyyh.

Dawē hā rababē hōm da marakate yb gó moo bok do sa wahē n'aa, ta gó habok doo, marakate yb gó moo bok doo, marakate yb gó men'aa do paa hā ta sām gad'oo doo.

¹⁸ Hahÿÿ da da sa kyyh panang haooj jēng do tsyg rabahapāh bā: “Dooh hahÿ hadoo pé panang tak'ëp ky n'aa etsëēh pé”, nāk da.

¹⁹ K'ãāts ooj rehaa da sa nuu hā.** A'oot da, h'yy ket'oon da. Hahÿÿ da da sa kyyh:

“Baad nado né hě a wē kajaa do panang ky n'aa etsëēh doo.

Tak'ëp panang buuj rama enāh do hā marakate yb danāh rama enā padëēk.

H'yy katón n'aa näng né hě panang hā kajaa doo,

séd noo gó gawatsig hōm do hyb n'aa tak'ëp hadoo

** 18:19 Rah'yy ketón do heen n'aa tii.

do ta ma paah", näk sa kyyh.

²⁰ Taw'ääts hē bēē kā, h̄y pong jé habong do bē h'yy gadejah. Bēēh, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew bong doo, 12 hedoo do Jesus mejūū doo, Jesus ky n'aa rod hedoo do na-ääj hē, taw'ääts hē bē h'yy gadejah, nesaa do hā P'op Hagä Do ky n'aa ety dāk do hyb n'aa panang buuj, nesaa do bē hā ramoo bok do paa hyb n'aa.

²¹ Tii bā ääs tak'öp kabaj'aa do see tado dāk pä tak'öp haeh doo, ti tadawäts kän tame akajar me. Pä tadawēes bā taky hadoo:

"Tii bā né kā, tak'öp baad nadoo doo me tagawatsig kän da panang ky n'aa etsēeh doo, Babirōn. Doo da rahapēē wäd bā hah̄y panang", näng ääs kyyh.

²² Tii bā panang gawatsig hōm do hā ääs ky hadoo:

"H̄y jawén dooh ji maa napäh pé a mahang retēn do nahēeh, ji gameh̄ȳh do nahēeh, jām hejām do sa kyyh. H̄y jawén dooh ji awyyd wät pé da a mahang ramoo bok do hā moo bok doo. H̄y jawén dooh kawyyd wät pé a mahang tiriig ag kamawōōs doo, tiriig s'ēeb moo bok doo.

²³ H̄y jawén dooh ragataas pé ta bag hah̄y panang bā. H̄y jawén dooh ji maa napēē wäd bā aj'yy katēē do pan'aa,

ÿ̄nh katēē do pan'aa sa kyyh a mahang.

Tii d' tawén hadoo, ky n'aa ets'ēeh do hyb n'aa paah,

hyb n'aa jewyk do hyb n'aa paa badäk hah̄y bā a panang bā hes'ēem do paah.

Ramehēm doo me a babuuj rawedi,

ta s'ee hēnh rah'yyb mahūūm do hyb n'aa sahōnh hē badäk hah̄y hēej babuuj.

²⁴ Babirōn panang bā radej'ēep paa P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do wē kasēew bong do na-ääj hē.

Babirōn panang hyb n'aa badäk hah̄y haw'ääts hē radej'ēep paa sa da hadoo doo.

Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wén gawats'iik ta tii", näng mä ääs kyyh.

19

P'op Hagä Do raj'aa etsē do ky n'aa hah̄ȳh

¹ Ta ti jawén ÿ maa napäh tak'öp kanekan do h̄y pong jé habong do sa kyyh. Hah̄ȳ da tak'öp sa kyyh:

"Ēr j'aa etsē P'op Hagä Doo!

Ti né hē ti ji hed'ēep doo.

Taw'ääts hē P'op Hagä Do ěr h'yy kaha'eeh do tak-abaj'aa.

Taw'ääts hē sahōnh hē
tabag'ääs.

² Baad had'op, heh'ääts sahōnh
hē sa hā taky n'aa etyy
doo.

Ti hyb n'aa taw'ääts hē ji j'aa
etsē P'op Hagä Doo.

Babirōn buuj, yñnh hajōk do
sii heỹh do hadoo do
ky n'aa etsēeh do

P'op Hagä Do ky n'aa ety dāk
nesaa doo hēnh.

Baad nado boo sahōnh
hē badāk hahỹ bā
habong do panang
buuj ran'oo bā.

Yñnh hajōk do sii heỹh
do hadoo tii, aj'yy
tah'yyb tatuk do ta yñm
tawadii hyb n'aa.

Sa h'yyb gó P'op Hagä Do
reréd hōm ran'oo bā,
daap hadoo do hā rah'yy
ka'eeh hyb n'aa.

Ta karapee radej'ēep do ma-
jyyw sām P'op Hagä Do
abaaj kån panang buuj
sa hā", nāk sa kyyh.

³ Tii bā p'aa hēnh raky
hadoo:

"Ää j'aa etsē P'op Hagä Doo!
As'ēeg had'yyt hē panang
haoj jēng do tsyg.

Dooh tahēj bā rahoop doo",
nāk sa kyyh.

⁴ Tii bā 24 wahē n'aa hedoo
doo, ji meheet pé kabaj'aa do
na-ääj hē rabehy b'ēeh P'op
Hagä Do pooj jé, tabag'ääs do
tyng n'aa jó hasooh doo. Tii
b' raj'aa etsē ta hā. Hahỹ

da sa kyyh: "Yñ, tii d' né
hē. Taw'ääts hē hajōk do ra-
her'oot doo. P'op Hagä Do er
j'aa etsē!", nāk sa kyyh.

⁵ Tii bā, P'op Hagä Do
bag'ääs do tyng n'aa bā naa
rē tanyy ky hadoo:

"Bēeh, sahōnh hē ta karapee
tak'ep ta hā weh'ēeh
doo,

ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa
etsēeh doo,

bē j'aa etsē P'op Hagä Doo",
nāng her'oot do kyyh.

⁶ Tii bā y maa napäh
tak'ep kanekan do sa kyyh.
Gawakaa p'op hana do ky
hadoo sa kyyh, et'oom do ky
hadoo. Hahỹ da sa kyyh:

"P'op Hagä Do Sahōnh Hē
Haj'ap Doo,

Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do
er h'yy kaha'eeh do
sahōnh hā tabag'ääs.

Ti hyb n'aa er j'aa etsē ta hā!

⁷ Taw'ääts hē er tsebé, er h'yy
gadejah,

taw'ääts hē er j'aa etsē ta hā,
kaja dāk do hyb n'aa B'éé
T'aah katēē doo kā.

Ta yñm pan'aa gadaa däg kån
ta patug kajaa raketēē
hyb n'aa.*

⁸ Ta yñm pan'aa hā takan'oo
dāk ta saroor pān
pauuj rino häd nāng
do tak'ep baad hadoo
do s'ēeb.

Baad hadoo do tsyt hē P'op
Hagä Do wē kasēew

* 19:7 Ket'ēē do ky n'aa gó rabeh'ūm Jesus hā h'yy ka'eeh do séd rah'yyb hedo
dāk do ta hā ky n'aa. **Ta yñm pan'aa**, ta hā h'yy ka'eeh doo.

bong do ramoo bok doo,
 baad hadoo do rababok doo,
 tahanäng pé ti pãän rino häd näng do s'ëeb tak'ëp baad hadoo doo", näk sa kyyh.

⁹ Tii bä ääs ky hadoo hä ÿÿ: "Merii hahÿÿh, 'Ky n'aa kedëng da B'éé T'aah katëë do jãm n'aa hënh katsyyd bong doo.'" Tii b' ääs ky hadoo nä: "Ti né hë P'op Hagä Do kyyh heh'äät doo", näng ääs kyyh.

¹⁰ Tüü ÿ badëë jat tii bä ääs tsyym pa, ta hä ÿ j'aa etsë hyb n'aa paawä. Tii b' taky hadoo hä ÿÿ: "DooH. Tii d' madoo manäh. P'op Hagä Do karom né ÿÿh, ta karom mabahadoo doo da né hë, a wakään hedoo do Jesus metëeh do hä h'yy kanerét do ta karom rabahadoo doo da na-ääj hë. Taw'ääts hë P'op Hagä Do ti maj'aa etsëë. P'op Hagä Do karom ÿÿh bë ne-muun ÿ wén näng, jããm hë Jesus metëeh do tii, ër ta ky n'aa rod hedoo doo, ta wób hä maher'oot doo", näng ääs kyyh.

Kawaaro hawak do jó hasooh do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Tii bä ÿ hapäh hÿ pong jé noo kasëëts hõm doo. Pój ÿÿjé ÿ hapäh kawaaro hawak doo. Taher'oot Do Ji Ky Da-heeh Doo, Heh'äät Do na-ääj hë ta jó hasooh do häd. Baad ub taky n'aa etyy taky n'aa etyy doo. DooH tesõõts hõm bä. Baad ub ti ta majiï wë takamaj'iï doo, dooh daap hë sa wë takamajë bä.

¹² Gabarëeh ta matym, tëëg hõõ hadoo. Hajõng ta nuu hä hatoonh do ta soog, tabag'ääs do heen n'aa. Ta hä takerii däk ta häd. DooH hapäh pé ta ti ta häd. Jããm hë ta daaj hë tabahapäh.

¹³ Majyyw ta saroor hä. P'op Hagä Do Kyyh ta häd seeh.

¹⁴ Hÿ pong jé warahén n'aa kawaaro hewak do jat'oonh do ta jawén rabana. Pãän rino häd näng do s'ëeb tak'ëp baad hadoo doo, papuuj, sa saroor.

¹⁵ Ta noo gó naa sën-jeer hehãm do ganyyh. Ta me taj'aa et'ëëk sahõnh hë badäk hahÿÿ bä hanäng do häj n'aa babuuj. Tak'ëp tamejuü da sa hä, dooh tat'yyd mehiiïn da ky nadah'eeh doo. Tatu me sapaar s'ëeb, tabag'ääs do heen n'aa me tabag'ääs da sa hä. Uwa ag ta hood gó ji getsi doo da ji tsyym me, P'op Hagä Do Sahõnh hë Haj'ap Do tak'ëp takawajãän doo gó kawaaro jó hasooh do rejãä da nesaa do moo bok doo.

¹⁶ Ta hatsë hä, ta hä hadäk doo, ta kóm hä na-ääj hë tak-errii däk hahÿ ta häd seeh: "Sa Wahë N'aa Heh'äät Doo, Hyb N'aa Jew'yyk Do Sa Wahë N'aa."

¹⁷⁻¹⁸ Tii b' ÿ bahapäh ääs see papÿÿj jó hageët doo. Tak'ëp hadoo doo me ta kyyh tanaëënh sahõnh hë taw'ëed dab hawëh doo, wë hä habong doo. Hahÿÿ da ta kyyh sa hä: "B'ëëp dana bë bawëh hyb n'aa bë hä P'op Hagä Do anoo doo. Häj n'aa sa wahë n'aa sa dab, warahén

sa wahë n'aa sa dab, karejan do sa dab, kawaaro sa dab, kawaaro jó hat'oonh do paa sa dab bë tä da. Sahõnh hë badäk hahÿÿ bã habong do sa dab, kariw n'aa temah do sa dab, sa karom sa dab, ky n'aa etsëeh do sa dab, ky n'aa nets'äs do sa dab na-ããj hë da bë tä", näng ääs papÿÿj jó hageët do kyyh taw'ëed sa tä hawëh do hä.

¹⁹ Tii bã kä, ÿ hapäh tabanas'aa akajar me hanyyh do paah, hëej sa wahë n'aa sa warahén sii hë séd hä rakata padëek, kawaaro jó hasooh do wë, ta warahén daheeh sa wë rakaneb'ooh hyb n'aa paawä.

²⁰ Tii d' rakarën né paawä, tabanas'aa kamaso däk. Ta ky n'aa rod noo kanesa doo, meuj n'aa näng do moo wät do paa na-ããj hë takamaso däk, tii bã, rabadëp nä bã, karaj'aa hadoo doo gó, tëeg hõõ gó, saw'aak do hahõng doo gó radewäts bëej kån. Meuj n'aa näng doo me ta ky n'aa rod noo kanesa do wedii paa tabanas'aa heen n'aa gad'oo doo, kabariih, tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk doo.

²¹ Sahõnh hë sa kyyh has'üüt do paah, kawaaro jó hasooh do neboh bëeh ta sën-jeer me, ta noo gó naa ganyyh doo me. Sahõnh hë taw'ëed sa dab hawëh do noo nehõj padäg tak'ëp kanekan do hyb n'aa sa tä.

20

Miw hedoo do ta baab ky n'aa hahÿÿh

¹ Tii b' ÿ hapäh ääs see hÿ pong jé naa hahyng doo. Tak'ëp t'õp gadarong do tabanesaa do noo tæg ta moo gó. Haak sapuuw hadoo haeh do tatón ta moo gó.

²⁻³ Tii b' tamaso däk tabanas'aa dõm näng doo, aw'yy hadoo do pooj hawät do Dijab ramaneëenh doo, Nesaa Do Yb. Tamaw'yyd däk haak sapuuw hadoo doo me, tii b' tak'ëp t'õp gadarong doo gó tadawäts hyy kån. Miw ta baab tabagëet. Tii b' ääs noo gatsëe däk, tanoo garib däk t'õp gadarong do tabanesaa do nooh, badäk hahÿ häj n'aa babuuj tawad'ii mahänh miw hedoo do ta baab noo gó. Miw hedoo do ta baab jawén paa bã, takado nyyh dó da.

⁴ Tii bã ÿ hapäh rabag'ääs do tyng n'aa. Ta jó rabat'oonh tii, sa hä P'op Hagä Do an'oo däk do ta wób raky n'aa etyy hyb n'aa.* ÿ hapäh na-ããj hë baad hadoo do Jesus metëeh do ranerét do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh ranerét do hyb n'aa ranu gehõg bong do sa h'yyb tym. Ta ti dooh paa rahyb n'aa jewyyg bã tabanas'aa. Dooh paa rahyb n'aa jewyyg bã kabarii tabanas'aa heen n'aa. Dooh paa ragado bã tabanas'aa heen n'aa sa mabooh hä, sa moo hä. Ta ti ragenä boo kån, tii b' Kristo sii rabagäã kån miw ta baab noo gó.

⁵ Jääm pooj jé ji ganyyh do

* **20:4** Tahajaa na-ããj hë ji erii bã: "Ta wób rabag'ääs hyb n'aa."

tii. Dejëp do wób dooh ragenä boo bā miw hedoo do ta baab noo gó.

⁶ Ky n'aa kedëng, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasëew bong tii, jããm hē pooj jé ji ganyyh do noo gó gen'yyh doo. Ta ti hedoo doo, dooh da rahob bā banesaa hēnh, pawóp nuu me däg radejëp do kamaneëenh doo.† P'op Hagä Do wē, Kristo wē na-ãäj hē ramoo bok da, sa hã rahyb n'aa jew'yyk da. Kristo sii rabag'ããs da miw ta baab noo gó.

⁷ Miw hedoo do ta baab tabëej hōm jawén paa bā, Nesaa Do Yb kado nyh dó tabagëet doo gó naa.

⁸ Ahōm da tii bā badäk hahÿÿ bā haw'ãäts hē, sahōnh hē hãj n'aa babuuj tawedii hyb n'aa. Séd hã da rakata padëek tan'oo bā, Gog, Magog ramaneëenh doo,‡ rakaneb'ooh hyb n'aa. Tak'ëp rakanekan da. K'ãäts tæg akajar nabyy me hanäng do hawób né da.

⁹ Jé pad'yyt hē badäk hahÿÿ bā naa rabena da. P'op Hagä Do karapee panang, panang P'op Hagä Do kamahän do ranu haw'ōöd däk da, sa wē rakamaj'ii hyb n'aa paawä. Tii bā hÿ pong jé naa tēeg hōö adëe hyng da sa jó. Sahōnh hē ragawatsig hōm da, aooj jëng da.

¹⁰ Tii bā, Dijab, hëej babuuj wedii do paah, radawäts tu tame karaj'aa hadoo doo gó,

saw'aak do[§] hahōng doo gó, tabanas'aa, ta ky n'aa rod noo kanesa do radewäts bëenh do paa me. Ta tii bā rahob had'yyt hē. Dooh da tahëej bā rahoop doo.

Dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahÿÿh

¹¹ Tii bā ÿ hapäh tabag'ããs do tyng n'aa haeh doo, hawak doo, ta jó hasooh do na-ãäj hē. Ta jasoo do matym gó hanäng do paa badäk hahÿÿh, wē na-ãäj hē bedo bong.

¹² Tii bā sahōnh hē dejëp do paah, ky n'aa ets'ëeh do paah, ky n'aa nets'äs do paa na-ãäj hē P'op Hagä Do bag'ããs do tyng n'aa pooj jé rababë kãn ÿ hapäh. Tii bā ma kahé bäh hã kasëets däg kãn ta hã ramoo bok do kerih doo. Ma kahé bäh, edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa tagasëets hōm na-ãäj hē. Tii b' dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ma kahé bäh hã takerii däk ramoo bok do paah. Ramoo bok do pénh raky n'aa kety däk.

¹³ Dejëp do paa akajar me pehäs do paah, dejëp doo, dejëp do rababong bā habong do na-ãäj hē P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ramoo bok do pénh né hē sahōnh hē raky n'aa kety däk.

¹⁴ Tii bā dajëb gawatsig hōm. Ades häd näng doo, dejëp do rababong do gawat-sig hōm na-ãäj hē. P'op Hagä

† **20:6** Taw'ãäts hē 2.11 hã ji ner'oot ta ti ky n'aa. ‡ **20:8** Ta ti **Gog, Magog** ramaneëenh doo, Nesaa Do Yb karapee P'op Hagä Do wē h'yy kawereem do sa h'yyh mahüüm n'aa tii, P'op Hagä Do karapee wē kaneb'ooh doo. § **20:10** Mäs kyy me ta ti saw'aak do ramaneëenh **enxofre**. Tak'ëp mahÿÿnh do ta tsyg ji poo gó tajëej bā. Tak'ëp tabahōng, tak'ëp ta buu banesaa.

Do dawäts hõm ti ta me, karaj'aa hadoo doo gó, tēeg hõõ hahõng doo gó. Akajar hahõng doo, pawóp nuu me däg dajëp do tii.

¹⁵ Ta tii bā radewäts bëenh sahõnh hē sa hād kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hā.

21

Jerusarēnh papuu j ky n'aa hahȳȳh

¹ Tii bā wē papuu j, hēej papuu j ȳ bahapēē kån. Badāk hahȳ pooj jé hanäng do paah, wē pooj jé hanäng do paa bedo bong. Dooh boo akajar.

² Tii bā panang Jerusarēnh papuu j,* tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew dāk do ȳ bahapäh hȳ pong jé naa hahyng doo, P'op Hagä Do bawät doo bā naa. Tak'ëp tabanäm, maruus katēē do pan'aa saroor tak'ëp hanäm do dadāk doo da, ta patug pan'aa tagadoo hyb n'aa hadoo.

³ Tii bā P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bā naa rē tanyy ky hadoo: “Hȳȳ kã, ajyy, ȳȳj rababok doo bā P'op Hagä Do panang. Sa mahang P'op Hagä Do bawät da. Ta karapee da tii. Sa sii né da P'op Hagä Do bawät. Ti né hē ti rah'yy kaha'eeh doo.

⁴ P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabēeh. Dooh wäd dajëb. Dooh dajëp do hyb n'aa h'yy katón wät péh, dooh wäd do hyb n'aa dajëb. Dooh ji aód wäd bā. Dooh ji ahob wäd bā. Tii d' tawén hadoo da, badoo wät do hyb n'aa pooj jé

hanäng doo”, näng P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bā naa ganyyh do kyyh.

⁵ Tii b' tabagä tyng n'aa jó hasooh do ky hadoo: “Sahõnh hē papuu j dāk ȳ an'oo bā”, näng. Ti taky hadoo hā ȳȳ: “Merii sahõnh hē hahȳ õm ȳ maher'ood wät doo. Te hub né hē hahȳ ȳ her'oot doo, tahajaa ji ky dahé bā”, näng.

⁶ Tii b' taky hadoo ënh: “Sahõnh hē kaja dāk. Ȳ né hē Aw-Pah, ȳ né hē Omekah. Ȳ né hē jããm hē pooj jé hawät doo, ȳ né hē tagadēeg ub hawät doo. Hoo kaanh do hadoo do hā ȳ anoo da tabeëek hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hē hanoo doo. Bag hēnh ȳ banoo da ta tii. Dooh ta sãm ȳ gahēen bā.

⁷ Jé nesaa do hā j'aa ketsë do paa hā ȳ anoo da sahõnh hē hahȳ papuu j ȳ pehuuj wät doo. Ȳ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii.

⁸ Tii d' nado hëp ȳ n'aa ra-hoop do je'ȳym do hyb n'aa ȳ rahyb n'aa eréd hõm do sa hā, Jesus hā h'yy kanae bong do sa hā, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do sa hā, sa da hadoo do dahej'ëep do sa hā, sa ȳym sa patug nadoo do sii he'ȳȳh do sa hā, mehëm do sa hā, kabarii hā h'yy ka'eeh do sa hā, daap men'yyh do sa hā na-ääj hē. Karaj'aa hadoo doo gó, tēeg hõõ hadoo doo gó, saw'aak do hahõng doo gó radewäts bëenh da tii. Pawóp nuu me däg dajëp do tii”, näng

* 21:2 P'op Hagä Do karapee sa panang tii.

hã ȳy P'op Hagä Doo.

⁹ Tii bä setsi hedoo do ääs, setsi baad nadoo do badäk hahȳy bä habong do ahoop do man'aa do paa see ana kãn wë ȳy, ti hã ȳ taky hadoo: "B'ëep. Maruus hadoo doo, B'éé T'aah ȳym pan'aa hadoo do ȳ metëeh da a hã", näng ta kyyh.

¹⁰ Tii bä s'ëeh hadoo ȳ bahapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Säh ȳ hadoo doo gó ääs ȳ tamahũm kãn waëe aeh do p'op nu däk doo hënh. Ta tii bä Jerusarënh papuuj, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk do panang, h̄y pong jé, P'op Hagä Do bawät bä naa hahyng do tametëeh hã ȳy.

¹¹ Panang gabar'ëeng däk P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëeh do an'oo bä. Pã tak'ëp ky n'aa gebah do gabarëeh do hadoo tagabar'ëeng. Pã gabarëeh do jas-peh häd näng do ty gahiin do hadoo, hapees do hadoo. Tak'ëp ty ganãm pä tög hawak do hadoo.

¹² Panang w'oo hã ta hadë tak'ëp p'op nu däk doo. 12 ta nooh. Sét ta noo ken'yyh do hã ääs see bagëet. Sét ken'yyh ta noo hã takerii däk 12 hedoo do Isaraéw taah sa panaa du n'aa do sa häd.

¹³ Papȳy hana hënh tama-woob hë ta nooh. Papȳy hahyng hënh tamawoob hë. Ta karawaa me tamawoob hë, ta karawaa see me tama-

woob hë ta nooh.

¹⁴ 12 pä ta hadë hejój n'aa. Sét ken'yyh do hã takerii däk 12 hedoo do B'éé T'aah mejũũ do sa häd. Sét ken'yyh pä hã takerih sét hë häd.

¹⁵ Ääs si ȳ her'oot do atón ji metyy do nahëe k'ääts tög gabarëeh do s'ëeb ji tatu hadoo doo. Ta me tametyy panang ta madawëet doo, ta gagod, panang nooh, panang hadë.

¹⁶ Séd pénh panang ta madawëet doo, ta gagod. Tii b' ji metyy do nahëe me panang ääs etyn hõm. 2,200 kirõom ta madawëet doo. Ti pénh ta gagod, ti pénh tanu däk doo.

¹⁷ Tii bä ääs ety hõm ta hadë n'aa. Ta hadë hebaan doo, 65 meet. Ji metyy do pénh né hë ti ääs metyy doo.

¹⁸ Pã gabarëeh do jas-peh häd näng do s'ëeb panang hadë. Tak'ëp baad hadoo do k'ääts tög gabarëeh do s'ëeb me panang katamaa däk. Ty ganãm, paras-ko hadoo.

¹⁹ 12 hedoo do pä, ta hadë mejój n'aa hã sahõnh hë he-doo pé pä gabarëeh do ky n'aa gebah doo. Pã gabarëeh do jas-peh häd näng do pä ta hadë hejój n'aa see hã.† Pã gabarëeh do sapiro häd näng do ta see hã.‡ Pã gabarëeh do agata häd näng do ta see hã.§ Pã gabarëeh do emerad häd näng do ta see hã.**

²⁰ Pã gabarëeh do onis häd näng do pä ta hadë hejój n'aa

† 21:19 Häd pëeh ty gadoo ta ti **jas-peh**.

§ 21:19 Hahiin, rii näng ti **agata**.

‡‡ 21:20 Häd hasënh ty gadoo ta ti **onis**.

‡ 21:19 Häd ty gabajaruut ti **sapiro**.

** 21:19 Hapëeh ty gadoo ta ti **emerad**.

‡‡ 21:20 Häd hahiin ta ti **rubi**.

see hã.†† Pã gabarëeh do rubi häd näng do ta see hã.‡‡ Pã gabarëeh do kirisorit häd näng do ta see hã.§§ Pã gabarëeh do beriwo häd näng do ta see hã.*** Pã gabarëeh do topasijo häd näng do ta see hã.††† Pã gabarëeh do kirisop häd näng do ta see hã.‡‡‡ Pã gabarëeh do jasïn-to häd näng do ta see hã.§§§ Pã gabarëeh do ametis häd näng do tagadëeg ub pä ta hadë hejój n'aa hã.*

21 Gabarëeh do perora häd näng do s'ëeb 12 hedoo do panang hadë noo hã ji bejeng doo bä. Sét hë perora ken'yyh sét ta noo pan'aa.† K'ääts tég tak'ëp baad hadoo do s'ëeb ta tyw n'aa panang hoo gad'oo bä tabës doo. Ty ganäm paras-ko hadoo.

22 Ta ti panang bä dooh ÿ hapëe bä tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do tób n'aa. Dooh hyb n'aa péh, P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo, B'éé T'aah na-ãäj hë panang bä né hë rababok do hyb n'aa.

23 Ta ti panang bä, dooh hyb n'aa pé papÿÿj bag, kamarab bag, tabawag had'yyt hë do hyb n'aa P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëeh do an'oo bä. B'éé T'aah na-ãäj hë

panang bag hadoo.

24 Panang bag gó sahõnh hë hëej babuuj‡ rababok da. Sahõnh hë hëej sa wahë n'aa, Jesus hã h'yy kae däk doo, panang hënh ramena da rakaweh'ëeh doo, ta tii bä rabajëe p'ëe bä, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rakawehëe däk hyb n'aa kã.

25 Dooh da ranoo gatsëe bä panang. Dooh hyb n'aa péh. Adëb bä had'yyt hë ta tii bä. Dooh wäd atsëm.

26 Sahõnh hë hëej babuuj rabajëe p'ëe da panang hënh P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, ta hã raweh'ëeh hyb n'aa.§

27 Dooh nesaa pé t'ïi hënh hajëe pëe péh. Dooh da rajëe pä bä ta tii bä kabarii hã h'yy ka'eeh do paah, P'op Hagä Do wad'ii do paah. Jãam hë hajëe p'ëe da ta tii bä B'éé T'aah wë hanäng do edëb had'yyt do gadoo do sa häd heen n'aa hã sa häd kerih doo.

22

Tamii edëb had'yyt hë hanoo do ky n'aa hahÿÿh

1 Tii bä kã, tamii awäd had'yyt hë do naëng hanoo do ääs metä wäd kãn hã ÿÿ. Paras-ko s'ëeb hadoo, tak'ëp ty ganäm pä tég hawak do

§§ 21:20 Hapees ty gadoo ta ti *kirisorit* . *** 21:20 Hapees ty gadoo ta ti *beriwo* . ††† 21:20 Kata ty gadoo ta ti *topasijo* . ‡‡‡ 21:20 Jawaraah tyb ty gadoo ta ti *kirisop* . §§§ 21:20 Kata häd hiin do hadoo ta ti *jasïn-to* . * 21:20 Sããnh tyb hadoo ta ti *ametis* . † 21:21 Nu nad'ëed its *perora* häd näng do badäk hahÿÿ bä ji aw'yyt doo. Tak'ëp tanu eh hahÿ perora. ‡ 21:24 Jesus hã h'yy kae däk do ti ta tii. Jesus hã h'yy kana'eeh do paa p'ooj ub radewäts bëenh akajar hahõng doo me. § 21:26 Tahajaa na-ãäj hë ji erii bä hahÿÿ da: "Panang hënh ramajëeh da badäk hahÿ hëej babuuj sa ma ky n'aa gebah doo, rakaweh'ëeh hanoo doo, P'op Hagä Do hã takan'oo däk hyb n'aa kã, P'op Hagä Do kawehëe däk hyb n'aa kã."

hadoo tamii. P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh sa bagä tyng n'aa bä naa taganyyh.

² Ta tyw n'aa panang hõõ bä tabès do hoo gad'oo bä tamii mahyng. Ta nabyy me, ta nabyy see me na-ääj hē tabahäng joom ji hed'ëep doo. Kamarab hē had'yyt hē ti rabeaak. 12 nuu me sét ta baab ken'yyh rabeaak. Dooh hēej haw'ääts hē babuj n'aa rahob wäd bä nahëeh, baad had'yyt hē rababok tan'oo bä ta ti joom g'aad.

³ Ta tii bä dooh ky n'aa kawasee do tanyy wäd bä. Tii d' tawén hadoo da, panang bä né hē P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rabag'ääs do tyng n'aa batooj kån do hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, panang buuj, rahyb n'aa jew'yyk da ta hã.

⁴ Rahapäh da P'op Hagä Do mamets. Sa maboore hã tak-erii däk da ta häd.

⁵ Dooh wäd da atsëm. Dooh hyb n'aa wät pé sa bag, dooh hyb n'aa wät pé papÿÿj bag. P'op Hagä Do ti sa bag. Ta karapee rabagää had'yyt da.

⁶ Tii bä ääs ky hadoo hã ÿÿ: “Te hub né hē sahõnh hē mahapäh doo, mamaa napäh doo, tahajaa ji ky dahé bä. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, ta ky n'aa rod h'yyb mahüüm do tamejõ wät ta ääs, nayyw hē hawät do ta karom sa hã tametëeh hyb n'aa”, näng ääs kyyh hã ÿÿ.

⁷ Tii bä Jesus ky hadoo: “Bë hyb n'aa matakä da! Nayyw hē da ÿ matëeh. Ky n'aa kedëng da, ta jawén hawät do

ky n'aa hahÿÿ hã kerih do ky daheeh doo”, näng.

⁸ ÿ Jowāw, ÿ né hē ti sahõnh hē hahÿ maa napäh doo. ÿ né hē ti sahõnh hē hahÿ hapäh doo. Sahõnh hē ta ti ÿ maa napäh jawén paa bä, ÿ bahapäh do jawén paa bä, ÿ badëejat tüü ääs sahõnh hē ta ti hã ÿ metëeh do tsyym pa, ta hã ÿ j'aa etsë hyb n'aa paawä.

⁹ Tii b' taky hadoo: “Dooh. Tii d' madoo manäh. P'op Hagä Do karom né ÿÿh, ta karom mabahadoo doo da né hē, a wakään hedoo do Jesus ky n'aa rod ta karom rabahadoo doo da, sahõnh hē hahÿ kerih do ky dah'eeh do ta karom rabahadoo doo da na-ääj hē. P'op Hagä Do ti maj'aa etsë!”, näng ta kyyh.

¹⁰ Tii bä taky hadoo ënh hã ÿÿ: “Majejën manä ta jawén hawät do ky n'aa hahÿÿ hã ma kahé bäh hã kerii däk doo, edaa däk do hyb n'aa kerii däk do kajaa.

¹¹ Edaa däk do hyb n'aa ta ti kajaa doo, na mabok nesaa doo gó nesaa do moo heb'ook doo, rakanarën bä rah'yy kawanareem bä. Na ji h'yyb hasuts däk do hadoo hanoo doo gó rababok nä hÿ jawén sa h'yyb hasus do hadoo do hã rakanarën bä rah'yy kawanareem bä. Tii d' nado baad hadoo do moo bok doo. Taw'ääts hē baad hadoo do ramoo boo had'yyt hē. Ti hadoo ënh tsyt hē P'op Hagä Do wë habok doo. Taw'ääts hē tii da né hē raba-boo had'yyt hē”, näng ääs kyyh.

12 Ti Jesus ky hadoo: “Bë hyb n'aa matakä da! Nayyw hë da ȳ kajaa. Ȳ kajaa bä kä ȳ manaa da sahõnh hë ta säm. Ramoo bok do pénh da ȳ banoo sahõnh hë sa hä ta säm.

13 Ȳ né hë Aw-Pah, ȳ né hë Omekah. Ȳ né hë jããm hë pooj jé hawät doo, ȳ né hë tagadëeg ub hawät doo. Ȳ né hë sahõnh hë du doo doo, ȳ né hë sahõnh hë gawats'iik doo.

14 Ky n'aa kedëng da sa saroor rahetsyid wät doo.* Sa hä takan'oo däk panang Jerusarënh papuuj gó rabajëë p'ëë hyb n'aa. Sa hä takan'oo däk joom ji hed'ëep do ag rabepóh hyb n'aa.

15 Ajyy ȳȳj awaar nesaa do hedo padëek doo, mehëm doo, sa ȳym sa patug nadoo do sii ha'ȳyh doo, sa da hadoo do dahej'ëep doo, kabarii hä h'yy ka'eeh doo, te hub nadoo do gen'aak do na-ããj hë, dooh rahaja bä rajëë pä bä ta tii bä.†

16 “Ȳ Jesus, ȳ mejõ däk äãs karom ȳ seeh, hä ȳ h'yy ka'eeh do hä sahõnh hë hahȳ tamaher'oot hyb n'aa. Ȳ né hë ta ti Dawi panaa Dawi hä P'op Hagä Do ky däng do paah. Watom tak'ëp gabarëeh do hadoo ȳyh”,‡ näng Jesus kyyh.

17 P'op Hagä Do Sahee, B'éé T'aah ȳym pan'aa§ na-ããj hë ky hadoo Jesus hä: “B'ëep ahyyh!”, nāk sa kyyh.

Taw'ääts hë hahȳ maa new'ëë do ti na-ããj hë raky hadoo: “B'ëep ahyyh!” Jé hoo kaanh do hadoo doo, jé karën doo, taw'ääts hë tabana Jesus wë, tagadoo hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hë hanoo doo, bag hënh kan'oo däk doo.

18 Tak'ëp péj ȳ maher'oot ta jawén hawät do ky n'aa hahȳ ma kahé bäh hä kerih do maa napäh do hä. Hahȳ da bë ȳ maher'oot: Hahȳ kerii däk do bahãnh herih pé ta hä, ta ti hedoo do hä P'op Hagä Do anoo da baad nadoo do ta ky n'aa hahȳ ma kahé bäh hä kerii däk doo, ta bahãnh ji erii bä.

19 Ta jawén hawät do ky n'aa, hahȳ ma kahé bäh hä kerih do ta ky n'aa wób hado hõm péh, ta ti hadoo do hä dooh P'op Hagä Do an'oo wäd bä panang tsyt hë kasëew däk doo hënh tajëë suun bä, ta ky n'aa hahȳ hä kerih doo. Dooh tan'oo wäd bä joom ji hedëp do ag tepoo bä, ta ky n'aa hahȳ ma kahé bäh hä kerih doo.

20 Hahȳ da Jesus, hahȳ hä bë tamaher'oot do kyyh: “Nayyw hë da ȳ bahyng ȳ matëeh doo. Né hup ȳ né hë”, näng.

“Ȳȳ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë. B'ëep ahyy Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo”, näng ȳ ta hä.

* 22:14 Ji saroor ji hetsyid wät do ky n'aa gó tabeh'üüm ji h'yyb tym ky n'aa. Baad hado däk ji h'yyb, Jesus ji hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. † 22:15 Tabanesaa hënh, akajar hahõng doo bä radewäts bëënh tii. ‡ 22:16 Watom tapaj'ëë bä bawag däk do heen n'aa hadoo Jesus, papuuj P'op Hagä Do moo wät do kajaa do tametëeh do hyb n'aa. § 22:17 Ta hä h'yy ka'eeh do tii.

21 Ý karěn Jesus Hyb N'aa d' né hě taw'ããts hě. Jããm hě
Jawyk Do ky ennym P'op kä.
Hagã Do karapee sa wě. Tii